BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
6 · I
1

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI

EIVS NOMINIS III. VIRI ERVDITISSImi ſimul atq; grauiſsimi OPERA, quæ quidem obtineri potuerunt omnia, veterum exemplariorum ſubſidio & ope locupletiora, emendatioraq; nunc reddita, atq; duobus tomis diſtincta.

Quæ vtroque tomo contineantur, poſt authoris vitam Catalogus indicabit.

Cum memorabilium ſententiarum Indice locupletiſsimo.

Floruit, vniuerſaliq; Eccleſiæ præſedit Author hic ante annos CCCXLV.

COLO

APVD MATERNVM CHOLINVM.

M. D. LXXV.

Cum gratia & Priuilegio Cæſareæ Maieſtatis.

13 6. I 1

S. D. N.

GREGORIO DECIMOTERTIO, PONTIFICI MAXIMO, SALVTEM à Chriſto Ieſu precatur exoptatiſsimam.

QVEMADMODVM GRAVI OBSIdione preſſi ciues ſinguli conſeruãdæ vrbi ſuæ ſtudent: hic conſilio & arte, ille numis, armis, atq; inſtrumentis neceſſarijs: alter perpetuis laboribus, ſudorib. & vigilijs: immò huc omnes quocunq; poſſunt conatu & ſtudio incumbũt, vt hoſtium impetus & irruptiones reprimant ac repellant: libertate ac quiete ſolita ſic dein frui vt queant. Sic Beatiſſime Pater, qui magnæ illius ciuitatis, hoc eſt, Eccleſiæ, cuius S.T. in terris caput eſt, ciues exiſtunt, nõ ceſſant eam propugnare, diuturna obſidione miſerrimè afflictam, & obſeſſam, non à leui, ſed potentiſſimo hoſte, Sathana nimirum, atq; ſuis ſatellitibus innumeris, hæreticis, paſſim non vno loco acerrimè multis nunc annis, atq; etiamnum adhuc eandem oppugnantibus. Quorũ ciuium munia ſic in ciuitate ſua defendenda, teſte D. Paulo, diuinitùs diſtributa ſunt, vt quacũq; parte hoſtes irruant, adoriãtur, aut callida ſua arte inſultẽt, adſint preſtò, qui ipſorum nefarijs conatibus ſub Chriſto duce obſiſtãt, ipſoſq; adeò reprimãt. Quod nanq; alteri deeſt, hoc ſupplet & ſarcit abundè alter: hic continuis precibus ad Deum: ille doctrina, perpetuis cõcionibus, atq; adhortationibus ciues animando: alter ſcribendo partes ſuas ſtudioſiſsimè obit: pleriq; priuatim indefeſſo labore & ſudore cum huc, tum illuc paſſim curſitãdo vacillantes confirmant, conſtantes conſeruãt: oppreſſos & afflictos grauioribus hoſtium inſultationibus conſolantur, ne debilitate ſua à iure ciuium Sanctæ ciuitatis huius abducantur. Sic vt nullus ferè ſit, qui non in propugnanda ciuitate ſua ſubſidij ſtudijque aliquid conferat: adeò vt communi iſta ope, vnanimiq; hoc ſtudio factum ſit, vt etſi hoſtis particulam huius ciuitatis noſtræ aliquã proh dolor, ſurripuerit, corpus attamen ipſum illæſum, ſaluũq; adhuc Chriſti Ieſu ducis beneficio permaneat. Ego itaq; ciuitatis huius etiã ciuis, ne ocioſus & ignauus ſpectator in tam acerba hoſtium hæreticorũ oppugnatione iudicarer, non deſtiti ha-

ctenus, quantum tenuitas noſtra permiſit, eidem pro virili noſtra opitulari. Neru⁀s n‿nq; atq; inſtrumenta, libros nimirum optimos quoſq;, cùm veteres reſtitutos, tum recèns conſcriptos, quibus hoſtes ij non repellerētur modò, ſed & opprimerentur etiam, ſuppeditaui & communicaui: atque eos ex typographia noſtra deprōptos plurimos, vtraq; lingua, Latina ſcilicet & vernacula noſtra Germanica. Nec etiamnum ocioſus ſubſiſto: ſed demandatas mihi partes gnauiter tueor in authoribus ijs mea impenſa proferendis, qui ceu fortiſſimi arietis vices contra hoſtium impetus ſubeant: cuiuſmodi SS. veteres Patres cenſeo, è quibus poſthac vnū ſemper ſub prelis noſtris verſari volo: atq; inter alios delegi nunc D. Innocentium Tertium, Pontificem Summum, non tantum ſanctitate, pietate atq; authoritate clariſsimum, ſed doctrina etiam præſtantiſſimum, cuius opera paſſim conquiſita, atq; ex manuſcriptis exemplaribus nunc locupletiora & emendatiora, acceſſioneq; Epiſtolarum Decretaliū illuſtriora reddita, orbi Chriſtiano ſuppedito, quorum fruitione & vſu ſpero Eccleſiam Catholicam non parum adiutam iri. In Operum autem horum, atq; imprimis Epiſtolarum Decretalium editione, vſus ſum opera & conſilio doctiſs. viri D. Iacobi Middendorpij, Theologi & Iureconſulti, qui eas epiſtolas digniſſimas iudicauit, quæ typis noſtris excuderentur, quod hinc omnes, iureconſulti, & Sacrorum Canonum interpretes, atq; ſtudioſi incredibilem fructum eſſent percepturi: ac plurimos etiam locos facilè intellecturi, qui hactenus in fragmētis, quæ in libris Decretalium ſparſim recitantur, obſcuriſsimi, & magnis difficultatibus ab interpretibus, quòd veram Innocentij ſententiam, ob Epiſtolarum penuriam non aſſequerentur, implicati fuere. Et quoniā idē D. Middendorpius animaduerbat, multas ex Epiſtolis Innocētij in iure Canonico paſſim ſub diuerſis titulis recitari, quæ in hoc noſtro Epiſtolarum tomo non reperirentur: plurimas item epiſtolas hic haberi, quarum in Corpore iuris Canonici nulla fieret mentio: multas prętereà epiſtolas ſub aliorum Pontificum nominibus recitari, quæ Innocentium tertium authorem haberent: Quum in quā vir optimus iſthæc in Epiſtolis animaduerteret, non grauatim pro ſua erga me beneuolentia, ac Eccleſiam Dei, bonaq; ſtudia promouendi amore, omnes has Epiſtolas cum iure Canonico contulit, atq; vbi, & ſub quibus titulis & capitulis eæ recitarētur, publi-

camq;

camque Iuris communis authoritatem accepiſſent, annotauit, & in margine adſcripſit: ſingulis quoque Epiſtolis ſua argumenta præfixit: adeò vt hac noſtri operis euulgatione, ſperem me, non Theologis modò, ſed & Iuriſconſultis, atque doctis ſtudioſiſque adeo literarum omnibus gratificaturū: De cuius porrò vtilitate prolixius effari, non puto neceſſe. Talia nanque ſunt, quæ hìc continentur omnia, vt turbulentiſſimo huic tempori noſtro percommodè conueniant: atq; Eccleſiæ Dei cumprimis profutura ſint. Sunt enim ex diuini & humani iuris ſcientia, ceu ex refertiſsimo pectore deprompta: nimirum de ſacratiſsima religione, de veteri pietate & ſanctimonia retinenda, de Collegiorum ac cœnobiorum diſciplina, de rectè gubernanda republica, de vita & moribus Chriſtianæ plebis, de mundi contemptu & cognitione ſui: quorum lectio omnibus hominum ordinibus ſummam vtilitatem, vberrimosque fructus eſt allatura.

Cęterùm hoc opus S. Tuæ nomini inſcribere libuit: primùm, quòd eidem, tanquam ſucceſſori non in Pontificatu tantum, ſed & in virtutum etiam imitatione, literarumque cultu, dedicatio huiuſmodi debeatur. Quemadmodùm enim D. Innocentius Tertius cum ſumma authoritate egregiam pietatem, ſapientiam atque iuſtitiam coniunxerat, Catholicam religionem contra illius temporis hæreticos in concilio Lateranenſi: bonas literas & ſapientiæ ſtudium contra barbariem fortiter defendit, totiusq; orbis cauſſas ſyncerè iudicauit: Ita Tuæ S. pro ſua qua prædita eſt cùm prudentia, tum egregia maximarum artium doctrina (quare etiam eam vniuerſus orbis Chriſtianus & commendat & admiratur) nihil antiquius eſt, quàm vt non tantum huiuſce Innocentij Tertij Decretales, ſed vniuerſa etiam Iuris Canonici profeſſio in omnibus Academijs refloreſcat, & area Chriſti ab omnibus hæreſibus & barbarie repurgetur. Deinde hæc etiam ratiò ad dedicationem hanc me compulit, quod quoniam ex commendatione Reuerendiſs. Illuſtriſsimorumq; Principum & Cardinalium, Tridentini & VVarmienſis, præſentem iſthic filium meum Bernardum Cholinum, S. T. fauore benignitateque complexa, Canonicatu dignata ſit: ego qualicunq; mea hac accepti beneficij publica atteſtatione grati animi ſignificationē viciſſim exhiberem abſens: & filius meus præſens iſthic in opere hoc offerendo peropportunam

haberet occaſionem humillimè deferendi debita officia noſtra atque omnem adeò noſt am tenuitatem, quam totam certè cũ in Eccleſiæ Catholicæ propugnationem, tum etiam liberorũ meorũ piam inſtitutionem & educationem impendo, quò aliquãdo & Eccleſiæ & Reipublicæ Chriſtianæ vtiles eſſe queant. Chriſtus Ieſus S. Tuam afflictiſſimæ Eccleſiæ ſuæ Catholicæ, atque toti adeò orbi & Reipublicæ Chriſtianæ quàm diutiſſimè ſaluam incolumemque conſeruet. Coloniæ Agrippinę, Calen. Martij. M. D. LXXV.

S. T. obſeruantiſſimus, eidemque
dedititiſſimus
Maternus Cholinus.

D. INNOCENTII TERTII PONTIFICIS MAXIMI VITA, EX diuerſis fide dignis ſcriptoribus collecta.

INNOCENTIVS TERTIVS, NATIONE CAMpanus, patria Anagninus, ex illuſtri Comitum familia patre Traſimundo duxit originem: atq; à pueritia in celeberrima Parrhiſiorum Academia optimis imbutus ſtudijs, vſque eo & eruditione & vitæ ſanctimonia profecit, vt etiam antequã ad ſummi Præſulatus ſummam eſſet euectus dignitatem, doctrina & motibus inſignis haberetur. Vnde etiam à Papa Cœleſtino huius nominis tertio in Cardinalium numerũ aſcitus eſt, proprio nomine dictus Lotharius. Interea opuſculũ edidit de Contemptu Mundi, ſiue de Miſeria humanæ conditionis, ad deprimendã, vt ipſe ait, ſuperbiam, caput vitiorum omnium: in cuius prologo, quem Portuenſi ſcripſit epiſcopo, dignitatem humanæ cõditionis ſe deſcripturum pollicetur, qui liber vtrum interierit, an ab eo editus non ſit, incertum habetur. Vbi autem Cœleſtinus vitam cum morte commutauit, Lotharius iſte, quamuis inter Cardinales eſſet iunior, tamen nutu Dei, & votis Patrum atq; omnium conſenſu tanquam verè dignus & idoneus in demortui locũ ſuffectus eſt, mutatoq́; nomine Innocentius tertius dictus eſt. Quo ſumpto honore, non eſt ſuperbia inflatus, neque inerti ſeſe ocio dedidit, non animum ad voluptates adiecit, non deniq; quæ ſua ſunt, quæſiuit: ſed vt multorum ſcripta teſtantur, innumeros pro Chriſtianæ Reipub. quæ tum varijs bellorum motibus periculosè quatiebatur, comparãda ac reſarcienda pace labores ſuſcepit: viuaxq; & verſatile ingenium ſuum ſic ad omnia vtriuſq; vitæ, nempe actuoſæ & contemplatiuæ munia applicuit, vt quocunque illud verteret, quàm maximè valeret, perinde ac ſi illi vni rei fuerit intentus. Et principio quidem, cum Auaritiam tanquam malorum omnium radicem, præcipuè exoſam haberet, vt eam à Romana Curia prorſus profligaret, mox edictum propoſuit, vti ne quis Officialium Curię ſuę quicquam à quoquã exigeret, præter Apoſtolicorũ diplomatum ſcriptores, quibus nihilominus certum præſcripſit modum, diſtrictè cunctis præcipiens, vt ſinguli officium ſuum gratis impenderent. In quo perſpicuè animi eius ſynceritas & erga iuſtitiã amor poteſt animaduerti. Inde etiã factum eſt, vt oſtiarios, ſicut Antoninus ait, notariorum cubiculis remoueret, quo liber ad eos pateret acceſſus. Erat aũt, vt idem Antoninus affirmat, intra Palatium Lateranenſe menſa, cui vaſa aurea & argentea, multuſq́; theſaurus imponebantur: & hanc itidem vir ſolertiſſimus ilico de toto Palatio fecit remoueri. Et quia, vt diximus, ea tempeſtate qua Pontificatũ inijt ac adminiſtrauit, bellici tumultus Chriſtianum orbẽ miſerè perturbabant, omnes animi neruos pijſſimus Pontifex, & pacis amator eò intendit, vt reges & principes Chriſtianos ad concordiam reduceret, & inter eos pace conciliata, ad terram ſanctã, vbi filius omnipotentis Dei triginta tres & eo amplius annos vixit, ac tandem acerbiſſimam mortem perpeſſus eſt, recuperandam eos pariter incitaret. Neq; facilè dici queat, quantũ in his efficiendis rebus poſuerit operæ, quantoq́; ei labore & ſudore conſtiterit, vt quandoque ſuo voto potiretur. Nec tamen his ſolis tum premebatur curis. Siquidẽ ingens Saracenorum, Chriſtiani nominis ſæuiſsimorũ hoſtium numerus duce Hilminolino quodã ex Aphrica in Hiſpaniam traiecerat, atq; omnem illam terram peruagatus, incendijs, populationibusq́; ac cędibus Arelatum vſq; & Auenionem peruenerat: maiora haud dubiè moliturus, ni tantis malis remedium adhiberetur. Itaq; pius Pontifex hic quoque animo diſcruciabatur, quibus tandẽ modis tam cruentus hoſtis à Chriſtianorum ceruicibus poſſet auerti. Præter hæc autem non minimam impendit curam & operam tuendo Sicilię regno, quod Henricus ſextus Imperator eius fidei commiſerat moriturus, vt Frederico ſecundo adhuc puero filio ſuo Ponti-

ficis ope & authoritate cõſeruaretur. Germania quidem eo tempore inteſtinis
flagrabat diſſidijs, dum alij Philippum Henrici Imperatoris fratrẽ, Ducem Sue-
uiæ,& Hetruriæ,alij Othonem quartum Saxoniæ Ducem in Regem Germaniç
& Imperatorem elegiſſent. Othonis partes ſequebantur Colonien. Archiepiſco
pus, cũctiq́; eius Suffraganei,pluresq́;alij Teutoniæ Epiſcopi. Dux item Louani-
en. Dux Limburgen. Comes Palatinus Rheni, & Lantgrauius Thuringiæ. Phi-
lippo reliqua terra cum cæteris Alemaniæ principibus adhærebat. Et ne quid ad
malorum cumulum deeſſet, Rex Galliarum fœdus cum Philippo pepigit, eò
quòd audiſſet anglorum Regem Othoni fauere. Inter hęc quid animi habuerit
Pontifex Innocentius, cui totius Eccleſiæ cura diuinitus commendata erat, v-
nuſquilibet ſecum facile perpendere poteſt. Sed quia tum anteceſſores Philippi,
duces aliquod Sueuiæ, tum etiam Philippus ipſe grauibus Eccleſiam Romanã
iniurijs affecerant, eaque cauſa Philippus excõmunicationis ſentẽtia ligatus te-
nebatur, Innocentius Papa in illius electionem conſentire noluit, ſed Othoni
tanquam legitimè electo ab illis, ad quos id pertinebat, potius adhæſit. Interim
multa perpetrabantur mala, dum principes quidã Pontifici conſentire nollent,
ſed Philippi cauſam tuerentur. Verũ omnipotens Deus, qui terribilis eſt in con-
ſilijs ſuper filios hominũ, vt Vicarij ſui Romani Præſulis ſententiam confirma-
ret, Philippũ non multo poſt ex hac luce tolli permiſit, idq́; morte ſatis impro-
uiſa ac ſubitaria. Quo defuncto Innocentius Papa Othonẽ coronauit, exigẽs ab
eo iuſiurandũ de beati Petri ſeruando ac tuendo patrimonio. Sed nõ diu fidem
ſeruauit. Vt enim Platina refert, contra ius faſq́; occupatis Mõreflaſcone, Radi-
cophano, multiſq́; Eccleſiæ Romanæ oppidis, in regnum Neapolitanũ mouit,
id adoleſcenti Frederico ſecundo ſublaturus. Quod grauatè ferens Innocentius
Papa, ſæpius eũ admonuit, vt ab huiuſcemodi machinationib. animũ reuocaret.
Scribit Abbas Vrſpergen. in Chronicis ſuis, qui hiſce tẽporibus vixit, vidiſſe ſe
Romæ virũ religioſum Abbatem Morimũdi, qui ſe dixerit à D. Michaelis feſto
vſq; ad Quadrageſimæ ieiunium quinquies ex Roma Capuã Põtificis iuſſu ac-
ceſſiſſe ob reformandam pacẽ inter ipſum Innocentiũ & Othonẽ. Ex quo licet
intelligi, quã pacis ſtudioſus fuerit, tot licet iniurijs laceſſitus. Verum tandẽ ni-
hil ſe proficere ſentiens, Othonem ánathemate notatũ, Imperij titulis priuauit,
vſus hac in parte, vt Antoninus teſtis eſt, non temeritate ſua, ſed cõmuni Præ-
latorum cõſilio. Quare cognita Bohemiæ rex cum Colonienſi, Moguntino &
Treueren. Archiepiſcopis, Lantgrauio Turingiæ, atque Auſtriæ duce ſuadente,
Fredericum ſecundũ Siciliæ Regem, vigeſimũ agentẽ annum, Romanorũ Im-
peratorem deligunt. Ita cõpulſus Otho redire in Germaniã, & paternæ ditioni
conſulere, Innocentio recuperandi omnia quæ in Italia ceperat, facultatẽ dedit.
Et quia idẽ Antiſtes pro animi ſui in Deũ pietate maximopere deſiderabat terrã
ſanctam, vbi ſalutis noſtræ peracta myſteria ſunt, ex Barbarorũ manibus ereptã,
in Chriſtianorum ditionem redigere, audiens reges Franciæ & Angliæ perni-
tialibus inter ſeſe bellis tumultuari, animaduertenſque quantum ex illorum
diſſidijs Chriſtianæ religioni perturbationis ac detrimẽti accederet, quantum-
que ea res impedimento foret, quo minus terra ſancta poſſet recuperari, Domi-
num Petrum Capuanum Diaconum Cardinalem ad reformandam inter illos
reges pacem, legatum miſit in Gallias. Qui eò veniens, pacem quidem reforma-
re non potuit, effecit tamen, vt quinque annorum inducias inirent. Eidem au-
tem Legato Dominus Papa id mandari dederat, vt ſuis exhortationibus Gal-
liæ principes ac populos ad ſubſidium terræ ſanctæ ferendum induceret ac ani-
maret. Quod quidem ea dexteritate præſtitit, diuina illi opitulante gratia, vt
innumera peditum ac equitum multitudo crucis ſignum acceperit. Inter
quos præcipui fuere Theobaldus Comes Trecen. Ludouicus Comes Bleſen.
Balduinus Comes Flandren. & Hannoniæ, Comes ſancti Pauli, & Sueſſio-
nen. ac Trecenſis Epiſcopi. Circa idem tempus Marcouardus quidam
regnum Siciliæ excluſo puero, nempe Frederico, ſibi vendicare nite-
batur. Itaque Pontifex Innocentius, cuius fidei ac tutelæ Conſtantia
Imperatrix mater Frederici pueri & ipſum puerum & Siciliæ regnum
motie ns

moriens cõmendarat, illi ſua authoritate reſtitit. Quem cum viribus ſuperare non poſſet Marcouardus, infinita eidẽ Pontifici munera obtulit, ſperans ſe pectus apoſtolicum promiſſis ac muneribus poſſe corrumpere. Sed contemptus à viro ſanctiſſimo, iuſtitiæ acerrimo vindice, & auaritiæ hoſte ac perſecutore. Ita nimirum varijs bellorũ motibus pius Pontificis animus ſupra quàm dici quear, angebatur, vt miraculi loco habendum ſit, inter tot rerum turbines durare eũ potuiſſe. Sed & in ipſa Italia miſerãda erat rerum confuſio, dum Veneti contra Dalmatas, Piſani contra Genuenſes, & Ciſalpinæ Galliæ ciuitates inter ſeſe confligerent ac belligerarentur. Quæ igitur mentis tranquillitas pro literarum ſtudio, ſanctisq́; contemplationibus in tantis bellorum tumultibus terroribusq́ue reliqua eſſe potuiſſet, niſi excelſus eius animus ſpei ſuæ anchorã in Deo firmiter ac vnicè defigẽs, omnia tam aduerſa quàm proſpera fortiter, æquabiliter ac moderatè ferre nouiſſet? Porro de perpetuo Eccleſiaſtici fori ſtrepitu quid dicam? Quid de inquietiſſimis cauſarum fluctibus, ac infinitis ex vniuerſo orbe allatis dubitantium & conſulentium Epiſcoporum diuerſorumq́; ſtatuum hominũ quęſtionibus? Quibus nimirum mens illius ſcripturarũ lectioni, diuinæq́; contemplationi dedita, in tam varias quotidie curas diſtrahebatur, vt veriſſimè dicere potuerit cum Apoſtolo: In labore & ærumna, in vigilijs multis: præter illa quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omniũ Eccleſiarũ. Quoties enim ſcripſit in prolixis Epiſtolis Decretalib. de rebus magnis & difficilibus interrogatus, Conſultationi tuæ taliter reſpondemus? Certè quiſquis iuris Canonici quinq; libros Decretalium vel ſemel perlegerit, facilè comperiet, plura ibi eſſe reſcripta vnius huius Innocentij, quàm aliorum omnium Pontificũ in vnum. Et ea quidem tam cautè, doctè ac luculenter compoſita, vt omnium Iuriſconſultorum iudicio nihil poſſit decerni vel iuri & æquitati conformius, vel rectæ rationi & honeſtati magis conſentaneũ. Quod ſi addas ad hæc omnia latiſſimę adminiſtrationis curas, quas neceſſario impendit, & gubernandæ vrbi Romę, & diſpenſando ſancti Petri patrimonio, totq́ue regendis populis & prouincijs ſedi Apoſtolicæ ſubiectis, haud immerito ſatis fuiſſe grauatus vel ſolis ijs occupationibus videretur. Adde inſuper curas & impenſas ædificationũ, quantas nimirum hodie vix vllus Pontificum perferre poſſet. Ipſe enim hoſpitale S. Spiritus nõ adeò lõgè à Baſilica ſancti Petri in Saxia (vt ait Blondus) à fundamentis extruxit, tantisq́; prouentibus in perpetuũ adauxit, vnde alantur peregrini, ęgroti, ac vulgo cõcepti orphani, vt adhuc hodie tam opulentũ ac benè inſtitutũ, omnibusq́; neceſſarijs ad ęgrotantiũ curã inſtructũ Xenodochiũ aut Noſocomiũ, nõ facilè in toto orbe terrarũ reperias. Ipſe altiſſimã erexit pro familia ſua munitionẽ, quę in pręſentẽ vſq; diem Turris comitũ appellatur in vrbe. Ipſe altare Baſilicę ſancti Petri opere vermiculato inſigniter exornauit: id quod eius imago & literæ in fornice ipſo ſcriptæ adhuc hodie teſtantur. Ipſe beati Sixti eccleſiam in Auentino vetuſtate collapſam magnificè reſtituit. Ipſe vniuerſis Romanæ vrbis Eccleſijs libram argenti ſingulis dedit, vnde calices ſacrificandi gratia conficerẽtur. Ipſe famis illius tempore, quæ ſub eius pontificatu graſſabatur, mox ad vrbem ſeſe recepit, & miſeris ac egenis liberaliſſimè ſubuenit. Curauit nanq;, vt pauperes illi, quos à publicè mendicando pudor abſtinuit, ſecretò pecuniam hebdomatim, vnde ſuſtentari poſſent, acciperent. Qui verò publicè ſtipem emendicabant, ijs pius pauperum pater larga manu ſubueniens, & frumentum pro conficiendis panibus, & pecuniam pro tectis reficiendis ac reparandis tribuebat. Fuit igitur & in eiuſmodi cauſis & operibus pietatis quàm maximè occupatus & ſolicitus. Acceſsit & alia ſolicitudo, nec leuis, nec breuis, vtpote labor in extirpandis hæreſibus. Oportet enim eſſe hæreſes, vt Apoſtolus ait: imò Chriſto ipſo authore, neceſſe eſt vt veniãt ſcandala, ſemperq́; tetri ſpiritus quoſdam inueniunt aptos atq; idoneos, quorum & ingenijs & linguis ſiue ſcriptis ad ſimplicium euertenda corda abutantur. Ita etiam huius ſancti Pontificis tempeſtate hæreſis quædam exorta eſt, Almarico quodam authore, qui in Academia Parrhiſienſi nedum in liberalibus diſciplinis, ſed etiam Theologica facultate

info-

inſolitum quendã ac priuatum ſibi & diſcendi & docendi modum vſurpauit.
Atque eò tandem inſaniæ profupit, vt conſtanter aſſeueraret, vnumquemlibet
haud ſecus quàm alios ſymboli Apoſtolici articulos credere eſſe obligatum, ſe
membrum eſſe Chriſti, neq; aliter poſſe ſaluum effici: Itemq́; ideas creari in mẽ
te diuina, cum in Deo omnia æterna ſint: atque etiam nullum in charitate con-
ſtitutis peccatum aſſcribi. Sed cunctis ei contradicentibus, coactus eſt accedere
ſummum Pontificem Innocentium. Qui tum illius, tum aduerſariorum au-
ditis rationibus, contra eum ſententiam tulit. Quamobrem Parrhiſios reuer-
ſus, compulſus eſt ore proprio palinodiam canere, tametſi corde in ſua perfidia
perſtitit. Deinde breui mœrore ac indignatione confectus, vitam finiuit. At eo
defuncto diſcipuli eius praua dogmata ex ipſo hauſta ſpargere cœperũt: qui tan-
dem examinati atque de hæreſi conuicti, iuſſu Regis Franciæ flãmis exuſti ſunt.
Ipſeq́; Almaricus hæreſiarcha licet iampridem ſepultus, è cœmeterio extractus
eſt, eiuſq́ue cineres & oſſa diſperſa ſunt. Alius quoq; rum error extitit, Ioachim
abbate authore, qui etiam damnatus eſt in Concilio Generali ſub hoc Pontifice
celebrato. Sed quia idem abbas Ioachim Epiſtola quadam teſtatur, ſe tenere fidẽ
Romanæ Eccleſiæ, & omnia ſcripta ſua Sedi Apoſtolicæ vel corrigenda, vel ap-
probanda ſubmiſit, nõ iudicatur hæreticus, licet errauerit. Enimuerò Innocen-
tius Pontifex maximum ac celeberrimum indixit ac celebrauit Romæ Conci-
liũ in Eccleſia Lateranenſi, cui ipſemet præſens interfuit ac præſedit. Interſuere
etiam duo Patriarchæ, Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus. Archiepi-
ſcopi ſeptuaginta, Epiſcopi quadringenti. Abbates duodecim. Priores Conuen-
tuales DCCC. Duorum Imperatorum, Romani ſcilicet & Conſtantinopolita-
ni Legati, ac Regis Hieruſalem, Franciæ, Hiſpaniæ, Angliæ, &c. oratores. Cuius
quidem Concilij conſtitutiones aliquot paſſim recitantur in libris Decretaliũ.
Sub hoc etiam ſanctiſſimo Pontifice perplures Monaſtici Ordines aut inſtituti,
aut in melius ſunt reſtituti: verbi gratia, Eremitarum ſancti Auguſtini, Carme-
litarum, Cruciferórum, Guilielmitarum. Atq; vt Sabellicus illuſtris Hiſtorio-
graphus Aeneadis nonæ ſexto libro ait, prouidentia euenit (vt credere æquum
eſt) non caſu, quod Innocentio Tertio ſedente multum ſit innocentiæ virtus il-
luſtrata: multum & religio innocentiæ mater. Nam & Carmelitana, cuius iam
meminimus, per id tempus religio vel orta eſt, vel tum demum in lucem edita:
& duo Chriſtianæ pietatis lumina terris effulſere, quibus multò maxima parte
orthodoxa creuit fides. Authores incrementi huius Dominicus Calaguritanus
Hiſpani generis, & Franciſcus Aſiſias in Vmbria Italiæ regione ortus. Aequales
ambo tempore, ſanctitate clari, vterque alterum vidit. Horum ſanctiſſimorum
virorum Ordines in tantum excreuere, vt eo tempore quo Sabellicus vixit, vt
ipſe teſtis eſt, Dominicani inſtituti fuerint cœnobia quatuor milia centũ qua-
draginta tria, & in his initiati, ſiue monachi, ſex & viginti milia quadringenti
ſexaginta, quorum circiter mille quingenti eſſent Theologicę profeſſionis ma-
giſtri: exceptis alijs multis cœnobijs, quæ in Armenia & Aethiopia, & alibi fuere:
Franciſcani autem inſtituti tot fuerint conuentus, vt eorum numerus iniri vix
poſſit. Si cui placet hinc plura noſſe, legat Sabellicum. Innocentius deniq; poſt
multos pro Chriſto & pietate exantlatos labores, cum ad ſedandos Italiæ motus
proficiſceretur, Peruſij fato deceſſit, vir nimirum cunctis inſignis virtutibus,
labore ſtrenuus, curis peruigil, conſultationibus cautus, Iuriſprudentia inſtru-
ctus, rerũ adminiſtratione amplus, opibus florens, honore præcipuus, dignitate
maximus, ſacrarum cognitione literarum eminens, pietatis operibus præful-
gens, ac nihilo minus ſuo ipſius iudicio paruus & humilis, reipſa
ſemper exequens, quod Sapiens quidam monet: Quan-
tò maior es, humilia te in omnibus, &
inuenies gratiam coram Deo
& hominibus.

OPERVM D. INNOCENTII TERTII HOC VOLVMINE CONTORVM ELENCHVS.

Primo Tomo.

Sermones ſeu homeliæ de tempore per anni decurſum. 3
Sermones ſeu homiliæ in præcipuis ſanctorum ſolennitatibus per totum annum. 84
Sermones ſeu homiliæ, vt vocant, Communes in natalitijs ſanctorum Apoſtorum, Martyrum, Confeſſorum atque Virginum. 161
In conſecratione ſummi Pontificis conciones quatuor. 184
De eleemoſyna. Liber I. 198
Commentariorum in ſeptem Pſalmos, quos vocant pœnitentiales, Liber I. 208
De laude & commendatione charitatis. 316
Myſteriorum Euangelicæ legis, ac ſacramenti Euchariſtiæ, Libri ſex. 318
De Mundi contemptu, ſiue Miſeria humanæ conditionis Libri tres. 421
Encomium ac præconium de Ieſu Chriſto ſeruatore noſtro, eiuſdemque matre virgine Maria puriſſima atque ſanctiſſima. 418
Ad paſſionem Chriſti precationes tres pijſsimæ. 419
De ſanctorum veneratione precationes tres. ibid.
Hymnus plane pijſsimus de Ieſu Chriſto eiuſque ſanctiſsima virgine matre. 420
Conciones II. parænetica ante Concilium Lateranenſe D. Innocentij Papæ tertij. 451
Acta decretaque omnia ſacri Concilij Lateranenſis, ab eodem D. Innocentio conſcripta. 461

Secundo Tomo.

Epiſtolarum cùm Decretalium tum aliarum Libri duo. 1
Conſtitutionum decretalium, Libri V. 586

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM,

NON QVIDEM OMNIVM, SED MAGIS INSIgnium memorabiliumq; in huius noſtri D. Innocentij Papæ III. Operibus contentarum.

ABbas fieri non poteſt niſi inſtructus in regula monachali 6 2.tom 2
Abbas quando ordinem clericalem conferre poſſit 625.tom 2
abbates prohibentur intromittere ſe de his quæ epiſcoporum tantū ſunt
abbates reſpondent pro bonis conuentus 591.tom 2
abel oblatio myſticè quid, & quomodo illi ſimiles efficiamur 399 tom.1
abiectionis ſalutaris gradus duo qui 418.tom 1
ablutio manuū ante miſſam, quid 331.tom 1
ablutio trina ſacerdotis myſticè quid 415 tom 1
abnegationis ſui gradus quinque 169.tom 1
abortus cauſam præſtans vtè ſit homicida 803.tom 2
abrahe oblatio myſticè quid 399. tom 1
abſolutionis ambitio quanta 438. tom.1
abſtinere poſſe hominem à peccato, ſi vellet 121.tom 1
Accidentia in ſacramento ſine ſubiecto 379 tom 1
acoluthorum officiū quod quis Chriſtus habuerit 31v.tom.1
accuſatio contra prelatos non eſt facilè credenda 497 tom 1
accuſator quomodo ſe inſcribat 789 tom 2
accuſatorum aliquis ſe dicens corā iudice quando deſiſtere poſſit 788 .tom 2
acta in iudicio vt ſint deſcribenda 478.tom.1
acus tres, quid myſticè deſignent 335 tom.1
Adam reuera fænum fuit 286. tom 1
adorandum quid, vbi, qualiter & quare 74 tom 1
adorationis ſpecies duæ quæ 75. tom.1
aduentus Chriſti ad mortem cuiuſlibet, qualis 444 to.1
aduentus Chriſti cur tam diu dilatus ſit 3 to.1
aduentus Chriſti triplex quis 110. tom 1
aduentus Chriſti vti per figuras, literas, & nūcios præſignatus ſit 106 tom 1
aduentus domini quatuor qui 11. 181.tom.1
aduerſa duo cor hominis ſubuertentia 147 to.1
adulterium quam deteſtabile peccatum 77.to 1
aduocati vt fiant infames 799. tom 2
Aequalitas qui tribuatur filio 403.tom 1
ætas quænam impediat matrimonium contrahendum 774 to 2
ætates hominis ſex, ſimiliter & ſeculi 291 tom 1
Affectus mentis naturales quatuor qui 13.tom.1
affinitas cauſata ex copula illicita vti rumpat ſponſalia præcedentia, priuetq; facultate contrahendi 778.tom.2
affinitas quenā admittat vel prohibeat 422 tom 1
affinitas ſuperueniens non diſſoluit matrimonium 778 tom 2
affinitas ſuperueniens vt non diſſoluat ſponſalia de potenti 777. tom.2.
affinitates ſecundi & tertij generis contractionem matrimonij non impedire 482.tom.1
Agnus vt dicatur ab agnoſcendo 413 tom 1
Alba cur in veteri teſtamento ſtricta, in nouo larga ſit 331 to 1
alba quid myſticè 327 331. tom.1
alienatio rei eccleſiaſtica facta non tenet 479.tom 1
alleluia cur à ſeptuageſima vſq; ad paſcha non cantetur 349.to.1
alleluia denotat gaudium cæleſtis patriæ 348 tom.1
almarici impij dogmatis reprobatio 463 tom.1
altare cordis quomodo conſecrandum 77.to.1
altare de terra quid myſticè 281 tom.1
altare multiplex in ſcripturis 147. tom.1
altare quando reconſecrandū erit & non eccleſia tota 701. tom 2
altaria plura in vna eccleſia ſimul conſecrari poſſe ibid.
altaris conſecratio quod myſticè 77 tom 1
altercatio miſericordiæ & veritatis 6 tom.1
Ambitio & iniquitas pugnant in ambitioſo 438 to.1
ambitioſi proprietates quæ ibid.
amicitia fidelis per quæ comprobetur 161.tom.1
amictus quid myſticè 427 328 to.1
amor bonus, & amor malus, quis 146.tom 1.
amor Dei eſt mater virtutum 317. tom 1
Amor ſeculi eſt mater vitiorū ibid.
Angeli quomodo offerāt deo preces noſtras 400 tom.1
angelorum præſentia in miſſa 344 tom 1
anguſtia damnatorum ineffabilis 446 tom.1
anima glorificata dotes tres quæ 50 tom.1
anima peccatricis fœditas quanta 252.tom 1
animæ vires tres quæ, cur datæ 422.tom 1
animæ vocabulum tribus modis accipi 56 tom 1
anima fidelis quomodo myſticè Chriſtum concipiat & pariat 108.tom 1
animam hominis multis modis accipi 223.to 1
animam ſuam odire in hoc mundo, quid 146 tom 1
anima qualiter in conceptione fœdetur & corrumpatur à corpore 268 to.1
anima quomodo originaliter corrumpatur 422 to 1
anima quomodo ſit ciuitas, & illius fundamentū, muri, turres porta & cuſtodes quæ ſint 165.to.1
annulus pontificalis myſticè quid 329.333.tom 1
antiphona quid 342 to.1
anxietates hoīs diuerſæ 425 tom 1
Appellandi modus ante ſententiam 477.tom.1

appellarè ab executoribus quando licitum 704.tom.2
appellare quando licitum ſit reo 706.tom.2
appellatione deſerta per negligentiam appellantis, quid faciat iudex 701.tom.2
appellationem non admittendã in iudicio 706 tom.2
appellatio quando admittenda ſit 706.707 tom.2
appellatione remota, quid intelligatur 78 tom 2
appellatus vt terminum iuris preuenire poßit 710 tom.2
apoſtolica ſedis primatũ dominus per ſe ipſum inſtituit 187.tom.1
apoſtoli cur præcipuè honorandi 162 tom.1
apoſtolorum principatum tria commendant 162.tom 1
apoſtolos columnas terræ eſſe 62. tom.1.
apoſtolos eſſe ſecundaria eccleſiæ fundamenta 164 tom.1.
apoſtolos oſſa eccleſiæ eſſe 46 tom 1
aqua cur admiſceatur vino in miſſa 3:8 tom.1.
aquam veram exiuiſſe de latere Chriſti. 765.tom 2.
aqua multis accipitur modis 241. tom 1
aqua vtrum cum vino conuertatur in ſanguinem 64.390.tom.1
arbitri de quibus ſolum iudicare valeant 653.tom.2
arbitrorum ſuper reuocatione priorum epiſtolarum quando requiratur iudicium 588.tom.2.
arbor inuerſa eſt homo 424 tom.1
archidiaconi officium quod 631. tom 2
archiepiſcopus impeditus poteſt cõſecrationem ſui ſuffraganij alteri committere 642.tom 2
argentum myſtice quid 1 tom 1
arrogantia hominũ quanta 440. tom.1
arrogantiũ proprietates quæ 441. tom.1
aſcendere ad altare per gradus quid
aſcenſus & deſcenſus laudabilis quis 81 tom 1
aſtutia dæmonũ quanta 33.tom.1
aſtutia diaboli probatur ex tribus 34 tom 1
atramentarium ſcriptorum quis myſtice habeat 453 tom.1
atteſtationibus publicatis quando aduerſarius admittatur 677. tom 2
atteſtationibus publicatis non opponendum in perſonas teſtium 676 tom 2
Auaritia clericorum quanta mala gignat 31.tom.1
auaritia cur ſit ſeruitus idolorum 434.tom.1
auaritiæ proprietates quæ 434.to.1
auaritia quantum malũ 432. tom.1
auarus contra naturã nititur 435. tom.1.
auarus peccat in Deum, in proximum & in ſeipſum 434 tom.1
auditus duplex quis 473.tom 1
auertit ſe Deus ab homine tribus modis 224.tom 1
authoritas papæ in confirmando quanta 586.tom.2
authoritas vti tribuatur patri 403. tom 1
auris numinis, hominis & dæmonis quæ 303.tom.1
aurora quomodo deſignet Mariam 151.tom.1
aurum myſtice quid 1.tom.1
Baculi paſtoralis partes tres quid myſtice 333.tom 1
Baculo Paſtorali cur non vtatur Ro. pontif. 333 tom.1 628 tom.2
Baculus pontificis quid inſinuet 329.333.tom 1
Baliſtarios eſſe excommunicandos 804.tom.2
Balſamus quid myſticè 626.tom.2
Baptiſmatis vnctiones quid inſinuent 627 tom.2.
Baptiſmi ſacramentum vti credendum 462.tom 2
Baptiſmi effectus 3. quæ 271 tom.1
Baptiſmum non eſſe verũ cui deeſt verbum vel elementũ 768.to 2
Baptiſmus aquæ quomodo ſanctificetur in verbo, & in ſpiritu 64. tom 1
Baptiſmus collatus paruulis quid remittat 766.tom.2
Baptiſmus duplex quis 64 tom.1
Baptiſmus ignis quomodo ſanctificetur in verbo pariter & in ſpiritu 64 tom.1
Baptiſmus triplex quis 110, 124. 268 tom.1
Baptiſmus vt mari rubro, Aegyptij peccatis comparetur
Baptizare neminem poſſe ſemetipſum 768 tom 2
Baptizari in ſpiritu quid ſit 56. tom.1
Baptizati, alterius ſectæ ritus dimittere cõpelluntur 488 tom.1
baptizati dormientes vel amentes quando ſuſcipiant characterem 767.tom.2
Baptizatum putans ſe an ſit vere baptizatus 769 tom 1
barrabam quando præferat peccator Chriſto 121.tom.1
Beatitudines 7 quæ ſint 406 tom.1
Beatitudo æterna vita quanta 92. tom 1
beatitudo diuina, & beatitudo mundana quæ 233.tom.1
beatitudo duplex, via videlicet, & patria 158. tom.1.
beatitudo via, & beatitudo patriæ in quo conſiſtant 233 tom.1
benedictio vltima in miſſa, quid 417.tom 1
bellum mouens iniuſtum reſtituere tenetur ablata 692.tom.2
beneficia eccleſiaſtica quomodo permutatione perdantur 733. tom 1
beneficia eccleſiaſtica vti ſine diminutione conferenda ſint 730. tom.2
beneficij collatio facta indigno quomodo caſſanda 811 tom. 2.
beneficij occulta collatio quando valeat 730 tom.2.
beneficij renunciatio in manibus laici facta, non tenet 617 tom 2
beneficij vacaturi promiſſionem non valere 726 tom.2
beneficium collatum excommunicato vt non teneat 809.tom.2
beneficium conferens excommunicato qui puniendus Ibidem
beneficium conferens indigno quomodo puniendus 811.tom 1
beneficium eccleſiaſticum abſenti conferri poſſe alio mediãte 719. tom 2
beneplaciti diuini figura quintuplicia quæ 410 tom 1
Berengarij confeßio de veritate corporis & ſanguinis Chriſti 380.tom 1
beſtiæ hoſtiles quæ 428.tom.1
Bigami non ordinandi 729.tom 2
Blaſphemans Deum à damnatis 447.tom 1
Bona & mala, quædam temporalia, quædam æterna 260 tom.1
Bona hæreticorum vt fiſco ſubiaceant 798.tom.1
Bona hominis triplicia quæ 368. tom.1
Bona tria quæ petuntur in oratione dominica 29.tom.1
Boni ſemper in ſeculo moriuntur, mali autem viuunt 260. tom.1

Bonis pro quibus ſit orandum 406. tom 1.
Bonitas dei triplex qua 56 tom 1
Bonus quomodo ſit Deus, & quomodo homo 50 tom. 1
Bos & aſinus myſt quid 109 tom 1
Breuitas humana vita 424. tom 1
CAeci ſpiritualiter qui ſint 44 tom 1
Calix vt ſignet paſsionem 403. tom. 1
candelabra duo ſuper altare, quid 343. tom 1
canonici regulares inobedientes priori ſuo per ipſum excommunicari poſſunt 645. 646. tom 2
canonicorum cathedralis eccleſia exceſſus ots corrigendi 466. tom 1
canonicum regularem præfici poſſe eccleſia parochiali 733 tom. 2
canonis miſſa expoſitio 364. tom 1
canonis ſacri author quis 370. tom. 1
canon miſſa cur ſecretè dicatur 364 tom 1
cantorum inſtitutio per Dauid 319 tom 1
capituli pars maior vti præualeat minori 720. tom 2
capitulo quatuor præſidere debent 469 tom 1
caput cur vngatur epiſcopo 626. tom 2.
caput interioris hominis quod 251 tom. 1
caput multipliciter accipitur 251. tom 1
carcerem anima eſſe corpus 428. tom. 1
carnalem actum qua impediant 780 tom 1
carnalis vita vt ſomno comparatur 8 tom 1
caro multipliciter accipitur 249. tom 1
caſtellum qua duo requirat ad munimentum, & qua duo ad cuſtodiam 149 tom 1
caſtitas in ſacris ordinibus conſtitutis obſeruanda 624 tom 2
caſula vel planeta quid ſignificet 329 334 tom 1
caſus bonorum in faciem, & caſus malorum retrorſum quid deſignet 38. tom 1
cathena quando ſpiritualiter cadant de manibus 140 tom 1
Celebrans in loco interdicto quomodo puniendus 809 tom 2
celebrantes in eccleſia polluta ante reconciliationẽ qua pœna multandi 813 tom 2
celebrare quãdo in die pluries poſſit ſacerdos 761 tom 2
cementum quid myſticè 280. to 1
cenſus vt ſoluendi ſint ad antiquã monetam 719. tom. 2
Charitas dei erga hominem quanta 317. tom. 1
charitas quomodo operiat multitudinem oenialium peccatorum 234 tom 1
charitatem & ſapientiam in prædicatione coniungendas 63. tom 1
charitatis laus & virtus quanta 310 tom. 1
chiroteca pontificis quid ſignent 428 332 tom. 1
chriſmatione eccleſiarum nihil exigi debere 797 tom 2
chriſma vnde conficiatur, & quid myſticè 626 tom. 2
Chriſtus quatenus flori comparetur 418 tom 1
Cibo duplici cibat nos Chriſtus 395 tom. 1
cibus monachorum cuiuſmodi ſit 753. tom 2
ci. a'rices peccatorũ duabus ex cauſis computreſcunt 253. tom. 1
cinis multiplex 288. tom 1
circunſtantia peccatorũ in confeſſione exprimenda 269 tom 1
ciſterſienſium ſtatutũ de decimis quale 484 tom. 1
ciuitas dei quadruplex, qua 164. tom 1
Clamat pœnitens de multiplicibus profundis 303. tom 1
clamor triplex 236 tom 1
claues dua Petro commiſſa qua ſint 135. tom 1
claui crucis quatuor ſpiritualiter quid 171. tom 1
clerici ad ſeculare forum à laicis trahi non poſſunt 656 tom 2
clerici à quibus continere ſe debeãt 471. tom 2
clerici non præſtent iuramentum fidelitatis laicis 479 tom. 2
clericis coniugatis eccleſiaſtica auferuntur beneficia 714. tom 2
clericis illicita qua 797 tom. 2
clerici ſuper exceſsibus coram ſuo epiſcopo conuenire debent 657 tom. 2
clerici vnde appellentur 716 to 2
clericorum incontinentium turpitudo & temeritas 31. tom 1
clericos non debere ſubuenire neceſsitatibus ciuitatum 480. to. 1
clericum non poſſe ſibi conſtituere iudicem laicum 657. tom 2
clericus ciuiliter petens iuſtitiam contra laicum an fiat irregularis 803 tom 2.
clericus coniugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonſuram 713. tom. 2
clericus in homicidio directè vel indirectè conſilium dans vel authoritatem vt fiat irregularis 810. 811 tom 2
clerus vt ſit occaſio omnis corruptela in populo 454. tom 1
Cœli quomodo dicantur laudare deum 36 . tom 1
cœlorum & terrarum diſtinctio 299 tom 1.
cœlum & terra qualiter tranſibũt & permanebunt 301. tom 1
cœlum varijs modis accip. in ſcriptura 110 tom 1
Cognatio ſpiritualis quomodo contrahatur 777. tom 2
cognatio ſpiritualis vt impediat matrimonium ibid.
collatio inter euam & Mariã qua 151 tom 1
collatio inter Pharaonem & S. Laurentium 144 tom 1
collatio legis ad euãg qua 347 to 1
collecta cur in numero impari fiant 340 tom. 1
collecta Leonis papa vt ſit mutata 765. tom. 2
colores quatuor principales ſacerdotalium indumentorum, quid myſtice 331. tom 1
colores quatuor veſtimentorum legalium myſtice quid 326. to. 1
columba proprietates pœnitentibus habenda, qua 226. tom. 1
Cœmeteria apud quas eccleſias ſint conſtituenda 312 tom 1
commemoranda de Chriſto tria qua, quid in nobis efficiant 397. tom 1
commixtio hoſtia ſacra cum ſanguine quid ſignet 412 tom. 1
cõmunicare tenetur quilibet Chriſtianus in Paſcha 472 tom. 1
communitas vti ſpiritui ſancto tribuatur 402 tom. 1
compaſsionis gradus duo 119 tom. 1
compromitti non poſſe ſuper rebus ſpiritualibus 478 tom 1
compurgator quid agere debeat 352 tom 1
computreſcere multis modis accipitur 272. tom. 1
cõceptio hominis duplex qua 422. tom. 1

conceptus quo cibo nutriatur in v-tero 423.tom 1
conciliis prouincialibus quiuom intereſſe debeant 729 to 1
concilium prouinciale quid efficiat 469 tom.1
concilium prouinciale ſingulis annis celebrandum 466.tom 1
concubinarius publicus repellendus à denunciatione 791 tom 2
concubitus coniugalis interdū excuſatur à crimine, interdum nō 268 tom.1
concupiſcentia duplex ſacerdotibus prohibita quo 437.tom.1
conditionis humanæ modus quadruplex 5.tom 1
confeſſio catholica de veritate corporis & ſanguinis Christi in eucharistia 578 to 1
confeſſio duplex qua 147.226. tom 1
confeſſio fraudulenta qua 269. tom 1
confeſſio triplex qua 238 tom 1
confeſſionem reuelantis pœna qua ſit 472 tom.1
confeſſionem ſuam ſex dotibus commendat propheta 237.tom 2
confeſſionis pudorem eſſe partem ſatisfactionis 178 tom 1
confeſſionis reuelatio quam graue ſit peccatum 186 to 1
confeſſio ſalutifera quæ ſit, & qua infructuoſa 240 to 1
confeſſorum commemoratio cur non fiat in canone 370 tom 1
confirmantis indigne electum pœna 474.tom 1
confirmationem quam religioſus à Papa ſuper temporali adminiſtratione impetrauit, non valere 712 tom 1
confirmationis vnctio quid inſinuet 627.tom 2
confitentibus maxime cauendum quid 186 tom 1
confiteri tenetur quilibet Chriſtianus ſemel in anno 473.tom 1.
coniuges non eſſe leuiter ſeparandos 689 tom.2
coniuges quando non ſeparandi propter adulterium 104 tom.2
coniuges religionem profitendo ob inuicē ſeparari poſſe 746 747. tom 2
coniugij bona tria qua 193. tom 1
coniugij prohibitionem vltra quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum non extendi 482. tom.1
coniugium inter Chriſtum & eccleſiam vti fuerit promiſſum, iuratum, completum, confirmatum ac declaratum 98. tom 1
coniunx quando coniugem de adulterio impetere non poteſt 804. tom.2
conſanguineos mariti cum conſanguineis vxoris licite poſſe contrahere 779.to.2
conſcientia tranquilla bonū quod 223 tom.1
confecrare ſe ſimulans quam grauiſſime peccet 764 tom.1
conſecrari eccleſias poſſe diebus etiam feſtiuis 760 tom.2
conſecraſſe etiam Chriſtū in azymo 374.tom 1
conſecratio templi quomodo ſpiritualiter fiat 70 to.1
cōſtitutiones excōmunicatorū nullo tempore robur accipiāt 480. tom.1
conſuetudo bona non facili ex cauſa eſt immutanda 580 tom 2
conſuetudo contraria canonibus nō valet 594.tom.2
conſuetudo quando dicitur non valere 595 tom 2
contemplari quid ſit 159 tom 1
continentia quomodo à ſatana impugnetur 407.to.1
contractus vſurarius quomodo fiat 731.733.tom.2
contrahere poſſe ſobolem ex ſecundis nuptiis ſuſceptam cum cognatione prioris viri 482. tom.1
conuenticula occulte vt nemo ſeruet 799 tom 2
conuertit ſe deus ad hominem tribus modis 224 tom.1
copula carnalis quando dirimat matrimonium 778.tom 2
cor à quibus mundandum ſit 159. tom.1
cor mundum quis habeat 157 to 1
corona ſanctorum duplex qua 172. tom 1
corona ſpinea ſpiritualiter quid 121 tom 1
corona virtutum quibus floribus componatur 172.to 1
corporalia quid deſignent 357. tom 1
corporis & ſanguinis Chriſti veritas ſub ſpecie panis & vini 378. tom 1
Corporis glorificati dotes quatuor qua 50.tom 1
corpus Chriſti totum eſſe ſimul in pluribus locis 388.tom.1
corpus Chriſti verum & myſticum 342.tom 1
corpus Chriſti vt ſit triforme 413. tom 1
corrigendi exceſſus triplex modus 467 tom 1
Crapuloſi clerici pœna qua ſit 470 471.tom.1
craticulæ myſtica explanatio 146. tom 1
craticula triplex in ſcripturis 145. tom 1
creare & innouare quid 273. tom 1
credere tutius eſſe quam diſcutere 378 tom.1
crimen probatum per modum inquiſitionis quomodo puniendū 791.tom 2.
crucem quare portet Romanus Pontifex in pectore 331.to.1
cruces quinque quæ ſecundo fiunt ſuper oblatam & calicem, myſtice quid 372 tom.1
cruces quinque quæ tertio ſuper oblatam & calicem fiunt, quid inſinuent 397 tom 1
cruces quinque quæ quarto fiunt ſuper oblatam & calicem, quid ſignificent 400 to.1
cruces tres quas Chriſtus ſuſtinuit 403 tom 1
cruces tres ſuper os calicis quid myſtice 412.tom 1
crucis figura diuerſa ex veteri teſtamento 352.tom.1
crucis laus & virtus quanta 353. tom.1.
crucis ligna quatuor quid ſignificent 171 tom.
crucis myſterium quam ſit profundum 170. tom 1
crucis ſignaculum in miſſa quid efficiat 313 tom 1
crucis ſigna tria quæ primo fiunt ſuper oblatam & calicem, quid deſignent 364 to 1
crucis ſignum quomodo ſit exprimendum 313 tom 1
crucis ſpiritualis altitudo, latitudo, longitudo, & profunditas 317.tom.1
crucis virtus multiplex, qua 170. tom.1
crux Chriſti vt per Sycomorum & Palmam figuretur 80 tom.1
crux quando ſit ſupplicium, non meritum 171.tom 1
crux ſpiritualiter duobus modis tollitur 670 tom.1

Culparum

Culparum aliæ originales, aliæ actuales 233. tom. 1
cupidus cur ſatiari nequeat 433. to. 1
cupiditas quàm multos ſeduxerit 143. tom. 1
cura ſeculares vt diuinam impediant contemplationem 159. tom. 1.
curatio cur aliquando differatur 224. tom. 1
Cydaris vel Tyara vti deſignet humilitatem 326. to. 1

Dæmones prohibiti ſunt à Chriſto veritatem dicere tribus de cauſis 45. to 1
dalmatica quid myſtice 328. 332. tom. 1
damnatorum funiculi 31 tom. 1
damnatorũ triſtis memoria 445. tom. 1
Debita quibus obnoxij ſumus triplicia quæ ſint 408. tom. 1
Decimas qui ſoluere obligentur 742 tom. 2
Decimas non poſſe quoſcunque laicos ſiue reges ſiue principes dare 774. tom 2
Decima cui eccleſiæ ſint ſoluendæ 742. tom. 2
Decimæ neceſſariò ſoluendæ, quæ ſint 483, tom 1
Decimæ noualium ad quos pertineant 742. tom 2
Decima quanam cenſeantur remiſſæ 351 tom 1
Decimæ fructuum prædij præſcripti cui debeantur 744 to 2
decimarum à ſolutione an imperialis conceſſio quenquam abſoluat 742 tom 2
Decimarum dandarum ratio 483. tom. 1
decimas non ſoluentes, peccare grauiter 83. tom 1
decimas prius ſoluendas cenſibus & tributis 483. tom 1
decretalis quando ſit authentica iudicanda 634 to. 2
defectus animales tres quæ ſint 456. tom 1
Defuncti vti dicantur dormientes 401. tom 1
Delegatus neceſſarius in teſtem remouetur à iudicando 679 to. 2
Delegatus Papæ poteſt principium, medium & finem cauſæ coniunctim & diuiſim ſubdelegare 634 tom. 2
Delegatus Papæ ſententiam ſuam exequi poteſt, vſque ad integrũ annum 634. tom. 2
Delegatus quis eſſe non creditur, niſi delegationem probet 638. tom. 2.
Delictum & peccatum quomodo differant 238. 456. tom. 1 422. tom 2
Delictum vel peccatum Deo cognitum facere, quid ſit ibidem
Denunciator in probatione deficiẽs quomodo puniatur 793. to 2
Derelinquit Deus quoſdam ad tempus, & aliquos æternaliter 262. tom. 1
Deſiderare quis concupiſcat iuſtificationes Dei 79. to 1
Deſiderare ſolent homines tria 431. tom. 1
deſideria hominum vt ſint duplicia 451. tom. 1
Deſiderium cupidorum inſatiabile 433 tom. 1
Deſperanda magis peccaſſe Cain, quàm fratrẽ interficiendo 102. tom. 1
deſperare nemo debet propter peccata 102. tom 1
deſponſans duas de præſenti quomodo iudicandus 775. tom. 2
Deus quid ſit 362 tom. 1
Deus vt ſit vnus in eſſentia, trinus in perſonis 461 tom 1
dextrum & ſiniſtrũ in altari quid ſignent 544 tom. 1
diabolus cur diuerſis nominibus animalium nuncupetur 155. tom 1
Diaconi duo ducentes pontificem, quid 338. tom. 1
Diacono cur detur benedictio, & non ſubdiacono 350. tom. 1
Diaconorum officiũ quando Chriſtus exercuerit 320. tom 1
Diaconorum origo ex veteri & nouo teſtamento ibidem
Diaconus & ſubdiaconus cuius gerant figuram 318. tom. 1
Diaconus qualis eſſe debeat 354. tom 1
Diei extremi iudicij ratio 448. tom. 1
Dies cuius moraliter deficiant 284. 285. tom 1
Dies & nox vt multipliciter accipiantur 236. tom 1
Dies noſtri qui ſint, & qui nõ 298. tom. 1
dignitates eccleſiaſticas non licere habere diuerſas 475 tom. 1
dij quomodo diuerſi diuerſimode appellentur 368 to 1
dilectio in patria vt ſit perfecta 410. tom 1
dilectionis triplicis differentia 317. tom 1
diligenda ex charitate ſunt tria 478. tom. 1
diluuium in bonam & in malam partem accipitur 241. tom. 1
diſciplinam duo impediunt 243. tom. 1
diſcipuli tres in transfiguratione vt ſignificent tres ordines fidelium 38. tom. 1
diſcretio communicantibus ſeruanda quæ 394 tom 1
Diuites quàm grauiter peccent qui de ſuis ſuperfluis, indigentibus non ſubueniunt 82. tom 1
diuitiæ ex iniquitate acquiſitæ quando poſſint pauperibus erogari, & quando non 72. tom. 1
diuitiarum falſa felicitas 433. tom. 1
diœceſi cuilibet ſolum vnus præſideat epiſcopus 470 tom 1
diſcretio quam ſit ſacerdotibus neceſſaria 457 tom 1
Doli & contumaciæ pœna quæ 663 tom 2
dolores malorum hominũ in morte, quatuor qui 443 tom 1
dolor humana lætitia comes 429. tom. 1
dolus in ore quid ſit 235. tom. 1
dolus triplex 235. tom 1
dolus in bonam partem 235. tom 1
domum dæmonis quæ conſtituant 83 tom. 1
domum dei in ſcripturis multis modis accipi 73. tom. 1
domus gratiæ ex quibus componatur 83. tom. 1
domus naturæ ex quibus conſtruatur 83 tom 1
dona dei data commemorat, & danda commendat pœnitens 269 tom 1
dona ſpiritus ſancti ſeptem quæ 406 tom 1
donationem per epiſcopum cum detrimento eccleſiæ ſuæ factã, poſſe reuocari 736. tom. 2
donationes vti pleniſſimam recipiant interpretationem 735. tom. 2
dormit anima in vitijs, duobus modis 180. tom. 1
dormitationem accipi biſariã 455. tom 1.

dorſum dei videre quid 159.to.1
dotes glorificati corporis tres qua 173 tom 1 quatuor qua 50.to.1
dulia qua, quibuſque exhibenda ſit 75.to.1
dulia quid ſit, & cui exhibenda 371.tom.1
duodenarij numeri myſteriũ quod 355.tom.1

EBrietatis mala qua 436.to.1
Eccleſia adificata poſt noui operis denunciationem vti & à quo deſtruenda ſit 812. tom.2
eccleſia corruente tecto quando nõ reconſecranda 761.tom.2
eccleſia catholica partes tres qua ſint 413 tom.1.
eccleſia Catholica ſtabilitas quanta 187.tom.1
eccleſia conſueta regi per regulares ſecularibus clericis conferri non debent 731.tom.2
eccleſia Ro. praconia qua 192.to.1
eccleſia res non eſſe alienãdas 731. tom.2
eccleſia vt reſpondeant epiſcopis de procurationibus 759.tom 2
eccleſia exempta non poteſt in pra iudicium exemptionis compromittere 652 tom 2
eccleſiam Romanam nunquã hareticam fuiſſe 376.to.1
eccleſia quomodo ſit ciuitas Dei, & qua illius ſint fundamenta, muri, turres & cuſtodes 65. tom.1
eccleſias concedere non poteſt epiſcopus alijs eccleſijs ſine conſenſu capituli 728 tom.2
eccleſias quaſnam non poſſint religioſi in proprios vſus conuertere 351 tom.2
Edentula plebi. qualem dederit Chriſtus cibum 395. tom 1
Egreſſus Chriſti duplex qui 78. tom.1
Electio à ſuſpenſis celebrata, non tenet 600.tom 2
electionem celebrandi modus 473. tom.1
electioni de ſe facta renuncians appellare nequit ad impediendam electionem alterius 600. tom 2
electioni quando praferatur poſtulatio 613 tom.2
electio non habentis ſufficientem ſcientiam, vel ante confirmationem adminiſtrantis, caſſari debet 601.tom.2
electio non tenet, cum ad vnam prabendam duo ſimpliciter eliguntur 718.tom.2
electio pralatorum in eccleſia quomodo fieri debeat 600. tom.2
electio propter qua vitia caſſetur 717.tom 2
electos in epiſcopos & confirmatos transferre poteſt ſolus Papa 614.tom.2.
eleemoſyna effectus multiplices ex ſacra ſcriptura 199. tom 1
eleemoſyna facienda ordo, modus, cauſa & finis 203.tom 1
eleemoſynam eſſe praparatoriam ad gratiam 201 to 1
eleemoſynã ieiunio & oratione eſſe meliorem, nec quenquam ab ea excuſari 202. tom 1
eleemoſynam in peccatis factam non ſortiri ſuum effectum 201. tom.1
eleemoſynam operis non acceptari ſine eleemoſyna cordis 205. tom 1
eleemoſynam vtrum liceat dare de iniuſtis bonis 206. tom 1
eleemoſyna triplex qua 204. tom.1
eleemoſyna vera qua ſit 201. tom 1
eleemoſyna vnde dicatur, & de eius fructu multiplici 198. tom.1
eleemoſyna vnde dicatur, & quomodo erogetur 29. tom.1
Emptio & venditio iniuſta qua 731.tom 2
Epiſcopalis poteſtatis & ſacerdotalis conuenientia & differentia qua 322.tom.1
epiſcopatui cedere qui teneantur 474.tom 1
epiſcopi coadiutores habere debent in verbo dei 469. tom.1
epiſcopi interpretatio & officium 320.tom.1
epiſcopi monaſteria ſibi ſubiecta reformare tenentur 469. tom 1
epiſcopo propter incurabilem morbum officium ſuum exercere non valenti dandus eſt coadiutor 921.tom.2
epiſcoporum officium contra hareticos 484 tom 1
epiſcopus ad religionem tranſiens vtrum epiſcopatum reaſſumere poſſit 620 tom.2
epiſcopus propria authoritate de ſua eccleſia ſe transferens ad aliam, carebit vtraque 615. tom.2
epiſcopus propter ſex cauſas cedendi licentiam poteſt petere 618. tom.2.
epiſcopus quibus eccleſiaſticis perſonis non ſit aſtrictus prouidere 594.tom.2
Epiſtola Pauli & Pſalmi Dauid cur pra cateris ſcripturis in miſſa frequententur 303. tom.1
epiſtola pracurſoris deſignat officium 346.tom.1
epiſtola ſuper erogationem ſignificat 347.tom 1
Equus & in bono & in malo varie accipitur 244.to.1
equus & mulus quos deſignent 244.tom.1
erubeſcentia mala qua ſit, & qua bona 231.tom 1.
Eua nominis mutatio in Maria 151.tom.1
eua quid ſonet 423.tom.1
Euangelia cur tantum quatuor recepta ſint 107.tom.1
euangelia quatuor vt per 4 fluuios paradiſi ſignificata ſint 167.to.1
euangelij praeminẽtia & laus quãta 353.tom.1
euangeliſta 4 cur per 4. animalia figurentur 167.168.tom.1
euangeliſta 4. vt per 4 annulos arca deſignentur 168 to.1
euangelium cur ad ſiniſtram partem altaris dicatur 349.tom.1
euangelium cur verſus aquilonem legatur 352.tom.1
Eucharistia cur ſub duplici ſpecie conſecretur 386 to.1
eucharistia cur ſub ſpecie panis & vini data 374.to.1
eucharistia figura multiplex ex veteri teſtamento 373. tom 1
eucharistia ſumptionẽ non eſſe nimium differendam 394.tom.1
eucharistia veritas 461.tom.1
eucharistia virtus & efficacia 395. tom.1
eucharistiam cur poſt cœnã Chriſtus inſtituerit 388.tom.1
eucharistiam & chriſma firma ſub cuſtodia debere cuſtodiri 472.tom.1

eucharistia

eucharistiam ſumendi modus duplex 382.tom.1
eucharistia tribus de cauſis ſub alia ſpecie ſumitur 391 tom.1
Excelſum ſanctum quid 295. tom.1
excommunicandos qui partem impediunt in productione teſtium 680,681 tom.2
excommunicare quando debeat prælatus ſubditum 408. tom 1
excommunicati cadaueris ſepultura eccleſiam pollui 765.to.2
excommunicati ſepulti quando ſint exhumandi 741. tom.2
excommunicantis iniuſtè pœna quæ ſit 481 482 to.1
excommunicatur ſuſpectus de hæreſi non præſtita purgatione 648. tom.2
excommunicatus ab vno epiſcopo, vitandus eſt ab alijs 642. tom.2
excommunicatus celebrans à beneficio deponendus eſt 809 tom.2
excommunicatus non eſt, qui abſolute coactus excommunicato communicat 278.tom.1
exempla contra cupiditatem 434. tom.1
exempla contra ebrietatem 436. tom.1
exempla contra gulam Ibidem
exemplum cuiuſdam philoſophi 442.tom.1
exemptione duplici vtens eccleſia quo ſe tueri poſſit 350. tom.1.
exceptione monaſterio conceſſa an capella cenſeantur excepta illi ſubiecta 351.tom.1
exemptus an cenſeatur is qui ſub protectione papæ ſuſceptus eſt 351 tom 2
exercitus Dei triplex in tribus locis 156 tom.1
exultatio piorum & impiorum contraria 259.to.1

FAcies Dei duobus modis accipitur 284.tom.1
Felicitas vitæ æternæ quomodo cõtemplanda 159 to.1
falcificantes literas papales excommunicati ſunt 807.to 2
fama & clamor vt ſint argumentum veritatis 467 tom 1
fama bona curam habendam eſſe 130.tom.1
famam ſuam maculans prælatus, quali ſit pœna multandus 69. tom 1
fautores hæreticorũ vt ſint excommunicati 464 tom 1
febris ſimplex, duplex, continua & interpolata quæ ſit 43.tom.1
febris Synagogæ duplex quæ 42. tom.1
fœmoralia vti deſignent continentiam 324 tom.1
fermentatum vtrum tranſſubſtantietur 390.tom.1
fermentum myſticè quid 374. tom 1
feudum quando poſſit prælatus integrare, non obſtante iuramento de non renouando 735.tom.2
fictio bona, & fictio mala 114.to.1
fides apoſtolicæ ſedis ſoliditas quanta 321.tom.1
fideiubere ac mutuo accipere ſine ſuperioris licẽtia prohibetur religioſis 485.tom 1
fides mundat à culpa, ſed non ſemper ab omni pœna 272.tom.1
fides ſine baptiſmo interdum ſaluat adultos, non econtra 271. tom.1
figura ſacrificij Chriſti vti præceſſerint in veteri teſtamento 398 399.tom.1
filij huius ſeculi, & filij lucis qui ſint 72.tom.1
filij interemptorum qui 294. tom.1
filij quinam legitimi ſint iudicandi 785.tom.2
filium proprium vt quis agnoſcat 674.tom.2
filius cur potius incarnatus ſit 4. tom.1
finis multiplex 253 to.1
flagellum multiplex quod 245. tom.1
florem aureum cur Rom.pont. oſtendat fidelibus 48.to.1
floris aurei proprietates tres quàm bene Chriſtum deſignent 48. tom.1
fluuiorum quatuor paradiſi interpretatio 568.tom.1
fœnum multiplex 240 tom.1
fomes peccati quid 268 tom 1
foramina Petræ quid deſignent, & quomodo in eis ſtandum ſit 80. tom.1
fornacis interioris damnatorum inſtrumenta 597 to.1
fornacis ſpiritualis inſtrumenta quæ 577.tom.1
fornax electorum duplex 177.to.1
fornax malorum duplex Ibidem
fornicatio clerici quando non indigeat accuſatore vel teſte 714. tom 2
forum competens quod 656. tom.2
fractio hoſtiæ conſecratæ quid ſignet myſticè 412.tom.1
fraudis pœna quæ 869.tom.2
fructum cuiuſmodi producat homo 423 tom.1
fumo incenſi fugari dæmones 341. tom 1
fumus multiplex 284.tom.1
funiculi peccatorum tres quibus clerici ligantur, quæ 35.tom.1
furioſum non poſſe contrahere matrimonium 773 to.2
furioſus profeſſionem faciens quando obligetur 745. tom.2

GAudium bonorum & gaudium malorum quid 14. tom.1
gaudium cordis, & lætitiam corporis eſſe 222 to 1
gaudium & dolor quomodo ſimul ſtare valeant 54. tom.1
gehennalia ſupplicia tria habent conſideranda 180.tom 1
generationes hominum duæ 294. tom 1
geſtus orantium quales quid ſignificent 215 tom.1
gloria inanis malum quantum ſit 407.tom.1
gloria margaritam quis male & quis bene quærat 583.tom.1
Gloria in excelſis, quis ad miſſam cantari inſtituerit 342.343. tom.1
gloriam dei enarrat pœnitẽs 289. tom.1
glorians publice de ſuo crimine qui puniendus 850.tom 2
glorificati corporis dotes quatuor vti Chriſtus in ſuo adhuc mortali corpore oſtenderit 381. tom.1
glorificati corporis proprietates quatuor Chriſtum oſtendiſſe in ſuo mortali corpore 39. tom.1
glorificationis ſanctorum ſtola duplex, quæ 349.to.1
glorificationis ſpecies duplex. 39. tom.1
graduale lamentum pœnitentiæ deſignat, vel etiam vocationem apoſtolorum 347.tom.1

gradus aſcenſionis Chriſti, qui 118. tom. 1
gradus deſcenſionis Chriſti qui 117. tom 1
gradus per quos exemplo Chriſti deſcendendum ſit nobis 118. tom. 1
gradus tres, quibus ad perfectionẽ aſcenditur 119. to. 1
gratiam apoſtolicam tantum dare quantum ſonat 589. tom 2
gratiam dei neminem poſſe ſuis viribus promereri, ſed demereri 106. tom 1
gratia margaritam quis malè, & quis benè quærat 183 tom 1
Gregorij papæ fructus in eccleſia quantus 112 tom 1
Gula quænam incommoda adferat 436 to 1
gula breuis voluptas 435 tom 1
gulæ ſpecies tres quæ 35 tom 1
guloſis nihil ſufficit 435 tom 1

HAbitu quali Iudæi & Saraceni uti debeant in terris Chriſtianorum 488. tom 1
habitus monachorũ qualis ſit 753. tom. 2
hamo cur Chriſtus cõparetur 154. tom. 1
Hæreſis quando diſſoluit coniugiũ 784 785. tom. 2
hæreticæ fœditatis inquiſitores duo vt ſint per diœceſes 466. tom 1
hæretica prauitas vt ſeculari manu punienda 463. tom. 1
hæreticis fauentes vt fiant infames 799 tom 2
hæreticorum colligationes quomodo diſſoluenda 32 to. 1
hiericho quid interpretetur, vtq; ſignet mundum 78. tom. 1
Hieruſalem quatuor modis accipi 11. 49 tom. 1
holocauſti, & ſacrificij differentia 278. tom 1
homicidium caſuale non imputari ei qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa 780. 781. tom. 2
homicidium caſuale quomodo imputetur 780 tom 2.
hominis cadauer quàm ſit fœtidũ 444 tom. 1
homo de quo factus ſit, ad quid natus, quid faciat, & quid futurus ſit 20. 421 tom. 1
homo eſca vermium 444 tom 1
horæ orationis ſeptem myſticè quid 116 tom. 1.
hoſpitalarij exhortationis officio quando priuandi 813. tom. 2
hoſtes hominum quatuor quæ 428. tom. 1
hoſtes ſalutis quatuor qui 35. 365, 229. tom. 1
hoſtes tres hominem tribulantes quomodo vincendi 174. tom. 1
humilitas & paupertas Chriſti quanta 109 tom. 1
hydropici ſpiritualiter qui ſint 44 tom 1
hyems ſpiritualis quæ 43. tom. 1
hymnus angelorum & hominum quis 360 tom 1
hymnus de Chriſto eiusq; matre 420 tom 1
hypocritæ gloria cuiuſmodi 246. tom. 1
hyſopus quid myſticè 270. tom. 1

IEiunandi modus quis ſit 28. tom 1
ieiunantibus vitia tria cauenda quæ 28. tom 1
ieiunij dignitas multiplex quæ 24. tom. 1
ieiunij noſtri alæ duæ 28 tom. 1
ieiunij vtilitas multiplex quæ 24. tom 1
ieiunium guloſorũ cuiuſmodi 28. tom 1
ieiunium hypocritarum cuiuſmodi 28 tom. 1
ieiunium magnũ & ſalutare quod 21. tom 1
ieiunium quatuor temporum propter tres cauſas fieri 35. tom 1
ieiunium ſolenne triplex quando, qualiter & quare fiat 25. tom. 1
ieiunium vigiliarum quæ ratione obſeruandum 27 tom 1
ieiuno cur ſtomacho ſumenda ſit euchariſtia 388, to 1
Ieſus eſt propitiator & propitiatio 304 tom. 1
igne duplici examinatus fuit 8. *Laurentius* 142. tom. 1
ignis cuiuſmodi in cordis altari accendendus 77. tom. 1
ignis gehennalis qualis ſit 446. tom 1
ignis infernalis duplex 446. tom 1
ignis ſpiritualis triplex quis 142. tom. 1
ignis triplex eiusq; naturæ diuerſitas 141. tom. 1
ignis virtus duplex myſticè quid 64. 65. tom 1
ignis vt ſit ſpiritus ſanctus 64 tom 1
ignorantia periculoſa quæ ſit 8. tom 1
ignorantia quàm ſit ſacerdotibus cauenda 456. to. 1
illegitimi filij & ſpurij in eccleſijs non promouendi 476. tom. 1
illegitimos eſſe natos ex matrimonio interdicto 482 tom 1
illegitimus in eccleſia paterna præbendari non debet 629. tom 2
illegitimus poteſt poſtulari, non autem eligi 602. tom 2
illuſionum multitudo, quas patitur anima, inexplicabilis 254. tom 1
imagines quomodo venerãdæ ſint 75. tom. 1
impedimenta contra electionem quorum probationes admittat 676 tom. 2
imperatoris electio, approbatio, conſecratio & coronatio, ad quos pertineat 6 0 tom. 2
imperium non poteſt ſacerdotio, ſed ſubeſt 644. to. 2
impietatis colligationes tres quæ 30 tom. 1
impij quatenus nunquam liberabuntur à pœnis 447 tom 1
impœnitentia mala quanta, & vnde oriatur 207 tom. 1
impœnitentiam finalem eſſe mortem, à qua nemo reſurgit 105. tom. 1
imputari quando dicatur peccatũ 234 tom 1
incarnationis Chriſti affirmatio 461. tom. 1
incontinens non præſumitur in ſenectute, qui in iuuentute continuit 616 tom. 2
incuruatio in bono accipitur & in malo 255 tom. 1
indulgentiarum dandarum limitatio inferioribus prælatis præſcripta, quæ 486. tom 1
indumenta legalia pontificum & ſacerdotum 323. tom. 1
indumenta nouem pontificum ſpecialia quid 322. tom. 1
indumenta pontificalia vti Chriſto myſticè conueniant 327. tom. 1

indumenta

indumenta pontificalia vti conueniant myſticè membris Chriſti 330 tom 1
indumenta ſacerdotalia veteris legis quid myſticè ſignificent 114. tom.1
indumenta ſex epiſcopis & presbyteris communia quid ſignificet 322.tom 1
infamato,accuſatore non probante,indicitur purgatio 794. tom 1
infamatus contra quem probari non poteſt quomodo ſe purgare teneatur 709.tom 2
infamatus de apoſtaſia vt ſe purgare debeat 780 to 1
infamatus de defectu natalium vt ſe purgare debeat 352.tom 1
infamatus de magno crimine quomodo ſuſpendi poteſt donec ſe purgauerit 793. tom 2
Infamia non eſſ itur damnatus pro nulla vel pro modica iniuria 704.tom.2
Infantium omnium imbecillitas quanta 423.tom 1
Infernus multiplicitèr accipitur 221 tom.1
Infideles coniuncti in gradu prohibito poſt baptiſmum non ſeparantur 779 tom 2
Infirmitatem corporalem non ſemper prouenire ex peccato 222. tom 1
Ingreſſus hominis miſerabilis 421. tom.1
Inimici multi viam ſalutis obſident 314.tom 1
Inimicis loqui in porta, quid ſit 306.tom 1
Inimicitiarum parietes ante aduentum Chriſti,tres 343. tom 1
Iniquitatis & peccati differentia 234 tom.1
Iniuſtorum inſultatio iuſtos cautos reddit 295.tom.1
Inquiri non poſſe de veritate criminis niſi prius conſtet de infamia 790 tom.2
Inquiſitores generales ordinem inquiſitionis non ſeruantes quomodo caute corrigere ſeſe debeant 789.tom 2
Inſtituere ſeipſum non poteſt is ad quem ſpectat collatio dignitatũ 722 tom.2
Inſtrumenti falſitas quomodo probetur 684 tom 2
Inſtrumentis publicis quando fides adhibenda ſit 682.tom.2
Inſtrumẽto perdito quomodo quid probari poſſit contentum in eo per teſtes qui illud ante legerunt 813 tom 2
Inſtrumentum quid faciat authenticum 684 tom.2
Intentator malorum quomodo dicatur Deus 408 to 1
Interdicti generalis tempore epiſcopos innocentes poſſe celebrare 485.tom.1
interdictum quinam ſeruare teneantur 351.tom.2
Introitus miſſæ eiusq; antiphonæ repetitio,quid deſignet 341. 342.tom 1
Ioachim abbatis erroris reprobatio 462 tom.2
Ioachim abbatis error de vna trinitatis eſſentia ibid.
Ioannes apoſtolus cur bis citetur in canone miſſe 402. tom 1
Ioannes baptiſta vt quindecim modis fuerit magnus 122. tom 1
Ioannes quomodo myſticè concipiatur,naſcatur, & nutriatur. 129.tom 1
Ira & furor quomodo tribuatur Deo 220.tom.1
Ira hominis triplex quæ 221 tom 1
Ira patris,domini & [illegible] quomodo differant 221 tom 1
Iraſci dicimur biſariam accipi 447. tom.1
Irregularis an quis efficiatur prodendo fures 803 to 2
Irriguum inferius & ſuperius quid ſit 255 tom 1
Ita miſſa eſt,quid repræſentet 416. tom.1
Itineris arreptio vt habeat vim appellationis 708 to 2
Iudæi & pagani in bona ſexta feria in publicum prodire prohibentur 438 tom 1
Iudæi vel pagani inter Chriſtianos officijs publicis non ſunt præponendi 438. tom 1
Iudæi vt ad vſuras reſtituẽdas ſint cogendi 801.tom.2
Iudæus nullus Chriſtianus ſeruire debet 798 tom 2
Iudæus clericum percutiens quis puniendus 798 tom 2
Iudas vtrum acceperit euchariſtiã 381.tom.1
Iudex habens conſimilem cauſam à iudicio remouetur 656. to.2
iudex in cauſa principali procedere quando poteſt 477.tom 1
iudex ſummus propter tria timendus 266.tom.1
iudex vti erit Chriſtus, accuſator aduocatus & teſtis in iudicio 450. tom 1
iudices & delegatos eccleſiaſticos gratis iudicare debere 713. tom 2
iudicia quæ quomodo fieri debeãt in eccleſia 654.to 2
iudicis quanta erit ſapientia,potentia & iuſtitia 449 tom.1.
iudicis delegati officium & poteſtas 634 tom 2
iudicis perſona multis modis commendatur 273 tom 1
iudicis vnius verbo non creditur 675 tom.2
iudicium Chriſti quam erit diſtrictum 450 tom 1
iudicium Dei propter tria formidandum 177 tom 1
iudicium extremũ probatur 461. tom 1
iudicium multiplex quod 309. tom 1
iudicium vniuerſale quænam præcedent 448 tom 1
iugum Chriſti & iugum diaboli quomodo differant 20.tom.1
iura eccleſiaſtica non vſurpanda à laicis 479 tom 1
iura laicorum nullo modo ſibi vendicent clerici 479 tom.1
iuramentum contra vtilitatem eccleſiaſticam præſtitum non tenere 692 to 2
iuramentum quando non valeat 687.tom 2
iuramentum quando ſit obſeruandum & quando non 687. tom 2
iurari poſſe licite in cauſa neceſſaria,etiam per religioſos 690. tom 2
iuſtificatio impij quem euidenter manifeſtet diuinam potentiam 103.tom.1
iuſtitiam ſectantium perſecutores qui 238.tom.1
iuſtitia venditores qui 433. tom 1
iuſtitia diuina & humanæ differentia 349 tom 1
iuſti in mundo tanquam in exilio ſunt 423 tom.1
iuſti vt videant pœnas impiorum 446 tom.1
iuſtorum ordines tres qui 246. tom.1

Kyrie-

Kyrieeleeſon cur nouies cantetur 342.tom 1

Labes peccati originalis quid 208 tom 1
Labor multiplex diuerſorum 226. tom 1
Lachryma multiplices 227.228. tom 1
Lacus multiplex 313 tom.1
Latandū quibus qualiter & quare ſit 49 tom.1
Latitia iuſtorum & iniuſtorum differentia 2·6.to 1
Latitia hominis quàm ſit breuis 428 tom.1
Latitia ſalutaris quando amittatur, & quomodo recuperetur 275 tom 2
Laici ſacerdotes reprehendere non debent 709 ·00 tom.2
Laicis prædicare vt ſit ſub.bitum 799 tom.2
Laicus quando poſſit laicum coram eccleſiaſtico iudice conuenire 656.tom 2
Lancea ſpiritualiter quid 171. tom 1.
Languores mentis diuerſi quæ ſignificent vitia 44 tom 1
Lapides duodecim quas deſignent virtutes 320 tom.1
Lapis multis modis accipitur 292. tom 1
Lateranenſe concilium cur conuocatum 4)1.tom 1
Latria cui exhibenda 75 ·00. tom 1
Latria quid ſit & cui exhibenda ·71 tom 1.
Lauacrum iuſtificationis triplex 749.tom.1
Lauacrum triplex, videlicet. baptiſmi eleemoſynarū & lachrymarum 50 227 tom.1
laudandus eſt Deus in creationis opere propter multa 299. tom 1
laurentij tormēta decem.quæ 144. tom.1
laurentius in quibus ſit imitandus 144 tom 1
Laurentius leuita commendatur à tribus 141 tom 1
Lectus & ſtratum quomodo differant 228 tom 1
lectus multiplex in ſcripturis 229. tom.1
legati Apoſtolici officium & authoritas 640 tom 2
legati apoſtolici quas expenſas accipiant 476 tom.1
legatos ſedis apoſtolicæ vt omnes procurent eccleſia 758. tom 2
leges ex cauſa rationabili poſſe mutari 482 tom 2
leges ſancire in eccleſia laicis non licet 506 tom 2
legis antiquæ & nouæ differentia 351.tom.1
legitima quando cenſeantur proles infidelium poſt eorum conuerſionem 784 tom 2
legitima quando cenſeatur proles procreata ex ſecunda viuente prima ibidem
legitimare illegitimos. quando & in quibus terris poſſit Papa 781. 782 tom.2
Leproſi ſpiritualiter qui ſint 44 tom 1
lex diuina in tribus conſiſtit 318. tom 1
lex multiplex quæ 305.tom.1
lex triplex quæ, quando data homini 291.tom 1
lex vt fuerit quadruplex 6 tom 1
Libri ioachim abbatis vt damnentur 463 tom.1
ligatio duplex, culpæ videlicet & ſententiæ 18 tom.
ligni duplicis ſcientia & vitæ, al datio 301 tom 1
linguarum diuerſarum homines quomodo ſint regendi 463 to 1
linum cur deſignet innocentiam 324 ·3· tom 1
linum quid myſtice ſignet 452. tom 1
liquefactio duplex, bonorum ſcilicet & malorum 59 tom 1
lite non conteſtata contra contumacem, quando teſtes admittendi 677 tom 2
lite non conteſtata non recipiuntur teſtes, quibuſdam caſibus exceptis 669 tom 2
lite non conteſtata, ſententiam proferri non poſſe in cauſa reſtitutionis contra contumacem 658.tom 2.
lite pendente nihil eſſe innouandū 671 tom.2
litis conteſtatio quomodo fiat 658. tom 2
litera apoſtolica pro beneficio impetrata, quando ſint infirmanda 589 tom 2
litera fraude impetrata non valent 590.tom 2
literæ papales quomodo cognoſcantur vera 807 tom 2
literæ ſpeciales quando cenſentur præferendæ literis generalibus 806.tom 2
literæ ſuper abſolutione voti per cruce ſignatos impetrata. quando non valeant 613.tom 2
literas apoſtolicas non recipi niſi à Papa ab in curia romana conſtitutis 800 tom.2
literas falſas qui retinuerit excommunicatur ibidem
literas Papæ falſantes excommunicati ſunt ibidem
literas papales falſandi modi nouem ibidem
literis falſis vtentes quibus pœnis ſubijciendi 807.tom.2
Loca aquoſa & inaquoſa quæ myſtice 403 tom.1
loca quinque, in quibus humanis ſpiritus commorantur 1·6 tom 1
locare debere prædia talibus, ne decimarum iacturam patiatur eccleſia 483 tom 2
locari quibus debeant res eccleſiæ 732 tom 2
locationem cum pacto in præiudiciū iuris alterius eccleſiæ non tenere 484 tom 2
locuſtarum ſpecies ſex quæ 58. tom 1
Luciferi caſus deſcribitur 439. tom 1
luctus vt ſit duplex 409.tom 1
ludos theatrales in eccleſijs vel per clericos fieri non debere 713. tom 2
lunæ proprietates quæ. quomodo myſtice in Maria fuerint 152. tom 1
lupus triplex quis ſit 571 tom.1
luxuriæ generalitas 437 tom 1
luxuriæ ſpecies multiplices ibidem
luxuriæ turpitudo quanta 436. tom 1

Magdalenam ter dominum vnxiſſe 358.tom 1
magi tres vt ſignificent tres ordines fidelium 000. tom 1
magnatum vita breuis & miſera 439 tom.1
magorum tria munera myſtice quid 99 tom 1
mala quænam exorta in populo Chriſtiano 454 tom 1
mala triplicia à quibus liberari petimus 28.tom 1
malitia hominum quanta 443. tom 1
malogranata & tintinabula quid myſtice 525.tom 2

malorum conſortia vitanda 230. tom.1
malum à quo liberari petimus, vt ſit triplex 407.tom.1
mandato illicito non eſſe obediendum 689.tom.2
manducatio vt accipitur octo modis 454 tom 1
mandatū contra oppreſſores monaſteriorum 470.tom 1
mane multiplex quod 306.tom 1
manipulus cur portetur in leua 329.333.tom.1
manſionem quomodo faciat Deus in anima 111 tom.1
manus cur vngātur epiſcopo 626. tom 2
manus domini multiplex 237. tom.1
manus domini ſeptem modis accipitur 249.tom 1
manus hominis multiplex 312. tom.1
manus presbyterorum quare vngantur 322 tom 1
margarita triplex quomodo comparanda 183.tom.1
maria cur comparetur aurora, lunæ & ſoli 151 tom.1
maria virginis ad virgam comparatio 418.tom 1
mariam inuocare debent peccatores & tentati 149 153. tom 1
maria quomodo ſit caſtellum, & quomodo Chriſtus in illud ingreſſus ſit 148.tom.1
mari comparatur ſeculum 132. tom.1
maritus factus monachus non poteſt per vxorem reuocari 748. tom 2
martha & maria myſticè quid ſignent 149 tom.1
martyrij ſuſtinendi cauſa triplex qua 451.tom.1
materia hominis vilitas 421 tom.1
matrimonia contrahenda debere proponi in eccleſia 482.tom.1
matrimonium accuſans propter quæſtum vt repellendus 784. tom.2
matrimonium conſenſu legitimo contrahi 773.tom 2
matrimonium contrahere qui nō poßint 772 tom.2
matrimonium contrahendū quomodo impediatur 774 tom.2
Medici quomodo circa infirmos ſe habere debeant 472 tom.1
medium qualiter tenuerit ſemper Chriſtus 291.tom.1
melchiſedec quid ſonet, eiúſque oblatio myſticè quid 399. tom 1
menſa propoſitionis pedes quatuor myſtice quid 338.tom.1
mercenarius quis ſit 56 305. tom 1
mercenarius vnde cognoſcatur 57 tom 1
merita noſtra Chriſti dona ſunt 340.tom 1
metus cauſa aut vi quæcunque fiunt, carere debent robore firmitatis 648 tom 2
Miracula in Chriſti natiuitate facta 118.tom.1
miraculorum de multiplicatione panum differentia, eorúmque myſtica ſignificatio 45. tom 1
miſerationes Dei quid ſint 402. tom.1
miſerationes Dei vti dicantur multa ibi.
miſerationum Deī recordatio magnum afflictorum ſolatium 312.tom.1
miſeria bonorum & malorū 427. 428.tom 1
miſeria continentis & coniugati 426.tom.1
miſeria diuitis & pauperis 426. tom.1
miſeriæ omnes ad tres ſpecies referuntur 253 tom.1
miſeria humanæ conditionis quanta 421 tom.1
miſeria ſeruorum & dominorum 426.tom 1
miſerias ſuas exponit pœnitēs 284. tom 1
miſericordia Dei immenſa 264. tom.1
miſericordia & miſerationes Dei differunt 264 tom 1
miſſa catechumenorum quid differat à miſſa fidelium 416 tom 1
miſſa conſiſtit in quatuor 318. tom 1
miſſæ officium optime diſpoſitum ibidem
miſſæ officium quando à Chriſto ſit inſtitutum 318 tom.1
miſſa quomodo ab Apoſtolis celebrata ſit 318.tom 1
miſſa quomodo ſemper ſit bona 367.tom.1
miſſa vnde dicatur 416.tom.1
mitra pontificis myſticè quid 329. 333.tom 1
Modus ſeruandus in bonis terræ delegandis monaſterijs 594. tom.2
molæ duæ inter quas anima debet moli 13 tom.1
monachi quinam excommunicari poßint priuilegio non obſtante
monachus ſimoniace receptus quomodo puniendus 793 794. tom 2
monaſticæ vitæ ſcopus & finis quis 160 tom.1
mors bona qua 310 tom 1
mors culpæ quo ordine contingat 105 tom 1
mors quadruplex qua 225, tom.1
mors quā ſit homini vicina 429. tom 1
mors triplex quæ ſit 7 104.225 tom 1
mors vt ſit immortalis apud inferos 447.tom 1
mortem peccatoris cur non velit Deus 104.tom.1
mortis diem præſcire quare ſit vtile 298 tom.1
mortui tres reſuſcitati à Chriſto quid myſticè 26.tom 1
Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti 734 tom 2
mulier quando non audiatur contra alienationem rei dotalis 692 tom 2
mulierem poſt partum ſtatim poſſe ingredi eccleſiam 771 tom.2
mulieres quanam & quando permittantur clericis cohabitare 714.tom 2
munera iniqua vitanda 432. tom 1
muri Hieruſalem quid myſticè 280.tom 1.
mutilatus manu ſi promotus fuerit in Abbatem ab Abbatia deponitur 629.tom 2
muti ſpiritualiter qui ſint 44. tom.1
mutitas bona & mala qua 257. tom.1
Myſteria diuina non eſſe perſcrutanda, ſed credenda 358. tom 1
myſterijs plena eſſe omnia quæ in miſſa fiunt 318.tom.1

NAbuchodonoſor ſuperbia quanta 440 tom.1
natiuitas Chriſti cur celebrior ſit conceptione 108.tom.1

natiuitas

natiuitas Chriſti triplex per tres miſſas deſignata 90.tom.1
natiuitas, ioannis triplex, ſcilicet carnalis, ſacramentalis, & ſpiritalis 128 tom.1
natura diuina ſimplicitas & ſubtilitas 48.108.tom.1
naturam cur potius humanam aſſumpſerit Chriſtus quam angelicam 5.tom 1
Negligentia in correctione peccantium ſacerdotibus quam ſit cauenda 457 tom 1
negligentiam prælatorum in conferendis beneficijs ſupplet papa 621 tom. 2
negligentia quænam ſit ſacerdotibus cauenda 456 tom.1
negligentia quam ſit deteſtanda 8.tom 1
negociator vt de lucro decimam ſoluat 743.tom.2
nequitiam extirpari per ieiunium & orationem 21.tom 1
neſcire vel ſcire quomodo dicatur Deus 367.tom 1
Nobiſcũ quomodo ſemper ſit Chriſtus 392.396.tom.1
noctes ſeptem quæ 227.tom.1
nomen bonum à quibus habere debeat prælatus 69 tom.1
nomen Dei multipliciter accipitur 296 tom.1
nomen Dei ſanctificari quid ſit 410.tom.1
nomen diuinitatis multis modis accipi 91.tom.1
nomen domini tetragrammaton 326.tom.1
nomina Chriſti ſex quæ 91.tom 1
nomina duodecim filiorum Iſrael in veſte pontificis, myſtice quid ſint 325 tom 1.
nomina filij Dei diuerſa 296.tom.1
notarij vt fiant infames ſeruientes hæreticis 799.tom.2
notitiam excommunicationis habens ſi per ſolam famam celebrat debet deponi 808 tom.2
nouales decimæ ad quos pertineant 743.tom.2
nouales decimæ ſub quibus comprehendantur 743.tom.2
nouitas in Chriſti natiuitate triplex 87.tom.1
nouitius in religionem quando poteſt infra annum probationis ad ſeculum reuerti 747.tom 2
nouitius reuertens ad ſeculum infra annum probationis poteſt ad ſacros ordines promoueri Ibid.
nouum multis modis in ſcripturis accipi 87.tom.1
nox cuiuſmodi fuerit ante aduentum Chriſti 9.tom.1
Nubens infra annum lugubrem an infamiam incurrat 787.tom.2
nuditas bonorum operum quam ſit confuſiua futura in die iudicij 70.tom.1
nuditas naturalis hominis quanta 423.tom 1
numeri binarij myſterium quod 404.tom 1
numeri X X V. myſteriũ quod 404. tom.1
numeri ſenarij myſterium quod 453.tom 1
numeri ternarij myſterium quod 404.tom.1
numerus duodenarius quomodo multipliciter ſacratus ſit 563 to 1
nuncij tres vti triplicem viam Chriſto præparauerint 107.tom.1.
nutrices Chriſtianæ non poſſunt ſeruire Iudæis 798.tom.2.
nuptiarum ſpecies quatuor quæ 191.tom.1.
Nycticoraci quis ſimilis 286 tom1

OBedientia prælatis eccleſiaſticis exhibenda 643. tom 2
obedientia qualis eſſe debeat 81.to.1
obliuiſci vel meminiſſe quomodo dicatur Deus 367.tom.1
obſeruatio duplex 308.tom.1
Oculi domini duo, correctionis & conſolationis 243.tom 1
Odium bonum, & odium malum quod 146.tom.2
Offerre quomodo nos recte debeamus 399.tom.1
officia monachorum qualia eſſe debeant 753.tom.2
officij alicuius dignitatem non poteſt quis temere dimittere 596. tom.2.
officium clericorum contra hæreticos quale 464.tom.1
officium nocturnũ cur in quatuor diuiſum ſit 166.tom 1
officium paſtoris præcipue quod 1. tom 1
Oleum conſecratum miſceri poſſe cum non conſecrato 761.tom.2
oleum myſtice quid 71.tom.1
Onus triplex quod 252 tom 1
onychini duo myſtice quid 325. tom.1.
Operimentum multiplex quod 239.tom.1
opes habere & eas non diligere, eſt difficile 435.tom 1
opes impediunt a regnõ Dei 435 tom.1
Orandum quinam ſit fructuoſe 457.tom.1.
orandum quomodo in perſona Eccleſiæ 408.tom.1
orantium diuerſorum differentia 210.tom.1
oratio cordis, oris & operũ quæ 215.tom.1
oratio dominica in quibus alias orationes præcellat 405.tom.1
oratio & obſecratio quomodo differant 308.tom.1
orationem indignam quæ efficiant 215.tom.1
orationes cur dicantur collectæ, & quot ſint in miſſa dicendæ 345. tom.1
orationes tres ad omnes ſanctos 419.tom.1
orationes tres de vita & paſſione domini 419.tom 1
orationi circunſtantiæ octo neceſſariæ quæ 213.tom 1
orationis aſcenſum impedientia tria quæ 215.tom 1
orationis dominicæ ordo quis ſit 406 tom 1
orationis dominicæ petitiones quot ſint Ibidem
oratio vocalis cur à deo exigatur 405.tom 1
ordinarij iudicis officiũ quod 641 tom.2.
ordinari non poſſe eum qui non ſit baptizatus 769.tom.2
ordinarius ad mandatum delegati exequitur ſententiam, etiam iniuſtam 636.tom 2
ordinarius delegati mandato quando teneatur parere 592.tom.2
ordinarius ſupplet negligentiam abbatis non reuocantis monachũ vagabundum 641 tom 2
ordinationem communem eccleſiæ non debere impediri per contradictionem eius cuius nõ intereſt 729 tom.2.
ordinatio ad ſacros ſine titulo, ordinator compellitur de neceſſarijs prouidere 716.tom.2
ordinatus à ſchiſmatico vti punien dus 380.tom 2
ordinatus ad ſacros ordines ſine titulo, ab ordinatore iuſte petit beneficium 625.tom.2
ordinatus per papam, nõ eximitur à iuriſdictione ſui epiſcopi 645. tom 2
ordinatus ſacerdos per ſaltum quomodo iudicandus 810 tom 2

ordi-

ordines duo ſacri non poſſunt conferri eidem vno die vel duobus continuato ieiunio 623.tom.2
ordines miniſteriorum veteris teſtamenti ſex 319.tom.1
ordines qui recepit à ſimoniaco collatore an in eiſdem miniſtrare poſſit 796.tom.2
ordines ſacros ſuſcepturi quales eſſe debeant 624.to 2
ordines tres in Eccleſia qui 279. tom 1
ordines characterem qui ſuſcipiat baptizatum ſe putans 769. tom.2
ordo petitionum in dominica oratione vt ſit duplex 411 tom.1.
orientem verſus orandum cur potius ſit 344.tom 1
originale peccatum duo in ſe complectitur 261 tom.1
originale peccatum quando ſit intenſum 233.tom 1
ornamenta animæ tria quæ 41. tom.1
ornatus ſuperborum quàm ſit vanus 442.tom 1
Oſcula diuerſa quæ dantur in miſſa, quid 414 tom.1
oſculari quando debeāt manus & pedes ſummi Pontificis 350 to 1
oſculum in ſcriptura quid 414. tom 1
oſculum oris, altaris & pectoris, quid 340 tom 1
oſculum per omnes fideles in miſſa, quid 414.tom 1
oſtiaria purgant triticum myſticè quid 181.tom 1
Oues Chriſti tribus modis paſcendas 134 tom 1
oues domini triplici cibo paſcendas 190 tom 1
oues qui cognoſcant paſtorem, & cognoſcantur ab ipſo 57 to 1
ouium nomine vt vocentur damnati 447.tom 1
ouiū proprietates laudabiles quæ 58 tom1.
ouium vitia tria in baculo paſtorali ſignificata, quomodo curanda ſint 58 tom.1

Pabulū animæ myſticè quod 468 tom.1
Pacem habere cū peccato & à peccato, quid ſit 250 to.1
Pacto qui committatur ſimonia 796.tom.2
Pagani coniuncti in gradu prohibito quando ſeparandi poſt conuerſionem 781.tom.2
Pallij pontificalis materia & forma myſticè quid 334 tom 1
Pallij Pontificalis vſus & authoritas, quæ 617.tom 2
Pallium largitur Papa epiſcopis 461.tom.1
Panis multipliciter accipitur 285. tom.1
Panis quintuplex vt nobis ſit neceſſarius 499.tom.1
Panis ſuperſubſtantialis quis 409. tom.1
Panis vtrum ſine vino, vel vinum ſine pane valeát conſecrari 386 tom 1
Papa aliquam cauſam ad ſe reuocante, proceſſum poſtea per iudicem minorem factum non tenere 710 tom 2
Papa ſolus cognoſcit de dubijs priuilegiorū Apoſtolicæ ſedis 654. tom 2
Papa vtrum principes ſeculares punire poſſit 206 to.1
paradiſus quadruplex quæ 166. tom 1
Paſcha accipi multifariam 451. tom 1
Paſcha quid ſignificet 59 tom 1
Paſcha quomodo myſticè celebretur 25.tom 1
Paſcha vt ſit triplex 452.tom 1
Paſcit nos Chriſtus tribus modis 57.tom 1
Paſſeri ſimilis quis ſit 286 to 1
Paſſer multiplex 287.tom.1
patena myſticè quid 359 412. tom 1
pater vt ſit Deus trifariam 407. tom.1
patrem noſtrum cur dicamus deū tom.1 ibidem
patrimonium habens ſufficiens licet non beneficiatus, legitime ad ſacros ordines promouetur 719 tom. 2
patroni pœna ſi alteri conferre negligat 475.tom 1
patronus quomodo poſſit aliquem ad eccleſiam præſentare 758. tom 2
patronus vt ad eccleſiam vacantem ſe non præſentet 756. tom.2
paulus vnde qualiter & quo tractus fuerit 101.tom 1
pauperes quantum diuitibus perficiant 200 tom.1
pauperibus tempore famis ſpecialiter ſubueniendum 82 tom.1
paupertas triplex quæ 282. tom.1
pax duplex quæ 416.tom.
pax quadruplex quæ 11 371 tom 1
pax triplex per Chriſtum reſtituta quæ 109 343.tom 1
pax triplex quæ 250 to 1
Peccandi occaſiones vitandas eſſe 253 tom.1
peccare in aliquem, & peccare alicui, quomodo differant 267. tom 1
pecata dimiſſa quomodo reuocentur 408 tom.1
peccat homo quatuor modis 125 26 139 146.
peccati circunſtantia in confeſſione exprimenda quæ 178.to.1
peccati & delicti differentia 139. 269 422 tom 1
peccati mortalis culpam & pœnam quandoque ſimul dimitti, & quandoque ſolam culpā 234. tom 1
peccatore ſcienter ſe in mortem præcipitante, nihil inſipientius 252 tom 1
peccatorum colligationes quomodo diſſoluendæ 32 tom 1
peccatorum differentiæ tres quæ 233 tom 1
peccatorum diuerſitates nouem 218.tom 1
peccatorum genera duo deſperantium ſcilicet, & ſperantium 78 79 tom 1
peccatorum genera nouem quæ 342.tom 1
peccatum actuale non dimitti ſine conſenſu 767.tom.2
peccatum contra naturam quam ſit graue 437.tom 1
peccatum obreptionis & conſuetudinis quod 223 tom 1
peccatum originale cur appelletur iniquitas 233 to 1
peccatum originale remitti ſine conſenſu 767 tom.2
peccatum quodcunque non remitti in dormientibus vel amentibus 767 tom 2
peccatum triplex ſignificatū per ſerpentem, mulierem & virum 26 tom.1
Pecunia data pro confirmatione alicuius electi ipſo prohibente, nō illi imputari debere 796.to 2
Pedes animæ ſpirituales qui 259. tom.1
Pedes domini myſticè quid 150.to 1
Pellicano ſolitudinis quis ſimilis 286.tom.1
Pentecoſte ſtatum triumphantis eccleſiæ ſignat 248 tom1.

* * *

Percutiens alium lethaliter vti ſit irregularis 802.tom 2
Perfectorum & imperfectorũ differentia 297.tom.2
perfectionem vitæ cõſiſtere in duobus 455.tom 1
perfectus quis ſit 147 tom.1
Perſeuerantia bonorum operum quàm ſit neceſſaria 206.to.1
perſeuerantia bonorum operum quanta laude digna Ibidem
perſeuerantia duplex quæ 207. tom 1
perſeuerantia quomodo conſequi poßit 207.tom.1
petenda cuiuſmodi ſint à Deo 273. tom.1
Petri prærogatiuæ tres quæ 130. tom.1
Petri ſucceſſorumq́; eius priuilegiũ 139 tom 1
Petrus caput aliorum 321.tom.1
Pignus pro dote recipiens maritus an teneatur fructus in ſortẽ computare 800.tom 2
pignus quando debitori reſtituendum ſit 734 tom 2
piſcatoru inſtrumentum quæ quatuor requirat & quid myſticè ſignificent 154 to 1
piſces, volucres, & beſtiæ, quid myſticè 135.tom 1
Pœna contumaciæ quando intelligitur non perpetua 588 to 2
pœnæ infernales nouem quæ 445. tom.1
pœna negligentium epiſcoporum 465.tom 1
pœnarũ ordo in inferno quis 447. tom.1
pœna presbyteri copulãtis indebitè contrahentes 482.tom 1
Pœnitens agnoſcit, non negligit, non excuſat, non extenuat culpas ſuas 269.tom.1
pœnitentia damnatorũ infructuoſa 189.226.tom 1
pœnitentia damnatorum inutilis 445 tom 1
pœnitentiæ fructus digni qui 178. tom 1
pœnitentiæ partes tres quæ 217. 259 tom 1
pœnitentia poſt peccata neceßitas 462.tom.1
pœnitentiæ veræ tria neceſſaria, quæ 340.tom.1
pœnitentia iniungenda indebitè contrahentibus 483 to 1
pœnitentiam ad mortem vſque nõ eſſe tutum differre 225 tom.1
pœnitenti duo neceſſaria quæ 226. tom 1
pœnitentium maneries tres per tres aues ſignificatæ 286.to 1
pœnitenti, vt iuſtificetur, neceſſaria quæ 239.tom 1
pœnitere quid ſit 159 to.1
Portio canonica vti in ſepulturis eccleſiæ parochialis ſit ſoluenda 741.tom.2
Poſſeßiones & proprietatis cauſa agenda quid ſit 662.to 2
poſſeſſor verus quî quis efficiatur 478.tom 1
poſtulatio prælatorum in Eccleſia quomodo fieri debeat 597.to.2
poteſtas Petri vt in duobus conſiſtat 133.tom 1
potus multiplex 288.tom 1
Præbenda debetur in canonicum recepto 717 tom 2
præbendæ Eccleſiæ quomodo ſint diſtribuendæ 587.to 2
præbendam conferens quàm non poteſt, aliam conferre tenetur 717.tom 2
prædicare populo qui debeãt 464. tom 2
prædicationem, etiam veritatis, prohibendam hæreticis 45.to 1
prædicationis virtus quanta 1 to 1
prædicator bonæ opinionis eſſe debet 351 tom.1
prædicatori neceſſaria quæ 1 to.1
præfatio in miſſa quid inſinuet 359.tom.1
præfationũ expoſitio 361 tom 1
præfatio propria quando in miſſa dicatur 662.tom 2
prægnantes & nutrientes ſpiritualiter qui 231 tom 1
prælati debent laicis & clericis iuſtitiam facere 361 to.1
prælati non reſidentes quando ſint priuandi 716 tom 2
prælato neceſſaria duo quæ ſint 195.tom 1
prælatorũ pœna ſubditos ſumptibus grauantium 476.tom 1.
prælatum obligari, qui prouidere promittit cum poterit 726. tom 2
præmium in cœlo quomodo ſit diuerſum. 402.tom.1
præmium vt ſit duplex 455 to 1
presbyter & diaconus deducentes pontificem, quid myſticè 337.tom.1
presbyter quid interpretur 321.to.1
præſcriptio centenaria ſolum valet contra Ro. eccleſiam 696. tom.2
præſcriptio contra priuilegia eccleſiæ quanto ſpacio contingat 350.tom 1
præſcriptio cum mala fide in nullo foro admittenda 478 tom 1
præſumptione non facile aliquem de crimine iudicandũ 685.to.2
primatum Petri à domino trina vice conſtitutum 190 tom.1
principatus totius eccleſiæ ter Petro commiſſus 321.to 1
principium multiplex 299 to 1
priuilegij innouatio vt nouum ius non tribuat 711.to.2
priuilegiorum innouatio vt nouũ ius non coferat ſed antiquum conſeruet 814.to.2
priuilegium de ſepultura apud religioſos, quomodo intelligendũ 484.tom.1
proceſſus factus per literas ſurrepticias irritatur 591 tom 2
procurari fratres alicuius domus vti oporteat 738 to 2
procurationem eccleſiæ quãdo dicitur epiſcopus remittere 760. tom.2
procurationes vti ſeruabunt eccleſiæ recenter conuerſæ ibidem
procurator ad quæ ſolummodo intelligatur conſtitutus 637. tom 2
profeßio fieri non debet infra tempus probationis 745 tom.2
profeßio recipi non debet infra annum probationis ibidem
profundum multiplex 303 tom.1
propheta cur dicatur Chriſtus 10. tom 1
proprietas omnis vti mönacho interdicatur 753.tom 2
proſpera duo cor hominũ corrumpentia quæ 142.tom.1
Pſalmi Dauid, & Epiſtolæ Pauli, & Euangelium Matthæi, cur præ cæteris ſcripturis frequententur 276. tom 1
pſalmi pœnitentiales cur ſolum ſeptem ex alijs excepti 208.to.1
pſalmi quinque ad miſſam celebrandã præparatorij, qui 336. tom.1
Publicani qui dicantur 79.tom.1
puluillus libro ſuppoſitus, quid myſticè 351 tom.1
purgatorij pœna quanta 248. tom 1
purgationem non indicendam ſuper notorio crimine 352 to.1
purgationis quinam admittendi ſint 352.tom.1
purgatio quando indicenda ſit 352.tom.2.

punitı

puniri neminẽ de crimine, de quo non conſtat niſi per famã 792. tom.2.

Qvadragenarij numeri myſterium 27.tom.1
Quadragenarium numerum eſſe ſatiſfactionis 25. tom.1
Quadrageſimale ieiunium tribus de cauſis ſeruari 26 tom 1
Quadratura rationalis,& duplicitas.quid 325.tom 1
Quadriga Aminadab myſticè quid 167.tom.1
Quærendus eſt Ieſus in triplici domo 100.tom 1
Quæſtiones curioſas circa diuina ſacramenta,eſſe vitandas 380. 383.tom.1
Quæſtores eleemoſynarum quando non ſint admittendi 486. tom.1
Quæſtores eleemoſynarum quomodo debeant eſſe modeſti & diſcreti 480 tom.1
Quantitatem & qualitatem peccati cautè inquirere debet ſacerdos 71 tom 1
Quinarius numerus quid myſticè 283.tom 1
Quinquagena tres pſalmorum vt deſignent tres gradus fidelium 59.tom.1
Quotidie communicare vtrum expediat 394 tom.1

Rapta vti coniugium contrahat cum raptore 805. tom 2
raſura literarum quomodo iudicanda 808.tom 2
rationale pontificis myſtice quid 189 326.456 tom.1
rebaptizatores excommunicati 465 tom 1
reconſecranda quando eſt eccleſia 761 tom 2
rectorem eccleſiæ competentem portionem debere habere 476. tom.1
rectores temporales negligentes perſequi hæreticos excommunicati 463 tom 1
recuſaturus quis iudicem quid agere debeat 228.tom 1
redemptio dupliciter accipitur 243.tom 1
redemptionis humana ratio qua 6 tom 1
redimi non potuit homo,niſi per miſericordiam Dei 311. tom.1
regimen animarum quibus committi debeat 474.tom.1
regnum cœlorum quatuor modis accipitur 182.to.1
regnum dei accipi multifariã 410. tom 1
relictam fratris non licere in vxorem accipere 786. tom.2
religionem nouam non licere conſtituere ſine authoritate romani pontificis 470.to.1
religionem qui vouit, votoq́; non cõpleto ſi fiat epiſcopus,renunciare debet & votum implere 752 tom 1
religioſi precio recepti, vna cum recipientibus de monaſterio expellantur 487.tom.1
religioſum quenque poſſe ad ſtrictiorem religionem traſire petita licentia & ſi non obtenta 746 tom.2
religioſus exercens chirurgiam quando fiat irregularis 802. tom.2
reliquias ſanctorum non vendendas, nec paſsim oſtendendas 415.486 tom 1
renouatio eccleſiæ quadruplex qua 11.tom 1
res aliena duobus modis ſubripitur & quomodo reſtituenda ſit 82 tom.1
reſcripti ordo quomodo exequendus 590 .tom 1
reſcripto in quo diuerſa ponuntur quomodo ſit vtendum 593. tom.2
reſcriptum impetratum quando dicitur non valere 500 592. tom.2
reſcriptum ſecundum quando dicitur valere 592 to.2
res per ſpolium ablata quomodo reſtituenda 478 tom 1
reſtitutio in integrum quomodo fiat 649 tom 2
reſtitutio ſpoliatorum quomodo facienda 664.to.2
reſurrectio prima qua 25. tom 1
retia vt ſignificent prædicationem 135.tom 1
retributio quadripartita 260. tom 1
reus criminis ad eccleſiam fugiẽs vt ſit immunis 771.tom 1
Romanæ eccleſiæ dignitas quanta 445 tom 1
Romani pontificis excellentia dignitatis 189 tom.1
Romanos pontifices eſſe ſacerdotes & reges 96 tom 1
Roma vt per altitudinem maris ſignetur.& quanta eius ſit dignitas 335 tom.1
Roſa aurea triplex materia myſticè quid 48 tom 1

Sabbatum triplex quod 247. tom 1
ſacerdos vt ſit diſcretus & cautus in confeſsione audienda 472. tom 1
ſacerdotalis ordinis origo 320. tom.1
ſacerdotes gerunt vices Chriſti 322.tom 1
ſacerdotes maiores & minores quorum ſuppleant vices 320. tom 1
ſacerdoti ad meritum duo neceſſaria quæ ſint 454 tom 1
ſacerdotibus quomodo caſte cauteque viuendum 187. tom.1
ſacerdoti duo maxime neceſſaria quæ 97 tom.1
ſacerdoti quid diligenter prouidendũ attendendumq́; ſit 335 to 1
ſacerdotis officium quando exercuerit Chriſtus 320 to 1
ſacerdotis peccatum cur maximũ iudicetur 184 tom.1
ſacerdotis peccatum quomodo expietur 183 tom 1
ſacerdotium duplex quod 113. tom.1
ſacramenta liberè eſſe conferenda 487 tom.1
ſacramenta non iteranda 628. tom 2.
ſacramenta ſolis pontificibus reſeruata,conferre ſimplex ſacerdos non poteſt 595. tom 2
ſacramentorum legalium & euangelicorum differentia 393. tom 1
ſacramentum altaris eſt commemoratio mortis Chriſti 394 tom.1
ſacramentum altaris propter diuerſas cauſas inſtitutum 395. tom 1
ſacramentum altaris veritas eſt & figura 391.tom 1
ſacramentum in tribus conſiſtere 393 tom.1
ſacramentum quomodo actiuè & paſſiuè dicatur 393 tom.1
ſacrificia eccleſiæ tria quæ quomodo figurata 365 tom 1

ſacrificia veteris legis vtrum fuerint meritoria, & cur inſtituta 278.tom.1
ſacrificij veteris & noua legis differentia 278.tom.1
ſacrificiorum & ſacrificantiũ ſpecies ſex 279.tom.1
ſacrificium altaris cruce figuari ſeptem vicibus quid ſit 404. tom.1
ſacrificium altaris cui, pro quibus, qualiter & quare offerendum ſit 366.tom.1
ſagitta domini qua ſint 248. tom 1
ſagittarios excommunicandos eſſe 804 tom 2
ſalus effectus tres ſpiritualiter quid 195 tom.1
ſalutationes 7 in miſſa, quid 344. tom.1
ſalutis impedimenta 4 qua 79. tom.1
ſalutis ſuffragia 4 qua 80. tom.1
ſanctis quomodo communicemus 69 tom 1
ſanctitatis vtilitas duplex 241. tom.1
ſanctorum commemoratio triplex in canone quid ſibi velit 369. tom 1
ſandalia pontificis myſticè quid 327 330 tom 1
ſanguinis menſtrui immunditia quanta 425.tom 1
ſanguis Chriſti cur dicatur nouum teſtamentum 389. tom.1
ſanguis Chriſti dupliciter intelligitur in remiſsionem peccatorũ effuſus 393.tom 1
ſanguis myſticè quid 277. tom.1
ſanguis triplex 176 tom 1
ſatisfactionem pro peccatis dignam qua tria perficiant 137. tom 1
ſatisfactionis partes 4. qua 147. tom 1
ſatisfactionis partes 5 qua 186. tom.1
Scientia margaritam quis malè quarat, & qui benè 183. tom.1
ſcholaſtici officium in cathedralibus eccleſijs 408 to.1
ſcopa quibus cor mundandum ſit, qua 160.tom.1
ſcopa tres quibus conſcientia mundatur 41.tom 1
ſcriptura diuina authoritas quanta 461.tom.1
ſcriptura ſacra ſenſus quadruplex per quatuor fluuios paradiſi deſignatus 113.tom.1
ſcriptura quadruplex qua 294. tom.1
Sede vacante, ſtatum eiuſdem mutari non debere 727.tom.2
ſenarius numerus perfectus eſt 319. tom 1
ſenectus venerabilis qua 321.to 1
ſenectutis incommoda qua 424. tom.1
ſenſus anima 5 qui ſint 404. tom.1
ſenſus ſcriptura 4 qui 338. tom.1
ſententia à qua fuit appellatum quando retractetur 703. tom 2
ſententia contra in litigatoris lata quando valet 699.tom.2
ſententia contra priuilegium oſtenſum quando teneat 703.to 2
ſententia confirmationi qua neceſſaria 700 tom.2
ſententia excommunicationis & interdicti poſt appellationem quando non teneant 709. tom 2
ſententia per lapſum decem dierũ quando tranſeat in rem iudicatam 700.tom 2
ſententia quando probetur per teſtes 700.tom.2
ſententijs proferendis papa vt ſeruat ordinem iuris 702 to 2
ſeptenarij numeri myſterium 208. tom.1
ſeptenarius numerus vt ſit vniuerſitatis 133.tom 1
ſepulchra vbi eligenda 740. tom.2
ſepultura non careat caſualiter mortuus 741 tom.2
ſequeſtrum factum loco miſsionis cur & quomodo ſit reuocandũ 671 tom 2
Seraphin ala ſex quid myſticè 301. tom 1
ſeraphin duo vt ſignificent duo teſtamenta 156 tom.1
ſeraphin quid ſonet 261.tom 1
ſerui non ordinandi, & de eorum manumiſsione 629.tom 2
ſeruitus bona, & ſeruitus mala qua 304.tom 1
ſeruitus quomodo matrimonium impediat 777.tom.2
ſeruo fidelis 3 neceſſaria 188. tom 1
ſilentium ante Chriſti aduentum vt fuerit triplex 3.27.tom.1
ſilentium poſt offertorium quid innuet 357.tom.1
ſilentium poſt prafationem quid deſignet 363.tom.1
ſilentium quando ſeruare debeant monachi 753.tom.2
ſilentium triplex in triplici lege 291 tom.1
ſilentium triplex videlicet natura ſcriptura & gratia 3.4.tom.1
ſimonia ambitioſorum 438. tom.1
ſimoniace aliquem recipientes quomodo puniendi 793 to 2
ſimonia epiſcoporum qua 487. tom.2
ſimoniam committi in adeptione adminiſtrationum ſpiritualiũ 797.tom 2
ſimoniam committi in exactione pretij pro ſpiritualibus 793. tom.2
ſimoniam committi in inueſtitura eccleſiarum 796.to 2
ſimonia quomodo in iudicio probanda & ventilanda 794 to.2
ſimoniacum eſſe aliquid exigere pro conſecratione epiſcoporum, & benedictionibus abbatum, & ordinationibus clericorum 486 tom 2
ſimoniacum non debere conferre ordines 796.797.tom 2
ſimulatio mala, & bona quomodo 235 tom 1
ſion tribus modis accipitur 293. tom.1
Sodomia quàm ſit graue crimen, eiuſq; pœna qua 437.tom.1
ſolennitates tres antiqua legis, quomodo in noua lege ſpiritualiter celebrentur 58.tom.1
ſolicitudo cupidorum ſuperflua 434 tom.1
ſolis proprietates dua vt fuerint in Maria 152 tom.1
ſolis proprietates quatuor qua 39. tom.1
ſomnus bonus vt ſit duplex 455. tom 1
ſomnus mortis triplex quis 7.to.1
ſomnus quid ſit 456.to.2
ſomnus vita triplex quis 7. tom.1
ſophiſta fallaces tres, mundus, caro, diabolus 254.to.1
Sperat pœnitens in dei miſericordia, non ſua iuſtitia 308. tom.1
Spes in aduerſis magnum ſolatiũ oppreſſorum 258.to.1
ſpina bona & mala qua 237. tom.1

ſpiritum

ſpiritum ſanctum amittere nolentibus, quid cauendum ſit 275. tom. 1
Spiritus multiplex 314 tom. 1
ſponſalia contrahens ſub conditione honeſta, &c. quomodo iudicandus 775. tom. 2
ſponſalia de futuro vt diſſoluenda ſint 772. tom 2
ſponſalia de præſenti quomodo ſoluantur per religionis profeſſionem 748 tom. 2
ſponſalia ſecunda de præſenti quæ nam diſſoluant 772 tom 2
Status animæ 4. qui ſint 26. tom 1
ſtatus clericorum qualis eſſe debeat 470. tom. 1
ſtatus conditionis humanæ tria habet conſideranda 19 tom 1
ſtatus hominum 3 qui ſint 271. tom 1
Stola iuſtorum triplex quæ 176. tom 1
ſtola myſticè quid 328. 332. tom. 1
ſtola ſanctorum duplex quæ ſit 116. tom 1
ſtola ſuper vtrunque humerum ſacerdotis, quid 322 tom 1
ſtudia hominum diuerſa qualia 425 tom 1
Subdiaconorum officium in Chriſto 319. tom 1
ſubdiaconus in epiſcopum eligi poteſt 624. tom. 2
ſubdiaconus præcedens pontificem quid ſignet 338. to 1
ſubditus non præſcribit obedientiā contra prælatum 695. tom 2.
ſubiectionis gradus 3 qui 118. tom 1
ſubſtantia vna patris & filij & ſpiritus ſancti 463. tom 1
ſupellectilia in eccleſijs non debere reponi 471. tom. 1
ſuperbia funiculus quomodo detineat clericos alligatos 31. tom 1
ſuperbia initium omnis peccati 143. to. 1
ſuperbia inter vitia ſemper prima & vltima 439. to 1
ſuperbiam multos proſtrauiſſe 143 tom 1
ſuperbia quàm ſit deteſtabilis 440. tom 1
ſuperbi non regnant ex deo 441. tom. 1
ſuperborum proprietates diuerſæ 439 tom. 1
ſuperhumerale quid myſt. 325 to. 1
ſupplicia inferorum vt ſint æterna 448. tom 1
ſurdi ſpiritualiter qui ſint 44. tom. 1
ſurditas mala & bona quæ 257. tom 1
ſurgendum eſſe à triplici ſomno 8. tom 1
Symbolum cur poſt Euangeliū decantetur 354. tom. 1
Symbolum quibus diebus dicendū ſit 356. tom. 1

Tabellionatus officium interdictum vt ſit clericis omnibus 330. tom. 1
Tacendum à quibus non ſit 235. tom. 1
Talenta duo homini neceſſaria 243. tom. 1
Tempeſtas duplex quæ olim fuerit 4 tom. 1
templum corporis noſtri quomodo conſecrandum 77 tom. 1
tenebræ damnatorum vt ſint duplices 449. tom. 1
tentari hominem à tribus. ſed diuerſo modo 33 to. 1
tentatio Chriſti ſeptem habet notanda 33. tom. 1
tentatio dæmonis circa quæ verſetur 33. tom. 1
tentatio grauior peccatori conuerſo incumbit 257. tom 1
tentatio vt ſit duplex 407. tom. 1
tentatis ad Mariam confugiendū eſſe 149. tom. 1
tentator vt ſit triplex 407 to. 1
tentatur homo tripliciter à dæmone 136. tom 1
terra ſancta deſolatio deplangitur 164. tom. 1
terra multis modis accipitur 299. tom. 1
terram pro ſepulchro fodiendo vendi non debere 742 tom. 2
terror quantus incumbit in die iudicij 449 tom. 1
terror verus ex falſis ſomnijs 429. tom. 1
teſtamentorum duorum cōcordia quanta 167. tom. 1
teſtamentum Chriſti quod ſit 112. tom 1
teſtamentum quid ſit, & quæ requirat 112. tom. 1
teſtes alios quando producere liceat 678. tom. 2
teſtes antiqui vt admittendi 680. tom. 2
teſtes crimінoſi quando admittantur in crimine ſimoniæ 795. tom. 2
teſtes de cōſanguinitate deponētes à quo incipiant ſtipite computare 779 tom. 2.
teſtes diligenter eſſe examinandos 678 tom 2
teſtes ex auditu non ſufficienter probant 676. tom. 2
teſtes quando ſint cogendi 681. tom 2
teſtes quonam modo ſint producendi 675. tom. 2
teſtes vt publicandi ſint 679. tom 2
teſtibus quibuſnam credendum ſit 675. tom. 1
teſtimonium de auditu quando valeat ad probandam conſanguinitatē in cauſa matrimoniali 483. tom. 1
teſti ſuper delatoria quando credendum ſit 675. to. 2
teſtium depoſitionibus quando credendum ſit 676 to. 2
teſtium depoſitionibus quando obijciendum 675 to. 2
teſtium dicta non eſſe ad petitionē tertij publicanda 675 tom 2
teſtium multitudo à iudice repellenda 678 tom 2
teſtium multitudo vt reprimenda ſit 678. tom 2
teſtium productio quarta quando admittenda 678 tom. 2
Thau litera cur in principio canonis ponatur 364. tom. 1
thau quiſnam gerat in fronte 453 tom. 1
thuribuli cathenulæ tres, quid notent 341 tom. 1
Timor domini qualiter præparet viam domino 110. tom. 1
timor vt ſit triplex 407. tom. 1
Tractus in miſſa quid notet 349. tom 1
traditio Chriſti triplex quæ 364. tom. 1
transfiguratio domini quid myſticè deſignet 37. tom 1
tranſitus æternalis quis ſit 454. tom. 1
tranſitus corporalis quis 452. tom 1
tranſitus ſpiritualis quis 452 to. 1
translationes epiſcoporum vt pertineant ad papam 258. tom. 1
tranſſubſtantiatio quando fiat 383. tom. 1
tria ſimul creata quæ 299 to 1
tribulatio iuſtorū multiplex quæ 175. tom 1

tribulationes quanta precedent iudicium 448 to.1
tribulatio peccatorum quàm ſit grauis 174 tom.1
trinitas beatiſſima quomodo contemplanda 159.tom 1
trinitas quomodo incommutabilis 461.tom 1
trinitas ſubſtantiarum in vna perſona Chriſti 380.tom.1
trinitas triplex qua 380.tom.1
trinitatem per ter iteratum ſpiritum quidam intelligunt 175.tom.1
trinitatem quandam creatam parit charitas 317.to.1
trinitatis opera indiuiſa 365.to.1
trinitatis veſtigium in creaturis 362.tom.1
trinitati toti ſacrificium aqualiter offerri 369.tom.1
triticum myſticè quid 71.tom.1
Tunica Domini deſuper contexta per totũ, quid deſignet 328.to.1
tunica talaris myſtice quid 324. 332 tom.1
turba relinquenda qua 80.tom.1
turbatio multiplex qua 223.to.1

VAnitas duplex qua 197. tom 1
vaſa & veſtimenta ſacra, vt ſint munda 471.472.tom.1
vaſa interitus quinam myſticè gerant 453.tom.1
Vbera conſolationis duo qua ſint 50 tom.1
Venditor deceptus vltra dimidiam iuſti precij, quomodo damnum recuperet 732.tom.2
veniam petenti quatenus dimittendum peccatum 408.tom.1
venturi quinam ſint cum Chriſto iudicaturo 449.tom.1
verba canonis miſſa qua in euangeliſtis non inueniuntur quomodo intelligenda ſint 762. tom 2
verbis dubijs vtens ad decipiendũ an contrahat matrimonium 773.tom.2
verborum Chriſti virtus quanta 377.tom.1
verbum dei dupliciter acceptum 145.tom.1
verbum dei triplex quod 84 to.2
verbum factum eſt caro propter quatuor cauſas 85.tom.1
verbum patris aeternum quomodo ſit conceptum, prolatum & ſcriptum 84.tom.1
veritas vt ſit multiplex 308 to.1
veritatem ſeruat deus in miſericordia, & econtra 269.tom.1
vermis infernalis duplex 445. tom.1
vermis quare dicatur Chriſtus 154.tom.1
veſtibus plus deferri quàm virtutibus 442.tom.1
veſtimenta legalia ſecundum allegoriam quid 324. tom.1
veſtimenta legalia ſecundum tropologiam 324.tom.1
veſtium cultus ſuperborũ ſuperfluus 441.tom.1
vetuſtas multiplex qua 229.tom.1
Viam trium dierum cuiuſmodi ambulauerunt ſancti martyres 175.tom.1
via trium dierum qua ad anima reſurrectionem peruenitur qua 59.tom.1
via veritatis & vita qua 313. tom.1
vicarij papa officiũ quid 632.to.2
videre Ieſum volentes quid faciendũ 80.tom 1
videri a Ieſu quid ſit Ibidem
vidua quando poſſit laicum coram eccleſiaſtico iudice conuenire 656 tom.2
vigilandũ cuilibet vbique 287.to.1
vigilandum eſſe duobus modis 181. tom.1
vigilat Deus, angelus, homo, zabulus 287.tom.1
vigilia noctis quatuor cõtra hoſtes quatuor cuſtodienda qua ſint 166.tom.1.
vigilia Matthia apoſtoli vt ſit ieiunanda 770.tom 2
vigilia occurrens in dominica ieiunanda eſt in ſabbato Ibidem
villicus bonus, & villicus malus quis 69.tom.1
vincula multiplicia qua 295.to.1
vinum ablutionis quando in miſſa ſumendum 762.tom.2
vinum ſine aqua vtrum conſecretur in ſanguinem 390.tom.1
vires anima tres inferiores, qua 223.tom.1
vires anima tres qua ſint 456.to.1
virga proprietates tres in Maria qua 154.tom.1
virga & manna cur ſimul fuerint in arca 334.tom 1
virginitas Ioannis euangeliſta & Stephani probatur 402. tom.1
virtutes quatuor principales mentem viri ſancti circundantes qua ſint 242. tom.1
virtutes ſeptem qua principales 406.tom.1
viſio comprehenſiua beatorũ qualis 160.tom.
viſio triplex qua 158.tom.1
viſitat Deus hominem dupliciter 142.tom.1
viſitatorum officium quod 776. tom.1
viſitatorum prouincialium officium 469.tom 1
vita actiua & contemplatiua prelato exercenda cur ſit 334. tom 1
vita actiua & contemplatiua officium quod 149.to 1
vita aeterna gaudia quanta 50. tom.1
vita dua, & poteſtates dua qua 366 tom.1
vita mortalis eſt mors viuens 713. tom.1
vita multiplex qua 311. tom 1
vita triplex qua 8.105. tom.1
vitia principalia ſeptem qua 406. tom.1
vitia ſeptem capitalia ſignificari per ſeptem damonia, & per ſeptem gentes 41.tom.1
vitiati corpore ordinandi vel non ordinandi 629. tom.2
vitulus immaculatus quomodo myſticè pro peccato offerendus 185.tom.1
Vmbra multiplex 289. tom.1
Vnctionis ſpecies dua qua ſint 626 tom.2
vnctionum Chriſtianorum ratio 627.tom.2
vnctionum pontificum regumque differentia qua 627.tom 2
vnguentum orationis ex quibus conficiatur ſpeciebus 28 tom.1
vnio Chriſti cum eccleſia qualis & quanta 397.tom.1
vnitas eccleſia aſſeueratur 461. tom.1
vnitatis Chriſti fidelium in gratia & trium perſonarum diuinarum in eſſentia differentia 403.tom 1
vniuerſitas etiam ſcholarium poteſt ad agendũ & defendendũ procuratorẽ cõſtituere 648.to.0

Voluntas

Voluntas Dei multipliciter accipitur 106 tom. 1
Voluntas humana quomodo præuenitur & adiuuetur à Dei miſericordia 169. to 1
Voluntas in Deo vt ſit duplex 409. tom 1.
Voluntas obſtinata in peccatis qua 447. tom 1
voluntatem Dei eſſe vnam ſed eius multa eſſe ſigna 314. tom. 1
voti vltra marini executio authoritate papa ex cauſa poteſt differri 749. 750 tom. 2
voto obligatus quam menſuram ſoluere teneatur 759 tom 2
votum ſolenne vt impediat matrimonium 775 tom 2
votum vltra marinum certis de cauſis commutari poteſt per ſolum papam vel de eius mandato 752 tom 2
votum vltramarinum commutari poſſe per papam 750 tom. 2
voti vltramarini impedito ad executionem quando indicitur redemptio 751. tom 2
votum vltramarinum quando clerici redimere poſſint 752. to 2
votum vltramarinum quinam redimere poſſint 752. tom. 2
votum vltramarinum vir vouere poteſt ſine conſenſu vxoris 752. tom. 2
Vſura quomodo ſub emptionis ſpecie fiat 731. tom. 2
vſurarij manifeſti quatenus puniendi 505. tom. 2
vſurarius vti ſit ad reſtitutionem cogendus 804. tom. 2
vſurario quomodo appellatio non proſit 595. tom. 2
vſuras an liceat repetere 688 to. 2
vſuras per Iudæos à Chriſtianis extortas reſtituendas 487. to 1
vſuras repetens quando ſit audiendus 806 tom 2
vultus dei 6 modis accipitur 249. tom 1
Vxorati non admittuntur ad eccleſiaſticas dignitates 715. tom. 2
vxoratus quando poſſit intrare religionem 747 to. 2
vxorem dimitti non poſſe niſi propter adulterium 427. tom. 1
vxorem non poſſe reuocare maritum qui ex eius licentia religionem intrauit 748 tom. 2
vxor quando maritum ex religione reuocare poteſt 749. to 2

Zachæus quid interpretetur 81. to. 1
zachæus quomodo Abrahæ filius fuerit, & quomodo virtutum plenitudinem habuerit 82. to. 1
zachæus quomodo recte obtulerit & diuiſerit 81. tom 1
zacharias & Eliſabet moraliter quid 129. tom. 1
zelotypia viri affectio qua 42. tom 1
zona ſiue cingulum, quid notet 327 3,1. tom 1
zona vel balteum vti deſignet caſtitatem 324. tom. 1

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

Primi Tomi

* ** *** a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z. aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss.

Secundi Tomi.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vvv Xxx Yyy. Omnes ſunt terniones præter ** duernionem & Yyy quaternionum.

INNOCENTIVS EPI-
SCOPVS, SERVVS SERVORVM DEI,
DILECTO FILIO ARNVLPHO ABBATI ORDINIS CISTERTIENSIS SALVTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

PROPHETICA docet authoritas, quod beati ſunt illi, qui *Eſaie 12*
ſeminant ſuper aquas. Semen enim eſt verbum Dei, & aquæ *Luca 8.*
multæ ſunt populi multi. Econtra, Maledictus eſt ille qui fru- *Apoca. 19.*
mentum abſcondit in populo & ſuffodit in terra talentum: *Prouer. 11.*
quia ſupererogare debet aliquid ſtabularius, qui duos accepit
a Samaritano denarios: & ſuperlucrari debet aliquid ſeruus, *Luca 10.*
cui dominus duo talenta commiſit. Nam à tunica hyacinthi- *Matth. 25.*
na dependebant aurea tintinnabula, ne pontifex ingrediens abſque ſonitu ſan-
ctuarium moreretur. Inter cætera ſiquidem, quę ad paſtorale ſpectant officium, *Exod 28.*
ſanctæ prædicationis virtus excellit, iuxta quod docet egregius prædicator. Non *Officium*
miſit me dominus, inquit, baptizare, ſed prædicare. Secundum illud: Prædi- *paſtoris*
ca verbum, inſta opportunè, importune, opus fac Euangeliſtæ. Itemque: Quàm *quod.*
ſpecioſi pedes ſuper montes euangelizantiũ bona. Clama, ne ceſſes, exalta quaſi *1. Cor. 1.*
tuba vocem tuam. Hoc enim officium iniunxit dominus principaliter apoſto- *2. Cor. 4.*
lis, dicens. Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, & quod auditis in au- *Rom. 10.*
re, prædicate ſuper tecta. Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euãgelium *Eſaia 58.*
omni creaturæ. Tantæ nanque virtutis eſt prædicatio, quod animam reuocet ab *Matth 10.*
errore ad veritatem, & à vitijs ad virtutes: praua mutat in recta, aſpera conuertit *Marc. 16.*
in plana: inſtruit fidem, erigit ſpem, & roborat charitatem: euellit nociua, plan- *Prædicati-*
tat vtilia, & fouet honeſta: via vitæ, ſcala ſalutis, & ianua paradiſi. Prædicator *onis virtus.*
itaque debet habere aurum, argentum & balſamum, videlicet, ſapientiam & e- *Prædicato-*
loquentiam & honeſtatem, vt quod dicat, intelligat, & quod dixerit & intelle- *ri neceſſa-*
xerit, agat. Nam qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. *ria qua.* *Matth. 5.*
Alioquin dicetur illi, Medice, cura teipſum: ſimilis ficulneæ, quæ folia ſine fru- *Luca 4.*
ctu producit. Omnis vero ſcriba doctus in regno cælorum, de theſauro ſuo no- *Matth. 13.*
ua profert & vetera, ſiue quod teſtimonia producit tam de nouo quàm de veteri
teſtamento, ſiue quod educit, tam de gratiæ nouitate quàm de vetuſtate culpæ
ſermonem, ſiue quod agit tam de præmijs, quàm de ſupplicijs, quæ innouatis in
bono vel inueteratis in malo debentur. De his autem pro diuerſitate perſona-
rum & rerum debet aliter atque aliter loqui. Vnde ad ſponſam dicitur in Can- *Can. 1.*
ticis canticorum: Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Per *Aurũ quid*
aurum enim ſapientia deſignatur, Salomone etiam teſtante, qui ait: Theſaurus *myſtice.*
deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Per argentum autem intelligitur elo- *Prouer. 21.*
quentia, dicente Pſalmiſta: Eloquia domini, eloquia caſta, argentum igne exa- *Per argen-*
minatum. Decenter ergo per murenulas aureas flores ſapientiæ deſignantur, *tum quid*
quibus collum & pectus eccleſiæ, id eſt, prædicatores & doctores ornantur. Ver- *myſtice.* *Pſal. 118.*
miculatas autem, id eſt, diſtinctas & variatas argẽto, ſcilicet, eloquentia, vt iux-
ta varietatem materiæ, vel perſonæ ſtylus ſermonis & varietur. Ait enim Apo-
lus: Sapientiam loquimur inter perfectos: inter vos autem nihil iudicaui me *1. Cor. 2.*
ſcire, niſi Chriſtum Ieſum & hunc crucifixum. Et iterum: Non potui vobis lo- *1. Cor. 3.*
qui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tanquã paruulis in Chriſto lac vo- *Luca 8.*
bis potum dedi, non eſcam. Sapientibus quoque & perfectis ait veritas incarnata:
Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei. E contra, rudibus & infirmis ait: Mul-
ta habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Hinc ipſa prudenter in- *Ioan. 16.*
iungit: Nolite ſanctum dare canibus, nec margaritas mittatis ante porcos. Sed
mundis animalibus eſtote ſimiles, quæ ruminant pariter & vngulam findunt.

Matt. 7. Debet enim prædicator habere vinum & oleum, virgam & manna, ignem & aquam, ſingula ſuo loco congruè proferenda. Principaliter autem ad erudirionem fidei, & ad informationem vitæ, tanquam ad fundamentum & ędificium, debet intendere prædicator, confirmando quod dicit authoritatibus, rationibus, & exemplis, vt funiculus triplex difficilè diſſoluatur. Quia verò puluis inanis gloriæ pedibus prædicatorum frequenter adhæret, debet vtique prædicator excutere puluerem de pedibus ſuis, ipſoſque cõpunctionis aqua lauare, vt mundus ſit totus, ne fortè cùm alijs prędicauerit, ipſe reprobus fiat. Vtinam autem in prædicationis officio fecerim ipſe quod dico, ſed tot ſum cauſarum impeditus incurſibus, tot negociorum nexibus irretitus, vt neceſſe ſit diuiſum ad ſingula minorem in ſingulis inueniri. Contemplari quidem non ſinor, ſed nec reſpirare permittor: ſic traditus alijs, vt penè penitus mihi videar eſſe ſubtractus. Ne verò pro ſolicitudine temporalium, quæ temporis exigente malitia valde me grauant, curam ſpiritualium omnino negligerem, quæ mihi propter apoſtolicæ ſeruitutis officium magis incumbit, quoſdam ſermones ad clerum & populum, nunc literali, nunc vulgari lingua propoſui & dictaui, quos ad tuæ petitionis inſtantiam, quam per communem filium, fratrem Nicolaum, capellanũ meum & monachum tuum, mihi feciſti, deuotioni tuæ ſtudui deſtinare, rogans & obſerans in Chriſto Ieſu, quatenus in orationibus tuis apud iuſtiſſimum Iudicem & pijſſimum patrem me reddas ſpiritualiter commendatum.

Prædicatori quæ neceſſaria.

Matth. 10.

1. Cor. 2.

INNO-

INNOCENTII PAPAE, HVIVS NOMINIS TERTII, SERMONES DE TEMPORE, QVOS EDIDIT, OMNES NVNC PRIMVM, IDQVE QVAM FIERI POTVIT EMENDATISSIME, TYPIS excuſi.

Dominica I. Aduentus Domini.

Chriſti aduentus cur tam diu dilatus ſit. de triplici ſilentio. cur filius & non pater aut ſpiritus ſanctus venerit, cur de muliere tantum corpus aſſumpſerit humanum, cur tot opprobria & ſupplicia voluerit ſuſtinere, & de quadruplici lege.

SERMO I.

CVm venit plenitudo temporis, miſit Deus filiũ ſuũ, natum *Galat. 4.*
de muliere, factũ ſub lege, vt eos qui ſub lege erãt, redimeret.

IN propoſitis verbis Apoſtoli quatuor præcipuè conſiderare
debemus, aduenientis tempus videlicet & perſonã, modum
& cauſam. De tempore nanque præmittitur: Cùm venit ple-
nitudo temporis. De perſona ſubiungitur: Miſit Deus filium
ſuum. De modo ſubditur: Natũ de muliere, factũ ſub lege. De
cauſa ſupponitur: Vt eos, qui ſub lege erant, redimeret. Tẽpus
aũt plenitudinis intelligitur tempus gratię, quod ab aduentu
Saluatoris incepit. Tẽpus vtiq; miſerẽdi, & annus benignitatis. Nã lex per Moy- *1. Ioan. 1.*
ſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Gratia, id eſt, remiſſio pec
catorũ; veritas, id eſt, exhibitio promiſſorũ. Per Chriſtum enim peccata deleta
ſunt, per ipſum promiſſa cõpleta. Sed cur tam diu diſtulit venire medicus ad ſa-
nandũ ægrotũ? Vt quid non anteà mortuus eſt vnus pro populo, ne tota gẽs per- *Ioan. 11.*
iret? O altitudo diuitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ Dei, ꝗ̃ incomprehenſibilia ſunt *Rom. 11.*
iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut
quis conſiliarius eius fuit? Diſpoſuit tamẽ cęleſtis altitudo cõſilij, vt ideo diffeR-
ret medicus venire ad ſanandũ ægrotũ, ne, ſi feſtinus veniſſet, putaret ægrotus ſe
non medici virtute, ſed naturæ vigore, & infirmitatis lenitate ſe ſanatũ, & ſic vi
lipenderet medicũ, & paruipenderet ægritudinẽ. Præſumebat enim peccator de
ſuis viribus dicens: Non deeſt q faciat, ſed deeſt qui pręcipiat. Et iterũ: Quæcunq;
dixerit nobis dominus, faciemus & audiemus. Vt ergo de ſua virtute diffideret, *Exod. 24.*
vt magnitudinẽ infirmitatis agnoſceret, vt medici gratiã poſtularet, diſtulit ſal
uator accedere, donec peccator clamaret frequenter, & diceret: Veni domine, & *Abac. 2.*
noli tardere, relaxa facinora plebis tuæ Iſraël. Porrò ſubtilior, & ſecretior huius *Sapien. 18.*
dilationis eſt ratio, quàm Sapiẽs nobis inſinuat: Dum mediũ, inquit, ſilentium
tenerent omnia, & nox in ſuo curſu mediũ iter perageret, omnipotens ſermo
tuus domine à regalibus ſedibus venit. Licet enim aliter & aliter hoc ab alijs &
alijs exponatur, congruè tamẽ poteſt intelligi primum ſilentiũ in lege naturæ, *Silentium*
ſecundũ in lege ſcripturæ, tertium in lege gratiæ. Indidit enim conditor Deus le *triplex.*
gem naturalem mentibus hominũ, ab ipſo creationis mundi exordio, geminũ
continentẽ mandatum. Vnum affirmatiuũ, quod ad præſtandum beneficia do-
cetur in Euangelio: Quæcunq; vultis vt faciãt vobis homines, & vos facite illis. *Matth. 7.*
Alterum negatiuũ, quod ad vitandum iniurias legitur in Tobia: Quæ tibi odis *Tob. 4.*
fieri, alij ne feceris. Sed lex iſta ſiluit ab initio, cùm Cain interfecit fratrem ſuũ
Abel, faciens alteri quod ſibi nollet fieri. Et ſic factum eſt primũ ſilentium vſq; *Gen. 4.*
ad Moyſen, per quem Deus ſuſcitauit teſtimonium in Iacob, & præceptum po-
ſuit in Iſraël, dans per eum decalogum legis in duabus tabulis ſcriptum, altera *Exod. 20.*

Matt. 22. continente dilectionē Dei, reliqua proximi. In quibus duobus mādatis tota lex
Exod. 32. pendet & prophetæ. Sed lex iſta ſiluit ab initio, cū populus vitulū conflatilē adorauit contra primū legis mandatū, adorans deos alienos. Et ſic factum eſt ſecundum ſilentium legis, vſque ad Chriſtū, qui miſertus adueniens contulit legem
2 Theſſ. 2. gratiæ, ſcribens eā in cordibus hominū digito Dei. Sed lex iſta ſilebit in vltimo,
Matt. 24 cùm reuelabitur filius iniquitatis, qui extollitur ſuper omne quod dicitur, aut quod colitur Deus. Et fortè iam ſilet, quia ſuperabundauit iniquitas, & refrixit
Pſal. 13. charitas multorum. Vix eſt qui faciat bonū, vix eſt vſq; ad vnum. In prima verò lege cōtulit Deus homini poſſe, in ſecunda noſſe, in tertia velle. In prima contulit potentiā per naturā, in ſecunda ſcientiā per ſcripturā, in tertia voluntatē per gratiā. Præmiſit itaq; Deus legē naturalem, per quā conuinceret tranſgreſſorē, ne fortaſſis excuſationē prętenderet dicens: Cecidi quidem, qui ſtare non potui. Sed tollitur excuſatio: quia per bonum naturæ potuit in bonū ſtare, ſed noluit. Præmiſit & legem ſcriptam, per quam conuinceret pręſumptorem, ne fortaſſis excuſationem prætenderet, dicens: Cecidi quidem, quia ſtare neſciui. Sed tollitur excuſatio per documentum ſcripturæ. Nouit à malo declinare, ſed noluit. Et ideo poſt vtranq; legem, ſcilicet tempore congruo, cùm videlicet nox culpæ
Sap. 18. medium iter acciperet, vel perageret, omnipotens ſermo tuus venit, id eſt, Verbū
Ioan 1. caro factum eſt, & contulit legem gratiæ, vt quod homo poterat per naturam, & nouerat per ſcripturam, impleret per gratiā. Non quia & antè quidam gratiam non habuiſſent, ſed pauci, quia plures timore quàm amore, plures vt ſerui q̄ vt
Ioan. 5. liberi ſeruiebant. Vnde in deſcenſu angeli aqua monebatur, ſed vnicus ſanaba-
Luca 10. tur. Verùm Samaritanus appropians vulnerato, eius vulnera, infundēs vinū & oleū, alligauit, quē ſacerdos & leuita videntes immiſericorditer prætereierant.
4. Reg. 4. Helizæus quoq; præmiſit baculū ad ſuſcitandū filium Sunamitidis, per quem cùm ille non ſurgeret, & ipſemet inde venit, contrahens ſe puero coaptauit, &
Gal. 4. ſic mortuus exſurrexit. Cùm ergo venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuū. Miſit illuc vbi erat, ſed miſit ſecundū humanitatē, vbi erat ſecundū diuini-
Ioan. 1. tatē. Nā in mundo erat, & mūdus per ipſum factus eſt, & mundus eū non cognouit. In propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

Ioan. 3. Sed cum tres ſint qui dant teſtimoniū in cælo, pater, verbū, & ſpiritus ſanctus;
Filius cur cur pater ipſe nō venit, aut ſpiritū ſanctū non miſit? Cur potius filiū deſtinauit?
potius in- O altitudo diuitiarū ſapientiæ & ſcientiæ Dei, q̄ incōprehenſibilia ſunt iudicia
carnatus. eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis
Rom. 11. cōſiliarius eius fuit? Diſpoſuit tamen altitudo cæleſtis conſilij, vt Deus qui in
Pſal. 103. ſapiētia ſua mundū creauerat, ſecundū illud, Omnia in ſapiētia fecit Deus, ipſe
Luca 15. mundū in eadē ſapientia recrearet. Hæc enim eſt mulier Euangelica, q̄ accendit lucernā, vt dragmam decimam, q̄ perdita fuerat, primùm inueniret, propriū ſibi filiationis nomen reſeruās, vt qui erat in deitate filius Dei, fieret in humanitate filius hominis. Porrò ſubtilior etſi ſecretior huius miſſionis eſt ratio, quam
Ionæ 1. Propheta nobis inſinuat: Si propter me, inquit, orta eſt tempeſtas, mittite me in mare. Licet enim hoc aliter & aliter ab alijs exponatur, congruè tamen poteſt intelligi. Prima tempeſtas orta eſt in empyreo cælo, ſecunda in paradiſo. Prima inter angelos, ſecunda inter homines. Prima nanque tēpeſtas fuit tumor ſuperbiæ, per quem Lucifer voluit ad æqualitatem Dei aſcendere. Iuxta quod
Eſaiæ 14. ait: Aſcendam in cælum, & ponam ſedem meam ad aquilonē, & ero ſimilis al-
Ibidem. tiſſimo. Sed volens aſcendere, cecidit, ſecundum illud: Quomodo cecidiſti Lucifer qui manè oriebaris? Secunda tempeſtas fuit ardor cupiditatis, per quē ho-
Gen. 3. mo Dei ſcientiā concupiuit, iuxta quod ſerpens illis promiſerat: Eritis ſicut dij,
Luca 10. ſcientes bonū & malum. Sed concupiſcens alienum, amiſit proprium, ſecundū illud: Homo quidā deſcendebat ab Hieruſalē in Hierico, & incidit in latrones, &c. Hęc duo vitia ſunt, radix & origo omniū malorū, omnium vitiorum. Nā de
Eccleſ. 10. ſuperbia legitur: Initiū peccati eſt ſuperbia. De cupiditate dicit Apoſtolus: Radix
1. Tim. 6. omnium malorū eſt cupiditas. Verùm in ſancta & indiuidua Trinitate, patri attribuitur vnitas, propter principiū: filio attribuitur æqualitas, propter mediū:

ſpiri-

ſpiritui ſancto attribuitur cõnexio, propter cõſortium. Prima ergo tẽpeſtas, quę
orta eſt inter angelos propter Dei æqualitatem, ipſa eſt orta propter filium, qui
ſecundum Apoſtolum, non rapinã arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo. Sed in tri *Phil. 2.*
nitate patri attribuitur potentia, filio ſapientia, ſpiritui ſancto dilectio. Secũda
ergo tempeſtas, quæ orta eſt inter homines propter Dei ſcientiam, ipſa quoque
orta eſt propter filium: qui ſecundũ Apoſtolum eſt Dei virtus & ſapientia. Por- *1. Cor. 1.*
rò qui occaſionem damni dat, & damnũ dediſſe videtur. Ideoq́; verus Ionas, id
eſt, Chriſtus ſpiritualiter miſſus eſt in hoc mare magnum & ſpatioſum, id eſt, in
mũdum, in quo fuit abſorptus à ceto, id eſt, ſepultus in monumẽto. Iuxta quod *Matth. 12.*
ait: Sicut fuit Ionas tribus diebus, & tribus noctibus in ventre ceti, ita filius ho- *Pſal. 68.*
minis tribus diebus, & tribus noctibus erit in corde terræ. Hinc alibi dicit: Ve-
ni in altitudinem maris, & tẽpeſtas demerſit me. Vt ſic repararet quæ in cœlis &
quæ in terris ſunt, id eſt, ruinam angelicam & caſum humanum. *Gal. 4.*

Miſit ergo Deus filium ſuum natum de muliere factum ſub lege. De muliere *Hie. 31.*
natus eſt, id eſt, de virgine, quia mulier propter ſexum, virgo propter integritatẽ *Eſa. 7.*
cenſetur. Vnde propheta: Nouum, inquit, faciet dominus ſuper terram, mulier
circundabit virum gremio vteri ſui. Et alius: Ecce virgo concipiet & pariet fi-
lium, & vocabitur nomen eius Emanuel.

Sed cur in ſimilitudine carnis peccati de muliere corpus aſſumpſit, & non po
tius ex alia ſibi materia nouum corpus formauit: vt ſicut primus Adã factus eſt *Rom. 11.*
à Deo, ita & fieret ſecundus? O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, q̃
incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis cognouit
ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Diſpoſuit enim altitudo cæleſtis
conſilij, vt ſicut per mulierem mors intrauerat in orbem, ita per mulierem vi-
ta rediret ad orbem: vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret.

Porrò ſubtilior & ſecretior huius aſſumptionis eſt ratio, quam Apoſtolus no- *Heb. 2.*
bis inſinuat, dicens: Nuſquam angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ appre-
hendit. Licet enim aliter & aliter ab alijs aſſignetur, cur Dominus non angeli-
cam, ſed humanam naturam aſſumpſit, ſiue quòd angelus per ſe corruit, quia
ſine ſuggeſtione peccauit: homo verò per alium, quia diaboli perſuaſione deli-
quit: ſiue quòd humana natura cecidit tota, quoniam in radice peccauit: angeli-
ca verò non peccauit tota; quia pars in ſua felicitate permanſit.

Poteſt tamen ſubtilis indagator conuenienter etiam intelligere, quòd Adam
peccauit in patrem, Eua peccauit in filium, Lucifer autem peccauit in ſpiritum *Matth. 12.*
ſanctum. Sed qui peccat in patrem, remittetur ei; qui peccat in filium, remitte- *Marc. 3.*
tur ei; qui verò peccat in ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neq; in hoc ſecu- *Luca 12.*
lo, neque in futuro. Ideoque Deus non naturam angelicam, ſed humanã aſſum-
pſit. Quod autem inaſſumpſibile fuit, incurabile manſit. Nam inde curatũ eſt,
vnde ſuſceptum, & propterea corpus ſimul ſumpſit & animam, vt animam ſi-
mul curaret & corpus. Oportuit ergo vt de illo genere carnem aſſumeret, quod *Gen. 22.*
voluit per aſſumptam carnem curare: de illius quoque ſemine, cui facta fuerat *Gen. 26.*
promiſſio, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.

Quam vtique carnem ideo aſſumpſit de virgine, ne per carnis concupiſcenti-
am peccatum traheret, quod per carnis mundiciam debebat auferre. Vnde, cùm *Matt. 1.*
eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt
in vtero habens de ſpiritu ſancto. Cæteræ ſiquidem mulieres concipiunt non
deſponſatæ, ſed traductæ: non in pudore virginitatis, ſed in feruore libidinis: nõ
in gratiam ſed in culpam: Sed iſta concepit, non traducta, ſed deſponſata. Vnde,
cum eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph, non in feruore libidinis, ſed in
pudore virginitatis. Vnde, antequam conuenirent inuenta eſt in vtero habens,
non in culpam, ſed in gratiam, quia de ſpiritu ſancto concepit.

Voluitque Dominus in ſua conceptione totum humanæ conditionis modũ *Auguſti-*
implere. Primus enim modus humanæ conditionis fuit, vt homo fieret nec de *nus.*
maſculo, nec de fœmina, ſicut Adã. Secũdus modꝰ fuit, vt homo fieret nõ de fœ
mina, ſed de maſculo, ſicut Eua. Tertius fuit, vt homo fieret de maſculo, ſicut
Chriſtus: quẽ decebat, vt ſecundũ humanitatẽ naſceretur de matre ſine matre.

Gal. 4. Miſit ergo Deus filium ſuum natum de muliere, factum ſub lege: nō ſimpli-
citer factū, ſed factum ſub lege, id eſt, legi ſubiectum. Legi namque ſe ſubdidit,
qui legem condidit: non tamen ex debito, ſed tantùm ex beneplacito: quia ſecū-
Luc. 2. dum legem octaua die circuncisus fuit, & quadrageſimo in templo redemptus
Ibidem. fuit, vt eos qui ſub lege erant, redimeret.

Lex qua- Eſt autem, vt probem, lex naturæ, & lex ſcripturæ: lex gratiæ, & lex culpæ: quas
druplex. tempore nos docet Apoſtolus. Primā, Cùm gentes ea quæ legis ſunt naturaliter
Rom 2. faciunt, ipſi ſibi ſunt lex. Secundam, Lex ſubintrauit, vt abundaret delictū. Ter-
Rom 3. tiā, Excluſa eſt gloriatio tua. Per quam legē? Factorum? Non, ſed per legem fidei.
Rom 3. Quartam, Video aliā legē in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, &
Rom. 1. captiuantē me in lege peccati. Factus eſt ergo ſub lege peccati Chriſtus, vt redi-
meret eos, qui erant ſub lege culpæ, reparans eos, qui erāt ſub lege ſcripturæ, per
legem gratiæ.

Pſal. 145. Sed cur non dixit Deus & refecit, ſicut mandauit & creata ſunt? Cur pro re-
Rom. 12. demptione noſtra dignatus eſt tot ſupplicia & opprobria ſuſtinere? O altitudo
diuitiarum ſapientiæ & ſcientię Dei, quàm incōprehenſibilia ſunt iudicia eius,
& inueſtigabiles viæ eius. Quis cognouit ſenſum domini, aut quis cōſiliarius e-
ius fuit? Diſpoſuit tamē cæleſtis altitudo cōſilij, vt per mortē ſuā genus humanū
redimeret, quatenus inimicos ad charitatē accenderet, ſuperbos ad humilitatē
Rom. 5. reduceret. Quid enim nos magis ad charitatē accenderet, q̃ quòd proprio filio
Ioan 15. ſuo nō pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illū? Maiorē enim chari-
Phil. 2. tatē nemo habet, q̃ vt animā ſuā ponat quis pro amicis ſuis. Quid magis nos ad
humilitatē inuitat, q̃ quod ille, qui cū in forma Dei eſſet, non rapinā arbitratus
eſt eſſe ſe æqualē Deo, ſed exinaniuit ſe formā ſerui accipiens, factus obediēs vſ-
Ibidem. que ad mortē, mortem aūt crucis? Porrò ſubtilior & ſecretior eſt huius redēptio-
Pſal 84. nis ratio, quā pſalmiſta nobis inſinuat dicens: Miſericordia & veritas obuiaue-
runt ſibi, iuſtitia & pax complexæ ſunt ſe. Licet enim aliter & aliter, hoc ab alijs
exponatur, congruè tamen poteſt intelligi, quòd inter miſericordiā & veritatē
difficilis quondā altercatio vertebatur. Veritas aūt in adiutorium & conſilium
ſibi iuſtitiam aduocauit. Miſericordia aūt conſiliatricē & adiutricem ſibi pacē
aſciuit. Ambæ communiter diuinæ ſapientiæ arbitriū elegerunt, qua mediante
litigium ſopiatur. Partibus igitur in præſentia conſtitutis, miſericordia pacis
inſtructa conſilio taliter allegauit: Quum Deus ſummæ bonitatis arbitrio fece-
Gen. 1. rit hominem ad imaginē & ſimilitudinem ſuā, indignum eſſet, vt tā digna cre-
atura tota periret, ne Deus ſuo fraudaretur propoſito: qui propterea fecit homi-
nē, vt illum cognoſceret, cognitum diligeret, & dilectū haberet: ſicque fieret
inæſtimabili felicitate beatus. Vt quid enim fecerit hominē, quē ex toto noue-
Pſal 76. rat periturum? nulla prorſus vtilitas, imo crudelis eſſet impietas. Nō igitur ob-
Sapien. 11. liuiſcatur miſereri Deus, neq; contineat in ira ſua miſerationes ſuas: ſed adhuc
ei cōplaceat miſereri, ſi iuxta teſtimonium ſcripturarū nihil eorum quę fecit,
oderit, & neminem velit perire. Veritas autem iuſtitiæ freta conſilio, reſpōdit
hoc modo: Quum Deus inculpabiliter æquitatis iudicio propter peccatum ho-
Gen. 3. minum clauſerit ianuam paradiſi, collocans ante paradiſum voluptatis Cheru
bin, & flammeum gladium atq; verſatilem, vt angelus arceret diabolū, & ignis
Matt. 7. homines, indignum eſſet, vt eum reſeraret indignis, & ſanctum daret canibus,
Pſal. 93. & margaritas proijceret ante porcos. Reddat ergo retributionem ſuperbis, vni-
Pſal 13. cuiq; ſecundum merita ſua: quia ſecundum teſtimonia ſcripturarum, Omnes
declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq;
Pſal. 77. ad vnum. Omnes immundi de immundo ſemine concepti ſunt, & appoſuerūt
adhuc peccare ei. Ad hoc miſericordia prudenter allegans adiecit: Quamuis ho
mo valde peccauerit, poſtea tamen pœnituit perfectè: & ideo quod amiſit per
Ezech. 17. culpam, recuperare debet per pœnitentiam. Iuxta quod dominus ipſe promiſit:
Quacunque, inquiens, hora peccator conuerſus fuerit, & cætera, omniū iniqui-
tatū eius non recordabor. Econtra Veritas reſpondit in hæc verba: Licet pœni-
tentia culpam deleuerit, perfectam tamen innocentiam non reſtituit, quia re-
manet fomes peccati, lāguor naturæ, tyrānis carnis: & ideo cum poſſit pœnam

auferre

auferre peccatũ, non poreſt gloriã reſtituere. Omnes ergo peccauerunt, & egent Rom. 5.
gloria Dei, ne quis immũdus diuino præſentetur cõſpectui. His inter ſe taliter &
taliter obniãtibus, diuina ſapiẽtia cogitationes pacis prouidè cogitabat, & vidit
ꝙ iuſtitia læderetur, niſi ſufficiẽs pœna ꝓ omnibus ſolueretur: ſed miſericordia Hiere. 10.
deperiret, ſi quẽlibet ſufficiẽti pœna puniret. Cùm ergo Deus iuſtus ſit & miſeri
cors, imò cùm ſit miſericordia & iuſtitia, nec poſſet agere contra miſericordiã, Pſal. 24.
nec poſſet agere cõtra iuſtitiam, quoniã oẽs viæ domini miſericordia & veritas,
(Vnde Propheta: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine.) Ideo mo. Pſal. 100.
dum inuenerit, per quem vtrique ſatisfaceret, tam miſericordiæ, quàm iuſtitię.
Iudicauit igitur vt aſſumeret in ſe pœnam pro omnibus, & donaret per ſe glo-
riam vniuerſis. Ac per hæc iuſtitia & pax complexæ ſunt ſe. Nullus enim alius Apoc. 3.
inuentus eſt dignus aperire ianuam paradiſi, niſi leo de tribu Iuda, qui claudit,
& nemo aperit; aperit, & nemo claudit. Vix enim cuiquam alij ſufficiebat iuſti-
tia ſua, nedum ſufficeret vniuerſis: quia nemo ſine peccato, niſi ſolus Deus, di-
cente Propheta. Non intres in iudicinm cum ſeruo tuo domine, quia non iuſti Pſal. 142.
ficabitur in conſpectu tno omnis viuens. Quapropter ipſe Deus factus eſt ho-
mo, quatenus inter Deum & hominem legitimè mediaret, vtpote qui neutri
parti ſuſpectus exiſteret, vtriuſq; gerens in vna perſona natnram.

Oportuit igitur, vt Deus ſua morte gẽtem humanam redimeret, vt ſicut per
inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius Rom. 5.
hominis obedientiam iuſti conſtituerentur multi.

Hic eſt ſerpẽs æneus exaltatus in eremo, ꝑ quẽ percuſſi à ſerpentibus ſanabãtnr. Num. 25.

Hic eſt ſummus ſacerdos, cnius in morte rei, qui confugerant ad ciuitates re- Ioan 3.
fugij, reuertebantur ad propria. Num 35.

Hic eſt, de quo beatus Iob ait: In oculis eius quaſi hamo bchemot capiet. In ha
mo ſiquidem ſub eſca aculeus latet, & in Chriſto ſub humanitate diuinitas la-
tebat. Chriſtus ergo quaſi hamo cepit behemot, id eſt, diabolum: quia cùm cape
ret eſcam humanitatis, captus eſt aculeo diuinitatis, quia commiſit manus in
eum, in quem nihil iuris habebat, iure amiſit illos, in quos aliquid iuris videba
tur habere. Vnde quia diabolus hominem in ligno decepit, & homo diabolum
in ligno ſeduxit: & quia mors paradiſum intrauit, & colonos eiecit, vita infer-
num ingreſſa eſt, & captiuos eduxit. Mortem igitur de noſtra mortalitate ſuſce
pit, & vitam nobis de vita ſua reſtituit. Sit ergo Chriſto laus & honor & gloria-
qui ſuper omnia eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In eadem dominica.

De ſomno multiplici, à quo ſurgendum eſt nobis.

SERMO II.

HOra eſt iam nos de ſomno ſurgere. Nunc enim pro- Rom. 13.
pior eſt noſtra ſalus, quàm quum credidimus.

SIgnificatio ſomni multifariè ſpargitur in ſcripturis. Legitnr enim Somnus
ſomnus vitæ, & ſomnꝰ mortis. Porrò, ſicut triplex eſt vita, videlicet, multiplex
corporalis, ſpiritualis, & ęternalis, ita triplex eſt ſomnus vitæ. Primꝰ, in ſcriptu-
q prouenit ex natura; ſecundus, qui prouenit ex gratia, tertius, q con ris.
ſurgit ex gloria. De primo dominus dixit in Euangelio: Dormite iã, & requie Somnus vi
ſcite. De ſecundo ſponſa dicit in Cantico cãticorum: Ego dormio, & cor meum ta triplex.
vigilat. De tertio Propheta in Pſalmo: In pace in idipſum dormiã, & requieſcã. Matt. 27.

Sic & triplex eſt ſomnus mortis, qnia triplex eſt mors, corporalis, ſpiritualis, & Can. 5.
æternalis. De ſomno mortis corporalis dominus dicit: Lazarus amicus noſter Pſal. 4.
dormit. De ſomno mortis ſpiritualis dicit Apoſtolns: Exurge q dormis, & exur Sõnus mor
gè à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. De ſomno mortis æternalis inqt Pſal. tis triplex. Ioan. 11.

Pſal.40. Qui dormit, non adijciet vt reſurgat. Abijt enim Iudas, & laqueo ſe ſuſpendit.
Matth 29 A ſomno mortis corporalis reſurgunt omnes: A ſomno mortis ſpiritualis
1 Cor.13 reſurgunt quidam: A ſomno mortis æternalis reſurgunt nulli. Quoniam om-
Apoc.8. nes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Beati verò qui partem
in reſurrectione prima habuerint. Quia in inferno nulla eſt redemptio: & mi-
Pſal.1. nimè reſurgent impij in iudicio, neq; peccatores reſurgẽt in cõſilio iuſtorum.
Somnus mortis ſpiritualis triplex. Porrò ſomnus mortis ſpiritualis, tribus modis contingit: per negligentiam, ignorantiam, & concupiſcentiam. De ſomno negligẽtiæ Salomon ait: Vſque-
quo piger dormis? quando exurges? De ſomno ignorantiæ dicit Dauid: Illumi-
Prou 6. na oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Idem de ſomno concupi-
Pſal 12. ſcentiæ Pſalmiſta teſtatur: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt o-
Pſa 73. mnes viri diuitiarum in manibus ſuis.
Rom.13. De hoc triplici ſomno dicit Apoſtolus: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.
Ezech. 18. Quaſi dicat: Surgendum nobis eſt de ſomno negligentiæ. Propter quod addit: quia propior eſt noſtra ſalus, quàm quum credidimus. Surgendum nobis eſt de ſomno ignorantiæ. Propter quod ſubdit: Quia nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Surgendum nobis eſt de ſomno concupiſcentię. Propter quod dicit: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, &c. Et ideo cõcludit, & interponit ad omnia: Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, &c.

Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Sed dices: Cùm ſemper ſit hora ſurgendi à ſomno culpæ (iuxta quod inquit Propheta: Quacunque hora conuerſus fuerit peccator, & cætera, omnium iniquitatum eius non recordabor, dicit dominus) quid eſt hoc quod dicit Apoſtolus: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere, tan-
Matt.25. quàm non ſemper ſit hora? Teneamus ergo quod Veritas ait: Vigilate, quia ne-
Eſaia 53. ſciris diem neque horam. Et ideo monet Propheta: Quęrite dominum dum inueniri poteſt, &c. Non igitur ſibi blandiatur peccator fruſtra, & dicat: Securè poſſum ad tempus peccare, quia quacunque hora conuertar, omnium iniquitatum mearum non recordabitur dominus: quia neſcio diem, neque horam. Iuſto nanque iudicio Dei fit, vt quia quum poteſt homo conuerti, & non vult,
Pœnitere quando ſecurum ſit. quum vult fortè conuerti, non poſſit. Tunc enim ſecurum eſt homini pœnitere, cùm poteſt ipſe peccare.

Iam igitur, id eſt, in præſenti vita, vel magis in tempore opportuno, ſurgendum eſt nobis à ſomno culpæ, quoniam ſi in prima vigilia venerit, & ſi in ſe-
Luca 12. cunda, vel in tertia vigilia venerit, & ſic inuenerit, beati ſunt ſerui illi.

Surgamus igitur fratres & filij, dum opportunum tempus & horam compe-
Negligentia quã ſit deteſtanda tentem habemus, ab illo triplici ſomno: quoniam quilibet eſt mortalis. Certè nihil eſt magis amicũ iniquitati, quàm negligentia. Propter quod dicit ſcriptura: Maledictus homo, qui opus Dei negligenter agit. Quoniam vbi Salomon
Hiere. 48. ait: Manus in manu non erit innocens: econtra conſulitur, Semper aliquid ope-
Prou 11. ris facito, vt diabolus te inueniat occupatum. Quum enim Dauid quieuiſſet à
Hierony. prælijs, & deambularet in ſolario poſt meridiem, vidit ex aduerſo Bethſabee ſe
2.Reg.11. lauantem, tulitque illam, & dormiuit cum illa. Propter quam homicidium pariter & adulterium perpetrauit: & qui vicit in bello, victus eſt tandem in pace.
Gal.6 Ergo dum tẽpus habetis, operemini bonum ad omnes. Veniet enim tempus,
Ioan 6. quando nihil poteritis operari. Iuxta quod veritas ait: Ligate manus eius & pe-
Matt. 22. des, & proijcite in tenebras exteriores.
Ignorantia, mala quæ facit. Surgite etiam fratres à ſomno ignorantiæ, quoniam & ipſe immortalis exiſtit. Propter quod dicit ſcriptura: Noluit intelligere, vt bene ageret: iniquitatẽ
Pſal. 15. meditatus eſt in cubili ſuo. Et illud: Ipſi verò non cognouerunt vias meas, qui-
Pſal.94. bus iuraui in ira mea, & cætera. Propterea populus meus, inquit Propheta, ca-
Eſa.5. ptiuus ductus eſt, quia non habuit ſcientiam. Et, Si cognouiſſent, nunquam do-
2. Cor. 14. minum gloriæ crucifixiſſent. Hinc error, hinc hæreſis, hinc perfidia, hinc excu-
Concupiſcentia carnis mala quæ. ſatio in peccatis. Sed ignorans ignorabitur, & negligens negligetur.
Surgendum quoq; nobis eſt à ſomno concupiſcentię, ne fortè obdormiamus in voluptatibus carnis & illecebris mundi: quia nõ dormitabit neq; dormiet, q
Pſal.120. cuſtodit Iſrael. Quaſi quidã ſomnus eſt vita carnalis, vel conuerſatio ſecularis:

quia ſicut ille qui ſomniat ſe habere multas diuitias, quum euigilat, triſtatur, pro eo quod nihil inuenit ſe habere: ſic ille qui diues eſt in hoc mundo, quum trãſierit de illo, dolebit, quia nihil ſecum de illo portabit. Nudus enim egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Nihil quoq; intulimus in hunc *Iob. 1.* mundum, haud dubium, quia neq; auferre quid poſſumus. Nihil enim nobiſcũ ex hoc mundo deferemus, niſi opera, iuxta quod legitur: Opera illorum ſequũ- *1. Tim. 6.* tur illos. Quæ ſi bona fuerint, perducunt angeli ad gloriã: ſi mala, pertrahunt ad *Apoc 14.* gehennã. Heu quot & quanta mortales de mundanæ cõuerſationis amaritudi- *al. incerti-* ne cogitãt, ſed ſub mortis articulo repentè cuncta, quę cogitauerãt, euaneſcunt. *tudine.* Propter quod dicit Pſalmiſta: Exiet ſpiritus eius, & reuertetur in terrã ſuam, &c. *Pſal. 145.* Homo quippe qui permanet in peccato, ſimilis eſt iumẽto, quod in ſtercore cõputreſcit: & qui reuertitur ad peccatum, eſt quaſi canis qui redit ad vomitum. *2. Pet. 2.*

Quid enim nos miſeri cogitamus, quid diſponimus, aut quid agimus tota die? Aranearum teximus telas: quoniam euiſceramus noſipſos, conſumimus dies noſtros, & perdimus tempus noſtrum in vanis ſtudijs, & operibus prauis & voluptatibus carnis, illecebris mundi, ſiquidem vtriuſque concupiſcentiam, videlicet carnis & mundi damnat Apoſtolus in hoc loco, cùm prohibet comeſſationem & impudicitiã: in quibus carnales homines, id eſt, guloſi & luxurioſi ampliùs delectantur. Rurſum, contentionem, inquit, & æmulationem, in quibus homines mundani verſantur, qui cõtendunt inter ſe de poſſeſſionibus vel honoribus, & pro his ad inuicem æmulantur.

Hora eſt ergo nos iam de ſomno ſurgere: quia propior eſt noſtra ſalus, quàm quũ credidimus. Quaſi dicat: Non poſſumus excuſationem habere negligendi, quòd expectamus, tanquã nimium differatur. Quia propior eſt noſtra ſalus, quã quum credidimus. In principio nanque fidei mundati ſumus per baptiſmum à culpa, nunc autem per meritum digni ſumus corona: & ideo magis appropinquauimus ad ſalutem. Vel ideo magis eſt ſalus propinqua, quia magis eſt mors vicina. Nam precioſa eſt in conſpectu domini mors ſanctorum.

Rurſus, hora eſt iã nos de ſomno ſurgere: quia nox præceſſit, dies autem appro- *Pſal. 115.* pinquauit. Quaſi dicat: Ante aduentum Chriſti fuit nox erroris infidelitatis & ignorãtiæ: ſed iã poſt aduentũ Chriſti, dies fidei, veritatis & gratiæ rutilauit. Vnde iã non poſſumus excuſationẽ habere, tanquã ignoremus veritatẽ occultam. Quia lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Nã populus gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnã. Et certè meli- *Ioan. 1.* us eſt viã veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitam retroire: quia ſeruus ſciẽs *Eſaiæ 9.* voluntatem domini ſui, & non faciens, vapulabit plagis multis. *2. Pet. 2.*

Item hora eſt iã nos de ſomno ſurgere, ſcilicet, quia mundus tranſit & cõcupi- *Luc 12.* ſcentia eius. Et ideo non in comeſſationibus & ebrietatibus, quo ad gulã. Nõ in cubilibus & impudicitijs, quo ad luxuriã: Nõ in cõtentione & æmulatione, quo *1. Ioan. 2.* ad iracundiã & inuidiã, ambulare debemus. Sed induamus dominũ Ieſum Chriſtũ. i. doctrinã domini noſtri Ieſu Chriſti, vt in nouitate ſpiritus ambulemus.

Abijciamus ergo opera tenebrarum, id eſt, peccata, quæ in tenebris fiunt: quia qui malè agit, odit lucẽ: vel quæ ſunt à principe tenebrarum, id eſt, diabolo, vel *Rom 2.* ad tenebras exteriores trãſmittunt. Et induamur arma lucis, id eſt, opera bona, *Ioan 3.* quæ ſunt à lucis authore. Quoniã omne datum optimum, & omne donum per- *Iacob. 1.* fectum, de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum. Vel, quæ lucere debent coram hominibus, vt videntes opera veſtra bona, glorificẽt patrem noſtrũ qui in *Matth. 5.* cælis eſt. Vel quæ tranſeunt tunc ad lucem, per quã iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum: ſic videlicet, vt non in tenebris vitiorum, erroris, infideli- *Matth. 13.* tatis & ignorãtiæ, ſed in die virtutum, fidei, & veritatis & gratiæ ambulemus honeſtè, vt corã Deo & hominibus placeamus. Propterea fratres & filij, qui ſalutẽ noſtram, id eſt, natiuitatem ſaluatoris noſtri expectamus propinquam, qui ad hoc natus eſt, vt ſaluum faceret populum ſuum à peccatis eorum, ſurgamus à ſomno peccati, & abijciamus opera tenebrarum, vt ſacroſanctam natiuitatem, ipſius dignè celebrare poſſimus, ipſo præſtante, qui cum patre & ſpiritu ſancto *Matt. 1.* viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Domi-

to: Videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli. Veniet aūt in igne iu *Ioan. 12.*
dicij. Vnde Pſalmus: Ignis ante eum præibit, & inflãmabit in circuitu inimicos *Luca 21.*
eius. Et iterum: Ignis in conſpectu eius ardebit, &c. Hos quatuor redempto- *Pſal. 96.*
ris aduentus repræſentat eccleſia in quatuor dominicis de aduentu domini, nõ *Pſal. 49.*
ſolùm numero dierum, ſed etiam ratione officiorū. Quod etiã deſignatur per *Dominica-*
quatuor verſus primi reſponſorij de aduentu, qui ſunt, Quiq́; terrigenę, &c. Qui *rum qua-*
ſedes ſuper Cherubin, &c. Tollite portas, &c. Gloria patri, &c. ſicut prudẽs inda- *tuor aduē-*
gator intelligit, qui nouit ſugere mel de petra, oleumq́; de ſaxo duriſſimo. Ve- *tus ratio*
niet ergo propheta magnus, &c. Scitis chariſſimi quod Hieruſalē quatuor mo- *que.* *Deut. 32.*
dis accipitur, ſecundū quatuor theologicos intellectus, hiſtoricum, allegoricū, *Hieruſalē*
tropologicū, & anagogicū. Eſt enim Hieruſalem ſuperior & inferior, interior & *quatuor*
exterior. Cœleſtis videlicet & terreſtris, ſpiritualis & corporalis. Superior eſt in *modis ac-*
patria. Inferior eſt in via. Interior eſt in anima. Exterior eſt in Syria. Superior eſt *cipi-*
eccleſia triũphans, de qua dicit Apoſtolus: Illa, quæ ſurſum eſt, Hieruſalē libera *Gal. 4.*
eſt, quæ eſt mater noſtra. Inferior eſt eccleſia militantiū, de qua dicit Propheta:
Surge illuminare Hieruſalē, &c. Interior eſt fidelis anima, de qua dicitur: Dabo *Eſaia 60*
in Sion ſalutē, & in Hieruſalem gloriã meã. Exterior eſt miſerabilis Hieroſoly- *Eſaia 46.*
ma. De qua dicitur: Hieruſalē Hieruſalē quę occidis prophetas & lapidas eos, qui
ad te miſſi ſunt. Hieruſalē quippe viſio pacis interpretatur. Eſt aūt pax peccato- *Matth 23.*
rū, pax conuerſorū, pax iuſtorū, & pax beatorū. Pax peccatorū in vitijs, pax con- *Pax qua-*
uerſorum in moribus, pax iuſtorum in gratia, pax beatorū in gloria. De pace *druplex.*
peccatorū in vitijs, dicit Pſalm. Zelaui in peccatoribus pacē peccatorum videns. *Pſal. 27.*
Hanc aūt pacem vidit Hieruſalē exterior, id eſt, miſerabilis Hieroſolyma, quã
modo poſſident peccatores, qui de vanitate cõueniunt in idipſum. De pace con
uerſorū in moribus, inquit Apoſtolus: Chriſtus eſt pax noſtra, qui fecit vtraque *Epheſ. 2.*
vnum, vt duos condat in ſemetipſo parietes, in vno nouo homine faciẽs pacē.
Hanc pacē videt Hieruſalē inferior, id eſt, eccleſia militantiū, qui ambulant in *Pſal. 54.*
domo domini cū conſenſu. De pace iuſtorū in gratia dominus ait: Pacē meã do
vobis, pacē meã relinquo vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis. Hãc *Ioan. 14.*
aūt pacē videt Hieruſalē interior, id eſt, fidelis anima. Quia fructus ſpiritus eſt,
charitas, gaudiū, pax, patientia. De pace beatorū in gloria dicit Propheta: In pace *Gal 5.*
in idipſum dormiã & requieſcã. Hanc aūt pacem videt Hieruſalē ſuperior, id eſt, *Pſal. 4.*
eccleſia triumphantiū, quoniã inter electos eſt pax ſuper pacē. Porrò pacē tem-
poris inſtanter oramus, dicentes: Da pacē domine in diebus noſtris, ſed eã pecca-
tis exigentibus ferè nuſquã habemus: quia ſuſtinuimus pacē & non venit, quęſi- *Hier. 8.*
uimus bona & ecce turbatio. Quatuor aūt modis Hieruſalem, id eſt, eccleſia re-
nouatur: Sacramentis, moribus, miraculis, & mandatis. De renouatione ſacra-
mentorum Moyſes inquit in lege: Vetuſtiſſima veterū comedetis, & nouis ſu-
peruenientibus vetera proijcietis. Vetuſtiſſima ſunt moralia, vetera ſunt lega- *Leuit. 26.*
lia, noua ſunt euangelica. Nos ergo vetuſtiſſima veterū, id eſt, moralia præcepta
comedimus, hoc eſt, ad nutrimentum ſpiritualis vitæ ſeruanda ſuſcipimus, ſed
ſuperuenientibus nouis, id eſt, euangelicis ſacramentis, proijcimus vetera, id eſt,
legalia, vt agnū paſchalē, ſuperueniēte corpore Chriſti, & circuncisionē, ſuper-
ueniente baptiſmo. Nam cū veritas venit, figura ceſſauit, & euanuit vmbra, cum
lumen refulſit. Propter quod dicit Apoſtolus: Vetera tranſierūt, & ecce noua fa
cta ſunt omnia. O quàm vtilis renouatio, q̃ legalia mutauit in euãgelica. Lega- *2. Cor. 5.*
lia namq; ſignificabant, & nõ iuſtificabant. Propter quod dicit Apoſtolus: Abra- *Rom 4.*
hã ſignum accepit circuncisionis, ſignaculū iuſtitiæ fidei. Euãgelica verò ſigni-
ficabant & iuſtificabãt. Propter qđ dicit Apoſtolus de baptiſmo: Quia ſepulti ſu *Col. 2.*
mus cū illo per baptiſmū in mortem. Et dominus in euãgelio: Qui crediderit & *Mar. 16.*
baptizatus fuerit, ſaluus erit. Illa quidē ęgritudinem oſtenderant, ſed ſalutē non
conferebant. Propter quod inquit Propheta: Dedi eis præcepta nõ bona & iuſtifi *Ezech. 20.*
cationes non bonas, in quibus nõ viuant. Cui conſonat Apoſtolus dicens: Lex *H. b. 7.*
neminē ad perfectū adduxit. Imò, lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. Hæc *Rom. 5.*
autem oſtendunt infirmitatem, & conferunt ſanitatem. Propter quod domi-
nus inquit in euangelio: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & *Matt. 11.*
ego

ergo Propheta magnus, & ipſe renouabit Hieruſalem.
Cùm autem venerit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, tunc Hieruſalem, *Matt. 19.*
id eſt, eccleſiā perfectiſſimè renouabit. Sicut Ioannes in Apocalypſi teſtatur: Vi- *Apoca. 21.*
di ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam, deſcendentem de cælo, à Deo paratā,
& ſtola circundatam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Et dixit qui ſedebat in
throno: Ecce noua facio omnia.

Dominica tertia in Aduentu domini.

De quatuor naturalibus mentis affectibus: de gaudio bonorum & malorum, cordis & carnis: & in proſperis & aduerſis quid ſit agendum.

SERMO I.

GAudete in domino ſemper, iterum dico, gaudete: *Phil. 4.*
modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus: dominus enim prope eſt.

SAcroſanctum redemptoris noſtri aduentum, quem antiqui fideles
cum ingenti deſiderio expectauerunt, nos cum magno gaudio de-
bemus celebrare: quia quem illi expectauerūt promiſſum, nos cele-
bramus exhibitū. Nam lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per *Ioan. 1.*
Ieſum Chriſtum facta eſt. Gaudium verò cordis, tam ore quàm ope-
re debemus exprimere, ſed modeſtè. Propter quod dicit Apoſtolus:
Gaudete in domino ſemper: iterum dico, gaudete. Modeſtia veſtra nota ſit
omnibus hominibus: dominus enim prope eſt. Docet ergo in quo debeamus
gaudere, cum dicit, In domino. Quam diu, cū dicit, Semper. Qualiter, cum di-
cit: Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. Ac ſi dicat, modeſtè. Quare?
Quia dominus prope eſt. Nota ſingula diligēter: quia nihil eſt in eis, quod ſua-
uem non redoleat intellectum. Ergo gaudere in domino ſemper. Noſtis, vt
credimus, quia ſæpe vidiſtis quòd Romanus pontifex, tam in quadrageſima,
quàm in aduentu aurifrigiata mitra non vtitur, niſi tantùm in illa mediana do-
minica quadrageſimæ, quando cantatur ad introitum, Lætare Hieruſalem: nec
non in mediana dominica de aduentu, quando cantatur ad introitum, Gaude-
te in domino ſemper. Vtrumque officium, gaudium & exultationem com-
memorat, læticiam & iocunditatem induit. Cuius rei cauſam & rationis my-
ſterium vobis ad præſens prætermittimus aſſignare: quoniam in præteritis nos
meminimus aſſignaſſe. Gaudete in domino ſemper, iterum dico gaudere.
Quatuor ſunt naturales mentis affectus: dolor, gaudium, timor & ſpes. Do-
lor & gaudium de præſenti, timor & ſpes de futuro. Dolor & timor de ma- *Affectus*
lo, gaudium autem & ſpes de bono. Attendite quomodo iſta quatuor ſibi in- *mentis*
uicem colligantur. Nam duo prima ſunt de præſenti, duo vltima de futuro. *quatuor.*
Primum & tertium ſunt de malo, ſecundum & quartum de bono. Hinc homi-
nes metuunt, cupiunt, gaudentque dolentque. Iſtæ ſunt duæ molæ, ſuperior & *Molæ duæ*
inferior: inter quas moli debet anima Chriſtiana. De quibus in lege præcipitur: *inter quas*
Non accipies loco pignoris ſuperiorem & inferiorem molam. Inter gaudium *anima de-*
ſiquidem & dolorem, tanquam inter duas molas, in hac mortali vita verſari *bet moli.*
debemus: vt videlicet dolor temperet gaudium, ne diſſoluamur: gaudium verò *Deut.34.*
dolorem, ne confundamur. Nimius enim dolor, immoderatus videlicet & con
tinuus, mentem confundit: nimium verò gaudium, immoderatum ſimiliter
& continuum, mentem diſſoluit. Propter quod dicitur: Interpone tuis inter-
dum gaudia curis. Quod caret alterna requie durabile non eſt. Audi gaudium *Eſaia 5.*
nimium quod diſſoluit: Cithara & lira & tympanum & vinum in conuiuijs ve- *Eſaia 22.*
ſtris. Ecce gaudium & lætitiam: occidere vitulos & iugulare arietes, comedere
carnes & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Audi

Ezech.7. dolorem nimium,qui confundit:Omnes manus diſſoluentur, & cor hominis
Rom.12. tabeſcet : tortiones & dolores tenebunt,quaſi parturiens dolebunt. Inter has
Eccleſ.11. ergo molas verſari nos Apoſtolus docet:Gaudete cum gaudentibus, flete cum
flentibus.Et alius iterum ait:In die bonorum non immemor ſis malorum.

Cùm igitur nobis aliqua proſperitas euenit,prouidendum eſt nobis, ne diſſo-
Prouer.14. luti nimium gaudeamus: memores eius ſemper quod legitur:Riſus dolore mi-
Iob.30. ſcetur,& extrema gaudij luctus occupat. Nouerat hoc ille qui dixerat: Verſa eſt
in luctum cithara mea,& organum meum in vocem flentium.Et ideo cùm di-
xiſſet Apoſtolus:Gaudete in domino ſemper,adiunxit: Modeſtia veſtra nota ſit
omnibus hominibus.Ac ſi diceret:Exultate cum modeſtia,lætamini cum men-
ſura,& ipſa nota ſit omnibus,quatenus luceat lux veſtra coram hominibus, vt
Matt.5. videntes opera veſtra bona glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt:vt corti-
na cortinam trahat,& qui audit,dicat,veni.

Apoca.22. Similiter cùm aliqua nobis contingat aduerſitas,prouidendum eſt nobis,ne
confuſi nimium doleamus,memores eius ſemper quod dicitur : Ad veſperam
Pſal.29. demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia : quia poſt tempeſtatem tranquil-
Tobia 3. lum facit. Nouit hoc ille qui dixit : Conuertiſti planctum meum in gaudium
Pſal.29. mihi : concidiſti ſaccum meum & præcinxiſti me lætitia, vt cantet tibi glo-
ria mea , & non compungar. Nam grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur
hora.

Item inter ſpem & timorem, tanquam inter duas molas verſari debemus,
vt videlicet timor temperet ſpem,ne præſumamus : Spes verò timorem, ne
deſperemus. Inter vtrumque vola, medio tutiſſimus ibis. Ex nimio timore
Gen.4. deſperauit ille qui dixit:Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ex
nimia vero ſpe præſumpſit ille,qui dixit in corde ſuo,Non requiret Deus. Ergo
gaudete in domino ſemper, id eſt, quicquid boni feceritis ex hilaritate cor-
2.Cor.9. dis, cum corporis lætitia faciatis : non ex triſtitia, neque ex neceſſitate. Hi-
larem enim datorem diligit Deus, & ſuper omnia vultus acceſſere boni. Nam
Pſal.36. & Pſalmographus ait : Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis
tui.

Porrò cùm dolor & gaudium ſint contraria,& ſemper gaudendum ſit, iuxta
quod monet Apoſtolus dicens: Gaudete in domino ſemper,nunquam eſt ergo
dolendum: cùm contraria ſimul eſſe non poſſint.Quid eſt ergo quod dicit Pſal-
Pſal.68. miſta: Pauper & dolens ego ſum,& ſalus tua Deus ſuſcepit me? Et quod domi-
Luca 6. nus ait:Beati qui fletis,quia ridebitis? Verùm gaudere de vno, & dolere de alio,
non ſunt contraria.Et ideo ſimul poſſumus & gaudere de bono,& dolere de ma-
lo. Quanquam quod dicitur : Gaudete in domino ſemper, non ad continuum
actum,ſed ad continuum habitum referatur:imo ſicut de magno gaudio fletus
ſæpe procedit,ita de magno fletu ſæpe naſcitur gaudium. Vt cùm anima de pec-
catis ſuis compungitur & conteritur, ſuſpirat & plorat, continuo accepta ſpe ve-
niæ ſanatur & illuſtratur, dilatatur, & iocundatur, vt dicere valeat cum Prophe-
Pſal.63. ta:Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes
Pſal.37. tuæ lætificauerunt animam meam. Sicut enim non eſt pax oſſibus à facie pecca-
torum,quia ignis rationis nunquam extinguitur: ſic omnis gloria filiæ regis ab
intus:quia gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Gaudeamus
igitur non in hoc ſeculo,ſed in domino. Secundum quod alibi dicit Apoſto-
2.Cor.10. lus:Qui gloriatur, in domino glorietur. Idem quoque monet Pſalmiſta:Gau-
Pſal.23. dete iuſti in domino: rectos decet collaudatio. Et alibi : Lætabitur iuſtus in do-
Pſal.63. mino, & ſperabit in eo &c.Mali quippe gaudēt, in ſeculo:beati verò in Deo gau-
Gaudium dent. Iſti gaudent de ſpiritualibus & æternis, illi vero de carnalibus & munda-
malorum. nis,iſti de virtutibus,illi de vitijs. De iſtis legitur:Exultabunt ſancti in gloria læ-
Gaudium tabuntur in cubilibus ſuis. Exultationes Dei in gutture eorum:&,gladij ancipi-
bonorum. Pſal.149 tes in manibus eorum. De illis dicitur: Lætantur cum malefecerint, & exultant
Ibidem. de rebus peſſimis:& gloriatur in malitia,qui potēs eſt in iniquitate. Verum iſto-
Prouer. 2. rum gaudium eſt perpetuum, iuxta quod legitur : Petite & accipietis, vt gaudi-
Ioan.16. um veſtrum ſit plenum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Illorum

verò

vero gaudium momentaneum, iuxta quod legitur: Tenent tympanum & cy-
tharam & gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto
ad inferna deſcendunt. O quot hodie ſunt tales in mundo, quos nullum tan-
git gaudium de ſpiritualibus & æternis, ſed tantum de carnalibus & munda-
nis. Talis erat ille, qui dicebat animę ſuæ in Euangelio: Anima, habes multa bo- *Luc. 12.*
na repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Sed attende
quid Dominus dixerit illi: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ
autem paraſti, cuius erunt? Diues enim ille, qui epulabatur quotidie ſplendidè, *Luca 16.*
ſepultus eſt in inferno. Nos ergo fratres & filij gaudeamus, non in hoc ſeculo,
ſed in domino, id eſt, in his quæ ſpectant ad meritum & ad præmium, ad grati-
am vel ad gloriam, ad virtutem vel ſalutem. De his quæ ſpectant ad meritum
gaudebant Apoſtoli, de quibus legitur: quod ibant apoſtoli à conſpectu cōſilij *Actor. 5.*
gaudentes, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.
Hinc Iacobus admonet dicens: Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in *Iacob. 2.*
tentationes varias incideritis. De his autem quæ ſpectant ad præmium, gaude-
bant illi, quibus Chriſtus dicebat: Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra
copioſa eſt in cælis. Vnde Propheta dicebat: Ego autem in domino gloriabor, *Abac. 4.*
gaudebo in domino Ieſu meo. Propter hæc duo gaudia, vnum quod habetur de
meritis, & alterum quod habetur de præmijs, repetit Apoſtolus dicens:

Gaudete in domino ſemper, iterum dico gaudete: vel propter geminum
gaudium, cordis & carnis. De quo dicit Pſalmiſta: Cor meum & caro mea *Pſal. 83.*
exultauerunt in Deum viuum. Exultat cor, cum purgatur ab illicitis deſide- *Eſaia 45.*
rijs; exultat caro, cum mundatur ab illicitis operibus: quia non eſt impijs *Pſal. 36.*
gaudere dicit dominus, nec eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meo-
rum.

Gaudeamus igitur fratres in domino: quia dominus prope eſt. Propinquus ſa- *Eſa 14.*
nè ſecundū aduentum in carne, iuxta quod legitur: Prope eſt vt veniat tempus *Pſal. 144.*
eius, & dies eius nō elongabitur. Propinquus ſecundū aduentū in mētem: Iuxta *Iob 24.*
quod legitur: Prope eſt dominus omnibus inuocātibus eum. Propinquus ſecun *Iob. 23.*
dum aduentum ad mortem: quia breues dies hominis ſunt, numerus men- *Eſaia 83.*
ſium eius apud te eſt. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur *1. Ioan. 2.*
multis miſerijs: qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & *1. Cor 10*
nunquam in eodem ſtatu permanet. Nam præciſa velut à texente vita mea, *Matth 25.*
dum adhuc ordirer, ſuccidit me. Propinquus ſecundum aduentum ad iudi- *Matth. 24*
cium: quia nouiſſima hora eſt: & nos ſumus in quos fines ſeculorum de- *Luca 12.*
uenerunt. Vigilate ergo, quia neſcitis diem neque horam. Sicut enim ful-
gur exit ab oriente & patet vſque in occidentem, ita erit aduentus filij homi-
nis. Quoniam hora, qua non putatis, filius hominis veniet. Sed quoniam
gaudendum eſt ex eo, quod dominus propinquus eſt nobis ad mortem, vel
ad iudicium, nunquid non ex vtroque magis timendum eſt quàm gauden-
dum? Timendum quidem, ſed his qui non diligunt aduentum eius: his
autem, qui aduentum eius diligunt, eſt gaudendum. Vnde dicebat A-
poſtolus: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Et iterum: Sal-
uatorem expectamus dominum Ieſum Chriſtum, qui re-
formabit corpus humilitatis noſtræ, configura-
tum corpori claritatis ſuæ. Quod ipſe no-
bis & vobis præſtare dignetur, qui
eſt ſuper omnia Deus
benedictus in
ſecula.

Dominica prima poſt Epiphaniam.

Ioan. 2. **Die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat ibi mater Ieſu. Vocatus eſt autem & Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias.**

Ioan. 6. QVia ſpiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Præter-
miſſis carnalibus nuptijs, de ſpiritualibus diſſeramus, vt per ea quæ
ſunt carnaliter facta, ea quæ ſunt ſpiritualiter facienda, monſtre-
mus. Celebrantur igitur iſtæ nnptiæ inter ſpiritum hominis, & gra-
tiam conditoris, quando videlicet diuina gratia rationali ſpiritui
coniungitur. Et ne tanquam ſteriles maledicantur à Deo, filios & filias ex ſe
gignunt, id eſt, affectus & actiones, ſiue deſideria ſancta & opera iuſta. De vxore
Pſal. 127. ſimul & prole. Pſalm. dicit ad virum & patrem: Vxor tua ſicut vitis abundans
in lateribus domus tuæ. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ
1. Cor. 15 tuæ. Has nnptias expertus fuerat, qui dixit: Gratia Dei ſum, id quod ſum,
& gratia in me vacua non fuit, ſed gratia Dei ſemper in me manet. Inueni-
untur igitur inter ſpiritum & gratiam tria bona coniugij, videlicet fides,
proles, & ſacramentum. Cùm enim audis, Gratia Dei ſum, id quod ſum, in-
tellige fidem, quæ ſpectat ad honeſtatem. Cùm audis, Gratia eius in me va-
cua non fuit, intellige prolem, quæ ſpectat ad fœcunditatem. Gratia e-
ius in me manet, intellige ſacramentum, qnod ſpectat ad infirmitatem. In-
Iob. 1. ter filios autem & filias tanquam inter fratres & ſorores illud nuptiale con-
uiuium celebratur, quod moraliter inter fratres & filias B. Iob ſingulis con-
ſueuerat celebrari. Vnde nnptiæ iſtæ in Cana Galilææ referuntur factæ fuiſ-
ſe, quoniam ibi fuit vir zelo charitatis & amore ſalutis, homo conuertitur
& tranſmigrat ab errore ad charitatem, & à vitijs ad virtutes. Cana quo-
que zelus, & Galilæa tranſmigratio interpretatur ex Hebraico in latinnm.
Benè dicuntur hæ nnptiæ die tertia factæ fuiſſe, quia primus dies extitit an-
te legem, ſecundus ſub lege, tertius poſt legem. Primus fuit cognitio vir-
tutis in lege naturæ, ſecundus in lege ſcripturæ, tertius in lege gratiæ. Lex
autem per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.
Ioan. 1. Die ergo tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ.

Et erat mater Ieſu ibi. Inuitatus eſt autem ad nuptias ipſe, & diſcipuli eius.
In hoc loco moraliter dicitur ſermo diuinus, quoniam ipſe erat in princi-
pio apud Deum, & Deus erat verbum. Diſcipuli eius honeſti mores intel-
liguntur, qnoniam ſermo diuinus tanquam magiſter inſtruit & informat. Ma-
ter Ieſu intelligitur fides catholica, de qua ſermo diuinns naſcitur & procedit.
Hæ ſunt perſonæ, quæ nuptijs iſtis interfuiſſe leguntur, ſcilicet ſermo diui-
nus tanquam magiſter; honeſti mores, tanquam diſcipuli; fides catholica,
tanquam mater. Sponſa qnippe pro parte ſua vocat ad nuptias virtutes gra-
tuitas, ſponſus naturales affectus. Non ſolum autem iſtæ perſonæ, verumet-
iam architriclinus interfuiſſe narratur. Et in hoc conuiuio inuenitur tricli-
nium, id eſt, tres menſæ, videlicet animæ naturalis vis rationalis, vis iraſci-
bilis, vis concupiſcibilis. Prima, quæ diſcernit inter bonum & malum; ſe-
cunda, quæ reſpuit malum; tertia quæ appetit bonum. Iſta namque ſunt tria
Matth. 2. muneta, quæ naturales philoſophi Chriſto moraliter obtulerunt, ſcilicet au-
rum, quod propter ſplendorem rationabilitatem ſignat; Thus, quòd propter
honorem, ſignat concupiſcibilitatem; Mirrham, quæ propter amaritudi-
nem iraſcibilitatem figurat. In hoc ergo triclinio quaſi architriclinus præſi-
det pars rationis ſuperior, quæ propriè ſynderesis appellatur.

Cùm autem vinum in hoc conuiuio defeciſſet, mater Ieſu dixit ad illum:

Vinnm

Vinum non habent. Et ille reſpondit : Quid mihi & tibi eſt mulier ? non-
dum venit hora mea. Vinum in hoc loco propter feruorem ſignat charitatem,
de qua ſonſa dicit in Canticis : Introduxit me in cellam vinariam, & ordina- *Cant. 2.*
uit in me charitatem. Vinum illud abundat in principio nuptiarum,
quia charitas in initio conuerſionis ferueſcit. Sed interdum deficit iſtud vi-
num, quia charitas aliquando frigeſcit, quod nonnunquam contingit ex diſ-
penſatione diuina, vt viciſſitudo venientis & recedentis ſpiritus oſtendatur,
qui, vbi vult, ſpirat, & vocem eius audis, & neſcis vnde venit, aut quo va- *Prouer. 24*
dit. Siue quia ſepties in die cadit vir iuſtus, & fortior reſurgit. Vnde per- *Matt. 26.*
miſit dominus cadere Petrum, vt fortior reſurgeret, & negationem ternam
confeſſione purgaret.

Deficiente vino dicit mater Ieſu ad eum: Vinum non habent. Quia cum cha
ritas refrigeſcit, & fides ſuggerit & ſuadet, vt ſermo diuinus inſtruendo & exhor
tando charitatem accendat.

Et dicit ei Ieſus. Quid tibi & mihi eſt mulier? nondum venit hora mea. Ver-
bum iſtud non ex indignatione, ſed ex diſcretione procedit. Ac ſi diceretur ma
nifeſtius : Suſtineri debet ad tempus, vt propter cauſas prædictas charitas re-
miſſa tepeſceret, quatenus cum tempus aduenit opportunum, fortius ac-
cedatur. Nam mala aure in lectis aureis verbum prolatum in tempore
ſuo.

Dixit ergo mater Ieſu miniſtris: Quicquid dixerit vobis, facite. Quia fides iu-
bet, vt fiat quicquid iuſſerit ſermo diuinus.

Erant autem ibi lapideæ ſex hydriæ poſitæ ſecundum purificationem Iudæo-
rum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Sex hydriæ ſunt ſex opera,
quæ dominus in iudicio commendabit : Eſuriui, & dediſtis mihi mandu- *Matt. 25.*
care : ſitiui, & dediſtis mihi bibere : hoſpes eram, & collegiſtis me : nu-
dus eram, & cooperuiſtis me: infirmus eram, & viſitaſtis me: in carcere eram, &
veniſtis ad me. Dicuntur autem hydriæ lapideæ non propter duritiam, cum o-
pera miſericordiæ non ſint dura, ſed propter firmitatem, cum miſericordia ſit
origine periculum impugnabile ſacramentum, dicente ſcriptura, quòd ipſa *Eccleſ. 29.*
ſuper ſcutum potentis & lanceam aduerſus Niniuen pugnabit. Pertinet enim *1. Cor. 3.*
ad illos lapides, de quibus dicit apoſtolus: Alius ſuperædificat argentum, aurum
& lapides pretioſos. Vnde bene ſex hydriæ propter purificationem Iudæo-
rum dicuntur ibi fuiſſe poſitæ : quia purificatio intelligitur ſatisfactio con-
fidentium. Nam Iudæi confidentes interpretantur, & ad confidentes per
ſex opera miſericordiæ ſatisfaciendæ peccatis. Capiunt autem iſtæ ſex hy-
driæ ſingulæ metretas binas vel ternas : quoniam ſex opera miſericordiæ,
quædam duas, & quædam tres diſtinctiones admittunt. Triplex eſt enim ci-
bus aut potus, materialis, ſacramentalis, & doctrinalis. De materiali dicit a- *Prouer. 25.*
poſtolus : Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; & ſi ſitit, potum da illi. De *Rom. 12.*
ſacramentali veritas ait : Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè *Ioan. 6.*
eſt potus. De doctrinali Sapiens proteſtatur : Cibauit illum pane vitæ, & *Eccleſ. 15.*
intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. Itaque tribus mo-
dis paſcerē debemus eſurientem, eiſdem tribus modis ſitientem potare, vi-
delicet alimento naturæ, ſacramento Euchariſtiæ, documento ſcripturæ. Du-
plex eſt autem infirmitas, ſcilicet cordis, & corporis. Vna quidem pœna, al-
tera culpa. De prima dominus ait : Infirmitas hæc non eſt ad mortem. De *Ioan. 11.*
ſecunda dicit apoſtolus : Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dor- *1. Cor. 11.*
miunt multi. Infirmum ergo corpore viſitamus, cum eū corripimus in ſpiritu
lenitatis. Similiter duobus modis debemus incarceratum adire: quia duplex eſt
carcer, vnus corporis, & alter cordis. De carcere corporis Euangeliſta teſtatur,
quod Herodes vinxit Ioannē, & poſuit in carcerē. De carcere cordis dicit Pſal- *Marc. 6.*
miſta: Educ de carcere animam meam. Similes diſtinctiones inuenire poteritis *Pſal. 141.*
in ſcripturis ſuper hoſpitalitate ac nuditate. Hydriæ capiunt metretas binas vel
ternas. Hydria verò impletur aqua, cum miſericordia cōſummatur, vt cū datur

 eſurienti

eſurienti cibus, ſitienti potus, aut nudo veſtitus. De hac aqua ſecundum
Ecclef. 3. effectum dicit ſcriptura : Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna ex-
Luc. 11. tinguit peccata. Propter quod Dominus ait : Date eleemoſynam, & ecce o-
mnia munda ſunt vobis. Hydria verò vſque ad ſummum impletur, cum opus
miſericordiæ ad perfectionem perducitur. Certè cum miſericordia ſine chari-
** al ſatiat* tate largitur, refrigerat quidem accipientem, ſed non * facit donantem. Et ideo
tunc eſt aqua ſolummodo, & non vinum : quoniam, vt inquit apoſtolus, ſi
1. Cor 13. diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, charitatém autem non
habeam, nihil mihi prodeſt. Sed cum miſericordia exhibetur ex charitate,
tunc aqua fit vinum, quoniam exhibitio miſericordiæ fit operatio charitatis,
& quæ prius frigida fuit, tunc fit calida : quæ prius fuit tepida, tunc fit ſapi-
da : quæ prius fuit pallida, tunc fit fulgida, ſic moraliter aqua fit vinum.
Corpus quod eſt in ſe naturaliter pium, fit ex charitate meritorium, non tam
mercedis æternæ, quàm retributionis æternæ. Miniſtri ergo qui hydrias im-
plēt aqua, liberalitas & hilaritas, quę opera miſericordiæ adminiſtrant. De qui-
bus ait apoſtolus : Vnuſquiſque pro vt deſtinauit in corde ſuo : non ex tri-
2. Cor. 9. ſtitia aut neceſſitate. Hilarem datorem diligit Deus. Et iterum : Qui
Rom. 12. præeſt in ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate. Alius autem dicit : Non
Prouer. 13. differas benè facere, quia ſpes quæ differtur, affligit animam. Et iterum:
Eccleſ. 4. Cor inopis ne afflixeris, & ne protrahas datum anguſtianti. Eis ergo dicit Ieſus,
Implete hydrias aqua.

Et cum impleuiſſent eas, adiecit : Haurite nunc, & ferte Architriclino.
Vt autem guſtauit architriclinus aquam vinum factum, neſciebat vnde eſſet,
miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant aquam. Vocat ſponſum architri-
clinus, & dicit ei : Omnis homo primo vinum bonum ponit, & cæt.
Tunc fit quod dictum eſt. Miniſtri iubentur haurire & ferre architriclino, vt
rationabiliter feruorem charitatis approbet, & commendet : quia charitas
rationalis minimè per ſe comprehendit vnde ſit charitas, quam Deus in
hominem ſolus operatur : quia charitas non eſt ex libero arbitrio, ſicut
dicit naturalis philoſophus, ſed ex Deo tantum, ſicut fidelis Catholicus
profitetur. Et ob hoc architriclinus tanquam minus intelligens gratiæ ſa-
cramentum, inquit ad ſponſum : Omnis homo primo bonum vinum po-
nit. In primo melius vinum debet ponere in fine : quoniam qui perſeue-
Matt. 10. rauerit vſque ad finem, hic ſaluus erit, quamuis hoc ſpecialiter poſſit referri
ad hæreticos & hypocritas, qui ſanam doctrinam & bona opera exhibent à
principio, & cum homines inebriati fuerint, id eſt, per ipſos illecti, tunc id quod
deterius eſt virus erroris & malitiæ fermentum apponunt. Animalis igitur
homo ſic facit. Tu vero qui ſpiritualis exiſtis, ſeruaſti vinum bonum vſ-
que adhuc, id eſt, charitatis feruorem cuſtodiſti : quia debito charitatis quan-
tò plus ſoluitur, tantò magis debetur. Hoc igitur initium ſignorum, quæ
fecit Ieſus in Cana Galilææ, quoniam inter opera gratiæ primum obtinet lo-
cum conuerſio peccatoris, & tunc de aqua fit vinum : quia de peccatore
fit iuſtus, quaſi de frigido calidus, de inſipido ſapiens, de pallido rubens.
Sciendum eſt, quod in his nuptijs ſponſus eſt ſpiritus ſanctus, ſponſa, gra-
tia. Ieſus, ſermo diuinus, & diſcipuli eius mores honeſti. mater Ieſu, fi-
des Catholica, architriclinus qui præſidet in triclinio, rationalis quæ
præminet inter virtutes animi naturales. Cana Galilææ conuerſio pecca-
toris : & dies tertia, tempus gratiæ : aqua, miſericordia ; vinum, cha-
ritas. Deficit enim vinum, cum charitas refrigeſcit. Sex hydriæ ſunt ſex
Matt. 25. opera, quæ Chriſtus in iudicio commendabit, quæ dicuntur lapideæ non
propter duritiam inflexibilem, ſed propter inexpugnabilem firmitatem.
Capiunt ergo ſingulæ hydriæ metretas binas vel ternas : quoniam ſingu-
la opera duas vel tres diſtinctiones admittunt. Miniſtri namque ſunt li-
beralitas & hilaritas, quæ opera miſericordiæ adminiſtrant. Aqua, fit vi-
num, cum effectus miſericordiæ charitatis informatur affectu. Archi-

triclinus autem approbat vinum, quando ratio charitatem commendat. Veruntamen vnde ſit, neſcit: quia rationalis per ſe originalem cauſam veræ charitatis ignorat, quantum miniſtri qui hauſerunt: quia per hauſtum gratiæ intelligunt veritatem. Animalis autem, id eſt hæreticus vel hypocrita, primum bonum vinum portat, id eſt, ſanam doctrinam vel honeſtam exhibet vitam, vt cum inebriati fuerint homines ad faciendum illis illecti, ratio id quod deterius eſt virus erroris vel malitiæ fermentum, apponant. Hoc eſt igitur initium ſignorum quod facit Ieſus in Cana Galilææ, quando iuſtificat impium, conuertit iniquum, & reuocat peccatorem. Et propterea credunt in eum diſcipuli eius. Ad has nuptias celebrandas hodiernam ſtationem apud ſanctum Spiritum ſalubriter inſtituimus, in quo tanquam in Cana Galilææ in loco ſcilicet vbi zelus tranſmigrandi de vitijs eſt ad virtutes, poſitæ ſunt ſex hydriæ, id eſt, inſtituta ſunt ſex opera miſericordiæ, quæ ſunt, paſcere eſurientem, potare ſitientem, colligere hoſpitem, veſtire nudum, viſitare infirmum, adire incarceratum. Et eſt ibi mater Ieſu, quoniam ibi memoria glorioſiſſimæ matris CHRISTI recolitur, in cuius honore ipſa eſt Eccleſia dedicata. Inuitatur autem & filius eius Ieſus cum diſcipulis ſuis ad has nuptias ſalutares, quoniam effigies Ieſu Chriſti à miniſtris Eccleſiæ ad hunc locum hodie venerabiliter deportatur, vt eius gloria fidelibus populis, qui conueniunt ad has nuptias pietatis & miſericordiæ celebrandas deſiderabiliter, demiraretur. Ne quis ergo famelicus ab his nuptijs reuertatur, vniuerſi qui hac intentatione conueniunt, vt de cætero liberalius & hilarius ſe exhibuerint ſalubriter celebrare. de iniunctis pœnitentijs vnus remittatur annus ad ampliorem obtinendam indulgentiam peccatorum, vt ſic aquam conuertat in vinum ſponſus Chriſtus, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Dominica in Septuageſima.

De graui iugo ſuper filios Adam, in ingreſſu, progreſſu & egreſſu: & de occupatione honeſta & vtili.

SERMO I.

OCcupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam; à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. *Eccleſ. 40.*

MATER omnium hominum terra eſt, & eadem terra eſt omnium hominum ſepultura. Propter quod Iob dicebat: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. In verbis autem propoſitis circa ſtatum humanæ conditionis tria præcipuè conſiderare debemus: Ingreſſum, progreſſum, & egreſſum. De progreſſu præmittitur: Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus. De ingreſſu ſubiungitur: A die exitus de ventre matris eorum. De egreſſu concluditur, Vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. Circa quemlibet verò ſtatum conſiderare debemus quod interponitur: Et iugum graue ſuper filios Adam. Graue quidem eſt in ingreſſu, grauius eſt in progreſſu, grauiſſimum in egreſſu. Meritò ergo flebat & dicebat Propheta: *Mater omnium.* *Iob 1.* *Conditio humana tria habet conſideranda.*

 Quare

Hiere. 20. Quare de vulua matris egreſſus ſum, vt viderem laborem & dolorem, & conſumerentur in confuſione dies mei. Formatus eſt enim homo de terra, conceptus in culpa, natus ad pœnam. Agit praua, quæ non licent; turpia, quæ non decent; vana, quæ non expediunt: fiet cibus ignis, eſca vermis, maſſa putredinis. Ecce quàm graue iugum creatum eſt ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. Exponam id planiùs, ediſſeram id plenius, oſtendens de quo factus eſt homo, quid faciat homo, quid futurus ſit homo. Formatus eſt homo de puluere, de luto, de cinere: quodque vilius eſt, de ſpurciſſimo ſemine conceptus, in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ: Quodque deterius eſt, in labe peccati: natus ad laborem, timorem & dolorem, quodque miſerius eſt, ad mortem. Agit praua, quibus offendit Deum, offendit proximum, offendit ſeipſum. Agit turpia, quibus polluit famam, polluit perſonam polluit conſcientiam. Agit vana, quibus negligit ſeria, quibus negligit vtilia, negligit neceſſaria. Fiet cibus ignis, qui ſemper vrit & ardet inextinguibilis: eſca vermis, qui ſemper rodit & comedit immortalis: maſſa putredinis, quæ ſemper fœtet & ſordet horribilis. Si mihi non creditis, ſcripturæ credatis. Formauit, inquit, dominus Deus hominem de limo terræ. Propter quod ipſe dicit ad Deum: Memento quæſo quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Et Deus inquit ad ipſum: Cinis es, & in cinerem reuerteris. Comparatus ſum, inquit, luto, & aſſimilatus ſum fauillæ & cineri. Audiſtis enim de quo formatus eſt homo: ſed audite de quo conceptus. Quis, inquit, poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Nemo mundus à ſorde peccati, nec infans vnius diei, qui natus eſt ſuper terram. Audite ergo ad quid natus eſt homo. Auis, inquit, naſcitur ad volatum, & homo natus eſt ad laborem.

Vnde factus ſit homo. — *Quid faciat homo.* — *Quid futurus ſit homo.* — *Gen. 3.* — *Iob 10.* — *Pſal. 50.* — *Iob 7.* — *Ad quid natus ſit homo.*

Iob 14. Cuncti dies eius laboribus & ærumnis pleni ſunt: nec requieſcit per noctem mens eius. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Talis ergo factus eſt homo.

Prou. 2. Sed audite quid faciat homo. Gloriantur, inquit, cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Propterea tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniant, non expediunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, cæteriſque vitijs & peccatis, quæ Paulus enumerat ad Romanos. Videns itaque Deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum quòd hominem feciſſet in terra, tactuſque dolore cordis intrinſecus: Delebo, inquit, hominem quem creaui. Ecce quid fecit homo.

Rom. 1. — *Gen. 6.*

Pſal 145. Sed audite quid fiat: Exibit, inquit, ſpiritus eius, & reuertetur in terram ſuam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Auferes ſpiritum eorum & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur. Qui quaſi putredo conſumendus eſt, & quaſi veſtimentum quod comeditur à tinea. Homo putredo, filius hominis vermis: vindicta carnis impij, vermis & ignis. Vermis, inquit, eorum non morietur & ignis eorum non extinguetur. Et dabit dominus Deus ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & ſentiant vſque in ſempiternum. Verè ergo occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam. Beati tamen qui occupantur in bonis: quia de bonis tranſibunt ad optima. Miſeri verò qui occupantur in malis: quia de malis tranſibunt ad peſſima. Beati quoque qui iugum Christi portant, quod eſt graue in principio, ſed ſemper in fine ſuaue. Miſeri vero qui iugum diaboli portant, quod ſuaue eſt in principio, ſed in fine ſemper eſt graue. Hanc autem humanæ conditionis miſeriam

Pſal. 103. — *Iob 13.* — *Iob 25.* — *Eſa. 66.* — *Iudit. 16.* — *Differentia inter iugum Chriſti & iugum diaboli.*

ſeriam conſiderat & deplorat eccleſia, gemens & lachrymans ad introitum, cum Propheta legens & recolens lapſum humanum: Circundederunt me, inquit, gemitus mortis, dolores inferni circundederunt me. Ne verò præ nimio dolore deſperet, ſtatim in graduali miſericordiam commemorat conditoris: Auditor, inquit, in opportunitatibus, in tribulatione ſperent in te, qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquiſti quærentes te domine. *Pſal. 114.* *Pſal. 9.*

Occupationem autem honeſtam & vtilem dominus indicat in Euangelio, conducens in vineam operarios, vt reddat illis mercedem: & Apoſtolus in honeſtam & inutilem occupationem in epiſtola edocet euitare: Neſcitis, inquit, quod hi qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium? Sic currite, vt comprehendatis. Ego autem ſic curro, non quaſi in incertum. Sic pugno, non quaſi aërem verberans, & cætera. Inter iugum & iugum Propheta diſtinguit in tractu, De profundis clamaui ad te domine, domine exaudi vocem meam. Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Ecce iugum diaboli graue, de quo dicitur per Prophetam: Computruit iugum à facie olei. Vnde mox ſubditur: Quia apud te propitiatio eſt, & propter legem tuam ſuſtinui te domine. Ecce iugũ Chriſti ſuaue, de quo veritas inquit: Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. *Occupatio vtilis & honeſta.* *Matt. 20.* *1. Cor. 9.* *Pſal. 129.* *Eſa. 10.* *Matt. 11.*

Dominica in Septuageſima.

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiens primo mane conduxit operarios in vineam ſuam. *Matt. 20.*

HAEC parabola, fratres chariſſimi, eſt plena non terrore, ſed pietate; non deſperatione, ſed confidentia; non amaritudine, ſed dulcore; non ira, ſed gratia; non odio, ſed amore. Quia licet multi ſint vocati, pauci verò electi, fuerunt tamen nouiſſimi primi. Ne quis ergo deſperet, quia diu multumque peccauit, miſericors DEVS, quia neminem vult perire de omni ætate, alios ad ſui cultum adducit vocans ad vineam quoſdam in pueritia, quoſdam in adoleſcentia, quoſdam in iuuentute, quoſdam in ſenectute, quoſdam in ſenio, quibus in communi pro merito temporali reddet præmium ſempiternum. Vt autem efficacius reuocet peccatores à vitijs ad virtutes, ſæpè tardius venientes remunerat æquè. Vt eum, illi qui conuertuntur in ſenectute vel in ſenio, prius vocantur ad gloriam, quàm hi qui in pueritia conuertuntur. Qui quoniam æquè diligunt, æquè metentur etſi minus laborant: quoniam vis metendi non penes laborem, ſed penes charitatem exiſtit. Paterfamilias in hoc loco intelligitur Deus pater; vinea, eccleſia; operarij, iuſti. Conuentio facta operarijs ex denario diurno, promiſſio facta iuſtis de præmio ſempiterno. Quinque horæ, quinque ætates intelliguntur, mane pueritia, tertia adoleſcentia, ſexta iuuentus, nona ſenectus, vndecima ſenium, & ita ſero eſt finis vitæ. Forum autem eſt ſeculum; otioſi, deſides; pondus & æſtus, labor & ſollicitudo; procurator vineæ, homo Chriſtus Ieſus.

Congruè vero per has horas diei ætates hominis diſtinguuntur. Sic ſol primo mane vſq; ad tertiam horam tepet, à tertia vſq; ad ſextã calet, à ſexta vſq; ad nonam feruet, & ex tunc calor remittitur à nona vſq; ad vndecimã, & ab vndecima vſq; ſero, donec ſol faciat occaſum: Ita calor naturalis in pueritia tepet, in adoleſcen-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſcentiâ calet, in iuuentute feruet, & ex tunc remittitur vſque in ſenectutem & ſenium, donec homo vergit in mortem. Eſt ergo paterfamilias, Deus pater vniuerſæ conditor creaturæ, qui creaturas ſuas diſponit, & regit in domo. Hic primo mane exijt conducere operarios in vineam ſuam cum in prima ætate pueto gratiæ ſuæ rorem infundit, & in eccleſia ſua fideliter operatur. Vinea nanque domini ſabaoth domus Iſrael eſt. in hac vinea vitis eſt Chriſtus, & palmites ſunt fideles. Sicut autem palmes non poteſt facere fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vitæ: ſic nec fideles, niſi in Chriſto manſerint. Qui vero manet in eo, hic fert fructum multum, Ioan.15. quia ſine ipſo nihil poteſt facere. Si quis autem in ipſo non manet, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent & ardet.

Egreſſus autem circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos, & dicit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit, dabo vobis. Deus quippe fidelibus ſuis non ſolum quod iuſtum eſt, reddet, verumetiam ſupra quàm iuſtum eſt, donat: quia non ſunt condignæ paſ- Rom.8. ſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Semper eum remunerat ſupra meritum, & citra merita punit. De primis autem non dicitur quod fuerint otioſi: quoniam ante pueritiam non eſt tempus merendi, vnde nihil infanti ad meritum imputatur. Sed de cæteris dicitur, quòd ſteterint otioſi, quoniam in cæteris ætatibus negligentia imputatur ad culpam. Otioſitas enim eſt inimica virtutibus, ſed vitijs amica. Vnde Dauid, qui ſemper fuit victor in bello, tandem eſt victus in otio, adulterium pariter & homicidium perpetrando. Quia vero damnabilior eſt otioſitas in decrepito quàm in cæteris, cum ille ſit amplius morti vicinus, idcirco in vndecima hora ſub quadam exaggeratione ſubinngitur: Quid hic ſtatis tota die otioſi? Quia nemo nos conduxit. Certè nemo venit ad filium, niſi pater traxerit illum: quia non eſt volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis. Sed nec eſt de talibus deſperandum, quoniam dicit illis: Ite & vos in vineam meam. Nam quacunque hora pec- Ezech. 18. cator conuerſus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et alibi dicit: Quia ſiue in prima, vel in ſecunda, vel in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi.

Cum autem ſero factum eſſet, dixit dominus vineæ procuratori ſuo. Sero, eſt finis vitæ; procurator vineæ, homo Chriſtus Ieſus, cui Deus pater eccleſiam procurandam commiſit. Ei ergo dominus ait, Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam, quia pater omne iudicium dedit filio, qui reddet vnicuique poſt mortem iuxta opera ſua, incipiens à nouiſſimo vſque ad primos. Vocare operarios ad mercedem, eſt accipere iuſtos ad requiem. Tarde ſiquidem venit, & parum laborauit latro pendens in cruce, cito tamen & multum accepit. Qui cum dixit, Memento mei domine dum veneris in regnum tuum, ſtatim audiuit: Hodie eris mecum in paradyſo. Quia vero his, quæ frequentius fiunt, ſimilitudines adaptantur, idcirco dicitur, vt à nouiſſimis vſque ad primos incipiat: quoniam cum conuertuntur ad dominum adoleſcentes & ſenes, vel iuuenes & decrepiti, prius admittuntur ad præmium ſenes, quàm vel decrepiti vel iuuenes, quia ſecundum curſum naturæ citius moriuntur iſti quàm illi. Cum ergo veniſſent, qui circa horam vndecimam venerant, acceperunt ſingulos denarios. Sanè denarius, qui valet decem nummos vſuales, intelligitur in hoc loco præmium ſempiternum, qui redditur pro legis decalogo temporaliter obſeruato. Vel quia denarius profert imaginem regis, idcirco gloriam ſempiternam denario comparat, in qua regem ſuum iſti videbunt, non iam per ſpeculum in ænigmate, ſed facie ad faciem ſicut eſt, cum ſimiles ei erimus in ipſius imagine transformati, quia fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Iuxta quod ait apoſtolus, Saluatorem expectamus dominum Ieſum Chri-

Chriſtum qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori cla
ritatis ſuæ.

Venientes autem & primi, arbitrati ſunt, quod plus eſſent accepturi. Acce-
perunt autem & ſingulos ipſi denarios. Et accipientes murmurarunt aduer-
ſus patremfamilias, dicentes: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares il-
los nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Pondus laboris & æ-
ſtus carnis principaliter & præcipuè portant adoleſcentes & iuuenes. Pon-
dus diei & æſtus portant, qui grauantur & vruntur in hac vita pro Deo, ſic-
ut apoſtolus, qui dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcanda- 2. Cor. 11.
lizatur, & ego non vror? Qui vero non laborat in eccleſia ſecundum volũtatis
diuinæ, ſed potius euangelizatur in ſeculo ſecundum deſiderium carnis, hic
non eſt operarius in vinea, ſed otioſus in foro. Solent autem in hoc loco mul-
tæ fieri quæſtiones, quomodo verum ſit, quod accipientes murmurarent aduer
ſus patremfamilias, cum accipientes denarium intelliguntur beati, qui accipi-
unt requiem pro labore, à quibus eſt omnis murmuratio relegata, maximè con
tra Deum, cuius laudibus inceſſanter inſiſtunt. Iuxta quod legitur: Beati qui Pſa. 83.
habitant in domo tua, domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Sed neque
tales mouentur inuidia contra proximos. Et quomodo arbitrati ſunt, quod
plus eſſent accepturi, cũ nullus fallatur in prima, quia beatus eſt ille, cui omnia
optata ſuccedunt. Præterea quomodo poteſt eſſe, quod oculus alicuius beati ſit
nequã, cum in prima nulla ſit prauitas, ſed perfectiſſima rectitudo? Cum & apo-
ſtolus, Vnuſquiſque mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. Quomodo Rom. 6.
non amplius recipiet, qui amplius laborabit? Scriptum eſt enim: Reddet Deus
mercedẽ laborum ſanctorũ ſuorum. Ab his aũt quæſtionũ anguſtijs facile libe-
ratur, qui diuerſos modos loquendi nouit diſtinguere in ſcripturis. Hic ſanè lo
cus per hypotheſin intelligi, ac ſi apertius diceretur: Ponatur quod accipientes
vellent murmurare aduerſus patremfamilias dicentes, Hi nouiſſimi vna hora
fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Cer-
tè paterfamilias ſic poſſet eorum murmur iuſtè comprimere: Amice, non facio
tibi iniuriam. nónne ex denario conuenit tecum? Tolle quod tuum eſt, & vade.
Quaſi diceret: Accipe præmium, & aſcende præmiatus ad cœlum, quia non ha-
bebis contra me iuſtam materiam murmurandi, cum debitam tibi mercedem
exoluam.

Volo autem huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. An non liceat mihi facere
quod volo? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Quaſi dicat: nón-
ne licet mihi de bonitate ſupplere huic, quod minus ei competit ex labore? In
eo nanq; quod duobus impariter laborantibus, ſed pariter diligentibus, par præ-
mium elargitur, euidentius ſanctitatis quàm æquitatis circa vnum effectus elu-
cet. Ex eo autem quod plurimi murmurarunt, moraliter inſtruit, quod cũ mul
titudo delinquit, nõ eſt inchoanda correctio ſimul ab omnibus, ſed diuiſim ab
vno, licet ſit impoſſibile quod accipiens denariũ remunerationis æternæ mur-
muraret contra dominum, aut quod eius oculus ſit nequam. Sicut aũt in legi-
tima facultate ſeponitur impoſſibile gratia diſponẽdi, ſicut & in hoc loco im-
poſſibile ponitur per ſimilem cauſam, vt verum oſtendatur, quomodo iuſtè
valeat reſponderi. Pateat itaq; quod ſicut erũt nouiſſimi primi, & primi nouiſſi
mi, vnde nullus omninò deſperet ſiue de diuturnitate peccati, tanq̃ non poſſit
conſuetudo mutari; quia Deus non ſolũ pueros, adoleſcẽtes, iuuenes, verũetiã
ſenes & decrepitos vocat ad pœnitentiã vt cõuertãtur & reſipiſcãt: ſiue ꝑ magni-
tudine peccatorũ, tanq̃ nõ poſſit impius digne ſatisfacere de peccatis quia Deus
etiã parũ laborantes multum renumerat. Nec illud deterreat vltra modũ, quod
multi ſunt vocati, pauci vero electi: quoniam in hac paucitate, magna eſt mul-
titudo: quia tot ſaluandi ſunt ex hominibus, quot fuerunt angeli. Iuxta quod le-
gitur: Conſtituiſti terminos gentium ſecundum numerum angelorum Dei.
Sed dicuntur pauci reſpectu malorum, quia ſtultorum infinitus eſt numerus,
& peruerſi difficile corriguntur. Licet autem ex eo quod eſt præmittitur, quia Eccleſ. 13.
ſic ſunt primi nouiſſimi & nouiſſimi primi. Protinus videtur inferri quod
multi

multi ſunt vocati de quibus dicitur: Voca operarios,& redde illis mercedē ſuā. Inde electi,de quibus ſubiungitur,quod accipientes denariū cœleſtis beatitudinis, non poſſunt intelligi niſi beati,qui vniuerſaliter ſunt electi. Ad illā perfectam ſententiam hæc concluſio debet inferri, qua dicitur: Quod in omnem terram euangelicæ prædicationis ſonus exiuit, ſed non omnes Chriſti euangelio credunt. Qui vero non credit, iam iudicatus eſt. vnde cum plures ſunt increduli quàm fideles, abſq; dubio multi ſunt vocati,pauci electi, cum & de fidelibus multi damnentur,hi ſcilicet, qui fidem operibus abnegant: quia melius eſt viam veritatis non agnoſcere,quàm poſt agnitionem retroire. Ab iſtorum ergo numero nos excipiat diſpenſator vineę Ieſus Chriſtus,qui cum patre & ſancto ſpiritu viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum. Amen.

In die cinerum ſeu capite ieiunij.

De ieiunij dignitate,& vtilitate:triplici ſolemni ieiunio, videlicet quatuor temporum, quadrageſima,& vigiliarum: de modo ieiunij, orationis vigilantia,& Eleemoſynarum largitione.

SERMO I.

TV cum ieiunaueris, vnge caput tuum, & faciem tuam laua.

Matt. 6. DIgnitas ieiunij multipliciter commendatur: A loco, à tempore, ab authore. Fuit enim ieiunium præceptum à Deo, præceptum Adæ: *Ieiunij dignitas.* præceptum in principio, præceptum in Paradiſo: de ligno ſcientiæ *Gen. 2.* boni & mali ne comedas: quacunque die comederis, morte morieris. Primum ergo præceptum, quod Deus intulit homini, de ciborum extitit abſtinentia. Quod donec ipſe cuſtodiuit, fideliter perſtitit. Vbi verò tranſgreſſus eſt, mortaliter corruit. Vnde per eius contrarium intelligi poteſt, quàm bonum ſit ieiunium. Omnis enim anima, quæcunque ſe non humilia- *Leuit. 22.* uerit in ipſo ieiunij die, exterminabitur de populo ſuo.

Vtilitas ieiunij. Vtilitas ergo ieiunij multiplicius aſſignatur. Legitur enim ieiunium valuiſſe ad iram Dei placandā & veniam impetrandam: ad pœnam vitandam, & nequitiam extirpandam: ad munditiam retinendā, & ignorantiam repellendam: *Iram Dei placat ieiunium.* ad victoriam conſequendam & gratiam obtinendam. Valet ergo ieiunium ad iram placandam, ſecundum quod Daniel orauit dominum in ieiunijs, panem *Dan 10.* deſiderabilem non comedens, carneſque & vinum non guſtans: Auertatur, in- *Dan. 9.* quit, obſecro ira tua à ciuitate tua Hieruſalem, & à monte ſancto tuo. Placare, domine, attende & fac, ne moreris. Adhuc ipſo loquente, ecce vir Gabriel tetigit eum in hora ſacrificij veſpertini, & nunciauit preces eius exauditas à domino.

Ieiunium veniā Dei impetrat. Valet etiam ad veniam impetrandam, ſecundum quod ad prædicationem prophetæ viri Niniuitæ prædicauerunt ieiunium: homines & iumenta, boues & oues, & pecora non guſtauerunt quidquam aut biberunt. Et vidit Deus opera *Iona 3.* eorum, quia conuerſi eſſent cito à via ſua mala, & miſertus eſt ſuper malitia quā locutus eſt, vt faceret eis.

Heſter 4. Valet ad pœnam vitandam, ſecundum quod Heſter ad conſilium Mardochæi tribus diebus & tribus noctibus ieiunauit, & ex tunc ad regem ingreſſa impetrauit reuocationem ſententiæ, quam Aman protulerat aduerſus Iudæos, vt vniuerſi perirent.

Nequitiā extirpat ieiunium. Valet ad nequitiam extirpandam, ſecundum quod Veritas inquit in Euangelio: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur, niſi in oratione & ieiunio. Luna- *Matt. 17.* ticus enim ille ſtridebat, ſpumabat, & areſcebat: Stridebat per iracundiam, ſpumabat per luxuriam, areſcebat per ignauiam. Quare? Spiritus iracundiæ, ſpiritus luxuriæ, ſpiritus ignauiæ, per orationem & ieiunium expelluntur.

Valet

Valet ad mundiciam retinendam, ſecundum quod Daniel & tres pueri propoſuerunt non pollui de menſa regis, neque de vino potus ipſius, & rogauerũt principem eunuchorum, ne contaminarentur: comederunt legumina, & biberunt aquam, & apparuerunt vultus eorum meliores.

Munditiã conſeruat ieiunium. Dan. 1.

Valet ad ignorantiam expellendam, ſecundum quod Paulus fuit in conuerſione tribus diebus & tribus noctibus non videns, & non manducans neque bibens. In quo triduo creditur Euangelium didiciſſe à ſpiritu ſancto. Vnde gloriatur fuiſſe ſe theodidactum, dicens: Neq; ab homine, neq; per hominem illud accepi, neq; didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.

Ignorantiam expellit ieiuniũ. Acto 9. Gal. 1.

Valet ad victoriam conſequendam, ſecundum quod cæteræ tribus pugnantes aduerſus Beniamin pro vxore Leuitæ, ſecundo ſuccubuerunt in prælio: donec peracto ieiunio præualentes, tribum illam pene penitus deleuerunt.

Victoriam cõſequitur ieiunium. Iudic. 20.

Valet ad gratiam obtinendam, ſecundum quod ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes ſuper apoſtolos ieiunos deſcendit, Petro teſtãte: Non ſunt hi ebrij, cum ſit hora diei tertia.

Gratia conſequitur ieiunium. Acto 2.

Quia vero longum eſſet ex ſacris ſcripturis ſingulas virtutes ieiunij numerare, illud potiſſimum attendamus, quod per temporale ieiunium meremur æternum conuiuium. Iuxta quod veritas ait: Beati qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini. Edemus enim & bibemus ſuper menſam eius in regno ſuo, ſi ſic à cibis ieiunemus in corpore, vt & à vitijs ieiunemus in mente. Aliter enim ad modicum valet ieiunium, ſicut dominus Iudæis improperans, ait: Cum ieiunaretis per ſeptuaginta annos, nunquid ieiunaſtis mihi? Et alibi: Neomœnias veſtras & ieiunium veſtrum odiuit anima mea. Et iterum: Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutis pugno impiè, & omnes debitores veſtros repetitis, & cæt. Magnum ergo & ſalutare ieiunium eſt à vitijs declinare. De quo dominus per Prophetam: Sanctificate ieiunium. Et alibi: Hoc eſt ieiunium, quod elegi, Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, &c. Sic ieiunauerunt apoſtoli. De quibus ait dominus: Non poſſunt filij ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus. Venient autem dies cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt.

Conuiuiũ æternum meretur per temporale ieiunium. Luca 6. Luca 22. Zach. 5. Eſaia 1. Eſaia 58. Salutare ieiunium quod. Ioel 1. Eſaia 58. Mat. 9

Triplex eſt autem ſolenne ieiunium, quod generaliter indicit eccleſia. Primum, in quatuor temporum obſeruantia. Secundum, in quadrageſimalium abſtinentia. Tertium in feſtiuitatum vigilia. Quodlibet eorum certis temporibus, certiſque diebus, certis rationibus, certiſq; cauſis eſt inſtitutum.

Ieiunium ſolenne triplex.

Quæ ſingula diligenter inueſtigare nos conuenit, vt non ſolum, quid fiat, ſed qualiter fiat, & quare fiat, ex ordine cognoſcamus. Primum ergo ieiuniũ eſt, quod agitur in quatuor temporum obſeruantia, tribus de cauſis quater in anno fit ſub trinario: videlicet, ad proſequendum imperium, ad delendum peccatum, & ad exprimendum myſterium. Ad proſequendum imperium agitur hoc ieiunium, quia præceptum eſt legis, quod ante legem legitur obſeruatum, vt ex omnibus Deo primitiæ perſoluantur. Hoc autem præceptum etiam ad tempus extenditur, vt ſicut quatuor ſunt anni tempora, & in quolibet tempore ſunt tres menſes, ita nos pro primitijs quatuor vicibus ieiunemus in anno, & in qualibet vice tribus diebus ad gloriam Trinitatis. Hoc quadripartitum ieiunium principium habuit ex veteri teſtamento, ſicut legitur in propheta: Ieiuniũ quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi, domui Iſrael vertetur in dies feſtos. Nunc aũt conuenientius ieiunatur in Martio ſcilicet, & in Iunio, in Septembri & Decembri. In Martio nanq; fuit mundus conditus & redemptus: & Verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis. In Iunio lex fuit condita, & ſanctuarium inſtitutum, & præcurſor natus eſt ſaluatoris. In Septembri expiatio facta fuit, & propiciatio impetrata, & mater orta eſt redẽptoris. In Decembri mundatũ fuit templum & dedicatũ, & natus eſt vnigenitus creatoris.

Ieiunium quatuor temporum. Exo. 22. Zach. 8. Ioan 1.

Ad delendum peccatum agitur hoc ieiunium: vt ſicut quatuor modis peccamus ſub ternario, ita quatuor vicibus ſub ternario ieiunemus.

Primo modo peccamus in patrem, peccamus in filium, peccamus in ſpiritum ſanctum. In patrem peccamus per impotentiam & fragilitatem. In filium pecca-

mus,per ignorantiam & ſimplicitatem.In ſpiritum ſanctum peccamus,per duritiam & malignitatem.Patri nanq; appropriatur potentia,filio ſapientia,ſpiritui ſancto benignitas:quibus contraria ſunt impotētia,ignorantia,& malignitas.Hinc Veritas inquit in Euangelio: Qui peccat in patrem,remittetur ei,qui in filium, remittetur ei,qui in ſpiritum ſanctum, non remittetur ei,neque in hoc ſeculo,neq; in futuro.

Matt. 22.

Secundo modo peccamus tranſgrediendo legem naturæ, tranſgrediendo legem ſcripturæ,& tranſgrediendo legem gratiæ.Hoc eſt triplex illud ſilentium, De quo legitur: Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter perageret, omnipotens ſermo tuus domine de cœlis à regalibus ſedibus venit. Primum nanque ſilentium incepit, quando Cain interfecit Abel.Secundum incepit,quando ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.Tertium erit vel fortè iam eſt,quoniam ſuperabundauit iniquitas, & refriguit charitas multorum.

Sap.18. *Gen.4.* *Exo 32.* *Matt. 24.*

Tertio modo peccamus in corde, peccamus in ore, peccamus in opere. Hi ſunt tres mortui,quos dominus ſuſcitauit,in domo, in porta,in monumento. Mors in domo eſt,peccatum in cogitatione: mors in porta eſt,peccatum in locutione: mors in monumento eſt,peccatum in actione.

Peccatum triplex.

Quarto modo peccatum diſtinguitur in peccatum originale, in peccatum veniale,& in peccatum mortale. Hi ſunt,ſerpens,mulier & vir. Serpens,id eſt, concupiſcentia,ſuggerit originaliter:mulier,id eſt ſenſualitas,comedit venialiter:vir,id eſt ratio,conſentit mortaliter.Iſti ſunt quatuor quadrantes:de quorum vltimo dominus dicit:Non exiet hinc,donec reddat nouiſſimum quadrātem,id eſt,donec ſoluat in pœna,quod commiſit in culpa.Ad exprimendū myſterium agitur hoc ieiunium, quia ſicut numerus aſcendit ab vnitate ad vnitatem,ſi quater fiat multiplicatio ad ternarium : ſic anima conſcendit de virtute in virtutem,ſi quater agat ieiunium per ternarium. Fiat ergo prima multiplicatio ter vnum,tria:fiat ſecunda,ter tria, nouem: fiat tertia multiplicatio, ter nouem,viginti ſeptem:fiat quarta multiplicatio,ter viginti ſeptem,octoginta vnum.Ecce per talem multiplicationem, numerus ab vnitate aſcendit ad vnitatem,ſignificans quod per tale ieiunium anima conſcendit de virtute in virtutem,donec videat Deum deorum in Sion. Hæc autem multiplicatio bene competit animæ propter quatuor ſui ſtatus, quibus quatuor iſtæ multiplicationes conueniunt. Primus eſt ſtatus creationis,ſecundus eſt ſtatus vegetationis, tertius eſt ſtatus operationis, quartus eſt ſtatus reſolutionis. Primo ſtatui cōuenit prima multiplicatio,quæ ab vnico profluit in ternariū: quoniam in ſtatu creationis,anima ſuſcipit & vnitatem eſſentiæ,& ternarium potētiarum:id eſt, vim iraſcibilem, vim concupiſcibilem,& vim rationabilem. Secundo ſtatui conuenit ſecunda multiplicatio, quæ à ternario aſcendit ad nouenarium: quoniam in ſtatu vegetationis,anima ſuſcipit officium regendi corpus humanum,quod ſecundum naturalem contemperantiam influit & defluit per nouem foramina,id eſt,per duos oculos,duas aures,duas nares,vnū os,& duos inferiores meatus.Tertio ſtatui conuenit tertia multiplicatio,quæ à nouem ad viginti aſcendit: quoniā in ſtatu operationis anima viſibiles & corporales actiones exercet, quæ per viginti ſeptem congruè deſignantur,qui numerus eſt ſolidus. Et habet triplicem dimenſionem,ad ſimilitudinem hominis, id eſt,ad lōgitudinem & latitudinem & ſpiſſitudinem.Quarto ſtatui cōuenit quarta multiplicatio,quæ poſt octoginta redit ad vnitatem:quoniam in ſtatu reſolutionis anima poſt varietatem vitæ præſentis,reuertitur ad puritatem naturæ.Nam corpus quod corrumpitur,aggrauat animam.Per octoginta nanq; terminus vitæ præſentis accipitur,dicente Propheta: Si in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum, labor & dolor.Ecce quibus rationibus quatuor tempora ieiunamus.

Matt.5. *Pſa.38.* *Status animæ quatuor.* *Sap 6.* *Pſal. 89.*

Secundum verò ieiunium, quod agitur in quadrageſimali um abſtinentia, tribus de cauſis ſemel in anno,ſub quadragenario celebratur. Propter trinū exemplum,propter diuinum præceptum, & propter numeri ſacramentum.

Ieiunium quadrageſimale.

Propter exemplū ergo ieiunamus quadraginta diebus, quia Christus, Moy-

ſes,

ſes,& Helias totidem ieiunauerunt:ante legem,ſub lege,poſt legem. Hoc eſt,in
principio legis, in medio,& in fine. Ante legem Moyſes ieiunauit,qui accepturus *Exod.36.*
rus legem aſcendit in montem,& fuit ibi cum domino quadraginta diebus, pa
nem non comedens,& aquam non bibens.Sub lege ieiunauit Helias,qui in for *3 Reg.19.*
titudine cibi vnius panis ambulauit per deſertum quadraginta diebus, vſq; ad
montem Dei Oreb.Poſt legem ieiunauit Chriſtus, qui ſtatim poſt baptiſmum *Matth.4.*
aſſumptus eſt à ſpiritu in deſertum, & ieiunauit ibi quadraginta diebus & qua-
draginta noctibus, & poſtea eſurijt. Hinc forte apparuerũt diſcipulis Moyſes &
Helias in transfiguratione loquentes cum Chriſto. *Matt.17.*

Quadragenarius enim numerus ſanctus eſt in ſcripturis. Nam Deus in dilu- *Gene.7.*
uio XL. diebus & XL. noctibus aquas effudit abyſſi. Nuncij Moyſi XL. diebus *Num.13*
terram explorauerunt promiſſam Iſraeli. Iſrael xl. annis angelorum pane nu- *Exodi 16.*
tritus eſt in deſerto. Ionas ſubuerſionis Niniue xl. dierum ſpatio prophetauit. *Iona 3.*
Chriſtus quoq; poſt reſurrectionem quadraginta diebus remanſit in terris. Hoc *Acto.1.*
autem tẽpore potius quàm alio ieiunamus, vt ſicut exemplum imitatur exem-
plar, ita ieiunium Chriſtiani ieiunium Chriſti ſequuntur. Et ſicut hoc tempo-
re per abundantiam humorum membra laxantur ad malum, ita per abſtinen-
tiam ciborum membra reſtringãtur ad bonum. Et ſicut hoc tempore per eſum
illiciti cibi Adam deſcendit in mortem, ita per abſtinentiã liciti cibi Chriſtia- *2.Tim.1.*
nus aſcendat ad vitam, vt compatienti Chriſto compatiamur. Quia ſi volumus
conregnare, oportet & compati. Licet non ſunt condignæ paſſiones huius tem *Rom. 8.*
poris ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: vt & mundati per abſtinẽ-
tiam, puriores accedamus ad Euchariſtiam, quam ſi quis indignè manducat, iu *1.Cor.11.*
dicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini.

Propter præceptum vero ieiunamus quadraginta diebus, quia Deus in lege p̃-
cepit, vt ex omnibus decimæ perſoluantur, quod præceptum vſq; ad tempus ex- *Exodi 22.*
tenditur. Habet enim annus ſolaris trecentos ſexaginta quinq; dies & quadran-
tem: quorum decimæ ſunt triginta ſex dies & dimidius, & decima pars quadran
tis. Vt aũt quadragenarius numerus compleatur dierum, additur decima deci-
mæ, quam ex præcepto legis minores Leuitæ, ſummo ſacerdoti reddebant. Ec-
cleſia quoq; decimam temporis decimans Chriſto, qui eſt pontifex futurorum *Hebræ.9.*
bonorum, ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech de triginta *Pſal.109.*
& quinq; diebus accepit pro decima decimæ tres dies, & dimidium ad complen
dum quadragenarium. Et quia non reſtabat adhuc decimare, niſi vnum diem
& quadrãtem, & decimam partem quadrantis, ideo diſtulit cum miſſa ieiuniũ
vſq; ad noctem in ſabbato ſancto paſchali, ſecũdum quod dicitur in Collecta:
Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem, &c. Propter ſacramentum quoq; ieiuna-
mus xl. diebus. Et quadragenarius numerus eſt ſuperabundans, & ex ſuis parti-
bus aggregatus aſcendit ad quinquagenarium. Cuius partes aggregatæ ſunt ſe-
ptem, vicenarius, denarius, octonarius, quinarius, quaternarius, binarius, & v-
nitas, quæ aggregatæ reddunt quinquagenariũ. Quinquagenarius aũt quietem
& remiſſionem ſignificat, propter quinquagenarium Iubilæum in quo debita *Leuit.25.*
remittebantur, & omnia quieſcebant. Ieiunamus ergo xl. diebus, per hoc ſigni-
ficantes, quia ſicut quadragenarius numerus ex ſuis partibus aggregatis pertin-
git ad quinquagenarium, ita quadrageſimale ieiunium cum ſuis partibus con-
gregatis perducit ad quietem & remiſſionem æternam.

Sunt enim ſeptem partes ſpiritualis ieiunij, videlicet, à ſeptem capitalibus vi
tijs abſtinere: à quibus tanquam à ſeptem fontibus cætera vitia oriuntur. His er-
go per ieiunium areſactis, cæteri vitiorum riuuli deſiccãtur. Ecce quibus ratio-
nibus quadrageſimam ieiunamus. Tertium quoq; ieiunium, quod agitur in fe-
ſtiuitatum vigilia, tribus de cauſis indicitur. Sed vt compendioſè pertranſeam, *Ieiunium*
id ſolum ad præſens notandum eſt, quod Deus in lege præcepit, vt in præcipuis *vigiliarũ.*
ſolennitatibus oẽs in Hieruſalem aſcenderent ad orandũ: nec apparerent in cõ-
ſpectu domini vacui, ſed offerrent. Nos igitur in præcipuis ſolẽnitatibus aſcen- *Deut.16.*
dentes Hieruſalem, id eſt, in eccleſiam ad orandum, ne appareamus in conſpe-
ctu domini vacui, & præter alias oblationes etiam ieiuniũ dierum offerimus.

Primum ergo ieiunium, eſt ieiunlum primitiarum, ſecundum eſt ieiunium decimarum, terrium eſt ieiunium oblationũ. In primo ieiunio, primitias menſium Deo reddimus. In ſecundo ieiunlo, decimam anni perſoluimus. In tertio vero ieiunio, dierum oblationes Deo rribuimus. Ecce quibus temporibus, quibus diebus, quibus rationibus, quibusq́; cauſis ieiunare debemus. Quia vero Deus magis atrendit modum in facto, quàm factum in modo, magisq́; conſiderat, quomodo aliquid fiar, quàm quod aliquo modo fiat: ipſe nos instruit, quomodo ieiunare debemus: Tu, Inquit, cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuã laua: vnge caput tuum, id eſt, exhilara mentem vnguento orationis. Et laua faciem tuam, id eſt, conſcientiam tuam mũda aqua miſerationis. Quum ergo ieiunas, roga ſimul & eroga. Sũt enim præcipuè rria vitia, ſcilicet, vana gloria, gula, & auaritia, de quibus primns Adam tentarus eſt & deuictus, de eiſdẽ ſecundus Adam rentarus eſt & deuicit. His aũt oppoſitæ ſunt tres principales virtutes, oratio, ieiuniũ, & eleemoſyna, quę ſibi merito coniunguntur: quoniam his duabus virtutibus, quaſi duabus alis, ieiuniũ volat ad Deum. Vnde quum Veritas præmiſiſſet in Euangelio de orarione & eleemoſyna, ſtatim ſubdidit de ieiunio.

Matt. 6.
Ieiunij modus.
Alæ duæ ieiunij.
Vitia tria in ieiunio cauenda.

Sed valde cauendum eſt, ne forre dum ieiunamus, ſub occaſione ieiunij tria prædicta vitia committamus. Quidam enim ieiunant ex vana gloria, quidã ex gaſtrimargia, quidam ex auaritia. Prlmi ſunt hypocritæ, ieiunando mendaces. Secundi ſunt guloſi, ieiunando voraces. Terrij ſunr cupidi, ieiunando tenaces. Primi ieiunanr, vr occultetur exterius, quod continetur interius: extrà ſimulãt ſanctitatem, ſed intus conſeruant iniquitatem: nolẽtes apparere quod ſunt, ſed volenres apparere qui non ſunt. Exterminant enim facies ſuas, vr appareanr hominibus ieiunãtes. Sed amen dico vobis, quia receperunt mercedẽ ſuam. Secundi ſunr guloſi, qui ieiunant vt magis comedant, edẽtes rarius, vt edant auidius: non ad neceſſitarem, ſed ſuperfluitatem: non vt ſuſtentent naturã, ſed vt prouocent gulam. At eſca ventri, & venter eſcis. Deus aũt & hunc & hanc deſtruet. Tertij ieiunanr, vt quod ſubrrahunt voluptati, reponant cupiditati: gulam euacuant, vr crumenam adimpleant: ſed theſaurizant, & ignorant cui congregent illud. De raliter ieiunantibus ſcriptum eſt: Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, &c.

Hypocritarum ieiunium.
Mat. 6.
Guloſorũ ieiunium cuiuſmodi.
Auari qualiter ieiunent.
Pſa. 38.
Eſaia 58.

Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum, vnguento oratlonis. Per vnguentũ enim oratio deſignatur. Secundum illud: Ne tibi deperdant morientes figmata muſcæ. Fetueat aſſiduè pectoris olla tui. Muſcæ morientes perdunr ſuauirarem vnguenti, id eſt, imporrunæ cogitationes tollunt deuotionem orationis.

Vnguentũ orationis.
Eccleſ. 11.

Hoc autem vnguenrum ex varijs ſpeciebus conficitur: alijs pertinentibus ad ſubſtantiam orandorum, alijs pertinentibus ad modum orantium. Ad ſubſtantiam orandorum pertinent ſeprem ſpecies. Hæ ſunt ſeptem petitiones, quæ continentur in orarione dominica, per quas duo principaliter expetuntur, ſcilicet bonorum adeptio, & malorum remotio.

Orationis vnguẽtum quibus conficiatur ſpeciebus.
Septem ſpecies ad ſubſtãtiam orandorum pertinẽtes.

Bonorum aũt quædam ſunt æternalia, q̃dam ſpiritualia, q̃dam temporalia. Aeternalia petunrur in præmiũ, ſpirirualia perũtur in meritũ, temporalia petũtur in ſuſtentaculũ. De æternalibus dicirur: Adueniat regnum tuũ. De ſpiritualibus dicirur: Fiar volũtas rua, ſicut in cœlo & in terra. De tẽporalibus ſubditur: Panem noſtrũ quotidianũ da nobis hodie. Malorũ aũt alia ſunt præterita, alia ſunt præſenria, alia ſunt futura. Præterira ſunt dolenda, præſentia ſunt vincenda, futura ſunt præcauẽda. Da præteritis dicitur: Dimirte nobis debita noſtra. De futuris additur: Ne nos inducas in tentarionem. De præſentibus ſubditur: Sed libera nos à malo. Hæc ſunt illa quæ debemus orare, ſed omnia propter beatitudinem, dicenre domino: Petite & accipietis, vt gaudiũ veſtrum ſit plenũ. Vnde his ſeptem ſpecieb. admiſcendæ ſunt aliæ ſpecies ſeptẽ. i. ſeptem beatitudines, quas ipſe Chriſtus enumerat in Euãgelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. Hæ ſpecies diſcretionis piſtillo terũtur in mortariolo memoriæ, ne durum conficiatur vnguentũ, id eſt, ne orario fiat in peccatũ. Sunr enim qui aliud orant, q̃ debent. Et ſunt qui alirer orant, quàm debeant. Aliud q̃ debebat, orabát mater filiorũ Zebedei, quæ ad ſuggeſtionem filiorum accedens ad Ieſum orauit

Matt. 6.
Bona tria quæ petuntur in oratione dominica.
Mala tria à quibus liberari petimus.
Ioan. 16.
Beatitudines ſeptẽ.
Matt. 5.

orauit & petijt: Domine, dic, vt hi duo filij mei ſedeant, vnus ad dexteram tuã, *Matt. 20.*
& alius ad ſiniſtram in regno tuo. Proprerea dominus reſpondit illis: Neſcitis
quid petatis. Aliter quàm debebat, orabat Phariſæus, qui aſcendẽs in templum *Luca 18.*
vt oraret, hoc apud ſe orabat: Domine, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæte
ri hominũ, raptores, iniuſti, adulteri, ſicut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in
ſabbato, decimas do omniũ quę poſſideo. Propter quod dominus ſpecialiter in-
tulit: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat exaltabitur.

Ad modum orantium pertinent ſeptem ſpecies. Hæ ſunt ſeptem virtutes, fi- *Modus o-*
des, ſpes, charitas, iuſtitia, fortitudo, prudentia, temperantia. His etiam admi- *rantium.*
ſcendæ ſunt ſeptem aliæ ſpecies. Hæ ſunt ſeptem dona gratiæ ſeptiformis, quæ
Eſaias enumerat dicens: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, *Eſa. 11.*
ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpi-
ritus timoris domini. Omnes hæ ſpecies deuotionis balſamo condiuntur in
vaſculo ſapientię, quę eſt odor ſuauiſſimus domino, per quam incenſum dignũ
offertur in odorem ſuauitatis.

Sunt enim multi qui multum orant, ſed negligẽter & indeuotè, quod domi-
nus prohibet: Cùm, inquit, oratis, nolite multum loqui, ſicut ethnici faciunt. *Matt. 6.*
Putant enim in multiloquio exaudiri. Tales cùm orant, aliud loquuntur in o-
re, & aliud meditantur in corde. De quibus conuenienter accipitur, quod domi
nus ait: Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè eſt à me. De ta- *Eſaie 29.*
libus dicitur: In ore ſuo benedicebant, & in corde ſuo maledicebant. In ore be- *Pſal 61.*
nedicunt, quia loquuntur eloquia veritatis: ſed in corde ſuo maledicunt, quia *Pſal. 96.*
meditantur inania vanitatis. Aliter orauerunt Moyſes & Suſanna, qui clama-
uerunt ad dominum cùm tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit
eos. Clamauerunt enim, non tam vocis intentione, q̃ cordis deuotione, dicẽte
Propheta: Delectare in domino, & ipſe dabit tibi petitiões cordis tui. Expedit ta *Pſa. 36.*
men vt cordis deuotionẽ, oris pronũciatio comitetur. Nã quod facit flatus car-
boni, pronũciatio facit deuotioni. Audi p̃ Prophetã: Ad ipſum ore meo clama- *Pſal. 95.*
ui, & exultaui ſub lingua mea: Hoc vnguẽtum cõficiendum eſt in ſecreto quo-
dam cubili, id eſt, in ſecretario conſcientiæ. Iuxta quod dominus dicit: Cum o- *Matt. 6.*
raueris, intra in cubiculũ tuũ, & clauſo oſtio ora patrem tuũ. Claudẽdum eſt o- *Eccleſ. 10.*
ſtium, ne muſcæ morientes ſubintrent, quæ perdant ſuauitatẽ vnguenti. Nam *Hiere. 9.*
ingreditur mors p̃ feneſtras noſtras. Si ſic orauerimus, tũc obtinebimus qđ do- *Marc. 11.*
minus ait: Quæcunq; petieritis in oratione credentes, accipietis. Et iterũ: Quid- *Ioan. 16.*
quid petieritis patrẽ in nomine meo, fiet vobis. Cùm ergo ieiunas, vnge caput *Mat. 6.*
tuum vnguento orationis. Sed & laua faciẽ tuam. Laua aqua miſerationis. Per *Eccleſ. 3.*
aquam enim eleemoſyna deſignatur, ſecundũ illud: Sicut aqua extinguit ignẽ,
ita eleemoſyna extinguit peccatũ. Vnde & eleemoſyna dicitur, non ſolũ ab eli-
mino, ſed ab heli, quod eſt Deus, & moys, quod eſt aqua. Inde eleemoſyna, quaſi
eleemoſyna, id eſt, aqua Dei. Quia per eleemoſynam maculæ peccatorum ab-
luuntur à Deo.

Hæc aqua diuiditur in tres fontes. Quorum primus manat ex corde, ſecũdus *Eleemoſy-*
manat ex ore, tertius manat ex opere. Eleemoſyna quippe tripliciter erogatur. *na triplex.*
Ex corde, per compaſſionem: Ex ore, per correptionem: Ex opere, per largitio-
nem. De compaſſione cordis dicit Apoſtolus: Quis infirmatur, & ego non infir *2. Cori. 11.*
mor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Peccata proximorum, frixoria ſunt
iuſtorum. De correptione oris dominus ait: Si peccauerit, in te frater tuus, corri *Matt. 18.*
pe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. De lar
gitione operis inquit Propheta: Frange eſurienti panem tuum, & egenos va- *Eſaia. 58.*
goſq; induc in domum tuam. Singuli verò fontes in duos riuulos diuiduntur.
Quorum primus decurrit ad nos, ſecundus decurrit ad proximos. Eleemoſyna *Eleemoſy-*
ſiquidem danda eſt ordinatè. Primò nobis, ſecundò proximis. Crudelis enim & *nam ordi-*
fatuus, qui alij compatitur, & ſibi non miſeretur: qui alium caſtigat, & ſe non e- *natè dan-*
mẽdat: qui alij ſubuenit, & ſe decipit. E contra p̃cipitur: Miſerere animæ tuæ pla- *dam eſſe.*
cens Deo. Eijce primò trabem de oculo tuo, & tũc educes feſtucam de oculo fra- *Eccleſ. 30.*
tris tui. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Si ſic de- *Matth 6.*
Eſaia 58.

Luca 11. derimus, eleemoſynas, tunc ſanè merebimur, quod dominus ait: Date eleemo-
ſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Eleemoſyna quidem maximam fidu-
ciam præſtat apud altiſſimum.
Cum ergo chariſſimi ieiunamus, vngamus caput noſtrum oleo deuotæ ora-
tionis, & lauemus faciem noſtram aqua piæ miſerationis, illo miſericorditer
concedente, cuius verba ſunt optimis vnguentis fragrantia, qui eſt fons vitæ a-
quæ viuæ ſalientis in vitam æternam, dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt Deus be-
nedictus in ſecula. Amen.

In eodem die Cinerum.

De tribus colligationibus impietatis, nimirum hæreticorum, peccatorum & damnatorum: de tribus funiculis peccatorum, quibus Clerici vt plurimū detinentur ligati, & de diſſolutionibus colligatorum.

SERMO II.

Eſai 58. HOc eſt maius ieiunium quod elegi: Diſſolue colli-
gationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes.

SI dignè volumus obſeruantiam ieiuniorum celebrare, hoc ieiuniū
præ cæteris obſeruemus, de quo dominus loquitur p Prophetā: Hoc
eſt maius ieiuniū quod elegi: diſſolue colligationes impietatis, &c.
Tres colligationes impietatis legimus in ſcripturis, hæreticorū,
peccatorum, & damnatorum. Colligationes hæreticorum, ſunt fal
ſa dogmata. Colligationes peccatorum, ſunt praua opera. Colligationes dam-
natorum, ſunt æterna ſupplicia.
De colligationibus hæreticorum ait meretrix in parabolis: Intexui funibus
lectulum meum, ſtraui tapetibus pictis ex Aegypto. Meretrix enim, id eſt, hære-
tica prauitas, intexit lectulum ſuum, id eſt, doctrinam ſuam confinxit, funibus,
id eſt, deceptionibus ſubtilibus quidem, ſed tortis: vt eius caſtigatio ſit quaſi fu-
niculus triplex qui difficile rumpitur, cōtextus de Theologicis authoritatibus,
de Rhetoricis floribus, & de dialecticis argumentis. Sacras autem authoritates
peruertit, ſophiſticas argumentationes inducit, rhetoricos ſermones exornat:
ſimplices fallit, vt vagos alliciat, vt incautos ſeducat. De talibus enim dicit Pro-
Pſal. 10. pheta in Pſalmo: Quoniam quæ perfeciſti, deſtruxerunt. Teſtimonia quippe ſa-
cræ ſcripturæ, quæ ſpiritus ſanctus perfecit, hæretici deſtruunt, dum illa peruer-
tunt. Porrò ſcriptura docente didicimus, quòd qui ſophiſticè loquitur, odibilis
Eccle. 37. eſt. Non eſt enim illi data à domino gratia: ſed omni ſapientia defraudatus
1. Cor. 1. eſt. Scriptum eſt enim: Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam pruden-
tium reprobabo. Præſertim eorum, qui veritatem Dei detinent in mendacio.
Quorum prædicatio non eſt in oſtenſione ſpiritus & virtutis, ſed in perſuaſibi-
Eſai. 1. libus humanæ ſapientiæ verbis. Iſti ſunt caupones, qui ſecundum Prophetam
Hie. 12. aquam vino commiſcent, qui fel draconum in aureo calice Babylonis propi-
Matt. 22. nant, qui circumeunt mare & aridam, vt vnum proſelytum faciant. Iſti ſunt
Can. 2. illæ vulpeculæ, de quibus ſponſa dicit in Canticis: Capite nobis vulpes paruu-
las, quæ demoliuntur vineas. Quarum caudas Samſon ad inuicem colligauit,
Iudi. 15. ignem apponens vt incenderēt ſegetes Philiſthinorum. Sed ecce iam publicè do
cent & prædicant liberè, ita quòd niſi colligationes eorum citò fuerint diſſolu-
tę, timendum eſt nobis, vt non ſolùm infirma, ſed & pars ſyncera trahatur. Diſ-
ſoluamus ergo colligationes impietatis: quoniam hoc eſt maius ieiuniū quod
elegit dominus.
Eſa. 5. De colligationibus peccatorum inquit Propheta: Væ qui trahunt peccata
quaſi longam reſtem. Hæc quoq; reſtis connectitur ex tribus funiculis. De qui-
bus Ioannes Apoſtolus ait: Quicquid eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia car-
1. Ioan. 2. nis, aut concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.

Concu-

Concupiſcentia carnis,ad voluptates,concupiſcentia oculorum,ad opes,ſuperbia vitæ pertinet ad honores. Voluptates autem luxurioſum faciunt, opes auarum, honores ſuperbum. His tribus funiculis nos clerici præcipuè colligamur. Funiculus enim luxuriæ,peccatis exigentibus,ita nos detinet alligatos, vt non erubeſcamus mulierculas in domibus publicè retinere, de quibus aliquæ nuper fuerunt turpiter captæ & violenter abſtractæ,grauiter flagellatæ, in magnam clericorum infamiam, multum opprobriũ ſacerdotum. Nobis aũt dicitur per prophetã: Mundamini,qui fertis vaſa domini. Nam & in veteri ſacerdotio,lotis manibus & pedibus,omnia ſacerdos fœminalia induebat. Certè, cum Dauid fugeret perſecutionem Saul, venit cum ſuis in Nobe ad Abimelech ſacerdotem,poſtulans ſibi dari vel quinque panes ad eſuriem expellendã. Cui ſacerdos reſpondit: Non habeo panes laicos ad manum, ſed tantum panẽ ſanctũ: ſi mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus, manducent. Quia panem ſanctum dignè manducare non poſſunt,niſi qui mundi ſunt à coitu mulierum. Turpe dictu,ſed turpiſſimum actu: dici liceat, vt agi non libeat. Quidã nocte filiũ Veneris agitant in cubili: manè filium virginis offerunt in altari. Nocte Venerẽ amplexantur,manè virginem venerantur. At ſi verũ eſt,imò quia verũ eſt, quod dicit Apoſtolus: Fornicatores & adulteri regnum Dei non poſſidebunt.

Sed & funiculus auaritiæ peccatis exigentibus ita nos detinet alligatos, & vt multi noſtrum non erubeſcant mercari,non timeant fœnerari,à propheta vſq; ad ſacerdotes omnes auaritiæ ſtudent: & à maiore, vſque ad minorem omnes faciunt dolum. Dominus aũt facto flagello, vendentes & ementes eiecit de templo,æs negociatorũ effudit,& menſas numulariorum euertit. Auarus enim ſacerdos,non Deo ſeruit,ſed idolo. Nam vt inquit Apoſtolus: Auaritia eſt idolorũ ſeruitus. Scriptũ eſt enim, Nihil eſt auaro ſceleſtius: & nihil eſt iniquus quàm amare pecuniam. Quia radix omnium malorum eſt cupiditas. Ex hac radice procedit,quod ſubditorum peccata palpamus: quaſi canes muti, non valentes latrare,ne fortè ſubtrahant nobis oblationes,decimas atque primitias. Ex hac radice procedit, quòd alienos parochianos ſeducimus, & inuadimus parochias alienas, mittentes falcem in meſſem alienam, & tranſgredientes terminos, quos poſuerunt patres noſtri, vt nobis ex eleemoſynis quæſtus accreſcat.

Sed & funiculus ſuperbiæ,peccatis exigentibus,ita nos detinet alligatos, vt iã magis velimus ſuperbi quàm humiles apparere, incedentes extento collo, eleuatis oculis,erecta ceruice,magnificantes fimbrias,phylacteria dilatantes,quærentes primos recubitus in cœnis,primas cathedras in ſynagogis,& vocari ab hominibus rabbi. Sic iam ornati prodimus, vt magis ſponſi quàm clerici videamur. Qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt. Iuſtus autem elegit abiectus eſſe in domo domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Non in veſte precioſa dicit Apoſtolus. Nam diues ille qui induebatur purpura & byſſo,ſepultus eſt in inferno. Tanta eſt ſuperbia clericorum, vt nunquam ad ſatisfactionem priores poſſint humiliari,non imitantes eum qui dicit: Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde,qui non venit miniſtrari,ſed miniſtrare: Sed illum,qui poſuit ſedem ſuam ad aquilonem, vt eſſet ſimilis altiſſimo. Qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Iſti ſunt faſciculi deprimentes, de quibus cũ Propheta dixiſſet: Diſſolue colligationes impietatis,cõſequẽter adiũxit: Solue faſciculos deprimentes. Impietas enim ſuper talentum plumbi ſedere deſcribitur. Propter quod alibi legitur: Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Nam impius cum venerit in profundum vitiorum, contemnit. Diſſoluamus ergo colligationes impietatis: quoniam hoc eſt maius ieiunium quod elegit altiſſimus.

De colligationibus damnatorum dominus inquit in Euangelio: Colligite primum zizania,& alligate ex ea in faſciculos ad comburendum.

Sed & iſte funiculus connectitur ex tribus funiculis. Qui ſunt, obſcuritas tenebrarum, acerbitas pœnarum, diuturnitas miſeriarum.

Ignis enim gehẽnæ ſemper ardebit,& nunquã lucebit: ſemper vret, & nunquã conſu-

Clerici tribus funiculis peccatorũ detinẽtur ligati. *Eſaia 52.* *Exod. 19.* *1. Reg. 21.* *Incontinẽtiũ clericorũ turpitudo.* *1. Cor. 6.* *Funiculus auaritia.* *Hie. 6.* *Ioan. 2.* *Epheſ. 5.* *Eccleſ. 10.* *1. Tim. 3.* *Auaritia clericorum quanta mala gignat.* *Eſa. 50.* *Prouer. 22.* *Funiculus ſuperbia.* *Matth. 23* *Matth. 11.* *Pſal. 83.* *1. Tim. 2.* *Luca 16.* *Superbia ſacerdotũ notatur.* *Matth. 11* *Matth. 20* *Eſa. 14* *Iob. 41.* *Eſaia 58* *Pſal. 37.* *Prouer. 17* *Matth. 13* *Damnatorũ reſtis ex tribus funiculis cõnectitur.*

conſumet: ſemper afficiet & nunquam deficiet. Ligatis, inquit, manibus & pe-
Matt. 22. dibus, mittite eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Ibi
Eſa 66. erit vermis qui non moritur, & ignis qui non extinguitur. Dimittite me, dicit
Iob. 10. Iob, vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam ad terram te-
nebroſam & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vm-
bra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Tantam enim
in pœnis reprobi ſuſtinebunt anguſtiam, vt nihil cogitare valeant præter pœ-
nas: Sed illuc dirigent impetum cogitationis, vbi ſentient vim doloris, Salo-
Eccleſ. 9. mone dicente: Nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia eſt apud inferos,
quo tu properas. Si iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Audi-
te Ioannem in Apocalypſi dicentem: In diebus illis quærent homines mortem,
Apoca. 9. & non inuenient eam. Deſiderabunt enim mori, & fugiet mors ab illis. Dies il-
Soph. 1. la, dies iræ, dies tribulationis & anguſtiæ: dies calamitatis & miſeriæ: dies tene-
brarum & caliginis: dies nebulæ & turbinis: dies tubæ & clangoris. Diſſol-
uamus ergo colligationes impietatis, quoniam hoc eſt maius ieiunium quod
elegit altiſſimus.

Quia verò non ſufficit medicos cauſam infirmitatis agnoſcere, niſi ſtudeant
medicinam ſalutis adferre, poſtquam ſpecies colligationum oſtendimus, et-
iam modos diſſolutionum dicamus. Diſſoluamus ergo colligationes hære-
Diſſolutio- ticorum, per fidelem doctrinam. Colligationes peccatorum, per humilem pœ-
nũ modi. nitentiam.

Colligationes damnatorum, per finalem perſeuerantiam. Apoſtolus enim
1. Tim. 4. inquit ad Timotheum: Attende tibi & doctrinæ, inſta in illa. Hoc enim faciẽs,
& teipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt. Spiritus enim manifeſtè dicit,
Quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus
erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentes mendacium, & cau-
teriatam habentes conſcientiam, prohibentes nubere & abſtinere à cibis, quos
Deus creauit. Qualiter autem ſit hæc colligatio diſſoluenda, ſtatim docet Apo-
ſtolus, dicens: Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum. Nam vi-
Colligatio dit Deus cuncta quæ fecit, & erant valde bona. Diſſoluamus ergo colligationes
nes hæreti- hæreticorum, per fidelem doctrinam: quoniam hoc eſt maius ieiunium quod
corũ vt diſ- elegit dominus. Porrò quacunque hora peccator conuerſus fuerit & inge-
ſoluenda. muerit, vita viuet, & non morietur, ait dominus. Nolo, inquit, mortem
Ezech. 18. peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. Peccatum autem quod per pœniten-
tiam non diſſoluitur, ſuo pondere ſtatim ad aliud trahit. Et ſic efficitur re-
ſtis illa, de qua dicit Propheta: Væ, qui trahunt peccatum quaſi longam reſtem.
Eſaia 5 Propter quod Petrus Apoſtolus ait: Pœnitemini igitur & conuertimini, vt
Actor. 3. deleantur veſtra peccata. Diſſoluamus igitur colligationes peccatorum, per
Colligatio humilem pœnitentiam: quoniam hoc eſt maius ieiunium quod elegit altiſſi-
nes pecca- mus. Quia verò canis reuerſus ad vomitum, eſt homo rediens ad peccatum, ſi
torũ vt diſ iuxta ſentẽtiam veritatis dimiſſa ſunt tibi peccata, vade, & amplius noli pecca-
ſoluenda re: quoniam qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Hinc eſt quod Io
ſunt. ſeph inter fratres talarem tunicam habuiſſe deſcribitur, & cauda hoſtiæ in alta-
2. Pet. 2. ri iubetur offerri. Diſſoluamus igitur colligationes damnatorum per finalem
Ioan. 5. perſeuerantiam, ipſo præſtante, qui eſt ſuper omnia benedictus Deus in ſecula
Matth. 10. ſeculorum. Amen.
Gen. 37.
Damnato-
rũ colliga-
tiones vt
diſſoluẽda.

Dominica prima in Quadrageſima.

De tribus tentantibus, Deo ſcilicet, & dæmone, & homine: & de quibus diabolus Chriſtum tentauerit, circa quæ tamen docet ſeptem eſſe obſeruanda: item de aſtutia diaboli vnde comprobetur, & de cauſis tentationum.

SERMO VNICVS.

DVctus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo: & cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt. *Matth. 4*

TRes ſunt qui tentant, Deus, dæmon, & homo. Sed Deus tentat ſemper ad bonum, dæmon ſemper tentat ad malum. Homo verò quandoque tentat ad bonum, quandoque tentat ad malum. Deus ſemper tentat ad bonum, quia ſemper bonns eſt. Dæmon ſemper tentat ad malum, quia ſemper eſt malus. Homo verò qnandoque tentat ad bonum, quandoque tentat ad malum, &c. quia qnidam bonus eſt, & quidam malus eſt. Deus enim intentator malorũ eſt. Vnuſquiſque enim tentatur à ſua concupiſcentia abſtractus & illectus.

Luca 4. *Tentatur homo à tribus, ſed diuerſo modo.* *Iacob. 1.*

De his tribus perſonis ſtatim dicitur in principio: Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Ductus eſt Ieſus, ecce homo. A ſpiritu, ecce Deus. Vt tentaretur à diabolo, ecce dæmon. Illuc enim eum ſpiritus dnxit diuinus, vbi eum erat malignus ſpiritus tentaturus. Ad ieiunandum duxit illum ſpiritus diuinus, ſed ad tentandum ſumpſit eum ſpiritus malignus. Deus autem tentat, vt probet: dæmon tentat, vt fallat: homo tentat, vt inueſtiget. De primo dicitur: Proba me domine, & tenta me. De ſecundo legitur: Cur ſathanas tentauit cor tunm? De tertio ſcribitur: Tenta nos obſecro diebus decem.

Pſal. 25. *Actor. 6.* *Dan. 1.*

Dæmon autem principaliter tentat, per volnptates, per opes, & per honores. Nam quicquid eſt in mundo, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Concupiſcentia carnis, ad voluptates; concupiſcẽtia oculorum, ad opes; ſuperbia vitæ, pertinet ad honores. In voluptatibus, tentat per gulam, & per luxuriam. In opibus, tentat per cupiditatem & auaririam. In honoribus, tentat per ſuperbiam & iactantiam.

Tentatio dæmonis circa quæ verſetur. *1. Ioan. 2.*

De his tribus diabolus tentauit ieſnm, de gula videlicet, auaritia, & iactantia. De gula tentauir, cũ ait: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. De iactantia tentauit, eum dixit: Si filius Dei es, mitte te deorſum. De auaritia verò tentauit, cum inquit: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.

Matt. 4.

Attende diligenter aſtutiam tentatoris. Tentat enim ex diuerſis cauſis, in diuerſis locis, diuerſis modis. De gnla, de iactantia, de auaritia. in deſerto, in templo in monte. Suggerendo, argumentando, & promittendo. Suggerendo cũ dicit: Dic, vt lapides iſti panes fiant. Argumentãdo, cũ intulit: Scriptum eſt enim, Quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tnum. Promittendo, cum inquit: Hæc omnia tibi dabo, vt quẽ ex vna cauſa non poterat, ex alia cauſa ſeduceret. Quem in vno loco non poterat, in alio loco deciperet. Quem non poterat vno modo, falleret alio. Sed nullo modo profecit, quia Chriſtus ſemper repulit tentatorem & ſuperauit omnino. Non per ſublimitatem potentiæ, ſed per authoritatẽ ſcripturæ. Per hoc nos docens & inſtruens, vt quotiens nobis graues tentationes emergũt, recurramus ad teſtimonia ſcripturatum. In quibus inuenimus & ſpeculũ, quod miremur, & exemplum, quod imitemur.

Dæmonis aſtutia. *Pſal. 90.* *Scripturæ teſtimoniũ tentationi opponendum.*

Porrò circa tentationem huius, ſeptem præcipnè conſiderare debemus, quæ docet nos Euangeliſta notare, videlicet, perſonam, locum & tempus, cauſam & modum, & ordinem, &, qui poſt omnia ſequitur, finem. Perſonam ſcilicet, quæ tentatur: quia Ieſus eſt ductus à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Locum, vbi tentatur: quia ductus eſt in deſertum. Tempus, quando tentatur: quia cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Cauſam, ex qua tẽtatur: quia poſtea eſurijt. Modum, in quo tentatur: quoniam accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Ordinem, ſecundum quem

Septem quædam circa Chriſti tentationem notanda.

ipſe

ipſe tentatur: quoniam aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, ſtatuens eum ſuper pinnaculũ templi. Et iterũ aſſumpſit eum in montem excelſum valde, oſtendens ei omnia regna mundi. Finem, ad quem tentatur: quia reliquit eum diabolus & acceſſerunt ad eum angeli, & miniſtrabant ei.

Circa quodlibet iſtorum duo quædam debemus diſtinguere.

Circa primum debemus attendere perſonam tentatoris, & perſonam tentati: quia ductus eſt Ieſus à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Ieſus ergo tentatur, & diabolus tentat.

Circa ſecundum debemus notare locum ſolitarium, & locum aſſiduũ: quoniam intra deſertum aſſumpſit eum in montem excelſum. Et intra ciuitatẽ ſtatuit ſupra pinnaculum templi.

Circa tertium debemus attendere tempus poſt baptiſmum, & tempus etiam poſt ieiunium. Quia cùm baptizatus fuiſſet, tunc, vt dicit Euangeliſta, ductus eſt Ieſus in deſertum, vt tentaretur, & ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

Circa quartũ debemus notare cauſam poteſtatis, ex qua ieiunauit: & cauſam infirmitatis, ex qua eſurijt.

Circa quintum debemus attendere modũ tentandi ſecundum qualitatem naturæ. Quia cũ Ieſus eſurijſſet, ſuggeſſit ei diabolus: Dic, inquiens, vt lapides iſti panes fiant. Et ſecundum authoritatem ſcripturæ, quia cum ſuggeſſit vt mitteret ſe deorſum, adijcit: Scriptum eſt enim, quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

Circa ſextum debemus notare ordinem. Quia poſt gulam tentauit de iactantia, & poſt iactãtiam tentauit de auaritia. Nam cum aſſumpſiſſet eũ in ſanctam ciuitatem, & ſtatuiſſet eum ſupra pinnaculũ templi, ac illi dixiſſet: Si filius Dei es, mitte te deorſum: iterum aſſumpſit eum in montem excelſum valde, & oſtẽdit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me.

Circa ſeptimum debemus attendere receſſum ſpiritus maligni. Quia tunc reliquit eum diabolus: & acceſſerũt benigni ſpiritus, Quoniam acceſſerũt angeli & miniſtrabant ei. Ecce licet in ſuperficie ſimplex appareat textus euangelicæ lectionis, latet tamen ſub ceræ fauus, ſub cortice nucleus, ſub ſpica frumentum.

Ioan. 2. Eruderemus itaque puteum, quia altus eſt, & hauriamus aquam in gaudio de
Eſa. 12. fontibus ſaluatoris.

Tentauit ergo non qualiſcunq; tentator, ſed ipſe diabolus, qui ſuper omnes
Aſtutia diaboli probatur ex tribus. tentatores malignos probatur aſtutus, & ex ſubtilitate naturæ, & ex antiquitate temporis, & ex aſſiduitate fallendi. Ex ſubtilitate naturæ, iuxta quod ei dicitur: Tu ſignaculũ ſimilitudinis, plenus ſapientia & perfectus decore in paradiſo Dei
Ezech. 28. fuiſti. Ex antiquitate temporis, quia prima eſt creatura, non quod cunctas præ-
Eſaia 14. ceſſerit, ſed quam nulla præceſſit. Iuxta quod dicitur: Quomodo cecidiſti Luci-
1. Pet. 5. fer, qui manè oriebaris? Ex aſſiduitate fallendi, Quoniam aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit ſemper quærens quem deuoret. Hic ergo tẽtator tam ſubtilis, callidus & antiquus, tentauit non hominem qualemcũque,
Eſaia 53 ſed ipſum Ieſum, ductũ à ſpiritu vt tentaretur à diabolo. Non peccatorẽ, ſed ſal-
1. Pet. 2. uatorem. Qui peccatũ non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Præcaueat ſibi ergo peccator, quia tentatus eſt ipſe ſaluator: nec ſit iuſtus omnino ſecurus, quia tentatus eſt ipſe Deus. Sed non deſperet homo quilibet cùm tentatur, quia tentatus eſt pro nobis ipſe Saluator, vt ſua tentatione vinceret noſtram, qui ſua morte noſtram peremit.

Tentauit autem non in foro, ſed in deſerto: non in triuio, ſed in templo: non in valle humili, ſed in monte ſublimi. Idem ipſe qui tentauit in paradiſo, tẽtauit in eremo. Sed in paradiſo tentauit primum Adam, & deuicit. In eremo ten-
Gen. 3. tauit ſecundum Adam, & deuictus eſt. Quia non eſt potentia, non eſt ſapientia,
Matth. 4. non eſt conſilium contra Deum. Non ſit ergo monachus ſecurus in clauſtro,
Prouer. 21. non ſit eremita ſecurus in ſolitudine: quia tentatus eſt Adam in paradiſo, quia tentatus in deſerto Ieſus.

Tenta-

Tentauit etiam non poſt conuiuium, ſed poſt ieiunium: non poſt peccatum,
ſed poſt baptiſmum: qnia magis inſiſtit, ſatagit, & laborat, vt ſeducat tam ma-
gnū quàm paruum, tā iuſtum quàm impium, ſapientem quàm fatuū: vt in ſedu
ctione magni, ſeducātur & parui: & in ſeductione iuſti, ſeducātur & impij: in ſe-
ductione ſapientis, ſeducantur & fatui. Scriptum eſt enim, Quia ſub vmbra dor- *Iob. 40.*
mit, & in ſecreto calami, in locis humentibus: abſorbet fluuiū & nō mirabitur:
habet enim fiduciā, quòd influat Iordanis in os eius. Cùm enim quis ab errore *Conuerſi*
ad veritatem, à vitijs ad virtutes, & à diabolo ad Chriſtum conuertitur, tunc ma *ad Deum*
iores contra ſe tentationes, & grauiores in ſe perſecutiones perpetitur. Vnde fi- *grauius à*
lios Iſrael in deſerto, poſt exitum de Aegypto, Amalechitæ grauiter le- *diabolo*
guntur impugnaſſe. Propterea ſapiens monet & hortatur: Fili, cùm acceſſeris ad *impugnan-*
ſeruitutem Dei, præpara cor tuum ad tentationem. Ecce dubiū eſt, ſi quis hic ten *tur.*
tationem non habuerit, in futuro quis ſcit ſi ſaluabitur. Ab hac igitur tentati- *Exo. 17.*
one maligna, vel potius ab huius tentatione maligni, nulla perſona excipitur, *Eccleſ. 2*
nullus locus excluditur, nullum tempus diſcernitur: vbique dolus & laqueus,
vbique fouea & tendicula.

Verè tentatio eſt vita hominis ſuper terram. An non verè tentatio? cùm mul *Iob. 7.*
tiplices hoſtes vndique ſemper inſidientur vt capiant, perſequantur vt perimāt,
dæmon & homo, mundus & caro. Dæmon cum vitijs, homo cum beſtijs, mun- *Hoſtes*
dus cum elementis, caro cum ſenſibus. Propterea plorat, & clamat Apoſtolus: *quatuor.*
Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et Pſalmiſta dice *Rom. 7.*
bat: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo domine. *Pſal. 141.*

Diabolus enim cauſas idoneas ad tentandum, & aſſumit inuentas, & inuenit
aſſumendas. Ad tentandum quippe de gula, cauſam idoneam aſſumpſit inuen- *Matth. 4*
tam: quia cum ieiunaſſet Ieſus quadraginta diebus & quadraginta noctibus, &
poſtea eſurijſſet, acceſſit ad eum tentator & ait: Dic vt lapides iſti panes fiant: in-
tendens illi ſi poſſet per nimiam auiditatem edendi trahere ad peccatum, ſicut
olim Eſau, qui famem ſuſtinere non ſufferens, pro lentis edulio vēdidit primo- *Gen. 25.*
genita.

Nos ergo fratres & filij caueamus aſtutiā tētationis, ne fortè cùm ieiunamus,
per nimiā auiditatē edendi trahamur ad culpā. Quia non ſolum in varijs fercu- *Gulæ ſpe-*
lis & lautis cibarijs, ſed in hora præuenta, & in appetitu immoderato peccatur. *cies tres.*
Vnde nō ait: Dic vt lapides iſti carnes fiant, aut piſces, ne fortè in cibis lautis &
variis deprehendatur faciliùs aſtutia tētatoris: Sed dixit: Dic vt lapides iſti panes
fiant, vt ſi famis impatiēs, lapides mutaret in panes, nimia deprehēderetur aui-
ditas comedēdi. Attendāt hoc illi, qui varios exquirendo ſapores, ſubſtantiam
conuertunt in accidens, & naturam in artē, vt prouocent & reuocēt appetitum.

Ad tentandum verò de auaritia cauſam idoneā aſſumēdam inuenit: quia du-
xit illū diabolus in montem excelſum, & oſtendit ei omnia regna mūdi & glo-
riam eorum, & ait: Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me. Attendite dili
genter inſidias inimici. Vt enim traheret illum ad caſum, in montē excelſum
aſſumpſit: quia quantò maior excellentia, tantò grauior eſt ruina. Et vt excita-
ret & inuitaret concupiſcentiam oculorum, oſtendit & promiſit omnia regna
mundi & gloriam eorum. Sed cùm priùs tentaſſet, neq; ſeduxiſſet de vitio cor-
porali, hoc eſt, de gula, rurſus tētat de vitio ſpirituali, hoc eſt, de auaritia. Domi-
nus aūt contra defectum carnis, virtutem mentis obiecit: reſpondens ſecundū
authoritatem ſcripturæ, quòd nō in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo,
quod procedit de ore Dei. Et contra cupiditatem & auaritiam, quæ ſecundum *Deut. 8*
Apoſtolum, ſeruitus eſt idolorum, diuinam oppoſuit ſeruitutem, ſecundū au *Col. 3.*
thoritatem ſcripturæ reſpondens: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli *Deut. 9*
ſeruies, id eſt, ſoli Deo ſeruitutem adorationis impendes.

Ad tentandum etiam de iactantia, cauſam aſſumpſit idoneam, & congruum
locum inuenit. Quoniam aſſumpſit eū in ſanctā ciuitatem, & ſtatuit eū ſupra
pinnaculū templi, dicens: Si filius Dei es, mitte te deorſum. Duo ſunt de quibus
homines ſe magis conſueuêre iactare, dignitas & ſcientia. Doctores de ſcientia,
ſacerdotes de dignitate. Ideoq́ue de iactantia tentaturus, ſtatuit eum ſupra pin-

naculum templi: qui locus eſt proprius doctorum & ſacerdotum. Et quoniam qui ſe iactant, laudem humanam deſiderant, & expetunt humanum fauorem, idcirco de iactantia tentaturus, eum non in locum deſertum, ſed in ciuitatem ſanctam aſſumpſit: vt cùm fauoris applauſu ab hominibus laudaretur. Vt autẽ perſuaderet faciliùs quod dicebat, propheticum protulit teſtimonium, ſed illud ad alienum ſenſum peruertit, vt ſpiritus erroris hæreticam inſtrueret prauitatem.

Porrò quum ex diuerſis cauſis, in diuerſis locis, diuerſis modis, tentaſſet, nec profeciſſet, confuſus abceſſit. Quia reliquit eum diabolus, & acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei. Quid autem miniſtrabant angeli, an cibum eſurienti? Sed quicquid ei angeli miniſtrauerunt, moraliter nos inſtruimur, quia ſi tentationes diaboli curauerimus cautè repellere, profectò nobis angeli miniſtrabunt.

Oremus ergo fratres & filij dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt qui tentatoris ſuperauit aſtutias, ipſe nos liberet ab inſidijs tentatoris, nec nos permit-
2. Cor. 1. tat in tentationem induci, ſed ſi quando fortè tentatio nos apprehendat humana, non permittat vſque ad conſenſum tentari: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

In Sabbato quatuor temporum.

Chriſti transfiguratio, & diſcipuli tres quid deſignent, de veſtimentis Chriſti, de multiplici transfigurationis comprobatione, de caſu bonorum & malorum diuerſo.

SERMO VNICVS.

Matt. 17. ASſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos.

QVia fidelis eſt dominus in promiſſo, ideo quod promiſit, adimple-
Matt. 26. uit. Promiſerat enim apoſtolis dicens: Sunt quidam de hîc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, id eſt, in ea claritate, in qua peracto iudicio apparebit in regno.

Matt. 17. Sed ecce promiſſum impleuit, quia poſt ſex dies aſſumpſit Ieſus Petrum, & Ia-
Marc. 9. cobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelſum ſeorſum,
Luca 9. & transfiguratus eſt ante eos. Sex enim ſunt dies, in quibus oportet hominem
Luca 13. operari: ſeptimo autem die requieuit Deus ab omni opere, quod patrarat. Rectè igitur hæc transfiguratio poſt dies ſex facta fuiſſe narratur, quia glorificatio futura promittitur in requie poſt laborem, tanquam in ſeptenario poſt ſenarium.

Luca 9. Et propter eandem cauſam bene Lucas dicit, Poſt dies octo: quoniam hæc transfiguratio in octaua reſurrectionis ætate promittitur affutura. Quamuis & ſecundum literam non diſcordet, quòd poſt ſex dies ſecundum Matthæum & Marcum, & poſt octo ſecundum Lucam huiuſmodi transfiguratio facta fuiſſe docetur: cum illi medios dies tantùm commemorent, iſte vero & primũ præmiſit, & vltimum quo compleuit, adiunxit.

In transfiguratione verò Ieſus non ſubſtantiam aſſumptæ carnis amiſit, ſed gloriam futuræ reſurrectionis oſtendit. Sed ante omnia poteſt quæri, qualis fuerit illa viſio: vtrum ſpiritualis, an potius corporalis. Quędam ſpiritualis eſſe videtur, quia ſecundum quod diſcipuli erant ſomno grauati. Verùm in ſomno
Num. 27. non apparet vera viſio, ſed tantùm imaginaria; & ideo, viſio illa non videtur
Deut. 32. corporalis, ſed ſpiritualis. Præterea cùm Moyſes veraciter eſſet mortuus, ſi tunc
& 34. corporaliter apparebat, videtur ergo quòd ſurrexiſſet cùm vero corpore; aut iterum

iterum fuit mortuus,& ſic fuit contra iuſtitiam ſine culpa.Punitur,quia quæli-
bet mors eſt pœna:aut perpetuo manſit viuus,& ita Chriſtus contra verbũ Apo- 1.Cor.15.
ſtoli,non fuit primitiæ dormientiũ,quia nõ ſurrexit primus immortalis, & im Col. 10.
paſsibilis. Ecõtra videtur quòd illa viſio fuit corporalis,quia ſacra ſcriptura ma
nifeſtè diſtinguit inter ſpiritualẽ viſionẽ & corporalem. Euangeliũ verò ſpiri-
tualem viſionem cõmemorat, tunc perhibet eam factã in ſomno vel in exceſ-
ſu,quemadmodũ angelus apparuit Ioſeph dicẽs: Ioſeph fili Dauid, noli timere, Matth.1.
accipe Mariam cõiugem tuam.Expreſsè dicitur quòd in ſomnis apparuit, cùm Actor.10.
Petrus vidit cœlum apertum,& deſcendens vas quoddam, velut linteũ magnũ
quatuor initijs ſubmitti de cœlo in terram.Expreſsè dicitur, quòd cecidit ſuper
eum mentis exceſſus.Quando verò corporalẽ viſionẽ cõmemorat, tunc narrat
rem geſtam: Quemadmodum vbi dicitur,quòd angelus Domini ſtetit iuxta pa Luc.
ſtores,& claritas Dei circumfulſit illos,& timuerunt timore magno. Et vbi di- Matt.
citur,quod Magi videntes ſtellam in Oriente, venerint Hieruſalẽ,dicentes: Vbi
eſt qui natus eſt Rex Iudæorum?Præterea niſi viſio iſta vera,procùl dubio nõ fu-
iſſet verũ ſignum glorificationis futuræ, quoniam verũ non rectè ſignatur per
falſum. Quid ergo dicemus?vtiq; quòd hæc viſio extitit corporalis; quia ſicut
corporales adſumpſit diſcipulos,& adduxit ad montem illos corporaliter: trãſ-
figuratus eſt ante eos,& in veritate reſplenduit facies eius ſicut ſol, & veſtimen-
ta eius facta ſunt alba ſicut nix.Licet ergo Petrus,& qui cum illo erant,eſſent ſo-
mno grauati,non tamen viſionem iſtã in ſomno viderunt: quia ſicut idem Eu-
angeliſta teſtatur,euigilantes viderunt maieſtatẽ eius & duos viros, qui ſtabant
cum illo.Moyſes verò ſiue corpus aëreum ſumpſerit, ſicut angeli, cùm apparẽt
hominibus; ſiue veraciter reſurrexerit,procul dubio redijt, vnde venerat. Et ſi
dicatur eum obijſſe,mors illa non fuit pœna:quia ex illa nullum ſentit dolorẽ.
Sicut aũt poſt reſurrectionem ad inſtruendam fidem, etiã in corpore immorta-
li,ſigna mortalitatis exhibuit, quando lateris aperturam, & locum clauorum
oſtendit:ſic & propter aſſertionem fidei ante reſurrectionem immortalitatis ſi-
gna in corpore mortali monſtrauit. Quia reſplenduit facies eius ſicut ſol,& ve-
ſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.

Verum quia mirum erat,& mirabile quod mõſtrabat, vt firmius crederetur,
voluit illud multiplici teſtimonio comprobare.De cœlo ſcilicet,& de terra: de
paradiſo,& de inferno. A Deo,& homine: à viuis,& mortuis: per prӕteritos, &
præſentes: per legem,& prophetas, quoniam apparuerunt eis Moyſes & Helias,
cum ipſo loquentes.Et ecce nubes lucida obumbrauit illos, & vox de nube di-
cens:Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene cõplacui: ipſum audite. Vox
de nube perhibuit teſtimonium veritati de cœlo.

Diſcipuli autem in monte fuerunt teſtes veritatis in terra. Moyſes de infer- Zach.9.
no,quia nondum Chriſtus eduxerat vinctos ſuos de lacu,in quo non erat aqua.
Helias de paradiſo,in quo cum Enoch vſque ad tribulationem vltimam futu-
ram per Antichriſtum creditur permanſurus.

A Deo patre vox illa proceſſit: Hic eſt filius meus dilectus. Ab homine Petro
verbum illud exiuit:Domine,bonum eſt nos hic eſſe. Viuus erat Helias,mortu-
us Moyſes. At ille viuus erat,ſed morietur: iſte vero mortuus,ſed victurus. Am-
bo tamen præſentes erant,is vt legifer,hic vt propheta: vt rei miræ mirabile te-
ſtimonium perhiberent. Per illos,vt per præteritos: per apoſtolos, vt per præſen-
tes perhibetur teſtimonium veritati. Quoniam & qui præibant & qui ſequebã- Matt.21.
tur clamabant,dicentes:Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine
domini. Tres apoſtoli & duo prophetæ fuerunt adhibiti,quia ſecundum legem Deut.17.
diuinam in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.

Petrus autem viſionis gloria,vel potius viſione gloriæ delectatus aiebat:Do-
mine,bonum eſt nos hîc eſſe.Sed Petrus videns glorificatam humanitatem, tã-
to afficitur gaudio, vt nunquam velit ab eius intuitu ſeparari: quid de illis pu-
tandum eſt,qui diuinitatem glorificantem aſpiciunt,cum quanto gaudio ſem-
per illi deſiderãt inhærere?Nec oculus vidit,nec auris audiuit, nec in cor homi Eſaiæ 63.
nis aſcendit,quæ præparauit Deus diligẽtibus ſe.In eo verò quod addidit, Si vis,

ſaciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, & Heliæ vnum, neſciebat, vt ait alius Euangeliſta, quid diceret. Quia non eſt neceſſarium tabernacu-
Apoc. 21. lum, vbi ſecundum Apocalypſin Ioannis, Deus omnipotens eſt templum & agnus. Et quia gloriam quæ promittitur poſt reſurrectionem in cœlo, redditam eſſe putabat ante reſurrectionem in terra, ſed perterritus & attonitus, vel magis in extaſi poſitus, & in exceſſu tranſlatus, neſciebat cogitare futura, quem præſentia delectabant. Vnde reprehendi non meruit, aut etiam increpari. Sed adhuc
2. Cor. 6. ipſo loquente, ecce nubes lucida, non obſcura; Non enim eſt conuentio lucis ad tenebras, neque Chriſti ad Belial; obumbrauit eos, vt oſtenderet viſionẽ huiuſmodi non eſſe veritatem futuræ glorificationis, ſed vmbram, vt per vmbrã veniretur ad veritatem, quaſi per ſpeciem ad rem, & per fidem ad ſpeciem.

Porrò quare factum ſit hoc miraculum, & cur hoc mirabile ſit oſtenſum, oſtenditur, cum infertur: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene compla-
Gen. 6. cui: ipſum audite. Ac ſi diceret manifeſtius: Ego, qui dixeram, Pœnitet me feciſſe hominem, ecce nunc dico: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Hic ergo, nõ alius filius eſt, nõ ſeruus meus, nõ alienus; dilectus, nõ maledictus, in quo mihi cõplacui, nõ diſplicui, & ideo ipſum audite, nõ cõtradicite.

Cadũt boni in faciẽ, mali autẽ retrorſum. Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. Boni nanque cadunt in faciem, mali verò retrorſum. De bonis autem cadentibus dicitur: Ceciderunt in facies ſuas & adorauerunt Dominum. De malis verò caden-
Apoc 4. tibus legitur: Abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Iſti cadunt in faciẽ,
Ioan. 18. per humiliationem: illi cadunt retrorſum, per auerſionem. Iſti quò cadunt, intelligunt: illi quò cadunt, ignorant. Beatus tamen qui ſemper eſt pauidus. Quia
Prouer. 28. timor domini peccatum expellit. Hinc propheta dicit ad dominum: A timore
Eccleſ. 1. tuo concepimus domine, & peperimus ſpiritum ſalutis.
Eſa. 26.

Audientes ergo diſcipuli teſtimonium Deitatis, & maieſtatis gloriã intuen-
Pſal. 63. tes, ceciderunt & timuerũt: quia accedet homo ad cor altum, & exaltabitur De-
Prouer. 25. us, & inueſtigator maieſtatis opprimetur à gloria. Vnde Propheta: Domine, au-
Abac. 3. diui auditionẽ tuã, & timui; conſideraui opera tua, & expaui. Ex eo autem præ-
Diſcipuli cur timuerint. cipuè timuerunt, quòd cùm Petrus quaſi comparaſſet Ieſum Moyſi & Heliæ, dicendo: Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, & Heliæ vnum, audientes poſtea vocem de nube dicentem: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: & intelligentes ipſum Deum eſſe, Dei filium Ieſum Chriſtum, tanquam errauerunt, timore perterriti ceciderunt.

Sed ne præ timoris magnitudine deſperarent, acceſſit Ieſus, & tetigit eos, di-
Ioan. 15. xitq́ue illis: Surgite, & nolite timere. Acceſſit, & tetigit: quia per ſe ſurgere non valebant. Sine me, inquit, nihil poteſtis facere.

Leuantes autem oculos ſuos, neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum. Nam ſi Moyſes & Helias perſeueraſſent cum ipſo, vox patris videretur incerta, cui potius teſtimonium protuliſſet.

Spiritualis expoſitio. Scio fratres & filij, quod vos delectat expoſitio literalis, ſed puto quod magis ſpiritualis expoſitio delectabit. Et ideo ſi literam diligenter audiſtis, ſpiritum diligentiùs audiatis. Aſſumpſit ergo Ieſus Petrum, & Iacobũ & Ioannem, & duxit illos in montem excelſum, &c.

Diſcipuli tres quos ſignificẽt. Tres iſti diſcipuli, deſignant tres ordines fidelium in eccleſia, prælatos, continentes, & coniugatos. Hi ſunt Noë, Daniel, & Iob, quos Ezechiel vidit in viſione ſaluandos. Sed ſecundum euangelicam veritatem, duo ſunt in agro, duo
Ezech. 14. in lecto, & duo in mola. quorum vnus aſſumetur, & alter relinquetur. Quoniã
Matt. 24. de quolibet ordine quidam aſſumuntur ad gloriam, & alij relinquuntur ad pœnã. Non enim locus ſanctificat hominem, ſed homo locum. Tres ergo diſcipulos aſſumpſit Ieſus, & duxit eos in montem excelſum: quia tres ordines fideliũ accepit dominus, & adducit in cælũ: ſed nõ omnes de omnibus: quia ducit illos
Matth. 25. ſeorſum, id eſt, diuiſim, ſicut paſtor ſegregat oues vel agnos ab hœdis, vt tolla-
Eſa. 26. tur impius, ne videat gloriam Dei, quæ promittitur & datur in cælo, quia do-
Pſal. 10. minus in cælo ſedes eius. Qui dicit, Volo pater, vt vbi ego ſum, illic ſit & mi-
Ioan. 17. niſter meus.

Quòd autem transfiguratus eſt ante eos ſignificat, quòd videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem videbimus facie ad faciem, ſicuti eſt, quandò de figura transferemur ad veritatem, & de fide producemur ad ſpeciem.

Transfiguratio domini quid myſticè ſignificet.

Et reſplenduit facies eius ſicut ſol, veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix. Veſtimenta Chriſti ſunt vniuerſi fideles, de quibus ad ipſum dicitur per Prophetam: His omnibus velut veſtimento veſtieris. Et ad quos Apoſtolus dicit: Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Et ideo non ſolùm facies Chriſti reſplenduit ſicut ſol, ſed etiam veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix. Quemadmodum, inquit Apoſtolus, Saluatorem expectamus Dominum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.

Veſtimenta Chriſti myſticè qua.
Eſa. 46.
Rom. 6.
Phil. 3.

Porro, quanta eſt differentia inter claritatem ſolis, & niuis candorem, tanta eſt differentia inter gloriam capitis, & glorificationem membrorum.

Duplex autem glorificationis eſt ſpecies: Vna ſpiritus, & altera corporis. Vna qua glorificatur corpus, & altera quâ glorificatur ſpiritus: quia ſecundum prophetam de manu domini recipiemus duplicia. Totus igitur homo in ſtola mẽtis & ſtola carnis gloriam obtinebit.

Quia verò corpus conſtat ex quatuor elemẽtis, terra, aqua, igne, & aëre: ad ſtolam corporis quatuor proprietates pertinere dicuntur, claritas, ſubtilitas, agilitas, & impaſſibilitas.

Et quia ſpiritus tres habet naturales virtutes, vim rationabilem, vim iraſcibilem, & vim concupiſcibilem: ad ſtolam ſpiritus tres aſſeruntur proprietates ſpectare, cognitio, dilectio, & delectatio. Has & illas commemorat & commendat Sapiens ille, qui ait: Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent: & regnabit dominus illorum in perpetuum. His verbis proprietates glorificati corporis deſignat. Ac ſi diceret: Fulgebunt clari, & tanquam ſcintillæ ſubtiles in arundineto diſcurrent agiles. Et regnabit dominus illorum in perpetuum, & ipſi cum domino impaſſibiles. Conſequenter autem glorificati ſpiritus proprietates aſſignat. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem, & fideles in dilectione acquieſcent ei: quia donum & pax eſt electis Dei. Intelligẽt veritatem, ecce cognitio. Fideles in dilectione, ecce dilectio. Pax eſt electis, ecce delectatio. Vt autem dominus in apoſtolis circa mercedem glorificationis æternæ erigeret ſpem, aſtrueret fidem, & accenderet charitatem: in ſeipſo vtranque ſtolam, & vtriuſque proprietates exhibuit. Quia reſplẽduit facies eius ſicut ſol, ecce corporis ſtola. Nõ enim ſimpliciter dixit, Reſplẽduit, ſed addidit, Sicut ſol. Nam illæ quatuor proprietates inueniuntur in ſole. Claritas in ſubſtantia, quia ignea eſt, & lucida. Impaſſibilitas in natura: quia perpetua cõſiſtit & incorrupta. Subtilitas in radio: quia ſine obſtaculo penetrat vitrum. Agilitas in motu: quia vno die diſcurrit ab Oriente in Occidentem. Has etiam proprietates in mortali corpore Chriſtus oſtendit. Subtilitatem, quando naſcebatur de virgine. Agilitatem, quando gradiebatur ſuper aquas. Claritatem, quando transfigurabatur in monte. Impaſſibilitatem, quando manducabatur in cœna. Proprietates autem glorificati ſpiritus commendantur, cum dicitur: Hic eſt filius meus dilectus: ecce dilectio. In quo mihi bene complacui: ecce delectatio. Ipſum audite: ecce cognitio. Nam & ipſe dicebat: Quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Deus enim quantò magis cognoſcitur, tantò magis diligitur. Quantò magis diligitur, tantò magis delectat.

Corporis glorificati proprietates quatuor.
Spiritus glorificati proprietates tres.
Sapien. 3.
Proprietates quatuor in ſole.
Proprietates glorificati corporis Chriſtus in ſuo mortali corpore oſtendit.
Luca 2.
Ioan. 6.
Mat. 9.
Ioan 19.
Ioan. 15.

Nos ergo fratres & filij, ſi cupimus glorificationis ſtola veſtiri, de valle aſcẽdamus ad montem: vt noſtra conuerſatio ſit in cœlis. Iuxta quod monet Apoſtolus, dicens: Quę ſurſum ſunt quęrite, non quę ſuper terrã non inhiantes terrenis, ſed adhęrentes cęleſtibus: vt aſcendamus de virtute in virtutem, donec videamus Deum deorum in Syon; præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Amen.

Col. 2.
Pſal. 83.

(.·.)

Dominica tertia in Quadrageſima.

Aquoſa loca in quibus immundus ſpiritus requieſcit: de tribus ſcopis, quibus conſcientia domus mundatur, & tribus ornamentis, quibus ornatur: & de ſeptem vitijs capitalibus.

SERMO I.

Lucæ 11.

CVM immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa, quęrens requiem & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et cùm venerit, inuenit eam ſcopis mundatam ornatam. Et tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et tunc fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.

SAEPE neceſſitas impedit quod requirit vtilitas, quod ipſe nūc experiri cōpellor. Requirit enim vtilitas, vt his ſacris diebus frequentius ſolito, per exhortationes ſermonum debeam populos admonere, ſed impedit hoc neceſſitas, quia præter ſolitū, imo plus ſolito, multis, & magnis ſum occupatus negocijs, vt nullum mihi ſit ocium otioſum. Quid ergo? Facere nolim quod queo, quia quod velim facere nequeo? Abſit. Eſt aliquo prodire tenus ſi non datur vltra. Nam & Apoſtolus ait: Lac vobis potum dedi, non eſcam. Dicam ergo: Cùm immundus ſpiritus exierit de homine ambulat per loca inaquoſa.

1. Cor. 3
Lucæ 11

Tria quædā circa immundū ſpiritum notanda.

Circa immundum ſpiritum tria notare debemus, quæ docet nos Veritas ipſa notare, videlicet, egreſſum, ꝓgreſſum, & regreſſum. Egreſſum ab homine; progreſſum per loca; regreſſum ad domum. De primo dicitur: Cum immundus ſpiritus exierit de homine. De ſecundo ſubditur: Ambulat per loca inaquoſa. De tertio verò additur: Reuertar, inquit, in domum meam vnde exiui. Egreſſus eſt ſemper homini bonus; regreſſus ſemper eſt homini malus. Progreſſus autē interdum eſt homini bonus, interdum eſt malus. Bonus, cum tentationi non acquieſcitur: malus autem cum conſentitur. Videamus ergo quid prouenit de egreſſu, quid euenit de progreſſu, quid aduenit de regreſſu. Cùm immundus, inquit, ſpiritus, exierit ab homine, tunc domus ſcopis mundatur & ornatur. Ecce quid prouenit de egreſſu. Ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, ſed nō inuenit. Ecce quid euenit de progreſſu. Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Ecce quid aduenit de regreſſu. Procuremus itaque diligenter egreſſum, vt domus noſtra ſcopis mundetur & ornetur. Caueamus autem prudenter progreſſum, vt immundus ſpiritus quærens requiem non inueniat. Timeamus verò vehemēter regreſſum, ne ſint nouiſſima noſtra peiora prioribus. Intrat ergo ſpiritus immundus per culpā, ſed exit per pœnitentiam; ingreditur per vitium, ſed exit per virtutem. Nam egreſſus vitij, virtutis operatur ingreſſum. Vel potius virtutis ingreſſus, vitij operatur egreſſum.

2 Cor. 6
Luca 7

Quia non eſt conuentio lucis ad tenebras, neq; Chriſti ad Belial. Dimiſſa ſunt, inquit, ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Aquoſa loca quæ ſint
Gen. 49
Prouer. 9
Iob 40
Loca inaquoſa quæ ſint.

Cùm autem immundus ſpiritus exierit de homine, tūc ambulat per loca inaquoſa, ſed quærit in eis requiē, & nō inuenit. Aquoſa loca, ſunt corda luxurioſa, in quibus cōcupiſcentiæ luxus exuberat. De hac enim aqua patriarcha Iacob dixiſſe legitur ad Ruben: Effuſus es ſicut aqua nō creſcas, quia aſcēdiſti cubile patris tui. Nā & aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſcōditus eſt ſuauior. In his locis aquoſis immūdus ſpiritus requieſcit. Iuxta quod legitur: Sub vmbra dormit, in ſecreto calami, in locis humentibus. Loca verò inaquoſa ſunt corda caſta, quæ charitatis igne flāmeſcunt: in quibus nō malignus ſed benignus ſpiritus

requie-

requieſcit. Iuxta quod legitur: Super quē, inquit, requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilē & quietū, & trementē ſermonem meū? Ambulat ergo ſpiritus immundus per inaquoſa loca, fiduciam habens, vt Iordanis influat in os eius. Circuit enim quærens quē deuoret. Sed quærens in eis requiē & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meā vnde exiui. Non enim eſt mirū ſi ſpiritus mendacij mentiatur, aut ſi ſpiritus præſumptionis præſumat. Adhuc enim domum dicit eſſe ſuam, de qua exiuit: quæ non eſt iam ſpiritus immūdi, de qua ſpiritus eſt eiectus immundus. Hæc domus eſt conſcientia. De qua dicit Pſal. Perambulabā in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

Eſaia 5. Iob. 40. 1. Pet. 5. Domus conſcientia. Pſal. 100.

Cum in hanc venerit domum, de qua per pœnitentiam eſt egreſſus, inuenit eam ſcopis mundatam & ornatam. Mundatam eiectis vitijs, ornatam introductis virtutibus.

Tribus autem ſcopis domus iſta mundatur. Scopa compunctionis in corde, ſcopa confeſſionis in ore, ſcopa ſatisfactionis in opere. Scopa compunctionis mundatur cor à labe contagionis iniquæ. Scopa confeſſionis mundatur os à ſorde locutionis peruerſæ. Scopa ſatisfactionis mundatur opus à fœditate conſuetudinis prauæ.

Scopi tres quibus cōſcientia mūdatur.

Tribus etiam ornamentis ornatur, donis, virtutibus, & operibus. De quibus inquit Propheta: Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumamicta varietate. Ornatur enim varietate donorū, ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, & ſpiritu timoris domini. Ornatur & varietate virtutum, fide, ſpe, & charitate: iuſtitia, fortitudine, prudentia, temperantia. Ornatur quoque varietate operum: oratione, ieiunio, eleemoſyna, & præſertim illis operibus pietatis, quę dominus in iudicio commendabit: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere, &c.

Ornamenta tria quibus anima ornatur. Pſal. 44. Eſa. 11. Matth. 25

Tunc immundus ſpiritus, quaſi non poſſit ſolus domum iſtam irrumpere, vadit, & aſſumit ſeptē alios ſpiritus nequiores ſe. Ideo nobis deſcribitur immundi ſpiritus aſtutia, vt ſtudeamus adhibere cautelam. Certè, cùm nō poteſt vnū ſeducere, tentat vt ſeducat aliū. Quia cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa. Cùm vno modo ſeducere nequit, tentat vt alio modo ſeducat. Quia quærens requiē & nō inueniens, dicit: Reuertar in domū meam vnde exiui. Cùm ſolus non poteſt ſeducere, tētat vt ſeducat cū alijs, quia vadit & aſſumit ſeptē alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Verbi gratia ſupponatur exemplum: Cum ſpiritus luxuriæ eiectus ab homine, videt eum continentia præditum, honeſtate præclarum, ita vt difficile ſit eum de carnis fragilitate ſeduci, ad alias artes recurrit, aliasq; fraudes excogitat. Et primò, ſpiritum ſimulationis aſſumens, tentat per hypocriſim, vt ſeducat. Secundò, ſpiritum fauoris aſſumens, tentat per vanam gloriam, vt decipiat. Tertiò, ſpiritum ambitionis aſſumens, tentat per cupiditatem, vt fallat. Quartò, ſpiritum elationis aſſumens, tentat per ſuperbiam, vt ſeducat. Quintò, ſpiritum præſumptionis aſſumens, tentat per arrogantiam, vt decipiat. Sextò, ſpiritum oſtentationis aſſumens, tentat per iactantiam, vt ſeducat. Septimò, ſpiritum diſſolutionis aſſumens, tentat per ſuperfluitatem, vt fallat. Et ſic demum ſpiritus luxuriæ reuertitur, & ſubintrat. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Non ſolùm, quia imputantur peccata dimiſſa, ſed quia ſuperinducuntur admiſſa.

Sed nec ſic deſperandum eſt: quia Ieſus ſeptem dæmonia eieciſſe legitur de Maria, id eſt, vel ſeptem vitia principalia, quæ ſignificata ſunt per ſeptem gentes, quæ de terra promiſſionis fuerunt eiectæ: quibus opponuntur ſeptem petitiones, ſeptem virtutes, & ſeptem dona: Vel potius vitia ſpiritualia ſimul & corporalia, quæ per ſeptenarium deſignantur, propter ternarium & quaternarium, in quibus componitur ſeptenarius. Ternarius enim refertur ad ſpiritum, qui tres habet naturales virtutes: vim rationabilem, vt diſcernat inter bonum & malum: vim iraſcibilem, vt fugiat malum: vim concupiſcibilem, vt appetat bonū. Quaternarius aūt refertur ad corpus, quod conſtat ex quatuor elementis, terra, aqua, igne & aëre: vt ſeptem dæmonia intelligantur eiecta, quando vitia

Mar. 16 Dæmonia ſeptem de Magdalena eiecta, quid ſignificent. Vires animæ ſuperiores tres cur datæ.

Vitia cor-poralia. corporalia & ſpiritualia ſunt dimiſſa. Corporalia, vt gaſtrimargia, luxuria. Spiritualia, vt ira, inuidia, &c.

Vitia ſpiri-tualia. Satagamus ergo fratres & filij, ne ſicut canes reuertamur ad vomitum. Quia nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciẽs retro, aptus eſt regno Dei. *Prouer. 26.* Nam & vxor Loth, quia retro reſpexit, legitur in ſtatuam ſalis fuiſſe conuerſa. *2. Pet. 2.* Quia verò ex noſtra fragilitate defecimus, beatorum martyrũ Stephani & Laurentij merita imploremus, *Luca 9.* vt ipſi pro nobis intercedant ad dominum Ieſum Chriſtum, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Amen.

Feria V. poſt primam dominicam Quadrageſimæ.

De Chriſti iuſtitia, potentia, miſericordia, prudentia, vigilantia & doctrina: de febribus ſynagoga quibus detinetur, & de ſimplici, duplici, cõtinua & interpellata febri: deniq; de ægritudinu varietatibus.

SERMO I.

Luc. 3. SVrgens Ieſus de Synagoga, introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus.

MVlta nobis & magna circa redemptorem noſtrum in hac euangelicę lectionis ſerie commendantur, iuſtitia, potentia, miſericordia, prudentia, vigilantia, & doctrina. *Iuſtitia ſaluatoris.* Iuſtitia, quia ſurgens de ſynagoga, intrauit in domum Simonis. *Potentia Chriſti.* Potentia, quia ſtans ſuper eam imperauit febri, & dimiſit illam. *Miſericordia.* Miſericordia, quia manus ſingulis ſuperponens, curabat eos. *Prudẽtia.* Prudentia, quia increpans dæmonia clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei viui, non ſinebat ea loqui. *Vigilãtia.* Vigilantia, quia & alijs ciuitatibus oportet me, inquit, euangelizare regnũ Dei. *Doctrina.* Doctrina, quia erat prædicans in ſynagogis Galilææ.

Mar. 2. Surgens ergo de ſynagoga, intrauit in domum Simonis, quoniam infideles deſeruit, & ad fideles acceſſit. Synagogam propter perfidiam reprobauit, & Eccleſiam propter obedientiam prælegit. Simon autẽ interpretatur obediens: *Simonis domus quid ſignificet.* cuius domus eſt vniuerſalis Eccleſia, quam ei dominus gubernandam commiſit. Tu es, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. *Matth. 16.* Cuius obedientiam dominus cõmendat & commemorat per prophetã: *Pſal. 17.* Populus, inquit, quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Nihil iuſtius, quàm vt dominus infideles & inobedientes abijciat: fideles autem & obedientes aſſumat. *Pſal. 137.* Quoniam humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit. *Iacob. 4. 1. Pet. 5.* Superbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod alibi apoſtoli leguntur dixiſſe Iudæis: *Actor. 13.* Quia repuliſtis verbum Dei, & indignos vos fecistis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes. Vnde ſi nolumus abijci, ſed aſſumi, infidelitatem, & inobedientiam ſtudeamus abijcere: fidem autem & obedientiam aſſumere ſtudeamus. *Iacob. 5.* Quia fides ſine operibus mortua eſt, & opera ſine fide non viuunt.

Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Quam prius dixerat ſynagogam, modò Simonis ſocrum appellat. Socrus enim eſt mater vxoris. Mater autem eccleſiæ, quæ vxor eſt Simonis, ſacramentaliter ſibi coniugio copulata, intelligitur ſynagoga, iuxta quod ipſa dicit in Cãticis: *Can. 1.* Filij matris meæ pugnauerunt aduerſum me. Nam de ſynagoga nati ſunt* primùm fideles, de qua **al primitiui.* ſecundum carnem & ipſe Chriſtus traxit originem. Propter quod & ipſe dicebat: *Ioan. 4.* Quia ſalus eſt ex Iudæis. Poſtquam ergo Chriſtus à ſynagoga ſurrexit, deſerens eam propter perfidiam, tunc ipſa ſocrus Simonis cœpit magnis febribus detineri. Non dixit, Febre, ſed, Febribus, vt intelligatur non vna tantũ, ſed multis febribus laboraſſe. *Febris ſynagoga duplex.* Synagoga quippe duabus præcipuè febribus detinetur, erroris videlicet, & inuidiæ. De prima dicit Pſalmus: Quoniam errauerunt à ventre,

ventre, locuti ſunt falſa. De ſecunda dicit Euangeliſta, quòd per inuidiam tra- *Pſal. 37.*
diderunt eum. Febris erroris de frigido procedit humore. Iuxta quod legitur: *Matth. 27.*
Facta ſunt encœnia in Hieroſolymis, & hyems erat. Hyems erroris & infidelita- *Ioan. 11.*
tis & ignorantiæ. Vnde quando Petrus negauit, calefaciebat ſe ad ignem, quia *Hyems ſpi-*
frigus erat. Febris autem inuidiæ, de calido procedit humore. Iuxta quod legitur: *ritualis.*
Super eos cecidit ignis, & non viderunt ſolem. Ignis inuidiæ, indignationis, & *Ioan. 18.*
odij. Nam exarſit ignis in ſynagoga eorum, & flamma combuſſit peccatores. O *Pſalm. 57.*
quàm graui torquetur inuidia ſynagoga, quando videt Eccleſiam habere reg- *Pſalm. 152.*
num & ſacerdotium, templum & altare, legem & prophetiam. Quoniam abla- *Inuidia ſy-*
tum eſt ei regnum Dei, & datum genti facienti fructus eius. Tam grandi tamen *nagoga.*
detinetur errore, vt nec ſic intelligat veritatem. Cognouit bos poſſeſſorem ſuũ, *Matt. 21.*
& aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus inſipi- *Eſaie 1.*
ens non intellexit.

His ergo febribus ſocrus Simonis, id eſt, ſynagoga tenetur: ſed qui ſunt in do-
mo fideles, orant pro ipſa, petentes, vt Deus auferat velamen de cordibus eius, vt
Ieſum Chriſtum, qui eſt veritas, agnoſcat. Ipſe verò precibus fideliũ inclinatus,
ſtans ſuper eam, ad patris videlicet dextram exaltatus: quoniam exaltauit illum
Deus, & dedit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne *Phil. 2.*
genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum, & omnis lingua confitea-
tur, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris.

Imperauit febri, & dimiſit illam. Non quòd febris tanquam res ſenſibilis aut rati-
onabilis intellexerit: ſed quòd de ipſa ſuum beneplacitum adimpleuerit. Qui di- *Pſal. 148.*
xit, & facta ſunt, mãdauit, & creata ſunt. Nã omnia quæcunq; voluit dominus, *Pſal. 134.*
fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. Nihil potentius, quã quòd
eius imperium inſenſibilia quoq; ſentiant & obediant imperanti.

Vnde continuò ſurgens miniſtrabat illis. Licet enim naturale ſit febricitanti-
bus, incipiente ſanitate laſſeſcere, & ægritudinis moleſtiam perſentire, miracu-
lum tamen vicit naturam. Quia ſanitas quæ Dei datur imperio, tota ſimul & in-
tegra redit. Et ideo continuò ſurgens miniſtrabat illis: vt in hoc miraculum al-
ludat myſterio. Quia ſanitas animæ tota ſimul & integra reſtituitur. Scriptum *Ioan 7.*
eſt enim, Quia totum hominem ſanum fecit in ſabbatho. Hoc autem implebi- *Rom. 9.*
tur, quando plenitudo gentiũ intrabit ad fidem, & tunc omnis Iſrael ſaluus fiet.
Quoniam in diebus illis ſaluabitur Iuda, & reliquiæ Iſrael ſaluæ fient. Sciẽdum *Hiere. 33.*
eſt autem, quod quædam febris ſimplex, quædam duplex, quædam continua, & *Rom. 9.*
quædã interpolata. Simplici febre laborat, qui vnico vitio moleſtatur. Sicut mul- *Febris ſim-*
ti ſunt, qui à cæteris abſtinentes, luxuria inquinantur. Nam quod Iacobus apo- *plex quæ.*
ſtolus ait: Quicunque in vno offendit, factus eſt omnium reus, ſanè debet in- *Iacob. 2.*
telligi, ſic videlicet, quòd quicunque in vno offendit, vnum de mandatis di-
uinis tranſgreditur, factus eſt omnium reus, id eſt, amittit charitatem, ſine qua
cætera non implentur. Nam finis præcepti charitas eſt. Et perfectio legis eſt cha- *1. Timo. 1.*
ritas. *Rom. 13.*

Duplici verò febre laborat, qui multis vitijs irritatur, vt mulier illa peccatrix, *Febris du-*
de qua dominus legitur ſeptem dæmonia eieciſſe: non quòd, qui habet vnum *plex quæ.*
vitium, habeat vniuerſa, ſicut qui habet vnam virtutem, habet vniuerſas. Nam *Marc. 16.*
ſecus eſt in inuio, quàm in via. Omnes enim virtutes ſibi inuicem ſuffragantur,
ſed quædam vitia ſibi inuicem aduerſantur, vt prodigalitas & auaritia, deſpera-
tio & præſumptio. Cõtinua febre laborat, quicunq; in vitio perſeuerat. Et hæc fe- *Febris con-*
bris velut acuta mortalis exiſtit. De qua dominus ait: Moriemini in peccatis ve- *tinua quæ.*
ſtris. Et de hac fortè Ioannes apoſtolus ait: Eſt peccatum ad mortem, non pro eo *Ioan 8.*
dico vt quis oret. *1. Ioan. 2.*

Interpolata verò febre laborat, qui quandoq; pœnitet de peccato, ſed ad illud *Febris in-*
reuertitur tanquã canis ad vomitum: & talis quandoq; quotidiana, quandoq; ter- *terpolata.*
tiana, quandoq; quartana febre laborat: ſecũdùm quòd facilè, vel faciliùs, vel fa-
cillimè pœnitens relabitur in peccatum.

Nemo tamen deſperet, quia rogauerunt illum pro ea, & imperauit febri, & *Nemini de-*
dimiſit illam. Certè quæ ſuis meritis curari non poterat, alienis precibus eſt ſa- *ſperãdum.*

nata. Et ideò cùm quis aliquo graui peccato laborat, recurrat ad eccleſiam, vt oret pro illo. Scriptum eſt enim, Quia Ieſus vt vidit fidem illorũ, ait paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua.

Cùm ſol autem occidiſſet, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum, & curabantur omnes. Sol iuſtitiæ Chriſtus eſt, qui illu-
Pſal. 103. minat omnem hominem venientem in hunc mundum. De quo dicit Prophe-
Matth. 27. ta: Sol cognouit occaſum ſuum. Hic ſol occubuit, quando Chriſtus inclinato capite ſpiritum emiſit. Verùm antequam ſol occubuiſſet, pauci fuerunt ſanati,
Pſal. 140. quoniam pauci ante mortem Chriſti ſunt ad fidem conuerſi. Propter quod ipſe
Ioan. 12. dicebat, Singulariter ſum ego donec tranſeam. Cum autem exaltatus fuero à ter
Ibidem. ra, omnia traham ad meipſum. Quia, Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit multum fructum affert. Et ideo cùm ſol occubuiſſet, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad Ieſum, & curabat eos.

Languores Languores mentis ſunt vitia. Tot ergo ſunt varietates languoris, quot ſunt
mentis qui. ſpecies vitiorum. Enumeremus ergo pauca de multis, ad ædificationem multorum. Quidam patiuntur dolores, quidam tumores, quidam calores, & quidam furores. Item quidam ſunt cæci, quidam ſunt ſurdi, quidam ſunt muti, & quidam ſunt claudi. Rurſus, quidam ſunt leproſi, quidam hydropici, quidam paralytici, & quidam lethargici. Graues ſunt ægritudines iſtæ, ſed omnes per Dei gratiam
Odium vt ſunt curabiles.
ſit languor Dolor cordis eſt odium. De quo legitur: Concepit dolorem, & peperit iniqui-
cordis. tatem. Grauis eſt iſte languor: quoniam qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Tu
Pſalm. 7. mor animi eſt ſuperbia. De quo legitur: Scientia inflat, charitas autem ædificat.
1. Ioan. 3. Id eſt, ſcientia ſine charitate facit hominem ſuperbire. Sed & grauis eſt iſte lan-
Tumor animi. guor, quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia. Calor ſpiritus eſt luxuria.
1. Cori. 8. De qua dicit Propheta: Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquen-
Eccleſ. 10. te. Et iſte languor eſt grauis, quia fornicatores & adulteri regnum Dei non poſſi-
Calor ſpiri- debunt. Furor cordis eſt ira. De qua legitur: Fel draconum vinum eorum, & fu-
tus. ror aſpidum inſanabilis. Et iſte languor eſt grauis: Quoniam ira viri iuſtitiam
Oſeæ 7. Dei non operatur.
1 Cor. 6. Porrò, quicunque habent infirmos, ducunt illos ad Ieſum, vt ſanentur à Sal-
Furor cor- uatore: quia non eſt aliud nomen datum ſub cœlo, in quo oporteat homines
dis. ſaluos fieri, reſpiciant ad ſerpentem æneum pendentem in ligno, qui percuſſi
Deut. 32. ſunt ab ignitis ſerpentibus, vt ſanentur. Cæci ſunt, qui carent lumine veritatis.
Iacob. 1. De quibus legitur: Sinite, cæci ſunt, & duces cæcorum. Si cæcus cæcum duxerit,
Act. 4. ambo in foueam cadent. Surdi ſunt, qui pręceptis dominicis obedire contẽnunt.
Num. 21. De quibus dicitur: Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet
Ioan. 3. vocem incantantium, & veneficia quæ incantantur à ſapiente. Muti ſunt, qui à
Cæci ſpiri-
tualiter. laude tacent diuina. Iuxta quod legitur: Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à
Matt. 15. bonis. Claudi ſunt, qui non gradiuntur per ſemitam mandatorum. Iuxta quod
Luca 6. legitur: Quouſque claudicatis in duas partes? ſi dominus eſt Deus, ſequimi-
Surdi my- ni eum.
ſtice qui Sed omnes qui habent infirmos, ducant illos ad Ieſum, vt ſanentur à Sal-
ſint. uatore: quia neminem deſpicit, nullum abijcit. Salus, inquit, populi mei ego
Pſal. 53. ſum. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam,
Muti ſpiri- & inuenietis requiem animabus veſtris. Omnis enim qui venit ad me, non e-
tualiter. ijciam foras.
3. Reg. 18. Hæretici ſunt leproſi, qui in vna parte ſunt integri, & in alia parte ſunt corru-
Pſal. 38. pti: quia ſub ſpecie veritatis, virus falſitatis infundunt. Cupidi ſunt hydropi-
Matt. 11. ci, qui quantò plus bibunt, tantò plus ſitiunt: ad inſtar fornacis, qui quantò
Ioan. 5. plura ligna recipit, tantò plura conſumit. Paralytici ſunt actibus diſſoluti. Le-
Leproſi ſpi- thargici ſunt beneficiorum ingrati. Sed nec iſti deſperent, ſecuri veniant ad Ie-
ritualiter
qui. ſum vt curentur: Quia verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe
Hydropici portauit: percuſſus eſt propter iniquitates noſtras, attritus propter ſcelera no-
myſtice qui. ſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Exibant au-
Eſaia 53.

tem

tem dæmonia à multis, clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei. Et increpans non ſinebat ea loqui. Porrò cùm dicat Apoſtolus, à quocunque prædicetur Chriſtus, gaudeo, ſed & gaudebo, quare prohibebat dæmonia dicere veritatem? Nónne firmius eſt teſtimonium, quod profertur ab aduerſario? Tribus quidē de cauſis. Prima, vt doceret nos fugere vanā gloriam, ne videlicet humani fauoris delectemur applauſu. Secunda, vt doceret nos hæreticam prauitatem vitare, quatinus hoc exemplo inhibeamus hæreticis, ne prædicent etiam veritatem. Quia fel draconum propinant in aureo calice Babylonis. Tertia, ne quia dæmones ſpiritus falſitatis, veritatem dicere credentur. In quo moraliter edocemur, ne laudari velimus à fallacibus & mendacibus: quorum laudatio magis redundat ad iniuriam quàm ad honorem.

Phil. 1. Quare Chriſtus prohibuit dæmonia dicere veritatem. Prædicationem etiam veritatis prohibendam hæreticis.

Illud autem, quod ſubditur: Quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtū, ſanè debet intelligi, ne videatur contrarium ei quod dicit Apoſtolus, quia ſi cognouiſſent, nunquā dominum gloriæ crucifixiſſent, quod à quibuſdam exponitur de dæmonibus. Hi ſi cognouiſſent Chriſtum eſſe dominum gloriæ, nunquam eum ſuggeſtione maligna crucifixiſſent. Nam hoc eſt myſterium abſconditum à ſeculis, reuelatum autem principibus & poteſtatibus per eccleſiam. Diſtinguantur itaque tempora, & concordat ſcriptura. Dæmones enim quandoque credebant, quandoque dubitabant. Nam cùm videbant eum humanos ſuſtinere defectus, dubitabant de ipſo, quemadmodum legitur; quòd cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & poſtea eſurijſſet: accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Cùm autem videbant eum operari miracula, credebant de ipſo quòd filius Dei eſſet. Quemadmodum alibi dixiſſe leguntur: Ieſu Nazarene, quare veniſti ante tempus torquere nos? Scimus quia Sanctus Dei es.

Deut. 31. Apoc. 16. 1. Cori. 2. Coloſ. 1. Matt. 4. Mat. 8.

Dominica quarta in Quadrageſima.

De Chriſti potentia, ſapientia, & benignitate: de duobus miraculis & eorum expoſitione: de vita contemplatiua & actiua, deniq; de duobus teſtamentis & populis.

SERMO I.

ESTpuer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces. Sed hæc quid ſunt inter tantos? *Ioan 6.*

TRIA nobis præcipuè circa redemptorem noſtrum in hac Euangelicæ lectionis ſerie commendantur: potentia, & ſapientia, & benignitas. Potentia, in miraculo. Sapientia, in myſterio. Et benignitas in officio. Quid enim potentius, quàm res augmentare paruiſſimas ſine additamento vel nutrimento? Quid ſapientius, quàm cauſas figurare profundas ſine dicto vel ſcripto? Quid benignius, quàm turbas ſaturare famelicas, ſine prece vel precio? Et certè quos ſpiritualiter pauerat cibo doctrinæ, paſcit etiam corporaliter alimento naturæ: vt qui refecerat ſpiritum, alat & corpus.

Potentia redemptoris. Sapientia. Benignitas.

Hoc autem miraculum de multiplicatione panum & piſcium, ex quibus dominus multitudinem populi ſatiauit, bis legitur operatus. Sed inter primum & ſecundum miraculum multa & magna differentia eſt. Varia quidem, ſed non contraria: diuerſa ſed non aduerſa. In primo quippe miraculo de quinq; panibus hordeaceis & duobus piſcibus, quinq; milia hominum ſaturauit, & de fragmentis quæ ſuperauerāt, diſcipuli duodecim cophinos impleuerūt. In ſecundo verò miraculo de ſeptem panibus & paucis piſcibus, quatuor milia virorum refecit, & de fragmentis impleuerunt Apoſtoli ſeptē ſportas. In primo miraculo diſtinguitur quales panes fuerunt, & quot piſces: In ſecundo verò miraculò, neq;

Miracula duo de panū multiplicatione quomodo differant. Marc. 8.

hoc

hoc exprimitur neque illud. In primo miraculo puer vnus quinque panes hordeaceos & duos piſces habebat: in ſecundo verò miraculo ſeptem panes & paucos piſces diſcipuli habuerunt. In primo miraculo diſcubuerunt quinq; milia hominum ſuper fœnum: in ſecũdo verò miraculo diſcubuerunt quatuor milia hominum ſuper terram.

Plena ſunt omnia diuinis myſterijs & cœleſti dulcedine redundantia; ſi tamen diligentem habeant inſpectorẽ, qui norit ſugere mel de petra, óleumq́; de ſaxo duriſſimo. Eruderemus itaque puteum, quoniam altus eſt, & hauriamus aquam in gaudio de fontibus ſaluatoris.

Sanè duæ ſunt vitæ, duo ſunt populi, & duo ſunt teſtamenta: contemplatiua videlicet, & actiua, Iudaicus & gentilis, nouum & vetus. Actiuæ vitæ deſeruiunt
[illegible] quinque ſenſus. Iudaicus populus habet duodecim Prophetas, duodecim tribus, & duodecim patriarchas. Vetus teſtamentum in quinque libris & duabus
[illegible] tabulis continetur. Porrò & contemplatiuæ vitæ deſeruiunt ſeptem dona. Gentilis populus habet ſeptem eccleſias, ſeptem angelos, & ſeptem diaconos. Nouũ
[illegible] ita con- templati- ue deſerui- entia. teſtamentum conſiſtit in quatuor Euãgelijs. Ad primum ergo miraculum, per quod de quinq; panibus hordeaceis & duobus piſcibus, quinq; milia hominum ſunt ſatiata, & de fragmentis quæ ſuperauerant duodecim cophini ſunt impleti, ad vetus pertinet teſtamentum, cum quinq; libris Moſaicis & duabus tabulis
Populus gentilis. legis. Similiter actiua vita cum quinq; ſenſibus, & Iudaicus populus cum duodecim prophetis, duodecim tribubus & duodecim Patriarchis.

Teſtamentum vetus. Ad ſecundum verò miraculum, per quod de ſeptem panibus & paucis piſcibus quatuor milia hominum ſunt refecta, & de fragmentis quæ ſuperauerant ſeptem ſportæ repletæ, pertinet vita contemplatiua, cum ſeptem donis, & quibuſdam virtutibus. Gentilis populus cum ſeptem eccleſijs, ſeptem diaconi-
Teſtamentum nouũ. bus, & ſeptem angelis. Ac nouum teſtamẽtum cum quatuor Euangelijs. Ecce telam ſermonis breuiter ſumus orſi: ſi tamen eam ſufficienter texere valeamus.
Iacob. 1. Poſtulemus igitur à domino ſapientiã, qui dat omnibus affluenter & non im-
Apoc. 3. properat, ſi fortè clauis Dauid aperire dignetur, quæ claudit & nemo aperit, a-
Panes quinque quid ſignificent. perit & nemo claudit. Quinque panes hordeacei ſunt quinque libri veteris teſtamenti. Et duo piſces, ſunt duæ tabulæ legis diuinæ, vt metonomicè accipiatur continens pro contento.
Piſces duo quid. Puer vnus qui habebat quinque panes & duos piſces, eſt Moyſes, qui exhibuit quinque libros & duas tabulas. Purus quidem in ſe, ſed populum inſtituens puerilem. Medulla hordei ſub duro cortice tegitur,
1. Corin. 3. & ſpiritus legis ſub dura litera occultatur. Quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Videamus vnde illi panes hordeaci fuiſſe deſcribuntur. Franguntur autem huiuſmodi, panes cùm exponuntur. Et tunc reuera multiplicantur, vt poſſint multitudinem eſurientis populi ſaturare. Porrò dupliciter exponuntur, literaliter, ſecundum hiſtoriam; & ſpiritualiter, ſecundum allegoriam.
Ezech. 2. Nam liber Ezechielis monſtratus, ſcriptus erat intus & foris. Fregit ergo domi-
Luca 24. nus duos piſces & quinque panes, quando aperuit diſcipulis ſenſum, vt intelli-
Matt. 11. gerent ſcripturas. Gratias egit, quando inquit ad patrem: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quoniam abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. Benedixit, quando legem Moſaicam approbauit: Si crederetis, in-
Ioan 6. quit, Moyſi, crederetis & mihi: de me enim ille ſcripſit. Iuſſit apponi, quando
Matt. 5. docuit legem veterem venerari, proteſtans, quia non venit legem ſoluere, ſed adimplere. Verùm de quinque panibus hordeaceis & duobus piſcibus, quinque milia hominum ſaturantur: quia de quinque libris veteris teſtamenti, & duabus tabulis legis diuinæ, ſecúndum literalem expoſitionem hiſtoriæ reficiuntur homines animales actiuam vitam ducentes: cui deſeruiunt quinque ſenſus, viſus, auditus, odoratus, guſtus, & tactus, quales ſunt carnales Iudæi, qui ſen-
1. Corin. 2. ſibilia tantùm appetunt, & corporeis ſolummodo ſenſibus delectantur. Vnde, quoniam animalis homo non percipit ea quæ Dei ſunt, ſpiritualis autem omnia dijudicat, de fragmentis quæ remanent, duodecim cophini cumulantur. Quia de ſubtilioribus legis myſterijs, quæ animales homines non percipiunt,

piunt, ſpirituales viri replentur, ſenſum capientes duodecim prophetarũ, qui
non carnaliter, ſed ſpiritualiter ſunt locuti.

Audiſtis expoſitionem primi miraculi, audiatis etiam expoſitionem ſecun- *Thre. 4.*
di, ne dicere valeatis: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis,
quamuis non ego frangam, ſed ille, quem in fractione panis diſcipuli cogno- *Luc. 24.*
uerunt. Septem panes, ſunt ſeptem præcipua dona ſpiritus ſeptiformis, quæ
enumerat Eſaias dicens: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intelle- *Panes 7. quid deſignent.*
ctus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiriritus ſcientiæ & pietatis, & re-
plebit eum ſpiritus timoris domini. Pauci piſciculi, ſunt aliæ minores
virtutes, ad contemplationis tamen epulas neceſſariæ. Hos panes & piſces *Eſai. 11.*
habebant diſcipuli. De quibus legitur: Quia repleti ſunt omnes ſpiritu ſan- *Act. 2.*
cto, & induti ſunt virtute ſpiritus ex alto. Panes iſti creduntur fuiſſe non
hordeacij, ſed triticei. Quia panem de cœlo dedit eis, frumentationem mi- *Pſal. 77.*
ſit eis in abundantiam. Panes igitur de frumento ſunt dona, quibus viri con-
templatiui fruuntur. Hos ſeptem panes viri contemplatiui ſpiritualiter fran- *Panes 7. quomodo ſpiritualiter franguntur.*
gunt, quando contemplationis ocium, cui deſeruiũt dona ſpiritus ſancti ſepti-
formis, propter prædicationis officium interrumpere compellnntur, vt deſer-
uiant vtilitatibus proximorum, & quod in ocio contemplationis addiſcunt le-
gentes & meditantes, hoc in ſtudio prædicationis exponant, admonentes &
exhortantes. Quatuor milia hominum, qui de ſeptem panibns & paucis piſci-
bus ſaturantur, ſunt homines ſpirituales, doctrinam Chriſti ſeruantes, in qua-
tuor Euangelijs comprehenſam: qui ad prædicationem doctorum ſpirituali
gratia ſaginantur. Quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei, *Deut. 8.*
quod procedit de ore eius. Fragmenta quæ remanent, ſunt arcana myſteria *Fragmenta remanẽtia.*
contemplationis, quæ ſimplices non attingunt. De quibus ſeptem ſportæ re-
plentur, id eſt, ſeptem angeli tuba canentes, videlicet, prælati ſeptem eccleſia-
rum, quas Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi deſcribit. Tales erant apoſtoli, qui- *Apoc. 9.*
bns veritas ipſa dicebat: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris au- *Apoc. 12.*
tem in parabolis. Et ad hos pertinent ſeptem diacones, qui electi ſunt ab Apo- *Luca 8.*
ſtolis, viri pleni ſpiritu ſancto & ſapientia, vt menſis miniſtrarent victua- *Act. 6.*
lia. Reſpice igitur, in primo miraculo diſcubuerunt homines ſuper fœ-
num, & in ſecundo miraculo diſcubuerunt homines ſuper terram. Quoni-
am animales homines, qui vitam ducunt actiuam, ſuper carnis iacent molli-
tiem. Nam omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni. Spiritua- *Eſaia 40.*
les autem viri, qui contemplatiuam vitam obſeruant, ſuper mentis ſtabilita-
tem exiſtunt, à terrenis ſuſpenſi & intenti cœleſtibus. Iuxta verbum Apoſtoli
admonentis: Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. Quæ ſurſum *Coloſ. 3.*
ſunt ſapite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. Qui cum patre & ſpiritu ſan-
cto viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Dominica Lætare, ſiue de Roſa.

Romanus Pontifex cur in dominica lætare florem aureum fidelibus populis repræſentet, & cur in Baſilica ſanctæ crucis videndus oſtenditur, & quadruplici Hieruſalem, quæ ſit.

SERMO I.

LAetare Hieruſalem, & conuentum facite omnes qui diligitis eam: gaudete cum lætitia, qui in triſtitia fuiſtis, vt exultetis & ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ. *Eſa. 66.*

Ho-

HOdierna ſolennitas fratres & filij de antiqua ſedis apoſtolicæ conſuetudine celebratur, cuius anno præterito, ſi bene recolitis, dnplicem expoſuimus rationem. Quia verò qnidam noſtrum, quod aſpectu percipiunt, concipere cupiunt intellectu, ſic aliqua repetere volumus, vt alia ſuperaddere procuremus.

Florem aureum cur pontifex fidelibus oſtendat.

Sanè duplex eſt ratio, cur hac die Romanus pontifex in hoc loco florem aureum fidelibus populis repræſentat. Vna ſecundum literam, altera verò ſecundum ſpirirum. In quo præcipnè ſex conſiderare debemus. Perſonam & cauſam, materiam & formam, tempns & locum.

Mar. 8.

Scitis enim chariſſimi, quòd corruptibile corpus inter anxietates continuas non poteſt ſubſiſtere, niſi quandoque recreationis remedium intercedat. Propter quod dicitur: Interpone tuis interdum gaudia curis. Quod caret alterna requie, durabile non eſt. Vnde Veritas in Euangelio inqnit: Miſereor ſuper turbā, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent: & ſi dimiſero eos ieiunos, deficiēt in via. Ne ergo fidelis populus propter aſperitatem quadrageſimalis abſtinentiæ ſub continuo labore deficeret, in hac mediana dominica quoddam recreationis ſolatium interponirur, vt anxietas temperata leuius ſuffeend ratur. Hodiernum enim officium totum eſt plenum lætitia, totum exultatione refertnm, totum gaudio cumulatum. Lætare, inquit, Hieruſalem, & conuentum facite omnes qui diligitis eam: gaudete cum lætitia, qui in triſtitia fuiſtis, vt exulteris & ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ. In omnium verborum clauſula iocunditas exuberat, gaudium reſonat, hilariras inculcatur. Lætare Hieruſalem, gaudete in lætitia, vt exultetis & ſatiemini. Repræſentat enim dies iſte charitatem poſt odium, gaudium poſt triſtitiam, ſatietatē poſt famem. Charitatem poſt odium. Vnde: Lætare Hieruſalem, & conuentum facite omnes qui diligitis eam. Gaudium poſt triſtitiam. Vnde: Gaudete cum lætitia, qui in triſtitia fuiſtis. Satietatem poſt famem. Vnde: Vt ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ. Hæc tria pariter deſignantur in tribus proprietatibus huius floris, qnem vobis viſibiliter præſentamus. Charitas, in colore. Iocunditas, in odore. Satietas, in ſapore. Roſa quippe præ cæteris floribus colore delectat, odore recreat, ſapore confortat. Delectat in viſu, recreat in olfactu, confortat in guſtu.

Floris aurei proprietates tres quid ſignificent.

Ioan. 3. Cant. 1. Eſaia 11. Flos quàm bene appelletur Chriſtus. Pſal. 44. 1. Pet. 1. Can. 1. Ioan. 6. Sap. 18. Ioan. 6.

Quia verò ſpiritus viuificat, carò non prodeſt quicquam, de carnalibus ad ſpiritualia tranſeamus. Flos iſte, florem illum ſignificat, qui de ſe dicit in Canticis: Ego flos campi, & lilium conuallium. Et de quo dicit Propheta: Egredictur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Verè flos florum, quia ſanctus ſanctorum, qui præ cæteris floribus, id eſt, præ cæteris ſanctis colore delectat in viſu. Quia ſpecioſus forma præ filijs hominum. In qnem deſiderant angeli proſpicere. Qui odore recreat in olfactu. Qnia meliora ſunt vbera tua vino, fragrātia vnguentis optimis. Quem adoleſcentulæ dilexerunt, quia currunt in odore vngentorum ſuorum. Qui ſapore cōfortat in guſtu. Quia panis quem ipſe dat, caro ſua eſt, pro mundi vita, omne delectamentū habens, & omnis ſaporis ſuauitatem. Hic eſt enim, qui ſecundum quod audiſtis in Euangelio, de quinq; panibus & duobus piſcibus quinq; milia hominum ſatiauit.

Roſa triplex materia myſtice quid. Natura diuina ſubtilitas quāta. Ioan. 12. Petrus vt duplici modo ſequutus ſit Ieſum. Ioan. 1.

Triplex eſt autem in hoc flore materia, videlicet, aurum, muſcus, balſamum. Sed mediante balſamo muſcus coniungitur auro. Quia triplex eſt in Chriſto ſubſtantia, Deitas, corpus, & anima. Sed mediante anima corpus coniungitur Deitati. Quia tantæ ſubtilitatis eſt diuina natura, vt corpori de limo terræ formato non congrueret vniri, niſi rationali ſpiritu mediante. Baiulus huius floris, vicarius eſt ſaluatoris, Romanus videlicet pontifex, ſucceſſor vtiq; Petri, vicarius Ieſu Chriſti. Ieſus enim inquit ad Petrum: Tu me ſequaris. Quod intelligi debet non tantùm de ſpecie martyrij, qnantum de ordine magiſterij. Tu vocaberis, inquit, Cephas, quod exponitur caput. Vtiq; capnt à capite, ſicut Petrus à petra. Et caput mulieris vir, caput viri Chriſtus, caput Chriſti Deus. Sicut enim plenitudo ſenſuum abundat in capite, in cæteris autē membris pars eſt aliqua plenitudinis: Ita cæteri vocati ſunt in partem ſolicitudinis: ſolus autem Petrus aſſum-

aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis, vt illius oſtendatur eſſe vicarius, qui *Plenitudo*
de ſe dicit in Euangelio: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Vnde *poteſtatis*
Ieſus ſpiritualiter inquit ad Petrum: Quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit li- *Petri.*
gatum in cœlis: & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. *Matt 28.*
Hunc ergo florem Romanus pontifex repræſentat non in omni tempore, ſed *Matth. 16.*
in hac tantum dominica, quæ ſeptima eſt ab illa quæ ſeptuageſima nuncupatur. *Quur in*
Quia Chriſtus non qualibet hora, ſed in ſeptima tantum ætate videtur ab illis, *hac tantum*
qui beata requie conſolantur. In ſexta namque cernitur Chriſtus per fidem, in *dominica*
ſeptima verò cernitur Chriſtus per ſpeciem. Non videbit me, inquit, homo & *flos repræ-*
viuet. Quia Deum nemo vidit vnquam, ſubintelligendum eſt in hac mortali *ſentetur.*
vita. Nam videtur in vita beata, non iam per ſpeculum in ænigmate, ſed facie ad *Exod. 33.*
faciem, ſicuti eſt. Propter quod dicit Apoſtolis: Manifeſtabo eis meipſum. *1. Ioan. 4.*
1. Cor. 13.
Sex dies ſunt, in quibus licet homini operari. In ſeptimo verò die requieuit *Ioan. 14.*
Deus ab omni opere quod patrarat. Et ideo ſeptenarius quietem ſignificat. Vnde *Mat 13.*
ſeptimus dies, ſeptima hebdomada, ſeptimus menſis, ſeptimus annus, eſt feria- *Gen 2.*
tus in lege: præſertim autem, qui poſt ſeptenarium ſequitur Iubileus. Rectè igi-
tur in ſeptima tantùm dominica flos iſte fidelibus populis demonſtratur: quia
Chriſtus in ſeptima tantùm ætate ab animabus ſanctis videtur. Quocirca flos i-
ſte non in quolibet loco, ſed in hac rectè baſilica videndus oſtenditur: quæ ſan-
ctæ crucis in Hieruſalem appellatur, ſupernæ Hieruſalem typum obtinens, &
ſpeciem repræſentans, de qua dicit Apoſtolus in epiſtola quam audiſtis: Illa quæ *Gal. 4.*
ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. In qua Chriſtum angeli
ſancti & beatæ animæ contemplantur. Ad quam meritò dicitur: Lætare Hieruſa-
lem, & conuentum facite omnes qui diligitis eam. Hieruſalem quatuor modis *Hieruſalē*
accipitur, ſecūdum quatuor theologicos intellectus: Hiſtoricum, allegoricum, *quadrupli-*
tropologicum & anagogicum. Eſt autem Hieruſalem ſuperior & inferior, inte- *citer accipi*
rior & exterior. Superior eſt in patria, inferior eſt in via, interior eſt in anima, ex- *tur.*
terior eſt in Palæſthina. De ſuperiori legitur: Hieruſalem quæ ædificatur vt ciui- *Superior.*
tas, cuius participatio eius in idipſum. Ad inferiorem dicitur: Surge illuminare *Pſal. 121.*
Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini ſuper te orta eſt. De inte- *Inferior.*
riori legitur: Dabo in Sion ſalutem, & in Hieruſalem gloriam meam. Ad exte- *Eſaia 6.*
riorem dicitur: Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, *Interior.*
qui ad te miſſi ſunt. Ad quam ergo Hieruſalem rectè pertinet, quod voce prophe *Eſaia 46.*
tica dicitur: Lætare Hieruſalem, & conuentum facite omnes qui diligitis eam. *Exterior.*
Non ad exteriorem, quæ peccatis exigentibus captiua tenetur: cui potius compe- *Matth 23.*
tit, quod narratur in Threnis: Viæ Sion lugent, eò quòd non ſint qui veniant ad *Thren 1.*
ſolennitatem. Facti ſunt inimici in capite. Sed ad ſuperiorē præcipuè, de qua me-
ritò dicitur: Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Ad hos *Pſalm. 149.*
verò dicitur: Gaudete cum lætitia, qui in triſtitia fuiſtis. Quoniam abſterget De- *Eſa 66.*
us omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & iam non erit amplius neque lu- *Eſaia 25.*
ctus, neque clamor, ſed nec vllus dolor, quoniam priora tranſierunt. Cum enim *Apoc. 7.*
propheta dixiſſet: Lætare Hieruſalem, ſtatim oſtendit qui debeant lætari, cum
ait: Conuentum facite omnes qui diligitis eam. Et qualiter debeant lætari, cum
ſubdit: Gaudete cum lætitia, qui in triſtitia fuiſtis. Et quare debeant lætari, ſub-
dit cum ait: Vt exultetis, & ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ.
Debent igitur ad lætandum conuenire omnes qui diligunt, id eſt, non hæreti- *Lætandum*
ci, ſed catholici: non canes, ſed oues. Quia charitas fons eſt proprius, cui non cō- *quibus, qua*
municat alienus. Habet autem charitatem in corde, qui verè vult in hoc conuen *liter & qua*
tu gaudere, memor eius quod legitur: Quia cùm rex intraſſet ad nuptias, vt vide- *re ſit.*
ret diſcumbentes, & vidiſſet ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali, iuſſit il- *Charitas*
lum expelli, & in tenebras exteriores retrudi. Ideoq; dicit propheta: Conuentum *fons pro-*
facite, qui diligitis eam. *prius.*
Matt. 22.
Porrò, multi lætantur in corpore, qui triſtantur in corde: gaudium oſtenden-
tes exteriùs, ſed luctum habentes interiùs. Quia non eſt impijs gaudere dicit do- *Eſaie 48.*
minus: nec eſt pax oſſibus à facie peccatorum. Ideo cùm dixiſſet propheta: Lætare *Pſal. 37.*
Hieruſalem, conſequenter adiunxit: Gaudete cum lætitia, qui in triſtitia fui- *Eſa. 66.*

ſtis. Quaſi diceret: Exterius gaudium, interior lætitia comitetur, vt cor, & caro
Pſalm. 83. noſtra exultent in Deum viuum. Quia gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium con-
2 Corin. 1. ſcientiæ noſtræ. Vt exultetis & ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ. Satia-
Pſal. 16 bor, inquit, quum apparuerit gloria tua.

Duo vbera conſolationis quæ ſint. Patet ergo, quòd duo vbera conſolationis, ſunt duæ ſpecies glorificationis, vi-
delicet ſtola mentis, & ſtola carnis. De quibus ſponſa dicit in Canticis: Ego mu-
rus, & vbera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram te, quaſi pacem reperiens.
Cant. 8. Vbere glorificationis in mente, ſatiantur animæ ſanctæ in ætate ſeptima quie-
ſcentium: vbere glorificationis in carne, ſatiabuntur corpora incorrupta in o-
Eccleſ. 11. ctaua reſurgentium. Propter quod dicitur: Da partes ſeptem, necnon & octo. Se-
Dotes animæ glorificatæ tres. ptenario dandæ ſunt partes glorificationis in corde: octenario dandæ ſunt partes
glorificationis in corpore.

Partes glorificationis in corde ſunt tres, cognitio, dilectio, & delectatio. De
Sap. 3. quibus Sapiens proteſtatur: Qui confidunt in illo, intelligent veritatem, & fide-
Corporis glorificati dotes 4. les in dilectione acquieſcent illi: quia donum & pax eſt electis Dei. Partes glorifi-
cationis in corpore ſunt quatuor, claritas, ſubtilitas, agilitas, & impaſſibilitas.
Sap. 3. De quibus idem Sapiens proteſtatur: Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in a-
rundineto diſcurrent: iudicabunt nationes, &c. Quia bonum eſſet ſi poſſemus
hîc eſſe, vt liceret nobis has ſpecies gloriationis & glorificationis meditari & cõ-
templari. Sed ecce retinet nos & reuocat occupatio grandis & grauis, vtique va-
Eccleſ. 1. ria, vtinam non & vana: quia vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Petamus ergo fratres & filij, petamus in oratione credentes, de corde puro, con
1. Timo. 2. ſcientia bona & fide non ficta, puras manus ſine deceptione leuantes ad Deum,
vt de ſacramento rei, quam celebramus, perducat nos dominus ad rem ſacramē-
ti, quam expectamus. Vbi vita ſine morte, dies ſine nocte, certè ſine fortè. Vbi erit
Vita æterna quæ in ea ſint gaudia. ſecuritas ſine timore, iocunditas ſine dolore, tranquillitas ſine labore. vbi erit
pulchritudo ſine deformitate, fortitudo ſine debilitate, rectitudo ſine peruerſi-
tate. Vbi erit charitas ſine malitia, veritas ſine fallacia, felicitas ſine miſeria.
Eſaia 63. Vbi erit gaudium, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
aſcendit. Quod nobis præſtare dignetur dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper o-
mnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In cœna Domini.

De triplici lauacro, & ſex ſpeciebus lotionis.

SERMO I.

Ioan 13. QVi lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt
mundus totus.

Lauacrum triplex. TRiplex eſt lauacrum: in aqua, in lachrymis, & in ſanguine. Quodli-
bet autem eorum eſt duplex: Nam aliud eſt lauacrum aquæ materia-
Baptiſmus. lis, aliud lauacrum aquæ ſpiritualis. Materialis aquæ lauacrum eſt ba
Ioan 3. ptiſmus. De quo dominus dicit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpi
Marc. 16. ritu ſancto, non intrabit in regnum Dei. Qui crediderit & baptiza-
Eleemoſyna. tus fuerit, ſaluus erit. Spiritualis aquæ lauacrum eſt eleemoſyna. De qua dicit ſcri
Eccleſ 29 ptura: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Date, in-
Luca 11. quit, eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.

Lachrymæ duplices. Similiter aliud eſt lauacrum lachrymarum, quæ procedunt ex oculis, & aliud
eſt lauacrum lachrymarum, quæ procedunt ex arboribus. Ex oculis profluunt ad
Pſal. 6. lamentum. De quibus inquit Propheta: Lauabo per ſingulas noctes lectum me-
um, lachrymis meis ſtratum meũ rigabo. Ex arboribus procedunt ad ſacramen-
rum. Iuxta quod legitur: Quia Samaritanus appropians vulnerato, ſuperinfun-
dit vinum & oleum.

Itidem

Itidem aliud eſt lauacrum ſanguinis in ſupplicio, & aliud lauacrum ſanguinis in myſterio. Sanguis ſupplicij ſemel fuit fuſus in cruce, Iuxta quod legitur: *Hebre 9.* Non per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed p propriũ ſanguinem, ſemel introiuit Ieſus in ſancta, æterna redemptione inuenta. Sanguis autem myſterij ſæpe potatur in calice, luxta quod veritas ait: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim *Matth. 26.* calix noui teſtamenti in ſanguine meo. Hæc quotieſcunque feceritis, in meam commemorationem facietis. Lauit ergo nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. *Apoc. 1.*

Sex ergo ſunt ſpecies lotionis, quas hodie repræſentat eccleſia. Lotionem aquę *Sex ſpecies lotionis.* materialis in ablutione pedum: propter humilitatis exemplum. Et lotionem a quæ ſpiritualis, in refectionem pauperum, propter officium pietatis, ſicut audiſtis quum Euangelium legeretur. Quia ſurgens Ieſus à cœna, poſuit veſtimenta *Ioan. 13.* ſua, & præcingẽs ſe linteo, miſit aquam in peluim, & lauit pedes diſcipulorũ, & ait: Exemplum dedi vobis, vt & vos ſimiliter faciatis. Item lotionem lachrymarum, quæ profluũt ex oculis ad lamentum, in reconciliatione pœnitentium, quæ hodie celebratur. Et lotio lachrymarum, quæ procedunt ex arboribus ad ſacramentum, in chriſmatis confectione, quod ex oleo & balſamo conſecratur. Rurſus, lotionem ſanguinis, qui licet ſemel ſit effuſus in cruce, ſæpe tamen potatur in calice. Quarum alteram Romanus pontifex repræſentat, In eo quod hodie remota tabula Lateranẽſis altaris, infra ipſum altare conficit euchariſtiam: Illud in hoc facto cõmemorãs, quod põtifex ſummus in lege ſemel in anno in ſancta ſanctorũ cũ ſanguine introiuit. Ecce breuiter hodiernæ ſolennitatis intimauimus ſacramenta, quæ proſequi non valemus, & propter tumultum populi, & prolixitatem officij. Sed qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Multi loti ſunt ab operibus malis, qui tamen loti non ſunt à co- *Ibidem.* gitationibus prauis. Et ideo multi lauant manus, qui tamen pedes non lauant. Quocirca, qui lotas habet manus ab effectu peccati, lauet pedes ab affectu peccandi: & ſic mundus ſit totus. Pro qua munditia præmiſſæ locutiones ſunt inſtitutæ, quas ille dignè nos faciat celebrare, qui dignanter illas inſtituit: Ieſus Chriſtus dominus noſter, Qui eſt ſuper omnia benedictus Deus in ſecula ſeculorum. Amen.

Dominica prima poſt Paſcha.

POſt paſſionem ſuam Chriſtus præbuit ſeipſum viuũ *Act. 1.* apoſtolis in multis argumentis, per dies quadraginta apparuit eis, & loquebatur de regno Dei.

VOlens, fratres chariſſimi, volo, ſi poſſum argumenta diſtinguere, per quæ Dominus veritatem ſuæ reſurrectionis irrefragabili ratione probauit, videlicet per frequentiam apparitionum, & teſtimonium angelorum, per oſtenſionem vulnerum & eſum ciborum, per expoſitionem ſcripturarum, & per operationem miraculorum. Per frequentiam enim apparitionum veritatem ſuæ reſurrectionis Chriſtus oſtendit, quia in euang. decies poſt reſurrectionem apparuiſſe deſcribitur. Primò Mariæ Magdalenæ, quando dixit ei: Noli me tangere, &c. Secundò, ipſi, & alijs *Ioan. 20.* mulieribus, quando acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tertiò, Simoni Petro. Quartò, duobus diſcipulis euntibus in Emaus. Quintò, *Luc. 24.* cæteris diſcipulis, quando poſt dies octo venit vbi erant congregati, & Thomas *Ioan. 20.* erat cum eis. Sextò, ſeptem diſcipulis ad mare Tyberiadis, quando illis piſcantibus ſtetit Ieſus in littore. Septimò, vndecim diſcipulis, quando abierunt in Gali *Ioan. 21.* leam in montem vbi conſtituerat illis Ieſus. Octauò, in cœnaculo, vbi recumbentibus vndecim diſcipulis, &c. Nonò, quando eduxit vndecim diſcipulos foras in montem oliueti verſus Bethaniam, & eis videntibus aſcendit in cœlum. *Matt. 28.* *Marc. 16.* Propter has autem apparitiones dicit apoſtolus: Quia viſus eſt plus quàm quin-

terræmotus, in cuius morte legitur terræmotus, reſurgens Intraret ad diſcipulos clauſo virginis aluo, vt illi qui miraculosè caperent piſces, miraculoſius eſſent homines piſcaturi: & ipſe mirabiliter in cœlum aſcenderet, foret mirabilius deſcenſurus. Hæc ſunt reſurrectionis dominicæ argumenta, de quibus in actibus apoſtolorum Lucas Euangeliſta teſtatur, dicens: Qui præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumentis, & cæt. Sicut autem quadraginta dies fuerunt poſtquam reſurrexit à mortuis, vſque dum aſcendit in cœlum, ita quadraginta horæ fuerunt ex quo mortuus eſt in cruce, vſque dum reſuſcitatus eſt de ſepulchro. Nam ſexta feria hora nona inclinato capite tradidit ſpiritum, & vna ſabbati hora prima reſurrexit à mortuis, & reuixit. Quatuor ergo horæ reſtabant in ſexta feria, ſcilicet nona, decima, vndecima, duodecima, dies autem ſabbathi & duæ noctes, vna præcedens & altera ſubſequens, habuerunt triginta ſex horas, & ita ſimul horæ omnes quadraginta fuerunt. Patet igitur ex præmiſſis, quod Christus tribus diebus & tribus noctibus, etſi non per tres dies, iacuit, in ſepulchro, ſcilicet ſexta feria ſaltem per vnam horam, ſabbatho per decem, & dominica partem vnius. Vnde prudenter & cautè veritas ait in euang. Sicut Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita etiam filius hominis in corde terræ. non dicit, Per tres dies, & per tres noctes: ſed, Tribus diebus, & tribus noctibus. Quoniam aliud eſt, eſſe in die, & aliud eſſe per diem. In die nanq; eſt, quod exiſtit in aliqua parte diei: ſed per diem eſt, quod per varias partes diei exiſtit. *Act. 1.* *Matt. 12.*

Sed quomodo verum eſt, quod tribus diebus & tribus noctibus iacuit in ſepulchrò, cum nō interſint niſi duæ noctes? Porrò ſciendū eſt, quod ſicut dies dicitur claritas aëris, cum ſol rutilat ſuper terram, ita nox dici poteſt obſcuritas aeris, cum ſol ſuper terram non lucet. Verum hora ſexta, in qua crucifixus eſt dominus, vſque in horam nonam, in qua ſpiritum emiſit, tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, & obſcuratus eſt ſol. Patet igitur quod hora nona propter obſcuritatem ſolis, obſcuratus eſt aer. Ideoque hora nona, in qua mortuus eſt Chriſtus, intelligitur nox fuiſſe: vt ſicut de vltimo die mors Chriſti vnam horam tantum accepit, ita de prima nocte vnam tantum horam acciperet. Verum cum huiuſmodi nox, id eſt, obſcuritas aeris, præceſſerit ſepulturam, quam, cum iam ſerò factum eſſet, In paraſceue ante ſabbathum legimus celebratam ſecundum iſtam ſententiam. Per cor terræ debet intelligi, quod veritas ait: Sicut Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ita etiam & filius hominis in corde terræ. Porrò ſecundum iſtam ſententiam per cor terræ debet intelligi non tam iocellus petroſi ſepulchri, quàm vmbilicus huius habitabilis zonæ. Hic enim per cor intelligitur medium, ſecundum quod dicitur in Pſalm. Dominus autem rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terræ: quoniam in eo loco crucifixus eſt dominus, mortuus, ſepultus, & ſuſcitatus. Nam vſque ad reſurrectionem Chriſti dies præceſſit noctem, iuxta quòd legitur: Factum eſt veſpere & manè dies vnus, quod bene competit ſacramento: quoniam in homine dies virtutum præceſſit noctem vitiorum. Sed ad reſurrectionem Chriſti nox cœpit præcedere diem, quia lux ſucceſſit poſt noctem culpæ, iuxta quod ait Apoſtolus: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Nox ergo, quæ fuit inter ſabbathum & dominicam, bis numeratur, ſemel propter ordinem naturalem, qui fuit, vt dies præcederet noctem: iterum propter ordinem ſpiritualem, qui fuit vt nox præcederet diem, & ita cum fuerint duæ noctes, ſi vna bis numeretur, intelliguntur fuiſſe tres propter cauſam prædictam. Cæterùm qualiacunque ſint verba, is tamen eſt ſenſus ſecundum quendam modum loquendi: tribus diebus & tribus noctibus, id eſt, tribus inter dies & noctes, quia duabus noctibus & vno die integræ ſunt in corde terræ. Licet ergo de hora reſurrectionis, dominicæ diei hora ſurrexiſſe credatur, Surgens, inquit, mane prima ſabbathi, apparuit primò mane Mariæ Magdalenæ, de qua eiecit ſeptem dæmonia. Cui conſonat Pſalm. Exurge gloria mea, exur- *Pſal. 37.* *Gen. 1.* *Ephes. 5.*

Pſal. 56. ge pſalterium & cythara: exurgam diluculo. Nam & in euangelio & in ſymbolo continetur, quod die tertia reſurrexit. Vnde colligitur quod non reſurrexit in nocte, ſed in die.

Sed diſſentit & conſentit Matthæus euangeliſta, cum dixit: Veſpere ſabbathi, quæ luceſſit in prima ſabbathi, venit Maria Magdalenæ videre ſepulchrum, & cæte. Sanè veſpere dicitur finis diei, id eſt, crepuſculum; & finis noctis, id eſt, diluculum. Vt autem determinaret euangeliſta, de quo veſpere dixerit, conſequenter adiungit: Quæ luceſcit in prima ſabbathi: ac ſi dixiſſet, In diluculo quod fuit inter noctem ſabbathi & dominicam. Huic quoque ſententiæ concordat vſus Eccleſiæ, quæ in commemoratione reſurrectionis dominicæ matutinas laudes decantat. In diluculo igitur, id eſt, cum cœlum ab orientis partibus clareſceret, dominus reſurrexit, per quod illa ſoluitur contrarietas, quæ de aduentu mulierum ad monumentum inter Euangeliſtas verſari videtur. Nam Matthæus dicit, quod venerunt veſpere ſabbathi, quæ lucebat in prima ſabbathi: Lucas verò, quòd valde diluculo: Ioannes autem, quòd manè, cùm adhuc tenebræ eſſent: econtra Matthæus, quod orto iam ſole, quod totus ortus ſolis intelligitur hic diluculum, ſicut ipſe Matthæus determinat dicens: Et valde mane vna ſabbathorum veniunt ad monumentum orto iam ſole. Patet igitur quod & orto iam ſole venerunt, & tantum ante lucem cum adhuc tenebræ eſſent, id eſt, diluculo, cum videlicet ex ortu ſolis cœlum ex orientis partibus albeſcit, & cum adhuc tenebræ eſſent in partibus occidentis. Nam ea hora ſi quis aſpiciat orientem, ortum ſolis diſcernit. Si verò reſpiciat occidentem, lucem propter tenebras non diſtinguit.

Matt. 28.

Si vero quæratur, Vtrum Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam nudus apparuerit an indutus? Reſpondendum, quia indutus apparuit: cum & angelus qui reſurrectionem ſuam venerat nunciare, ſtola candida coopertus apparuit: quia veſtimentum eius erat ſicut nix. Vt ſicut in vnum trium euangeliſtarum verba dicamus, hoc ipſum non ſolùm nouæ, ſed veteres eccleſiarum picturæ teſtantur, quæ ab ipſa primitiua Eccleſia cauſæ primordium afferunt.

Si quis autem inquirat, Quibus veſtibus indutus apparuit? Conſtat quod non illis, quibus induebatur cum adhuc eſſet paſſibilis & mortalis, crucis
Pſal. 21. diuiſerunt ſortem. Iuxta quod dominus prædixerat: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Vnde ſi quæratur, Vbi Chriſtus illam veſtem acceperit? & ego requiro vbi angelus candidam ſto-
Pſal. 134. lam accepit? Pſalmiſta vero bene determinat dicens, Omnia quæcunque voluit dominus fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. Talis autem ſedet in cœlo, qualis in iudicio apparebit, quando videbunt in quem transfixerunt.

Fortaſſis adhuc humana cogitatio pulſat animum, quærens, Vbi poſt reſurrectionem dominus erat per quadraginta dies, quando cum diſcipulis non manebat? Poteſt autem probabiliter reſponderi, quod erat in paradiſo terreſti, vbi Enoch & Helias ſunt, cum ille locus ſit dignior & amœnior, vbi cum eo ſanctorum animæ, quos eduxit de inferno, vſque dum aſcendens in cœ-
Luc. 23. lum captiuam duxit captiuitatem. Iuxta quod legitur dixiſſe latroni: Hodie mecum eris in paradyſo.

Sed ex hoc verbo alia ſuboritur quæſtio: Vtrum ipſo die mortis anima Chriſti ſtatim deſcendit ad infernum, vt eum protinus ſpoliauerit educens ſanctorum animas de inferno in paradyſum? Sed ita quamuis non congruè dici poſſit, quod ſimul aſcendit & corpus de tumulo & anima de inferno,
Pſal. 15 iuxta illud Pſalmiſtæ: Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem: Puto quod anima Chriſti mox, vt exiuit à corpore, facta eſt inpaſſibilis, cum illico fuerit ab omni cauſa paſſionis immunis: quoniam tunc nec alieno conſortio, nec ex delicto, nec ex propria

ptia pati poterat natura, niſi forſitan illud videatur obſiſtere, quod ſicut
corpus & anima Chriſti ſimul incipiens paſſibilitati ſubeſſe, quoniam il-
lud fuit corpus ſimul & formando animatum & animando formatum, ita
& corpus & anima Chriſti ſimul impaſſibilitatem acceperunt, vt anima red-
dita corpori ſimul fuerit glorificata cum illo. Sed audi conſilium ſapientis,
Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcruteris: quia deficiunt ſcrutantes *Eccleſ. 3.*
ſcrutinio. Vnde Apoſtolus: Non plus ſapere, &c. Chriſtus ergo præbuit *Rom. 12.*
ſemetipſum in multis argumentis per dies quadraginta, & apparens eis & lo-
quens de regno Dei. Adhuc velim diſtinguere, quæ ſint illa quæ Chriſtus de
regno poſt paſſionem ſuam eſt locutus Apoſtolis. Sed prius eſt diſtinguen-
dum, quod regnum Dei dicitur in ſcripturis vniuerſalis Eccleſia, cæleſtis pa-
tria, fides recta, & ſacra ſcriptura. Primum in ſolo, ſecundum in polo, tertium
in corde, quartum in codice. De regno quidem ſcriptum eſt: Exient angeli & col *Matth. 13.*
ligent de regno eius omnia ſcãdula. De regno patriæ reperitur: Fulgebunt iuſti *Ibidem.*
ſicut ſol in regno patris eorum. De regno fidei dicit ſcriptura: Regnum Dei *Lucæ 17.*
intra vos eſt. De regno ſcripturæ legitur: Auferetur à vobis regnum, & dabitur *Matth. 21.*
gentibus facientibus fructum eius. Sed & Ipſe Chriſtus regnum Dei poteſt intel
ligi, ſecundum illud: Si ego in digito Dei eijcio dæmonia, propterea peruenit
in vos regnum Dei. Et ſtatim poſt eius reſurrectionem poteſt accipi regnũ Dei, *Matth. 12.*
iuxta quod ait: Non bibã amodò de hoc genimine vitis, donec bibam illud *Matth. 26.*
vobiſcum nouum in regno patris mei. Licet ergo multipliciter regnum Dei di
ſtinguatur, Chriſtus tamen ſecundum hoc quatuor modis poſt reſurrectionem
ſuam locutus eſt Apoſtolis ſuis de regno Dei. Audi de primo, ſcilicet de regno
vniuerſalis Eccleſiæ: Euntes docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine pa *Matth 28.*
tris, & filij, & ſpiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæ mandaui vobis, &
ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Hoc
regnum commiſit Petro, cù ait: Simon Ioannis, diligis me plus his? Cui cum Pe *Ioan. 21.*
trus tertio reſpondiſſet: Domine, tu ſcis, quia amo te: ſecundò quoque præcepit
ei dicens: Paſce oues meas. Audi de ſecundò, id eſt, de regno cæleſtis patriæ: Noli *Ioan. 20.*
me tangere, nondũ enim aſcendi ad patrem meũ, &c. Et iterũ: Data eſt mihi om *Matth. 28.*
nis poteſtas in cælo & in terra. Audi de tertio, id eſt, de regno fidei: Eũtes in mun *Marc. 16.*
dum vniuerſum prædicate euangeliũ omni creaturæ. Qui crediderit & baptiza-
tus fuerit, ſaluus erit: qui aũt non crediderit, condemnabitur. Et iterũ: Quia vi-
diſti me, Thoma, credidiſti, beati qui non viderunt, & crediderũt. Audi de quar *Ioan. 20.*
to, id eſt, de regno ſcripturæ: Incipiẽs à Moyſe & prophetis interpretabatur illis *Lucæ 24.*
quæ de ipſo erant. Et ideo iterũ: Neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in le-
ge Moyſi, & prophetis & Pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum, vt intellige-
rent ſcripturam.

Ecce breuiter aſſignauimus, quæ de reſurrectione Chriſti ſecundum fidẽ pertinent ad inſtructionem ſcientiæ. Maiora aũt ſunt illa, quæ ſecundũ mores pertinent ad inſtructionem vitæ, quibus alias ipſo actore docemur, qui docet omnem ſcientiam Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Dominica ſecunda poſt Paſcha.

De bonitate paſtoris Chriſti, de anima triplici acceptione in ſcripturis, de triplici alimento quo nos paſcit Chriſtus, & de mercenario, lupo & oue.

SERMO I.

EGo ſum paſtor bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. *Ioan. 10.*

PArabolicæ ſimilitudinis propoſitũ paradigma, de mercenario & paſtore, lupis & ouibus, me fratres & filij valde perterret: quia vę mihi eſt, ſi fortè ſim nomine paſtor, & opere mercenarius: ſi meritũ diſcrepat ab officio, ſi vita diſcordat à lingua. Is enim eſt paſtor bonus, qui animã ſuã dat ꝓ oui-

bus ſuis. Quis autem ſit ille, dominus oſtendit cum ait: Ego ſum paſtor bonus.
Bonitas Quis enim bonus vt ipſe? Bonus in natura, bonus in effectu, bonus in officio.
Dei tri- Namque non eſt aliud eſſe bonum, quàm eſſe: cum eius bonitas ſit eſſentia.
plex. Quapropter ipſe bonus eſt per naturam, homo bonus per gratiam. Ipſe bonus
Bonus quo eſſentialiter: homo bonus accidentaliter. Propter quod ipſe dicebat: Nemo bo-
modo ſit nus, niſi ſolus Deus. Ipſe bonus eſt in effectu: quia omne datum optimum, & om
Deus, & ne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum: Qui eſt fons
quomodo & origo bonorum. Propter quod ipſe dicebat: Si vos, cum ſitis mali, noſtis
homo. bona data dare filijs veſtris: quanto magis pater veſter cœleſtis dabit ſpiritum
Bonus per petentibus ſe. Nam & vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Ipſe bo
naturam. nus eſt in officio: Quia bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Et ipſe
Mar. 10 quidem animam ſuam dedit, non ſolùm pro iuſtis, ſed etiam pro iniuſtis. Quia
Bonus in Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerret
effectu. Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem ſpiritu. Non ſolùm pro
Iac. 1 amicis, ſed etiam pro inimicis. Quia cum inimici eſſemus, reconciliati ſu-
Luca 11. mus in ſanguine eius. Lauit enim nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. O
Gen. 2 quanta gratia, quantum donum, vt iuſtus pro iniuſtis, amicus pro inimicis ani-
Bonus in mam ſuam daret: imò dominus pro ſeruis, Deus pro hominibus, creator pro
officio. creaturis.
Ioan. 10.
1. Pet. 3
Rom. 6 Prouideamus ergo nobis, ne tantæ gratiæ ſimus ingrati, néve tanto dono red
Apoca 1 damur indigni. Quia proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omni-
bus tradidit illum. Ipſe eſt ergo paſtor bonus in natura, in effectu, in offi-
cio.

Anima vo- Bonus autem paſtor dat animam ſuam pro ouibus ſuis. Vocabulum ani-
cabulũ tri- mæ, tribus modis accipitur in ſcripturis. Dicitur enim anima ſpiritus, ſecun-
bus modis dum illud: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumẽdi eam.
accipitur. Dicitur vita, ſecundum illud: Qui amat animam ſuam, perdet eam. Dicitur
Ioan. 10 ſanguis, ſecundum illud: Anima carnis in ſanguine eſt. Secundum quem-
Ioan. 12 libet modorum iſtorum, Chriſtus animam ſuam dedit pro ouibus ſuis. Dedit
Leuit. 17 enim animam, id eſt, ſpiritum, in patibulo crucis. Dedit animam, id eſt, vitam
in articulo mortis. Dat animam, id eſt, ſanguinem, in poculo calicis. Nam
qui dedit ſe pro nobis in precium, vt redimeret nos à morte, ipſe ſe tribuit nobis
Tribus mo in cibum, vt nutriat nos ad vitam. Ipſe ergo eſt paſtor bonus, qui animam ſu-
dis paſcit am dedit pro ouibus ſuis. Paſtor quippe dicitur à paſcendo. Et ipſe tribus modis
nos Chri- nos paſcit, videlicet, alimento naturæ, cibo doctrinæ, & pabulo euchariſtiæ.
ſtus. Ipſe nos paſcit alimento naturæ, qui dat ſemen ſerenti, & panem comedenti.
1. Cor. 9. Qui dat eſcam pullis coruorum inuocantibus eum. Qui dicit in Euangelio:
Pſal. 146 Nolite ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? Reſpi-
Matth. 6 cite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, & pater veſter cæleſtis
Ioan. 10 paſcit ea. Ipſe eſt ergo paſtor bonus. Ipſe nos paſcit cibo doctrinæ, qui cibat nos
Eccleſ 15 pane vitæ & intellectus. Et potat nos aqua ſapientiæ ſalutaris. Quia non in ſolo
Deut. 8 pane viuit homo: ſed in omni verbo, quod procedit ab ore Dei. Propter quod
Prouer. 9 ipſe loquitur in parabolis: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum
quod miſcui vobis. Ipſe eſt ergo paſtor bonus. Ipſe nos paſcit pabulo euchari-
Ioan. 6 ſtiæ, qui dicit in Euangelio: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt po-
tus. Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet,
& ego in eo. Panis enim, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.
Pſal. 15 Vtinam in futuro nos paſcat epulis gloriæ, de quibus Pſalmiſta dicebat:
Pſal. 39 Satiabor cùm manifeſtabitur gloria tua. Nam in voce exultationis & con-
Luc. 2 feſſionis, ſonus epulantis. Edetis, inquit, & biberis ſuper menſam me-
Apoc. 2 am in regno meo. Et, Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in pa-
Mercena- radiſo Dei mei. Ipſe ergo eſt paſtor bonus, qui animam ſuam dat pro oui-
rius quis bus ſuis.
ſit.

Mercenarius autem, qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt
lupum venientem, & dimittit oues & fugit. Mercenarius quidem eſt, qui lo-
Matth. 6 cum paſtoris habet, ſed paſtoris opus non agit: qui pro mercede non ſpirituali,
ſed

ſed pro temporali:non vera,ſed falſa:non æterna, ſed tranſitoria paſcit oues: vi- *Matth. 6*
delicet,pro lucro terreno, pro mundana gloria,pro humano fauore. Sed amen *Mercena-*
dico vobis,recepit mercedem ſuam. *rius quomo*

Vtrum autem ſit paſtor;& an oues ſint eius propriæ, hoc argumento poteſt *do cogno-*
probari.Si quis habet ſubſtantiam huius mundi,& viderit fratrem ſuum neceſ- *ſcatur.*
ſe habere,& clauſerit viſcera ſua ab eo,profectò non eſt paſtor, ſed mercenarius. *1.Ioan 3.*
Quia ſi non dat ouibus ſuis terrenam ſubſtantiam, quando daret pro eis animã *Ioan 10.*
ſuam? Pellem, inquit, pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima *Iob 2.*
ſua. Talis vtique videt lupum venientem ,& dimittit oues& fugit. Lupus eſt *Lupus quis*
dæmon.Lupus eſt hæreticus.Lupus eſt tyrannus. De primo dicitur: Lupus rapit, *ſit.* *Ioan. 10.*
& diſpergit oues.De ſecundo legitur: Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt *Matth. 7.*
ad vos in veſtimentis ouium,intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. De tertio ve- *Luc. 10.*
rò ſcribitur:Ecce mitto vos,ſicut agnos inter lupos. Hæreticus rapit, tyrannus
diſpergit. Dæmon autem & diſpergit & rapit. Diſpergit per violentiam, rapit
per fraudulentiam.Quia eſt violentus vt leo,& fraudulentus vt draco. Quem- *Fuga merce-*
libet iſtorum luporum mercenarius videt venientem, & dimittit oues & fu- *cenarij*
git : non ſemper mutando locum,ſed ſæpe ſubtrahendo præſidium. Quia la- *quæ.*
tet, tacet,& ſuſtinet, cum minimè videt iniuſtitiam , violentiam & perfidiam,
contra impotentes,orphanos& egenos : quaſi canis mutus non valens latrare.
Heu quot hodie tales habemus & *dolemus in Eccleſia mercenarios : propter *Iſa. 56.*
quod cùm nomen paſtoris habeant , & officium, non meritum, inualeſcunt ** al. vide-*
hæretici, tyranni ſæuiunt , & perfidi perſequuntur. Quia vix inuenitur , qui *mus.*
ponat ſe murum pro domo Iſrael,aut ſtet ex aduerſo in die domini. Meſſis e- *Ezech. 13.*
nim multa, operarij verò pauci. Quoniam etſi multos videamus in nomine, *Luc. 10.*
paucos tamen videmus in opere.Propterea lupus rapit,& diſpergit oues. Quo- *1. Pet. 5.*
niam aduerſarius noſter diabolus,tanquam leo rugiens circuit, quærens quem
deuoret. Mercenarius autem fugit , quia mercenarius eſt,& non pertinet ad eũ
de ouibus.Sed ego,dicit dominus,ſum paſtor bonus,& cognoſco oues meas, &
cognoſcunt me meæ.Ego cognoſco meas,per approbationem , dilectionem & *Chriſtus*
gubernationem.Meæ verò cognoſcunt me,per deuotionem ,obedientiam, & *qualiter co-*
imitationem.Nouit enim dominus qui ſunt eius.Qui econtra reprobis ait: A- *gnoſcat o-*
men dico vobis,non noui vos.Oues autem eius illum ſequuntur, & ſciunt vo- *nes ſuas.*
cem eius. Alienum autem non ſequuntur,ſed fugiunt ab eo: quia non nouerũt *Oues quo-*
vocem alienorum.Sicut nouit me pater,& ego agnoſco patrem.Filius per ſe no- *modo co-*
uit patrem,nos verò per illum.Iuxta quod alibi dicit : Nemo nouit filium , niſi *gnoſcant.* *2. Tim. 2.*
pater:neque patrem quis nouit, niſi filius, & cui filius voluerit reuelare. Item- *Matth 7.*
que Ioannes:Deum nemo vidit vnquam,niſi vnigenitus, qui eſt in ſinu patris, *Matth. 11.*
ipſe enarrauit. Litera iſta duobus modis valet intelligi : quia poteſt dupliciter *1. Ioan. 4.*
conſtrui.Primò, vt ſub vno verſu dicatur : Cognoſco meas,& cognoſcunt me
meæ.ſicut nouit me pater,& ego agnoſco patrem. Vt ita ſimilitudo cognitionis
noſcetur inter paſtores & oues,quæ inter patrem & filium. Hæc autem cognitio
eſt dilectio,ſicut Ioannes Euangeliſta teſtatur, inquiens: Qui dicit ſe noſſe Deũ, *1.Ioan. 2.*
& mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Veritas ergo dicit: Qui diligit me,ſer- *Ioan. 14.*
monem meum ſeruabit.Eſt ergo ſenſus:Sicut diligit me pater, & ego diligo pa-
trem : ita ego diligo oues meas, & ipſæ me diligunt. Cuius dilectionis eſt e- *Ibidem.*
uidens argumentum, quia animam meam pono pro ouibus meis. Maiorem
enim charitatem nemo habet , quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis
ſuis. Itemque : Oues meæ vocem meam audiunt. Quia populus, quem non *Ioan. 10.*
cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Vel intelligi poteſt, vt *Pſal. 17.*
ſub alia clauſula diuidatur.Dixerat enim ante: Cognoſco meas,& cognoſcunt
me meæ: nunc autem oſtendit, quo authore, quóve fine illas cognoſcit. Quo
authore, quia ſicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem. Quo fine, quia a-
nimam meam pono pro ouibus meis. Ac ſi dixiſſet apertius, quod vult pater,
& ego volo. Vnde iuxta beneplacitum patris animam meam pono pro oui-
bus meis.

Oſtenſum eſt qualis debet eſſe paſtor, oſtendendum eſt ergo , quales debeant
eſſe

tum,dedit dona hominibus, quoniam omne datum optimum, & omne donũ *Iacob. 1.*
perfectum de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum. Paſcha ſiquidem tranſi- *Paſcha*
tus appellatur,eò quòd angelus tranſijt per Aegyptum, extinguens primogeni- *quid inter-*
ta Aegypti,ab homine vſque ad pecus: ſed ſuper Hebræorum tecta tranſiuit, ne- *pretetur.*
minem eorum lædens,eò quòd agni ſanguine lita eſſent. Et tunc populus Iſra- *Exod. 12.*
el iter arripuit tranſeundi de Aegypto in ſolitudinem. Porrò paſcha noſtrum
immolatus eſt Christus. Cuius ſanguine tecta tanguntur, cùm corda noſtra fide *1. Cor. 5.*
paſſionis inſigniuntur, quæ ſola diabolus exterminare non poteſt, in eo qui Iu-
tus ex fide viuit. Tranſitum autem iſtum Ioannes Euangeliſta determinat, di- *Ioan. 13.*
cens:Sciens Ieſus,quia eius hora venit, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrẽ, cùm
dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Reſurgens ergo tranſijt de morte ad vitam,
de labore ad requiem, de mundo ad patrem. Nam Christus reſurgens ex mortu- *Rom. 6.*
is, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Scenopegia fixio taber- *Scenopegia*
naculorum interpretatur, eò quòd Iſrael quadraginta annis ſub tabernaculis *quid inter-*
cõmoratus eſt in deſerto. In cuius rei memoriam adhuc Iudæi celebrant ſceno- *pretetur.*
pegiam, habitantes in tabernaculis. Porrò tabernaculũ eſt corpus Christi aſſum- *Deut. 16.*
ptum, in quo ſub humanitate latet diuinitas. De quo dicit Pſalmiſta: In ſole po- *Pſal. 18.*
ſuit tabernaculum ſuum. Hoc vtique tabernaculum Christus in carne mortali
non figebat. Quoniam exultauit vt gygas ad currendam viam, diſcurrens de lo- *ibidem.*
co in locum, vt ſuſceptum miniſterium adimpleret. Sed tunc fixit tabernacu- *Mar. 16.*
lum ſuum, cùm aſſumptus in cælum ſedet ad dextram Dei, requieſcens, in pa-
trimonialibus bonis patris, donec ponat inimicos ſuos ſcabellũ pedum ſuorũ.
πεντήκοντα græcè, aſiarco æbhraicè, quinquaginta interpretatur latinè. Inde Pen- *Pſal. 109.*
tecoſtes appellatur illa ſolennitas, quæ fit in memoriam legis datæ quinquage- *Exod. 20.*
ſimo die ab exitu Iſrael de Aegypto. Nos autem Pentecoſten celebramus in ho- *Actor. 2.*
nore ſpiritus paracleti, qui datus eſt Apoſtolis quinquageſimo die poſtquam
Christus reſurrexit à mortuis. Ipſe quidem eſt lex ſalutaris, ſcripta non in tabu- *2. Cor. 3.*
lis lapideis, ſed in cordibus hominum digito Dei. De quo dicit Ioannes: Vnctio *1. Ioan. 2.*
docebit vos de omnibus. Et Christus in Euangelio: Cùm venerit paracletus, ille *Ioan. 15.*
vos docebit omnem veritatem. Huius diei ſolennitatẽ honorificè celebramus,
recolentes, quòd dũ complerentur dies Pentecoſtes, factus eſt repentè de cælo ſo- *Actor. 2.*
nus aduenientis ſpiritus vehemẽtis. Verùm vt omnis Christi actio, Christiani
ſit lectio, non ſolùm requiramus allegoriam, quæ mentem inſtruit ad ſcienti-
am, ſed magis tropologiam, quæ animum inſtruit ad ſalutem. Christus enim *Senſus tro-*
reſurrexit: vt nos reſurgamus. Aſcendit: vt nos aſcendamus. Paracletum dedit: *pologicus.*
vt nos conſolemur. Paracletus enim aduocatus vel conſolator interpretatur.
Sed poſt tres dies reſurrexit à mortuis, inde poſt quadraginta dies aſcendit ad cæ-
los, ex tunc poſt decem dies paracletum dedit. Plena ſunt omnia diuinis myſte-
rijs, ac ſingula cæleſti dulcedine redundantia: ſi tamen diligentẽ habeant inſpe-
ctorem, qui nouit ſugere mel de petra, oleumq́ue de ſaxo duriſſimo. *Deut 32.*

Reſurgamus ergo fratres & filij, reſurgamus à mortuis poſt tres dies. Reſurre- *Reſurre-*
ctio prima eſt remiſſio peccatorum. De qua dicit Ioannes: Beati, qui habent par- *ctio prima*
tem in reſurrectione prima. *qua.*

Ad hanc itaque peruenimus per viam trium dierum, qua filij Iſrael egreſſi *Apoc. 20.*
ſunt de Aegypto, vt ſacrificarent domino in deſerto. Sacrificium Deo ſpiritus *Via trium*
contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Eſt ergo primæ *dierũ qua*
diei via, per quam ad reſurrectionem animæ proficiſcimur, inquiſitio peccato- *ad reſurre-*
rum, quando peccator inquirit & inueſtigat modum, & numerum, & alias *ctionẽ ani-*
circunſtantias peccatorum. Secundum illud: Cogitabo pro peccato meo. Hic e- *ma perue-*
nim primus dies, hæc prima mentis illuminatio. Huic ſuccedit ſecundus, vi- *niatur.*
delicet, recordatio delictorum: quando peccator coram ſe ſtatuit modum & *Pſal. 50.* *I.*
numerum, & alias circunſtantias delictorum. Secundum illud: Peccatum me-
um coram me eſt ſemper. Hic eſt ſecundus dies, hæc eſt ſecunda mentis illumi- *Pſal. 30.* *II.*
natio. Cui tertius quoque ſuccedit, videlicet contritio vitiorum: quando pecca- *Pſal. 37.*
tor pœnitens conterit omnia vitia per dolorem. Secundum quod inquit: Secun- *III.*
dum multitudinem dolorum meorũ in corde meo, cõſolationes tuæ lætifica- *Pſal 93.*

uerunt

Matth. 9. uerunt animam meam. Statim ergo puella ſuſcitatur in domo, iuuenis in por-
Luca 7. ta, Lazarus in ſepulchro. Nam qua hora peccator conuerſus fuerit & ingemue-
Ioan 11. rit, omnium iniquitatum eius non recordabor: vita viuet, & non morietur, ait
dominus omnipotens.

Paſcha quomodo myſtice celebretur. Hoc eſt ergò Paſcha vel ſolennitas, in qua ſalutarem tranſitum celebramus,
de morte ad vitam, de malo ad bonum, de tenebris ad lucem, de vitijs ad virtu-
tes. Tunc anima tranſit de tenebris Aegypti, ad columnam nubis obumbran-
tem per diem, & columnam ignis lucentem per noctem: quando peccator per
Exod. 14. pœnitentiam tenebras interiores deponit: de quibus ait Apoſtolus: Obſcuratũ
Rom. 1. eſt inſipiens cor eorum: & lucem veritatis aſſumit, quæ illuminat omnem ho-
Ioan. 1. minem venientem in hunc mundum, quæ per nubem refrigerat, & per ignem
illuſtrat.

Pſal. 83. Sed à reſurrectione poſt quadraginta dies debemus aſcendere, vt diſponen-
tes aſcenſiones in corde, in conualle lachrymarum, aſcendamus de virtute in
Matth. 4. virtutem, donec videamus Deum deorum in Sion. Faciamus ergò dignos fru-
Pœnitẽtiæ fructus digni qui ſunt. ctus pœnitentiæ, quæ ſunt præcipuè, oratio, ieiunium, eleemoſyna: vt ſicut tres
per peccatum offendimus, Deum, noſipſos, & proximum, ita tres per ſatisfactio-
nem placemus: vt oratio dirigatur ad Deum, ieiunium feratur in nos, eleemo-
ſyna diſtribuatur ad proximum.

Quadragenarius numerus ſatisfactionis. Scitis autem chariſſimi, quòd quadragenarius ſpecialis & proprius eſt ſatisfa-
ctionis numerus. Vnde & obſeruantiam militiæ Chriſtianæ, per quam ad ſa-
tisfaciendum domino de commiſſis decimam totius anni perſoluimus, ſub
hoc numero comprehendimus. Vt enim cæteras ſignificationes huius nume-
ri taceamus, quæ ſunt multiplices in ſcripturis, Ionas huius numeri ſpatium
Iona 1. Niniuitis induiſit, vt cõuerterentur ad dominũ & ſatisfacerent de commiſſis.
Adhuc, inquit, quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Eſt enim numerus
ſuperabundans, ex ſuis partibus aggregatis aſcendens ad quinquagenarium, qui
ratione Iubilei, plenam remiſſionem ſignificat. Quia ſi ſic aſcenderimus, poſt
decem dies ſpiritum ſanctum paracletum accipiemus. Denarius enim dierum
Rom. 13. eſt decalogi obſeruantia, qui totus in dilectione Dei & proximi adimpletur. Nã
1. Tim. 2. plenitudo legis eſt charitas. Et finis præcepti charitas eſt, de corde puro, & conſci-
entia bona, & fide non ficta. Nã & illorũ mandata in duabus tabulis ſunt cõſcri-
Exod. 20. pta. Tria in vna, quæ Dei dilectionem inſinuant. Quorum primũ ſpectat ad pa-
Luc. 19. trem: Non habebis Deum alienum. Secundum ad filium: Non aſſumes nomen
Dei tui in vacuum. Tertium ad ſpiritum ſanctum: Memento vt diem ſabbati
ſanctifices, qui eſt veræ quietis ſanctificatio.

Vnde non incongruè quinquageſimo die, qui primus eſt poſt ſeptimam ſe-
Ioan. 14. ptimanam, miſſus eſt in Apoſtolos, vt eos in illa pacis requie ſolidaret. De
qua dicit veritas in Euangelio: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vo-
bis.

Poſt dies hos itaque decem, id eſt, poſt decimam obſeruantiam mandatorum
Dei, paracletum ſpiritum ſanctum accipimus: non quoniam & ante paracletũ
Rom 6. ſpiritum non acceperimus: quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris
per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: ſed quoniam amplius, & ad aliud il-
lum accipimus. Sicut Apoſtoli, qui ſpiritum ſanctum acceperunt ipſo die re-
Ioan. 20. ſurrectionis dominicæ, quando dominus ait: Accipite ſpiritum ſanctum: quo-
rum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & tamen quinquageſimo ſpiritum
ſanctum acceperunt. Quia repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperũt loqui
varijs linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Ad quid eo die ſpiritum
ſanctum acceperunt, per viſibiles figuras oſtenſum eſt. Nam apparuerunt illis
diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum. Ignis expreſſit
conſtantiam, lingua ſcientiam. Nam ignis teſtam mollem & fragilem conſoli
Luc. 24. dat & confirmat. Lingua mentis affectum exprimit & exponit. Datus eſt autem
Actor. 1. ſpiritus ſanctus Apoſtolis ad conſtantiam, vt induti virtute ſpiritus ex alto, te-
ſtes fierent in Hieruſalem & Samaria & vſque ad extremum terræ. Datus eſt ad
Pſal. 18. ſcientiam, vt loquerentur varijs linguis Apoſtoli magnalia Dei: quatenus in
omnem

omnem terram exiret ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hinc
alibi legitur: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet *Sapien. 1.*
omnia, ſcientiam habet vocis. Sic nos fratres & filij, ſi decalogi mandata ſer-
uamus, profectò ſpiritum ſanctum in igneis linguis accipimus, vt ſit ignis fla-
grans in corde, & lingua ſonans in ore. De hoc igne dominus ait: De excelſo *Thre 1.*
miſit ignem in oſſibus meis. Item: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, *Luca 12.*
niſi vt ardeat? Et alibi: Ignis in altari meo ſemper ardebit. Hunc ignem expoſuit *Leuit. 6.*
Salomon, vbi ait: Aquæ multæ non poſſunt extinguere charitatem. Ardeat igi- *Can 8.*
tur ignis in corde, vt lingua congruè ſonet in ore. Nam peccatori dixit Deus:
Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meū per os tuum? Cer- *Pſal. 49.*
tè cuius vita deſpicitur, reſtat vt prædicatio eius contemnatur, & dicatur ei: Me-
dice, cura teipſum. Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc eijci- *Luc 4.*
es feſtucam de oculo fratris tui. Qui prædicas non furandum, furaris? qui dicis *Matth. 7.*
non mœchandum, mœcharis? Has tres ſolennitates, celebrant tres ordi- *Rom. 2.*
nes fidelium in eccleſia: Incipientes, qui reſurgūt per humilem pœnitentiam: *Ordines*
Proficientes, qui aſcendunt per abundantem iuſtitiam: Perficientes, qui conſo- *tres fideliū*
lantur per finalem perſeuerantiam. Tres iſtos gradus fidelium deſignant tres *has ſolen-*
quinquagenæ pſalmorum, quarum prima terminatur in pœnitentia, quam *nitates ce-*
pſalmus ille quinquageſimus docet: Miſerere mei Deus. Secunda terminatur in *lebrant.*
iuſtitia, quam Pſalmus ille centeſimus exprimit: Miſericordiam & iudicium *Quinqua-*
cantabo tibi domine. Tertia terminatur in laudis perſeuerantia, quam vltimus *genæ tres*
Pſalmus exponit: Omnis ſpiritus laudet dominum. Iſti tres ſtatus ſunt tres ca- *pſalmorū*
meræ arcæ Noë. Hi ſunt tres dies, de quibus dominus ait: Hodie dæmonia eijcio, *vt deſignēt*
cras ſanitates perficio, & tertia die conſummor. *tres gradus*
fidelium.

Celebremus ergo chariſſimi ſolennitates iſtas, non tam corpore, quàm cor- *Pſal. 50.*
de: quia reliquiæ cogitationum agent diem feſtum domino. Inſpirante para- *Pſal. 100.*
cleto qui à patre procedit & filio. Qui cum eis eſt vnus & verus Deus, benedi- *Pſal. 150.*
ctus in ſecula ſeculorum. Amen. *Gen. 9.*
Luca 13.
Pſal. 76.

In ſolennitate ſanctæ Pentecoſtes. *Ioan. 16.*

De duplici liquefactione, & diuerſitate liquefactorum: de ſapientia & charitate Apoſtolorum: & quod illa duo in prædicationis officio coniungi debeant, vt doceat prædicator verbo & exemplo.

SERMO I.

Liquefacta eſt terra, & omnes habitantes in ea: ego confirmaui columnas eius. *Pſal. 74.*

Duplex eſt liquefactio, vna bonorum, de qua ſponſa dicit in cantico:
Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus meus locutus eſt. Altera ve-
rò malorum, de qua Propheta ait in Pſalmo: Sicut cæra lique-
facta auferentur. Porrò quædam liquefiunt ſolummodo ad ca-
lorem, quædam ſolummodo ad humorem, quædam autem ad
calorem & humorem. Ad calorem, vt cæra. Ad humorem, vt ſal. Ad calorem
pariter & humorem, vt nix. Item quædā quando liqueſcunt, & permanent: quæ-
dam quando liqueſcunt & pereunt. Liqueſcunt, & permanent, vt cęra & ſepum.
Liqueſcunt & pereunt, vt nix & glacies. Sic & mali quidam ſolummodo lique-
ſcunt ad calorem: qui videlicet diſſoluuntur per ſpirituales cupiditates, quæ
de cordis calore procedunt, vt per iram vel per inuidiam. De quibus legitur, *Dan. 13.*
quod exarſerunt in concupiſcentijs ſuis, inflammati à gehenna. Quidam verò
liqueſcunt ad humorem ſolummodo: qui videlicet diſſoluuntur per corpora-
les concupiſcentias, quæ de carnis humore procedunt, vt per gulam vel per
luxuriam, de quibus legitur, quod Behemoth dormit in locis humentibus, fi- *Iob. 40.*
duciam habens quod influat Iordanis in os eius. Quidam verò liqueſcunt ad

calorem pariter & humorem: qui videlicet & per ſpirituales cupiditates & per
corporales concupiſcentias diſſoluuntur. De quibus, vt pœna ſit ſimilis culpæ,
Pſal. 57. dicit ſcriptura, quod de aquis niuium, tranſibunt ad calorem nimium. De illis
Gene. 48. dicit Dauid: Super eos cecidit ignis, & non viderunt ſolem. De his inquit Iacob:
Ezech. 18. Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: quando aſcendiſti cubile patris tui. Eorum ve-
rò quidam liqueſcunt & permanent, vt illi qui peccant & pœnitent: quia per pœ
nitentiam reparantur. Nam quacunq; hora peccator ingemuerit conuerſus, vi-
ta viuet & non morietur, ait dominus. Quidam vero liqueſcũt & pereunt: vt illi
qui peccant, & nunquam pœnitent, quia propter impœnitentiam condemnan-
Prouer. 11. tur. Nam mortuo homine impio, nulla ſpes erit de eo. O quàm periculoſus mo-
dus liquefactionis eſt iſte, vt videlicet quis moriatur in peccato. Ecce mũdus ferè
Matth. 24 totus liquefactus eſt vitijs, ferè liquefactus totus eſt in peccatis. Nam ſuperabunda
Prouer. 3. nit iniquitas, & refriguit charitas multorum. Gloriantur enim homines cùm
Prou. 18. malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Quia cùm impius venerit in profun
dum malorum, contemnit. Quos vtique quantò Deus per patientiam diutiùs
ſuſtinet in præſenti, tantò per iuſtitiam grauiùs puniet in futuro: quia iuxta te-
Iob 24. ſtimonium ſacræ ſcripturæ, dedit eis Deus tempus pœnitendi, & ipſi abuſi ſunt
eo. Cęra quidem ad ignem primò molleſcit, ſecundò liqueſcit, tertiò euaneſcit.
Sic & diabolus, qui eſt malorum inventor, primò ignem tentationis accendit,
quo magis anima liquefacta, quaſi cæra molleſcit, cùm incipit delectari. Secun-
dò magis ignem tentationis accendit, quo magis anima calefacta quaſi cęra li-
queſcit, cum incipit conſentire. Tertiò magis ac magis ignem tentationis accen-
dit, quo magis ac magis anima calefacta, quaſi cæra penitus euaneſcit, cum inci-
Iacob. 1. pit perpetrare. Quia peccatum cum fuerit conſummatum, generat mortem:
Pſal. 67. propter quod legitur: Sicut cęra à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei.
Eſaie 55. Nos ergo fratres & filij quæramus dominum dum inueniri poteſt, inuocemus
Pſal. 74. eum dum prope eſt: ne fortè ſimus ex illis, de quibus Propheta præmittit: Lique-
Ibidem. facta eſt terra, & omnes habitantes in ea. Sed vt ſimus de illis, de quibus dominus
Nomine dicit: Ego confirmaui columnas eius. Nomine terræ humana caro poteſt intel-
terræ quid ligi, quæ fuit de limo terræ formata. Cui à domino dicitur: Terra es, & in terram
ſignifice- ibis. Habitantes in ea, poſſunt intelligi viuentes in carne. De quibus inquit ſcri-
tur. ptura: Qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum. Tales
Gen. 3. cum venit Chriſtus, inuenit, & cum aſcendit, dimiſit. Quoniam omnes decli
Habitan- nauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Sed ne terra tota liquefacta periret, Deus con
tes in ter- firmauit columnas eius, quandò quinquageſima die poſt reſurrectionem ſuam
ra, qui. Apoſtolos induit virtute ſpiritus ſancti ex alto. Qui deſignantur nomine co-
Iob 4. lumnarum: quia per eos eccleſia ſuſtentatur, ſecundum quod & Paulus Apo-
Pſal. 13. ſtolus ait: Quia Petrus, Iacobus & Ioannes videbantur columnæ eſſe. Niſi e-
Act. 1. & 2. nim dominus reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus. Liquefacta
Columnæ eſt ergo terra, & omnes habitantes in ea. Sed dominus confirmauit columnas
terræ apo- eius. Pro hac confirmatione orant ipſæ columnæ dicentes: Confirma hoc De-
ſtoli ſunt. us, quod operatus es in nobis, à templo ſancto tuo quod eſt in Hieruſalem. Nam
Gal. 2 poſtquam impleti ſunt dies Pentecoſtes, factus eſt repentè de cœlo ſonus, tan-
Eſaia 1. quam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſe-
Pſa. 67. dentes, & cæt. Et repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs lin
Acto. 2. guis, prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Antequam Apoſtoli ſpiritum ſan-
Matth 26. ctum accepiſſent, quaſi timore liquefacti relicto Chriſto fugerunt. Sed vbi ſpiri-
Acto 3. tum paracletum acceperunt, quaſi confirmati virtute ſpiritus ex alto, ibant gau-
dentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contu-
meliam pati. Vnde Petrus, qui prius ad vocem ancillæ negauerat, poſtea coram
Matth. 26. regibus & principibus nomen Chriſti portauit, conſtanter affirmans, Quoniam
Actor. 3. magis oportet Deo, quàm hominibus obedire.

Mali liquefiunt per vitia & peccata, boni autem confirmantur per virtutes
& dona. Illi liquefiunt per ardorem cupiditatis, & per humorem concupiſcen-
Acto. 2. tiæ. Iſti verò confirmantur per ardorem charitatis, & per humorem ſapientiæ.
Nam apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis. Duo dicit: Ignis & lin-

gua

gua,per viſibiles formas,inuiſibiles ſpecies repræſentans.Ignis enim in arido vi *Actor. 2.*
uit,lingua manet in vnda. Et ignis quidem charitatem ſignificat,lingua vero *Ignis charitatem deſignat.*
exprimit ſapientiam.De charitatis ardore Salomõ dicit in Canticis: Aquæ mul
tæ non poſſunt extinguere charitatem. De humore ſapientiæ idem loquitur in *Can. 8.*
Prouerbijs,Aqua profunda ex ore viri verba,& torrens inundans eſt fons ſapien *Lingua ſapientiã deſignat.*
tiæ. Et inter virtutes charitas eſt præcipua: & inter dona, prima eſt ſapien-
tia. De illa dicit Apoſtolus: Maior autem horum eſt charitas. De iſta dicit Pro-
pheta:Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus,&c. Has ergo duas, *Prouer 17.*
primam videlicet & præcipuam,in figura ignis & linguæ per ſpiritum ſanctum *Charitas inter virtutes præcipua.*
hodierna die Chriſtus infudit Apoſtolis,quos miſſurus erat in orbem,vt prædi
carent Euangelium omni creaturæ.Charitatis enim informat vitam, & ſapien
tia informat doctrinam. Quæ duo debent in prædicatione coniungi,vt non ſo-
lùm verbo doceat,ſed & exemplo. Nam cuius vita deſpicitur,reſtat vt eius prædi *1. Cor. 13.*
catio contemnatur,& dicatur ei: Medice cura teipſum. Hypocrita, eijce primo *Eſa. 11.*
trabem de oculo tuo, & tunc eijcies feſtucam de oculo fratris tui. Qui prædicas *Mat. 16.*
nõ furandum, furaris? Qui prædicas non mœchandum, mœcharis? Cœpit ergò *Charitas & ſapientia debent in prædicatione coniungi.*
Ieſus facere & docere,nobis relinquẽs exemplum,vt ſequamur veſtigia eius:qui
peccatum non fecit,vt ſit nobis honeſtas in vita: Nec inuentus eſt dolus in ore
eius,vt ſit veritas in doctrina. Nam qui fecerit & docuerit,magnus vocabitur in
regno cœlorum. Vnde à veſte pontificali dependebant mala granata cum tin-
tinnabulis aureis. *Luc. 4.*

Ardeat ergò prius ignis dilectionis in corde, vt poſtea ſonet lingua prædica- *Luca 6.*
tionis in ore. Nam cùm apparuiſſent illis diſpertitę linguæ tanquam ignis,tunc *Rom. 2.*
repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto: & cœperunt loqui varijs linguis, prout ſpiri- *1. Pet. 2.*
tus ſanctus dabat eloqui illis. Ecce nunc impletum vident, quod olim audierũt *Pſal. 63.*
promiſſum: Non enim vos eſtis qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri,qui lo- *Matth. 3.*
quitur in vobis. *Exod. 18.*

In hoc loco coniunguntur ignis & lingua. Quoniam apparuerunt illis diſper *Matth. 10.*
titæ linguæ tanquam ignis. In Euangelio,quod audiſtis,coniunguntur dilectio *Ioan. 14.*
& ſermo. Quia qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit. In Pſalmo verò con- *Pſal. 50.*
iunguntur & ſpiritus & doctrina: Spiritu principali confirma me. Docebo ini-
quos vias tuas,vt hoc triplici teſtimonio cognoſcatur. Quia ſicut vnũ ſunt,lin-
gua,ſermo,doctrina:ſic vnum eſt ignis,dilectio,ſpiritus. Nam Deus noſter ignis *Deut. 4.*
conſumens eſt. Deus autem eſt charitas. Charitas verò diffuſa eſt in cordibus no *1. Ioan. 4.*
ſtris per ſpiritum ſanctum,qui datus eſt nobis. Hic eſt dilectio patris & filij,amor *Rom. 5.*
& connexio vtriuſq;, cui ſpecialiter hodierna ſolennitas dedicatur. Quia verò
liquefacta eſt terra & omnes habitantes in ea,idcirco Deus confirmauit colum-
nas eius. Sed rurſus,quia Deus confirmauit columnas eius,liquefacta eſt terra & *Acto. 2.*
omnes habitantes in ea. Poſtquam enim Apoſtoli ſpiritum ſanctum accepere
paracletum,ſtans Petrus cum vndecim eleuauit vocem ſuam, & locutus eſt ple
bi,exprimens eis Prophetiam Ioel,& alia Prophetica teſtimonia. Quibus audi-
tis,compuncti ſunt corde, & dixerũt ad Petrum & ad reliquos Apoſtolos: Quid
faciemus viri fratres? Petrus verò dixit ad illos: Pœnitentiam agite & baptizetur
vnuſquiſq; veſtrũ in nomine Ieſu Chriſti. Baptizati ſunt igitur & appoſiti ſunt
in illa die animæ circiter tria milia. Ecce liquefacti ſunt iſti & per ardorem,
& per humorem. Per ardorem pœnitentiæ, & per humorem baptiſmi. De ar- *Pſa. 38.*
dore pœnitentiæ dicit Pſalmiſta: Concaluit cor meum intra me, & in medi- *Ioan. 3.*
tatione mea exardeſcet ignis. De humore baptiſmi dominus ait: Niſi quis re-
natus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,non intrabit in regnum cœlorum.

Nos ergo fratres & filij,qui iam liquefacti ſumus per aquam baptiſmi, lique-
quefiamus adhuc per ardorem pœnitentiæ, vt noſtra deleantur peccata. Præ-
ſtante ſpiritu paracleto,qui eſt vera remiſſio peccatorum: qui cum
patre & filio viuit & regnat Deus, per omnia ſecu-
la ſeculorum. Amen.

Et ſpiritus ſanctus per ſapientiam illuminat mentem, purificat autem per charitatem: quibus baptizatur anima, id eſt, purificatur in ſpiritu. Per ſapientiam, à tenebris ignorantiæ: per charitatem, à maculis culpæ. Tunc ergò baptizamur in ſpiritu, quum charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. De hoc baptiſmo dominus prædixerat per prophetam: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Hunc ergo baptiſmum benè receperunt apoſtoli, iuxta quod dominus illis promiſerat: Ioannes, inquit, baptizauit aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto, non poſt multos hos dies. Quinquageſima die poſt immolationem agni paſchalis, celebrato phaſe, filijs Iſrael exeuntibus de Aegypto per mare rubrum, ſubmerſis Aegyptijs, & liberatis Hebræis, quum Moyſes aſcendiſſet in montem Sinai, vt aſſiſteret domino, & populus expectaret ad montis radicem, ipſo quinquageſimo die cœperunt audire tonitrua, fulgura micare. Cunctus autem populus videbat & lampades & ſonitum buccinæ, & montem fumantem, & tũc dominus dedit legem filijs Iſrael, quæ ſcripta eſt in tabulis lapideis digito Dei. Plena ſunt iſta diuinis myſterijs, & cœleſtibus reſonantia ſacramentis. Nam hodie vmbra protulit lucem, & figura veritatem. Poſt immolationem ſiquidẽ Chriſti, qui eſt verus agnus paſchalis, de quo dicit Apoſtolus: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, illo celebrato phaſe, id eſt, tranſitu, de quo dicit Ioannes: Sciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat de hoc mundo ad patrem: filij Iſrael, id eſt, populi Chriſtiani, Deũ videntes per fidem, exeunt de Aegypto, id eſt, de tenebris vitiorum, per mare rubrum, id eſt, per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricatũ. In quo ſubmerſis Aegyptijs, id eſt, deletis peccatis, liberantur Hebræi, id eſt, iuſtificantur fideles. Quod quidem impletur, quum poſt diem paſſionis dominicæ paſchalibus initiatus myſterijs conſecratur baptiſmus, in quo catechumeni renaſcantur. Cumque verus Moyſes, id eſt, Chriſtus aſcendiſſet in montem, id eſt, in cœlum, vt ſederet ad dexteram Dei patris, quinquageſimo die poſt Paſcha, qui Pentecoſte appellatur, cœperunt audiri tonitrua, fulguraque micare: quia factus eſt repentè de cœlo ſonus, tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes: & apparuerunt illis diſpartitæ linguæ tanquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum. Iam potes agnoſcere, qualiter lucem vmbra, figura protulit veritatem. Quum enim audis, Quia factus eſt repentè de cœlo ſonus, intellige tonitrua audiri. Cùm autem intelligis, quod apparuerunt illis diſpartitæ linguę tanquam ignis, agnoſce micare fulgura: & quum audis Deum dediſſe legem filijs Iſrael expectantibus, intelligas eum dediſſe ſpiritum ſanctum apoſtolis, iuxta quod illis præceperat, ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem patris, quam audiſtis, inquit, per os meum. Quia Ioãnes baptizauit aqua: vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto, non poſt multos hos dies. Hæc eſt lex gratiæ, quæ ſcribitur in tabulis cordis, & digito Dei. Iuxta quod dominus ipſe promiſerat: Quum venerit, inquit, paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ille vos docebit omnia: & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Hæc eſt vnctio, quæ ſecundum Ioannem docet nos de omnibus. Hac vnctione per ſpiritum ſanctum nos vngat dominus Ieſus Chriſtus, vt nos doceat vias ſuas, & ambulemus in ſemitis eius, donec aſcendentes de virtute in virtutem, videamus Deum deorum in Sion.

Virtus ignis duplex. *In ſpiritu baptizari quid ſit.* *Ioel. 2.* *Act. 1.* *Exo. 19.* *Vmbra quomodo hodie protulit lucem, & figura veritatem.* *1. Cor. 5.* *Ioan. 13.* *Filij Iſrael myſtice qui ſint.* *Act. 1.* *Ioan. 13.* *1. Ioan. 1.* *Eſai. 2.* *Pſal. 83.*

In eadem ſolennitate.

De excelſo miſit ignem in oſsibus meis.

Thren. 1.

SVnt eccleſiæ per Ieremiam prophetã loquentis interius. Excelſus autẽ eſt pater, mittens eſt filius, ignis eſt ſpiritus ſanctus. De patre quidẽ excelſus, quoniã eſt principiũ ſine principio, qui à nullo eſt & omnia ſunt ab eo, ait Pſal. Excelſus dominus, & humilia reſpicit, & alta à lõge cognoſcit. De filio, qui eſt miſſus, quoniã à patre mittitur, & ſpiritũ ſanctum

Pſal. 137.

Ioan.16. mittit, ipſa veritas ait: Cum venerit paraclctus, quem ego mittam vobis à patre, ille teſtimonium perhibebit de me. De igne, qui eſt ſpiritus ſanctus, qui eſt amor patris & filij, pignus & connectio vtriuſque, dicit ſcriptura: Deus noſter ignis
Deut. 4. conſumens eſt. De excelſo igitur, id eſt, de patre filius miſit ignem, id eſt, ſpiritum ſanctum in os miniſtrorum. Dicit ergo Eccleſia, videlicet in apoſtolos, per quos corpus Eccleſiæ ſuſtentatur, quos tunc quaſi de carnalibus fecit oſſa: hoc
Act.1. eſt, quod de timidis fecit fortes, cum induit eos virtute ſpiritus ex alto, vt eſſent omnes teſtes in Ieruſalem & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum
Lucæ 12. terræ. De hoc igne dominus ait: Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat?

Notandum eſt, autem, ſpiritum in triplici lege eſſe miſſum. Primò, in co-
Mat.3. lumba; ſecundò, in flatu; tertiò, in igne. De primo legitur, quod Ieſu baptizato in Iordane, apertum eſt cœlum, & deſcendit ſpiritus ſanctus in ipſum corporali ſpecie ſicut columba, & vox patris audita eſt: Hic eſt filius meus dilectus,
Ioan.20. &c. De ſecundo legitur: Quod cum Ieſus dixiſſet apoſtolis, Pax vobis, inſufflauit, & ait: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur
Act.2. eis, &c. De tertio legitur: Factus eſt repentè de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquã ignis, ſeditq; ſupra ſingulos eorum. Prima miſſio facta eſt in baptiſmo, ſecũda in reſurrectione, tertia in Pentecoſte. In prima miſſione audita eſt vox patris: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. In ſecunda miſſione auditum eſt verbum filij: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. In tertia miſſione auditus eſt ſonus ſpiritus: quia factus eſt repentè de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehemẽtis. Plena ſunt omnia diuinis myſterijs, & cœleſtibus grauida ſacramentis. Sed cũ altus ſit puteus, in quo hauriam aquam. Dicam igitur eo inſpirante, q̃
Ioan. 3. vbi vult ſpirat, & neſcit vnde veniat, aut quò vadat. Dicã ergo, quòd in columba miſſus eſt ſuper Chriſtum ad iudicium & oſtenſionem. In flatu miſſus eſt in apoſtolos ad iudicium & diſcretionem. In igne miſſus eſt in diſcipulos ad robur & confirmationem. Columba ſiquidem felle is amaritudine caret, & fœcunditate fœtus abundat. Hic igitur oſtendit quod Chriſtus caret omni amaritudine vi-
1.Pet.2. tiorum, & abundat omni fœcunditate virtutum. Spiritus ſanctus deſcendit in ipſum corporali ſpecie ſicut columba: quoniam ipſe eſt qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: in quo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, & de plenitudine eius accepimus: quia baptizat in ſpiritu ſancto auferendo pec-
Ioan.1. cata & vitia, & conferendo gratias & virtutes. Quemadmodum teſtimoniũ perhibuit Ioannes Baptiſta dicens, Quia vidi ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto, & ego vidi, & teſtimonium perhibui: quia hic eſt filius Dei.

Ideo autem in baptiſmo vox patris audita eſt; Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: quia per baptiſmum ex aqua & ſpiritu ſancto renaſcimur filij Dei, depoſitis vitijs & aſſumptis virtutibus, accipientes ſpiritũ adoptio-
Ioan.3. nis, in quo clamamus, Abba pater. Quoniam niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei, vt filius ſit illius, à quo omnis paternitas in cœlo & in terra vocatur. Porro ſicut ſpiritus procedit à patre & filio, ita flatus à pulmone procedit & corde. Cum autem flatus emittitur, ſi ſtringitur os, infrigidat aerem: ſi os aperitur, aerẽ calefacit: quia nimirum cum ſpiritualis profert ſentẽtiam, ſi ſtringitur os, vt legitur, peccator per excommunicationem vel interdictum contemnens, proculdubiò infrigeratur, quoniam congelatur in malo. Iuſtum eſt enim, qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Si autem os aperitur, vt peccator abſoluatur ab excommunicatione, pœnitens proculdubiò caleſcit, quoniam inflammatur ad bonũ. Dignum eſt enim, vt qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc. In hoc verò iudicio, diſcretio ſpiritus eſt maxima neceſſaria, ne Apoſtoli cum remittendo dicant bonum malum, vel econtra, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; mortificantes animas, quæ non moriuntur aut viuificantes animas, quæ non viuunt.

Ideo

Ideo autem in reſurrectione auditum eſt verbum filij dicentis apoſtolis: Ac- *Apoc. 20.*
cipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: quia per
remiſſionem peccati anima reſurgit à morte culpę, de qua dicitur in Apocalyp.
Qui non habet partem in reſurrectione prima. Pater enim omne iudicium de-
dit filio, qui de ſe ait: Ego ſum reſurrectio & vita. Ignis enim duo principaliter
agit, calet & ſplendet: quia calet, ſignat charitatem: quia ſplendet, ſignat ſapien
tiam. De calore charitatis ait Salomon: Fortis eſt vt mors dilectio, & dura ſicut *Can 8.*
infernus eſt æmulatio. Aquæ multæ non poſſunt extinguere charitatem. De
ſplendore ſapientiæ idem dicit: Sapientia eſt candor lucis æternæ, & ſpeculum
ſine macula diuinæ maieſtatis, imago bonitatis illius. Ad hoc ergo ſpiritus ſan-
ctus in igne miſſus eſt apoſtolis, vt ſplenderent per ſapientiam, & calerent per
charitatem. Charitas enim informat vitam, & ſapientia informat doctrinam,
quæ duo debent in prædicatione coniungi, vt verbo doceat & exemplo. Nam
qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Hæc duo e- *Matth. 5.*
rant neceſſaria in apoſtolis, qui profecturi erant in mundum vniuerſum, vt prę-
dicarent euangelium omni creaturæ. Ideoq; cum apparuerunt illis diſpertitæ
linguæ tanquam ignis, tunc repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperunt lo-
qui varijs linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis.

Ideo autem in Pentecoſtes ſonus ſpiritus eſt auditus, vt oſtendatur quod ſicut
quinquageſimo die poſt typicum paſcha lex literæ data fuit filijs Iſrael de mon-
te Sina cum fulgore & tonitruo, quinquageſimo die poſt verum paſcha lex *Exod. 20.*
gratiæ data eſt apoſtolis, de excelſo quidem in igne & ſono. Spiritus enim
vbi vult ſpirat, & nemo eum audit, & neſcit vnde venit, aut quò vadat.

Ad oſtendendum verò quanta ſit differentia inter ſeruos & dominum, Spi-
ritus ſanctus in re animata miſſus eſt ſuper Chriſtum in columba, in apoſtolos
in re inanimata in flatu ſpiritus & igne: quia ſicut res animata rebus inanimatis
præfertur, ita exemplo apoſtolis, imò longè amplius antecellit. Nam quis in
nubibus æquabitur domino? aut quis erit ſimilis altiſſimo inter filios Dei? *Pſalm. 88.*
In hac ergo triplici viſione audita eſt vox patris, verbum filij, ſonus ſpiritus:
vt per hoc oſtendatur, quod paracletus iſte miſſus eſt temporaliter non ſolùm
à patre & filio, ſed etiam à ſe ipſo: quoniam indiuiſa ſunt opera trinitatis. Ve-
rum inter æternam proceſſionem & temporalem miſſionem hoc diſtat, quòd
æternaliter procedit accipiendo naturam, temporaliter verò mittitur dando
gratiam. Quoniam ergo naturam accepit non à ſe, ſed à patre ſimul & filio, id-
eo à patre mittitur æternaliter, non à ſe, ſed à patre filioque procedit. Quia er-
go gratiam dat cum patre ſimul & filio, ideo temporaliter mittitur non ſolum
à patre & filio, verum etiam à ſeipſo. Aeternaliter ſpiritus ſanctus ab alio proce-
dit, ſed non in alium, temporaliter verò mittitur ab alio & in alium. Non e-
nim, vt errat Græcus, Spiritum filij dicit eò, quòd æternaliter procedit in fi-
lium: ſed, vt credit Latinus, ideo dicitur ſpiritus filij, quoniam æternaliter
procedit à filio, quoniam tantum filius habet à patre, ab æterno: quippe ſpiritus
ſanctus ideo à patre non procedit in filium, quoniam nullum in eum æternali-
ter operatur effectum, cum ſecundum naturam æternam filius nec illumine-
tur, nec ſanctificetur ab ipſo. Sed ideo ſpiritus filij appellatur, quia procedit à fi-
lio, quemadmodum ſpiritus patris dicitur, quia procedit à patre, non quod æ-
ternaliter procedit in filium, ſicut nec procedit in patrem. Vtrunq; diuina ſcri-
ptura teſtatur. Ait enim Chriſtus in euang. Non enim vos eſtis qui loquimini,
ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquatur in vobis. Et apoſtolus ait: Spiritus eius, qui *Matth. 10.*
ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, habitat in vobis. Idem ait: Miſit Deus ſpiritui fi- *Rom. 8.*
lij in corda noſtra clamantem, Abba pater. Et iterum: Qui ſpiritum Chriſti non *Ibidem.*
habet, hic non eſt in eo. *Ibidem.*

Quis, qualis, & quantus fuerit ſpiritus iſte, ſacris teſtimonijs comprobatur.
Scriptum eſt enim, quod omnium eſt artifex ſpiritus intelligentiæ, ſanctus, vni- *Eccleſ. 39.*
cus, multiplex, ſubtilis, mobilis, incoinquinatus, caſtus, ſuauis, amãs, donum,
acutus, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, ſtabilis, ſecurus, intelli-
gibilis, mundus. Spiritus enim diſciplinæ effugiet fictum, & auferet à cogitatio-

Sap. 1. nibus,quæ ſunt ſine intellectu,& corripietur à ſuperueniente iniquitate. Beni-
gnus eſt enim ſpiritus ſapientiæ,& non liberabit maledictum à labijs ſuis: quo-
niam renum illius teſtis eſt Deus,& cordis eius ſerutator eſt verus,& linguę eius
Pſal. 50. auditor. De hoc ſpiritu alibi legitur: Spiritum rectum innoua in viſceribus
meis. Et, Spiritu principali confirma me. Spiritus tuus bonus deducet me in ter-
Ioan. 14. ram bonā,&c. Audi quid de ſpiritu veritatis dicat apoſtolis: Ego rogabo patrē,
& alium paracletum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum,ſpiritum
veritatis,quem mundus non poteſt accipere,quia non videt eum,nec ſcit eum.
Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos
Ioan. 16. docebit omnia,& ſuggeret vobis omnia,quæcunque dixero vobis. Si enim ego
non abiero,paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero,mittam eum ad vos.
Et cum venerit,ille arguet mundum de peccato,& de iuſtitia,& de iuditio. Cū
autem venerit ſpiritus veritatis,docebit eos omnem veritatem. Non enim lo-
Rom. 8. quetur à ſemetipſo,ſed quæcunque audiet, loquetur, &c. Paracletus aūt aduo-
catus vel cōſolator interpretatur,vt ait apoſtolus: Ipſe ſpiritus poſtulat,pro no-
Pſal. 93. bis gemitibus inenarrabilibus,quia ſicut facit vos poſtulare. Ad quod dicit Pro-
pheta: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo,conſolatio-
nes tuæ lętificauerunt animam meam. Audi alium de hoc ſpiritu differen-
tem: Nemo in ſpiritu Dei dicit anathema Ieſu,& nemo dicere poteſt Dominus
Ieſus,niſi in ſpiritu ſancto. Diuiſiones ergo gratiarum ſunt,idem autem ſpi-
1. Cor. 12. tus. Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidem
per ſpiritum ſanctum datur ſermo ſapientiæ: alij autem ſermo ſcientiæ, ſecun-
dum eundem ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum,in
vno ſpiritu: alij operatio virtutum,alij diſtinctio ſpirituū, alij genera lingua-
rum,alij interpretatio ſermonum. Hæc autem operatur vnus atque idem ſpi-
ritus,diuidens ſingulis prout vult. Idem alibi dicit: Charitas Dei diffuſa eſt
in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū, qui datus eſt nobis. Dominus ſpiritus
eſt. Vbi verò ſpiritus Dei,ibi libertas manet: nam qui ſpiritu Deo aguntur,
Gal. 5. non ſunt ſub lege. Fructus enim ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia,
longanimitas,manſuetudo,bonitas,benignitas, fides, modeſtia,continentia,
caſtitas. Aduerſus huiuſmodi non eſt lex. Hic eſt ſcriptum,de quo in principio
Geneſis legitur: Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Et de quo Gabriel ad virgi-
Luca 1. nem: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,& virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Spi-
Ioan. 4. ritus iſte charitas eſt,de quo Ioannes apoſtolus: Deus charitas eſt,& qui manet in
charitate,in Deo manet,& Deus in eo. Nam qui adhæret Deo,vnus ſpiritus eſt,
cum ſpiritus iſte vnctio eſt. De quo dicit idem Ioannes: Vnctio eius docebit vos
de omnibus. Et de qua Petrus apoſtolus ait: Ieſus Nazarenus,quem vnxit de ſpi-
Eſaia 61. ritu ſancto. Sicut ipſe per prophetam teſtatur: Spiritus Domini ſuper me, eò
quòd vnxerit me: euāgelizare pauperibus miſit me. Spiritus iſte digitus Dei eſt,
de quo veritas ait: Si ego in digito Dei eijcio dæmonia,filij veſtri in quo eijciūt?
de quo Magi Pharaonis dixerunt: Digitus Dei eſt hic. Spiritus iſte eſt donū di-
uinum,de quo Dominus ait: Si ſcires donum Dei,& quis eſt, qui dixit tibi, da
mihi bibere,tu forſan petijſſes ab eo, vt daret tibi aquam vitæ. Imo ſpiritus iſte
incunctanter eſt patri & filio ſubſtantialis & coæternus, ſicut Ioānes Euangeli-
1. Ioan. 5. ſta teſtatur: Tres ſunt, inquit,qui teſtimonium dant in cœlo: Pater, verbum &
Spiritus,& hi tres vnum ſunt. Vnum in natura,vnum in nomine, vnum in po
teſtate. Baptizate,inquit,in nomine patris,& filij & ſpiritus ſancti, non ait, In
nominibus,ſed,In nomine: quia trium,vnum eſt nomen, vna natura, vna po-
teſtas. Procul dubio Deus eſt,qui omnia replet, omnia continet, omnia po-
Sap. 1. teſt,& omnia nouit. Scriptum eſt: Spiritus domini repleuit orbem terra-
rum,& hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis, omnem habens
Pſal. 32. virtutem,omnia proſpiciens. Nam verbo Dei cœli firmati ſunt,&c. Emitte
Pſa. 103. ſpiritum tuum & creabūtur, & renouabis faciē terræ. O quàm dulcis iſte ſpiri-
Pſal. 33. tus,quā delectabilis,quàm ſuauis ille nouit,qui guſtauit. Guſtate,inquit,quam
dulcis

dulcis eſt Dominus. Rogemus ergo ipſum fratres & filij corde pariter & fide nõ ficta, vt per ſuam miſericordiam ſeipſum nobis infundat, & templum gloriæ nos inhabitando perficiat. Qui cum patre & filio viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen. *Pſal 33.*

Dominica nona poſt octauam Pentecoſtes.

De rigore & benignitate Dei, de diuite & villico, de vocatione Dei & eius effectu, de debito & debitoribus, de tritico & oleo quid ſignificent, de filijs ſeculi & lucis, & de mammona iniquitatis.

SERMO I.

HOmo quidam erat diues, qui habebat villicum, qui diffamatus erat apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. *Luc. 16.*

QValiter autem hæc parabola ſummatim poſſit intelligi, frequenter audiſtis. Quomodo verò particulatim intelligi debeat, nondum exiſtimo vos audiſſe. Dimittamus ergò quod ab alijs eſt expoſitum, & proſequamur quod à nobis eſt exponendum. Deus igitur, quia iuſtus eſt & miſericors, idcirco in hac parabola rigorem & benignitatem oſtendit. Rigorem, quia diſſipatorem villicum à villicatione remouit. Benignitatem, quia offenſus à villico, prudentiam commendabat ipſius. Homo nanq; diues, eſt Chriſtus. Qui eſt diues in omnibus & ſuper oẽs: cuius eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Villicus verò dicitur villæ cuſtos. Hic eſt rector Eccleſiæ, qui debet villam, id eſt, Eccleſiam cuſtodire. Multos autem villicos habet Chriſtus: quia multos in Eccleſia rectores conſtituit, inter quos alius quidem bonus eſt, qui commendatur, cùm dicitur: Euge ſerue bone & fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudiũ domini tui: Alius aũt malus, qui reprobatur cùm dicitur: Serue nequã, omne debitũ dimiſit tibi, quoniã rogaſti me: nónne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et tradidit illũ tortoribus, quouſq; redderet vniuerſum debitum. Talis hic erat villicus, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. In duobus enim & ex duobus reprehenſibilis apparebat: & quia famam corruperat, & quia ſubſtãtiam diſſipauerat. Heu quot hodie tales in Eccleſia prælati, qui quum deberẽt eſſe odor vitæ ad vitam, facti ſunt odor mortis in mortem: & cum deberent eſſe diſpenſatores, ipſi ſunt diſſipatores effecti. Debet aũt prælatus Eccleſię nomen bonum habere, non ſolùm ab his qui intùs ſunt, ſed etiam ab his qui ſunt foris, id eſt, non ſolùm à domeſticis, ſed etiam ab extraneis. Non tantùm à fidelibus, verum etiam ab infidelibus: vt habeat de byſſo retorta veſtem contextam. Quia melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.

Rigor & benignitas Dei. Rom. 10. Pſa. 23. Villicus quis. Villicus bonus. Matth 25. Villicus malus. Matth. 18. 2. Cori. 2. Nomen bonum à quibus habere debeat prælatus. 1. Timo. 5. Exod 28. Prouc. 22.

Quantùm ergò delinquat, ſi maculet famam ſuam, quantumq́; ſit puniendus, ſi ſuis culpis exigentibus mala ſit fama reſparſus, manifeſtè colligitur ex hoc loco. Quoniam villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audiuit à domino: Redde rationẽ villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare. Nec dicitur quod diſſipauerit, ſed quaſi diſſipaſſet bona domini ſui: & tamen poſt redditam rationem à villicatione dicitur amouendus, tanquam is qui de dilapidatione infamatus erat, etiam poſt computationẽ exhibitam ab adminiſtrationis ſit officio ſuſpenſus, vt mala fama quieſcat: ne ſcandalum ſit in populo Dei, talem ſuper ſe habere prælatum.

Prælatus maculans famam ſuam quali ſit pœna multãdus.

Sed dices: Si dominus pro certo ſciebat villicum eſſe dilapidatorem culpabilem, cur indicebat ei rationem reddendam, quum ſciret eum non poſſe dignè reddere rationem? Si verò rationem dignè reddere poterat, cur inflige-

fligebat ei, tanquam culpabili, pœnam, vt non poſſet amplius villicare? Forſitan ex hoc loco quidam viri religioſi quandam regulam et inſtitutionem traxerunt, vt poſtquā prælatus aliquis apud eos eſt infamatus, ipſum ſine omni diſcuſſione remoueant ab officio prælaturæ, quamuis iudicatur frequenter manifeſtè culpabili computatio facienda, vt per hanc, in quibus deliquerit, cognoſcatur, & appareat quid ſit reſiduum, quid ve diſtractum.

Vocauit ergò dominus villicū, dicēs illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare. Similiter pendēdictum
Eſaie 38. eſt Ezechiæ: Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Iſta vocatio eſt
Iob 13. inſpiratio, iuxta quod alibi dicitur: Vocabis me, & ego reſpondebo tibi. Tunc e-
Quando Chriſtus prælatum culpabilem vocet. nim Chriſtus prælatum culpabilē vocat, dicens illi: Quid hoc audio de te? quia mala eſt fama tua, quæ peruenit ad me: quādo mēti eius inſpirat, vt de culpa ſua recogitet, & pœniteat, quatenus dignè ſatisfaciens in præſenti, dignā rationem reddere poſſit in futuro. Propter quod ait: Redde rationem villicationis, id eſt, dignum exhibe te, vt de villicatione tua dignam poſſis reddere rationem. Iam non poteris villicare. Quia volo te de hac vita ſubtrahere, poſtquam non erit
Clementia & benignitas Dei. tempus villicandi, ſed tempus recipiendi. Ecce quàm clemens & benignus eſt dominus. Reuera non vult mortem peccatoris, ſed vt cōuertatur & viuat. Corripit enim, vt corrigat: & innoteſcit, vt ignoſcat.
Ezech. 18. Quis autem ſit huius vocationis effectus, conſequenter oſtenditur, vbi dici-
Diuinæ vocationis effectus quis. tur: Ait ergò villicus intra ſe, quaſi diuina inſpiratione compunctus: Quid faciam? quò me peccatorem vertam? Quia dominus meus aufert à me villicationem, id eſt, de præſenti vita me ſubtrahit, poſtquam non potero villicare, neca liquid operari. Per hoc quod intra ſe ait, oſtenditur, quod & dominus illum intra ſe vocauit. Sed ille vocauit per inſpirationis affectum. Iſte verò reſpōdet per compunctionis effectum. Veruntamen non audet reſponſionem ad illum dirigere, quem vehementer pro ſuo erubeſcit delicto. Sed ad ſeipſum reſponſionem conuertit, vt in ſe puniat, quod deliquit in illum. Quid ergo faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubeſco. Quia poſt hanc vitam non eſt locus agendi opus, ſed recipiendi pro opere. Nec eſt tempus mendicandi meritum, ſed recipiendi pro merito. Quia
2.Cor.5. tunc vnuſquiſque recipiet, prout geſſit in corpore. Ligatis, inquit, manibus
Mat.22. & pedibus, proijcite eum in tenebras exteriores. Ligati manus & pedes, opera-
Luca 16. ri non poſſunt. Et diues ille guloſus, qui ſepultus eſt in inferno, fruſtrà men-
Matt.25. dicabat guttam aquæ de digito pauperis Lazari. Fruſtraque fatuæ virgines ole-
Nuditas bonorum operum quam erit confuſiua in iudicio. um à prudentibus mendicare volebant. Heu quanta erubeſcentia coram vniuerſis electis & reprobis, coram Deo & angelis eius, nudum in iudicio ſine bonorum operum veſtibus apparere: quantum obprobriū, quanta confuſio, quantus pudor. Reuera beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt
Pſal.31. peccata. Quia charitas operit multitudinem peccatorum. Primi parentes, licet
1.Pet.4. ſoli eſſent in paradiſo, quum cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata, & abſconderunt ſe in medio paradiſi. Repro-
Gen.3. bus autem quilibet in iudicio nec indumentum ſibi poterit mendicare, nec la-
Pſal.144. tibulum fodere. Quia tunc libri erunt aperti, & manifeſtabuntur abſcondita tenebrarum. Et ideo fortè dicit: Fodere non valeo, mendicare erubeſco. Sed prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum. Et ideo quid anxius faceret ille, ipſe miſericorditer inſpirauit.

Ioan.14. Scio, inquit, quid faciam, vt quum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas: non vtique materiales in terris, ſed ſpirituales in cœlis. De quibus ait Veritas: In domo patris mei manſiones multæ ſunt: vt uidelicet illi me ibi recipiant, apud quos ego potero promereri.

Et ideò conuocatis ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? Qui dixit: Centum cados olei. Debitum
Luca 7. illud eſt pœna, quæ debetur pro culpa. Iuxta quod alibi legitur: Quia duo debitores erant cuidam fœnatori: vnus debebat denarios quingentos, & alius

quin-

quinquaginta. Et ob hoc petimus in oratione dominica: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Per hoc quod villicus à debitore quæſiuit, quantum deberet domino ſuo, myſticè datur intelligi quod ſacerdos à pœnitente debet inquirere de quantitate & qualitate peccati ne ſupprimat illa confuſus. Quia per interrogationem confeſſio facilius extorquetur. Caueat tamen, nec ſic interroget, vt ſuper ignotis & enormibus peccandi modis inſtruat pœnitentem. Quia Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negatum. Quia verò dominus villicum iſtum de prudentia commendauit, videamus quàm prudens extiterit in opere & ſermone. Recognouit ergò ſe peccatorem, & ad pœnitentiam ſe conuertit: vt pro venia conſequenda ſatisfaceret de peccato. Dimiſit itaque debitoribus ſuis, vt Deus ſibi dimitteret debitori. Et ideo conuocatis debitoribus domini ſui, tanquam debitoribus ſuis: quoniam & ipſe tanquam prælatus Eccleſiæ vicarius eius erat: vni dimidiam partem debiti, & alij quintam partem dimiſit. Vnus enim centum cados olei, & alius centum coros tritici debebat. Sed debenti centum cados olei, quinquaginta dimiſit. Et debenti centum coros tritici, dimiſit viginti: vt illi de debito quinquaginta cadi, & iſti octoginta côri reſtarent. Oleum in hoc loco ſignificat nitidam famam, iuxta quod alibi legitur: Oleum effuſum nomen tuum. Triticum verò ſignificat terrenam ſubſtantiam, quemadmodum alibi dicitur: Vt det illis in tempore tritici menſuram. Qui ergo maculat nitidam famam, ille corrumpit oleum: & ideo debet centum cados olei, hoc eſt, magnam pœnam pro fama corrupta. Qui verò dilapidat terrenam ſubſtantiam, ille diſpergit triticum: & ideo debet centum coros tritici, hoc eſt, magnam pœnam, pro ſubſtantia diſſipata. Nam per numeri magnitudinem, exprimitur debiti magnitudo. Verùm longè periculoſius eſt interiorem, quàm exteriorem ſubſtantiam diſſipare. Sicut de prodigo filio legitur, quod in regionem longinquam abijt, & ibi ſubſtantiam ſuam cum meretribus diſſipauit.

Mat. 6. — *Quantitatem & qualitatem peccati caute inquirere debet ſacerdos.* — *Oleum quid ſignificet.* — *Can. 1.* — *Triticum quid deſignet.* — *Luca 12.* — *Periculoſius eſſe interiorē quā exteriorē ſubſtantiā diſſipare.*

Ait ergo illi, qui centum cados olei debebat: Accipe cautionem tuam, id eſt, cautelam adhibe neceſſariam, iuxta quod dominus præcepit: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua: vade, & amplius noli peccare, ne velut canis ad vomitum reuertaris. Et ideo ſede citò, id eſt, ſtatim, ex nunc à peccato quieſce. Et ſcribe quinquaginta, id eſt, cognoſce dimidiam partem debiti tibi à me fore dimiſſam, ex illa parte clauium, quam mihi dominus tribuit. Quorum, inquit, remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Scribe dicit, id eſt, in corde tuo, quaſi ſcriptum firmiter retine, ne tantæ gratiæ ſis ingratus. Similiter ait illi, qui centum coros tritici debebat: Accipe literas tuas, id eſt, ſcribe hoc in tabulis cordis, vt amodò deleri non poſſit.

Luc. 15. — *Ioan. 8.* — *Ioan. 20.*

Porrò cùm tantùm debuerit ille qui nitidam famam corrupit, quantùm & ille qui terrenam ſubſtantiam diſſipauit: quoniam ille centum cados olei, & iſte centum coros tritici debebat: quid eſt quod illi magis & iſti minus dimiſit? quoniam illi dimidiam, & iſti quintam partem dimiſit. Sed ſciendum quod corus maior eſt menſura, quàm cadus: & ideo plus debenti ſecundum menſuram dimiſit, minus ſecundum numerum minus debenti dimiſit: quia maius peccatum, magis eſt puniendum: & minus, eſt puniendum minus. Maius enim peccatum eſt diſſipatio quàm diffamatio. Nam diſſipatio & culpa eſt diſſipãtis, & pœna eſt diſſipati. Diffamatio magis eſt culpa quàm pœna.

Poteſt & aliter hoc intelligi, vt per oleum ſignificetur miſericordia, per triticum fortitudo, ſecundum quod legitur: Vt exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet. De tritico nanque fit panis. Qui ergo miſeris non compatitur, ille corrumpit oleum, quia negat miſericordiam: & ideo debet centum cados olei, id eſt, plenam & perfectam pœnæ menſuram pro miſericordia denegata. Similiter & ille qui cedit aduerſis, diſpergit triticum, & fortitudinem perdit: & ideo debet centum coros tritici, id eſt, plenam & perfectam pœnæ menſuram pro perdita fortitudine. Verùm illius debitū, qui miſericordiā denegauit, quando dimittitur, ad quinquaginta reducitur, qui eſt numerus miſericordiæ

Miſericordia per oleum ſignificata. — *Fortitudo per triticū ſignificata.* — *Pſal. 103.*

im-

impendendæ,propter quInquageſimum Iub1leum.Illins verò debitum,qui per-
didit forritudinem,quando dimittitur,ad octoginta reducitur,qui eſt numerus
Pſa 89. vſque ad quem fortitudo perſeuerare ſolebat.Iuxta quod legitur:Si autem in po
Nota prudētiam dimittentis. tenratibus,octoginta anni plurimum eorum labor & dolor.Attende prudenti-
am dimittentis, non ſolum in hoc, ſed In eo quod illis dimiſit, qui ad ſimilitu-
dinem eorum debebat. Ipſe nanq; debebat, & quia diffamatus erat apud domi-
num ſuum,& quia diſſipauerat bona eius,talibus ipſe dimiſit,qui & famam eor-
ruperanr, & qui ſubſtantiam diſſipauerant. Er ideo laudauir dominus villi-
cum iniquitatis. Non quod tunc iniquus eſſer, ſed quod fuiſſet iniquus: quem-
Marc. 14. admodum dicebatur Simon leproſus, non quia talis exiſteret, ſed quia talis
exiiterat. Laudauir, inquam, non quod fuiſſer iniquus, ſed quia prudenter
feciſſet. Quia filij huius ſeculi prudentiores filijs lucis in generatione ſua ſunt.
Filij huius ſeculi qui ſunt. Filij huius ſeculi ſunt, qui deſeruiunt huic ſeculo. Filij verò lucis in hoc loco
dicuntur hypocriræ. Qui cum ſint angeli Satanæ, transfigurant ſe in angelos
lucis: & faciunr iuſtitias ſuas, vt videantur ab hominibus. Vnde alibi dicuntur
Filij lucis qui. ſtellæ de cœlo cadentes. Verum filij huius ſæculi, id eſt, amatores mundi, qui pec
canr propter amorem ſæculi, prudentiores ſunt filijs lucis, id eſt, hypocritis, in ge
2. Cori. 11. neratione ſua, id eſt, in ſtatu ſuo. Quia licet illi plus inſiſtant illiciris, & iſti plus à
Mat. 6. licitis abſtineanr: illi tamen recognoſcunr quandoque ſe malos, & conuertun-
tur à malo: Iſti verò, quia ſemper volunt videri boni, rarò conuertuntur ad
bonum.

Ergo vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quum de-
feceritis, recipiāt vos In æterna tabernacula. Hic eſt fructus, hæc merces, hoc præ-
mium præmiſſæ parabolæ, vr per eleemoſynam temporalem acquiratur gloria
ſempiterna. Mammona lingua Syra diuitiæ nuncupantur. Præcepit ergò domi-
nus, vr de mammona iniquitatis faciamus nobis amicos, id eſt, vt Iniquas diui-
tias pauperibus erogemus. Quatenus per erogationem earum iniquitas delea-
Dan. 4. rur, iuxta conſilium Danielis: Peccata tua eleemoſynis redime: quia ſicut aqua
Eccleſ. 3. extinguit ignem, ſic eleemoſyna reſiſtir peccato. Date, inquit, dominus eleemo-
Luca 11. ſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Porrò, cùm Deus iniqua munera non
Gen. 4. acceptet (vnde reſpexit Deus ad Abel & munera eius: ad Cain aurem & munera
Eccle. 34. eius non reſpexit. Nam qui offert ſacrificia de rapina pauperis, ac ſi victimet fili-
Deut. 23. um in conſpectu patris. Et in lege præcipirur: Non offeras in domo domini Dei
tui precium canis, aut mercedem proſtibuli) quid eſt ergo quod dominus iubet
Luca 16. in Euangelio: Facite vobis amicos de mammona iniquiraris, tanquam acceptet
eleemoſynas de iniuſtis operibus erogatas? Verùm mammona iniquitatis appel
lantur hic opes: non quidem iniquæ, ſed quia de iniquitare ſolent acquiri. Vnde
ab eo quod contingir frequenriùs, vocabulum ſortiuntur. Vel mammona ini-
quitaris dicuntur diuitiæ, quibus præeſt Mammon iniquus, id eſt, dæmon ille,
qui rentat hominem de diuirijs, ſicut ille malignus qui tentauit Chriſtum de di-
uirijs (ſed non profecit) quando oſtendit illi omnia regna mundi & gloriam eo-
Matth. 4. rum, & ait: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Vel potius inter ini-
Diſtinctio inter iniquitatē & iniquitatē. quitatem, & iniquitatem diſtinguendum eſt. Nam eſt quædam iniquitas ex qua
diuiriæ acquiſitæ licitè poſſunr pauperibus erogari, vt de militia, vel de ioenla-
tione: quia tranſeunt in dominium poſſeſſoris. Et eſt quædam iniquitas, ex qua
diuitias acquiſiras nō licet alijs erogari, vr de furto, vſura, in quibus dominium
non transfertur, & ideo tanquam alienas oportet illas reſtitui. Quia non dimit-
titur peccatum, niſi prius reſtituatur ablatū. Quod Zachæus benè diſtinxit, cum
Luc. 19. dixit: Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & ſi quid ali-
quem defraudaui, reddo quadruplum. Ait ergo: Facite vobis amicos de mammo
na iniquitatis, vt cum defeceritis, id eſt, deceſſeritis ex hac vita, vel cum propria
defuerint merita, illi vos recipiant, id eſt, meritis eorum recipiamini in æterna
Pſal. 83. tabernacula, id eſt, in perpetuas manſiones, de quibus legitur: Beati qui habitant
in domo tua domine, in ſeculum ſeculi laudabunt te. Ex hoc perpenditur cui-
Luca 5. denter, quod ſicut vnus alij poteſt gratiam promereri, (iuxta quod legitur: Quia
Ieſus vt vidit fidem eorum, ait paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua) ita vnus
poteſt

poteſt alteri gloriam promereri, quemadmodum hîc habetur: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Sed vtrum cùm quis eleemoſynā dat iniuſto, quē tamen reputat eſſe iuſtum, ille ſibi gloriam, aut gratiā mereatur, ne dator eleemoſynæ iniuſtè ſuo merito defraudetur, an quia cùm ille diſpliceat, non poſſit Deum ad gratiā vel gloriam prouocare: Vel, ſi poſſit, an vnum & idē opus, & alij meritoriū debeat iudicari: An per hoc & vni ſit meritū mortis, & alteri meritū vitæ, ſicut bonum & malū à Deo, & à diabolo: Inde meritò quæri poteſt & dubitari. Sed harū quæſtionum ſolutio differatur, quia non eſt huius propoſiti huiuſmodi ſoluere quæſtiones.

In ſolennitate Dedicationis Eccleſiæ.

Domus & manſiones Dei vt ſint variæ: & quid, vbi, quomodo, & quare ſit adorandum.

SERMO I.

INtroibo domine in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo. *Pſal. 5.*

VNiuerſorum dominus & creator, cuius eſt immenſa maieſtas, incir *Domū Dei*
cunſcripta ſublimitas, & increata poteſtas, multas & varias habet *ſunt in*
domos, plurimas & diuerſas in domibus manſiones: vniuerſalem *ſcripturis*
videlicet & particularem, ſpecialem & ſingularem, ſuperiorem & *octo modis.*
inferiorem, interiorem & exteriorem. Vniuerſalis domus Dei eſt *I.*
tota machina mundialis, de qua Salomon ait: Nouimus domine, quia fabrica- *2. Para. 7.*
ſti tibi domum perpetuam, cœlum & terram, ſimul & mare. Particularis do- *II.*
mus Dei eſt ſancta mater Eccleſia, de qua legitur: Domum tuam domine decet *Pſal. 92.*
ſanctitudo in longitudine dierum. *III.*
Specialis domus Dei eſt glorioſa virgo Maria, de qua dicit propheta: Vidi, & *Ezech 43.*
ecce impleuit gloria domini domum Dei. *IIII.*
Singularis domus Dei, humanitas ſaluatoris aſſumpta, de qua legitur. Sapien *Prouer 9.*
tia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Superior domus Dei eſt *V.*
beatitudo cœleſtis, de qua ſcriptum eſt: Ingrediar in locum tabernaculi admi- *Pſal. 41.*
rabilis, vſque ad domum Dei. Inferior domus Dei eſt orationis baſilica, de qua *VI.*
dominus ait: Domus mea, domus orationis vocabitur. Interior domus Dei, eſt *Eſaia 56.* *Luc. 19.*
pura conſcientia, de qua dicit Pſalmiſta: Perambulabam in innocentia cordis *VII.*
mei, in medio domus meæ. Domus exterior eſt quæ habitatur, eiuſque familia, *Pſal. 100.*
vel ſacra ſcriptura, de qua ſcriptum eſt: Ambulauimus in domo domini cum *VIII.*
conſenſu. *Pſal. 54.*

Quoniam igitur ex tam multis & varijs domibus domū Dei vir fidelis intrabit, vt ad templum ſanctum adoret: cōſiderandū ergo nobis occurrit, quid, vbi, qualiter, & quare ſit orandum. Sanè adorandus eſt pater, adorandus eſt filius, adorandus eſt ſpiritus ſanctus. Adorandi ſunt, pater, & filius & ſpiritus ſanctus. Quoniam omnes & ſinguli ſunt ſolus & vnus Deus, ſpiritus increatus, immēſus, incommutabilis, ſummè potens, ſummè ſapiens, ſummè bonus. Spiritus, quia non conſtat in partibus. Increatus, quia non incepit ex tempore. *Quid, vbi qualiter, & quare ſit adorandum.*

Immenſus, quia non circumſcribitur loco. Incommutabilis, quia non variatur affectu. Summè potens, cui nihil eſt impotentiæ. Summè ſapiens, cui nihil eſt ignorantiæ. Summè bonus, cui nihil eſt inuidentiæ. A quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: à quo diligenter ſunt conſeruata creata per potentiam, formata per ſapientiam, conſeruata per diligentiam. Per potentiam, patrē cauſam efficientem. Per ſapientiam, filium cauſam efficientem. Per diligentiam, ſpiritum ſanctum cauſam perficientem. Tres ſunt nanque qui teſtimonium

dant in cœlo,pater,& verbũ,& ſpiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt, quũ tamẽ
perſonaliter ſua quiſq; notione diſtinctus ſit. Pater generatione, verbum filia-
tione,ſpiritus ſanctus proceſſione: vnum eſſe initialiter,totum omnes,quod ſin
guli ſunt naturâ,potentia,voluntate,& omnino quicquid ſecundum ſubſtan-
tiam prædicatur. Licet enim alia ſit perſona patris,alia filij,alia ſpiritus ſancti:
tamẽ patris & filij & ſpiritus ſancti vna eſt diuinitas,æqualis gloria,coæterna
maieſtas. Vna eſt igitur & æqualis totius indiuiduæ Trinitatis adoratio. De qua
Ioan. 4. ſanè poteſt intelligi quod dominus ait: Veri adoratores adorabunt patrem in
ſpiritu,& veritate. Nam qui Deum adorat veraciter,ipſe quidem adorat pa-
Ioan. 14. trem in ſpiritu,ſed & veritate: hoc eſt,in filio,qui de ſe dicit: Ego ſum via,veri-
Ioan. 8. tas,& vita. Ego,inquit,in patre,& pater in me eſt. Ideo pater adorandus eſt in fi-
lio,& filius eſt adorandus in patre,& ſpiritus ſanctus eſt adorandus in vtroque.
Vbi Deus Adorandi ſunt pater & filius & ſpiritus ſanctus in domo inferiori,in domo
ſit adoran- interiori,in domo exteriori,id eſt,in ſacra baſilica,in pura conſcientia,& in di
dus. uina ſcriptura: vt tandẽ adoretur in domo ſuperiori,hoc eſt,in cœleſti patriâ,de
Pſal. 83. qua legitur: Beati qui habitãt in domo tua domine,in ſeculũ ſeculi laudabũt te.
Sed cum Deus vbiq; ſit,non tantum per potentiam,verum etiam per eſſentiã,
Cur in tem cur magis in templo,quàm in alio loco Deus eſt adorandus? In omni enim loco
plo magis dominationes eius ſunt,ſecundum quod Propheta dicit: Cœlum & terram ego
quàm in impleo. Et de quo dicit Pſalmiſta: Si aſcendero in cœlum tu illic es,& ſi deſcen-
alio loco ſit dero ad infernum ades. Item cum mulier Samaritana ſolutionem quæſtionis à
orandum. Chriſto quæſiſſet,quæ de loco adorationis frequentiſſimè ventebatur: Patres,in-
Hie. 23. quit,noſtri in monte hoc adorauerunt,& vos dicitis,quia in Hieroſolymis eſt
Pſal. 138. locus vbi adorare oportet. Reſpondet ei Ieſus: Mulier,crede mihi,quia venit ho
Ioan. 4. ra,quando nec in monte hoc,nec in Hieroſolymis adorabitis patrem: ſed veri
adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Quaſi diceret: Non præfero
locum loco,vbiq; adoretur Deus,duntaxat in ſpiritu & veritate,id eſt,pro ſpiri
tualibus & veris,hoc eſt,æternis. Verum licet vbique ſit Deus adorandus,ſpecia
Pſal. 28. liter tamen in templo,ſecundum illud: Adorate dominum in aula ſancta eius.
Sap. 16. Specialiter quoq; ad orientem,ſecũdum quod in libro Sapientiæ legitur: Ad or-
tum lucis oportet adorare,ſcilicet vt nobis adorantibus Deum,oriatur lux ve-
Ioan 1. ra,quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,ſol iuſtitiæ
Chriſtus Deus noſter. Fruſtrà nanq; tanto ſtudio,tantoq; labore templum domi
3. Reg. 8. no fieret,niſi gratius acceptaret in eo dominus adorari. Legimus enim quòd tẽ-
plo cõſtructo & dedicato Salomon adorauit ad dominum,vt quicunq; Iudæus
vel gentilis aſcenderet in templum orans pro peccatis,vel quacunq; tribulatio-
ne clamans ad dominũ,in his quæ iuſtè poſtularet,exaudiretur à domino. Quã
quidem orationis formã adhuc ſeruat Eccleſia,quæ in dedicatione templi ſic o-
Angeli ſan rat: Vt quiſquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur,cũcta ſe impetraſ-
cti oranti ſe lætetur. Aſſiſtunt enim in ſacris templis angeli Dei fidelibus adorantibus,vt
bus in tẽplo deuotas eorum orationes offerant domino,ſecundum illud: In conſpectu an-
aſſiſtunt. gelorum pſallam tibi,& adorabo ad templum ſanctum tuum,& confitebor no
Pſa. 137. mini tuo domine. Hinc angelus ad Tobiam: Ego obtuli orationem tuam domi
Tob. 12. no. Requieſcunt & in ſacris templis ſanctorum reliquiæ,qui nobis ſuis precibus
Reliquiæ aſſequuntur,quod nos noſtris meritis non valeamus. Et ideo fratres diligenter
ſanctorum attendite,quàm ſolicitos & deuotos ante ſanctorum reliquias,coram angelis
attendẽda Dei,vos oportet in templo dominum adorare. Vnde neceſſe eſt vt non tantum
orantibus. in ſacra baſilica,quantum in pura conſcientia dominum adoremus.
De corde De corde puro Deus eſt adorandus,non vt quidam adorant,qui Deum in pro-
puro ado- ſperitate glorificant,ſed in aduerſitate blaſphemãt,de quibus inquit Propheta:
randum Cõfitebũtur tibi,cum benefeceris eis. Si verò nõ fuerint ſaturati,murmurabũt.
eſſe deum. Adorandus eſt Deus de conſcientia bona: non vt quidam adorant,qui contrà
Pſal. 48. Deum grauiſſimè peccant,& tamen illi ſacrificant. De quibus legitur: Peccatori
De conſci- dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas,& aſſumis teſtamentũ meũ per os tuũ?
entia bona. Illud vtiq; teſtamentũ,de quo veritas ait: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti.
Pſa. 46. Adorandus eſt Deus de fide non ficta: non vt quidã adorant,qui rectè dicunt,
Luc. 22.

ſed

ſed prauè viuunt, quibus dominus improperat dicens: Populus hic labijs me ho- *Eſa. 29.*
norat, cor autem eorum longè eſt à me. Dicunt enim, & non faciunt. *Matth. 15.*

Adorandus eſt ergo Deus, corde, ore, & opere. Corde, per deuotionem, ſuper *Marc. 7.*
omnia diligendo. Ore, per confeſsionē, ſuper omnia collaudando. Opere, ſuper *Adorandus*
omnia famulādo. Quia verò quidā zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcien *eſt Deus cor*
tiam, ne per ſimplicem ignorantiam graui detineamur errore, adoremus iuxta *de, ore &*
ſententiam & authoritatē ſacræ ſcripturæ. Sacra nanque ſcriptura duas ſpecies *opere.*
adorationis diſtinguit, latriam videlicet & duliam. Latriam creatori debemus *Rom. 10.*
impendere: duliam verò quibuſdā creaturis poſſumus exhibere. Latria ſolum *Adoratio-*
creatorem debemus ſuper omnia reuereri: dulia autem quaſdam creaturas poſ- *nū ſpecies*
ſumus inter omnia venerari. Ad latriam ſpectant templa, altaria, ſacerdotia, ſa *duæ.*
crificia, feſtiuitates, & cæremoniæ: quæ, vt ait doctor egregius Auguſtinus, ſoli *Latria cui*
creatori Deo ſunt exhibenda. De eius adoratione ſcriptum eſt: Dominum De- *exhibenda*
um tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, id eſt, ſoli Deo ſeruitutem adorationis im *Dulia qui-*
pendes. Qui ſecus agunt, nō Theoſebiæ cultum exhibent, ſed idololatriæ crimē *bus exhibē*
incurrūt: ſeruientes creaturæ quaſi creatori, mutantes gloriam incorruptibilis *da.*
Dei, in ſimilitudinem corruptibilis hominis. Legimus enim, quod cum Paulus *Ad latriam*
& Barnabas quendam claudum ſanaſſent, eleuauerunt vocem turbæ dicentes: *ſpectantia.*
Dij ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos. Quibus ſacrificare volentes *Matt. 4.*
attulerunt tauros ad victimam. Vbi verò Paulus & Barnabas audierunt, quod *Deut. 6.*
eis diuinos honores volebant impendere, ſciderunt ſibi veſtimenta, dicentes ſe *Rom. 1.*
homines eſſe mortales, qui potius venerant, vt eos ab idololatria reuocarēt. Io- *Acto. 14.*
annes quoque cùm in viſione vellet angelum adorare, prohibuit eum angelus *Apoc. 19.*
dicens: Deum adora. Ego enim frater tuus ſum, & conſeruus fratrum tuorum.

Cùm igitur homines & angeli ſancti nolint aliquatenus adorari, quid eſt
quod quidam ſub prætextu pietatis, & obtentu religionis, vt cætera taceam, di-
uerſas adorant imagines, tanquam liceat manu factum aliquid adorare? Siqui- *Pſal. 134.*
dem ſimulachra gentium argentum & aurum, opera manuū hominum. Simi-
les illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Confundantur om-
nes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulachris ſuis. Quantum etiā
huius criminis damnetur peruerſitas, ex libris Prophetarum, & præſertim ex li-
bro Sapientię, manifeſtiſsimè declaratur. Quorū hic teſtimonia breuitatis cau-
ſa prætereo, illud tantum commemorans, quod Moyſes ait populo Iſrael: Ne *Deut. 4.*
fortè errore deceptus adores ea quæ creauit dominus Deus tuus. Hinc eſt, quod *Num. 21.*
ſerpentem æneum, quem Moyſes erexerat in deſerto, vt intuentes in illum per-
cuſſi à ſerpentibus ſanarentur, licet in figuram humanæ redemptionis præceſ-
ſerit, quia tandem poſt multum temporis euoluti, populus ei contra legis præ- *4. Reg. 18.*
ceptum thuris adolebat incenſum, rex Ezechias pius & prudens cōfregit, & pul-
uerem ſparſit in torrentem Cedron.

Porrò fratres, vna eſt Dei patris imago, quam vna cum patre debemus adora-
tione venerari, ſcilicet vnigenitum Ieſum Chriſtum Dei filium, qui eſt ſplen-
dor gloriæ & figura ſubſtantię eius, portanſque omnia verbo virtutis ſuę. Cuius
non ſolùm Deitatem, ſed & humanitatem adorare debemus, ſecundum illud: *Heb. 1.*
Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Cęteras autem imagines *Pſal. 98.*
non latria, ſed dulia poſſumus venerari: non propter imaginem, quæ per ſe ni- *Imagines*
hil poteſt, ſed propter imaginatum, qui per ſe cuncta poteſt: non vt nos, qui facti *ſanctorum*
ſumus ad imaginem & ſimilitudinem Dei, memores nos reputemus ſimiles *quomodo*
imaginibus, quas ipſi fecimus ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: ſed vt *veneranda*
nos propter Deum ſacris imaginibus inclinemus, qui propter nos exinaniuit *Phil. 2.*
ſeipſum formam ſerui accipiens. Omnis enim qui ſe exaltat, humiliabitur: & *Luc. 18.*
qui ſe humiliat, exaltabitur. Videntes quippe imagines inclinamus, nō vt ſpem
ſalutis conſtituamus in illis, ſed ad memoriam excitati, deuotionem, quam ip-
ſi Deo corde gerimus, opere demonſtremus. Duliam enim, vt dictum eſt, creatu
ris, ſanctis, & ſacris poſſumus exhibere, ſcilicet angelis, hominibus, ſacramen-
tis. De adoratione angelorum legitur, quod Abraham eleuans oculos ſuos in *Adoratio*
conualle Mambre tres vidit, & vnum ex angelis adorauit. Loth quoque duobus *angelorum* *Gen. 18.*

Templum quod dedicatum eſt, intelligitur corpus: Altare quod conſecratū eſt, intelligitur cor. De templo corporis dicit Apoſtolus: Neſcitis quia corpora veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti? Iuxta quem modum dicebat dominus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Hoc autem dicebat de templo corporis ſui. De altari cordis iubetur à domino: Ignis in altari meo ſemper ardebit. Ignis enim qui ardet iugiter in altari, eſt charitas, quæ continuè feruet in corde. Nam aquæ multæ non poſſunt extinguere charitatem. Vos ergo ſecundum Prophetam agite diem ſolennem in confrequentationibus, vſque ad cornu altaris: quia reliquiæ cogitationis diem feſtum agent domino.

Dedicetur ergò templum corporis noſtri per abſtinentiam, emundetur à ſordibus gulæ: dedicetur per continentiam, vt purgetur ab inquinamentis luxuriæ. Nam omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Attendite fratres & filij, quàm graue ſit peccatum templum ſpiritus ſancti per adulterium violare, tollere membra Chriſti, & facere membra meretricis. Vnde legitur, quod adulterium primum in pœnis obtinet locum. Crucifigatis ergo carnem veſtram cum vitijs & concupiſcentijs, ne dominetur peccatum in veſtro mortali corpore, ſecundum exemplum Apoſtoli de ſeipſo dicentis: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar. Conſecretur altare cordis per conceptum timoris, conſecretur per affectum amoris, conſecretur vt conſummetur in melius. Nam initium ſapientiæ timor domini. De quo dicitur per alium Prophetam: A timore tuo domine concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis. Finis autem præcepti eſt charitas, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Plenitudo namque legis charitas eſt. Conſecretur altare cordis in vobis, vt concipiatis deſideria ſancta. Dedicetur & templum corporis, vt pariatis opera iuſta, quatenus mundi corde & caſto corpore ſacrificetis Deo: non in fermento veteri malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Altare verò conſecratur hoc ordine: ſupponitur tabula, vngitur menſa, adoletur incēſum, veſtitur altare: ſic demum ſacrificium celebratur. Reconduntur reliquiæ, quæ ſunt exempla, quæ nobis ſunt ad imitationem relicta. Hæc in capſa recondimus, cum ad imitandum ea in memoria retinemus, ſicut dicit Apoſtolus: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Chriſtus enim paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuētus eſt dolus in ore eius. Quid eſt autem quod ſanctorum reliquiæ cum tribus granis thuris in capſula reconduntur, niſi quod exempla ſanctorum in fide Trinitatis debemus in memoria retinere? Nā ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Iuſtus enim ex fide viuit. Tabula ſuperpoſita ſignificat charitatem, de qua dicit Apoſtolus: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. De cuius latitudine dicitur per Pſalmiſt. Latum mandatum tuum nimis. Latum eſt enim charitatis mādatum, quod vſque ad inimicos extenditur, ſecundum præceptum dominicum: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequētibus, & calumnantibus vos. Diligite corde, orate ore, benefacite opere, vt fiat in vobis funiculus triplex, qui difficile rumpitur. Reliquijs ergo tabula ſuperponitur, quia exemplis ſanctorum accenditur charitas, quæ operit multitudinem peccatorum. Menſa vngitur, vt charitas miſereatur. Vnctio namque deſignat miſericordiam, ſecundum illud: Vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Vnde Samaritanus appropians vulnerato, ſuperinfudit vinum & oleum. Quid eſt autem quod menſa in ſex locis inungitur, videlicet in medio, in quatuor angulis, & in fronte, niſi quod charitatē exercere debemus per ſex opera miſericordiæ, quæ commemorantur in Euangelio: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, &c. Poſt vnctionem adoletur incenſum, vt fama boni operis diffundatur ad proximos. De qua dicit Apoſtolus: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco: vt cortina cortinam trahat, & qui audit, dicat, Veni. Quid eſt autem quod in quinque locis adoletur incenſum, ſcilicet in quatuor angulis & in medio, niſi quod quinque ſenſus corporeos ſic exercere debemus, vt luceat lux noſtra coram hominibus, quatenus videntes ope-

Templum corporis. *1. Cor. 3.* *Ioan. 2.* *Altare cordis.* *Leui. 6.* *Ignis ardēs in altari quis.* *Cant. 8.* *Pſal. 117.* *Pſal. 57.* *Corporis templum quomodo conſecrandū & mundandum.* *1. Cor. 6.* *Adulteriū quàm ſit graue peccatum.* *1. Cor. 6.* *Gal. 5.* *1. Cor. 9.* *Altare cordis quomodo conſecrādum.* *Eccleſ. 1.* *Eſaia 26.* *1. Tim. 1.* *Gal. 5.* *1. Cor. 5.* *Altaris conſecratio quid myſtice ſignificet.* *1. Cor. 4.* *1. Pet. 3* *Heb. 11.* *Rom. 5.* *Pſa. 118.* *Matt. 5.* *Prouer. 10.* *1. Pet. 4.* *Matth. 5.* *Luca 10.* *Charitatē per miſericordiæ opera exercendam eſſe.* *Matth. 25.* *1. Cor. 2.* *Exod. 36.* *Apoc. 22.* *Matth. 5.*

ra noſtra bona, glorificent patrem noſtrum qui in cœlis eſt. Iam igitur veſtitur
Eccleſ. 9. altare, quando cor hominis mundum bonis operibus adornatur. De quibus Sa-
Sacrificiũ lomon ait: Omni tempore veſtimenta tua ſint candida, id eſt, opera tua munda.
Deo acce- Super altare quod hoc ordine conſecratur, ſacrificium offertur acceptum altiſ-
ptum quod ſimo. Illud videlicet, de quo Propheta dicit in Pſalmo: Sacrificium, Deo ſpiritus
Pſa. 50. contribulatus: cor contritũ & humiliatũ Deus nõ ſpernit. Vel illud etiã, de quo
Pſal. 49. dicit in alio loco: Immola Deo ſacrificiũ laudis, & redde altiſsimo vota tua.

In eadem ſolennitate enarratio euangelicæ lectionis.

De duobus egreßibus redemptoris, & quod voluntariè mutabilitatem noſtram aſſumpſit: de duobus generibus peccatorum: de quatuor impedimentis ſalutis, & quatuor ſuffragijs ſalutis. denique quid faciendum vt videri poßit Ieſus, & de eleemoſynarũ largitione, & virtutibus Zachæi, & triplici domo.

SERMO III.

Luc. 19. EGreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zachæus: & hic erat princeps publicanorum, & ipſe diues. Et quęrebat videre Ieſum, quis eſſet, & non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat.

DVo ſunt redemptoris egreſſus. Vnus æternus, & alius temporalis.
Vnus occultus, & alius manifeſtus. Vnus ſecundum quod eſt natus
de patre, & alter ſecundum quod eſt natus de matre. Vnus in forma
Dei, & alter in forma ſerui. Vtrumque commemorat & cõmendat
Mich. 5. Propheta cum ait: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima
es in principibus Iuda. Ex te enim egredietur, qui regat populum meum Iſrael:
& egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. Egreſſus ergo Ieſus perambulabat
Ioan. 18. Iericho. Quoniam exiuit à patre, & venit in mundum. Exiuit autem non de-
Egreßus ferendo naturam diuinam, in qua cum patre manet occultus, ſed aſſumẽdo na-
quomodo turam humanam, in qua de matre apparuit manifeſtus. Iericho namque ſecun-
ſit Chriſtus dum interpretationem exponitur luna: quæ pro ſui volubilitate & mutabilita-
à patre. te ſignificat mundum, qui ſemper voluitur & mutatur. Vidi enim cuncta quæ
Iericho fiũt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas & afflictio ſpiritus: & vidi nihil permanere
quid. ſub ſole. Vnus naſcitur, & alter moritur: vnus extollitur, & alter deprimitur:
Eccleſ. 1. vnus creſcit, & alter decreſcit: vnus lætatur, & alter triſtatur: vnus fit pauper, &
Mundi hu- alter fit diues: vnus fit dominus, & alter fit ſeruus. Homo natus de muliere,
ius mutabi- breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Qui quaſi flos egreditur & con-
litas. teritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.
Iob. 14.

Egreſſus ergo Ieſus perambulabat Iericho. Nam qui prius, egrediebatur de
ſinu patris in vterum matris, de cœlis ad terras, idem ipſe ſemper erat & eſt, iu-
Matth 3. xta quod ipſe de ſe loquitur per Prophetam: Ego ſum Deus, & non mutor. Idem
ipſe poſtquam exiuit à patre, & venit in mundum, voluntariè mutabilitatẽ no-
ſtram aſſumpſit, & ſe ſponte mutationi noſtræ ſubiecit: quoniam eſuriuit, & ſi-
Matth. 4 tiuit, & expauit, doluit, ad vltimum crucem & mortem ſuſcepit. Cum enim ie-
Ioan. 19. iunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt. Qui cum
Pſal. 97. dixiſſet in cruce, Sitio, dederunt in eſcam eius fel, & ipſum in ſitim ſuam aceto
Thren. 1. potauerunt. Ipſe quoque de ſe per Prophetam teſtatur: O vos omnes, qui tranſi-
Matth 26. tis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Cœpit enim Ieſus
Mar. 14. pauere & tædere, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe, factus obediens vſque ad mor-
Phi. 2. tem, mortem autem crucis. Ieſus ergo, cui ſecundum naturam diuinam nihil
accedit, & à quo nihil recedit (quia nihil in ſe habet, niſi ſe, nec aliud eſt ha-
Ibidem. bens ab habito, nec aliud habitum ab habente: niſi quod in ſimilitudinem
hominum factus, & habitu eſt inuentus vt homo) ipſe pro nobis mutabilitates
noſtras aſſumpſit, & defectus noſtros ſuſcepit.

Et ideo egreſſus perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zachæus, & hic e-
rat princeps Publicanorum, & ipſe diues. Et quærebat videre Ieſum, quis eſſet,

&

& non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Duo ſunt genera peccatorũ,
quorum quidã de Dei deſperant miſericordia, dicentes miſerabiliter cũ Cain: *Duo genera peccatorum.*
Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniã merear. Et eorum quia deſperabilis eſt
infirmitas, ipſorum quoque ſanitas deſperatur. Nam Impius cum venerit in
profundum peccatorum, contemnit. Alij verò de miſericordia ſperant diuina, *Gen. 4.*
dicentes miſericorditer cum Dauid: Miſerere mei, Deus, ſecũdum magnam mi *Prouer. 18.*
ſericordiam tuam. Et ipſi quia quærunt ſalutem, ſanitatemq́ acquirunt. *Pſal. 50.*

Venit enim filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. Talis erat iſte Za *Luc. 19.*
chæus, qui licet eſſet princeps Publicanorum, & ipſe diues, quærebat tamen vi-
dere Ieſum quis eſſet, & non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Quatu *Salutis impedimenta quatuor.*
or impedimenta ſibi videbãtur obſtare, ne poſſet videre Ieſum. Primũ, quia prin
ceps erat Publicanorum. Secundum, quia diues erat. Tertiũ, quia non poterat
præ turba. Quartum, quia ſtatura puſillus erat. Publicani dicebantur, qui publi- *Publicani qui dicantur.*
ca vectigalia exigebant, quorum cõmercia vix aut nunquã ſine peccato præua-
lent exerceri. Princeps ergo publicanorũ erat exactor fiſci. Vnde ſicut princeps
latronum eſt particeps lattocinij, ita & publicanorũ ipſius publici commercij
particeps erat, ex quo ſibi per fas & nefas diuitias acquirebat. Licet enim habitus
diuitiarum non ſit in crimine, ſed abuſus: (propter quod dicitur per Prophetã: *Pſal. 61.*
Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Nam Abraham diues erat, & Dauid lo- *Gen. 13.*
cuples, & Iob opulentus, qui Deo placentes inuenti ſunt iuſti:) difficile tamen *2. Reg. 12.*
eſt diuitias habere & non amare, ſicut eſſe in igne & non ardere. Propter quod *Iob 1.*
Veritas ait: Difficile eſt diuitem intrare in regnum cælorum. Sed quòd impoſſi- *Matt. 19.*
bile creditur apud homines, apud Deum poſſibile reputatur: qui non deſpicit *Marc. 10.*
diuites, cũ & ipſe ſit diues. Vnde Zachæus quærebat videre Ieſum quis eſſet, ſed *Luc. 19.*
non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Quamdiu turba premit, Ieſus
videri non poteſt, præſertim quid ſit: niſi fortè per fidem, non autem per ſpeciẽ.
Propter quod ipſe dicebat: Manifeſtabo eis meipſum. Quoniã hæc eſt vita æter- *Ioan. 14.*
na, vt cognoſcant te ſolum verũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Beati *Matth. 5.*
mundo corde, quoniam ipſi Deum videbũt. Ille moraliter eſt puſillus ſtatura, *Statura puſillus myſtice quis ſit.*
qui parũ perſiſtere poteſt, id eſt, qui facilè cadit, aut fragilitate carnis infirmus,
aut compede conſuetudinis alligatus: quales multos eſſe nouimus & dolemus,
quibus diſplicent mala quæ faciunt, ſed fragilitate vel conſuetudine tracti ſeu
victi, operantur quod deteſtantur. Quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & *Gal. 5.*
ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem. Peccant tamen magis ſub domino, quàm
contra dominum, ſemper de pœnitentia cogitantes, & de miſericordia confi-
dẽtes: qualis erat Zachæus, qui deſiderabat videre Ieſum, tanq̃ qui meditabatur
de venia, ſed nõ poterat præ turba, tanq̃ qui detinebatur à culpa, ratione repu-
gnans, ſed ſenſualitate ſuccũbens. Ad hoc vtiq; pertinet quod inquit Pſalmiſta:
Cõcupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas. Ille iuſtificationes Dei cõ- *Iuſtificationes Dei qui deſiderare concupiſcat.*
cupiſcit deſiderare, qui nondũ perfectè deſiderat, ſed vt perfectè deſideret, cõcu-
piſcit. Quemadmodum quidã dolent, quia dolere non poſſunt, ſed dolent, vt
doleãt, id eſt, vt dolor inefficax dolorẽ inferat efficacem. Præcedit enim in pec
catoribus quiddam, quo licet nondum iuſtificentur, digni tamen, id eſt, habi- *Locus corruptus.*
les iuſtificationibus inueniuntur. Quærebat ergo Zachæus videre Ieſum quis
eſſet, ſed præ turba non poterat. Quia muſcæ morientes perdunt ſuauitatem *Eccleſ. 10.*
vnguenti. Turba nanque turbabat, ſiue malorum hominum, ſiue maligna- *Turba impediens.*
rum cogitationum, ſiue dæmonum malignorum, qui ſemper inducunt, ſug-
gerunt, pertrahunt ad peccandum. Vnde legitur quod cum cæcus clamaret, Mi- *Luca 18.*
ſerere mei, fili Dauid, qui præibant, Increpant eum vt taceret, ipſe verò multò
magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei. Quia quantò magis contra nos in-
ſurgit turbatio, vel dęmonũ, vel cogitationum, vel hominum; tantò magis de-
bemus inſiſtere, vt tentationes huiuſmodi repellamus, ne per ignorantiam vel
negligentiam obdormiamus in mortem: ſed per ſolicitudinem & vigilanti-
am reſurgamus ad vitam: exemplo Zachæi, qui præcurrens aſcendit in arbo-
rem ſycomorum, vt videret Ieſum, quia inde erat tranſiturus. Nullus ergo, pro
eo quod in aliquo pręoccupatus eſt delicto, negligendo diffidat, aut negli-

& non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Duo ſunt genera peccatorũ, quorum quidã de Dei deſperant miſericordia, dicentes miſerabiliter cũ Cain: *Duo genera peccatorum.* Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniã merear. Et eorum quia deſperabilis eſt infirmitas, ipſorum quoque ſanitas deſperatur. Nam impius cum venerit in profundum peccatorum, contemnit. *Gen. 4.* *Prouer. 18.* Alij verò de miſericordia ſperant diuina, dicentes miſericorditer cum Dauid: Miſerere mei, Deus, ſecũdum magnam miſericordiam tuam. *Pſal. 50.* Et ipſi quia quærunt ſalutem, ſanitatem acquirunt.

Venit enim filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. *Luc. 19.* Talis erat iſte Zachæus, qui licet eſſet princeps Publicanorum, & ipſe diues, quærebat tamen videre Ieſum quis eſſet, & non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Quatuor impedimenta ſibi videbãtur obſtare, ne poſſet videre Ieſum. *Salutis impedimenta quatuor.* Primũ, quia princeps erat Publicanorum. Secundum, quia diues erat. Tertiũ, quia non poterat præ turba. Quartum, quia ſtatura puſillus erat. Publicani dicebantur, qui publica vectigalia exigebant, quorum cõmercia vix aut nunquã ſine peccato præualent exerceri. *Publicani qui dicantur.* Princeps ergo publicanorũ erat exactor fiſci. Vnde ſicut princeps latronum eſt particeps latrocinij, ita & publicanorũ ipſius publici commercij particeps erat, ex quo ſibi per fas & nefas diuitias acquirebat. Licet enim habitus diuitiarum non ſit in crimine, ſed abuſus: (propter quod dicitur per Prophetã: *Pſal. 61.* Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Nam Abraham diues erat, & Dauid locuples, & Iob opulentus, qui Deo placentes inuenti ſunt iuſti:) *Gen. 14.* *2. Reg. 12.* *Iob 1.* difficile tamen eſt diuitias habere & non amare, ſicut eſſe in igne & non ardere. Propter quod Veritas ait: Difficile eſt diuitem intrare in regnum cælorum. *Matt. 19.* *Marc. 10.* Sed quod impoſſibile creditur apud homines, apud Deum poſſibile reputatur: qui non deſpicit diuites, cũ & ipſe ſit diues. Vnde Zachæus quærebat videre Ieſum quis eſſet, ſed non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. *Luc. 19.* Quamdiu turba premit, Ieſus videri non poteſt, præſertim quid ſit: niſi fortè per fidem, non autem per ſpeciẽ. Propter quod ipſe dicebat: Manifeſtabo eis meipſum. Quoniã hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. *Ioan. 14.* Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbũt. *Matth. 5.* Ille moraliter eſt puſillus ſtatura, qui parũ perſiſtere poteſt, id eſt, qui facilè cadit, aut fragilitate carnis infirmus, aut compede conſuetudinis alligatus: quales multos eſſe nouimus & dolemus, *Statura puſillus myſtice quis ſit.* quibus diſplicent mala quæ faciunt, ſed fragilitate vel conſuetudine tracti ſeu victi, operantur quod deteſtantur. Quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem. *Gal. 5.* Peccant tamen magis ſub domino, quàm contra dominum, ſemper de pœnitentia cogitantes, & de miſericordia confidẽtes: qualis erat Zachæus, qui deſiderabat videre Ieſum, tanq̃ qui meditabatur de venia, ſed nõ poterat præ turba, tanq̃ qui detinebatur à culpa, ratione repugnans, ſed ſenſualitate ſuccũbens. Ad hoc vtiq; pertinet quod inquit Pſalmiſta: Cõcupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas. Ille iuſtificationes Dei cõcupiſcit deſiderare, qui nondũ perfectè deſiderat, ſed vt perfectè deſideret, cõcupiſcit. *Iuſtificationes Dei qui deſiderare concupiſcat.* Quemadmodum quidã dolent, quia dolere non poſſunt, ſed dolent, vt doleãt, id eſt, vt dolor inefficax dolorẽ inferat efficacem. Præcedit enim in peccatoribus quiddam, quo licet nondum iuſtificentur, digni tamen, id eſt, habiles iuſtificationibus inueniuntur. *Locus corruptus.* Quærebat ergo Zachæus videre Ieſum quis eſſet, ſed præ turba non poterat. Quia muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti. *Eccleſ 10.* Turba nanque turbabat, ſiue malorum hominum, ſiue malignarum cogitationum, ſiue dæmonum malignorum, qui ſemper inducunt, ſuggerunt, pertrahunt ad peccandum. *Turba impedient.* Vnde legitur quod cum cæcus clamaret, Miſerere mei, fili Dauid, qui præibant, increpant eum vt taceret, ipſe verò multò magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei. *Luca 18.* Quia quantò magis contra nos inſurgit turbatio, vel dęmonũ, vel cogitationum, vel hominum; tantò magis debemus inſiſtere, vt tentationes huiuſmodi repellamus, ne per ignorantiam vel negligentiam obdormiamus in mortem: ſed per ſolicitudinem & vigilantiam reſurgamus ad vitam: exemplo Zachæi, qui præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum, vt videret Ieſum, quia inde erat tranſiturus. Nullus ergo, pro eo quod in aliquo pręoccupatus eſt delicto, negligendo diffidat, aut negli-

gat diffidendo, ſed præcurrens, aſcendat in arborem ſycomorum. Ecce Zachæus de ſua ſalute ſolicitus, contra quatuor impedimenta, quatuor inuenit ſuffragia, per quatuor argumēta. *Quatuor ſalutis ſuffragia.* Nam quia diues erat, dimidium bonorum ſuorum dedit pauperibus: & quia princeps erat publicanorum, ſi quem defraudauit, reddidit quadruplum. Rurſus, quia ſtatura puſillus erat, aſcendit in arborem ſycomorū: & quia præ turba videre non poterat, præcurrit, & ita poſt ſe turbam dimiſit. *Moraliter* Sic & nos fratres, quoties in via Dei ab aliquibus aduerſantib' impedimur argumentoſi & ſtudioſi ad opportuna ſuffragia recurremus, nec deficiamus in via, ſed potius expediti proficiſcamur ad patriā. *Turba relinquenda quæ ſit.* Præcurrens ergo Zachæus, turbā dimiſit poſt ſe: quia peccator volens ad veniam properare, debet poſt ſe deſerere malos homines, cogitationes malignas, & dæmones malignantes, quoſque per turbam prædiximus deſignari: vt in iſtis non hæreat, his non ſuccumbat, illis nō acquieſcat: ſed quantò magis impugnant, tantò magis repugnet, vt expugnet potius impugnantes eius exemplo, quem quantò plus increpabant turbæ, quæ præibant, vt taceret, tantò magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei. Vincat ergo piæ poſtulationis clamor, impiæ ſuggeſtionis naturam, vt præualeat ſpiritus contra carnem: vt cum fuerit ſeparatus à malis, diuiſus à perfidis, & diſcretus à prauis, aſcendat in arborem ſycomorum, vt Ieſum inde videat tranſeuntem.

Sycomorus myſtice quid. Sycomorus eſt celſa, &, vt à quibuſdam dicitur, ficus facua. Hæc eſt ſanè crux Chriſti, quæ ab infidelibus ſtultitia reputatur. Et, Prædicamus, inquit Apoſtolus, Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam. *1. Cor. 1.* Huius arboris aſcenſum alia quoque ſcriptura proponit: *Cant. 8.* Aſcendam, inquit, in palmam, & apprehendam fructus eius. *Palma quid deſignet.* Palma, quæ eſt ſignum victoriæ, fidem crucis deſignat, de qua dicit Ioannes: Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra. *1. Ioan. 5.* Quæ comprehendit cum omnibus ſanctis quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. *Ephes. 3.* Fructus huius arboris eſt purpureus, ſuccum habens ſanguineum: quia fructus vitæ, quę pependit in cruce, ſanguinem ſuum pro nobis effudit.

Ieſum videre volenti quid faciēdum. Qui vult ergo videre Ieſum tranſeuntem, aſcendat in arborem ſycomorum: quia Ieſus, id eſt, Saluator, videri non poteſt, niſi de loco ſalutis, id eſt, de cruce, per quam Deus, rex noſter ante ſecula, operatus eſt ſalutem in medio terræ, in loco Caluariæ. *Pſal. 73.* Vnde quum Moyſes poſteriora domini vidit, legitur quod in foramine petræ ſtetit. *Exod. 33.* Quum enim petra ſignificet Chriſtum, ſecundum illud: Petra autem erat Chriſtus, *1. Cor. 10.* rectè foramina petræ, vulnera Chriſti deſignant. *Foramina petræ quid deſignent.* Propter quod alibi legitur: In foraminibus petræ, in cauernis maceriæ, oſtende mihi faciem tuam: *Cant. 2.* quia qui vult faciem Chriſti videre, debet in foraminibus petræ, hoc eſt, in vulneribus Chriſti, per fidem paſsionis & crucis ſtare. *Standum eſſe in foraminibus petræ.* Aſcendit ergo Zachæus in arborem ſycomorum, vt videret Ieſum, quia inde erat tranſiturus. Erat enim in loco, vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Ibi ergo propter Paraſceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum. *Ioan. 19.* Vnde tranſiuit de morte ad vitam, de mundo ad patrem, quemadmodum dicit Ioannes: *Ioan. 13.* Sciens Ieſus quia eius hora venit, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos.

Et cum veniſſet ad illum locum, ſuſpiciens Ieſus vidit illum. Ab æterno vidit eū prędeſtinationis inſpectu, iuxta quem modū inquit Nathanēli: Priuſquam te Philippus vocaret, cum eſſes ſub ficu, vidi te. *Ioan. 1.* Sed quum in plenitudine temporis venit ad locum Caluariæ, in quo pro peccatorum ſalute voluit crucifigi, ſuſpiciens vidit eum & alios peccatores miſerationis intuitu, quatenus eos benignè reſpiciens redimeret & ſaluaret. Et ecce quum Zachæus aſcendiſſet arborem ſycomorum, vt videret Ieſum, legitur quod Ieſus ſuſpiciens vidit Zachæum: quia niſi viſus fuiſſet, vbi potuiſſet videre veritatem? quemadmodum niſi lux lucernæ, vel ſolis prius videat oculos hominis, quantumlibet aperiat oculos homo, non poteſt videre lucernam vel ſolem. Chriſtus autem eſt veritas, Chriſtus eſt ſol, Chriſtus eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Ioan. 1.* Vnde legitur: Reſpexit

dominus

dominus Petrum,& ſtatim exiens foras fleuit amarè. Dixitque dominus ad Za- *Aſcenſus*
chæum: Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me mane- *laudabilis*
re. Commendatur aſcenſus, quia præcurrens aſcendit. Commendatur & deſcē- *Deſcenſus*
ſus, quia feſtinans deſcendit. Aſcendit per fidem, vt videret Ieſum: deſcendit per *bonus.*
humilitatē, vt ſuſciperet ipſum. Super quem, inquit, requieſcet ſpiritus meus, *Eſaiæ 66*
niſi ſuper humilem & quietum,& trementem ſermones meos? Nam qui deſcen *Epheſ. 3.*
dit, idem eſt & qui aſcendit. Et Iacob vidit ſcalam, ſummitas eius cœlos tange- *Gen. 28.*
bat,& angelos aſcendentes & deſcendentes per eam. Ergo feſtinans deſcende,
quia hodie in domo tua oportet me manere. Quaſi diceret: Iam es illuminatus
per fidem, quapropter vide per fidem. Tenebris fugatis erroris, opportunum
eſt non mihi, ſed tibi (quia ego non indigeo bonorum tuorum, ſed tu ſine me
nihil potes facere) vt in domo tua faciam manſionem, non tanquam hoſpes
diurnus, ſed tanquam perpetuus habitator. Quoniam qui perſeuerauerit vſque
in finem, ſaluus erit. Domo quidem, non tam materiali, quæ conſtruitur ex la- *Mat. 10.*
pidibus, quàm ſpirituali, quæ ex virtutibus fabricatur. Plus obtinuit quàm ſpe-
rauit: quia contentus erat vt aſcendens in arborem videret Ieſum: ſed Ieſus non
ſolum ſe illi videndum oſtendit, imò & in domo ſua dignatus eſt hoſpitari. Per
quod conijcitur & colligitur manifeſtè, quia & dimittit quæ cōſcientia metuit,
& adijcit quod oratio non præſumit.

Porro, quia non auditores legis, ſed factores iuſti ſunt apud Deum, Zachæus *Rom. 2.*
non tardus & obliuioſus auditor, ſed ſtudioſus & diligens executor, feſtinans de
ſcēdit,& ſuſcepit illum gaudens. Per quod moraliter inſtruitur Chriſtianus, vt *Obediētia*
non cum mora vel tarditate, non cum tædio vel deſidia, diuinum exequatur *qualis eſſe*
mandatum, iuxta quod dicit Apoſtolus, Obedientia ſine mora: ſed nec cum tri *debeat.*
ſtitia vel dolore, cum murmure vel querela diuinam exerceat ſeruitutē. Quia
ſecundum eundem Apoſtolum: Hilarem datorem diligit Deus. *1. Corin. 6.*

Feſtinans ergo deſcendit,& ſuſcepit illum gaudens. Et cum viderent omnes,
murmurabant, quod ad hominem peccatorem diuertiſſet.

Quidam ex inuidia,& quidam ex ignorantia murmurabāt: ſed vtrunque mur
mur erat iniuſtū, tāquam ſi quilibet murmuraret, quòd medicus diuerteret ad
ęgrotum. Perinde quidem, quod Saluator ad peccatorem diuertere dignabatur.
Vnde cum Phariſæi dixiſſent apoſtolis: Quare cum publicanis & peccatoribus *Matth. 9.*
manducat & bibit magiſter veſter? Ieſus audiens ait illis: Non eſt opus valenti-
bus medicus, ſed malè habentibus. Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores.
Et Petrus attonitus miraculi nouitate, dixit ad dominum: Exi à me, domine, *Luc. 5.*
quia homo peccator ſum, cū potius dicere debuiſſet, Intra ad me, domine, quia
homo peccator ſum: quoniam niſi lux accedat, tenebrę non recedunt.

Stans autem Zachæus dixit ad dominum: Ecce dimidium bonorum meorū,
domine, do pauperibus: & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

Quantum præſentia profecit Saluatoris, ſalutis effectus oſtendit. Nam *Præſentia*
qui fuerat iniquus per fraudem, factus eſt iuſtus per fidem: & qui fuerat princeps *Chriſti quā-*
publicanorū & ipſe diues, factus eſt pater egenorū & ipſe pauper. Vnde nō im- *tum profue-*
meritò nomē ei⁹ vocatur Zachęus, quod interpretatur iuſtificatus. Ecce, inquit, *rit Zachæo*
dimidiū bonorū meorū, domine, do pauperibus,& ſi quid aliquem defraudaui, *Zachæus*
reddo quadruplum. Quia verò ſi rectè offeras, non autem rectè diuidas, pecca- *quid inter-*
ſti. Zachæus tanquam prouidus & diſcretus,& rectè obtulit,& rectè diuiſit: quia *pretetur.*
dimidium bonorum ſuorum dedit pauperibus,& ſi quid aliquem defrauda-
uit, reddidit quadruplum. Dedit ſua,& reddidit aliena. Quia non dimittitur *Auguſt.*
peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Et qui facit eleemoſynam de rapina *Munera*
pauperis, ac ſi victimet filium in conſpectu patris. Deus iniqua munera non *iniqua non*
acceptat, præſertim quæ fuerunt de ſacrilegio vel de furto, de rapina vel vſura, *acceptat*
in quibus, quia non transfertur dominiū, ira magis quàm miſericordia prouo- *Deus.*
catur. Quidam cum habeant multum, dant parum: cum habeant charum, *Zachæus*
dant vile: cum habeant proprium, dant alienum: cum dare debeant egenis, *quomodo*
dant hiſtrionibus. Zachæus autem & rectè obtulit,& rectè diuiſit: dando non *rectè obtule-*
parum, ſed multum: quia dedit dimidium, non vile, ſed charum: quia dedit *rit,& rectè*
diuiſerit.

dimi-

dimidium bonorum,non alienum,ſed proprium : quia dedit dimidium bonorum ſuorum,non hiſtrionibus, ſed egenis: quia dedit dimidium bonorum ſuorum pauperibus.

Indigentibus quo tẽpore magis ſubueniendum ſit.

Omni tempore debemus indigenti ſubuenire,ſed præſertim hoc tempore, in quo Deus ſterilitatem & famem induxit,in vno ſimul eodemq́ue negocio & miſericordiam exhibens,& iuſtitiam manifeſtans: vt cum pro peccatis noſtris per famis inediam nos flagellat,iuſtitiæ ſuæ rigorem oſtendat:& cum ſubueniendi pauperibus occaſionem exponit, miſericordiæ cauſam impendat: quatenus cum flagellum Dei portauerimus patienter,& indigẽtibus liberaliter ſubuenerimus,liberemur vtique per iuſtitiam,& per miſericordiam coronemur.

Superflua retinentes quantum peccent. *1.Ioan.3.*

Qui autem in tantæ neceſſitatis articulo nõ contentus etiam ſuperflua retinuerit,ſciat ſe tot mortibus eſſe dignum,quot inopes propter ipſius auaritiam moriuntur:aut ſaltem tot eſſe puniendum ſupplicijs,quot pœnis ſupplices affligun tur.Nam qui habuerit ſubſtantiam huius mundi,& viderit fratrem ſuum neceſſitatẽ habere,& clauſerit viſcera ſua ab eo,quomodo charitas Dei manet in illo?

Neminem excuſari à ſubuentio ne pauperũ. *Iob.4.* *Res aliena dupliciter ſubripitur & quo reſtituenda ſit.* *Exod. 22.*

Nec ſe quiſquam excuſet:quia ſufficit,vt vnuſquiſq; tribuat ſecundum propriam facultatem.Si multum ei fuerit,abundanter impendat:ſi exiguum,etiã de exiguo libenter ſtudeat impartiri: ita quod neceſſitati aliquid ſubtrahat,& ſuperfluitati auferat totum,ex toto reſtituens alienum,non ſemper in ſimplũ, ſed interdum in quadruplum.Res enim aliena ſubripitur aliquando per induſtriam ſcienter,aliquando per negligentiam Ignoranter. Cum verò res aliena ſubripiebatur ſcienter,ſi res extabat,ſecundum legis iuſtitiam,reſtiruebatur in duplum:ſi non extabat,reſtituebatur in quadruplum,ſicut iubetur in Exodo.Si autem res aliena ſubripiebatur per ignorantiam,reddebatur capur,& quinta pars deſuper.Idem quoque fiebat de re furtiua,ſi furtum latebat,& fur confitens ſpontè reddebat,ſicut in in libro Numeri reperitur.

Zachæus quomodo filius Abrahæ fuerit. *Ioan. 8.* *Gene. 15.* *Rom. 4.* *Gal. 3.* *Gen. 18.*

Ait illi Ieſus:Hodie ſalus domui hulc facta eſt,eò quòd & ipſe filius ſit Abrahę. Filius quidem,non carne,ſed fide: non ſucceſſione,ſed imitatione, iuxta quod Veritas ait:Si filij Abrahæ eſtis,opera Abrahæ facite. Abraham credidit Deo,& reputatum eſt illi ad iuſtitiam:Zachæus autem obediuit Ieſu,& factum eſt ei in ſalutem. Abraham angelos domini ſuſcepir hoſpitio:Zachæus autem dominũ angelorum. Abraham exultauit vt videret diem eius,vidit & gauiſus eſt:Zachæus autem aſcẽdit in arborem ſycomorum,vt videret illum tranſeuntem,& deſcendens ſuſcepit illum gaudẽs. Meritò ergo ſalus domui huic facta eſt,eò quod & ipſe filius ſit Abrahæ.

Ioan. 8. *Plenitudo virtutum in zachæo.* *Fides.* *Spes* *Charitas.* *Iuſtitia.* *Fortitudo.* *Prudentia* *Temperantia.* *Obedientia* *Hoſpitalitas.* *Miſericordia.*

Venit enim filius hominis quærere,& ſaluum facere quod perierat. In hoc ſanè iuſtificato plenitudo virtutum multipliciter aſſignatur,fides, ſpes, charitas, iuſtitia,fortitudo,prudentia,temperantia,obedientia cum humilitate,hoſpitalitas cum hilaritate,miſericordia cum largitate. Fides, quia præcurrrens aſcendit in arborem ſycomorum. Spes,quia quærebat videre Ieſum quis eſſet. Charitas,quia ſuſcepit illum gaudens. Iuſtitia,quia reddidit quadruplum. Fortitudo, quia ſtans dixit ad dominum. Prudentia,quia non ſolum dedit pauperibus, ſed reddidit defraudatis. Temperantia,quia non diſtribuit totum, ſed dedit dimidium. Obedientia cum humilitate,quia feſtinans deſcendit. Hoſpitalitas cũ hilaritate,quia ſuſcepit eum gaudens. Miſericordia cum largitate,quia dimidium bonorum ſuorum dedit pauperibus,& reddidit defraudatis.

Luc. 11. *Actor. 7.*

Per fidem enim præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum. In arborem ſycomorum aſcendit,qui fidem crucis extollit. Per ſpem quærebat videre Ieſum quis eſſet,vidit & gauiſus eſt. Hinc enim dominus ait:Petite,& dabitur vobis: quærite,& inuenietis:pulſate, & aperietur vobis. Per charitatem ſuſcepit illum gaudens. Charitas enim gaudebat, quia veritatem ſuſcipiebat. Per iuſtitiam reddidit quadruplum : quia nemo iuſtificatur à culpa,niſi reſtituat aliena. Per fortitudinem ſtabat, non iacebat vt debilis, ſed ſtabat vt fortis. Nam & Ieſus vt Stephanum confortaret, non apparuit ei ſedens,ſed ſtans: Ecce,inquit,video cœlos apertos,& Ieſum ſtantem à dextris Dei. Per prudentiam dedit pauperibus, & reddidit defraudatis : dedit proprium, & reddidit alie-

alienum. Grauiter ergo peccant, qui decimas & primitias non reddunt ſacerdotibus, ſed eas pro ſua voluntate diſtribuunt indigentibus. Per temperantiam dedit non totum, ſed dimidiam partem: dedit ſuperflua, & retinuit neceſſaria, dicente Propheta: Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Per obedientiam feſtinauit. Scriptum eſt enim: Obediētia ſine mora. Per humilitatem deſcendit: quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur, & qui ſe exaltat, humiliabitur. Per hoſpitalitatem cum hilaritate ſuſcepit eum gaudens: quoniam hilarem datorem diligit Deus. Per miſericordiam cum largitate dimidium bonorum ſuorum dedit pauperibus, & ideo iuſtitia eius manet in ſeculū ſeculi. Scriptum eſt enim: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Quia ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Quis noſtrum chariſſimi, non dico dimidium, ſed vel quartum, vel ſextum, vel etiam duodecimum ſatagit pauperibus erogare? Quando ſecundum conſilium Ieſu Chriſti vendet vniuerſa quæ habet, & dabit pauperibus, quando nec decimam reddit, quam reddere tenetur ex debito? Certè ſuperabūdauit iniquitas, & refriguit charitas multorum. Zachæus autem dimidium bonorum ſuorum dedit pauperibus, & ſi quid aliquem defraudauit, reddit quadruplum.

Decimas nō reddentes grauiter peccāt. — Eſaia 58. — Luca 18. — 2. Cor. 9. — Pſal. 111. — Luca 11. — Eccleſ 3. — Matth 19. — Mar. 10. — Luca 18. — Matth. 24

Ex iſtis virtutibus domus illa conſtruitur, in qua Ieſus habitare dignatur. Feſtinans, inquit, deſcende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Eſt domus numinis, & eſt domus hominis, & eſt domus dęmonis. Domus Dei, per gratiam. Domus hominis, per naturam. Domus dæmonis, per culpam. De prima legitur. Domum tuam domine decet ſanctitudo in longitudine dierum. De ſecunda dicitur: Qui domos habitant luteas, & terrenū habent fundamentum. De tertia ſcriptum eſt: Reuertar in domum meam vnde exiui.

Domus triplex. — Pſal. 92. — Iob 4. — Mat. 12.

Vitiorum tectum eſt ſuperbia, quę eſt initium peccati. Oſtium, concupiſcētia, quæ militat aduerſus animam. Pauimentum, auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus. Quatuor latera parietum, ſunt quatuor genera peccatorum, videlicet peccatū fragilitatis, per impotentiam: peccatū ſimplicitatis, per ignorantiam: peccatū ſecuritatis, per negligentiā: & peccatum malignitatis, per inuidentiā. In domo naturæ fundamentum eſt ratio, tectum memoria, oſtium intellectus, pauimentum voluntas, quatuor laterales parietes, quatuor naturales affectus, timor & ſpes, dolor & gaudium. Hinc cupiunt homines, metuunt, gaudent, dolentq́;. In domo gratiæ, fundamentū eſt fides. De qua dicit Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentiū. Tectum eſt charitas, de qua Iacobus ait: Charitas operit multitudinem peccatorum. Oſtium, obedientia, de qua dominus ait: Si vis intrare ad vitam, ſerua mandata. Pauimentum, humilitas, de qua Pſalmiſta: Adhæſit pauimento anima mea. Quatuor laterales parietes ſunt quatuor principales virtutes, iuſtitia, fortitudo, prudentia, tēperantia. Hæc ſunt in Apocalypſi quatuor latera ciuitatis æqualia. Feneſtræ ſunt hoſpitalitas cum hilaritate, & miſericordia cum largitate. Hæc eſt domus, de qua dominus ait: Si quis diligit me, ſermones meos ſeruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.

Domū dæmonū quæ cōſtituunt. — Eccleſ. 10. — 1.Pet.2. — Col 3. — Domus naturæ ex quibus conſtruatur. — Domus gratiæ ex quibus componatur. — Hebra.11. — Iacob. 5. — Matth 19. — Pſal. 118. — Apoc 20. — Ioan.14.

Verum & hæc ſacra baſilica domus eſt numinis & templum Dei. De qua dominus ait: Domus mea, domus orationis vocabitur. In hanc domum hodie venit Ieſus per dedicationis gratiam, & conſecrationis effectū. Legitur enim quod templo Salomonis dedicato, cū ſacerdotes dicerent, Cōfitemini domino quoniā bonus, quoniā in ſeculū miſericordia eius, nebula impleuit domū domini, & obumbrauit facies ſacerdotum, ita quòd ſe inuicem videre non poterant. Et ait Salomon: Dominus dixit vt habitaret in nebula. Dixit, id eſt opere demonſtrauit, quoniam in monte Sina apparuit in nebula, & Iſrael in nube præceſſit, & ante Moyſen poſitū in cauerna petræ pertranſiuit in nebula. Expreſſum myſterium, ſed aliàs exponendum.

Eſaia 56. — Matt. 21. — Luc. 19. — 3.Reg.7. — Exodi 19. — Exod. 14. — Exod.33.

De cætero fratres, quia quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, Imitemur ergo Zachæum, vt in domo noſtra Ieſus habitare dignetur. Qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Rom.15.

D. IN.

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. SERMONES PER FESTIVITATES SANCTOrum totius anni, iam primum inuenti, & in lucem ad gloriam Chriſti, honoremque Sanctorum ſuorum, editi.

IN SOLENNITATE NATIVITAtis domini noſtri Ieſu Chriſti.

De multiplici verbo, de carnis quadruplici acceptione, & cur Verbum caro factum ſit.

SERMO I.

Ioan. 1. Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

IVXTA communem ſenſum loquendi, multis modis accipitur verbum. Eſt enim verbum quod corde concipitur, verbum quod ore profertur, verbũ quod calamo ſcribitur. Corde concipitur intellectus, ore profertur ſonus, calamo ſcribitur ſignum. Intellectus in mente, ſonus in aëre, ſignum eſt in imagine. Quia verò ſpiritus eſt qui viuificat, de carnalibus ad ſpiritualia tranſeamus: caro enim non prodeſt quicquam. *Ioan. 6.*

Eſt enim verbum humanum, & verbum diuinum. Verbum humanum tranſit prolatum: verbum diuinum permanet natum. De illo dicit poeta: Et ſemel emiſſum volat irreuocabile verbum. De iſto dicit Propheta: Verbum domini manet in æternum, cogitationes cordis eius in generatione & generationem. Verbum Dei patris eſt Dei filius, per quem ipſe dixit, & facta ſunt; mandauit, & creata ſunt. Nam omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Sicut enim per verbum exprimitur intellectus, ita per filium pater innotatur. Iuxta quod ipſe dicit in Euangelio: Pater, ego clarificaui te ſuper terram, ego manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo. Propter quod ipſe filius ſermo patris & nomen patris nuncupatur. Scriptum eſt enim: Omnipotens ſermo tuus, domine, à regalibus ſedibus venit. Et alibi: Ecce nomen domini venit de longinquo. Eſt autem hoc verbum conceptum, prolatum, & ſcriptum. Conceptum, ſecundum natiuitatem diuinam: prolatum, ſecundum natiuitatem humanam: ſcriptum, ſecundum natiuitatem gratuitam. Secundum natiuitatem diuinam, conceptum de patre: ſecundum natiuitatem humanam, natum ex matre: ſecũdum natiuitatem gratuitam, ſcriptum in mente. De patre naſcitur æternaliter, de matre temporaliter, in mente ſpiritualiter. Aeternaliter conceptus de diuinitatis arcano, temporaliter profertur ex matris vtero, ſpiritualiter ſcribitur digito Dei. De verbo concepto ſecundum diuinam natiuitatem ex patre dicit Ioannes: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud deum, & Deus erat Verbum. De verbo prolato ſecundum natiuitatem humanam ex matre loquitur Eſaias: Verbum miſit dominus in Iacob, & cecidit in Iſrael. De verbo ſcripto ſecundum natiuitatem gratuitã in mente Lucas teſtatur: Factum domini ſuper Ioannem Zachariæ filiũ in deſerto.

Verbũ humanum. *Verbum diuinum.* *Pſal. 32.* *Ioan. 1.* *Pſal. 33.* *Ioan 17.* *Sapien. 18.* *Eſaia 31.* *Luc. 3.*

Eſt autem verbum ſupernum, verbum internum, & verbum externum. Verbum ſupernum, Deus & caro; internũ, ſpiritus & vita; verbum externum, ſemen & gladius. Verbum Deus ſecundum æternitatem, quoniã in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Verbum caro ſecundũ humanitatem, quia Verbum, caro factum eſt & habitauit in nobis. Verbũ ſpiritus,

tus,intelligentibus: verbum vita,credentibus. Vnde: Verba quæ locutus ſum *Ioan. 6.* vobis,ſpiritus & vita ſunt. Verbum ſemen in propagandis virtutibus. Vnde:Se- *Luce 8.* men eſt verbum Dei. Verbum gladius,in vitijs amputandis. Vnde: Et gladius *Ephes. 6.* ſpiritus,quod eſt verbum Dei.

Sanè fit Verbū caro,fit panis caro,fit homo caro. Verbum fit caro, per vnionem:panis fit caro,per conuerſionem:homo fit caro,per commixtionem. Per vnionem perſonalem,per cōuerſionem ſacramentalem, per cōmixtionem carnalem. De primo dicitur: Verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis. De ſecundo legitur:Panis quem ego dabo,caro mea eſt pro mundi vita. De tertio verò ſcribitur:Propter quod relinquet homo patrem & matrem,& adhærebit vxori ſuæ:& erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo,ſed vna caro. *Ioan. 6.* *Gen 2.* Nomine carnis quandoq; deſignatur natura,quandoq; perſona, quandoque fragilitas,quandoque carnalitas. Natura,cum dicitur: Alia eſt caro piſcium,alia volucrum,alia iumentorum. Perſona,cum dicitur: Videbit omnis caro ſalutare Dei noſtri. Fragilitas,vbi dicitur:Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternū,quia caro eſt. Carnalitas, vbi dicitur. Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. *1. Cor. 15.* *Gen. 6.* *1. Cor. 15.* Cum ergo dicitur, Verbū caro factū eſt,nomine carnis intelligitur vel habitus,vel humanitas. Verbum enim caro factum eſt,id eſt, Deus eſt incarnatus:quia factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem. *Rom. 1.*

Ac per hoc ſoluitur quæſtio illa,qua dicitur:Quum homo ſufficienter ex anima conſtet & carne,cur propter vnam partem verbum dicitur caro factum, & propter alteram,verbum nō dicitur factum anima: præſertim cum maior ſit ſimilitudo inter verbum & animā,quàm inter verbū & carnem? Quia ſcilicet incarnatum ſignificat habitum,id eſt,carne veſtitum:quod conuenit verbo. Animatum verò ſignificat vitam,id eſt,animâ vegetatum,quod verbo non conuenit. Verbum enim non viuificatur ab anima,ſed potius viuificat animam. Vel per ſynecdochen Verbum dicitur caro factum,id eſt, Deus factus homo. Nam *Psal. 86.* homo factus eſt in ea,& ipſe fundauit eam altiſsimus, ſecundū quod alibi dicitur:Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Antequam Verbum caro *Ioel. 2.* fieret,procul habitabat à nobis: vbi verò factum eſt caro verbum, habitabat in nobis,nō ſolum per gratiam,verum etiam per naturam. Hic enim eſt Deus noſter,qui ſecundum Prophetam in terris viſus eſt,& cum hominibus cōuerſatus *Baru. 3.* eſt:os ex oſsibus noſtris,& caro de carne noſtra. Illos autem inhabitat,quos templum ſpiritus ſanctus conſtituit,ſicut dicit Apoſtolus: Templum Dei ſanctum *1. Cor. 3.* eſt,quod eſtis vos. Propter quod ipſe dominus dicit in Euangelio: Si quis diligit *Ioan. 14.* me,ſermonem meum ſeruabit,& pater meus diliget eum,& ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Et iterum: Vobiſcum,inquit,ero vſque ad *Matth. 28.* conſummationem ſeculi.

Quatuor enim ex cauſis Verbum factum eſt caro: vt ſuperbos humiliaret, vt *Propter* inimicos reconciliaret, vt ſeruos redimeret, vt amicos nutriret. *quatuor*

Quum enim in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem *cauſas Ver-* Deo:ſed ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiēs,in ſimilitudinē homi- *bum factū* num factus,& habitu inuentus vt homo. Quod Apoſtolus dicit, Exinaniuit,pro- *eſt caro.* pheta dicit,Abbreuiatum: Verbū,inquit,abbreuiatum faciet ſuper terrā domi- *Phil. 2.* nus. Vitium quippe ſuperbiæ,per humilitatis virtutē oportuit expiari:quia con- *Eſa. 10.* traria contrarijs curantur: vt quantum fuit ſuperbiæ vitium, tanta foret virtus humilitatis. Vitium autem ſuperbiæ tantū fuit,vt homo vellet eſſe ſicut Deus, ſicut ſerpens illi promiſerat:Eritis ſicut dij,ſcientes bonum & malum. Tanta *Gene. 2.* ergo debuit eſſe virtus humilitatis,vt Deus fieret ſicut homo. Iuxta quod di- *Gen. 3.* cit Apoſtolus:Cum in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens, in ſimilitudinē hominis factus,& habitu inuentus vt homo. Verbum ergo factum eſt caro, vt daret nobis humilitatis exemplum:quatenus qui ſuperbi receſſimus, humiles redeamus. Initium enim omnis peccati eſt ſuperbia. Per hanc angelus peccauit *Eccleſ. 10.* in cœlo,qui dixit:Ponam ſedem meam ad aquilonē,& ero ſimilis altiſſimo. Per hanc homo peccauit in paradiſo, cui dictum eſt: Eritis ſicut dij, ſcientes *Eſa. 14.*

bonum & malum. Hoc vitium primum in peccante, vltimũ in pœnitente: quo
accedente peccatum committitur, quo recedente peccatum dimittitur: quia
quàm citò mandatum contemnimus diuinum, tam citò cõtra dominũ ſuper-
bimus: & quàm citò pro peccato compungimur, tam citò coram Deo humi-
liamur. Verbum ergo factum eſt caro, vt ſicut humiliatus eſt Deus pro homi-
ne, dominus pro ſeruo, creator pro creatura: ita humilietur homo pro Deo, ſer-
Luc. 14. uus pro domino, creatura pro creatore: quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur:
Iacob. 4. & qui ſe exaltauerit, humiliabitur. Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ
dat gratiã. Inter Deum & hominem grauis erat inimicitiarũ diſcordia, quoniã
homo peccãdo ſeruũ ſubtraxit & abſtulit Deo, quem tradidit & ſubiecit diabo-
lo. Pax igitur inter eos fieri rationabiliter non poterat, niſi damnũ quod intu-
lerat, reſtauraret. Homo verò nihil habebat, quod dignè Deo recõpenſaret pro
damno: quia ſi quid Deo de rationabili redderet creatura, pro rationabili ſubla-
ta ſubſtantia, minus eſſet: ſed hominẽ non poterat dignè reſtituere, quia iuſtum
& innocentem abſtulerat, & neminem niſi peccatorem inueniebat. Videns ita-
que Deus hominem ſua virtute non poſſe iugum damnationis euadere, primò
prçuenit eum per ſolam miſericordiam, vt deinde liberaret etiam per iuſtitiã.
Vt ergo Deus placari poſſet ab homine, dedit Deus homini gratis, quod homo
pro debito redderet Deo. Dedit igitur homini hominẽ, quem reſtitueret homo
pro homine: qui, vt recompenſatio digna fieret, priori non ſolum eſſet æqua-
lis, ſed maior. Quocirca Verbum caro factum eſt, vt daretur hominibus Deus
homo, ſicut prçdixerat Eſaias: Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, qua-
Eſaiæ 9. tenus inter Deum & hominem legitimè mediaret. Si enim alterius tantum eſ-
ſet naturæ, nõ vtrique cõmunis, quocirca nec eſſet idoneus, vt inter eos pacis fœ-
Gal. 3. dera reformaret. Mediator enim vnius nõ eſt, vt inquit Apoſtolus: & ob hoc in
Lucæ 2. natiuitate Chriſti cœleſtis militiæ multitudo pſallebat: Gloria in excelſis Deo,
& in terra pax hominib. bonç voluntatis. Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtra-
Ephes. 2. que vnum. Lapis angularis, qui duos è diuerſo parietes in vno nono homine co-
Ibidem. pulauit. Poterat Deus hominem ſolo verbo per potentiam liberare, ſed maluit
eum redimere precio per iuſtitiam, vt eum non ad potentiã, ſed ad iuſtitiã inui-
taret. Et iuſtum erat, vt homo per pretium pœnæ redimeretur à debito culpæ:
placãdo per pœnam, quem offenderat per culpam. Nullius enim pœna ſufficere
1. Ioan 1. poterat ad precium redemptionis humanæ pro omnibus: prçſertim cũ quilibet
eſſet debitor pœnæ: non ſolũ ex iniquitate cõmiſſa, verũ etiã ex labe cõtracta. Nã
Pſal 13. ſi dixerimus, quia peccatũ nõ habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis
non eſt. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: nõ eſt qui faciat bonũ,
nõ eſt vſq; ad vnum. Quocirca Verbum caro factum eſt, vt in carne mũdiſſima,
Phil. 2. quç prorſus eſſet immunis à culpa, ſuſtinendo pœnã indebitã, preciũ redemptio
1. Pet. 1. nis humanç Deo perſolueret, factus obediens vſque ad mortẽ, mortẽ autem cru
cis. Redẽpti enim ſumus non corruptibilibus auro vel argento, ſed precio ma-
Num. 45. gno, ſanguine agni immaculati. Hic eſt ſummus ſacerdos, in cuius morte rei q
fugerãt ad ciuitatẽ refugij, ſecuri reuertebantur ad propria. Suſcepit igitur in ſe
Eſa. 53. pœnã pro omnib⁹, vt daret per ſe gloriã vniuerſis, Eſaia teſte q ait. Vulneratus eſt
propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis no
ſtrç ſuper eũ, & liuore eius ſanati ſumus. Verè lãguores noſtros ipſe tulit, & dolo
res noſtros ipſe portauit. Carnem autem aſſumptam nõ ſolum dedit pro nobis
Ioan. 6. in precium, vt redimeret nos à morte, verum etiam dedit eam nobis in cibum,
vt aleret nos ad vitam. Secundum quod ipſemet pollicetur: Panis quem ego da-
bo, caro mea eſt pro mundi vita, vt ſicut per cibum mors intrauerat in orbem,
ita per cibum vita rediret ad orbem. Sicut enim corporalis vita ſine corporali
Ibidem. cibo non poteſt ſubſiſtere, ita ſpiritualis vita ſine ſpirituali cibo non poteſt nu-
triri. Niſi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius ſangui
nem, non habebitis vitam in vobis. Verbum itaque caro factũ eſt, vt quod erat
Pſal. 77. cibus angelorum ſecundum diuinitatem, fieret cibus hominum ſecundum
Sapiẽ. 16. humanitatem: vt panem angelorum manducaret homo, omne delectamen-
1. Corin. 11. tum in ſe habentem, & omnem ſaporis ſuauitatem. Probet autem ſeipſum ho-
mo,

mó,& de pane iſto ſic edat,& de calice bibat. Nam qui panem iſtum manducat indignè,iudicinm ſibi manducat,non dijudicans corpus domini. Sicut enim bonus ſuſtinendo mortem vitam acquirit:ita malus ſumendo vitam, mortem incurrit. Nos ergo fratres tantæ gratiæ non ſimus ingrati,ſed redemptori noſtro digniſſimas grates pro tanta gratia referamus,humiliter implorantes, vt qui factus eſt particeps noſtræ naturæ,faciat nos participes ſuæ gloriæ, Ieſus Chriſtus dominus noſter , qui eſt per omnia Deus benedictus in ſecnla ſeculorum. Amen.

In eadem ſolennitate.

Quomodo nouum multis modis in ſcriptura accipiatur:deq; triplici nouitate in Chriſti natiuitate facta, & de tribus illius nominibus.

SERMO II.

NOuum faciet dominus ſuper terrã. Fœmina circundabit virum gremio vteri ſui. *Hier.31.*

NOuum in ſacra ſcriptura multis modis acccipitur. Nam nouum dicitur innouans,& nouum dicitur innouatum : nonum dicitur tecens,& nouum dicitur inſuetum:nouum dicitur vltimum, & nouum dicitur miraculoſum. Nouum dicitur innouans ,ſecundum
illud:Mandatum nouum do vobis,vt diligatis inuicem, ſicut dile- *Ioan. 13.*
xi vos.Nouum dicitur innonatum,ſecnndum illud:Vidi cœlum nouum & ter *Apoc.21.*
ram nouam. Et dixit,qui ſedebat in throno:Ecce noua facio omnia. Nouum *Mar.2.*
dicitur recens,ſecundum illud:Nemo mittit vinum nounm in vteres veteres. *Mar.16.*
Nouũ dicitur inſuetũ,ſecundum illud:Linguis loquentur nouis,ſerpentes tol- *Luc.14.*
lent.Nouũ dicitur vltimũ,ſecundũ illud:Tunc incipies cũ rubore locũ nouiſſimum tenere. Nouũ dicitur miraculoſum, ſecundũ illud : Innoua ſigna, & im- *Eccle.36.*
muta mirabilia. Nouũ ergo facier dominus ſuper terrã.Nã à domino factum eſt *Pſal.117.*
iſtud,& eſt mirabile in oculis noſtris. His omnibus modis nouũ fecit dominns ſuper terram:quoniã fœmina circundedit virum gremio vteri ſui. Tunc enim
venit Propheta magnus,& ipſe renouauit Hieruſalem. Tunc conſummauit do *Hier.38.*
minus teſtamen tũ nouũ ſuper Hieruſalem,domũ Iſrael,& ſuper domũ Iuda:nõ ſecundum reſtamentum quod dedit patribus eorum,cũ exirent de terra Aegy-
pti. Tũc illud impletum eſt:Vetuſtiſſima veterum comedetis,& nouis ſuperue- *Leuit. 26.*
niẽtibus vetera proijcietis. Tũc enim nouũ fecit dominus in perſona,nouũ fecit *Nouitas*
in natura,nouũ fecit in gratia.In perſona,quia nonum fecit in matre, nouum *triplex in*
fecit in prole.In natura,quia nouum fecit in ſigno, nouũ fecit in modo. In gra- *Chriſti na-*
tia,quia nouũ fecit in fœdere,nouũ fecit in munere. Nouũ fecit in matre,quia *tiuitate.*
virgo peperit virum,ſtella protulit ſolem,filia concepit patrẽ, creatura creatorem genuit:ſimul in vnum mater & filia, genitrix & ancilla , quæ cum integritate peperit,cum virginitate concepit:quod ignis in rubo, quod fructus in vir-
ga,quod ros in vellere præſignauerant. Deſcendit enim ſicur pluuia in velius, *Pſal. 78.*
& ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Hęc eſt porta in domo domini clauſa, *Ezech.44.*
& vir non eſt ingreſſus per eam. Hæc eſt illa, quæ prima & ſola maledictum legis euaſit , qua dicitur : Maledicta ſterilis in Iſraël, & propoſitum virginitatis
impleuit:quoniam antequam conuenirent,inuẽta eſt in vtero habẽs de ſpiritu *Matt.1.*
ſancto. Nounm fecit in prole, quia dominus factus eſt ſeruus, æternus factus eſt pner, excelſus factus eſt paruulus, immenſus factus eſt localis, ſimplex factus eſt compoſitus, immortalis factus eſt mortalis, matris ſuæ pater, & filiæ ſuæ filius. Deſcendit in matrem, ſed remãſit cũ patre. Suſcepit humanitatẽ, ſed retinnit di-
uinitatẽ.Nam cũ in forma Dei eſſet,non rapinã arbitratus eſt,eſſe ſe ęqnalẽ Deo, *Phil.2.*
&c.Puer natus eſt nobis,& filins datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius ad- *Ephes.6.*
mirabilis, conſiliarius,Deus,fortis,pater futuri ſeculi, princeps pacis. Matri Si- *Pſal.86.*
on dicet homo,& homo natus eſt in ea,& ipſe fundauit eam altiſſimus.Ecce no

Pſal 97. uum illud miraculoſum & inſuetũ,quod fecit dominus ſuper terrã,quando fœ
mina circundedit virum gremio vteri ſui.Ergo cãtate domino cãticum nouũ,
quia mirabilia fecit dominus.Nouũ fecit in ſigno:quia Chriſto naſcente ſtella
Nu.24. Magis apparuit,ſecundum vaticinium Balaam:Orietur,inquit,ſtella ex Iacob,
& exurget virga ex Iſrael.Octauianus Auguſtus fertur in cœlo vidiſſe virginem
geſtantem filium ad oſtenſionem Sibyllę.& ex tunc prohibuit,ne quis eum do-
minum appellaret:quia natus erat rex regum,& dominus dominantium. Vnde
poëta: En noua progenies cœlo dimittitur alto. Fons olei per totum diem de
Pſal. 44. taberna emeritorum largiſſimus emanauit:ſignans quod ille naſceretur in ter-
ris,qui vnctus erat oleo præ conſortibus ſuis. Templum pacis funditus corruit.
Romani ſiquidem pro pace perfecta, q̃ toti orbi ſub Auguſto imminebat,tem-
plum pacis mirificum cõſtruxerant. De quo conſulentes quamdiu deberet du-
1.Cor.1. rare,reſponſum eſt,Donec virgo pariat. Qui gaudentes reſponderunt:Ergo erit
æternum:quia nunquã virgo pariet. Sed perdidit Deus ſapientiã ſapientium,&
prudentiã prudẽtium reprobauit:quoniã in hora dominicæ natiuitatis funditꝰ
corruit.Cum enim plena pax & perfecta per totum orbẽ vniuerſaliter abunda-
ret,quod nunquã ante contigerat,nec diu poſt vnquã euenit,natus eſt Deus, for
Pſal.71. tis,pater futuri ſeculi,princeps pacis. Vnde Propheta: Orietur in diebus eius iu-
ſtitia & abundantia pacis,donec auferatur luna. Et alius item Propheta: Pax
erit in terra noſtra cum venerit. Ipſe enim eſt pax Dei,quæ exuperat omnem ſen
Phil 4. ſum. Ipſe pax noſtra,qui fecit vtraque vnum. in cuius ortu cœleſtis militię mul-
Ephеſ. 2. titudo pſallebat:Gloria in altiſſimis Deo,& in terra pax hominibus bonæ vo-
Luca 2. luntatis.

Nouum fecit in modo,quia in ſua natiuitate modum humanæ conditionis
impleuit. Primus enim modus fuit,vt homo fieret nec de maſculo, nec de fœ-
mina,ſicut Adam. Secundus verò fuit,vt homo fieret de maſculo,non de fœmi
na,ſicut Eua. Tertius fuit,vt homo fieret de maſculo & de fœmina, ſicut Abel.
Quartus fuit,vt homo fieret de fœmina,non de maſculo,ſicut Chriſtus,quem-
admodum admirans virgo dixerat ad angelum:Quomodo fiet iſtud,quoniam
virum non cognoſco? Et ſicut tres ſunt perſonæ in vnitate ſubſtantiæ, ita fecit,
vt tres ſint ſubſtantiæ in vnitate perſonæ:vt ſicut trinitas perſonarum nõ diſtin
Luca 1. guit ſubſtantiam,ita trinitas ſubſtantiarum non diſtinguat perſonam. Quoni-
am ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo,ita Deus & homo vnus eſt Chri
ſtus. Ecce nouum illud recens & vltimum, quod fecit dominus ſuper terram,
quoniam fœmina circundedit virum gremio vteri ſui. Ergo cantate domino
canticum nouum:quia mirabilia fecit dominus. Nouum fecit in fœdere,quia
Eſaia 61. Deus in vtero virginali naturam ſibi coniugauit humanam. In vna perſona ſpõ
Pſal.18. ſum repræſentans & ſponſam,dicente Propheta : Sicut ſponſo impoſuit mihi
mitram,& tanquam ſponſam decorauit me corona. In ſole namque poſuit ta-
bernaculum ſuum,& ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Hinc il-
Can. 1. lud reſonat epithalamicum cãticum:Oſculetur me oſculo oris ſui: &, Meliora
ſunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis. Huius coniugij ſacramẽtum
Eſai. 7. illud nomen ſignificat, quod Propheta prædixit: Vocabitur nomen eius Em-
manuel. Ipſe nãque vocatur Ieſus, vocatur Chriſtus, vocatur Emmanuel. Ieſus
ſecundum naturam diuinã, Chriſtus ſecundũ naturam humanã, Emmanuel
ſecundum vtramq;. Ieſus enim interpretatur ſaluator, & ipſe ſecundum quod
Deus, ſaluauit pòpulum ſuum à peccatis eorum. Vnde in cantico Abacuc:Ego
Matth.1. aũt in domino gaudebo,gloriabor in Dẽo Ieſu meo. Chriſtus interpretatur inũ
Abacuc.3. ctus,& ipſe,ſecundũ quod homo, vnctus eſt oleo lætitię p̃ cõſortibus ſuis. Vnde
Pſal.44. in cantico canticorũ:Oleum effuſum nomẽ tuum. Chriſtus enim à chriſmate
Can.1. dicitur, Chriſma vero principaliter fit ex oleo. Vnde nomẽ eius dicitur oleũ. Et
quoniã à Chriſto cuncti fideles Chriſtiani dicũtur, ob hoc oleũ effuſum eſt no-
Matth.1. mẽ eius:Emmanuel interpretatur nobiſcũ Deus,ſcilicet,homo Deus, vel Deus
homo. Vt enim inter Deũ & hominẽ legitimè mediaret, vtpote qui neutri par
ti ſuſpectus exiſteret, factus eſt Deus homo, vtriuſq; gerens in vna perſona natu-
Gal.3. ram. Mediator enim non eſt vnius, Deus autem vnus eſt:ſimul in vnum diues
&

& pauper, ſacerdos & hoſtia, iudex & aduocatus. Aduocatum enim habemus a- 1. Ioan. 2.
pud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, qui interpellat pro nobis: & ipſe eſt propi-
tiatio pro peccatis noſtris: qui exaudit in omnibus pro ſua reuerentia. Ipſe rogat Heb. 5.
ſe, & ipſe ſeipſum exaudit. Ipſe ſeruus rogat ſe dominum, ipſe Deus exaudit ſe
hominem.

Nouum fecit in munere, quia Deus factus eſt homo, vt homo fieret Deus.
Deus de cœlis ad terras deſcendit, vt homo de terris ad cœlos aſcēderet. Deus fa-
ctus eſt ſeruus, vt homo fieret liber. Deus factus mortalis, vt homo fieret immor-
talis. Deus factus eſt pauper, vt homo fieret diues. Tantum Deus dilexit mūdū, Ioan. 3.
vt filium ſuum vnigenitū daret pro mundo. Nam proprio filio ſuo nō pepercit Rom. 8.
Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Vix pro iuſto quis moritur: nā pro
bono quis mori audeat? Cōmendat aūt ſuam charitatem Deus in nobis, quoniā Rom. 5.
cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt: & cum inimi- Ibidem.
ci eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem ipſius. Ecce nouum illud inno-
uatum & innouans, quod fecit dominus ſuper terram, quando fœmina circun-
dedit virum gremio vteri ſui: circundans illum in vtero, à quo circundabatur
in ſeculo. Fœmina virgo, mulier illibata circundedit Deum verum, virū per-
fectū, qui attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter: qui Hiere. 31.
per Prophetam dicit: Cœlum & terram ego impleo. Et ad quem dicit Propheta: Sap. 8.
Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcēdero ad infernum, ades. Super omnia, Hie. 23.
non elatus, ſubter omnia, non proſtratus: inter omnia, non incluſus, extra om- Pſal. 138.
nia, non excluſus. Cæteræ mulieres concipiunt infantes, hęc autem fœmina cir-
cundedit virum. Cæteræ mulieres accipiunt ex vtero viri: hæc autem fœmina
circundedit virum gremio vteri ſui. Tunc tempus produxit ęternitatem, locus
concepit immenſitatem, numerus comprehendit infinitatem. Ergo cantate do-
mino cāticum nouum, quia mirabilia fecit dominus. Vt autem nouo regi cāti-
cum nouum dignè cantare poſſitis, exuite veterem hominem cum actibus ſuis, Col. 3.
& induite nouum, qui ſecundum Deum creatus eſt. Expurgate vetus fermentū, 1. Cor. 5.
vt ſitis noua conſperſio. Non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ &
nequitiæ: ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Ipſo præſtante, qui eſt ſuper o-
mnia Deus benedictus in ſecula.

In eadem ſolennitate.

De tribus Chriſti natiuitatibus, quas in Miſſis tribus in feſto nati domini repræſentat Eccleſia: & de ſex Chriſti nominibus, & cur non ſint plura aut pauciora.

SERMO III.

PVer natus eſt nobis & filius datus eſt nobis, & vocabi-
tur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, Eſai. 9.
pater futuri ſeculi, princeps pacis.

SIcut tres in Chriſto ſubſtantias fides catholica confitetur, diuinitatē
carnem, & ſpiritū: ita tres in ipſo natiuitates ſcriptura ſacra teſtatur,
diuinam ex patre, carnalem ex matre, ſpiritualem in mente. Ex patre
naſcitur Deus, de matre natus eſt caro, in mente naſcitur ſpiritus. Ex Ioan. 14.
patre via, de matre veritas, in mēte vita. Ego ſum, inquit, via, veritas,
& vita. Ex patre naſcitur ſemper, de matre natus eſt ſemel, in mente naſcitur ſæ-
pè. O mira nouitas, & nouum miraculum: vt idem ipſe naſcatur, & ſemper, &
ſemel, & ſæpe. De patre naſcitur ſemper; quoniam illa generatio eſt æterna. De
qua pater inquit ad filiū: Ante luciferū genui te. Chriſtus enim eſt Dei virtus & Pſal. 109.
Dei ſapientia, primogenita ante omnem creaturā, quę de ſe dicit per Salomonē: 1. Cor. 1.
Priuſquam fierēt abyſſi, ego iam concepta eram: ante colles ego parturiebar: Nā Prouer. 8.

Ioan. 1. in principiò erat Verbũ,& Verbum erat apud Deũ,& Deus erat Verbũ. De matre
Eſaia 7. natus eſt ſemel, quoniã illa generatio eſt humana. De qua dicit Propheta: Ecce
Hier. 31. virgo in vtero cõcipiet,& pariet filiũ. Et alibi: Nouum faciet dominus ſuper ter
ram, fœmina circundabit virũ gremio vteri ſui. Nam Verbũ caro factũ eſt,& ha-
bitauit in nobis. In mente naſcitur ſępe, quoniam illa generatio eſt gratuita. De
Mala. 4. qua dicit ſcriptura: Timẽtibus Deum orietur ſol iuſtitię. Sto, inquit, ad oſtium
Apoc. 3. & pulſo, ſi quis aperuerit mihi, introibo ad illũ,& cœnabo cum illo, & ipſe me-
cum. Secundum natiuitatem ęternam Chriſtus habet patrem ſine matre. Secũ-
dum humanitatem Chriſtus habet matrem ſine patre. Secũdum gratuitã Chri-
Matth. 4. ſtus habet patrem & matrem, ipſo atteſtante, qui ait: Quicunque fecerit volun-
tatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror,& mater eſt.

Has tres Chriſti natiuitates, in tribus Miſſis hodie repręſentat Eccleſia. Primã,
in Miſſa quę cantatur in nocte. Secundã, in Miſſa quę cantatur in aurora. Tertiã,
in Miſſa quæ cantatur in die. Aeterna quippe natiuitas eſt prorſus occulta, vt de
Eſaia 53. ea dicat Propheta: Generationẽ eius quis enarrabit? Ad quod ſignificãdum pri-
Luca 1. ma Miſſa cãtatur in nocte: quia carnalis natiuitas partim eſt occulta, partim ma
nifeſta. Occulta quantũ ad modum, manifeſta quantũ ad factũ. Quod admirans
virgo dixit ad angelũ: Quomodo fiet iſtud, quoniã virũ non cognoſco? Et reſpõ-
dit illi angelus: Spiritus ſanct⁹ ſuperueniet in te,& virtus altiſſimi &c. Ad quod
ſignificandũ, ſecũda Miſſa cãtatur in aurora. Spiritualis aũt natiuitas eſt clarius
Ioan. 14. manifeſta, Chriſto manifeſtãte, qui ait: Si quis diligit me ſermonẽ meũ ſeruabit:
Chriſtus enim per affectũ concipitur, per effectũ naſcitur, per profectũ nutritur.
Ad quod ſignificãdũ tertia Miſſa celebratur in die. Puer ergo natus eſt nobis: ſed
de patre natus eſt nobis ad creationem, in mẽte ad iuſtificationẽ, ex matre ad ſal
uationem. Ad creationem, vt naturã daret. Ad iuſtificationem, vt daret gratiã.
Ad ſaluationem, vt daret gloriã. Ad creationem ergo natus eſt de patre nobis.
Gen. 1. Iuxta quod legitur: Dixit Deus: Fiat lux, id eſt, Verbũ protulit, hoc eſt, filium ge-
Ioan. 1. nuit, per quem fecit lucem. Nam omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ
Mala. 4. eſt nihil. Ad iuſtificationem naſcitur nobis in mente. Iuxta quod legitur: Timẽ
tibus Deum oritur ſol iuſtitiæ, id eſt, lux quæ iuſtificat, illa videlicet, quę illumi
nat omnem hominem venientẽ in hunc mundũ. Ad ſaluationẽ natus eſt nobis
Luca 1. ex matre. Iuxta quod legitur: Paries quidẽ filiũ,& vocabis nomẽ eius Ieſum. Ipſe
Matth. 1. enim ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorũ. Et filius datus eſt nobis. Nobis
autem datus eſt à Deo, vt Deo redderetur à nobis pro debito. Inter Deum enim
& hominem grauis erat inimicitiarũ diſcordia, quoniã homo peccando ſeruũ
ſubtraxit & abſtulit domino, quem tradidit & ſubiecit diabolo. Pax igitur inter
eos rationabiliter fieri nõ poterat, niſi damnum quod intulerat, reſtauraret. Ho
mo verò nihil habebat, quod dignè Deo recompenſaret pro damno, quia ſi quid
de rationabili redderet creatura pro rationali ſublata ſubſtãtia, minus eſſet, ſed
hominem non poterat dignè reſtituere, quia iuſtum & innocentem ſuſtulerat,
& neminẽ niſi peccatorem inueniebat. Vidẽs itaque Deus hominẽ ſua virtute
non poſſe iugũ damnationis euadere, primò præuenit eũ per ſolã miſericordiã,
vt deinde liberaret etiã per iuſtitiã. Vt ergo Deus placari poſſet ab homine, dedit
Deus homini gratis, quod homo ex debito redderet Deo. Dedit igitur hominẽ
**al. Deus* homini, quẽ reſtitueret*homo pro homine: qui vt recompẽſatio digna fieret,
priori nõ ſolũ eſſet æqualis, ſed maior. Quocirca Verbũ caro factũ eſt, vt daretur
Eſaia 9. hominibus Deus homo, ſicut prędixerat Eſaias: Puer natus eſt nobis,& filius da-
Rom 8. tus eſt nobis. Filius ſpiritualiter, iuxta quod dicit apoſtolus: Proprio filio ſuo nõ
Gal. 4. pepercit Deus, ſed pro nobis omnib. tradidit illũ. Et iterũ: Cũ venit plenitudo tẽ
poris, miſit Deus filiũ ſuũ, natũ de muliere, factũ ſub lege: vt Deus, qui in ſapiẽtia
Pſal 103. ſua mundũ creauerat, ſecundũ illud: Omnia in ſapiẽtia feciſti domine, ipſe mũ-
Luca 15. dũ in eadẽ ſapiẽtia recrearet. Hęc eſt mulier euãgelica, quę accẽdit lucernã, vt dra
gmã decimã, q̃ perdita fuerat, inueniret. Propriũ ſibi filiationis nomẽ reſeruãs,
vt qui erat in Deitate Dei filius, idẽ fieret in humanitate hominis filius. Puer er
go natus eſt nobis, vt nos renaſcamur: & filius datus eſt nobis, vt nos redima-
Ioan. 3. mur. Vt renaſcamur in gratiam,& redimamur in gloriam: vt renaſcamur ex

aquâ,& redimamur in ſanguine:quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu
ſancto,non intrabit in regnũ Dei. Et redempti ſumus non corruptibilibus au- *1.Pet.1.*
ro & argento,ſed precioſo ſanguine agni immaculati.

Et vocabitur nomẽ eius admirabilis.Sex huius pueri nomina numerãtur,nec
pauciora,nec plura.Scitis enim fratres & filij,quia ſecundũ arithmeticas ratio-
nes numeroru,alius eſt diminutus,alius perfectus,alius ſuperabũdans.Diminu
tus eſt,cuius partes aggregatę,minorẽ ſummã conſtituunt,vt octenarius.Cuius
partes ſunt quaternarius, q̃ eſt medietas, & binarius, q̃ eſt quarta, & vnitas, q̃ eſt
octaua.Quæ ſimul aggregatæ reddũt ſeptenariũ.Perfectus eſt ille,cuius partes ag
gregatæ reddũt eandem ſummã, vt ſenarius.Cuius partes aggregatæ,ſunt trina-
rius,q̃ eſt medietas,& binarius,quæ eſt tertia,& vnitas,q̃ eſt ſexta. Quæ ſimul ag-
gregatæ reddunt eandẽ ſummam ,id eſt, ſenariũ. Superabundans eſt ille,cuius
partes aggregatæ,maiorẽ ſummam conſtituũt,vt duodenarius.Cuius partes ag-
gregatæ ſunt ſenarius, quæ eſt medietas,& quaternarius,quæ eſt tertia , & terna-
rius,quæ eſt quarta,& binarius,quæ eſt ſexta,& vnitas,quæ eſt duodecima:quæ ſi-
mul aggregatæ,maiorẽ ſummã conſtituũt,id eſt,ſedenariũ. Quia ergo puer hic
Deus eſt,cui nomina iſta conueniunt: & in Deo nihil eſt diminutũ, tanq̃ infir-
mũ:nihil eſt ſuperabundans,quaſi ſuperfluũ:ſed totũ eſt omninò perfectũ, velut
æternũ:idcirco hæc nomina,quæ ſibi ſecundũ naturam diuinã conueniunt,ſub
perfecto numero deſignantur.Deo namq; nihil accedit, vt aliq̃d ſuperabundet
in illo,nec ab eo quicq recedit,vt aliquid diminuatur ab ipſo: ſed idẽ ipſe ſem-
per exiſtit,nõ habens in ſe quicq̃ diuerſum, ſicut nõ habet aduerſum : nec habet
quicq̃ variũ,ſicut nec contrariũ:non habet in ſe, niſi ſe: nec aliud eſt habens ab
habito,nec aliud habitũ ab habente:licet ipſius habentis nullius ſit habitus,nec
alicuius habitus ipſe ſit habens,niſi quod in ſimilitudinẽ hominũ factus, habi-
tu inuentus eſt vt homo.Propter quod ipſe de ſe per Prophetã teſtatur: Ego ſum *Phil. 2.*
Deus,& non mutor.Portò cũ tres numeri ſint perfecti , primus , infra primũ li *Mal.3.*
mitẽ,id eſt, infra denarium, videlicet ſex.Secundus,infra ſecundũ limitẽ,id eſt,
centenariũ,videlicet XXVIII.Tertius,infra tertiũ limitẽ, id eſt, millenariũ, vi-
delicet quadringenta nonaginta ſex,cur potius ſub hoc tantũ perfecto numero,
videlicet ſenario,nomina deſignantur? An ideo, quia Deus ſpiritus eſt , & ideo *Ioan. 4.*
ſummè ſimplex?Quocirca ne multiplicitas iſta nominũ aliquid in eo compoſi-
tum deſignaret,ſub eo numero comprehenditur, qui ſolus perfectus eſt in mo-
nadibus,id eſt,inter ſimplices numeros,qui eſt ſenarius. Vnde ſexto die perfecit *Gene. 2.*
Deus cælũ & terrã,& omnem ornatũ eorum. Et cum in plenitudine temporis
ſexta veniſſet ætate,ſexto die ſub hora ſexta genus redemit humanũ. Vocatur er *Eſaia 9.*
go nomen eius admirabilis. Verè glorioſus Deus in ſanctis ſuis,mirabilis in ma
ieſtate,faciens prodigia. De quo ſecundũ humanitatem dicetur in Euangelio,
Quoniã mirabantur oẽs ſuper doctrina & reſpõſis eius,& ſuper his quæ glorioſe *Luca 13.*
fiebãt ab eo. Ad quẽ ſpiritualiter dicitur:Innoua ſigna,& immuta mirabilia.

Et vocabitur nomen eius conſiliarius, quia conſilium pacis inuenit, ſicut *Eccleſ.36.*
ipſe teſtatur:Ego cogito cogitationes pacis,& non afflictionis.De quo dicit Pro- *Eſaia 9.*
pheta:Conſilium domini manet in æternum, cogitatio cordis eius in ſeculum *Hier.29.*
ſeculi.O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei , quàm incomprehenſi- *Pſal. 32.*
bilia ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles viæ eius! Quis cognouit ſenſum domi- *Rom.11.*
ni,aut quis conſiliarius eius fuit? *Eſa.40.*

Et vocabitur nomen eius Deus. Hic ergo puer, Deus fortis vocatur. Nomen *Eſa.9.*
ergo diuinitatis multis modis accipitur in ſcripturis.Subſtantiuè, ſecundũ na-
turam.Adoptiuè,ſecundum gratiam.Poteſtatiuè,ſecundũ officium. Vſurpati-
uè,ſecundum vitium.Secũdum naturam, vt : Audi Iſrael, Deus tuus,Deus vnus *Deut. 6.*
eſt.Secundũ gratiã,vt: Ego dixi,dij eſtis,& filij excelſi omnes. Secundum offici- *Pſal. 81.*
um, vt:Dijs non detrahes, & principem populi tui non maledices. Secundum *Exod.22.*
vitium,vt:Omnes dij gentium dæmonia. Hic autem puer vocatur Deus ſub- *Pſal.95.*
ſtantiuè , ſecundum naturam. Vt autem confundatur hæreticus, & erubeſcat
Iudæus,producãtur in mediũ teſtimonia,tã de veteri, quàm de nouo teſtamẽto,
vt rota cõtineatur in rota,& baſis ſit in colũna. Quoniã in ore duorũ vel trium *Deut. 19.*

Ioan. 1. teſtium ſtat omne verbum. Dicat ergo Ioãnes: In principio erat verbum, & ver-
Ioan. 20. bum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Dicat Thomas: Dominus meus, &
Phil. 2. Deus meus. Dicat Paulus: Cum in forma Dei eſſet, nõ rapinã arbitratus eſt, eſſe
Pſal. 44. ſe æqualem Deo. Dicat Dauid: Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lętitiæ, pręconſor-
tibus tuis. Dicat Hieremias: Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius præter
ipſum. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Dicat &
Baru. 3. Abacuc: Ego in domino gloriabor, & exultabo in Deo Ieſu meo. Nam quia vo-
Abac 3. luit homo eſſe ſicut Deus, iuxta quod ſerpens illa promiſerat: Eritis ſicut dij,
Gen. 3. ſcientes bonum & malum, oportuit vt Deus fieret homo. Iuxta quod dicit Apo
Phil. 2. ſtolus: Quia in ſimilitudine hominum factus eſt, & habitu inuentus eſt vt ho-
mo: vt quantum fuit ſuperbiæ vitium, tanta fieret virtus humilitatis.

Eſaia 9. Et vocabitur nomen eius fortis. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & po
Pſal. 23. tens, dominus potens in prælio. Ipſe enim eſt ſapientia, quæ vincit malitiam.
Sap. 8. Attingit ergo à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Sapien
1. Cor. 1. tia Chriſtus eſt. De qua dicit Apoſtolus: Chriſtus eſt Dei virtus, & Dei ſapientia.
Hic à fine vſque ad finem, id eſt, ab empyreo vſque ad infernum attingit forti-
ter, deijciendo ſuperbos angelos de empyreo, & educẽdo iuſtas animas de infer-
no: & omnia, id eſt, media, quæ ſunt inter empyreum & infernum, diſponit ſua-
uiter, redimendo miſeros, & iuſtificando peccatores. Hic eſt verus Dauid, ma-
1. Reg. 17. nu fortis, qui vicit vrſum, ſuperauit leonem, proſtrauit Philiſthæum. Hic eſt
Iudic. 14. verus Sampſon, qui catulum leonis occidit, mille viros mandibula aſini inter-
fecit, portas Gazæ cum ſuis poſtibus aſportauit, hic fortior ſuperueniens fortem
ſuperauit armatum.

Luca 11. Et vocabitur nomen eius pater futuri ſeculi. Si pater, & dator, ſicut ipſe teſta-
Ibidem. tur in Euangelio: Pater veſter cæleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. Ve-
nit enim dare fidelibus, non præſentia, ſed futura: non terrena, ſed cæleſtia: non
tranſitoria, ſed æterna: nõ ſolum, ſed polũ: non mundum, ſed cælũ: vt futuri ſe-
Matth. 6. culi pater hæreditatẽ paternã filijs ſuis largiatur. Propter quod docuit nos ora-
Ioan. 18. re: Adueniat regnum tuum. Regnum, inquit, meũ non eſt de hoc mũdo. In cu-
ius vtiq; regno eſt vita ſine morte, dies ſine nocte, certè ſine ſorte. Vbi erit ſecu-
ritas ſine timore, iocunditas ſine dolore, tranquillitas ſine labore. Vbi erit pul-
chritudo ſine deformitate, fortitudo ſine debilitate, rectitudo ſine peruerſita-
1. Cor. 3. te. Vbi erit charitas ſine malitia, veritas ſine fallacia, felicitas ſine miſeria. Vbi
Eſaia 9. erit gaudium, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽ-
Phil 2. dit. Et vocabitur nomẽ eius princeps pacis. Ipſe eſt enim pax Dei, quæ exuperat
omnem ſenſum: ipſe pax noſtra, qui fecit vtraque vnum: in vno nouo homine
faciens pacem, pacem his qui propè, & pacem his qui longè: in cuius natiuitate
Luca 1. cæleſtis militiæ multitudo pſallebat: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax ho
Ioan. 14. minibus bonæ voluntatis. Qui circa paſſionem dixit apoſtolis: Pacem relinquo
vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis. Et poſt
Ioan. 20. reſurrectionem dixit eiſdem: Pax vobis, iterum dicens eis: Pax vobis: propter pa
cem temporis & pacem æternitatis. Ad quam ipſe nos perducat, qui eſt ſuper om
nia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Circumciſione Domini.

SERMO I.

Luca 2. POſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circum-
cideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus:
quod vocatum eſt ab angelo, priuſquàm in vtero
conciperetur.

Quia

CVla circumciſum de circumciſo verbum verbo audiſtis, & vos de hoc circumciſo verbo verbum aliquod circũciſum dicamus. Hoc eſt enim verbum abbreuiatum, quod fecit dominus ſup terrã, verbũ quod miſit in Iacob & cecidit in Iſrael, verbũ quod vtinã in corde noſtro fructuoſum exiſtat, & de ore noſtro vacuum non recedat. Circumciſus eſt ergo Chriſtus, vt Chriſtianus circumcideretur in ſpiritu: quoniam, vt ipſe ait: Spiritus eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquã. Propterea dicit Propheta: Circumcidite corda veſtra, & non corpora veſtra. Et vt inquit Apoſtolus: Circumciſio cordis eſt in ſpiritu nõ in litera, cuius laus non eſt ex hominibus, ſed ex Deo. Debuit autem circumciſionis myſterium obſeruari, donec ſubſtitueretur ſacramentum Baptiſmi: quia qui modò clamat in euang. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei; olim clamabat in lege: Maſculus, cuius caro præputij inciſa non fuerit, peribit de populo ſuo. Venturus ergo Chriſtus in propria, quia ſui eum non receperunt, debuit circumcidi, ne contra ipſum Iudæi circumciſionem reciperent ad excuſandas excuſationes in peccatis, & dicerent: Incircumciſus es, perire debes de populo tuo: tranſgreſſor es legis, nolumus te contra legem audire. Quapropter ipſe dicebat: Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Circumciſus eſt ergo Chriſtus tantùm in corpore, quia nihil habuit quod circumcideretur in corde, ſicut baptizatus eſt tantùm in carne, quia nihil habuit quod baptizaretur in mente. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sed neque peccatum contraxit, quoniam aſcendit dominus in nubem leuem, id eſt, aſſumpſit carnem à peccatis immunem. Iuxta quod angelus dixit ad virginem: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.

Ioan. 6. *Rom. 2.* *Ioan. 3.* *Gen. 17.* *Ioan. 1.* *Matt. 5.* *1. Pet. 2.* *Luc 1.*

Poſtquàm conſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus: quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam conciperetur. Hoc nomen Ieſus non ſolùm fuit præuunciatum ab angelo, verumetiam à propheta prædictum: Ego, inquit, in domino gaudebo, exultabo in Deo Ieſu meo. Conuenit ergo nomen eius Ieſus perſonæ diuinæ, ſecundum naturam humanam. Ex quo conſequenter infertur, quod ſi eſt Ieſus, eſt Deus: & ſi eſt Ieſus, eſt homo: ac per hoc ſi eſt Ieſus, eſt Deus homo, vel homo Deus.

Abacuc 3.

Sanè hoc nomen Ieſus habet duas ſyllabas, & quinque literas, tres vocales, & duas conſonantes, habet etiam tres inflectiones, per quas declinatur, vt, Ieſus, Ieſu, Ieſum, ex quibus componitur hoc verbum, Sum. Duæ igitur terminantur in conſonantes, & ſunt ſingulæ ſingulares: quoniam vna eſt tantùm nominatiui caſus, altera accuſatiui, tertia inflexio deſinit in vocali, qua quatuor caſibus eſt communis, genitiuo, datiuo, vocatiuo, & ablatiuo. Magnum miſterium, & arduum ſacramentum. Erueremus itaque puteum, quia altus eſt, & hauriamus aquam de fonte Saluatoris. Hoc igitur nomen Ieſus duas habet ſyllabas, quia Ieſus duas habet naturas, ſcilicet diuinam, & humanam: diuinam ex patre, de quo natus eſt ſine matre: humanam de matre, de qua natus eſt ſine patre. Audi naturam diuinã: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Audi naturam humanam: Verbum caro factum eſt, & habitabit in nobis. Audi iterum naturam diuinam: Ego & pater vnum ſumus. Audi humanam: Pater maior me eſt. De vtraq; natura dicit Prophera: Homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus. Item alius Propheta: Bethlehem, ex te exiet dux, qui regat populum meum Iſrael. Et egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Ecce duæ ſunt ſyllabæ in hoc vno nomine, quia duæ ſunt naturæ in hac vna perſona.

Literarum nominis Ieſu myſtica explicatio. *Ioan. 1.* *Ioan. 14.* *Pſal. 86.* *Mich. 5.*

Notandum verò quod vocalis eſt illa, quæ dat vocem per ſe, conſonans illa, quæ reddit ſonum ex alia. Per tres igitur vocales ſignificatur diuinitas, quæ cum ſit vna per ſe, ſonat in tribus perſonis. Nam tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres vnum ſunt. Per duas conſonantes ſignatur humanitas, quæ cum habeat duas ſyllabas, ſcilicet carnem & animam,

1. Ioan. 5.

mam, non ſonat per ſe, ſed magis cum alia, cuius eſt iuncta in virtute perſonæ. Nam ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Et Deus quidem eſt, & homo, ſed per ſe ſonat inquantum eſt Deus: non autem per ſe ſonat inquantum eſt homo, quia diuinitas retinuit ius perſonalis aſſumens, ſed humanitas non accepit ius perſonalitatis aſſumpta, quoniam nec perſona perſonam, nec natura naturam, ſed perſona naturam aſſumpſit.

Literarum Hebraicarũ, quibus nomen Ieſu ſcribitur, myſtica interpretatio.

Habet autem hoc nomen Ieſus, illas eaſdem vocales, quas habet illud nomen domini Tetragrammaton, & erat ſcriptum lamina aurea ſuper frontem pontificali cidari pendente, videlicet i, e, v, ſiue, Ioth, eth, vau, quod nomen Dei dicunt ineffabile, vnde non audent illud proferre, ſed pro eo ſcribunt & proferunt hoc nomen Adonai. Illud autem conſtat ex quatuor literis, I, e, v, e: vel magis ex tribus, quoniam vna eſt geminata. Reuera illud nomen eſt ineffabile, non quantum ad ſonum, ſed quantum ad intellectum: quia trinitatis & vnitatis myſterium deſignant tres perſonas in vna ſubſtantia, quemadmodum Abraham tres vidiſſe deſcribitur, & vnum legitur adoraſſe. Duo contra Seraphin clamant, alter ad alternm: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus exercituum. *1. Ioan. 5.* Inquit ergo Ioannes: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, *Matth. 28* & Spiritus ſanctus. Et hi tres vnũ ſunt. Et dominus in euang. Baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.

Hoc autem nomen tantæ virtutis exiſtit, vt peritiſſimi aſſerunt Hebræorum, quod ſi diſtinguatur in tres dictiones, quælibet illarum ſignificat illnd qnod totum, vt ſi dicatur, Ie, eu, ue, quælibet nomẽ eſt Dei, ſicut videlicet & totũ, I, e, ue: quia mirum, quælibet trium perſonarum, ſicnt & ipſa natura, eſt vnus Dens. Media vero litera ſola in hoc nomine geminatur, quia media tantum perſona geminum habet in diuinitate reſpectum. Pater enim à nullo eſt factus nec genitus, ſed alius eſt ab eo: ſolus autem filius, & eſt ab alio, & alius ab eo eſt. Spiritus ſanctus ab alio eſt, & nullus ab eo: ſolus antem filius & eſt ab alio, & alius ab eo eſt. Benè igitur eſt in his diſcretionibus. Secunda ſumitur tantum à prima, & tertia ſumitur à prima pariter & ſecunda: quia cum prima terminetur in e, videlicet, ie, ſecunda inchoatur ab e, videlicet eu, & cum ſecunda terminetur in u, eu, tertia inchoatur ab v, ſcilicet ve. Ipſa terminatur in e, à qua incipit ſecunda, & in qua deſinit prima: quoniam in diuinitate filius eſt tantum à patre, ſed ſpiritus ſanctus procedit pariter ab vtroque. Licet autem Chriſtus ſit α, & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis, ſolæ tamen vocales iſtæ non inuenluntur in hoc nomine Ieſus, ſcilicet α, & ω. Sed quare? quoniam oportuit, cum illud idem ſignificetur per duas ſyllabas huius nominis, quod per has duas vocales alibi deſignetur ſcilicet natura diuina, ſecundum quam eſt principium, & natura humana, ſecundum quam eſt Chriſtus finis. Nam qui fecit hominem inquantum Verbum caro factum & habitabit in nobis, Chriſtus ſecundum Apoſtolum eſt finis ad iuſtitiam omni *Ioan. 8.* credenti, qui de ſe dicit: Ego principium, qui & loquor vobis. Illud autem in hoc nomine Ieſus non ſolum conſideratione, ſed etiam veneratione digniſſimum inuenitur, quod cum ipſum habeat duas ſyllabas, prima tantum illarum nomen eius cuius eſt ipſum, videlicet ie, quod ſicut prædictum nomen eſt Dei, quia nimirum cum Ieſus habeat duas naturas, vna tamen illarum eſt ipſe, id eſt, diuina, quæ benè deſignatur in hoc nomine perſonali Ieſus, per illas eaſdem vocales, ex quibus conſtat illud nomen eſſentiale, quod Tetragrammatõ dicitur: quoniam illa eadem natura quæ eſſentialiter eſt in tribus perſonis, plena ſimul ac tota eſt in hac vna.

Sed fortè miraris, quod per tres inflectiones declinatur hoc nomen. Attende quod Chriſtus tribus modis inflexit. Velut ita dicam, declinauit ſeipſum per paſſibilitatem, patientiam, & paſſionem. Per paſſibilitatem, quam dignanter aſſumpſit; per patientiam, quàm euidenter exhibuit; per paſſionem, quàm libenter excepit: Oblatus enim eſt, quia ipſe voluit. Vis audire qnaliter Ie- *Phil. 2.* ſus ſeipſum inflexit & declinauit, ſi mihi non credi, Apoſtolo crede, Quia, inquit,

inquit, cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus ſe æqualem eſſe Deo, exinaniuit ſe, hoc eſt, humiliauit, inflexit, & declinauit, formam ſerui accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Adhuc etiam magis inflexit & declinauit ſeipſum, & digito ſcribebat in terra, & mater eum in præſepio declinauit. Propter hoc autem quod adeò ſe inflexit & declinauit, exaltauit eum Deus, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Redde ſingula ſingulis, quia declinauit ſeipſum, propterea exaltauit illum Deus, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Et quia inflexit ſeipſum, propterea flectitur ei omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Rectè igitur ex tribus terminalibus literis illarum trium inflexionum componitur hoc verbum Sum, quod verè ac propriè competit ei ſecundum excellentiſſimam gloriam, vt oſtendetur hic eſſe ille, qui ſe dicit in veteri lege, Ego ſum, qui ſum. Vt intelligas Ieſum quaſi dicentem, Ego Ieſus ſum, ego ſum Deus quia Ieſus nomen eſt Dei, ac ſi diceret, manifeſtus ego ſum Deus, & non mutor. Hoc ipſum expreſſit in euang. cum dixit: Antequam Abraham fieret, ego ſum. Et iterum: Ego ſum, nolite timere. Harum trium inflexionum duæ terminantur conſonantes, nominatiuus in S. & accuſatiuus in M. In tertia vocali, ſcilicet V, quæ quatuor caſibus eſt communis, genitiuo, datiuo, vocatiuo, ablatiuo. Per duas conſonantes, ſicut prædictum eſt, deſignatur in Chriſto humana natura, quæ in duabus ſubſtantijs, anima videlicet & carne conſiſtit. Et Chriſtus ſecundum humanam naturam, vt ita dicam, nominatiuus & accuſatiuus inuenitur fuiſſe. Nominatiuus, quantum ad prædicationis officium, quod exercuit: Accuſatiuus, quãtum ad paſſionis ſupplicium, quod ſuſtinuit: Ad prædicationis enim officium pertinet, quod ipſe dicebat: Pater, manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo. Ad paſſionis autem ſupplicium accedebat, quod apud Pilatum in multis legitur accuſatus. Chriſtus autem, qui vocalis deſignatur ſecundum naturam diuinam, quaſi genitiuus, datiuus, & ablatiuus, ſecundum eandem naturam exiſtit. Genitiuus condit naturam, datiuus exhibet gloriam, vocatiuus, clamat gratiam, ablatiuus tollit ad pœnam. Ex quibus cum duo priora perficit in præſenti, & duo poſteriora perficit in futuro. Genitiuũ enim ſe oſtendit eſſe, cum ait: Si ego generationem cæteris tribuo, ſterilis ero. Nam pater meus vſque modò operatur, & ego operor. Datiuum ſe probat eſſe, cum inquit: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis. Vocatiuũ ſe oſtẽdit, cum dicit: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Ablatiuum ſe oſtendit, cum infert: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & angelis eius. Tunc enim aufert malos de medio iuſtorum, vt tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Quia verò inter conſonantes digniores ſunt ſemiuocales quàm mutæ, idcirco duæ iſtæ conſonantes, s, & m, per quas humana in Chriſto natura, id eſt, anima, deſignatur & caro, non mutæ, ſed ſemiuocales exiſtunt: quoniam inter omnes humana natura dignior eſt in Chriſto, iuxta quod inquit Pſal. Gloria & honore coronaſti eũ, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Licet enim tantò ab angelis minor ſit effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit: quia tamen in quantum paſſibilem carnem aſſumpſit, paulo minus eſt ab angelis minoratus, cum angelica natura ſit impaſſibilis. Benè ſecunda illarum ſemiuocalium eſt à liquida, videlicet m, in caſu accuſatiuo: quia Chriſtus quaſi ſemetipſum quod paſſionem mortis ſuſtinuit, propter quod Apoſtolus exponens illud verbum propheticum: Minuiſti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronaſti eũ domine, interdicit eum quod modico quàm angeli minoratus eſt. Videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum, vt gratia Dei guſtaret mortem. Et nota quod ſicut apud Hebræos illud ineffabile nomen alio modo deſcribitur, & alio modo profertur. Scribitur enim his quatuor literis, i, e, v, e, & profertur Adonay. Sic apud Latinos illud excellentiſſimum nomen, alio modo ſcribi-

Phil. 2. *Exod. 3.* *Ioan. 8.* *Luc. 24.* *Ioan. 17.* *Eſa. 66.* *Ioan. 5.* *Ioan. 14.* *Matth. 25.* *Pſa. 8.*

ſcribitur, & alio modo profertur. Profertur Ieſus, ſcribitur IHS cum titu lo ſuperpoſito. Expreſſum myſterium, ſed alias exprimẽdum, quę pertranſibũt plurimi, & multiplex erit ſententia. Hoc eſt igitur nomen ſanctum & glorio-
Act. 4. ſum, quod inuocatum eſt ſuper nos: nec eſt aliud nomen ſub cælo, in quo nos oporteat ſaluos fieri, nomen ſuaue, nomen delectabile, nomen amabile, nomẽ vtique ſalutare, per quod ipſe nos ſaluet dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Feſto D. Siluestri pontificis maximi.

De dignitate, ſanctitate, & vtilitate ſancti Silueſtri, de regno & ſacerdotio pontificis Romani, & quod ſacerdotium præceßit regnum, denique ſplendorem ſcientiæ pariter & vitæ neceßarium eſſe ſacerdoti.

SERMO I.

Eccleſ. 44. ECce ſacerdos magnus, qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus: & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio.

TRia nobis in verbis propoſitis circa beatum Silueſtrum præcipuè commendantur, dignitas, ſanctitas, & vtilitas. De dignitate præmittitur, Ecce ſacerdos magnus. De ſanctitate ſubiungitur, Qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus. De vtilitate concluditur, Et in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio. Vnde poſt dignitatem ſubiungitur ſanctitas, poſt ſanctitatem vtilitas. Quia qui locum obtinet dignitatis, debet habere meritum ſanctitatis. Et qui meritum habet ſanctitatis, debet exercere opus vtilitatis. Ne fortè qui ſummus eſt loco, ſit infimus merito: & innocens corde, ſit inutilis opere. Heu quot hodie tales ſunt in Eccleſia, qui
Luc. 2. ſunt loco ſublimes, ſed merito viles, & alijs ſunt inutiles. Vtinam & ego non ſim vnus de talibus, quaſi poſitus in ruinam magis, quàm in reſurrectionẽ mul
Matt. 3. torũ. Auertat hoc dominus, qui potens eſt de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ.
Fuit ergo B. Silueſter ſacerdos, non ſolum magnus, ſed maximus, pontificali
Apoc. 19. & regali poteſtate ſublimis. Illius quidem vicarius, qui eſt rex regum, & domi-
Pſal. 109. nus dominantium, ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech, vt ſpiritualiter poſſit intelligi dictum ad ipſum & ſucceſſores illius, quod ait
1 Pet. 2. beatus Petrus Apoſtolus, primus & præcipuus prædeceſſor ipſorũ: Vos eſtis ge-
Romanos nus electũ, regale ſacerdotium. Hos enim elegit dominus, vt eſſent ſacerdotes &
pontifices reges. Nam vir Cõſtantinus egregius imperator, ex reuelatione diuina, per bea-
eſſe ſacer- tũ Silueſtrũ fuit à lepra in baptiſmo mundatus, vrbẽ pariter & ſenatũ cum ho-
dotes & re- minibus & dignitatibus ſuis, & omne regnum Occidẽtis ei tradidit & dimiſit,
ges. ſecedens & ipſe Byzantium, & regnũ ſibi retinens Oriẽtis. Coronã verò capitis ſui voluit illi conferre: ſed ipſe pro reuerentia clericalis coronæ, vel magis humilitatis cauſa noluit illam portare. Veruntamen pro diademate regio vtitur aurifrigio circulari. Ex authoritate pontificali conſtituit patriarchas, primates, metropolitanos, & præſules. Ex poteſtate verò regali, ſenatores, præfectos, iudices & tabelliones inſtituit.

Romanus itaq; pontifex in ſignũ imperij vtitur regno, & in ſignũ pontificij vtitur mitra. Sed mitra ſemper vtitur & vbique, regno verò, nec vbiq;, nec ſem-
**al. conſ-* per: quia põtificalis authoritas, & prior eſt & dignior & diffuſior, quàm imperia-
ſtruit Baby lis. Sacerdotium enim in populo Dei regnũ præceſſit, cum Aaron primus pon-
lonem. tifex Saulem primum regem * præceſſerit: Noẽ quoque Nemroth, cũ de illo di-
Gen. 10. cit ſcriptura, quod principium Nemroth extitit Babylon. Noë verò ædificauit
Gen. 8. altare domino, & holocauſta obtulit ſuper illud. De ſacerdotibus aũt & regibus
Exod. 22. loquẽs, ſacerdotes appellat deos, & reges principes. Dijs, inquit, non detrahes, &

princi-

principem populi tui non maledices. Et cum de rege dicat Apoſtolus: Subditi *1. Pet. 2.*
eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue regi, quaſi præcellēti: ſiue du-
cibus, tanquam ab eo miſſis. Ad Hieremiam ſacerdotem de ſacerdotibus Ana-
toth ipſe dominus ait: Conſtitui te ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas, *Hie. 1.*
ædifices & plantes. Petro verò fuit dictum à domino, & in Petro ſucceſſoribus
Petri: Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris ſuper terram, *Mat. 16.*
erit ligatum & in cælis: & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in
cælis. Nihil excepit, qui dixit: Quodcunque. Propter quod alibi dixit: Paſce oues *Ioan. 21.*
meas, non diſtinguens inter has oues & illas: vt oſtenderet ad oues ſuas minimè
pertinere, qui Petrum recuſat habere paſtorē. Ei quoq; ſingulariter dixit: Tu vo- *Ioan. 1.*
caberis Cephas, quod exponitur caput, in quo ſenſuum plenitudo conſiſtit.
Quia quum cæteri vocati ſint in partem ſolicitudinis, ſolus Petrus aſſumptus
eſt in plenitudinem poteſtatis.

Fuit ergo beatus Silueſter ſucceſſor Petri, vicarius Ieſu Chriſti. Et ideò verè
ſacerdos magnus fuit, qui in diebus ſuis placuit Deo. Non tam in diebus tempo-
rum, quàm in diebus virtutum. Nam illi volubiles tranſeunt, iſti ſtabiles perſe-
uerant. Singulæ nanque virtutes, ſunt ſinguli dies, quæ mentem illuſtrant. De *Iob 1.*
quibus myſticè legitur, quòd filij Iob faciebant conuiuia per ſingulos dies.

Duo verò ſunt maximè neceſſaria ſacerdoti, ſplendor vitæ, ſplendorque ſci- *Duo ſacerdoti neceſſaria.*
entiæ, vt videlicet tam exemplo, quàm documento reſplendeat. Cœpit enim Ie-
ſus facere & docere, ſacerdotibus relinquens exemplum, vt ſequantur veſtigia *Act. 1.*
eius. Qui peccatum non fecit, vt ſit honeſtas in vita. Nec inuentus eſt dolus in *1. Pet. 2.*
ore eius, vt ſit veritas in doctrina. Nam qui fecerit & docuerit, magnus vocabi- *Matth. 5.*
tur in regno cælorum. Vnde à tunica pontificali dependebant mala granata, *Exod. 28.*
cum tintinnabulis aureis. Debet enim ſacerdos, propter exemplum bonis ope-
ribus reſplendere. Propter quod alibi dicitur: Luceat lux veſtra coram homini- *Matth. 5.*
bus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.
Et iterum; Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus ve- *Luc. 12.*
ſtris.

Debet & propter documentum pollere ſcientia. Propter quod dicitur: Vos e- *Matth. 5.*
ſtis ſal terræ, vos eſtis lux mundi. Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub
modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Nam dies *Pſal. 18.*
diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. Iſti fortè ſunt duo dies, de
quibus Euangeliſta teſtatur, quod Ieſus manſit apud Samaritanos duos dies, vi- *Ioan. 4.*
delicet, quia Samaritani remanſerunt illuminati per Chriſtum, tam exemplo
vitæ, quàm verbo doctrinæ. Non ſufficiat ſacerdoti alterum ſine altero. Quia cu-
ius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur, & dicatur ei: Medice, *Luc. 4.*
cura teipſum. Hypocrita, eijce primò trabem de oculo tuo, & tunc eijcies feſtucā *Luc. 6.*
de oculo fratris tui. Qui prædicas non furandum, furaris? qui prædicas nō mœ- *Roma. 2.*
chandum, mœcharis? Certè ſi ſacerdos, qui vnctus eſt, peccauerit, facit delinque- *Leuit. 4.*
re populum: & ſi incantator fuerit à ſerpente percuſſus, quis medebitur ei? Po- *Eccleſ. 12.*
tentes potenter tormenta patientur. Et iudicium durū fiet his, qui præſunt. Iſti *Sapien. 6.*
ſunt duo dies, vita videlicet & ſcientia, in quibus beatus Silueſter placuit Deo,
& inuentus eſt iuſtus, ſicut hiſtoria manifeſtè teſtatur. Nā multa ſuſtinuit ad me-
ritū vitæ, multaque conſtituit ad documentum ſcientiæ. Et ipſe in tempore ira-
cundiæ factus eſt reconciliatio, reconcilians peccatores ad veniam, & diſcordan-
tes ad pacem. Nam vſque ad tempus ipſius tanta paganorum cōtra Chriſtianos
efferbuit iracundia, quod tanquam oues occiſionis mactabātur vbique, lapida- *Heb. 11.*
ti ſunt, ſecti ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Circuierunt in melotis & in
pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus.
Sed per beatum Silueſtrum reconciliati ſunt Chriſtiani paganis. Quia baptiza-
to piiſſimo principe Conſtātino, tranquillitas & libertas eſt Eccleſiæ Dei data.
Et ex tunc cœpit Eccleſia dilatari, & impleri vaticiniū Eſaiæ dicentis ad ipſam:
Leua in circuitu oculos tuos & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerūt tibi. *Eſaia 49.*
Filij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent. Illius verè vicarius, de
quo dicit Apoſtolus: Deus erat in Chriſto mundū reconcilians ſibi: & poſuit in *2. Cor. 5.*

nobis verbum reconciliationis. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Mediatores enim ſunt ſacerdotes inter Deũ & hominẽ. Et ideo tales debent exiſtere, vt & Deo ſint grati, & hominibus accepti. Quales nos faciat meritis & precibus beati Silueſtri dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

IN SOLENNITATE APPARITIOnis domini noſtri Ieſu Chriſti.

De ſacroſancto coniugio inter Chriſtum & Eccleſiam, promiſſo, iurato, completo, conſummato, confirmato, & declarato: de tribus manifeſtationibus: de aduentu & muneribus Magorum, ac eorundem declaratione: denique de allegorica Euangelij expoſitione, & de domibus in quibus Chriſtus inuenitur.

SERMO I.

Matth. 2. VIdentes ſtellam magi, gauiſi ſunt gaudio magno valdè. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: & apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

Gen. 15. SAcroſanctum coniugium, quod inter Chriſtũ & Eccleſiam fuerat
Pſal. 131. patriarchæ Abrahæ promiſſum, deinde Dauid regi iuratum, deinde
matri Mariæ completũ, hodie eſt conſummatũ, confirmatũ, & declaratum. Conſummatum in adoratione Magorum, cõfirmatum
Gen. 22. in baptiſmo Iordanis, declaratũ in miraculo vini. Olim enim Deus
Abrahæ patriarchę promiſit, quod in ſemine ſuo benedicerentur omnes gẽtes.
Pſal. 131. Et Dauid regi iurauit, quod de fructu vẽtris ipſius poneret ſuper ſedem ſuã. Sed
quod promiſerat & iurauerat, Mariæ matri compleuit: quoniã in ſole poſuit ta-
Pſal. 18. bernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Verbũ
Ioan. 1. enim caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Illud enim coniugiũ legitur hodie cõ-
ſummatum, quando gentiles in adoratione Magorum coniunxerũt ſe Chriſto per fidem. Quoniam ecce Magi ab Oriente venerũt Hieroſolymam, dicentes: Vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorũ? Hodie legitur confirmatũ: quoniam vox
Matt. 3. patris ab ipſo in Iordanis baptiſmo audita eſt ſuper Chriſtum: Hic eſt filius me-
Ioan. 2. us dilectus, in quo mihi bene complacui. Hodie legitur declaratũ, quando Chri-
ſtus in nuptijs aquã conuertit in vinũ: quoniam hoc fecit initiũ ſignorũ Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriã ſuã, & crediderunt in eũ diſcipuli eius. Hęc tria ſimul hodie recolit & veneratur Eccleſia. Quia tertiadecima die poſt natiuitatẽ, Ieſus fuit adoratus à Magis, & eodẽ die triceſimo anno in Iordane baptizatus eſt à Ioanne: ac deinde reuoluto anno, eadẽ die aquã mutauit in vinũ. Et ideo fratres & filij gaudeamus & exultemus, nõ in hoc ſeculo, ſed in domino, ſi-
1. Cor. 1. cut dicitur: Qui gloriatur, in domino glorietur: ſicut iubilando cãtauimus: Hodie cæleſti ſponſo iuncta eſt Eccleſia, hodie in Iordane lauit Chriſtus eius crimina, currunt cũ muneribus Magi ad regales nuptias, & ex aqua facto vino lætãtur conuiuæ. Propterea dies iſte, ſicut in antiquioribus codicibus inuenitur, Epiphaniarũ, id eſt, manifeſtationũ pluraliter appellatur: quia hodie manifeſtatus eſt Chriſtus per ſignũ ſtellæ, per verbũ patris, & per miraculũ vini. Vnde quidã has
**al. ſpiri-* tres manifeſtationes* ſpecialibus diſtinguũt nominibus, Epiphaniam vocãtes
tualibus. eã, quę deſuper eſt facta per ſtellã, ab ἐπὶ, quod eſt ſupra. Theophaniã, quæ à Deo facta eſt in baptiſmo, à θεὸς, quod eſt Deus. Et Bethphaniam, quæ in nuptijs facta eſt intra domum, à beth, quod eſt domus, & phane, quod eſt illuſtratio.

Gaudeamus ergo fratres & filij, gaudeamus in domino: nam & Magi gauiſi

ſunt

ſunt gaudio magno valde. Quia viderũt ſtellã, gauiſi ſunt: ſed quia ſtellã quã vi-
derant in Oriente, antecedebat eos, gauiſi ſunt gaudio magno: & quia inuene-
runt puerũ cum Maria matre eius, gauiſi ſunt gaudio magno valde. Secundũ hi-
ſtoriã tres iſti Magi, tres reges fuerunt: nõ arioli, ſed philoſophi, qui à magnitu-
dine ſcientiæ ſunt ſic vocati: quia quos Græci philoſophos, Perſæ magos appel-
lant, ſucceſſores doctrinæ Balaã, qui ſtellam eius vaticinio cognouerunt, prædi-
centis olim in ſpiritu: Orietur ſtella ex Iacob. Venerũt aũt de finibus Perſarum, *Num. 24.*
& Chaldæorum, vbi fluuius eſt Saba, quo & Sabæa regio nuncupatur. Sicut præ-
dixerat Dauid: Reges Arabũ & Saba dona adducent. Et quod de partibus tã remo- *Pſal. 71.*
tis in tã breui tẽpore ſuper dromedarios, animalia videlicet velociſſima, feſti-
naſſe creduntur, ſecundum illud prophetæ: Inundatio camelorum operiet te: *Eſaia 60.*
dromedarij Madian & Epha.

Conuenientes igitur iſti tres reges iuxta condictũ, ſecundum conſuetudinẽ
in ſuis dogmatibus perſcrutandis, viderunt quandã ſtellã mirabilem exiſtentẽ
ſupra regionem Iudææ, in multis notabilem & diſcretã: quia videlicet lux ſolis
eã non obũbrabat, nec in firmamento cũ ſyderibus erat, nec cũ planetis in æthe-
re: ſed in aëre ſublimiori, vicina terris, immobilis permanebat, cuius ſigno cõ-
moniti, crediderunt illũ regẽ eſſe natum in Hieruſalẽ, de quo prædixerat Balaã:
Orietur ſtella ex Iacob, & exurget virga ex Iſrael: & de Iacob erit qui dominetur,
Ideoq; Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymã, putantes inuenire natum re-
gẽ in regia ciuitate, ſed qui certificati fuerant per ſignum ſtellæ de tẽpore, per va-
ticiniũ prophetiæ meruerunt certificari de loco. Sic enim fuerat ſcriptũ per pro-
phetã Michęã: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus *Mich. 5.*
Iuda. Ex te enim egredietur dux, qui regat populum meum Iſrael: & egreſſus e-
ius ab initio, à diebus æternitatis.

Et ecce ſtella q̃ viderant in oriente, antecebat eos, exiſtimantes quod in orien
te viderant ſtellã ſuper Iudã: & quæ prius ſtabat immobilis donec Hieruſalẽ ad-
ueniſſent, incepit moueri, & antecedebat eos, donec veniens ſtaret ſupra vbi e-
rat puer. Et intrantes domũ, illud videlicet diuerſoriũ, de quo dicit Euãgeliſta,
Quia nõ erat ei locus in diuerſorio, Inuenerunt puerũ cũ Maria matre eius. Hic
eſt lapis angularis, ad quẽ duo parietes conuenerunt, vnus videlicet ex Iudæis, id
eſt, paſtores, ad verbum angeli, alter ex gẽtibus, id eſt, Magi, ad ſignũ ſtellæ: vt ſit *Ioan. 10.*
vnum ouile & vnus paſtor: vtraq; tamen in terra, ſed de cælo cõmonita: quia rex
cælorũ natus erat in terris, ſtella cucurrit ad ſtellã, quia ſtella deſcendit in ſtellã.
Ego ſum, inquit, ſtella ſplendida & matutina. Et procidentes reguli ante regẽ, *Apoc. 22.*
Magi ante magiſtrũ, adorauerunt, ſerui dominũ, homines Deũ: ſed magni par-
uulum, imò verius parui magnũ. Erat enim hic puer ille, de quo prędixerat Eſa-
ias: Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: & factus eſt principatus ſuper hu *Eſaia 9.*
merũ eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, cõſiliarius, Deus, fortis, pater
futuri ſęculi, princeps pacis. Et quia puerum iſtum, cui ſtella famulabatur, cre-
debant eſſe Deum, ideò procidentes adorauerunt eum. Et apertis theſauris ſuis
obtulerunt Magi domino aurũ, thus, & myrrhã, iuxta conſuetudinẽ Sabæorũ:
ſignificantes tamen ipſum in auro regẽ, in thure Deũ, in myrrha mortalẽ. Aurũ
enim regi redditur in tributũ, thus offertur Deo in ſacrificiũ, myrrha verò adhi
betur mortuo in ſepulturã, quia vermes arcet à corporibus mortuorũ. Vnde Io *Ioan. 19.*
ſeph attulit mixturã myrrhę & aloës, vt vngeret corpus Ieſu. Non ſingula ſingu-
li, ſed omnes omnia obtulerunt: quia quilibet obtulit aurũ, credens eum eſſe re-
gẽ & dominũ dominantium. Quilibet obtulit thus, credens eum Deũ deorum,
& creatorẽ creaturarum. Et quilibet obtulit myrrhã, credens eum mortalẽ pro
mortuis, & pro mortalibus moriturum. Vel potius in tribus muneribus tres in
Chriſto deſignauêre ſubſtantias, Deitatem videlicet, carnẽ, & animã. Magi Pha- *Exod. 8.*
raonis primum & ſecundũ ſignum in plagis Aegypti fecerunt, ſed defecerunt
in tertio, dicentes ad Pharaonẽ: Digitus Dei eſt hic: quia videlicet naturales phi-
loſophi ductu rationis peruenerũt ad notitiã patris & filij, quos ipſi togatum &
noima appellabant: ſed ad cognitionem tertiæ perſonæ, videlicet ſpiritus ſan-
cti, ſine doctrina fidei minimè peruenerũt. Qui digitus Dei dicitur, iuxta illud

Luc. 11. quod dominus inquit in Euang. Si ego in digito Dei eijcio dæmonia, filij veſtri
Matt. 12. in quo eijciunt? Vnde pro digito alius Euangeliſta dicit in ſpiritu. Illi ergo Dei digitũ nominabant, quẽ ignorabant: ideoq; ſignum tertiũ facere non valebant. Iſti verò illuminati per fidem crediderunt, quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, pater & verbum, & ſpiritus ſanctus, & hi tres vnũ ſunt. Et ideo hi tres ipſi reges, in fide Trinitatis tria munera obtulerunt. Quiſquis igitur ad notitiam indiuiduæ Trinitatis ſine prædicatione vel lectione peruenit, hanc ei non humana ratio, ſed diuina inſpiratio reuelauit: vt ei qui perhibetur dixiſſe: Prima monas ſecundã monadẽ genuit, prima & ſecunda ſuũ in ſe reflectunt ardorem.

Porrò ſecundũ allegoriam, per tres Magos ſignificantur tres ordines fideliũ in Eccleſia, Noë, Daniel, & Iob, quod eſt, prælati, continentes, & coniugati, fidẽ
Ezech. 14. trinitatis habentes, quos Ezechiel vidit in viſione ſaluandos: & ſecundum Euã-
Matth. 18. gelicam parabolam, duo ſunt in agro, & duo in lecto, & duo in mola, quorum vnus aſſumetur, & alter relinquetur. Iſti, videntes ſtellam, id eſt, euangelicã prædicationem intelligentes, quæ nocte ſeculi fulget contra tenebras erroris & ignorantiæ, dicente pſalmiſta: Lucerna pedibus meis verbum tuum domine, &
Pſal. 118. lumen ſemitis meis: gauiſi ſunt gaudio magno valde. Iuxta illud Propheticũ: Hęreditate acquiſiui teſtimonia tua in ęternum: quia exultatio cordis mei ſunt.
Matt. 13. Hic eſt enim ille theſaurus in agro abſconditus, quem qui inuenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit & vendit vniuerſa quę habet, & emit agrũ illũ. Multi quidẽ intelligenti & diligenti eſt exultatio, & dulcedo in euãgelicę præ-
Pſalm. 118. dicationis doctrina, q̃ mentẽ reficit & iocũdat, exhilarat & ſaginat. Vnde Pſalmiſta: Quàm dulcia faucibus meis eloqa tua, domine, ſup mel & fauũ ori meo.

Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius. Qui vult inuenire Ieſum, ingrediatur ſanctam eccleſiam, puram conſcientiam, & diuinã ſcripturam. In his enim domibus Ieſus inuenitur, quoniã inter multas iſtę ſunt
Pſal. 92. præcipuè domus Dei. De prima legitur: Domum tuam, domine, decet ſanctitu-
Pſal. 100. do in longitudine dierum. De ſecunda dicitur: Perambulabam in innocentia
Pſal. 54. cordis mei, in medio domus meæ. De tertia legitur: Ambulauimus in domo domini cum conſenſu. Fruſtra ergo quærit hæreticus, quia Chriſtus extra domum
Ioan. 7. eccleſiæ nullatenus reperitur. Propter quod ipſe dicebat Iudæis: Quæretis me, &
Luc. 2. non inuenietis. Quærebant Ieſum parentes eius, & inuenerunt eum in templo, in medio doctorum, interrogantem & reſpondentem: Neſciebatis, inquit quærentibus, quia in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? Hanc ergo domũ intrantes fideles, puerum Ieſum cum Maria matre eius inuenerunt, credentes eum natũ de virgine, ſecundum humanã naturam aſſumptam, qui ſtellã creauit, ſecundum poteſtatem diuinam.

Et procidentes adorauerunt eum. Boni cadunt in faciem, mali verò cadunt
Apoc. 5. retrorſum. De bonis namque cadentibus legitur: Ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum. De malis autem cadentibus legitur: A-
Ioan. 18. bierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Qui verò cadunt in faciem, ipſi qui-
Pſa. 44. dem cadunt ſub Chriſto, & ante Chriſtum, tanq̃ ſubditi & deuoti. Vnde: Populi
Pſal. 94. ſub te cadent, &c. Et procidamus ante Deum. Procidentes ergo per ſubiectionẽ & deuotionem, adorauerunt eum. Illum videlicet, de quo dicit ſcriptura: Do-
Luca 4. minum Deum tuum adorabis. Sanè vbi ſit adorandus oſtendit, cum dicit: Et intrantes domum. Et quomodo ſit adorandus oſtendit, cum additur: Obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham. Verùm cum ſolus Deus ſit adorãdus, illa videlicet adoratione, quæ latria græcè vocatur vel nuncupatur, ad quã pertinent altaria, templa & ſacrificia, quæ ſoli Deo ſunt dedicanda, conſecranda, & offerenda: non quidem angelis, non Apoſtolis, non martyribus, ſed Deo tantũ ad honorem ipſorum: quia videlicet ſeruitus iſta non creaturæ, ſed creatori debetur. (Vnde angelus in Apocalypſi ſe prohibuit adorari, dicens Ioanni: Deum
Act. 14. adora. Ego enim frater tuus ſum, & conſeruus fratrum tuorũ. Et Paulus & Barnabas cũ Lyſtris in Lycaonia claudũ ſanaſſent, & voluiſſent eis turbæ victimas
Heſt. 13. immolare, cõſciſſis tunicis exierũt in turbas, prohibentes ſe adorari. Et Mardocheus teſtatur ſe timuiſſe Aman ſuperbiſſimum adorare, ne honorem Dei ſui transfer-

transferret ad hominem,& ne quenquam adoraret, excepto Deo ſuo.) Qnid eſt hocquod Magi non Deum,ſed puerum adoraſſe dicuntur? Qui licet in veritate ſit Deus,non tamen ſecundum naturam diuinam, ſed ſecundū carnem aſſumptam eſt puer,ſecundum quam etiam non eſt factor,ſed factns, Panlo atteſtante:Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnē,conteſtante Pſalmiſta,quod homo factus eſt in ea,& ipſe fundauit eam altiſſimus,cum & Moyſes mandet in lege, ne quis errore deceptus adoret ea,quæ fecit dominus Deus ſuus.Portò ſi ſolus Deus ſit adorandus,cum puer iſte ſit Deus,Eſaia propheta teſtante: Puer natus eſt nobis,& filius datus eſt nobis,& vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus,fortis:Ergo puer iſte, qui natus eſt nobis, quaſi Deus adorandus exiſtit. Vna quidem adoratione cum patre qui genuit,& ſpiritu qui procedit, ſicut ipſa Veritas ait in Euangelio: Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate.Nam & tanta eſt illa vnio perſonalis inter diuinam & humanam naturam,vt in hypoſtaſi verbi,propter aſſumentem diuinitatem,humanitas etiā adoretur aſſumpta, ſecundum illud Propheticum: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Cætera verò ſacra vel ſancta non adoranda ſunt latria,ſed dulia veneranda,ne fortè ſnb ſpecie pietatis θεοσέβεια conuertatur in idololatriam,& ita ſubintret vitium pro virtute.

Rom. 1. *Pſal. 68.* *Deut. 4.* *Eſai. 9.* *Ioan. 4.* *Pſal. 89.*

Apertis ergo theſauris ſuis,non vtique theſauris pecuniæ: de quibus illa munera proferuntur,quæ oculos ſapientium excæcant & peruertunt verba iuſtorū: ſed theſauris ſapientiæ,de quibus dominus inquit in Euangelio, quod omnis ſcriba doctus in regno cælorum de rheſauro ſuo noua profert & vetera. Et Salomon:In theſauris ſapientiæ ſignificatio diſciplinæ.His ergo theſauris apertis fideles offerunt ei munera,aurum, thus & myrrham. Aurum contemplationis in fide,Thus orationis in ſpe,Myrrham compaſſionis in charitate. Ordo cōueniens & conuenientia ordinata, vt prius anima contempletur per fidem, deinde deprecetur in ſpe,tandem compatiatur in charitate.

Deut. 16. *Matth. 13.* *Eccleſ. 1.*

In feſto conuerſionis diui Pauli Apoſtoli.

De tractatione Pauli, & magna Dei miſericordia & patientia erga peccatores, & vt nemo deſperet.

SERMO I.

NEmo venit ad me, niſi pater meus traxerit eum. *Ioan. 6.*

SAepè locutus ſum vobis per diuiſiones & diſtinctiones ad Inſtructionē ſcientię,nūc aūt locutus ſum vobis p admonitiones,& exhortationes ad informationē vitæ, q̄ eſt in Chriſto Ieſu. Nā ſcientia inflat, charitas aūt ædificat. Nemo, inq̄t filius, venit ad me, niſi pater meus traxerit eū. Verè verum eſt verbū hoc,quia verbū veritatis verbi, verbi quod erat in principio apud Deū. Non eſt enim volentis neque currentis,ſed Dei miſerentis. Sine me,inquit,nihil poteſtis facere, quia ſine me factum eſt nihil. Non enim palmes poteſt ferre fructum à ſemetipſo,niſi manſerit in vite: cū & omne datum optimum & omne donum perfectum deſurſum ſit deſcendens à patre luminū. Homo namq; per ſe peccare poteſt,ſed per ſe non poteſt reſurgere. Antequā peccet,eſt integer,& ideo poteſt ſe deijcere,cum aūt cecidit, eſt confractus, & ideò per ſe reſurgere non poteſt. Cum enim homo deſcendit ab Hieruſalem in Iericо, tunc incidit in latrones,qui deſpoliāt eum, & plagis impoſitis abeunt ſemiuiuo relicto. Nemo ergo venit ad filium, niſi pater traxerit eū. Huius ſententiæ manifeſtum exemplum in conuerſione Sancti Pauli reperimus,qui fuit tractus vt traheret in Chriſto,& traheret ad Chriſtum.

1. Cor. 8. *Rom. 9.* *Ioan. 15.* *Iac. 1* *Luc. 10.*

Sed vnde,qualiter,& quo tractus? De profundo confuſionis, per ſpiritum timoris,ad ſemitā veritatis. Audi breuiter vnde tractus extiterat: Saulus, inquit,

Paulus vnde, qualiter

& quo tra adhuc ſpirans minarum,& cædis in diſcipnlos domini, acceſſit ad principē ſa-
ctus fuerit cerdotum,& petijt ab eo epiſtolas in Damaſcū ad ſynagogas, vt ſi quos inueni-
Act. 9. ret huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret illos in Hieruſalem.

Audi qualiter tractus fuerit: Et dum iter faceret, ſubitò circumfulſit eum lux de cælo: cadensque in terram, audiuit vocem de cælo dicentem ſibi: Saule Saule, quid me perſequeris? Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Et tremens ac ſtupens dixit ad Ieſum: Domine, quid me vis facere?

Audi quo tractus fuerit: Baptizatus eſt, Inquit, & continnò ingreſſus in ſynagogas prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei. Magis autem ac magis conualeſcebat & confundebat Iudæos, affirmans quoniam hic eſt filius Dei. Tractus eſt igitnr à profundo confuſionis, quæ latebat in corde: quia Saulus erat ſpirans minarum,& cædis in diſcipulos domini. Tractus eſt à profundo confuſionis, quæ patebat in opere, quando abijt ad principem ſacerdotum, & petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas, vt ſi quos inueniret, &c. Vides ergo quod tractus eſt à profundo peruerſitatis, quam ſuſtinebat, & à profundo peruerſitatis, quam inferebat. Tractus eſt autem à ſpiritu timoris, & per fulgorem illuſtrationis ſupernæ, Quia ſubitò circumfulſit eum lux de cælo: & per tremorem inſpirationis internæ, quia tremens ac ſtupens dixit: Domine, quid me iubes facere? Lux ſuperueniens excæcauit illum in corpore, vt lux interueniens illuminaret illum in mente. Lux intulit cæcitatem, & cæcitas intulit lucem. Tractus eſt quidem & ad fidei ſacramentum, quia baptizatus eſt, & manſit apud diſcipulos dies aliquot: & ad prædicationis officium, quando ingreſſus in ſynagogas prędicabat Ieſum, quoniam hic eſt Chriſtus. De Saulo factus eſt Paulus, de perſecutore factus eſt prædicator, de lupo factus eſt agnus. Et ita circumfulſit
Gen. 49. eum lux, vt mētem eius illuminaret. Hic eſt enim de quo dicitur in benedictionibus patriarchæ Iacob: Beniamin lupus rapax, manè comedet prædā, ſerò diuidet ſpolia. Habes ergo vnde tractus eſt Saulus: quia de cōfuſione cordis & operis. Quomodo tractus: quia per illuſtrationem ſupernam, & aſpirationē internam.
Nemini Et quo tractus: quoniam ad fidei ſacramentum, & prædicationis officium. Nul-
deſperan- lus ergo præ multitudine vel magnitudine peccatorum deſperet. Quia Deus nō
dū de pec- ſolū recipit pœnitentes, verū etiam attrahit peccatores. Nam à diebus Ioannis
catorū mul Baptiſtæ regnū cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Nullus omni-
titudine. nò deſperet: quia Deus eſt patiens & miſericors, & præſtabilis ſuper malitia: ſua-
Matth. 11. uis ac mitis & copioſus in miſericordia omnibus inuocātibus ſe: quia nō vult
Ioel 2. mortē peccatoris, ſed vt cōuertatur & viuat. Quia maius eſt gaudiū angelis Dei
Ezech. 18. ſuper vno peccatore pœnitētiam agente, quàm ſuper nonaginta nouē iuſtis, qui
Luc. 15. non indigent pœnitentia. Quia non venit vocare iuſtos, ſed peccatores: quia
Matth. 9. non indigent qui ſani ſunt medico, ſed qui malè habent. Venit enim quęrere &
Luca 19. ſaluare quod perierat. Quacunque hora peccator conuerſus fuerit & ingemuerit, omnium iniquitatum eius nō recordabor. Quacunq; hora, ſiue in pueritia, ſiue in iuuentute, ſiue in ſenectute, id eſt, ſemper dum vixerit. Item quacunq; ho-
Matt. 18. ra cōuerſus fuerit, id eſt, quotieſcunq; pœnituerit. Iuxta quod veritas inquit ad Petrū, quærentem quoties eſſet dimittendum fratri peccanti: Non dico tibi vſq; ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties. Nec dicit, Conuerſus fuerit & ſatisfecerit; ſed
Pſal. 31. dicit, Conuerſus fuerit & ingemuerit. Quoniam in cōtritione peccatum dimittitur, ſecundum illud Propheticum: Dixi confitebor iniuſtitiam meam domi-
Gen. 4. no, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. Multum peccauit Cain, quando interfecit Abel, ſed magis peccauit, cum ait: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Abſit enim vt maior ſit iniquitas hominis, quàm miſericordia
Pſal. 144. Dei: cùm defectus à bono, qui eſt iniquitas, ſummo bono non poſſit compara-
Tit. 3. ri, quod eſt miſericordia Dei. Nullus ergo de miſericordia diuina deſperet.
1. Timo. 1. Quoniam miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Non enim ex operibus iu-
Epiſtola ſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Pri-
Pauli, & mum, inquit Apoſtolus, fui blaſphemus, & perſecutor, & iniurioſus: ſed mi-
pſalmi Da- ſericordiam conſequutus ſum, vt oſtenderet in me Chriſtus Ieſus omnem lon-
uid cur præ ganimitatem, ad informationem eorum, qui credituri ſunt. Hinc eſt enim
cæteris ſcri quod epiſtolæ Pauli & pſalmi Dauid præ cæteris ſcripturis in eccleſia frequētan-

tur vt cum peccatores audierint Paulū blaſphemū & perſecutorem factum eſ- *pturis fre-*
ſe Apoſtolum,& Dauid adulterum & homicidam eſſe factum Prophetam,con- *quentētur.*
fidant per Dei miſericordiam non ſolum veniam promereri,ſed etiam gloriā
adipiſci.Quis enim dubitet,quin Deus miſereri velit illius,quem talem ac tan-
tum fecit creando,quem talem & tantum fecit etiam redimendo? Magnum eſt
quod creauit:ſed maius eſt quod redemit. Creādo factus eſt homo ad imaginē &
ſimilitudinē Dei, redimēdo factus eſt De⁹ ad imaginē & ſimlitndinē hominis. *Gen. 3.*
De illo dicitur: Fecit Deus hominē ad imaginē & ſimilitudinē ſuā. De iſto dici-
tur: Cū in forma Dei eſſet,non rapinā arbitratus eſt eſſe ſe ęqualē Deo,ſed exina- *Phi. 2.*
niuit ſe,formā ſerui accipiens,in ſimilitudine hominū factus,& habitu inuen-
tus vt homo. Maius eſt quidē habere ſimilitudinē Dei,quàm habere ſimilitudi-
nē hominis.Sed tamē maius eſt quod Deus factus eſt ad imaginē & ſimilitudinē
hominis,quàm quod homo factus eſt ad imaginē & ſimilitudinē Dei.Maius qui
dē rationę dignationis,maius etiā rarione vtilitatis.Quis ergo poteſt diffidere, *Gen. 1.*
quin Deus miſereatur illius,quē fecit ad imaginē & ſimilitudinē ſuā,quē præfe-
cit volatilibus cœli,beſtijs terrę,ac piſcibus maris? Nā omnia ſubiecit ſub pedib⁹ *Pſal. 8.*
eius,oues & boues vniuerſas,inſuper & pecora cāpi. Volucres cœli & piſces ma-
ris,qui perambulāt ſemitas maris.Quis valeat dubitare,quin De⁹ miſereatur il-
lius,propter quē exinaniuit ſe,formā ſerui accipiēs,in ſimilitudine hominū fa-
ctus,& habitu inuētus vt homo:factus obediēs vſq; ad mortē, mortē aūt crucis?
Nā proprio filio ſuo nō pepercit Deus,ſed pro nobis omnib. tradidit illū.Qui tā *Phil. 2.*
tū dilexit mūdū, vt filiū ſuū vnigenitū daret pro mūdo. Alioqui fruſtra natus eſt *Rom. 8.*
Chriſtus & paſſus,fruſtra reſurrexit à mortuis,& aſcēdit in cœlos? Abſit. Hæc eſt *Ioan. 3.*
fides catholica.Sāguis enim ipſi⁹ clamat ſemp pro nobis ad patrē.q exauditur in
omnib. pro ſua reuerētia. Aduocatū enim habem⁹ apud patrē,Ieſum Chriſtū iu- *1. Ioan. 2.*
ſtū, qui ſemp interpellat pro nobis,ſigna paſſionis oſtendēs. Et ipſe eſt verè pro-
pitiatio pro peccatis noſtris. Redēpti enim ſumus,nō corruptilib⁹ auro & argēto *1. Pet. 1.*
ſed precioſo ſanguine agni immaculati. Quis audiēs tāta beneficia redemptoris,
nō trahatur ad ipſum? Si lapis audiret, vtiq; traheretur: & quidē de lapidibus ſu-
ſcitat Deus filios Abrahę. Mittit enim criſtallū ſuā ſicut fruſtū panis. Et ex Baſan *Mat. 3.*
conuertit. Pone tibi ante oculos mulierē, quæ erat in ciuitate peccatrix,de qua *Pſal. 147.*
dæmonia ſeptem eiecit. Pone ante oculos tibi latronem, qui propter homicidi *Pſal. 67.*
um & ſeditionem miſſus fuerat in carcerē, imò ſuſpenſus in cruce: & pro certo *Luc. 7.*
videbis,quod nō eſt vnquàm de Dei miſericordia deſperandū. Licet enim vni- *Luca 23.*
uerſę vię domini ſint miſericordia & veritas, vt cognoſcamus tamē,quia miſeri *Pſal. 24.*
cordia ſupexaltat iudiciū,ſicut oleū ſupernatat vino,cōferamus ad inuicē miſe *Iacob. 2.*
ricordiā & iuſtitiā,& videbimus manifeſtè,quia iuſtū eſt, vt Deus parcat,non ta-
mē piū eſt, vt Deus puniat. Iuſtum eſt quidem vt parcat,quia nō poteſt eſſe Deus,
quin ſit miſericors,imò diuinitas ipſa eſt miſericordia. Sed nec poteſt eſſe Deus,
quin ſit ipſe iuſt⁹,cū Deitas ſit ipſa iuſtitia. Ergo ratio Deitatis hoc exigit, vt ipſe
idē & parcat per miſericordiā,& puniat per iuſtitiā. Nihil aūt eſt iuſtū,niſi quod
exigit ratio. Iuſtū eſt igitur, vt parcat & puniat. Quis ergo deſperet de miſericor-
diæ,cum ſpem adiuuet ipſa iuſtitia? Iuſtitia tamen diuina ſolummodo,non hu-
mana. Quia ſtatuentes ſuam iuſtitiam,iuſtitiæ diuinæ non ſunt ſubiecti. Nemo *Rom. 10.*
ergo venit ad filium,niſi pater traxerit eum. Quamuis indiuiſa ſint opera trini-
tatis,patri tamen attribuitur,quod eſt tribus commune,propter authoritatem
principalem. Vel potius,quia cum in trinitate patri attribuatur potentia,filio
ſapientia,ſpiritui ſancto benignitas,rectè patri appropriatur quicquid pertinet
ad potentiam. Et certè nihil diuinam potentiam euidentius manifeſtat,quàm *Potentiam*
iuſtificare impium,hoc eſt,trahere peccatorem. Iuxta quod legitur: Quia Deus *diuinam*
omnipotentiam ſuam parcendo maximè & miſerando manifeſtat. Maius eſt *quid euidē-*
enim iuſtificare,quàm ſit creare:cum creando detur natura,iuſtificando verò & *tius mani-*
auferatur culpa,& gratia conferatur. *feſtet.*

Ecce fratres & filij,propoſitū eſt nobis ſpeculū quod miremur, propoſitū eſt
exemplū, quod imitemur ad dominū, vt ipſe cōuertatur ad nos, & nos conuer-
tamur ad ipſum. Vt nos trahat de profundo confuſionis, quæ latet in corde

per prauam cogitationem, quæ patet in ore per iniquam locutionem, quæ valet in opere per malam cõſuetudinem. Hoc eſt, vt reſuſcitet puellam in domo, iuuenem extra portam, quatriduanum in monumento per ſpiritum timoris. Quia timor domini expellit peccatum, dicente Propheta: A timore tuo domine concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis. Cum enim peccator incipit in ſe cogitare magnitudinem, multitudinem, & turpitudinem peccatorum, & attendit in iudice potentiam, quam non poteſt effugere; ſapientiam, quam nõ poteſt latere; & iuſtitiam, quam non poteſt corrumpere: videt quæ, & quanta, & qualis pœna peccatores maneat in gehenna, ſtatim obſtupeſcit & timet, cõcipiens cõpunctionem in corde, pariens confeſſionem in ore, nutriens ſatisfactionem in opere, vt iam dicere valeat: A timore tuo, domine, cõcepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis. Sicq; trahitur ad ſemitam veritatis, per vitationem prohibitorũ, per executionem mandatorum, & ſupererogationem cõſiliorum: vt in primo gradu de malo trahatur ad bonum, in ſecundo gradu de bono trahatur ad melius, in tertio gradu de meliori trahatur ad optimum. Quod precibus & meritis beatiſſimi Pauli vobis & nobis concedat Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Eccleſ. 1. *Eſa. 26.*

In eodem Feſto.

De morte triplici: de reſurrectione triplici: de vita triplici, & voluntate Dei.

SERMO II.

Nolo mortẽ peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat.

Huius ſententiæ manifeſtum exemplum in cõuerſione S. Pauli nobis dominus demonſtrauit. Quem non ſolũ venientẽ recepit, ſed etiam fugientem retraxit. Attendamus ergo fratres in eo mortem, quam dominus noluit, conuerſionẽ quam fecit, vitam quam tribuit. Mortem culpæ, conuerſionẽ pœnitẽtiæ, vitã gratiæ. Saulus adhuc ſpirans minarum & cædis in diſcipulos domini, acceſſit ad principes ſacerdotũ, & petijt ab eis epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas, vt ſi quos inueniret huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem. Ecce mors culpæ, quam domin⁹ noluit. Et cum iter faceret, ſubitò circumfulſit eũ lux de cœlo, & cadens in terrã audiuit vocẽ dicentẽ ſibi: Saule Saule, quid me perſequeris? Qui dixit: Quis es, domine? Et ille: Ego ſum Ieſus Nazarenus, quẽ tu perſequeris. Durũ eſt tibi contra ſtimulũ calcitrare. Et tremens ac ſtupens dixit: Domine, quid me vis facere? Ecce conuerſio pœnitentię, quam dominus fecit. Et cum baptizatus fuiſſet, ingreſſus ſynagogas prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus. Ecce vita gratiæ, quam dominus tribuit. Verum eſt ergo quod veritas ait: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Ideo Deus mortem peccatoris non vult, quia Deus mortem non fecit. Ideo verò mortem non fecit, quia quod factum eſt in ipſo, vita erat. Quia ipſe eſt via, veritas, & vita. Ideo quoque Deus mortem peccatoris non vult, quia mors peccatorum peſſima. Ideo aũt eſt peſſima, quia mortuo homine impio nulla ſpes erit de eo. Ideo verò nulla, quia in inferno nulla erit redemptio. Gratias ergo tibi, domine Ieſu Chriſte, nos peccatores referimus, quia mortem peccatorũ nõ vis, ſed vt conuertãtur & viuãt. Dicã vobis quæ ſit illa mors peccatoris, quam tu vita non vis. Nónne tu mortificas & viuificas? nónne mors & vita in manu tua? Quid ergo? an eos, quos nõ vis exiſtere peccatores, vis mori? ſed eos quos vis mori, nõ vis exiſtere peccatores. Quia culpam odis, ſed pœnam infligis. An diſtinguendum eſt inter mortem & mortem? Vtique diſtinguendum. Eſt enim mors corporalis, ſpiritualis, & gehennalis. Mors corporalis extinguit naturam, mors ſpiritualis adimit gratiam, mors gehennalis impedit gloriam. Ergo prima mors mala, ſecunda peior, tertia mors peſſima eſt. Prima mors eſt mala pro pœna, ſecunda

Acto. 9. *Mors culpa* *Conuerſio pœnitentia* *Vita gratia.* *Ezech. 18.* *Pſal. 33.* *Mors triplex.*

da peior pro culpa, tertia verò peſſima pro pœna ſimul & culpa. De prima legi-
tur: Quis eſt qui viuit, & non videbit mortem? Quaſi dicat: Nullus omninò qui *Pſal. 88.*
mortem corporis non incurrat. De ſecunda legitur: Eſt peccatum ad mortem,
non pro eo dico, vt quis oret. Quaſi dicat: Eſt quoddam peccatum mortale, pro *1. Ioan. 5.*
quo non eſt orandum: quia nec in hoc ſeculo, nec in futuro remittitur. De ter
tia morte legitur: Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos. Quaſi di- *Matt. 12.*
cat: Sicut ouis non carpit herbam, ſed paſcit, vt herba ſemper renaſcatur ad pa- *Pſal. 48.*
ſtum: ita infernus non conſumit hominem, ſed affligit, vt homo ſemper viuat
ad mortẽ. A corporali morte reſurgunt omnes. A ſpirituali morte reſurgũt qui-
dam. A gehennali morte reſurgunt nulli. Omnes enim reſurgemus, ſed non *1. Cor. 15.* *Apoc 20.*
omnes immutabimur. Beati verò qui habent partẽ in reſurrectione prima: quia *Pſal. 1.*
non reſurgent impij in iudicio, neque peccatores in conſilio iuſtorum. Iam in
telligo plenius, domine Ieſu Chriſte, quia mortem culpæ tu non vis. Tu nan- *Oſee 13.*
que dixiſti: O mors, ero mors tua, morſus tuus ero, inferne. Mors iſta contin- *Mors culpa*
git hoc ordine. Prius homo diſtemperatur, deinde infirmatur, deinde mori- *quo ordine*
tur, poſt hæc effertur, ad vltimum tumulatur. Diſtemperatur in cogitatione, in- *contingat.*
firmatur in delectatione, moritur in conſenſu, effertur in opere, tumulatur in
conſuetudine, in qua putreſcit & fœtet. Moritur ergo ſpiritus in cõſenſu: & tũc *Matt. 9.*
puella mortua iacet in domo. Effertur in opere: & tunc adoleſcens mortuus e- *Luca 7.*
ducitur extra portam. Tumulatur in conſuetudine. & tunc quatriduanus mor *Ioan. 11.*
tuus fœtet in monumento: quia tunc anima quaſi iumentum in ſtercore com- *Ioel. 2.*
putreſcit. O ſi videretur anima mortua in peccatis, quantis fœtoribus ſordet,
quantis ſordibus fœtet, quàm deteſtabilis & abominabilis appareat! Sed nec ſic
deſperandum, quia tu, domine, tres iſtos mortuos ſuſcitaſti: Puellam in domo,
Adoleſcẽtem extra portam, Lazarum in ſepulchro. Vna tantũ eſt ſpecies huius *Finalis im-*
mortis, à qua nemo reſurgit, ſcilicet finalis impœnitentia. De qua fortè tu dixi- *pœnitentia*
ſti: Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos. Ad cæteros autem clamat Apoſtolus: *Matt. 18.*
Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Mortem cul- *Epheſ. 5.*
pæ ſequitur mors gehennæ: mors immortalis, mors viuens, in qua viuent mor-
ti, qui vitæ ſuæ mortui, quærent mortem & non inuenient, qui vitam habue-
runt & perdiderunt. Audi Ioannem in Apocalypſi dicentem: In diebus illis quę *Apoc. 9.*
rent homines mortem, & non inuenient: deſiderabunt mori, & fugiet mors
ab illis. O mors quàm dulcis eſſes, quibus tam amara fuiſti: te ſolam deſidera-
bunt, optabunt, qui te ſolam vehementer oderunt. Gratias ergo tibi, domine
Ieſu Chriſte, nos peccatores referimus, quia non vis mortem peccatoris, ſed vt
conuertatur & viuat. Quacunque hora peccator conuerſus fuerit, vita viuet &
non morietur, ait dominus. Viri Niniuitæ ad prædicationem Ionæ prædicaue-
runt ieiunium, & induti ſunt ſacco, & vidit Deus opera eorum, quia conuerſi *Iona 3.*
ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt ſuper malitia, quã locutus fuerat vt faceret
eis. Patiens enim eſt & miſericors, & præſtabilis ſuper malitia Conuertamur er- *Ioel 2.*
go peccatores ad dominum, quia ſtatim dominus cõuertetur ad nos. Non enim *Matth. 9.*
venit vocare iuſtos, ſed peccatores: quia venit quærere & ſaluare quod perierat.
Quantacunque ſit noſtra miſeria, maior eſt pietas ſua. Abſit vt cum Cain deſpe *Luc. 19.*
remus, dicẽtes: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Propter quod *Gen. 4.*
ille vagus & profugus abijt ſuper terram.

Porrò triplex eſt vita, ſicut triplex eſt mors: Vita naturæ, vita gratiæ, vita glo- *Iob. 7.*
riæ. De vita naturæ beatus Iob ait: Memento mei Deus, quia ventus eſt vita mea.
De vita gratiæ dicit Propheta: Iuſtus ex fide viuit. De vita gloriæ Sapiẽs proteſta- *Abacuc. 8.*
tur: Iuſti in perpetuũ viuẽt, & apud dominũ eſt merces eorũ. Prima bona, ſecũda *Sap. 3.*
melior, tertia verò optima. Cõuertatur ergo peccator à morte culpę, ad vitã gra-
tię, vt euadat à morte gehẽnę, ad vitã gloriæ. Deus enim ſemp tenet manus expã-
ſas vt recipiat peccatores. Quia nõ vult mortẽ peccatoris, ſed vt conuertatur &
viuat. Verum cum diuinæ voluntati nihil obſiſtat, nam cum omnia quæcunq; *Pſal. 113.*
vult, fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnib' abyſſis, ſi Deus nõ vult mor-
tem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat, quid eſt quod plurimi peccatores, nõ
ſolum non conuertuntur vt viuãt, ſed etiã peruertũtur vt pereãt? Nã multi ſunt *Matth. 20.*

vocati,

vocati,pauci verò electi.An fortè quos non vult mori,conuertuntur & viuũt:
Rom.9. quos autem vult mori,peruertuntur & pereunt?Nam vt dicit Apoſtolus: Cui
Mala.1. vult,miſeretur,& quẽ vult,indurat.Sed & ipſe per Prophetam teſtatur:Iacob di
1.Timo.2. lexi,Eſau autẽ odio habui.Quid eſt ergo quod alibi dicit Apoſtolus: Deus vult
Sap.11. omnes homines ſaluos fieri.Et Propheta dicit ad ipſum: Nihil odiſti eorũ quæ
Rom.11. feciſti,domine?O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incom-
prehenſibilia ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles viæ eius! Voluntas tamen Dei
multipliciter accipitur:pro beneplacito videlicet,& pro ſigno. Beneplacitum
Pſalm.110 vnum eſt,ſed ſigna diuerſa.Propter quod dicitur:Magna opera domini, exqui-
ſita in omnes voluntates eius.Inter quæ ſunt conſilium & præceptum. Vult er-
go Deus,id eſt,conſulit omnes homines ſaluos fieri. Et vult, id eſt, præcipit, vt
conuertatur & viuat.Sed conſilium eius & præceptum eius non ſemper implen
tur.Verum qui ſecundum conſilium & præceptum eius conuertitur, viuet:qui
verò non conuertitur,morietur.Porrò cũ ſine gratia Dei operante peccator cõ-
Rom.9. uerti non poſſit, nam vt dicit Apoſtolus:Non eſt volentis neque currentis, ſed
Dei miſerentis:& gratiam operantem nemo poſſit promereri, quoniam vt idẽ
Apoſtolus ait, Si ex meritis eſt,iam non ex gratia:non videtur homini imputã-
Rom.11. dum,ſi non conuertatur,quandoquidem Deus gratiam non apponit.Sed aliud
eſt promereri,& aliud demereri.Promereri nemo gratiam poteſt, ſed demereri
gratiam quiſque poteſt.Et ideo non penitus imputandum homini, ſi gratiam
modò non mereatur,ſed imputatur ei prorſus,ſi gratiam demeretur.Si ergo fra
tres aliquis veſtrum præoccupatus eſt in aliquo delicto, nullo modo deſperet,
ſed interim faciat quicquid boni poteſt, vt Deus cor eius illuſtret ad pœnitenti-
am:aperiat oculos, vt ſolis lucem aſpiciat: mollificet ceram, vt impreſſionem
ſigilli recipiat:reddat ſe habilem, vt ei Deus formam ſuæ ſimilitudinis impri-
mat,& gratiæ ſuæ virtutem imponat. Amen.

In ſolennitate Purificationis glorioſiſſimæ ſemper virginis Mariæ.

De litteris, ſignis, & nuncijs ante Chriſti aduentum præmiſſis: de tribus trium nunciorum vijs & triplici pace: cur in purificatione cereos portamus accenſos: item de triplici aduentu domini, & triplici templo ad quod venit, & de templi ædificatione.

SERMO VNICVS.

Mala.3. ECce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem tuam: & ſtatim veniet ad templũ ſanctum ſuum dominator, quem vos quęritis, & angelus teſtamenti, quem vos vultis.

Luc.10. REx regũ & dominus dominantiũ pro ſalute populi ſui venturus in
Figura aduentũ Chriſti ſignificantes. propria,quia ſui eũ recepturi nõ erant,ne de ignorantia ſui aduen-
tus excuſationes in peccatis aſſumerẽt,aduentus ſui ſigna præmiſit,
literas illis direxit,& ante faciem ſuam nũcios deſtinauit. His enim
tribus,videlicet litteris, ſignis, & nuncijs,ſuum liquidò declarauit
Gen.21. aduentum.Non enim ſolus aut ſubitus debuit venire, qui cum veniſſet,binos
Num.17. & binos ante faciem ſuam legitur deſtinaſſe.Pręmiſit itaque ſigna,id eſt,myſte-
Exod.3. ria figurarum.Direxit literas,id eſt,teſtimonia ſcripturarũ.Deſtinauit nuncios,
Exod.16. perſonas videlicet Prophetarũ.Præſignatus eſt etenim in figuris: vt Iſaac natus
Iudic.6. de ſterili,pręſignauit Chriſtum naſciturũ de virgine.Virga frõduit & attulit fru
Gen.49. ctũ,quia cõcepit virgo,& peperit Chriſtũ. Hoc ipſum ignis in rubo,mãna in de-
Teſtimonia ſcripturarum. ſerto,pluuia in vellere pſignauit.Prænũciatus eſt in ſcripturis,vt in Geneſi: Nõ
auferetur ſceptrum de Iuda,& dux de fœmore eius,donec veniat qui mittendus
Amos.2. eſt:& ipſe erit expectatio gentiũ.Et alibi: Veniet dominus ſicut quercus, qui eſt
in

in Silo, cũ ex ſemetipſa fuerit in duodecim partita. Et in ſecretis Hieremię: Poſt *Baru.3.*
hoc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Annũciatus eſt per pro *Nũcij nunc aduentum*
phetas, vt Eſaias: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius *Chriſti pra*
Emmanuel. Et Abacuc: Si morã fecerit, expecta eum: quia veniens veniet, & non *miſſi.*
tardabit. Et Daniel: Septuaginta hebdomadę abbreuiatę ſunt, vt cõſumetur pre *Eſaia 7.*
uaricatio, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & vngatur ſanctus ſanctorum. Por- *Abac 2.*
rò tam manifeſta ſigna ſynagoga miſera non notauit; tam apertas literas Iudæa *Dan 9.*
cæca non intellexit, tã veridicos nuncios populus incredulus nõ accepit, & ideo *Ioan.1.*
cum venit in propria, ſui eum non receperunt. De quibus per prophetam cõque
ritur, dicens: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſ- *Eſai.1.*
rael autem me non cognouit. Hinc eis dicit in Euangelio: Si crederetis Moyſi, *Ioan.1.*
crederetis vtiq; & mihi. De me enim ſcripſit ille: Prophetam ſuſcitabit vobis De *Deut.18.*
us de fratribus veſtris, &c. Rurſum: Videbitis vitam veſtrã pendentem ante ocu- *Deut.28.*
los veſtros, & non credetis vitæ veſtræ. Hos autem nuncios longè antè præmiſit.
Nouiſſimè vero cum iam venturus eſſet, in proximo tres egregios & illuſtres *Tres nũcij*
nuncios deſtinauit. Primus, præparauit viam incarnationis, ſecundus, viam na- *& triplex*
tiuitatis, tertius, viam pdicationis. Per primã viã venit ad tẽplum ſalutare, per ſe *via.*
cundã venit ad tẽplum materiale, p tertiã venit ad templũ ſpirituale. De primo
nũcio legitur in Euang. Miſſus eſt angelus Gabriel à Deo in ciuitatẽ Galileę, cui
nomen Nazareth, ad virginem deſponſatã viro, cui nomẽ erat Ioſeph, & nomẽ *Primus nũcius.*
virginis Maria. Et accedẽs ad virginem, eam ſuauiter ſalutauit: Aue, inquit, gra
tia plena, dominus tecũ, benedicta tu in mulieribus. Aue, quia per te mutabitur
nomen Euę. Illa fuit plena peccato, ſed tu plena gratia. Illa receſſit à Deo, ſed do
minus tecũ. Illa fuit maledicta in mulierib. ſed benedicta tu in mulieribus. Fru-
ctus ventris illius fuit maledictus Cain, ſed fructus ventris tui erit benedictus Ie-
ſus. Per illã mors intrauit in orbẽ, ſed per te vita rediit ad orbẽ: quia tu cõcipies & *Matth.1.*
paries filium, & vocabitur nomen eius Ieſus. Ipſe enim ſaluum faciet populum
ſuũ à peccatis eorũ. Salutatione pręmiſſa, ſtatim domini ſui prænunciauit aduẽ-
tũ: ſpiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. His ita *Luca 1.*
peractis ſtatim ſpiritus ſanctus aduenit, & triplicẽ viã ante faciẽ domini præpa-
rauit. Prima fuit virginalis cõnſenſio, ſecunda fuit carnalis mũdatio, tertia fuit
corporalis formatio. Prima fuit conſenſus mentis in virgine, ſecunda fuit mũ-
datio carnis à fomite, tertia fuit formatio corporis ex puriſſimo ſanguine. Cum
enim angelus admiranti virgini modũ cõceptionis & ordinẽ indicaſſet, ſtatim
illa ſummo deſiderij flagrãs ardore, conſenſit, & inſtinctu ſpiritus ſancti reſpon
dit: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundũ verbum tuum. Beata quæ credidit,
quoniam omnia completa ſunt ei. Non enim author fidei cõcipi potuit de in- *Luc.1.*
credula: ideoq; primã viã, ſcilicet cõſenſum virginis, oportuit pręparari. Statim
aũt ſpiritus ſanctus ſuperuenit in eã: prius quidem in eã venerat, cũ in vtero ma-
tris animã eius ab originali peccato mũdauit, ſed & nũc ſuperuenit in eã, vt car-
nẽ eius à fomite peccati mũdaret, quatenus eſſet ſine ruga prorſus & macula. Ty
rãnum itaq; carnis, languorẽ naturę, fomitẽ peccati, ſicut opinor, in ea prorſus
extinxit: vt de cętero nõ poſſet in membris eius ſurgere motus ex lege peccati, cõ
tra legem iuſtitiæ. neque caro concupiſcere poſſet aduerſus ſpiritum, in qua pax
Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, debebat corporaliter habitare. Ideoq; ſecun
da via, ſcilicet carnis mũdatio, debuit pręparari. Mox aũt de puriſſimis ſangui
bus glorioſiſſimę virginis, corpus redẽptoris ſpirituali quadã operatione forma
uit, & ſine tẽporis interſtitione, nouã animã infundẽdo creauit, quã vnà cũ cor-
pore verbũ aſſumpſit, & factum eſt homo, ex anima rationali, & humana carne
ſubſiſtẽs. Hac ergo triplici via domino pparata, ſtatim virt⁹ altiſſimi deſcẽdit in
eã, & vniuit ſe corpori anima mediãte. Mediat aũt anima nõ ſolum per vnionẽ,
verum etiã per naturã. Diuinitas enim penitus eſt ſimplex: nã & caret multiplici
tate partiũ, & habet cõcreationẽ proprietatũ. Corpus aũt prorſus eſt cõpoſitũ: nã
& habet multiplicitatẽ partiũ, & habet concretionẽ proprietatum. Anima verò
partim eſt ſimplex, quia caret multiplicitate partium, vt diuinitas: partim cõpo
ſita, quoniam habet concretionẽ proprietatum, vt corpus. Hinc itaque legitur
tantæ

tantæ ſubtilitatis eſſe diuina natura, vt corpori de limo terræ formato vniri nõ
Mala.3. congruerit, niſi rationali eſſentia mediante. Statim ergo venit ad templum ſan
Ioan.2. ctum ſuum, templum videlicet ſalutare. De quo dicit in Euangelio: Soluite tẽ-
plum hoc, & in triduo excitabo illud. Hoc autem dicebat de templo corporis
ſui. Hoc templum eſt ſanctum, id eſt, ſanctificans: non aũt ſanctificatum, id eſt, à
Eſa.53. peccato mundatum: eò quòd iniquitatem non fecerit, nec inuentus ſit dolus in
Pſal. 68. ore eius. Sed neque peccatum contraxit, quia quod non rapuit, hoc exoluebat.
Eſa.19. Aſcendit enim Deus nubem leuem, id eſt, aſſumpſit carnem à peccato immu-
Ioan.1. nem, & intrauit Aegyptum, id eſt, venit in mundum. Venit autem per incarna-
Phil.2. tionem: quia Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Exinaniuit enim ſe
Sap.18. formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus
Luc 1. vt homo. Porrò ſicut non venit ſubitus, ita nec ſolus. Venerunt enim cum eo
ſpiritus poteſtatis, & ſpiritus charitatis. Ex poteſtate valuit, ex charitate voluit
Natiuitas incarnari. De poteſtate legitur: Omnipotens ſermo tuus, domine, à regalibus ſe
Chriſti cur dibus venit, inſimulatum portans imperium. Et quæ maior potentia, quàm
celebrior quod æternus fecit ſe temporalem, ſimplex compoſitum, & immortalis morta-
ſit concep- lem? Certè non eſt impoſſibile apud Deum omnem verbum. Cum ergo maius
tione. fuit Deum hominem fieri, & de virgine concipi, quàm Deum hominem factũ
Anima quo de virgine naſci: quid eſt ergo, quod natiuitas Chriſti maiori ſolennitate reco-
modo Chri litur, quàm eius conceptio? An quia conceptus occultus, & partus extitit mani-
ſtum myſti- feſtus: vel potius ratione myſterij: quia quod virgo concepit Chriſtum per carnẽ
ce concipe- in vtero, ſignificabat quod fidelis anima debet concipere Chriſtum per fidem
& parere in animo? Quod virgo peperit Chriſtũ in ſeculo, ſignificat quod fidelis anima
debeat.
Iacob 3. debet parere Chriſtum in opere. Fides verò ſine operibus mortua eſt. Viuit autẽ,
Charitas cum fides per dilectionem operatur. Ideoque magis partus, quàm conceptus ſo-
Dei. lennis habetur. De charitate legitur: Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum
Ioan.3. vnigenitum daret pro mundo. Filium dedit, non ſeruum: vnigenitum & opti-
Tit.3. mum dedit, non reddidit: quia non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſe-
Rom 8. cundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Nec tamen dedit, ſed tradidit:
quia proprio filio ſuo nõ pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.
Maiorem autem charitatem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro ami
Ioan. 14. cis ſuis. O inæſtimabilis Dei charitas, quę fecit hominem ſine homine, factus eſt
homo pro homine. Hinc etiam de ſpiritu ſancto natus aſſeritur, non quod ipſo
paternaliter generante, ſed quod eo ſpiritualiter operante natus ſit Chriſtus de
virgine. Licet enim indiuiſa ſint opera trinitatis, opus tamen dilectionis ſpiri-
tui ſancto ſpecialiter attribuitur, qui eſt dilectio patris & filij, amor & connexio
vtriuſque. Sed in incarnatione charitas euidenter elucet, non ſolum quia Deus
ineffabili charitate filium ſuum vnigenitum incarnauit, verum etiam quia vir
go ex nimio charitatis ardore Dei verbum concepit, cum ait: Ecce ancilla do-
Luca 1. mini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Habetis itaque primum nuncium, pri
mam viam, primum aduentum, & primum templum.

Secundus Sed poſt primum nuncium venit ſecundus, qui apparens paſtoribus ait: Euan
nuncius. gelizo vobis gaudium magnum, quia natus eſt Chriſtus dominus in ciuitate Da
Luc.2. uid. Hic quoque triplicem viam ante faciem domini præparauit. Primam, præ-
parando famulum in obſequio. Secundam, præparando locum in diuerſorio.
Tertiam, præparando cunabulum in præſepio. Apparuit enim angelus domini
Matt.1. Ioſeph in ſomnis, dicens. Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniu
gem tuam: quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Diſpoſuit ſanè cœle-
ſtis altitudo conſilij, vt virgo ſponſum haberet, non ſolum vt tolleret fornica-
tionis opprobrium, non ſolum vt falleret fallacem diabolum, verum etiam vt
eſſet virgini ad ſolatium, & vt parienti præberet obſequium. Poſtmodum autẽ
inter frequentiam multitudinis, quæ ad profitendum conuenerat, locum ſcili-
cet artiſſimum parienti virgini pręparauit. De quo dicit Euangeliſta, Quia non
Abacuc 3. erat ei locus, alius ſcilicet, in diuerſorio. Tandem verò præparauit illi cunabu-
lum in præſepio, in quo virgo puerum reclinauit. De quo dicit propheta: In me-
dio duum animalium innoteſceris. Non enim eſt incredibile, quin hoc ille prę

para-

parauerit, qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem.

Sed quid eſt quod angelo cōgaudēte paſtoribus, Deus homo naſcitur, in p̄ſæpi bouis & aſini: quid eſt, inquā, niſi quod triplicē pacē nobis inſinuat? Scitis enim, chariſſimi, quod ante redemptoris aduentū tres erant inimicitiarū parietes. Primus erat inter Deū & hominē, ſecundus Inter angelum & hominē, tertius inter hominem & hominē. Homo nanq; per inobedientiam creatorem offenderat, per ſnū caſum reſtaurationem angeli impedierat, per varios ritus ſe ab homine ſeparauerat. Iudęus nāq; cæremonias excolebat, Gentilis idololatriā exercebat, vtriq; ritus alterius diſplicebat. Sed veniēs pax noſtra fecit vtraq; vnū, deſtruxit macerias inimicitiarum, & concurrentes parietes in ſe angulari lapide copulauit, vt de cætero eſſet vnum ouile & vnus paſtor. Abſtulit ergo peccatū & recōciliauit hominē Deo, reparauit caſum, & reconciliauit hominē angelo, deſtruxit ritꝰ recōciliauit hominē homini. Reſtaurauit ergo ſecūdū Apoſt. quę in cœlis & q̃ in terris ſunt, & ob hoc illa cœleſtis militię multitudo pſallebat: Gloria in excelſis deo, id eſt, angelis, Deo: & in terra pax hominib. Iudęis & gētibꝰ, bonę volūtatis. Hinc eſt etiā quod angelꝰ loquitur & cōgaudet paſtoribꝰ: quia pax inter angelos & homines eſt reformata. Naſcitur Deus homo: quia pax inter Deū & homines eſt reſtaurata. Naſcitur in p̄ſepi bouis & aſini: quia pax eſt inter homines & homines reparata. Per bouē enim Iudaicus, per aſinū gētilis populꝰ pręfiguratur, ſecūdū illud: Nō arabis in boue & aſino, Iudęo ſcilicet & gētili. His geſtis venit dominator dominus ad templū ſanctū ſuū. Ad templū materiale, de quo legitur in Euāgelio: quadraginta & ſex annis ædificatū eſt templū hoc. Et in Pſalmo: Suſcepimus miſericordiā tuam, in medio templi tui. Venit autem per oblationem, ſecundum quod hodierna die ſancti Euangelij lectio declarauit: quia poſtquàm impleti ſunt dies purgationis Mariæ, tulerunt Ieſum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum domino, & oblatus eſt enim, quia ipſe voluit: ſed à matre fuit oblatus in templo, qui patri ſe obtulit in cruce. In templo redemptus eſt, qui in cruce redemit. Sed ipſe ſeipſum dedit redemptionem pro mundo, mundus autem par turturum, aut duos pullos columbarum dedit redemptionem pro eo. Legitur autem bis fuiſſe redemptus, ſemel ſacerdotibus, ſed columba vel turture. Item miniſtris, ſed dragma vel ſtatere. Ipſe tamen non fuit redemptus ex debito, ſed tantum ex beneplacito. Nam ſecundum legem redimi non tenebatur, niſi primogenitus vuluam aperiens: ſed ipſe vuluam virginis non aperuit. Nam hæc eſt porta clauſa, & vir non eſt tranſgreſſus per eam.

Pax triplex homini per Chriſtum reſtituta. — *Epheſ. 1.* — *Ioan. 10.* — *Luc. 1.* — *Bos & aſinus myſtice quid.* — *Mal. 3.* — *Ioan. 2.* — *Pſal. 64.* — *Luc. 2.* — *Matth. 17.* — *Leuit. 12.* — *Ezech. 44.*

Quid eſt autem, quod in hoc feſto cæreos portamus accenſos? Hoc ex libro Sapientiæ poteſt conijci, vbi leguntur idololatræ obſcura ſacrificia facientes. Gentiles enim Februarium menſem inferis dedicauerunt, eò quod ſicut putabant, ſed errabant, in principio eius menſis Proſerpina rapta fuerat à Plutone: quam quia mater eius Ceres facibus accenſis in Aethna tota nocte per Siciliā quæſiſſe credebatur, & ipſi ad commemorationem ipſius facibus accenſis in principio menſis vrbem de nocte luſtrabant. Vnde feſtū iſtud appellabatur Amburbale. Cum autem ſancti patres conſuetudinem iſtam non poſſent penitus extirpare, conſtituerunt, vt in honore beatæ virginis Mariæ cæreos portarent accenſos. Et ſic quod prius fiebat ad honorem Cereris, modò fit ad honorem Virginis. Et quod prius fiebat ad honorem Proſerpinæ, modò fit ad laudem Mariæ. Ob hoc quoque in Purificatione Virginis cæreos accenſos portamus, vt purificati per gratiam, cum accenſis lampadibus quaſi prudentes virgines ad nuptias ingredi mereamur. Ad hæc, ſicut non ſubitus venit, ſic nec ſolus. Venerunt enim cum eo ſpiritus humilitatis, & ſpiritus paupertatis. Humilitas eum obtulit, humilitas in præſepio reclinauit. Paupertas eum vilibus pannis inuoluit, paupertas eū vili mercede redemit. O mira domini pietas, mira dignatio: pauper effectus eſt, cuius eſt terra & plenitudo orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Humiliatus eſt qui erat excelſus, quia magnus dominus, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. Habetis ergo ſecundum angelum, ſecundam viā, ſecundum aduentum, ſecundum templum.

Cerei accēſi cur hodie portentur. — *Matt. 25.* — *Humilitas & paupertas Chriſti* — *Pſal. 23.* — *Pſal. 146.*

Sed poſt ſecundum nuncium venit & tertius. De quo angelus Gabriel ait: Ipſe

Tertius nūcius.

Luc.1. præibit ante illum in ſpiritu & virtute Heliæ parare domino plebem perfectã.
Ioannes autem angelus appellatur, nõ naturæ proprietate, ſed officij qualitate,
iuxta quem modum ipſe Chriſtus cõſequenter angelus appellatur, iuxta illud:
Mala.3. Et ſtatim veniet ad templum ſanctũ ſuũ dominator quẽ vos quæritis, & ange-
lus teſtamenti quem vos vultis. Reuera magnus, quia præco iudicis, vox verbi,
paranymphus ſponſi, lucerna ſolis, qui pro ſui dignitate non tantum propheta,
Matt.11. ſed plus quàm Propheta meruit appellari. Ipſe nãq; fuit limes præcedentiũ & ſe-
quẽtium: quia lex & prophetæ vſq; ad Ioannẽ, Euãgelium & apoſtoli à Ioanne.
Luc.16. Ipſe cum præcedentibus Chriſtum prædixit futurum: Qui poſt me veniet, ante
Ioan.1. me factus eſt, cuius non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere. Cum præ-
Ibidem. ſentibus præſentem oſtendit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Hic viã ante faciẽ domini præparauit. Viã, inquã, triplicẽ. Nam triplex legitur
eſſe baptiſmus, ablutionis, compũctionis, & paſſionis. Ablutionis in aqua, con-
pũctionis in lachrymis, paſſionis in ſanguine. Primã viã præparauit baptizãdo,
ſecundã viã prædicãdo, tertiam viam moriendo. Baptizabat corpus exterius, ſed
non mentem interius: Vnde: Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrum ſtat,
Mat.3. qui baptizat vos in ſpiritu ſancto & igni. Prædicauit pœnitentiã, ſed nõ cõtulit
Luc.3. indulgentiam. Vnde: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlo-
Marc.6. rũ. Mortuus eſt pro iuſtitia, ſed non ipſe iuſtificauit: quia Herodes fecit amputa-
ri caput Ioannis in carcere. Statim ergo venit dominus ad templum ſanctũ ſu-
1.Cor.3. um, ad templum ſpirituale, de quo dicit Apoſtolus: Templum Dei ſanctum eſt,
quod eſtis vos. Poſt baptiſmum enim atque ieiunium congregauit eos, quos ele-
1.Pet.2. git de mundo, quos templũ ſpiritus ſancti cõſtituit, genus electum, regale ſacer-
dotium. Sed tunc ſicut non venit ſubitus, ita nec ſolus. Venerunt enim cum eo
ſpiritus honeſtatis, & ſpirit⁹ veritatis. Honeſtatẽ in factis, veritatem in dictis ex-
Eſaia 53. hibuit. Ipſe nanq; peccatũ nõ fecit, ecce ſpiritus honeſtatis: nec inuentus eſt dol⁹
Ioan.15. in ore eius, ecce ſpiritus veritatis. Fecit enim opera ſingularia. Iuxta quod ipſe te
ſtatur: Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, &c. Verba protulit ſalutaria,
Ioan.6. Petro teſtante, qui ait: Domine, verba vitę ęternæ habes, &c. Venit ergo ad tem-
plum ſanctum ſuum dominator, quem vos quęritis, & angelus teſtamẽti, quem
vos vultis. Metaplaſmus hic eſt. Prius enim loquebatur pater ad filium: Ecce e-
go mitto angelum meum, &c. nũc autem conuertit ſermonem ad illos, qui fi-
lij deſiderabant aduentum dicẽtes: Veni, domine, & noli tardare, relaxa facino-
Eſai.16. ra plebis tuę Iſrael. Et alibi: Emitte agnum, domine, dominatorem terrę, &c. De
Luc.10. quibus dominus inquit apoſtolis: Multi reges & prophetæ voluerunt videre,
quæ videtis, & non viderunt, &c. Horum deſideriũ repræſentat Eccleſia in illis
antiphonis: O Emmanuel, &c. O ſtirps Ieſſe.

Cæterum quia ſpiritus eſt qui viuificat, de ſpirituali aduentu Chriſti, ſpiritua
liter aliquid proponamus. Tres enim aduẽtus Chriſti legimus in ſcripturis, p̃ſen
Aduentus Chriſti triplex. tẽ, p̃teritũ & futurũ. Præſentem in ſanctitate, p̃teritum in humilitate, futurũ in
maieſtate. Primò venit in mũdũ ad redẽptionẽ ſecũdò venit in animam ad ſan
ctificationem, tertiò veniet in iudicium ad retributionem. De primo dicit: Exi-
Ioan.16. ui à patre, & veni in mundum. De ſecundo dicit: Ad eum veniemus, & manſio-
Ioan.14. nem apud eum faciemus. De tertio dicit: Videbitis filium hominis venientem
Luc.21. in nubibus cœli cum poteſtate magna, &c. De primo dictũ eſt, de ſecundo dicen
dum eſt. Sed in hoc aduẽtu angelus ante faciẽ Chriſti præmittitur, q̃ præpararet
Eſaie 26. ei viam. Hic eſt ille familiaris & ſpiritualis nuncius, de quo dicit propheta: A ti-
Exod.14. more tuo domine, cõcepimus & peperimus ſpiritum ſalutis. Timor iſte prępa-
rat iter trium dierum, quo filij Iſrael egreſſi ſunt de Aegypto, id eſt, pœniten-
tes egrediuntur de tenebris peccatorum. Iter primæ diei eſt inquiſitio vitiorũ,
iter ſecundæ diei eſt recordatio peccatorum, iter tertiæ diei eſt contritio delicto-
rum. Præcedit enim in pœnitente ſubtilis inquiſitio, quæ diligenter conſiderat
Pſal.37. & inquirit numerum & genera vitiorum. Iuxta quod ipſe pœnitens ait: Iniqui-
tatem meam ego pronuncio, & cogitabo pro peccato meo. Succedit huic lamẽ-
tabilis recordatio, quæ recolit & attendit turpitudines & circunſtantias delicto-
Pſal.50. rum, ſecũdum quod ait: Iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum

contra

contra me eſt ſemper. Sequitur grauis contritio, quæ delet & purgat maculas *Pſal 93.*
peccatorum. Iuxta quod ait: Secundum multitudinem dolorum meorũ in cor-
de meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meã. Hac triplici via per ti-
morem domino præparata, ſtatim venit per gratiam ad templum ſanctum ſuũ,
id eſt, in animam pœnitentis, vt illam ſanctificet. Venit autem non ſolus, ſed
cum eo pater, & ſpiritus ſanctus accedunt. Iuxta quod ipſe teſtatur: Ad eum ve- *Ioan. 14.*
niemus, & manſionem apud eum faciemus.

Manſionem aũt iſtam hoc ordine faciũt. Fundamentum iaciunt, baſes diſpo- *Manſionẽ*
nunt, columnas erigunt, epiſtilia ſupponũt, capitella præficiunt, parietes produ *quomodo*
cunt, feneſtras ordinant, tectum ſuperponunt, oſtium inſerunt, pauimentũ ſter- *Deus ſpiri-*
nunt, & templũ in duas manſiones diſtinguũt. Hæc omnia fratres ſpiritualibus *tualiter fa*
ſunt plena ſacramentis. Fundamentũ enim eſt fides Chriſti, ſuper quã fidelis ani *ciat in ani*
ma fundata, contra ſpiritꝰ tempeſtatis & turbinis ſtabilis ſoliditate conſiſtit. De *ma.*
qua dicit Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia rerũ ſperãdarũ, argumentũ non apparẽ- *Fundamẽ-*
tiũ. Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Quia quicquid nõ eſt ex fide, peccatũ eſt. *tum.*
Iuſtus enim ex fide viuit. Vnde in Gen. Credidit Abraham Deo, & reputatũ eſt ei *Heb 11.*
ad iuſtitiã. Super hoc fundamentũ ſeptẽ baſes ordinabiliter diſponuntur, id eſt, *Ibidem.*
ſeptẽ petitiones, q̃ continẽtur in oratione dominica: tres pertinentes ad præſen- *Rom. 14.*
tem vitam, & tres pertinentes ad futuram vitam, media verò pertinẽs ad vtrãq;. *Aba. 2.*
Adueniat, inquit, regnum tuũ, fiat voluntas tua, &c. Super has baſes ſeptem co- *Rom. 1.* *Heb. 10.*
lumnæ firmiter eriguntur, id eſt, ſeptem dona gratiæ ſeptiformis, quæ Eſaias ſu- *Gen. 15.*
per Chriſtum enumerans, ait: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intel- *Baſes ſeptẽ*
lectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eũ *Columna*
ſpiritus timoris domini. De quibus Salom. Sapientia ædificauit ſibi domũ, exci- *ſeptem.*
dit columnas ſeptem. Hinc & oculi ſeptem in lapide vno, & lucernę ſeptẽ aureę *Eſa. 11.*
in candelabro, ſecundum vaticiniũ Zachariæ. His columnis ſeptem epiſtilia p̃- *Prouer. 9.*
ponuntur, & epiſtilijs capitella, id eſt, ſeptem virtutes, & ſeptem beatitudines, *Zach 3.*
quas ipſe Chriſtus enumerat inquiens: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorũ eſt *Epiſtilia*
regnum cœlorũ. Beati mites, &c. Octaua nãq; beatitudo redit ad caput. Ad hoc *ſeptem.*
ædificiũ quatuor parietes producuntur, id eſt, quatuor cardinales virtutes, iuſti- *Capitella*
tia, fortitudo, prudẽtia, tẽperantia. Latus iuſtitiæ reſpicit Orientẽ, per quã timẽ- *ſeptem.*
tibus Deũ ſol iuſtitiæ Chriſtus exoritur. Latꝰ fortitudinis reſpicit Aquilonẽ, per *Matth. 5.*
quam aduerſis reſiſtimus, q̃ ſecundum Prophetam ab aquilone pãduntur. Latus *Parietes*
temperantiæ reſpicit ad Meridiem, per quàm illecebras coërcemus, quibus con- *quatuor.*
cupiſcentiæ exardeſcunt. Latus prudentiæ reſpicit Occidentem, per quam occi- *Hier. 1.*
dua declinamus, & occidentiũ vitamus inſidias. Hæc quatuor latera ſunt æqua- *Feneſtra*
lia, vt in quadrum ſit ædificium. In his lateribus quinque feneſtræ ordinantur, *quinque.*
id eſt, quinque ſenſus ſpiritualiter intellecti, ſcilicet viſus intelligentiæ, auditus
obedientiæ, odoratus diſcretionis, guſtus delectationis, & tactus operis. Per hos
ſpirituales ſenſus vita ſubintrat, ſicuti econtra mors per carnales ſenſus ingre-
ditur, dicente Propheta: Intrauit mors per feneſtras. Tectum quod præfertur eſt *Hiere. 9.*
charitas, ſuper alias virtutes excellẽs, quę operit multitudinẽ peccatorum. Oſtiũ *Tectum*
quod in latere Oriẽtis infertur, eſt ſpes, per quam ad iuſtitiã exequendam ingre- *quod.*
dimur. Cuius duæ ſunt ianuæ, abſtinẽtia & cõtinentia. Abſtinẽtiæ ianua claudi *Prouer. 10.*
debet, ne fortè Nabuzardam princeps cocorũ ſubintret, qui Hieruſalem totam *Oſtium.*
ſubuertat. Continentiæ ianua debet claudi, ne ſubintrent mulieres alienigenæ, *Ianua dua*
quæ mentem Salomonis euertant. Interius autem ſternitur pauimentum, id *3. Reg. 12.*
eſt, humilitas. De qua legitur: Adhæſit pauimento anima mea. Templum iſtud *Pauimen-*
in duas manſiones diuiditur. Interior eſt ſapientia, qua cęleſtibus contemplan- *tum.*
dis inhæret. Exterior eſt ſcientia, quæ terrenis diſponendis intendit. Interior cõ- *Pſal. 118.*
templatiua, exterior actiua. In interiori, Maria ſecus pedes domini audiens eius *Luc. 10.*
verba ſedebat. In exteriori, Martha ſatagebat circa frequens miniſterium. Sata- *Matth. 3.*
gamus igitur & nos dignos fructus agere pœnitentiæ, vt tale templum nos ſibi
faciat angelus teſtamenti dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia
benedictus Deus in ſecula ſeculorum. Amen.

In feſto D. Gregorij Papæ, huius nominis I.

Quæ ad teſtamentum requirantur, & de teſtamento Chriſti: de quatuor ſpeciebus ſcripturæ, quæ per quatuor flumina de paradiſo fluentia deſignantur: de duplici ſacerdotio, & de pontificalibus indumentis, quibus pontifex veteris teſtamenti induebatur.

SERMO I.

Eccleſ. 45. STatuit illi dominus teſtamentum ſempiternum, & dedit illi ſacerdotium magnum, & beatificauit illũ in gloria.

Teſtamentum quid, quæue ad illud pertineant. TEſtamentũ eſt propriæ voluntatis iuſta ſenrentia, ſnper eo qnod quis de rebus ſuis vult fieri poſt mortem. Exiguntur autem in teſtamento teſtes idonei, coram quibus teſtator & hæredes inſtitnat, & de rebus diſponat. Exigitur & tabellio, qui teſtamentum conſcribat, vt ſic demum poſt obitum teſtatoris ſit immobile teſtamentum. Hęc omnia fratres in teſtamento Chriſti poſſumus inuenire: qui quantò perfectior eſt, tan- *Teſtamentum Chriſti quod.* tò perfectius volens condere teſtamentum, cum moriturus eſſet in proximo, non ſolum ſeptem teſtes, ſed vniuerſos apoſtolos ſibi teſtes adhibuit, quibus & *Luca 24.* dixit: Vos eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vſque ad extremum terræ. Coram ipſis non vnum tantum hæredem, ſed omnes *Rom. 8.* electos ſibi hæredes inſtituit. Qui ſecundum Apoſtolum ſunt hæredes Dei, co- *Pſal. 88.* hæredes autem Chriſti. De quibus dixerat per Prophetam: Diſpoſui teſtamentum electis meis. Eis ergo regnnm cœlorum ex teſtamento diſpoſuit, ſecũdum *Matth. 5.* quod dixit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorũ. Hinc *Luca 22.* ergo Apoſtolis ait: Diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Summã verò teſtamẽti cõ- *Ibidem.* cludens, accepit panem, benedixit & fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens: Accipite & comedite: Hoc eſt corpns meum. Similiter & calicem poſtquã cœnauit, dicens: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro mnltis effundetur, in remiſſionẽ peccatorũ. Adfuit & tabellio, nõ vnus tantum, ſed Matthæus & Ioannes, qui teſtamentum illud, id eſt, Euangelium, conſcripſerunt, iuxta quod alter *Ioan. 21.* eorũ ſubſcribens, ait: Hic eſt diſcipulus ille, qui ſcripſit hæc. Hoc ergo teſtamen- *Heb. 9.* tum eſt ſempiternũ: quia teſtatoris morte fuit firmatum. Ideoq; vetus teſtamen- *Leuit. 26.* tum debuit de iure ceſſare, ſecundum quod ſctiptum eſt: Nouis ſuperueniẽtib9, *Apoc. 21.* vetera proijcietis. Et iterum: Ecce noua facio omnia. Vnde Propheta: Ecce dies *Hiere. 31.* venient dicit dominus, & conſummabo teſtamentũ nouum ſuper domũ Iſrael & ſuper domum Iuda: non ſecnndum teſtamentũ quod dedi patribus eorum, cum educerem eos de terra Aegypti: ſed dabo leges meas in mentes eorum, &c.

Teſtamentum ſuum quibus Chriſtus diſpoſuerit. Licet autẽ hoc teſtamentum electis omnibus diſpoſuerit, principaliter tamẽ Apoſtolis, eorumq; vicarijs, quibus regni principatũ commiſit, dicente Pſalmographo: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram: qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia. Beatus autem Gre- *Pſal. 44.* gorius reuera teſtamentum eius ſuper ſacrificia ordinauit: qui, ſicut vniuerſalis *Pſal. 49.* tenet Eccleſia, normam & regulam officiorum, tam ſuper ſacrificio, quàm ſuper cæteris myſterijs prudenter inſtituit: qui nouum & vetus teſtamentum & ſu- *D. Grego. fructus in Eccleſia quantus.* tilius expoſuit, & ſubtilius intellexit, vt ei conuenienter aptetur, qnod ſponſa dicit in Canticis: Omnia poma noua & vetera ſeruaui tibi, dilecte mi: quia nimirum nouum & vetus teſtamentnm per alios expoſitores aliquatenus flo- *Cant. 8.* ruit, ſed per ipſum plenè fructificauit. Hic eſt enim ſcriba doctus in regnó *Matt. 13.* cœlorum, qui de theſauro ſuo noua produxit & vetera. Hic eſt ſtabularius, *Luca 10.* qui ad curationem vulnerati protnlit duos denarios, quos à Samaritano recepit.

cepit. Hic de fonte ſcripturæ quatuor expoſitionum riuos produxit. De qui- *Gen. 2.*
bus myſticè legitur: Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum pa-
radiſum. Qui diuiditur in quatuor capita, Phyſon, & Gyon, Tygris & Euphra-
tes. Locus voluptatis congruè ſpiritus ſanctus accipitur, qui eſt dilectio patris
& filij, amor & connexio vtriuſque. De quo legitur: Torrente voluptatis tuæ *Pſal. 35.*
potabis eos. Fluuius inde progrediens eſt ſacra ſcriptura, quæ per ſpiritum ſan-
ctum eſt edita & expoſita. Sicut enim fluuius ille diuidebatur in quatuor capi-
ta, Phyſon, & Gyon, Tygrim, & Euphratem: ſic ſcriptura ſancta diuiditur in *Scriptura*
quatuor ſpecies, hiſtoriam, & allegoriam, anagogen & tropologiam. Gyon in- *ſacra ſen-*
terpretatur hiatus terræ, deſignans hiſtoriam: quia ſecundum veteres, inhia- *ſus quadru*
bant terrenis, eò quòd ſecundum hiſtoriam terrena promittebantur. Vt: Da- *plex.*
bo vobis terram lacte & melle fluentem, frumentum & vinum & oleum, & ſi- *Gyon quid* *Exod. 13.*
milia. Phyſon interpretatur oris mutatio, ſignans allegoriam, ſecundum *Phyſon*
quam litera mutatur in ſpiritum: aliudque ſonat in litera, & aliud in ſpiritu *quid.*
continetur. Tygris interpretatur velox, deſignans anagogen, ad cuius intelle- *Tygris*
ctum velox declaratur ingenium, & facilis intelligentia: eò quòd præcipuè *quid.*
de ſupercœleſtibus agat, id eſt, de trinitate perſonarum, & ordinibus angelo-
rum. Euphrates interpretatur frugifer, ſignans tropologiam, per quam anima *Euphrates*
plantatur in moribus, pullulat in virtutibus, & fructificat in operibus. His au- *quid ſignet*
tem fluminibus beatus Gregorius irrigauit paradiſum, id eſt, fœcundauit eccle-
ſiam: tetendit arcum ſuum & parauit illum: & in ipſo parauit vaſa mortis, ſagit- *Pſal. 9.*
tas ſuas ardentibus effecit. In arcu duo ſunt, lignum & chorda, ſibi inuicem co-
hærentia. Sed lignum durum per chordã mollem inflectitur. Lignum durũ eſt
lex Moſaica, de qua Petrus Apoſtolus ait: Cur tentatis nobis imponere iugum, *Act. 15.*
quod neque nos, neq; patres noſtri portare potuimus? Chorda mollis, eſt lex E- *Matth. 11.*
uangelica. De qua dicit dominus: Iugum meum ſuaue eſt, & onus meũ leue. Iu-
gum durum per chordam mollem inflectitur: quia lex Moſaica per legem Euã-
gelicam temperatur. Lex illa reddebat oculum pro oculo, manum pro manu, *Leuit. 24.*
dentem pro dente. Lex iſta præcipit: Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, *Matt. 5.*
præbe ei & alteram. Si quis abſtulerit tibi tunicam, da ei & pallium. Si quis an-
gariauerit te mille paſſus, vade cum eo alia duo. Præterea ſponſa dicit in Canti- *Cant. 1.*
co: Meliora ſunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis. Et ſpõſus in Eu- *Mat. 11.*
angelio: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam:
& inuenietis requiem animabus veſtris. Lignum & chorda cohęrent: quia nouũ
& vetus teſtamentum conueniunt. Rota namque continetur in medio rotæ. *Ezech. 1.*
Et duo Cherubin ſeſe reſpiciunt verſis vultibus in propitiatorium. In hoc arcu *Exod. 25.*
parauit beatus Gregorius vaſa mortis aduerſus hæreticos aduerſantes, vt cape-
ret vulpeculas quæ demoliuntur vineas, ora quidem habentes diuerſa, ſed cau- *Can. 2.*
das ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipſum. Sagittas *Iudic. 15.*
ſuas ardentibus effecit, propter catholicos delinquentes, vt oues errantes ad cau- *Libri mo-*
las reduceret, & in amœnis virgultis paſceret. His vaſis atque ſagittis liber mora *ralium D.*
lium quaſi pharetra plena conſiſtit. *Gregorij.*

Statuit igitur ei dominus teſtamentum ſempiternum, & dedit illi ſacerdo- *Eccleſ. 45.*
tium magnum. Duplex eſt ſacerdotium. Vnum, quod viſibiliter datur exte- *Sacerdotiũ*
rius in ordinatione. Alterum, quod viſibiliter datur interius in iuſtificatione. *duplex.*
Vnum eſt dignitatis, alterum eſt ſanctitatis. De primo ait dominus ad Moy- *Exod. 18.*
ſen: Applica ad te fratrem tuum Aaron & filios eius vt ſacerdotio mihi fun- *1. Pet. 2.*
gantur. De ſecundo Petrus ait: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium. *Matt. 16.*
Vtrumque contulit dominus B. Gregorio, non ſolum magnum, ſed ma- *Claues re-*
ximum: quem & indumentis virtutum ornauit, & ad apicem Apoſtolicæ ſe- *gni cœlorũ*
dis ſublimauit. Licet enim communiter omnes Apoſtoli claues regni cœ- *principali-*
lorum acceperunt, ac per hoc omnes Epiſcopi, vt quicquid adhibitis clauibus *ter beato*
ligauerint ſuper terram, ſit ligatum & in cœlis: & quicquid ſoluerint ſuper ter- *Petro & ſuis ſucceſ-*
ram, ſit ſolutum & in cœlis: principaliter tamen B. Petrus claues regni cœlo- *ſoribus col-*
rum accepit, ac per hoc ſucceſſor eius, vt ipſe poſſit ligare cæteros, ſed ligari *latas.*
non poſſit à cæteris. Ei namque ſingulariter dictum eſt: Tu vocaberis Cephas, *Ioan. 1.*

id eſt, caput. Sicut enim in humano corpore ſolum caput habet plenitudinem ſenſuum, cætera verò membra partem recipiunt plenitudinis: ſic & in Eccleſiaſtico corpore cæteri epiſcopi vocati ſunt in partem ſolicitudinis, ſed ſupremus pontifex aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis.

Porrò B. Gregorius magis voluit prodeſſe quàm præeſſe, ita vt poteſtas magis ei fuerit oneri, quàm honori, vnus eorum effectus, de quibus legitur:
Pſal. 64. Induti ſunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento. Indutus eſt autem
Pſal. 131. ornamentis virtutum, quæ per pontificalia indumenta ſignantur, vt eſſet vnus eorum, de quibus dicitur: Sacerdotes tui induant iuſtitiam, & ſancti tui exul-
Indumēta ſacerdotalia veteris legis quid myſticè. tent. Erant autem in lege octo, vel verius ſeptem pontificalia indumenta, ſpiritus ſancti gratiam ipſo modo deſignantia, ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilij & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, & ſpiritum timoris domini. Eis autem pontifex induebatur hoc ordine. Lotis prius manibus ac pedibus induebatur monachaſim, id eſt, fœminalia, ſignans quod ſacer-
Exo. 38. 39. dos mundatis operibus & affectibus lachrymis pœnitentiæ debet aſſumere
Eſa 11. continentiam, vt offerat hoſtiam immaculatam, ſanctam, Deo placentem.
Rom. 12. Noſter autem pontifex, quia iugem debet habere continentiam, non induit
Ioan. 13. in ſacrificio fœminalia, ſed ſandalia. Ac ſi dicatur: Qui lotus eſt, non in-
Manus myſtice quid. diget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Per manus enim opera deſi-
Pſal 143. gnantur, ſecundum illud: Benedictus dominus Deus meus, qui docet ma-
Pedes myſtice quid. nus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Per pedes ſignantur affectus, ſecundum illud: Excutite puluerem de pedibus veſtris. Secundò in-
Matt. 10. duebatur cathemone, id eſt, veſtem lineam, ſignificans quod ſacerdos de-
Matt. 7. bet induere innocentiam, vt quod ſibi non vult fieri, alij non faciat. Li-
Linū quid ſit. num enim propter candorem ſignificat innocentiam, ſecundum illud: Omni tempore veſtimenta tua ſint candida. Tertiò cingebat ſe balteo, ſignificans
Eccleſ. 9. caſtitatem, qua circa lumbos debet accingi, vt reſtringat concupiſcentiam.
Luc. 12. Vnde Veritas ait: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Quartò Induebat tunicam poderim, id eſt, talarem, ſignificans
Matt. 10. quod pontifex debet induere perſeuerantiam: Quia qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Per talum enim, propter extremitatem, perſeuerantia deſignatur, ſecundum illud: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis
Gen. 3.
Exod. 28. calcaneo eius. Dependebāt enim pro fimbrijs malogranata cum tintinnabulis aureis. Per malogranatum intelligitur operatio, per tintinnabulum aureum
Acto. 1. accipitur prædicatio: quæ duo debent in ſacerdote coniungi, ne ſine illis ingrediens ſanctuarium moriatur. Cœpit enim Ieſus facere & docere, ſacerdoti-
1. Pet. 2. bus relinquens exemplum, vt ſequantur veſtigia eius. Qui peccatum non fecit, vt ſit honeſtas in conuerſatione: nec inuentus eſt dolus in ore eius, vt ſit veritas in prædicatione. Quintò induebatur ephot, id eſt, ſuper-
Matt. 10. humerale, ſignificans, quod pontifex debet induere patientiam, vt in patientia ſua poſſideat animam ſuam. Humeris enim onera portamus, ſecundum illud: Suppoſuit humerum ad portandum, & factus eſt tributis ſer-
Gen. 49. uiens. Habebat autem duas oras coniunctas in vtroque latere ſummi-
Exod. 28. tatum, ſignificans quod pontifex debet habere arma iuſtitiæ à dextris & à ſini-
2. Cor. 6. ſtris, vt non erigatur proſperis, nec deprimatur aduerſis. Habebat & duos lapides Onychinos inſertos humeris, in quibus ſculpta erant duodecim nomina filiorum Iſrael, ſex in vno, & ſex in altero. Per duos Onychinos ſignificantur veritas & ſynceritas Veritas per claritatem, ſynceritas per ſoliditatem. Per filios Iſrael ſignificantur ſancta deſideria & iuſta opera, ſecundum illud: Maledictus homo, qui non reliquerit ſemen in Iſrael. Per ſenarium ſignificatur perfectio, pro eo quod Deus ſexto die perfecit cœlum & terram, & omnem ornatum eorum. Quod ergo ſex nomina filiorum Iſrael ſculpta erant
1 Cor. 5. in vno lapide, & ſex in alio, ſignificabat quod deſideria ſacerdotis & opera
Exod. 28. perfici debent, non in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Vt ſynceritas formet intentionem, & veritas finem. Habebat & duas cathenulas auri puriſſimi ſibi inuicem cohærentes, quæ duobus in

 ſereban-

ferebantur vncinis, ſignificans quod pontifex debet habere duos charitatis af
fectus, ad Deum ſcilicet, & ad proximum, de quibus præcipitur: Diliges domi- *Deut. 6.*
num Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum ſicut teipſum. Sicut *Luc. 10.*
enim aurum præminet vniuerſis metallis, ita charitas excellit vniuerſas virtu-
tes. De qua dicit Apoſtolus: Maior horum eſt charitas. Duo vncini, ſunt in- *1. Cor. 13.*
tentio & finis, quibus catenulæ inſeruntur, vt tam Deum quàm proximum di-
ligat de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: & tam Deum quàm *1. Tim. 1.*
proximum diligat propter beatitudinem, Deum propter ſeipſum; proximum *Exod. 28.*
propter Deum. Sextò induebat logion, id eſt, rationale, ſignificans quod pon-
tifex debet induere diſcretionem, per quam diſcernit inter lucem & tenebras,
inter dexteram & ſiniſtram: Quia non eſt conuentio lucis ad tenebras, neque *2. Cor. 6.*
Chriſti ad Belial. Erat autem rationale quadrangulum, ſignificans quod de-
bet diſcernere inter quatuor: inter verum & falſum, ne deuiet in credendis: in-
ter bonum & malum, ne deuiet in agendis. Erat & duplex, quia debet diſcer-
nere pro duobus, pro ſe videlicet & pro populo, ne, ſi cæcus cæcum duxerit, am-
bo in foueam cadant. Habebat & quatuor ordines lapidum, figurans quod pon- *Luc. 6.*
tifex debet habere quatuor principaliores virtutes, Iuſtitiam, fortitudinem, pru *Exod. 28.*
dentiam, temperantiam. In ſingulis autem ordinibus habebat tres lapides, ſi-
gnans quod pontifex in primo debet habere fidem, ſpem, charitatem: in ſecun-
do modeſtiam, manſuetudinem & benignitatem: in tertio, pacem, miſericor-
diam & largitatem: in quarto vigilantiam, ſolicitudinem, & longanimitatem.
Per lapides etiam figurantur virtutes, ſecundum illud: Alius ædificat aurum & *1. Cor. 3.*
argentum & lapides precioſos. Suptemum capitis ornamentum erat cydaris
vel thiara, quam vltimo pontifex aſſumebat, ſignificans humilitatem. De qua *Luc. 14. 18.*
dominus ait: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabi-
tur. Hanc autem geſtabat in capite, ſignificans quod pontifex debet gerere hu-
militatem in mente, exemplo capitis noſtri dicentis: Diſcite à me, quia mitis *Matth. 11.*
ſum & humilis corde. Per caput enim mens intelligitur, ſecundum illud: Vnge *Matt. 6.*
caput tuum, & faciem tuam laua. De cydari dependebat à fronte lamina aurea,
ſignificans ſapientiam. In qua ſcriptum erat nomen Dei tetragrammatō, id eſt,
quatuor literarū, Ioth, He, Vau, Heth, id eſt, principiū vitæ, paſſionis iſte. Ac ſi di
ceret apertius: ille, cuius pontifex iſte gerit perſonam, ſcilicet Chriſtus, eſt prin-
cipiū, id eſt, author vitæ, paſſionis, id eſt, vitæ reſtauratæ per paſſionē: quia mortē
noſtram moriendo deſtruxit, & vitā reſurgendo reparauit. Nomē amabile, dele
ctabile, & ſalutare. Nomē quod ſanat, reficit, & illuminat. De quo legitur: Oleū *Cant. 1.*
effuſum eſt nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. Non eſt vera ſapiē-
tia, in qua tanti myſterij nomen ſculptum non eſt. Erant autem indumenta pro
maiori parte contexta opere polymito, id eſt, vario, propter varietatem virtu-
tum. De qua legitur: Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumami *Pſal. 44.*
cta varietate. Contexta verò de quatuor precioſis coloribus, purpura, coc-
co, byſſo, hyacintho. Per purpuram regiæ dignitatis ſignificatur pontificalis po *Purpura*
teſtas, quæ via regia debet incedere: ne declinet ad dextram, vel deuiet ad ſini- *quid ſignet*
ſtram: ne liget dignos, aut ſoluat indignos. Per coccum coloris ignei, ſignifica- *myſtice.*
tur pontificalis doctrina, quæ ſicut ignis lucere debet & vrere, propter quod & *Coccum*
bis tinctus eſſe narratur. Lucere debet, per promiſſionem, vt: Omnis qui reli- *quid ſignet*
querit patrem aut matrem, &c. centuplum accipiet, & vitam æternam poſſide- *Matt. 19.*
bit. Vrere debet per comminationem, vt: Omnis arbor quæ non fecerit fru- *Matt. 7.*
ctum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Per byſſum candoris eximij ſi- *Byſſus quid*
gnificatur præclaritas famæ, quæ debet eſſe retorta. Vt pontifex bonum ha- *ſit.*
beat teſtimonium ſecundum Apoſtolum, & ab his qui intus ſunt, & ab his *1. Timo. 3.*
qui foris ſunt. Per hyacinthum coloris aërei ſignificatur ſerenitas conſci- *Hyacin-*
entiæ, quam intra ſe pontifex debet habere, ſecundum quod dicit Apoſtolus: *thus quid*
Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. His omnibus indutus *2. Cor. 1.*
fuit B. Gregorius, vt eſſet ſacerdos magnus, qui in diebus ſuis placuit Deo, *Eccleſ. 44.*
& inuentus eſt iuſtus, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio. Et ideo
dominus beatificauit illum in gloria. Iam beatificauit eū in anima, ſed & bea-

Stola ſan- tificabit illum in corpore. Sancti namque duplicem glorificationis ſtolam ha-
ctorum du- bebũt. Vnam ſpiritus, & alteram carnis. Stola ſpiritus in tribus conſiſtit, cogni-
plex. tione, dilectione, delectatione. De cognitione veritas ait: Hæc eſt vita æterna, vt
Ioan. 17. cognoſcant te ſolum verum Deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. In ea nam-
1. Cor. 13. que ſancti cognoſcunt, ſicut & cogniti ſunt, videntes non per ſpeculum in æni-
gmate, ſed facie ad faciem. Intelligentes ſicuti eſt, trinitatẽ in vnitate, & vnitatẽ
Matth. 20. in trinitate. Ex hac cõprehenſiua cognitione naſcitur ſumma dilectio, per quã
Luc. 10. ſancti diligunt Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima. Ex corde,
id eſt, intellectu, diligũt filium. Toto, id eſt, ſine errore. Ex mente, id eſt, memo-
ria diligunt patrem. Tota, id eſt, ſine obliuione. Ex anima, id eſt, voluntate dili-
Pſal. 64. gunt ſpiritum ſanctum. Tota, id eſt, ſine contrarietate. Ex hac ſumma dilectio-
1. Cor. 2. ne, naſcitur ſumma delectatio, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec
Pſal. 149. in cor hominis aſcendit. De qua tamen legitur: Exultabunt ſancti in gloria, læ-
tabuntur in cubilibus ſuis.

Stola car- Stola carnis cõſiſtit in quatuor, claritate, ſubtilitate, agilitate, & impaſſibili-
nis ſancto- tate. De quibus dominus ait: Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, &
rũ quæ ſit. ſupereffluentem reddent in ſinum veſtrum. Et alibi: Fulgebunt iuſti, & tanquã
Luc. 6. ſcintillæ in arundineto diſcurrent, & regnabit dominus illorum in perpetu-
Sap. 3. um. Fulgebunt clari, & tanquam ſcintillæ, ſubtiles, in arundineto diſcurrent,
Eſaia 25. agiles. Et regnabit dominus illorum in perpetuum, impaſſibiles. Abſterget e-
Apoc. 7. nim Deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & iam mors non erit am-
plius, neque luctus, neque clamor, nec vllus dolor, quoniam priora tranſietũr.
Ad hanc gratiam meritis, & precibus B. Gregorij nos perducat dominus Ieſus
Chriſtus, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In ſolennitate Annunciationis glorioſiſſimæ ſemper virginis Mariæ.

De cæli varia acceptione: de gradibus deſcenſus Chriſti, & aſcenſionis eiuſdem, & quomodo nos debeamus deſcendere:

SERMO VNICVS.

Ioan. 3. NEmo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcen-
dit, filius hominis, qui eſt in cælo.

Pſal. 49. CVm diligenter intendo, quis ſum qui loquor, aut de quo loquor, ſi-
lendum potius arbitror quàm loquendum. Loquor enim mutus
de verbo, terra de cælo, peccator de Saluatore. Cùm tamen de pecca-
tore dicit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamen
tum meum per os tuum. Sed quoniam creatura non debet obmu-
teſcere in laudibus creatoris, liceat mihi fratres aliquid ex verbis præmiſſis ad
laudem redemptoris in gazophylacium mittere. Quæ quidem verba, tãtò ſub-
tiliori ſunt conſideratione penſanda, quantò profundiori ſunt intellectu fœ-
cunda. Videtur enim quantum ad literę ſuperficiem, quod ſolus Chriſtus ad cę-
lum aſcenderit, ſicut ipſe ſolus de cælo deſcendit: cum tamen multi cum ipſo,
vel multi poſt ipſum in cælum aſcenderint. Multi ergo ſunt aſcenſuri, vt quò
præceſſit ſublimitas capitis, illuc & humilitas corporis ſubſequatur, ipſo dicen-
Ioan. 17. te: Volo pater, vt vbi ego ſum, illic ſit & miniſter meus. Aſcendens autem in al-
Pſal. 67. tum, captiuam duxit captiuitatem, ſanctos ſcilicet, qui à diuina viſione ſuſpen-
Zach. 9. ſi in inferni tenebris tenebantur. De quibus legitur: Eduxit vinctos ſuos de lacu,
in quo non erat aqua. Porrò ſi corticem literæ velimus diligenter attendere, in-
Cæli vari- ueniemus ſub illo nucleum ſubtilis intelligentiæ.
is modis Cælum enim in ſacra ſcriptura varijs modis accipitur. Interdum diuinita-
accipitur. tis ſignificat celſitudinem, vt cum Lucifer ait: Aſcendam in cælum, & ponam
Eſa. 14. ſedem

ſedem meam ad aquilonem,& ero ſimilis altiſſimo.Cum enim Lucifer eſſet in empyreo conſtitutus, non erat cælum ſuperius quo poſſet aſcendere. Sed cælum diuinitatis celſitudinem intellexit,in quam deſiderabat aſcendere,vt eſſet ſimilis altiſſimo.Sic & hic cælum poteſt conuenienter intelligi, vt taliter accipiatur: Nemo,id eſt,nullus hominum vnquam, quantumlibet ſanctus, etiam ab vtero ſanctificatus,aſcendit in cælum,id eſt,in ſublimitatem diuinitatis, vt eſſet Deus,niſi ille qui de cælo deſcendit,id eſt,de celſitudine diuinitatis,vt eſſet homo,filius ſcilicet hominis,qui eſt in cælo,manens Deus.Non enim ſic deſcēdit de cælo,vt non remaneret in cælo:quia non ſic factus eſt homo,vt deſierit eſſe Deus: ſed ſimul in vnum eſt diues & pauper,Deus & homo:Deus de Deo ante ſecula genitus:homo de homine in ſeculo natus. In Pſalmo quoq; ſimile legitur: A ſummo cælo egreſſio eius,& occurſus eius vſque ad ſummum eius. Hoc hodie fratres impletum eſt,quando Verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis.Hodie nouum fecit dominus ſuper terram, mulier circundedit virum gremio vteri virginalis.Mulier,ſed intacta:mater,ſed virgo. Hæc in vtero circundedit puerum,ſed virum:infantem,ſed Deum. O verè nouum, quod hodie fecit dominus ſuper terram:quia ſtella ſolem,creatura creatorem,filia patrē concepit.Hodie fecit,vt æternus ſit temporalis,ſimplex compoſitus, & mortalis ſit immortalis. Hodie trinitatis myſterium innouauit, vt tres ſint ſubſtantiæ in vnitate perſonæ,ſicut tres perſonæ ſunt in vnitate ſubſtantiæ: vt naſceretur de matre ſine patre, qui de patre natus eſt ſine matre. Hodie ſimul deſcendit & aſcendit:ſed Deus deſcendit in hominem,& homo aſcendit in Deo.

Pſal.18. *Ioan. 1.* *Hier.31.*

Deus ergo deſcendit, homo aſcendit. Sed quia Chriſtus Deus eſt & homo, ipſe deſcendit pariter & aſcendit. Fuit autem Chriſti deſcenſus, ſeruilis formæ ſuſceptio,de qua dicit Apoſtolus:Exinaniuit ſe formam ſerui accipiens. In hoc verò deſcenſu,velut in ſcala,multi ſunt gradus diſpoſiti. Diſtribuamus itaque gradus eius, vt enarrentur in progenie altera. Primus gradus eſt paſſibilitas, quam aſſumpſit. Vltimus eſt paſſio, quam ſuſtinuit. Et inter primum & vltimum diuerſæ ſunt graduum differentiæ. Ad primum ſpectant defectus hominis,quos ſuſcepit,vt pauor & dolor, fames & ſitis, paupertas & labor. Ad vltimum pertinent pœnæ illatæ ab hominibus, quas ſuſtinuit. Captus eſt enim & ligatus,percuſſus & flagellatus,irriſus & exprobratus,maledictus & condemnatus,crucifixus & lanceatus. Ecce fractum eſt alabaſtrum,& domus repleta eſt ex odore vnguenti.Sed vt ſuauius odor vnguenti reſpiret, aſſignandi ſunt gradus defectuum, quoniam manifeſti ſunt gradus pœnarum. In gradum ergo pauoris ipſe ſe deſcendiſſe fatetur in Pſalmo : Formido mortis cecidit ſuper me,timor & tremor venerunt ſuper me. De eodem in Euangelio : Cœpit ſe. ſuſpauere & tædere.O mira Chriſti dignatio. Pro nobis timuit, quem angeli timent,quem Archangeli tremunt:cui flectitur omne genu, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.In gradum ergo doloris ipſe quoque ſe deſcendiſſe per Prophetam teſtatur:O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor,ſicut dolor meus. Vnde in Euangelio : Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. O mira domini pietas. Pro peccatoribus doluit, pro miſeris fleuit:cuius gaudium ſemper eſt plenum,cuius lætitia nunquam deficit,per quem pater & ipſe coram patre luſit in orbe terrarum.In gradum famis & ſitis deſcendit,ipſo teſtante:Dederunt in eſcam meam fel,& in ſiti mea potauerunt me aceto. De eodem in Euangelio : Cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus,poſtea eſurijt. O ineffabilis diſpenſatio redemptoris, fons vitæ ſitit,cibus angelorum eſurit,panis vitæ,qui de cælo deſcēdit, de quo ſi quis guſtauerit,viuet in æternum.

Phi. 2. *Gradus deſcenſionis Chriſti.* *Matth.26.* *Pſal. 54.* *Marc.14.* *Phil.2.* *Thren.1.* *Matth.26.* *Prou. 8.* *Pſal. 68.* *Mat. 4.* *Ioan. 6.*

In gradum paupertatis idem ſe deſcendiſſe fatetur: Pauper, inquit, & dolens ego ſum. De eodem in Euangelio:Vulpes foueas habent,& volucres cæli nidos: filius autem hominis nō habet,vbi caput ſuum reclinet. O magnum humilitatis exemplum. Factus eſt pauper,cuius eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in eo.

Pſal.68. *Matth. 8.* *Pſal.23.*

In gradum laboris deſcendit, ipſo dicente : Laboraui clamans,&c. Et in Euange-

Pſal.8. *Ioan. 4.*

Euangelio fatigatus legitur in itinere. Quis autem adeò durus, cuius pectus tam
ferreum, cuius corpus tam lapideum, vt poſſit ſuſpiria claudere, gemitum repri
mere, cum audit creatorem ſuum, redemptorem ſuum, per hos gradus humili-
Phi. 2. ter deſcendiſſe, qui factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, mortem au-
tem crucis? Sciat ſe culpabiliter durum, qui deflet contumelias & dolores ami-
ci, & cum audierit tot Chriſti pœnas, tot contumelias & opprobria, non mo-
uetur ad gemitum, lachrymas non effundit. Non enim deſcendit pro ſe, ſed
pro nobis, & dedit animam ſuam redemptionem pro mundo. Verum qui de-
Eſa. 11. ſcendit, ipſe eſt qui aſcendit. De quo aſcenſu dicit Propheta: Egredietur virga de
radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Conſequenter autem quaſi gradus a-
Gradus a- ſcenſionis determinans ſubdit: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & in-
ſcenſionis tellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit
Chriſti. eum ſpiritus timoris domini.

Eſa. 91. Alibi quoque gradus in hoc aſcenſu deſcribens idem Propheta, ſic ait: Pu-
er natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis; & vocabitur nomen eius admirabilis,
conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Hic eſt qui ad gra-
Matth 28. dum ſummæ poteſtatis aſcendit, ſicut ipſe teſtatur: Data eſt mihi omnis pote-
Pſal. 113. ſtas in cælo & in terra. Quia omnia quæcunque voluit, fecit in cælo & in ter-
ra, in mari, & in omnibus abyſſis. Habuit enim gradus aſcenſionis non ſo-
lum perdona, quæ in conceptione recepit, verum etiam per miracula, quæ
propria poteſtate perfecit. Aſcẽdit ergo per miracula, quæ fecit in cælo, & per mi
racula, quæ fecit in terra, & per miracula, quę fecit in aqua. Et in his tribus mira-
cula fecit, naſcendo, prædicando, moriendo. Ipſo quoque naſcente, noua ſtella
Miracula apparuit in Oriente: quia ortus eſt ſol iuſtitiæ, quem Magi ſtella duce vene-
in Chriſti runt eum muneribus adorare. Romæ verò templum pacis mirabiliter corru-
natiuitate it: quia natus eſt ille, qui non venit mittere pacem, ſed gladium. Plena ſiqui-
facta. dem pace toti orbi ſub Auguſto Cæſare reſtitura, Romani templum pacis ædi-
Mat. 2. ficauerunt. De quo conſulentes, quàm diu foret duraturum, reſpõſum eſt: Do-
Matt. 10. nec virgo pariat. Qui gaudentes intulerunt: Ergo erit in æternum: quia nunquã
virgo pariet. Statim autem in hora natiuitatis domini ea funditus corruit.
Tunc etiam fluuius Tyberis recepit in ſe riuulum olei manantem de taberna
Can. 1. emunctoria: quia natus eſt fluuius voluptatis, de quo legitur: Oleum effuſum
nomen tuum.

Ipſe etiam prædicando per hos gradus aſcendit. Nam in transfiguratione de
Mat. 17. cælo vox patris audita eſt: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene com-
placui: ipſum audite. Ipſe etiam, vt cætera miracula prætermittam, de terra qua-
Marc. 6. triduanum Lazarum ſuſcitauit. Ipſe ſuper aquas ſiccis pedibus ambulauit. Eo-
Luc. 23. dem in crucis patibulo moriente, ſol obſcuratus eſt, terra tremuit, & de latere e-
ius aqua profluxit.

Hæc ſunt quæ nemo alius fecit vnquam, aut facere potuit: & ideo nemo aſcẽ-
dit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit, filius hominis qui eſt in cælo.

2. Tim. 2. Sed & nos fratres ſi volumus conregnare, oportet & compati: & ſi volumus
Luc. 14. aſcendere, oportet vt deſcendamus. Quia qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe
humiliat, exaltabitur. Diabolus autem, quia voluit aſcendere per ſuperbiam,
Eſaia 14. non tantum deſcendit, ſed cecidit, iuxta quod legitur: Quomodo cecidiſti Lu-
Luc. 1. cifer, qui mane oriebaris? Et de eodem: Videbã Satanam tanquã fulgur de cælo
Deſcenden cadentem. Deſcendamus ergo per humilitatem, & in ipſo deſcenſu gradus exẽ-
dũ quibus plo domini diſponamus. Primò namq; debemus deſcendere per ſubiectionem,
gradibus ſecundò per compaſſionem, tertiò per abiectionẽ. Subiunctio verò tres conti-
ſit nobis. net gradus: primus eſt, ſubdere ſe maiori; ſecundus, ſubdere ſe pari; tertius, ſub-
Subiectio- dere ſe minori. In primum deſcendimus per debitam neceſſitatem; in ſecundũ,
nis gradus per mutuam charitatem; in tertium, per abundantem humilitatem. In hunc
tres.
Ioan. 13. gradum Chriſtus deſcendit, quando lauit pedes diſcipulorum, & quando ca-
Matt. 3. put tremendum angelis Baptiſtæ manibus ſuppoſuit, dicens: Sic decet nos im-
Matth. 20. plere omnem iuſtitiam, id eſt, ſuperabundantem humilitatem. In eundem gra
dum docuit apoſtolos & nos in illis deſcendere, dicens: Qui maior eſt veſtrum,
erit

erit omnium ſeruus, ſeipſum in exemplum præponẽs: quia filius hominis non
venit miniſtrari, ſed miniſtrare. Hinc eſt quod maximus in eccleſia ſe ſeruũ ſer-
uorum Dei appellat. Compaſſio verò in duos gradus diſtinguitur: quorum pri- *Cõpaſſionis gradus*
mus eſt compaſſio ſui, ſecundus eſt compaſſio proximi. De primo dicitur: Mi- *duo.*
ſerere animæ tuæ placens Deo. In ſecundum gradum deſcendit Apoſtolus, qui *Eccleſ. 30.*
dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non *2 Cor 11.*
vror? Deſcendamus & nos flentes huius vitæ miſeriam, & ad futuram gloriam
ſuſpirantes, & gementes pro peccatis proprijs, plorantes pro alienis. Abiectio *Abiectionis*
quoque duos continet gradus. Primus eſt abiectio mundi, ſecũdus abiectio ſui. *gradus duo*
Ad primũ nos hortatur Ioannes dicens: Filioli, nolite diligere mundum, neque *1. Ioan. 2.*
ea quæ in mundo ſunt. Quicquid enim in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt,
quantũ ad gulã & luxuriam; & cõcupiſcentia oculorum, quantum ad diuitias &
poſſeſſiones. Sed difficilè eſt diuitẽ intrare in regnum cælorũ. Et ſuperbia vitæ, *Matth. 19.*
quantũ ad honores & dignitates. Sed tollimur in altum, vt lapſu grauiore rua-
mus. Ad ſecundum gradum dominus nos inuitat dicens: Qui vult venire poſt *Luca 9.*
me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Et in omnibus his debemus deſcendere, corde, ore, opere. Vt à corde excluda-
mus ſuperbiam, ab ore iactantiam, ab opere inanem gloriam. Si ſic deſcendi-
mus, melius aſcendemus de malo ad bonum, de bono ad melius, de melio-
ri ad optimum. Primus aſcenſus eſt incipientium, ſecundus proficientiũ, ter- *Gradus aſcenſionis*
tius peruenientium. Primò aſcenditur ad iuſtificationem, ſecundò ad perfe- *tres.*
ctionem, tertiò ad glorificationem. Primus autem aſcenſus tres gradus habet,
qui ſunt contritio cordis, confeſſio oris, ſatisfactio operis. Ad primum aſcendi- *I.*
mus per dolorem, in ſecundum per pudorem, in tertium per laborem. Secun- *II.*
dus aſcenſus tres ſimiliter habet gradus. Primus eſt vitatio prohibitorum, ſecun
dus adimpletio præceptorum, tertius ſupererogatio conſiliorum. Tertius a- *III.*
ſcenſus duplici gradu diſtinguitur. Primo aſcenditur ad glorificationem ani-
mæ, ſecundò ad glorificationem corporis. Ad quas nos faciat aſcendere domi-
nus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſecu-
lorum. Amen.

In die S. Paraſceues.

Cur Chriſtus cum impijs ſit ligatus: & Chriſtum eligendum eſſe non Barrabam, Chriſtum inquam non peccatum, & omnes peccatores Barrabam praferre Chriſto, poſſeq́ eos abſtinere à peccato, ſi non magis peccatum quàm Chriſtum diligerent.

SERMO I.

QVem vultis dimittam vobis? Barrabam, an Ieſum qui dicitur Chriſtus? *Matt. 26.*

VErba iſta chariſſimi, quæ frequenter audiſtis, frequenter legiſtis, manifeſtum eſt, à quo hæc quæſtio facta ſit. Pilatus hanc fecit Iudæis. Sed quare hanc fecit? Ipſe quidem iudex erat, & pro iudiciaria poteſtate plures in carcere ſuo vinctos habebat. Hæc autem conſuetudo illi erat, quatenus die Paſchæ, quum pro eius ſolennitatis gratia, tum pro conſeruanda Iudæorum amicitia, per ſingulos annos vnum ex eis, quos vinctos haberet, die ſupradicta, ad petitionem ipſorum liberum abire permitteret. Itaque inter alios vinctos vnus erat, cui nomen Barrabas. Sed cur Barrabas ſit ligatus, cauſam optimè nouimus. Ipſe enim latro erat, & in ſeditione homicidium fecerat. Ieſus autem quid meruit? Cur inter criminoſos adiudicatur? Nónne ille ipſe eſt, qui ineffabili voluntate criminoſis veniam dabat? Qui corporali pſentia mortuos ſuſcitabat? Proh nefas. Quę ſocietas luci ad tenebras? *2. Cor. 6.*
Sed ideo Chriſtus cũ impijs religatur, vt illud, quod de eo dictum fuerat, imple-

retur,

Eſaiæ 53 retur,& cum impijs reputarus eſt. Cum impijs pietas deputatur, & cum impietate pietas non mutatur: ſed potius ad pietatem ipſa poſtmodum impietas commutatur. Dicit ergo Iudæis Pilatus: Quem vultis vobis de duobus dimitti? *Matt. 27.* Ecce Iudæi, ecce in veſtro arbitrio poſita eſt Chriſti & latronis electio. *1.Ioan.2.* Quem vultis eligite, quem vultis abijcite. Chriſtus peccatum non fecit, nec dolus inuētus eſt in ore eius. Barrabas autem latrocinij ſcelere diffamatus, & homicidij ſanguine cruentatus. Ecce Paſcha in azymis celebratis, fermentum reſpuitis. Eligite ergo Chriſtum innocentem & purum, reſpuite latronem multis iniquitatibus confermentatum: abijcite hominem interfectorem, & ſuſcipite hominem ſaluatorem. Abijcite, inquam, illum, qui viuos mortificabat, & ſuſcipite illū, qui mortuos viuificabat.

Videamus tamen quem elegiſtis, audiamus quid dixiſtis: Non hunc, ſed Barrabam. Electio quam non fecit dilectio: puto nec illum diligebatis, quem elegiſtis. Nec ob aliud voluiſtis quod Barrabas liberaretur, niſi vt Chriſtus crucifigeretur. Non hunc, ſed Barrabam. Non hunc proh dolor. Latronis nomē dicitur, Chriſtus non nomine dignus habetur. Sed grauis erat eis ad nominandum, qui grauis erat eis ad videndum.

Sed ô dilectiſſimi, quur iſta eliclmus? Cur & Pilati, quæſtionem, & Iudæorum reſponſionem tam diligenter diſcutimus? Ideo vtique, quia ad huius quæſtionis ſimilitudinem aliam volumus facere quæſtionē. Illa quæſtio facta eſt populo Iudæorum, vt noſtra fieret populo Chriſtianorum. Sed quia in populo Chriſtiano ſunt boni & mali, nos in præſenti ſermone nō illam facimus bonis, imò potius illis, qui mali ſunt, & filij hominum appellantur. Duo itaque proponamus illis, peccatum, & Chriſtum. Dicite ergo filij hominū: Quid vultis de duobus dimitti, peccatum, an Chriſtum? Bonum, an malū? Veritatē, an vanitatem? Iniquitatem, an æquitatem? Et vt dicā expreſſius, quod volumus, quid vultis de duobus dimitti? Scortū, an Chriſtum? Carnem meretricis, an carnem filij hominis? Carnem quæ vitā præſtat æternā, an carnem quæ mortē afferat ſempiternā. Quid melius vultis, an comedendo corpus Chriſti in ipſo manere, an cohærendo meretrici, veſtrum & illius corpus vnū efficere. De corpore quippe ſuo Chri-
Ioan. 6. ſtus ſic loquitur: Qui manducat carnē meam, & bibit ſanguinem meum, in me
1.Cor.6. manet & ego in eo, &c. Apoſtolus verò de corpore meretricis ſic dicit: Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur. Dicite filij hominū quid diligitis. Reſpōdete quid de duobus elegiſtis. Adhibete ſi poteſtis diſcretionem, & facite electionem: & ſic date reſponſionem. Palam vobis facio quæſtionem, nec habet neceſſariā, nec profundam diſcretionem. Bonum & malum, ſcortum & Chriſtū vobis proponimus: & de his duobus, quid potiſſimum eligatis, inquirimus. O filij hominum, quid dubitatis. Cur non citò reſpondetis. Cur niſi quia filij hominū eſtis. Et quid eſt filij hominum, niſi filij carnalium, carnalia amantiū, carna-
Pſal. 4. lia ſapientium. Nónne illi vos eſtis, de quibus ſcriptum eſt: Filij hominū vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendaciū. Certè iſta eſt cauſa, quare bonū non eligitis, quod & grauı corde eſtis, & vanitatem diligitis.
Pſal. 72. Quàm bonus Iſrael Deus. Sed quibus. Non curuis corde. O graui corde, ô filij hominū, quid eſt quod ſupergreditur caput veſtrū: vnde in corde veſtro tanta gra-
Zach.5. uitas. Hæc ſiquidē eſt, de qua ſcriptum eſt: Iniquitas ſuper talentū plumbi ſedet. Sed hoc iniquitatis onere laborabat, qui in Pſalmo dicebat: Quoniā iniquitates
Pſal.37. meæ ſupergreſſæ ſunt caput meū, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Hoc
Exod. 15. etiā pondere premebātur illi, de quibus dicitur: Submerſi ſunt quaſi plumbū in aquis vehementibus. Hæc itaq; iniquitas, ô graui corde filij hominū, non ſolū grauat corda veſtra, ſed etiā ne nobis reſpondeatis, opilauit os veſtrum: & vtinā ſaltē taceretis, & nihil reſponderetis, & contempto Chriſto, ſcortū non eligere-
Chriſtus quomodo & quādo contemnatur. tis. Quod ſi quæritis, quomodo vel quādo Chriſtū contemnitis, quomodo vel quando ſcortū eligitis: reducite ad memoriā tempus veſtræ cōfeſſionis, memento te quid dicatis tēpore cōmunionis. Ecce ponamus aliquē ad presbyterū venientē, peccata confitentem & dicentem: Confiteor, domine, quia peccaui, patrē & matrem offendi, mentitus ſum, peieraui, aliena furto & violentia rapui. Ad

quem

quem ſacerdos:Pœnitet te iſta feciſſe,& ſi vis de cætero iſta dimittere? Et ille: Ex corde iſtorum pœnitet,& libenter dimitto.Et ſacerdos: Vide ſi, ait, plus feciſti. Dic mihi, ſi vnquam mulierem tetigiſti? Et ille : Quis eſt, domine, qui hæc non faciat ? Quis eſt qui ſe abſtineat à peccato iſto : Et ſacerdos: Noli ſic loqui, amice,noli ſic loqui. Niſi hoc peccatum ſicut & alia confeſſus fueris, & niſi de iſto ſicut de alijs emendationem promiſeris,ſcias pro certo, quod nec communionem Chriſti dignè percipias, nec poſt iſtam temporalem vitam, ad æternam vitam peruenies. Fac igitur & de iſto peccato confeſſionem, promitte emendationem,& ſic accipe communionem. Et ille : O domine, valde infirmus ſum,à muliere abſtinere non poſſum : & ideo non audeo promittere, quod ſcio me non poſſe ſeruare. Vouete, inquit, & reddite domino Deo *Pſal. 57.* veſtro Et melius eſt non vouere,quàm vouere & non reddere.Et ſacerdos: Non *Eccleſ. 9.* exigo vt votum facias,quod non feciſti,ſed redde quod promiſiſti. Nónne in baptiſmo diabolo & operibus eius abrenunciaſti? Nónne fornicatio diaboli eſt operatio? Itaque ſi ſecundum conſilium noſtrum promittis non fornicari, facis quod facere debes:ſi non promittis,ſemper tamen debes. Denique votum reddere nec debere, non votum,ſed gratuitas dicitur propriè. Is etenim votum facit,qui,quod non debet,gratuitò ſe facturum eſſe promittit. At qui non fornicari promittit,votum non facit,id eſt, non quod non debet, promittit, ſed id quod debet reddere decreuit. Ego itaque cum te à fornicatione abſtinere,& caſtitatem tenere moneo, non votum exigo,ſed debitum quæro. Quod autem dicis,Infirmus ſum, à muliere abſtinere non poſſum, diſcute quod dicis, vide vtrum pro certo poſſis.Credo enim quod poſſes,ſi velles.Poſſes,ſi tãtum Deum, quantum oculum tuum diligeres.

Ecce tibi facio quæſtionem,da veram reſponſionem. Si modò tẽtatio ſuperueniens te ad luxuriã prouocaret,ſi diabolus inſtigaret,ſi caro titillaret, ſi etiã mulier impudenter & irreuerenter ſe ingereret, & ſe totam ad peccandũ exponeret,nunc in ipſo tẽtationis ardore, ſi pro certo ſcires quod oculum perderes, ſi cum ea peccares,dic pro Deo quid faceres? Nónne ſtatim horror quidam per corpus diffunderetur,& ardor ille libidinis, qui te totum occupauerat, ſopiretur? Nónne ipſam mulierem abhorreres? Nónne & pugno eam percuteres? Modò attende quid ſoles dicere: Vellem abſtinere,ſi poſſem. Ecce potes, quia oculũ perdere times.Quod potes per oculum,non potes per Deum: niſi quia plus diligis oculum,quàm Deum. Num plus valet oculus, quàm Deus? Noli itaque dicere,quod ſoles, Vellem,videlicet abſtinere,ſi poſſem: imò dic,Poſſem,ſi vellẽ. Corrige voluntatem,& dilige caſtitatem,& continendi accipies poteſtatẽ.Si autem te profiteris infirmum,quare non curris ad medicum? Si pateris infirmitatem,cur non amplecteris ſanitatem? Si te conſpicis impotentem,quare non ſuſcipis omnipotentẽ.O infelix,reſpice teipſum & deſpice,ſuſpice & ſuſcipe. Ipſe totum erit, ſi ad te venerit,ipſe curabit,ipſe ſanabit,& ipſe virtutem præſtabit. Ipſe enim medicus, ipſe ſalus,ipſe etiam virtus, ipſe ſanitas. Acquieſce noſtro conſilio,& dimitte fornicationem, & fac caſtitatis promiſſionẽ, & ſic accipies communionem.Si vnũ elegeris,aliud habere nõ poteris. Elige ergo quod vis. *Abſtinere poſſent homines à peccato, ſi vellent.*

O filij hominum intendite,quid hic ſocius veſter reſpondeat, videte quid eligat.Si,inquit,aliter cõmunicare nequeo,niſi caſtitatem promittam,melius volo differre communionem,quàm vltra meum poſſe ferre promiſſionẽ.O ſtulta reſponſio.O Iudaica electio.Quid reſponderũt Pilato Iudæi?Non hunc,ſed Barrabam.Quid reſpondit filius hominis ſacerdoti? Si verborum eius diſcutimus ſenſum,quid aliud reſpondet,niſi,Non Chriſtum,ſed ſcortum?Quid enim aliud dicit,quum dicit:Melius volo communionem differre, quàm caſtitatẽ promittere.O quàm periculoſum differre,ô infelix hic differre, quando potes ſcire ferre?Nónne melius tibi eſſet tentationem ſufferre,quàm communionẽ differre.Sufferentia quidem tentationis faceret te beatum,iſta verò communionis dilatio non abſoluit,ſed auget reatum.Beatus enim qui ſuffert tentationem. Sed *Iac. 1* væ illi,qui pro amore peccandi differt communionem.Abnegate filij hominũ Iudaicam impietatẽ,ſequimini Chriſtianã pietatem,diligite iuſtitiã, mundate

I conſci-

conſcientiam. Si vultis æternam euadere damnationẽ, fugite fornicationem. At vos miſeri non ſolum præſentem & inſiſtentem non repellitis, ſed quod peius eſt, abſentem quæritis, fugientem retinetis. Sed quid eſt fugere fornicationẽ, niſi euitare occaſionem fornicandi? Hanc ergo fugite, Chriſtum eligite, quatenus in præſenti vita dignè percipiatis eius communionem, & in futura vita ad ipſius poſſitis pertingere poſſeſſionem, qui viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

In ſolennitate S. Ioannis Baptiſtæ.

Quomodo Ioannes Baptiſta multis modis fuerit magnus.

SERMO I.

Matt. 11. INter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.

QVi laudat, & qui glorificat Deum, & ipſe laudatur & glorificatur à
Luca 12. Deo, ipſo teſtante: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, con-
Matt. 16. fitebor & ego eum coram patre meo. Petrus enim quia dixit ad
Chriſtum: Tu es Chriſtus filius Dei viui, & Chriſtus inquit ad
ipſum: Et ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædi-
Ioan. 1. ficabo Eccleſiam meam. Sic ergo Ioannes quia dixit de Chriſto: Ecce agnus Dei,
ecce qui tollit peccata mundi, & Chriſtus inquit de ipſo: Inter natos mulierum
non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Illi de Chriſto confeſſi ſunt veritatẽ, Chri-
ſtus de ipſis profeſſus eſt dignitatem. Quia veritatis confeſſio, dignitatis profeſ-
ſionem meretur.

Quantus enim extiterit Ioannes, tam prophetica, quàm Euãgelica lectio pro-
Ioannes teſtatur. Fuit enim magnus in prædeſtinatione, magnus in annunciatione, ma-
multiplici- gnus in cõceptione, magnus in natura, magnus in perſona, magnus in gratia,
ter fuit ma- magnus in officio, magnus in merito, magnus in ſacramẽto, magnus in digni-
gnus. tate, magnus in poteſtate, magnus in claritate, magnus in opinione, magnus in
I. prædicatione, magnus in paſſione. Fuit ergo magnus in prædeſtinatione, iuxta
Hie. 1. quod dominus ei loquitur per prophetam: Priuſquam te formarem in vtero,
2. Timo. 2. noui te. Nouit enim dominus qui ſunt eius, id eſt, prædeſtinauit ſuos. Qui per
Matth. 7 contrarium reprobis ait: Non noui vos. Secũdum quem modum dominus in-
Ioan. 1. quit Nathanaeli: Priuſquam te Philippus vocaret, cũ eſſes ſub ficu, noui te. Sed
cum Deus omnia nouerit antequã fiant, quid eſt quod ſpecialiter dicit de Ioan-
ne: Priuſquã te formarem in vtero, noui te? Sed quando quod pluribus cõmuni-
ter conuenit, vni ſpecialiter attribuitur, antonomaticè debet intelligi. Deus e-
nim plenius nouit Ioannẽ: quia prædeſtinauit ei maiorẽ gratiam in præſenti, &
II. ampliorem gloriam in futuro. Fuit magnus in annunciatione: quoniam ap-
Luca 1. paruit angelus Zachariæ, ſtans à dextris altaris incenſi: Ne timeas, inquit, Zacha-
ria, quoniã exaudita eſt deprecatio tua. Et ecce Elizabeth vxor tua pariet tibi fi-
lium, & vocabis nomen eius Ioannem. & erit gaudium tibi & exultatio: & mul-
ti in natiuitate eius gaudebunt. Idem angelus annũciauit patri natiuitatem Io-
annis, qui annunciauit matri natiuitatem Ieſu, videlicet Gabriel: magnũ vtro-
bique annuncians miraculum, & virginis & ſterilis partum. Ioannis autem nõ
conceptum dicit, ſed ortum. Ieſu verò prædicit ortum pariter & conceptum.
Nam Zachariæ patri prædicitur: Vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen
Luca 1. eius Ioannem. Sed Mariæ matri prædicitur: Ecce concipies in vtero, & paries fi-
lium, & vocabis nomen eius Ieſum. Quia Ioannes fuit conceptus in culpa: ſolus
autem Chriſtus fuit ſine culpa cõceptus: vterq; verò natus in gratia. Et ideo vtri-
III. uſque natiuitas colitur: ſed ſolius Chriſti conceptio celebratur. Fuit magnus
in conceptione: quia conceptus eſt non exigẽte natura, ſed gratia operãte: cum

eſſet Zacharias ſenex,& Elizabeth ſterilis, & ambo pariter proceſſiſſent in die-
bus ſuis. Ecce alter Iſaac natus de ſene, conceptus de ſterili, prænunciatus ab an- *Gen 17 & 18.*
gelo, prænominatus ab ipſo, pater Iacob, qui genuit duodecim patriarchas. Ille
de Abraham, iſte de Zacharia. Ille de Sara, iſte de Elizabeth: vterq; de ſene, vter-
que de ſterili: vterque prænunciatus & prænominatus ab angelo: ille Iſaac, iſte
Ioannes. In natiuitate Iſaac ait Sara: Riſum mihi fecit dominus: quicunque au- *Ibidem.*
dierit, corridebit mihi. In natiuitate Ioannis audientes vicini & cognati quod *Luca 1.*
manifeſtauit, vel magnificauit dominus miſericordiã ſuam cũ Elizabeth, con-
gratulabãtur ei. Iuxta quod angelus prædixerat Zachariæ: Gaudiũ erit tibi & ex-
ultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Sed Zacharias, quia non credidit
angelo, mutus factus eſt: Abraham autem, quia credidit Deo, reputatum eſt ei fi- *Gen 15.*
des ad iuſtitiã. Iſaac quaſi carnalis pater, Iacob carnaliter genuit. Ioannes quaſi
ſpiritualis, ſpiritualiter genuit Chriſtum. Ille duodecim patriarchas, iſte duo-
decim apoſtolos generauit. Ille magnus, ſed iſte maior: Quoniã inter natos mu- *Matt. 11.*
lierũ non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Magnus exiſtit in natura: quia de *IIII.*
ſacerdotali genere procreatus. Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudææ ſacer- *Luc. 1.*
dos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor eius de filiabus Aaron, &
nomen eius Elizabeth. Nobilis de nobilibus, & iuſtus de iuſtis: quia erant
ambo iuſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationi-
bus domini ſine querela. Fuit magnus in perſona: quia ipſe eſt qui præceſſit an- *V.*
te Deum in ſpiritu & veritate Heliæ, parare domino plebem ſuam perfectam.
Propter quod & dominus dixit de illo: Ipſe eſt Helias, qui venturus eſt. Iſte nan- *Matt. 11.*
que prænunciauit primum aduentum, ille prænunciabit ſecundum. Iſte perſe-
cutionem paſſus eſt ab Herode, propter Herodiadem vxorẽ ipſius, ille quidem
perſecutionem paſſus eſt ab Achab, propter Iezabel vxorem eius. Magnus in *VI.*
gratia, vnde vocatum eſt nomen eius Ioannes, quod Dei gratia interpretatur: *Luc. 1.*
quia repletus eſt ſpiritu ſancto adhuc ex vtero matris ſuæ, domino ſibi per pro-
phetam dicente: Antequã exires de vulua, ſanctificaui te. Prius fuit renatus, *Hier. 1.*
quàm natus, & regeneratus priùs, quàm generatus. Vnde vt audiuit ſalutationẽ *Luc. 1.*
Mariæ Elizabeth, infans in eius vtero exultauit. Magnus exiſtit in officio. Iuxta *VII.*
quod ipſe prophetico verbo reſpõdit: Ego vox clamantis in deſerto, parate viã *Ioan. 1.*
domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri. Ipſe conuertit corda patrum in filios, &
incredulos ad prudentiam iuſtorum, parare domino plebem perfectã. Ipſe vox
verbi, præco iudicis, paranymphus ſponſi, lucerna ſolis, finis legis, initiũ Euan-
gelij. Magnus in merito: quia vinum & ſiceram nõ bibit, & habebat veſtimen *VIII.*
tum de pilis camelorum, & zonã pelliceam circa lumbos ſuos. Eſca aũt erant lo *Matt. 3.*
cuſtæ & mel ſylueſtre. Modeſtus abſtinentia: quia vinum & ſiceram non bibit: &
erat eſca eius locuſtę & mel ſylueſtre. Caſtus in continentia: quia veſtimentum
habebat de pilis camelorũ, & zonam pelliceam circa lũbos ſuos: vt eſſent lumbi
eius præcincti, & lucernæ ardentes in manibus eius. Magnus in ſacramento: *Luc. 12.*
nam lex & prophetæ vſq; ad Ioannẽ: & ex eo regnum cælorũ euangelizatum eſt. *IX.*
A diebus aũt Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur, & violenti diripi- *Matt. 11.*
unt illud. Ipſe eſt qui rationem ſacramenti de ſeipſo teſtatur: Qui habet ſpon- *Ibidem.*
ſam, ſponſus eſt. Amicus autem ſponſi ſtat, & gaudio gaudet propter vocem e- *Ioan. 3.*
ius. Propter quod & alibi dicit: Qui poſt me veniet, ante me factus eſt, cuius non *Ioan. 1.*
ſum dignus corrigiam calciamenti eius ſoluere.

Magnus in dignitate, ſicut de eo pater inquit ad filium: Ecce ego mitto an- *X.*
gelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Ioannes di- *Mala. 3.*
ctus eſt angelus, non naturæ proprietate, ſed officij dignitate: cuius excellentiã
ipſa Veritas extulit, dicens: Quid exiſtis in deſerto videre? Prophetam? Etiam di- *Luc. 7.*
co vobis, & plus quàm prophetam. Nam Ioannes & cum prophetis dixit futurũ;
Ecce veniet fortior me: & plus quàm propheta oſtendit præſentem; Ecce agnus *Mar. 1.*
Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Magnus in poteſtate, ſicut in perſona pro- *Ioan. 1.*
phetæ dominus inquit de illo: Ecce dedi verba mea in ore tuo: ecce conſtitui te *XI.*
ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas, & diſperdas & diſſipes, & ædifices & *Hier. 1.*
plantes. Nam manus domini erat cum illo. Magnus in claritate: quia ipſe erat *XII.*

Ioan. 1. lucerna ardens & lucens. De qua pater per prophetam: Paraui lucernam Chriſto
Pſal. 131. meo. Fuit enim homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in teſti-
Ioan. 1. monium, vt teſtimoniũ perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illũ. Ma-
XIII. gnus in opinione: nam exiſtimante populo & cogitantibus omnibus in cordi-
Luc. 3. bus ſuis de Ioanne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus, reſpondit Ioannes omnibus di-
cens: Ego baptizo vos in aqua: veniet aũt fortior me poſt me, qui baptizabit vos
ſpiritu ſancto & igne. Popul⁹ exiſtimabat illũ ſublimem, ſed ipſe reſpõdit ſe hu-
Ioan. 3. milẽ, dicens: Me oportet minui, illum aũt creſcere. Nam qui ſe exaltat, humilia-
Luc. 14 bitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur. Magnus in prædicatione: quia venit Ioan
XIIII. nes in omnem regionẽ Iordanis, prædicans baptiſmũ pœnitentiæ in remiſſio-
Luc. 3. nem peccatorum. Facite, inquit, dignos fructus pœnitentiæ. Et, Pœnitentiam,
Matt. 3. inquit, agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Egregius prædicator, qui
ea præcipuè prædicabat, per quæ peccatorum vera remiſſio datur, id eſt, baptiſ-
XV. mum & pœnitentiam. Magnus in paſſione: quia pro veritate carcerem paſſus,
Matt. 3. tandẽ capite eſt truncatus, baptizatus in ſanguine, qui baptizauit in aqua.
Ioan. 1.
Baptiſmus triplex. Eſt autem triplex baptiſmus, in aqua, in lachrymis, in ſanguine. In aqua rege-
nerationis, in lachrymis compunctionis, in ſanguine paſſionis. Quorum quẽli
bet Ioannes ante faciem domini præparauit, baptizando, prædicando, & mori-
Matt. 11. endo. Inter natos itaq; mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Quid er-
Ioan. 19. go? An non maior eſt Chriſtus, qui natus fuit de muliere? Iuxta quod ipſe inquit
ad matrem: Mulier, ecce filius tuus? Sed Chriſtus natus eſt de muliere ſecũdum
ſexum, non aũt ſecundum amplexum. Natus eſt de muliere ſecundũ ſpeciem,
non ſecundum molliciem. Vel ſubintelligitur Propheta, cũ dicitur: Non ſurre
xit maior Ioanne Baptiſta, videlicet maior Propheta. Iuxta quod dominus ipſe
Matt. 11. præmiſerat: Quid exiſtis in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, &
Matt. 21. plus quàm Prophetam. Nam et ſi Chriſtus alicubi Propheta dicatur, vt: Ecce ve-
Luc. 7. niet Propheta magnus. & iterum: Propheta magnus ſurrexit in nobis: ipſe tamẽ
dicendus eſt non tam propheta, quàm dominus prophetarum.

Quid eſt autem quod ſequitur: Qui minor eſt in regno cælorum, maior eſt Io
anne Baptiſta? Vt autẽ expoſitiones dubias & obſcuras omittamus, planè ſimul
Pſal. 67. & plenè dicamus, quia in regno cælorum, id eſt, in patria ſoli angeli erant, quan
Pſal. 8. do Chriſtus iſta dicebat: quia nondũ aſcendens in altum ſuam duxerat captiui-
tatem captiuã. Angelos autem maiores eſſe quàm homines Propheta loquens
de Chriſto teſtatur: Minuiſti eũ paulo minus ab angelis. Nam illi ſunt immor-
tales, ſed iſti mortales: illi ſunt impaſſibiles, ſed iſti paſſibiles: illi beati, ſed iſti
miſeri: illi triumphant, iſti militant. Ergo qui tunc minor erat in regno cælo-
rum, maior erat Ioanne Baptiſta.

Nos ergo fratres & filij, qui conuenimus ad celebrandam natiuitatem ipſius,
ſi eam dignè curauerimus celebrare, prò certo ſperare debemus, quod quantò
maior eſt apud Deum, tantò magis pro nobis interueniet apud ipſum. Sed eſt
nobis ſummoperè prouidendum, vt qui in natiuitate eius gaudemus exterius,
in natiuitate eius interius gaudeamus: quia reliquiæ cogitationum diem feſtũ
Pſal. 75. agent domino. Non eſt autem impijs gaudere dicit dominus, conteſtante Pſal-
Eſa. 48. miſta: Non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum: conſciẽtia mea me
Pſal. 37. remordente. Quocirca purgemus animam à maculis peccatorum, vt tantæ ſo-
Matt. 23. lennitatis gaudium dignè celebrare poſſimus. Nam qui nitet exterius, & ſordet
interius, ſimilis eſt, vt dominus ait, ſepulchro deforis dealbato, intus autem om
ni pleno ſpurcitia.

Oremus ergo fratres & filij, oremus omnes & ſinguli, vt intercedente
beato Ioanne Baptiſta nobis det gaudium ſolennitatis æter-
næ, Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſu-
per omnia Deus benedictus in
ſecula ſeculorum.
Amen.

In eodem Feſto.

SERMO II.

A Diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Matth. 11.*

MIrum fortaſſe videtur aliquibus, ſi regnum cælorum per violenti-
am rapitur. Sed mirum profectò videri non poteſt his, qui propter
regnum cælorum membra cum vitijs & concupiſcentijs crucifi-
gunt, qui propter diuina verba cuſtodiunt vias dures, qui abnegant
ſemetipſos, vt Chriſtum ſequantur, & per viam arctam incedant,
quæ ducit ad vitam. O quantam ſibi vim facit! quantam irrogat violenti-
am! quantam pugnam indicit, qui, cum ſit diues ex ſeculo, facit ſe paupe-
rem propter Deum, & eligit abiectus eſſe in domo domini, quàm habitare *Pſal. 83.*
inter peccatores! Caro quippe contendit, natura repugnat, conſuetudo re-
ſiſtit: ſed vincit gratia, ſuperat ſpiritus, ratio dominatur, cum illud dili-
genter attendit, quod Chriſtus veraciter repromittit: Beati pauperes ſpiri- *Matt. 5.*
tu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Fœlix conflictus, beata pugna,
glorioſum prælium, quando propter adipiſcendū regnum cælorum ſpiritus
aduerſus carnem dimicat. Ergo pugnat contra naturam, vt vincat, vt ſupe-
ret, vt triumphet. Non poteſt hoc bellum ſine magna virtute, ſine graui diffi-
cultate, ſine multa violentia exerceri. Homo ſiquidem In diuitijs enutri-
rus, paupertarem abhorret, diuitias amplexatur: quia paupertas eſt dura, &
diuitiæ ſuaues. Verùm econtrà qui iam didicit iugum Chriſti portare, amat
inopiam, diuitias vilipendit, ſciens quod diuitiæ pungunt animam, & cor-
pus diſſoluunt, edoctus ab illo qui diuitias vocat ſpinas, quia pungunt, la- *Luc. 8.*
cerant, & affligunt, quoniam ſine labore non acquiruntur, ſine timore
non poſſidentur, ſine dolore non amittuntur. Et ideo beati pauperes ſpiri- *Matth. 5.*
tu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Talis fuit Ioannes Baptiſta, qui
mundum cum diuitijs dereliquit, eremum cum paupertate quæſiuit, quoni-
am erat in deſerto loco vſque in diem offenſionis ſuæ ad Iſrael. Noluit fun-
gi ſacerdotio pro patre, vt ſacerdotales & legales prouentus perciperet, vt de-
cimas & primitias obtineret: quoniam, vt vnde acciperet, vniuerſa dimiſit.
Et ideo rectè dicitur, quod à diebus Ioannis regnum cælorum vim patitur, &
violenti rapiunt illud, quoniam vt hoc fieret, Ioannes per ſpiritum in ſe ipſo
monſtrauit exemplum.

Cùm autem ſine cauſa quis ſuffert iniuriam, ſuſcipit contumeliam, ſentit
iacturam, ſi propter regnum cælorum non aſcendit in Iram, non rapitur in fu
rorem, non aſcendit in vindictam, profectò magnam vim facit ſibi, multam ir-
rogat violentiam, grandem & grauem coarctionem infligit. Huius tam for-
tis eſt virtus, tam virtuoſa eſt fortitudo, vt ſuum vincat ipſe victorem, cum ſu-
perat ſemetipſum: quia iuxta ſententiam Salomonis: Melior eſt patiens viro *Prou. 16.*
forti, & qui dominatur animo expugnatore vrbium. In hoc ſanè duello is vin-
citur, qui perpetrat iniuriam contra proximum; & is vincit, qui patitur iniu-
riam propter Deum, iuxta quod Veritas ait: In patientia veſtra poſſidebitis a- *Luc. 21.*
nimas veſtras. Talis fuit Ioannes Baptiſta, qui pro iuſtitia perpeſſus eſt carce-
rem, & tandem pro iuſtitia capite truncatur. Tolerauit non murmurans, non
reluctans, quamuis tantus eſſet ac talis, vt eum metueret Herodes, ſicut euange-
lica lectio proteſtatur. Et ideo rectè dicitur, quòd à diebus Ioannis Baptiſtæ re-
gnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Ioannes perſpicuum in
ſeipſo monſtrauit exemplum.

Eſt & aliud genus luctæ, in quo quidem oporteret cautius reluctari, quando
videlicet fauoris aura demulcet præconium, laus applaudit, adulatoris lingua

 blandi-

blanditur, ne rapiat ſe in altum, attollat ad ſummum, erigat in excelſum: ſed inferiorem ſe reputet, humiliorem ſe exhibeat, minorem oſtendat. Quis eſt autem, quem præconia non exhilarent & extollent, opprobria non deijciant & contriſtent? Ne autem hoc fiat, neceſſaria eſt modeſtia, quæ violentum modum elationis cohibeat, & prudenter exceſſum arrogantiæ moderetur, vt caput interius oleũ pectoris non impinguet. Talis fuit Ioannes Baptiſta, qui cum putaretur ab omnibus eſſe Chriſtus, noluit contra conſcientiam acquieſcere famæ, vt excederet inaniter ſupra ſe, ſed contra famam voluit acquieſcere conſcientiæ, vt ſubſiſteret veraciter contra ſe. Verum cum homines prædicarent eum eſſe ſublimem, Chriſtum eſſe credentes, ipſe reſpondit ſe humilem: Non ſum, inquiens, ego, ſed poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius non ſum dignus calceamentum ſoluere. Rectè dicitur, quod à diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: quoniam vt hoc fieret, Ioannes in ſe perſpicuum monſtrauit exemplum.

Quid dicam de gula? quid referam de luxuria? Quàm difficile ſit guloſæ abſtinentiæ freno reſtringi, quàm graue luxurioſo abſtinentiæ cingulo coarctari, cum ſine multo molimine non valeat carnalem conſuetudinem immutare: familiaris eſt hoſtis, & ideo facilius vitatur huiuſmodi, non procul, ſed prope: non extra, ſed intra. Nam virtus eſt in lumbis eius, & fortitudo eius aduerſus hunc hoſtem opus eſt noua pugna, quia cum fugitur, tunc fugatur. Qui ergo propter regnum cælorum ſobrietatem complectitur, & caſtitatem ſectatur ab epulis abſtinens, & continens ab illecebris; hic profectò vehementem ſibi vim facit, grauem pugnam inducit, cum
Galat. 5. caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Et vbi maior eſt lucta, ibi precioſior eſt corona: & vbi grauior eſt conflictus, ibi glorioſior eſt triumphus. Talis fuit Ioannes, qui contempſit delicias, ſpreuit epulas, & illecebras euitauit; caſtus, ſobrius, & modeſtus. Scriptum eſt quippe de illo, quod habebat veſtimẽtum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos eius. Eſca autem eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre, vnde manifeſtè meruit veritatis teſtimonium. Quid, inquit, exiſtis in deſertum videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Sed quid exiſtis videre? prophetam? Etiam dico vobis, plus quàm prophetam: quoniam inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Et ideo rectè dicitur, quod à diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: quoniam vt hoc fieret, Ioannes Baptiſta perſpicuum in ſe monſtrauit exemplum. O quàm difficilè prohibetur inueteratam cõſuetudinẽ immutare, præſertim de dulcibus ad amara, de placidis ad moleſtia, de proſperis ad aduerſa tranſire? Quantam vim facit profectò ſibi quis, vbi tranſit de epulis ad ieiunium, de ſoporibus ad vigilias, de otijs ad moleſtias, de delitijs ad miſerias, de requie ad laborem, de gaudio ad lamentũ, de libertate ad ſeruitutem, experto crede magiſtro.

Eſt & alia quædã pugna domeſtica, quãtò familiarior, tantò grauior. Nec paruula videtur, quia contra paruulos agitur, vt teneãtur & allidantur ad petram.
Eccleſ. 10. Quis enim malarũ cogitationũ vitare poſſet intellectũ, quẽ cogitationes impor
Gen. 15. tunæ nõ vexent? Muſcæ morientes perdunt ſuauitatẽ vnguenti, volucres irruentes quas Abraham à ſacrificio abigebat. Non eſt vrique in hominis poteſtate ne ſurgat, vt ſit in hominis virtute vt creſcat: quia paruulæ vehemẽter affligũt, adulti perimunt violenter. Primos quoque motus non poſſumus non ſentire, quamuis illis nõ conſentire poſſimus. Sæpe iam obſcœnæ cogitationes contra hominis voluntatem irrepunt, vt ſine pudore cogitare non poſſint, vt taceamus de illis quæ vanæ ſunt & prophanæ, nec poſſunt ſine multo conamine, maximè per virtutem ſanctæ orationis excludi.

Magnam vim ſibi facit, quod propter regnũ cælorũ eſt neceſſario faciendũ.
Mat. 5. De illo namq; præcipitur: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt
Luca 14. vos. De iſto mandatur: Si quis venit ad me, & nõ oderit patrẽ & matrẽ, adhuc aũt

&

& animã ſuam, nõ poteſt mens eſſe diſcipulus. Grauis eſt pugna, ſed grãdis eſt victoria, quando cõtendunt adinuicem carnalis & ſpiritualis affectus. Si ſpiritualis vincit in hac pugna carnalem, tunc vtiq; vaccæ fere, quæ vitulos domi reli- *1. Reg. 6.* querant, plauſtrum nouum trahentes, quo arcam domini ſuperimpoſitam ſibi portant, in directum procedunt per viam, quæ ducit Bethanies, & vno itinere gradiuntur, pergentes & mugientes: vt nec ad dextram, neque ad ſiniſtram declinent. A talibus ergo regnum cœlorum vim patitur, & illud huiuiſmodi violen *Matth. 11.* ti diripiunt: quia per violentiam quam inferunt ſibijpſis, vt de vitijs tranſeant ad virtutes, regnum cœlorum obtinere merentur.

Sed cum à diebus Ioannis Baptiſtæ non ſolum per rationem ſuperius replica- *Leuit. 20.* tam, ſed quia lex & prophetæ vſque ad Ioannem, & ex eo regnum cælorum Euãgelizatum eſt, Lex quidem Moſaica temporales duritias permittebat. Vnde Ve- *Mat. 19.* ritas ait: Dabo vobis, inquit, terrã fluentẽ lacte & melle: frumentum, vinum & *Luc. 14.* oleum, rorem & imbrem. Sed lex Euãgelica temporalem paupertatem indicit: *Matth. 5.* Si vis, inquit, perfect⁹ eſſe, vade, & vẽde omnia quæ habes, & veni, & ſequere me. Quia niſi quis omnibus renuntiauerit quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſci- *Matth. 19.* pulus. Lex Moſaica reddebat malum pro malo, talionem pro talione: ſed lex Euangelica reddebat bonum pro malo, benedictum pro maledicto. Si percuſſerit te in vnam maxillam, præbe ei aliam: ſi abſtulerit tibi tunicam, da ei palliũ; &c. Lex Moſaica indicebat cõiugalem copulam, Maledictus, inquiens, homo, qui non relinquit ſemen Iſrael: & maledicta ſterilis quæ non parit: ſed Euangelica virginalem pudicitiam perſuadet. Sunt, inquit, eunuchi, qui caſtrauerũt ſe propter regnũ cœlorũ. Qui poteſt capere, capiat. Grauia quidem ſunt iſta, ſed diligentibus leuia reputantur; quia charitas ſuperat vniuerſa. Venite, inquit, ad *Matth. 11* me, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam, & inuenietis requiem ani- *Ioan. 1.* mabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Nam lex per *Matth. 11.* Moyſen data eſt, ergo gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Nam à diebus Ioannis Baptiſtę regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Planæ diripiunt, & violenter acquirunt. In hanc violentiam patitur dominus libenter inferri: quod non ſolum pijs precibus, verumetiam importunis clamo *Luc. 11.* ribus ad præſtanda beneficia inclinatur, quemadmodum in euangelio ipſe docet: Quod ſi amic⁹ qui petebat tres panes accommodari, perſeuerauerit pulſando: dico, inquit, vobis, etſi non dat illi, ſurgens eò quòd amicus illius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Vult ergo importunis precibus exorari, vt chari⁹ reputetur, quod quaſi fuit per multam importunitatem extortum. Sic mirum, quod angelus, qui cum Iacob lu- *Gen. 32.* ctabatur, coactus fuit vt benediceret ei. Iuxta quod idẽ angelus ait: Dimitte me, aurora eſt. Reſpondit ei, & dixit: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. At ille: Nequaquam, inquit, Iacob appellaberis, ſed Iſrael erit nomen tuũ. Quoniam ſi contra Deum fuiſti fortis, quantò magis contra homines præualebis? & benedixit ei in eodem loco. Porro ſi tales fuerunt Patres veteris teſtamenti, cur dicitur, quod à diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum vim patiebatur; cum & ante tempus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum paſſum fuerit huiuſmodi violentiam, qui deſpexêre diuitias, vitauerunt illecebras, & delitias contempſerũt?

Sed propter rationes ea etiam hac ratione dicitur: quia quod tunc fiebat rarò à paucis, nunc fit frequenter à multis, qui cateruatim contendunt, & certatim per multam frequentiam ad regnum cœlorum tranſire. Quod in his manife- *Tit. 2.* ſtum eſt intueri, qui diffuſis omnibus propter dominum abnegant ſeipſos, crucem tollentes, vt Chriſtum ſequantur. Satagemus ergo fratres chariſſimi propter regnum cœlorum vim nobiſipſis inferre, vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo, expectantes aduentum gloriæ magni Dei. Quod precibus & meritis B. Ioannis Baptiſtæ nobis prę̃ſtare dignetur dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In eodem Feſto.

De triplici natiuitate Ioannis, carnali, ſacramentali, & ſpirituali, in quibus multi gaudent.

SERMO III.

Luc. 1. ELizabeth vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioānem: & erit tibi gaudium & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt.

QVod legimus & intelligimus à Gabriele prædictum, ecce vidēmus & gaudemus in Ioanne completum: quia multi in eius natiuitate lætantur.

Natiuitas Ioannis triplex. Verbum autem angelicum trifarium reſonat intellectum, ſecundum triplicem natiuitatem Ioannis, carnalem, ſacramentalem, & ſpiritualem. Carnalem, ſecundum hiſtoriam: ſacramentalem, ſecundum allegotiam: ſpiritualem, ſecundum tropologiam. Siue carnalem, ſecundum naturam: ſacramentalem, ſecundum figuram: & ſpiritualem, ſecundum gratiam. *Carnalis.* Ad carnalem natiuitatem ſecundum naturam pertinet, quod audiſtis *Luca 1.* in Euangelio: Elizabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. *Sacramētalis.* Ad ſacramentalem natiuitatem ſecundum figuram ſpectat, quod dicitur per Prophetam: *Hier. 1.* Priuſquam te formarem in vtero, noui te. Ad ſpiritualem natiuitatem ſecundum gratiam ſpectat, quod ait angelus: *Spiritalis.* Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. Secundum hiſtoriam enim multi gaudent in natiuitate Ioannis: non ſolum Chriſtiani, verum etiam Agareni: qui credentes ipſum fuiſſe Prophetam, eius natiuitatem celebrant & exultāt. Soli autem hæretici & Iudæi huius gaudij ſunt immunes, quia huius fidei ſunt expertes. Gaudium illud in quibuſdam partibus repręſentant puellæ hodie pſallentes in cymbalis, & coronulas deferentes. In alijs verò partibus pueri oſſa collecta cremantes & ludentes ad ignem. Licet enim inſtitutio vana fuerit, intentio tamen eſt ſana.

Allegorica. Porrò ſecundum allegoriam, natiuitatem Ioannis præfigurauit natiuitas Iſaac. Nam vterque fuit natus de ſene, vterque de ſterili, vterque & prænunciatus & prænominatus ab angelo, ille Iſaac, iſte Ioannes. *Gen. 21.* In natiuitate Iſaac ait Sara: Riſum fecit mihi dominus: quæcunque audierit, corridebit mihi. In natiuitate Ioannis audientes vicini & cognati, quia magnificauit Deus miſericordiam ſuam cum Elizabeth, congratulabantur ei. Sed & Zacharias, quia nō credidit angelo, factus eſt mutus. Abraham autem, quia credidit Deo, reputatum eſt ei ad iuſtitiam. *Gen. 17.* Abraham genuit Iſaac, Iſaac genuit Iacob, Iacob genuit duodecim Patriarchas. Sic & Zacharias Ioannem, Ioannes Chriſtum, Chriſtus duodecim Apoſtolos generauit. Sed inter Chriſtum & Ioannem generationis ordo mutatus eſt. Nam Zacharias genuit Ioannem ſecundum carnem, Ioannes autem Chriſtum ex aqua ſecundum ſpiritum. Audite myſterium, & intelligite ſacramentum. *Luca 16.* Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem, & ex eo regnum cœlorum euangelizatum. Vſque ad Ioannem naſcebantur homines ſecundum naturam ex carne, ſed à Ioanne renaſcuntur homines ex aqua per ſpiritum: *Ioan. 3.* Quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum. Quod autem natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Sufficit modò parum de tanto myſterio prælibaſſe: quia non omnia ſunt omnibus exponenda. *Matth. 13. Luca 11.* Iuxta quod veritas ait: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem in parabolis.

Tropologica. Multi quoque gaudent in natiuitate Ioannis ſecundum tropologiam, vniuerſi videlicet, qui naſcentem in ſe Dei gratiam cum mentis hilaritate ſuſcipiunt & conſeruant. *Pſal. 50.* De qua dicebat & orabat pſalmiſta: Redde mihi lætitiam ſalutaris

latatis tui,& ſpiritu principali confirma me. Ioannes enim Interpretatur gratia Dei,quæ per affectum concipitur,per effectum naſcitur,& per profectum nutritur. De ipſo namque Ioanne mater aiebat: Ex quo facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis,exultauit in gaudio infans in vtero meo:quia repletus fuit ſpiritu ſancto ex vtero matris ſuæ. Idem angelus annunciauit patri natiuitatem Ioannis,qui annunciauit matri natiuitatem Ieſu, videlicet Gabriel: annuncians vtrobique miraculum,& virginis & ſterilis partum. Ioannis autem non conceptum prædixit,ſed ortum: Ieſu verò prædixit ortum, pariterque conceptum. Nam Zachariæ patri prædicitur: Elizabeth vxor tua pariet tibi filium,& vocabis nomen eius Ioannem:ſed Mariæ matri prædicitur: Concipies in vtero, & paries filium,& vocabis nomen eius Ieſum. Cur hoc? niſi quod Ioannes fuit conceptus in culpa,ſolus autem Chriſtus fuit ſine culpa conceptus: vterque verò natus in gratia:Et ideo vtriuſque natiuitas colitur, ſed ſolius Chriſti conceptio celebratur.

Ioannes quomodo myſtice concipiatur, naſcatur, & nutriatur. *Luc. 1.* *Ibidem.*

Verùm ne longè petamus exempla, quoniam in quolibet noſtrum poſſumus moraliter inuenire Zachariam & vxorem eius Elizabeth,quæ parit ei filium, cuius nomen debet vocari Ioannes: eritque ſibi gaudium & exultatio,& multi in natiuitate eius gaudebunt. Elizabeth nanque vxor Zachariæ,poteſt intelligi caro copulata ſpiritui. Quia ſicut vir caſtigat & regit vxorem: ita ſpiritus caſtigare debet & regere carnem,ne fortè laſciuiat & incidat in fornicationis reatum. Hæc pariet ei filium, quando ſpiritus per carnis officium bonum opus exercet, vt ſi dat eleemoſynam, veſtit nudum, paſcit eſurientem, viſitat infirmum,ſepelit mortuum. Tunc vxor ipſius ſicut vitis abundat in lateribus domus ſuæ: filij ſui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ ſuæ. Huius nomen debet vocari Ioannes, videlicet Dei gratia: quia nemo bonum opus ſibi debet aſſcribere,ſed gratiæ Dei noſtri. Iuxta quod dicit Apoſtolus: Gratia Dei ſum, id quod ſum,& gratia Dei in me vacua non fuit,ſed gratia eius in me ſemper manet. Eritque ſibi gaudium & exultatio,quia de bono opere gaudebit & exultabit,quod mentem lætificat & ſerenat. Nam mulier cum parit, triſtitiam habet: cum autem peperit maſculum,iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et multi in natiuitate eius gaudent: omnes videlicet boni, qui proximo ſuo congratulabuntur in bono. Propter quod veritas dicit: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videntes opera veſtra bona, glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.

Moralis ſenſus natiuitatis Ioannis. *Pſal. 12.* *1. Cor. 15.* *Ioan. 16.* *Matt. 5.*

Eſt ergo ſummoperè prouidendum, vt qui gaudemus exterius tripudiantes in corpore, gaudeamus intus exultantes in mente: quia reliquiæ cogitationis diem feſtum agent domino. Non eſt autem impijs gaudere, dicit dominus: nec eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum. Quocirca purgemus animas noſtras à maculis peccatorum, vitiorum, vt tantæ ſolennitatis gaudium dignè celebrare poſſimus: ne fortè ſimus ex illis qui lætantur cum malefecerint,& exultant in rebus peſſimis: & tenent tympanum & citharam,& gaudent ad ſonitum organi, ſed in puncto ad inferna deſcendunt: quin potius ſimus ex illis, qui ingredinntur in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domnm Dei, in voce exultationis & confeſſionis ſonus epulantis. Præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Pſal. 75. *Eſaia 48.* *Pſal. 75.* *Prouer. 3.* *Iob. 21.* *Pſal. 41.*

In ſolennitate D. Apoſtolorum Petri & Pauli.

Docet famam propriam non eſſe negligendam, & multa diſputat de felicitate, dignitate, & poteſtate Petri.

SERMO I.

Matt.16. INterrogabat Ieſus diſcipulos ſuos dicens: Quem di-
cũt homines eſſe filium hominis? Et reliqua.

Rom.10. QVia corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem,
ideo dominus interrogabat diſcipulos ſuos, non quod ignoret ali-
qua, qui nouit omnia, ſed vt ex ipſa reſpònſione occaſionem aſſu-
mat & confirmandi fidem, & remunerandi confeſſionem. Vnde cũ
Petrus dixiſſet: Tu es Chriſtus filius Dei viui, ſtatim dominũs fidem
confirmans reſpondit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non re-
uelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Ac deinde confeſſionem remu-
nerans intulit. Et ego dico tibi, cuius dicere facere eſt, quia tu es Petrus, & ſuper
hanc petram ædificabo eccleſiam meam: & tibi dabo claues regni cœlorum.
Prius tamen de aliorum opinione quæſiuit, vt eorum reprobaret errorem.
2.Cor.6 Quia non eſt ſocietas luci ad tenebras: & veritas plantari non poteſt, niſi falſi-
tas extirpetur. Ait ergo: Quem dicunt homines eſſe filium hominis? Mani-
feſtum nobis tradidit exemplum, ne ſimus conſcientia ſola contenti, ſed de fa-
Fama bo- ma quoque ſoliciti, vt & conſcientiam, quo ad Deum, & famam, quo ad pro-
na curam ximum, procuremus habere dilucidam, & ſtudeamus ſeruare ſerenam. Nam
habendam melius eſt nomen bonum quàm diuitiæ multæ. At illi de aliorum opinione in-
eſſe. terroganti dixerunt: Alij Ioannem Baptiſtam, alij autem Heliam, alij Hiere-
Prouer.22 miam, aut vnum ex prophetis Pro eo namque quod Chriſtus baptizabat, puta-
bant homines, ſed errabant, ſuſcitatum eſſe Ioannem Baptiſtam. Vel vnum
3.Reg.17. ex duobus Prophetis, qui tranſeuntes Iordanem præfigurauêre baptiſmum,
4.Reg.2. id eſt, Heliam, vel Helizeum. Hieremiam verò, quia legitur ſanctificatus in v-
Hiere.1. tero: ſicq́ue poterant errare de cæteris, quemadmodum Herodes errauerat de Io-
Matt.14. anne. Hic eſt, inquit, Ioannes baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes
operantur in eo. Vos autem, quem me eſſe dicitis? Ac ſi diceret: Vos, qui non
carnales eſtis, ſed ſpirituales, vt meritò debeatis iam non homines, ſed dij ap-
Pſal.81. pellati potius, ſicut habetur in Pſalmo: Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes,
Quem me eſſe dicitis? Prudenter interrogat & diſtinctè. Ac ſi diceret manifeſti-
us: Homines de filio hominis ita ſentiunt: vos autem de me quid ſentitis? Sed
quid poſſunt homines facti dij ſentire de Deo facto homine, niſi quod Petrus
primus & præcipuus inter omnes reſpondit pro omnibus dicens. Tu es Chriſtus
filius Dei viui. Quaſi dicat: Tu non Ioannes baptiſta in carcere decollatus, es
4.Reg.2. Chriſtus: non Helias in paradiſum tranſlatus. Filius Dei, non Hieremias,
quamuis ab vtero ſanctificatus Dei viui, nõ vnus ex Prophetis in cœmeterio
tumulatus. Reſpondens autem Ieſus dixit ei: Beatus es Simon Bariona, quia ca-
ro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Bariona eſt no-
men Hebræum, compoſitum ex integro, quod eſt, Bar, id eſt, filius, & corrupto,
quod eſt Iohanna, id eſt, filius Ioannis.

Prærogati- Sanè nobis tria Euãgelica lectio in B. Petro ſingulari quadã prærogatiua com-
ua Petri. mẽdat, felicitatẽ, dignitatẽ, & poteſtatẽ. De felicitate p̃mittitur: Beatus es Simon
Bariona: quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater me⁹ q̃ eſt in cœlis. De di
gnitate ſubiũgitur: Tu es Petr⁹, & ſuper hãc petram ędificabo Eccleſiam meam,
& portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. De poteſtate ſupponitur: Et tibi
dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terrã, erit ligatum
& in cœlis. Et quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Bea-
tus es igitur, ſed nunc merito, tandem præmio: nunc ſpe, tandem re: nunc beati-
*al. ſpei. tudine viæ, tandẽ beatitudine patriæ: nũc beatitudine *fidei, tãdem beatitudine
*al. requi- *ſpei. Quia caro & ſanguis, id eſt, carnalis quilibet, ſapientia carnis inflatus,
ei. non reuelauit tibi: ſed pater meus qui eſt in cœlis, qui cœleſtes mentes inhabi-
Matt.11. tat, & eas lumine veritatis illuſtrat. Abſcondit enim hæc à ſapientibus, & re-
uelauit ea paruulis, qualis eſt Petrus, non ſuperbus, ſed humilis. Vnde bene-
dici-

dicitur Simon, quod interpretatur obediens. Bariona, id eſt, filius Ioãnis, quod
interpretatur, Dei gratia: quia virtus obedientiæ de gratia diuina procedit.

Beatitudo iſta potiſſimum in cognitione ac dilectione conſiſtit, id eſt, in fi-
de & charitate. Quarum vna inter virtutes eſt prima, reliqua præcipua. De fide
namque dicit Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumen- *Hebr. 11.*
tum non apparentium. Ecce fides eſt prima. De charitate verò idem Apoſtolus *1. Cor. 12.*
ait: Nunc manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem his eſt charitas.
Ecce charitas eſt præcipua. De fide legitur: Sine fide impoſſibile eſt placere *Heb. 11.*
Deo: quia iuſtus ex fide viuit. De charitate dicitur: Si diſtribuero omnes fa- *Abac. 2.*
cultates meas in cibos pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mi- *1. Cor. 13.*
hi prodeſt. Ecce vtraque eſt neceſſaria. Nam de fide dominus ait: Fides tua te ſal- *Matth. 9.*
uam fecit, vade, & amplius noli peccare. Idem dicit de charitate: Dimiſſa ſunt *Luc. 7.*
ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Vtramque dominus requiſiuit à
Petro. Fidem, quando conceſſit claues. Charitatem, quando ſibi commiſit o- *Ioan. 21.*
ues. In conceſſione clauium, de fide interrogans requiſiuit: Vos autem quem
me eſſe dicitis? Et Petrus reſpõdit: Tu es Chriſtus filius Dei viui. In commiſſio-
ne ouium de charitate requirens interrogauit: Simon Ioannis, diligis me plus *Ibidem.*
his? Et ille reſpondit: Domine tu ſcis, quia amo te. Sed de fide ſemel tantum in-
terrogans requiſiuit: quia vnus eſt Deus, vna fides, vnum baptiſma. De chari-
tate vero requirẽs tertio ſimul interrogauit: quia tres debemus ex charitate dili-
gere, Deum, noſipſos, & proximum. Diliges, inquit, dominum Deum tuũ. Ecce *Deut. 6.*
primum. Et ſicut teipſum. Ecce ſecundum. Diliges proximum. Ecce tertium. *Mat. 22.*
Cum ergo dominus tertiò requiſiſſet à Petro: Simon Ioannis, diligis me plus
his? & ille tertiò reſpondit: Domine, tu ſcis quia amo te, tertiò quoque præcepit
oues paſcendas. Ac ſi diceret: Paſce verbo, paſce exemplo, paſce præſidio. Paſce
verbo prædicationis, paſce exemplo conuerſationis, paſce præſidio defenſionis.
O paſtor bone, paſtor ſancte, paſtor egregie: quia animam tuam pro tuis oui-
bus poſuiſti, ſicut dominus ipſe prædixerat: Cum eſſes iunior cingebas te, & ibas
vbi volebas: cum autem ſenueris, extendes man⁹ tuas, & alius te cinget & ducet
quò tu non vis. Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet De- *Ioan. 21.*
um. Vnde & alibi ſibi ait: Sequere me. Quaſi diceret: Sequere me in genere mor-
tis, videlicet in patibulo crucis.

Claues autem concedens quæſiuit de fide: quia claues non niſi fidelibus con- *Ibidem.*
cedũtur. De quib⁹ dicitur: Qui male* ſentiũt in præſenti, malũ vtiq; ſentiẽt in fu- **al. ſeruiũt*
turo: quoniam qui non credit, iam iudicatus eſt. Oues verò committens in- *Ioan. 3.*
terrogauit de charitate: quia non eſt paſtor, ſed mercenarius, qui paſcit oues cu-
piditate lucri, non autem amore Dei.

Qualis enim & quãta fuerit fides Petri, ſua perfectò reſpõſio indicauit: Tu es, *Non paſtor*
inquit, Chriſtus filius Dei viui. Nam corde creditur ad iuſtitiam: ore autem cõ- *ſed merce-*
feſſio fit ad ſalutem. Duas autem confitetur in Chriſto naturas, & vnam perſo- *narius quis*
nam. Naturam humanam, cum dicit: Tu es Chriſtus, quod interpretatur vn- *Rom. 10.*
ctus, ſecundum humanitatem, ſicut ei dicitur à Propheta: Vnxit te Deus tu- *Pſal. 44.*
us oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Naturam diuinam, cum ait: Filius Dei vi-
ui. Non enim quis naturaliter poteſt eſſe filius alicuius, quin habeat naturam
ipſius. Quia ſicut non poteſt eſſe filius hominis, niſi homo; ita non po-
teſt eſſe filius Dei viui, niſi Deus. Vnde pater inquit ad filium: Filius meus es *Pſal. 2.*
tu, ego hodie genui te. Qui de ſua & patris vnitate ſecũdum naturam diuinam
ſic aiebat: Ego & pater vnum ſumus. Porrò ſicut inter patrem & filium eſt diuer- *Ioan. 10.*
ſitas in perſonis, ſed vnitas in natura: ita inter diuinitatẽ & humanitatem eſt di-
uerſitas in natura, ſed vnitas in perſona. Nã ſicut anima rationalis & caro vnus
eſt homo, ita Deus & homo vn⁹ eſt Chriſt⁹. Propter quod Petrus reſpõdit: Tu es,
inquit, Chriſtus, nõ Chriſti: tu es filius, & nõ filij: quia qui in Deitate erat Dei filius,
idẽ ipſe factus eſt in humanitate hominis filius. Quia natura nomen eſt generis,
perſona verò nomẽ eſt iuris. Tu ergo diſcreuitẽ, nõ alius: quia multi pſeudopro- *Mat. 13.*
phetæ venient in nomine tuo dicentes: Ego ſum Chriſtus. Sed tu ſolus es, non
putatiuè, ſed ſubſtantiuè. Nam & Ioannes reputatus eſt Chriſtus, quod de ſe ipſe

hega-

Ioan. 1. negauit:Non ſum, inquiens, ego Chriſtus: ſed qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt. Tu es Chriſtus, videlicet vnctus, non vnctione humana, ſecundum quã
Pſal. 88. multi ſunt Chriſti, iuxta quod legitur: Nolite tangere Chriſtos meos: ſed vn-
Pſal 44. ctione diuina, ſecundum quam vnus tantum eſt Chriſtus. Quoniam vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Propter quod ipſe per Prophetam dixit: Spiritus domini ſuper me, eò quòd vnxerit me: euangelizare pauperibus
Eſa. 61. miſit me. Filius non adoptiuus, ſed verus: quoniam dixit ad te: Filius meus es tu,
Pſal. 2. ègo hodie genui te. Vnde non es tantum filius hominis, ſed etiam filius Dei: nõ
Pſal. 113. vtique mortui, ſicut dij gentium, qui os habent, & non loquuntur: oculos habent, & non vident: aures habent, & non audiunt. manus habent, & non palpãt:
Acto. 17. pedes habent, & non gradiuntur: Sed tu es Chriſtus filius Dei viui, qui viuens in ſe, viuificat vniuerſa: in quo viuimus, mouemur, & ſumus. Hanc tantam fidem dominus nulla paſſus eſt tentatione deficere. Vnde cum in paſſionis articulo B.
Luc. 22. Petro dixiſſet: Simon, ecce ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum, ſtatim adiecit: Sed ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Licet enim aliquando dubitauerit, propter quod dominus eum increpauit: Modicæ fidei, quare dubitaſti? quia tamen fides in ſua
Matth. 14. ſoliditate conualuit, ſtatim eum de periculo pelagi liberauit.

Hęc vera fides & ſancta, non de figmento proceſſit humano, ſed de reuelatione diuina. Vnde Chriſtus intulit dicens: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Super hanc fidem eccleſia eſt in petra fundata, propter quod dominus addidit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Dignitas hæc in duobus attenditur, quia ſcilicet beatiſſimus Petrus & fundamentum eſt & caput eccleſiæ. Licet enim Chriſtus ſit primum & præcipuum fundamentum, ſecundum quod di-
1. Cor. 3. cit Apoſtolus: Fundamentum poſitum eſt, præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt Chriſtus: ſunt tamen ſecunda & ſecundaria fundamenta, videlicet apo-
Ephes. 2. ſtoli & Prophetæ. Iuxta quod inquit Apoſtolus: Superædificati ſuper fundamen-
Pſal. 86. tum Apoſtolorum & Prophetarum. De quibus alibi dicitur per Prophetam: Fundamentum eius in montibus ſanctis. Inter quos beatiſſimus Petrus primus
Ioan. 1. & præcipuus: cui ſingulariter à domino dicitur: Tu vocaberis Cephas. Cephas enim licet ſecundum vnam linguam interpretatur Petrus, ſecundum aliam tamen dicitur caput. Quia ſicut plenitudo ſenſuum conſiſtit in capite, in cæteris autem membris pars eſt aliqua plenitudinis: ita cæteri vocati ſunt in partem ſolicitudinis, ſolus autem Petrus aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis. Vnde cum dominus omnibus ſimul apoſtolis loqueretur, vniuerſaliter ait:
Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Cum autem ſoli Petro locutus eſt, particulariter dixit: Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: quia Petrus poteſt ligare cæteros, ſed nõ ligari poteſt à cæteris, vtpote prim⁹ & ſummus magiſter & princeps eccleſię. Quod etſi omnib. Apoſtolis ſimul dictum fuiſſe legatur, non tamen alijs ſine ipſo, ſed ipſi ſine alijs legitur dictum eſſe: vt quod non alij ſine ipſo, ſed ipſe ſine alijs intelligatur hoc poſſe de plenitu-
Luc. 4. dine poteſtatis. Hinc eſt etiam quod cum communiter dictum ſit alijs: Laxate
Ioan. 21. retia in capturam: ſingulariter dictum eſt Petro: Duc in altum. Et cum poſt reſurrectionem cæteri nauigio veniſſent ad dominum, ſolus Petrus tunica ſe ſuccinxit, & miſit ſe in mare. Ex hac noua nominis impoſitione traxit Eccleſia, vt quãdo Petri ſucceſſor eligitur, nouum ei vocabulum imponatur.

Sed ſolet quæri, quãdo fuerit ei nomen hoc impoſitum. Vel cum ſecundum Ioannem intuitus eum Ieſus dixit ei: Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: Vel cum ſecundum Matthæum dixit illi Ieſus: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Sed ibi magis prędixiſſe: hic autem magis cõfirmaſſe videtur. Nam ibi dicitur, Vocaberis: hic verò; Tu es. Verùm abſque dubitatione tenendum eſt, quod in electione duodecim fuit ei nomen hoc Petrus impoſitum. Iuxta quod Marcus teſtatur: Et impoſuit, inquit, Simoni nomẽ Petr⁹, Ioãni aũt & Iacobo impoſuit nomina boanerges. Et portæ inferi non pręualebunt aduerſus eam, vitia videlicet & peccata,

quæ

quæ ad infernum introducunt: quia nec peruerſitas, nec aduerſitas Eccleſiam
poſſunt vllo modo deijcere. Iuxta quod Veritas ait: Flauerunt venti, venerunt *Matth.7.*
flumina, & Irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat ſupra
petram: & ideo portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues
regni cœlotum.

Poteſtas autem in duobus maximè commendatur, videlicet in abſolutione *Poteſtas*
peccatorum, & operatione miraculorum. Licet enim communem cum alijs di *Petri in*
mittendi peccata poteſtatē acceperit, nō tamē ſine rationali cauſa ſolus legitur *duobus.*
interrogaſſe Ieſum: Si peccauerit in me frater meus, dimittam ei vſque ſepties? & *Matth. 18.*
ei ſoli legitur reſpondiſſe Ieſus: Non dico tibi vſq; ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſe- *Septenari-*
pties. Septenarius enim numerus vniuerſitatis eſt, quoniã omne temp⁹ ſeptena- *us numerus*
rio dierũ numero comprehēditur. Quid ergo ſeptenarius numerus per ſeipſum *vniuerſita-*
multiplicat⁹ hoc loco ſignificat, niſi vniuerſorũ vniuerſa peccata? Sic ergo ſoli *tis.*
Petro pręcipitur, vt ſi peccauerit in ſe frater ſuus, dimittat ei: non tãtum ſepties,
ſed vſq; ſeptuagies ſepties, quia ſolus Petrus in terra dimittere poteſt vniuerſorũ
vniuerſa peccata. Nam & ſunt quędam peccata, quorum abſolutio ſoli Petro eſt
reſeruata. Hic eſt qui tanta virtute pollebat ad facienda miracula, vt de ipſo lega *Acto 3.4.*
tur, quod augebatur virorũ ac mulierũ credentium In Chriſto multitudo, ita vt *Acto. 5.*
in plateis eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis & grabatis, vt veniente Pe-
tro ſaltem vmbra illius obumbraret quenquam illorũ, & liberarentur ab infir-
mitatibus ſuis. Cōcurrebat autē & multitudo vicInarum ciuitatũ Hieruſalem,
afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus Immũdis, qui curabantur omnes. In hoc
verè completũ eſt quòd Veritas ait: Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe *Ioan.14.*
faciet, & maiora horum faciet. Vna quidē eſt clauis Dauid, quæ claudit & nemo
aperit; aperit, & nemo claudit: quæ vni Petro duas claues cōmiſit, propter illam
excellentiſſimam fidem, quæ in vno Chriſto duas naturas veraciter recogno- *Apoc.3.*
uit. Petrus ergo per claues acceptas, & claudit & aperit. Claudit, cum ligat: ape- *Claues*
rit, cum abſoluit. Et quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutũ & in cœlis. *dua Petro* *commiſſa.*
Clauis quidem diſcernit & dijudicat, claudit & aperit. Inter interiores & exte-
riores diſcernit & dijudicat: ingredientibus & egredientibus claudit & aperit.
Et quidem prima clauis intelligitur ſcientia diſcernendi & dijudicandi, ſecun- *Deut.17.*
da clauis intelligitur potentia ligandi & abſoluendi. Neceſſaria quidē eſt clauis
ſcientiæ ad diſcernendum inter lepram & lepram, inter bonum & malũ, inter
lucem & tenebras, inter ſanctum & prophanum. Nã væ qui dicunt bonum ma *Eſai.5.*
lum, & malum bonum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: viuifican-
tes animas quæ non viuunt, & mortificantes animas quæ non moriuntur. Ve-
rum ſcientia diſcernendi nō ſemper eſt clauis: quoniam etſi quidam diſcernere
ſciãt, diſcernere tamen non poſſunt: quia non habent clauem potentię, ſine qua
ſcientia non eſt clauis. Prouideat ergo ſibi paſtor eccleſiæ, vt clauem potentiæ ſi-
ne claue ſcientiæ non recipiat, quia ſcriptum eſt in propheta: Tu ſcientiam repu *Oſee 4.*
liſti, & ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi. Nam labia ſacerdotis cu- *Mal.2.*
ſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius. Qui noluit intelligere, vt be-
ne ageret. Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo. Cōtra quos dominus ait: Ipſi *Pſal.94.*
non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem
meam. Clauis ergo ſcientiæ neceſſaria fuit Petro cum claue potētiæ: vt quodcũ-
que ligauerit is ſuper terrã, ſit ligatum & in cœlis: & quodcunq; ſoluerit is ſuper
terram, ſit ſolutum & in cœlis. Quid ergo? Nónne ſacerdos iuſto quandoq; de-
ceptus errore ligat aliquem ſuper terrã, qui quoniam innocens eſt, non eſt à Deo
ligatus in cœlis? Sanè licet in vinculo ligationis huiuſmodi adhibeatur clauis **al. inter-*
ſciētiæ, quia ſcientia* impermixta eſt falſitati, ſed opinio quædã, quæ licet ſit iu- *miſta.*
ſta, tamē eſt falſa: cum tamē ſententia ligationis iuſtè fertur ex animo & ex ordi-
ne, qui ligatur ſic ſuper terram, nihilomin⁹ ligatur & in cœlis: quia ligationem
illam curia cœleſtis approbat & confirmat. Eſt ergo talis & ſolutus & ligatus in
cœlis, ſicut eſt & ligatus & ſolutus in terris. Ligatus eſt ex ſententia: ſolutus à
culpa.

Eſt ergo duplex ligatio, culpæ videlicet, & ſententiæ. Vnde ſæpè contingit, *Legatio du* *plex.*

quod non ſemper iſtæ ſolutiones ſeſe pariter comitantur. Quod dominus ipſe in ſolutione Lazari myſticè deſignauit: qui prius mortuum ſuſcitauit, & poſtea iuſſit apoſtolis, vt ſoluerent ſuſcitatum. Soluit autem ſacerdos, non tantum oſtendendo ſolutum: & ligat, non tãtum oſtendendo ligatum: ſed ligat & ſoluit ſubtrahendo, vel reſtituendo ſuffragia eccleſiaſtica & ſacramẽta diuina. Fortè nunc ſoli Petro ſicut promiſit, ita cõmiſit claues Eccleſiæ, ſpecialiter quidem & principaliter: vel poſt reſurrectionẽ cum alijs generaliter & communiter, quando inſufflauit, & ait: Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

Oues Chriſti tribus modis paſcenda. Habeat ergo fidem qui recipit claues, habeat charitatẽ qui ſuſcipit oues: quas vtique tribus modis paſcere debet: quia tertiò iubetur vt paſcat. Sunt enim tres ordines fidelium in Eccleſia, Noë, Daniel, & Iob: id eſt, prælati, continentes, & coniugati: quos Ezechiel vidit in viſione ſaluos. Quos paſcere debet prælatus, verbo, exemplo, & ſacramento. Verbo doctrinæ, exemplo vitæ, ſacramento Euchariſtiæ. Sic oues ſibi commiſſas pauit B. Petrus, quem generaliter orbis ſe gaudet patrem habere, ſed ſpecialiter vrbs ſe gloriatur habere patronum. Per eum enim facta eſt veritatis magiſtra, quæ fuerat caput erroris. Et longè nunc excellentior eſt in apoſtolico magiſterio, quàm olim fuerat in imperiali principatu: cuius etiam magiſterio ipſe Romanus princeps noſcitur eſſe ſubiectus. In ea nunc viget cœleſtis authoritas, in qua quondam vigebat terrena poteſtas: ad illud dignitatis prouecta faſtigium, vt eius ſententia, quæ profertur in terris, etiam obſeruetur in cœlis. Super animas quoque iudiciariam obtinet poteſtatem, vt eas & ſoluere valeat & ligare. Ipſum ergo patrem & patronum noſtrum fratres & filij deprecemur, quatenus à peccatorum vinculis abſolutos nos ad regna cœleſtia ſuis meritis introducat. Præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In eadem ſolennitate.

Quomodo per mare ſeculum, per nauim Eccleſiam, per maris altitudinem Romam, & per rete prædicationem accipere debeamus.

SERMO II.

Luc. 4. DVc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.

CVm Ieſus aſcendiſſet in vnam nauim, quæ erat Simonis, & ſedens doceret de nauicula turbas, vt loqui ceſſauit, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia in capturam. Cui Simon reſpondit: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autẽ tuo laxabo rete. Quod cum feciſſent, cõcluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Si aquæ multæ ſunt populi multi, profectò mare magnum eſt *Apoc. 19.* totum ſeculum. De quo legitur: Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus, il- *Pſal. 103.* lic reptilia, quorum non eſt numerus: animalia puſilla cum magnis, illic naues pertranſibunt. *Mari comparatur ſeculum.* Sicut enim mare ſemper eſt turbulentum & amarum, ita ſeculũ in amaritudine ſemper & turbatione conſiſtit. Nuſquam enim eſt pax & ſecuritas, nuſquam requies & tranquillitas, ſed vbique timor & tremor vbique labor & dolor. *1. Ioan. 5.* Mundus enim in maligno poſitus eſt. *Prouer. 14.* Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat. *Rom. 7.* Meritò ergo clamabat Apoſtolus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Pſal. 141.* Et Pſalmiſta dicebat: Educ de carcere animam meam. *Iob. 5.* Auis enim naſcitur ad volatum, & homo naſcitur ad laborem. *Eccle. 2.* Cuncti dies eius laboribus pleni ſunt & ærumnis: nec per noctẽ requieſcit mens eius. *Eccleſ. 40.* Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugũ graue ſuper omnes filios Adam, à die exitus de ventre matris eorũ, vſq; in diem ſepul-

turę in matrem omnium. In mari minores piſces à maioribus deuorantur, & in
ſeculo minores homines à maioribus opprimuntur. Qui deuorant, inquit, ple- *Pſal. 13.*
bem meam ſicut eſcam panis, Deũ non inuocauerunt, illic trepidauerunt timo-
re, &c. Venatio leonis onager in eremo: ſic paſcua diuitum pauperes. Quic- *Eccle 13.*
quid delirant reges, plectuntur Achiui. Altitudo maris iſtius, de qua Chriſtus *altitudo*
inquit ad Petrum, Duc in altum, eſt Roma, quæ primatũ & principatum ſuper *maris.*
vniuerſum ſeculum obtinebat & obtinet: quam in tantum diuina dignatio
voluit exaltare, vt cum tempore paganitatis ſola dominiũ ſuper omnes genti-
les habuerit, Chriſtianitatis tempore ſola magiſteriũ ſuper fideles habeat vni-
uerſos. Dignum ergo Deus prouidit & congruum, ſed & congruum prouidit *Romanæ*
& dignum: vt ille qui erat princeps Eccleſiæ, ſedem conſtitueret apud vrbem, *vrbis digni*
quæ tenebat ſeculi principatum. & ideo dominus inquit ad Petrum: Duc in al- *tas quanta*
tum. Quaſi diceret: Vade Romam, te & cum tuis transfer ad vrbem, & laxate ibi
retia in capturam. Ecce liquidò patet, quantum Deus vrbem iſtam dilexerit,
vt eadem eſſet ſacerdotalis & regia, imperialis & apoſtolica, obtinens & exercẽs
non ſolum dominiũ ſuper corpora, verum etiam magiſterium ſuper animas.
Lõgè nunc maior & dignior authoritate diuina, quàm olim poteſtate terrena.
Per illam habens claues regni cœlorum, per iſtam orbis terrarum regens habe-
nas. Ne verò tantæ dignitatis honor, vel potius tanti honoris dignitas ad aliam
ciuitatem quacunque ratione tranſiret, ſed in hac vrbe iuxta diſpoſitionẽ per-
petua lege maneret: quum Petrus perſequutionem fugiens infidelium vrbem
exiſſet, apparuit ei dominus iuxta vrbem: Cui quum Petrus dixiſſet: Domine,
quò vadis? reſpondit: Vado Romam iterum crucifigi. Quod Petrus intelli-
gens pro ſe dictum, vt videlicet caput crucifigeretur in membro, rediit ad vr-
bem: quam tandem in crucis patibulo ſuo ſanguine conſecrauit. Habuit au-
tem ſocium beatiſſimum Paulum. Vnde cum ſingulariter præmittitur: Duc in
altum, pluraliter ſubditur: Et laxate retia in capturam, quia ſolus Petrus tanquã
vniuerſalis princeps Eccleſiæ in altitudinem ſupremę prælationis aſcendit, ſed
ipſe cum Paulo retia prædicationis ad capiendos homines in vrbe laxauit. Et
quidem non ſine diuina prouidentia creditur diſpenſatum, vt vbi duo fra-
tres ſecundum carnem, Remus & Romulus, qui vrbem iſtam corporaliter
condiderunt, honorabilibus iacent tumulati ſepulchris: ibi duo fratres ſe-
cundum fidem, Petrus & Paulus, qui vrbem iſtam ſpiritualiter fundauerũt, glo-
rioſis requieſcant baſilicis tumulati. Petrus ab ea parte vbi ſepultus eſt Romu-
lus, & Paulus ab illa vbi Remus eſt tumulatus: vt hinc inde locati, ciuitatem
iſtam ſuis patrocinijs tueantur. Vnus ergo in altum, ſed ambo retia laxauerunt
in capturam.

Porrò, ſicut nauis Eccleſia, mare ſeculum, altitudo Roma, ſic rete intelligi- *Retia quid*
tur prædicatio. Rete nanque de diuerſis filis & chordis cõnectitur, & prędicatio *deſignent.*
de diuerſis authoritatibus & rationibus confirmatur. Debet enim prouidus
prædicator ſecundum diuerſitatem rerum & perſonarum formare ſermo-
nem, vt modò loquatur de virtutibus, modò de vitijs: quandoque de præmijs,
quandoque de pœnis: aliquando de miſericordia, aliquando de iuſtitia: inter-
dum ſimpliciter, interdum ſubtiliter: ſecundum hiſtoriam, & ſecundum alle-
goriam: ſecundum anagogen, & ſecundum tropologiam: per authoritates, &
rationes: per ſimilitudines, & exempla, vt ſingula quæque locum teneant ſorti-
ta decenter. Iſta ſũt fila, iſtæ ſunt chordæ, de quibus rete connectitur, id eſt, præ-
dicatio confirmatur. Docet hoc egregius prædicator, qui de ſeipſo ſic ait: Sapi- *1. Cor. 2.*
entiam loquimur inter perfectos: inter vos autem non iudicaui me ſcire ali- *1. Cor. 3.*
quid, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et iterum: Non potui loqui
vobis quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tanquam paruulis in Chri-
ſto lac vobis potum dedi, non eſcam. Retibus autem & piſces & volucres &
beſtiæ capiuntur. Sed piſces in aqua, volucres in aëre, beſtiæ capiuntur in terra. *Piſces, vo-*
Piſces intelliguntur luxurioſi, volucres ſuperbi, beſtiæ violẽti. Quum ergo præ- *lucres &*
dicator ſermonem format contra luxuriam, ſuperbiam & violentiam, indu- *beſtiæ quos*
cẽs authoritates & rationes, ſimilitudines & exempla, vt reuocet luxurioſos ad *myſtice de-*
ſignent.

continentiam,ſuperbos ad humilitatem,violentes ad manſuetudinem: tunc vtique laxat retia prædicationis,vt capiat piſces in aqua, volucres in aëre,beſtias in terra.Et captos non mortificat,ſed viuificat:non occidit,ſed alit:non deſerit, ſed cuſtodit.Hæc ergo retia beatiſſimi Petrus & Paulus laxauerunt pariter in captutam:per quorum prædicationem Roma conuerſa eſt ab errore ad veritatem,à vitijs ad virtutes.Omnes ergo beatos apoſtolos Roma debet communiter venerari, ſed hos duos quaſi primos & præcipuos, quaſi patres & patronos ipſius debet ſpecialiter & principaliter honorare: quatenus meritis & precibus eorum adiuta,ita nunc ſalubriter conſeruetur in terris, vt tandem feliciter coronetur in cœlis. Præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

IN SOLENNITATE BEATISSIMAE Mariæ Magdalenæ.

Quomodo ſeptem modis humana mortalitas deliquit, & dæmon tripliciter hominem vexat: item quomodo Maria Magdalena ſeptem dæmonijs fuerit obſeſſa, & de peccato illius & pœnitentia ac ſatisfactione.

SERMO I.

Rom.5. VBi abundauit delictum,ſuperabundauit & gratia.

PRopoſitum vobis Apoſtoli verbum,certum eſt in Maria Magdalena fuiſſe completum:in qua videlicet abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.

Septē aūt modis mortalitas humana deliquit, In tribus generib', & quatuor ſpeciebus:In corde,in ore, in opere :per ignorantiam & impotentiam,per negligentiam & inuidentiam.Hæc ſunt fortaſſe illa ſeptem dæmonia,quæ iuxta teſtimonium Euangelicum de Maria Magdalena Chriſtus eiecit. Videlicet peccatum cogitationis in corde, peccatum locutionis in ore, peccatum executionis in opere:delictum ſimplicitatis per ignorantiam, delictum fragilitatis per impotentiam, delictum ſecuritatis per negligentiam, & delictum malignitatis per inuidentiam.Non enim credendum eſt eam corporaliter à ſeptem dæmonijs, ſed ſpiritualiter à ſeptem vitijs fuiſſe vexatam.

Dæmō tripliciter hominem tentat. Tripliciter enim dæmon hominem vexat.Primò per culpam,auferendo gratuita:ſecundò per pœnam, lędendo naturalia:tertio per iacturam,inferendo diſcrimina.De primo legitur:Homo quidā deſcēdebat ab Hieruſalem in Ierieho, & incidit in latrones,qui deſpoliauerūt illū,& plagis multis impoſitis abierūt ſeminiuo relicto.

I. *Luc.10.* De ſecūdo legitur:Erat Ieſus eijciens dæmonium,& illud erat mutum. Ab effectu videlicet, quia mutum effecerat.

II. *Luca 11.* De tertio legitur, quod Satan percuſſit Iob à planta pedis vſque ad verticem vlcere peſſimo, omnibus prius ablatis: ita quod ſedens in ſterquilinio ſaniem teſta radebat.

III. *Iob.1.* Vexabant ergo ſeptem dæmonia Mariam Magdalenam, per culpam: quoniam eam ſeptem modis, non ſolummodo delinquendi, ſed etiam peccandi ſeduxerant.

Diſtinctio inter delictū & peccatum. Inter delictum & peccatum diſtinguitur: quia delictum in omittendo, peccatum in committendo conſiſtit. Delictum eſt non agere faciendum, peccatum eſt facere non agendum. Hinc dominus in Leuitico *Leuit.5.10.* diſtrictè præcepit hoſtias offerri pro peccato, & pro delicto. Deliquit & peccauit igitur in corde,deliquit & peccauit in ore, deliquit & peccauit in opere. Deliquit in corde, cum deſcendentes bonas cogitationes abiecit: pec-

peccauit in corde, cum aſcendentes cogitationes malas recepit. Bonæ nãq; cogi-
tationes deſcendunt à Deo, ſecundũ quod Iacobus apoſtolus ait: Omne datũ o- *Iacob. 1.*
ptimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt deſcendẽs à patre luminum.
Malæ cogitationes aſcendunt ab homine, ſecundum quod dominus inquit a-
poſtolis: Vt quid cogitationes aſcendũt in corda veſtra? Deliquit in ore, cũ tacuit *Luc. 24.*
veritatẽ; peccauit in ore, cũ protulit falſitatem. De primo dicit Propheta: Vę mi- *Eſa 6.*
hi, quia tacui. De ſecundo dicit Pſalmus: Perdes omnes qui loquuntur menda- *Pſal. 7.*
ciũ. Deliquit in opere, cum bonum omiſit; peccauit in opere, cum malũ cõmi-
ſit. E contra præcipitur: Declina à malo, & fac bonum. Fuit autem eius pecca- *Pſal. 33. 36.*
tum magnum, multum, notorium. Magnum fuit: quia ſeptem dæmonia Chri-
ſtus de ea eiecit. Multum: quia dimiſſa ſunt ei peccata multa. Notoriũ: quia mu- *Mar. 16.*
lier erat in ciuitate peccatrix. Omnibus ad eam patebat acceſſus: nec quiſquã pa- *Luc 7.*
tiebatur ab ea repulſam. Sed vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. *Ibidem.*
Nam quia magnum fuit eius peccatũ, magno ſatisfecit dolore: quia multũ, mul- *Rom. 5.*
to ſatisfecit labore: quia notoriũ, notabili ſatisfecit pudore. Hæc tria ſunt, quæ *Satisfactio*
dignam ſatisfactionẽ perficiunt, dolor in corde, pudor in ore, labor in opere. Vt *nem tria*
iuxta Salomonis ſapientiã, Per quæ quis peccauit, per hæc torqueatur. Veniens *perficiunt.*
ergo peccatrix ad fontem miſericordiæ *abſoluenda, magno dolore turbata, la- *Sap. 11.*
chrymis pedes eius rigauit: notabili cõfuſa pudore, ſtetit retro ſecus pedes ipſi⁹, **al. abluen*
& oſculabatur eos. Erubeſcens ante faciem domini apparere, ſed tacens ore, cla- *da.*
mabat corde: Domine, tu ſcis inſipientiã meã, ſcelera mea & delicta mea à te nõ *Pſal. 68.*
ſunt abſcondita. Ecce quæ non erubeſcit cõuiuas, dominũ erubeſcit: quoniam
illi cõtemplantur exterius, dominus aũt interius contemplatur. Et illa quidem
longe turpior erat intus in cõſcientia, quàm foris in fama. Multo labore deuota
attulit alabaſtrum vnguẽti, & vnxit pedes ipſius. Nec ſemel hoc tantum egit, ſed
ſæpius. Primò cum in domo Simonis phariſæi pedes domini vnxit. Secundò, cũ *Luca 7.*
in domo Simonis leproſi ſuper caput eius vnguẽtum effudit. Tertiò, cum emit *Ioan. 12.*
aromata, vt veniens vngeret corpus Ieſu. Profundum in his eſt ſacramentum, *Matth. 26.*
ſed aliàs exponendum. Delictum itaque cordis purgauit lachrymis, delictum *Marc. 16.*
oris purgauit oſculis, delictũ operis purgauit vnguẽtis. Hæc eſt mutatio dexteræ *Pſal 76.*
excelſi. Sicut enim exhibuerat membra ſua ſeruire immunditiæ ad iniquitatẽ, *Rom. 6.*
ita, ſecundum exhortationem apoſtoli, exhibuit ea ſeruire iuſtitiæ in ſanctifi-
cationem. Quinque enim ſunt ſenſus corporei, viſus, auditus, guſtus, odo-
ratus & tactus. His quinque ſenſibus abundauit in Magdalena delictum, his
quinque ſenſibus ſuperabundauit & gratia. Deliquit oculis: quia fornicatio *Eccle. 26.*
mulieris in extollentia eſt oculorum. Sed in oculis ſatisfecit, iuxta quod ſcri-
ptum eſt: Maria ſtabat ad monumentum plorans. Dum ergo fleret, inclina-
uit ſe, & proſpexit in monumentum. Deliquit auribus: quia conuertit audi- *Ioan. 20.*
tum ad fabulas vanitatis. Sed & auribus ſatisfecit. Iuxta quod ſcriptum eſt:
Maria ſedebat ſecus pedes domini, & audiebat verba illius. Deliquit naribus: *Luc. 10.*
Circulus enim aureus in naribus ſuis, mulier pulchra & fatua. Sed & naribus *Prouer 2.*
ſatisfecit. Iuxta quod ſcriptum eſt: Maria accepit libram vnguenti nardi pi-
ſtici precioſi, & vnxit pedes I E S V, & domus repleta eſt ex odore vnguenti. *Ioan. 12.*
Deliquit labijs: quia fauus diſtillãs labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius.
Sed & labijs ſatisfecit. Iuxta quod ſcriptum eſt: Maria ſtans retro ſecus pedes *Prouer. 5.*
domini oſculabatur eos. Deliquit manibus: quia mulier inſipiens domum cõ- *Luc. 7.*
ſtructam manibus deſtruit. Sed & manibus ſatisfecit. Iuxta quod ſcriptum eſt: *Prou. 14.*
Maria lauit pedes Ieſu, & capillis capitis ſui terſit. *Luc. 7.*

Verùm in his deliquit & peccauit per ignorantiam & fragilitatem: deliquit &
peccauit per negligentiam & malignitatem. Sed vbi abũdauit delictum, ſuper- *Rom. 5.*
abundauit & gratia. Nam contra delictum ignorantiæ ſuſcepit in Dei contem-
platione ſcientiam. Et contra peccatũ fragilitatis, aſſumpſit in Chriſti paſſione
conſtantiam. Rurſus, contra delictum negligentiæ, pium exercuit operationis
obſequium. Et contra peccatum malignitatis, benignum exhibuit dilectionis
officium. De contemplationis ſcientia cõmendatur à domino: Maria, inquit, *Luc. 10.*
optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Sedebat enim ſecus pedes do-

mini, & audiebat verbum illius. De mentis conſtantia commendatur ex eo, quod cum diſcipuli relicto CHRISTO fugiſſent, Maria Chriſtum
Ioan. 19. vſque ad crucem ſecuta eſt. Stabat enim iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. De operationis ob-
Matth. 26. ſequio commendatur à domino: Quid, inquit, moleſti eſtis huic mulieri? Opus bonum operata eſt in me. Mittens enim hoc vnguentum in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit. Dilectionis officio commendatur ex eo, quod dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Charitas enim operit multitudinem peccatorum. Diligebat Maria dominum,
Luc. 7. quoniam dominus diligebat Mariam, dicente ſcriptura: Diligebat Ieſus
Prouer. 10. Ioan. 11. Martham & ſororem eius Mariam & Lazarum. Fleuit Maria pro domino: quia dominus fleuit pro Maria, dicente ſcriptura: IESVS vt vidit Ma-
Ibidem. Ioan. 20. riam plorantem, turbauit ſemetipſum, & lachrymatus eſt. Sed illa flebat, quærens viuentem cum mortuis: iſte flebat reuocans mortuum ad viuentes,
Ioan. 11. ſecundum quod legitur: Ieſus ergo rurſus fremens in ſemetipſo clamauit voce magna, dicens: Lazare, veni foras. Et ſtatim prodijt, qui mortuus fue-
Rom. 5. rat. Abundauit igitur in Magdalena delictum, quia multis fuit vitijs irretita. Superabundauit & gratia, quoniam fuit virtutibus vniuerſis exornata. Quædam enim vitia ſibi inuicem aduerſantur, vt alia cum alijs haberi non poſſint: ſed vniuerſæ virtutes ſibi inuicem ſuffragantur, vt aliæ ſine alijs haberi non poſſint.

Rom. 15. De cætero fratres, quia quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, exemplo beatæ Mariæ Magdalenæ conuertamur ad dominum: quoniam pius eſt & multum miſericors, & præſtabilis ſuper mali-
Ioel 2. Ezech. 18. tia. Non enim vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur, & viuat. Sit ergo nobis eius exemplo dolor contritionis in corde, pudor confeſſionis in ore, labor ſatisfactionis in opere: quatenus dolore contritionis
Matt. 9. deleatur peccatum cogitationis, vt puella ſuſcitetur in domo. Pudore confeſſionis abluatur crimen locutionis, vt adoleſcens ſuſcitetur in porta. La-
Luc. 7. bore ſatisfactionis purgetur facinus actionis, vt ſuſcitetur Lazarus
Ioan. 11. de ſepulchro. Illo miſericorditer concedente, qui primò mi-
Ioan. 20. ſericorditer beatæ Mariæ Magdalenæ ſuæ reſurrectionis gaudium intimauit, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. AMEN.

(.·.).

In feſto B. Petri ad Vincula.

Allegorica huius diei Epiſtolæ expoſitio.

SERMO I.

Act. 12. MIſit Herodes rex manus, vt affligeret quoſdam de eccleſia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, appoſuit vt apprehenderet & Petrum.

Quia

QVia planè videmus hiſtoriam, plenè inueſtigemus allegoriã: ſub li-
tera ſpiritum, quaſi ſub cortice nucleum requirentes. Quia ſpiritus *Ioan. 6.*
eſt qui viuificat, caro nõ prodeſt quicquã. Sicut enim in imagine nõ
tam intendimus tabulã quàm picturã, ſic in expoſitione non tã de-
bemus hiſtoriã quàm figurã: quia tabulæ hiſtoriæ non ſemper æquè
reſpondent picturæ, allegoriæ eſt ſignificatum quandoque ſit malũ, & ſignifica-
tum bonum, & econuerſo. Miſit ergo Herodes rex manus, vt affligeret quoſdã *Herodes*
de Eccleſia. Herodes diabolus, Iudæi dæmones. Ille rex Iudæorum, iſte rex dæmo *quid myſti*
num. Ipſe enim eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Herodes itaque rex miſit ma *ce.*
nus vt affligeret quoſdam de eccleſia: quia diabolus poteſtatem exercet, vt flagel *Iob 41.*
let aliquos de congregatione fidelium. Occidit aũt Iacobum fratrem Ioannis *Iacobus*
gladio, quando ſeducit aliquem iuſtum: fratrem Ioannis, quaſi germanum gra- *quid.*
tiæ: quia nemo iuſtus niſi per gratiam. Occidit eum gladio, quando ſeparauit il-
lum à capite Chriſto, quia capnt viri Chriſtus, caput Chriſti Deus. Videns autẽ *1. Cor. 11.*
quia placeret Iudæis, appoſuit vt apprehenderet & Petrum. Lætantur dæmones
cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Et ideo videns Herodes quod *Prouer. 3.*
occiſio Iacobi placeret Iudæis, id eſt, cognoſcens diabolus, quod ſeductio iuſti
placeret dæmonibus, appoſuit vt apprehenderet & Petrum. Non quemlibet iu-
ſtum, non qualemcunq; fidelem: ſed ipſum Petrum prælatum Eccleſiæ. Abſor- *Petrus qd*
bet enim fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod Iordanis influat in *repræſentet*
os eius. Eſca enim electa eſt cibus ipſius. Nam ſi ſacerdos, qui eſt vnctus, peccaue *Iob. 40.*
rit, facit delinquere populum. Erat autem dies azymorum. Sicut perſonæ ſubli- *Leuit. 4.*
mitas peccatum exaggerat, ita ſolennitas temporis delictum augmẽtat. Et ideo *Peccatum*
non in quolibet tempore appoſuit Herodes apprehẽdere Petrum, ſed in diebus *aggrauan-*
azymorum: quando propter ſolennitatem maiorem, ſi delinquitur, magis pec- *tia duo.*
catur. An non Petrum apprehendit Herodes, quando Petrus contra ſuam pro-
miſſionem tertiò Chriſtum negauit? Apprehendit quidem, ſed nõ occidit: quia
reſpexit dominus Petrum.

Nos ergo fratres, & apprehenſionis modum, & ereptionis ordinem attenda-
mus, vt caueamus nobis ne capiamur: & ſi fortè capti fuerimus, prouideamus
nobis vt liberemur. Cum enim Herodes apprehendiſſet & Petrũ, miſit eũ in car *Captionis*
cerem: quia cũ diabolus ſeducit prælatum, inducit illum in conſuetudinem, vt *myſtice*
fœteat quaſi quatriduanus in monumento. Quia grauis carcer eſt praua cõſue- *modus.*
tudo, de qua non facile quis educitur, niſi per Dei gratiam liberetur. Quoniam *Carcer*
impius cum venerit in profundum vitiorum, contemnit. Tradens eũ quatuor *diaboli*
quaternionibus militũ cuſtodiendũ, id eſt, committens eum quatuor principi- *quid.*
bus dæmonum retinendũ. Sicut enim quatuor ſunt principales virtutes, videli- *Prouer. 18.*
cet iuſtitia, fortitudo, prudentia, temperantia: ita ſunt quatuor principales mo- *Quatuor*
di peccandi, quibus dæmones peccare faciunt homines & ſeducunt. Per fragili- *modi pec-*
tatem, & ſimplicitatẽ: per malignitatem & ſecuritatem. Siue per impotentiã, & *candi.*
ignorantiam: per induſtriã, & negligentiam. Per impotentiã vel fragilitatem, *I.*
contra fortitudinem. Per ignorantiã vel ſimplicitatẽ, cõtra prudentiam. Per *II.*
induſtriam & malignitatem, contra iuſtitiam. Per negligentiam vel ſecurita- *III.*
tem, contra temperantiam. Non eſt enim peccatum, quod non modorum iſto- *IIII.*
rum aliquo committatur. Iſti ſunt quatuor illi quadrantes, de quorum vltimo
Veritas dixit in Euangelio: Non exiet hinc, donec reddat nouiſſimnm quadran *Matth. 5.*
tem, id eſt, donec ſoluat in pœna, quicquid commiſit in culpa. Tradidit ergo eũ
quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum, volens poſt Paſcha produce- *Iacob. 1.*
re cum populo. Feſto durante noluit eũ producere populo, id eſt, tradere eũ dæ- *Oratio*
monibus puniendum, vt quia peccatum conſummatũ generat mortem, eũ re- *quantum*
truderent in infernũ. Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere: quod myſticè fit, *valeat.*
quando prælatus fouetur in praua conſuetudine. Oratio autem fiebat ab eccle- *Iacob. 5.*
ſia ſine intermiſſione ad Deum pro eo. Ex hoc patet, quantũ valeat iuſti depre- *Eccleſia*
catio, modò aſſidua: quandoquidẽ per orationes ecce peccator de praua cõſuetu- *pro ſummo*
dine liberatur. Ex hoc quoq; colligitur, quod vniuerſalis eccleſia pro ſummo *pontifice*
põtifice ſine intermiſſione debet orare. Cum aũt producturus eũ eſſet Herodes, *orare de-*
bet.

in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus.
Ioan. 3. Qui iacet in culpa, dormit in nocte. Nam qui malè agit, odit lucem, & ideo Petrus in ipſa nocte erat dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus.
Cathena duæ myſticè quid. Duæ cathenæ ſunt cupiditas & concupiſcentia, vna mentis, altera carnis. Duo milites ſunt duo dæmones, qui tentant per cupiditatem rerum, & concupiſcentiam mulierum. Ideoque Petrus erat dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus: & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem. Oſtium per quod intratur ad carcerem, eſt opus per quod intratur ad conſuetudinem. Oſtium
Cuſtodes ante oſtiũ quid myſtice ſignent. ergo carceris cuſtoditur, quando peccatum conſuetudinis frequentatur. Illi qui cuſtodiunt carcerem ante oſtium, ſunt libertas peccãdi, & voluptas peccati. Nihil enim magis fouet conſuetudinem prauam, quàm delectatio culpæ, & impunitas pœnæ.
Liberationis ordo quis. Et ecce angelus domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo. Hactenus modum captionis audiſtis, amodò liberationis ordinem audiatis. Herodes apprehendit Petum, & miſit eum in carcerem. Angelus autem domini, non inſtigator aut hoſtis, ſed viſitator & cuſtos, aſtitit ad protegendum & liberandum: & ideo lumen gratiæ refulſit In habitaculo, quod tenebris peccatorum fuerat obſcuratum: percuſſoque latere Petri, lancea charitatis, de qua ſponſa dicit in
Cap. 2. Canticis: Vulnerata charitate ego ſum, excitauit eum à ſomno peccati, dicens: Surge velociter: iuxta quod dicit Apoſtolus: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Et ceciderunt cathenæ de manibus eius.
Cathena quando cadant de manibus noſtris. Tunc cathenæ cadunt de manibus noſtris, quando cupiditas & concupiſcentia decidunt ab operibus: vt iam nec cupiditas cupiat, nec concupiſcentia concupiſcat. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Non ſufficit nobis malum dimittere, niſi bonũ etiam faciamus. Propter quod
Pſal. 33. dicitur: Diuerte à malo, & fac bonum. Et ideo poſtquam ceciderunt cathenæ de manibus dicitur illi: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Ac ſi dicatur: Aſtringe te cingulo continentiæ, contra concupiſcentiam: & aſſume tibi exempla iu-
Luc. 12. ſtitiæ, contra cupiditatem. Iuxta quod dominus præcipit: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Pedes enim ſunt opera, caligæ
Matt. 5. ſunt exempla. De quibus profectò dominus ait: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. Ex hoc moraliter datur intelligi, quod viri religioſi exigente neceſſitate
Veſtimenta myſtice qua. poſſunt aliquando rigorem ordinis temperare: quia Petrus in carcere cingulũ relaxauit. Et dixit illi: Circunda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me. Veſtimenta ſunt opera. De quibus alibi dicitur; Omni tempore veſtimenta tua ſint
Eccleſ. 9. candida, id eſt, opera tua munda. Ille ergo circundar ſibi veſtimentum ſuum, & ſequitur angelum, qui ornat ſe operibus bonis, & ſequitur Chriſtum. Et exiens ſequebatur eum: & neſciebat quia verum eſt quod fiebat per angelum. Exiſtimabat autem ſe viſum videre. Quicquid in tempore agitur vanitas eſt, non veritas,
Eccleſ. 1. reſpectu æternitatis: non ſtatus, ſed ſomnus, Salomone atteſtante: Vidi in om-
Pſal. 75. nibus vanitatem, & nihil permanere ſub ſole. Pſalmiſta quoque dicente: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Cum autem homo euigilauerit in futuro, tunc conuertetur ad ſe quia tanquam ab alieno redibit ad proprium. Cum verò anima diſtrahitur per occupationes humanas mũdanas, & diſtenditur per ſolicitudines ſeculares, tũc alienatus eſt à ſe, tanquã abiens in regionem longinquam, eũ non reducitur ad cogitandũ de Deo, & meditandũ de ſe, quid fiet liberè poſt hanc vitam: quia corpus quod corrũpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio ſenſuũ multa cogitãtem. Tunc verò reuertitur ad ſe, vt verè dicere poterit: Nunc ſcio verè, quia miſit dominus angelum ſuũ, & eripuit me de manu Herodis, &c. Tranſeuntes autem primam & ſecundam cuſtodiam venerũt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltrò aperta eſt eis. Dicitur autem angelus tranſire cum Petro, quia faciebat illum tranſire primam & ſecundam cuſtodiã, hoc eſt, præ-
Porta ferrea. terire voluntatẽ peccati, & libertatem peccandi, quibus peccator in praua cõſue-
Pſal. 16. tudine cuſtoditur. Porta ferrea eſt pſecutio dura, de qua dicit Propheta: Propter

verba

verba labiorũ tuorum ego cuſtodiui vias duras. Hæc ducit ad ciuitatem: quia arcta eſt via quæ ducit ad vitam. Quæ vltro aperta eſt eis. Quia fidelis eſt Deus, qui non patitur fideles ſuos tentari ſupra q̃ poſſunt: ſed facit cũ tentatione prouentum. Et exeuntes proceſſerunt vicũ vnum. Exierunt, videlicet mundum iſtum, in quo quandiu ſumus, tanq̃ in vico peregrinamur à domino. Et continuò diſceſſit angelus ab eo: quia poſt hanc vitam, cum peruenitur ad illam, non eſt neceſſarius viſitator aut cuſtos: quia Deus eſt omnia in omnibus. *Matth. 7.* *1. Cor. 10.* *2. Cor. 5.* *Col. 3.*

Nos ergo fratres & filij, ſine intermiſſione oremus ad dominũ, vt mittat angelum ſuum, qui eruat nos de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum, Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Feſto D. Laurentij martyris.

De operibus, miraculis, & tormentis B. Laurentij: de multiplici igne: de viſitatione Dei: quomodo ab auaritia, ſuperbia & ambitione B. Laurentius fuerit alienus, ſed patiens & fortis, & demum collationem facit inter Pharaonem regem Aegypti, & B. Laurentium Archidiaconum Eccleſiæ Chriſti.

SERMO I.

PRobaſti, domine, cor meum, & viſitaſti nocte: igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas. *Pſal. 16.*

TRia ſunt, quæ B. Laurentium glorioſe commendant: opera, miracula, & tormenta. Opera iuſta, miracula clara, tormenta crudelia. Propter hæc tria propheticis verbis clamabat ad dominum: Probaſti cor meum, operibus iuſtis: viſitaſti nocte, miraculis claris: igne me examinaſti, tormẽtis crudelibus. Probaſti cor meũ operibus iuſtis: quia iam theſauros tuos expendi, quos tradidiſti mihi. Diſperſit enim dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Viſitaſti me nocte, miraculis claris: quia mea nox obſcurum non habet, ſed omnia in luce clareſcũt. Laurentius enim bonum opus operatus eſt, qui per ſignum crucis cæcos illuminauit. Igne me examinaſti, tormentis crudelibus: quoniam in craticula te Deum non negaui, ſed in ignem applicatus te Chriſte cõfeſſus ſum. Stringebant enim corporis mẽbra poſita ſuper craticulã, ſubijciẽtibusq; miniſtris prunas inſultat Leuita Chriſti. Probaſti cor meum, operibus iuſtis, quoniã à fructu arbor cognoſcitur. Non enim poteſt arbor mala fructus bonos facere. Viſitaſti me nocte, miraculis claris: quia mirabilis Deus in ſanctis ſuis, ipſe dat virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. Igne me examinaſti, tormentis crudelibus. Nam beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quã repromiſit Deus diligentibus ſe. Ergo probaſti cor meum, &c. *Commendatur S. Laurentius à tribus.* *Pſal. 111.* *Matt. 7.* *Pſal. 67.* *Iacob. 1.*

Triplex eſt ignis, ſpiritualis, artificialis, & naturalis. Sed inter hos multiplex eſt naturæ diuerſitas. Nã quidã ignis nõ vrit, ſed lucet; quidã non lucet, ſed vrit; quidam & lucet, & vrit. Non vrit & lucet ignis empyrei: non lucet, ſed vrit ignis inferni: lucet & vrit ignis camini. Rurſus quidam ignis ſemper viuit, & nunquam moritur; quidam aliquando viuit, & aliquando moritur; quidam ſtatim vt viuit, ſtatim & moritur. Semper viuit, & nunquam moritur ignis ſyderis: aliquando viuit, & aliquando moritur ignis fornacis: ſtatim vt viuit, ſtatim & moritur ignis fulguris. Item quidam ignis paſcitur & cõſumit, quidam conſumit & non paſcitur, quidã paſcitur, & non conſumit. Paſcitur & conſumit ignis vſualis, conſumit & non paſcitur ignis ſolaris, paſcitur & non conſumit ignis gehennalis. Scriptum eſt enim: Sicut oues in inferno poſiti *Ignis triplex.* *Pſal. 48.* *Apoc. 9.*

ſunt,

in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus.
Ioan. 3. Qui iacet in culpa, dormit in nocte. Nam qui male agit, odit lucem, & ideo Petrus in ipſa nocte erat dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus.
Cathena duae myſticè quid. Duæ cathenæ ſunt cupiditas & concupiſcentia, vna mentis, altera carnis. Duo milites ſunt duo dæmones, qui tentant per cupiditatem rerum, & concupiſcentiam mulierum. Ideoque Petrus erat dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus: & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem. Oſtium per quod intratur ad carcerem, eſt opus per quod intratur ad conſuetudinem. Oſtium
Cuſtodes ante oſtiũ quid myſticè ſignent. ergo carceris cuſtoditur, quando peccatum conſuetudinis frequentatur. Illi qui cuſtodiunt carcerem ante oſtium, ſunt libertas peccãdi, & voluptas peccati. Nihil enim magis fouet conſuetudinem prauam, quàm delectatio culpæ, & impunitas pœnæ.

Liberationis ordo quis. Et ecce angelus domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo. Hactenus modum captionis audiſtis, amodò liberationis ordinem audiatis. Herodes apprehendit Petum, & miſit eum in carcerem. Angelus autem domini, non inſtigator aut hoſtis, ſed viſitator & cuſtos, aſtitit ad protegendum & liberandum: & ideo lumen gratiæ refulſit in habitaculo, quod tenebris peccatorum fuerat obſcuratum: percuſſoque latere Petri, lancea charitatis, de qua ſponſa dicit in
Cap. 2. Canticis: Vulnerata charitate ego ſum, excitauit eum à ſomno peccati, dicens: Surge velociter: iuxta quod dicit Apoſtolus: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Et ceciderunt cathenæ de manibus eius.
Cathena quando cadant de manibus noſtris. Tunc cathenæ cadunt de manibus noſtris, quando cupiditas & concupiſcentia deciduntab operibus: vt iam nec cupiditas cupiat, nec concupiſcentia concupiſcat. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Non ſufficit nobis malum dimittere, niſi bonũ etiam faciamus. Propter quod
Pſal. 33. dicitur: Diuerte à malo, & fac bonum. Et ideo poſtquam ceciderunt cathenæ de manibus dicitur illi: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Ac ſi dicatur: Aſtringe te cingulo continentiæ, contra concupiſcentiam: & aſſume tibi exempla iu-
Luc. 12. ſtitiæ, contra cupiditatem. Iuxta quod dominus præcipit: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Pedes enim ſunt opera, caligæ
Matt. 5. ſunt exempla. De quibus profectò dominus ait: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cæliseſt. Ex hoc moraliter datur intelligi, quod viri religioſi exigente neceſſitate
Veſtimenta myſticè quae. poſſunt aliquando rigorem ordinis temperare: quia Petrus in carcere cingulũ relaxauit. Et dixit illi: Circunda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me. Veſti-
Eccleſ. 9. menta ſunt opera. De quibus alibi dicitur; Omni tempore veſtimenta tua ſint candida, id eſt, opera tua munda. Ille ergo circundat ſibi veſtimentum ſuum, & ſequitur angelum, qui ornat ſe operibus bonis, & ſequitur Chriſtum. Et exiens ſequebatur eum: & neſciebat quia verum eſt quod fiebat per angelum. Exiſtimabat autem ſe viſum videre. Quicquid in tempore agitur vanitas eſt, non veritas,
Eccleſ. 1. reſpectu æternitatis: non ſtatus, ſed ſomnus, Salomone atteſtante: Vidi in om-
Pſal. 75. nibus vanitatem, & nihil permanere ſub ſole. Pſalmiſta quoque dicente: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Cum autem homo euigilauerit in futuro, tunc conuertetur ad ſe quia tanquam ab alieno redibit ad proprium. Cum verò anima diſtrahitur per occupationes humanas mũdanas, & diſtenditur per ſolicitudines ſeculares, tũc alienatus eſt à ſe, tanquã abiens in regionem longinquam, cũ non reducitur ad cogitandũ de Deo, & meditandũ de ſe, quid fiet liberè poſt hanc vitam: quia corpus quod corrũpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio ſenſuũ multa cogitãtem. Tunc verò reuertitur ad ſe, vt verè dicere poterit: Nunc ſcio verè, quia miſit dominus angelum ſuũ, & eripuit me de manu Herodis, &c. Tranſeuntes autem primam & ſecundam cuſtodiam venerũt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltrò aperta eſt eis. Dicitur autem angelus tranſire cum Petro, quia faciebat illum tranſire primam & ſecundam cuſtodiã, hoc eſt, præ-
Porta ferrea. terire voluntatẽ peccati, & libertatem peccandi, quibus peccator in praua cõſue-
Pſal. 16. tudine cuſtoditur. Porta ferrea eſt pſecutio dura, de qua dicit Propheta: Propter

verba

verba labiorũ tuorum ego cuſtodiui vias duras. Hæc ducit ad ciuitatem: quia ar- Matth. 7.
cta eſt via quæ ducit ad vitam. Quæ vltro aperta eſt eis. Quia fidelis eſt Deus, qui 1. Cor. 10.
non patitur fideles ſuos tentari ſupra q̃ poſſunt: ſed facit cũ tentatione prouen-
tum. Et exeuntes proceſſerunt vicũ vnum. Exierunt, videlicet mundum iſtum,
in quo quamdiu ſumus, tanq̃ in vico peregrinamur à domino. Et continuò diſ- 2. Cor. 5.
ceſſit angelus ab eo: quia poſt hanc vitam, cum peruenitur ad illam, non eſt ne- Col. 3.
ceſſarius viſitator aut cuſtos: quia Deus eſt omnia in omnibus.

Nos ergo fratres & filij, ſine intermiſſione oremus ad dominũ, vt mittat angelum ſuum, qui eruat nos de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum, Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Feſto D. Laurentij martyris.

De operibus, miraculis, & tormentis B. Laurentij: de multiplici igne: de viſitatione Dei: quomodo ab auaritia, ſuperbia & ambitione B. Laurentius fuerit alienus, ſed patiens & fortis, & demum collationem facit inter Pharaonem regem Aegypti, & B. Laurentium archidiaconum Eccleſiæ Chriſti.

SERMO I.

PRobaſti, domine, cor meum, & viſitaſti nocte: Pſal. 16.
igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.

TRia ſunt, quæ B. Laurentium glorioſe commendant: opera, mira-
cula, & tormenta. Opera iuſta, miracula clara, tormenta crudelia. Commendatur S.
Propter hæc tria propheticis verbis clamabat ad dominum: Proba- Laurentius
ſti cor meum, operibus iuſtis: viſitaſti nocte, miraculis claris: igne à tribus.
me examinaſti, tormẽtis crudelibus. Probaſti cor meũ operibus iu-
ſtis: quia iam theſauros tuos expendi, quos tradidiſti mihi. Diſperſit enim dedit Pſal. 111.
pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Viſitaſti me nocte, miraculis
claris: quia mea nox obſcurum non habet, ſed omnia in luce clareſcũt. Lauren-
tius enim bonum opus operatus eſt, qui per ſignum crucis cæcos illuminauit.
Igne me examinaſti, tormentis crudelibus: quoniam in craticula te Deum non
negaui, ſed in ignem applicatus te Chriſte cõfeſſus ſum. Stringebant enim cor-
poris mẽbra poſita ſuper craticulã, ſubijciẽtibusq́; miniſtris prunas inſultat Le-
uita Chriſti. Probaſti cor meum, operibus iuſtis, quoniã à fructu arbor cogno-
ſcitur. Non enim poteſt arbor mala fructus bonos facere. Viſitaſti me nocte, mi- Matt. 7.
raculis claris: quia mirabilis Deus in ſanctis ſuis, ipſe dat virtutem & fortitudi- Pſal. 67.
nem plebi ſuæ. Igne me examinaſti, tormentis crudelibus. Nam beatus vir, qui Iacob. 1.
ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quã
repromiſit Deus diligentibus ſe. Ergo probaſti cor meum, &c.

Triplex eſt ignis, ſpiritualis, artificialis, & naturalis. Sed inter hos multiplex Ignis triplex.
eſt naturæ diuerſitas. Nã quidã ignis nõ vrit, ſed lucet; quidã non lucet, ſed vrit;
quidam & lucet, & vrit. Non vrit & lucet ignis empyrei: non lucet, ſed vrit ignis
inferni: lucet & vrit ignis camini. Rurſus quidam ignis ſemper viuit, & nun-
quam moritur; quidam aliquando viuit, & aliquando moritur; quidam ſta-
tim vt viuit, ſtatim & moritur. Semper viuit, & nunquam moritur ignis ſy-
deris: aliquando viuit, & aliquando moritur ignis fornacis: ſtatim vt vi-
uit, ſtatim & moritur ignis fulguris. Item quidam ignis paſcitur & cõſumit, qui-
dam conſumit & non paſcitur, quidã paſcitur, & non conſumit. Paſcitur & con
ſumit ignis vſualis, conſumit & non paſcitur ignis ſolaris, paſcitur & non Pſal. 48.
conſumit ignis gehennalis. Scriptum eſt enim: Sicut oues in inferno poſiti Apoc. 9.
ſunt,

ſunt, mors depaſcet eos : ſed optabunt homines mori, & fugiet mors ab illis.
Quia verò Philoſophicum eſt magis quàm theologicum rerum indagare natu
Ignis ſpiritualis triplex. ras: nos qui ſpirituales eſſe debemus, de ſpiritualibus proſequamur. Eſt enim
ignis culpæ, ignis pœnæ, & ignis gratiæ. Ignis culpæ, liuor inuidiæ, vel ardor con
cupiſcentiæ, de quo legitur: Super eos cecidit ignis, & non viderunt ſolem. Et ali
I. *Pſal. 57.* bi: Aſcendit ignis, & combuſſit ſpecioſa deſerti. Ignis pœnæ, dolor eſt com-
Ioel. 1. punctionis, vel mœror compaſſionis. De quo dicitur: Hoc faciens, carbones
II. ignis congeres ſuper caput eius. Et alibi: Concaluit cor meũ intra me, & in me-
Rom. 12. ditatione mea exardeſcet ignis. Ignis gratiæ, feruor charitatis, vel ſplendor ve
Pſal. 38. ritatis, de quo ſcribitur: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accẽ-
III. datur? Et alibi: De excelſo miſit ignem in oſſibus meis. Item, eſt ignis diabo-
Luc. 12. licus, angelicus, diuinus. De primo dicitur: Ignis de cælo cecidit, ſecundũ illud:
Thre. 1. Videbam ſatanam quaſi fulgur de cælo cadentem. De ſecundo ſcribitur: Qui fa
Luc. 10. cit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem. De tertio legitur:
Pſal. 103. Deus noſter ignis conſumens eſt.
Deut. 4. Rurſus, eſt ignis perſecutionis, ignis increpationis, & ignis purgationis. De
Pſal. 65. primo legitur: Probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argen-
Exod. 22. tum. De ſecundo dicitur: Si quis ſuccenderit ignem, & ignis deſtruxerit ſegetes,
1. Cor. 3. ille tenetur qui ſuccendit ignem. De tertio ſcribitur: Vniuſcuiuſque opus qua-
le ſit, ignis probabit.
Amplius: Eſt ignis doctrinæ ſacræ, ignis cauteriatæ conſcientiæ, & ignis æternę
Deut 33. vindictæ. De primo legitur: Venit dominus de mõte Pharan, & in manu eius
Ezech. 28. ignea lex. De ſecundo ſcribitur: Producam ignem de medio tui, qui cõmedat te.
Matth. 25. De tertio dicitur: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, &c. Præterea eſt
Leuit. 6. ignis myſtici ſacrificij, de quo legitur: Ignis in altari meo ſemper ardebit. Ignis
Pſal. 104. ſuperni præſidij, de quo dicitur: Expandit nubẽ in protectionẽ eorum, & ignẽ
Pſal. 49. vt luceret eis per noctẽ. Eſt etiã ignis diuini iudicij, de quo ſcribitur: Ignis in cõ-
Pſal. 35. ſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Quia verò iudicia Dei
Gen. 19. abyſſus multa, ignis diuini iudicij multis de cauſis emittitur. Ad vltionẽ, vt ibi:
3. Reg. 19. Pluit dominus ſuper Zodomam & Gomorrã ſulphur & ignem à domino de cę-
3. Reg. 18. lo. Ad ſignificationem, vt ibi: Tranſit ignis, ſed non in igne dominus. Ad pro-
bationẽ, vt ibi: Domine Deus patrum noſtrorum, exaudi me hodie, vt diſcat po
pulus iſte, quia tu es dominus Deus meus. Et deſcendit ignis de ſublimi, & deuo
rauit holocauſtum & ligna.
Eſt ignis bonus, de quo dicit Ioannes: Ego baptizo vos in aqua: medius autem
Matt. 3. veſtrum ſtat, qui baptizat vos ſpiritu ſancto & igne. Eſt & ignis malus, de quo
Eſa. 66. dicit Propheta: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.
Cum ergo tot ſpecies ignis ſcriptura ſacra diſtinguat, quo igne glorioſus mar-
Duplici igne examinatus fuit B. Laurentius. tyr & leuita Laurentius, propheticis verbis examinatum ſe fuiſſe teſtatur: Pro-
baſti cor meum, inquit, & viſitaſti nocte: igne me examinaſti, & non eſt in-
uenta in me iniquitas. Examinatus eſt quidem igne perſecutionis, & igne di-
lectionis. Igne perſecutionis in corpore, igne dilectionis in corde. Igne perſe-
Rom. 8. cutionis in aduerſis, igne dilectionis in proſperis: quia probauit eum Deus &
Viſitat Deus dupliciter. viſitauit. Probauit in die, viſitauit in nocte. Probauit in proſperis, viſitauit
in aduerſis. In proſperitate fuit humilis & miſericors, in aduerſitate fuit fortis
& patiens. In neutro defecit, ſed in vtroque profecit. Quia diligentibus Deum
Luc. 1. omnia cooperantur in bonum: his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt
Pſal. 88. ſancti.
Inter proſpera duo maximè cor hominis corrumpunt. Deus autem dupliciter viſitat, conferendo gratiam, & inferendo vindi-
ctam. De primo legitur: Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſita-
uit nos oriens ex alto. De ſecundo deſcribitur: Viſitabo in virga iniquitates eo-
rum, & in verberibus peccata eorum. Verum inter omnia proſpera duo maxi-
mè ſolent cor humanum corrumpere, videlicet opes, & dignitates. Opes enim
1. Tim. 6. cupidum faciunt, dignitates ſuperbum. Porrò ſcriptura ſacra docente didi-
Eccleſ. 10. cimus, quod radix omnium malorum eſt cupiditas: & initium omnis pec-
1. Tim. 6. cati eſt ſuperbia. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem &
laque-

laqueum diaboli. Homo verò, qui cum in honore eſſet, non Intellexit, comparatus eſt iumentis inſiplentibus, & ſimilis factus eſt illis. Multos enim ſeduxit cupiditas & damnauit. Achior lapidatus interijt, quia tulit aurum & argentnm de anathemate Ierichο. Giezi lepra percuſſus eſt, quia petijt & accepit aurum & argentum & veſtes ſub nomine Helizei. Iudas laqueo ſe ſuſpendit, quia vendidit ſanguinem iuſti. Fur enim erat & loculos habens, ea quæ mittebantur pottabat. Non ſic, non ſic B. Laurentins: qui cum eccleſiæ theſanros haberet reconditos, non paucos ant modicos, ſed tot & tantos, quos etiã Romanus princeps cuperet vehementer habere, non eos ſibi tetinuit, non parentibus tradidit, ſed diſperſit, dedit pauperibus: & ideo iuſtitia eius permanet in ſeculum ſeculi. Conſiderent hoc qui facultates eccleſiæ, qui patrimonium crucifixi in delicias proptias luxurioſe conſumunt, vel in diuitias propinquorum immoderatè diſtribuunt, pauperes autem negligunt & egenos contemnunt. Nam qui habet ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo chatitas Dei manet in illo? Deus autem non tam fecit diuites ptopter pauperes, quàm pauperes ptoptet diuites: quia plus proficit diuitibus quod diſtribuũt, quàm pauperibus quod accipiũt. Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cũ defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Sicut nõ tam bonis vtitur propter malos, quàm malis vtitur propter bonos: quia non granum propter flagellum, ſed flagellum factum eſt proptet granũ. Sed & ſuperbia multos extulit & proſtrauit. Nabuchodonoſor, quia potentiam ſuam ſupetbè iactauit, regnum amiſit, & cum beſtijs qnaſi bos fœnum comedit. Sennacherib, quia os ſuum poſuit in cælum, & contra Deum ſupetbè locutus eſt, in templo Neſrath à filijs eſt occiſus. Aman, quia diuinum ſibi voluit honorem impendi, ſuſpenſus eſt in patibulo. Non ſic, non ſic B. Laurentius, qui cum eſſet apoſtolicæ ſedis archidiaconus, ſummus poſt primum, vel primus potius poſt ſummũ, quærebat pauperes ſanctos per regiones & vicos, per domos & cryptas, quotum pedes lauabat, & oſculis confouebat, magiſtri ſecutus exemplum, qui cum lauiſſet pedes diſelpulorum, adiecit: Exemplum dedi vobis, vt ſimiliter vos faciatis.

Pſal. 48. Cupiditas multos ſeduxit. Ioſua. 7. 4. Reg. 5. Matth. 27. Mar. 14. Ioan. 12. Charitas B. Laurẽtij Pſal. 111. Patrimonij crucifixi dilapidatores notantur. 1. Ioan. 3. Luca 16. Superbia multos proſtrauit. Dan. 4. 4. Reg. 19. Eſaia 37. Eſther. 7. Humilitas B. Laurẽtij Ioan. 13.

Inter aduerſa quoq; duo ſolẽt maximè cor humanũ ſubuertere, ſcilicet, damna terũ, & pericula perſonarũ. Illa ptoptet timotẽ mundanum, iſta propter humanũ. Herodes enim timens amittere regnum, innocẽtes occidit. Iudęi quoque timẽtes, ne Romani venirent & auferrent eis locum & gentem, inierunt conſilium, vt Ieſum caperent & occidetent. Pettus autem qui dixerat, Etſi oportuerit me mori tecum, non te negabo, timore mortis, ad vocem ancillæ negauit. Marcellinus quoque, qui diu confeſſor extiterat, thurificauit Idolis formidine paſſionis. De talibus ſctiptum eſt: Filij Effrem intendentes arcum, & mittentes ſagittas ſuas, conuetſi ſunt in die belli. Multi namque mittentes manum ad aratrum, & reſpiciẽtes retro cum vxore Loth, in ſtatuam ſalis conuetſi ſunt. Non ſic, non ſic B. Laurentius, qui cum conſpicetet Sixtum epiſcopum & diacones eius ad martyrij tormenta deduci, fortis & intrepidus exclamabat: Quò progtedetis ſine filio pater? quò ſacerdos ſancte ſine diacono properas? Noli me derelinquere pater ſancte: quia iam theſãuros tuos expendi, quos tradidiſti mihi. Non erat ambitioſus honoris, non cupidus dignitatis, vt deſideraret mortem prælati, quatenus ipſe poſt illũ ad prælationẽ aſcenderet. Non enim deſiderabat prælato ſuccedete, qui volebat cum prælato decedere: ſed cupiebat diſſolui & eſſe cum Chriſto, non timens eos qui corpus occidunt, animam aũt occidere non poſſunt: Sed eum timens, qui corpus & animam poteſt mittere in gehennam. Indutus enim virtute ſpiritus ex alto, tã fortis extitit, tam patiens perdurauit: vt inter ipſa tormenta tam dira, tam dura, vt horribile ſit non ſolum ea dicere, verum etiam andire, diceret ad tyrannũ: Diſce miſer, quia carbones tui non ardorem, ſed refrigerium mihi præſtant. Ecce miſer, aſſaſti partem vnam, regira aliam & manduca. Chriſtum ergo ſine timore confeſſus eſt, cum amore ſecutus: vt moriens de morte triumphatet, viuens cum vita regnaret. Tanquam aurum in fornace probauit eum: vt probatio

Inter aduerſa quanam cor hominis maxime ſubuertant. Matth. 2. Ioan. 12. Mat. 26. Pſal. 77. Luc. 9. Rom. 5. Matth. 10. Luc. 24. Sap. 3. 1. Pet. 1.

fidei

fidei multo precioſior auro, quod per ignem probatur, inueniretur in laudem, & gloriam & honorem: quoniam iniquitas in eo inuenta non fuit. *Pſal. 46.*

Quia verò contraria iuxta ſe poſita clarius eluceſcunt, proponamus in medio Pharaonem, qui defecit in proſperis & aduerſis, vt ex comparatione duorum, illius vitium, iſtius virtutem extollamus. Ille namque fuit rex in terra Aegypti, iſte archidiaconus in eccleſia Chriſti. Ille tyrannus corporum, iſte medicus animarum. Ille temporalium rector, iſte ſpiritualium miniſtrator. Ille beneficia Ioſeph penitus ignorabat, iſte dona Dei iugiter memorabat. Ille populũ Dei detinebat in ſeruitute, iſte theſaurum eccleſiæ habebat in poteſtate. Ille populum duris angarijs affligebat, iſte theſaurum eccleſiæ largis muneribus erogabat. Ad illum venerunt Moyſes & Aaron, vt populum Dei liberarent: in iſtum inſurrexerunt Decius & Valerianus, vt eccleſiæ theſauros diriperent. Miniſtri Dei contra ſeruum diaboli, miniſtri diaboli contra ſeruum Dei. Decius & Valerianus intonabant minis. Moyſes & Aaron coruſcant miraculis. Illi proponebant ſæua præcepta, iſti dabant conſilia. Pharao tamen ſanis conſilijs noluit acquieſcere, Laurentius ſæuis præceptis noluit obedire. Ille nomen Dei ſuperbè contempſit, iſte nomẽ eius humiliter prædicauit. Ille populum grauius affligebat, iſte theſaurum largius erogabat. Illum tandem Moyſes & Aaron decem plagis mirabiliter percuſſerunt, iſtum Decius & Valerianus decẽ tormentis cruciarũt. Primò namque B. Laurentius fuit recluſus in carcere, ſecũdò ſcorpionibus cæſus, tertiò vinctus cathenis, quartò fuſtibus flagellatus, quintò laminis ignitis aduſtus, ſextò maceratus plumbatis, ſeptimò in cathaſta proſtratus & protenſus, octauò cõtuſus lapidibus, nonò furcis compreſſus, decimò flammis aſſatus. Verùm ille plagis reuocari non potuit, iſte tormentis inclinari nequiuit. Ille magis ac magis indurabatur in malo, iſte magis ac magis confortabatur in bono. Cæterùm, quia contrarij fuerunt in vita, contrarij quoque fuerunt in morte. Nam ille ſuper currum fuit aquis ſubmerſus, iſte ſuper craticulam fuit igne crematus. At ille de aquis niuium tranſiuit ad incendium, iſte de igne tranſiuit ad refrigerium. Ille deſcendit in conſortium dæmonum, iſte aſcendit in conſortium angelorum.

Collatio inter Pharaonem & S. Laurentium. Exod. 2. Exod. 4. Decem tormenta S. Laurentij. Exod. 14. Iob. 24.

De cætero fratres, quia quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, habeamus exemplum B. Laurentij, miſericordiam, humilitatem in proſperis, fortitudinem & patientiam in aduerſis: vt ſimus miſericordes in corde, miſericordes in ore, miſericordes in opere. Corde per compaſſionem, ore per correptionem, opere per ſubuẽtionem. Vt ſimus humiles ad maiores, ad pares, & ad minores. Ad maiores per debitam neceſſitatem, ad pares per mutuam charitatem, ad maiores per ſuperabundantem humilitatem. Vt ſimus fortes in corde, fortes in ore, fortes in opere. Corde contra timorem, ore contra pudorem, opere contra laborem. Vt ſimus patientes in damnis, in opprobrijs, in flagellis, ne concipiamus dolorem, ne pariamus furorem, ne nutriamus rancorem, ſed iuxta præceptum dominicum diligamus inimicos noſtros, benefaciamus his qui oderunt nos, & oremus pro perſequentibus & calumniantibus nos. Præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Rom. 15. Imitandus eſt nobis S. Laurentius. Matt. 5.

In eodem Feſto.

De triplici craticula, item de craticula pœnitentium, perfectorum, & martyrum: de duplici confeſſione, & multiplici altari.

SERMO

SERMO II.

FAcies craticulam in modum retis æneam,per cuius quatuor angulos erunt quatuor annuli, quos pones ſuper arulam altaris. *Exod. 27.*

TRes craticulas legimus in ſctipturis. Vnam, ſuper quam carnes ſacri-
ficiorum aſſabantur. Alteram, ſuper quam panes azymi coqueban- *Craticula*
tur. Aliam, ſuper quam homines damnaticij cremabantur. De pri- *triplex.*
ma reperitur in Exodo: Facies craticulam in modum retis æneam,
& pones ſuper arulam altatis. De ſecundo legitur in Leuitico: Si ſa-
crificium fuerit de craticula, ſimila oleo conſpergetur. De tertio dicitur ab Hi- *Leuit. 2.*
ſtoriographo: Stringebant corporis membra poſita ſuper craticulam. Super hãc
craticulam glorioſus martyr & Leuita Laurẽtius igne crudeli, vel potius, igni-
ta crudelitate crematus eſt. Verùm ardedat interius ignis amoris, qui refrigera-
bat exterius ignem ardoris. Ignis interior mitigabat exteriorem: ſed ignis exte-
rior accendebat interiorem. Fortis eſt enim vt mors dilectio: & dura ſicut infer-
nus æmulatio. Aquæ multæ non poſſunt extinguere charitatem. Hinc enim B. *Cant. 8.*
Laurentius pura voce clamabat ad dominum: In craticula te Deum non nega- *Ibidem.*
ui, & ad ignem applicatus te Chriſte confeſſus ſum: probaſti cor meum & viſita-
ſti nocte, igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas. *Pſal. 16.*

Sit ergo prima craticula pœnitentium, ſecunda craticula perfectorum, tertia
craticula martyrum. Ad craticulam martyrum pertinet primum capitulum, *Craticula*
quod audiſtis in Euangelio: Niſi granũ frumenti, cadens in terram mortuum *martyrum*
fuerit, ipſum ſolum manet. Si vero mortuum fuerit, multum fructũ adfert. Gra *Ioan. 12.*
num frumenti eſt verbum Dei, quo fruuntur homines & angeli ſancti. Hoc gra
num in terram cecidit, quando Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. *Ioan. 1.*
Nam verbum miſit dominum in Iacob, & cecidit in Iſrael. Cecidit ergo, quan- *Eſa. 9.*
do Chriſtus exinaniuit ſe, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominũ *Phil. 2.*
factus, & habitu inuentus vt homo. Mortuum autem fuit, quando Chriſtus *Ibidem.*
factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Multum fructum *Ibidem.*
attulit: quia propter hoc exaltauit illum Deus, & dedit illi nomen, quod eſt ſu-
per omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtri-
um & infernorum, & omnis lingua cõfiteatur, quia dominus noſter Ieſus Chri
ſtus in glotia eſt Dei patris. Antequam hoc granum frumenti fuiſſet mortuum,
modicum attulit fructum, ſicut ipſe dicit in Pſalmo: Singulariter ſum ego, do- *Pſal. 140.*
nec tranſeam. Poſtquam autem mortuum fuit, multum fructum attulit, ſicut *Ioan 13.*
ipſe dixit in Euangelio: Cum exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipſum. *Exod. 1.*
Vnde in Exodo legitur de filijs Iſrael, quod quantò plus opprimebantur, tantò *Ioan. 1.*
magis multiplicabantur & creſcebant. Eſt & verbum Dei, quod Deus eſt. Nam *Verbũ Dei*
Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Eſt & verbum Dei, quod nõ eſt *dupliciter*
Deus, de quo dicit ſcriptura: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, *acceptum.*
quod procedit de ore Dei. Verbum Dei quod Deus eſt, niſi cadẽs in terram mor- *Deut. 8.*
tuum fuiſſet, nullum fructum profectò tuliſſet, quia nihil naſci profuit, niſi re- *Matth. 4.*
dimi profuiſſet. Verbum autem Dei quod non eſt Deus, ſi cadens in terram
mortuum fuerit, nullum penitus fructum adfert. Vnde legitur, quod ſe-
men illud, quod cecidit ſecus viam, natum non fuit: quia volucres cæli come- *Luc. 8.*
derunt illud.

Ad craticulam pœnitentium pertinet ſecundum capitulum, quod audiſtis *Craticula*
in Euangelio: Qui amat animam ſuam, perdet eam. Qui autem odit ani- *pœnitẽtiũ.*
mam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Porrò, ſi iuxta pro-
pheticum teſtimonium, qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam: & iuxta *Pſal. 10.*
verbum dominicum, qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æter- *Ioan. 12.*
nam cuſtodit eam: Conſequens ergo videtur, quod qui diligit iniquitatem,

Amor & odium vt ſit duplex. Amor bonum. Ioan. 21. Amor malus. 2. Tim. 3. Odium bonum. Pſal. 138. Odium malum. 1. Ioan. 3. Pſal. 73. Animā ſuā odire in hoc mundo quid ſit.

animam ſuā in vitam æternā cuſtodit. Abſit omninò. Nā ſicut eſt amor bonus & amor malus: ita eſt bonum odiū & malum odiū. Bonus amor eſt ille, de quo dominus ait: Si amas me, paſce oues meas. Malus amor eſt ille, de quo dicit Apoſtolus: In diebus illis erunt homines ſeipſos amantes. Bonum odium illud eſt, de quo dicit Pſalmiſta: Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Et iterum: Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi. Malum odium eſt, de quo dicit Ioānes: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et alibi: Superbia eorum qui te oderūt, aſcēdit ſemper. Ergo qui malè amat, perdit: & qui bene odit, cuſtodit. Nam qui bene odit, hic cuſtodit: & qui malè amat, hic odit. Non ſimpliciter dicitur, Qui odit animam ſuam, cuſtodit eam: ſed cum adiuncto, Qui odit animā ſuā in hoc mūdo, id eſt, in voluptatibus & cōcupiſcētijs, & illecebris huius mūdi, vt eas habeat odioſas, concifigendo carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs, & illecebris huius mūdi, vt eas habeat odioſas, crucifigēdo carnē ſuā cū vitijs & cōcupiſcentijs; hic profectò in vitam æternam cuſtodit eam. Similiter per cōtrarium, qui amat animam ſuam, ſubaudiendo in hoc mūdo, id eſt, ad voluptates & concupiſcentias & illecebras huius mundi, vt delectetur in illis, eundo poſt concupiſcentias: hic vtique perdet eam in gehennam ignis æterni.

Gal. 5. Craticula perfectorum. Matth. 19. Mar. 10. Luc. 18. Apoc. 19. Matth. 8. Luc. 9. Luc. 2. Ioan. 12. Ioan. 3. Matt. 5. Luc. 23.

Ad craticulam perfectorum pertinet tertium capitulū, quod audiſtis in Euāgelio: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Alibi legitur dominū reſpondiſſe: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me. Ad perfectionem ergo pertinet ſequi Chriſtum, vt nudus ſequatur nudum, & pauper pauperem. Qui quamuis ſit dominus omnium, habens in veſtimento & in fœmore ſuo ſcriptum: Rex regum & dominus dominantium, tam pauper tamen eſt factus, vt de ſe dicat in Euangelio. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Vnde cum naſceretur, non erat ei locus in diuerſorio. Præmittit ergo meritū, vbi dicit: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & ſtatim promittit præmiū, vbi ſubdit: Vbi ego ſum, ibi & miniſter meus erit. Simul & in terra manebat ſecundum hominem, & in cælo regnabat ſecundum Deū, Vnde & ipſe dicebat: Nemo aſcendit in cælū, niſi qui de cælo deſcendit, filius hominis qui eſt in cælo. Et ideo promittebat non regnum terrenum, ſed cæleſte, dicendo: Vbi ego ſum, ibi & miniſter meus erit. Beati enim pauperes ſpiritu, quoniā ipſorum eſt regnum cælorū. Quid enim honorabilius, glorioſius, & beatius, quàm vt ſit homo cū Deo, ſeruus cū domino, creatura cū creatore? Hodie, inquit, mecum eris in paradiſo. Ac ſi dixiſſet apertius: Hodie mecum eris, quod eſt in paradiſo eſſe.

Exod. 27.

Facies ergo craticulam in modum retis æneā, per cuius quatuor angulos erūt quatuor annuli, quos pones ſuper arulā altaris. Habebat ergo craticula quatuor angulos laterales, & quatuor annulos angulares. Habebat & coſtas reticulatē diſpoſitas, vt per oculos craticulæ ignis ſuccenſus aſcenderet, qui ſacrificium ſuperpoſitum adoleret. Excutiamus ergo paleam, & colligamus frumentum: frangamus corticem, vt nucleum extrahamus: exprimamus fauum, vt mel deguſtemus.

Craticulæ myſtica explanatio. Pſal. 38. Matth. 5. Apoc. 20. Pſal. 100.

Ignis ergo ſuccenſus, eſt dolor compunctionis. Craticula ſuperpoſita, eſt labor ſatisfactionis. De hoc igne dicit Pſalm. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Cum enim peccator de futuro iudicio meditatur, in corde eius doloris ignis accenditur, timēs in manus Dei viuentis incidere, qui exigit debitum vſq; ad nouiſſimum quadrantē. Ipſe enim reddit vnicuique ſecundum merita ſua. Currit igitur & feſtinat ad ſacerdotem, qui craticulam ſatisfactionis imponat, ſuper quam carnalitatem ſuam contritionis igne comburat, vt dicere valeat cum Propheta: Oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt: quia cinerem ſicut panem manducabam, & potum meum cum fletu temperabam.

Satisfactionis partes quatuor. Peccat homo modis quatuor.

Per quatuor angulos huius craticulæ, quatuor partes ſatisfactionis intellige, videlicet orationes, eleemoſynas, ieiuniū, & vigilias. Quatuor enim modis peccamus, per ignorantiam & fragilitatē, per negligentiam & malignitatem. Iſti

forte

fortè ſunt illi qnadrantes, de qnibus Veritas dicit in Euangelio: Non exiet inde, *Matth. 5.*
donec reddat noniſſimum quadrantem, id eſt, donec ſoluat in pœna, qnicquid
deliquit in culpa.

Econtra, quatuor modis opottet nos ſatisfacere. Contra fragilitatem, ieiunare;
contra ignorantiã, orare; contra malignitatẽ, erogare; contra negligentiã, vigilare.
Iſti ſunt digni frnctus pœnitentiæ, quos dominus commemorat, & com- *Matt 4.*
mendat in Euangelio: Hoc, inquir, genus dæmonij non eijcitur, niſi in otatio- *Matth. 17.*
ne & ieinnio. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Vigilate, *Marc. 9.*
quia neſcitis, qua hora fnr venturus ſit. *Luc. 12.*

In his quatuor angulis, quatuor annuli debent immitti, videlicet quatuor *Matt. 25.*
principales virtutes, iuſtitia, fortitudo, prudentia, temperantia. In oratione pru- *Mar. 13.*
dentia, ne fiat oratio in peccatum. In ieiunio fortitudo, vt perueniat ad mon- *Luca 12.*
tem Dei Oreb. In eleemoſyna iuſtitia, vt inueniat iuſtum cui det. In vigilijs *Virtutes principales*
temperantia, ne deficiat in tentatione. *quatuor.*

Coſtæ craticulæ ſunt opera pietatis, quæ dominus in iudicio commendabit. *Pſal. 108.*
Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: nudus erã, & *3. Reg. 19.*
operuiſtis me: hoſpes, & collegiſtis me: in carcere, & viſitaſtis me. His operibus *Opera miſe-*
pœnitentes debent inſiſtere, his frnctibns abundare. *ricordia*

Sed & perfectus ignem ſibi ſuccendit, & craticulam ſupponit. Ignis eſt feruor *qua.*
dilectionis: craticula, dolor compunctionis. De hoc igne Veritas ait: Ignem ve- *Matt. 25.*
ni mittere in terram, & quid volo, niſi vt ardeat? De hac craticula legitur: Pecca- *Luc. 12.*
ta proximorum, frixorium ſunt iuſtorum. Perfectus eſt enim qui diligit proxi- *Perfectus*
mum ſicut ſeipſum, & qui compatitur proximo tanquam ſibi ipſi. Sibi compa- *quis ſit.*
titur ſuper incolatu vitæ præſentis, & ſuper dilatione vitæ futuræ, dicente Pſal-
miſta: Heu me, quia incolatus mens prolongatus eſt, habitaui cum habitanti-
bus Cedar, multum incola fuit anima mea. Hoc eſt irriguum ſuperius & *Pſal. 119.*
inferius, quod Caleph dedit Axæ filiæ ſuæ in dotem. Proximo verò com-
patitur in aduerſis, & peruerſis, Apoſtolo conteſtante: Quis infirmatur, & *Ioſue. 15.*
ego non infirmot? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Iſti ſunt quatuot *2. Cor. 11.*
anguli, quibus & quatuor annnli debent immitti. In incolatu vitæ præſentis,
contemptns mundi, ſecundum illud Ioannis: Nolite diligere mundum, ne-
que ea quæ in mundo ſnnt. In dilatione vitæ futuræ, deſiderium cæli, ſecun- *1. Ioan. 2.*
dum illud Apoſtoli: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. In peruerſita- *Phi. 1.*
te correptio, iuxta quod Veritas præcipit: Si peccauerit in te frater tnus, corripe *Mat. 18.*
eum inter te & ipſnm ſolnm. In aduerſitate ſubuentio, ſecundum quod Pro-
pheta ſuadet: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque indnc in do- *Eſa. 58.*
mnm tuam.

Facies ergo craticulam in modnm retis æneam. Aes, quia metallum ſono-
rnm eſt, confeſſionem ſignificat. Eſt autem duplex confeſſio, præconiorum, *Confeſſio*
& peccatorum. De prima dicitur: Confitemini domino in cithara, in pſalterio *duplex.*
decem chordarum pſallite illi. De ſecunda legitur: Confitemini alterutrũ pec- *Pſal. 32.*
cata veſtra. Debet ergo vtraque craticula eſſe ænea. Illa propter confeſſionem *Iacob. 5.*
peccati, quam agit pœnitẽs: iſta propter cõfeſſionẽ præconij, quã agit perfectus.

Facies ergo craticulam, & pones eam ſuper arulam altaris. Multiplex altare *Exo. 27.*
legitur in ſcripturis, ſuperins & inferius, interius & exterius. Quodlibet autẽ eſt *Altare mul-*
duplex. Nam altare ſuperius eſt Deus Trinitas, de qno legitur: Non aſcendes *tiplex.*
ad altare meum per gradus. Eſt & altare ſuperius triumphans Eccleſia, de qua di- *Exod. 20.*
citur: Tunc imponent ſnper altare tuum vitulos. Altare inferius eſt militans *Pſal. 50.*
Eccleſia, de qua legitur: Si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de *Exod. 20.*
ſectis lapidibus. Eſt & altare inferius menſa templi, de qua dicitur: Conſtituite *Pſal. 117.*
diem ſolennem in condenſis, vſque ad cornu altaris. Altare interius eſt cor
mnndũ, de quo præcipitur: Ignis in altari meo ſemper ardebit. Eſt & altare inte- *Leuit. 6.*
rius, fides incarnationis, de qna iubetur: Altare de terra facietis mihi. Altare ex- *Exod. 20.*
terius eſt ara crucis, hoc eſt, altare holocauſti, ſuper quod cremabitur ſacrificiũ *Exod. 29.*
veſpertinnm. Eſt & altare exterius, eccleſiaſtica ſacramenta, de qnibus ſcriptum
eſt: Altaria tua domine virtutum, &c.

Cum ergo tot ſunt altaria, ſuper cuius altaris arulam præcipitur poni craticula? Sed certè craticula ſuper altaris arulam, eſt pœnitentia ſuper cordis mun-
Pſal. 50. ditiam: quia ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Faciamus ergo nobis fratres chariſſimi craticulam pœnitentiæ, ſuper quam offeramus ſacrificium pro peccato, carnalitatē noſtram cōpunctionis igne cremantes, vt ſic poſtmodum immolemus ſacrificium laudis:
1. Cor. 5. non in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis, ipſo miſericorditer concedente, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In ſolennitate Aſſumptionis glorioſiſſimæ ſemper virginis Mariæ.

Quomodo beata Maria ſit caſtellum, & quale, & quomodo Chriſtus illud ſit ingreſſus, & de duabus ſororibus: de vita actiua & contemplatiua.

SERMO I.

Luc. 10. INtrauit Ieſus in quoddam caſtellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum ſuam. Et huic erat ſoror nomine Maria: quæ ſedens ſecus pedes domini, audiebat verbum illius.

Ioan. 1. Maria quomodo ſit caſtellum. Luc. 1. CAſtellum illud quod intrauit Ieſus, eſt virgo Maria, quando Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, ſicut angelus illi promiſerat: Spiritus, inquit, ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.

Porrò cum Chriſtus ſit verus Deus & verus homo, Deus de eo ante ſecula genitus, & homo de homine in ſeculo natus: quicquid ei veraciter attribuitur, aut conuenit ei ſecundū diuinam naturā, aut ſecundum humanā, aut ſecūdum vtranq;. Secūdum diuinam appellatur Ieſus, quod interpretatur ſaluator. Secūdum humanam dicitur Chriſtus, quod exponitur vnctus. Secūdum vtranq; vo-
Matth. 1. catur emmanuel, quod interpretatur nobiſcum Deus.

Cum autem intrare ſit deforis intus accedere, quæri poteſt, & etiam dubitari, ſecūdum quam naturā in iſtud caſtellū, id eſt, in vterum virginalē intrauit. Nō ſecundum diuinā, cum ipſe ſine motu moueat vniuerſa, & totus ſit ſemp vbiq;,
Hier. 23. ſicut de ſe loquitur per prophetam: Cælum & terrā ego impleo. Item: Ego ſum
Mal. 3. Deus, & non mutor. Sed non ſecundum humanam, cum mater eius Maria non accepit exterius quidquam in vterum, ſed concepit tantū interius in vtero, ſicut
Eſa. 7. Eſaias apertè teſtatur: Ecce, inquit, virgo concipiet in vtero, & pariet filiū, & vo-
Matt. 1. cabitur nomen eius emmanuel. Hæc eſt enim, ſecundum Ezechielem, porta in
Ezech. 44. domo domini clauſa, & vir non eſt ingreſſus per eam. Chriſtus autē ab ipſa con-
Hier. 31. ceptione vir extitit, Hieremia propheta teſtante: Nouum, inquit, faciet dominus ſuper terrā, fœmina circūdabit virū gremio vteri ſui. Quid ergo dicemus? Quomodo ergo in caſtellū illud intrauit? Salubre conſiliū dedit Apoſt. dicens:
Rom. 12. Noli plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſape ad ſobrietatē. Et alius: Altiora te
Eccleſ. 3. ne quæſieris, & maiora te ſcrutatus ne fueris. Perſcrutator enim maieſtatis, oppri-
Prouer. 25. metur à gloria. Nā accedet homo ad cor altū, & exaltabitur Deus. Salua tamē fi-
Pſal. 63. dei maieſtate poſſumus reſpondere, quod cū ſecundū philoſophos initiū exiſtēdi, ingreſſus in ſubſtantiam appelletur, quæcunq; res habet initiū, habet pariter & ingreſſum. Vnde cum verbum Dei ſecundum humanitatē aſſumptam inceperit eſſe in vtero virginali, profectò ſecundum eandem intrauit in illum, non deforis veniens, ſed intus aſſumens. Iuxta quem modum loquendi veritas ipſa teſtatur:

teſtatur:Exiui à patre & veni in mundum, non quod extra mundum acceſſerit,
ſed quod intra mundũ proceſſerit. Intrauit ergo Ieſus in quoddam caſtellũ. Ad *Ad muni-*
munimentum caſtelli duo ſunt neceſſaria, murus & turris. Murus exterior, & *mentum ca-*
turris interior. Ad cuſtodiam quoq; caſtelli duo opportuna, ſpleculator & pro- *ſtelli duo*
pugnator. Speculator, vt contempletur: & propugnator, vt operetur. *neceſſaria*

Quæramus ergo ſi tale fuerit hoc caſtellum. Sanè in hoc ſpirituali caſtello, *eſſe, ſimili-*
quod eſt Dei genetrix virgo Maria, murus exterior, eſt virginitas corporis: tur- *ter ad cu-*
ris interior, eſt humilitas cordis. Nam omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui *ſtodiam.*
ſe humiliat, exaltabitur. Iuxta quod ipſa virgo teſtatur: Depoſuit potentes de ſe- *Murus vir-*
de, & exaltauit humiles. De muro virginitatis dicit ad angelum: Quomodo fiet *ginitatis.*
iſtud, quoniam virũ non cognoſco? Nam antequã conuenirent, inuenta eſt in *turris hu-*
vtero habens de ſpiritu ſancto. Item de turri humilitatis, eadem ad angelũ ait: *militatis.*
Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbũ tuum: quoniam reſpexit humi *Luc. 14.*
litatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. O *Luc. 1.*
felix virginitas, quam ornat humilitas. O felix humilitas, quã honorat virgini- *Ibidem.*
tas. Humilitas ornat virginitatẽ, ne ſit ſuperba: Virginitas honorat humilitatẽ, *Matth. 1.*
ne ſit deſpecta. Eſt ergo virginitas humilis, ne extollatur: eſt humilitas virgina- *Luc. 1.*
lis, ne contẽnatur. Legimus enim & virgines prudẽtes & virgines fatuas. Pruden *Matth. 25.*
tes ſunt humiles, fatuæ ſunt ſuperbæ. Habet ergo caſtellũ iſtud murũ virginita-
tis contra inſultũ luxuriæ, habet turrim humilitatis cõtra incurſum ſuperbiæ.
Iſti nanq; ſunt hoſtes, qui miſerũ hominem frequenter ac violenter infeſtant, *Hoſtes ho-*
videlicet luxuria carnis exterius, & ſuperbia mentis interius. De quibus inquit *minis qui*
Apoſtolus: Non eſt nobis colluctatio tantũ aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ecce lu- *Ephe. 6.*
xuria: ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus, ecce ſuperbia. Ex hac pro-
cedunt turpia, quæ non decent, ex illa procedunt turpia, quę non licent, ex vtra-
que procedunt vana, quæ non expediunt. Si quãdo te luxuria carnis impugnat, *Refugiũ in*
ad hoc caſtellũ procede, muro virginitatis adhęre, deprecare Mariã. Quis vnquã *tentationi-*
inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Si quando te ſuperbia mẽtis infeſtat, ad *bus haben-*
hoc caſtellũ accede, turrim humilitatis aſcende, deprecare Mariã. Quis vnquã *dum eſſe ad*
inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Hæc eſt mater pulchræ dilectionis & *Mariam.*
ſanctæ ſpei, quæ pro miſeris orat, pro afflictis ſupplicat, pro peccatoribus in- *Eccleſ. 24.*
tercedit.

In hoc caſtello duæ ſorores inhabitant, quæ caſtellum cuſtodiũt, Martha ſci- *Sorores*
licet, & Maria. Martha, quæ laborat & operatur; Maria, quæ quieſcit & contem- *duæ caſtel-*
platur. Illa laborat & operatur, ne caſtellum capiatur per negligentiam: iſta qui- *lũ cuſtodi-*
eſcit & contemplatur, ne caſtellum rapiatur per ignorantiam. Ignorantia gi- *entes my-*
gnit errorem cordis, negligentia parit torporem operis. Per errorem cordis de- *ſtice quæ.*
linquimus in credendis, per torporem operis delinquimus in agendis. Porrò *Heb. 11.*
impoſſibile eſt ſine fide placere Deo. Fides autem ſine operibus mortua *Iac. 2.*
eſt. *Contẽpla-* *tiua vita.* *1. Cor. 14.*

Vigilet ergo contemplatiua, vt deleat ignorantiã, quoniã ignorans ignora- *Actiua vi-*
bitur. Laboret actiua, vt perimat negligentiam, quoniam maledictus eſt, qui fa- *ta.*
cit opus Dei negligenter. Audi virginem laborantem: Fili, quid feciſti nobis ſic? *Hier. 48.*
Ego enim & pater tuus dolẽtes quærebamus te. Audi virginem contemplantẽ: *Vtranque*
Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Si quando negli- *vitã quo-*
gentia te reddit pigrum, inuoca Martham, age cum Lia. Si quando te ignoran- *modo exer-*
tia reddit obſcurum, appella Mariam, vigila cum Rachele. *cuerit vir-*

Intrauit ergo Ieſus in quoddam caſtellum, & mulier quædã Martha nomine, *go Maria.*
excepit illũ in domũ ſuam: quia venit Ieſus non ad quietem, ſed ad laborem: nõ *Luc. 2.*
ad lætitiam, ſed ad dolorem: non ad pacem, ſed ad agonem: poſtremò venit ad *Ibidem.*
mortem. Audi laborem: Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ. *Gen. 28.*
Tota die expandi manus meas ad populum non credentem mihi. Vnde & fati- *Pſal. 68.*
gatus legitur ex itinere. Audi dolorem: O vos omnes, qui tranſitis per viam, at- *Eſa. 65.*
tendite & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Triſtis eſt, inquit, anima mea *Ioan. 4.*
vſque ad mortem. Cœpit enim pauere & tædere. Audi agonem: Factus, inquit, *Thre. 1.*
in agonia, prolixius orabat: & factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis caden- *Matth. 26.* *Mar. 14.*

 Luc. 23.

Rom. 8. tis in terram. Audi & mortem: Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Factus eſt enim obediens vſque ad mortem, mortẽ autem crucis.
Phil. 2.

Audi quomodo ipſe Ieſus ſatagebat circa frequens miniſterium, & turbabatur erga plurima. Meus, inquit, cibus eſt, vt faciam voluntatẽ eius, qui miſit me. Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur. Verè ergò Martha excepit illum in domum ſuam. Vnde ſecundum carnem nõ de Rachele natus eſt, ſed de Lia. Maria autem ſedebat ſecus pedes domini, & audiebat verbum illius. Duo pedes domini, ſunt duo mentis affectus, timor & amor. Timor ſanctus, & amor caſtus. Timor ſanctus præſtat initium: nam initium ſapientiæ, timor domini. Amor caſtus præparat finem: nam finis præcepti charitas eſt. Maria igitur optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quia charitas nunquam excidit. Et timor domini ſanctus permanet in ſeculũ ſeculi. Martha ergo ſtabat, & ſatagebat vt paſceret dominum: hæc audiebat, vt paſceretur à domino. Illa quidem, vt paſceret dominum cibo carnali: hæc autem, vt paſceretur à domino cibo ſpirituali. Quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Sanè quãtò melior eſt anima corpore, tãtò dulcius ſapit ſpiritualis cibus in mẽte, quàm carnalis in vẽtre. Quàm dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua, domine, ſuper mel & fauũ ori meo. Illa dicebat ad dominũ: Domine, nõ eſt tibi curæ, quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet. Pro hac dominus reſpõdit: Martha Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum eſt neceſſarium. Maria optimam partẽ elegit, quæ non auferetur ab ea. Non hoc Martha dicebat, tanquã inuideret Mariæ, quod ipſa laboraret & illa quieſceret: ſed quod actiua cum ſibi non ſufficit, propter difficultates rerum, vel ambiguitates cauſarum, auxilium contemplatiuæ requirit: vt quod ipſa laborãdo vel operando nequit efficere, illa orando & ſupplicando valeat impetrare: quia cum Moyſes orabat in mõte, Ioſue vincebat in valle. Sed nec dominus illi reſpondit, tanquam reprehenderit Martham cõmendando Mariam: ſed bonis prætulit optimum, plurimis vnum, perpetuum tranſitorijs. Martha, inquit, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnum eſt neceſſarium. Maria optimam partẽ elegit, quæ non auferetur ab ea. Ad actiuam enim pertinent opera pietatis, quæ dominus in iudicio commendabit: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: nudus erã, & operuiſtis me. Ipſe quoque Mariam cõmendauit de officio ſepulturæ. Quid, inquit, moleſti eſtis huic mulieri? Bonum opus operata eſt in me. Mittens enim vnguẽtum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit. Bona ſunt iſta, nec ceſſandum ab ipſis, quandiu fuerint neceſſaria. Porrò cum ceſſauerit defectus miſeriæ, miſericordiæ quoque ceſſabit effectus. Quia miſericordia miſeris exhibetur. Cum autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Et illud eſt optimum, quod in æternum manebit. Maria ergo optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quia hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolũ verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Quod vtiq; nunc incipit à contẽplatione per fidem, & conſummabitur tandem in glorificatione per ſpeciem. Nunc enim ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus: tunc autem cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus: videntes non per ſpeculũ in ænigmate, ſed faciẽ ad faciem intuentes. Audi quomodo Paulus Apoſtolus tanquam actiuus ſolicitus erat, & erga plurima turbatus: Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Inſtantia mea quotidiana ſolicitudo omnium eccleſiarum. Sed audi quod idem ipſe tanquam contemplatiuus, raptus eſt vſque ad tertium cælum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Ad hoc tanquam ad vnum aſpirabat, cum diceret: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto: ſed illud tanquam neceſſarium ſuſtinebat, cum adderet: Manere autem in carne neceſſarium eſt propter vos. Ergo & illa neceſſaria ſunt, circa quæ ſatagit Martha: & illud eſt neceſſarium, quod elegit Maria. Sed illa ſunt neceſſaria, id eſt, vtilia: iſtud autem neceſſarium, id eſt, commodabile. Iuxta quẽ modum in logica facultate docetur, quòd aliud eſt verum cõtingens, aliud neceſſati-

Marginal notes: Ioan. 4. Luc. 12. Pedes domini myſtice quid. Pſal. 110. 1. Tim. 1. Luc. 10. 1. Cor. 13. Pſal. 18. Deut. 8. Matth. 4. Pſal. 118. Actiua vita auxiliũ requirit à contemplatiua. Exod. 17. Ad actiuã vitam pertinentia. 1 Cor. 13. Pars optima quæ ſit. Ioan. 17. 1. Cor. 13. 2 Cor. 11. Ibidem. Phil. 2.

ceſſarium. Contingens eſt iſtud, quod ita eſt verum, quod poſſit nõ eſſe verum. Neceſſariũ eſt autem illnd, quod ita verũ eſt, quod non poſſit non eſſe verum.
Nónne cum virgo dixit ad filium: Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & *Luca 2.*
ego dolentes quærebamus te, quaſi cum Martha dixiſſe videtur: Domine, non
eſt tibi curę, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, vt me
adiuuet. Et cum ipſe reſpondit: Quid eſt, quod me quærebatis? neſciebatis, quia *Ibidem.*
in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? nónne quaſi dominus reſpondiſſe
videtur ad Martham: Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima: porrò, vnum
eſt neceſſarinm. Maria ergo optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.
Hoc vnum optabat & petebat Propheta, cum diceret: Vnam petij à domino, hãc *Pſal. 26.*
requiram, & inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Præponi-
tur vnnm multis: quia ſicut omnia procedunt ab vno, ſic omnia procedere de-
bent ad vnum: ad illum videlicet, qui eſt α & ω, primus & nouiſſimus, principiũ *Apoc. 1.*
& finis, Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in
ſecula ſeculorum. Amen.

In eadem Solennitate.

De aurora, luna, & ſolis conditionibus ſiue qualitatibus, & quomodo Mariæ conueniant.

SERMO II.

QVæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? *Cant. 6.*

CVm aurora ſit finis noctis & origo diei, meritò per auroram deſigna- *Aurora*
tur virgo Maria: quę finis damnationis, & origo ſalutis ſuit. Finis vi- *quomodo*
tiorum, & origo virtutum. Oportebat enim, vt ſicut per fœminam *deſignet*
mors intrauit in orbem: ita per fœminam vita rediret in orbem. Et *Mariam.*
ideo quod damnanit Eua, ſaluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, *Collatio*
inde vita reſurgeret. Illa conſenſit diabolo, & vetitum pomum comedit, ſecun- *inter Euã*
dum illud: Tulit de fructu & comedit, deditque viro: iſta credidit angelo, & fili- *& Mariã.*
um promiſſum concepir, ſecundum illud: Ecce conclpies & paries filium. Illa *Gen. 3.*
comedit pomnm ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: Quacunque die *Luc. 1.*
comederis, morte morieris: iſta concepit filium ad ſalutem, ſicut ei ſuerat *Ibidem.*
prænotatum: Vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum *Gen. 2.*
ſuum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, ſecundum illud: Multiplicabo *Matth. 1.*
ærumnas tuas & conceptus tuos, & in dolore paries: iſta generauit in gaudio, ſe- *Gen. 3.*
cnndum illud: Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:
quia natus eſt nobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus in ciuitate Dauid. *Luc. 2.*
Illa ſuit de ſolo viro producta, quoniã ædificauit dominus Deus coſtam, quam *Geneſ. 2.*
tulerat de Adam in mulierem, ſed produxit virum & fœminam: hæc autem
producta fuit de viro & fœmina, ſed ſolum virũ produxit. Quia nouũ fecit do- *Hier. 31.*
minus ſuper terram, fœmina circundedit virum gremio vteri ſui. Illa fuit ſine
culpa producta, ſed produxit in culpam: hæc autem ſuit in culpa producta, ſed
ſine culpa produxit. Illa dicta eſt Eua, huic dictum eſt, Aue: quia per hanc muta- *Mutatiõ nõ*
tum eſt nomen Euę. Aue, inquit, gratia plena, dominus tecum. Quaſi diceret: il- *minis Euæ.*
la fuit plena peccato, ſed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulierib⁹, ſed be- *Luc. 1.*
nedicta tu in mulieribus. Fructus ventris illius ſuit maledictus Cain, ſed fructus
ventris tui erit benedictus Ieſus. Cain inuidioſe fratrem occidit Abel: ſed Ieſus *Gene 4.*
inuidioſe fuit occiſus à fratribus.

Aurora ſugatis tenebris lumen mundo oſtendit: tu verò deſtructis vitijs ſal-
uatorem ſeculo protuliſti: quia per te populus gentium, qui ambulabat in te-
nebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis lux or- *Eſa. 9.*

ta eſt eis. Illa videlicet, quæ illuminat omnem hominē venientem in hūc mun-
Ioan. 1. dum. Tu es igitur aurora conſurgens, finis videlicet noctis, & origo diei: finis
damnationis, & origo ſalutis.

Pulchra vt luna. Sicut rationabiliter aſſerūt, qui de rerum naturis diſſerunt,
Luna natura. Luna frigida eſt & humida. Quia frigida, deſignat virginitatem: quia humida,
deſignat humilitatē. Ignis enim, de quo ſiccitas prouenit, quaſi leuis, naturali-
ter petit ſublimia. Aqua verò, de qua procedit humiditas, quaſi grauis, naturali-
Luna quā bene comparetur Mariæ. ter petit humilia. Frigiditas ergo & humiditas lunæ, virginitas eſt & humilitas
Mariæ: quia frigida fuit contra æſtum luxuriæ, humida verò contra faſtum ſu-
perbiæ. Luna verò tunc eſt plenè pulchra, cum exiſtit rotunda: & Maria tunc
extitit plenè formoſa, cum fuit prole fœcunda. Felix virginitas, quam orna-
uit humilitas: felix humilitas, quam honorauit virginitas. Sed longè felicior
vtraque fœcunditas, quam ſimul ornauit & honorauit virginitas & humili-
Exod. 23. tas. Ne ergo virginitas maledictionem illam incurreret, de qua dicitur: Maledi-
Deut. 7. cta ſterilis quæ non parit, comitatur illam fœcunditas: & ne fœcunditas im-
Iob. 14. munditiam illam contraheret, de qua legitur: Quis poteſt facere mundum, de
immundo conceptum ſemine, comitatur illam virginitas. Ne verò virginitas
Luc. 14. 18. vel fœcunditas ſententiam illam acciperet, de qua legitur: Omnis qui ſe exal-
tat, humiliabitur, vtramque comitatur humilitas. Hæc tria ſimul Euangeliſta
Matt. 1. commendat, & commemorat in Maria: Cum eſſet, inquit, deſponſata mater
Ieſu Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de ſpiri-
tu ſancto. Magna humilitas: quia mater Ieſu erat deſponſata Ioſeph. Sancta fœ-
cunditas: quia inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto. Pura virginitas:
quoniam antequam conuenirent: inuenta eſt in vtero habens: non quod poſt
vnquam carnali commixtione conuenirent: quia virgo fuit ante partum, vir-
go in partu, virgo poſt partum. Hæc eſt enim porta in domo domini clauſa, &
Ezech. 44. vir non eſt ingreſſus per eam. Hic eſt hortus concluſus & fons ſignatus. Hæc eſt
Cant. 4. rubus ardens, ſed non conſumptus. De fœcunditate Gabriel angelus prædixit
Exod. 3. illi: Ecce concipies & paries filium. Illa verò de virginitate reſpondit: Quomo-
Luca 1. do fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Cum autem audiuit quod nec
virginitas impediret fœcunditatem, nec fœcunditas auferret virginitatem: Spi-
ritus ſanctus, inquit, ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi: ſta-
tim de humilitate ſubiunxit: Ecce ancilla domini: fiat mihi ſecundum verbum
tuum. Fuit ergo Maria pulchra vt luna, virgo ſcilicet humilis & fœcunda.

Maria quomodo ſit electa vt ſol. Electa vt ſol. Duo præcipuè commendantur in ſole, ſplendor & calor. Quia
ſplendet, ſignificat ſapientiam: quia calet, ſignificat charitatem. De ſapientia
namque legitur, quod ipſa eſt candor lucis æternę, & ſpeculum ſine macula Dei
Sap. 8. maieſtatis, & imago bonitatis illius. De charitate legitur, quod ignis eſt in Sion,
Eſa. 31. & caminus in Hieruſalem. Aquæ multæ non poſſunt extinguere charitatem. E-
Cant. 8. lecta eſt ergo Maria, quatenus ſplenderet & caleret vt ſol. Splenderet per ſapien-
tiam, caleret per charitatem: quia ſpiritus ſanctus ſuperuenit in eam, & virtus al-
1. Ioan. 2. tiſſimi obumbrauit eam. Spiritus ſanctus eſt charitas, de quo dicitur: Deus cha-
ritas eſt. Et virtus altiſſimi, ſapientia, de qua legitur: Chriſtus eſt Dei virtus & Dei
Sapientia & charitas Mariæ. ſapientia. Audi Mariam interrogantem ex ſapientia: Quomodo fiet iſtud, quo-
niam virum non cognoſco? Audi reſpondentem ex charitate: Ecce ancilla do-
Luc. 2. mini: fiat mihi ſecundum verbum tuum. Audi ſapientiam in Maria: Maria, in-
quit, obſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Audi charitatem in
Ibidem. ea: Magnificat anima mea dominum. Et exultauit ſpiritus meus, in Deo ſaluta-
ri meo. Superuenit igitur in eam ſpiritus ſanctus, vt ad concipiendum in cor-
Ibidem. pore daret ei charitatis affectum. Propter quod legitur, quia Chriſtus natus eſt
de ſpiritu ſancto ex Maria virgine. Et virtus altiſſimi obumbrauit ei, vt ad con-
concipiendum in corde daret ei ſapientiæ intellectum. Propter quod legitur:
Beata quæ credidiſti: quoniam omnia completa ſunt tibi à domino. Concepit
in corpore Verbum, quod caro factum eſt, & habitauit in ea. Concepit in corde
Verbum, quod erat in principio apud Deum, & Deus erat Verbum. Electa
Ioan. 1. igitur

igitur eſt vt ſol, quatenus in ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tan- *Cant. 4.*
quam ſponſus procedens de thalmo ſuo. *Pſal. 18.*

Terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Scriptum eſt enim, quia ſapientia vin- *Cant. 6.*
cit malitiam: inter quas in hac vita mortali grandis & grauis exercetur conflı- *Sap. 8.*
ctus. Pro ſapientia namque pugnat & expugnat chorus virtutum: pro malitia
vero pugnat, & repugnat exercitus vitiorum: quia non eſt conuentio lucis ad te-
nebras, neque Chriſti ad Belial. Caſtra vitiorum quaſi ducem ſequuntur ſuper- *2. Cor. 6.*
biam, de qua dicit ſcriptura: Initium omnis peccati eſt ſuperbia. Caſtra verò vir-
tutum, quaſi ducem ſequuntur humilitatē, de qua dicit Maria: Reſpexit humili- *Eccl. 10.*
tatē ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. A- *Luc. 1.*
cies ergo caſtrorū, id eſt, plenitudo virtutum ita fuit in virgine ordinata, vt de
ſe verè dicere poſſit: Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me *Cant. 2.*
charitatem, vt poſtquàm in ea plenitudo diuinitatis corporaliter habitauit, vi- *Col. 2.*
cit ex toto malitiam. Quoniam vt vehementer opinor, ex tunc fomes peccati,
languor naturæ, ſtimulus carnis in ea fuit non ſolum ſopitus, ſed prorſus extin-
ctus: vt de cætero non concupiſceret caro aduerſus ſpiritum, ſed plena gratia, vi-
tijs & dæmonijs terribilis appareret.

Ipſa eſt ergo aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt ca-
ſtrorum acies ordinata. Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, ſol in die. Nox
autem eſt culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Qui ergo iacet in nocte cul- *Peccatores*
pæ, reſpiciat lunam, deprecetur Mariam: vt ipſa per filium cor eius ad compun- *Mariam in*
ctionem illuſtret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab *uocent.*
ea? Ipſa eſt mater pulchræ dilectionis & ſanctæ ſpei. Qui verò ad diluculum pœ- *Eccl. 24.*
nitentiæ ſurgit, reſpiciat auroram, deprecetur Mariam: vt ipſa per filium cor
eius ad ſatisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non eſt *Iob. 7.*
exauditus ab ea? Ipſa eſt mater pulchræ dilectionis & ſanctæ ſpei. Quia verò mi- *1. Ioan. 5.*
litia eſt vita hominis ſuper terram (nam mundus poſitus eſt in maligno, caro *Gal. 6.*
concupiſcit aduerſus ſpiritum, oculus deprædatur animam, mors ingreditur *Threno. 3.*
per feneſtras: nec eſt nobis colluctatio tantum aduerſus carnem & ſanguinem, *Hiere. 9.*
ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, aduerſus rectores tenebrarum *Ephes. 6.*
harum. Aduerſarius enim noſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quæ- *1. Petri. 5.*
rens quem deuoret:) quicunque ſentit impugnationem ab hoſtibus, vel à mun- *Tentati*
do, vel à carne, vel à dæmone, reſpiciat caſtrorum aciem ordinatam, deprecetur *Mariam inuocare*
Mariam, vt ipſa per filium mittat auxilium de ſancto, & de Sion tueatur. Ipſo *debent.*
præſtante, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen. *Pſal. 19.*

In ſolennitate Natiuitatis glorioſiſſimæ ſemper virginis Mariæ.

De inſtrumētis piſcatoris, videlicet virga, linea, hamo & eſca, & quid per ea accipere debeamus, & quare diabolus nominibus diuerſarum beſtiarum nuncupetur.

SER MO VNICVS.

IN oculis ſuis quaſi hamo capiet Behemoth. *Iob. 40.*

VErba quæ locutus ſum, fratres chariſſimi, verba ſunt domini ad Iob
pauca, ſed multa: parua, ſed magna: breuia, ſed prolixa. Pauca literis,
ſed multa ſententijs: parua ſyllabis, ſed magna figuris: breuia dictio-
nibus, ſed prolixa ſignificationibus. Plena ſunt quippe omnia ſuis
myſterijs, & cœleſti dulcedine ſuperredundātia: ſi tamen diligentē
habeāt inſpectorem, qui norit ſugere mel de petra, & oleum de ſaxo duriſſimo. *Deut. 32.*
Ego verò dabo vobis lac potum, non eſcam: quia ſicut modò geniti infantes lac *1. Cor. 3.*
concupiſcitis, vt in ſalutem creſcatis. *1. Pet. 2.*

I. In inſtrumento piſcatoris quatuor notare debemus, virgam & lineam, ha-
In piſcato- mum & eſcam. Quæ ſit hæc virga, Propheta determinat dicens: Egredietur vir-
ru inſtru- ga de radice Ieſſe, & flos de radice eins aſcendet. Hæc eſt virgula fumi, ex aroma-
mẽto qua- tibus myrrhæ & thuris. Virga floruit, & attulit fructum: quia virgo concepit,
tuor notã- & peperit Chriſtum. Hanc ergo virgam dixerim eſſe Mariam. Virga teneritudi-
da ſunt. nem habet, rectitudinem & longitudinem. Teneritudinem, ne ſit dura; recti-
Eſa.11. tudinem, ne ſit curua; longitudinem, ne ſit curta. Maria verò virginitatem ha-
Can.3. bet, humilitatem, & charitatem. Virginitatem ſine concupiſcentia, humilitatẽ
Num.17. ſine ſuperbia, charitatem ſine malitia. De virginitate dicit Propheta: Ecce virgo
Virga con- cõcipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Miſſus eſt enim
ditiones vt angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem
habuerit deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid, & nomen virginis
Maria. Maria. De humilitate dicit ipſa beata Maria: Reſpexit humilitatem ancillæ
Virginitas. ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Super quem,
Eſaiæ 7. inquit Deus, requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum & tremen
Matth.1. tem verba mea? De charitate dicit in canticis: Stipate me malis, ornate me flori-
Humilitas bus: quia amore langueo. Introduxit enim me rex in cellam vinariam, & ordi-
Luc.1. nauit in me charitatem.
Eſaiæ 66.
Charitas.
Can 2. Huic virgæ linea colligatur, quam Matthæus Euang. deſcribit: Liber genera-
II. tionis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Hanc ergo lineam dixerim eſſe ge-
Matth.1. nealogiam. Nam ſicut linea piſcatoris de diuerſis filis cõnectitur, ſic genealogia
redemptoris de diuerſis perſonis contexitur: de viris & mulieribus, de Iudæis
Rom.3. & gentilibus, de iuſtis & peccatoribus. Nam omnes peccauerunt, & egent glo-
Matt.9. ria Dei. Prætereà dicit in Euangelio: Non veni vocare Iuſtos, ſed peccatores.
Eſaia 16. Et ideo clamabant dicentes: Veni domine, & noli tardare: relaxa facinora ple-
bis tuæ Iſrael. Emitte agnum, domine dominatorem terræ, de petra deſerti ad
montem filiæ Sion.

III. Huic lineæ ſubnectitur hamus, ſicut Euangeliſta determinat dicens: Iacob
Hamo cõ- genuit Ioſeph virum Mariæ: de qua natus eſt Ieſus, qui dicitur Chriſtus. Hunc
paratur igitur hamum dixerim eſſe Chriſtum, ferreum, acutum & vncum. Ferreum
Chriſtus. per potentiam, acutum per ſapientiam, vncum per diligentiam. Per poten-
tiam enim domat & ſuperat, per ſapientiam penetrat & indagat, per diligen-
Pſal.2. tiam retinet & conſeruat. De primo dicit Pſalmographus: Reges eos in virga
Heb 4. ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. De ſecundo dicit Apoſtolus: Vi-
uus eſt ſermo Dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti. De tertio di-
Ioan.5. cit dominus: Hæc eſt voluntas patris mei, vt omne, quod dedit mihi, non per-
dam ex eo quicquam.

IIII. Huic hamo circumpoſita fuit eſca, cum Verbum caro factum eſt, & habita-
Ioan.1. nit in nobis. Hamus enim eſca cælatus, eſt Deus carne velatus. Hanc igitur eſcã
Eſca in ha- dixerim carnem, ſecundum quam Chriſtus comparat ſe vermi: Ego ſum, in-
mo eſt Chri- quit, vermis & non homo, obprobrium hominum & abiectio plebis. Dicitur
ſti caro. autem vermis, propter vilitatem abiectionis, & propter proprietatẽ conceptio-
Pſal.21. nis. Nos, inquit propheta, putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo
Vermis cur & humiliatum: generationem autem eius quis enarrabit? Sicut enim vermis
dicatur *Chriſtus.* naſcitur ſine ſemine, ita Chriſtus natus eſt de virgine.
Eſai.51. Hunc hamũ miſit piſcator in mare, vt caperet piſcem, cum Deus miſit Chri-
ſtum in mundum, vt caperet Behemoth, id eſt, diabolum. Diabolus enim cum
Pſal.68. caperet eſcã humanitatis, captus eſt hamo diuinitatis. Vnde Propheta: In die il-
la viſitabit dominus in gladio ſuo duro & grandi forti ſuper Leuiathan ſerpen-
Eſai.27. tem vectem, & ſuper Leuiathan ſerpentem tortuoſum, & occidet cetum, qui
eſt in mari. Propterea dicit in Pſalmo: Veni in altitudinem maris, & tempeſtas
demerſit me. Cum ergo diabolus ſuggeſſit Chriſtum occidi, tunc à Chriſto me-
Oſee 13. ruit captiuari. Secundum illud Propheticum: O mors, ero mors tua: mor-
ſus tuus ero inferne. Diabolus enim paradiſum intrauit, & colonos eiecit:
& Chriſtus ad infernum deſcendit, & captiuos eduxit. Nam quia diabolus
miſit manũ in illum, in quo nihil iuris habebat, iure amiſit illos, in quibus ali-
quid

quid iuris videbatur habere. Ne verò diabolus videretur fraude deceptus, cũ ha- *Iob 40.*
mo dicitur captus, præmiſit: In oculis ſuis quaſi hamo capiet Behemoth. Nam
ſcienti & volenti dolus non infertur. Diabolus enim Chriſtum cognoſcendo
timuit, & timendo cognouit. Quid, inquit, tibi & nobis Ieſu Nazarene? Ve- *Luc. 8.*
niſti ante tempus perdere nos. Scio quia ſis ſanctus Dei. Et iterum: Quid mihi & *Matth. 5.*
tibi fili Ieſu Dei altiſſimi? Obſecro te, ne me torqueas. Conſueta tamen auiditas
eum traxit, & temeritas impulit, vt ſanguinem eius ſitiret, & carnem appeteret.

Behemoth nominis interpretatione ſignat beluam. Diabolus enim propter *Diabolus*
diuerſas proprietates, diuerſis animalium nominibus nuncupatur. Nomina *cur diuer-*
tur enim nominibus beſtiarum, propter violentiam & oppreſſionem: nomi- *ſis nomini-*
nibus reptilium, propter aſtutiam & deceptionem: nominibus piſcium, pro- *bus anima*
pter luxuriam & effuſionem. His enim quatuor modis maximè tentat & ſupe- *lium nun-*
rat. Dicitur enim auis. Vnde: Nunquid illudes ei quaſi aui? Et ſpecificato *cupetur.*
vocabulo dicitur perdix. Vnde illud: Clamauit perdix, congregauit quod non *Iob. 40.*
peperit. Dæmones ergo volucres appellantur. Vnde in Euangelio: Volucres *Hiere. 17.*
cœli comederunt illud. Dicitur Behemoth, id eſt, belua. Vnde: Ecce Behe- *Luc. 8.*
moth, quæ feci tecum. Et ſpecificato vocabulo dicitur leo. Vnde Petrus: Aduer- *Iob. 40.*
ſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Di- *1. Pet. 5.*
citur lupus. Vnde: Lupus venit, & mercenarius fugit. Dæmones ergo beſtiæ *Ioan. 10.*
nuncupantur. Vnde in Pſalmo: Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi. Dici- *Pſal. 6.*
tur ſerpens. Vnde illud: In die illa viſitabit dominus ſuper Leuiathan ſerpen- *Eſa. 27.*
tem vectem. Leuiathan enim interpretatur additamẽtum eorum, quia ſcilicet *Leuiathan*
primis parentibus gloriam addere ſe ſpopondit: Eritis, inquit, ſicut dij, ſcientes *quid.*
bonũ & malũ. Et ſpecificato vocabulo dicitur coluber. Vnde dicitur: Obſtetri- *Gen. 3.*
cante manu eius eductus eſt coluber tortuoſus. Dicitur draco. Vnde: Draco iſte *Iob. 26.*
quem formaſti ad illudẽdum ei. Dæmones ergo, quia diuerſis modis ſeducunt, *Pſal. 103.*
diuerſis reptilium nominibus appellantur. Vnde: Super aſpidem & baſiliſcum *Pſal. 90.*
ambulabis, &c. Item: Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ. *Iob. 20.*

Dicitur piſcis, in cuius figura piſcis immanis exiuit, vt deuoraret Thobiam. *Tob. 5.*
Et ſpecificato vocabulo dicitur cetus. Vnde: Occidet dominus cetum, qui eſt *Eſa. 27.*
in mari. In his omnibus appellatur Satan, id eſt, aduerſarius. Vnde illud: *Za. h. 5.*
Stabat Satan à dextris eius, vt aduerſaretur ei. Dicitur Belial, id eſt, apoſtata, *Belial quid*
præuaricator & abſque iugo. Vnde dicitur: Quæ cõmunicatio Chriſti ad Belial? *ſit.*
Nuncupatur diabolus, id eſt, criminator, ſiue deorſum fluens. Vnde in Pſalmo: *2 Cor 6.*
Diabolus ſtet à dextris eius, & oratio eius fiat in peccatum. *Pſal. 108.*

Fortis eſt ergo diabolus & aſtutus, ſed fortior & aſtutior ſuperuenit, qui vaſa *Luc. 11.*
eius diripuit, & captiuos eduxit, dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia
Deus benedictus in ſecula ſeculorum.

In ſolennitate omnium Sanctorum.

Quid per duo Seraphin intelligere debeamus, & de tribus exercitibus clamantibus, & de quinque locis, in quibus humani ſpiritus commorantur.

SERMO I.

DVo Seraphin clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria. *Eſai. 6.*

Duo

Ezech.1. DVo Seraphin, quorum alter clamabat ad alterum, duo ſunt teſta-
Exo.25. menta, quorum alterū cōuenit alteri. Nam rota continetur in me-
dio rotæ, & duo Cherubin ſeſe reſpiciunt verſis vultibus in propi-
Gen.1. tiatorium. Vnde vtrumque teſtamentum conſimiliter incipit: il-
Ioan.1. lud; In principio creauit Deus cœlum & terram: Iſtud; In principio
Eſaia 6. erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Quod enim in
illo minus apertè ſcribitur, in iſto magis apertè narratur. In illo ſcribitur: San-
1. Ioan.5. ctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus exercituum: in iſto narratur: Tres ſunt qui
teſtimonium dant in cœlo, pater, verbum, & ſpiritus ſanctus: & hi tres vnum
ſunt. Præter vnitatis igitur & trinitatis myſterium, quod euidenter & excellen-
ter hæc verba commendant, etiam hodiernæ ſolennitati plenè ſimul ac planè
conueniunt. Deus enim trinus & vnus, tres tribus locis habet exercitus. Vnum,
Exercitus Dei triplex qui triumphat in cœlo; alterum, qui pugnat in mundo; tertium, qui iacet
in purgatorio. De his tribus exercitibus inquit Apoſtolus: In nomine Ieſu o-
Phil 2. mne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum. Hi tres exercitus di-
Eſaia 6. ſtinctè clamant cum Seraphin, Sanctus pater, ſanctus filius, ſanctus ſpiritus. Pa-
tri namque attribuitur potentia, quæ conuenit exercitui, qui pugnat in via. Fi-
lio ſapientia, quæ competit exercitui, qui triumphat in patria. Spiritui ſancto
miſericordia, quæ congruit exercitui, qui iacet in pœna. Primus exercitus in
Pſal.83. laude, ſecundus in agone, tertius autem in igne. De primo legitur: Beati, qui ha-
bitant in domo tua, domine, In ſecula ſeculorum laudabunt te. De ſecundo di-
Iob.7. citur: Militia eſt vita hominis ſuper terram: & ſicut dies mercenarij, dies eius.
1.Cor.3. De tertio verò inquit Apoſtolus: Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit.
Quinque loca in quibus humani ſpiritus cōmorãtur Sanè quinque loca ſunt, in quibus humani ſpiritus commorantur. Supremus,
qui eſt ſumme bonorum: infimus, qui eſt ſumme malorum: medius, qui eſt bo-
norum & malorum: & inter ſupremū & medium vnus, qui eſt mediocriter bo-
norum: & inter medium & infimum alter, qui eſt mediocriter malorū. Supre-
mus, qui eſt ſumme bonorum, eſt cœlū, in quo ſunt beati. Infimus, qui eſt ſum-
I. me malorum, eſt infernus, in quo ſunt damnati. Medius, qui eſt bonorū & ma-
II. lorum, eſt mundus, in quo iuſti & peccatores. Et inter ſupremum & mediū, qui
III. eſt mediocriter bonorū, eſt paradiſus: in quo ſunt Enoch & Helias, viui quidē,
IIII. ſed adhuc morituri. Et inter medium & infimum, qui eſt mediocriter malorū,
V. in quo puniuntur, qui pœnitentiam non egerunt in vita, vel aliquam maculā
venialem portauerunt in morte. Qui propterea mali dicuntur, partim à malo
pœnæ, partim à malo culpæ. Licet autē quinque ſunt loca, in tribus tamē exerci-
Matth.25. tus domini commoratur. Nam qui ſunt in inferno, nō pertinent ad exercitum
Dei, ſed ad exercitum Zabuli, quibus tandem dicetur: Ite maledicti in ignē æter-
num, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Qui verò ſunt in paradiſo, licet per-
tineant ad exercitum Dei, per ſe exercitum nō perficiunt, cum ſint duo. Medius
autem exercitus hodie reddit laudes pro exercitu qui triumphat in cœlo, cras
fundens preces pro exercitu qui iacet in purgatorio: pro illo reddit laudes, qui re
gnat in gloria: pro iſto fundet preces, vt euadat à pœna. O quàm rationabilis &
ſalubris eſt huius obſeruantiæ inſtitutio. Quis enim non libenter reddat laudes
Laudare debemus Deum pro ſanctis. indiuiduæ Trinitati, pro ſanctis, quorum precibus & meritis nos credimus adiu
uari, vt vbi ſunt, illic ſimus & nos? Quis non libenter fundat preces indiuiduæ
Trinitati pro mortuis, cum & ipſe ſit moriturus: vt alij faciat in hac vita, quod
Orandum eſſe libēter pro mortuis. ſibi vult fieri poſt hanc vitam? Plena eſt igitur omnis terra gloria eius: quia
ſonus ſolennitatis iſtius, per quam Deus glorificatur in ſanctis, in
omnem terram exiuit, quæ ſub vna ſolennitate omnium ſan-
Pſal.18. ctorum merita veneratur, ad laudem & gloriam indiui-
duæ Trinitatis, quæ viuit & regnat Deus, per omnia
ſecula ſeculorum. AMEN.

(.·.)

In eadem ſolennitate Sermo II. habitus in Monaſterio Sublatenſe.

Mundi corde quinam ſint, quomodoq́; ijdem beati: beatitudo vt ſit duplex: viſionem Dei eſſe triplicem: quo denique pacto cor mundandum ſit.

BEati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Matth. 5.*

PLana, ſed plena ſunt verba, quæ protulit verbum: facunda pariter &
fœcunda, ſi tamen diligentem habeāt inſpectorem, qui norit excu-
tere frumētum de palea, & elicere mel de fauo. Quibuſdam quæſtio-
onibus præmiſſa verba pulſant animum, vt pleniorem concipiant
intellectū. Salomon quippe teſtatur: Quis poteſt dicere, Mundū eſt *Prouer. 20.*
cor meum, & purus ſum à peccato? Nam ſi dixerimus, quia peccatum non habe- *1. Ioan. 1.*
mus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: quoniam in multis of- *Iacob. 3.*
fendimus omnes. Quomodo ergo beati ſunt mūdo corde, ſi nemo poteſt dice-
re ſe mūdum habere cor, & purum exiſtere à peccato? Sed aliud eſt habere, quàm
dicere, vel dicere, quàm habere. Cor ſiquidem mundum habent viri ſancti & ho- *Cor mun-*
mines iuſti, qui mūdati ſunt à peccatis mortalibus, & à vitijs criminalibus expia- *dum quis*
ti, quales erant illi, de quibus Veritas ipſa dicebat: Qui lotus eſt, non indiget, niſi *habeat.*
vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Vos autem mundi eſtis, ſed non omnes. *Ioan. 13.*
Alioquin fruſtra oraſſet Pſalmiſta, cum diceret: Cor mundum crea in me Deus, *Pſal. 50.*
& ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Amplius laua me ab iniuſtitia
mea, & à delicto meo munda me. Licet enim fragilis homo non poſſit omninò *Prou. 24.*
venialibus culpis carere, quia nec luna penitus eſt ſine macula, & ſepties in die
cadit vir iuſtus, ſed fortior reſurgit: per gratiam tamen Dei, quæ principaliter
operatur, & libertatem arbitrij, quod ſane cooperatur eidem, poteſt ab offenſis
criminalibus abſtinere. Mundus autem hic dicitur, non quia omninò mundus,
ſed magis magiſq́ue mundandus, quia nullus adeo mundus eſt in hac vita, quin
mundior poſſit eſſe in ea. Omnem, inquit, palmitem, qui fert fructum, purga- *Ioan. 15.*
bit eum, vt fructus plus adferat. Nemo tamen dicere debet, quaſi gloriando, ſe
cor mundum habere, ſed qui ſtat, videat ne cadat: quia militia eſt vita hominis *1. Cor. 10.*
ſuper terram, & ideo ante finem pugnæ, non eſt de ſucceſſu victoriæ gloriandū. *Iob. 7.*
Aduerſarius enim noſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem *1. Pet. 5.*
deuoret: pugnantq́ue quotidie contra miſerum hominem, dæmon, mundus &
caro. Dæmon cum vitijs, mundus cum elementis, caro cum * ſenſibus. Beatus ** al. concu*
ergo qui ſemper eſt pauidus: quia timor domini peccatum expellit. Vnde timē- *piſcentijs.*
dum eſt potius & cauendum, quàm gloriandum vel præſumendū. Sed qui glo- *Prouer. 28.*
riatur, in domino glorietur, non in ſublimitate, ſed in humilitate, ſicut gloria- *Eccleſ. 1.*
batur Apoſtolus, dicens: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabi- *1. Cor. 1.*
tet in me virtus Chriſti. Nec eſt contrarium quod alibi dicit: Gloria noſtra hæc *2. Cor. 12.*
eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Quia gloria illa non erat ſibi de ſe, ſed de *2. Cor. 1.*
Deo, id eſt, teſtimonium liberæ conſcientiæ, ne videlicet fruſtra gloriaretur de
Deo, ſi præſumeret contra teſtimonium rectæ conſcientiæ gloriari: quemadmo
dum fruſtra gloriantur hypocritæ, ſimiles ſepulchris deforis dealbatis, intus au *Matt. 23.*
tem pleni ſunt omni ſpurcitia, & oſſibus mortuorum. Quia ſpiritus ſanctus di- *Sap. 1.*
ſciplinæ effugiet fictum. Vel, Quis poteſt dicere; Mundum habeo cor, & purus
ſum à peccato? quaſi rarus. Quia multi ſunt vocati, pauci verò electi. Pauci nan- *Matth. 20.*
que ſunt boni reſpectu malorum: Quoniam ſtultorum infinitus eſt numerus, *Eccleſ. 1.*
& peruerſi difficile corriguntur. Sed & delicta quis intelligit? Vnde cum dixiſ- *Pſal. 18.*
ſet Apoſtolus, Nihil mihi conſcius ſum, ſtatim adiunxit, Nec tamen in hoc iu- *1. Cor. 4.*
ſtificatus ſum. Et ideo Pſalmiſta dicebat: Ab occultis meis munda me, domine.
Nam & alibi legitur: Nemo ſit, vtrum dignus ſit odio vel amore. Quod de præ- *Eccleſ. 9.*

deſtinatione vel reprobatione potius intelligitur, quemadmodũ dominus lo-
Mala. 1. quitur per Prophetam: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui: quia Deus prædeſti-
nauit Iacob, & Eſau reprobauit. Ergo beati mundo corde, quoniam ipſi Deum
videbunt. Sed quomodo ſunt beati, qui adhuc ſunt in pugna & in miſeria? Quis
mundior erat Paulo, qui tamen dicebat: Infelix ego homo, quis me liberabit de
Rom. 7. corpore mortis huius? Cui conſonat Pſalmiſta, dicens: Educ de carcere animam
Pſal. 141. meam ad confitendum nomini tuo, domine. Si erat infelix, quomodo ergo bea
tus? Nihil eſt quippe ſub ſole, niſi vanitas & afflictio ſpiritus. Miſeriam enim
Eccl. 1. noſtram plus experiri contingit, quàm exprimi poſſit. Verùm duplex eſt beati-
Beatitudo tudo, vna viæ, altera patriæ. Beatitudo viæ conſiſtit in ſpe, beatitudo patriæ con-
duplex. ſiſtit in * re. Iſta conſiſtit in fide, illa in ſpecie. Iſta conſiſtit in merito, illa cõſiſtit
**al. merito* in præmio. Iſta conſiſtit in gratia, illa conſiſtit in gloria. De hac beatitudine le-
Pſal. 118. gitur: Beati immaculati in via, qui ambnlant in lege domini. De illa beatitudi-
Pſal. 83. ne dicitur: Beati qui habitant in domo tua, domine, in ſeculum ſeculi laudabũt
te. Iſti ambulant, ſed illi habitant: quia iſti laborant, ſed illi quieſcunt: iſti exer-
centur in lege, ſed illi delectantur in laude. Beati ergo ſunt mundo corde, ſed
modò per ſpem, tandem per rem: modò per fidem, tandem per ſpeciem: modò
per meritum, tandem per præmium: modò per gratiam, tandem per gloriam:
quoniam ipſi Deum videbunt.

Contrarium videtur dixiſſe Ioannes in Euangelio: Deum nemo vidit vn-
Ioan. 1. quam. Et Deus inquit in lege: Non videbit me homo, & viuet. Quibus tamen
Exod. 33. Eſaias videtur contradicere, dicens: Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium ex-
Eſai. 6. celſum & eleuatum. Et Iacob: Vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt
Gen. 32. anima mea. Forſan aliquis reſponderet & diceret, quòd Deus videri non poteſt
ſecundum naturam diuinam, viſus eſt tamen ſecundũ naturam humanã, quem
Baru. 3. admodum innuit Hieremias: Hic eſt, inquit, Deus noſter, & non æſtimabitur
alius ad alium. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus cõuerſatus eſt. Ve-
rum ergo eſt, quod Deum nemo vldit ſecũdum puritatem & ſimplicitatem di-
uinæ naturæ: quia Deus eſt ſpiritus inuiſibilis. Sed & verum eſt, quod viſus eſt
Deus ſecundum imaginem & ſimilitudinem humanæ naturæ, quia factus viſi-
bilis homo. Verum iſta viſionis diſtinctio ad hunc ſententiæ intellectum non
pertinet: quia multi viderunt, & videbunt in Deo naturam humanam, qui ta-
men nec beati fuerunt, nec erunt, vt Herodes & Pilatus, & Iudas, & Caiphas. Il-
Ioan. 16. li quoque de quibus dicitur: Videbunt, in quem transfixerunt: qui non ad ſalu-
tem, ſed ad damnationem videbunt: quia tolletur impius, ne videat gloriã Dei.
Ioan. 20. Beati ergo qui non viderunt & crediderunt. Sic eſt ergo potius diſtinguendum,
Viſio tri- quod viſionum alia eſt corporea, alia ænigmatica, alia cõprehenſiua. Corporea
plex. conſiſtit in ſenſu, ænigmatica in imagine, comprehenſiua in intellectu. De pri-
Luc. 2. ma dicitur: Viderunt oculi mei ſalutare tuũ. De ſecunda legitur: Videmus nũc
1. Cor. 13. per ſpeculum in ænigmate. De tertia verò ſubditur: Tunc autem videbimus fa-
1. Cor. 15. cie ad faciem. Viſione corporea nullus vnquam videre potuit aut poterit Deita
tem: quia Deus non eſt corpus, ſed ſpiritus. Viſione autem ænigmatica Deus in
præſenti videtur vtcunque, non per ſpeciem, ſed per fidem: nec plenè, ſed im-
perfectè. Viſione verò comprehenſiua purè videtur ab angelis ſanctis & anima
bus beatis, qui cognoſcunt, ſicut & cogniti ſunt. Verum eſt ergo quod Deum
nemo vidit vnquam, ſed intelligẽdum eſt de viſione corporea. Verum eſt quo-
que quod ait: Non videbit me homo vtique & viuet, ſed intelligendum eſt in
hac vita mortali. Quod bene ſignatum eſt Moyſi, qui ſtans in foramine petræ,
Exod. 33. poſteriora domini vidit, ſed faciem non aſpexit. Quia ſicut homo verſus à tergo
Dorſum ſcitur vtique quod ſit homo, ſed nõ quis homo: ita quod Deus ſit modo ſcimus,
Dei videre ſed quid ſit ipſe neſcimus. Scimus equidem, quod ſit Deus, ſed neſcimus quid ſit.
quid ſit. Dominum ergo patres antiqui viderunt ænigmaticè, per quandam videlicet ſi-
militudinẽ viſionis humanæ, quæ vel ſenſui vel imaginationi potius appare-
bat. Sed beati mundo corde, quoniam ipſi Deũ videbũt. Non ait de præſenti, Vi-
dent, ſed de futuro, Videbunt: quia plenius & perfectius videtur in futuro. Vide-
tur tamẽ & in præſenti per inſpirationis, contemplationis, orationis, medita-
tionis,

tationis,lectionis prædicationis effectum,quibus ad intuendum Deum anima ſubleuatur.Oportet autem mundari cor,& à criminalibus culpis,& à ſecularibus curis* ne Deus lippis videatur oculis:quia ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:ſin autem nequam extiterit,totum corpus tuū tenebroſum erit.Et ideo iſte minus,ille minimè lumen intuetur æternum. Nā qui malè agit,odit lucem,& in tenebris ambulat.Lux autem in tenebris lucet, ſed tenebræ eam minimè comprehenderūt.Obſcuratum eſt,inquit Apoſtolus, inſipiens cor eorum.& quò magis quis peccat,eò magis obtenebratur, donec de tenebris interioribus proijciatur in tenebras exteriores,vbi erit fletus & ſtridor dentium:vbi erit vermis qui non morietur,& ignis qui non extinguetur.

Exeat igitur de Aegypto,qui vult ſacrificare domino in deſerto,purgetur à tenebris vitiorum:quia Deus lux eſt,& in eo tenebræ non ſunt vllæ. Heu ſi quis videret animam peccatricem,quàm ſit fœda,quàm ſit fœtida,quàm obſcura,quàm tenebroſa,profectò magis abominabilis & deteſtabilis appareret quàm caro leproſa. Oportet etiam,vt qui Deum vult liberè cōtemplari,mūdet cor à ſecularibus curis:quia quamdiu fuerit diuiſum per actiones mundanas,& diſtractum per occupationes terrenas,quaſi proſtratum ad ſolum, ſuſpicere nequit ad polum.Quod bene ſignatum eſt in Zachæo,qui cū eſſet princeps publicanorum,& ipſe diues,volebat videre Ieſum quis eſſet,ſed præ turba non poterat,quia ſtatura puſillus erat.Princeps erat publicanorum,& ideo negocijs vectigalibus occupatus. Statura puſillus,quia terrenis intentus,proſtratus erat in terram,nec erectus in cælū:& ideo prę turba,id eſt,implicatione ſolicitudinū ſecul ariū,nō poterat videre Ieſum quis eſſet,donec turbā præteriēs,id eſt,occupationes mundanas relinquens,aſcenderet in arborem ſycomorū,id eſt, ad fidem viuificæ crucis accederet.De qua apprehendit cum omnibus ſanctis,quę ſit longitudo,latitudo,quæ ſit ſublimitas,& profundum. Abigantur autem muſcæ morientes,quæ perdunt ſuauitatē vnguenti: hoc eſt,excludātur importunæ cogitationes,quæ contemplationis dulcedinem tollunt:& paruuli allidantur ad petram,id eſt,primi motus comprimantur ad Chriſtum,vt anima de virtute in virtutē aſcendens,Deum deorū videat in Sion.Subſternat itaque ſibi mens vniuerſa terrena,in quibus eſt vanitas & afflictio,& tranſcendat ad inueſtiganda cœleſtia,in quibus eſt vera felicitas & beatitudo perfecta:cōſiderans & admirans in illa ſuperna curia ordines angelorum,patriarcharum cœtus,prophetarū choros,apoſtolorū coronas,martyrum palmas,confeſſorum manipulos, & virginum fructus,quieſcentes in pace,gaudētes in laude,fulgentes in luce,ſine timore ſecuros,ſine labore quietos,ſine dolore iucundos:quanta ſit illis cognitio, delectatio,& dilectio:quanta ſit pulchritudo,rectitudo,& fortitudo:quanta ſit impaſſibilitas,incorruptibilitas & immortalitas,quod ipſe Deus ſit omnia in omnibus,merces & præmium ſingulorum. Et ſi ad hæc inueſtiganda mens rapitur cum quodam dulcedinis guſtu, tunc vtique contemplatur. Et quàm dulce ſit taliter contemplari,nouit ille plenius,qui guſtauit. Adhuc tamen dulcior quidam contemplationis eſt guſtus, videlicet inueſtigare complexum patris & filij & ſpiritus ſancti, qui eſt amor & delectatio vtriuſque,ab vtroque procedens:ſed nec poſterior nec minor vtroque,tanquam conſubſtantialis, vel coæternus vtrique.Sicut enim in Chriſto ſunt tres ſubſtantiæ in vna perſona,ſic in Deo tres ſunt perſonæ in vna ſubſtantia.In tribus ſubſtantijs eſt aliud,ſed non alius.In tribus autem perſonis eſt alius,ſed non aliud:quia tres vnum ſunt,quod eſt æternum & ſimplex:quia nec principium habet,nec finem,ſed eſt principiū ſine principio,& finis ſine fine,quaſi principium ſit ad finem,& finis ſit ad principium.Nec habet multitudinem partium,nec habet concretionem proprietatum,quia nihil habet in ſe,niſi ſe:nec aliud eſt habens ab habito,nec aliud habitū ab habente: licet ipſius habentis* nulli ſit habitus, maius aut minus. Licet in ipſo ſubſtantialiter vno ſit alter & alius,videlicet pater & filius & ſpirit9 ſanctus.In illo verò perſonaliter vno,quia & alterum eſt* & aliud inuenitur, prius & poſterius,maius & minus, videlicet æternum,nouum & vetus: æternum Deitas,nouum anima,vetus caro.Inter hæc dulce nimis & iucundum, in

Cor à quibus ſit mundandum. *Matth. 6.* *al. vt Deū liberè valeat intueri:quia qui criminalibus culpis inuoluitur cæcus eſt: & qui ſecularibus curis irretitur,luſcus eſt.&c.* *Ioan. 3.* *Ioan. 1.* *Rom. 1.* *Matth. 22.* *Eſa. 66.* *1. Ioan. 1.* *Anima peccatrix quā ſit fœda & deteſtabilis* *Cura ſeculares diuinam impediunt contemplationem.* *Luc. 19.* *Ephe. 3.* *Eccleſ. 10.* *Muſcæ morientes abigendæ quæ ſint.* *Pſal. 136.* *Pſal. 83.* *Fœlicitas æternæ vitæ quomodo contemplanda.* *Contemplari quid ſit.* *Trinitatis cōtemplatio.*

hoc ſummo & vero bono inueſtigare potentiam; quæ cuncta creauit; ſapien-
Tria in Deo cõtemplanda. tiam, quæ cuncta diſpoſuit; & benignitatem, quæ cuncta gubernat. A qua, & per
quam, & in qua vniuerſa conſiſtunt, magna, pulchra & vtilia. Vt per magnitu-
dinem inueſtiges potentem, per pulchritudinem ſapientem, per vtilitatem be-
nignum. Vnus tamen & idem eſt, qui creauit, diſpoſuit, & gubernat. In quo non
eſt aliud potentia, quàm ſapiētia, vel benignitas: vt ſicut eſt vnitas in natura, ſic
Pſal. 93. & diſtinctio in perſonis. Sed deficiamus ſcrutati ſcrutinium: quoniam accedit
Prouer. 25. homo ad cor altum, & exaltabitur Deus, & inueſtigator maieſtatis opprimetur
à gloria.

Viſio comprehenſiua quæ. Beati ergo ſunt mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Comprehen-
ſiua ſiquidem viſio eſt animi beatitudo perfecta: quoniam hæc eſt vita æterna,
vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Perfe-
Ioan. 17. ctè nanque eſt beatus, cui omnia optata ſuccedūt. Et certè qui Deum videt, quic-
quid deſiderat, habet. Delectaris in ſapiētia, ſi Deū vides, habes quod cupis: quia
Sap. 8. De⁹ perfectiſſima ſapiētia eſt, quæ attingit à fine vſq; ad finē fortiter, & diſponit
Col. 2. vniuerſa ſuauiter. In quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt abſconditi.
Ioan. 1. Delectaris in pulchritudine, ſi Deū vides, habes quod cupis: quia Deus eſt perfe-
ctiſſima pulchritudo, in quem deſiderant angeli proſpicere. Cuius pulchritu-
dinem ſol & luna mirantur. Delectaris in pace, ſi Deum vides, habes quod cu-
pis: quia ipſe eſt perfectiſſima pax, quæ fecit vtraque vnum, cuius pax eruperat
omnem ſenſum. Delectaris in luce, ſi Deum vides, habes quod cupis: quia Deus
eſt perfectiſſima lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc
1. Tim. 6. mundum, & ipſe habitat lucem inacceſſibilem. Delectaris in fortitudine, ſi
Deum vides, habes quod cupis: quia Deus eſt perfectiſſima fortitudo. Cui nihil
eſt impoſſibile, cuius volūtati nihil reſiſtit, qui eſt fortis & potens ſuper omnes
deos. Si delectaris forſan in dulcedine, ipſe eſt ſumma dulcedo, de quo dicit ſcri-
Pſal. 30. ptura: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, domine, quam abſcondiſti ti-
Pſal. 33. mentibus te. Guſtate, inquit, & videte, quoniam ſuauis eſt dominus, dulcis & re-
ctus, benignus & pius. Quid autem moramur in ſingulis? Quicquid boni de-
ſideras, ſi Deum vides, habes in eo. Qui cum ſit ſummum bonum, in ipſo eſt o-
mnium plenitudo bonorum, quem ſi vides, & comprehēdis: ſi comprehendis,
& habes. Propter hoc ſummum bonum adipiſcendum & obtinendum deſerui-
Religionis ſiue monaſtica vita ſcopus. ſtis ſeculum, & eremum elegiſtis, non quamcunque, ſed illam videlicet, quam
pater & patronus noſter B. Benedictus elegit, in qua monaſticam vitam conſti-
tuit & monaſterium ordinauit, cuius vtique * ſtatuta non ſolummodo propter
**al regulam.* votum, ſed etiam propter locum tenemini cuſtodire. Quocirca fratres munda-
te cor veſtrum, vt Deum videre poſſitis. Cor autem mundandum eſt ſcopis illis,
Scopa quibus cor mũdandũ ſit. quibus mundata eſt domus illa, de qua ſpiritus immundus exiuit, quam poſtea
ſcopis mundatam & ornatam inuenit. Bona ſcopa eſt pœnitentia, bona
eleemoſyna, bona ieiunium, bona oratio, bona vigiliæ. His vtique
ſcopis domos veſtri cordis mundetis, vt Deum videre poſſitis.
Ipſo præſtante, qui viuit & regnat in ſecula ſe-
culorum. AMEN.

(.·.)

D. IN-

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. IN NATALITIIS ET FESTIS SANCTORVM, APOſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, ac Virginum, ſermones quos Communes vocant.

DE APOSTOLIS.

De ſingulari prærogatiua, honoratione ac veneratione Apoſtolorum, & de tribus præcipuè quæ illorum commendant honorabilem principatum.

SERMO I.

NImis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. *Pſal. 138.*

IN quo plus poſſet quiſpiam honorari, quàm vt veri Dei veraciter appelletur amicus? Si enim honorificum reputatur & inter amicos terreni regis aſcribi, quantò plus debet honorabile reputari cœleſtis eſſe regis amicũ? Inter familiares aũt amicos debet eſſe cõmunitas cœtuũ, cõmunicatio ſecretorũ, & cõmunicatio voluntatũ: ex quib⁹ amicitia fidelis comprobatur. Quoniam hoc eſt propriũ amicorũ, nihil eſſe propriũ inter illos. Chriſtus enim tam inſolubili charitate ſibi deuin- *Amicitia*
xit apoſtolos, vt ipſorum euentus reputet eſſe ſuos, quemadmodum illis aie- *fidelis in*
bat: Qui vos ſpernit, me ſpernit: & qui vos recipit, me recipit. Propter quod Sau- *quibus com*
lo dicebat: Saule, Saule, quid me perſequeris? Durum eſt tibi contra ſtimulum *probetur.*
recalcitrare. Idem Petro quærenti: Domine, quò vadis? Reſpondit: Eo Romam *Luc. 10.*
iterum crucifigi. Ipſe quidem impaſſibilis regnabat in cœlo, & tamen ſe paſſi- *Acto. 9.*
bilem dicebat in terris. Quoniam & ſua reputat ſuorum eſſe, & ſuorum reputat eſſe ſua. Non enim eſt diſpar euentus, quorum compar effectus: nec eſt diuer-
ſa fortuna, quorum eſt vna anima. Vnde dicebat: Volo pater, vt vbi ego ſum, il- *Ioan. 17.*
lic ſit & miniſter meus. Pater, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum: vt dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Idem etiam apoſtolos ſuos tam ſyncera ſibi amicitia copu-
lauit, quod ſuorum eos fecit conſcios ſecretorum. Iam, inquit, non dicam vos *Ioan. 15.*
ſeruos, ſed amicos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Et iterum: *Luc. 8.*
Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem in parabolis. Propter *Matt. 11.*
quod ipſe dicebat: Confiteor tibi pater, domine, cœli & terræ, quoniam abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. Sed quomodo verum eſt, quod *Ioan 16.*
omnia quæcunque audiuit à patre, nota fecit apoſtolis, quum alibi dicat: Multa *Eccleſ. 18.*
habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo? Conſiderãdum eſt, quis hoc dixerit. Ille profectò, qui dixit, & facta ſunt: qui cuncta nouit antequã fierent, cui ſunt futura præterita, vel poti⁹ cui ſunt vniuerſa præſentia, tam præterita, quàm futura: quoniam qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Quædã ergo quantum ad ipſum notificauit Chriſtus apoſtolis, quæ quantum ad illos notificanda erant eiſdem. Cum venerit, inquit, ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem
veritatẽ: quoniam docebit vos de omnibus, & eritis omnes docibiles Dei. Chri- *Ioan 16.*
ſtus ergo tanquam verus amicus Apoſtolis ſuis reuelauit occulta: ipſi verò tan- *Ioan. 6.*
quam veraces amici domini ſui beneplacita perfecerunt: quemadmodum illis
aiebat: Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis. Nã ſi quis diligit me, *Ioan. 15.*
ſermonem meum ſeruabit: & qui fecerit volũtatem patris mei qui in cœlis eſt, *Ioan. 14.* *Matt. 12.*

 ipſe

ipſe meus frater & ſoror & mater eſt. Quapropter extẽdens manus in diſcipulos
1. Ioan. 3. ſuos ait: Hæc eſt mater mea, & hi ſunt fratres mei. Nimirũ ipſe pro illis animam
Iob. 1. poſuit, & illi pro ipſo animã poſuerũt. Pellẽ quippe pro pelle, & cũcta quę habet
Ioan 15. Prou. 23. homo, dabit pro anima ſua. Maiorem aũt chariratem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Profectò ſederunt apoſtoli ad menſam diuitis amici: & ideo talia parauerunt illi, qualia perceperũt ab ipſo. Biberat
Pſal 115. enim ille pro ipſis: & ideo biberunt ipſi pro illo calicem paſſionis, iuxta vocem
Acto. 5. dicentis in Pſalmo: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Ibant igitur apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Memores enim erant diſcipuli eius, quod audierãt à ma
Luc. 12. giſtro dicente: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eũ
Rom. 10. coram patre meo. Nam corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad
Luca 9. ſalutem. Nam qui me erubuerit coram hominibus, hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua, & patris & ſanctorum angelorum. Ideoq; dicebat Apoſtolus: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per
Col. 6. quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Licet igitur omnes ſancti ſint honorabiles apud Deum, & apud Eccleſiam venerabiles: apoſtoli tamen princi-
Luc. 10. paliter & præcipuè ſunt honorandi ac venerãdi, qui ſalutare Dei videre meruerunt familiariter, & audire, quemadmodũ ipſe dominus proteſtatur: Beati qui vident quæ vos videtis, & audiunt quæ vos auditis. Amen dico vobis: Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire
Ioan. 15. quæ auditis, & non audierunt. Propter huius familiaris prærogatiuæ gratiam ſingularem dominus eos & fratres & amicos appellat. Fratres, tanquam cohæredes bonorum. Amicos, tanquam ſocios ſecretorum. Narrabo, inquit, no-
Pſal. 21. men tuum fratribus meis in medio eccleſiæ laudabo te. Itemque: Dico vo-
Luc. 12. bis amicis mei, ne terreamini ab his, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Illorum autem principatum præuidens Propheta prædixit in
Pſal. 138. Pſalmo: Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. Multa ſunt ſanè, quæ bonorum apoſtolorum commendat honorabi-
Honorabiles quãtũ apoſtolos fecerint. lem principatũ. Sed inter vniuerſa ſunt principalia tria, dignitas, authoritas & poteſtas. De dignitate nanque Veritas inquit apoſtolis: Vos eſtis, qui permãſiſtis mecum in tentationibus meis: & ego diſpono vobis regnũ, ſicut pater meus mihi diſpoſuit, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. O quãta di-
Luc. 22. gnatio domini, quanta dignitas ſerui, vt videlicet ſeruus domino cohærens cõ-
Ioan. 16. ſtituatur in regno, edatque panem vitæ, qui de cœlo deſcendit, & bibat vinum, quod de latere Chriſti profluxit ſuper menſam altaris in regno Eccleſiæ militantis. De his etiam ad ſponſam dicitur per Pſalmiſtam: Pro patribus tui nati
Pſal. 44. ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Duodecim enim apoſtoli nati ſunt Eccleſię pro duodecim patriarchis, totidemque pro prophetis, quos ipſa principes ſuper omnem terram conſtituit. Quoniã ipſi ſunt principes
Pſal. 46. populorum, qui fuerunt cum Deo Abraham congregati. Porrò, principatus iſte nõ cõfert dominium, ſed tribuit miniſteriũ: quoniã interdicitur dominatio, & indicitur miniſtratio. Iuxta quod domin⁹ inquit Apoſtolis: Principes gentiũ do
Luc 22. minantur eorũ, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autẽ
1. Pet. 5. non ſic. Sed qui maior eſt inter vos, erit ſicut iunior, & qui præceſſor, ſicut miniſtrator. Et ideo princeps Apoſtolorum aiebat: Non quaſi dominantes in
Luc 14. 18. clero, ſed forma facti gregis ex animo. Quoniam qui ſe exaltat, humiliabitur,
Pſal. 112. & qui ſe humiliat, exaltabitur. Excelſus enim dominus humilia reſpicit, & alta
Eccle. 3. de longe cognoſcit. Propter quod dicitur: Quantò maior es, humilia te in om-
Eccleſ. 32. nibus. Principem te conſtituerunt, noli extolli: eſto in illis quaſi vnus ex ipſis. Quantò enim humilior eſt ſublimitas, tantò ſublimior eſt humilitas. Ideoque
Ioan. 20. ſiut humiles, qui volunt eſſe ſublimes. Authoritatem dominus commemorat, & commendat Apoſtolis, dicens: Quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis:
Matt. 16. & quorum retinueritis, retenta ſunt. Facti non tam principes corporum, quàm iudices animarũ. Quoniam in regeneratione, cũ ſederit filius hominis in ſede

maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tri-
bus Iſrael. Dominus enim ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui. *Eſai. 3.*
Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Duodena- *Prouer 1.*
rius enim numerus eſt ſacratus in duodecim Apoſtolis, duodecim Propheris, *Numeri*
duodecim Patriarchis: in duodecim exploratoribus, duodecim principibus, *duodenarij*
duodecim tribubus: in duodecim fontibus, duodecim lapidibus, duodecim ſe- *priuilegia.*
dibus: in duodecim horis, duodecim menſibus, duodecim annis : in duode-
cim ſignis, duodecim ſtellis, duodecim gemmis : in duodecim portis, duode-
cim angulis, & duodecim fundamentis : in duodecim virgis, duodecim cu-
bitis, & duodecim cophinis : in duodecim phialis, duodecim acetabulis, &
duodecim mortariolis: in duodecim bubus, duodecim leuiculis, & duodecim
arietibus. Eſt autem numerus ſuperabundans, conſtans ex duobus ſenarijs, ſi-
gnantibus perfectionem cogitationis & operis, ſiue mentis & corporis, ex trina-
rio multiplicato per quaternarium, & quaternario per trinarium, ſignantibus
fidem indiuiduæ trinitatis, & quatuor Euangeliorum doctrinam. Siue tres
virtutes catholicas theologicas, & quatuor virtutes politicas, * ex quinario **Hic vide-*
ſenſunm, quæ ſpectant ad corpus, & ſeptenario duorum, quæ ſpectant ad ſpi- *tur aliqd*
ritum. Vnde Chriſtus primo die de quinque panibus hordeaceis, propter vitam *deſiderari.*
actiuam cui deſeruiunt ſenſns corporis, & poſtea de ſeptem panibus triticeis, *Ioan. 6.*
propter vitam contemplatiuam, cui deſeruiunt dona ſpiritus, per manus Apo- *Matt. 15.*
ſtolorum multitudinem popnli ſatiauit. Hic numerus ex ſuis partibus aggre-
gatis excreſſit in ſeptenatium: qui conſtat ex denatio & ſenarlo, mandatorum
executionem ſignans. Quia decem ſunt legis mandata, quæ ſex diebus exe-
quimur, excreſcentes in charitatis perfectionem, quæ ſecundum Apoſtolum ſe-
decim proprietates habere dignoſcitur. Charitas enim, inquit, patiens eſt, be- *1. Cor. 13.*
nigna eſt, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa,
non quærit quæ ſua ſnnt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper
iniquitate, congaudet autem veritati : omnia ſuffert, omnia credit, omnia
ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidet. Poteſtas verò commen-
datur, & commemoratur, cum dicitur: Conuocaris Ieſus duodecim Apoſtolis *Matt. 10.*
ſuis, dedit illis poteſtatē ſpirituū immundorum, vt eijcerent eos, & curarent om
nem languorem & omnē infirmitatē. Et hinc illis aiebat: Si habueritis fidem, vt *Matth. 17.*
granū ſinapis, dicetis monti: Tranſi hinc, & trāſibit. Nā qui crediderit in me, ope *Ioan. 14.*
ra quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: quoniā omnia poſſibilia
ſunt credenti. Vnde reuerſi ſunt diſcipuli cū gaudio dicentes : Domine, etiā dæ- *Mar. 9.*
monia ſubijciuntur nobis in nomine tuo. Sancti namq; per fidem vicerunt re- *Luc. 10.*
gna, quoniā hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Iſti ſunt enim, ad *Heb. 11.*
quorū clangorem muri Iericо corruerunt: qui in ſua prædicatione conuerterūt *1. Ioan. 5.*
mundum ab errore ad veritatem, & à vitijs ad virtutes, euntes in mundum vni *Ioſue. 6.*
uerſum & prædicantes Euangeliū vniuerſæ creaturæ, docentes oēs gentes ſerua- *Mar. 16.*
re, quæcunque mandauit eis Deus. Vnde profecti prædicauerunt vbiq;, domino *Matt. 28.*
cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Nam in omnē terrā *Mar. 16.*
exiuit ſonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorū. Annunciauerūt opera Dei, & *Pſal. 18.*
facta eius intellexerūt. Iſti ſunt vigiles, de quibus ſpōſa dicit in Canticis: Inuene- *Pſal. 63.*
runt me vigiles, qui cuſtodiūt ciuitatē: paululū cū pertranſiſſem eos, inueni quē *Can. 3.*
diligit anima mea. De quibus etiā ait dominus per Prophetam: Super murus tu- *Eſa 62.*
os Hieruſalem poſui cuſtodes, tota die & nocte non tacebunt laudare nomen
domini. Iſti ſunt teſtes, de quibus legitur : Quia virtute magna reddebant Apo- *Act 4.*
ſtoli teſtimoniū Ieſu Chriſti, quemadmodū promiſerat illis: Manete in ciuita- *Luc. 24.*
te, donec induamini virtute ſpiritus ex alto. Et eritis mihi teſtes in Hieruſalē, & *Acto. 1.*
in omni Iudæa & Samaria, & vſq; ad extremum terræ. Vnde cum inhibiti fuiſ-
ſent Apoſtoli, ne in nomine Ieſu prædicarent, reſponderunt dicentes : Oportet *Acto. 5.*
Deo magis quàm hominibus obedire. Non enim eſt aliud nomen ſub cælo, in *Acto. 4.*
quo oportet homines ſaluos fieri. Iſti ſunt cæli, de quibus per Pſalmiſtā dicitur:
Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuū eius annunciant firmamentū. Ver- *Pſal. 18.*

Pſal 32. bo domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Quia ſpiri
Iob 26. tus domini cælos ornauit, & apparuerũt illis diſpertitæ linguæ, tanquã ignis, ſe-
Acto 2. ditq́; ſupra ſingulos eorũ: & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperũt loqui
1. Cor. 3. varijs linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Sanè licet Chriſtus ſit pri-
Fundamẽ- mum & præcipuũ fundamentũ eccleſiæ, de quo dicit Apoſtolus: Fundamentũ
ta Eccleſia poſitũ eſt, præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt Chriſtus Ieſus: Apoſtoli
ſecundaria tamen ſunt ſecunda & ſecundaria fundamenta, de quibus dicit Pſalmiſta: Fun-
eſſe Apoſto- damenta eius in montibus ſanctis, diligit dominus portas Sion ſuper omnia ta
los. bernacula Iacob. Hinc enim Apoſtolus ait: Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed
Pſal 86. eſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei: ſuperædificati ſuper fundamentũ Apoſto
Epheſ. 2. lorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. Quia verò
laudes Apoſtolicas non ſufficimus dignis præconijs explicare, conuertamur ad
preces, ſuppliciter implorantes, vt qui tantam dignitatem, authoritatem & po-
teſtatem à domino ſuſceperunt, & obtinere merentur quicquid poſtulãt in no-
mine ſaluatoris, ipſi pro nobis ſuis meritis & precibus interueniant apud eum,
qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi Apoſtolorum.

De diuerſis ciuitatibus Dei, nimirum caleſti, terreſtri, ſpirituali, & corporali.

SERMO II.

Pſal 120. NIſi dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vi-
gilant qui cuſtodiunt eam.

REx regum, fratres chariſſimi, diuerſas habet in diuerſis regionibus
ciuitates, cæleſtem videlicet & terreſtrem: ſpiritualem, & corpora-
Ciuitas lem. Cæleſtis ciuitas eſt eccleſia triumphantiũ, terreſtris eſt eccleſia
Dei qua- militantiũ: ſpiritualis eſt fidelis anima, corporalis eſt miſerabilis
druplex. Hieroſolyma. De prima legitur: Hieruſalẽ quę ædificatur vt ciuitas,
I. Pſal. 121. cuius participatio eius in idipſum. De ſecũda: Mons Sion latera aquilonis, ciui-
II. tas regis magni. De tertia: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. De quarta:
III. Videns Ieſus ciuitatẽ, fleuit ſuper eam. Sed & nunc ſuper eam flere magis libet,
IIII. quàm aliquid dicere. Cuius enim pectus tam ferreum, cuius cor tam lapideum,
Luca 19. vt gemitus non producat, lachrymas non effundat: cũ diligenter attendat cala-
mitoſam terræ ſanctæ miſeriam, & miſerabilem terreni ſanctuarij calamitatẽ,
vt dicere valeat cũ Propheta: Viæ Sion lugent, eò quòd non ſint qui veniãt ad ſo
Thren. 1. lennitatẽ: & facti ſunt inimici eius in capite. O infelix euentus, vel eueniens in-
Deplãgitur felicitas. Deus, venerũt gentes in hæreditatẽ tuam, coinquinauerunt templum
terra ſan- ſanctũ tuum, poſuerunt Hieruſalem in pomorũ cuſtodiam. Fuderunt ſanguinẽ
cta capti- ſeruorũ tuorum in circuitu Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret. Dediſti nos
uitas & de- opprobrium vicinis noſtris, deriſum & contemptum his qui in circuitu noſtro
ſolatio. ſunt. Inſultant nobis inimici noſtri dicentes: Confidebatis in ligno: ſed ecce ſe-
Pſal 78. ipſum non potuit ſaluum facere. Vnde nunc eſt gloriatio veſtra? Perijt omnino
ſpes veſtra. Stulti, redite ad cor, & ſapientes quandoque ſapite. Sed tu, domine,
reſponde pro nobis: imò reſponde pro te, ne conſentiant aduerſarij noſtri & di-
Deut. 32. cant: Manus noſtra, & nõ Deus fecit hæc omnia: quia niſi tu cuſtodieris ciuitatẽ,
Pſal 126 in vanũ vigilant qui cuſtodiunt eam. Sine me, inquit, nihil poteſtis facere. Por-
Ioan. 15. rò cæleſtis ciuitas non munitur cuſtodibus: quia non impugnatur ab hoſtibus.
Vita æter- Eſt enim in ea ſecuritas ſine timore, iocunditas ſine dolore, dies ſine nocte,
na felicitas vita ſine morte. O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, domine, quàm ab-
Pſal. 30. ſcondiſti timentibus te: quam neque oculus vidit, neque auris audiuit, nec in
1. Cor 2. cor hominis aſcendit. Felix anima, cui datum ciuitatem iſtam non ſolũ inha-
bitare

bitare per gloriam, verum etiam adire per gratiam: non tantum intueri per ſpe- *Eccleſia*
ciem, ſed imaginari per fidem. Ciuitas verò ſuper montem conſtructa, funda- *militans.*
mentum habet & muros, turres & portas, cuſtodes & hoſtes. Mons autem ſu- *Eſa. 2.*
per quem ciuitas iſta conſiſtit, eſt Chriſtus, qui de lapide paruo creuit in mon-
tem magnum, mons in vertice montium, ad quem confluunt omnes gentes,
de quo ipſemet dicit: Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem poſita. Hic *Matth. 5.*
eſt primum & præcipuum, quaſi fundamentum fundamentorum, de quo di-
cit Apoſtolus: Fundamentum poſitum eſt, præter quod aliud poni non poteſt, *1. Cor. 3.*
quod eſt Chriſtus Ieſus. Super hoc fundamentum quaſi ſecundaria fundamen-
ta conſurgunt Apoſtoli & Prophetæ, de quibus inquit Pſalmiſta: Fundamenta
eius in montibus ſanctis. Muri ciuitatis ſunt vniuerſi fideles, ſuperædificati ſu- *Pſal. 68.*
per fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, de quibus inquit Prophe- *Muri eccle-*
ta: Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes. Sed & Chriſtus eſt mu- *ſia.*
rus murorum, de quo legitur: Vrbs fortitudinis noſtræ Sion Saluator, ponetur *Eſa. 62.*
in ea murus. Inter hos muros qnaſi turres eleuantur perfecti, præminentes ex- *Eſa. 26.*
cellentia meritorum, de quibus inquit Pſalmiſta: Fiat pax in virtute tua, & *Turres.*
abundantia in turribus tuis. Sed & Chriſtus eſt turris turrium, de qua legitur: *Pſal. 121.*
Factus eſt ſpes mea turris fortitudinis à facie inimici. Portæ ciuitatis ſunt do- *Pſal. 60.*
ctores eccleſiæ, quæ gentes introducunt ad fidem, de quibus inquit Pſalmiſta: Di- *Portæ.*
ligit dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. Sed & Chriſtus eſt *Pſal. 86.*
oſtium oſtiorum, qui de ſe ait: Ego ſum oſtium, &c. Cuſtodes ciuitatis ſunt *Ioan. 10.*
rectores eccleſiæ, ſancti Apoſtoli & apoſtolici viri, de quibus ſpõſa dicit in Can- *Cuſtodes.*
ticis: Innenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem. Sed & Chriſtus cuſtos cu- *Cant. 3.*
ſtodum, de qno legitur: Ad me clamat rex Seir: Cuſtos quid de nocte? Ad hunc *Eſaiæ 21*
modum, dilectiſſimi fratres, ſpiritualis ciuitas habet fundamentum & muros, *Ciuitas ſpi-*
turres & portas, cuſtodes & hoſtes. Fundamentum animæ fides eſt, de qua dicit *ritualis.*
Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non appa- *Heb. 11.*
rentium. Scriptum eſt enim: Niſi credideritis, non permanebitis. Quatuor ani- *Eſai. 7.*
mæ muri, ſunt quatuor principales virtutes: iuſtitia, fortitudo, prudentia, tem-
perantia. Murus iuſtitiæ reſpicit orientem, per quam timentibus Deum oritur *Mala. 4.*
ſol iuſtitiæ, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Ioan. 1.*
Murus fortitudinis reſpicit aquilonem, per quam occidua fugimus, quæ ſecun-
dum Prophetam ab aquilone panduntur. Murus temperantiæ reſpicit ad meri- *Hier. 1.*
diem, per quam illecebras coërcemus, quibus concupiſcentiæ feruor ardeſcit.
Murus prudentiæ reſpicit occidentem, per quam occidua fugimus, ne cum ipſis
infeliciter occidamus. Turres animæ ſunt dona ſpiritus ſeptiformis. Quæ Eſa- *Eſaiæ 11.*
ias enumerat dicens: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus,
ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpi-
ritus timoris domini. Sed vt breuiter tranſeam, animæ porta eſt charitas, ia-
nua verò ſpes, cæteræ virtutes ſunt propugnacula. Cuſtodes animæ angeli ſunt;
de quibus veritas dicit: Angeli eorum ſemper vident faciem patris. Vtraque *Matth. 18.*
ciuitas multiplices hoſtes habet: ſuperiores & inferiores, interiores & exterio- *Hoſtes qua-*
res. Superiores ſunt dæmones malignantes, inferiores ſunt homines aduerſan- *druplices.*
tes: Interiores ſunt concupiſcentiæ carnales, exteriores ſunt illecebræ ſeculares.
De ſuperioribus inquit Apoſtolus: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem I.
& ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cęleſtibus. De inferioribus *Epheſ. 6.*
dicit Pſalmiſta: Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores, prolongaue- II.
runt iniquitatem ſuã. De interioribus ait Paulus: Caro cõcupiſcit aduerſus ſpi- *Pſal. 128.*
ritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ. De exterioribus dicit Ioannes: Nolite diligere III. *Gal. 5.*
mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt: quia quicquid in mundo eſt, aut eſt con- IIII.
cupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Infelix ho- *1. Ioan. 2.*
mo, quem tot inimici circunſtant, quẽ tot hoſtes impugnant. Ob hoc & clama-
bat Apoſtolns: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Rom. 7.*
Certè niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilant qui cuſtodiunt *Pſal. 126.*
eã. Quia non eſt currentis, neq; volentis, ſed Dei miſerentis. Aduerſus hos qua- *Rom. 9.*
tuor hoſtes, rectores eccleſiæ quatuor noctis vigilias debent ſolicitè cuſtodire.

Vigiliæ nocturnæ quatuor contra quatuor hoſtes cuſtodiendæ. Luc. 2.

Nam paſtores cuſtodiebant vigilias noctis ſuper gregem ſuum, videlicet, conticinium, gallicantum, intempeſtum, & antelucanum: in quibus cuſtodes ciuitatis obſeſſæ vigilant alternatim. Primam ergo noctis vigiliam cuſtodire debent aduerſus hoſtes ſuperiores, id eſt, contra fallacias dæmonum. Secundam aduerſus hoſtes inferiores, id eſt contra verſutias hominum. Tertiam, aduerſus hoſtes interiores, id eſt, contra carnales concupiſcentias. Quartam, aduerſus hoſtes exteriores, id eſt, contra ſeculares illecebras. Primus enim hoſtis tanquam ſerpens callidus Euam ſeduxit. Secundus, tanquam vulpes doloſa, vineas depaſcit. Tertius, tanquam Dalida blandiens, Sampſonem circumuenit. Quartus, tanquam Sirena mulcens, nautas adducit.

Nocturnũ officiũ cur in quatuor partes diuiſum ſit.

Hinc fortè nocturnũ officium in quatuor partes diſtinctum eſt: in tres nocturnos, & matutinas laudes. Quod, vt tradunt, diuiſum per quatuor noctis vigilias, cõtra quatuor hoſtium perſecutiones antiquitus decantabat eccleſia. Primus enim hoſtis perſequitur per diabolicas ſuggeſtiones; ſecundus, per hæreticas ſubuerſiones; tertius, per vanas delectationes; quartus, per mundanas ambitiones. Sed vt cæteros prętermittam, ex ipſis hominibus varios habet hoſtes: impios & ſchiſmaticos, perfidos & hæreticos. Nondũ enim ex toto defecerunt ſchiſmati, qui nituntur diuidere caput à membris, patrem à

Num. 16.

filijs, paſtorem ab ouibus. Sed niſi deſiſtant, cum Dathan & Abiron portionem accipient, quos terra viuos abſorbuit. Needum etiam defecerunt hæretici, quo-

Hier. 51.

rum ſermo ſerpit vt cancer. Quia venenum aſpidum & fel draconum in aureo calice Babylonis propinant: qui veris falſa miſcentes, ſub prætextu religionis

Matt. 7.

vitus nequitiæ diffundunt in ſimplices. Veniunt autem in veſtimentis ouium, cum ſint lupi rapaces. Inſtemus ergo ſoliciti, circunſpiciamus attenti, vt capia-

Cant. 2.

mus vulpes paruulas, quę demoliuntur vineas: ora quidem habentes diuerſa, ſed caudas ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipſum.

Pſal. 61.

Si diligenter cuſtodimus diuitias temporales, quantò diligentius cuſtodire debemus diuitias ſpirituales. Qui fidem ſurripit, vitam furatur: quia iuſtus ex fi-

Rom. 1.

de viuit. Qui charitatem tollit, Deum adimit: quia Deus charitas eſt. Ab his ergo hoſtibus meritis & precibus beati N. Apoſtoli ciuitatem ſuam cuſtodiat dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi de Euangeliſtis.

De quadruplici acceptione paradiſi, ſecundum quam verba thematis quatuor modis exponuntur, ſcilicet hiſtorialiter, allegoricè, moraliter, & anagogicè.

SERMO VNICVS.

Gen. 2.

FLuuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum. Qui diuiditur in quatuor capita, Phiſon & Geon, Tigrin & Euphratem.

Paradiſus quadruplex.

QVadruplex in ſacra ſcriptura legitur paradiſus. Superior & inferior, Interior & exterior. Superior eſt cæleſtis, inferior eſt terreſtris, interior ſpiritualis, exterior corporalis. Cæleſtis in patria, terreſtris in via: ſpiritualis in mẽte, corporalis in oriẽte. De ſupiori paradiſo dicitur

Ezech. 28. Apoc. 2.

ad Luciferũ: Tu ſignaculũ ſimilitudinis, plen⁹ ſapiẽtia & pfectus decore, in delicijs paradiſi Dei fuiſti. De inferiori dicitur ad angelũ Epheſi: Vincẽti dabo edere de ligno vitæ, qđ eſt in paradiſo Dei mei. De ſpirituali ſcriptũ repe-

Luc. 23. Geneſ. 2.

ritur in Euangelio: Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. De corporali ſcriptũ reperitur in Geneſi: Plantauerat dominus Deus paradiſum voluptatis à principio. Secundũ hanc quadripartitã acceptionem nominis paradiſi, quatuor modis propoſita verba poſſunt exponi; hiſtorialiter & allegoricè, moraliter & anagogicè. Hiſtorialiter enim fons quidã erumpit de medio paradiſi ad irrigandum

dum herbas & arbores paradiſi. Qui de paradiſo progrediens in quatuor capita
deriuatur, quæ ſunt quatuor flumina paradiſi. Allegoricè verò fluuius, qui de *Allegoricè*
loco voluptatis egreditur, eſt Euangelica prædicatio, quæ de domino Ieſu Chri *quid deſi-*
ſto procedit. Qui eſt fons vitæ, in cuius lumine videbimus lumen: à quo genera- *gnet fluui-*
raliter omnis vera voluptas emanat. Venite, inquit, ad me omnes qui labora- *us paradiſ.*
tis & onerati eſtis, & ego vos reficiam: & inuenietis requiem animabus veſtris. *Matth. 11.*
Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Guſtate & videte, quoniam *Pſal. 33.*
ſuauis eſt dominus, beatus vir qui ſperat in eo. Hæc prædicatio rectè fluuio com-
paratur, non ſolum quia reficit, ablnit & fœcundat, ſed quia fluuius dicitur a-
qua fluens. Et vt ait Salomon : Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens *Prouer. 18.*
inundans eſt fons ſapientiæ: quæ tam longè lateque defluxit, vt mundum re-
pleuerit vniuerſum. Iuxta quod dominus ipſe præcepit Apoſtolis dicens: Eun- *Mar. 16.*
tes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Quapro- *Pſal. 18.*
pter, in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.
Hæc irrigat paradiſum, id eſt, fœcundat eccleſiam. Iuxta quod dicit Apoſto- *1. Cor. 3.*
lus: Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incremētum dedit. Hic eſt enim *Can. 4.*
fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de libano. Flu- *Euangelia*
uius iſte in quatuor capita diuiditur: quia p̄dicatio Ieſu Chriſti in quatuor Euā- *quatuor*
gelia deriuatur. Licet enim multi ſcripſerint Euangelia: nam vt Lucas teſta- *per quatu-*
tur, multi conati ſunt ordinare narrationem eorum, quę in nobis cōpletę ſunt: *or fluuios*
tamen non niſi quatuor recepta ſunt ab eccleſia, videlicet Matthæi, Marci, Lu- *paradiſi ſi-*
cæ, Ioannis. Quod vtique factum eſt ratione multiplici. Primò, ad oſtendendā *gnificata.*
duorum teſtamentorum cōcordiam. Sicut enim in veteri teſtamento vnus fu- *Cur tantū*
it legiſlator, videlicet Moyſes, & quatuor maiores Prophetæ, videlicet Eſaias, *quatuor*
Hieremias, Ezechiel, & Daniel: duodecim autem minores Prophetæ, ac multi *euangelia*
alij ſapientes, vt Iob, Dauid & Salomon, & Ieſus: ita & in nouo teſtamento vnus *recepta ſint*
fuit legis dator, videlicet Chriſtus, & quatuor Euangeliſtæ, videlicet Matthæus, *1.*
Marcus, Lucas, Ioannes. Duodecim autem Apoſtoli: & alij multi doctores, vt *Teſtamen-*
Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, & Gregorius: vt per hoc oſtendatur, quia *torū duorū*
rota continetur in medio rotæ, & duo Seraphin ſeſe reſpiciunt verſis vultibus *concordia.*
in propitiatorium. Secundò, pro myſterio quadrigæ Aminadab, de qua ſponſa *Ezech. 1.*
dicit in Canticis: Anima mea turbata eſt propter quadrigas Aminadab. Ami- *Exod. 25.*
nadab enim interpretatur ſpontaneus Dei. Hic eſt Chriſtus, qui factus eſt obe- *II.*
diens vſque ad mortem: & oblatus eſt, quia ipſe voluit. Huius quadriga eſt Euan *Aminadap*
gelica doctrina, per quam fama Chriſti per mundum vehitur vniuerſum. Cu- *quid.*
ius quatuor rotæ ſunt quatuor Euangeliſtæ. Propter hanc quadrigam ſponſa, *Phil. 2.*
id eſt, eccleſia ſalubri dolore turbatur ad pœnitentiam. Tertiò, ad ſignificādam *Eſa 53.*
liberationem humani generis à morte quadrifida, id eſt, à tranſgreſſione qua- *Quadriga*
druplici. Prima namq; fuit tranſgreſſio mandati in paradiſo, ſecunda tranſgreſ- *aminadap*
ſio legis naturalis, tertia tranſgreſſio legis ſcriptæ, quarta tranſgreſſio Euange- *quid my-*
lij. Vel potius, peccatum fragilitatis, per impotentiam: peccatum ſimplicitatis, *ſticè.*
per ignorantiam: peccatum ſecuritatis, per negligentiam: peccatum malignita- *III.*
tis, per inuidentiam. His enim quatuor modis peccati anima moritur, id eſt, ſe-
paratur à Deo, p̄ myſterio fortè quadrati. Sicut enim inter cæteras formas, qua-
drum, ſic inter cæteras doctrinas Euangelium ſolidius & ſtabilius perſeuerat.
Nam illud vndique ſtat, & iſtud propter ſtabilitatē appellatur æternum, per cu-
ius gratiam homo quadratur in moribus, id eſt, virtutibus ſolidatur. Iſtorum
autem potius quàm aliorum Euangelia ſunt recepta: tum qui diligentius &
apertius hiſtoriā Euangelicam deſcripſerunt, tum quia licet aliquando va- *Apoc. 4.*
ria, nunquam tamen contraria: licet interdum diuerſa, nunquam tamen aduer *Cur Mat-*
ſa ſcripſerunt. Et quoniam iſti quatuor per figuras quatuor animalium in vi- *thæus per*
ſione Ioannis & Ezechielis præfigurati fuerunt, Matthæus per hominem: eò *hominem*
quòd eius intentio præcipuè circa ſcribendam humanitatem Chriſti verſa *figuretur.*
tur. Vnde ab humana Chriſti natiuitate liber eius ſumit exordium: Liber, in- *Matth. 1.*
quit, generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Marcus per leonem: *Marcus*
eò quòd eius intentio præcipuè circa deſcribēdam Chriſti reſurrectionem con- *cur per leo-*
ſiſtit. *nē deſigne-*
tur.

ſiſtit. Vnde eius Euangelium in die reſurrectionis antonomaſtice legitur. Dicitur enim quod leo rugitu maximo tertia die ſuos excitat catulos. Ita Deus pater
Mar. 1. immenſa potentia filium ſuum tertia die ſuſcitauit. Vnde & Marcus ab excla-
Prouer. 30. matione incipit, dicens: Vox clamantis, &c. Hic eſt leo fortiſſimus beſtiarum,
Lucas cur qui ad nullius paueſcit occurſum: qui quantæ ſanctitatis extiterit, ipſius collo-
per vitulū bium, quod in hac ſua conſeruatur eccleſia, patenter oſtendit. Lucas per vitu-
ſignifice- lum: eò quòd eius intentio pręcipuè circa ſcribendam Chriſti paſſionem verſa-
tur. tur: In qua Chriſtus ſe obtulit hoſtiam Deo patri: idem ipſe ſacerdos & hoſtia.
Luca 1. Vitulus enim erat hoſtia ſacerdotis. Vnde à ſacerdotio incipit dicens: Fuit in
Ioannes diebus Herodis regis Iudææ ſacerdos quidam, &c. Ioannes per aquilam: quia
cur per a- cæteris in terra cum domino gradientibus, ipſe in cælum ad deſcribendā Chri-
quilā figu- ſti diuinitatem volauit, & ait: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud
retur. Deum & Deus erat Verbum. Hæc quatuor principales intentiones deſignatæ
Ioan. 1. ſunt per figuras illorum quatuor animalium. Quorum quodlibet ſecundum
Ezech. 1. viſionem Ezechielis quatuor facies habet: quoniam omnes de ſingulis agunt, licet quidam principalius de quibuſdam: præſertim cum omnes agant de Chriſto, cui quatuor illę figuræ conueniunt. Fuit enim homo naſcendo, vitulus mo-
Gen. 2. riēdo, leo reſurgendo, aquila aſcendendo. Hi ſunt Phiſon & Geon, Tigris & Eu-
Phiſon qd. phrates. Phiſon interpretatur oris mutatio: per quem ſignificatur Ioannes, qui mutat os, cum de diuinitate ad humanitatem deſcendit, vel de humanitate, ad diuinitatem aſcendit. Vnde cum de diuinitate dixiſſet: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: conſequenter ad huma-
Geon quid nitatem deſcendit, dicens: Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Geon interpretatur hiatus terræ: per quem ſignificatur Matthæus, qui humanam Chriſti generationem deſcribit, de qua dicit Propheta: Veritas de terra orta eſt,
Tigris qd. & iuſtitia de cælo proſpexit, id eſt, Chriſtus natus eſt de Maria. Tigris interpretatur velox, ſignans Marcum, qui cæteris velocius, id eſt, breuius deſcribit hiſtoriam Euangelicam. Cui figura leonis congruè coaptatur, qui eſt animal velo-
Euphrates ciſſimum. Euphrates interpretatur frugifer, ſignificans Lucam, cui ſecundum
quid. viſionem Propheticam figura vituli coaptatur, qui frugibus excolendis inſer-
Exod. 25. uit: & ipſe fructum vētris benedictum deſcribit. Hi quatuor ſignificati ſunt etiā per quatuor annulos arcæ, qui rotundi erant & aurei. In auro namque claritas,
Euangeliſtæ vt per quatuor annulos arcæ ſignificentur. in rotundo deſignatur æternitas: quia rotundum & initio caret & fine. Eleganter enim per annulos aureos deſignantur, qui æternam Chriſti claritatem, & claram æternitatem deſcribunt. Per duos annulos à ſiniſtris, ſignificantur duo Euangeliſtæ, qui doctrinam Euangelij non acceperunt à Chriſto: ſed vnus à Petro, videlicet Marcus, & alter à Paulo, ſcilicet Lucas. Per duos à dextris, duo illi, qui ab ipſo Chriſto fuerunt edocti, ſcilicet Matthæus & Ioannes. Quidam tamen per duos annulos à ſiniſtris Matthæum, & Ioannem accipiunt, qui adhæſerunt domino adhuc paſſibili & mortali. Per duos à dextris Marcum & Lucam, qui poſt aſcenſionem adhæſerunt Chriſto, iam facto immortali & impaſſibili. Per ſiniſtram enim mortalitas, per dexteram verò immortalitas deſignatur, ſecun-
Cant. 2. dum illud: Leua eius ſub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Propter hanc cauſam in picturis Eccleſiarum Paulus ad dexteram, & Petrus ad ſiniſtram Saluatoris ſtatuitur.

Fluuius paradiſi quid deſignet. Moraliter autem fluuius, qui de loco voluptatis egreditur, eſt infuſio gratiæ, quæ de ſpiritu ſancto procedit: qui eſt delectatio patris & filij, amor & connexio vtriuſque. De quo dicit Pſalmiſta: Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Hæc irri-
Pſal. 35. gat paradiſum, id eſt, inebriat mentem, ſecundum id quod in Pſalmo pręmittitur: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.

Diuiditur autem in quatuor capita, id eſt, in quatuor principales virtutes, iuſtitiam, fortitudinem, prudentiam, temperantiam. Hæc ſunt moraliter quatu-
Ioan. 7. or flumina paradiſi, de quibus Veritas dicit: Qui credit in me, flumina de vētre eius fluēt aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiritu, quem accepturi erant credētes in eum.

Anagogice. Anagogicè verò, fluuius qui de loco voluptatis egreditur, eſt beatitudinis affluentia,

fluentia,quæ dedinina perfruitione procedit.Hæc irrigat paradiſum,id eſt,læti-
ficat patriam,ſecundum illud:Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Diui- *Pſal. 45.*
ditur autem in quatuor ſpecies,duas pertinentes ad ſtolam corporis, & totidem
pertinentes ad ſtolam animæ. Ad illam pertinent claritas|& impaſſibilitas : ad
iſtam pertinent,cognirio & delectatio.De claritate corporis legitur:Fulgebunr *Matt.13.*
iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. De impaſſilitate carnis legitur : Abſterget *Apoc.21.*
Deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum,& iam non erit amplius neq; lu
ctus neque clamor,ſed nec vllus dolor,quoniã priora tranſierunt.De menris
cognitione Verltas ait:Hęc eſt vita æterna,vt cognoſcant te ſolũ verũ Deum, & *Ioan.17.*
quem miſiſti Ieſum Chriſtnm:Ibi cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus:vidẽtes *1.Cor.13.*
non per ſpeculum in ænigmate,ſed facie ad faciem. De cordis delectatione dicit
Pſalmiſta:Exultabunt ſancti in gloria,lætabuntur in cubilibus ſuis. Ibi gaudi- *Pſal.149.*
um noſtrum implebitur,quod omnem ſenſum exuperat: ad quod per ſuam mi
ſericordiam ineffabilem nos faciat peruenire, meritis & precibus beatiſſimi N.
Euangeliſtæ,dominus Ieſus Chriſtus,qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſe-
cula ſeculorum.Amen.

In Communi de vno Martyre.

De abnegatione ſui, & quinque gradibus eius: & de myſterio, & ſacramento ſanctæ crucis.

SERMO I.

QVi vult venire poſt me,abneget ſemetipſum,& *Luc.9.*
tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

VOlentibus ire poſt Chriſtum duo principaliter dicuntur ; videlicet
abnegare ſeipſum,& rollere crucem poſt Chriſtum. Hoc eſt , decli- *Pſal. 36.*
nare à malo,& facere bonum,vt quò præceſſit ſublimitas capitis, il
luc & corporis humilitas ſubſequatur. Abnegationis aũt hui⁹ quin- *Abnegati-*
que ſunt gradus:quia debet Chriſtianus abnegare nõ tantũ aliena, *onũ gradus*
ſed ſua:nec ſua tantũ,ſed ſe:nec ſe tantum,ſed ſeipſum:nec ſeipſum tantũ,ſed ſe- *quinque.*
metipſum. Abnegat aliena,qui nec oblata retinet,nec cõcupiſcit auferre. Vnde
Zachæus:Si quid aliquẽ defraudaui,reddo quadruplum. Abnegat ſua , qui neq; *Luc.19.*
acquiſitis adhæret,neq; inhiat acquirendis. Vnde Petrus : Ecce nos relìquimus *Matth. 19.*
omnia,& ſecnti ſumus te. Abnegat ſe,qui concupiſcentias carnis caſtigat. Vnde
Paulus: Caſtigo corpus meum &in ſeruiturẽ redigo. Abnegar ſeipſum,qui cupi- *1.Cor.9.*
ditates mentis euacuat. Vnde Dauid: Domine,non eſt exaltatũ cor meũ,neq; ela *Pſal.130.*
ti ſunt oculi mei. Abnegat ſeipſum,qui propriam abdicat voluntatem. Vnde Ie- *Mar.14.*
ſus:Non quod ego volo,ſed quod tu. Cum ergo guloſus fit ſobrius, luxurioſus
fit caſtus,auarus fit largus,ſuperbus fit humilis,iracundus fit mãſuetus,&,vt ge-
neraliter dicam,cum criminoſus fit virtuoſus,tunc abnegat ſeipſum , vt dicere
valeat cum Apoſtolo:Viuo iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Quum *Gal.2.*
autem impius ab impietate conuertitur,profectò dicere poteſt : Non ſum , qui
fueram,quia videlicet non eſt talis in culpa,licet idem ſit in natura , ſecundum
illud Propheticum: Verte impios, & non erunt. Qui ergo vult ire poſt Chriſtũ, *Prouer.12.*
abneget ſeipſum. Porrò,ſi iuxta teſtimonium veritatis In hominis volũtate cõ- *Rom. 9.*
ſiſtit,vt abnegando ſeipſum,poſſit ire poſt Chriſtum , quid eſt quod dicit Apo- *Voluntas*
ſtolus:Non eſt volentis,neque currentis,ſed Dei miſerentis? Verum id dicitur, *humana*
quia bonũ opus principalius ſpectat ad Dei miſericordiam , quàm ad hominis *quomodo*
voluntatem. Quia diuina miſericordia non ſolum præuenit & præparat, verũ *præuenia-*
etiã ſubſequitur,& proſequitur voluntatem humanam. Præuenit inſpirando, *tur & ad-*
ſubſequitur adiuuando. Præparat vt incipiat , proſequitur vt perficiat. De præ- *iuuetur*
ueniente Propheta dicit in Pſalmo: Miſericordia eius præueniet me. De ſubſe- *à Dei miſe-*
ricordia.

Pſal. 22. quente dicit in alio: Miſericordia tua ſubſequetur me. Gratia nanque principaliter operatur, cui ſecundariò cooperatur arbitrium. Iuxta quod dicit Apoſto-
1. Cor. 15. lus: Gratia Dei ſum, id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit. Et ideo
Luca 9. Veritas ait: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Suam dicit, id eſt, voluntariam, non coactam: ſpontaneam, non inuitam: per patientiæ virtutem, non per angariæ ſeruitutem. Quia non placent ei coacta ſeruitia, qui potius exigit cor, quàm manum: voluntatem, quàm actionem. Spontaneùs enim tulit crucem Ieſus, de quo
Ioan. 19. legitur: Et baiulans ſibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locus.
Matth. 27. Inuitus autem tulit crucem Simon Cyrenæus, de quo legitur, quod angaria-
Myſteriū crucis quā ſit profundum. uerunt eum, vt tolleret crucem Ieſu. O quàm profundum eſt crucis myſterium, quàm arduum ſacramentum! Legitur quod Moyſes ad mandatum domini ſerpentem æneum erexit pro ſigno, quem aſpicientes, qui percuſſi fuerant à ſerpentibus, ſanabantur. Quod ipſe Chriſtus exponens in Euangelio ait: Sicut
Num. 21. *Ioan. 3.* Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſo, non pereat. Legitur etiam, quod quum Ioſeph applicu-
Gen. 48. iſſet Manaſſen & Effraim ad Iacob, ſtatuens maiorem ad dexteram, & minorem ad ſiniſtram, vt eis ſecundum ordinem benediceret, Iacob manus commutās, id eſt, in modum crùcis cancellans, dextram poſuit ſuper caput Effraim minoris, & ſiniſtram ſuper caput Manaſſe maioris, & dixit: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, &c. Ezechiel autem audiuit dominum dicentem ad virum veſtitum lineis, habentem atramen-
Ezech. 9. tarium ſcriptoris ad renes: Tranſi per mediam ciuitatem, & ſigna Thau in frontibus virorum dolentium & gementium. Poſt hæc dixit ſeptem viris: Tranſite per mediam ciuitatem, & percutite omnem ſuper quem non inueneritis Thau.
Apoc. 17. Nemini parcat oculus veſter. Ioannes quoque vidit angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignū Dei viui, & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum fuit nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, ne-
Exod. 12. que arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorū. Hinc eſt igitur, quod cum dominus Aegyptiorum percuteret primogenita, domos Hebræorum abſque læſione tranſcendit, eò quòd ſanguinem in ſuperlimina-
Exod. 17. ri, & in vtroque poſte vidiſſet. Dum Moyſes manus tenebat extenſas, Iſrael pugnans Amalech ſuperabat.

Exod. 15. Lignum miſſum in Marath aquas, aquas dulcorauit amaras. Et ad lignum
4. Reg. 6. miſſum in Iordanem, ferrum quod exciderat, enatauit. Hoc eſt lignum vitæ in
Gen. 2. medio paradiſi, de quo Sapiēs proteſtatur: Benedictum lignum, per quod fit iu-
Sap. 14. ſtitia, ſaluatio. Quoniam regnauit à ligno Deus: etenim correxit orbem terræ,
Pſal. 95. qui non commouebitur. Qui dixerunt: Morte turpiſſima condemnemus eum,
Sap. 2. neſcierunt ſacramenta Dei, neque comprehenderunt, quæ ſit longitudo & lati-
Virtus crucis multiplex. tudo, ſublimitas & profundū. Crux ergo ſanitatē reſtituit, benedictionē impendit, diſcernit à perfidis, liberat à periculis: hoſtes expellit, victores cōſtituit. Crux myſterium fidei, firmamentum ſpei, clauis ſcientiæ, forma iuſtitiæ, magnificentia regū, gloria ſacerdotum, inopū ſuſtentatio, pauperum conſolatio, cæcorum dux, claudorum baculus, ſpes deſperatorum, reſurrectio mortuorum. Crux au-
Crux ſpiritualiter duobus modis tollitur. tem & ſpiritualiter & materialiter tollitur. Spiritualiter verò duobus modis: per mentis compaſſionem, & carnis afflictionem. Propter quod dicit Apoſtolus: Crucifixerunt membra ſua cum vitijs & concupiſcentijs. Et iterum: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Cum enim quiſque cruciatur in corde
Gal. 5. *Gal. 6.* compatiendo proximo, tunc vtique crucem tollit cum Apoſtolo, qui dicebat:
2. Cor. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?
1. Cor. 9. Quum verò cruciatur in corpore, affligēndo ſeipſum, tunc etiam cum Apoſtolo crucem tollit, qui ait: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutē redigo: ne for-
Materialiter duobus modis tollitur crux. tè cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Materialiter quoque duobus modis crux tollitur, in ſignum religionis, & in ſupplicium paſſionis. In ſignū enim religionis quidam religioſi crucem portant, vt oſtendant ſe ſpiritualiter mancipatos ad obſequium crucifixi. In ſupplicium, & boni quidam, & mali,

qui

qui pro iuſtitia vel offenſa ſuſpenduntur in cruces: quemadmodum iuxta crucẽ
Ieſu duo latrones crucifixi fuerunt, vnus à dextris, & alius à ſiniſtris. Fuerunt au- *Matt. 27.*
tem in cruce dominica ligna quatuor, ſtipes erectus, & lignũ tranſuerſum, trun- *Crucis*
cus ſuppoſitus, & titulus ſuperpoſitus. Fuerunt & claui quatuor, quibus manus *Chriſti li-*
confixæ ſunt, & pedes affixi ſunt, & lancea, qua latus apertum eſt. Fuit & corona *gna qua-*
ſpinea capiti circumpoſita. *tuor.*

Hæc omnia, fratres, etiam in ſpirituali cruce ſpiritualiter poſſunt aſſignari. *Quatuor*
Nam quatuor crucis ligna ſunt quatuor mentis virtutes, fides, ſpes, perſeuean- *crucis li-*
tia, patientia. de quibus inquit Apoſtolus: Vt comprehendatis cum omni- *gna quid*
bus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas & profundum. Longitudo *ſpirituali-*
crucis eſt perſeuerantia, de qua dominus ait: Qui perſeuerauerit vſque in finẽ, *ter.*
hic ſaluus erit. Latitudo crucis eſt patientia, de qua Veritas ait: In patientia ve- *Ephes. 3.*
ſtra poſſidebitis animas veſtras. Profunditas crucis eſt fides, de qua dicit *I.*
Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non ap- *Matt. 10.*
parẽtium. Sublimitas crucis eſt ſpes, de qua dicit Pſalmographus: In verbo tuo *II.*
ſuperſperaui. *Luc. 21.*
III.
Habuit ergo crux Chriſti vnum lignum erectum in longitudinem, & alte- *Heb. 11.*
rum tranſuerſum in latitudinem. Per illa duo ligna myſticè deſignata, quæ pau *IIII.*
percula mulier in Sarepta collegit. Et benè ſtipes erecta, habuit truncum ſuppo- *Pſal. 118.*
ſitum & titulum ſuperpoſitum: quia perſeuerantia de fide procedit ad ſpem, *3. Reg. 17.*
quaſi ſtipes erectus de trunco ſuppoſito ad titulum ſuperpoſitum. Quod intel- *Iob 19.*
ligens Iob, ait: Credo quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra
ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum. Quem viſurus ſum ego ipſe &
non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.
Niſi enim crux habeat fundamentum fidei, & titulum ſpei, profectò ſupplici- *Crux quã-*
um eſt ſolummodo, & non meritum. Quod autem patientia ſpectet ad cru- *do ſit ſuppli*
cem, per ſe ſatis apparet, eò quòd patientes in aduerſis tribulationibus ſuſti- *ciũ & non*
nent cruciatum. Vnde Iacobus apoſtolus ait: Tribulatio patientiam operatur. *meritum.*
De perſeuerantia quoque legitur: Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi co- *Iacob. 1.*
ronam vitæ. Porrò ſecundum Apoſtolum: Non coronatur quis, niſi legitimè *Apoc. 2.*
certauerit. Habet igitur perſeuerantia, quæ coronat & ipſa certamen, vt meritò *2. Tim. 2.*
ſpectet ad crucem.

In his duobus lignis duos pedes & duas manus, quatuor clauis debet con-
figere Chriſtianus. Quatuor claui ſunt quatuor principales virtutes, iuſtitia, *Claui qua-*
prudentia, fortitudo, temperantia. Pedes ſunt mentis affectus, de quibus Spon- *tuor ſpiri-*
ſa dicit in Canticis: Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Et domi- *tualiter.*
nus dicit Apoſtolis: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mun- *Cant. 5.*
dus totus. Et iterum: Excutite puluerem de pedibus veſtris. Sunt igitur duo *Ioan. 13.*
pedes, duo mentis affectus, metus & appetitus. Præcipuus enim mentis affectus *Mar. 6.*
aut eſt in fugiendo quod metuit, aut in eligendo quod appetit. Pes timoris,
clauo fortitudinis debet configi, ne timidus propter aduerſa ſuccumbat. Me-
tus enim dum in Petro clauo fortitudinis confixus non extitit, ad vocem an-
cillæ negauit. Cum autem clauo fortitudinis cõfixus extitit, ante reges & præ- *Luc. 22.*
ſides nomen domini prædicauit. Sed & ipſe timor quidam clauus eſt, de quo
dicit Pſalmographus: Confige timore tuo carnes meas. At clauus clauo cõ- *Pſal. 118.*
figitur, cum timor fortitudine roboratur. Pes appetitus clauo iuſtitiæ debet
configi, ne cupidus euagetur ad illicita deſideria. Appetitus enim ſi confixus
non fuerit, tunc caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Si fuerit confixus, ſpiritus
concupiſcit aduerſus carnem. Sic itaque Chriſtianus clauos ſuos debet affigere
cruci, ne vel timidus ſuccumbat, vel cupidus euagetur. Lancea verò qua latus *Lancea ſi-*
eſt vulnerandum, eſt charitas, de qua Sponſa dicit in Canticis: Vulnerata chari- *gnificat*
tate ego ſum. Latus enim eſt cordi contiguum, beneficio cuius diligimus: quod *charitatẽ.*
ideo vulnerandum eſt, vt affectus exeat, non ſolum ad amicos, ſed ad inimicos. *Matth. 5.*
Iuxta quod dominus præcipit: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui ode- *Corona*
runt vos: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Corona ſpinea *ſpinea qd*
ipſa quidem eſt pœnitentia, circumponenda capiti, id eſt, menti. De qua dicit *ſpirituali-*
ter.

Pſal. 31. Pſalm iſta: Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina. Hæc corona
Spina tres de tribus ſpinis complectitur, ſcilicet contritione, confeſſione, ſatisfactione. Pri
ma pungit cor, propter vanam cogitationem: ſecunda pungit os, propter vanā
locutionem: tertia pungit manum, propter iniquam operationem. Prima pun-
git per dolorem, ſecunda per pudorem, tertia per laborem. Manus autem ſunt
Pſal. 143. opera, de quibus dicit Pſalmiſta: Benedictus dominus Deus meus, qui docet
Prou. 31. manus meas ad prælium. Et Salomon: Dedit ei lanam & linum, & operata eſt
Manus duæ conſilio manuum ſuarum. Sunt igitur duæ manus, duo genera operum: opus
videlicet voluntatis, & opus neceſſitatis. Quodlibet enim opus eſt volunta-
I. rium vel neceſſarium. Manus operis voluntarij configi debet clauo pruden-
tiæ, ne curua faciat opera tenebrarum. Quum enim in Saulo clauo prudentiæ
confixa non fuit, Saulus perſequebatur Eccleſiam. Cum autem in Paulo clauo
II. prudentiæ cōfixa fuit, Paulus paſſus eſt pro Eccleſia. Manus operis neceſſarij cō-
figi debet clauo temperantiæ, ne laxa nimis ad ſuperflua extendatur. Opera ne-
ceſſaria ſunt, dormire, comedere, & ſimilia: quæ cum modeſtia temperare debe-
mus, vt ſomnum temperemus orationibus & vigilijs: cibum temperemus elee-
moſynis & ieiunijs. His enim quaſi fortibus armis expugnare præualebimus ini
Exod. 17. micos. Legimus enim, quod cum pugnaret Iſrael aduerſus Amalech in deſerto,
Iudic. 20. Moyſe orante vincebat, quo deſiſtente, Iſrael vincebatur. Legimus etiam quod
cum ceteræ tribus pugnarent aduerſus Beniamin pro vxore Leuitæ, ſecundò
ſuccubuerunt in prælio, donec indicto ieiunio & humiliter celebrato, tribum
illam penè penitus deleuerunt. Cæterum non ſufficit cuiquam abnegare ſei-
pſum, & tollere crucem ſuam, niſi Chriſtum ſequatur. Fuerunt enim quidam
philoſophi, ſunt & quidam hæretici, qui abnegauerunt ſeipſos, & graues ſuſti-
nent cruciatus: ſed eis non profuit, nec proficit ad ſalutem: quia non ſequuntur
Ioan. 14. eum qui eſt via, veritas, & vita, videlicet Ieſum Chriſtum, qui paſſus eſt pro no-
1. Pet. 2. bis, relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Qui peccatum non fecit,
nec inuentus eſt dolus in ore eius. Nos ergo, fratres, abnegantes impietatē & ſe-
cularia deſideria, crucifigamus membra noſtra cum vitijs & concupiſcentijs, vt
ſequendo Chriſtum, ad vitam perueniamus æternam, Ipſo præſtante, qui eſt ſu-
per omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi de vno Martyre.

De duplici corona ſanctorum, & de precioſis lapidibus eorundem, & floribus.

SERMO II.

Pſal. 20. POſuiſti, domine, ſuper caput eius coronam de la-
pide precioſo.

Corona ſanctorum duplex. DVplex eſt corona ſanctorum, vna, qua coronantur in via; altera,
qua coronantur in patria. Vna, quæ datur ad meritum; & altera,
quæ datur ad præmium. Vna virtutis & gratiæ, altera ſalutis & glo
riæ. Vna militantiū, & altera triumphantiū. Corona virtutis eſt
argentea, quā gratiæ cādor illuſtrat. Corona ſalutis eſt aurea, quā
** al. irradiat.* gloriæ ſplēdor* illuminat. De prima dicit Pſalmographus: Bene-
dices coronæ anni benignitatis tuæ, id eſt, multiplicabis virtutes in tēpore gra-
Pſal. 64. tiæ. Vnde ſubiungit: Et campi tui replebuntur vbertate. De ſecūda dicit Apoſto-
2. Tim. 4. lus: De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, id eſt, præmiū, quod reddetur ꝑ
meritis. Vnde ſubiungit: Quam reddet mihi dominus in illo die, iuſtus iudex.
Corona virtutum quibus floribus componatur. Sunt aūt tā in gyro quàm in ſummo coronæ lapides precioſi & pulcherrimi flo
res cū margaritis & gēmis mira varietate diſpoſiti. Singuli lapides collaterales
habēt geminos flores, inter quos minores gēmæ conſiſtāt, quæ margaritis opti-
mis circūdantur. Habet enim corona virtutis in gyro quatuor principales lapi-
des,

des,id eſt,quatuor virtutes politicas,inſtitiam,fortitudinem,prudentiam,temperantiã.Ab anteriori parte iuſtitiã,à poſteriori parte prudentiam: temperantiam à dextris,fortitudinem à ſiniſtris.Congruunt bene loca lapidibus.Nam quę ſunt ante,ſunt certa:quæ ſunt retro,ſunt dubia:quæ ſunt à dextris, ſunt proſpera:quæ ſunt à ſiniſtris,ſunt aduerſa.In certis aũt eſt exercẽda iuſtitia, in dubijs eſt adhibenda prudentia.In proſperis opus eſt temperantia, in aduerſis eſt neceſſaria fortitudo.Iſti ſunt digiti quatuor,de qnibus iubetur in Exodo:Facies coronã *Exod.25.*
interraſilem altam quatuor digitis,& ſnper illam coronam aureolam. Iuſtitia habet duas cohærentes virtutes,diſcretionem & rectitudinem.Prudentia, vigilantiam,& cautelã.Temperantia,continentiam,& abſtinentiã.Fortitudo,conſtantiã,& magnanimitatẽ.Inter hos flores,quatuor minores gemmæ conſiſtũt: id eſt,quatuor naturales affectus,dolor & gaudiũ,timor & ſpes. De quibus legitur:Hinc metnunt,cupinnt,gaudentq́;dolentque. Iuſtitia nanq; dirigit ſpem, prudentia mitigat dolorem,temperantia format gaudium, fortitudo confortat timorem. Circa gemmas in gyro, ſeptem margaritæ reſplendent,id eſt,ſeptem dona gratiæ ſeptiformis,quæ Eſaias enumerat,dicens : Requieſcet ſuper *Eſa.11.*
eum ſpiritus ſapientiæ,& intellectus,&c.Cæterum in ſummo coronæ, tres præcipui lapides ſunt diſpoſiti,id eſt,tres virtutes theologicæ,ſpes,fides,charitas,ſuper quas timor domini cõſtituitur,ſcriptura dicẽte:Qui timetis dominum, cre *Eccle.2.*
dite illi,& non euacuabitur merces veſtra. Qui timetis Deum,ſperate in illum, & in oblectationem veniet vobis miſericordia. Qui timetis Deum,diligite illũ, & illuminabuntur corda veſtra.Habent & lapides iſti flores cõtiguos:fides,ſynceritatem & veritatem:ſpes,patientiam & perſeuerantiam:charitas,benignitatem & largitatẽ:timor,obedientiam & reuerentiã.Inter hos flores,tres minores gemmæ conſiſtunt,id eſt,vires animæ naturales,vis rationalis, vis iraſcibilis,& vis concupiſcibilis.Prima diſcernit inter bonũ & malum, ſecunda abijcit malum,tertia eligit bonnm.Fides autem rationabilitatem illnminat,ſpes iraſcibilitatem corroborat,charitas concupiſcibilitatẽ informat. Sed & circa gemmas huiuſmodi ſeptem margaritæ refulgent,id eſt,ſeptem petitiones,quæ continentur in oratione dominica:tres pertinentes ad vitã præſentem, & tres ad vitam futurã:media verò pertinens ad vtranq;. Porrò corona ſalutis multo precioſi- *Corona ſalutis æterna.*
or eſt & dignior, quatuor habens in gyro lapides principales, & tres in ſummo præcipuos.Principales in gyro lapides,ſunt quatuor proprietates corporis glorificati,claritas & ſubtilitas,agilitas & impaſſibilitas,de quibus Veritas ait:Mẽſu- *Corporis glorificati proprietates quatuor.*
ram bonã & confertã & coagitatã & ſupereffluentem reddent in ſinũ veſtrum. Fulgebunt enim iuſti,& tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent agiles, & regnabit dominus illorum in perpetuum,& ipſi cũ domino impaſſibiles. Abſterget enim Deus omnem lachrymam ob oculis ſanctorum, &c. Erit enim in *Luc.6.*
patria iucunditas ſine dolore,ſecuritas ſine timore,requies ſine labore,vita ſine *Sap.3.*
morte, dies ſine nocte, certè ſine forte, fortitudo ſine debilitate, rectitudo ſine *Apoc.21.*
peruerſitate,pulchritudo ſine deformitate. Has proprietates glorificati corporis in argnmentum futuræ glorificationis etiã in carne mortali Chriſtus oſtendit.Claritatem,quando ſe transfigurauit in monte, & reſplenduit facies eius ſi- *Matth.17.*
cut ſol.Subtilitatem,quando clauſo ſignaculo virginali, tanquã ſponſus proceſſit de thalamo ſuo. Agilitatem, quãdo ſupra aquam ſicco veſtigio pertranſi- *Pſal.18.*
uit.Impaſſibilitatem, quando corpus & ſanguinem ſuũ in cœna diſcipulis tri- *Ioan.6.*
buit.Præcipui lapides in ſummo, ſunt tres proprietates animæ glorificatæ, co- *Matth.26.*
gnitio,dilectio,delectatio. De quibus cũ Sapiẽs præmiſiſſet,Fulgebunt iuſti,&c. *Animæ glorificatæ proprietates tres.*
ſtatim ſubiũxit:Qui confidunt in illũ,intelligent veritatẽ:& fideles in dilectione acquieſcent illi:quoniam donũ & pax eſt electis Dei.Eſt enim in ſanctis comprehenſiua cognitio,per quam cognoſcunt,ſicut & cogniti ſunt. Videntes non per ſpeculũ in ænigmate,ſed facie ad faciẽ,Trinitatẽ in vnitate,& vnitatẽ in Tri- *Col.2.*
nitate:legentes in verbo vitæ,in quo ſunt oẽs theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei *Ioan.17.*
abſconditi.De qua cognitione Veritas ait:Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te *Dilectio*
ſolnm verum Denm,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Ex hac comprehenſiua *Dei vnde*
cognitione procedit ſnmma dilectio,per quã ſancti diligunt Deũ ex toto corde, *oriatur.*

ex tota mente, ex tota anima. Ex mente, id eſt, memoria diligunt patrem; tota, id eſt, ſine obliuione. Ex corde, id eſt, intellectu diligunt filium; toto, id eſt, ſine errore. Ex anima, id eſt, voluntate diligunt ſpiritum ſanctum; tota, id eſt, ſine contrarietate. Adeo nanque diuinæ voluntati per charitatem inhærent, vt nihil omninò velint, niſi quod Deum velle cognoſcunt. Ex hac ſumma dilectione naſcitur ineffabilis delectatio, quam nec oculus vidit, nec auris au-
Pſal 149 diuit, nec in cor hominis aſcendit. De qua dicit Pſalmiſta: Exultabunt ſancti In
Pſal 41. gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Et rurſus: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei. In voce exultationis & confeſſionis, ſonus epulantis. Ad quam exultationem & epulas meritis & precibus ſancti martyris N. nos perducat dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi Martyrum plurimorum.

De duplici tribulatione, & à quibus infligatur, & de multis & magnis tribulationibus, quas perpeſſi ſunt ſancti Martyres: deniq; de triplici lauacro regenerationis: de triplici ſtola, & ſanguine.

SERMO I.

Apoc. 7. ISti ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni.

DVplex tribulatio fratres chariſſimi legitur in ſcripturis: vna culparum & vitiorum, altera pœnarum & tormentorum. Aduerſitatis vna, peruerſitatis altera. De prima legitur: Pauci facti ſunt, & vexati ſunt à tribulatione malorum, & dolore. De ſecunda ſcriptum eſt: Clamauerunt ad dominũ cũ tribularentur, & de neceſſitatibus eo-
Tribulatio rum liberauit eos. O quàm grauis eſt tribulatio peccatorum, qui ſemper intra ſe
peccatorũ perferunt vermem conſcientiæ, qui non moritur, & ignem rationis, qui nun-
quàm ſit quam extinguitur. Non eſt impijs gaudere dicit dominus. Quia cũ impius ve-
grauis. nerit in profundum vitiorum, contemnit. Et per quę quis peccat, per hęc & tor-
Iſaia 66. quetur. Sanè ſuperbia inflat, auaritia ſtimulat, inuidia rodit, ira ſuccendit, an-
Eſa. 57. git gula, diſſoluit luxuria, ligat mendaciũ, maculat homicidiũ: ſic & cætera vi-
Prou. 18. tiorũ portẽta: vt quę ſunt homini oblectamẽta peccati, Deo ſint inſtrumenta pu
Sap. 11. niendi. Tribulationem iſtam tres hoſtes infligunt, mundus, caro, diabolus.
Hoſtes tres Mundus velut Sirena dulcis nauigantes ſubmergit: caro tanquam Dalida
peccatoribus tribula blandiens Samſonem circumuenit: diabolus quaſi leo ſæuiens viatores in-
tionẽ infli- interimit. De primo Veritas ait: Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem
gentes. vobis odio habuit. De ſecundo dicit Apoſtolus: Caro concupiſcit aduerſus ſpi-
Ioan. 15. ritum. De tertio ſcriptum eſt: Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugi-
Gal. 5. ens circuit quęrens quem deuoret. Iſti ſunt tres fallaces ſophiſtæ, qui miſerabili-
1. Pet. 5. ter paralogizant incautos. Proponit mundus, aſſumit caro, concludit diabolus.
Sophiſtæ Mundus proponit ſecularia blandimenta, caro aſſumit illicita deſideria, diabo
fallaces lus concludit ſempiterna tormenta. Mundus ligna miniſtrat, caro ſcintillam
tres. ſupponit, diabolus ignem accendit. Primus hoſtis eſt contemnendus, ſecundus
Hoſtes tres comprimendus, tertius expugnandus. Contra primum præcipitur: Nolite di-
quomodo ligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: quia quicquid in mundo eſt,
ſuperandi aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.
ſint.
1. Ioan. 2. Iſta ſunt ligna quæ mundus miniſtrat. Contra ſecundum præcipitur: Deſideria
1. Pet. 2. carnis fugite, quæ militant aduerſus animam. Hæc eſt ſcintilla, quam caro ſup-
Epheſ. 6. ponit. Contra tertium quoque præcipitur: Aſſumite ſcutum fidei, vt poſſitis extinguere ignea tela nequiſſimi. Hic eſt ignis, quem accendit diabolus. Ex

hac

hac tribulatione venerunt glorioſi martyres noſtri, per viam trium dierum, vt
ſacrificarent domino in deſerto. Via primæ diei, eſt vitatio prohibitorum. Via *Exod. 3.*
ſecundæ diei, eſt executio præceptorũ. Via tertiæ diei, & ſupererogatio conſilio- *Viam triũ*
rum. Per primam viam percurritur illud mandatum: Quod tibi non vis fieri, *dierum cu-*
alteri ne feceris. Per ſecundam viam percurritur illud præceptum: Quæcunque *iuſmodi*
vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Per tertiam viam percurritur *ambulaue-*
illud cõſilium: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quę habes, & da paupe- *rint ſancti*
ribus. De his legitur: In mandatis tuis exercebor, & conſiderabo vias tuas. Sed *martyres.*
in ipſa vita multas & magnas tribulationes perpeſſi ſunt. Sanè tribulati ſunt cor *Iob. 4.*
de, tribulati ſunt ore, tribulati ſunt opere. Tribulati ſunt corde, per triſtitias & *Matth. 7.*
dolores. Tribulati ſunt ore, per contumelias & terrores. Tribulati ſunt opere, *Matt 19.*
per anguſtias & labores. Per dolores contritionis, & triſtitias cõpaſſionis. Per ter *Pſal. 118.*
rores cõminationis, & cõtumelias irriſionis. Per labores afflictionis & anguſtias *Tribulatio iuſtorum*
paſſionis. De tribulationib⁹ cordis dicit Pſal. Sacrificiũ Deo ſpirit⁹ cõtribulat⁹, *multiplex.*
cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Et Apoſtolus ait: Quis infirma *I.*
tur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? De tribulationi- *Pſal. 50.*
bus oris ait dominus per Prophetam: Contumelias & terrores paſſus ſum ab *2. Cor. 11.*
eis, & dominus mecum eſt tanquam bellator fortis. Et alibi: Omnes qui videbãt *II.*
me, aſpernabãtur me: locuti ſunt labijs & mouerunt caput. De tribulationibus *Hier. 20.*
operis in perſona Martyrum dicit Pſalmiſta: Propter te morte afficimur tota *Pſal. 21.*
die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Et iterum: Tranſiuimus per ignem *III.* *Pſal. 143.*
& aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Sancti namque dum in hac valle la- *Pſal. 65.*
chrymarum peregrinantur à domino, multis modis & diuerſis perſonis,
pluribus locis & varijs temporibus tribulantur. Diuerſitates modorum &
locorum ſatis expreſſe deſignat Apoſtolus dicens: Sancti ludibria & ver- *Heb. 11.*
bera experti, inſuper & vincula & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt,
in occiſione gladij mortui ſunt, circumierunt in melotis, in pellibus capri-
nis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In ſo-
litudinibus errantes, in montibus & in ſpeluncis & in cauernis terræ. Ac ſi di-
ceret: Tot & tantis & tam diuerſis modis afflicti ſunt, non ſolum in ciuitati-
bus, ſed etiam in ſolitudinibus: non ſolum in campis, ſed etiam in montibus:
non ſolum in domibus, ſed etiam in ſpeluncis: non ſolum in cuſtodijs, ſed
etiam in cauernis terræ. Perpeſſi ſunt aũt tribulationes huius mundi à beſtijs,
ab hominibus, à dæmonibus. Tribulati enim ſunt à beſtijs, dicente Pſalmiſta: *Pſal 78.*
Poſuerunt mortalia ſanctorum tuorum &c. beſtijs terræ. Tribulati ſunt ab ho-
minibus, iuxta quod legitur: Dum inſurgerent homines in nos, forſitan viuos *Pſal. 128.*
deglutiſſent nos. Tribulati ſunt à dæmonibus, Apoſtolo atteſtante: Non eſt no- *Ephe. 6.*
bis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequi-
tiæ in cœleſtibus. Tribulantur autem non ſolum ab alienis, ſed etiam à paren-
tibus, & cogatis: non ſolum ab extraneis, ſed etiam à domeſticis: non ſolum ab *Luc. 21.*
inimicis, ſed etiam ab amicis. Probat hoc Veritas dicens: Trademini à parẽtibus
& cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis. Porrò, tribulati ſunt ante le-
gem, ſub lege, poſt legem. Ante legem tribulati ſunt Patriarchæ, ſub lege Pro-
phetæ, poſt legem Apoſtoli, nec non & Martyres. Hinc enim Veritas ait: Ecce *Matth. 23.*
ego mitto ad vos Prophetas, ſacerdotes & ſcribas, & ex illis occidetis & flagella-
bitis & crucifigetis, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt à
ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zacharię, filij Barachiæ, quem occidi-
ſtis inter templum & altare. Ante legem Abel, ſub lege Zachariam, poſt legem,
id eſt, tempore gratiæ Prophetas, & ſacerdotes & ſcribas. Inde lamentatur eccle-
ſia dicẽs: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mi- *Pſal 128.*
hi: ſupra dorſum meum fabricauerũt peccatores, &c. Imitemur ergo fratres in
illis virtutes cordis & operis, & deteſtemur in nobis fragilitatem mentis & car-
nis. Illi tolerauerunt pro *Chriſto frigus & nuditatem: nos autem veſtimur du- **al. pecca-*
plicibus & induimur precioſis. Illi tolerauerunt pro Chriſto famem & ſitim: *to.*
nos autem diuerſis ferculis veſcimur, & delicatis cibarijs epulamur. Illi tolera-
uerunt pro Chriſto vigilias & labores: nos autem amplis horis quieſcimus, &

longis

ipſe meus frater & ſoror & mater eſt. Quapropter extẽdens manus in diſcipulos
1.Ioan.3. ſuos ait: Hæc eſt mater mea, & hi ſunt fratres mei. Nimirũ ipſe pro illis animam
Iob.1. poſuit, & illi pro ipſo animã poſuerũt. Pellẽ quippe pro pelle, & cũcta quę habet
Ioan 15. homo, dabit pro anima ſua. Maiorem aũt charitatem nemo habet, quàm vt ani
Prou.23. mam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Profectò ſederunt apoſtoli ad men-
ſam diuitis amici: & ideo talia parauerunt illi, qualia perceperũt ab ipſo. Biberat
Pſal 115. enim ille pro ipſis: & ideo biberunt ipſi pro illo calicem paſſionis, iuxta vocem
Acto.5. dicentis in Pſalmo: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mi-
hi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Ibant igitur a-
poſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine
Ieſu contumeliam pati. Memores enim erant diſcipuli eius, quod audierãt à ma
Luc.12. giſtro dicente: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eũ
Rom.10. coram patre meo. Nam corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad
Luca 9. ſalutem. Nam qui me erubuerit coram hominibus, hunc filius hominis erube-
ſcet, cum venerit in maieſtate ſua, & patris & ſanctorum angelorum. Ideoq; di-
cebat Apoſtolus: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per
Col.6. quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Licet igitur omnes ſancti ſint
honorabiles apud Deum, & apud Eccleſiam venerabiles: apoſtoli tamen princi-
Luc.10. paliter & præcipuè ſunt honorandi ac venerãdi, qui ſalutare Dei videre merue-
runt familiariter, & audire, quemadmodũ ipſe dominus proteſtatur: Beati qui
vident quæ vos videtis, & audiunt quæ vos auditis. Amen dico vobis: Multi re-
ges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire
Ioan.15. quæ auditis, & non audierunt. Propter huius familiaris prærogatiuæ gratiam
ſingularem dominus eos & fratres & amicos appellat. Fratres, tanquam cohæ-
redes bonorum. Amicos, tanquam ſocios ſecretorum. Narrabo, inquit, no-
Pſal.21. men tuum fratribus meis in medio eccleſiæ laudabo te. Itemque: Dico vo-
Luc.12. bis amicis mei, ne terreamini ab his, qui corpus occidunt, animam autem non
poſſunt occidere. Illorum autem principatum præuidens Propheta prædixit in
Pſal.138. Pſalmo: Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus
eorum. Multa ſunt ſanè, quæ bonorum apoſtolorum commendat honorabi-
Honorabi- lem principatũ. Sed inter vniuerſa ſunt principalia tria, dignitas, authoritas &
les quanã poteſtas. De dignitate nanque Veritas inquit apoſtolis: Vos eſtis, qui permãſiſtis
apoſtolos mecum in tentationibus meis: & ego diſpono vobis regnũ, ſicut pater meus mi-
fecerunt. hi diſpoſuit, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. O quãta di-
Luc.22. gnatio domini, quanta dignitas ſerui, vt videlicet ſeruus domino cohærens cõ-
Ioan.16. ſtituatur in regno, edatque panem vitæ, qui de cœlo deſcendit, & bibat vinum,
quod de latere Chriſti profluxit ſuper menſam altaris in regno Eccleſiæ mili-
tantis. De his etiam ad ſponſam dicitur per Pſalmiſtam: Pro patribus tui nati
Pſal.44. ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Duodecim enim a-
poſtoli nati ſunt Eccleſię pro duodecim patriarchis, totidemque pro prophetis,
quos ipſa principes ſuper omnem terram conſtituit. Quoniã ipſi ſunt principes
Pſal.46. populorum, qui fuerunt cum Deo Abraham congregati. Porrò, principatus iſte
nõ cõfert dominium, ſed tribuit miniſteriũ: quoniã interdicitur dominatio, &
indicitur miniſtratio. Iuxta quod domin⁹ inquit Apoſtolis: Principes gentiũ do
Luc 22. minantur eorũ, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autẽ
1.Pet.5. non ſic. Sed qui maior eſt inter vos, erit ſicut iunior, & qui præceſſor, ſicut
miniſtrator. Et ideo princeps Apoſtolorum aiebat: Non quaſi dominantes in
Luc 14.18. clero, ſed forma facti gregis ex animo. Quoniam qui ſe exaltat, humiliabitur,
Pſal.112. & qui ſe humiliat, exaltabitur. Excelſus enim dominus humilia reſpicit, & alta
Eccle.3. de longe cognoſcit. Propter quod dicitur: Quantò maior es, humilia te in om-
Eccleſ.32. nibus. Principem te conſtituerunt, noli extolli: eſto in illis quaſi vnus ex ipſis.
Quantò enim humilior eſt ſublimitas, tantò ſublimior eſt humilitas. Ideoque
Ioan.20. ſint humiles, qui volunt eſſe ſublimes. Authoritatem dominus commemorat,
& commendat Apoſtolis, dicens: Quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis:
Matt.16. & quorum retinueritis, retenta ſunt. Facti non tam principes corporum, quàm
iudices animarũ. Quoniam in regeneratione, cũ ſederit filius hominis in ſede
maieſtatis

maieſtatis ſuæ,ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, indicantes duodecim tri-
bus Iſrael. Dominus enim ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui. *Eſai. 3.*
Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Duodena- *Prouer 1.*
rius enim numerus eſt ſacratus in duodecim Apoſtolis, duodecim Prophetis, *Numeri*
duodecim Patriarchis: in duodecim exploratoribus, duodecim principibus, *duodenarij*
duodecim tribubus: in duodecim fontibus, duodecim lapidibus, duodecim ſe- *priuilegia.*
dibus: in duodecim horis, duodecim menſibus, duodecim annis : in duode-
cim ſignis, duodecim ſtellis, duodecim gemmis : in duodecim portis, duode-
cim angulis, & duodecim fundamentis : in duodecim virgis, duodecim cu-
bitis, & duodecim cophinis : in duodecim phialis, duodecim acetabulis, &
duodecim mortariolis: in duodecim bubus, duodecim leuiculis, & duodecim
arietibus. Eſt autem numerus ſuperabundans, conſtans ex duobus ſenarijs, ſi-
gnantibus perfectionem cogitationis & operis, ſiue mentis & corporis, ex trina-
rio multiplicato per quaternarium, & quaternario per trinarium, ſignantibus
fidem indiuiduæ trinitatis, & quatuor Euangeliorum doctrinam. Siue tres
virtutes catholicas theologicas, & quatuor virtutes politicas, * ex quinario **Hic vide-*
ſenſuum, quæ ſpectant ad corpus, & ſeptenario duorum, quæ ſpectant ad ſpi- *tur aliqd*
ritum. Vnde Chriſtus primo die de quinque panibus hordeaceis, propter vitam *deſiderari.*
actiuam cui deſeruiunt ſenſus corporis, & poſtea de ſeptem panibus triticeis, *Ioan. 6.*
propter vitam contemplatiuam, cui deſeruiunt dona ſpiritus, per manus Apo- *Matt. 15.*
ſtolorum multitudinem populi ſatiauit. Hic numerus ex ſuis partibus aggre-
gatis excreſſit in ſeptenarium: qui conſtat ex denario & ſenario, mandatorum
executionem ſignans. Quia decem ſunt legis mandata, quæ ſex diebus exe-
quimur, exceſcentes in charitatis perfectionem, quæ ſecundum Apoſtolum ſe-
decim proprietates habere dignoſcitur. Charitas enim, inquit, patiens eſt, be- *1. Cor. 13.*
nigna eſt, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa,
non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper
iniquitate, congaudet autem veritati : omnia ſuffert, omnia credit, omnia
ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidet. Poteſtas verò commen-
datur, & commemoratur, cum dicitur: Conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis *Matt. 10.*
ſuis, dedit illis poteſtatē ſpirituū immundorum, vt eijcerent eos, & curarent om
nem languorem & omnē infirmitatē. Et hinc illis aiebat: Si habueritis fidem, vt *Matth. 17.*
granū ſinapis, dicetis monti: Tranſi hinc, & trāſibit. Nā qui crediderit in me, ope *Ioan. 14.*
ra quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: quoniā omnia poſſibilia
ſunt credenti. Vnde reuerſi ſunt diſcipuli cū gaudio dicentes : Domine, etiā dæ- *Mar. 9.*
monia ſubijciuntur nobis in nomine tuo. Sancti namq; per fidem vicerunt re- *Luc. 10.*
gna, quoniā hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Iſti ſunt enim, ad *Heb. 11.*
quorū clangorem muri Ierico corruerunt: qui in ſua prædicatione conuerterūt *1. Ioan. 5.*
mundum ab errore ad veritatem, & à vitijs ad virtutes, euntes in mundum vni *Ioſue. 6.*
uerſum & prædicantes Euangeliū vniuerſæ creaturæ, docentes oēs gentes ſerua- *Mar. 16.* *Matt. 28.*
re, quæcunque mandauit eis Deus. Vnde profecti prædicauerunt vbiq;, domino *Mar. 16.*
cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Nam in omnē terrā *Pſal. 18.*
exiuit ſonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorū. Annunciauerūt opera Dei, & *Pſal. 63.*
facta eius intellexerūt. Iſti ſunt vigiles, de quibus ſpōſa dicit in Canticis: Inuene- *Can. 3.*
runt me vigiles, qui cuſtodiūt ciuitatē: paululū cū pertranſiſſem eos, inueni quē
diligit anima mea. De quibus etiā ait dominus per Prophetam: Super muros tu- *Eſa 62.*
os Hieruſalem poſui cuſtodes, tota die & nocte non tacebunt laudare nomen
domini. Iſti ſunt teſtes, de quibus legitur : Quia virtute magna reddebant Apo- *Act 4.*
ſtoli teſtimoniū Ieſu Chriſti, quemadmodū promiſerat illis: Manete in ciuita- *Luc. 24.*
te, donec induamini virtute ſpiritus ex alto. Et eritis mihi teſtes in Hieruſalē, & *Acto. 1.*
in omni Iudæa & Samaria, & vſq; ad extremum terræ. Vnde cum inhibiti fuiſ-
ſent Apoſtoli, ne in nomine Ieſu prædicarent, reſponderunt dicentes : Oportet *Acto. 5.*
Deo magis quàm hominibus obedire. Non enim eſt aliud nomen ſub cælo, in *Acto. 4.*
quo oportet homines ſaluos fieri. Iſti ſunt cæli, de quibus per Pſalmiſtā dicitur:
Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuū eius annunciant firmamentū. Ver- *Pſal. 18.*

Pſal 32. bo domini cæli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Quia ſpiri
Iob 26. tus domini cælos ornauit,& apparuerũt illis diſpertitæ linguæ,tanquã ignis, ſe-
Acto 2. ditq́; ſupra ſingulos eorũ:& repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperũt loqui
1. Cor. 3. varijs linguis,prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Sanè licet Chriſtus ſit pri-
Fundamẽ- mum & præcipuũ fundamentũ eccleſiæ, de quo dicit Apoſtolus : Fundamentũ
ta Eccleſia poſitũ eſt,præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt Chriſtus Ieſus : Apoſtoli
ſecundaria tamen ſunt ſecunda & ſecundaria fundamenta,de quibus dicit Pſalmiſta: Fun-
eſſe Apoſto- damenta eius in montibus ſanctis, diligit dominus portas Sion ſuper omnia ta
los. bernacula Iacob. Hinc enim Apoſtolus ait: Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed
Pſal 86. eſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei: ſuperædificati ſuper fundamentũ Apoſto
Epheſ. 2. lorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. Quia verò laudes Apoſtolicas non ſufficimus dignis præconijs explicare, conuertamur ad preces, ſuppliciter implorantes, vt qui tantam dignitatem, authoritatem & poteſtatem à domino ſuſceperunt,& obtinere merentur quicquid poſtulãt in nomine ſaluatoris, ipſi pro nobis ſuis meritis & precibus interueniant apud eum, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi Apoſtolorum.

De diuerſis ciuitatibus Dei, nimirum cæleſti, terreſtri, ſpirituali, & corporali.

SERMO II.

Pſal 126. **NIſi dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilant qui cuſtodiunt eam.**

REx regum, fratres chariſſimi, diuerſas habet in diuerſis regionibus
ciuitates, cæleſtem videlicet & terreſtrem : ſpiritualem, & corpora-
Ciuitas lem. Cæleſtis ciuitas eſt eccleſia triumphantiũ, terreſtris eſt eccleſia
Dei qua- militantiũ: ſpiritualis eſt fidelis anima, corporalis eſt miſerabilis
druplex. Hieroſolyma. De prima legitur: Hieruſalẽ quę ædificatur vt ciuitas,
I. Pſal. 121. cuius participatio eius in idipſum. De ſecũda: Mons Sion latera aquilonis, ciui-
II. tas regis magni. De tertia: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. De quarta:
III. Videns Ieſus ciuitatẽ, fleuit ſuper eam. Sed & nunc ſuper eam flere magis libet,
IIII. quàm aliquid dicere. Cuius enim pectus tam ferreum, cuius cor tam lapideum,
Luca 19. vt gemitus non producat, lachrymas non effundat: cũ diligenter attendat calamitoſam terræ ſanctæ miſeriam, & miſerabilem terreni ſanctuarij calamitatẽ,
vt dicere valeat cũ Propheta: Viæ Sion lugent, eò quòd non ſint qui veniãt ad ſo
Thren. 1. lennitatẽ: & facti ſunt inimici eius in capite. O infelix euentus, vel eueniens in-
Deplãgitur felicitas. Deus, venerũt gentes in hæreditatẽ tuam, coinquinauerunt templum
terra ſan- ſanctũ tuum, poſuerunt Hieruſalem in pomorũ cuſtodiam. Fuderunt ſanguinẽ
cta capti- ſeruorũ tuorum in circuitu Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret. Dediſti nos
uitas & de- opprobrium vicinis noſtris, deriſum & contemptum his qui in circuitu noſtro
ſolatio.
Pſal 78. ſunt. Inſultant nobis inimici noſtri dicentes: Confidebatis in ligno: ſed ecce ſeipſum non potuit ſaluum facere. Vnde nunc eſt gloriatio veſtra? Perijt omnino ſpes veſtra. Stulti, redite ad cor, & ſapientes quandoque ſapite. Sed tu, domine, reſponde pro nobis: imò reſponde pro te, ne conſentiant aduerſarij noſtri & di-
Deut 32. cant: Manus noſtra, & nõ Deus fecit hæc omnia: quia niſi tu cuſtodieris ciuitatẽ,
Pſal 126 in vanũ vigilant qui cuſtodiunt eam. Sine me, inquit, nihil poteſtis facere. Por-
Ioan. 15. rò cæleſtis ciuitas non munitur cuſtodibus : quia non impugnatur ab hoſtibus.
Vita æter- Eſt enim in ea ſecuritas ſine timore, iocunditas ſine dolore, dies ſine nocte,
na felicitas vita ſine morte. O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, domine, quàm ab-
Pſal. 30. ſcondiſti timentibus te : quam neque oculus vidit, neque auris audiuit, nec in
1. Cor 2. cor hominis aſcendit. Felix anima, cui datum ciuitatem iſtam non ſolũ inhabitare

bitare per gloriam, verum etiam adire per gratiam: non tantum intueri per ſpe- *Eccleſiâ*
ciem, ſed imaginari per fidem. Ciuitas verò ſuper montem constructa, funda- *militan.*
mentum habet & muros, turres & portas, cuſtodes & hoſtes. Mons autem ſu- *Eſa. 2.*
per quem ciuitas iſta conſiſtit, eſt Chriſtus, qui de lapide paruo creuit in mon-
tem magnum, mons in vertice montium, ad quem confluunt omnes gentes,
de quo ipſemet dicit: Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem poſita. Hic *Matth. 5.*
eſt primum & præcipuum, quaſi fundamentum fundamentorum, de quo di-
cit Apoſtolus: Fundamentum poſitum eſt, præter quod aliud poni non poteſt, *1. Cor. 3.*
quod eſt Chriſtus Ieſus. Super hoc fundamentum quaſi ſecundaria fundamen-
ta conſurgunt Apoſtoli & Prophetæ, de quibus inquit Pſalmiſta: Fundamenta
eius in montibus ſanctis. Muri ciuitatis ſunt vniuerſi fideles, ſuperædificati ſu- *Pſal 68.*
per fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, de quibus inquit Prophe- *Muri eccle*
ta: Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes. Sed & Chriſtus eſt mu- *ſiæ.*
rus murorum, de quo legitur: Vrbs fortitudinis noſtræ Sion Saluator, ponetur *Eſa. 62.*
in ea murus. Inter hos muros quaſi turres eleuantur perfecti; præminentes ex- *Eſa 26.*
cellentia meritorum, de quibus inquit Pſalmiſta: Fiat pax in virtute tua, & *Turres.*
abundantia in turribus tuis. Sed & Chriſtus eſt turris turrium, de qua legitur: *Pſal. 121.*
Factus eſt ſpes mea turris fortitudinis à facie inimici. Portæ ciuitatis ſunt do- *Pſal. 60.*
ctores eccleſiæ, quæ gentes introducunt ad fidem, de quibus inquit Pſalmiſta: Di *Portæ.*
ligit dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. Sed & Chriſtus eſt *Pſal. 86.*
oſtium oſtiorum, qui de ſe ait: Ego ſum oſtium, &c. Cuſtodes ciuitatis ſunt *Ioan. 10.*
rectores eccleſiæ, ſancti Apoſtoli & apoſtolici viri, de quibus ſpõſa dicit in Can- *Cuſtodes.*
ticis: Inuenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem. Sed & Chriſtus cuſtos cu *Cant. 3.*
ſtodum, de quo legitur: Ad me clamat rex Seir: Cuſtos quid de nocte? Ad hunc *Eſaia 21*
modum, dilectiſſimi fratres, ſpiritualis ciuitas habet fundamentum & muros, *Ciuitas ſpi*
turres & portas, cuſtodes & hoſtes. Fundamentum animæ fides eſt, de qua dicit *ritualis.*
Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non appa- *Heb. 11.*
rentium. Scriptum eſt enim: Niſi credideritis, non permanebitis. Quatuor ani- *Eſai. 7.*
mæ muri, ſunt quatuor principales virtutes: iuſtitia, fortitudo, prudentia, tem-
perantia. Murus iuſtitiæ reſpicit orientem, per quam timentibus Deum oritur *Mala. 4.*
ſol iuſtitiæ, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Ioan. 1.*
Murus fortitudinis reſpicit aquilonem, per quam occidua fugimus, quæ ſecun-
dum Prophetam ab aquilone panduntur. Murus temperantiæ reſpicit ad meri- *Hier. 1.*
diem, per quam illecebras coërcemus, quibus concupiſcentiæ feruor ardeſcit.
Murus prudentiæ reſpicit occidentem, per quam occidua fugimus, ne cum ipſis
infeliciter occidamus. Turres animæ ſunt dona ſpiritus ſeptiformis. Quæ Eſa- *Eſaia 11.*
ias enumerat dicens: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus,
ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpi-
ritus timoris domini. Sed vt breuiter tranſeam, animæ porta eſt charitas, ia-
nua verò ſpes, cæteræ virtutes ſunt propugnacula. Cuſtodes animæ angeli ſunt,
de quibus veritas dicit: Angeli eorum ſemper vident faciem patris. Vtraque *Matth. 18.*
ciuitas multiplices hoſtes habet: ſuperiores & inferiores, interiores & exterio- *Hoſtes qua*
res. Superiores ſunt dæmones malignantes, inferiores ſunt homines aduerſan- *druplices.*
tes: Interiores ſunt concupiſcentiæ carnales, exteriores ſunt illecebræ ſeculares.
De ſuperioribus inquit Apoſtolus: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem *I.*
& ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cęleſtibus. De inferioribus *Ephe. 6.*
dicit Pſalmiſta: Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores, prolongaue- *II.*
runt iniquitatem ſuã. De interioribus ait Paulus: Caro cõcupiſcit aduerſus ſpi- *Pſal 128.*
ritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ. De exterioribus dicit Ioannes: Nolite diligere *III.*
mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt: quia quicquid in mundo eſt, aut eſt con- *Gal. 5.*
cupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Infelix ho- *IIII.*
mo, quem tot inimici circunſtant, quẽ tot hoſtes impugnant. Ob hoc & clama- *1. Ioan. 2.*
bat Apoſtolus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Rom. 7.*
Certè niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilant qui cuſtodiunt *Pſal. 126.*
eã. Quia non eſt currentis neq; volentis, ſed Dei miſerentis. Aduerſus hos qua- *Rom. 9.*
tuor hoſtes, rectores eccleſiæ quatuor noctis vigilias debent ſolicitè cuſtodire.

Vigiliæ noctu quatuor contra quatuor hoſtes cuſtodiendæ. *Luc. 2.*

Nam paſtores cuſtodiebant vigilias noctis ſuper gregem ſuum, videlicet, conticinium, gallicantum, intempeſtum, & antelucanum: in quibus cuſtodes eiuitatis obſeſſæ vigilant alternatim. Primam ergo noctis vigiliam cuſtodire debent aduerſus hoſtes ſuperiores, id eſt, contra fallacias dæmonum. Secundam aduerſus hoſtes inferiores, Id eſt contra verſutias hominum. Tertiam, aduerſus hoſtes interiores, id eſt, contra carnales concupiſcentias. Quartam, aduerſus hoſtes exteriores, id eſt, contra ſeculares illecebras. Primus enim hoſtis tanquam ſerpens callidus Euam ſeduxit. Secundus, tanquam vulpes doloſa, vineas depaſcit. Tertius, tanquam Dalida blandiens, Sampſonem circumuenit. Quartus, tanquam Sirena mulcens, nautas adducit.

Nocturnũ officiũ cur in quatuor partes diuiſum ſit.

Hinc forte nocturnũ officium in quatuor partes diſtinctum eſt: in tres nocturnos, & matutinas laudes. Quod, vt tradunt, diuiſum per quatuor noctis vigilias, cõtra quatuor hoſtium perſecutiones antiquitus decantabat eccleſia. Primus enim hoſtis perſequitur per diabolicas ſuggeſtiones; ſecundus, per hæreticas ſubuerſiones; tertius, per vanas delectationes; quartus, per mundanas ambitiones. Sed vt cæteros prętermittam, ex ipſis hominibus varios habet hoſtes: impios & ſchiſmaticos, perfidos & hæreticos. Nondũ enim ex toto defecerunt ſchiſmati, qui nituntur diuidere caputà membris, patrem à filijs, paſtorem ab ouibus. Sed niſi deſiſtant, cum Dathan & Abiron portionem accipient, quos terra viuos abſorbuit. Necdum etiam defecerunt hæretici, quorum ſermo ſerpit vt cancer. Quia venenum aſpidum & fel draconum in aureo calice Babylonis propinant: qui veris falſa miſcentes, ſub prætextu religionis virus nequitiæ diffundunt in ſimplices. Veniunt autem In veſtimentis ouium, cum ſint lupi rapaces. Inſtemus ergo ſoliciti, circunſpiciamus attenti, vt capiamus vulpes paruulas, quę demoliuntur vineas: ora quidem habentes diuerſa, ſed caudas ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipſum. Si diligenter cuſtodimus diuitias temporales, quantò diligentius cuſtodire debemus diuitias ſpiritnales. Qui fidem ſurripit, vitam furatur: quia iuſtus ex fide viuit. Qui charitatem tollit, Deum adimit: quia Deus charitas eſt. Ab his ergo hoſtibus meritis & precibus beati N. Apoſtoli ciuitatem ſuam cuſtodiat dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Num 16. *Hier. 51.* *Matt 7.* *Cant. 2.* *Pſal. 61.* *Rom. 1.*

In Communi de Euangeliſtis.

De quadruplici acceptione paradiſi, ſecundum quam verba thematis quatuor modis exponuntur, ſcilicet hiſtorialiter, allegoricè, moraliter, & anagogicè.

SERMO VNICVS.

Gen. 2.

Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum. Qui diuiditur in quatuor capita, Phiſon & Geon, Tigrin & Euphratem.

Paradiſus quadruplex.

QVadruplex in ſacra ſcriptura legitur paradiſus. Superior & inferior, interior & exterior. Superior eſt cæleſtis, inferior eſt terreſtris, interior ſpiritualis, exterior corporalis. Cæleſtis in patria, terreſtris in via: ſpiritualis in mẽte, corporalis in oriẽte. De ſupiori paradiſo dicitur ad Luciferũ: Tu ſignaculũ ſimilitudinis, plen⁹ ſapiẽtia & pſectus decore, in delicijs paradiſi Dei fuiſti. De inferiori dicitur ad angelũ Epheſi: Vincẽti dabo edere de ligno vitæ, qđ eſt in paradiſo Dei mei. De ſpirituali ſcriptũ reperitur in Euangelio: Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. De corporali ſcriptũ reperitur in Geneſi: Plantauerat dominus Deus paradiſum voluptatis à principio. Secundũ hanc quadripartitã acceptionem nominis paradiſi, quatuor modis propoſita verba poſſunt exponi; hiſtorialiter & allegoricè, moraliter & anagogicè. Hiſtorialiter enim fons quidã erumpit de medio paradiſi ad irrigandum

Ezech. 28. *Apoc. 2.* *Luc. 23.* *Geneſ. 2.*

dum herbas & arbores paradiſi. Qui de paradiſo progrediens in quatuor capita
deriuatur, quæ ſunt quatuor flumina paradiſi. Allegoricè verò fluuius, qui de *Allegoricè*
loco voluptatis egreditur, eſt Euangelica prædicatio, quæ de domino Ieſu Chri *quid deſi-*
ſto procedit. Qui eſt fons vitæ, in cuius lumine videbimus lumen: à quo genera- *gnet fluui-*
liter omnis vera voluptas emanat. Venite, inquit, ad me omnes qui labora- *us paradiſi.*
tis & onerati eſtis, & ego vos reficiam: & inuenietis requiem animabus veſtris. *Matth. 11.*
Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Guſtate & videte, quoniam *Pſal. 33.*
ſuauis eſt dominus, beatus vir qui ſperat in eo. Hæc prædicatio rectè fluuio com-
paratur, non ſolum quia reficit, abluit & fœcundat, ſed quia fluuius dicitur a-
qua fluens. Et vt ait Salomon: Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens *Prouer. 18.*
inundans eſt fons ſapientiæ: quæ tam longè lateque defluxit, vt mundum re-
pleuerit vniuerſum. Iuxta quod dominus ipſe præcepit Apoſtolis dicens: Eun- *Mar. 16.*
tes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Quapro- *Pſal. 18.*
pter, in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.
Hæc irrigat paradiſum, id eſt, fœcundat eccleſiam. Iuxta quod dicit Apoſto- *1. Cor. 3.*
lus: Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incremẽtum dedit. Hic eſt enim *Can. 4.*
fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de libano. Flu- *Euangelia*
uius iſte in quatuor capita diuiditur: quia p̃dicatio Ieſu Chriſti in quatuor Euã- *quatuor*
gelia deriuatur. Licet enim multi ſcripſerint Euangelia: nam vt Lucas teſta- *per quatu-*
tur, multi conati ſunt ordinare narrationem eorum, quę in nobis cõpletę ſunt: *or fluuios*
tamen non niſi quatuor recepta ſunt ab eccleſia, videlicet Matthæi, Marci, Lu- *paradiſi ſi-*
cæ, Ioannis. Quod vtique factum eſt ratione multiplici. Primò, ad oſtendendã *gnificata.*
duorum teſtamentorum cõcordiam. Sicut enim in veteri teſtamento vnus fu- *Cur tantũ*
it legiſlator, videlicet Moyſes, & quatuor maiores Prophetæ, videlicet Eſaias, *quatuor*
Hieremias, Ezechiel, & Daniel: duodecim autem minores Prophetæ, ac multi *euangelia*
alij ſapientes, vt Iob, Dauid & Salomon, & Ieſus: ita & in nouo teſtamento vnus *recepta ſint*
fuit legis dator, videlicet Chriſtus, & quatuor Euangeliſtæ, videlicet Matthæus, *I.*
Marcus, Lucas, Ioannes. Duodecim autem Apoſtoli: & alij multi doctores, vt *Teſtamen-*
Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, & Gregorius: vt per hoc oſtendatur, quia *torũ duorũ*
rota continetur in medio rotæ, & duo Seraphin ſeſe reſpiciunt verſis vultibus *concordia.*
in propitiatorium. Secundò, pro myſterio quadrigæ Aminadab, de qua ſponſa *Ezech. 1.*
dicit in Canticis: Anima mea turbata eſt propter quadrigas Aminadab. Ami- *Exod. 25.*
nadab enim interpretatur ſpontaneus Dei. Hic eſt Chriſtus, qui factus eſt obe- *II.*
diens vſque ad mortem: & oblatus eſt, quia ipſe voluit. Huius quadriga eſt Euan *Aminadap*
gelica doctrina, per quam fama Chriſti per mundum vehitur vniuerſum. Cu- *quid.*
ius quatuor rotæ ſunt quatuor Euangeliſtæ. Propter hanc quadrigam ſponſa, *Phil. 2.*
id eſt, eccleſia ſalubri dolore turbatur ad pœnitentiam. Tertiò, ad ſignificãdam *Eſa 53.*
liberationem humani generis à morte quadrifida, id eſt, à tranſgreſſione qua- *Quadriga*
druplici. Prima namq; fuit tranſgreſſio mandati in paradiſo, ſecunda tranſgreſ- *Aminadap*
ſio legis naturalis, tertia tranſgreſſio legis ſcriptæ, quarta tranſgreſſio Euange- *quid myſticè.*
lij. Vel potius, peccatum fragilitatis, per impotentiam: peccatum ſimplicitatis, *III.*
per ignorantiam: peccatum ſecuritatis, per negligentiam: peccatum malignita-
tis, per inuidentiam. His enim quatuor modis peccati anima moritur, id eſt, ſe-
paratur à Deo, ꝑ myſterio fortè quadrati. Sicut enim inter cæteras formas, qua-
drum, ſic inter cæteras doctrinas Euangelium ſolidius & ſtabilius perſeuerat.
Nam illud vndique ſtat, & iſtud propter ſtabilitatẽ appellatur æternum, per cu-
ius gratiam homo quadratur in moribus, id eſt, virtutibus ſolidatur. Iſtorum
autem potius quàm aliorum Euangelia ſunt recepta: tum qui diligentius &
apertius hiſtoriã Euangelicam deſcripſerunt, tum quia licet aliquando va- *Apoc. 4.*
ria, nunquam tamen contraria: licet interdum diuerſa, nunquam tamen aduer *Cur Mat-*
ſa ſcripſerunt. Et quoniam iſti quatuor per figuras quatuor animalium in vi- *thæus per*
ſione Ioannis & Ezechielis præfigurati fuerunt, Matthæus per hominem: eò *hominem*
quòd eius intentio præcipuè circa ſcribendam humanitatem Chriſti verſa *figuretur.*
tur. Vnde ab humana Chriſti natiuitate liber eius ſumit exordium: Liber, in- *Matth 1.*
quit, generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Marcus per leonem: *Marcus*
eò quòd eius intentio præcipuè circa deſcribẽdam Chriſti reſurrectionem con- *cur per leo-*
ſiſtit. *nẽ deſigne-* *tur.*

ſiſtit. Vnde eius Euangelium in die reſurrectionis antonomaſticè legitur. Dici-
tur enim quod leo rugitu maximo tertia die ſuos excitat catulos. Ita Deus pater
Mar. 1. immenſa potentia filium ſuum tertia die ſuſcitauit. Vnde & Marcus ab excla-
Prouer. 30. matione incipit, dicens: Vox clamantis, &c. Hic eſt leo fortiſſimus beſtiarum,
Lucas cur qui ad nullius paueſcit occurſum: qui quantæ ſanctitatis extiterit, ipſius collo-
per vitulũ bium, quod in hac ſua conſeruatur eccleſia, patenter oſtendit. Lucas per vitu-
ſignifice- lum: eò quòd eius intentio præcipuè circa ſcribendam Chriſti paſſionem verſa-
tur. tur: in qua Chriſtus ſe obtulit hoſtiam Deo patri: idem ipſe ſacerdos & hoſtia.
Luca 1. Vitulus enim erat hoſtia ſacerdotis. Vnde à ſacerdotio incipit dicens: Fuit in
Ioannes diebus Herodis regis Iudææ ſacerdos quidam, &c. Ioannes per aquilam: quia
cur per a- cæteris in terra cum domino gradientibus, ipſe in cælum ad deſcribendã Chri-
quilã figu- ſti diuinitatem volauit, & ait: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud
retur. Deum & Deus erat Verbum. Hæc quatuor principales intentiones deſignatæ
Ioan. 1. ſunt per figuras illorum quatuor animalium. Quorum quodlibet ſecundum
Ezech. 1. viſionem Ezechielis quatuor facies habet: quoniam omnes de ſingulis agunt,
licet quidam principalius de quibuſdam: præſertim cum omnes agant de Chri-
ſto, cui quatuor illæ figuræ conueniunt. Fuit enim homo naſcendo, vitulus mo-
Gen. 2. riẽdo, leo reſurgendo, aquila aſcendendo. Hi ſunt Phiſon & Geon, Tigris & Eu-
Phiſon qd. phrates. Phiſon interpretatur oris mutatio: per quem ſignificatur Ioannes, qui
mutat os, cum de diuinitate ad humanitatem deſcendit, vel de humanitate, ad
diuinitatem aſcendit. Vnde cum de diuinitate dixiſſet: In principio erat Ver-
bum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: conſequenter ad huma
Geon quid nitatem deſcendit, dicens: Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ge-
on interpretatur hiatus terræ: per quem ſignificatur Matthæus, qui humanam
Chriſti generationem deſcribit, de qua dicit Propheta: Veritas de terra orta eſt,
Tigris qd. & iuſtitia de cælo proſpexit, id eſt, Chriſtus natus eſt de Maria. Tigris interpreta-
tur velox, ſignans Marcum, qui cæteris velocius, id eſt, breuius deſcribit hiſto-
riam Euangelicam. Cui figura leonis congruè coaptatur, qui eſt animal velo-
Euphrates ciſſimum. Euphrates interpretatur frugifer, ſignificans Lucam, cui ſecundum
quid. viſionem Propheticam figura vituli coaptatur, qui frugibus excolendis inſer-
Exod. 25. uit: & ipſe fructum vẽtris benedictum deſcribit. Hi quatuor ſignificati ſunt etiã
per quatuor annulos arcæ, qui rotundi erant & aurei. In auro namque claritas,
Euangeli- in rotundo deſignatur æternitas: quia rotundum & initio caret & fine. Elegan-
ſta vt per ter enim per annulos aureos deſignantur, qui æternam Chriſti claritatem, & cla
quatuor ram æternitatem deſcribunt. Per duos annulos à ſiniſtris, ſignificantur duo Eu-
annulos angeliſtæ, qui doctrinam Euangelij non acceperunt à Chriſto: ſed vnus à Petro,
arcæ ſigni- videlicet Marcus, & alter à Paulo, ſcilicet Lucas. Per duos à dextris, duo illi, qui
ficentur. ab ipſo Chriſto fuerunt edocti, ſcilicet Matthæus & Ioannes. Quidam tamen
per duos annulos à ſiniſtris Matthæum, & Ioannem accipiunt, qui adhæſerunt
domino adhuc paſſibili & mortali. Per duos à dextris Marcum & Lucam, qui
poſt aſcenſionem adhæſerunt Chriſto, iam facto immortali & impaſſibili. Per
ſiniſtram enim mortalitas, per dexteram verò immortalitas deſignatur, ſecun-
Cant. 2. dum illud: Leua eius ſub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Propter
hanc cauſam in picturis Eccleſiarum Paulus ad dexteram, & Petrus ad ſiniſtram
Saluatoris ſtatuitur.

Fluuius pa Moraliter autem fluuius, qui de loco voluptatis egreditur, eſt infuſio gratiæ,
radiſi quid quæ de ſpiritu ſancto procedit: qui eſt delectatio patris & filij, amor & connexio
deſignet. vtriuſque. De quo dicit Pſalmiſta: Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Hæc irri
Pſal. 35. gat paradiſum, id eſt, inebriat mentem, ſecundum id quod in Pſalmo præmitti-
tur: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.

Diuiditur autem in quatuor capita, id eſt, in quatuor principales virtutes, iu-
ſtitiam, fortitudinem, prudentiam, temperantiam. Hæc ſunt moraliter quatu-
Ioan. 7. or flumina paradiſi, de quibus Veritas dicit: Qui credit in me, flumina de vẽtre
eius fluẽt aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiritu, quem accepturi erant credẽ-
tes in eum.

Anagogice. Anagogicè verò, fluuius qui de loco voluptatis egreditur, eſt beatitudinis af-
fluentia,

fluentia,quæ de diuina perfruitione procedit.Hæc irrigat paradiſum,id eſt,læti-
ficat patriam,ſecundum illud:Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Diui- *Pſal. 45.*
ditur autem in quatuor ſpecies,duas pertinentes ad ſtolam corporis, & totidem
pertinentes ad ſtolam animæ. Ad illam pertinent claritas & impaſſibilitas : ad
iſtam pertinent, cognitio & delectatio.De claritate corporis legitur:Fulgebunt *Matt. 13.*
iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. De impaſſibilitate carnis legitur : Abſterget *Apoc. 21.*
Deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum,& iam non erit amplius neq; lu
ctus neque clamor, ſed nec vllus dolor,quoniã priora tranſierunt.De mentis
cognitione Veritas ait:Hęc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolũ verũ Deum, & *Ioan. 17.*
quem miſiſti Ieſum Chriſtum:Ibi cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus: vidẽtes *1. Cor. 13.*
non per ſpeculum in ænigmate, ſed facie ad faciem. De cordis delectatione dicit
Pſalmiſta:Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Ibi gaudi- *Pſal. 149.*
um noſtrum implebitur, quod omnem ſenſum exuperat: ad quod per ſuam mi
ſericordiam ineffabilem nos faciat peruenire, meritis & precibus beatiſſimi N.
Euangeliſtæ, dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſe-
cula ſeculorum. Amen.

In Communi de vno Martyre.

De abnegatione ſui, & quinque gradibus eius: & de myſterio, & ſacramento ſanctæ crucis.

SERMO I.

QVi vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & *Luc. 9.*
tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

VOlentibus ire poſt Chriſtum duo principaliter dicuntur; videlicet
abnegare ſeipſum, & tollere crucem poſt Chriſtum. Hoc eſt, decli- *Pſal. 36.*
nare à malo, & facere bonum, vt quò præceſſit ſublimitas capitis, il
luc & corporis humilitas ſubſequatur. Abnegationis aũt hui⁹ quin- *abnegati-*
que ſunt gradus: quia debet Chriſtianus abnegare nõ tantũ aliena, *onis gradus*
ſed ſua: nec ſua tantũ, ſed ſe: nec ſe tantum, ſed ſeipſum: nec ſeipſum tantũ, ſed ſe- *quinque.*
metipſum. Abnegat aliena, qui nec oblata retinet, nec cõcupiſcit auferre. Vnde
Zachæus: Si quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplum. Abnegat ſua, qui neq; *Luc. 19.*
acquiſitis adhæret, neq; inhiat acquirendis. Vnde Petrus: Ecce nos reliquimus *Matth. 19.*
omnia, & ſecuti ſumus te. Abnegat ſe, qui concupiſcentias carnis caſtigat. Vnde
Paulus: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutẽ redigo. Abnegat ſeipſum, qui cupi- *1. Cor 9.*
ditates mentis euacuat. Vnde Dauid: Domine, non eſt exaltatũ cor meũ, neq; ela *Pſal. 130.*
ti ſunt oculi mei. Abnegat ſeipſum, qui propriam abdicat voluntatem. Vnde Ie- *Mar. 14.*
ſus: Non quod ego volo, ſed quod tu. Cum ergo guloſus fit ſobrius, luxurioſus
fit caſtus, auarus fit largus, ſuperbus fit humilis, iracundus fit mãſuetus, &, vt ge-
neraliter dicam, cum crimino ſus fit virtuoſus, tunc abnegat ſeipſum, vt dicere
valeat cum Apoſtolo: Viuo iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Quum *Gal. 2.*
autem impius ab impietate conuertitur, profectò dicere poteſt: Non ſum, qui
fueram, quia videlicet non eſt talis in culpa, licet idem ſit in natura, ſecundum
illud Propheticum: Verte impios, & non erunt. Qui ergo vult ire poſt Chriſtũ, *Prouer. 12.*
abneget ſeipſum. Porrò, ſi iuxta teſtimonium veritatis in hominis volũtate cõ- *Rom. 9.*
ſiſtit, vt abnegando ſeipſum, poſſit ire poſt Chriſtum, quid eſt quod dicit Apo- *Voluntas*
ſtolus: Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis? Verum id dicitur, *humana*
quia bonũ opus principalius ſpectat ad Dei miſericordiam, quàm ad hominis *quomodo*
voluntatem. Quia diuina miſericordia non ſolum præuenit & præparat, verũ *præuenia-*
etiã ſubſequitur, & proſequitur voluntatem humanam. Præuenit inſpirando, *tur & ad-*
ſubſequitur adiuuando. Præparat vt incipiat, proſequitur vt perficiat. De præ- *iuuetur*
ueniente Propheta dicit in Pſalmo: Miſericordia eius præueniet me. De ſubſe- *à Dei miſe-* *ricordia.*

 Pſal. 58.

Pſal. 22. quente dicit in alio: Miſericordia tua ſubſequetur me. Gratia nanque principaliter operatur, cui ſecundariò cooperatur arbitrium. Iuxta quod dicit Apoſto-
1. Cor. 15. lus: Gratia Dei ſum, id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit. Et ideo
Luca 9. Veritas ait: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Suam dicit, id eſt, voluntariam, non coactam: ſpontaneam, non inuitam: per patientiæ virtutem, non per angariæ ſeruitutem. Quia non placent ei coacta ſeruitia, qui potius exigit cor, quàm manum: voluntatem, quàm actionem. Spontaneus enim tulit crucem Ieſus, de quo
Ioan. 19. legitur: Et baiulans ſibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locus.
Matth. 27. Inuitus autem tulit crucem Simon Cyrenæus, de quo legitur, quod angaria-
Myſterium crucis quã ſit profundum. uerunt eum, vt tolleret crucem Ieſu. O quàm profundum eſt crucis myſterium, quàm arduum ſacramentum! Legitur quod Moyſes ad mandatum domini ſerpentem æneum erexit pro ſigno, quem aſpicientes, qui percuſſi fuerant à ſerpentibus, ſanabantur. Quod ipſe Chriſtus exponens in Euangelio ait: Sicut
Num. 21. *Ioan. 3.* Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſo, non pereat. Legitur etiam, quod quum Ioſeph applicu-
Gen. 48. iſſet Manaſſen & Effraim ad Iacob, ſtatuens maiorem ad dexteram, & minorem ad ſiniſtram, vt eis ſecundum ordinem benediceret, Iacob manus commutās, id eſt, in modum crucis cancellans, dextram poſuit ſuper caput Effraim minoris, & ſiniſtram ſuper caput Manaſſe maioris, & dixit: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, &c. Ezechiel autem audiuit dominum dicentem ad virum veſtitum lineis, habentem atramen-
Ezech. 9. tarium ſcriptoris ad renes: Tranſi per mediam ciuitatem, & ſigna Thau in frontibus virorum dolentium & gementium. Poſt hæc dixit ſeptem viris: Tranſite per mediam ciuitatem, & percutite omnem ſuper quem non inueneritis Thau.
Apoc. 7. Nemini parcat oculus veſter. Ioannes quoque vidit angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignũ Dei viui, & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum fuit nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, ne-
Exod. 12. que arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorũ. Hinc eſt igitur, quod cum dominus Aegyptiorum percuteret primogenita, domos Hebræorum abſque læſione tranſcendit, eò quòd ſanguinem in ſuperlimina-
Exod. 17. ri, & in vtroque poſte vidiſſet. Dum Moyſes manus tenebat extenſas, Iſrael pugnans Amalech ſuperabat.

Exod. 15. Lignum miſſum in Marath aquas, aquas dulcorauit amaras. Et ad lignum
4. Reg. 6. miſſum in Iordanem, ferrum quod exciderat, enatauit. Hoc eſt lignum vitæ in
Gen. 2. medio paradiſi, de quo Sapiēs proteſtatur: Benedictum lignum, per quod fit iu-
Sap. 14. ſtitia, ſaluatio. Quoniam regnauit à ligno Deus: etenim correxit orbem terrę,
Pſal. 95. qui non commouebitur. Qui dixerunt: Morte turpiſſima condemnemus eum,
Sap. 2. neſcierunt ſacramenta Dei, neque comprehenderunt, quæ ſit longitudo & lati-
Virtus crucis multiplex. tudo, ſublimitas & profundũ. Crux ergo ſanitatē reſtituit, benedictionē impendit, diſcernit à perfidis, liberat à periculis: hoſtes expellit, victores cōſtituit. Crux myſterium fidei, firmamentum ſpei, clauis ſcientiæ, forma iuſtitiæ, magnificentia regũ, gloria ſacerdotum, inopũ ſuſtentatio, pauperum conſolatio, cæcorum dux, claudorum baculus, ſpes deſperatorum, reſurrectio mortuorum. Crux au-
Crux ſpiritualiter duobus modis tollitur. tem & ſpiritualiter & materialiter tollitur. Spiritualiter verò duobus modis: per mentis compaſſionem, & carnis afflictionem. Propter quod dicit Apoſtolus: Crucifixerunt membra ſua cum vitijs & concupiſcentijs. Et iterum: Mihi
Gal. 5. mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Cum enim quiſque cruciatur in corde
Gal. 6. compatiendo proximo, tunc vtique crucem tollit cum Apoſtolo, qui dicebat:
2. Cor. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?
1. Cor. 9. Quum verò cruciatur in corpore, affligēndo ſeipſum, tunc etiam cum Apoſtolo crucem tollit, qui ait: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutē redigo: ne for-
Materialiter duobus modis tollitur crux. tè cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Materialiter quoque duobus modis crux tollitur, in ſignum religionis, & in ſupplicium paſſionis. In ſignũ enim religionis quidam religioſi crucem portant, vt oſtendant ſe ſpiritualiter mancipatos ad obſequium crucifixi. In ſupplicium, & boni quidam, & mali,

qui

qui pro iuſtitia vel offenſa ſuſpenduntur in cruces: quemadmodum iuxta crucē
Ieſu duo latrones crucifixi fuerunt, vnus à dextris, & alius à ſiniſtris. Fuerunt au- *Matt. 27.*
tem in cruce dominica ligna quatuor, ſtipes erectus, & lignū tranſuerſum, trun- *Crucis*
cus ſuppoſitus, & titulus ſuperpoſitus. Fuerunt & claui quatuor, quibus manus *Chriſti li-*
confixæ ſunt, & pedes affixi ſunt, & lancea, qua latus apertum eſt. Fuit & corona *gna qua-*
ſpinea capiti circumpoſita. *tuor.*

Hæc omnia, fratres, etiam in ſpirituali cruce ſpiritualiter poſſunt aſſignari. *Quatuor*
Nam quatuor crucis ligna ſunt quatuor mentis virtutes, fides, ſpes, perſeueran- *crucis li-*
tia, patientia. de quibus inquit Apoſtolus: Vt comprehendatis cum omni- *gna quid*
bus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas & profundum. Longitudo *ſpirituali-*
crucis eſt perſeuerantia, de qua dominus ait: Qui perſeuerauerit vſque in finē, *ter.*
hic ſaluus erit. Latitudo crucis eſt patientia, de qua Veritas ait: In patientia ve- *Ephes. 3.*
ſtra poſſidebitis animas veſtras. Profunditas crucis eſt fides, de qua dicit *I.*
Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non ap- *Matt. 10.*
parētium. Sublimitas crucis eſt ſpes, de qua dicit Pſalmographus: In verbo tuo *II.*
ſuperſperaui. *Luc. 21.* *III.*

Habuit ergo crux Chriſti vnum lignum erectum in longitudinem, & alte- *Heb. 11.*
rum tranſuerſum in latitudinem. Per illa duo ligna myſticè deſignata, quæ pau *IIII.*
percula mulier in Sarepta collegit. Et benè ſtipes erecta, habuit truncum ſuppo- *Pſal. 118.*
ſitum & titulum ſuperpoſitum: quia perſeuerantia de fide procedit ad ſpem, *3. Reg. 17.*
quaſi ſtipes erectus de trunco ſuppoſito ad titulum ſuperpoſitum. Quod intel- *Iob 19.*
ligens Iob, ait: Credo quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra
ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum. Quem viſurus ſum ego ipſe &
non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.
Niſi enim crux habeat fundamentum fidei, & titulum ſpei, profectò ſupplici- *Crux quā-*
um eſt ſolummodo, & non meritum. Quod autem patientia ſpectet ad cru- *do ſit ſuppli*
cem, per ſe ſatis apparet, eò quòd patientes in aduerſis tribulationibus ſuſti- *ciū & non*
nent cruciatum. Vnde Iacobus apoſtolus ait: Tribulatio patientiam operatur. *meritum.*
De perſeuerantia quoque legitur: Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi co- *Iacob. 1.*
ronam vitæ. Porrò ſecundum Apoſtolum: Non coronatur quis, niſi legitimè *Apoc. 2.*
certauerit. Habet igitur perſeuerantia, quæ coronat & ipſa certamen, vt meritò *2. Tim. 2.*
ſpectet ad crucem.

In his duobus lignis duos pedes & duas manus, quatuor clauis debet con-
figere Chriſtianus. Quatuor claui ſunt quatuor principales virtutes, iuſtitia, *Claui qua-*
prudentia, fortitudo, temperantia. Pedes ſunt mentis affectus, de quibus Spon- *tuor ſpiri-* *tualiter.*
ſa dicit in Canticis: Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Et domi- *Cant. 5.*
nus dicit Apoſtolis: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mun- *Ioan. 13.*
dus totus. Et iterum: Excutite puluerem de pedibus veſtris. Sunt igitur duo *Mar. 6.*
pedes, duo mentis affectus, metus & appetitus. Præcipuus enim mentis affectus
aut eſt in fugiendo quod metuit, aut in eligendo quod appetit. Pes timoris,
clauo fortitudinis debet configi, ne timidus propter aduerſa ſuccumbat. Me-
tus enim dum in Petro clauo fortitudinis confixus non extitit, ad vocem an-
cillæ negauit. Cum autem clauo fortitudinis cōfixus extitit, ante reges & præ- *Luc. 22.*
ſides nomen domini prædicauit. Sed & ipſe timor quidam clauus eſt, de quo
dicit Pſalmographus: Confige timore tuo carnes meas. At clauus clauo cō- *Pſal. 118.*
figitur, cum timor fortitudine roboratur. Pes appetitus clauo iuſtitiæ debet
configi, ne cupidus euagetur ad illicita deſideria. Appetitus enim ſi confixus
non fuerit, tunc caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Si fuerit confixus, ſpiritus
concupiſcit aduerſus carnem. Sic itaque Chriſtianus clauos ſuos debet affigere
cruci, ne vel timidus ſuccumbat, vel cupidus euagetur. Lancea verò qua latus *Lancea ſi-*
eſt vulnerandum, eſt charitas, de qua Sponſa dicit in Canticis: Vulnerata chari- *gnificat*
tate ego ſum. Latus enim eſt cordi contiguum, beneficio cuius diligimus: quod *charitatē.*
ideo vulnerandum eſt, vt affectus exeat, non ſolum ad amicos, ſed ad inimicos. *Matth. 5.*
Iuxta quod dominus præcipit: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui ode- *Corona*
runt vos: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Corona ſpinea *ſpinea qd*
ipſa quidem eſt pœnitentia, circumponenda capiti, id eſt, menti. De qua dicit *ſpiritualiter.*

Pſal. 31. Pſalmiſta: Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina. Hæc corona
Spina tres de tribus ſpinis complectitur, ſcilicet contritione, confeſſione, ſatisfactione. Prima pungit cor, propter vanam cogitationem: ſecunda pungit os, propter vanā locutionem: tertia pungit manum, propter iniquam operationem. Prima pungit per dolorem, ſecunda per pudorem, tertia per laborem. Manus autem ſunt
Pſal. 143. opera, de quibus dicit Pſalmiſta: Benedictus dominus Deus meus, qui docet
Prou. 31. manus meas ad prælium. Et Salomon: Dedit ei lanam & linum, & operata eſt
Manus duæ conſilio manuum ſuarum. Sunt igitur duæ manus, duo genera operum: opus videlicet voluntatis, & opus neceſſitatis. Quodlibet enim opus eſt volunta-
I. rium vel neceſſarium. Manus operis voluntarij configi debet clauo prudentiæ, ne curua faciat opera tenebrarum. Quum enim in Saulo clauo prudentiæ confixa non fuit, Saulus perſequebatur Eccleſiam. Cum autem in Paulo clauo
II. prudentiæ cōfixa fuit, Paulus paſſus eſt pro Eccleſia. Manus operis neceſſarij cōfigi debet clauo temperantiæ, ne laxa nimis ad ſuperflua extendatur. Opera neceſſaria ſunt, dormire, comedere, & ſimilia: quæ cum modeſtia temperare debemus, vt ſomnum temperemus orationibus & vigilijs: cibum temperemus eleemoſynis & ieiunijs. His enim quaſi fortibus armis expugnare præualebimus ini-
Exod. 17. micos. Legimus enim, quod cum pugnaret Iſrael aduerſus Amalech in deſerto,
Iudic. 20. Moyſe orante vincebat, quo deſiſtente, Iſrael vincebatur. Legimus etiam quod cum cæteræ tribus pugnarent aduerſus Beniamin pro vxore Leuitæ, ſecundò ſuccubuerunt in prælio, donec indicto ieiunio & humiliter celebrato, tribum illam penè penitus deleuerunt. Cæterum non ſufficit cuiquam abnegare ſeipſum, & tollere crucem ſuam, niſi Chriſtum ſequatur. Fuerunt enim quidam philoſophi, ſunt & quidam hæretici, qui abnegauerunt ſeipſos, & graues ſuſtinent cruciatus: ſed eis non profuit, nec proficit ad ſalutem: quia non ſequuntur
Ioan. 14. eum qui eſt via, veritas, & vita, videlicet Ieſum Chriſtum, qui paſſus eſt pro no-
1. Pet. 2. bis, relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Nos ergo, fratres, abnegantes impietatē & ſecularia deſideria, crucifigamus membra noſtra cum vitijs & concupiſcentijs, vt ſequendo Chriſtum, ad vitam perueniamus æternam, ipſo præſtante, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi de vno Martyre.

De duplici corona ſanctorum, & de precioſis lapidibus eorundem, & floribus.

SERMO II.

Pſal. 20. POſuiſti, domine, ſuper caput eius coronam de lapide precioſo.

Corona ſanctorum duplex. DVplex eſt corona ſanctorum, vna, qua coronantur in via; altera, qua coronantur in patria. Vna, quæ datur ad meritum; & altera, quæ datur ad præmium. Vna virtutis & gratiæ, altera ſalutis & gloriæ. Vna militantiū, & altera triumphantiū. Corona virtutis eſt argentea, quā gratiæ cādor illuſtrat. Corona ſalutis eſt aurea, quā
* al. irradiat. gloriæ ſplēdor* illuminat. De prima dicit Pſalmographus: Bene-
Pſal. 64. dices coronæ anni benignitatis tuæ, id eſt, multiplicabis virtutes in tēpore gra-
2. Tim. 4. tiæ. Vnde ſubiungit: Et campi tui replebuntur vbertate. De ſecūda dicit Apoſtolus: De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, id eſt, præmiū, quod reddetur ꝓ meritis. Vnde ſubiungit: Quam reddet mihi dominus in illo die, iuſtus iudex.
Corona virtutum quibus floribus componatur. Sunt aūt tā in gyro quàm in ſummo coronæ lapides precioſi & pulcherrimi flores cū margaritis & gēmis mira varietate diſpoſiti. Singuli lapides collaterales habēt geminos flores, inter quos minores gēmæ conſiſtāt, quæ margaritis optimis circūdantur. Habet enim corona virtutis in gyro quatuor principales lapides,

des,id eſt,quatuor virtutes politicas,iuſtitiam,fortitudinem,prudentiam,tem-
perantiã. Ab anteriori parte iuſtitiã,à poſteriori parte prudentiam:temperanti-
am à dextris,fortitudinem à ſiniſtris.Congruunt bene loca lapidibus.Nam quę
ſunt ante,ſunt certa:quæ ſunt retro,ſunt dubia:quæ ſunt à dextris, ſunt proſpe-
ra:quæ ſunt à ſiniſtris,ſunt aduerſa.In certis aũt eſt exercẽda iuſtitia, in dubijs eſt
adhibenda prudentia.In proſperis opus eſt temperantia , in aduerſis eſt neceſſa-
ria fortitudo.Iſti ſunt digiti quatuor,de quibus iubetur in Exodo:Facies coronã Exod.25.
interraſilem altam quatuor digitis,& ſuper illam coronam aureolam. Iuſtitia
habet duas cohærentes virtutes,diſcretionem & rectitudinem.Prudentia , vigi-
lantiam,& cautelã.Temperantia,continentiam,& abſtinentiã.Fortitudo,con-
ſtantiã,& magnanimitatẽ.Inter hos flores,quatuor minores gemmæ conſiſtũt:
id eſt,quatuor naturales affectus,dolor & gaudiũ,timor & ſpes. De quibus legi-
tur:Hinc metuunt,cupiunt,gaudentq́; dolentq́ue. Iuſtitia nanq; dirigit ſpem,
prudentia mitigat dolorem,temperantia format gaudium, fortitudo confor-
tat timorem. Circa gemmas in gyro , ſeptem margaritæ reſplendent,id eſt,ſe-
ptem dona gratiæ ſeptiformis,quæ Eſaias enumerat,dicens : Requieſcet ſuper Eſa.11.
eum ſpiritus ſapientiæ,& intellectus,&c.Cæterum in ſummo coronæ , tres præ-
cipui lapides ſunt diſpoſiti,id eſt,tres virtutes theologicæ,ſpes,fides,charitas,ſu
per quas timor domini cõſtituitur,ſcriptura dicẽte:Qui timetis dominum, cre Eccle.2.
dite illi,& non euacuabitur merces veſtra. Qui timetis Deum,ſperate in illum,
& in oblectationem veniet vobis miſericordia. Qui timetis Deum,diligite illũ,
& illuminabuntur corda veſtra.Habent & lapides iſti flores cõriguos:fides,ſyn-
ceritatem & veritatem:ſpes,patientiam & perſeuerantiam:charitas, benignita-
tem & largitatẽ:timor,obedientiam & reuerentiã.Inter hos flores,tres minores
gemmæ conſiſtunt,id eſt,vires animæ naturales, vis rationalis, vis iraſcibilis,&
vis concupiſcibilis.Prima diſcernit inter bonũ & malum , ſecunda abijcit ma-
lum,tertia eligit bonum.Fides autem rationabilitatem illuminat,ſpes iraſcibi
litatem corroborat,charitas concupiſcibilitatẽ informat. Sed & circa gemmas
huiuſmodi ſeptem margaritæ refulgent,id eſt,ſeptem petitiones,quæ continen-
tur in oratione dominica:tres pertinentes ad vitã præſentem , & tres ad vitam
futurã:media verò pertinens ad vtranq;. Porrò corona ſalutis multo precioſi- Corona ſa-
or eſt & dignior, quatuor habens in gyro lapides principales, & tres in ſummo lutis æter-
præcipuos.Principales in gyro lapides,ſunt quatuor proprietates corporis glori na.
ficati,claritas & ſubtilitas,agilitas & impaſſibilitas,de quibus Veritas ait: Mẽſu- Corporis
ram bonã & confertã & coagitatã & ſupereffluentem reddent in ſinũ veſtrum. glorificati
Fulgebunt enim iuſti,& tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent agiles , & proprieta-
regnabit dominus illorum in perpetuum,& ipſi cũ domino impaſſibiles. Ab- tes quatu-
ſterget enim Deus omnem lachrymam ob oculis ſanctorum , &c. Erit enim in or.
patria iucunditas ſine dolore,ſecuritas ſine timore,requies ſine labore,vita ſine Luc.6.
morte, dies ſine nocte , certè ſine fortè, fortitudo ſine debilitate, rectitudo ſine Sap.3.
peruerſitate,pulchritudo ſine deformitate. Has proprietates glorificati corpo- Apoc.21.
ris in argumentum futuræ glorificationis etiã in carne mortali Chriſtus oſten-
dit.Claritatem,quando ſe transfigurauit in monte, & reſplenduit facies eius ſi- Matth.17.
cut ſol.Subtilitatem,quando clauſo ſignaculo virginali , tanquã ſponſus pro-
ceſſit de thalamo ſuo.Agilitatem , quãdo ſupra aquam ſicco veſtigio pertranſi- Pſal.18.
uit.Impaſſibilitatem , quando corpus & ſanguinem ſuũ in cœna diſcipulis tri- Ioan.6.
buit.Præcipui lapides in ſummo, ſunt tres proprietates animæ glorificatæ , co- Matth.26.
gnitio,dilectio,delectatio. De quibus cũ Sapiẽs præmiſiſſet, Fulgebunt iuſti,&c. Animæ glo
ſtatim ſubiũxit:Qui confidunt in illũ,intelligent veritatẽ:& fideles in dilectio- rificatæ pro
ne acquieſcent illi:quoniam donũ & pax eſt electis Dei.Eſt enim in ſanctis com prietates
prehenſiua cognitio,per quam cognoſcunt,ſicut & cogniti ſunt. Videntes non tres.
per ſpeculũ in ænigmate,ſed facie ad faciẽ,Trinitatẽ in vnitate,& vnitatẽ in Tri- Col.2.
nitate:legentes in verbo vitæ,in quo ſunt oẽs theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei Ioan.17.
abſconditi.De qua cognitione Veritas ait:Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Dilectio
ſolum verum Deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Ex hac comprehenſiua Dei vnde
cognitione procedit ſumma dilectio,per quã ſancti diligunt Deũ ex toto corde, oriatur.

 exto-

hac tribulatione venerunt glorioſi martyres noſtri, per viam trium dierum, vt
ſacrificarent domino in deſerto. Via primæ diei, eſt vitatio prohibitorum. Via *Exod. 3.*
ſecundæ diei, eſt executio præceptorũ. Via tertiæ diei, & ſupererogatio conſilio- *Viam triũ*
rum, Per primam viam percurritur illud mandatum: Quod tibi non vis fieri, *dierum cu-*
alteri ne feceris. Per ſecundam viam percurritur illud præceptum: Quæcunque *iuſmodi*
vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Per tertiam viam percurritur *ambulaue-*
illud cõſilium: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quę habes, & da paupe- *rint ſancti*
ribus. De his legitur: In mandatis tuis exercebor, & conſiderabo vias tuas. Sed *martyres.*
in ipſa vita multas & magnas tribulationes perpeſſi ſunt. Sanè tribulati ſunt cor *Iob. 4.*
de, tribulati ſunt ore, tribulati ſunt opere. Tribulati ſunt corde, per triſtitias & *Matth. 7.*
dolores. Tribulati ſunt ore, per contumelias & terrores. Tribulati ſunt opere, *Matt 19.*
per anguſtias & labores. Per dolores contritionis, & triſtitias cõpaſſionis. Per ter *Pſal. 118.*
rores cõminationis, & cõtumelias irriſionis. Per labores afflictionis & anguſtias *Tribulatio iuſtorum*
paſſionis. De tribulationib' cordis dicit Pſal. Sacrificiũ Deo ſpiri' cõtribulat', *multiplex:*
cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Et Apoſtolus ait: Quis infirma *I.*
tur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? De tribulationi- *Pſal. 50.*
bus oris ait dominus per Prophetam: Contumelias & terrores paſſus ſum ab *2. Cor. 11.*
eis, & dominus mecum eſt tanquam bellator fortis. Et alibi: Omnes qui videbãt *II.*
me, aſpernabãtur me: locuti ſunt labijs & mouerunt caput. De tribulationibus *Hier. 20.*
operis in perſona Martyrum dicit Pſalmiſta: Propter te morte afficimur tota *Pſal. 21.*
die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Et iterum: Tranſiuimus per ignem *III.* *Pſal. 143.*
& aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Sancti namque dum in hac valle la- *Pſal. 65.*
chrymarum peregrinantur à domiuo, multis modis & diuerſis perſonis,
pluribus locis & varijs temporibus tribulantur. Diuerſitates modorum &
locorum ſatis expreſſe deſignat Apoſtolus dicens: Sancti ludibria & ver- *Heb. 11.*
bera experti, inſuper & vincula & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt,
in occiſione gladij mortui ſunt, circumierunt in melotis, in pellibus capri-
nis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In ſo-
litudinibus errantes, in montibus & in ſpeluncis & in cauernis terræ. Ac ſi di-
ceret: Tot & tantis & tam diuerſis modis afflicti ſunt, non ſolum in ciuitati-
bus, ſed etiam in ſolitudinibus: non ſolum in campis, ſed etiam in montibus:
non ſolum in domibus, ſed etiam in ſpeluncis: non ſolum in cuſtodijs, ſed
etiam in cauernis terræ. Perpeſſi ſunt aũt tribulationes huius mundi à beſtijs,
ab hominibus, à dæmonibus. Tribulati enim ſunt à beſtijs, dicente Pſalmiſta: *Pſal 78.*
Poſuerunt mortalia ſanctorum tuorum &c. beſtijs terræ. Tribulati ſunt ab ho-
minibus, iuxta quod legitur: Dum inſurgerent homines in nos, forſitan viuos *Pſal. 128.*
deglutiſſent nos. Tribulati ſunt à dæmonibus, Apoſtolo atteſtante: Non eſt no- *Ephes. 6.*
bis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequi-
tiæ in cœleſtibus. Tribulantur autem non ſolum ab alienis, ſed etiam à paren-
tibus, & cognatis: non ſolum ab extraneis, ſed etiam à domeſticis: non ſolum ab *Luc. 21.*
inimicis, ſed etiam ab amicis. Probat hoc Veritas dicens: Trademini à parẽtibus
& cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis. Porrò, tribulati ſunt ante le-
gem, ſub lege, poſt legem. Ante legem tribulati ſunt Patriarchæ, ſub lege Pro-
phetæ, poſt legem Apoſtoli, nec non & Martyres. Hinc enim Veritas ait: Ecce *Matth. 23.*
ego mitto ad vos Prophetas, ſacerdotes & ſcribas, & ex illis occidetis & flagella-
bitis & crucifigetis, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt à
ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zacharię, filij Barachiæ, quem occidi-
ſtis inter templum & altare. Ante legem Abel, ſub lege Zachariam, poſt legem,
id eſt, tempore gratiæ Prophetas, & ſacerdotes & ſcribas. Inde lamentatur eccle-
ſia dicẽs: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mi- *Pſal 128.*
hi: ſupra dorſum meum fabricauerũt peccatores, &c. Imitemur ergo fratres in
illis virtutes cordis & operis, & deteſtemur in nobis fragilitatem mentis & car-
nis. Illi tolerauerunt pro *Chriſto frigus & nuditatem: nos autem veſtimur du- **al. pecca-*
plicibus & induimur precioſis. Illi tolerauerunt pro Chriſto famem & ſitim: *to.*
nos autem diuerſis ferculis veſcimur, & delicatis cibarijs epulamur. Illi tolera-
uerunt pro Chriſto vigilias & labores: nos autem amplis horis quieſcimns, &
longis

longis ſoporibus dormitamus. Illi tollerauerunt pro Chriſto anguſtias & do-
lores: nos verò gaudijs mundi fruimur, & carnis illecebris delectamur. Heu me
quid dicam ego miſer aut faciam, cum venerit ille diſtrictiſſimus Iudex, qui red-
det vnicuique ſecundum opera ſua? Terribilis eſt locus iſte. Nam ſi iuſtus vix
Pſal. 33. ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Multæ ſunt ergo tribulationes
Apoc. 7. iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. Iſti ſunt ergo qui vene-
Lauacrum runt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Triplex eſt
triplex. lauacrum iuſtificationis, in lachrymis regenerationis, in aqua redemptionis,
I. & in ſanguine paſſionis. De primo dicit Pſalmiſt. Lauabo per ſingulas noctes le-
Pſal 6. ctum meum, lachrymis meis ſtratum meũ rigabo. De ſecundo Veritas dicit: Ni-
II. ſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlo-
Ioan. 3. rum. De tertio teſtatur Ioannes: Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.
III. Sic & triplex eſt ſtola, prima innocentiæ, ſecunda gratiæ, tertia verò gloriæ. De
Stola tri- prima dicit pater ad ſeruos ſuos: Citò proferte ſtolam primã, & induite illũ, &c.
plex. Qui dixit primam, ſignificauit ſecũdam. Nam primũ dicitur reſpectu ſecundi.
Luc. 15. De tertio verò legitur: Amauit eum dominus & ornauit eũ, ſtola gloriæ induit
Eccleſ 15. eum. Hæc triplex ſtola lauatur in illo triplici lauacro, ſed potius ille lauatur, qui
ſtolis induitur. Quælibet tamen ſtola lauatur in ſanguine agni. Sed eſt ſanguis
Sanguis culpæ, ſanguis pœnæ, & ſanguis veniæ. De primo ſanguine legitur: Sanguis ſan-
triplex. guinẽ tetigit. Ab hoc ſanguine petit liberari Pſal. cũ ait: Libera me de ſangui-
Oſee 4. nibus Deus Deus ſalutis meæ. De ſecundo ſanguine legitur: Effuderunt ſangui-
I. nem ſanctorum tuorum in circuitu Hieruſalem. Pro ſanguine iſto poſtulat vin
Pſal 50. dicari chorus martyrum dicẽs: Vindica ſanguinem noſtrum qui effuſus eſt, De-
II. us noſter. De tertio ſanguine legitur: Hic eſt ſanguis noui teſtamenti, qui pro
Eſai. 78. multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Per hunc ſanguinem redem-
Apoc. 6. ptum eſt genus humanum. Quia redempti ſumus non corruptibilibus auro &
III. argento, ſed precioſo ſanguine agni immaculati. Primum ſanguinem inſtillat
Matt 26. draco malignus per prauam ſuggeſtionem, ſecundum ſanguinem elicit canis
1. Pet. 1. impius per ſæuam afflictionem, tertium ſanguinem effundit agnus puriſſimus
propter nimiam dilectionem. Sic enim dilexit nos, vt ſanguinem ſuum pro no
bis effunderet. Maiorem charitatem nemo habet, &c. Quid ergo retribuam do-
Ioan. 15. mino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen
Pſal. 115. domini inuocabo. Sic retribuerunt ei martyres noſtri, qui venerunt ex tribula-
Apo. 7. tione magna, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Non agni gregis, non
agni legis, nec agni iugis, ſed agni regis, qui tollit peccata mundi. De quo dici-
Eſaia 16. tur: Emitte agnum, domine, dominatorem terrę, de petra deſerti ad montem fi-
1. Reg. 7. liæ Sion. Agnum gregis immolauit Samuel In Maſphat, petens dari de cœlo
fulgura, nubes & tonitrua, & liberauit dominus Hieruſalem in die illa de ma-
nu Philiſthijm. Agnum legis immolauerũt filij Iſrael in finibus Rameſſe, lini-
Exod. 12. entes ſanguine poſtes & ſuperliminaria, & liberauit dominus ab exterminato-
re primogenita eorum in nocte illa. Agnus iugis immolabatur à ſacerdotibus
Num. 28. mane & veſpere, in odorem ſuauiſſimum domino. Iſti ſunt qui venerunt de
Apoc. 7. magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Quia verò quæcũ-
Rom. 15. que ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, & nos exemplo ſanctorum
martyrum lauemus ſtolas noſtras, id eſt, opera noſtra in ſanguine agni, hoc eſt,
in fide paſſionis Chriſti. Ipſo miſericorditer concedente, qui eſt Deus benedi-
ctus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi Martyrum plurimorum.

De diuerſis fornacibus bonorum & malorum, & inſtrumentis earum: & quomodo in fornace patientiæ ſancti Martyres probati ſunt.

SER-

SERMO II.

TAnquam aurum in fornace probauit electos dominus. *Sap. 3.*

DIuerſas nobis fornaces ſcriptura ſacra diſtinguit: Vnam bonorũ, in
qua iuſti purgantur, alteram verò malorũm, in qua reprobi cruciã-
tur. De prima legitur: Vaſa figuli probat fornax. De ſecũda ſcribitur: *Eccl. 27.*
Aſcendit fumus putei ſicut fumus fornacis magnæ. Verũ vtraq; for- *Apoc. 9.*
nax eſt duplex: Vna mentis interior, altera carnis exterior. Fornax e- *Fornax electorum duplex.*
nim beatorũ interior eſt afflictio pœnitentiæ, per quam pœnitentes purgãtur ab
iniquitate. Eorũdẽ fornax exterior eſt tribulatio patiẽtię, per quã patiẽtes in cha-
ritate probantur. In iſta probatur aurũ, in illa purgatur argentũ. Malorum autẽ *Fornax malorum duplex.*
fornax interior eſt vermis cõſcientię, per quem impij ſpiritualiter torquẽtur ex
culpa. Eorundem fornax exterior eſt ignis gehennę, per quem reprobi corpo-
raliter cruciantur in pœna. In iſta ferrum comburitur, in illa plumbũ exuritur.
Sunt autem materialiter in materiali fornace, follis, ignis & carbo: forceps & a-
ſperſorium: quæ poſſunt in ſpirituali fornace ſpiritualiter aſſignari. In forna- *Inſtrumenta fornacis ſpiritualiter qua ſint.*
ce ſiquidem pœnitentiæ, follis ſpirans eſt timor conſiderationis, ignis ardens
eſt dolor compunctionis, carbo rubens eſt pudor confeſſionis, forceps aſtrin-
gens eſt labor ſatisfactionis, aſperſorium ſtillans eſt amor iuſtificationis. Conſi-
derat enim pœnitens in timore, compungitur in dolore, confitetur in rubo-
re, ſatisfacit cum labore, iuſtificatur ex amore. Notandus eſt tamen ordo iu-
ſtificationis huiuſmodi. Procedit timor & introducit amorem, ſuccedit amor
& inducit dolorem, accedit dolor & producit pudorem, procedit pudor & ad-
ducit laborem. Timet enim peccator ex conſideratione iudicij, ſciens iudicẽ po-
tentiſſimũ, ſapientiſſimum, & iuſtiſſimum. Potentiſſimũ quidẽ: Quia dixit, & fa- *Tria propter quæ iudiciũ Dei formidandum eſt.*
cta ſunt: mãdauit, & creata ſunt: qui vocat ſtellas, & dicunt, Adſumus. Qui facit
angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem. Cuius voluntati nihil
omninò reſiſtit, cui nullum verbum eſt impoſſibile, cui venti & mare obediũt,
cui flectitur omne genu, cœleſtium, terreſtrium & infernorum. Sapientiſſimũ *I.*
autem, quia oculis eius omnia nuda ſunt & aperta: qui ſcrutatur renes & cor- *Pſal. 193.*
da, qui pluuiæ guttas & arenam maris dinumerat: Deus ſcientiarum, dominus *Baru. 3.*
præſcius omniũ, & conſcius ſingulorũ, omnia nouit, omnia penetrat, occultus *Pſal. 103.*
occultorũ omniũ explorator. Et erit, inquit, in die illa ego ſcrutabor Hieruſalẽ *Rom. 9.*
in lucernis. Iuſtiſſimum verò, quia Deus iudex iuſtus, fortis & lõganimis, iuſtus *Luc. 1.*
& metuendus ſuper omnes deos, requirens ſua vſque ad nouiſſimum quadran- *Matth. 8.*
tẽ: qui nec precio, nec amore vel odio declinat à ſemita rectitudinis: ſed via re- *Phil. 2.*
gia ſemper incedẽs, nullum malum deſerit impunitum, nullum bonũ irremu- *II.*
neratum relinquit. Iudicabit enim orbem terræ in æquitate. Et quis ſtabit ad- *Heb. 4.*
videndum eum? Beati qui in illo iudicio iudicaturi præſentabũtur, non iudicã- *Apoc. 2.*
di. Horrendum eſt enim nimis incidere in manus Dei viuentis. Propterea clama- *Eccleſ. 1.*
bat Propheta Dauid: Ne intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo, domine: quia nõ iuſtifica- *Soph. 2.*
bitur in conſpectu tuo omnis viuẽs. Si iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator *III.* *Pſal. 7.*
vbi parebunt? Hæc & his ſimilia peccator conſiderans, quanto timore pietatis *Matt. 5.*
turbatur, quãto tremore concutitur, ſciens iudicem potentiſſimum, quem non *Pſal. 95.*
poteſt effugere, dicente Propheta: Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcende- *Mala. 3.*
ro ad infernum ades. Sapientiſſimum, quem non poteſt latere, dicente Prophe- *Heb. 10.*
ta: Sedit vetuſtus dierum, & libri coram illo aperti ſunt. Iuſtiſſimum, quem non *Pſal. 142.*
poteſt corrumpere, dicente Propheta: Reddet vnicuique ſecundum opera ſua. *Pſal. 138.*
Quis autem non timeat illud examen, in quo idẽ erit accuſator & teſtis, aduoca- *Dan. 7.*
tus & iudex. Dicet his, qui à ſiniſtris eius exiſtẽt: Diſcedite à me maledicti in ignẽ *Pſal. 61.* *Matt. 25.*
æternũ, qui parat' eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & nõ dediſti mihi mã-
ducare: ſitiui, & nõ dediſtis mihi bibere. Quãdo enim vni ex minimis meis nõ fe-
ciſtis, nec mihi feciſtis. Spirat ad hęc follis timoris, & in fornace pœnitẽtis ignẽ
doloris accẽdit, ſecundũ illud Propheticũ: A timore tuo, domine, concepim', &
peperimus ſpiritum ſalutis. Secundũ multitudinẽ dolorum meorum in corde *Eſai. 26.*
meo, conſolationes tuæ, domine, lætificauerunt animam meã. Dolet enim pœ- *Pſal. 93.*

nitens,

nitens,ſuſpirat & ingemiſcit,non ſolum quia malum cõmiſit,verum etiã quia
bonum omiſit:nõ ſolum quia damnationẽ promeruit,verum etiam quia glo-
Iacob. 2. rificationem demeruit.Offendens enim in vno,factus eſt omnium reus.Finis e-
1.Tim.1. nim præcepti charitas eſt,de corde puro & conſcientia bona & fide nõ ficta. Qui
ergo contra charitatem offendit,nullum præceptum adimplet.Sciat aũt ſe cul-
pabiliter durum,& durè culpabilem,qui corporalem amici ſui mortem deflet:
ſpiritualem verò animæ ſuæ mortem,quæ charitate extincta ſtatim ipſam op-
Pſal 50. primit,non deflet.Doleat igitur,ingemiſcat & fleat:quia ſacrificium Deo ſpiri-
tus contribulatus,cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit.Clamet fre-
Ibidem. quenter & dicat:Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam:
& ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.
Luca 18. Domine,propitius eſto mihi peccatori:peccaui ſuper numerum arenæ maris,
Pſal 37. ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam memor eſto mei,Deus:quoniam
ego in flagella paratus ſum,& dolor meus ante me eſt ſemper.

Iam ignis doloris in fornace pœnitentis exardens , carbones confeſſionis
inflammat.Rubor carbonis,eſt pudor confeſſionis. De quo legitur:Lauant
delictum lachrymæ,quod ore pudor eſt confiteri. Cum quanto putatis ru-
bore coram altero confitetur,quod quiſque abſque magno pudore nec intra ſe
meditatur.Sed amplius debuit erubeſcere coram Deo cuncta cernente,nefan-
das turpitudines exercere,quam coram homine quodam audiente peractas tur-
pitudines reuelare.Verendum eſt autẽ atque cauendũ,ne pudoris confuſio pu-
ritatem confeſſionis impediat. Debet enim peccator omnem omninò pecca-
ti circunſtantiam confiteri,ſecundum quod magis peccauit in loco,in tempo-
re,in numero,in perſona:ſecundum ætatem, ſecundum ſcientiam, ſecundum
gradum,ſecundum ordinem:ſi facile,ſi frequenter,ſi manifeſtè, ſi perſeueran-
ter. Hæc omnia crimen exaggerant,& ideo debet ſingula confiteri,ne vel deli-
ctum alleuiet, vel peccatum excuſet. Pudor enim confeſſionis pars eſt non
modica ſatisfactionis,quam inimicis ſuis optabat ex charitate Propheta,cum
Pſal.6. diceret:Erubeſcãt,& conturbẽtur vehemẽter omnes inimici mei,cõuertantur
& erubeſcant valde velociter. Erubeſcant in confeſſione , conturbentur in
contritione,conuertantur in ſatisfactione. Sic in fornace pœnitentiæ carbo-
nibus inflammatis aſperſorium amoris inſtillat,quo vehementius ignis dolo-
Luca 7. ris accenditur & argentum cœleſtis imaginis, quæ fuerat corrupta pecca-
to,dilectionis virtute purgatur.Iuxta quod Veritas ait: Dimiſſa ſunt ei pecca-
1.Pet.4. ta multa,quoniam dilexit multum.Charitas enim operit multitudinem pec-
catorum.Amor mundi peccatum immittit,ſed amor Dei peccatum dimittit.
Pſal. 50. Cupiditas inflammat ad culpam,ſed charitas accendit ad veniam.Hoc aſperſo-
rio deſiderabat aſpergi Propheta,cum diceret:Aſperges me,domine,hyſſopo &
mundabor:lauabis me,& ſuper niuem dealbabor.Tandem forceps eſt adhiben-
dus ſatisfactionis,qui de fornace pœnitentiæ ſcorias peccatorum emundet.For-
Satisfactionis partes duæ. ceps duobus brachijs iungitur,& ſatisfactio duabus partibus continetur. Vna,
qua culpam vitamus,& altera , qua pœnitentiam perficimus. De prima Veri-
tas ait: Vade,& amplius noli peccare.Irriſor enim eſt & non pœnitens , qui
Ioan 8. adhuc agit quod pœnitet. Canis reuerſus ad vomitum ,& pœnitentes ad pec-
Prouer.26. catum.De ſecunda dicit Ioannes:Facite vobis dignos fructus pœnitentiæ. Qui
Luc.3. præcipuè ſunt oratio,ieiunium,eleemoſyna.Tres enim offendit peccatum, De-
Fructus pœnitentiæ digni qui ſint. um,noſipſos, & proximum. Tres ſatisfactione placantur, vt oratio dirigatur
ad Deum,ieiunium feratur in nos,eleemoſyna diſtribuatur ad proximum. In
hac prima fornace Martyres ſuos dominus ſicut argentum purgauit,ſecundum
Pſal.65. quod ipſi clamant in Pſalmo,dicentes:Probaſti nos Deus,igne nos examina-
ſti,ſicut examinatur argentum.Cæterum in fornace patientiæ follis ſpirans,eſt
terror comminationis.Ignis ardens,eſt feruor perſecutionis. Carbo rubens,eſt
cruor paſſionis.Forceps aſtringens,eſt horror afflictionis.Aſperſorium ſtillans,
eſt vigor protectionis.Comminabantur enim crudeles tyranni ſanctis marty-
ribus omnia genera tormentorum, niſi Chriſtum desererent & idolis adhæ-
rerent:putantes eos per tormẽta terrere,quos non poterãt per blãdimenta mol-
lire.

lire. Sed ipſi præcepta Chriſti ſeruantes, minas principum contempſerunt. Iuxta
quod de beatis Apoſtolis legitur, quia cum verbum Dei fiducialiter prædicarēt, *Act. 5.*
cōminati ſunt eis principes ſacerdotum, denunciantes, ne deinceps in hoc no-
mine loquerentur. Sed induti virtute ſpiritus ſancti ex alto, fiducialius reſpon-
derūt: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus: Quod ipſa veritas teſtatur:
Nolite, inquit, timere eos, qui corpus occidunt, &c. Vehemēter itaq; follis com- *Matt. 10.*
minationis ſpirabat, ſed cōminatione cōtempta perſecutionis ignē vehemētius
accendebat. De quo martyres gloriantur: Tranſiuimus, inquiunt, per ignem & *Pſal. 65.*
aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Sancti namque ludibria & verbera ex- *Heb. 11.*
perti, inſuper & vincula & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in oc-
ciſione gladij mortui ſunt. Circuierunt in melotis & in pellibus caprinis, egen-
tes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errātes,
& in montibus, & in ſpeluncis, & cauernis terræ. Quia verò flamma perſecutio-
nis ignē charitatis non poterát in martyribus ſuperare: (Fortis enim eſt vt mors *Cant. 8. b.*
dilectio, & aquæ multę non poſſunt extinguere charitatem:) ipſa perſecutio ve-
hemētius exardeſcens ſanctorum cruorem diuerſis tormētis effudit, ſecundum
quod ſcriptum eſt: Effuderunt ſanguinem ſanctorum in circuitu Hieruſalem, *Pſal. 78.*
& non erat qui ſepeliret. Hi ſunt enim qui venerunt de tribulatione magna, & *Apoc. 7.*
lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Vt autem paſſio fieret glorioſa, neceſſa-
rius erat forceps aſtringens, id eſt, horror afflictionis, qui martyrium effecit
glorioſum. Senſus enim carnis non appetit, niſi quod carnis appetitum dele-
ctat. Inde cōtigit eis morte mereri, quia non delectabat Martyres mori. Spiritus *Matth. 26.*
quidem promptus eſt, caro autem infirma. Probat hoc Veritas, quæ circa *Ibidem.*
paſſionem ſuam dicebat Apoſtolis: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Cœ- *Mar. 14.*
pit enim Ieſus pauere & tædere: cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Hinc etiam pòſt *Ioan. 21.*
paſſionem ſuam Petro Apoſtolo dixit: Cum ſenueris, extendes manus tuas, &
alius te cinget, & ducet te quò tu nō vis. Ne verò Martyres horrore paſſionis de-
ficerent, diuinæ protectionis eis aſperſorium inſtillauit, protegēs eos atque cō-
fortans, ſecundū quod ſcriptum eſt: Protexiſti me Deus à conuentu malignan- *Pſal. 63.*
tium, & à multitudine operantium iniquitatem. Succumberet enim humana
fragilitas, niſi diuina protegeret pietas. Hinc enim vox illa clamabat ad Deum:
Cuſtodi me, domine, vt pupillam oculi, ſub vmbra alarū tuarum protege me, à *Pſal. 16.*
facie impiorum qui me afflixerunt. In hac ſecūda fornace Martyres ſuos domi-
nus ſicut aurum probauit, vt probatio fidei multo precioſior auro, quod per *1. Pet. 1.*
ignem probatur, inueniretur in laudem & gloriam & honorem. O quàm ma- *Pſal. 30.*
gna multitudo dulcedinis, quam abſcondit dominus timentibus ſe: nec oculus *1. Cor. 2.*
vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Gaudete, inquit, & exulta- *Matt. 5.*
re: quia merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Iuſti namque in perpetuum viuent, *Sap. 5.*
& apud dominum eſt merces eorum, & cogitatio eorum apud altiſſimum. Ideo
accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Dei. Fulgebunt iuſti ſi- *Matt. 13.*
cut ſol in regno patris eorum. Fulgebunt, & tamquam ſcintillæ in arundineto *Sap. 3.*
diſcurrēt. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis: & regnabit dominus
illorum in perpetuum. Reprobi verò mittentur in caminum ignis ardentis,
vt in fornace conſcientiæ torqueantur interius, & in fornace gehennæ crucien-
tur exterius. Poſſunt autem in hac interiori fornacè ſingula fornacis inſtru- *Inſtrumen-*
menta deſcribi. Follis enim eſt conturbans memoria, ignis eſt crucians con- *ta fornacis*
ſcientia, carbo eſt inſufficiens pœnitentia, forceps eſt torquens anguſtia, aſper- *interioris.*
ſoriū eſt obtenebrans ignorantia. Conturbabit enim reprobos memoria pec-
catorum, ſecundum quod legitur: Venient in cogitationem peccatorum ſuo-
rum timidè, & tranſducet illos ex tranſuerſo iniquitas eorum, vt cum maxima
turbatione recogitent, quæ cum maxima delectatione geſſerunt. Cruciabit *Eſa. 66.*
impios conſcientia delictorum. Iuxta quod ſcriptum eſt: Vermis eorum non *Damnato-*
morietur, & ignis eorū nō extinguetur, vt ſtimulus cōſcientiæ pungat ad pœnā, *rum pœni-*
quos aculeus nequitiæ ſtimulauit ad culpā. Pœnitebunt damnati, ſed inutiliter, *tentia in-*
ſecundum quod legitur: Dicent inter ſe pœnitentiam agentes: Errauimus à via *fructuoſa.*
veritatis, *Sap. 5.*

veritatis,& iuſtitiæ lumen non illuxit nobis. Quid profuit nobis ſuperbia,& ia-
ctantia diuitiarum quid contulit nobis? Tranſierunt hæc omnia ſicut vmbra,
nos autem in malignitate noſtra conſumpti ſumus. Sic enim eis ſua diſplice-
bit iniquitas, vt nulla placeat eis æquitas. Torquebit peccatores anguſtia. Iux-
ta quod ſcriptum: Videntes turbabuntur timore horribili, gementes præ angu-
Ibidem. ſtia ſpiritus,& dicentes: Nos inſenſati vitam ſanctorum æſtimabamus inſaniã:
ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei,& inter ſanctos ſors illorum eſt.
Obtenebrabit miſeros ignorãtia, ſecundum quod legitur: Tollatur impius, ne
videat gloriam Dei. Vix enim aut raro aut nunquam damnati erigent animum
ad cogitandum de Deo: ſed illuc dirigent impetum cogitationis, vbi ſentient
vim doloris. In hac fornace plumbum exuritur, illud videlicet, ſuper cuius ta-
lentum ſedet impietas.

Tria quadam in gehennalibus ſupplicijs conſideranda. In gehennalibus autem ſupplicijs tria ſunt præcipuè præuidenda, obſcuritas,
acerbitas, diuturnitas. Obſcuritas tenebrarum, acerbitas pœnarum, diuturnitas
miſeriarum. De quibus dominus inquit in Euangelio: Ligatis manibus & pedi-
bus, proijcite eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Vbi
erit vermis, qui non moritur: & ignis, qui non extinguitur. Dimitte, dicit Iob,
Matth. 22. vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam ad terram tenebro-
Iſa. 66. ſam,& opertã mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarũ, vbi vmbra mortis
Iob 10. & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Timidis ait dominus,& in-
Apoc. 21. credulis, execratis,& homicidis,& fornicatoribus,& veneficis, idololatris,&
Prou. 11. mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure. In quo cru-
ciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Mortuo enim homine impio, nul-
la ſpes erit de eo. Tunc viuent morti, quia vitæ ſunt mortui: quærent mortem,
& non inuenient: quia vitam habuerunt & contempſerunt. Ab his ergo malo-
rum ſupplicijs nos eripiat,& ad illa ſanctorum gaudia nos perducat meritis &
precibus beatorum martyrum, dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia
Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In Communi de vno Confeſſore.

De ſomno vitiorum,& vigilantia virtutum,& quomodo vigilare debeamus: de quatuor modis, quibus dominus venit: & cur dominus ordinem vigiliarum immutauerit.

SERMO I.

Matth. 13. VIgilate, quia neſcitis quando dominus domus
veniet: ſerò, an media nocte, an gallicantu, an
manè: ne, cum venerit repentè, inueniat vos dor-
mientes.

Dormit anima in vitijs duobus modis. DVobus modis anima dormit in vitijs,& duobus modis vigilat in
virtute. Dormit per errorem & ignorantiam, dormit per torporem
& negligentiam. Contra primum modum orat Pſalmiſta: Illumi-
na oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Contra ſecun-
Pſal. 12. dum modum inuehitur Salomon: Vſquequo piger dormis, quan-
Prouer 6. do conſurges? Paululum dormies, paululum dormitabis,& veniet tibi tanquã
1. Cor. 14. viator egeſtas. Vterque ſomnus eſt damnabilis & mortalis. Nam ignorãs igno-
rabitur,& negligens negligetur. Dum culpa neſcitur, pœnitentia non agitur,&
ideo venia non donatur. Dum cura negligitur, medicina non quæritur,& ideo
2. Reg. 4. ſanitas deſperatur. Legitur enim in libro Regum, quod duo viri principes la-
tronum Rachab & Banaa veniẽtes ingreſſi ſunt domum Isboſeth, qui dormie-
bat ſuper ſtratum ſuum meridie,& oſtiaria domus purgans triticum obdormi-
uit. Qui percuſſerunt eum in inguine,& mortuus eſt,& ſublato capite abierunt.
Sanè

Sanè quæcunq; ſcripta ſunt,ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt,vt per patientiã *Rom.15.* & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.Nam omnia in figura conti in gebãt illis.Ecce tam Isboſeth,quàm oſtiaria dormiebat.Oſtiaria,quæ triticum *1.Cor.10.* purgat à lolio,frumentum à vitio,*eſt cuſtodia mentis vel ſollicitudo,quæ ſi for *Oſtiaria* tè per ignorantiam obdormierit,vt oſtia domus,id eſt,ſenſus corporis nõ cuſto *purgant* diat,duo principes latronũ,id eſt,ſpirit⁹ cupiditatis & ſpirit⁹ ſuperbiæ,quæ ſunt *triticum* duo vitia principalia:(Nã radix omnium malorum eſt cupiditas,ad quam per- *quid my-* tinet omnis illicitus appetitus:& Initium omnis peccati eſt ſuperbia,ad quã ſpe- *ſtice.* ctat omnis iniqua præſumptio:)ingreſſi domũ,ſtatim Isboſeth dormienrem,id *al. ipſa eſt* eſt,animum negligentem,in inguine feriunt,id eſt,per carnis delectionem oc- *ratio qua* cidũt.Nihil enim magis eſt amicum voluptati,quàm ocium.Quod etiam Poe- *diſcernit* ta cognouit,cum ait:Quæritur,Aegiſtus quare ſit factus adulter,In promptu *bonum à* cauſa eſt,deſidioſus erat.Bene igitur Isboſeth,vir cõfuſionis interpretatur:quia *malo,verũ* dignus eſt confuſione,qui negligit vigilare. Semper igitur aliquid operis faci- *tem à vitijs* to,vt diabolus occupatum te inueniat. Propterea dominus præcipit: Vigilatẽ, *quæ,&c.* quia neſcitis qua hora fur venturus ſit. Et apoſtolus ait: Fratres,ſobrij eſtote & *1.tim.6.* vigilate,quia aduerſarius veſter diabolus tanquã leo rugiẽs circuit quærẽs quem *Eccle.10.* deuoret.Porro,vigilare debemus per fidẽ cordis,& per ſolicitudinẽ operis. Per *Isboſeth* fidem cordis,aduerſus errorem & ignorantiam.Per ſolicitudinem operi,scon *quid inter* tra torporem & negligẽtiam.Nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo,& fides *pretetur.* ſine operibus mortua eſt.Ergo dum lucem habetis,credite in lucem,vt filij lu- *Matt.24.* cis ſitis.Et dum tempus habetis,operemini bonum ad omnes,maximè autem *1.Pet.5.* ad domeſticos fidei.Veniet tempus,quando nec agere poteritis nec videre.Liga *Vigilandũ* tis,inquit,manibus ac pedibus,proijcite eum in tenebras exteriores. Ligati ma- *quomodo* nus non poſſunt agere,proiecti in tenebras non poſſunt videre. Vigilate ergo, *ſit duplici-* quia neſcitis quando veniat dominus. Etſi nihil morte ſit certius,nihil tamẽ eſt *ter.* hora mortis incerti⁹,quæ quia ſemp nobis eſt incerta,ſemper nobis ſit ſuſpecta: *Heb.11.* vt ita ſemper viuere libeat,tanquã mori ſemper oporteat.Neſcimus ergo quãdo *Iacob.2.* dominus veniat Quatuor modis dominus venit.Primo & vltimo venit ſemel, *Ioan.12.* ſecũdo,tertio,venit ſæpè.Primò venit in mũdũ ad redemptionẽ,vltimo veniet *Gal.2.* in iudiciũ ad retributionem.Secũdo venit in mentẽ ad ſanctificationem. Ter- *Mat.22.* tio venit in carnẽ ad diſſolutionẽ.De primo dicitur:Exiui à patre,& veni in mũ- *Quatuor* dum.De vltimo:Videbitis filiũ hominis venientem in nubibus cœli cum po- *modis ve-* teſtate magna & maieſtate.De ſecundo:Ad eum veniemus,& manſionem apud *nit domi-* eum faciemus.De tertio:Cum venerit & pulſauerit,cõfeſtim aperiant ei.Venit, *nus.* vt animã quam dedit accipiat.Pulſat,vt per carnis moleſtiam,mortẽ vicinã an- *Ioan.14.* nunciet.Neſcitis aũt quando domin⁹ veniat,ſerò,an media nocte,an gallicãtu, *Matt.24.* an manè.Per quatuor horas intelligũtur quatuor ætates,videlicet pueritia,ado- *Ioan.14.* leſcẽtia,iuuent⁹ atq; ſenectus.In quibus dormit,qui negligit & ignorat:vigilat, *Luc.12.* qui credit & operatur.Porro,q dormit in vna,vigilet ſaltẽ in alia.Quia quacũq; *Mar.13.* hora peccator cõuerſus fuerit,vita viuet & non morietur,ait dominus.Nã ſi ve- *Ezech.18.* nerit in prima vigilia,& ſi in ſecunda vigilia venerit,& ſic inuenerit,beati ſunt ſerui illi.Nemo tamẽ longanimitatis eius patientia diutius abutatur quia quã- tò magis ſuſtinet in pręſenti,tantò grauius puniet in futuro.Hinc enim Apoſto lus ait:Ignoras,quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secun- *Rom.2.* dum duritiam tuam & cor impœnitens theſaurizas tibi irã in die iræ,& reuela- tionis iuſti iudicij Dei.Porro,cum manè hominis pueritia,gallicantus adole- ſcentia,media nox iuuentus,& ſerò ſenectus intelligi videatur : quare domi- nus ordinem conuertit & mutat?Non enim ait,Mane,in gallicantu,an media nocte,an ſero:ſed ait,Sero,an media nocte,an gallicãtu,an manè. Dominus au- tem neceſſarium ordinem ſeruat.ſecundum quod quiſque magis vigilare tene- tur.Plus enim vigilare tenetur ſenex quàm iuuenis,& plus iuuenis,quàm adole ſcens,& plus adoleſcens,quàm puer. Vel potius,quia cum homo naſcitur ad mi ſeriã,tunc incipit ei nox,quum autem moritur ad ſalutem,tunc incipit ei dies: rectè per ſerò,quod eſt noctis initium,intelligitur pueritia:per manè verò,quod

eſt finis noctis, ſenectus accipitur. Et ideo dominus prius commemorat ſero, quàm mane, vt de nocte tranſeamus ad diem, id eſt, de miſeria vitæ præſentis ad gloriam vitæ futuræ. Hinc enim Pſal miſta teſtatur: Dormierunt ſomnũ ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Quærendum eſt autem, quum ſint hominis ſex ætates, videlicet infantia, pueritia, adoleſcentia, iuuentus, ſenectus & ſenium: quare dominus prima & vltima prætermiſſis, medias tantum commemorat? Sed quamuis occultata, tamen neceſſaria prouiſum eſt ratione. Duo nanque præmiſerat, Vigilate ſcilicet, & orate, neſcitis quando dominus veniat. In prima quidem ætate licet homo neſciat, quando dominus veniat, tamen non habet opus vigilare: quia non ſolet infans ea ætate peccare. In vltima verò licet opus habeat vigilare, ſcit tamen decrepitus quod ea ætate dominus venit: quoniam ætas illa morte finitur. Licet autem omnibus præceptum ſit vigilare, ſecundum illud: Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate: ſpecialiter tamen prælatis Eccleſiæ, ſecundum illud: Ianitori præcepit vt vigilet. Ianitor enim eſt, cui claues eccleſiæ committuntur, qui tam pro ſe, quàm pro populo vigilare tenetur. Ne, ſi cęcus cæcum duxerit, ambo in foueam cadant. Cui & dicitur à domino per prophetam: Si non annunciaueris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinem eius de manu tua requiram. Paſtores enim cuſtodiebant vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Vigilate ergo: quia beati ſunt ſerui illi, quos cum venerit dominus, inuenerit vigilantes.

Pſal. 75. Mar. 13. Luca 6. Ezech. 33. Luc. 2. Luc. 12.

In Communi de vna Virgine.

De quadruplici acceptione regni cœlorum: negotiatore iniquo & iuſto, prauo & ſancto: de margaritarum multiplici diſtinctione, præcipuè tamen de triplici, quarum qualibet à quibuſdam bene, & ab alijs male quæritur.

SERMO I.

Matt. 13.

Simile eſt regnum cœlorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna precioſa margarita, dedit omnia ſua, & comparauit eam.

Regnũ cœlorum variè acceptũ.

Regnum cœlorum, cuius diffinitio multifariè ſpargitur in ſcripturis, aliud eſt ſupra nos, aliud circa nos, aliud infra nos, & aliud extra nos. Quod ſupra nos eſt, intelligitur Eccleſia triumphãtium. Quod circa nos eſt, intelligitur Eccleſia militantium. Quod infra nos eſt, intelligitur fides recta. Quod extra nos eſt, intelligitur lex diuina. De primo dicitur: Venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cœlorum. De ſecundo: Exibunt angeli, id eſt, meſſores, & colligent de regno eius omnia ſcandala. De tertio: Regnum Dei intra vos eſt. De quarto: Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus eius. Regnum ergo cœlorum intelligitur in hoc loco eccleſia militantium, eorum videlicet, qui de ſe dicere poſſunt: Noſtra cõuerſatio in cœlis eſt. Hoc regnum, id eſt, Eccleſia, ſimile dicitur homini negociatori, quęrẽti bonas margaritas. Sed eſt negociator iniquus & prau^9, & eſt negociator iuſtus & ſanctus. De negociatione iniqua & praua dicitur in Pſalmo: Quoniã nõ cognoui negociationes, introibo in potentias domini. De negociatione honeſta & ſancta domin^9 ait: Negociamini, dũ venio. Hinc eſt etiã quod homo ille peregrè proficiſcens, diuiſit ſeruis ſuis bona. Et alij dedit quinq; talenta, alij aũt duo, alij verò vnũ. Qui quinq; talenta acceperat, ſuperlucratus eſt alia quinq;. Qui aũt duo acceperat, ſuperlucratus eſt alia duo. Cuiuſmodi lucrũ dominus rediens cõmendauit: Euge, inquit, ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudiũ domini tui. Qui verò pecuniam acceptam ligauit in ſudario, & abſcondit, reprobatus eſt à domino

Luc. 13. Matth. 12. Luc. 17. Matt. 21. Eccleſia militantiũ vocatur regnum cœlorum. Phi. 3. Pſal. 70. Luc. 19. Matt. 25.

domino ſibi dicente: Serue nequam, nónne oportuit te pecuniam meam trade-
re numularijs ad vſuram? &c. Vſura perfecta eſt, quum per merita conſequimur
præmia, per temporalia lucramur æterna. Simile eſt ergo regnum cœlorum ho-
mini negociatori, quærenti bonas margaritas. Multiplex eſt margaritarum ſiue
lapidum precioſorum diſtinctio ſeu diuiſio in ſcripturis. Ait enim propheta:
Omnis lapis precioſus operimentum tuum. Et enumerat ſtatim nouem genera *Ezech. 28.*
lapidum, propter nouem ordines angelorũ. Moyſes quoque duodecim ſpecies *Exod. 28.*
lapidum poſuit in rationali iudicij, propter duodecim apoſtolorum doctrinã. *1. Cor. 3.*
Paulus enim in epiſtola dicit: Alius ædificat lignum, fœnum, ſtipulam: alius au- *Apoc. 21.*
rem aurum, & argẽtum, & lapides precioſos. Item in Apocalypſi Ioannis: Lapi-
des precioſi omnes muri eius, & turres Hieruſalem gemmis ædificabuntur.

Sufficit autem ad ædificationem noſtram, diſtinguere tres ſpecies margarita- *Margarita-*
rum. Eſt autem margarita ſciẽtiæ in ſcriptura, margarita gratiæ in eccleſia, mar- *rum ſpecies*
garita gloriæ in patria. Prima comparatur precio meditationis & lectionis, ſecũ- *tres.*
da comparatur precio contritionis & confeſſionis, tertia comparatur precio co-
gitationis & actionis. Primam comparat is, de quo dicitur: In lege domini fuit *Pſal. 1.*
voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Secundã comparant ij, ad
quos dicitur: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, *Luc. 16.*
recipiant vos in æterna tabernacula.* Verius tamen videtur, quod per gratiã ve- *Hic vide-*
niatur ad veniam, quàm per veniam veniatur ad gratiam, teſte Veritate, quæ di- *tur ali-*
cit: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Porro quælibet *quid deſi-*
margaritarum iſtarum malè quæritur à quibuſdam, ab alijs bene quæritur. Nam *derari.*
malè quærit hæreticus margaritam ſcientiæ, bene quærit catholicus. Ille quęrit, *Luc. 7.*
vt veritatem impugnet: iſte quærit, vt veritatem defendat. Ille quærit, vt fidem *Margaritã*
euacuet: iſte quærit vt fidem confirmet. Ille quærit vt aquam vino commiſceat, & *ſciẽtiæ quis*
in aureo calice fel draconis propinet: iſte quærit vt capiat vulpes patuulas, quæ *malè quæ-*
demoliuntur vineas, facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas ad inuicẽ col- *rat & quis*
ligatas: quia de vanitate conueniunt in idipſum. Sunt tamen aliqui Chriſtiani, *bene.*
ſicut ipſi frequenter audiuimus, & intelleximus, qui margaritam ſcientiæ, non *Cant. 2.*
ad veritatis defenſionem, ſed ad falſitatis aſſertionem allegant, vt pro margarita **al. vitam*
*mercam accipiant. De quibus inquit Pſal. Narrauerunt mihi iniqui fabulatio- *Pſal. 118.*
nes, ſed nõ vt lex tua domine. Margaritam quoque gratiæ malè quęrit ambitio- *Margaritã*
ſus, bene quærit deuotus. Ille quærit per ſimoniacam prauitatem, iſte per catho- *gratiæ quis*
licam puritatem. Ille vt fraudem exerceat, iſte vt laudem perficiat. Ille audit cũ *malè quæ-*
Simone, Pecunia tua tecum ſit in perditione: iſte audit à domino, Gratis acce- *rat & quis*
piſtis, gratis date. Dominus enim vendentes & emẽtes eiecit de templo, menſas *bene.*
euertit, æs numulariorum effudit, nobis relinquens exemplũ, vt Giezitas & Si- *Acto. 8.*
moniacos de eccleſia expellamus: quia non habent partem in regno Chriſti & *Matt. 10.*
Dei. Sed & gloriæ margaritam malè quærit Iudæus, bene quærit Chriſtianus. Ille *Luc. 19.*
quærit per deuia, ideo nunquam inuenit: iſte per viam, ideo ad illam pertingit. *Gloria*
Ille tanquam cæcus vultu velato: iſte tanquam videns facie reuelata. Vna enim *margaritã*
eſt, & vnica via per quã peruenitur ad patriam, illa videlicet quæ de ſe dicit: Ego *quis malè*
ſum via, veritas & vita. Multæ ſunt igitur margaritæ, ſed vna eſt precioſa, quam *quærat, &*
qui inuenit homo, vendit vniuerſa quæ habet, & comparat eam. Dat tempora- *quis bene.*
lia, vt acquirat æterna: dat terrena, vt acquirat cœleſtia: dat vniuerſa, non ſolùm *Ioan. 14.*
ſua, ſed ſeipſum: non ſolùm propriam facultatem, ſed etiam propriam volun- *Margari-*
tatẽ, ſecũdũ illud: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ *ta vna pre-*
ſuam, &c. Hinc ergo Petrus aiebat: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus *cioſa quo-*
te. Omnia ergo vendũtur, vt vnum ſolummodo comparetur. Martha Martha, *modo com-*
dominus inquit, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnum eſt neceſſariũ. *parãda.*
Hanc vnicam margaritam quærebat Propheta, cum diceret: Vnam petij à domi- *Luc. 9.*
no, hanc requiram. Quàm precioſa ſit hæc margarita, cogitare non poſſumus, *Matt. 19.*
nedum etiam explicare: quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho- *Luc. 10.*
minis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Sed ne penitus taceamus, *Pſal. 26.*
dicamus hanc margaritam eſſe vnũ Deum, qui eſt omnia in omnibus, cunctorũ *1. Cor. 2.*
præmiũ, & remuneratio ſingulorũ. Hic eſt denarius ille, qui redditur omnibus *Matt. 20.*

in vinea laborantibus. Et bene margarita dicitur, propter cognitiónis ſplendo-
Ioan. 17. rem, in qua conſiſtit vita æterna. Hæc eſt, inquit, vita æterna, vt cognoſcant te
ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Nemo verò pro pauper-
tate deſperet, cum audit precioſam margaritã, quia de facili comparatur. Emit
Mar. 12. eam vidua duobus minutis, quæ miſit in gazophylacium. Emit eam alius potu
Matt. 10. calicis aquæ frigidæ, quẽ in nomine dedit prophetæ. Emit eã latro pendẽs in cru-
Luca 23. ce vnico verbo, dicens: Memento mei, domine, dum veneris in regnum tuum.
Mox enim audiuit: Hodie mecus eris in paradiſo. Nullus ergo deſperet, quia ſuf-
ficit voluntas, vbi deeſt facultas. Demus ergo quod poſſumus, terrena pro cœ-
leſtibus, trãſitoria pro ęternis, vt precioſam margaritã comparemus à domino.
Ipſo pręſtante, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. SERMO I. IN CONSECRATIONE PONTIFICIS.

De ſacerdotis dignitate, periculo & peccato: quid per vitulum & tabernaculum accipiendum ſit: & de vera vniuerſorum peccatorum pœnitentia, & integra eorundem confeſsione & ſatisfactione.

Leuit. 4. SI Sacerdos, qui eſt vnctus, peccauerit, faciens delin-
quere populum, offeret pro peccato ſuo vitulum
immaculatum domino, & adducet illum ad oſtium
tabernaculi teſtimonij coram domino, ponetq; ma-
num ſuper caput eius, & immolabit eum domino.

VErba quę locutus ſum vobis, fratres chariſſimi, verba ſunt do-
mini loquentis ad Moyſen in Leuitico, ſuper expiando cri-
mine ſacerdotis.

Sunt autem quatuor ſpecies perſonarum; ſacerdos, prin-
Perſonarũ ſpecies quatuor. ceps, populus, & anima. Porro, ſicut peccatum ſacerdotis pri-
mum deſcribitur, ita maximum iudicatur: tum propter offi-
eij dignitatem, tum propter peruerſitatem exempli. Primum
Peccatum ſacerdotis cur maximum iudicetur. notatur, cum dicitur: Si ſacerdos, qui eſt vnctus, peccauerit. Se
cundum, cum additur: Faciens delinquere populum. Nam iuxta Satyricum: O-
mne animi vitium tantò conſpectius in ſe Crimen habet, quantò qui peccat
maior habetur. Multa ſunt leuia ſubditis, quę grauia ſunt prę latis: & multa ſunt
Iuuenalis. laicis venialia, quæ clericis ſunt mortalia. Si enim incantator fuerit percuſſus à
Ecclef. 12. ſerpente, quis medebitur ei? Et ſi ſacerdos peccauerit, quis orabit pro illo? Sanè
Hierony. quantò gradus altior, tantò caſus grauior. Nam cui plus committitur, plus ab eo
Sap. 6. exigitur. Iudicium durum fiet his qui præſunt. Tibi ſacerdos datum eſt noſſe
Luc. 8 myſteria regni Dei, cæteris autem in parabolis. Sed ſeruus ſciens volũtatem do-
Luc. 12. mini ſui, & non faciens, vapulabit multis. Tibi ſacerdos datæ ſunt claues regni
Matt. 16. cœlorum, vt quodcũque ligaueris ſuper terram, ſit ligatum & in cœlis: & quod-
Ezech. 13. cunque ſolueris ſuper terram, ſit ſolutum & in cœlis. Sed væ tibi, ſi mortificas
animas quæ non moriuntur, vt viuificas animas quę non viuunt. Tibi ſacerdos
datum eſt panem & vinum conſecrare in corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti. Sed
1. Cor. 11. ſi manducas indignè, iudicium tibi manducas, non dijudicans corpus domini.
Quid, quod tuo peccato facis delinquere populũ? Per te nomen Dei blaſphema-
Rom 2. tur in gentibus. Nõ enim poteſt filius facere, niſi quod viderit patrẽ facientẽ. Et
Ioan. 5. in excuſationẽ prętẽdit, Sufficit diſcipulo, ſi ſit ſicut magiſter ipſius. Cur, inquit
Luc. 6. laic⁹, nõ adulterer, cũ ſacerdos fornicetur? Cur nõ fœnerer, cum ſacerdos fœnere
tur,

tur?Certè tot mortibus eſt dignus ſacerdos, quot exẽpla perditionis tranſmittit *Sacerdos*
in populũ.Si caput fuerit infirmũ,totũ corpus languidũ erit. Nam omne caput *malus quot*
languidũ & omne cor mœrens:à planta pedis vſq; ad verticẽ nõ eſt in eo ſanitas. *mortibus*
Cum hæretici nos peccare conſpiciũt,docẽt, eleemoſynas nobis dandas nõ eſſe, *fit dignus.*
inducentes ad hoc authoritatẽ ſacræ ſcripturæ dicentis:Deſudet eleemoſyna in *Eſa.1.*
manu tua,donec inuenias inſtũ cui des.Non dicit, Donec inuenias ſacerdotem
adulterũ, ebrioſum,inuidũ, ſuperbũ, periurũ,cupidum, vſurariũ,& huiuſmodi:ſed dicit,Donec inuenias cui des.Oblationes quoq;, decimæ vel primitiæ dãdę ſunt miniſtris Dei,non ſeruis diaboli.Nam qui facit peccatũ,ſeruꝰ eſt peccati.
Cũ hæretici nos peccare cõſpiciunt,docent prædicationem noſtrã audiendam
nõ eſſe, probantes hoc authoritate ſacræ ſcripturæ,dicẽtis:Peccatori dixit Deus, *Pſal.49.*
Quare tu enarras iuſtitias meas,& aſſumis teſtamẽtum meũ per os tuũ?Cũ is qui
diſplicet,ad intercedendũ mittitur,irati animus ad deteriora prouocatur.Nam
cuius vita deſpicitur,reſtat vt eius prædicatio cõtemnatur,& dicatur ei:Medice, *Luc.4.*
cura teipſum.Eijce primũ trabem de oculo tuo, & tũc eijcies feſtucam de oculo *Luc.6.*
fratris tui.Propheta quoq; eum mittẽdus eſſet ad prędicandũ,prius ab iniquitate *Eſai.6.*
mundatur,& os eius tangitur calculo,quod forcipe tollitur de altari. Cum hæretici nos peccare conſpiciunt,docẽt nos eccleſiaſtica ſacramenta non poſſe cõficere,inducentes authoritatẽ ſcripturæ dicentis: Maledicam benedictionibus *Mala.2.*
veſtris,& cum multiplicaueritis orationem nõ exaudiã vos.Manus enim veſtrę
ſanguine plenæ ſunt.Quicquid tetigit immundus, immundum erit. Lux ergo *Eſai.1.*
noſtra luceat coram hominibus,vt videant opera noſtra bona,& glorificent *Matt.5.*
patrem noſtrum qui in cœlis eſt.

Si enim ſacerdos,qui eſt vnctus,peccauerit,faciens delinquere populum,offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum domino.Non ſufficit ſacerdoti offerre pro peccato ſuo turturem vel columbam,hœdum vel agnum,capram vel ouem:ſed oportet vt offerat vitulum,non qualemcunque,ſed immaculatũ:nec vbicunq;,ſed ad oſtium tabernaculi: nec ante quemlibet,ſed corã domino:nec quomodolibet,ſed ponet manum ſuper caput eius, & immolabit eũ domino. *Peccatum ſacerdotis quomodo expietur.*
Animæ peccanti præcipitur,vt offerat capram:principi peccãti præcipitur,vt offerat hircũ.Sed tam pro peccato ſacerdotis,quàm pro peccato multitudinis,Imperatur vt vitulus offeratur immaculatus. Vnde conijcitur,quod peccatum ſacerdotis totius multitudinis peccato coæquatur:quia ſacerdos in ſuo peccato totam facit delinquere multitudinẽ. Offerat ergo ſacerdos pro peccato vitulũ immaculatum:quia grandis culpa grandi debet hoſtia expiari.Per vitulũ immaculatum moraliter intelligimus ſpiritũ cõtribulatum. Quia ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus,cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit.Hic vitulus,hæc hoſtia,hoc ſacrificium debet offerri domino pro peccato: vt vitulus qui peccando fuerat indomitus per ſuperbiam,pœnitendo per humilitatem dometur,& iugum Chriſti ſuſcipiat,de quo dicit in Euangelio:Iugum meum ſuaue eſt,& onus meum leue.Tunc Deus acceptabit ſacrificiũ iuſtitię,tũc impones ſuper altare eius vitulos. *Peccatum ſacerdotis coæquatur peccato totius multitudinis. Vitulus immaculatus quis myſticè. Pſal.50. Matth.11. Pſal.50.*
Adducat ergo ſacerdos vitulum ad oſtium tabernaculi,per oris confeſſionem: & ponat manum ſuam ſuper caput eius,per operis ſatisfactionem:& immolet eum domino,per cordis contritionem:vt diluatur peccatum cogitationis in corde,peccatum locutionis in ore,peccatum operationis in conſuetudine. Quatenus puella ſuſcitetur in domo,adoleſcens in porta,Lazarus in monumento. *Confeſsio Satisfactio Contritio. Matt.9. Luc.7. Ioan.11.*
Adducat ergo ſacerdos vitulum ad oſtium tabernaculi.Si per tabernaculum intelligimus corpus,in quo ſecũdum Apoſtolũ peregrinamur à domino,profectò per oſtium tabernaculi debemus os corporis intelligere,de quo dicit Dauid:Pone,domine,cuſtodiam ori meo,& oſtium circunſtantiæ labijs meis.Ad hoc oſtium vitulus ducitur, quum ad confeſſionem oris ſecretum cordis progreditur.Dic,inquit,iniquitates tuas, vt iuſtificeris.Iuſtus enim in principio ſermonis accuſator eſt ſui. Qui coram Deo ſemetipſum accuſat,Deus illum excuſat.Et qui coram Deo ſemetipſum excuſat,Deus illum accuſat.Recurramus ad Euangelium, ibi inueniemus exemplum: Duo homines aſcenderunt in templum,vt orarent,&c.Multum diſtat inter confeſ- *Tabernaculum. 2.Cor.5. Oſtium. Pſal.140. Eſai.43. Prouer.18. Ioan.17. Differen-*

ſionem criminis, quæ fit in humano iudicio, & eam quæ fit in diuino. Nam illa condemnat, & iſta iuſtificat. In illo iudicio cum reus confitetur, plectitur, in iſto abſoluitur, & ideo Propheta deprecatur: Nō abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Sed valde cauendum eſt, ne quis ad oſtium tabernaculi non vitulum, ſed vulpem adducat. Nam qui peccata ſua partim reuelat, & partim occultat: vel vnam partem vni, & alteram partē alteri cōfitetur: vel exprimit factum, & ſupprimit in eodem intentionem: ſeu crimen attenuat & excuſat, is profectò non vitulum, ſed vulpem adducit. Nam vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos. Nos autem, ſecundum Prophetam, reddamus vitulos labiorum noſtrorum, omnem omnino peccati circunſtantiam confitentes, ſecundum quod magis peccauimus: in loco, in tempore, in numero, in perſona: ſecundum ætatem, ſecundum ſcientiam, ſecundū gradū, ſecundū ordinem: ſi facilè, ſi frequenter, ſi manifeſtè, ſi perſeueranter. Hoc enim præcipitur, vt adducatur vitulus ad oſtiū tabernaculi coram domino, qui ſcrutatur renes & corda, cuius oculis omnia nuda ſunt & aperta, quem nullum latet ſecretum, nullum fallit occultum. In humano quippe iudicio, cum reus confitetur peccatum, iudex inſtruitur: in diuino iudicio cum reus confitetur peccatum, dominus obliuiſcitur. Nam quacunque hora peccator fuerit conuerſus & ingemuerit, omnium iniquitatum eius nō recordabor, ait dominus. Caueat ergo ſacerdos, cui confitetur peccator, non vt homini, ſed vt Deo, ne fortè poſt confeſſionem auditam recordetur peccati: Hoc eſt, ne verbo vel ſigno innuat ſe ſcire delictum: quia non dicitur, vt vitulus adducatur ad oſtium tabernaculi coram homine, ſed coram domino. Grauius enim peccat ſacerdos, qui peccatum reuelat, quàm homo qui peccatum committit.

Sequitur: Et ponat manum ſuper caput eius. Per caput vituli principale mētis, id eſt, ratio deſignatur, ſecundum illud: Vnge caput tuū, & faciē tuam laua. Per manum intelligitur operatio, ſecundum illud: Anima mea in manibus meis ſemper. Tunc enim manum ponimus ſuper caput vituli, cum operationem cōſtituimus ſuper rationem, vt, ſecundum Apoſtolum, rationabile ſit obſequium noſtrum, vt dignos fructus pœnitentiæ faciamus. Manus quinque digitos habet, & ſatisfactio quinque partes: quæ ſunt, aſperitas veſtis, abſtinentia cibi, virtus orationis, interruptio ſomni, & largitas eleemoſynæ. De his Propheta dicit in Pſalmo: Induebam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in ſinum meum conuertetur. Et: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Sed in his omnibus debet ponere manum ſuper caput vituli, vt rationale ſit eius obſequium: ne fortè iumentum ſi nimis fuerit oneratum, ſuccumbat, ſi verò parum fuerit oneratum, laſciuiat. Secundum modum culpæ ſit modus pœnæ, penſata qualitate pœnitentiæ. Non ſit tam leuis vt præſumatur, nec tam grauis vt deſperetur. Humanum dico propter infirmitatē carnis veſtræ. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatē, ita exhibeatis ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationē. Væ his qui culicem colāt, & camelū deglutiūt: qui alligant onera grauia & importabilia, & imponūt in humeros hominum, digito aūt ſuo nolunt ea mouere. Ponat ergo ſacerdos manum ſuper caput vituli, & immolet eū domino. Immolare vitulum, eſt conterere cor, vt, ſecundum Apoſtolum, moriatur peccato & viuat iuſtitiæ. Cū ſic occiditur, tunc* iuſtificatur: cum ſic percutitur, tunc ſanatur. Ego, inquit dominus, occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego ſanabo. Mortificetur ergo vitulus noſter, immoletur, vt de cętero non reuiuiſcat ad culpam. Irriſor eſt enim, non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Cārnis reuerſus ad vomitum, eſt pœnitēs ad peccatū. Porro ſunt quidam, qui vitulum ferunt, ſed non immolāt. Hi ſunt, qui de vno peccato pœnitent, ſed in alio delectātur. Sed fruſtra quis pœnitet, niſi de vniuerſis pœniteat: quia Deus veniam non dimidiat. Totum enim hominem ſanum fecit in ſabbato. Rurſus, ſeptem dæmonia ſimul eiecit, ſeptenario numero deſignans vniuerſitatem criminum dimiſſorum. Item ab alio legionem dæmonum effugauit, oſtendens quia quæcunque ſunt in vno peccata, oportet de omnibus pœnitere. Si ſecundum ſententiam Euangelicam propter vnum peccatum

Margin notes:
tia inter cō feſſionem quæ fit in humano iudicio, & illam quæ fit in diuino.
Pſal. 68.
Confitentibus maximè cauēdū quid ſit.
Vulpē quomodo quis offerat.
Luc. 9
Oſee 14.
Circunſtātias peccatorū in confeſſione exprimēdas.
Apoc. 2.
Heb. 4.
Ezech. 18.
Reuelatio cōfeſſionis quàm ſit graue peccatum.
Matt. 6.
Pſal. 118.
Manus quomodo ſuper caput vituli ponenda ſit.
Rom. 12.
Luc. 3.
Satisfactionis partes quinque quæ.
Pſal. 34.
Pſal. 118.
Rom. 12.
Rom. 6.
Matth. 23.
Immolare vitulum myſticè quid ſit.
*al. viuificatur.
Deut. 32.
Irriſor quis ſit, non pœnitens.
Ioan. 7.
Mar. 16.
Luc. 8.

tum redeunt etiam dimiſſa peccata, quantò magis propter vnum peccatum non
dimiſſa peccata retinētur? Si ergo ſacerdos, qui eſt vnctus, &c. Viuamus ergo fra *Sacerdotes*
tres chariſſimi, non ſolum caſtè, ſed etiā cautè. Caſtè, ne contaminemus vnctio- *quomodo*
nem ordinis quem accepimns. Propter quod dicitur: Si ſacerdos, qui vnctus eſt, *caſtè &*
peccauerit: quaſi dicat: Non peccet, ne contaminet vnctionem. Vel additur ad *cautè viue-*
excluſionem eorum, qui cum eſſent de genere ſacerdotum, propter maculas *re debeant.*
corporis iniungi non poterant, nec miniſtrare valebant. Cautè, ne corrumpa-
mus alios per exemplum. Propter quod dicitur: Faciens delinquere populum:
quaſi dicat: Non peccet, ne populum peccando corrumpat. Vel ſecundum He-
braicam veritatem: Si ſacerdos, qui eſt vnctus, peccauerit ad culpam populi, id
eſt, tā viliter, vt vnus de populo, quod nimis eſt in ſacerdote damnabile. Cuſto-
diamus itaque ſanctimoniam cordis & corporis, ſicut decet Dei miniſtros, &
Dei ſacerdotes, adiuuante domino Ieſu Chriſto, qui eſt ſuper omnia Deus be-
nedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In conſecratione Pontificis Maximi.

*De primatu Apoſtolicæ ſedis, & quod à Deo ſit, & excellenti poteſtate Pontificis Romani, quod ſer-
uus ſit, non dominus: & de fidelis ſerui officio, qui ſuper familiam domini conſtituitur, & triplici
cibo, quem familiæ dare tenetur.*

SERMO II.

QVis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, quem con- *Matth. 24.*
ſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det eis
cibum in tempore?

QValis debeat eſſe, qui ſuper familiam conſtituitur: & qualiter debeat
ſuper illam conſtitui, veritas ipſa patenter oſtendit. Debet enim eſſe
fidelis & prudens, vt det eis cibum in tempore. Fidelis ſiquidem, vt
det eis cibum; prudens autem, vt det in tempore.

Manifeſtè quoque deſcribitur, quis conſtituit, quia dominus: quē
conſtituit, quia ſeruum: qualem cōſtituit, quia fidelem pariter & prudentem: ſu
per quid conſtituit, quia ſuper familiam: quare conſtituit, quoniam vt det ei ci-
bum: quando, in tempore ſuo. Ponderemus ergo ſingula verba: quia cum verba
ſint verbi, nihil eſt in eis, quod pondus non habeat, ſed omnia fœcundo ſunt
grauia intellectu. Dominus ergo non quilibet, ſed ille, qui in veſtimento & in
fœmore ſuo ſcriptū habet: Rex regū & dominus dominantium, de quo legitur, *Apo. 19.*
quia dominus nomen eſt illi: per ſeipſum Apoſtolicæ ſedis primatū conſtituit, *Pſal. 67.*
vt eius conſtitutioni nulla poſſit audacia reſtagari. Iuxta quod ipſe teſtatur: *Primatum*
Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi *ſedis apoſto-*
non præualebunt aduerſus eam. Cum enim idem ipſe ſit fundator & funda- *lica domi-*
mentum eccleſiæ, profectò portæ inferi præualere non poſſunt aduerſus eam: *nus per ſe-*
quia fundamentum immòbile perſeuerat, de quo dicit Apoſtolus: Fundamen- *ipſum in-*
tum poſitum eſt, præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Li- *ſtituit.*
cet ergo nauicula Petri magnis fluctibus in medio mari ſæpè iactetur, præſer- *Matth. 16.*
tim cum in ea dormit Ieſus, nunquam tamen ſubmergitur: quia Ieſus imperat *1. Cor. 3.*
ventis & mari, & tranquillitas magna fit, ita vt homines inde mirentur & di- *Matt. 8.*
cant: Qualis eſt hic? quia venti & mare obediūt ei. Hæc eſt enim domus illa ſub- *Eccleſiæ ca*
limis & ſtabilis, de qua Veritas ait: Deſcendit pluuia, venerunt flumina, flauerūt *tholicæ ſta-*
venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Fundata enim erat ſupra *bilitas.*
petram. Super illam videlicet, de qua dicit Apoſtolus: Petra autem erat Chri-
ſtus. Patet ergo, quod Apoſtolica ſedes non deficit in tribulatione, ſed proficit *1. Cor. 10.*
de Dei promiſſione, vt dicere valeat cū Propheta: In tribulatione dilataſti me. *Pſal. 4.*
De illius promiſſione proficit confiſa, qui dixit Apoſtolis: Vobiſcum ero om- *Matt. 28.*

 nibus *Rom. 8.*

nibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. Porrò, ſi Deus nobiſcum, quis
contra nos? Quia igitur conſtitutio hæc, non eſt ab homine, ſed à Deo: imò veri-
us, quia hæc cõſtitutio eſt ab homine Deo, fruſtra laborat hæreticus vel ſchiſma
ticus, fruſtra laborat perfidus lupus, vt demoliatur vineã, vt tunicam ſcindat, vt
Act. 5. euertat candelabrum, vt lucernam extinguat, iuxta verbum Gamalielis, hono-
rabilis legis doctoris, dicentis: Si ex hominibus eſt hoc conſilium, diſſoluetur: ſi
verò ex Deo eſt, non poteritis illud diſſoluere, ne fortè & Deo inueniamini re-
Pſal. 117. pugnare. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Ego nã-
que ſum ſeruus ille, quem Deus conſtituit ſuper familiam ſuam: ſed vtinam fi-
delis & prudens, vt dem ei cibum in tempore.

Planè ſeruus, & vtique ſeruus ſeruorum: vtinam non vnus ex illis, de qui-
Ioan. 8. bus inquit ſcriptura: Qui fecerit peccatum, ſeruus eſt peccati. De quo dicitur:
Matt. 18. Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi. Rurſumque: Seruus ſciens volunta-
Luc. 12. tem domini ſui & non faciens, vapulabit multis: Sed vnus eorum, quibus do-
Luc. 17. minus ait: Cum omnia benè feceritis, dicite, quia ſerui inutiles ſumus. Seruum
Luca 22. me fateor, & non dominum. Iuxta quod dominus inquit Apoſtolis: Reges gen-
tium dominantur eorum: & qui poteſtatem habent inter eos, benefici vocan-
tur. Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt veſtrum, erit omnium ſeruus: & qui
præceſſor, tanquam miniſtrator. Et ideo miniſterium mihi vendico, domini-
1. Pet. 5. um non vſurpo: illius primi & præcipui prædeceſſoris exemplo, qui ait: Nõ qua-
ſi dominantes in clero ſed forma facti gregis ex animo. Eius quoque, qui dixit:
2. Cor. 12. Miniſtri Chriſti ſunt, & ego: vt minus ſapiens dicam, plus ego. Grandis honor,
quia ſum ſuper familiam conſtitutus: ſed graue onus, quia totius ſum ſer-
Rom. 1. uus familiæ. Sapientibus & inſipientibus debitor ſum. Vix multi dignè poſ-
ſunt vni ſeruire, nedum quod vnus poſſit dignè omnibus famulari. Quis e-
2. Cor. 11. nim infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?
Præter illa, quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo om-
nium eccleſiarum. Quot anguſtias & dolores, quot ſolicitudines & labo-
res ſuſtineam, plus ſufferre valeo quàm proferre. Nolo magis exaggerare, quod
Pſal. 18. ſuffero, ne minus ſufferre valeam quod aggero. Dies diei quot labores ſuſtine-
am eructat, & nox nocti ſolicitudines indicat. Nec fortitudo mea fortitudo la-
Iob. 16. pidum, nec caro mea ænea eſt. Porrò, licet enim fragilitate deficiam, ſufficien-
2. Cor. 3. tia tamen mea ex Deo eſt, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Et
Hier. 10. ideo, quamuis non ſit in homine via eius, ab eo tamen ſpero dirigi greſſus me-
Matt. 14. os, qui beatum Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeretur, erexit: qui pra-
Eſai. 40. ua conuertit in recta, & aſpera mutat in plana. Audiſtis cõditionem, audite de-
bitum.

Cum enim ſim ſeruus, debeo eſſe fidelis & prudens, vt dem familiæ cibum in
Tria requiruntur à fideli ſeruo. tempore. Tria præcipuè Deus requirit à me, quę notant his verbis, videlicet, fidẽ
cordis, prudentiam operis, cibum oris: hoc eſt, vt ſim fidelis in corde, vt ſim pru
dens in opere, & dem cibum in ore. Corde namq; creditur ad iuſtitiam, ore aũt
Fides firma. confeſſio fit ad ſalutem. Quia credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iu-
ſtitiam. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: quia quicquid non eſt ex fide, pec-
Rom. 10. catum eſt. Niſi enim ego ſolidatus eſſem in fide, quomodo poſſem alios in fide
Gen. 15. firmare? Quod ad officium meum noſcitur ſpecialiter pertinere, domino pro-
Heb. 6. teſtante: Ego, inquit, pro te rogaui, Petre, vt non deficiat fides tua, & tu ali-
Rom. 14. quando conuerſus, confirma fratres tuos. Rogauit, & impetrauit: quoni-
Luc. 22. am exauditus eſt in omnibus pro ſua reuerentia. Et ideo fides Apoſtolicæ ſedis
in nulla nunquam turbatione defecit, ſed integra ſemper & illibata permanſit:
vt Petri priuilegium perſiſteret inconcuſſum. In tantum enim fides mihi neceſ-
ſaria eſt, vt cum de cæteris peccatis ſolum Deum iudicem habeam, propter ſolũ
Ioan. 3. peccatum quod in fide committitur, poſſem ab eccleſia iudicari. Nam qui non
credit, iam iudicatus eſt. Credo quidem, & certiſſimè credo, quod catholicè cre-
Luc. 8 dam: confidens, quod fides mea debeat me ſaluare, iuxta promiſſionem dicen-
Iacob. 2. tis: Fides tua te ſaluum fecit, vade, & amplius noli peccare. Porrò fides ſine ope-
ribus mortua eſt. Viuit autem fides illa, quæ per dilectionem operatur: quia iu-
ſtus

ſtus ex fide viuit. Non enim audirores legis, ſed factores iuſti ſunt apnd Deum: *Heb. 10.*
quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor, hic comparabitur viro conſideranti *Rom. 2.*
vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Propterea nec fides ſufficit ſine prudentia, *Iac. 1.*
nec prudentia ſufficit ſine fide. Oportet igitur vt ſim fidelis & prudẽs. Scriptum
eſt enim: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. O quàm neceſſaria eſt mihi prudẽtia; *Matt. 10.*
vt rationabile ſit obſequium meum, vt neſciat ſiniſtra mea quid faciat dextra *Prudentia:*
mea: vt ſic diſcernam inter leprã & non leprã, inter bonum & malum, inter lu- *Rom. 12.*
cem & tenebras, inter ſanctũ & prophanum: ne dicã malum bonum; vel bonum *Matt. 6.*
malum: ne ponam tenebras lucem, vel lucem tenebras: ne mortificem animas, *Deut. 17.*
quæ non moriuntur, vel viuificem animas, quæ non viuunt. Rectè igitur inter *Eſa. 5.*
ornamenta pontificalia logion præcipuè commendatur, quod quadrangulum *Ezech. 13.*
erat & duplex: & pontificis ratio, quam & loco præſignabat & nomine, de- *Rationale*
bet diſcernere inter quatuor, inter verum & falſum, ne deuiet in credendis: *pontificis*
inter bonum & malum, ne deuiet in agendis. Debet diſcernere pro duobus, *ad myſtice*
pro ſe videlicet & populo, ne, ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foueam cadant. *deſignat.* *Matt. 15.*
Erat quadrangulum propter quadrifarium intellectum, quem pontifex in ſcri-
pturis debet habere, hiſtoricum, allegoricum, tropologicum, & anagogicum.
Erat & duplex, propter geminum teſtamentum, quod pontifici non expedit
ignorare: quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Quadrangulum, pro- *2. Cor. 3.*
pter nouum teſtamentum, quod in quatuor Euangelijs còntinetur: duplex
etiam, propter vetus, quod in duabus tabulis exaratur. O quanta debet eſſe illa
vna prudentia, quæ compellitur ad omnem prudentiam reſpondere, quæ-
ſtionum nodos diſſoluere, dubitationum abdita reſerare, cauſarum meri-
ta pandere: iudiciorum ordines obſeruare, ſcripturas exponere, populis præ-
dicare, inquietos corripere, debiles confortare, hæreticos confundere, catho-
licos confirmare. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Ideo dominus ſignan- *Eccleſ. 31.*
ter ait: Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens? Talis debet eſſe, qui ſu-
per familiam conſtituitur. Equidem conſtitutus ſum ſuper familiam, vt ſic-
ut excellentiſſimus mihi eſt locus, ita ſit & excellentiſſimum meritum. Ve-
rum ad magnam potẽtis domini laudem accedit, quod per vilem ſeruum ſuũ
beneplacitum operatur, vt nihil aſſcribatur humanæ virtuti, ſed totum attri-
buatur diuinæ potentiæ. Quis autem ſum ego, aut quæ domus patris mei, vt
ſedeam excellentior regibus & ſolium gloriæ teneam? Mihi nanque dici-
tur in Propheta: Conſtitui te ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas & *Hier. 1.*
diſperdas & diſſipes, & ædifices & plantes. Mihi quoque dicitur in Apoſto-
lo: Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, *Matth. 16.*
erit ligatum & in cælis, &c. Cum omnibus Apoſtolis loqueretur, particulariter
dixit: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, re- *Ioan. 20.*
tenta ſunt. Cum autem ſoli Petro loqueretur, vniuerſaliter ait: Quodcunque
ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, &c. Quia Petrus ligare poteſt cæ- *Priuilegiũ*
teros, ſed ligari non poteſt à cæteris. Tu, inquit, vocaberis Cephas, quod exponi- *D. Petri A-*
tur caput: quia ſicut in capite conſiſtit omnium ſenſuum plenitudo, in cæteris *poſtoli.*
autem membris pars eſt aliqua plenitudinis: ita cæteri vocati ſunt in partem ſo- *Cephas*
licitudinis, ſolus autem Petrus aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis. Iã ergo *quid interpretetur.*
videtis quis iſte ſit ſeruus, qui ſuper familiam cõſtituitur, profectò vicarius Ieſu
Chriſti, ſucceſſor Petri, Chriſtus domini, Deus Pharaonis: inter Deũ & hominẽ *Romani*
medius cõſtitutus, citra Deũ, ſed vltra hominẽ: minor Deo, ſed maior homine: *pontificis*
qui de omnibus iudicat, & à nemine iudicatur: Apoſtoli voce pronuncians, qui *excellentia*
me iudicat, dominus eſt. Verũ officiũ ſeruitutis humiliet, quẽ faſtigiũ ſublimi- *ſingularis.* *1. Cor. 5.*
tatis exaltat, vt humilis ſublimitas ſit, & ſublimis humilitas. Nã ſuperbis Deus *Iacob. 4.*
reſiſtit, humilibus aũt dat gratiã. Qui ſe humiliat, exaltabitur; & qui ſe exaltat, *Luc. 14.*
humiliabitur. Omnis vallis implebitur, & omnis mõs & collis humiliabitur. *Eſai. 40.*
Salubre conſiliũ: Quãtò maior es, humilia te in omnib. Et: Principẽ te cõſtitue- *Eccleſ. 3.*
rũt, noli extolli, ſed eſto in illis, quaſi vnꝰ ex illis. Hæc eſt lucerna poſita ſup cãde- *Eccle. 32.*
labrũ, vt oẽs qui in domo ſunt, videãt. Porrò, ſi lumẽ hoc tenebrę fiãt, ipſę tene- *Matt. 5.*
bræ quãtæ erũt? Hic eſt ſal terræ. Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilũ *Matt. 6.*
valet *Matt. 5.*

valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vnde cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Plus enim habet vnde poſſit vereri, quàm vnde valeat gloriari: redditurus Deo rationem, nõ ſolùm pro ſe, ſed pro omnibus, qui ſunt ſuæ curæ cõmiſſi. At omnes omninò qui ſunt de familia domini, ſub eius cura conſtituti ſunt. Non enim diſtinguit inter hanc atque illam familiã, nec pluraliter dicitur, Super familias, tanquam multas: ſed ſingulariter dicitur,
Ioan. 10. Super familiam, tanquam vnam, vt ſit vnum ouile & vnus paſtor. Vna eſt, in-
Can. 6. quit, columba mea, perfecta mea; vna quoq; tunica inconſutilis, quæ diuiſa non
Ioan. 19. fuit. Vna tantum extitit arca, intra quam quicunque fuerunt, ſub vno rectore le-
Gen. 6. guntur in cataclyſmo ſaluati. Qui autem extra ipſam inuenti ſunt, omnes in diluuio perierunt.

Primatum Petri à domino ter- tia vice cõſtitutum.

Ad hoc autem eſt ſuper familiam conſtitutus, vt det illi cibum in tempore. Primatum Petri dominus Ieſus Chriſtus & ante paſſionem, & circa paſſionem, & poſt paſſionem conſtituit. Ante paſſionem, cum dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Et quodcunque ligaueris ſuper terrã,
Mat. 15. erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in
Luc. 22. cælis. Circa paſſionem, cum ait: Simon, ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando con-
Ioan. 21. uerſus, confirma fratres tuos. Poſt paſſionem verò, cum tertiò præcepit: Si diligis me, paſce oues meas.

In primo ſublimitas poteſtatis, in ſecundo conſtantia fidei, & in tertio paſtura gregis exprimitur: quæ circa Petrnm in hoc loco manifeſtiſſimè declarantur. Conſtantia fidei, cum dicitur: Fidelis & prudens. Sublimitas poteſtatis, cum dicitur: Conſtituit ſuper familiam. Paſtura gregis, cum dicitur: Vt det illi cibum.

Cibum triplicem tenetur paſtor ouibus ſuis dare.

Cibum dare tenetur, videlicet exempli, verbi, ſacramenti. Quaſi dicat: Paſce exemplo vitæ, verbo doctrinæ, ſacramenro euchariſtiæ. Exemplo actionis, verbo prædicationis, ſacramento communionis. De primo Veritas dicit: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui me miſit. De ſecundo ſcriptura dicit: Ci-
Ioan. 4. bauit eum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. De
Eccle. 15. tertio dominus inquit: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt po-
Ioan. 6. tus.

Cibum exempli teneor dare familiæ, vt luceat lux mea corã hominibus, qna-
I. Matt. 5. tenus videntes opera mea bona, glorificent patrem veſtrum qni in cælis eſt. Ne-
Ibidem. mo enim accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum,
Luca 11. vt luceat omnibns qui in domo ſunt. Propter quod alibi dominus ait: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Cortina cortinã tra-
Leuit. 4. hat, & qui audit, dicat: Veni. Si enim ſacerdos qui eſt vnctus, peccauerit, facit de-
Iuuenalis. linquere populum. Nam omne animi vitium tantò conſpectius in ſe crimen habet, quantò qui peccat maior habetur.

Sed & cibum verbi teneor dare familiæ, vt talentũ acceptum erogando multiplicem, quatenus opus Euangeliſtæ perficiam. Quia, iuxta verbum Apoſtoli,
1. Cor. 13. non miſit me Deus baptizare, ſed euangelizare: vt catelli edant de micis, quæ ca-
Matt. 5. dunt de menſa dominorum ſuorum. Quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in
Deut. 8. omni verbo, quod procedit de ore Dei. Ne fortè propter me, imò verius contra
Thren. 4. me, illud dicatur: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

Cibum quoque ſacramenti teneor dare familiæ, vt in eo vitam accipiat, & ex
Ioan. 6. eo mortem euadat, ipſo dicente: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Quia niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Hunc triplicem cibum
Eccleſ. 3. dare quidem teneor, ſed in tempore. Quia iuxta prouerbiũ Salamonis: Omnia bona in tempore ſuo. Prius teneor dare cibum exempli, deinde cibnm verbi, vt
Act. 1. dignè dem cibum ſacramenti. Quia cœpit Ieſus facere & docere, nobis relin-
1. Pet. 2. quens exemplum, vt ſequamnr veſtigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuen-
Matth. 5. tus eſt dolus in ore eius. Nam qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno

gno cælorum. Propter quod à tunica pontificali dependebãt mala granata cum tintinnabulis aureis. Si enim docuero & non fecero, rectè mihi dicetur: Medice, cura teipſum. Et: Hypocrita, eijce primũ trabẽ de oculo tuo, & tunc eijcies feſtucã de oculo fratris tui. Qui prædicas non furandũ, furaris? Qui prædicas non mœchandum, mœcharis? Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Certè cuius vita deſpicitur, reſtat vt prædicatio eius contemnatur. Omnibus omnia factus ſum, dicit Apoſtolus, vt omnes lucrifacerem. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, vt rationabile ſit obſequium noſtrum. Sapientiam loquimur inter perfectos. Inter vos autem nihil iudicaui me ſcire, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum: tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. Perfectorum enim ſolidus eſt cibus. Probet ergo ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: quoniam qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat, non diiudicans corpus domini.

Exod. 28. *Luc. 4.* *Matth. 7.* *Rom. 2.* *Pſal. 49.* *1. Cor. 9.* *Rom. 12.* *1. Cor. 2.* *1. Cor. 3.*

Ecce fratres & filij, cibum verbi de menſa ſacræ ſcripturæ vobis propoſui comedendum. Hanc à vobis recompenſationem expectans, hanc à vobis viciſſitudinem poſtulans, vt puras manus ſine diſceptatione leuetis ad dominum, & pietatis in oratione credentes: quatenus hoc apoſtolicæ ſeruitutis officium, quod eſt meis debilibus humeris importabile, dignè me faciat adimplere, ad gloriam nominis ſui, ad ſalutem animæ meæ, ad profectum vniuerſalis eccleſiæ, ad vtilitatem totius populi Chriſtiani, Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In conſecratione Pontificis.

De quatuor ſpeciebus deſponſationum, & præconijs Romanæ Eccleſiæ: de ſpirituali coniugio Epiſcopi cum Eccleſia ſua, & bonis coniugij.

SERMO III.

QVi habet ſponſam, ſponſus eſt. Amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eũ, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. *1. Cor. 11.*

Paranymphus ait iſta de ſponſo, vox de verbo, lucerna de ſole, Ioannes de Chriſto. Sponſus enim eſt Chriſtus, & ſpõſa quã habet Eccleſia. De illo dicit Dauid: In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ, &c. De ſponſa loquitur Salomon: Vulneraſti cor meũ ſoror mea, ſponſa mea. Quatuor enim ſpecies deſponſationũ nos diſtinxiſſe meminimus in libello, quem edidimus de quadripartita ſpecie nuptiarum. Et primam, inter virum & legitimam fœminam: ſecundam, inter Chriſtum & ſanctam Eccleſiam: tertiam, inter Deum & animam iuſtam: quartam, inter verbum & humanam naturam. *Ioan. 3.* *Cant. 6.*

De primis nuptijs protoplaſtus euigilans prophetauit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, &c. De ſecundis nuptijs Ioannes in Apocalypſi loquitur: Veni, oſtendam tibi nouam nuptam ſponſam agni. De tertijs nuptijs ait dominus per Prophetam: Sponſabo te mihi in iuſtitia & iudicio, in miſericordia & miſerationibus. De quartis nuptijs ſponſa dicit in Canticis Canticorum: Egredimini filiæ Hieruſalem, & videte regem Salomonem in diademate, &c. *Apoc. 21.* *Oſee 2.* *Cant. 3.*

In hac quadripartita ſpecie nuptiarum, quiddam & admiratione pariter & veneratione digniſſimum reperitur. Per primas efficitur, vt ſint duo in carne vna: per ſecundas efficitur, vt ſint duo in vno corpore: per tertias efficitur, vt ſint duo in vno ſpiritu: per quartas efficitur, vt ſint duo in vna perſona. De primis nanque *Gen. 2.*

Matth. 19. nanq; teſtatur authoritas: Erũt duo in carne vna. Propterea Veritas intulit: Itaq;
1. Cor. 13. iam nõ ſunt duo, ſed vna caro. De ſecũdis dicit Apoſt. Omnia mẽbra corporis cũ
Ibidem. ſint multa, vnũ tamẽ corpus ſunt in Chriſto. Propter quã vnionẽ idẽ alibi ſub-
dit: Etenim oẽs nos in vnũ corpus baptizati ſumus. De tertijs verò dicit ſcriptu-
1. Cor. 6. ra: Qui adhęret Deo, vnus ſpiritus eſt cũ eo. Propter quam vnionẽ Ioannes Apo-
1. Ioan. 4. ſtol. ait: Qui manet in charitate, In Deo manet, & Deus in eo. De quartis fides ca-
tholica cõfitetur, ꝙ ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & ho
Ioan. 1. mo vnus eſt Chriſtus. Propter quã ineffabilẽ vnionẽ Euangeliſta teſtatur: Verbũ
caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Primã ergo vnionẽ rectè carnalẽ, ſecundã ſa-
cramentalẽ, tertiã ſpiritualem, & quartã perſonalẽ. Carnalẽ, vt diximus, inter vi
rũ & legitimã fœminã: ſacramentalẽ, inter Chriſtũ & ſanctã eccleſiam: ſpiritua-
lẽ, inter Deum & iuſtã animam: perſonalẽ, inter verbũ & humanã naturã. Ergo
qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus aũt ſpõſi ſtat, & gaudio gaudet propter
Luc. 24. vocẽ ſponſi. Ego factus ſum amicus ſponſi, cui ſpõſus amicabiliter ait: Amice, a-
Ioan. 21. ſcende ſuperius: illius ſucceſſor effectus, qui terna reſponſione dixit ſponſo: Do-
mine, tu ſcis quia amo te. Vtinã amẽ ſponſum, ſicut amatus ſum à ſpõſo. Quid
enim vltra mihi facere potuit, in quo valuit me plus amare? Accumulauit e-
nim in me bona naturę, multiplicauit in me munera gratiæ, cõtulit mihi ſpiri-
2. Cor. 11. tualia beneficia, ſuperaddidit tẽporalia, ſpero quidẽ quod donabit æterna. Si glo
Luc. 12. riari oportet, nõ expedit quidẽ: quia cui plus cõmittitur, plus ab eo exigitur, iux
ta regulã veritatis. Stans itaq; gaudeo propter vocẽ eius. Sed propter quã vocẽ? an
Matt. 16. propter illã quã dixit mihi in Petro: Tibi dabo claues regni cælorũ? & quodcun-
Hier. 1. que ligaueris ſuper terrã, erit ligatũ & in cælis? an propter illã, quam mihi locu-
tus eſt in Propheta: Conſtitui te ſuper gentes, vt euellas & deſtruas & ædifices &
Sap. 6. plantes? Sed propter hanc vocẽ magis mihi timendũ eſt, quàm gaudendũ. Scio
namque, qui dixit: Iudicium durum fiet his qui præſunt, & ideo monet & dicit
Eccleſ. 3. ſcriptura: Quanto maior es, humilia te in omnibus. Principẽ te conſtituerunt,
Eccleſ. 32. noli extolli. eſto in illis, quaſi vnus ex illis. Et dominus in Euãgelio: Qui maior
Matt. 20. eſt inter vos, erit omnium ſeruus: & qui præceſſor, tanquam miniſtrator.

Et propter quã vocẽ mihi gaudendũ eſt? Propter illã vtiq;, quã dominus inquit
Matth. 8. apoſtolis: Vobiſcũ ero omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi. Et ſpe
Luc. 22. cialiter Petro: Simõ, ecce Satanas expetiuit vt cribraret vos ſicut triticũ, &c. Hęc
eſt vox ſpõſi, pro qua gaudeo: quia ſicut pdicit Simoni pugnã, qua ꝓmittit victo
riã, ſic iniũgit officiũ, qui impẽdit auxilium. Pugnã prædicit, cũ ait: Satanas expe
tiuit vt cribraret vos ſicut triticũ. Victoriam promittit, cũ addit: Ego aũt rogaui
1. Ioan. 5. pro te, vt non deſinat fides tua. Nam hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides
noſtra. Officium iniungit, cum dicit: Confirma fratres tuos. Auxilium impen-
dit, cum ait: Ego pro te rogaui, Petre. Exauditur enim in omnibus pro ſua reue-
Heb. 5. rentia. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.
Pſal. 117. Ergo qui habet ſpõſam, ſponſus eſt. An nõ ego ſpõſus ſum, & quilibet veſtrũ
amicus ſponſi? Vtiq;. Sponſus, quia habeo nobilẽ, diuitẽ, & ſublimẽ: decoram,
Eccleſia caſtã, gratioſam, ſacroſanctã. Romanã Eccleſiã: quæ diſponente Deo, cunctorũ
Romana fideliũ mater eſt & magiſtra. Hæc eſt Sara maturior, Rebecca prudẽtior, Lia fœ-
praeconia. cundior, Rachel gratior, Anna deuotior, Suſanna caſtior, Iudith animoſior, E-
Prouer. 31. diſſa formoſior. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, hæc aũt ſola ſupergreſſa
eſt vniuerſas. Cũ hac mihi ſacramentale coniugiũ, cũ hac mihi commerciũ nu-
ptiale. Mira res, qui cœlibatũ promiſi, contraxi coniugium. Sed iſtud coniugiũ
non impedit cœlibatũ, nec fœcunditas huius coniugis tollit virginitatis caſti-
tatem. Placuit in cœlibatu Ioannes, placuit in coniugio Abrahã. Vtinã ego pla-
ceã in vtroque, vt vtriuſque manipulos cum exultatione portem.

Solet dici carnale coniugiũ, qđ eſt inter virũ & fœminã, initiatũ, ratũ, & con-
ſummatũ. Initiatũ in deſponſatione, ratũ in conſenſu, conſummatũ in copula:
Sic & ſpirituale coniugiũ, qđ eſt inter epiſcopũ & Eccleſiã, initiatũ dicitur in ele
ctione, ratũ in cõfirmatione, cõſummatũ in cõſecratione. Illud aũt cõiugiũ, qđ
ego ſpõſus cũ hac mea ſpõſa cõtraxi, ſimul fuit initiatũ & ratũ: q̃a Romanus põti
fex cũ eligitur, cõfirmatur, & cũ cõfirmatur, eligitur. Nónne recolitis ꝙ de ipſo
legiſtis

legiſtis in Canone? Quoniam electus, ſicut papa verus, authoritatem obtinet re-
gendi Romanam Eccleſiam, & diſponendi omnes facultates illius. Certè cum
ego contraherem, filius ducebat matrem in coniugem: vbi verò contraxi,
pater habuit filiam in vxorem. In carnali coniugio excluduntur propinqui, &
admittuntur extranei. Sed in ſpirituali coniugio prima facie reguraliter exclu-
duntur extranei, & admittuntur propinqui. De propinquis excludendis in car-
nali cõiugio, legiſtis in Canone cautum: Omnes affinitate propinquos ad cõiu-
galem copulam accedere denegamus. De extraneis autem à ſpirituali coniugio
excludendis canonica tradit authoritas, vt ſit facultas clericis remittẽdi, ſi ſe vi-
derint prægrauari, & quos ſibi ingeri ex aduerſo contigerit, non timeant refuta-
re. Propterea reperitur cautum in Canone, vt in apoſtolatus culmine de carna-
libus presbyteris aut diaconis nemo conſecretur.

Anniuerſarium ergo diem, quo fuit hoc coniugium ſpirituale conſumma-
tum, hodie mecum primum celebratis, licet ipſo die fuerim in ſede apoſtolica
conſecratus, quo beatus Petrus apoſtolus in epiſcopali fuit cathedra cõſtitutus.
Sed ſicut lux ſolis, lucem ſtellæ ſecum videri non patitur: ſic illa ſolennitas hãc
ſecum non ſuſtinet celebrari. Cedit ergo minor maiori, quia minor maiori ſuc
cedit. Ego igitur coniugium contraxi, conſecratione nuptias celebraui.

Tria vero principaliter ſunt bona coniugij, fides, proles, & ſacramentum. Fi- *Bona con-*
des ad caſtitatem, proles ad fœcunditatem, ſacramentum ad ſtabilitatem refer- *iugij tria.*
tur. Tantam enim fidem Romanus põtifex & Romana Eccleſia ſibi ſemper in-
uicem ſeruauerunt, vt eis congruè valeat coaptari, quod Veritas inquit in Euan
gelio: Cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ: alienum non ſequuntur, *Ioan. 10.*
ſed fugiunt, quia non nouerunt vocem alienorum. Alieni autem ſunt hæreti-
ci & ſchiſmatici, quos Eccleſia Romana non ſequitur, ſed perſequitur & fugat.
Suum autem cognoſcunt & audiunt, non apoſtaticum, ſed apoſtolicum: non
catarum, ſed catholicum, recipiens & reddens debitũ coniugale, recipiens ab eo
debitum prouidentiæ, & reddens debitum reuerentiæ. Quia vir non habet po- *1. Cor. 7.*
teſtatem ſui corporis, ſed mulier. Similiter mulier non habet poteſtatem ſui
corporis, ſed vir. Porrò, quum Eccleſia Romana debitum reuerentiæ nulli
prorſus impendat, niſi Romano pontifici, qui poſt Deum alium ſuperiorem
non habet: quid eſt hoc, quod Romanus pontifex debitum prouidentiæ non
vtique tantum Romanæ Eccleſiæ, ſed omnibus omninò tenetur Eccleſijs exhi-
bere? Sapientibus & inſipientibus debitor ſum, inquit Apoſtolus, & inſtantia *Rom. 1.*
mea quotidiana ſolicitudo omnium Eccleſiarum. Quid iudicatur ad paria, vt *2. Cor. 11.*
ſecundum quod legitur in veteri Teſtamento, vnus poſſet habere plures? Nón- *Gen. 16.*
ne legiſtis quod Abraham Saram habebat vxorem, quæ tamen Agar famulam
ſuam introduxit ad ipſum: nec commiſit propter hoc adulterium, ſed offi-
cium adimpleuit. Sic & Romanus pontifex ſponſam habet Romanam Eccle
ſiam, quæ tamen Eccleſias ſibi ſubiectas introducit ad ipſum, vt ab eo recipiant
debitum prouidentiæ: quia quantò plus redditur, tantò magis debetur. Sed *Ioan. 6.*
nunc fit in ſpiritu, quod tunc fiebat in carne: quia ſpiritus eſt qui viuificat, caro
non prodeſt quicquam. At nónne poteſt vnus epiſcopatus habere duos epi-
ſcopos, & vnus epiſcopus duos epiſcopatus habere? Ne longè exempla petan-
tur, vnus & idem eſt Hoſtienſis & * Vellucenſis epiſcopus, vt vtraque ſimul Ec- *Vercellen-*
cleſia nupſit eidem. Rurſus Hipponenſis Eccleſia, quæ coniuncta erat Valerio, *ſis.*
ipſo viuente etiam nupſit beato Auguſtino: qui non tam ſucceſſit, quàm ac-
ceſſit Valerio. Sed qua ratione poſſunt hæc fieri ſalua lege coniugij, vos exqui-
rite, quos delectat inquiſitio quæſtionum: me alia ſolicitudo detinet occupa-
tum. Contra hoc coniugium inter epiſcopum & Eccleſiam, vt religioſam pro-
lem Chriſto regeneret, quatenus vxor illius ſicut vitis abundans in lateribus
domus ſuæ. Filij ſui ſicut nouellæ oliuarum, &c. Propter quod dicit Apo- *Pſal. 127.*
ſtolus: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. *Galat. 4.*
Et Lia datis quondam mandragoris conduxit Iacob, vt ad illã intraret, quæ con *Gineſ. 30.*
cepit & peperit. Eos autem quos Chriſtus regenerat, doctrinis inſtruit ſaluta-
ribus, & monitis informat honeſtis, cibat eos pane vitæ & intellectus, & po- *Eccleſ. 15.*

tat eos aqua ſapientiæ ſalutaris. Venite, inquit, & comedite panem meum, & bibite vinum meum, quod miſcui vobis. Panem cæleſtem & calicem ſalutaris,
Sap. 16. de quo ſi quis guſtauerit, viuet in æternum: omne delectamentum in ſe habentem & omnis ſaporis ſuauitatem. Sacramentum autem inter Romanum pontificem & Romanam Eccleſiam tam firmum & ſtabile perſeuerat, vt non niſi per mortem vnquam ab inuicem ſeparentur: quia mortuo viro mulier ſecun-
Rom. 4. dum Apoſtolum ſoluta eſt à lege viri. Vir autem iſte alligatus vxori, ſolutionem non quærit, non cedit, non deponitur, non transfertur: nam ſuo domino
Rom. 14. aut ſtat, aut cadit. Qui autem iudicat, dominus eſt. Propter cauſam verò fornicationis Eccleſia Romana poſſet dimittere Romanum pontificem. Fornicationem non dico carnalem, ſed ſpiritualem, quia non eſt carnale, ſed ſpirituale
Ioan. 3. coniugium, id eſt, propter infidelitatis errorem: quoniam qui non credit, iam iudicatus eſt: & in hoc articulo intelligitur, quod legitur in Euangelio, quod
Matt 5. audiſtis: Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal euanuerit in quo ſalietur? Ego tamen facile non crediderim, vt Deus permitteret Romanum pontificem contra fi-
Luca 22. dem errare: pro quo ſpiritualiter orauit in Petro: Ego, inquit, pro te rogaui Petre, &c. Ergo qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Hæc autem ſponſa non nupſit vacua, ſed dotem mihi tribuit abſque precio precioſam, ſpiritualium videlicet plenitudinem & latitudinem temporalium, magnitudinem & multitudinem vtrorumque. Nam cæteri vocati ſunt in partem ſolicitudinis, ſolus autem Petrus aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis. In ſignum ſpiritualium contulit mihi mitram, in ſignum temporalium dedit mihi coronam. Mitram pro ſacerdotio, coronam pro regno, illius me conſtituens vicariũ, qui ha-
Apo. 19. bet in veſtimento & in fœmore ſuo ſcriptum: Rex regum & dominus dominan-
Pſal. 19. tiũ: ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Amplam mihi tribuit dotem, ſed vtrum ego donationem aliquam ſibi fecerim propter nuptias, vos videritis. Ego nolo aſſeuerare iactanter. Ignorantem quæſiuit, renitentem accepit: ſed contradicentem in principio, ſed conſentientem in fine: quia ſolus conſenſus inter legitimas perſonas efficit matrimonium. Inde videtur contingere, quod licet mirabile videatur, quod aliquis poſſit eſſe pontifex alicuius Eccleſiæ, antequam ſit ſponſus ipſius: ſicut aliquis poſſet eſſe alicuius Eccleſiæ ſponſus, antequam pontifex eſſet illius. Quum enim per prouiſionem maioris iniuſtè renitentibus iuſtè datur epiſcopus, antequam in ipſum conſentiant, vtique pontifex eſt eorum propter authoritatẽ conceſſionis. Sed videtur fortaſſe, quod nondum ſit ſponſus eorum propter defectũ conſenſus, vnde cõſentire teneatur, & cum eo coniugale fœdus inire. Quum autem per electionem accipitur, propter mutuum conſenſum eligentium & electi, vtique ſponſus eorum efficitur, præſertim cum electio confirmatur. Sed antequam conſecretur, nec nomẽ pontificis, nec officium vẽdicabit. Sed an ita ſit, ſolicitudo noſtra diſquirat. Inter ſponſam autem & virum, & inter ſponſum & coniugem diſtingui poteſt in ſpiritualibus: quòd ſponſus appellatur electus ante confirmationem, videlicet antequam ſponſam cognoſcat, id eſt, antequam adminiſtret: vir autem appellatur poſt confirmationem, & maximè poſt conſecrationem, cum iam plenariè adminiſtrat. Vel potius, ſponſus aut ſponſa dicitur propter virginitatem, con-
2. Cor. 11. iunx propter fœcunditatẽ. Deſpondi enim, inquit Apoſtolus, vos vni viro vir-
1. Tim. 2. ginem caſtam exhibere Chriſto. Ergo qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Vos autẽ fratres & filij, qui eſtis amici ſponſi, & gaudio gaudetis propter vocem ſponſi, puras manus ſine diſceptatione leuetis ad Deum, & corde puro & conſcientia non ficta in oratione precantes, vt ita reddam Eccleſiæ debitum
Matt. 25. coniugale, quod veniente ſponſo, cum virginibus ſapientibus merear accenſis lampadibus ad nuptias introire. Ipſo præſtante, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

In conſecratione Pontificis.

Quod doctori neceſſaria ſit charitas & ſapientia, & quale debeat eſſe ſal in prælato: de duplici vanitate & euaneſcentium diuerſitate.

SERMO IIII.

VOs eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. *Matth. 5.*

VEritas, quæ falli non poteſt, & fallere non vult, terribile quoddam
in verbis propoſitis & irrefragabile quoddam argumentum indu-
cit, proponendo, aſſumendo, & concludendo. Proponit enim offi-
cium, aſſumit defectum, concludit tormentum. Officium propo-
nit, cum ait: Vos eſtis ſal terræ. Defectũ aſſumit, cũ addit: Quod ſi ſal
euanuerit, in quo ſalietur? Tormentum concludit, cum infert: Ad nihilum va-
let vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Prouideat ergo
qui gerit officium, ne incurrat defectum, quia non euadet tormentum. Potẽtes
enim potenter tormenta patientur. Et iudiciũ durum fiet his, qui præſunt. Cer- *Sap. 6.*
tè quantò maior eſt excellentia, tantò grauior eſt ruina. Nam omne animi viti- *Iuuenalis.*
um tantò conſpectius in ſe Crimen habet, quantò qui peccat maior habetur.

Ait ergo Chriſtus: Vos eſtis ſal terræ. Inter virtutes & dona duo quaſi præcipua *Duo præci-*
ſunt nobis principaliter neceſſaria, videlicet charitas & ſapientia. Charitas ad *puè neceſſa*
informationem honeſtæ vitæ, ſapientia verò ad eruditionem veræ doctrinæ. *ria prælato*
Nã qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. Cœpit enim *Matt. 5.*
Ieſus facere & docere, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. *Acto 1.*
Qui peccatum non fecit, vt ſit nobis honeſtas in vita, nec inuentus eſt dolus in *1. Pet. 2.*
ore eius, vt ſit veritas in doctrina. Vnde à veſte pontificali dependebant mala *Exod. 28.*
granata, cum tintinnabulis aureis: ne ſine illis ingrediens ſanctuarium morere-
tur. Sunt enim multi, de quorum numero vtinam ipſe non ſim, qui dicunt, &
non faciunt. Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt humeris ho- *Matt. 23.*
minum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Sed dicitur tali: Medice, cura te- *Luc. 4.*
ipſum. Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc eijcies feſtucam de *Matt. 7.*
oculo fratris tui. Qui prædicas non furandũ, furaris? qui prædicas non mœchan *Rom. 2.*
dum, mœcharis? Hæc duo, videlicet charitas & ſapientia, commendãtur in ſale:
quod conficitur ex duobus, calore videlicet, & humore: quoniam humor calo-
re denſatur vt fiat ſal. Per calorẽ enim charitas deſignatur, de qua dominus ait:
Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt ardeat? Aquæ multæ nõ poſ- *Luc. 12.*
ſunt extinguere charitatem. Per humorem autem intelligitur ſapientia, de qua *Cant. 8.*
Salomon ait: Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens inundans eſt fons ſapi *Prouer. 18.*
entiæ. Pontifex ergo debet eſſe ſal terræ, vt informet populũ exemplo vitæ per
charitatem, & inſtruat verbo doctrinæ per ſapientiam.

Sal principaliter tria facit, cibos condit, carnes ſiccat, terram ſterilem reddit. *Effectus ſa-*
Ad primum ſpectat, quod beatus Iob ait: Nunquid comedi poteſt inſulſum, *lis tres.*
quod non eſt ſale conditum? Ad ſecundum pertinet, quod de piſce dicitur in To *Iob 6.*
bia: Salierunt carnes eius. Ad tertium verò reſpicit, quod inquit Pſalmiſta: Po- *Tob. 6.*
ſuit terram fructiferam in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea. Talis de- *Pſal. 106.*
bet eſſe ſal in prælato, vt cibos condiat, carnes ſiccet, & terram ſterilem reddat.
Vt condat cibum doctrinæ, de qua Veritas ait: Quis putas eſt fidelis ſeruus & pru *Matt. 24.*
dens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det illi cibum in tem-
pore. Vt ſiccet carnem concupiſcentiæ, de qua dicit Apoſtolus: Caro concupi- *Gal. 5.*
ſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Vt terram nequitiæ reddat

Geneſ. 3. ſterilem, de qua dicit dominus ad Adam: Maledicta terra in opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi. Inſulſus eſt cibus doctrinæ, qui non fuerit ſapientiæ ſale conditus, illius vtique ſapientiæ, de qua dicit Apoſtolus: Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia. Vnde nō bene ſapit vlla doctrina, quæ Chriſtū non reſonat, qui eſt animæ ſapor & ſuauitas & dulcedo. Sit, inquit Apoſtolus, ſermo veſter ſale conditus. Inſipidus enim eſt ſermo, qui ſale ſapientiæ ſpiritualis nō conditur.
1. Cor. 1.
Col. 4.

4. Reg. 2. Vnde cum filij Prophetarū dixiſſent ad Helizeū: Ecce, habitatio ciuitatis huius eſt optima, ſed aquæ peſſimæ, ſed & terra ſterilis, ait illis: Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud ſal. Et ait: Hæc dicit dominus: Sanaui aquas has, & non erit in eis vltra mors, neque ſterilitas. Helizeus Chriſtus, ciuitas lex, aqua litera, ſal ſapientia, vas prædicator, terra ſynagoga. Habitatio ergo ciuitatis huius eſt optima, quia ſecundum Apoſtolum: Lex ſancta & mandatum ſanctū: ſed aqua peſſima eſt, quia litera occidit, ſpiritus autē viuificat: & ideo terra ſterilis eſt, id eſt, ſynagoga infructuoſa: quia lex ad perfectum neminem adduxit. Vas nouum eſt Euangelij prædicator, qualis fuit Apoſtolus Paulus, de quo dominus ait: Vas electionis erit mihi iſte. Qui dicitur vas nouum, propter nouam doctrinam, de qua veritas ait: Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres. In hoc vaſe mittitur ſal, de quo dominus inquit Apoſtolis: Habete ſalem in vobis, & pacem habete inter vos. Ex hoc vaſe nouo mittit Helizeus ſalem in fontem, vt ſanet aquas, ne ſit in eis vltra mors neque ſterilitas: quoniam Chriſtus per Euangelium prædicatores mittit in occidentem literam: quia ſpiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Sic ad nuptias aquam conuertit in vinum, & velamen tollit de facie Moyſi, vt reuelata facie gloriam domini contempletur. Debet enim prælatus non ſolum cibos condire, ſed & carnes ſiccare: vt caſtiget corpus ſuum, & in ſeruitutem redigat, ne fortè, cū alijs prædicauerit, ipſe reprobus fiat: quia niſi fluxus carnalis concupiſcentiæ deſiccetur, profectò carnalis homo tanquam iumentum in ſtercore cōputreſcit, & quaſi quatriduanus fœtet in monumento. Propterea Pſalmiſta dicebat: Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui. Optimus clauus eſt timor, qui carnem cruci affigit. Iuxta quod legitur: Crucifixerunt membra ſua cum vitijs & concupiſcentijs: quia timor domini peccatum expellit. De quo rurſus dicitur per Prophetam: A timore tuo, domine, concepimus & peperimus ſpiritum ſalutis. Legitur etiam quod reges victores, vrbes deſtructas ſalibus ſeminabant, ne quod in eis germen vlterius oriretur. Reges victores, ſunt ſancti prædicatores, de quibus inquit Apoſtolus: Sancti per fidem vicerunt regna. Vrbes deſtructæ, ſunt gentes ad fidē conuerſæ, à quibus regnum diaboli eſt deſtructum, de qua deſtructione dominus loquitur per Prophetam: Conſtitui te ſuper gentes & ſuper regna, vt euellas & deſtruas & diſſipes & diſperdas. Has igitur vrbes deſtructas debemus ſale ſeminare, ne quid in eis germen vlterius oriatur, ne de cætero germinet ſpinas & tribulos vitiorum. Hinc ergo dominus in lege præcepit: In omni ſacrificio ſal offeres, id eſt, in omni quod dices aut facies, adhibe ſapientiam, ne quid offeras domino inſipidum vel inſulſum.
Rom. 7.
2. Cor. 3.
Acto. 9.
Matt. 9.
Mar. 9.
Ioan. 2.
1. Cor. 9.
Pſal. 118.
Gal. 5.
Eccle. 1.
Eſa. 26.
Heb. 11.
Hier. 1.
Leuit. 2.

Luc. 14. Quod ſi ſal euanuerit, In quo ſalietur? Duplex eſt vanitas: vna naturæ, quæ eſt mutabilitas conditionis, altera culpæ, quæ eſt vitium & peccatum. De prima dicit Apoſtolus: Vanitati ſubiecta eſt creatura non volens. Et, Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, inquit Eccleſiaſtes. Item Pſalmiſt. Vniuerſa vanitas omnis homo viuens. De ſecunda dicitur ab eodem: Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendaciū? Et iterum: Mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum. Item, Quia defecerunt in vanitate dies eorū, & anni eorum cum feſtinatione. Primā vanitatē nullus euadit, iuxta quod de beato Iob legitur: Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Qui quaſi flos egreditur & cōteritur, & fugit velut vmbra. Ad ſecundam verò vanitatem pertinet, quod dominus ait: Si ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ac ſi diceret: Si prælatus fuerit diſſolutus in vitium, à quo populus inſtruetur?
Vanitas duplex
Rom. 8.
Eccleſ. 1.
Pſal. 38.
Pſal. 4.
Pſal. 61.
Pſal. 77.
Iob. 14.
Luc. 14.

Porrò, quidam euaneſcunt in corde, quidam in ore, quidā in opere. In corde, qui

qui malè credunt;in ore,qui malè docent; in opere,qui malè viuũt. De primis
dicit Apoſtolns:Euanuerũt in cogitationibus ſuis,&obſcuratũ eſt inſipiens cor *Rom.1.*
corum. De ſecundis dicit Pſal. Vana locuti ſunt vnuſquiſq; ad proximũ ſunm,
labia doloſa in corde,& in corde locuti ſunt mala. De tertijs verò Salomon ait: *Pſal.11.*
Vidi cuncta quæ fiũt ſub ſole,& ecce vniuerſa vanitas:quia peruerſi difficile cor *Eccleſ.1.*
riguntur,& ſtultorum infinitus eſt numerus.

Quidam autem euaneſcũt ſolummodo ad humorem,quidam ſolnmmodo
ad calorem,alij ad calorem pariter & humorem. Ad calorem euaueſcunt,qui
diſſoluuntur per ſpirituales cupiditates,vt per iram,vel per inuidiã. De quibus
legitur:Exarſerunt in concupiſcentijs ſuis, inflammati à gehenna. Ad humo-
rem euaneſcnnt,qui diſſoluuntur per carnales concupiſcentias,vt per gulam &
per luxuriam. De quibus legitur: Behemoth dormit in locis humentibus, fidu- *Iob. 40.*
ciam habens,quod influat Iordanis in os eius. Ad calorem pariter & humorẽ
euaneſcunt,qui ſimul & per ſpirituales cupiditates,& per carnales concupiſcen
tias diſſoluuntur. De quibus,vt pœna ſit ſimilis culpæ, dicit ſcriptura: De aquis *Iob 24.*
niuium tranſibunt ad calorem nimium. De illis dicit Dauid: Super eos cecidit *Pſal.57.*
ignis,& non viderunt ſolem. De iſtis inquit Iacob : Effuſus es ſicut aqua, non *Gen 49.*
creſcas:quoniam aſcendiſti cubile patris tui. Si taliter euanuerit ſal in prælato,
in quo populus ſalietur? Quaſi dicat,in nullo. Quia iuxta teſtimonium legis di- *Leuit.4.*
uinæ,ſi ſacerdos,qui eſt vnctus,peccauerit,facit delinquere populum. Peccatum
ergo prælati & alijs damnoſum,& ſibi eſt periculoſum. Damnoſum alijs: quia
ſi ſal euanuerit,in quo ſalietur? Periculoſum ſibi:quoniam ad nihilum valet vl
tra,niſi vt mittatur foras, id eſt,ab officio deponatur:& conculcetur ab homi-
nibus,id eſt,à populo contemnatur. Vel mittatur foras,& conculcetur ab homi
nibus,id eſt,vt excommunicetnr & euitetur. Vel mittatur foras: quia peccauit
in ſe. Et conculcetur ab hominibus:quia peccauit in proximũ. Qualiter ergo de
quolibet alio prælato poſſit intelligi,ſatis apparet: ſed qualiter intelligi debeat
de Romano pontifice,non eſt adeò manifeſtum. Seruus enim,ſecundũ Apoſto- *Rom.14.*
lum,ſuo domino ſtat aut cadit. Propter quod idẽ Apoſtolus ait: Tu quis es,qui *Ibidem.*
iudicas alienum ſeruum? Vnde cum Romanus pontifex non habeat alium do-
minum niſi Deum,quantumlibet euaneſcat,quis poteſt eum foras mittere, aut
pedibus conculcare? cum illi dicatur,Collige cauſam tuam in ſinum tuum? Ve
rum non fruſtra ſibi blandiatur de poteſtate,neq; de ſublimitate vel honore te-
merè glorietur:quia quantò minus iudicatur ab homine, tãtò magis iudicatur
à Deo. Minus dico:quia poteſt ab hominibus iudicari, vel potius iudicatus oſtẽ-
di,ſi videlicet euaneſcat in hæreſim:quoniã qui non credit,iam iudicatus eſt. In *Ioan. 3.*
hoc ſiquidẽ caſu debet intelligi de illo:Quod ſi ſal euanuerit,ad nihilũ valet vl-
tra,niſi vt mittatur foras,& conculcetur ab hominibus. Quid eſt aũt quod dicit:
Ad nihilũ valet vltra? Nónne quacunq; hora peccator conuerſus fuerit & inge- *Ezech. 18.*
muerit,vita viuet & nõ morietur,ait dominus? Nónne paſtor dimiſſis nonagin *Luc.15.*
ta nouẽ ouibus in deſerto,venit quærere centeſimam quæ perierat,& inuentam
humeris reportauit? Nónne mulier accendit lucernam & domum euertit, vt
dragmam perditam inueniret? Et ad vtramque parabolam dominus intulit:
Quia maius gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente,
quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis,qui pœnitẽtia non indigent. Nónne Da- *2. Reg. 11.*
uid euanuit, cum adulterium & homicidium perpetrauit? & tamen non eſt fo-
ras eiectus,nec ab hominibus conculcatus,ſed peccato dimiſſo remanſit in re-
gno. Nónne Petrus euanuit,qui tertio Chriſtũ negauit? & tamẽ nõ ſolum apo- *Mat.26.*
ſtolatum nõ perdidit,ſed etiam principatum accepit. Quid eſt ergo quod dicit:
Quod ſi ſal euanuerit,ad nihilum valet vltra,niſi vt mittatur foras,& conculce
tur ab hominibus? Verũ aliud eſt euaneſcere in agendis,& aliud eſt euaneſcere in
credendis. Qui euaneſcit in opere,dummodo non euaneſcit in fide,ſi pœnitue-
rit,ſemper reparatur ad gratiam,& ſæpè reſtauratur ad gradũ. Qui autem euane-
ſcit in fide,vt fiat hæreticus aut apoſtata,reparari quidem poteſt ad gratiam,ſed
difficile reſtauratur ad gradum:quia remanet cicatrix ex huiuſmodi lepra con-
tracta, Petrus enim nõ corde,ſed ore negauit. Ne autẽ euaneſcat ſal in me quod

damnoſum nimis & periculoſum exiſteret, vos fratres & filij apud miſericor-
diſſimum patrem pijs precibus imploretis, vt ipſe, qui beato Petro prædixit, Ego
Luc 22. pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, cõfirma
fratres tuos; in me ſucceſſore ſuo immerito & indigno fidem illam confirmet,
quæ per dilectionem operatur, ad gloriam nominis ſui, ad ſalutem animæ
meæ, ad profectũ vniuerſalis eccleſiæ, Ieſus Chiſtus dominus noſter, qui eſt ſu-
per omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

SERMONVM DE TEMPORE ET DE Sanctis D. Innocentij III. finis.

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. DE ELEEMOSYNA LIBELLVS PIISSIMVS.

Eleemoſynæ encomium, quid ſit, & de eius fructu multiplici.

CAPVT I.

Luc. 11. DAte eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.

NEMO dignius poſſet eleemoſynam cõmendare, quàm ipſa
Veritas commendauit, quę per eleemoſynam aſſerit vniuer-
ſa mundari. Vnde bene congruit nomen effectui, & interpre
Eleemoſyna quid. tatio veritatis. Nã eleemoſyna dicitur ab elimino, vel ab eli,
quod eſt Deus, & moys, quod eſt aqua: quia Deus per eleemo-
ſynam maculas peccatorum eliminat, & ſordes abluit vitio-
rum. Eleemoſyna quidem eſt, indigenti pietatis intuitu ſub-
uenire. Cuius quantus ſit fructus, ſcriptura ſacra demonſtrat.
Eleemoſynæ fructus multiplex. Nã eleemoſyna mundat, eleemoſyna liberat, eleemoſyna redimit, eleemoſyna
ꝓtegit, eleemoſyna poſtulat, eleemoſyna impetrat, eleemoſyna ꝑficit, elemoſy
na benedicit, eleemoſyna iuſtificat, eleemoſyna reſuſcitat, eleemoſyna ſaluat.
Audi de ſingulis exempla per ordinem, & ordinatè ad exempla per ſin-
I. gula, vt fructum eleemoſynæ conſequaris. Date, inquit dominus, eleemo-
Luc. 11. ſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Ecce qualiter eleemoſyna mun-
II. dat. Raphael angelus ad Tobiam: Bona eſt, inquit, oratio cum ieiunio &
Tob 12. eleemoſyna, magis quàm theſauros auri recondere: quoniam eleemoſyna à
morte liberat. Et ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam.
III. Ecce qualiter eleemoſyna liberat. Daniel autem dixit ad Nabuchodonoſor:
Dan. 4. Placeat tibi conſilium meum rex, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniqui-
IIII. tates tuas miſericordijs pauperum: forſitan ignoſcet Deus delictis tuis. Tobias
Tob. 1. verò, quia pergens per omnem cognationem ſuã, diuidebat vnicuiq; prout po-
terat de facultatibus ſuis, eſurientes alebat, nudisq; veſtimẽta præbebat, & mor-
tuis ſepulturã ſolicitus impendebat, cũ rex iuſſiſſet illum occidi, fugiens nudus
V. latuit, quia multi diligebant eum. Ecce qualiter eleemoſyna protegit. Abſcon
Eccle. 29. de, inquit, eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orabit pro te: quia ignem ar-
Eccleſ. 3. dentem aqua extinguit, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Ecce qualiter eleemoſy-
VI. na poſtulat. Cornelius autem centurio, vir religioſus & timens Deum, faci-
Act. 10. ens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper, vidit in viſu mani-
feſtè

feſtè angelum Dei dicentem ſibi: Orationes tuę, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt
in memoriam in cōſpectum Dei. Ecce qualiter eleemoſyna impetrat. Dominus VII.
quoque dicit: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperi- Matt. 19.
bus, & habebis theſaurum multum in cœlis. Ecce quomodo eleemoſyna perfi-
cit. Anno tertio, dicit dominus, ſeparabis aliam decimam ex omnibus quæ na- VIII.
ſcuntur tibi eo tempore, & repones intra ianuas tuas, venietque leuites, qui aliā Deut. 14.
nō habet poſſeſſionem tecū, & peregrinus & pupillus ac vidua, qui intra portas
ſunt, & comedent & ſaturabuntur, vt benedicat tibi dominus Deus tuus in cun
ctis operibus manuum tuarum quę feceris. Ecce qualiter eleemoſyna benedicit.
Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi: cornu eius ex- IX.
altabitur in gloria. Ecce qualiter eleemoſyna iuſtificat. Cum Tabitha, quæ ple- Pſal. 111.
na erat bonis operibus & eleemoſynis, obijſſet, circumſteterunt Petrum omnes X.
viduę flentes, & oſtendentes tunicas & veſtes, quas faciebat eis: qui ponens genua Acto. 9.
orauit & dixit: Tabitha, ſurge. At illa aperuit oculos, & viſo Petro reſedit. Ecce
qualiter eleemoſyna reſuſcitat. Stans autem Zachæus dixit ad dominum: Ecce XI.
dimidium bonorū, domine, do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui, red- Luc. 19.
do quadruplum. Ait Ieſus ad eum: Quia ſalus domui huic facta eſt, eò quòd &
ipſe filius ſit Abrahæ. Venit enim filius hominis quærere & ſaluare quod perie-
rat. Ecce qualiter eleemoſyna ſaluat.

Effectus eleemoſynæ multiplices ex ſacræ ſcripturæ teſtimonijs multifariam probari.

CAPVT II.

SVnt quoq; & alij plures eleemoſynarum effectus, quos ex ſubiectis te
ſtimonijs poteris cognoſcere. Quid ergo ſolicitus quæris, cur anxius
inueſtigas, quid faciendo promerearis vitam æternam? Dominus in
iudicio pietatis opera cōmendauit, pro quibus ipſe miſericordibus
regnū largietur æternum. Venite, inquit, benedicti patris mei, poſ- Matt. 25.
ſidete regnum paratum vobis à conſtitutione mundi: Eſuriui enim, & dedi-
ſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis
me: nudus, & cooperuiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere, & veniſtis
ad me. Amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni de minimis his fratribus meis,
mihi feciſtis. Beati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequen
tur: nam in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Diues ille, qui indue- Matt. 5.
batur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, quia non eſt miſer- Matt. 7.
tus mendico nomine Lazaro, qui iacebat ad ianuam vlceribus plenus, cupi- Luc. 16.
ens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat, mor-
tuus eſt, & ſepultus in inferno. Vnde cum ipſe poſt mortem miſericordiam im-
ploraſſet: Pater, inquiens, Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intin-
gat extremū digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in
hac flamma: miſericordiam obtinere non potuit, quoniam ante mortem mi-
ſericordiam noluit exhibere. Propter quod Abraham illi reſpondit: Fili, recor-
dare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autē hic cō-
ſolatur, tu verò cruciaris. Et in his omnibus, inter nos & vos chaos magnum fir-
matum eſt. Seruus ille, qui noluit miſereri conſeruo ſuo, ſicut dominus fuerat Matt. 18.
illi miſertus, traditus eſt tortoribus, quoadusque debitum redderet vniuer-
ſum. Sed & diuiti illi, qui cogitabat ampliare horrea, & illic vberes fructus con- Luc. 12.
gregare, dominus ait: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem
paraſti cuius erunt? Sic eſt qui theſaurizat ſibi, & non eſt diues in Deum. Pro-
pterea dominus præcepit: Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Facite Ibidem.
vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurū non deficiētem in cœlis. Et alibi: Luc. 16.
Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos
in æterna tabernacula. Idem in lege mandauit: Si vnus de fratribus tuis, qui
morantur intra portas ciuitatis tuæ, in terra quam dominus Deus tuus datu- Deut. 15.

rus eſt tibi,ad paupertatem venerit,non obdurabis cor tuum,nec contrahes ma
Ibidem. num,ſed aperies eam pauperi.Item:Non deerunt pauperes in terra habitationis
tuæ.Idcirco præcipio tibi,vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi,qui te-
1. Ioan. 3. cum verſatur in terra.Nam iuxta Ioannis Apoſtoli teſtimonium,qui habuerit
ſubſtantiam huius mundi , & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere,&
clauſerit viſcera ſua ab eo,quomodo charitas Dei manet in eo? Huius manda-
Iob 29. ti memor erat,qui executor, beatus Iob,dicens: Oculus fui cæco,& pes clau-
do:pater eram pauperum, & mœrentium conſolator.Si negaui,quod volebāt,
Iob 31. pauperibus,& oculos viduæ expectare feci.Si comedi buccellam meam ſolus,
& non comedit pupillus ex ea? Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio,
& de vtero matris meæ ingreſſa eſt mecum. Si deſpexi prætereuntem,eò quòd
non habuerit indumentum,& abſque operimento pauperem? Si non benedi-
Eſai 58. xerunt mihi latera eius,& de velleribus ouium mearum calefactus eſt? &c. Hinc
ait dominus per Prophetam:Frange eſurienti panē tuū,& egenos vagosq́; induc
in domum tuam.Cum videris nudum,operi eum,& carnem tuam ne deſpexe-
Ibidem. ris.Audiſti præceptum ad meritum,audi promiſſum ad prēmiū:Tunc erumpet
quaſi mane lumen tuum,& ſalus tua corā te orietur,& anteibit faciem tuam iu-
ſtitia tua,& gloria domini colliget te.Tūc inuocabis,& dominus exaudiet cla-
Ibidem mabis,& dicet,Ecce adſum.Item cum effuderis eſurienti animā tuā,& animam
afflictam repleueris,orietur in tenebris lux tua,& tenebræ tuæ erunt ſicut meri-
3. Reg. 17. dies,& requiem dabit tibi dominus tuus ſemper, &c. Commendatur vidua
Sareptana,pro eo quod pauit Heliā.Et ex illa die hydria farinæ non defecit,& le-
chitus olei non eſt imminutus,vſque in diem qua dedit dominus pluuiā ſuper
1. Reg. 18. terram. Commendatur Abdias , qui centum prophetas quinquagenarios &
quinquagenos abſcondit & pauit.Vnde liberatus ab igne,donari meruit ſpiri-
Gen. 18. tu Prophetiæ.Commendatur hoſpitalitas in Abraham,& Loth,qui etiam an-
Ioan. 12. gelos hoſpitio receperunt.Commendatur in Maria & Martha,quæ ante ſex di-
Luc 24. es Paſchæ fecerunt cœnam Ieſu.Commendatur in duobus diſcipulis euntibus
1. Cor. 16. in Emaus,qui in fractione panis dominum cognouerunt. Paulus Apoſtolus
collectas faciebat in gentibus,vt eas mitteret ſanctis in Hieruſalē.Attende quod
Pauperes dominus nō tam fecit diuites propter pauperes,quàm pauperes propter diuites:
quantum quia plus proficit pauper diuiti,ꝙ diues pauperi. Diues enim dat pauperi elee-
proficiant moſynā temporalem,pauper aūt retribuit diuiti mercedē æternam. Vnde Salo-
diuitibus. mō:Fœneratur domino,qui miſeretur pauperi:& viciſſitudinē reddet ei.Et ali⁹
Prouer. 19. item Sapiens:Eleemoſyna viri,quaſi ſacculus cū ipſo,& gratiam hominis quaſi
Eccle. 17. pupillā conſeruabit,& poſtea reſurget & retribuet illis retributionem,vnicui-
que in caput illorū,ſuper ſcutum poteſtatis & ſuper lanceā aduerſus inimicum
tuum pugnabit.Attende quoque,quod in cæteris rebus,quæ charius diligitur,
diligentius cuſtoditur:Qui verò plus diligit eleemoſynam,eam amplius elargi
tur.Tale quidem eſt debitum charitatis,quod quātò plus ſoluitur,tantò magis
debetur.Porrò cum eleemoſynam das in terra,reponis illam in cœlo:& cum e-
leemoſynā alteri tribuis,eam tibi cuſtodis.Vnde per eleemoſynam ſic alij præ-
ſtas ſubſidium,quod tibi comparas meritum:ſic ſubuenis alteri,quod proficis
1. Tim. 6. tibi.Nihil de rebus temporalibus vniuerſis tecum ex hac vita portabis,præter
eleemoſynam ſolam,quam per manus pauperum præmittis in cœlum.Nihil e-
nim,vt dicit Apoſtolus,intulimus in hunc mundū,haud dubiū,quia nec aufer-
Iob. 1. re quid poſſumus.Nudus,ait alius,egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus re-
Matt. 6. uertar illuc.Cum aūt pauperibus erogas,theſaurizas in cœlis teſte Veritate,quæ
dicit:Theſaurizate vobis theſauros in cœlis,vbi fures nec effodiūt,nec furātur,
vbi nec erugo,nec tinea demolitur.Quid ergo gratius,aut quid charius eleemo-
ſyna,quæ non deſerit dātem,cum cætera deſerant retinentem? In illo cui datur,
ſitim extinguit,famem expellit,nuditatem operit. In eo verò qui dat, reatum
extinguit,culpam expellit,operitque peccatum.O quàm digna recompenſatio,
vt pro eo , quod eleemoſyna nuditatem corporis tegit in alio , iniquitatem
Pſal. 31. mentis tegat in te.Beati enim,quorum remiſſæ ſunt iniquitates,& quorum te-
cta ſunt peccata.

Elee-

Eleemoſynam in peccatis factam non valere ad meritum, nec ſuum effectum ſortiri, eſſe tamen præparatoriam ad gratiam Dei conſequendam.

CAPVT III.

VErùm, ſi tantæ virtutis eſt eleemoſyna, vel potius tanta eſt eleemo-
ſynæ virtus, faciant igitur homines quæcunque libuerint, & eleemo
ſynis duntaxat inſiſtant, ſecuri de veritate qua dicit: Date eleemoſy- *Luc. 11.*
nam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Nunquid ergo facientibus e-
leemoſynas omnia munda ſunt, ebrioſis, adulteris, homicidis, cæ-
terisque vitiorum ſordibus Inuolutis? Licenter ergo ſuas exerceant turpitudi-
nes, & peragant voluptates, ſi eleemoſyna ſufficit ad redimenda peccata, ſi ſuffi-
cit ad emundanda delicta? Abſit omnino: quia teſte ſcriptura, quicquid immun
dus tetigerit, immundum erit. Nam & cum ſapiens præmiſiſſet, Exorare, & face- *Leuit. 15.*
re eleemoſynam ne deſpiclas, ſtatim adiunxit: Ne dicas in multitudine munerũ *Eccleſ. 7.*
meorum reſpiciet Deus, & offerẽte me Deo altiſſimo ſuſcipiet munera mea. Nõ
enim offerentes à muneribus placent, ſed munera ab offerentibus. Vnde legi-
tur, quod reſpexit Deus ad Abel & ad munera eius. Prius dixit, Ad Abel, & po- *Gen 4.*
ſtea dixit, Ad munera: quia Deus magis attendit modum In facto, quàm factum
in modo, id eſt, quomodo aliquid fiat, quàm quid aliquomodo fiat. Attẽde pru-
denter quod dicit Apoſtolus: Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pau- *Rom. 13.*
perum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Vera igitur eleemo- *Eleemoſy-*
ſyna de vera charitate procedit. Nam ſecundum charitatis mandatum hoc eſt: *na vera*
Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ad quod pertinet illud: Quæcunq; vul- *qua ſit.*
tis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Sicut ergo volumus nobis ab alijs *Matth. 22.*
in noſtris neceſſitatibus ſubueniri: ſic & nos debemus alijs in ſuis neceſſitatibus *Matt. 7.*
ſubuenire, vt ſicut nos, ita proximos diligamus. Niſi enim ramus eleemoſynæ
de charitatis radice procedat, non habet pinguedinẽ vel humorem, vt ſuauem
vel maturum fructum producat. Nam vera eleemoſyna, fructus eſt charitatis. *1. Pet. 4.*
Charitas autem operit multitudinem peccatorum. De qua Veritas ait: Dimiſſa *Luc. 7.*
ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Eleemoſyna quæ de charitate
procedit, ipſa profectò mundat à vitijs, & redimit à peccatis.

Sed fortè oppones, quod Cornelius centurio nondum fidem mediatoris ha- *Rom. 1.*
bebat, ſine qua iuſtus eſſe non poterat, quia iuſtus ex fide viuit: nec ſine fide pote- *Heb. 11.*
rat charitatem habere, cum ſine fide impoſſibile ſit placere Deo: fide, inquam,
mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti. Nam qui præibant & qui ſequebãtur, *Matth. 18.*
clamabant, dicẽtes: Oſanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine domi-
ni. Qui tamen Cornelius per eleemoſynas meruit, & ad ſacramentum fidei &
ad fidem ſacramenti venire, quemadmodum angelus ei dixit: Orationes tuæ & *Act. 10.*
eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei. Ideoq; præcepit
vt accerſeret Simonem Petrum, qui veniens iuſſus in ſpiritu, catechizauit eum
& baptizauit. Præterea, cum Nabuchodonoſor eſſet iniquus, fruſtra dediſſet ei
conſilium Daniel, vt peccata ſua redimeret eleemoſynis, niſi per eleemoſynas *Dan. 4.*
poſſet à ſuis iniquitatibus liberari. Item cum iuxta Raphaëlis angeli teſtimoniũ *Tob. 12.*
eleemoſyna tãtæ ſit efficaciȩ, vt à morte liberet & purget peccata, nec hoc de tem
porali morte poſſit intelligi, cum omnes omninò neceſſitati moriendi ſimus
addicti, ex quo primus homo pœnam comminationis illius incurrit: Quacun- *Gen. 2.*
que die comederis, morte morieris. Nã & proprio filio ſuo nõ pepercit Deus, ſed *Rom. 8.*
pro omnib⁹ tradidit illũ, haud dubiũ quin ad mortem. Quia fact⁹ eſt pro nobis *Phil. 2.*
obediẽs vſq; ad mortem, mortem aũt crucis. Reſtat igitur vt illud angelicum de
morte intelligatur æterna: ſiue culpæ, quæ pręcedit vt cauſa: ſiue gehennæ, quæ
ſuccedit vt pœna. Sic ergo eleemoſyna liberat hominẽ à morte animæ, qualicũ-
que duntaxat ſano accipias intellectu. Non autem ab ea morte, quæ animæ non
debetur, cum hoc non ſit magnæ virtutis, neq; potentis efficaciæ. Liberat igitur
hominẽ à morte, quȩ animȩ debetur. Porrò mors animæ nõ debetur, niſi tantũ
iniquis, qui mortalib⁹ ſunt irretiti peccatis. Tales ergo per eleemoſynas à morte

animæ

animæ liberantur. Ab his autem quæſtionum anguſtijs, illa poteſt te diſtinctio liberare, quod ſicut quædam præparatoria ſunt ad culpam, ita quædam præparatoria ſunt ad gratiam. Præcedit enim in homine iuſto quædam maligna ſuggeſtio, & ſuccedit quædam improba delectatio: quæ licet nondum ſit mortalis, ſed venalis, debilitat tamen animum & præparat conſenſum, qui cum accedit, facit hominem peccare mortaliter, cum & ipſe ſit mortale peccatum. In his enim quotidie ſecundum ſpiritum renouamur, quæ ſemel ad literam in primo homine præceſſerunt. Serpens enim, id eſt, concupiſcentia ſuggerit originaliter. Mulier, id eſt, delectatio comedit venialiter. Vir, id eſt, ratio cōſentit mortaliter. Sic & in homine impio quædam præparatoria præcedunt ad gratiā, quæ mollificant animum, ſicut ignis ceram, vt imaginem ſigilli, hoc eſt, ſimilitudinem Dei per impreſſionem gratiæ ſuperuenientis accipiat. Propter quod legitur: Interim fac quicquid boni potes, vt Deus cor tuum illuſtret ad pœnitentiā.

Præparatoria ad gratiam.

1. Ioan. 4. Talis enim timor ſeruilis, de quo licet dicatur, quod timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem, dicitur tamen de ipſo, quia timor

Eccle. 1. domini peccatum expellit, & qui ſine timore eſt, iuſtificari non poteſt. Cum er-

Prouer. 1. go timor domini ſit initium ſapientiæ, profectò præparatorius eſt ad gratiam, & ipſe ſicut ſeta filum, charitatem præuius introducit, quemadmodum di-

Eſai. 26. citur per Prophetam: A timore tuo concepimus & peperimus ſpiritum ſalutis. Sic eleemoſyna præter charitatem, vel potius ante charitatem donata, proficit quidem, etſi non ſufficit: præparatoria, licet nō promeritoria gratię, vel ſalutis, per quam tamen peruenitur ad gratiam & ſalutē. Reddit enim hominem habilem, reddit aptum, reddit idoneum, velut ſitientem, velut anhelantem, velut appropinquantem ad fontem gratiæ ſalutaris: per quem liberatur à morte, mundatur à culpa, redimitur à peccato.

Eleemoſynam ieiunio & oratione eſſe meliorem, nec quenquam ab ea excuſari.

CAPVT IIII.

BOnum eſt ieiunium, ſed melior eſt eleemoſyna, quia quod ieiuniū ſubtrahit, eleemoſyna tribuit. Alioquin quod ieiunium ſubtrahit voluptati, reponit cupiditati. Qui verò dat eleemoſynam, quodcūque ſibi ſubducit, alijs totum impēdit. Per ieiunium enim affligitur caro propria, per eleemoſynam verò reficitur aliena. Illud præſtat eſuriem, iſta verò ſatietatem procurat. Rurſum, bonū eſt orare, ſed melius erogare: quoniam eleemoſyna agit vtrumque, deſcendens ad proximum, & aſcen-

Eccleſ. 29. dens ad Deum. Audi ſuper hoc ſententiam Sapientis: Conclude eleemoſynam, inquit, in corde pauperis, & ipſa pro te orabit ad dominum. Non enim deſiſtit orare, qui non deſinit benè agere, cum melius ſit orare opere, quàm ſermone. Sed dices: Ego ſum pauper, egenus, & inops, non habeo panem, non habeo veſtē, non habeo ſtipem, vt quicquam valeam erogare. Verùm attende quod apud Deum ſufficit bona voluntas, vbi deeſt opportuna facultas. Nec tam attendit in munere quantitatem, quàm deuotionem in opere: penſans magis ex quanto,

Mar. 12. quàm quantum. Reſpiciens enim Ieſus, vidit eos qui mittebant munera ſua in gazophylacium diuites. Vidit autem quandam viduam paupereulam mittentem æra minuta duo, & dixit: Amē dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quàm omnes miſit. Nam hi omnes ex abundanti ſibi miſerūt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deeſt illi, omnem victum ſuum, quem habuit, miſit. Hinc alibi

Matth. 10. dominus ait: Quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedē ſuā.

Vnde Tobias Quomodo poteris, eſto miſericors. Si multum tibi eſt, abundan-

Tob 4. ter tribue: ſi exiguum, etiam exiguum illud libenter impartiri ſtude. Præmium enim bonū tibi theſaurizas in die neceſſitatis. Quoniam eleemoſyna ab omni

Ibidem. peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam: non ergo ſe paupertas excuſet, quia ſufficit vt voluntas ſit diues, vbi facultas eſt pauper.

Elee-

Eleemoſyna facienda quiſnam debeat eſſe ordo, modus, cauſa & finis.

CAPVT V.

REſtat modo vt circa eleemoſynam quatuor diligenter attendas, videlicet cauſam, & finem, modum, & ordinem. Cauſam, vt fiat ex charitate. Finem, vt fiat propter beatitudinem. Modum, vt fiat ex hilaritate. Ordinem, vt fiat ſecundum regulam.

Ex charitate quidem dãda eſt eleemoſyna: quia ſicut arbor ad fru-
ctum, ita charitas ſe habet ad eleemoſynam. Non enim poteſt arbor bona fru- *Matt. 7.*
ctus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Propterea dicit Apo- *1. Cor. 13.*
ſtolus: Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, charitatem aũt
non habeam, nihil mihi prodeſt. Non ergo ſe quiſquam fruſtra decipiat, vt æſti-
met eleemoſynam ſine charitate ſibi poſſe ſufficere ad ſalutem. Licet ad tria va-
leat eleemoſyna extra charitatem diſtributa. Vel ad habilitatem ſuſcipiẽdi gra-
tiam, vel ad mitigationem æternæ pœnæ, vel ad obtinendum bonum aliquod
temporale. Cum ergo quis erogat eleemoſynam, debet eam propter æternam
beatitudinem erogare, non propter fauorem mundanum, vel propter huma-
nam retributionem. Vnde Veritas inquit in Euangelio: Cum facis elee-
moſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis *Matth. 6.*
& vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mer-
cedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid fa-
ciat dextra tua: vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & pater tuus, qui videt in ab-
ſcondito, reddet tibi. Non eſt cõtrarium quod dominus alibi ait: Luceat lux ve- *Matt. 5.*
ſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrẽ veſtrũ,
qui in cœlis eſt. Primò, quia & intentio poteſt exiſtere in abſcondito, & operatio
in aperto: vt propter intentionẽ abſconditam, neſciat ſiniſtra quid faciat dextra.
Et propter operationem apertam, videntes opera bona glorificent patrem. Se-
cundò, quia nemo debet facere opus bonum, vt ipſe glorificetur ab hominibus,
ſed vt homines glorificẽt Deum. Vnde primũ prohibetur, ſecundũ præcipitur.
Rurſus alibi Veritas ait: Cum facies prandiũ aut cœnã, noli vocare amicos tuos *Luc. 14.*
aut fratres tuos, neque cognatos, neq; vicinos diuites, ne fortè & ipſi te reinuitẽt,
& fiat tibi retributio. Propter quod alibi dicitur: Ite, & edite pinguia, & bibite *Nee. 8.*
muſtum, & mittite partem his qui nõ præparauerunt ſibi. Sed cum facis conui-
uiũ, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus es, quia non habent retri-
buere tibi. Retribuetur enim tibi in retributione iuſtorum. Hic finis, hæc mer-
ces, hoc præmium, propter quod facienda eſt eleemoſyna. Porro danda eſt elee-
moſyna non ex triſtitia, ſed cum hilaritate. Non cum mora, ſed cum velocitate.
Iuxta quod docet Apoſtolus dicẽs: Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, *1. Cor. 9.*
non ex triſtitia aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Et iterũ:
Qui præeſt in ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate. Nam ſuper omnia vultus *Rom. 12.*
accedere boni. Nec putes eſſe contrarium, quod à quodam dicitur Sapiente: Da,
quod te doleat. Voluit enim per hoc datũ commodare magnificũ, vel potius ad
datũ magnificũ inuitare. Noli propter triſtem vultũ totũ amittere meritũ, ſed
propter hilarem faciem gratam acquire mercedem. Benedictionem rei cum po-
tes, impende, cum verò non potes, benedictionem verbi redde. Non exaſperes
pauperem, neque conturbes eum, memor eius quod legitur & mandatur: Fili, *Eccle. 18.*
in bonis nõ des querelam, & in omni dato non des triſtitiam verbi mali. Nón-
ne ardorem refrigerat ros? Sic & verbum bonum melius quàm datum. Nón-
ne ecce verbum ſuper datum bonum, & vtrumque cum homine iuſtificato?
Stultus acriter improperabit, & datum indiſciplinati tabeſcere facit oculos.
Porrò, bis dat, qui citò dat. Vnde non differas bene facere: quia ſpes quæ differ-
tur, affligit animã. Cor inopis ne afflixeris, & nõ protrahas datũ anguſtiati. Ante *Prouer. 13.*
mortẽ benefac amico tuo: & ſecundũ vires tuas pauperi porrige. Nõ defrauderis *Eccleſ. 4.*
à die bono, & particula boni doni nõ te pᷓtereat. Memor eſto, quia mors nõ tarda- *Eccleſ. 14.*
bit. Vnde ſine dilatione fac bonũ dũ potes, quia fortè cũ volueris facere bonum,

non

minũ promereri? Sanè benefaciẽdum eſt & bonis & malis, & iuſtis & impijs, & amicis & inimicis, cum neceſſitas exigit, & facultas permittit. Sed in talibus ponderandæ ſunt circunſtantiæ, vt poſſit diſcerni, quãdo, & quomodo, & vbi, & cui magis debeat ſubueniri. Contingere enim poteſt, vt aliquando magis ſubueniendum ſit malo, quàm bono, ſi videlicet maiori premitur egeſtate, præſertim cum abſque periculo non poteſt ſubuentio prorogari. Et licet magni ſit meriti benefacere inimicis, quia tũc maximè propter Deum animo vis infertur. Vnde: *Matth. 11.*
A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Si tamen parentes indigeãt, eis credo potius ſuccurrendum, propter illud ſpeciale mandatum: Honora patrem tuum, & matrem tuam. Quod non tãtum *Exod. 20.*
ad reuerentiam exhibendam, quantum ad impenſam pręſtandam creditur promulgatum. Licet ergo benefaciendum ſit generaliter omnibus proximis, amplius tamen bonis quàm malis, iuſtis quàm impijs, niſi regulæ generali detrahat aliqua ſpecialis exceptio, circunſtantijs ponderatis, quemadmodum prælibaui. Illud autem quod legitur: Deſudet eleemoſyna tua in manu tua, donec inuenias iuſtum cui des, iuxta literæ circunſtantiam pertinet ad exhibendam decimam ſacerdoti, vt is ſit literæ ſenſus: Donec inuenias iuſtum cui des, id eſt, ſacerdotem cui debes. Nam ſacerdos præter præceptum iuſtus eſſe tenetur, propter officium, *quamuis in quibuſdam codicibus ſit iuſtum. Iudæi verò tres decimas diuidebãt, quas & eleemoſynas appellabant, de quibus ad præſens non eſt diſſerendum. Quod autem alibi legitur: Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem. Et iterum: Benefac humili, & ne dederis impio, ſanè debet intelligi, iuxta regu- *Eccleſ. 12.*
lam illam: Sic diligendi ſunt homines, vt eorum non diligantur errores. Vnde peccator prohibetur ſuſcipi, & impio dari vetatur, videlicet ne per ſuſceptionẽ vel dationem huiuſmodi foueatur impius in peccato. Non ergo ſubueniendũ eſt talibus occaſione fouendæ culpæ: ſed ſubueniendum eſt eis ratione ſuſtentãdæ naturæ. Cæterum ſolerter attende, quod niſi dederis eleemoſynam cordis, *Eleemoſy-*
Deus non acceptat eleemoſynam operis, ipſo atteſtante, qui ait: Si dimiſeritis *nam operis*
hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater cœleſtis delicta veſtra. Si autẽ *nõ accepta*
nõ dimiſeritis, nec pater veſter vobis dimittet. Sic enim docuit & præcepit ora- *ri ſine elee-*
re: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Pro *moſyna cor-*
du.
pter quod in eodem ſermone ipſe pręceperat: Si offers munus tuum ad altare, & *Matth. 6.*
ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, repone ibi mu- *Matth. 6.*
nus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Vides apertè, quod Deus nõ approbat munus operis, niſi prius offeras munus cordis. Eleemoſynam verò cordis prudenter impendis, cum aut offendenti dimittis, aut ſatisfacis offenſo, vt nec ille contra te rancorẽ vel odiũ in corde retineat, nec tu contra ipſum retineas rancorem vel odium in corde. Vnde ad vtrunq; ſenſum poteſt referri, quod dicitur: Quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, ſiue quod ille contra te habet cauſam rancoris vel odij, quia tu illum forſan offendiſti. In quo caſu tu ei ſatisfacere debes, vt reconcilieris eidem. Siue quod ille contra te cõmiſit offenſam, propter quam tu moueris rancore vel odio contra eum. In quo caſu tu ei debes dimittere, vt reconcilies eum tibi. Rancorem enim cordis & odium, ſiue poſtulet, ſiue non poſtulet veniam, ſiue ſatisfaciat, ſiue nõ ſatisfaciat, de offenſa debes omninò dimittere, cũ ex pręcepto diuino tenearis diligere inimicũ. Vnde Ioãnes apoſtolus ait: Qui fratrem *1. Ioan. 3.*
ſuum odit, homicida eſt. Optima igitur eleemoſyna eſt, indulgere peccantibus, dimittere debitoribus, & miſeris miſereri. De qua Veritas ait: Dimittite, & di- *Luc. 6.*
mittetur vobis. Miſericordiam autem volo, non ſacrificium. Miſericordia nãque ſuperexaltat iudicium. Et: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam *Matt. 9.* *Matth. 5.*
conſequentur.

Reſtat dicendum, de quibus ſit eleemoſyna facienda. Videtur profectò de his, *Eccle. 33.*
quæ iuſtè poſſides, & rationabiliter acquiſiſti, ſecundum illud Sapientis: Noli offerre munera praua: non enim ſuſcipiet illa Deus. Item: Qui offert ſacrificium *Eccleſ. 34.*
de rapina pauperis, ac ſi victimet filium in conſpectu patris. Rurſus: Non offeras *Deut. 23.*
in domo domini Dei tui precium carnis, aut mercedem proſtibuli. Mul-

Deut.17. ta ſunt talia in ſcripturis,ſed iſta ſufficiunt:quia in orc duorum aut trium teſti-
Luca 16. um ſtat omne verbum.Contrarium autem videtur dominus in Euangelio do-
cuiſſe:Facite,inquiẽs,vobis amicos de mãmona iniquitatis,vt cum defeceritis,
Eleemoſy- recipiant vos in æterna tabernacula.In Eccleſiaſtico quoque legitur: Noli aua-
nam virũ rus eſſe in diuitijs iniuſtis.Verum inter ea quæ acquiruntur iniuſtè, quædã ſunt
liceat dare in quibus transfertur dominium,quædam in quibus non transfertur. De illis
de bonis in- ergo in quibus transfertur dominiũ,vt in negociatione,militia & huiuſmodi,
iuſtis. licitè poteſt eleemoſyna erogari,quia cũ effecta ſint tua,licet offenderis illicitè
acquirendo, iam tamẽ quaſi de tuis,licitè poteris erogare.De illis autem,in qui-
bus dominium non transfertur,vt de furto,rapina,ſacrilegio,& vſura,non li-
cet eleemoſynam erogare:quia cum ſint aliena,non tua,teneris ea his,quo-
rum ſunt, reſtituere, non autem ea inuitis dominis contrectare. Vnde Za-
Luc.19. chæus bene diſtinxit:Ecce, inquit, dimidium bonorum meorum do pauperi-
Luc 16. bus,& ſi quid aliquem defraudaui,reddo quadruplum. Quod autem de mam-
Eccle.14. mona iniquitatis in Euangelio,& quod de diuitijs iniuſtis in Eccleſiaſtico legi-
tur,ad illas acquiſitiones iniuſtas,in quibus transfertur dominium,refertur,de
quibus licitè poteſt eleemoſyna erogari:quamuis & alio modo ſanè poſſint in-
telligi,ſed ad præſentem libellum iſte non pertinet intellectus.Alias autem au-
thoritates ad eas referas acquiſitiones iniuſtas,in quibus dominium nõ trãsfer-
tur:licet de mercede proſtibuli ſoleant ſcholaſtici diſputare, quæ ſi trãſire dica-
Deut 23. tur in dominium meretricis,dicendum eſt ſanè,quod ratione myſterij, ſicut &
Rom.2. precium canis,in domo domini prohibetur offerri.Quia verò nõ auditores le-
gis,ſed factores iuſti ſunt apud Deum,rogo te frater & hortor,& precor, & mo-
neo,quiſquis es Chriſtiane,ſi vis eſſe quod diceris, vt ſtudeas facere quod audi-
1.Tim.1. ſti,tenens pro certo,quod eleemoſyna quæ datur de corde puro, & conſcientia
bona,& fide non ficta,magnam præſtat fiduciam apud altiſſimum, & ipſa cõtra
omnem periculum ſalutaris eſt medicina.

Ad eleemoſynam, ſicut ad quodlibet bonum opus, neceſſariò requiri perſeuerantiam.

CAPVT VI.

QVoniam autem nec eleemoſyna,nec ieiunium,nec oratio Deo pla-
cere,vel homini eſſe meritoria ad vitam beatam poſſunt, ſine per-
ſeuerantia,idcirco vel pauca hic de virtute perſeuerantiæ cõnecten-
da ſunt.Et in primis ſequẽtibus authoritatibus monetur quilibet ad
Matt.10. perſeuerantiam. Ait namque dominus noſter Ieſus Chriſtus: Qui
Luc.11. perſeuerauerit vſque in finem,hic ſaluus erit.Et alibi:Si perſeuerauerit vſque in
1.Cor.9. finem pulſans,dico vobis,etſi non dabit ei, ſurgẽs eò quòd amicus eius ſit, pro-
pter improbitatem tamen illius ſurgens, dabit ei quotquot habet neceſſarios.
2.Tim.2. Et Apoſtolus ait:Omnes in ſtadio currunt,ſed vnus accipit brauium. Et qui le-
Pſal.9. gitimè certauerit,coronabitur.Et alibi dicitur,quod dominus iudicat fines ter-
Eccleſ.11. ræ.Et vbi ceciderit arbor,ſiue ad auſtrum,ſiue ad aquilonẽ, ibi erit. Finis enim,
non pugna coronat.Ex hoc procedendum eſt ſic:Non eſt magnum ſic inchoare
bonum,ſed conſummare perfectum.Multi aggrediuntur magna,ſed deficiunt
Gen.19. in via.Multi exeunt Sodomam,ſed retroſpiciunt. Multi egrediuntur Babylo-
nem,ſed morantur in via,nec perueniunt ad æternam pacis ciuitatem.Nec per-
ſeuerantia piget aggredi magna,nec fatigat inchoatum. Hæc firmat nutantem,
hæc coronat pugnantem, hæc ducit ad brauium,hæc ad portum. Hæc dat for-
Gen.37. mam operi,regulam actioni.Hæc eſt talaris tunica Ioſeph, in finem vitæ per-
Exod.28. tingens.Hæc eſt tunica ſacerdotalis, vſque ad pedes perueniens. Hæc eſt cauda
Leuit.3. hoſtiæ,quam tenemur Deo offerre. Hæc eſt calcaneus bonæ operationis,quam
Gen.3. contra ſerpentis morſus debemus obſeruare.Hæc eſt virtus quæ pro oratione ad
Deum allegat,quæ omne votum bonum informat, qua laureantur martyres,
qua coronantur virgines.Hæc eſt, quæ res difficiles reducit ad facilitatem, quæ
omnem vincit difficultatem.Hęc eſt veſtis ſine ruga,tunica ſine macula.Hęc eſt
quæ bonam actionem facit vnicolorem, virtutem vniformem.

Et

Et notandum, quod quædam perſeuerantia eſt temporalis, vt ita loquar, quædam finalis. Temporalis eſt, quæ ad tempus viret, & in tempore peruerſitatis ef- floret, fœno comparabilis, quod nunc vireſcit, nunc in clibanum mittitur: nũc floret, nunc conteritur, nunc conſequenter moritur. Hic flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Finalis verò perſeuerantia eſt, quæ durat vſque in finem. Hæc eſt fons viuus, hortus ſignatus, cui non communicat alienus, qui ſemper fluit, ſemper ſcaturit labores fideles, vt hanc habeant clauſtrales, vt hanc retineant virgines, vt hac ſe informent viduæ, & in hac omnes requieſcãt. Diabolus quandoq; hominẽ irritat ad bonũ, vt de bono grauius malum eliciat. Contra hunc dæmonis inſultum valet perſeuerantia, vt de bono fine bona claudantur initia. Bona enim inchoare, & malo fine concludere, eſt monſtruoſa confingere. Illa enim actio Chimæra eſt, quæ initium habet à ratione, finem verò à ſenſualitate. Cum enim ſic agitur, homano capiti ceruicem pictor depingit equinam, & ſic varias inducit infructuoſasque plumas. Caue ergo ô homo, ne actio tua monſtra pariat, neque gignat præſtigia. Enormis enim fructus viuentis, ſi capiti non reſpondeat finis. Sunt enim quidã, quorum vita monſtrum mirabile eſt, quorum initium bonum quaſi caput hominis prætendit: medium verò in luxuriam deſcendens ventrem capræ prætendit: ad vltimum in rapacitatem deuians lupæ pedes oſtẽdit. Ah homo, quid prodeſt tibi bonum inchoare, & non bono fine concludere? Bonum enim virtutis non ſolum amittis, ſed & damnum incurris, & ſupplicium promereris. Melius eſt viam veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitam retroire. Poſt hanc inconſtantiam homo leuitatis argueris, apoſtaſiam incurris, mẽtis ſtabilitatem poſtponis. O homo per perſeuerãtiam breuitatem vitæ redimis, nullum tempus incaſſum tranſire permittis. Compoſitæ mentis eſt poſſe conſiſtere in bono, & in bono morari. Nil tam vtile eſt, vt i bonum opus bono fine concludere. Perſeuerantia bonum producit tenerum in maturitatem, perducit prouecta perſeuerantia in maturitatem. Perſeuerantia non quærit animum puerilem, ſed adultum: maturos quærit mores, & non teneros & inermes.

Perſeuerantia duplex. *Iacob. 1.* *Iob 14.* *Can. 4.* *Finis vtibonum opus coronet.* *2 Pet. 2.*

Si vis conſequi perſeuerantiam, aſſueſce te ſemper ad bonum, vt cõſuetudo, quæ eſt altera quaſi natura, vitæ perſeuerantiam gignat, conuictus bonorum lõganimitatem pariat. Si totam vitam perſeuerantia non illuſtrat, ſaltem perſeuerantia finalis finem concludat. Si obtuliſti florem iuuentutis diabolo, ſaltẽ fæces ſenectutis immola Deo tuo. In veſpera laudatur ſerenitas diei, in fine ſtatus boni operis. Videà quanto bono decidit Iudas, qui in bono non perſeuerauit. Vide quid Salomon per inconſtantiam animi & inſtabilitatem perdidit. in quantam calamitatem Saul decidit. Ille qui bonum proponit, & ad finem non perducit, obuiat illud verbum Euangelicum: Ecce hic homo Incepit ædificare, & non potuit conſummare.

Perſeuerãtiam quã ganimitas nutriant. *Matt. 26.* *1. Reg 11.* *2. Reg. 31.* *Luc. 14.*

Quanti meriti ſit perſeuerantia, ex flagitio oppoſiti vitij coniecturare poſſumus. De impœnitentia etenim dicitur, quod tanta eſt huius peccati pœna, quod humilitatem poſtulandi veniam ſubire non poſſit. Hoc eſt enim peccatum in ſpiritum ſanctum, hoc eſt peccatum ad mortem, de quo Ioannes ait: Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo vt quis oret. Impœnitentia autem ex deſperatione naſcitur, aut ex præſumptione oritur: & quantum in ipſa eſt, aut derogat Dei iuſtitiæ, aut detrahit Dei miſericordiæ. Felix ergo perſeuerantia, quæ impœnitentiam excludit, obſtinationem expellit, contemptum eliminat, obdurationem expugnat.

Perſeuerantia quanti ſit meriti. *Impœnitentia mala quæ.* *1. Ioan. 5.*

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. IN SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES COMMENTARIA.

PROOEMIVM.

NE inter occupationes multiplices & ſolicitudines vehementes, quas non ſolum ex cura regiminis, verumetiam ex malitia temporis patior vltra vires, quaſi totus abſorbear à profundo: libenter aliquas horulas mihi furor, quibus ad reuocandum & reducendum ſpiritum ad ſeipſum, ne à ſeipſo diuidatur & alienetur omnino, & in lege domini aliquid meditetur, quod ad hoc ipſo proficiat inſpirante, cuius ſpiritus vbi
Ioan. 3. vult ſpirat, ne ſemper ſic ſim traditus alijs, vt nunquam reſtituar ipſe mihi. Nam & vnigenitum verbum patris, non ſic à patre deſcendit, vt
Ibidem. non remaneret cum patre, ipſo teſtante: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Flumina quoque non ſic egredi-
Eccle. 1. untur de mari, vt non regrediantur ad mare. Quia, iuxta ſententiam Salomo-
Eccl. 13. nis, ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur. Quia verò ſicut qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, ſic de occupationibus & ſolicitudinibus huius ſeculi grandis ſępè culpa contrahitur, quę debet profectò per grauem pœnitentiam expiari: direxi nuper oculum ad Pſalmiſtam, qui plenius & perfectius de pœnitentiæ virtute tractauit, præſertim in ſeptem Pſalmis pœnitentialibus, ſeptiformi munere inſpiratis: vt cum ipſo ingrediens ſanctuarium, intelligam nouiſſima,
Eſai. 22. ſi fortè clauis Dauid, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit, aperire dignetur, vt in illis humiliato ſpiritu & corde contrito humanam miſeriam & diuinam miſericordiam inueſtigans, de torrente præcipitationis humanæ recurram ad fontem propitiationis diuinæ: ipſoque docente, qui docet hominem ſcientiam, ſic illos & intelligere valeam & exponere, vt proficere debeat & poſſit ad gloriam nominis eius, & ad ſalutem animæ meæ, vtilitatem quoque non ſolum legentis, ſed & audientis: tametſi non ignorem, quod, iuxta ſententiam
Eccle. 38. Sapientis, tempore ocij ſcribenda ſit ſapientia, & qui minoratur, actu percipiat eam. At ego non dulcedinem ſapientiæ, ſed amaritudinem pœnitentiæ in hac paupere cœnula, vel paupercula cœna diſpoſui propinare.

Pſalmi pœnitentiales quare ſeptē ex alijs excepti. Verum etſi plures ſint Pſalmi pœnitentiales, ratione tamen myſterij ſeptem ſolummodo ſunt excepti de pluribus, qui appropriato vocabulo pœnitentiales dicuntur: quemadmodum, etſi multi ſcripſerunt Euãgelia, quatuor ſunt tamē è multis recepti gratia ſacramenti, qui ſpecialiter Euangeliſtæ vocantur.

Myſterium numeri ſeptenarij. Septenarius enim numerus eſt ſacratus propter ſeptem dona ſpiritus ſancti, quæ Eſaias enumerat dicēs: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapiētiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit cū ſpiritus
Eſai 12. timoris domini. Vnde, Sapientia ædificauit ſibi domum, & excidit ſeptem colu-
Prouerb 9. mnas. Hinc & ſeptem lucernæ fuiſſe leguntur in vno candelabro, & ſeptem ocu-
Exod. 15. li in lapide vno, ſeptē quoq; boues videbantur aſcendere de fluuio vno, ac ſeptē
Gen 41. ſpicæ pullulabãt in culmo vno: ſeptem quoq; ſignacula in libro vno, ſed & ſeptē
Apoc. 5. fuerunt ſportę repletę de fragmētis, & ſeptē buccinæ, quarū vſus erat in iubileo.
Matth 15. Iob habuit ſeptē filios, qui per ſingulos dies cū ſororibus ſuis conuiuia faciebãt.
Ioſeu 6. Et apoſtoli ſeptem viros plenos ſpiritu ſancto in diaconos elegerūt. Ioannes etiã
Iob. 1. ſcribens ſeptē Eccleſijs, perhibet ſe vidiſſe in medio ſeptem cãdelabrorū aureorū
Act. 6. ſimilem filio hominis, veſtitū podere, tenentē in dextra ſua ſtellas ſeptē, quæ ſe-
Apoc. 1. ptē Eccleſiarū, ſeptē ſunt angeli: & in medio throni agnū ſtantē tanquã occiſum habentē cornua ſeptē, & oculos ſeptē, qui ſunt ſeptē ſpiritus Dei, miſſi in omnē
Matt. 5. terrã. Septē quoq; petitiones cōtinētur in oratione dominica, tres pertinētes ad vitã futuram, & tres pertinētes ad vitã præſentē, media verò pertinēs ad vtramq;.

Si-

Similiter ſeptē beatitudines in ſermone domini diſtinguūtur. Nā octaua beati- *Ibidem.*
tudo redit ad caput, ſicut octaua dies redit ad principiū. Sed & ſeptim⁹ dies, ſepti- *al feriati
ma hebdomada, ſeptimus menſis & ſeptimus annus, *ſacrati erāt in lege, præſer-
tim Pētecoſtalis ſolēnitas, quæ poſt ſeptimū dierū, ſeptenariū ſequebatur: & poſt
ſeptimū annorū ſeptenarium obſeruatio iubilei. Septenarius enim vniuerſita-
tis, & quietis, & perfectionis & ſanctificationis eſt numerus ſpecialis, quia ſeptē
diebus agitur & repetitur omne tempus. vnde dominus ait: Nō dico tibi ſepties, *Matt.18.*
ſed vſq; ſeptuagies ſepties, id eſt, ſemper. Et ſeptimo die requieuit dominus ab o- *Gen 2.*
mni opere quod patrarat, quo videlicet die ipſe Chriſtus requieuit in ſepulchro.
Et ex partibus ſeptenarij perficitur plenus homo, ternario quantū ad animā, pro
pter tres vires animę naturales, & quaternario quantū ad corpus, propter quatu-
or corporis elemēta. Hic primus in monadibus, in ſe primū continet perfectum
numerū, redditum ex ſuis partibus aggregatis, & ſolus multiplicatus, per ſuarū
alteram partium, ex ſe generat primum perfectum numerum in decadibus, vt
perfectionem ipſe primus in ſe contineat ſimplicem, & ſolus perfectionem *al nume-
ex ſe generet duplicem, vt dictum eſt *generalem, de cuius numeri ſanctifica- *ralem.*
tione iubetur in lege: Memēto, vt diem ſabbati ſanctifices. Vnde Deus ſeptē gen *Exod.20.*
tes de terra promiſſionis eiecit, & ſeptem dęmonia expulit de Maria, viciorū eie- *Marc.16.*
ctionem & peccatorum expulſionem ſignificās, per quā anima ſanctificatur, in-
fuſa gratia ſeptiformi. Septenarius quippe numerus nō ſolū ſeptem principalia
ſpiritus ſancti dona deſignat, verū etiā & tres catholicas & quatuor principales *Luc.19.*
virtutes ſignificat: duos denarios ſtabularij, & quinq; corporis ſenſus: vnū bapti
ſma & ſex opera pietatis, quæ ſanctificationē perfectam ſimul omnia operātur.
Hic ergo numerus nō ſolū ex quaternario & ternario, verumetiā ex quinario &
binario, necnō ex ſenario & vnitate componitur, vt homo ex anima perfectus
& corpore, duplicatis duobus & quinq; talentis, per exercitiū pietatis, de labore *Luc.10.*
trāſeat ad quietem, iuxta quod Veritas ait: Martha Martha, ſolicita es & turbaris
erga plurima. Porrò, vnū eſt neceſſariū. Maria optimā partem elegit, quæ nō au- *Pſal.26.*
feretur ab ea, quam & ipſe Pſalmiſta deſideranter optabat, dicens: Vnā petij à do-
mino, hanc requiram, vt inhabitē in domo domini omnibus diebus vitæ meæ.
Hinc eſt quod ſeptenarij cōputatio ad xxviij. pertingit: quia gratia ſeptiformis,
duplicato in duplici ſtola denario, qui reddetur in vinea laborantibus, ad beatæ *1.Cor.15.*
reſurrectionis perducit octauam, in qua Deus erit omnia in omnibus, fructus &
merces & pręmiū ſingulorū, quā octauus dies dominicę reſurrectionis præſigna *Eccle.11.*
uit. Vnde nō incongruè ſcriptū eſt: Da partes ſeptē, necnon & octo, * illo prętermiſſo, *Mich 5.*
quoniā ad hoc nō pertinet quod dicitur per prophetā: Suſcitabimus ſuper *Eze. 40.*
eū paſtores ſeptem, & octo primates. Et ſecundū viſionē Ezechielis, ſeptē graduū
erat aſcenſus atrij exterioris, & in octo gradibus erat aſcēſus atrij interioris. Pro-
funda ergo & fœcunda, mirifica & magnifica ſunt ſeptenarij ſacramenta, quæ
non ſolū à Theologis, verum etiam à Philoſophis commendantur.

Sed ad cōmendationem ſeptē pœnitentialiū Pſalmorū iſta ſufficiāt, de quibus
nonnulla in eorū expoſitione tanguntur, hoc addito, quod ideo pœnitentiales
pſalmi ſeptenario ſunt numero comprehenſi, vt peccata quæ ſub hoc numero
præuaricando committimus, ſub eodem numero pœnitendo deleamus. Se- *Septem vi-
ptem enim ſunt vitia principalia, ex quibus vniuerſa peccata naſcuntur, vi- *tia princi-
delicet inanis gloria, ira, inuidia, accedia, auaritia, gula, luxuria, ſignificata *palia quæ.*
per ſeptem populos, quos Deus de terra promiſſionis eiecit, videlicet Ethæum, *Luc.11.*
Gergeſæum, Amorrhæum, Chananæū, Ferrezæū, Ethæum, & Gebuzæum: nec-
nō per ſeptē ſpiritus nequiores, quos immūdus ſpiritus adduxit, vt domū ſcopis
mundatā & ornatam, ad habitandū intrarent. Vt & quemadmodū maculæ cri-
minū in hoc ſeculo, ſeptem dierū hebdomada contrahuntur. ita horum ſeptem
pſalmorū pœnitentia diluuntur, qui ſunt iugiter coram domino contrito &
humiliato ſpiritu recitandi.

Horum autem ſeptem Pſalmorum, quatuor ſunt conſimiles, & tres diſſimi- *Habitudo
les in principijs, quantum ad figuras & voces, ita diſpoſiti, quod ſemper inter *& ordo ho
duos conſimiles vnus diſſimilium conſtituitur, & inter duos diſſimiles vnus *rum pſal-
morū quis.

conſimiliũ collocatur. Cõſimiles ſunt, primus, tertius, quintus & ſeptimus: diſſimiles verò ſunt, ſecũdus, quartus, & ſextus. Porrò, quatuor cõſimiliũ duo primi ſunt ex toto cõſimiles inter ſe. Similiter etiã duo vltimi, quantũ ad figuras, & voces, quia in vna perfecta oratione concordant. Sed duo primi & duo vltimi ſunt ex parte ſibi cõſimiles in prędictis, quia cõcordant in prima ſolũmodo dictione. Verũ in primis poſtulat pœnitẽs auerti furorẽ, in vltimis aũt orationẽ poſtulat exaudiri. Triũ aũt diſſimiliũ, duo ſunt ex toto diſſimiles inter ſe, videlicet primus, qui ait de beatitudine gratiæ: atq; vltimus, qui ait de profundo miſerię: medius aũt, quantũ ad figuras & voces, diſcordat ab omnibus, ſed quantũ ad intẽtionem & intellectũ cũ vniuerſis cõcordat, quoniã ait de culpa delenda, & miſericordia impendẽda, pro quibus omnes pœnitentiales pſalmi ſunt editi & inuẽti. Vnde ſicut ipſe quartus mediat loco inter omnes, ita & intellectu. Quod aũt inter duos cõſimiles vnus diſſimiliũ collocatur, & inter duos diſſimiles vnus cõſimiliũ cõſtituitur, hoc profectò deſignat, quod cũ pœnitẽtiales pſalmi ſolummodo cõpetant viatoribus, nulla in via ſunt ita perfecta, quibus nõ interueniat aliquod imperfectũ: nec aliqua tam ſunt mala, quibus nõ intercidat aliquod bonũ: quaten⁹ nec perfectis præſumptio, nec malis deſperatio tribuatur, quod maximè conuenit & expedit pœnitenti, vt nec de miſericordia nimium præſumat ſperando, nec de iuſtitia nimium deſperet timendo, ſed inter ſuperiorem & inferiorem molam* ſpiritus conteratur.

**al. ſpiritualiter.*

Virtus pſalmorum quanta.

Cũ aũt inter omnes orationũ ſpecies, poſt orationẽ dominicã, pręemineat pſalmodia, ſi quis ſpeciales pſalmos ſubtiliter inueſtiget, perfectã in eis formã orãdi inueniet, ad diuinę propitiationis gratiã promerẽdã. Vnde quaſdam orationis circũſtantias ſenſui prælibandas, quibus animus pręinſtructus, orationis virtutẽ in pſalmis ipſis facilius aſſequatur. Notãdum ergo, quod orat Chriſtus, orant & angeli, orant dęmones, orant homines, orant boni, orant mali, orãt viui, orant mortui, orant pro ſe, & orant pro alijs: ſed inter hos magna ac multa eſt differentia.

Oratio Chriſti. *Luc 23.* *Ibidem.* *Ioan.1.*

Chriſtus enim ſiue pro ſe, ſiue pro alijs oret, ſemper in omnib⁹ exauditur. Orauit pro ſe in cruce: Pater, inquit, in man⁹ tuas cõmendo ſpiritũ meũ, & ſtatim exauditus eſt, quoniã inclinato capite tradidit ſpiritũ. Orauit pro alijs: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt, & exauditus eſt pro omnibus, pro quibus orauit, quemadmodũ alibi dicit: Pater gratias ago tibi, quoniã exaudiſti me. Ego aũt ſciebã, quia ſemper me audis. Pro ſe orauit & exauditus eſt. Vnde pater inquit ad ipſum: Poſtula à me, & dabo tibi gẽtes hęreditatẽ tuã, & poſſeſſionẽ tuã terminos terrę. Orauit pro alijs, & ſimiliter exaudit⁹ eſt: vnde cũ dixiſſet ad patrẽ: Pater ſancte, ſerua eos, quos dediſti mihi, vt ſint vnũ, ſicut & nos vnũ ſumus: Cõſequenter ſubiunxit: Et ego claritatẽ, quã dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnũ ſicut & nos. Ecce idẽ orat, & idẽ exaudit. Orat vt homo, exaudit vt Deus. Vnde ſanè debet intelligi, quod de ſpiritu ſancto ait Apoſtolus: Ipſe ſpiritus poſtulat pro vobis gemitibus inenarrabilibus, quia facit nos poſtulare. Sanè aduocatũ habem⁹ apud patrẽ Ieſum Chriſtũ, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris, qui ſecundũ Apoſtolũ ſemper interpellat pro nobis ad patrẽ, ſemper viuẽs, ad interpellandũ pro nobis. Qui etiã, vt ait idẽ Apoſtolus, in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſq; ad eũ, qui poſſit eũ ſaluũ facere à morte, cũ clamore valido & lachrymis, offerẽs, exauditus eſt pro ſua reuerẽtia. Nõne aũt orauit, vt trãſiret ab eo calix, quũ dixit: Abba pater, ſi poſſibile eſt trãsfer calicem hũc à me? Verum, etſi nõ ſecundũ voluntatem orationis, ſed voluntatẽ ſenſualitatis hoc dixerit, poteſt tamen intelligi in hoc exaudit⁹, quia calix ab eo trãſiuit ad alios, quemadmodũ dixerat filijs Zebedęi: Poteſtis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus ſum? Dicũt ei, Etiã. Ait illis: Calicem quidẽ meum bibetis, &c. Vel potius ſicut orauit, ſic extitit exauditus: Orauit enim non ſimpliciter, ſed conditionaliter, dicens: Pater ſi vis, transfer calicem hunc à me. Mi pater, ſi poſſibile eſt, trãſeat à me calix iſte. Optabat enim vt ſi fieri poſſet, tranſeat ab eo hora, vnde ſubiunxit: Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu: non mea voluntas fiat, ſed tua, & ſic obtinuit quod orauit.

Pſal.2. *Ioan.17.* *Rom.8.* *1.Ioan.2.* *Ibidem.* *Marc.14.* *Solutio.* *Matt.20.* *Luc.12.*

Simi-

Similiter orant angeli, & ſemper exaudiuntur à Deo. Sed pro alijs offerunt *Oratio angelorum.*
precum ſuffragia: pro ſe verò referunt gratiarũ actiones. Orauit angelus dicens:
Domine Deus exercituum, quonſq; tu non miſereberis Hieruſalem, & vrbium *Zach. 1.*
Iuda, quibus iratus es, iſte iam ſeptuageſimus annus eſt. Et reſpõdit dominus angelo verba bona, verba conſolatoria: Reuertar, inquit, ad Hieruſalem in miſericordia, domus mea ædificabitur in ea, ait dominus exercituum, & perpẽdiculum extendetur ſuper Hieruſalem. Ipſi quoque angeli preces fidelium offerunt
Deo, ſicut angelus Raphael ad Tobiã ait: Quando orabas cũ lachrymis, ego ora- *Tob. 12.*
tionẽ tua obtuli domino. Et in Apocalypſi: Angelus venit & ſtetit corã altari, ha- *Apoc. 8.*
bens thuribulũ aureũ in manu ſua, & data ſunt ei incẽſa multa, vt daret de orationibus ſanctorũ omniũ, ſuper altare aureũ, quod eſt ante conſpectum Dei. Et aſcendit fumus aromatum incenſorum de orationibus ſanctorũ, de manu angeli coram Deo. Dicuntur enim offerre Deo angeli preces fidelium, vt oſtendãt ſe illas gratas habere: vel ſuper illis vt diuinum beneplacitũ inueſtigent, quod ipſi nõnunquam hominibus inſinuant. Vnde angelus ad Cornelium: Oratio- *Act. 10.*
nes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei. Pro ſe verò gratiarum referunt actiones, quemadmodum ſcriptum eſt: Facta eſt cum
angelo multitudo militiæ cæleſtis, laudantium Deum & dicentium, Gloria in *Luc. 2.*
excelſis Deo. Et alibi: Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & po- *Apo 12.*
teſtas Chriſti eius, quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorũ, & ipſi vicerunt illum propter ſanguinem agni, propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis.

Dæmones pro ſe quidẽ orant, non pro alijs, ſed cõtra alios, & quandoq; exaudi- *Oratio dæmonum.*
untur, quandoq; non exaudiuntur. Exaudiuntur, vt ibi: Rogabant illũ, vt per-
mitteret illis in porcos ingredi, & permiſit. Exierunt ergo ab homine dæmo- *Luc. 8.*
nia, & intrauerũt in porcos. Non exaudiũtur, vt ibi: Obmuteſce immũde ſpirit⁹, *Matth. 8.*
& exi ab illo: qui prius voce magna clamauerat dicẽs: Sine, quid nobis & tibi Ieſu *Mar. 5.*
Nazarene? Scio te, quia ſis ſanctus Dei. Orãt quoq; contra alios, & quandoq; exau *Luc. 4.*
diuntur, vt ibi: Mitte manũ tuã, & tange carnẽ eius, & os eius, & tũc videbis, quod *Iob. 1 & 2.*
in faciẽ benedicat tibi. Dixit ergo domin⁹ ad Satanã: Ecce in manu tua eſt, verum tamen animã eius ſerua. Quandoq; orant cõtra alios, & non exaudiũtur, vt ibi:
Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticũ, ego vero rogaui pro *Luc. 22.*
te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.

Cæterùm exaudiuntur boni defuncti, cũ orant, tã pro ſe, quàm pro alijs. Vnde *Oratio bonorum defunctorum*
in Apocalypſi: Vidi ſubtus altare Dei animas interfectorũ propter verbum Dei,
& clara voce dicebant: Vſquequo domine, ſanctus & viuus, nõ iudicas, & vindi-
cas ſanguinem noſtrum de his qui habitant in terra? Et dictum eſt illis, vt requi- *Apoc. 6.*
eſcerent tempus adhuc modicum, donec impleantur conſerui eorum, & fratres
eorum, qui interficiendi ſunt, ſicut & ipſi. Item in ſecundo Machabęorum: *Mach 15.*
Hic eſt fratrum amator & populi Iſrael. Hic eſt qui multum orat pro populo, & vniuerſa ciuitate ſancta, Hieremias Propheta Dei. Vidit autem ipſum extendiſſe dexteram, & dediſſe Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe ſanctum gladiũ, munus à Deo, in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſrael. Quid eſt quod
legitur: Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non erit anima mea ad popu- *Hier. 16.*
lum iſtum? Sed hoc per hypotheſin dicitur, id eſt, ſi ſtarent, quemadmodum ali- *Luc. 16.*
bi dicitur: In his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare, id eſt, ſi vellent, non poſſent.

Mali iam mortui orant quidem, ſed non exandiuntur, neque pro ſe, neq; pro *Oratio malorum defunctorum*
alijs: Vnde diues mortuus, qui ſepultus eſt in inferno clamabat dicens: Pater A-
braham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in a-
quã, vt refrigeret linguã meã, quia crucior in hac flãma. Et dixit illi: Fili recorda- *Luc 16.*
re, quia recepiſti bona in vita tua & Lazarus ſimiliter mala: nunc aũt hic conſolatur, tu verò cruciaris. Rurſus ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eũ in domũ patris mei, habeo enim quinq; fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locũ tormentorũ. Et ait illi Abrahã: Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos.

Cæterum boni viuentes, orant pro ſe, orant pro alijs, & contra alios: & quan-

norum vi- doq; exaudiuntur,quandoque non.Orauit pro ſe Petrus,qui cum cœpiſſet mer-
uentium. giclamabat,dicens:Domine ſaluum me fac,exaudiriq; metuit.Quia extendens
Matth.14. Ieſus manũ,appteh endit eũ,dicens:Modicæ fidei,quare dubitaſti?Orauit & Pau-
2.Cor.12. lus tertiò,vt auferret ab eo dominus ſtimulum carnis,& dixit illi dominus:Suf
ficit tibi gratia mea.Nã virtus ln infirmitate perficitur. Quandoq; ſimiliter o-
Iac.5. rant cõtra alios,& pro alijs,& exaudiũtur à Deo.Vnde Iacobus ait:Helias homo
3.Reg 17. & 18. erat ſimilis nobis paſſibilis,& oratione orauit,vt non plueret ſuper terrã,& non
pluit annos tres & menſes ſex.Rurſum orauit,& cælũ dedit pluuiã,& terra dedit
frúctũ ſuum. Interdum etiã orant pro alijs,& non exaudiuntur. Vnde dictũ eſt
Cap.7. Hieremiæ:Noli orare pro populo iſto.Propter quod ipſe dicebat:Quum clama-
21 & 14. uero & rogauero,excluſit orationem meã.Et Samueli:Vſquequo tu luges Saul,
1.Reg 16. quum ego proiecerim eum?Contra alios quoque orant quandoque & non ex-
Luc.9. audiuntur aliquando,ſicut Iacobus & Ioannes qui dixerunt:Domine,vis dici-
mus vt deſcendat ignis de cælo,& conſumat illos?Et conuerſus increpauit illos
dicens:Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.

Luc.7. Sic & mali viuentes quandoque exaudiuntur pro ſe, ſicut Phariſæus, qui ro-
Oratio ma- gauit Ieſum, vt manducaret cum illo, & ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit.
lorum vi- Sic & exauditus eſt filius prodigus,qui ait : Pater,da mihi portionem ſubſtan-
uentium. tiæ,quæ me contingit,& diuiſit illis ſubſtantiam. Nam illud quod cæcus illu-
Luc.15. minatus in Euangelio ait:Scimus quia Deus peccatores non audit, tanquam fal
Ioan.9. ſum ab omnibus reprobatur. Tales enim exaudiuntur interdum pro alijs,
ſicut ſeniores Iudæorum , qui rogauerunt Ieſum pro ſeruo Centurionis, di-
Luc.7. centes : Dignus eſt vt illi hoc præſtes: diligit enim gentem noſtram , & ſyna-
gogam ipſe ædificauit nobis.Ieſus autem ibat cum illis. Et reuerſi qui miſſi fue-
2.Mac.9. rant domum,inuenerunt ſeruum qui langnerat ſanum. Denique orant quan-
doque pro ſe mali,& non exaudiuntur à Deo , ſicut Antiochus, de quo legitur:
Orabat ſceleſtus ille dominum , à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus,
non ſolum in hac vita,verumetiam in futura.Vnde fatuę virgines clauſa ianua
Matth.25. clamabant: Domine domine aperi nobis. Reſpondit illis: Amen dico vobis,
neſcio vos.Interdum etiam mali orantes non exaudiũtur pro alijs, ſicut domi-
Mala.2. nus quibuſdam malis ſacerdotibus ait : Maledicam benedictionibus veſtris, id
eſt,preces,quas pro benedicendo populo effunditis, non exaudiam , ſed potius
maledicam,hoc eſt,quaſi maledictas penitus improbabo.Vnde: Clamauerunt
ad dominum,&c.

Deus non Portò,quandoq; feſtinat dominus & exaudit in principio, quandoq; protra-
ſemper ſta- hit & exaudit in medio , quandoq; tardat & exaudit in fine. In principio precũ
tim exau- exaudiuit Danielẽ:Adhuc,inquit,me loquente in oratione,ecce Gabriel vir ci-
dit. tò volans tetigit me,tempore ſacrificij veſpertini, & locutus eſt mihi : Ab exor-
Dan.9. dio precum tuarum egreſſus eſt ſermo.Et alibi: Adhuc te loquente dicã, aſſum.
Eſai.55. Diſtulit aũt dominus aliquãdiu exaudire aliquos fideles clamãtes: Veni domi-
Apoc.2. ne,& noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Iſrael. Quibus Propheta reſpõdit:
Apoc.6. Si morã fecerit,expecta eũ,quia veniet & non tardabit. Interdum etiã vſque ad
Pſal.12. finem exaudire prolõgat,ſicut ſuperius dictũ eſt: Expectate donec impleatur nu
Pſal.44. merus fratrũ veſtrorum. Niſi enim quædam dominus in finem aliquando dif-
Qua ora- ferret exaudire,Pſalmiſta non diceret:Vſquequo domine obliuiſceris me in fi-
tio exaudi- nem.Et iterũ,Exurge,quare obdormis domine, exurge,& ne repellas in finem.
ri merea-tur. Debet aũt oratio eſſe fidelis,humilis,pia,deuota, intenta, compendioſa, aſſi-
Oratio fi- dua & diſcreta.Et quæ talis fuerit,meretur proculdubio exaudiri. Quod autem
delis qua oratio debet eſſe fidelis,oſtendit ipſa Veritas dicens:Quicquid petieritis in ora-
ſit. tione credentes,accipietis.Nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Iuſtus au-
Mat.21. tem ex fide viuit.Hinc Iacobus apoſtolus ait:Si quis indiget ſapientia,poſtulet à
Heb.12. Deo,& dabitur ei. Poſtulet autem in fide,nihil hæſitans.
Abac.2.
Iacob.1. Quod debeat eſſe humilis,Sapiens proteſtatur : Oratio humiliantis ſe pene-
Oratio hu- trat cælos,& donec appropinquet non conſolabitur, & non diſcedet donec al-
milis q̃ ſit. tiſſimus aſpiciat. Hinc eſt quod Publicanus ille aſcendens in templum vt ora-
Eccle.35. ret,à lõge ſtans,nolebat oculos ad cælũ leuare,ſed percutiebat pectus ſuũ, dicẽs:

Deus

Deus,propitius eſto mihi peccatori,ſecundum ſententiam veritatis deſcendit in
domum ſuam iuſtificatus.Quia omnis qui ſe exaltat,humiliabitur;& qui ſe hu-
miliat,exaltabitur.

Quòd debeat eſſe pia,vt petat ea quæ pertinent ad animæ ſalutẽ, dominus ait: *Oratio pia.*
Petite,& accipietis,vt gaudium veſtrũ plenum ſit.Quicquid enim petieritis pa- *Ioan.16.*
trem in nomine meo,id eſt,in nomine Chriſti Ieſu,hoc eſt, in nomine ſaluato-
ris,quod videlicet pertineat ad ſalutem,fiet vtiq; vobis,ſi pro vobis petatis,pro-
ut petere debeatis,fiet,inquam,in præſenti vel in futuro.

Quòd autem debeat eſſe deuota,vt ſuauiter tanquam incenſum redoleat,Pſal *Pſal.140.*
miſta demonſtrat:Dirigatur,inquit,oratio mea ſicut Incenſum in cõſpectu tuo. *Oratio de-*
Hoc incenſum indignum odorẽ ſuauitatis offertur,de quo alibi legitur:Aſcen *nota vt ſit.*
dit fumus incenſorum de orationibus ſanctorũ in conſpectu domini.Prouiden *Pſal. 140.*
dum eſt ergo,ne muſcæ morientes perdant ſuauitatẽ vnguenti,id eſt,ne impor- *Apoc.12.*
tunæ cogitationes tollant deuotionem orationis. *Eccle.10.*

Quòd debeat eſſe intenta,vt nõ tam ex ore,quàm ex corde procedat,dicit ſcri- *Oratio in-*
ptura:Delectare in domino,& dabit tibi petitiones cordis tui.Apud me,inquit, *tenta.*
oratio mea Deo vitę meę.Talis fuit oratio Ioſaphat,qui,ſicut legitur in Paral.to *Pſal.36.*
tũ ſe contulit ad rogandũ dominum.Vnde Anna loquebatur in corde ſuo, tan- *Pſal.41.*
tumq́; labia eius mouebãtur,& vox pœnitus nõ audiebatur, effundẽs animã ſuã *2.Par.20.*
in conſpectu domini.Scriptum eſt enim : Ante orationẽ præpara animam tuã. *1.Reg.1.*
Expedit tamen,vt deuotionem cordis,oris pronũciatio comitetur. Quia quod *Eccleſ. 18.*
facit flatus carboni,hoc facit pronunciatio deuotioni.

Quòd debeat eſſe compendioſa,dominus ait: Orantes nolite multũ loqui,ſi- *Compẽdio-*
cut ethnici:putãt enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Vnde protinus *ſa oratio.*
diſcipulos ſuos breuẽ edocuit orationẽ,dicẽs:Sic orabitis : Pater noſter qui es in *Matt. 6.*
cælis.Hinc alibi legitur:Non iteres verbũ in oratione tua,quoniam in multilo- *Ibidem.*
quio non deeſt peccatum. Quid eſt ergo quod legitur,quod & ipſe dominus fa- *Luc 22.*
ctus in agonia prolixius orabat? Et, Erat pernoctans in oratione Dei? Verum nõ *Luc 6.*
inutile multiloquium intelligitur,quando oratio eſt deuota:ſed multiloquiũ
intelligitur,cum ex inutili prolixitate verborum oratio tædioſa efficitur.

Quòd debeat eſſe aſſidua,dicit Paulus:Sine intermiſſione orate fratres. Iuxta *Aſſidua*
quod Veritas,ait: Oportet ſemper orare,& nunquã deficere. Quoniã vt Iacobus *oratio.*
ait:Multum valet deprecatio iuſti aſſidua,nã oratio iuſti impinguat altare. Vn *1. Theſſ. 2.*
de & oratio ſine intermiſſione ab eccleſia pro Petro fiebat ad Deum,& fuit à car *Luc 8.*
cere liberatus. Propterea dominus præcepit: Petite,& dabitur vobis:quærite,& *Iac.5.*
inuenietis:pulſate,& aperietur vobis. Hinc eſt quod ille,qui pulſans perſeuera- *Act.12.*
uerat,ab amico panes obtinuit, propter improbitatem eius, quotquot habuit *Luc.18.*
neceſſarios : & vidua, quæ iniquo iudici moleſta fuerat, per eum ab aduerſa- *Luc.8*
rio meruit liberari.Tantæ namque virtutis eſt orationis inſtantia, vt à Deo ex- *Ibidem.*
torqueat,quod ipſe expreſſe negauerat,ſicut in libro Iudicum dicitur : Non ad- *Iudic. 10.*
dam vltra,vt liberem vos.Ite & inuocate Deos quos elegiſtis, ipſi vos liberẽt in
tempore anguſtiæ.Dixeruntq́; filij Iſrael ad Deum:Peccauimus, redde tu nobis
quicquid tibi placet,tantum nunc libera nos.Qui doluit ſuper miſerijs eorũ, &
per manum Iephtæ liberauit eos de manibus filiorum Amon. Hinc eſt etiam,
quod licet dominus reſponderit mulieri Chananææ : Non eſt bonum ſumere *Matth. 15.*
panem filiorum & mittere canibus, quia tamen illa non ceſſauerat poſt ipſum
& diſcipulos ſuos clamare,dicens:Etiam domine,nam & catelli edunt de micis
quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum,audire meruit:O mulier magna eſt
fides tua,fiat tibi ſicut vis.

Quòd autem debeat eſſe diſcreta, ipſe Chriſtus perhibet dicens : Quæri- *Oratio*
te primum regnum Dei & iuſtitiam eius,& hęc omnia adijcientur vobis. Vn- *diſcreta.*
de fideles ſic docuit,dicens:Adueniat regnum tuum.Fiat voluntas tua, ſicut in *Matt.6.*
cælo & in terra.Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.Oſtendens quod *Ibidem.*
diſcretè petenda ſunt, æterna quidem in præmium. vnde, Adueniat re-
gnum tuum : ſpiritualia verò ad meritum. vnde, Fiat voluntas tua:temporalia
verò ad ſuſtentationem. vnde, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Diſcre-

Diſcretè quoque petendum eſt, vt liberemur à malis præſentibus, præteritis, & futuris. De præteritis dicitur: Dimitte nobis debita noſtra. De præſentibus: Libera nos à malo. De futuris: Et ne nos inducas in tentationem.

Qui taliter orat, nonnunquam obtinet apud dominum, non ſolum id quod
Luc. 1 petit, ſed aliud quidem, & amplius. Quemadmodũ & Zacharias, qui cũ ingreſ-
ſus fuiſſet templum Domini, & omnis multitudo populi hora incẽſi foris ora-
ret, audiuit ab angelo: Ne timeas Zacharia, ecce audita eſt oratio tua, & Elizabet
Eſai. 38. vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem. Ezechias quoque
quum ægrotaſſet, & audiſſet Eſaiam Prophetam dicẽtem, Diſpone domui tuæ,
quia morieris tu, & nõ viues: conuertit faciem ſuam ad parietem, & orauit ad do
minum fletu magno, ſtatim per eundem Prophetam audiuit: Hæc dicit domi.
nus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Ec-
ce ſanaui te, & addam diebus tuis quindecim annos, & de manu regis Aſſyriorũ
eruam te, & protegam vrbem iſtam. Signum quoque mirabile factum eſt, vt ſol
reuerteretur decem gradibus in horologio, ad petitionem ipſius, quemadmo-
dum ad petitionem Ioſue, ſol vnius diei ſpatio in medio cæli ſtetit. Sic & Salo-
2. Para. 1. mon audiuit à domino: Quia poſtulaſti verbum hoc, & non poſtulaſti tibi
diuitias, nec dies multos, aut animas inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti
tibi ſapientiam ad faciendum iudicium, ecce feci tibi ſecundum ſermones
tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum, vt nullus ante te tui
ſimilis fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Sed & hæc, quæ non poſtulaſti, dedi
tibi, diuitias ſcilicet & gloriam, vt nemo fuerit tui ſimilis in regibus cunctis
retro diebus.

Precũ in Preces autem indignæ ſunt aliquando propter perſonam, aliquando propter
dignitas. cauſam, aliquando propter intentionem, aliquando propter modum, aliquan-
Propter do propter ordinem, aliquando propter finem. Propter perſonam indignæ
perſonam. ſunt preces, ſicut dominus ait per Eſaiam: Cum multiplicaueritis orationem,
Eſai. 1. non exaudiam, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Nec tantum propter
perſonam eius qui orat, verum etiam propter perſonam illius, pro quo ora-
tur. Iuxta quod dominus præcepit Hieremiæ: Noli orare pro populo iſto.
Hier. 7. Propter cauſam indignæ ſunt preces, iuxta quod Apoſtolus Iacobus ait: Pe-
Propter titis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, vt videlicet, in concupiſcen-
cauſam. tijs veſtris inſumatis. Adulteri, neſcitis quia amicitia huius mundi inimica
Iac. 4. eſt Dei? De tali oratione dicitur: Quum iudicatur, exeat condemnatus, &
Pſal. 108. oratio eius fiat in peccatum. Propter intentionem indignæ ſunt preces, quales
Propter in- erant illius, qui dixit ad dominum: Magiſter, dic fratri meo, vt diuidat mecum
tentionem. hæreditatem. At ille dixit. Homo, quis me conſtituit iudicem ac diuiſorem ſu-
Luc. 12. per vos? Dixitque ad illos: Videte & cauete ab omni auaritia. Propter modum
Propter indignæ ſunt preces, quales erant Simonis Petri, qui cũ audiſſet, quod Chriſtus
modum. pati & occidi deberet, imprudenter & carnaliter ſapiens ait illi: Abſit à te domi-
Matth. 6. ne, non erit tibi hoc. Vnde audire promeruit: Vade poſt me ſatana, quia non
ſapis ea quæ ſunt Dei. Sic & Helias quum peteret animæ ſuæ vt moreretur, pro-
pter modum indignè petiuit, quia pręproperè ante tempus mori voluit, vnde
Propter nõ exaudiri meruit. Propter ordinem indignæ ſunt preces, quales fuerunt filio-
ordinem. rum Zebedæi, qui per matrem ſubmiſſam petierunt pręmium ante meritum,
Mat. 20. & ante pugnam coronam. Nam quum illa dixiſſet: Dic, vt ſedeant hi duo filij
mei vnus ad dextram, & alius ad ſiniſtrã tuam in regno tuo, reſpõdit illis Ieſus:
Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis:
Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dextram meam vel ſiniſtram
non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à patre meo. Quoniam, vt A-
2. Tim. 2. poſtolus ait: Nemo coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Propter finem in-
Propter dignæ ſunt preces illæ, quas dominus reprobat dicens: Quum oraris, non oretis
finem. ſicut hypocritæ, qui amãt primos recubitus in ſynagogis, & in angulis platearũ
Matt 6. ſtãtes orant, vt videãtur ab hominibus. Amen dico vobis, receperũt mercedem
ſuam. Tu aũt quum oraueris, intra in cubiculum tuũ, & clauſo oſtio in abſcon-
dito ora patrem tuum, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.

Denique,

Denique,principaliter tria ſunt inter cætera, quæ orationem ad Deum tranſ- *Quæ ora-*
ire non ſinunt, videlicet ſartago, murus & nubes. Hoc eſt,concupiſcentia car- *tionem im-*
nis,id eſt,luxuria,in qua velut ſartagine caro frigitur. Concupiſcentia oculorū, *pediant.*
id eſt,cupiditas,in qua opes velut lapides in muro congeruntur. Et ſuperbia vi-
tæ,id eſt,iactantia, quæ velut nubes ſine aqua circumfertur à ventis. De quibus
Ioannes Apoſtolus ait: Quicquid eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & *1. Ioan. 2.*
concupiſcentia oculorum,& ſuperbia vitæ. De tali ſartagine legitur: Et tu fili ho *Ezech. 4.*
minis,ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam inter te & ciuitatem, & ob-
firmabis faciem tuam ad eam. De hoc muro dicitur: In te eripiar à tentatione,& *Pſal. 17.*
in Deo meo tranſgrediar murum. Et de hac nube legitur: Oppoſuiſti tibi nubē,
ne pertranſeat oratio tua. Vel potius, Sartago ferrea eſt,mentis duritia: Murus *Thren. 3.*
fictilis,iniquitatis defenſio:& Nubes obſcura,mentis caligo. Quæ proculdubio
non permittunt orationem ad aures domini peruenire.

Cæterum,oratur corde,oratur ore,oratur opere. De oratione cordis dicit A- *Quot mo-*
poſtolus: Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu,pſallam & mente. De *dis oratur.*
oratione oris inquit Pſalmographus: Ad ipſum ore meo clamaui, & exultaui *1. Cor. 4.*
ſub lingua mea. De oratione operis Sapiens proteſtatur: Abſconde eleemoſynā
in ſinu pauperis,& ipſa orabit pro te,quia non deſinit orare, qui non deſinit be-
nefacere.

Item quidam iacendo orant,quidam ſedendo,& quidam ſtando. Iacens ora- *Geſtus o-*
uit Dauid,quando deprecatus eſt pro paruulo dominum, & ingreſſus ſeorſum *rantium.*
iacuit ſuper terram. Similiter & Ezechias, qui iacens in lecto conuertit faciem *2. Reg. 2.*
ad parietem,& orauit ad dominum. Qui ait illi: Audiui orationem tuam & vi- *Eſai. 38.*
di lachrymas tuas, & ecce ſanaui te. Sedens autem Moyſes ſuper lapidem, quem *Exod. 17.*
Aaron & Hur ſuppoſuerant ei, orabat quando Ioſue Amalech ſuperauit.
Helias etiam, quum ſederet ſubter vnam iuniperum, orauit dominum, & *3. Reg. 19.*
petiuit animæ ſuæ, vt moreretur. Stans autem à longe Publicanus orabat,nec *Luc. 8*
audebat oculos ad cælum leuare. Iudith quoque ſtans ante lectum Holofernis *Iudit. 3.*
orabat dominum,vt confortaret eam. Rurſum quidā orant oculis ac manibus
eleuatis in cælum,quidam genibus & capite deflexis in terram: quidam corpore
curuati,& quidam omninò proſtrati. Eleuatis in cælum oculis Chriſtus orauit, *Ioan. 11.*
quando Lazarum ſuſcitauit. Et quando dixit: Pater,clarifica filium tuum. Ex- *Exod. 17.*
panſis manibus orauit Moyſes, quando Ioſue Amalech ſuperauit. Vnde Pro-
pheta ait: Leuemus corda noſtra cum manibus ad dominum in cælis. Flexis ge-
nibus orabat Apoſtolus,qui dicebat: Flecto genua mea ad Deum, & patrem do- *Epheſ. 3.*
mini noſtri Ieſu Chriſti,ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur.
Et Helias in vertice Carmeli pronus in terram poſuit faciem ſuam inter ge- *3. Reg. 18.*
nua ſua,orans dominū,vt daret pluuiā ſuper faciem terræ, & facta eſt pluuia
grandis. Incuruatus eſt Heliſæus & orauit,quando incuruauit ſe ſuper puerum, *4. Reg. 4.*
& orauit dominum, & calefacta eſt caro pueri. Helias etiam expandit ſe ſuper
puerum & menſus eſt,dicens: Domine Deus meus, reuertatur oro anima pueri *3. Reg. 17.*
huius in viſcera eius:& audiuit dominus vocem Heliæ. Proſtrati autem oraue- *Apoc. 5.*
runt vigintiquatuor ſeniores,qui ceciderunt coram agno, habentes ſinguli ci-
tharas aureas, & phialas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſancto-
rum. Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni vigintiquatuor ſeniorum &
animalium, & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt
Deum. In his qui iacentes orant,humilitatis notatur affectus,ad quem præcipuè
recordatio humanæ conditionis inuitat. Hinc ille dixit: Memento quæſo quod *Iob. 10.*
ſicut lutum feceris me,& in puluerem reduces me. In his qui ſedentes orant,cō-
templationis ocium deſignatur,de quo legitur,quod cum dominus dediſſet Da
uid requiem ab omnibus inimicis ſuis, ingreſſus ſedit coram domino & ait:
Quis ego ſum domine Deus meus,& quæ domus mea, quia deduxiſti me vſque *2. Reg. 7.*
huc? Tu reuelaſti auriculam ſerui tui dicens: Domum ædificabo tibi, propterea
inuenit ſeruus tuus cor ſuum,vt te oraret hac oratione. Nam etſi homo in ora-
tione deuota loquatur Deo, nihilo minus tamen in ipſa pariter & ex ipſa con-
templationis deguſtat dulcedinem, dum Deū quaſi præſentē deuotus intuetur
orator.

otator. In his autem qui ſtantes orant, deſiderium patriæ cæleſtis deſignatur, ad
Pſal. 121. quod maximè ſpes ſupernæ promiſſionis inducit, propter quod ille dixit: Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem. Hi denique qui flexis genibus, ſed expanſis
Cant. 1. manibus & oculis eleuatis orant, illam ſequuntur quæ dicit in Canticis: Trahe me poſt te. Curremus in odore vnguentorum tuorum.

De vicibus & horis orandi. Porrò, ſecundum exempla veterum ter aut ſepties in die eſt orandũ. Nã Daniel ingreſſus domum ſuã, & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo cõtra Hieruſalem
Dan. 6. tribus tẽporibus in die flectebat genua ſua & orabat, confitebaturq́; corã domi-
Pſal. 54. no Deo ſuo, ſicut & antea facere cõſueuerat. Vnde & Pſalmiſta: Veſpere & manè & meridie, narrabo & annunciabo, & exaudiet vocem meam. Idem quoque di-
Pſal. 118. xit de ſe: Septies in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Quem numerum etiam nunc Eccleſia in horis Canonicis obſeruat. Ter in die, propter fidem indiuiduæ Trinitatis, & ſepties inter diẽ & noctẽ, propter dona ſpiritus ſeptiformis, qui orantes, in fide per dona gratiæ illuminat & illuſtrat. Verum ſecundum teſtimonia ſcripturarum, ter eſt orandum de nocte, in principio, in medio
Thren. 2. & in fine. De principio nanq; dicit propheta: Conſurge, lauda de nocte in principio vigiliarum tuarnm, effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum do-
Pſal. 118. mini Dei tui. De medio dicit Pſalmiſta: Media nocte ſurgebam ad confitendũ
Thren. 3. tibi. De fine propheta dixit: Surge diluculo, multa eſt fides tua. Et Pſalmogra-
Pſal. 87. phus ait: Manè oratio mea præueniet ad te. Vt ſic fidelis anima in oratione pernoctet, contra tentationes principum tenebrarnm, iuxta quod dominus præci-
Matt. 26. pit: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Omnibus autem orandi horis
Pſal. 26. prefertur diluculum, de quo Pſalmiſta dicebat: Deus Deus meus ad te de luce vi-
Eccle. 39. gilo. Et Sapiens proteſtatur: Iuſtus cor ſuum tradet ad vigilandum diluculo, ad dominum qui fecit illum, & in conſpectu altiſſimi deprecabitur. In qua hora
Gen. 32. Iacob, qui tota nocte luctatus fuerat cum angelo, meruit benedici.

Locus orandi. Licet autem in omni loco poſſit fidelis orare, competentius tamen in tem-
Matt. 21. plo, in alto, & in occulto. Nam de templo dominus ait: Domus mea domus ora-
3. Reg. 8. tionis vocabitnr. Et Salomon: Cum venerit ergo & orauerit in loco iſto, tu exaudies in cœlo domine, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro qui-
Matt. 14. bus inuocauerit te. In altum autem Ieſus conſueuit aſcendere ad orationem, de quo legitur, quod aſcendit in montem ſolus orare. Ideoq́ue locum ad oran-
Matt. 6. dum commendat occultum. Tu autem, inquit, cum orabis, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito, & pater tuus qui
Ioan. 4. videt in abſcondito, reddet tibi. Nam & Chriſtus de loco adorationis à muliere Samaritana interrogatus, reſpondit: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem, ſed veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Sic reprobans & Samaritanorum errorem, qui dicebant non eſſe locum adorationis niſi in Gararym: & Iu-
Pſal. 121. dæorum, qui aſſerebant non eſſe locum orandi Deum, niſi in Hieruſalem. Spe-
Sap. 18. cialiter tamen Deus in templo eſt adorandus, ſecundum illud: Adorate domi-
Ioan. 1. num in aula ſancta eius. Specialiter quoque ad Orientem, ſicut legitur: Ad ortum lucis oportet adorare, vt nobis adorantibus dominum, oriatur lux iuſtitię vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Aſſiſtũt enim in ſacris baſilicis angeli Dei fidelibus adorantibus, vt deuotas eorum orationes offerant Deo, ſecundum illud: In conſpe-
Pſal. 137. ctu angelorum pſallam tibi Deus meus, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

TITV-

TITVLVS PRIMI PSALMI POEnitentialis talis eſt.

In finem Pſalmus Dauid pro octaua.

Tituli huius explicatio.

CVm omne tempus,ſeptem dierum repetitione decurrat, per octauã intelligitur dies vltima, reſurrectionis videlicet & iudicij, præſignata per diem circuncifionis octauum. Qui alia quoque ratione cenſetur octauus,quod ſcilicet, poſt ſeptem huius ſeculi ætates,ſuccedet octaua quieſcentium * cum ſexta militantium concurrente, quæ in primo incepit aduentu, & vſque ad vltimum perdurabit. Ideo etiam per octauam dies iudicij deſignatur, quia poſt duas vitas, per ſeptenarium deſignatas, ſuccedet. Sicut enim duæ ſunt hominis partes,exterior ſcilicet,quæ eſt corpus, & interior, quæ eſt ſpiritus : ita duæ ſunt eius vitæ, vna corporalis, qua corpus viuit,& alia ſpiritualis,qua anima viuit ex Deo. Hæ duæ vitæ per ſeptenarium deſignantur,propter duas partes ipſius, quaternariũ, qui refertur ad corpus,propter quatuor elementa,videlicet terram,ignem,aerem & aquam, ex quibus componitur ipſum corpus,& ternarium,qui refertur ad ſpiritũ, propter tres partes ipſius, videlicet rationabilem, iraſcibilem & concupiſcibilẽ, in quibus ſpiritus,ipſe ſubſiſtit:cum & in corpore hominis quatuor ſint humores,qui ſecundum quatuor anni tempora diſponuntur, & in ſpiritu tres proprietates exiſtant,per quas aſſimilatur indiuiduæ Trinitati. Poſt has itaq; duas vitas, tanquam octaua poſt ſeptenariũ,dies iudicii ſubſequetur,in qua iuſtus iudex vnicuiq; pro meritis reſpondebit. Vnde timens peccator pœnitens clamat & orat: Domine ne in ira tua arguas me,neque in furore tuo corripias me.

Senſus itaque tituli talis eſt : Pſalmus iſte dirigens nos in finem, id eſt,Chriſtum, qui eſt fidelium conſummatio, in præſenti quidem ſeculo ad iuſtitiam, & in futuro ſeculo ad coronam, attribuitur Dauid, id eſt, homini pœnitenti de ſuis peccatis,in cuius perſona Dauid loquitur in hoc Pſalmo. Pſalmus, in quã,compoſitus pro octaua,id eſt,metu iudicij,quod in octaua reſurrectionis agetur. In quo videlicet pſalmo eſt deprecatiua confeſſio, quoniam in eo culpa conceditur, & venia poſtulatur. Quæ licet apud iudices ſeculares ſententiam condemnationis iudicat, apud Deum tamen abſolutionis ſententiam promeretur.

PSALMI PRIMI POENItentialis Elucidatio.

DOmine ne in ⋆ira tua arguas me,neque in ⋆furore tuo corripias me. *Furore tuo. *ira tua.

PSalmus iſte ſecundum tranſlationem, quam Romana tenet Eccleſia,continet nouem verſus, per quos pœnitens gradatim aſcẽdit ad nouem ordines angelorum:quia maius eſt gaudium angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente,quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis,qui non indigent pœnitentia. Quamuis & numerus decem verſuum, quos iuxta aliam tranſlationem habere dinoſcitur,bene cõgruat rationi,quoniam homo qui cecidit per offenſam, reſurgit per pœnitentiam, vt per eum ordo decimus reſtauretur. Merito etiam iſte Pſalmus tres habet ternarios, quia pœnitentia tres debet habere partes, Contritionem in corde, con- *Luc. 15.* *Partes pœnitentia tres.*

t feſſionem

feſſionem in ore, & ſatisfactionem in opere: quamlibet autem ternario ſubdiſtinctam: quoniam in contritione debet habere pœnitẽs timorem de pœna, dolorem de culpa, & amorem de gratia. In confeſſione debet exprimere veritatem, de facto, de numero, de modo. In ſatisfactione, debet orationẽ dirigere ad

Nouẽ peccatorum diuerſitates.

Deum, eleemoſynam ad proximum, ieiunium ad ſeipſum. Nouem quoque verſus ſunt in hoc Pſalmo, propter nouem diuerſitates peccatorum, de quibus pœnitens debet dolere, videlicet propter originale peccatum, mortale, & veniale. Hæc ſunt: Serpens, mulier, & vir. Serpens, id eſt, concupiſcentia ſuggerit originaliter. Mulier, id eſt, delectatio comedit venialiter. Vir, id eſt, ratio cõſentit mortaliter. Item peccatum cogitationis, locutionis, operis. Cogitationis in corde,

Luc. 7. Matt. 9. Ioan. 1.

locutionis in ore, operationis in conſuetudine. Hæc eſt mors in domo, mors in porta, mors in ſepulchro. Rurſum peccatum fragilitatis, ſimplicitatis, malignitatis. Fragilitatis per impotentiam, ſimplicitatis per ignorantiam, & malignitatis per inuidentiam. Hoc eſt, peccatum in patrem, in filium, & in ſpiritum ſanctum. In primo ternario, pœnitens timet & orat. In medio, gemit & plorat. In vltimo, gaudet & optat. Timet & orat, pro amouenda duplici pœna, pro curanda duplici plaga, & pro tollenda duplici mora. Pro pœna perpetua & tranſitoria, quod oſtendit in primo verſu dicens: Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Ac ſi dixiſſet apertius: Ne arguas me in ira, condemnando in futuro, neque corripias in furore, puniendo me in præſenti. Pro plaga corporali & ſpirituali, quod oſtendit in ſecundo verſu dicens: Sana me domine, quia conturbata ſunt oſſa mea, & anima mea turbata eſt valde. Ac ſi dixiſſet apertius: Sana me ab ægritudine corporali, quoniam conturbata ſunt oſſa mea: Ab ægritudine ſpirituali, quoniam anima turbata eſt valde. Pro mora miſeriam auferendi & gloriam conferendi, quod oſtendit in tertio verſu dicendo: Et tu domine vſquequo? Conuertere, domine, & eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam. Ac ſi dixiſſet apertius: Et tu domine, vſquequo differs ſanare: quaſi dicat, ne moreris, ſed eripe animam meam à præſenti miſeria. Itemque: Conuertere domine, quaſi dicat, ne moreris, ſed ſaluum me fac in futura gloria.

Audiſti quomodo pœnitens in primo ternario timet & orat, audi quomodo in ſecũdo ternario gemit & plorat. Laboraui, inquit, in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratũ meum rigabo. Gemit & plorat propter mentis obliuionem, & propter laudis ſuppreſſionẽ. Propter obliuionẽ mẽtis, quæ reprobis eſt in morte, & propter ſuppreſſionẽ laudis, quæ damnatis eſt in inferno. De quibus in quarto verſu præmittit dicens: Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui, in inferno aũt quis confitebitur tibi? Ac ſi dixiſſet apertius: Ideo laboraui in gemitu meo, quoniã nõ eſt in morte, id eſt, in mortali peccato, qui memor ſit tui, hoc eſt, qui meminerit legis tuæ, quàm præuaricando contẽnit: & ideo lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ, quoniam in inferno, id eſt, in baratro deſperationis, quis cõfitebitur tibi? quaſi dicat, nullus omnino, quoniã de tua pietate diffidit. Vel in morte, id eſt, in ſtatu peccatoris iam mortui, non eſt qui ſit memor tui ad ſalutem. In inferno autem, id eſt, in loco gehennalis ſupplicij, quis confitebitur tibi? quaſi dicat: Nullus ad laudem. Item gemit & plorat, propter turbatum iudicium diſcernendi, & propter inueteratũ exercitium offendendi, de quibus in ſexto verſu ſubiungit: Turbatus eſt præ ira oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos. Ac ſi dixiſſet apertius: Oculus meus, videlicet intellectus, turbatus eſt, id eſt, obſcuratus præ ira, quæ impedit rationem. Et inueteraui, præ longa peccandi conſuetudine, inter omnes inimicos meos, id eſt, vitia & peccata, quæ ſunt mihi inimica.

Audiſti quomodo pœnitens in ſecũdo ternario gemit & plorat, audi quomodo in tertio gaudet & optat. Gaudet quod ſit exauditus in tribus, videlicet in fletibus, in orationibus, in precibus. In fletibus, pro pœna tollẽda, in orationibus, pro culpa delenda, in precibus, pro gratia conferenda. De fletibus exauditis præmittit: Exaudiuit dominus vocem fletus mei. De precibus receptis adiũgit: Exaudiuit dominus deprecationem meam. De orationibus admiſſis ſupponit: Do

minus orationem meam aſſumpſit. Optat inimicis ex charitate compũctionis dolorem, confeſſionis erubeſcentiam & pudorem, & ſatisfactionis laborẽ. Dolorem compunctionis, cum dixit, Conturbentur: pudorem confeſſionis, cum ait: Erubeſcant: ſatisfactionis laborem, vbi dicit: Conuertantur, & hoc valde velociter, vt protinus liberentur.

Sex vero petitiones facit pœnitẽs in hoc Pſalmo, duas ex timore pœnæ, præſentis videlicet & futuræ, de quibus ait: Domine, ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. Item duas præ dolore culpæ, corporalis videlicet & ſpiritualis, de quibus addit: Miſerere mei domine, quoniã infirmus ſum: ſana me domine, quoniã conturbata ſunt omnia oſſa mea. Et anima mea turbata eſt valde, ſed tu domine vſquequo? Rurſus duas præ amore gratiæ, liberantis videlicet, & ſaluãtis, de quibus ſubiũgit: Conuertere domine & eripe animã meam, ſaluũ me fac propter miſericordiã tuã. In quibus tres timores notãtur, ſeruilis, initialis, & filialis. Singulis aũt petitionibus ſingulas reddit cauſas: Ne, inquit, arguas me in ira tua, quia nõ eſt in morte qui memor ſit tui. Neq; in furore tuo corripias me, quoniam in inferno quis cõfitebitur tibi? Rurſus: Miſerere mei domine, quoniam laboraui in gemitu meo. Sana me domine, quoniã lauabo per ſingulas noctes lectum meũ, & lachrymis meis ſtratũ meum rigabo. Itẽ: Conuertere domine & eripe animã meã, quia conturbatus eſt præ ira oculus meus. Saluum me fac propter miſericordiã tuam, quoniã inueteraui inter oẽs inimicos meos. Nec tamen deſpero miſerabiliter, ſed ſpero miſericorditer, dicens: Diſcedite à me oẽs qui operamini iniquitatem. Oſtenditq́ue pœnitens, ſe in illis petitionibus exauditum. In primis, quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. Et in ſecundis, quoniã exaudiuit dominus filius deprecationẽ meam. In tertijs aũt, quia dominus ſpiritus ſanctus orationẽ meam aſſumpſit. Erubeſcãt igitur & conturbentur vehementer oẽs inimici mei, conuertãtur & erubeſcãt valde velociter. *Triplex timor.*

Vt autem pœnitens facilius obtineat quod implorat, captat beneuolentiam. Primò à perſona iudicis, per eius potentiam, vbi dicit: Domine ne in ira tua arguas me, & per ipſius miſericordiam, vbi dicit: Saluũ me fac propter miſericordiam tuam. Secundo à re ipſa, quia infirmitatem habet in carne, de qua dicit: Conturbata ſunt oſſa mea: & infirmitatẽ habet in mente, de qua ait: Anima mea turbata eſt valde. Tertiò, ab opportunitate temporis, vnde ait: Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui: & ab opportunitate loci, vbi addit: In inferno autem quis cõfitebitur tibi? Quartò, à propria perſona, propter interiorem deuotionem, cum ait: Laboraui in gemitu meo. Propter carnis mortificationem, cum addit: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, & lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Propter cordis turbationem, vnde ſupponit: Turbatus eſt in ira oculus meus. Propter ſeparationem malorum, vnde: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Et propter inimicorum dilectionẽ, vnde: Conturbentur omnes inimici mei, conuertantur & erubeſcãt valde velociter. Item Pſalmus incipit à timore, quoniam initium ſapientiæ timor domini. Definit autem in charitate, quoniam finis præcepti charitas. Ex timore nanq; pœnitens petit à domino in principio ne arguat illum in ira, neque corripiat illũ in furore. Ex charitate verò inimicis ſuis optat in fine, vt erubeſcant, conturbẽtur, & conuertantur. Et hic eſt finis omnis conſummationis, ſicut in alio Pſalmo legitur, videlicet charitatis, quod mandatum latum nimis, quoniam ad inimicos extenditur, iuxta quod dominus præcepit: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniãtibus vos. Rectè ergo timor incipit, & charitas perficit: quia perfecta charitas foras mittit timorem. Incipit ergo à timore, & definit in amore. Incipit à triſtitia, & definit in lætitia. Dicit ergo: *Captatio beneuolentiæ.* *Eccleſi.* *1. Tim. 1.* *Pſal. 118.* *Luc. 6.* *1. Ioan. 4.*

Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Ac ſi diceret: Tu es Deus meus, iudex meus, medicus meus, dux meus, defenſor meus, ſaluator meus. Quia tu es Deus meus, ideo formido te dicens: Domine ne in furore tuo arguas me. Quia tu es iudex meus, ſupplico à te. Sana me domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea, & anima mea turbata eſt valde. Quia tu es dux

meus,ideo deſiderio te ſequi dicens: Conuertere domine. Quia tu es defenſor
meus,ideo auxilium à te poſtulo,dicẽs: Eripe animam meam. Quia tu es ſalua-
tor meus, ideo ſalutem flagito,dicens : Saluum me fac propter miſericordiam
tuam. Tu ergo domine ne in ira tua arguas me , neq; in furore tuo corripias me.
Dic mihi ô peccator,qui indulgentiam deſideras promereri,qua ratione præſu-
mis profiteri in ipſo Deo iram & furorem eſſe,dicendo : Domine ne in ira tua
arguas me,neque in furore tuo corripias me:quum non ad miſericordiam , ſed
ad iram,nec ad benignitatem,ſed ad furorem ſoleat prouocari, qui audit ſe ira-
cundum,cenſeri autem etiam furibundum:quoniam hoc videtur non ad glo-
riam,ſed ad iniuriam:non ad laudem , ſed ad vituperium redundare. Diceres
ſaltem : Ne arguas me in ira,neque in furore corripias,vt ad maiorem expreſ-
ſionem non adderes,In tua videlicet,vel,In tuo: quia minus forſan horreſceret
intellectus, & magis ſuſtineret auditus, ſi hoc diceres abſque illo. Quis enim
nunc verè fidelis æquanimiter ferat & patienter auſcultet , furorem & iram
domino ſuo aſſcribi, maximè, quem mitiſſimum & benigniſſimum eſſe no-
Pſal.142. uit ? Præterea quum petas alibi ab illo : In veritate tua, exaudi me in tua iu-
ſtitia,& hic dicas : Ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me,
profectò videris innuere,quod eius ira excedat iuſtitiam,& furor exuperet ve-
ritatem , quod nefas eſt ſentire de illo, qui iudicat orbem terræ in iuſtitia &
populos in æquitate. Quumque ſcriptura de illo teſtetur : Tu autem Domi-
Pſal.97. ne virtutum cum tranquillitate iudicas, tu quis es,qui audeas ei dicere : Do-
Sap.12. mine ne in furore tuo arguas ? Cur, inquit , obiectionibus me fatigas & quæ-
ſtionibus artas,cum tantus ſit metus de pœna,tantus ſit mœror de culpa, vt in-
ter timoris & doloris anguſtias , quaſi mente confuſus, vix valeam reſponde-
Luc.6. re ? Nam ex abundantia cordis os loquitur , & idcirco illa egrediuntur de
ore, quæ geruntur in corde, vnde verba mea timore ſunt plena & dolore. Quæ-
ſo tamen ne arguas peccatorem, neque corripias pœnitentem, quod talibus ver-
bis fatur de Deo, quum ipſe Deus talibus verbis loquatur de ſe per Ezechielem
Prophetam , dicendo : Ecce, inquit ad terram Iſrael, de propinquo effundam
iram meam ſuper te,& complebo furorem meum in te. Quur ergo dubitet ho-
mo loqui de Deo, quod loquitur ipſe Deus de ſe, quum ab illo didicerit quid
de ipſo loquatur ? Verum ad loquendum de creatore verba hæc tranſſumit
homo de creaturis, quoniam idonea verba non habet, quibus ſecundũ propri-
tatem ſuam loquatur de Deo: & ideo peregrina verba mendicat , vt ſcilicet per
quandam ſimilitudinem loquatur de illo. In creaturis ſiquidem ira, eſt furor a-
nimi, de interioribus ad exteriora prorumpens , quum quis ob illatam iniuriã
præcogitatam vindictam deſiderat adimplere. Furor autem eſt vehemens com
motio indignantis, quum geſtit aduerſus alium effundere totam iram. Interdũ
verò vnum accipitur pro altero , ſicut hic ſecundum vnam translationẽ habe-
tur: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Secundũ
alteram dicitur: Domine ne in ira tua arguas me , neque in furore tuo corripias
me. Quoniam ex Græco furor idem eſt quod ira, vnde vtrunq; legitur in ſcriptu
Ira & fu- ris,& ira furoris,& furor iræ. Porrò dicendo furorẽ & iram de Deo , non ſignifi-
ror quomo- co affectum alicuius turbationis in eo,de quo non poſſunt iſta, niſi diuinam eſ-
do tribu- ſentiam prædicare: ſed conſignifico effectum vehementis turbationis in homi-
antur Deo. ne, in quẽ merito peccatorum ſuorum talia exercentur. Dicit ergo pœnitẽs: Do
mine, qui omnia potes, cui nihil omninò reſiſtit, ne arguas me in ira tua, id eſt,
ne me iudices, & conuincas ad inſtar irati, qui ob illatã iniuriam præcogitatam
vindictã nititur exercere. Neq; corripias me in furore tuo , id eſt , ne me punias,
& flagelles, more furẽtis, qui vehemẽti indignatione cõmotus conatur effunde-
re totã iram : quia ſi ſecundũ exigentiam meritorũ meorum velles agere mecũ,
profectò nõ poſſem ſubſiſtere ante faciẽ iræ tuæ, nec impetũ ſuſtinere furoris tui,
quũ iam multa & magna, enormia & grauia ſint peccata , ſcelera, delicta & cri-
mina mea , quibus ego ingratus , & iram merui & furorẽ, quòd non eſſet pœna
ſufficiens, aut vindicta condigna, etiã ſi ignis de cælo deſcendens me totũ conſu
meret, vel terra os ſuum aperiẽs, deglutiret me viuum. Volo tamẽ & cupio, o pro

& de-

&c depoſco, vt in præſenti me arguas & corripias in ſpiritu lenitatis, quia pater *Apoc.3.*
filium quem diligit, corripit, & tu quem amas, arguis & caſtigas: ne in futuro tu
domine, qui potes & corpus & animã perdere in gehennã, arguas me in ira tua,
quantum ad condẽnationis ſententiam: neq; corripias me in furore, quantum
ad perditionis gehennam, ne videlicet arguas me in iudicio, & corripias in in-
ferno. Ne quis autem intelligat de iudicio ſaluationis, adiungo, In ira tua, quo- *Matt.25.*
niam idẽ ipſe iudex & aduocatus, accuſator & teſtis, contra reprobos allegabit:
Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere: hoſ-
pes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non operuiſtis me: infirmus, & in car-
cere, & non viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei impij dicentes: Domine, quan-
do te vidimus eſurientẽ, aut ſitientem, aut hoſpitẽ, aut nudum, aut infirmum,
aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis dicens: Amen
dico vobis, quamdiu non feciſtis vni ex minimis meis, nec mihi feciſtis. Ne-
que corripias me, id eſt, punias in inferno. Sed ſi quis intelligat pœnam leuem *Matt.25.*
& tranſitoriam, adiungo: In furore tuo, id eſt, in igne inextinguibili & æterno,
de quo terribiliter intonabit: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus
eſt diabolo & angelis eius. Reuera dies illa, dies iræ, dies tribulationis & angu- *Sophon.1.*
ſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies turbinis & caliginis, dies furoris & terro-
ris. In quo ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Quia *Eſai.37.*
ergo horrendum eſt nimis in manus Dei viuentis incidere, idcirco clamo tre- *Heb.10.*
mens & dolens: Domine ne in furore tuo corripias me, neque in ira tua arguas
me. Certè ſi cum omni tranquillitate me argueres in iudicio, non poſſem libe-
rari: quia ſi innocentem me oſtenderem, prauum me eſſe comprobares, quantò
minus liberari valerẽ, ſi argueres me in ira tua? Ergo ne intres in iudicium cum *Pſal.142.*
ſeruo tuo, qui non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.

Sane iraſcitur pater, iraſcitur dominus, & iraſcitur iudex. Pater iraſcitur fi- *Iraſcitur*
lio, vt illum corrigat & emendet. Dominus iraſcitur ſeruo, vt illum puniat & *pater, do-*
flagellet. Iudex iraſcitur reo, vt illum reprobet & condemnet. Primam iram *minus, iu-*
poſtulo adhiberi, ſecundam poſtulo mitigari, tertiam poſtulo penitus auer- *dex.*
ti. De prima legitur: Iratus eſt, & miſertus eſt nobis. * Grauis eſt ira Dei, ta- *Pſal.39.*
liter non iraſci. Propter quod ait: Zelus meus receſſit à te, vltra iam non iraſcar *Ezech. 16.*
tibi. De ſecunda legitur: Mitigaſti omnem iram tuam, auertiſti ab ira indigna- *Pſal. 84.*
tionis tuæ. Nam cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis. De tertia ſcribi-
tur: Exarſit ignis ab ira tua, & ardebit vſq; ad inferna deorſum. Ergo auerte iram *Pſal.88.*
tuam à nobis, vt non in æternum iraſcaris nobis. Triplex eſt autem ira homi- *Triplex ira*
nis, naturalis, venialis, & criminalis. De prima dicitur: Iraſcimini, & noli- *hominis.*
te peccare. Hanc iram habe, ſi * pij patris iram tibi adhiberi deſideras. De ſe- *Pſal.4.*
cunda legitur: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Hanc iram tem- ** al. piam.*
pera, ſi iuſtam iram Domini circa te deſideras mitigari. De tertia verò ſcribitur: *Epheſ.4.*
Ira viri iuſtitiam Dei non operatur. Hanc iram prorſus euita, ſi ſeueram iudicis *Iac. 1.*
iram à te deſideras prorſus auerti. Omnis enim qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit *Matt.5.*
iudicio. Ira, inquit, illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, & furor aſpidis in- *Pſal.57.*
ſanabilis. Hanc iram & hunc furorem omninò declina, ſi furorem & iram do-
mini deſideras declinare. Dicas ergo:

Miſerere mei domine, quoniã infirmus ſum: ſana me do-
mine, quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea.

Et anima mea turbata eſt valde, & tu domine vſquequo?

Redde ſingula ſingulis. Ne arguas me in ira, ſed miſerere mei, quoniam in-
firmus ſum corpore, vnde conturbata ſunt omnia oſſa mea. Ne corripias me in
furore tuo, ſed ſana me, quoniam infirmus ſum mente, vnde anima mea turba-
ta eſt valde. Magna quidem eſt infirmitas corporis, quoniam turbata ſunt om-
nia oſſa mea: ſed maior eſt infirmitas mentis, quoniam anima mea turbata eſt
valde. Illa enim eſt pœna, de qua dicit Apoſtolus: Vino modico vtere pro- *1. Tim 5.*
pter frequentes infirmitates tuas. Hæc autem eſt culpa, de qua dicit Pſalmiſta:

t 5 Qui

Pſal. 41. Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt & ceciderunt. Ergo miſerere
2. Cor. 3. mei domine, quoniam infirmus ſum. Non vt is, qui dicebat: Quum infirmor,
tunc potens ſum: quoniam infirmi accincti ſunt robore. Nec vt illa etiam, quæ
Can. 2. aiebat: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo: quoniam
talis infirmitas eſt procul dubio ſalutaris. Sed nec ſum infirmus vt illi, de qui-
Pſal. 106. bus dicitur: Infirmabuntur & peribunt à facie tua, quoniam infirmati ſunt, &
Rom. 1. non fuit qui adiuuaret. Nec etiam infirmus ſum, vt illi, de quibus legitur: Tra-
didit illos Deus in paſſiones ignominiæ, vt faciant ea quæ non conueniũt: quia
talis infirmitas procul dubio eſt lethalis. Sed ex illis me eſſe confiteor, de quibus
Pſal. 15. dicitur: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorũ, poſtea accelerauerunt. Ex his quo-
que, de quibus ſcribitur: Conſcientia eorũ quum ſit infirmata, polluitur. Ecce
enim accelero clamans: Sana me domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.
Exod. 12. Non tua quidem, quoniam ſcriptum: Os enim non comminuetis ex eo, ſiue, os
Pſal. 101. illius nõ cõfringetis. Habes enim os diuinitatis, de quo tu dicis: Adhæſit os meũ
Gen. 2. carni meæ. Habes & os humanitatis, de quo dicit Eccleſia: Hoc nunc os ex oſ-
ſibus meis, & caro de carne mea. Sed nec de illis oſſibus dico, de quibus in-
Pſal. 21. quis in Pſalmo: Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa mea. Et Ec-
Thren. 1. cleſia dicit in Threnis: De excelſo miſit ignem in oſſibus meis. Neq; de oſſibus
dico, quæ magis ſunt turbantia quàm turbata: Oſſa, inquit, eius ſicut fiſtulæ æris,
Iob. 40. & putredo in oſſibus eius. Oſſa eius plena ſunt adipe & medullis, oſſa eius irrigã-
Iob 21. tur. Sed de oſſibus meis dico, quoniam conturbata ſunt oſſa mea, id eſt, virtutes
Oſſa quid. & vires animæ meæ. Sed illæ per vitia externa turbantur. Iuxta quod dicitur: Do
Pſal. 12. minus exturbauit oſſa eorum qui hominibus placent, confuſi ſunt, quoniam
Deus ſpreuit eos. Iſta verò per vitia conturbantur. Iuxta quod dicitur: Oſſa
Pſal. 101. mea aruerunt præ caumate, vel ſicut in frixorio confrixa ſunt. Ergo ſana &
cuſtodi omnia oſſa mea, vt vnum ex eis non conteratur, vt timor tuus ſit oſſi-
um irrigatio. Spiritualis ergo languor eſt culpa, & corporalis eſt pœna, quæ ta-
men contingit frequenter ex culpa, iuxta quod Veritas ait homini, qui habebat
Ioan 5. in infirmitate ſua triginta & octo annos: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare,
2 Cor. 11. ne deterius aliquid tibi cõtingat. Et Apoſtolus ait: Qui manducat & bibit indi-
gnè, iudiciũ ſibi manducat & bibit, nõ diiudicãs corpus domini. Ideo iacẽt inter
vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Saluberrimum ergo eſt cõ-
ſiliũ, vt qui indiget corporali medela, ſpiritualiũ prius exigat & accipiat medi-
Corporalis cinam, quatenus ceſſante cauſa, ceſſet & effectus. Corporalis autem infirmitas,
infirmitas etſi ſæpe, non tamen ſemper prouenit ex peccato. Quod probat Apoſtolus
non ſemper dicens: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus
prouenit carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet: propter quod ter dominum ro-
ex peccato. gaui, vt auferret illum à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam vir-
2. Cor. 12. tus in infirmitate perficitur. Ecce infirmabatur Apoſtolus propter conſer-
Ioan. 11. uationem ſuæ humilitatis. Veritas quoque ait in Euangelio: Infirmitas
hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam.
Ioan. 9. Et quum interrogaretur à diſcipulis ſuis: Rabbi, quis peccauit, hic an parentes
eius, vt cæcus naſceretur? Reſpondit: Neque hic peccauit, neque parentes eius,
vt cæcus naſceretur, ſed vt manifeſtarentur opera Dei in illo. Ecce infirmabatur
Lazarus, infirmabatur & cæcus, propter oſtentationẽ diuinæ virtutis. Iob quo-
que propter probationem patientiæ legitur infirmatus, qui ſedens in ſterquili-
nio teſta ſaniem radebat. Similiter & Tobias, ſuper cuius oculos ex nido hyrun
dinum calida ſtercora inciderunt, factus eſt cæcus. Hanc autem infirmitatem
ideo dominus permiſit euenire ei, vt poſteris daretur exemplum patientiæ ipſi-
us, ſicut & ſancti Iob. Interdum autem propter compaſſionem proximorum
aliquis infirmatur. Sicut Apoſtolus, qui dicebat: Quis infirmatur, & ego nõ in-
firmor? Quis ſcandalizatur, & ego nõ vror? Ipſe quoque ſaluator vulneratus eſt
propter peccata noſtra, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis no-
ſtrę ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus, & dominus in infirmitate voluit
conterere eum. Propter has & multas alias cauſas interdũ abſque peccati me-
rito infligitur infirmitas corporalis, etſi frequentius ex peccato. Ergo ſana
me-

me domine, tanquàm pius & prudens medicus: quia ego ſum ægrotus, & tu medicus: ego habeo infirmitatem, tu ſanitatem: ego ſum infirmus per culpam tu ſana me per gratiam: quoniam cõturbara ſunt omnia oſſa mea, & anima mea turbata eſt valde. Anima conturbata corpus conrurbat, Salomone teſtante: Spiritus triſtis exiccat oſſa. Propter quod alibi dicit: A voce gemitus mei adhæſerũt oſſa mea carni meæ. Quin etiam oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt: quia per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. Quamdiu enim ſpina rationis pungit ſpiritum ex peccato, & vermis conſcientiæ mordet animum ex delicto, non ſolum anima frigitur, & torquetur, ſed etiam corpus affligitur & turbatur. Vnde bonum eſt homini à peccato ceſſare, non ſolum propter quietem æternam, quam in futuro ſeculo præſtolatur, verum etiam propter requiem temporalem, quam in præſenti ſeculo experitur: quia ſecundum Apoſtolum, pietas promiſſionem vitæ habet, quæ nunc eſt & futuræ. Poteſt & aliter hoc intelligi, vt per oſſa vires mentis intelligantur, quantum ad ſpiritum, qui fortis eſt & promptus; & per animam intelligatur ſenſualitas, quantum ad carnem, quæ eſt fragilis & infirma. Secundum quod Dominus ait: Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Licet enim ſpiritus ſit anima, diſtinguitur tamen inter ſpiritum & animam aliquando, vt ſpiritus intelligatur pars ſuperior, id eſt, mens, & anima inferior, id eſt, ſenſualitas, iuxta quod Apoſtolus ait: Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Dicit itaq; pœnitẽs. Sana me domine, à reatu peccati, & debes profectò ſanare, quoniam conturbata ſunt oſſa mea, id eſt, vires animæ meæ. Vis rationalis, quæ diſcernit inter bonum & malum, vis iraſcibilis, quæ abijcit malũ, vis concupiſcibilis, quæ appetit bonum, conturbatæ ſunt omnes ad pœnitentiam ſalutarem.

Prouer. 17.
Pſal. 22.

Vis rarionalis eſt turbata, dum ipſa inter bonum & malũ ſubtiliter nõ diſcernit. Vis iraſcibilis eſt turbata, dum ipſa malum fortiter non abijcit. Vis concupiſcibilis eſt turbata, dum ipſa bonum delectabiliter non appetit. Et ideo conturbata ſunt oſſa mea, id eſt, animæ ſenſualitas turbata eſt valde, quoniam grandis offenſa grauem exigit pœnitentiam, vt quæ carnaliter delectatus offendi, ſpiritualiter conturbatus pœniteam, quatenus per aliam viam reuertar in regionem meam. Eſt turbatio timoris & commotionis, de qua legitur: Audiens Herodes rex turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo. Turbatio furoris & confuſionis, de qua dicitur: Turbati ſunt ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deglutita eſt. Turbatio laboris & occupationis, de qua dominus ait: Marrha Martha, ſolicita es & turbaris erga plurima. Turbatio doloris & compunctionis, de qua ſponſa ait in Canticis: Anima mea turbata eſt propter quadrigas Aminadab. Turbatio mœroris & compaſſionis, de qua legitur, quod Ieſus turbauit ſeipſum, & lachrymatus eſt. Turbatio ſtuporis & admirationis, vnde: Maria turbata eſt in ſermone angeli, & cogitabat qualis eſſet illa ſalutatio. Sunt & aliæ multæ turbationum ſpecies, ſed omnes reducuntur ad quatuor, videlicet miſeriæ, culpæ, pœnæ, & gratiæ, de quibus agit pœnitens in hoc Pſalmo. Conturbata ſunt, inquit, oſſa mea, & anima mea turbata eſt valde. Turbatus eſt præ ira oculus meus, conturbati ſunt omnes inimici mei.

Luc. 10.
Cant. 6.
Ioan. 11.
Luc. 1.

Conuertere domine, & eripe animam meam: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.

Anima in homine accipitur multis modis, ipſa perſona, præſens vita, ſpiritus rationalis, ſpiritus animalis, intentio mẽtis, & ſenſualitas carnis. De primo: Maſculus, cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo. De ſecundo: Nõ facio animam meam precioſiorem quàm me. De tertio: Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. De quarto: Anima carnis in ſanguine eſt. De quinto: Animam meam in manibus meis porto. De ſexto: Turbatus eſt in ira oculus meus, anima mea, & venter meus. Ergo eripe animam meam, id eſt, ſpiritum meum, vel meipſum, & accelera, vt eripias me. Anima enim mea turbata eſt ad pœnitentiam. Tu ergo domine, qui pius es & benignus, conuerte-

Animam multis modis accipi.
Gen. 17.
Act. 20.
Ezech. 18.
Leuit. 7.
Pſal. 118.
Pſal. 30.

re ad me & ego conuertar ad te: quoniam etſi per Prophetam dicatur: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: niſi tamen tu conuertaris ad me, ego ad te conuerti nō valeo: & niſi tu me præuenias, ego ad te peruenire nō poſſum. Sed quoniā ad perfectam conuerſionē tu ſemper paratus exiſtis, ſicut Propheta teſta-
Oſee. 6. tur, tanquam diluculum paratum inueniemus illum, ſecurius dico: Conuerte-
Tribus mo- re Domine, id eſt, fac me perfectè conuerti ab errore ad veritatem, à vitijs ad vir-
dis ſe Deus tutes. Porrò, ſicut Deus rribus modis ſe auertit ab aliquo: primo, quando ſpiri-
auertit ab tualem ſubtrahit illi gratiam: vnde alibi dicit: Ne auertas faciem tuam à me: ſe-
homine. cundo, quando temporalem irrogat ei pœnam, vnde eſt illud: Auertiſti faciem
Pſal. 50. tuam à me, & factus ſum conturbatus: tertio, quando vindictam infligit æter-
Pſal. 29. nam, vnde dicitur: Auerte iram tuam à nobis, nec in æternum iraſcaris nobis:
Pſal. 84. Ita rribus modis ſe conuertit ad aliquem. Primo, quando gratiam ei ſpiritualē
Deus tribus infundit, ſicuti hoc loco: Conuertere domine, & eripe animam meam. Secun-
ſe conuertit do, quando temporalem pœnam remittit. vnde eſt illud: Conuertere domine
ad hominē aliquantulum, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Tertio, quando ſaluiē con-
modis. cedit æternam. vnde: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Ac ſi dice-
Pſal. 6. ret: Conuertimini ad me deſerendo malitiam, & ego conuertar ad vos confe-
Pſal. 89. rendo ſalutem. Er ideo ſine difficultate prorſus & mora eripe animam meam à
Zach. 1. præſenti miſeria, & ſaluum me fac in æterna gloria, propter miſericordiam tuam, de qua ſolummodo ſpero, non propter meritum meũ, de quo nequaquā cōfido: & ideo nō allego meritũ meum, quod exigit pœnam, ſed imploro miſericordiā tuam, quæ exhibet gratiam. Ecce peccator iſte de culpa ſua valde dolebat, vnde dicebat: Anima mea turbata eſt valde. Indulgentiam poſtulabat, vnde clamabat: Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum: nec tamē adhuc iuſtificationis gratiā obtinebat, vnde dicebat: Et tu domine vſquequo? Cōuertere & eripe animā. Sed dices: Quid exigitur amplius ad hoc, vt pœnitēs cōuertatur, quàm vt valdè doleat de commiſſis, proponens ea fideliter confiteri, & à committen-
Ezech. 18. dis penitus abſtinere? Scriptũ enim eſt: Quacũque hora cōuerſus fuerit peccator, & ingemuerit, omnium peccatorum non recordabor. Et iterum: Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti iniquitatem cor-
Pſal. 31. dis mei. Cæterum ſi ita eſt, cum ſciat homo quando ſic pœnitet, ſcit ergo quando conuertitur, & ita quando iuſtificatur. Porrò iuſtificari non poteſt, niſi
Luc. 7. prius ei charitas infundatur, iuxta quod Veritas ait: Dimiſſa ſunt ei peccata mul-
1. Pet. 4. ta, quoniam dilexit multum. Nam charitas operit multitudinem peccatorum.
1 Cor. 4. Scit ergo quando infunditur ei charitas, quoniam verum eſt quod Apoſtolus
Pſal. 18. dicit: Nihil mihi conſcius ſum, non tamen in hoc iuſtificatus ſum. Nam & delicta quis intelligit? propter quod orat Dauid: Ab occultis meis munda me domine. Iob namque dicit: Si enim ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit ani-
Iob 9. ma mea. Salomon quoque ait: Quis dicere poteſt, mundum eſt cor meum, &
Prouer. 20. purus ſum à peccato? Ac ſi diceret: Nullus, niſi forſan ei ſit reuelatum. Quandoquidem inter infideles ſunt aliqui, qui valde dolent de peccatis commiſſis, & cum animo confitendi proponunt abſtinere à committendis: non tamen ipſi iuſtificantur, quoniam aliquod habent delictum, quod non intelligunt, illud
Ioan. 3. videlicet, de quo dominus ait: Qui non credit, iam iudicatus eſt. Sic forſitā Chriſtianum latet aliquod grande peccatum, propter quod, quia de illo nō pœnitet, iuſtificatio retardatur, aut forſan quia minus dolet, quàm oporteat illum dolere, vel etiam propter aliam cauſam Deo cognitam, ſed nobis ignotam. Quis enim audeat certā metā imponere gratiæ, vt dicat, Si tātũ dolet peccator, aut taliter, peccatũ illi dimittitur: ſin aũt, nō dimittitur illi peccatũ? nō eſſet ergo gratuita, ſed debita iuſtificatio peccatoris. Verũ ex diuina iuſtiſſima diſpēſatione procedit, vt ſicut aliquādo indulgētia poſtulata differtur, ſic interdũ præſtita neſciatur: quoniā magis expedit, vt iuſtificatus dubitet, an ipſe ſit iuſtus, quàm iniuſtus
Quare non credat, quod ipſe ſit iuſtificatus. Differtur autem aliquando curatio, ne ægrotus
nunquam putet, ſe non medici virtute, ſed naturæ vigore, vel mediocritate ægritudinis ſa-
differatur natum, & ſic vili pendat medicũ, & parui pendat languorem. Vt ergo de ſua vir-
curatio. tute diffidat, magnitudinē verò infirmitatis agnoſcat, & auxiliũ medentis imploret,

ploret,differtur curatio,donec clamet frequenter & dicat : Sana domine animam meam,quia peccaui tibi.Nōdum enim ægrotus iſte tam perfectè clamauerat,vt diceretur ei:Adhuc te loquente,dicam aſſum.Ex difficultate quoque curationis,magis cauetur infirmitas:quia quod facilè ſanatur,non multum cauetur:& ideo differtur curatio ęgritudinis, vt diligentior ſit cuſtodia ſanitatis.Sed non eſt differendum vſque poſt mortem.

Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?

Triplex eſt mors,corporalis,ſpiritualis,& gehennalis. De prima legitur: Corpus eſt mortuum per peccatum. Vnde:Quis eſt homo qui viuet , & non videbit *Mors triplex.*
mortem?quaſi diceret:Nullus eſt viuens,qui tādem mortem corporis nō incur-
rat. De ſecunda dicitur: Vidua quæ in delicijs viuit,mortua eſt.Et: Eſt peccatū ad *Rom. 8.*
mortem,nō pro eo dico vt oret quis.Quaſi diceret:Eſt quoddā mortale peccatū, *Pſal. 88.*
pro quo nō eſt orandū:quia neq; in hoc ſeculo,neq; in futuro dimittetur. De ter- *1. Tim. 5.*
tia verò ſcribitur:Qui vicerit,nō lædetur à morte ſecūda.Et : Sicut oues in infer- *1. Ioan. 5.*
no poſiti ſunt,mors depaſcet eos. Quaſi diceret : Sicut ouis non carpit herbam *Apoc. 2.*
ſed paſcit,vt herba ſemper renaſcatur ad paſtum,ita mors gehennalis non con- *Pſal. 48.*
ſumit hominem,ſed adfligit,vt ſemper viuat ad mortem.Eſt pręterea mors gratiæ,de qua dicit Apoſtolus:Mortui eſtis,& vita veſtra abſcondita eſt cum Chri-
ſto in Deo.Et Salomon:Fortis vt mors dilectio , & dura ſicut infernus æmula- *Coloſ. 3.*
tio.Lampades eius,lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non po- *Cant. 8.*
terunt extinguere charitatem.Ipſe quoque Chriſtus ſe per prophetam mortem mortis appellat:O mors,inquit,ero mors tua,morſus tuus ero inferne.Mors naturæ ſeparat corpus ab anima.Mors culpæ ſeparat animam à Deo.Mors gehennę ſeparat animam & corpus à gloria. Mors gratiæ ſeparat corpus à mundo.In pri- *Oſee. 13.*
ma morte plerumque non eſt,in ſecunda vix eſt,in tertia nunquam eſt, qui Dei *Mors quadruplex.*
memor ſit ad ſalutem:in quarta verò,ſemper eſt homo Dei memor. Quia ergo
in corporalis mortis articulo,nonnunquā eſt tanta doloris acerbitas,tanta mo- *Pœnitentiā*
leſtia paſſionis,quod moriens in tantum memoria priuetur, vt nullorū valeat *ad mortem*
meminiſſe,licet non ſit de aliquo deſperandum,donec fuerit in vita, tutum ta- *vſque non*
men non eſt,ad ſupremum mortis articulum pœnitentiam differre:ſed tunc ſe- *eſſe tutum*
curum eſt homini pœnitere,quum præualet ipſe peccare. Dimittat ergo dubiū, *differre.*
& retineat certū,qui vult à periculo liberari.Sic de ſpirituali morte debet intelligi,quod nō ſit in morte qui memor ſit tui:quoniā tāta eſt criminis obſtinatio, vt peccator deſperans de venia, vix vnquam de Deo recordetur ad pœnitentiam,quem à ſe contemnendo proiecit per ſuperbiam.Iuſto quippe iudicio tali animaduerſione punitur peccator, vt moriens obliuiſcatur ipſe ſui , qui dum viueret,oblitus eſt Dei. Cæterum de morte gehennali ſic poteſt & debet intelligi,quod non eſt in morte qui memor ſit Dei,quoniam in gehēna non eſt recordatio ad ſalutem,ſed potius ad tormentum : quia damnati maledicent altiſſimo,& blaſphemabunt excelſum,conquerentes eum eſſe malignum , qui creauerit illos ad pœnam , & nunquam inclinetur ad veniam : optantes illum o-
mnino non eſſe,per quem conqueruntur ſe tam infeliciter eſſe. Et ideo meritò *Infernus*
ſubditur:In inferno autem quis confitebitur tibi? In ſacra ſcriptura infernus *multiplex.*
quandoque dicitur miſeria præſentis vitæ. vnde : Pericula inferni inuenerunt *Pſal. 114.*
me.Quandoque vitiorum profundum. vnde eſt illud : Deſcēderunt in infernū
viuentes.Quandoq; ipſius qui trahit alios ad interitū : vnde:Dolores inferni cir- *Num. 16.*
cundederunt me.Quandoque hiatus terrę. vnde:Diſrupta eſt terra in compedi- *Pſal. 17.*
bus eorum,deſcenderuntque in infernū viuentes.Quandoq; locus pœnarū. vn- *Eſai. 14.*
de:Infernus ſubter cōturbatus eſt in occurſum aduentus tui.Cuius duæ ſunt par-
tes,inferior & ſuperior,propter quod dicitur: Eruiſti animā meā ex inferno in- *Pſal. 85.*
feriori.Superior dicebatur limbus inferni, vel ſinus Abrahæ, de quo dicit Iob: *Iob. 17.*
In inferno deſcendat anima mea.Inferior autem dicitur tartarus vel gehenna,
de quo dominus ait:Mortuus eſt autem diues,& ſepultus eſt in inferno. In hoc *Luc. 6.*
quidem inferno nullus domino cōfitetur.Infernus eſt & ipſe diabolus: Dilata- *Eſai. 5.*

uit

uit infernus animam ſuam, abſque vllo termino. Si enim ſecundum Apocaly-
Apoc.16. pſim Ioannis, blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis,
quoniam magna facta eſt vehementer, quantò magis blaſphemabunt in infer-
no homines Deum propter incendij cruciatum, qui vehementior quidem erit,
Eſai 38. quàm poſſit etiam cogitari. Rectè ergo Propheta dixit: Neque infernus confite-
Pſal.113. bitur tibi, neq; mors laudabit te. Non mortui laudabũt te domine. Nam à mor-
Eccle.17. tuo, tanquam ab eo qui non eſt, perit confeſſio. Duplex autem in ſcripturis
Confeſſio confeſſio legitur: Vna peccatorum, altera præconiorum. De Iſta dicitur: Confi-
duplex. temini domino in cithara, & in pſalterio decem chordarũ pſallite illi. De illa
Pſal.32. autem: Confitemini alterutrum peccata veſtra. Licet ergo non ſit præconiorũ
Iacob.5. confeſſio in inferno, eſt tamen in eo confeſſio peccatorũ, ſed infructuoſa peni-
Sap.5. tus, & inutilis, ſicut Sapiens proteſtatur: Gementes præ anguſtia ſpiritus dicent
intra ſe pœnitentiam agentes: Errauimus à via veritatis, & lumen iuſtitiæ non
luxit nobis. Quid profuit nobis ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid con-
tulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra. Talia, inquit, dixerunt in
inferno hi qui peccauerunt. Ergo confitebuntur ad pœnam, ſed non conuertẽ-
tur ad veniam. Iuſtum enim eſt, vt qui noluerunt cum potuerũt, cum velint, nõ
poſſint. Propterea diues ille, qui cruciabatur in flamma, dicebat ad Abraham:
Luc.16. Rogo te pater, vt mittas Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinque
fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Cui
cum Abraham reſpondiſſet, Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos, ſub-
iunxit: Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. Age-
bat & ipſe pœnitentiam in inferno, ſed quia cognoſcebat illam inutilem, ro-
gabat, vt annunciaretur hoc fratribus ſuis, quatenus agerent pœnitentiam
in hoc ſeculo fructuoſam, & ideo non de futuro, ſed de præterito pœnitens
iſte ait.

Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes le-ctum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.

Laborat iuſtus in corde, laborat in ore, laborat in opere. De primo: Labo-
Pſal.68. raui in gemitu meo. De ſecundo: Laboraui clamãs, raucæ factæ ſunt fauces meæ,
Pſal.127. dum ſpero in Deum meum. De tertio: Labores manuum tuarum, quia mandu-
cabis, beatus es & bene tibi erit. Deus autem laborare dicitur per patientiam,
Eſai.1. vt expectet ad pœnitentiam. Vnde: Facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens.
Diabolus verò laborat per fraudulentiam, vt pertrahat ad nequitiam. Vnde:
Sub lingua eius labor & dolor. Eſt præterea labor mundanæ peregrinationis,
Pſal.9. de quo legitur: Homo naſcitur ad laborem, & auis ad volatum. Labor humanæ
Iob.5. tranſgreſſionis, de quo dicitur: In labore hominum non ſunt, & cum homini-
Pſal.62. bus non flagellabuntur. Et labor ſempiternę damnationis, de quo ſcribitur: La-
borabit in æternum, & viuet adhuc in finem. De raro & modico gemitu nõ di-
Pſal.48. xiſſet: Laboraui in gemitu meo, ſed de diuturno & continuo. Quia non labo-
rat in gemitu, qui protinus ridet, & gemet profectò non pœnitens, qui pœni-
tentiam non tenens, ſed magis deridens, de gemitu ad riſum procedit. Ille verò
laborabat in gemitu, qui dicebat: Tota die contriſtatus ingrediebar, rugiebam à
Pſal.17. gemitu cordis mei, & dolor meus ante me eſt ſemper. Sanè columba gemitũ ha-
bet pro cantu. Et tu pœnitens anima, ſi vis eſſe columba, vt careas felle peccati,
pro cantu gemitum habeas, pro riſu mœrorem. Porrò duo ſunt neceſſaria pœni-
tenti, vt intus gemat, & foris fleat. Propter quod quum dixiſſet: Laboraui in ge-
mitu meo, ſtatim adiunxit: Lauabo, id eſt, perfundam lectum meum materia-
lem per ſingulas noctes, & * temporales, ipſumq́ue ſtratum meum rigabo la-
chrymis meis, non ſolum interioribus, ſed etiam exterioribus. Sanè non ſemel
eſt flendum, ſed ſæpe. Propter quod ait: Lauabo per ſingulas noctes lectum me-
um. Nec modicè eſt flendum, ſed multum. Propter quod addit: Lachrymis meis
ſtratum meum rigabo. Vbi enim irrigatio, ibi humoris eſt abundatia. Neque
dicit, In noctibus, ſed, Per noctes: nec, Per aliquas, ſed, Per ſingulas: vt oſtẽdat ſe
con-

continuum & diutinum fletum habere, illorum duritiam reprehẽdens, qui vix
aut rarò poſſunt ad lachrymas emolliri. Saxeum enim pectus, lapideum cor, &
ferreum habet is animũ, qui pro ſe non tam in corpore morituro, quàm forſan
in mente iam mortua, gemitus non producit, ſuſpiria nõ emittit, & lachrymas
non effundit. Sciat ergo ſe culpabiliter durum, & durè culpabilem, qui corpo- *Culpabili-*
ralem amici ſui mortem deplorat, & ſpiritualem animæ ſuę mortem nõ deflet. *ter durum.*
Attende pœnitens illius lachrymas peccatricis, quæ ſtans retro ſecus pedes do- *Luc. 7.*
mini Ieſu, lachrymis rigabat pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & tu fac ſi-
militer, ſi vis audire cum illa: Dimittuntur tibi peccata tua. Licet autem non
ſolum in nocte ſit lachrymandum, ſed etiam in die: ideo tamẽ dicit, Per noctes, *Quare di-*
& non, Per dies: quoniam abundantius & frequentius ſolet homo lachrymari *cat, per no-*
de nocte, quando ſolus eſt in abſcondito, quàm de die, quando cum multis eſt *ctes.*
in publico: quum & in nocte quieſcat à tumultu remotus, in die verò laboret in
ſtrepitu conſtitutus. Per noctem quoque intelligitur culpá, quæ mẽtem obtene-
brat, & obſcurat caligine peccatorum. Et per lectum intelligitur conſcientia,
in qua dormit ſpiritus, quando quieſcit ab inquietudine vitiorum. Dicit ergo: *al. Inun-*
Lectum meum lauabo, id eſt, *mũdabo conſcientiam meã: per ſingulas noctes, *dabo conſci-*
id eſt, per ſingulas culpas. Pro ſingulis enim culpis debet pœnitens ſingulas ho- *entiam.*
ſtias immolare, vt iuxta legem diuinam, dignum offerat pro peccato ſacrifici- *Pſal. 50.*
um, illud vtique, de quo dicitur: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: in quo
ſingula inteſtina hoſtiæ abluantur. De talibus noctibus legitur: Qui dormiunt, *1. Theſ. 5.*
nocte dormiunt, & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Iob: Noctem illam tenebro-
ſus turbo poſſideat. Nox in qua dictum eſt: Conceptus eſt homo. De huius lecto *Iob. 3.*
dicitur: Si dixero, Conſolabitur me lectulus meus, & releuabor loquẽs mecum *Lectus mul*
in ſtratu meo, terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties. Multis *tiplex.*
etiam & alijs modis dicitur lectus hominis. Ociũ contemplationis. vnde: Duo *Luc. 17.*
erunt in lecto vno, vnus aſſumetur, & alter relinquetur. Mũdana proſperitas.
vnde: In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea. Corporalis *Cant. 3.*
infirmitas. vnde dicitur: Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius. *Pſal. 40.*
Carnis voluptas. vnde: Laſciuitis in lectis eburneis. Negligentiæ torpor. vnde *Amos 6.*
Ponam eam in lecto, & omnis qui fornicatur cum ea. Hæreticorum doctrina. *Prouerb 7.*
vnde: Intexui funibus lectum meum. Inferni profunditas. vnde: In tenebris *Iob. 17.*
ſtraui lectulum meum. Hic autem lectus accipitur pro ſecreto conſcientiæ, vel
voluptate carnali. Sanè ſicut ſeptem ſunt dies, id eſt, ſeptem dona ſpiritus ſan-
cti, quibus vita ſpiritualis perficitur in claritate virtutũ: ita ſeptem ſunt noctes,
id eſt, ſeptem vitia principalia, quibus carnalis vita peragitur in tenebris vitio-
rum. Illi ſignificantur per ſeptem lucernas in candelabro tabernaculi, & per ſe- *Exo. 25.*
ptem oculos in lapide vno. Iſtæ ſignificantur per ſeptem gentes de terra pro- *Apoc. 1.*
miſſionis eiectas, & per ſeptem ſpiritus nequiores, quos immũdus ſpiritus aſſum *Luc. 11.*
pſit. Ergo lauabo per ſingulas noctes lectum meũ. Triplex eſt lauacrum, in aqua, *Lauacrũ*
in lachrymis, & in ſanguine. De primo legitur: Miſit Chriſtus aquam in pel- *triplex.*
uim, & lauit pedes diſcipulorum: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu *Ioan. 13.*
ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei. De ſecundo hoc dicitur: Lauabo per *Ioan. 3.*
ſingulas noctes lectum meum. Et alibi: Si abluerit dominus ſordem filiarum *Pſal. 6.*
Sion, & ſanguinem Hieruſalem lauerit in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris. De *Eſai. 4.*
tertio In Apocalypſi ſcribitur: Iſti ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & *Apoc. 7.*
lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas in ſanguine agni. Et iterũ. Qui lauit nos *Apoc. 1.*
à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Primum & vltimum ſine medio parum va-
lent: quia nec baptiſmus, nec martyrium ſine pœnitẽtia valent ad ſalutẽ, quum
non remittatur impœnitenti peccatum, originali duntaxat excepto, quod ſine
pœnitentia paruulis dimittitur in baptiſmo: quia ſicut in regeneratione, ſine
conſenſu dimittitur tranſitq; reatus, & remanet actus, ſic econtrariò in actuali
peccato tranſit actus, & remanet reatus, donec penitus dimittatur. Sed quia non
dixerat quibus lauabit lectum, ſic determinat ſubdens: Lachrymis ſtratũ meũ ri- *Lachrymæ*
gabo. Sunt lachrymæ dolentis & pœnitentis, lachrymæ compatientis & diligẽ- *multiplices*

tis,

4.Reg 20. tis,lachrymæ contemplantis & exultãtis,lachrymæ imprecãtis & deſperãtis. De
Eſai.38. primis legitur:Fleuit Ezechias fletu magno, & dictũ eſt ei: Audiui orationẽ tuã,
Luc.7. & vidi lachrymas tuas,& ecce ſanaui te. Mulier quoq; quæ erat in ciuitate pecca-
trix,lachrymis cœpit rigare pedes Domini,& capillis capitis ſui tergere,& dictũ
eſt ei:Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. De ſecundis lachrymis legitur,quod Ieſus vt
vidit Mariam plorantem,& Iudæos qui venerant cum ea plorantes, fremuit &
turbauit ſeipſum, & lachrymatus eſt. Dixerunt ergo Iudæi : Ecce quomodo
Ioan.11. amabat eum. Ioſeph quoque cum amplexatus fuiſſet in collum Beniamin fra-
Gen.45. tris ſui, fleuit, illo ſimiliter flente ſuper collum ipſius. De tertijs lachrymis in-
quit Propheta:Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, quando ingre-
Pſal.41. diar in locum tabernaculi, ambulabo vſque ad domum Dei? Tobias quo-
Tob.11. que cum vxore oſculatus eſt filium, & cœperunt ambo flere præ gaudio. De
Matth.22. quartis ait dominus:Mittite eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor
Apoc.6. dentium. Et alibi:Flebunt & plangent ſe ſuper eum omnes reges terræ, qui for-
nicati ſunt cum illa,& in delicijs vixerunt. Porro, abſterget Deus omnem la-
chrymam ab oculis ſanctorum,& iam non erit vltra, neque luctus, neque cla-
Matt 5. mor,ſed nec vllus dolor,quæ priora abierunt. Ergo beati qui lugent, quoniam
Pſal 125. ipſi conſolabuntur. Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Venientes au-
Prouer. 2. tem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Cæterum qui lætan-
Iob.21. tur quum malefecerint,& exultant in rebus peſſimis: qui tenent tympanum,
& citharam,& gaudent ad vocem organi, ſed in puncto deſcendunt ad inferna,
Prouer.14. eorum riſus dolore miſcebitur,& extrema gaudij luctus occupabit. Lachrymis
ergo meis ſtratum meum rigabo:quia lachrymæ abluunt conſcientiam à ſor-
dibus peccatorum, quæ quantò amariores ſunt pœnitenti, tantò dulciores
Mat.26. ſunt indulgenti. De talibus lachrymis alibi legitur, quod Petrus egreſſus foras
Eſai 33. fleuit amarè. Item: Angeli pacis, id eſt, ſacerdotes orantes pro pace, amarè fle-
Ioel 2. bant, ſecundum illud:Inter veſtibulum & altare plorabant ſacerdotes & mini-
ſtri Domini. Nam labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam. Angelus enim do-
1. Reg.1. mini exercituum eſt. Anna quoque largiter flebat amaro corde. Lachrymis er-
go interioribus, id eſt, amaritudine pœnitẽtiæ, ſtratum meum, videlicet ſenſua-
litatem, rigabo, vt fertilis fiat, quæ prius arida erat, vt irrigata dignos pœniten-
Pſal.4. tiæ fructus producat, quæ arefacta ſpinas & tribulos germinabat. De hoc ſtra-
tu alibi dicitur:Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. Ex hoc ve-
rò quod dicit:Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, colligitur euidenter,
quod non ſufficit, quod homo confiteatur in genere, ſe multa commiſiſſe pec-
cata, ſed oportet vt deſcendat ad ſpeciem, vt de ſingulis cõteratur, maximè quo-
rum poteſt per inquiſitionis ſtudium recordari. Cæterum diſtingui poteſt inter
Differunt lectum & ſtratum, vt per lectum, in quo corpus cum delectatione quieſcit, volu-
lectus & ptas corporis deſignetur:per ſtratum verò, in quo pannorum congeries cumu-
ſtratum. latur, intelligatur cumulus peccatorum : vt per lachrymas pœnitentiæ di-
luatur & deleatur multitudo peccaminum,& voluptas peccandi. Ideo verò di-
cit, Per ſingulas noctes,& nõ dicit, Per ſingulos dies, vt innuat quod dies & no-
ctes patiatur alternatim. Qui enim modò veritatis luce perfunditur, & modò
iniquitatis caligine obſcuratur, tanquam inter dies & noctes alterno commu-
Rom.7. tatur affectu:veluti noctẽ ſuſtineat, ſi carne ſeruiat legi peccati: diem verò pro-
ſpiciat, ſi mente ſeruiat legi Dei. Tanquam igitur non ſufficiat, quod dixerat de
præterito:Laboraui in gemitu meo, adiungit protinus de futuro, vt profectum
pœnitentis oſtendat, qui de gemitu procedit ad lachrymas,& de lachrymis ad
confeſſionem.

Turbatus eſt præ ira oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos.

Peccatum Redde ſingula ſingulis:Lauabo per ſingulas noctes lectum meum: quia in-
obreptionis ueteraui inter omnes inimicos meos. Lachrymis ſtratum meum rigabo: quia
& conſue- turbatus eſt præ ira oculus meus. Notandum verò quod eſt peccatum obreptio-
tudinis. nis, quod citò deſeritur,& eſt peccatum conſuetudinis, quod diutius frequen-
tatur

ratur. Vtroq; modo dolet pœnitens ſe peccaſſe. Per obreptionem, propter quod
ait: Turbatus eſt præ ira oculus meus. Nam ira quandoque dicitur breuis furor, *Ephef.4.*
ſecundum illud: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtam. Et per conſuetudi-
nem, propter quod addit: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Nam vetuſtas
ex diuturnitate procedit. Oculus ergo meus, videlicet intellectus, ſeu ratio, vel *Iacob.1.*
intentio, turbatus eſt præ ira, vel à furore, quod idem eſt: quoniam ira viri iuſti- *Horatius.*
riam Dei non operatur. Et; Ira impedit animum ne poſſit cernere verum. De his *Pſal 118.*
oculis legitur: Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Oculi *Eccle. 2.*
ſapientis in capite eius. Et: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lu- *Matth.6.*
cidum erit: Tales oculi quandoq; turbantur præ ira propria, & interdum turban
tur à furore diuino: quia dum peccator præ ira propria ſolem iuſtitiæ non ſini-
tur contemplari, à furore diuino, iuſto quidem iudicio, in præſenti tenebras in-
teriores, id eſt, cæcitatem mentis incurrit, in reprobum ſenſum datus: & in futu-
ro tenebras exteriores incurret, quoniam tolletur impius, ne videat gloriā Dei:
quia Deus habitat lucem inacceſſibilem, extra quam penitus erit impius, in fu- *1. Tim. 6.*
turo ex toto ſeparatus à Deo: & ideo tenebræ illæ dicuntur exteriores, quia faci-
unt homines penitus extra lucem. Non ſolum autem per obreptionem quan-
doque deliqui, verum etiam pro cōſuetudinem ſæpe peccaui: quoniam inuete-
raui ex longa conſuetudine inter omnes inimicos meos. Certè dum anima *Anima à*
in hoc ſeculo peregrinatur à domino, multos & magnos patitur inimicos, de *multis ini-*
quibus legitur: Facti ſunt inimici eius in capite. Nam inimicatur ei mundus & *micis impu*
caro, dæmon & homo. Mundus cum elementis. vnde: Pugnabit orbis terrarum *gnatur.*
contra inſenſatos. Caro cum ſenſibus. vnde: Mors ingreditur per feneſtras. O- *Sap.5.*
culus animam deprædatur. Dæmon cum vitijs. vnde: Non eſt nobis collu- *Thren.3.*
ctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœ- *Hier.9.*
leſtibus, aduerſus rectores mundi tenebrarum harum. Homo cum beſtijs. vnde: *Ephef 6.*
Quum inſurgerent homines in nos, fortè viuos deglutiſſent nos. Poſuerunt
mortalia ſeruorū tuorū, eſcas volatilibus cœli, carnes ſanctorum tuorū beſtijs
terræ. Inimici ergo ſunt dæmones & homines, vitia & peccata, mundus & caro.
De quibus legitur: Inimici noſtri deriſerunt nos. Confundantur & reuerean- *Pſal.17.*
tur inimici mei. Inimicos meos dediſti mihi dorſum. Perſequar, inimicos meos
& comprehendam illos. Porrò ſicuti diabolus eſt inimicus virtutum, de quo *Matt.13.*
dicitur: Quia inimicus homo ſuperſeminauit zizania, ita Deus vitiorum eſt *Exod 23.*
inimicus, qui de ſe dicit: Inimicus ero inimicis tuis. Verè igitur militia eſt vita *Iob.7.*
hominis ſuper terram. Dicit itaque pœnitens: Inueteraui, hoc eſt, ex longa con-
ſuetudine peccaui, inter omnes inimicos meos, me vndique perſequentes, & ad
malum trahētes, iam turpis & inutilis factus: à ſimili veteris veſtis, quæ nec vſui
eſt, nec decori. O quàm grauis eſt vetuſtas peccati, quàm graue vetuſtatis pecca-
tum, ex qua culpa quaſi vertitur in naturam, & natura quaſi tranſit in culpam.
Eſt autem vetuſtas corporis, vetuſtas ſenſualitatis, vetuſtas rationis, vetuſtas con *Vetuſtas*
ſuetudinis, vetuſtas ignorantiæ, vetuſtas culpæ, vetuſtas legis, vetuſtas vitæ, ve- *multiplex.*
tuſtas temporis, & vetuſtas æternitatis.

De vetuſtate corporis legitur: Omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. De vetu *Pſal. 101.*
ſtate ſenſualitatis habetur: Vetus homo noſter cum illo affixus eſt. De vetuſtate *Rom.6.*
rationis accipitur: Quoniam tacui, inueterauerunt omnia oſſa mea. De vetuſta- *Pſal.31.*
te conſuetudinis item legitur: Deponite veterem hominem cum actibus ſuis. *Ephef.4.*
De vetuſtate ignorantiæ dicitur: Vetus error abijt. De vetuſtate vitæ legitur: Ne- *Luc.5*
mo mittit vinum nouum in vtres veteres. De vetuſtate culpæ item legitur: In- *Dan.13.*
uetera te dierum malorum. De vetuſtate legis ſcribitur: Non in vetuſtate literæ, *Rom.7.*
ſed in nouitate ſpiritus. De vetuſtate temporis dicitur: Vetuſtiſſima veterum co *Leuit. 26.*
medetis. De vetuſtate æternitatis narratur: Vetus dierū ſedit, & libri aperti ſunt.
Licet autem peccator, iſte inter ſuos inueterauit inimicos, non tamen deſperat,
ſed correptus & exauditus à domino dicit illis:

Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoni-
am exaudiuit dominus vocem fletus mei.

Boni à malis hic corporaliter ſeparari non poſſunt. Quaſi dicat: Ego ſum ſeparatus à vobis, etſi non adhuc loco, iam tamen voto etſi nondum corpore, iam tamen corde. Non enim poſſumus in hoc mundo neque debemus corporaliter ſeparari prorſus à malis, niſi duntaxat ab illis, qui meritò peccatorum ſuorum per excommunicationis ſententiam ab Eccleſia ſunt præciſi, cum quibus nec cibum ſumere, ſecundum Apoſtoli verbum, debemus: alioqui, ſecundum quod idem Apoſtolus ait, oporteret nos de hoc mundo exire. *1. Cor 5.* Nam & dominus præcepit: Nolite eradicare zizania, ne ſimul eradicetis & triticum. *Matt. 13.* Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem. Interim ergo antequam area ventiletur, quia grana mixta ſunt cum paleis, & zizania cum frumento, bonos oportet eſſe cum malis. Vnde Loth habitabat in Sodomis, & Iob erat in terra Hus: ſponſus quoque dicit ad ſponſam in Cant. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. *Cant. 2.* Quapropter & ipſe Chriſtus cum publicanis & peccatoribus manducabat. *Luc. 5.* *Malorum conſortia vitanda.* Cæterum etſi iuſti nõ debeant in hoc mundo corporaliter ab impijs ſeparari, quantum ad generalem communionem, quando tamen ſine ſcandulo poteſt fieri, ſeparari debent ab illis, quantum ad familiarem cohabitationem: quia mores à conuictu formantur, & corrumpunt bonos mores colloquia mala. *1. Cor 15.* *Vuaque cõſpecta liuorem ducit ab vua. Propter quod dicitur: Cum ſancto ſanctus eris, & cum innocente innocens eris. *Pſal 17.* Et alibi legitur: Cum hominibus operantibus iniquitatem, & non communicabo cum electis eorum. *Pſal 140.* Item: Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. *Pſal 83.* Semper ergo ſpiritualiter, & aliquãdo etiam corporaliter in hoc ſeculo boni ſeparãtur à malis. In futuro verò & ſpiritualiter & corporaliter ſeparabũtur omninò. Dicit itaq; pœnitens iuſtificatus à Deo: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ, quoniã dominus exaudiuit vocem fletus mei.

Exaudiuit dominus deprecationem meam, dominus orationem meam *aſſumpſit.

**al. ſuſcepit.*

Pro tribus orauerat in primo ternariõ, prò pœna videlicet amouenda, pro plaga curanda, & pro mora tollenda. Super his tribus ſe gaudet à domino exauditum dicens: Exaudiuit dominus vocem fletus mei, dominus orationem meã aſſumpſit. *Fletus multiplex.* Eſt fletus in corde, fletus in ore, fletus in opere. In corde cum dolore, in ore cum clamore, in opere cũ labore. De primo legitur, quod cum Anna eſſet amaro animo, flens largiter orauit dominum. *1 Reg. 1.* Loquebatur autem in corde ſuo, & vox penitus nõ audiebatur. De ſecũdo legitur: Vox in Rhama audita eſt, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorãs filios ſuos, noluit cõſolari. *Matth 2.* De tertio legitur: Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, ſtãs retro ſecus pedes domini Ieſu lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat. *Luc. 7.* Quidã præ nimia lætitia ſæpè plorant, de qualibus legitur, quod Tobias data manu puero, ocurrit obuiam filio ſuo, & ſuſcipiẽs oſculatus eſt eum cum vxore ſua, & cœperunt ambo flere pręgaudio. *Tob. 10.* Sic Ioſeph videns patrem ſuum Iacob irruit ſuper collum eius, & inter amplexus fleuit, dixitque pater ad eum: Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam. *Gen. 46.* Porrò & præ nimia lætitia & præ nimia triſtitia quidam non poſſunt interdum continere voces à fletu. Vnde legitur, quod Ioſeph vltra ſe cohibere non poterat, eleuauitq; vocẽ cum fletu, quam audierunt Aegyptij, omniſque domus Pharaonis, & manifeſtauit ſe fratribus ſuis. *Gen. 45.* Dauid autem aſcendens in cœnaculum portæ, fleuit & clamauit voce magna: Fili mi Abſolon, Abſolõ fili mi. *2 Reg. 18.* Quis mihi tribuat vt ego moriar pro te? Prius ergo pœnitens nimis triſtis aiebat: Lachrymis ſtratum meum rigabo. Nunc autem nimis lætus effatur: Exaudiuit dominus deprecationem meam, dominus orationem meam aſſumpſit. *Inimicis reſipiſcentiã precatur.* Quia ergo dominus pœnitentiam ſuam miſericorditer ſuſcipiens exaudiuit, optat, vt eius exemplo inimici pœniteant dupliciter, ita dicens:

Erubeſcant & conturbentur vehementer omnes inimici mei, *auertantur retrorſum, & erubeſcant valde velociter.

**al. conuertantur & erubeſcant.*

Con-

Conturbentur in corde, per contritionis dolorem, erubeſcant in ore, per con-
feſſionis pudorem, auertantur retrorſum in opere, per ſatisfactionis laborem. Et
repetit iterum: Erubeſcant: quoniam & in recordatione facinorum debet intus
erubeſcere Deum, & in confeſſione peccaminum debet foris erubeſcere homi- *Erubeſcen-*
nem: quoniam erubeſcentia confitentis pœna eſt non modica pœnitētis: & pu- *tia pœna*
dor confeſſionis, pars eſt non minima ſatisfactionis. O cum quanto rubore co- *confitentis.*
ram altero confitetur, quod quis abſque magno pudore nec intra ſe medita-
tur. Sed amplius debet erubeſcere coram Deo, cuncta cernente, nefandas turpi-
tudines exercere, quàm coram homine quædam audiente peractas turpitudi-
nes reuelare: quamuis eas illi reueles, non vt homini, ſed vt Deo. Erubeſcant er-
go de peccatis ſuis ad pœnitentiam, quoniam etſi quædam erubeſcentia ſit ma- *Erubeſcen-*
la, de qua dominus ait: Qui me erubuerit & meos ſermones coram hominibus, *tia mala.*
hunc filius hominis erubeſcet coram angelis Dei. Et: Tunc incipies cum rubo- *Luc. 9.*
re nouiſſimum locum tenere. Hæc tamen erubeſcentia bona eſt, de qua dicit *Luc. 14.*
Apoſtolus: Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erube- *Erubeſcen-*
ſcitis? Et Propheta improperat illi, quæ noluerat erubeſcere de peccatis: Frons, *tia bona.*
inquit, meretricis facta eſt tibi, erubeſcere neſciuiſti. Heliſæus quoque dixit *Rom. 6.*
ad Ioram regem Iſrael: Viuit dominus exercituum, in cuius conſpectu ſto, *4. Reg. 3.*
quod ſi nō vultum Ioſaphat regis Iudææ erubeſcerem, nec attēdiſſem quidē te,
nec reſpexiſſem. Nam vt Sapiens proteſtatur, eſt confuſio adducens gloriam, &
eſt confuſio adducēs ignominiam. Hinc etiam alibi legitur: Erubeſce Sidon ait *Eſai. 23.*
mare. Optat autem, vt conturbentur, ſecundum aliam literā, vehementer, qua-
tenus cōturbatio ſit non ſolum ingens, ſed vehemēs, id eſt, væ adimens, hoc eſt,
æternam damnationem auertens: quia niſi talis & tanta ſit conturbatio pœni-
tentis, vt ſufficiat ad auertendam pœnam æternam, atterit procul dubio, ſed
non conterit, pœnam inferens, ſed veniam non impendens. Sunt enim hic duo
paria inter ſe, vt gehennalis pœnæ debitum remittatur, & criminalis culpę vin-
culum relaxetur. Optat etiam vt auertantur retrorſum, quatenus ſicut de virtu-
tibus corruerunt in vitia, mala opera exercendo, ita de vitijs redeant ad virtutes,
bona merita operando: quia non ſemper dimittitur tota pœna, quotiens remit-
titur tota culpa. Per hoc autem quod ait, Valde velociter, oſtendit quod non
eſt confeſſio aliquatenus differenda: quia peccatum quod per pœnitentiam non
diluitur, mox ad aliud pondere ſuo trahit, quum ſit ipſum differre, peccare. Ne- *Matt. 25.*
ſcitis, inquit dominus, diem neq; horam. Væ autem prægnantibus & nutrienti-
bus illis diebus. Prægnantes ſunt, qui celant peccatum conceptum in corde. Nu- *Luc. 21.*
trientes ſunt, qui fouent peccatum generatum in opere, quibus erit væ, id eſt, *Prægnan-*
damnatio illis diebus. Poteſt etiam hoc intelligi dictum non optātis affectu, ſed *tes & nu-*
ſpiritu prophetātis. Quaſi dicat: Dominus exaudiuit me, ſed omnes inimici mei *triētes qui.*
erubeſcant & conturbentur, id eſt, conturbabuntur & erubeſcent, non vtique
in præſenti, vbi mali bonos derident, ſed in futuro, vbi mali erubeſcentes de ſe,
dicent de bonis: Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudi- *Sap. 5.*
nem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem
illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter
ſanctos ſors illorum eſt. Videntes autem turbabuntur timore horribili, &
mirabuntur in ſubitatione ſalutis. Erubeſcent autem valde velociter, quia *1. Theſſ. 5.*
quum dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet interitus, & cala-
mitas irruet improuiſa. Sed hic finis Pſalmi reducitur ad principium, quia
quod in principio à ſe flagitat amouendum, in fine prædicit reprobis irro-
gandum.

IN PSALMVM SECVNDVM POENITENTIALEM ELUCIDATIO.

TITVLVS AVTEM HVIVS PSALMI TALIS EST:

Intellectus David.

Titulus eiuſdem explicatio.

TItulus iſte non indiget alia expoſitione quàm pſalmus, quoniam in
expoſitione pſalmi titulus exponetur, cui pſalmus alludit, non
ſolum ſententia, ſed ſermone, ibi maximè, vbi dicitur: Intellectum
tibi dabo, & inſtruam te. Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus
nõ eſt intellectus. Principaliter autem de gratia & miſericordia Dei
Rom.4. agit. Vnde Apoſtolus ad Romanos ex ipſo ſumit gratiæ argumentum aduerſus
illos, qui de operibus gloriãtur bonis, & merita iactant, dicẽs, beatitudinem eſſe
illius hominis, cui Deus fert accepto iuſtitiã, ſicut ait Propheta: Beati quorũ re-
miſſę ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata. Incipit ergo à beatitudine vię,
& definit in beatitudine patriæ. Inchoatur à gratia, & terminatur in gloria. Vn-
de cũ in principio Pſalmi dicatur: Beati, quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, in fine
cõcluditur: Et gloriamini omnes recti corde. Illud aũt cõſiderandum occurrit,
quod iſtorũ ſeptem pſalmorũ duo ſunt, quorum vterq; ſpecialem titulum ſor-
titur à feria, videlicet, primus & tertius. Item duo ſunt, quorum vterque propri-
um titulum habet à cõtinentia, videlicet ſecundus & quintus. Rurſus, duo ſunt,
quorum vterq; ſingularem titulum obtinet ab hiſtoria, videlicet quartus & ſe-
ptimus. Solus deniq; ſextus cũ cæteris cãticis graduũ titulum legitur habere com
Pſal.118. munem. Cæterum quum Dauid ſuper ſenes ſe intelligere fateatur, videtur pro-
fectò, quod pſalmus iſte, cui præſcribitur intellectus Dauid, profundum conti-
Ioan.9. neat intellectum, illum vtique, de quo Veritas ait: Spiritus eſt qui viuificat, caro
non prodeſt quicquam: ſpiritualem videlicet, nõ carnalem. Sicut enim ſpiritus
viuificat carnem, ſic intellectus viuificat literã, quæ ſine ſpirituali iacet mortua
2.Cor 3. intellectu. Imo plus dicit Apoſtolus: Litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Da
uid enim quaſi contrarias & repugnantes ſententias in hoc Pſalmo proponit,
vt carnalem occidat, & ſpiritualem viuificet intellectum. Ait ergo: Beati, quo-
rum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Si ſunt remiſſæ,
quomodo tectæ; aut ſi tectæ, quomodo remiſſæ? Rurſus: Quoniam tacui inuete-
rauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die. Si tacet, quomodo clamat; aut ſi
Ioan.12. clamat, quomodo tacet? Tales quoque ſententias Chriſtus proponit in Euan-
gelio: Qui amat animam ſuam, perdet eam; & qui odit animam ſuam in hoc
mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Item: Mea doctrina non eſt mea. Et:
Ioan.7. In iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant; & qui vi-
Ioan.4. dent, cæci fiant. Retrahit ergo à carnali, & ad ſpiritualem attrahit intellectum,
quem accepit ab illo, qui etiam dat gallo intelligentiam prudentiæ Intellectus
Iob.31. ab æuo.

Pſalmus iſte ſecundum trãslationem noſtram tredecim habet verſus, qui ad
Trinitatis myſterium & legis decalogũ referũtur, fidem & operationem ad bea-
Abac.2. titudinem neceſſarias exprimẽtes. Nam iuſtus ex fide viuit, & fides ſine operibus
Iacob 2. mortua eſt. Porro, ſecundũ aliam translationem quatuordecim verſus habet, le
gem & Euangelium deſignantes, propter decem legis mandata & quatuor Euã-
gelia, vt oſtendatur quod intellectus quem habet Dauid, id eſt, pœnitens in hoc
Pſalmo, & Euangelio conſonat, & legi concordat. Quadripartitus autem eſt
iſte Pſalmus. In prima parte pœnitens primò commendat in Deo miſericordi-
am & gratiam. Gratiam, ex qua Deus gratis vinculum culpæ diſſoluit, & miſeri-
cordiam, ex qua miſericorditer pœnæ debitũ dimittit, oſtendens quid inde pro-
ueniat, id eſt, beatitudo. Vnde pręmittit: Beati quorum remiſſę ſunt iniquitates.
Et: Beatus vir cui non imputabit dominus peccatum. Secundò reprehendit in ſe
negligentiam & ſuperbiam. Negligentiam, ex qua peccata ſua diu malè ſubti-
cuit, & ſuperbiam, ex qua merita ſua diu malè clamauit, oſtendẽs quid inde pro-
uenerit, id eſt, inueteratio. vnde ſubiungit: Quoniam tacui, Inueterauerunt o-
mnia oſſa mea, dum clamarẽ tota die. Tertiò circa ſe vindictam exaggerat, quia
manus domini aggrauata eſt ſuper eum: & miſeriam: quia conuerſus eſt in ærũ-
mna, oſtendens quid inde ſequatur, id eſt, afflictio, quia configitur ſpina. Vnde
ſubinfertur: Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua, conuerſus
ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina. Commendans ergo gratiam & mi-
ſericordiam ita incipit.

PSAL-

PSALMI XXXI. QVI IN ORDINE EST ſecundus pœnitentialium, Elucidatio.

Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.

Pſal. 31.

BEatitudinum alia eſt in vla, & alla in patria. De iſta legitnr: Beati immaculatl in via, qui ambulant in lege domini. De illa dicitur: Beati qui habltant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Beatltudo viæ conſiſtit in fide, beatltudo patriæ conſiſtit in ſpecie. Iſta conſiſtit in ſpe, illa conſiſtit in re. De iſta præmittltur: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. De illa ſubiungitur: Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatum, nec eſt in ore eius dolus. Vnde loquendo de iſta, quæ habetur in via præſenti, vtitur verbo præſentis temporis dicens: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Loquendo verò de illa, quæ habebitur in vita futura, verbo futuri temporis vtltur dicens: Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatum. Eſt præterea beatitudo diuina, quæ ſumma eſt & æterna, & beatitudo mundana, quæ falſa eſt & caduca. Illam habet, vt ait Apoſtolus, ſolus beatus & potens, qui ſolus habet immortalitatem: iſtam autem habet, qui temporalibus bonis abundat, de quo diclt Propheta: Beatum dixerunt populū cui hæc ſunt: ſed qui beatum ſe dicunt, ille ſe decipiunt.

Beatitudinum, alia in via, alia in patria.
Pſal. 118.
Pſal. 83.
Alia diuina, alia humana.
1. Tim. 6.
Pſal. 143.

Culparum aliæ ſunt originales, quæ cōtrahuntur, & aliæ actuales, quæ cōmittuntur. De originalibus ait: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Et de actualibus addit: Quorum tecta ſunt peccata. Cæterum actuales culpas diſtinguit in peccata cogitationum, locutionum, & actionum. De peccatis cogitationum præmittit: Quorum tecta ſunt peccata. De peccatis actionum ſubiungit: Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatum. De peccatis locutionum annectit: Nec eſt in ore eius dolus. Poteſt & aliter diſtingui in iſta, vt per ea intelligantur tres materies peccatorum, videlicet originalium, venialium, & mortaliū. De originalibus ait: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. De venialibus addit: Et quorum recta ſunt peccata. De mortalibus ſubdit: Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatum. De originalibus dicit quod remittuntur, de venialibus, quod teguntnr, de mortalibus, quod non imputantur beato viro: ſic notans ſubtiliter & prudenter differentiam inter illa. Originale nanque peccatū, & appellatur iniquitas, vt iniquitatis vocabulum priuatiuum ſit æquitatis. Aequitas autem eſt, vt filius non portet iniquitatem patris, nec pater iniquitatē filij, ſed anima quæ peccauerit, ipſa moriatur. Originale verò peccatum filij non committunt, ſed contrahunt à parentibus, & tamen damnantur pro illis, vt dicere valeant: Patres noſtri comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt. Et quia præter huiuſmodi æquitatem originale peccatum punitur, veriſimiliter iniquitas apellatur, quamuis ex alia cauſa iuſta ſit eius pœna. Tūc autem originale peccatum eſt intenſum in homine, cum & ſecundum reatū, & ſecūdum actum exiſtit in illo, vt reatus ad labem, & actus ad fomitem referatur. Verum in baptlzato labes mundatur, ſed fomes relinquitur: quia tranſit reatus & remanet actus, & ideo remiſſum eſt poſt baptiſmum, quod ante baptiſmū erat intenſum. Nam etſi non ſit deletum, quantum ad fomitem, eſt tamē deletum, quantum ad labem, vt iam per illud homo non obligetur ad culpam, ſed exerceatur ad luctam.

Culparum aliæ originales, aliæ actuales.
Actuales culpæ triplices.
Peccatorū differentia tres.
Peccatum originale.
Ezec. 18.
Hier. 31.
Orig. peccatum quādo intēſum

Veniale

Veniale verò peccatnm nō ſolum habetur cum vitijs, verumetiam cū virtutibus exercetur: quoniam homo virtutibus præditus, ſæpe committit veniale peccatum. Homo autem cum ſpoliatur virtutibus, tūc nudatur: quia veſtes animæ ſunt virtutes, ſed in nudo macula cernitur, quæ tegitur ſub induto. Et ideo quum quis indutus eſt charitate, quæ eſt veſtis nuptialis, ſub ea quidem quaſi tectum exiſtlt in illo veniale peccatum, vt ita ſit, quaſi non obſit: quia quod in camino efficit aquæ gutta, hoc in charitate facit venialis offenſa: ſicut & lenis foe-

tor in ſuaui non ſentitur ardore. Illi ergo beati ſunt, beatitudine viæ, quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, id eſt, quorum originales culpæ mitigatæ vel debilitatæ ſunt in baptiſmo, ne in hoc mortali corpore dominentur: quoniã etſi non deletæ ſunt quantum ad fomitem, propter actum qui remanet, iam tamen deletæ ſunt quantum ad labem, propter reatum qui tranſit. Simi[l]ter beati ſunt illi beatitudine viæ, quorum peccata venialia tecta ſunt, id eſt, charitatis operimento
1. Pet. 4. velata: quia charitas operit multitudinem peccatorum, videlicet venialium,
Tecta peccata. quorum tanta eſt multitudo, vt illi qui perfecti ſunt in hac vita, non poſſint omnino carere: ſed à charitate tegũtur, vt non oſtendantur per illa deformes, qui
Peccata cogitationũ. ſunt charitatis ſpecie informati. Quod maximè poteſt de peccatis cogitationum intelligi, quæ non exeuntes ad opus, vmbraculo gratiæ teguntur in corde. Vel ſine diſtinctione iniquitates remiſſæ intelligantur tecta peccata, quæ
Baptiſmus mari rubro Aegyptij peccatis cõparantur. ſic in baptiſmo tegũtur, ſicut in mari rubro (quod fuit figura baptiſmi) tecti fuerunt Aegyptij, qui figurabant peccata, inſequentes Hebræos, id eſt, perſequentes virtutes, quæ duo ſibi inuicem aduerſantur. Nam ſicut mare rubrum texit & deleuit Aegyptios, ſic aqua baptiſmi tegit & delet originis culpam. Poſſunt & aliter intelligi tecta peccata, vt quia quod tegitur non videtur, illa peccata tecta ſint Deo, quę nõ videntur ab eo. Deo nanq; peccata videre, idem eſt quod puni-
Pſal. 5. re, iuxta quod alibi dicitur: Auerte faciem tuam à peccatis meis. Deus autẽ peccata quæ tegere voluit, aduertere noluit, & quæ non aduertũtur à Deo, id eſt, quę non videntur, non puniuntur ab eo, eum idem ſit ipſi peccata videre, quod illa punire. Vnde cõſequenter adiungit: Beatus vir, cui nõ imputabit dominus pec-
Iniquitates quæ. Peccata quæ. catum. Vel iniquitates dicuntur, quæ fidem & baptiſmum præcedũt. Peccata verò, quæ poſt fidem & baptiſmum ſuccedunt. Illa ſicut debitũ quod gratis remittitur, ſine ſatisfactione aliqua remittũtur: quia baptiſmus & culpam remittit &
1. Cor. 4. pœnam. Iſta per ſatisfactionis ſtudium ſtudioſe teguntur, ne in iudicio reuelentur, in quo manifeſta fient occulta cordium, & aperta erunt abſcondita tenebrarum: vt hic tecta, ſint ibi detecta, & hic detecta, ſint ibi tecta. Nam ſi tu tegis, Deus detegit: & ſi tu detegis, Deus tegit. Vel iniquitas, peccatum & dolus, poſſunt diſtinctè referri ad offenſam, quam quis committit in Deum, culpam quam committit in ſe, & noxam quam committit in proximum, ſecundum quod alibi di-
Pſal. 105 citur: Peccauimus cum patribus noſtris, iniuſtè egimus, iniquitatem fecimus. Ergo

**al. imputauit. *al. ſpiritu*

Beatus vir, cui non ⋆ imputabit dominus peccatum, nec eſt in ⋆ ore eius dolus.

Mortale peccatum. Mortale peccatum quandoque dimittitur, & quantum ad culpam & quantũ ad pœnam. Quandoque dimittitur quantum ad culpam, ſed non omnino quãtum ad pœnam. Porro, duplex eſt pœna, temporalis videlicet, & perpetua. Quãdocunq; dimittitur culpa mortalis, dimittitur & pœna perpetua. Sed quandoque mortalis dimittitur culpa, quod temporalis non dimittitur pœna: vt, ſi tãta
2 Reg. 12. non ſit contritio, quę ad deletionem ſufficiat vtriuſque: propter quod frequẽter iniungitur temporalis ſatisfactio pœnitẽti. Licèt enim Nathan dixerit ad Dauid: Tranſtulit dominus peccatum tuum, prædixerat tamen: Vriam Ethæum
Imputare quid. peremiſti gladio, & vxorem eius accepiſti in vxorem. Quamobrem non recedet gladius de domo tua vſque in ſempiternum. Quum ergo imputare ſit etiam pœnam tenere, tunc non imputatur peccatum, quum non tenetur in pœ-
1. Cor 15. nam, id eſt, quum ita dimittitur, vt pœna penitus relaxetur. Quod vtique fiet cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit im-
Apoc. 7. mortalitatem: quia tunc abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & iam non erit luctus amplius, nec clamor, ſed nec vllus dolor: quoniã prę terita tranſierunt. Vel de pręterito, ille vir eſt beatus, cui non imputauit dominus peccatum, id eſt, qui cauit ſibi à criminali peccato, quod dominus imputat ad pœnam æternam. Et ideo non imputauit illi peccatum, quia iniquitates eius remiſit, & peccata texit. Quia verò non ſemper intelligitur in præſenti beatus, cui peccatum non imputabitur in futuro, vt ſi nũc ſit in illo peccatum mor

tale,

talc,quod tandem per pœnitentiam dimitteiur,conſequenter ădiungit : Nec
eſt in ore eius dolus. Ac ſi diceret manifeſtius: Ille vir eſt beatus, etſi nondũ per
ſpeciem, tamen per fidẽ, cui dominus tandem non imputabit peccatum ad pœ-
nam,& modò etiam non eſt dolus in ore eius,id eſt,excuſatio in peccatis. Quia *Dolus in*
modò pœnitens veraciter confitetur peccatum ſuũ ad veniam , vt non excuſet *ore quid.*
ſe,ſed accuſet: qualis erat ille Nathanael,de quo dominus ait: Ecce veræ Iſraeli- *Ioan. 1.*
ta,in quo dolus non eſt.Et ille humilis Publicanus,qui dixit ad dominum : De-
us,propitius eſto mihi peccatori. Dolum enim habet in ore, qui ſe prædicat eſſe
iuſtum,cum ſit iniuſtus:à quo dolo ille ſe reddit immunem, qui ſuum non ex-
cuſat,ſed accuſat exceſſum,vt tanquam verè pœnitens ſuum veraciter confitea-
tur peccatum. Alia tranſlatio habet,In ſpiritu, id eſt, in corde eius dolus non
eſt. Quoniam eſt dolus in corde, dolus in ore, & dolus in opere. De primo *Dolus tri-*
dicitur : Dolos tota die meditabantur. De ſecundo : Loquutus eſt verba pa- *plex.*
cifica in dolo. De tertio : Non defecit de plateis eius vſura & dolus. Omnes *Pſal. 37.*
tamen ex corde procedunt : vnde ad remouendum omnes dicit,quod non eſt *1. Mach. 1.*
in ſpiritu eius dolus. Accipitur tamen aliquando dolus in bono , iuxta quod *Pſal. 54.*
inquit Apoſtolus : Quum eſſem aſtutus, dolo vos cœpi. Eſtq́ue dolus ille fal *Dolus in bo*
laciæ , hic verò prudentiæ. Sicut & eſt fictio mala , de qua dicitur : Spiritus *nã partem.*
ſanctus diſciplinæ effugiet fictum : Et fictio bona , de qua dicitur : Ieſus fin- *2. Cor. 12.*
xit ſe longius ire. Item eſt quoque ſimulatio mala , de qua Salomon ait : Si- *Sap. 1.*
mulator ore decipit amicum ſuum : Et ſimulatio bona,qua Dauid ſe ſimula- *Luc. vlt.*
uit inſanũ coram Achis rege Geth. Dominus quoque diſſimulat peccata homi- *Prouer. 11.*
num propter pœnitentiam. *1. Reg. 21.*

Quia ergo non ſufficit,vt quis abſtineat à peccato,ne ſibi ad pœnam impute-
tur à Deo,niſi hoc purè faciat,vt gloriam conſequatur æternam : cum & hypo-
crita propter inanem gloriã declinet à malo,qui tamen beatus non eſt,ſed pror
ſus infelix,quoniam eſt in ſpiritu eius dolus,id eſt,fallacia fictionis. Ille ergo eſt
vel erit beatus vir,cui non imputabit dominus peccatũ,nec eſt, in ore vel in ſpi-
ritu eius dolus. Sed

Quoniam tacui inueterauerunt ⋆ omnia oſſa mea,dum clamarem tota die.

⋆ al. nõ habet, omnia.

Mira ſententia,vt idem & tacuerit & clamauerit tota die. Sed tacuit crimina
ſua , quæ poterat verè clamare , & clamauit merita ſua,quæ verè poterat tace-
re. Tacuit crimina ſua,vt celaret,& clamauit merita ſua,vt iactaret. Tacuit vn-
de proficeret,& clamauit vnde deficeret. Ergo & malè tacuit , & malè clamauit,
& ideo pœnitẽs interponit: Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea,dũ clama-
rem tota die. Dicit hoc à ſimili hominis,qui medico plagam occultat: quæ idcir
co inueteratur,quoniam non curatur,& ideo non curatur,quia occultatur. Si-
cut enim ſanies ſub cute collecta,tumorem multiplicat,& dolorẽ,donec ea per
apertionem educta,tumor ſedetur & dolor: Ita putredo peccati , ſub cordis lati-
bulo congregata inflat animum & perturbat, donec ipſa per confeſſionẽ eiecta,
inflationis & perturbationis moleſtia penitus mitigetur. Ex qua profectò nõ ſo-
lum ſpiritus hilareſcit,ſed & corpus iocundatur, vt iã alleuiatũ ſe ſentiat, ingen
ti prius pondere prægrauatus. Licet ergo generaliter ſit tacendum ab omni ver- *Tacendũ à*
bo quod nocet,tacendum tamen nõ eſt à confeſſione peccati , ſicut hic dicitur: *quibus non*
Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea. Neque à laude Dei, ſicut alibi legitur: *ſit.*
Si homines tacerent, lapides clamarent. Nec etiam à reprehenſione iniquitatis, *Luc. 19.*
dicente propheta: Væ mihi quia tacui , quia vir pollutis labijs ego ſum. Sed ne- *Eſai. 6.*
que à prædicatione veritatis , eodem propheta teſtante : Propter Sion non ta- *Eſa. 62.*
cebo,& propter Hieruſalem non quieſcam: niſi fortè ſint canes,aut porci qui au
diunt. De quibus Veritas ait: Nolite ſanctum dare canibus, neq; margaritas mit *Matth. 7.*
tite ante porcos. vnde Pſalmiſta dicebat: Poſui ori meo cuſtodiã, quum conſiſte- *Pſal. 38.*
ret peccator aduerſum me,obmutui & humiliatus ſum,& ſilui à bonis. Et ideo
Salomon ait: Eſt tempus tacendi,& tempus loquendi.

Certè Phariſæus ille tacuit,dum clamaret,qui aſcendens in templum vt ora-

Luc. 16. ter, ſupprimebat peccata, & merita exprimebat, Gratias, inquiens, tibi ago domine, quod non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, aut etiã vt hic publicanus: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. Publicanus autem à longe ſtans, nolebat nec oculos ad cælum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Ecce publicanus tacebat merita, & clamabat peccata. Quamobrem domino teſte deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo. Tacui etiam ore celando delictum, dum clamarem opere frequentando peccatum. Tunc enim peccati clamor aſcẽdit, quũ *Gen. 18.* impius perpetrata frequentat. Iuxta quod dominus ait: Clamor Sodomorum aſcendit coram me. Fruſtra enim quis ſatagit occultare, quod frequentare non ceſſat. Verùm nonnulli gloriantur quum malefecerint, & in rebus peſſimis exultant, peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicantes.

Clamor triplex. *Pſal. 6.* *Rom. 8.* *Pſal. 65.* *Eſaia 58.* *Gen. 18.* *Gen. 4.* Plurimæ autem ſunt diuerſitates clamorũ, tam in bono, quàm in malo, quæ leguntur in ſcripturis diuinis: ſed omnes referũtur ad tres, videlicet cordis, oris, & operis. De clamore cordis dicit Pſalmographus: Ad te clamaui dum anxiaretur cor meum. Et Apoſtolus: In quo clamamus, Abba pater. De clamore oris dicit Pſalmiſta: Ad ipſum ore meo clamaui, & exultaui ſub lingua mea. Et Propheta: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. De clamore operis dominus ait: Deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint. Et alibi: Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. Quid autem prouenerit ex vtroque, taciturnitate & clamore, interponit & ait: Inueterauerunt om- *Oſſa quid.* nia oſſa mea dum clamarem tota die. Oſſa, id eſt, anima, ſcilicet vires interiores. Sicut enim homo exterior, id eſt, corpus quum inueteratur deficit à virtute, ſic omnis fortitudo interioris hominis, id eſt, animæ, quam deſignant oſſa (quia ſicut oſſa ſunt infra carnem, & illam ſuſtentant, ſic infra corpus eſt anima, illudque gubernat) ex peccati deficit vetuſtate. Sed quoniam vexatio tribuit intellectum, ſubiungit & ait:

Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua,
conuerſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina.

Dies & nox multipliciter accip. *Gen 1.* *Eſa. 62.* *Rom. 13.* *Pſal 18.* *Ioan. 11.* Dies & nox accipiuntur multipliciter in ſcripturis, videlicet, lux & tenebræ. vnde: Appellauit Deus lucem diem, tenebras verò noctem. Proſperitas & aduerſitas. vnde: Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die ac nocte non tacebunt laudare nomen domini. Veritas & ignorantia. vnde: Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Prudentia & ſimplicitas. vnde: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiã. Iuſtitia & iniquitas. vnde: Si quis ambulauerit in die non offendit, quia lucem huius mundi videt: ſi quis autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non eſt in eo. Multis autem & alijs modis accipiũtur noctes & dies, de quibus longũ eſſet ſingulatim ſupponere exempla. Verũ per diem & noctẽ in hoc loco poſſunt intelligi claritas & obſcuritas, vt talis ſit ſenſus: Quoniam die ac nocte, hoc eſt, in manifeſto & occulto, manus tua, id eſt, correctio tua, grauata eſt ſuper me, hoc eſt, grauiter me afflixit: more prudentis medici, cuius manus, cum neceſſitas exigit, vrit & ſecat, vt curet & ſanet. Idcirco in hac ærumna, id eſt, in hac graui afflictione, conuerſus ſum ad te medicũ meum, dũ ſpina timoris & rationis configitur menti, vt conſcientia pũcta properet ad ſalutem. Quia pars ſuperior rationis, quæ ſynderesis appellatur, ſem- *Galat. 5.* per pũgit & ſtimulat, id eſt, contradicit, & murmurat contra peccatum, dũ caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, quamuis in hoc cõflictu ſæpe ratio ſenſualitati ſuccumbat.

Spina quid Poteſt tamen per ſpinã intelligi culpa, quæ pungit, vulnerat, & cruentat. Pungit in cogitatione, vulnerat in conſenſu, cruentat in actu: quia tunc ſanguis foras educitur, quum culpa, quæ per ſanguinem deſignatur, ſecundum illud: *Oſee. 4.* Sanguis ſanguinem tetigit, ad exteriorem actum progreditur. Vt ſit ſenſus: Quoniam die ac nocte, id eſt, aſſiduè, manus tua, id eſt, vindicta tua, grauata eſt ſuper me, id eſt, grauiter me afflixit & percuſſit, cõuerſus ſum in ærũna, hoc eſt, effectus ſum ærumnoſus, videlicet infelix & miſer, dum ſpina configitur, id eſt,

dum

dum culpa vſque ad conſenſum & actum producitur: quia tunc ſpina configitur, quum plagam infligit. Vel ſecundum aliam literam: Dum configitur ſpina, id eſt, dum humiliatur ſuperbia: quæ ſic in ſpiritu eleuat cor, ſicut ſpina in dorſo erigit corpus: cuius fractio non humiliat ad interitum, ſed erigit ad ſalutem.

Sunt ergo ſpinæ quæ pungunt, ſunt quæ muniunt, & iſtæ ſunt bonæ. Sunt & *Spinæ multiplices.*
ſpinæ quæ ſuffocant, & ſpinæ quæ perimunt, & illæ ſunt malæ. Spinæ quæ pungunt, ſunt timor Dei & aduerſitas ſeculi. De illis dicitur: Cõuerſus ſum in ęrũna mea, dum configitur ſpina. De iſtis legitur: Ecce ego ſepiã vias tuas ſpinis. Spinæ quæ muniunt, ſunt ſolicitudinis ſtudium & virtutis exẽplum. De illis dicitur: Sæpi poſſeſſionem tuam ſpinis. De iſtis legitur: Sæpi aures tuas ſpinis, & noli au- *Eccleſ. 28.*
dire linguam nequam. Spinæ quæ ſuffocant ſunt occupationes ſeculi, & motus *Luc. 8.*
illiciti. De illis legitur: Simul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. De iſtis dicitur: *Gen. 3.*
Spinas & tribulos germinabit tibi. Spinæ quæ perimunt, ſunt culpæ mortales, & hæreticæ prauitates. De illis dicitur: Spinæ & tribuli naſcuntur in manibus te- *Prouer. 29.*
mulenti. De iſtis legitur: Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? *Matth. 7.*
Ergo viæ iuſtorum ſine offendiculo: iter autem impiorum quaſi ſepes ſpinarũ. *Prouer. 15.*
Et: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. *Cant. 2.*

Sanè multa ſunt, quibus ſe pœnitens aggrauatum oſtendit. Fortitudo videlicet aggrauantis, quum ait: Manus tua. Magnitudo grauaminis, quum ſubiũgit: Grauata eſt ſuper me. Aſſiduitas grauandi, cum addit: Die ac nocte. Infirmitas aggrauata, cum dicit: Conuerſus ſum in ærumna. Et aculeus grauitatis, quũ infert: Dum configitur ſpina. Manus autẽ domini diuerſa circa nos gerit officia. *Manus domini multiplex.*
Quandoque creantis. vnde: Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me. Quandoque minantis. vnde: Adhuc manus tua extenta. Quandoque percutiẽtis. vnde: Manus domini tetigit me. Quandoque protegentis. vnde: Sub vmbra manus *Iob. 10.*
ſuæ protexit me. Quandoq; largientis. vnde: Aperis tu manum tuam, & imples *Eſaia 5.*
omne animal benedictione. Sequitur. *Iob. 19.*

Delictum meum cognitum tibi feci, & iuſtitiam meam *Eſai. 49.*
non * operui. *Eſai. 44.* *Pſal. 144.*

In hac ſecunda parte ſuam cõfeſſionem commendat, oſtendens eam eſſe per- ** al. abſcondi.*
fectam, cautam, humilem, diſcretam, deuotam, & efficacem.

Perfectam, quia & confitetur delicta, & confitetur peccata. vnde: Delictũ meũ *Confeſsionem ſuam ſex dotibus cõmendat.*
cognitum tibi feci. Cautã, quia nõ ex caſu fortuito, ſed ex certo propoſito confitetur. vnde: Dixi, confitebor iniuſtitiam meam domino. Humilẽ, quia nõ gloriatur, excuſando peccatũ, ſed humiliatur, accuſando ſeipſum. vnde: Cõfitebor aduerſum me. Diſcretam, quia non commemorat alienam offenſam, ſed pronunciat ſuam culpam. vnde: Pronunciabo iniuſtitiam meam. Deuotam, quia non eam indifferenter cuilibet homini, ſed reuerenter pronũciat ipſi Deo. vnde: Pronunciabo eã domino. Efficacem, quia non pronunciauit eã in vanũ, ſed ad magnũ profectũ. vnde: Et tu remiſiſti iniquitatẽ cordis mei. Ergo delictũ meũ cognitũ tibi feci, & iniuſtitiam meam nõ operui. Hic ſcribitur diapſalma: quia quum primò egiſſet de gratia, per quã remittuntur iniquitates & tegũtur peccata, ne imputentur ad pœnam: & ſecũdò egiſſet de culpa, per quã peccata tacẽtur, & merita exclamantur, vnde oſſa inueteraſcũt: & tertiò egiſſet de pœna, ſecundũ quam manus domini aggrauatur, & ſpina configitur, vnde peccator cõuertitur in ærumna: nunc quaſi diuidens, & diſtinguens, ſingulorum rationes exponit, incipiens prudẽter à medio, vt competentius coniungat extrema. Ac ſi dixiſſet apertius: Quoniã tacui, inueterauerunt oſſa mea, dũ clamarem tota die. Idcirco delictũ meũ cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non operui: ſed dixi, cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam meã domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei: & quoniam beati ſunt quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata: & quoniam beatus vir, cui nõ imputabit dominus peccatum, nec eſt in ore eius dolus: Ideo pro hac orabit ad te omnis ſanctus, in tempore opportuno. Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad te non approximabunt.

bunt. Quoniam autem die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua, conuerſus
ſum in ærumna mea, dum cõfigitur ſpina. Ideo tu es mihi refugium à preſſura,
quæ circundedit me, exultatio mea, erue me à circundantibus me: quia tu parcis
1. Reg. 2. & ſanas, tu mortificas & viuificas, tu deducis ad inferos & reducis. Ergo delictũ
meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non operui.

Operimentum multiplex. Eſt operimentum naturæ, operimentum ſcripturæ, operimentũ gratiæ, operimentũ pœnitentiæ, operimentum conſcientiæ, operimentũ culpæ, operimentũ gehennæ. De primo: Nec Salomon in omni ſua gloria coopertus eſt ſicut vnũ
Luc. 12. ex iſtis. Et: Sicut opertoriũ mutabis eos & mutabuntur. De ſecundo: In his qui
Pſal. 101. pereunt, Enangeliũ eſt opertũ. Et: Cortinæ factæ ſunt ad operiendum tabernacu-
1. Cor. 4. lum Dei, de hyacintho, purpura, cocco bis tincto, ac byſſo retorta, opere polymi
Exod. 26. tario. De tertio: Charitas operit multitudinẽ peccatorũ. &: Operuiſti peccata eo-
1. Pet. 4. rũ. De quarto: Operui in ieiunio animã meam. Et: Operiantur cõfuſione & pudo
Pſal. 68. re, qui quærunt mala mihi. De quinto: Vas quod non habet operculũ eſt immũ-
Pſal. 70. dum. De ſexto: Operti ſunt iniquitate & impietate ſua. De ſeptimo: Vadã & non
Num. 19. reuertar ad terrã tenebroſam & opertam mortis caligine. Eſt pręterea operimen-
Pſal. 72. tum corruptionis, de quo legitur: Vermes operient eos. Operimentum confu-
Iob. 10. ſionis, de quo dicitur: Operiantur ſicut diployde confuſione ſua. Operimentũ
Iob. 12. mortis, de quo ſcribitur: Operuit nos vmbra mortis. Et operimentum ornatus,
Pſal. 108. de quo ad Luciferum dicitur: Omnis lapis precioſus operimentum tuum. Ex
Ezech. 48. his poteſt trahi ſimilis de tecto diſtinctio, ad id quod prædictum eſt de tectis
Pſal. 43. peccatis. Inter delictum & peccatum diſtinguitur: quia delictum in omitten-
Delictum & peccatũ differunt. do, peccatum in committendo conſiſtit. Delictum enim eſt, non agere facien-
dum, & peccatum eſt facere non agendum. Ad delictum pertinet negligentia,
quæ faciendum omittit: & ad peccatum pertinet iniuſtitia, quæ non agendum
committit. Quia ergo pœnitens iſte tacẽdo deliquerat & clamando peccauerat,
idcirco nunc dicit: Delictum meum cognitũ tibi feci, quia deliqui tacendo: &
iniuſtitias meas non operui, quia peccaui clamando: patenter oſtendens, quod
debet pœnitens confiteri delicta pariter & peccata, cum quandoq; delictum ſit
Leuit. 67. grauius quàm peccatum. Nam & in Leuitico diſtinctè præcipitur, vt offeratur
ſacrificium pro delicto & pro peccato. Sed dices: Quũ Deus ſciat omnia, etiã an-
tequã fiãt, tanquam præſcius omniũ & conſcius ſingulorum, quid eſt, quòd iſte pœ-
nitens dicat Deo: Delictũ meũ cognitũ tibi feci, tanquam illud prius Deo fuerit ab-
ſconditũ, ſed poſtea per eius confeſſionẽ factũ Deo ſit notũ. Sciendum eſt ergo,
quod qnandoq; ſciens ſcienti, quandoq; neſciens neſcienti, quandoq; neſcienti
ſciens, & quandoq; ſcienti neſciẽs aliquid notũ facit. Quũ enim duo aliquid ſci-
unt, ſed alter alteri ſuper eo ſuam conſcientiã aperit, tunc ſciens ſcienti illud co
gnitũ facit. Quũ aũt duo idem ignorant, ſed qui non intelligit, dicit illud ei, qui
ſtatim auditum intelligit, tunc cognitum illud facit neſciens neſciẽti. Ex duo-
Delictum Deo cognitum facere quid. bus his mẽbris intelligi poſſunt reliqua duo mẽbra. Pœnitens ergo peccatum
vel delictum ſuum dicitur cognitum facere Deo, quando per confeſſionem a-
perit ſuper illo cõſcientiam ſuam Deo, vt quod prius volebat abſcondi, modò
**al. reuelari* ſtudeat *confiteri. Ne quis ergo perperam intelligeret, quod delictum ſuum di-
xerat ſe feciſſe cognitum Deo, tanquam Deus illud neſciſſet, donec ipſum ei pœni-
tens reuelaſſet, determinando ſubiungit: Iniuſtitias meas non operui, ſed dixi,
confitebor: oſtendens qnod idem eſt delictum Deo cognitum facere, quod iniu
ſtitiam nõ abſcondere, ſed potius cõfiteri. Ait igitur: Iniuſtitias meas nõ operui,
ſed potius aperui, vt tu operires: detexi, vt tu contegeres: cognoui, vt tu ignoſce-
** al. confitebor.* res. Et ideo

**al. peccati.* Dixi, ⋆ pronunciabo aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti iniquitatem ⋆ cordis mei.

Confeſsio triplex. Eſt confeſſio peccatoris, confeſſio laudatoris, & confeſſio aſſertoris. De
prima dicit Iacobus: Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro in-
Iaco. 5. uicem, vt ſaluemini. De ſecunda Dominus ait: Confiteor tibi domine pater
Matt. 11. cæli & terræ. De tertia dicit Ioannes: Confeſſus eſt, & non negauit, & confeſ-
Ioan. 1. ſus

ſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Quolibet iſtorum modorum quidam benè
confitentur, quidam malè. Bene Dauid, qui quum dixiſſet: Peccaui, ſtatim audi- *2. Reg. 12.*
uit: Et dominus tranſtulit peccatum tuũ. Malè Iudas, qui cũ dixiſſet: Peccaui tra *Matt. 27.*
dens ſanguinem iuſtum, ſtatim abijt & laqueo ſe ſuſpendit. Item benè confiten- *Pſal. 74.*
tur illi qui dicunt: Confitebimur tibi Deus, confitebimur, & inuocabimus no- *Pſal. 48.*
men tuum. Malè confitentur illi, de quibus dicitur: Confitebuntur tibi, cũ be-
nefeceris eis. Si verò non fuerint ſaturati, murmurabunt. Rurſus bene cõfiten- *Luc. 12.*
tur illi, de quibus dicitur: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, & ego con-
fitebor eũ coram patre meo. Malè verò confitentur illi, de quibus dicitur: Con- *Tit. 1.*
fitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.

Iſta ſanè peccatori ſunt neceſſaria, vt verè pœnitens iuſtificetur à domino, vi- *Pœnitenti*
delicet, vt conuertatur & recedat à malo. vnde: Conuerſus ſum in ærũna mea, *vt iuſtifice-*
dũ configitur ſpina: quia per malum pœnæ receſſi à malo culpæ. Vt compunga- *tur neceſſa*
tur & doleat de commiſſo. vnde: Configitur ſpina: quia ex pœnitentia pungi- *ria quæ.*
tur conſcientia. Vt corde recognoſcat & confiteatur offendas. vnde: Delictum
meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non operui. Vt proponat & ore
ſuo pronunciare peccatum. vnde: Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitiã
meam domino. Et ſic adeſt remiſſio peccatorum. vnde: Tu remiſiſti impietatẽ
cordis mei. Non ait de præterito, Pronunciaui: & de futuro, Remittes: ſed è con-
uerſo, de futuro dicit, Pronunciabo: & de præterito, Remiſiſti: vt patenter oſten
dat, quod peccatum prius remittitur per compunctionem cordis à Deo, quàm
pronuncietur per confeſſionem oris ab homine. Vnde patet, quod non eſt intel
ligendum hoc de interiori confeſſione, quæ corde fit Deo, ſine qua peccatum
nunquam remittitur, ſed de exteriori confeſſione, quæ ore fit homini, ſcilicet
ſacerdoti, quæ ſæpiſſimè ſequitur remiſſionẽ peccati. Sed forſan oppones: Quid
ergo neceſſe eſt peccatum confiteri, ſi iã eſt omninò remiſſum? Profectò, ne re-
deat per contemptum: quia præceptũ eſt, quod præterire non licet: Confitemini *Iac. 5.*
alterutrum peccata veſtra. Præceptum etiam eſt in Leuitico, vt vir, in cuius cute *Leuit. 13.*
varius color apparet, veniat ad ſacerdotem, & oſtendat ſe illi. Per quod datur in-
telligi, quod peccati confeſſio (quæ per lepram deſignatur) facienda eſt ſacerdo-
ti. Hoc ipſum innuitur per id quod iubetur, vt vitulus adducatur ad oſtium *Leuit. 4.*
tabernaculi, & coram domino immoletur. Poſt culpam quoque remiſſam ne-
ceſſaria eſt ſatisfactio, cuius pars eſt non minima pudoris confuſio, quam ſuſti-
net in confeſſione peccator. Ergo dixi corde, confitebor ore. Dixi, præteriti eſt
temporis: quia dicere corde præcedit remiſſionem peccati. Dixi ergo, non tan-
quã improuidus & incautus, & caſu fortuito, ſed tanquã prouidus & diligens, ex
certo propoſito, id eſt, deliberaui, ſtatui, & propoſui, hoc ſcilicet: Cõfitebor. Sed
contra quẽ? Aduerſum meipſum. Cui? Domino, corã eius vicario, videlicet ſa-
cerdote. Quid? Iniuſtitias meas, à meipſo commiſſas. Quare? Quia tu ſolus potes
dimittere peccata, & remiſiſti iniquitatem cordis mei. Licet enim quædam ini-
quitas per actũ corporis committatur, principaliter tamen per affectum cordis
committitur. Iuxta quod Veritas ait: De corde exeũt cogitationes malæ, homi- *Matt. 5.*
cidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæ ſunt quæ
coinquinant hominem. Et ideo mortale peccatum impietatem cordis ap-
pellat.

Porrò, ſunt quidam qui peccatum vtique confitentur, non tamen aduerſus *Quidã pec*
ſe, quia retorquent illud in proximum, vel in diabolũ, vel in Deum, ſicut primi *catum in*
parentes: Mulier, inquit Adam, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, *proximũ.*
& comedi. Eua quoq; reſpondit: Serpẽs decepit me, & comedi. Quidam verò de- *diabolum*
putant illud fato, vel euentui, aut naturę, ſicut quidam hæretici, mentientes du- *vel Deum*
as naturas eſſe in homine, vnam bonam ſecundum ſpiritum, quam dicunt à bo *reijciunt.*
no Deo lucis authore eſſe: alteram verò malam ſecũdum * carnem, quam dicũt *Quidã in*
eſſe malam, à malo Deo, principe tenebrarum. Vel ſicut alij mentiuntur, dicen- *fatum.*
tes ex diſpoſitione ſtellarũ, quam conſtellationem appellant, omnia inferiora ** al. corpus*
contingere. Alijs prorſus fatuis aſſerentibus, quod omnia caſu contingunt, v- *Quidã in*
niuerſis tamen de vanitate conuenientibus in idipſum: quoniam arbitrij per- *ſtellas.*
alij in ca-

munt *ſum.*

munt libertatem, cum ad caſum ſufficiat ſibi homo: quia ſolus præcipitare poteſt ſeipſum, ſed iam confractus ex caſu, non poteſt per ſeipſum ſurgere ſolus, ſed alio indiget adiutore. Dicat ergo: Ego ſum qui peccaui, ego qui ſtultè egi, ſed tu domine miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi: etiã cum perſuadenti conſenſi, qui debui diſſentire. Vnde rectè pœnitens iſte ait: Pronunciabo iniuſtitias meas domino. Quaſi diceret, nõ alienas, ſed proprias: quia licet interdum ſuggerente alio, ſemper tamen eo conſentiente geruntur. Caue tamẽ prudenter, ne ſic tua confitearis peccata, vt aliena reueles: ne fortè cum adulterium confiteris, prodas eam, cum qua adulterium ipſum commiſiſti: quia nõ alienas, ſed tuas debes iniuſtitias confiteri. Sed dices, Quid ſi peccator nõ poſſit exprimere circunſtantiam culpæ ſine deſignatione perſonæ: puta, ſi filius cum matre deteſtabilem perpetrarit inceſtum? Faciet ergo quod poteſt, vt ſic ſuã exprimat culpam, vt ſupprimat alienam offenſam: ſed non ſic alienam ſupprimat offenſam, vt ſuam non exprimat culpam: maximè coram idoneo ſacerdote, videlicet diſcreto & honeſto, qui prodeſſe poſſit, obeſſe non poſſit.

Tu ergo peccator quantiſcunque ſis criminibus aggrauatus, ne dubites aut formides ea domino confiteri, tanquam confeſſus in iudicio condemnari debeas pro conuicto: quia ſecius eſt in diuino iudicio, quàm humano. Qui enim coram Deo ſeipſum accuſat, Deus illum excuſat: & qui coram Deo ſeipſum excuſat, Deus illum accuſat. In humano quippe iudicio, quum reus peccatum confitetur, iudex inſtruitur. In diuino verò iudicio, quum reus confi-

Ezech. 18. tetur peccatum, Deus obliniſcitur. Nam quacunque hora peccator conuerſus fuerit & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, ait dominus. In illo iudicio cum reus confitetur peccatum, damnatur: in iſto verò iudicio quũ reus confitetur peccatum, abſoluitur. Propter quod dicit: Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. Dic ergo iniquitates tuas, vt iuſtificeris: quia iuſtus in princi-

Prouer. 28. pio ſermonis accuſator eſt ſui. Et: Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui

2. Reg. 12. autem confeſſus fuerit & dimiſerit ea, miſericordiam cõſequetur: ſicut Dauid, qui quum dixiſſet: Peccaui, ſtatim audiuit à Nathan Propheta: Tranſtulit dominus à te peccatum tuum. Vnde alius meritò clamabat ad dominum: Confitebor tibi domine, quoniam iratus es mihi, conuerſus eſt furor tuus, & conſolatus es me. Verùm non omnis confeſſio talis eſt. Nam eſt confeſſio miſerabiliter

Matt. 27. deſperantis, vt Iudæ, qui dixit: Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum, ſed abijt &

Gen. 4. laqueo ſe ſuſpendit. Cain quoque dixit ad dominum: Maior eſt iniquitas mea quàm vt veniam merear: qui vagus eſt & profugus abijt ſuper terram. Et eſt confeſſio fallaciter ſimulantis, vt Saulis, qui quum dixiſſet ad Samuelem: Peccaui, quia præuaricatus ſum ſermones domini, timens populum: ſed nunc quæſo por-

1. Reg. 15. ta peccatum meum. Ait Samuel ad Saulem: Quia proieciſti ſermonem domini, proiecit te dominus. Et eſt confeſſio inutiliter lamentãtis, vt eorum qui ta-

Sap. 5. lia in inferno dicturi ſunt: Errauimus à via veritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis. Quid profuit nobis ſuperbia, aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Tranſierunt illa omnia tanquam vmbra, & nos in malignitate noſtra conſumpti ſumus: quia ſpes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento diſpergitur in procella. Humilis autem & vera confeſſio illa eſt ſalutifera, de qua protinus ſubditur.

Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tẽpore opportuno. Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.

In hac tertia parte commendat remiſſionem peccatorum, per quam iuſtificatur impius, & ſanctificatur iniquus: diſtinguens inter dominũ ſanctificantem & ſeruũ ſanctificatũ: inter cauſam ſanctificandi, & tempus ſanctificationis, quũ ait: Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tẽpore opportuno. Satis enim apparet quis orat, quoniã omnis ſanctus, videlicet ſeruus ſanctificatus: & ad quem orat, quoni-

quoniam ad te,videlicet dominum ſanctificantem:& quare orat,quia pro hac, id eſt,pro impietatis remiſſione,quæ ſanctificationis eſt cauſa: & quando orat, quia in tempore opportuno,id eſt,in vita præſenti, quæ ſanctificandi opportunitatem impendit.

Conſequenter autem adiungitur duplex ſanctitatis vtilitas: vna in futuro, *Duplex* quoniam in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt, id eſt, *ſanctitatis* ad ſanctum : & altera in præſenti, quoniam tu, inquit ſanctus ad dominum, *vtilitas.* refugium meum,à preſſura quæ circundedit me. Quaſi dicat: In futuro eripies ab anguſtia, & in præſenti ſanctum proteges à preſſura. Pro hac igitur, id eſt, remiſſione peccati, vel impietate tollenda, orabit ad te omnis ſanctus, in tempore opportuno. Quia nullus eſt adeò ſanctus in vita præſenti, qui omninò careat peccato. Nam ſi dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, *1. Ioan. 1.* & veritas in nobis non eſt. Ergo quilibet in hac vita quantumlibet ſanctus, indiget remiſſione peccati. Et ideo pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno, id eſt, dum tempus opportunum exiſtit ad remittenda peccata, videlicet præſens vita. Propter quod alibi dicitur: Quærite dominum, dum inue *Eſaia 55.* niri poteſt: inuocate eum, dum prope eſt : quia prope eſt dominus omnibus in- *Pſal. 144.* uocantibus eum in veritate. Adhuc, inquit, te loquente, dicam : Ecce adſum. In alia quippe vita inutiliter orat, qui non orat vtiliter in hac vita : quemadmodum diues ille ſepultus in inferno, qnum clamaſſet : Pater Abraham miſerere *Luc. 16.* mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Dixit illi Abraham : Fili recordare quia recipiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala : nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt. Fatuæ quoque virgines clamabant dicentes : Domine *Matth. 25.* domine, aperi nobis. Quibus dominus reſpondit : Amen dico vobis, neſcio vos.

Verùm etſi pro hac oret ad te omnis ſanctus in tempore opportuno: illi tamẽ qui ſunt in diluuio aquarum multarum, id eſt, in fluxu carnalium voluptatũ, de quibus legitur, Aquæ furtinæ dulciores ſunt cæteris: vel in confuſione diuerſarum ſectarum, de quibus dicitur: Qui emittit aquas, caput eſt iurgiorum, non approximabunt ad eum, id eſt, Deum, hoc eſt, ad te, mutata perſona, ſicut alibi legitur : Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua. Quia tales indigni ſunt, vt domino appropinquent. Vel ipſę aquæ non approximabunt ad eum, id eſt, ad ſanctum : quia aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, ſicut non approximarunt aquæ ad Noë in diluuio: quia in iudicio *Gen. 7.* vir ſanctus à pœnis & anguſtijs erit tandem immunis. Quaſi dicat : Licet in hoc ſeculo vir ſanctus non careat omni culpa, vnde orat pro hac, id eſt, pro remiſſione impietatis, in diluuio tamen aquarum multarum ad eum non approximabunt: quia tunc eum extrema confuſio non renebit. Heu quot merguntur, demerguntur, & ſubmerguntur in iſtis diluuijs. Ptopterea clamandum eſt cum Propheta: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam *Pſal. 3.* meam: infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia, veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Diluuium autem non ſolum accipitur in *Diluuium* malo, ſecundum illud : Perdam aquis diluuij omnem carnem, quod intelli- *in bonã &* gendum eſt de mortali peccato, vel finali iudicio: ſed etiam in bono, ſecundum *malã par-* illud : Dominus diluuium inhabitat, quod intelligendum eſt de ſacramento *tem accipi-* regenerationis humanæ, vel de profundo diſpoſitionis diuinæ. Aqua enim mul *tur.* tis modis accipitur in ſcripturis diuinis. Nam eſt aqua naturæ, doctrinæ, ſa- *Gen. 6.* pientiæ, gratiæ, culpæ, pœnæ, miſeriæ. De aqua naturæ legitur: Spiritus domini *Aqua mul-* ferebatur ſuper aquas. Et: Aquæ, quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen domini. *tis accipi-* *tur modis.* De aqua doctrinæ dicitur : Tenebroſa aqua in nubibus aëris. Sed eſt aqua *Gen. 1.* peruerſæ doctrinæ, de qua legitur : Qui emittit aquas, caput eſt iurgiorum. *Pſal. 148.* Et aqua doctrinæ ſanæ, de qua dicitur: Aquas tuas in plateis diuide. Poſſunt *Pſal. 17.* tamen peruerſæ aquæ ſanari, iuxta illud: Sanaui aquas has, & non erit mors in *4. Reg. 2.* eis vltrà, neque ſterilitas. De aqua ſapientiæ legitur: Aqua ſapientiæ ſalutaris *Eccl. 15.*

Exod.12. Ioan.4. potabit illum,quod dicitur ad differentiam ſapientiæ ſecularis,de qua præcipitur:Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſatum tantum igne. De aqua gratiæ dominus ait:Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, fiet in
Gen.49. eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. De aqua culpæ dixit Iacob ad Ruben:
Pſal.65. Effuſus es tanquam aqua, non creſcas. De aqua pœnæ dicitur: Tranſiuimus
Pſal.68. per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium. De aqua miſeriæ legitur: Intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Et ſunt iſtæ miſeriæ vel anguſtiæ, non ſolum temporales & tranſitoriæ,verumetiam interminabiles & per-
Iob.24. petuæ,de quibus legitur:Submerſi ſunt tanquam plumbum in aquis vehemen-
Ioan.7. tibus.Et:Tranſibunt de aquis niuium ad calorem nimium. Præterea ipſe ſpiri-
Ioan.2. tus ſanctus dicitur aqua. vnde:Flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ. Spiritua-
Ioan.19. lis intellectus:Implere hydrias aqua. Baptiſmus: Et de latere Chriſti profluxit
2. Reg.14. ſanguis & aqua. Populus: Aquæ multæ,populi multi ſunt. Et: Omnes dilabuntur quaſi aquæ,quæ non reuertuntur. Sequitur.

al.* meum à tribulatione.

Tu es mihi refugium * à preſſura quæ circundedit me: exultatio mea,erue me à circundantibus me.

Oppreſſiones & oppreſſores. Interdum & oppreſſores inſiſtunt,& oppreſſiones obſiſtunt: interdum non inſiſtunt oppreſſores,ſed obſiſtunt oppreſſiones: interdum autem non obſiſtūt oppreſſiones,ſed oppreſſores inſiſtunt. His qui ſunt fragiles,etſi non inſteterint oppreſſores,obſiſtunt tamen oppreſſiones:quia facilè ſuccumbunt aduerſis. His qui fortes ſunt,etſi oppreſſores inſiſtant, nō tamen oppreſſiones obſiſtunt: quia reſiſtūt fortiter aduerſitatibus. His aūt qui ſunt mediocres,cum inſiſtūt oppreſſores,obſiſtunt oppreſſiones: & ideo quia difficile eſt in igne eſſe & non ardere, orat vir ſanctus non ſolum ab oppreſſionibus, ſed & ab oppreſſoribus liberari, cum ait:Tu es refugium mihi à preſſura quæ circūdedit me,exultatio mea, erue me à circundantibus me. Quaſi dicat: Libera me ab oppreſſionibus meis, quia tu es refugium mihi,à preſſura quæ circundedit me: ſed & redime me à circundantibus me,id eſt,libera me ab oppreſſoribus meis.

Quatuor virtutes mentē viri ſancti circundāt. Sanè principales quatuor ſunt virtutes, quæ mentem viri ſancti circundant, videlicet iuſtitia,prudentia,temperantia,& fortitudo. Habet enim ab anteriori parte iuſtitiam,à poſteriori parte prudentiam,temperantiam à dextris, fortitudinem à ſiniſtris. Congruunt bene loca virtutibus. Nam quæ ſunt ante,ſunt certa;quæ verò retrò,dubia ſunt: quæ à dextris, proſpera; quæ à ſiniſtris, aduerſa. In certis autem eſt exercenda iuſtitia,in dubijs eſt adhibenda prudentia: in proſperis opus eſt temperantia,in aduerſis eſt neceſſaria fortitudo. Quum ergo iniquitas premit iuſtitiam,oppreſſio inſtat ante:quum fatuitas premit prudentiam,oppreſſio inſtat retro: quum ſuperfluitas premit temperantiam, oppreſſio inſtat à dextris: & quum puſillanimitas premit fortitudinem, inſtat oppreſſio à ſiniſtris. Quum autem diuerſæ oppreſſiones ſimul has virtutes omnes impugnant,tunc vndique mentem circundant. Et ideo ſanctus orat à circundantibus redimi,hoc eſt,ab oppreſſionibus,quæ vndique imminent,liberari. Hanc ſolam petitionem offert pœnitens in hoc Pſalmo,grauidam & fœcundā, multarum petitionum intellectum in ſe continentem incluſum, quā potius intelligendam relinquit,quam duxerit diſtinguendam,vt referatur ad intellectum,
Actor.5. de quo præmittit in titulo: Intellectus Dauid. Quidam verò inter preſſuras deficiunt & triſtantur,alij proficiunt & lætantur,ſicut Apoſtoli,de quibus dicitur:
Iac.1. Ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomi-
Rom.12. ne Ieſu contumeliam pati. Hinc Iacobus apoſtolus ait: Omne gaudium exiſtimate fratres mei quum in varias tentationes incideritis. Et Paulus ait: Spe gaudentes,in tribulationibus non deficientes. Vt ergo vir ſanctus oſtendat ſe non defeciſſe,ſed profeciſſe inter preſſuras,interponit & dicit: Exultatio mea, erue me à circundantibus,id eſt,tu Deus in quo,& de quo inter preſſuras exulto,redime me à circundantibus me.

Redemptio dupliciter accipitur. Redemptio quandoque largè dicitur liberatio, quæ fit etiam ſolo dono. Vnde:Redemit eos de manu inimici, & de regionibus congregauit eos. Et iterum: Libe-

Liberauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimicorū. Quan-
doque propriæ dicitur liberatio, quæ fit dato precio. vnde: Redempti ſumus, nō *1. Pet 1.*
corruptibilibus, auro & argento, ſed precioſo ſanguine agni immaculati. Et
alibi: Redemiſti nos domine in ſanguine tuo. Dicitur etiam interdum redem- *Apoc. 5.*
ptio ipſe redemptor, iuxta quod Apoſtolus dicit, quod Chriſtus factus eſt no- *1 Cor. 1.*
bis ſapientia & redemptio. Et Pſalmographus: Redemptionem miſit do- *Pſal. 110.*
minus populo ſuo. Precium autem redemptionis datum eſt regi, vt liberaret
captiuum à tyrannide carcerarij. Datum eſt domino, vt liberaret hominem à
poteſtate diaboli, & ſeruitute peccati, & à pœnis inferni. vnde: Ego redemi eos, *Oſee. 7.*
& ipſi loquuti ſunt contra me mendacia. Ipſe redimet Iſrael ex omnibus ini- *Pſal. 24.*
quitatibus eius. Expectantes etiam redemptionem corporis noſtri. Saluato- *Rom. 8.*
rem, inquit, expectamus dominum Ieſum Chriſtum, qui reformabit cor- *Phil. 3.*
pus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ: qui nos de por-
tis mortis, & de manu inferi liberauit. Ergo redime me à circundantibus me,
à diabolo, à peccato, & ab inferno: quia tu es refugium mihi à preſſura. O pie, ô
clemens, ô bone Deus, à te, ad te me oportet confugere: à te irato, ad te placatum;
à te offenſo, ad te propitium; à te iudice, ad te patrem: quia ſi vellem fugere, non
poſſem effugere; ſi vellem regi, non poſſem protegi: quum ſit nemo qui de ma-
nu tua poſſit eruere. Quò enim ibo à ſpiritu tuo, aut quò à facie tua fugiam? Si *Pſal. 138.*
aſcendero in cælum, tu illic es, ſi deſcendero ad infernum ades: Tu ergo, non ali-
us, es mihi ſummum & ſupremum refugium, à preſſura quæ circundedit me, id
eſt, à tribulatione, quæ vndique me conturbat. In te iactatus ſum ex vtero de vē-
tre matris meæ: tu es protector meus, in te cantatio mea ſemper. Si tu adfueris,
nihil oberit; ſi tu defueris, nihil proderit. Sequitur:

Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac qua gra-
dieris, firmabo ſuper te oculos meos.

In hac vltima parte intellectum commendat, qui eſt ſecundus in donis, de
quo præſcribitur titulus: Intellectus Dauid. Duo ſunt talenta homini neceſſa- *Duo talēta*
ria, videlicet intellectus & operatio. Et intellectui quidē eſt neceſſaria diſcipli- *homini ne-*
na, operationi verò perſeuerantia. Hæc quatuor in hoc primo verſu notan- *ceſſaria,*
tur. Intellectus, quum dicitur: Intellectum tibi dabo. Diſciplina, quum addi- *intellectus*
tur: Inſtruam te. Operatio, quum ſubiungitur: In via hac qua gradieris. Perſeue- *& opera-*
rantia, quum infertur: Firmabo ſuper te oculos meos. Porrò, circa primum *tio.*
talentum duo ſunt opportuna, docilitas diſcipuli, & doctrina magiſtri. De
illa præmittit: Intellectum tibi dabo, vt ſis docilis ad diſcendum. De iſta ſub-
iungitur: Inſtruam te, vt docilitas proficiat ad doctrinam. Ad ſecundum quo-
que talentum duo ſunt neceſſaria in via boni operis gradienti: pes timoris, qui
eſt ſiniſter, vt timore pœnæ declinet à malo; & pes amoris, qui eſt dexter, vt amo-
re iuſtitiæ tendat ad bonum. Verum, quia non ſunt in homine viæ eius, ſed à do *Hier. 10.*
mino greſſus hominis diriguntur, vt homo vſque in finem perſeueret in bono,
dominus auxilium promittit, & ait: In via hac qua gradieris, declinādo pedem
timoris à malo, & tendendo pedē amoris ad bonum, firmabo ſuper te oculos *Oculus*
meos, videlicet oculum correctionis, vt per flagella reuocem te à malo, & ocu- *correctio-*
lū conſolationis, vt per beneficia prouocem te ad bonum, de quibus alibi dici- *nis & con-*
tur: Oculi domini ſuper iuſtos. His enim oculis omnia nuda ſunt & aperta: quo- *ſolationis.*
niā oculi eius ſicut flamma ignis. Non duos verò tantū oculos perhibetur habe-
re, ſed ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram.

Duo verò ſunt quæ diſciplinam impediunt. Superbia & ſtoliditas. Superbi *Diſciplinā*
nanque propter arrogantiam diſcere nolunt, & ſtolidi propter imprudentiam *duo impe-*
diſcere nequeunt. Superbus autem deſignatur per equum, ſtolidus verò per mu- *diunt.*
lum, à quibus dehortatur, quum ait: Nolite fieri ſicut equus & mulus, qui-
bus non eſt intellectus. Qualiter autem coercendi & caſtigandi ſunt tales, con-
ſequenter oſtendit, quum addit: In chamo & freno maxillas eorum conſtrin-
ge. Multa flagella peccatoris. Equus igitur, id eſt, ſuperbus refrenandus eſt, ne *Equus &*
per arrogantiam nimis exorbitet: & mulus, id eſt, ſtolidus eſt flagellandus, ne per *mulus qui.*

imprudentiam nimis aberret,& ſic non approximent ad te cognoſcendum, venerandum,& excolendum. Timendum eſt autem, ſed non deſperandum: quoniam etſi multa ſint flagella peccatoris, vnde præmittit, in freno & chamo maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te, ſperantes tamen in domino miſericordia circundabit. vnde & ſubiungit: Lætamini in domino & exultate iuſti,& gloriamini omnes recti corde. Multa ſunt quippe flagella peccatoris: quoniam non ſolum puniunt foris in corpore, verum etiam torquent *Sap. 11.* intus in corde. Nam per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. Sperantes autem in domino miſericordia circundabit, in præſenti conferendo virtutem,& in futuro conferendo ſalutem. Ergo lætamini in domino & exultate iuſti, propter ſtolam carnis, & gloriamini omnes recti corde, propter ſtolam ani- *Eſa. 40.* mæ: quia recipietis de manu domini duplicia, & ideo lætamini corpore, & ex- *Pſal. 83.* ultate corde, ſecundum illud: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

Contra obſidẽtes vias duplex promittit auxilium. Orauerat ſanctus à circundantibus erui, & Deus orationem eius exaudiens, ſtatim oranti reſpondit: Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos. Contra circunſtantes qui obſident vias, vt viatores capiant & diſperdãt, duplex promittit auxilium, videlicet, documentum & firmamentum, vt ex documento vitent errores itinerum, & ex firmamento propellant incurſus hoſtium. Ad documentũ pertinet quod præmittitur: Intellectũ tibi dabo, vt cognoſcas, quòd omnia bona procedant ex gratia:& inſtruam te, ne forte aberres, tuis ea meritis aſcribendo, ſed quicquid boni te cognoſcis habere, non tuis meritis, ſed diuinæ gratiæ totum aſſcribas. Certè qui ſecus ſentit & credit, deſipit & aberrat,& talis error impedit intellectũ rectũ, quo ad veram beatitudinẽ peruenitur. Inſtruam verò te per vnctionẽ ſpiritus, *Ioan. 16.* quæ docet de omnibus. Spiritus veritatis, qui docet omnẽ veritatem, doctorũ doctor,& magiſtrorum magiſter. Ad firmamentũ autem pertinet quod ſubiungitur, In via hac qua gradieris, id eſt, in curſu vitæ præſentis, firmabo ſuper te oculos meos, id eſt, firmũ tibi exhibebo præſidiũ cuſtodiæ & tutelæ. Solemus enim diligenter perſpicere, quod ſtudioſe volumus cuſtodire. Quia ergo tu leuas ad me oculos tuos,& ego firmabo ſuper te oculos meos. Accepto autem intellectu & inſtructus à Deo, conuertit ſe ad ſuperbos & ſtolidos pœnitens, qui ſua merita iactant & peccata defendunt.

Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus nõ eſt intellectus.

Equus varie accipitur. Equus & in bono accipitur & in malo. Bonus equus, corpus Chriſti. vnde: Equus albus,& qui ſedebat ſuper eũ, vocabatur fidelis & verax. Equus, angelus vel quilibet ſanctus. vnde: Exercitus qui ſunt in cælo ſequebantur eum in equis al- *Apo 19.* bis. Equus, prædicator. vnde: Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut cir- *Iob. 39.* cundabis collo eius hinnitum? Equus, vir iuſtus. vnde: Equus paratus eſt *Prouer. 21.* ad diem belli, dominus autem virtutem tribuet. Equus malus, homo luxu- *Ezech. 23.* rioſus. vnde: Sicut fluxus equorum, fluxus eorum. Equus, vir improui- *Mich. 5.* dus. vnde: Auferam equos de medio tui. Equus, ſuperbus. vnde: Hi in cur- *Pſal. 19.* ribus,& hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri magnificabimur. Equus, ar- *Pſal. 32.* rogans. vnde: Fallax equus ad ſalutem, in abundantia virtutis ſuæ non ſaluabi- *Pſal. 75.* tur. Equus, mollis & fragilis. vnde: Dormitauerũt qui aſcenderũt equos. Et: Mor- *Gen. 49.* dens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. Sunt præterea equi ruffi, nigri,& pallidi, quos viderunt Ezechiel, Zacharias,& Ioannes, Tyranni, Hæretici,& Hy- *Per equum & mulum quid deſignetur.* pocritæ. Ergo nolite fieri ſicut equus & mulus. Non dicit ſicut bos, qui ſatis eſt humilis,& canis, qui nimis eſt ſagax, ſed ſicut equus, qui deſignat ſuperbũ, quia extento collo ceruicoſus incedit,& mulus qui ſignificat ſtolidum, quia eſt im- *Tob. 6.* prouidus & mendoſus. In Tobia verò per equum & mulum libidinoſi notantur, Raphaele teſtante: Qui coniugium, inquit, ita ſuſcipiunt, vt Deũ à ſua mente excludant, & ſuæ libidini vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos. Vel per mulum, qui generatur, ſed non generat, deſignatur ingratus, qui accipit gratiam, ſed non reddit.

Tales ſuperbi & arrogantes, qui contra Deum ceruicem extendunt, attribuendo meritis, quod attribuendum eſt gratiæ, quaſi ſtolidi & vecordes, dicendo: Labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter dominus eſt? Et ideo talibus non eſt intellectus ad cognoſcendam humiliter veritatem, quoniam omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Vel per equum intelligitur ille, qui vehit ſeſſorem diabolum, & per mulum intelligitur ille, qui ſubit onus peccati, & talibus non eſt intellectus, quia nolunt intelligere, vt bene agant, ſed iniquitatem in ſuis cubilibus meditantur. Tu verò Deus

In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.

Quia chamus eſt illa pars freni quæ mittitur in os equi, & omnis pars minor eſt ſuo toto, rectè per chamum & frenum poſſunt maior & minor coërtio deſignari, quibus maxillæ talium, id eſt, ſuperbia & ſtoliditas conſtringuntur, ne ipſi de ſuis meritis glorientur, quia per afflictiones maiores atq; minores retundenda & coartanda ſunt ora, quæ clamant merita, & tacent peccata, eorum videlicet, qui non approximant ad te per humilem confeſſionem, ſed recedunt à te per ſuperbam iactationē. Quia verò equus & mulus quantò plus impinguantur, tantò grauius inſoleſcunt, ad reprimendam eorum laſciuiam, reſtringendum eſt aliquando eis pabulum, propter quod dicit: In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, & adhibendum flagellum. Propter quod ait: Multa flagella peccatorum. Maxillæ ſiquidem & mandibulæ à mandendo dicuntur, quæ profectò mandere nequeunt, quando ſunt freno & chamo conſtrictæ. Sic elati homines & ingrati de incolumitate corporum & abundantia rerum ſuperbire conſueuerunt & inſoleſcere, ſed ad eorum nequitiam reprimendam freno infirmitatis & chamo paupertatis ſunt aliquando coercēdi, vt vexatio eis tribuat intellectum. Vnde ſic ſanè poteſt intelligi: Nolite fieri ſicut equus & mulus, id eſt, nolite ſuperbire, & inſoleſcere, ſicut elati faciunt & ingrati, quibus non eſt intellectus, ſed tu Deus, qui ſingulis malis noſti remedium adhibere, conſtringe maxillas eorum, id eſt, cohibe arrogantiam ſuperborum, in freno & chamo, id eſt, per damnum rerum & diſpendium perſonarum. Ecce qui non intelligunt, equo comparantur & mulo, ſicut alibi dicitur: Homo quum in honore *Pſal. 48.* eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quia verò qui non poſſunt cohiberi per frenum, debent corripi per flagellum, ſubiungit & ait:

Per chamū & frenum quid deſignetur.

Multa flagella peccatoris, ſperantes autem in domino miſericordia circundabit.

Eſt flagelum correptionis, de quo legitur: Pater filium quem diligit, corripit. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Flagellum detractionis, de quo dicitur: A flagello linguæ abſconderis, & non timebis calamitatem *Prouer. 1.* quum venerit. Flagellum afflictionis, de quo ſcribitur: Fui flagellatus tota *Iob. 5.* die. Et flagellum damnationis, de quo legitur: Non accedet ad te malum, & fla *Pſal. 72.* gellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Ergo flagellantur iuſti, flagellan *Pſal. 90.* tur & iniuſti: quia multæ ſunt tribulationes iuſtorum. Verùm illi flagellantur vt ſi pœnitent, corrigantur, ſi non pœnitent, condemnentur: ipſi verò tribulantur, vt purgentur à malo, & probentur in bono: quia quod facit flagellum grano, & ignis auro, idem efficit tribulatio viro iuſto. Multa verò dicuntur flagella peccatorum: quia & in carne flagellantur exterius, & in mente flagellantur interius. Flagellantur in vita præſenti, & flagellantur in vita futura: flagellantur ex culpa, & flagellantur ex pœna. Flagellantur à Deo & flagellātur ab homine. Flagellantur à mundo, & flagellantur à dæmone. Nec poſſet quiſquam per ſingula enumerare peccatorum flagella. Nec mirum, ſi adhibito freno indomito animali addatur flagellum. Vtinā ſic dometur, vt perdometur: quia verendum eſt, ne nimium reſiſtendo, indomitū relinquatur, & ſic

Flagellum multiplex.

Matt. 7. euagetur per viam latam, quæ ducit ad mortem. Sperantes autem in domino, non in ſeculo, in gratia, non in merito, miſericordia circundabit, hoc eſt, in omnibus aderit ad ſalutem, in omni loco, & in omni tempore, in omni cauſa, & in omni negocio, iu certis & in dubijs, in proſperis & in aduerſis, in corpore & *Hier. 7.* in corde, in præſenti & in futuro. Maledictus autem homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Ideo,

Lætamini in domino & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde.

Iuſtorum ſperātium tres ordines. In ſperantibus iuſtis & rectis, tres ordines deſignantur, inclpientinm, proficientium, & peruenientinm. Primis exhibetur miſericordia. vnde: Sperantes in domino miſericordia circundabit. Secundis, lætiria. vnde: Lætamini in domino & exultate iuſtl. Tertijs autem gloria. vnde: Gloriamini omnes recti corde. *Diuerſa iuſtorum & iniuſtorū letitia.* Lætantur quidem iuſti, lætantur & iniuſti, ſed iuſti in domino, iniuſti lætātur in mundo. Iniuſti exultant de carnalibus & mundanis. Iuſtl de virtutibus, iniuſti de vitijs. De illis legitur: Exultabnnt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. *Pſal. 49.* De iſtis dicitur: Lætantur quum malefecerint, & exultant *Prouer. 2.* in rebus peſſimis. Verùm iuſtorum gaudium felix eſt & perpetuum. Iuxta *Ioan. 16.* quod legitur: Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum plenum ſit. Et: Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Iniuſtorum verò gaudium infelix eſt & *Iob. 21.* momentaneum. Iuxta qnod dicitur: Tenent tympanum & citharam, & gaudēt ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcen- *Iob 30.* dunt. Nouerat hoc ille qui dixerat: Verſa eſt in luctum cithara mea, & orga- *De quibus gaudendū.* num meum in vocem flentium, nam extrema gaudij luctus occnpat. Gaudendum eſt ergo de ijs quæ ſpectant ad meritum, vel ad præmium, ad gratiam vel gloriam, ad virtutem vel ad ſalutem, de quibus illi gaudebant, qnibus *Matth. 5.* aiebat Chriſtus: Gaudete & exultate, quia merces veſtra multa eſt in cælis. Et *Abac. 3.* Propheta dicebat: Ego autem in domino gloriabor, & gaudebo in Deo Ieſu meo. Propter hæc duo gaudia, vnum quod habetur de meritis, & alterum quod habetur de præmijs, ingeminat Pſalmiſta, quum ait: Lætamini in do- *Phil. 4.* mino, & exultate Iuſti. Quod & Apoſtolus repetit dicens: Gaudete in domino ſemper, iterum dico gaudete. Nec ſolum gaudendum eſt iuſtis, ſed & gloriandū. *2. Cor. 1.* Vnde ſubiungitur. Et gloriamini omnes recti corde. Vos ſcilicet, qui poteſtis *Pſal. 44.* dicere cum Apoſtolo: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Nam omnis gloria filię regis eſt ab intus. Opus ergo ſuum probet vnuſquiſque, *Hypocrita gloria.* & tunc in ſemetipſo gloriam habebit, & non in altero. Hypocrita nanque *Matth. 6.* gloriam quærit in altero, & non in ſeipſo: & gloria eius eſt quaſi flos fœni, quod hodie viret, & cras in clibanum mittitur. Sic omnis hypocritæ ſpes peribit, quia falſam venatur gloriam apud homines, & non veram quærit gloriam apud Deum. Illud enim correctum eſt, quod non aliqua prauitate diſtortum eſt, ſed ad Deum pura Intentione directum. Ecce quum in principio de pœnis & culpis egiſſet, in fine de gloria & exultatione concludit, quem morem in hoc ſicut & in alijs pœnitentialibus Pſalmis obſeruat.

IN PSALMVM TERTIVM POEnitentialem Elucidatio.

TITVLVS AVTEM HVIVS PSALMI TALIS EST:

Pſalmus Dauid in rememoratione Sabbati.

Titulus eiuſdem explicatio.

Ex qui-

EX quibuſdam ſcripturæ locis intelligitur manifeſtè, quod ſabbatum & ſeptimum interpretatur & requies, vnde congruè ſcriptum eſt, quod requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere quod patrarat. Tria verò ſunt ſabbata, exterius, Interius, & ſuperius, videlicet temporale, ſpirituale, & æternale. De primò legitur in Euangelio: Sabbatũ eſt, nõ licet tibi tollere grabatum tuũ. De ſecũdo dicitur ab Apoſtolo: Relinquetur ſabbatiſmus populo Dei. De tertio verò ſcribitur per prophetam: Erit ſabbatum ex ſabbato. Primum ſabbatum eſt ſacramentum, & non res. Vltimum autẽ eſt res, & non ſacramentum. Medium verò res eſt, & ſacramentum. Quia primũ ſignificat & non ſignificatur, vltimum verò ſignificatur & nõn ſignificat, mediũ & ſignificatur & ſignificat. Agit ergo in hoc Pſalmo pœnitens de rememoratione medij & vltimi ſabbati, hoc eſt, ſpiritualis & ęternalis, vtriuſq; memorãdo quietem. Vnã, quam perdiderat, & alterã, quam demeruerat per peccatum. Vnde dicebat: Non eſt ſanitas in carne meaà vultu iræ tuæ, nõ eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum. Incurrat enim afflictionem mentis & corporis ex peccato: quia & vermis conſcientiæ rodebat mentem interius, & paſſionis aculeus corpus exterius ſtimulabat. Vnde viciſſim agit de culpis & de pœnis, miſeriã ſuam exaggerans multis modis. Quæ quidem cogebant eum, & deperditum peccatoris & demeritum æternitatis, ſabbatum deplorando ad mentem ſæpius reuocare. Quia ſicut dulcis eſt aqua poſt ſitim, & ſuauis vmbra poſt æſtum: ita quies eſt delectabilis poſt laborem, maximè tranquillitas mentis, quam etiam inter anguſtias corporis inſtus habet. De qua dominus dicebat apoſtolis: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Hic eſt profectò fons proprius, cui non communicat alienus. Ad quem tantò ardentius anhelat pœnitens poſt peccatum, quantò ſuauius eum guſtauerat ipſe iuſtus.

Sabbatum quid. *Gen. 1.* *Sabbatum triplex.* *Ioan. 5.* *Heb. 4.* *Eſa. 66.* *Ioan. 14.*

Habet autem hic Pſalmus, ſecundum trãſlationem quam tenet Romana Eccleſia, tres verſuum ſeptenarios, id eſt, viginti & vnum verſus, qui ad tria prædicta ſabbata non immerito referuntur. Nam ſabbatum non ſolum dicitur ſeptimus dies, ſed & ſeptimana dierũ, & dies quilibet ſeptimanæ. Septimus dies, ibi: Memento vt diem ſabbati ſanctifices. Septimana dierum, ibi: Ieiuno bis in ſabbato. Et quilibet dies, ibi: Valde mane vna ſabbatorũ. Ad ſabbatum temporale pertinent ſeptem dies. Ad ſabbatum ſpirituale ſeptem pertinent virtutes. Et ad ſabbatum æternale pertinent ſeptem dotes: tres animæ glorificatæ, videlicet cognitio, dilectio, & delectatio, & quatuor corporis glorificãdi, videlicet claritas, & ſubtilitas, agilitas, & impaſſibilitas. Singuli autem hebdomadæ dies, proprias laudes habent in titulis pſalmorum ex ſabbato, præter tertium, cuius rationem prout potui, alibi aſſignaui. Sabbatum autem hic ponitur pro quiete, ſecundum illud: Sabbatum requietionis eſt, & requies ſabbati ſanctificata eſt domino. In ſabbato temporali quieſcit Iudæus, in ſabbato ſpirituali quieſcit iuſtus, & in ſabbato æternali quieſcit beatus. Ille ab operis effectu, iſte à criminis actu, & hic à corruptionis defectu. Per pœnitentiam ergo, quam hic oſtendit ſe habere de culpis, & patientiam, quam ſe demonſtrat habere in pœnis, ſeipſum proponit alijs in exemplum, vt imitentur eum quaſi alterum Iob, vehementer afflictum & grauiter cruciatum.

Exod. 20. *Luc. 18.* *Marc. vlt.*

PSALMI TERTII POENITENTIALIS Elucidatio.

Domine ne in ⋆ ira tua arguas me, neque in ⋆ furore tuo corripias me. *Pſal. 37.* *⋆al. furore tuo.* *⋆al. ira tua*

PSalmus iſte quatuor habet partes, in prima pœnitens dirigit orationem ad Deum, poſtulãs liberari à pœnis inferni, quum ait: Domine ne in ira tua arguas me; & à pœna etiam purgatorij, quum adiungit: Neq; in furore tuo corripias me. Oratione verò præmiſſa, primò deſcribit pœnas quas ſuſtinet, ſecundò culpas quas egit, tertiò miſerias quas incurrit. Quaſi dicat: Ego ſum qui ſuſtineo pœnas multas & magnas, videlicet percuſſionis vulnus, oppreſſionis pōdus, carnis afflictionē, & mentis vexationem. Vulnus percuſſionis, quoniã ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi. Pondus oppreſſionis, quia confirmaſti ſuper me manum tuã. Afflictionem carnis, quia nō eſt ſanitas in carne mea à vultu iræ tuæ. Vexationem mentis, quia nō eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum. Nec mirum, quia ego ſum, qui egi culpas grandes & graues, fœdas & fatuas. Grandes, quia iniquitates meę ſupergreſſę ſunt caput meum. Graues, quia ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Fœdas, quia computruerunt cicatrices meæ. Fatuas, quia deteriorauerunt à facie inſipientiæ meæ. Quapropter ego ſum, qui incurri miſerias continuas & prolixas, corporales & ſpirituales. Continuas, quia tota die cōtriſtatus ingrediebar. Prolixas, quia miſerijs afflictus ſum, & turbatus ſum vſque in finem. Spirituales, quia anima mea impleta eſt illuſionibus. Corporales, quia non eſt ſanitas in carne mea. Orationē ergo præmittens, clamabat ad dominum, dicens: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me: Quidã tranſibunt per ignem & ſaluabuntur, alij tranſibunt ad ignem & condemnabuntur. Saluabuntur, qui tranſibunt per ignem purgatorij, de quibus dicit Apoſtolus, quod ſalui fient, ſic tamē quaſi per ignem. Nam vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Damnabūtur qui tranſibunt ad ignem inferni, quibus dominus dicet: Ite maledicti in ignē
Matth 25. æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Nam vermis eorum non mo-
Eſai.66. rietur, & ignis eorum non extinguetur. Ab vtroque igne petit pœnitens liberari, quum ait: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Quaſi dicat: Domine pater & Deus vitæ meæ, ne arguas me in ira tua, id eſt, ne
Matt.25. me conuincas in diſtricto iudicio, in quo tu reprobis apparebis iratus, quum dices ijs qui à ſiniſtris aſtabunt: Eſuriui, & nō dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere. Quandiu enim vni ex his minimis meis non feciſtis, nec mihi feciſtis. Ecce redargutio peccatorum. Ite ergò maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Ecce iudicis ira. Non ſolum autem arguas me in ira tua, ſed neque in furore tuo corripias me, id eſt, non punias me in purgatorio igne, in quo tãta erit incendij vehementia, quod quaſi furere videberis, etiam in electos, cum minor pœna quę erit in purgatorio, cenſeatur maior quantalibet pœna quæ eſt in hoc mundo. Quis autem illud iræ tonitruũ, aut illud furoris fulgur poterit ſuſtinere? Euita culpam, ſi vis euadere pœnam. Vel orat pœnitens, vt Deus non inferat pœnam ad vltionem iratus, ſed ad correctionem miſertus, vt talis ſit ſenſus: Domine arguas me, ſed non in ira: corripe me, ſed nō in furore. Quaſi dicat: Ne arguas me in ira, ſed in miſericordia argue me, quia ſcriptum eſt: Deus quos amat, arguit & caſtigat. Neque corripias me in fu-
Prouer.3. rore, ſed in manſuetudine: quia pater filium quem diligit, corripit: vt pœna ſit à miſericordia ad correctionem, non ab ira ad vltionem: & quidam ſufficere debent mala quæ patior in præſenti, ne patiar in futuro.

Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & confirmaſti ſuper me manum tuam.

Percuſſiones multæ. Percuſſiones ergò quas ego patior, ſunt multæ, ſunt magnæ, & ſunt profundæ. Multæ, quia ſagittæ, non vna tantum, ſed plures. Magnæ, quia percuſſiones tuæ non hominis quidem, ſed Dei. Profundæ, quia infixæ ſunt mihi, non foris in cute, ſed intus in corde. Oppreſſiones quoque importabiles ſunt, quia confirmaſti, quaſi ex magna virtute, ſuper me, quaſi de loco ſublimi, manum tuam, quaſi validam & robuſtam.

Sagitta domini quid. Sagittæ domini comminationes ſunt diuinæ, quę timore iudicij diſtricti pec-
Pſal.118. catoris animo infigũtur. Secundũ quod alibi dicitur: Confige timore tuo carnes meas,

meas,à iudicijs enim tuis timui. Hinc etiam beatus Iob ait:Sagittæ domini in *Iob.6.*
me ſunt,quarum indignatio ebibit ſpiritum meum,& terrores domini militãt
contra me.Ergo ſagittæ tuæ,id eſt,comminationes tuæ de pœnis æternis, infixæ
ſunt mihi,velut acutæ,quę vſque ad cordis interiora pertingunt,& ideo timore
percuſſus,clamare compellor:Domine ne in ira tua arguas me. Tales ſagittæ
quum infiduntur,non mortificãt,ſed viuificant:non deducunt ad inferos, ſed
reducunt:quia timore pœnæ cohibent manus ab actu culpæ. Vel ſagittæ domi- *Deut.32.*
ni ſunt pœnæ,quæ infliguntur à Deo. vnde: Inebriabo ſagittas meas ſanguine,
& gladius meus manducabit carnes,& ſagittas meas complebo in eis. Hæc eſt
ſagitta ſalutis domini,& ſagitta ſalutis contra Syriam. Non ſunt tales ſagittæ *Pſal.10.*
hæreticorum,de quibus legitur: Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra,vt ſagit-
tent in obſcuris rectos corde.Nec tales ſunt Iudæorum ſagittæ, de quibus dici-
tur:Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum. Nec etiam talis ſagitta diabo- *Pſal. 63.*
li,de qua ſcribitur:A ſagitta volante per diẽ,à dæmonio meridiano.Sagittæ quo *Pſal.90.*
que domini ſunt verba diuina,de quibus alibi legitur: Sagittæ tuæ acutæ poten- *Pſal.44.76*
tiſſimæ.Item.Sagittæ tuæ pertranſierunt, vox tonitrui tui in rota. Et iterum : E- *Pſal.143.*
mitte ſagittas tuas,& conturbabis eos.Has ſagittas Christus & ſancti eius emit-
tunt,qui etiam ſagittæ vocantur. vnde:Poſuit me quaſi ſagittam electam.Et:Si- *Eſai.49.*
cut ſagittæ in manu potentis,ita filij excuſſorum.Sagittæ igitur tuæ,id eſt,pœnę *Pſal.126.*
à te inflictæ,infixæ ſunt mihi,& etiam confirmaſti ſuper me manum tuam.

Septẽ modis ponitur manus in ſcriptura ſacra.Manus diuina,filius.vnde:Tol *Manus dei*
lam in cœlum manum meã.Et:Emitte manum tuam de alto.Potentia.vnde:A *multiplex.*
fortitudine manus tuę ego defeci.Et:In manu tua ſunt omnes fines terræ. Gra- *Pſal. 143.*
tia:vnde:Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur vbertate. Et:Aperis *Pſal 94.*
tu manum tuam,& Imples omne animal benedictione.Auxilium. vnde: Quũ *Pſal.144.*
ceciderit iuſtus,non collidetur:quia dominus ſupponit manum ſuã.Et: In ma- *Pſal 36.*
nibus tuis tempora mea.Protectio.vnde: Sub vmbra manus ſuæ protexit me.
Operatio.vnde:Manus tuæ domine fecerunt me,& plaſmauerunt me totum *Iob.10.*
in circuitu.Et:Opera manuum tuarum ſunt cœli.Sed hîc manus domini acci- *Pſal.102.*
pitur pro diuina vindicta.vnde:Manum tuam longe fac à me, & formido tua *Iob.13.*
non me terreat.Et:Adhuc manus eius extenta.Hæc firmata extitit in Adam,qui *Eſai.5.*
per culpam quam commiſit , incurrrit pœnam quam meruit , ſicut domi-
nus ei fuerat comminatus:Quacunque die comederis,morte morieris.In nobis *Gen.2.*
autem confirmata eſt,qui contrahimus ab eo culpam , & pœnam vſque ad finẽ
vitæ,vtinam non duret ſine fine poſt finem.Ille ſiquidem fuit miſeriarum ori-
go,nos autem ſumus miſeriarum propago.Dicit itaque pœnitens:O Deus con-
firmaſti,id eſt,grauiter aggrauaſti,ſuper me manum tuam,id eſt, vindictam tu-
am in pœnis innumeris & miſerijs infiniris , quæ adeo me conturbant , vt prę
ingenti dolore clamare compellar:Neque in furore tuo corripias me. In tãtum *★al facie.*
autem confirmaſti ſuper me manum tuam, quod.

Non eſt ſanitas in carne mea à ★vultu iræ tuæ, & non eſt
pax oſſibus meis,à facie peccatorum meorum.

Vultus dei multiplex.

Vultus Dei patris eſt filius.vnde:In lumine vultus tui ambulauimus.Et:illu- *Pſal 35. Pſal 66. Pſal 16.*
minet vultum ſuum ſuper nos. Cognitio. vnde: Quæſiui vultum tuum , vul- *Pſal.33.*
tum tuum domine requiram.Propitiatio.vnde: De vultu tuo iudicium meum *Pſal.4.*
procedat.Indignatio.vnde:Vultus domini ſuper facientes mala: Ratio. vnde: *Pſal 44.*
Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. Benignitas. vnde : Vul- *Vultus*
tum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.Vultus ergo vel facies hic acci- *quid bis.*
pitur pro noticia,qua in vultu cognoſcitur vnuſquiſque. In vultu quoque de- *Ouidi.*
prehenditur ira,& plerumque in facie denotatur peccatum, ſecundum illud:
Heu quam difficilè eſt crimen non prodere vultu.

Caro multipliciter accipitur.

Caro quoque multis modis accipitur in ſcripturis. Nam caro dicitur ho- *Ioan.10.*
mo.vnde:Verbum caro factum eſt.Et:Videbit omnis caro ſalutare Dei.Pars ho- *Luc. vlt*
minis.vnde:Palpate & videte,quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet,ſicut *1.Cor 15.*
me videtis habere.Animalis natura.vnde:Alia eſt caro volucrum,alia piſcium, *Pſal.135.*

cum peccato pacem habent, ſed non à peccato: quia delectantur in culpa, ſed à
conſcientia remordentur. Tales impugnantur, ſed non repugnant: quia mo-
tus ſentiunt & conſentiunt, abſtracti à concupiſcentia & illecti. Paruulos non *Iacob. 1.*
allidũt ad petram, ſed eos in deſiderio ſuo fouent, iacentes & dormientes in vo- *Pſal. 136.*
luptate & fœditate peccati, veluti iumenta quæ in ſtercore ſuo computreſcunt,
quibus redolet fœtor, & amaritudo dulceſcit. E contra: Quidam tentationes ſu-
ſtinent & reſiſtunt, impugnationibus repugnãtes, & hi nec cum peccato pacem
habent, nec à peccato: quia cum illo luctantur, ne peccatum in ſuo mortali cor-
pore dominetur. Grauis quidem eſt lucta, ſed vrilis pugna: quoniam etſi pœ-
nam habet, habebit & coronam: & quantò difficilior eſt conflictus, tantò glo-
rioſior eſt triumphus. Qui verò tentationes vicerunt, vt non ſolum tentatio-
nibus non conſentiant, ſed iam etiam tentationes nõ ſentiant, niſi fortè leuiſſi-
mas, quæ pacem animi non perturbant, hi profectò pacem habent à peccato, ſed
nõ cum peccato, vt dicere valeant cum Apoſtolo: Gloria noſtra hęc eſt, teſtimo- *2. Cor. 1.*
nium conſcientiæ noſtræ: cum illi veraciter peccatores poſſint de pace in domi-
no gloriari, quos & criminalis culpa nõ mordet, & cauteriata conſcientia non
remordet: quoniam etſi grauia fortè peccata cõmiſerunt, illa tamen omninò
per condignos fructus pœnitentiæ diluerunt. Quum ergo iam ipſe ſpiritus te- *Rom. 8.*
ſtimonium perhibet ſpiritibus eorum, quod ipſi filij Dei ſint, tunc à peccato pa-
cem habent, & non cum peccato, effecti pacifici veri, qui filij Dei vocabuntur:
pauidi quidem pro ſuis, ſed pro alijs ſecuri. Patet ergo, quod non habere pacem
cum peccato ſemper eſt bonum, & habere pacem cum peccato ſemper eſt malũ.
Habere verò pacem à peccato interdũ eſt bonum, interdum eſt malũ. Noli ergo
cum peccato pacem habere, noli contrahere amicitiam cum ſerpente, ne ſuadẽ-
do inficiat, & occidat te veneno. Lethalius eſt enim venenum peccati, quàm ve-
nenũ ſerpentis. Nam illud interficit corpus, iſtud verò interimit animam, ſine
qua corpus non viuit. Si verò concupiſcentia corporis illectus, pacem habueris
aliquando cum peccato, caue ſaltem, ne habeas pacem ab illo: quia ſi cum pecca-
to & à peccato pacem habueris, viuens inter mortuos deputaberis. Quæ verò ſit
cauſa, quare non eſt ſanitas in carne hominis à facie iræ Dei, neque pax oſſibus
à facie peccatorum, conſequenter oſtendit.

Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.

Caput mulieris vir, & caput viri Chriſtus, caput Chriſti Deus. Vnde: Caput *Caput mul*
dilecti mei ſicut aurum optimum. Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. Caput ani- *tiplex.*
mæ mens. vnde: Impinguaſti caput meum in oleo. Caput rei, principum. vnde: *1. Cor 11.*
In capite libri ſcriptum eſt de me. Caput prouinciæ, metropolis. vnde: Caput Sy- *Cant 5.*
riæ Damaſcus. Caput populi princeps. vnde: Conſtitues me in caput gentium. *Coloſ. 1.*
Caput iniquorum diabolus. vnde: Percuſſiſti caput de domo impij, denudaſti *Pſal 22.*
fundamenta eius vſque ad collum. Et: Tu confregiſti capita draconum, dediſti *Pſal 39.*
ea in eſcas populis Aethiopum. Caput mali operis, ſuggeſtio diabolica. vnde: *Eſaia 7.*
Caput aſpidis ſuget, & occidet eum lingua viperæ. Et: Ipſa conteret caput tuum, *Iob. 20.*
& tu inſidiaberis calcaneo eius. Caput vitiorum, ſuperbia. vnde: Si extulerit ca- *Gen 3.*
put vſque ad nubes, quaſi ſterquilinium in fine perdetur. Caput ergo interioris *Iob. 20.*
hominis, animæ, mens ſeu ratio intelligitur. De quo Salomon ait: Oculi ſapi- *Caput in-*
entis in capite ipſius, id eſt, fides & intellectus ſunt in mente ſapientis. Nam *terioris ho-*
oculi corporales ſunt etiam in capite viri ſtulti. Huic capiti quædam iniquitas *minis quid*
ſuperponitur. Illa iniquitas quæ cum timore Dei & propoſito pœnitendi com- *Eccleſ. 2.*
mittitur, ſupponitur rationi: quia peccator in ea iudicium rationis reueretur. Il-
la verò iniquitas, quæ ſine timore Dei & ſine propoſito pœnitẽdi committitur,
ſuperponitur menti, quia peccator in ea iudicium rationis contemnit. Vtraque
grauat, ſed iſta ſicut onus mediocre, illa verò ſicut onus graue, quod in profun-
dum demergit. Et hoc eſt quod dicit: Iniquitates meæ, quas ego ſine timore
& propoſito pœnitendi commiſi, ſuperpoſuerunt, id eſt, poſuerunt ſe ſuper ca-
put meum. Vel ſecundum aliam literam, ſupergreſſæ ſunt caput meum, hoc eſt,

depreſſerunt & deſpexerunt rationem animæ meæ. Ideoque grauatæ ſunt ſuper me, non ſicut onus mediocre, ſed ſicut onus graue, quod vſq; in profundum vitiorum demergit. Iniquitas enim ſecundum Prophetam, ſuper talentum plumbi ſedere deſcribitur, quia mentem quam deprimit, non ſinit ad cœlum erigi, ſed cogit ad inferna demergi. Vel iniquitates meæ ſuperpoſuerũt, id eſt, in
Luc.14. ſuperbia poſuerunt caput meum, id eſt, mentem meam in ſuperbiam extulerũt, & ideo, quoniã omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, ſicut onꝰ graue grauatæ ſunt ſuper me, id eſt, mole pœnarum me grauiter depreſſerunt. Quaſi diceret: Ego exaltaui me in ſpiritu ſuperbiæ, quoniam iniquitates meæ ſupergreſſę ſunt caput meum, & Deus humiliauit me in pondere pœnæ, quoniam ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.

Onus triplex. Eſt onus Chriſti, onus mundi, onus diaboli. Primum gratiæ, ſecundum pœnæ, tertium culpæ. De primo: Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. De ſe-
Matt.11. cundo: Onus Babylonis, quod vidit Eſaias filius Amos. De tertia: Nolite porta-
Eſai.13. re onera in die ſabbati. Licet enim ſcriptum ſit, Vnuſquiſque onus ſuum porta-
Gala.6. bit, monet tamen Apoſt. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Non ſolum autem iniquitates ſupergreſſæ ſunt caput meum, verum etiam:

*al corruptæ ſunt. Computruerunt & * deteriorauerunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ.

Computreſcere variè accipitur. Computreſcere multis modis dicitur aliquid. Ratione materiæ. vnde: Lumbare computruit, quod Hieremias abſcondit in Euphrate. Ratione pœnæ. vnde: Philiſtijm computreſcebant ptominentes extales. Ratione culpæ. Vnde: Cõ-
Hier.13. putruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Et ratione gratiæ. vnde: Computruit iu-
1.Reg.5. gum à facie Dei. Cicatrix autem eſt locus vulneris iam ſanati, ſed hic ponitur
Eſai.10. continens pro contento: vt cicatrices in carne intelligantur plagæ, quæ poſtquã
Cicatrix quid. curatæ ſunt, recidiuant, & quidem poſteriores plagæ longe ſunt peiores, quàm priores. Sic cicatrices in mente ſunt culpæ, quæ poſtquam dimiſſæ ſunt, iterãtur, & ſunt longe iſtæ grauiores, quàm illæ. Ait ergo: Cicatrices meæ, id eſt, peccata, quæ mihi dimiſſa ſunt per baptiſmum, vel pœnitẽtiam, computruerunt, id eſt, cõuerſa ſunt in putredinẽ, dum iterata ſunt ad reatum, qui eſt mentis putredo.

Anima peccatricis fœditas quãta. Heu ſi quis viderit animam peccatricem, quàm ſit fœda, quàm fœtida & putrida: profectò leproſior eſt carne leproſa. Et deteriorauerunt, id eſt, deteriora facta ſunt, per ingratitudinis vitium, à facie inſipiẽtiæ meæ, id eſt, ab inſipientia mea, quę apparet quaſi facies manifeſta. Quęnam enim manifeſtior eſt ſtultitia, quàm vt pœnitens ad peccatum, ſicut canis ad vomitũ, reuertatur? Immũdus eſt cibus
2.Pet.2. quem canis edit, ſed longe immundior eſt vomitus, ad quem redit. Vel cicatrices meæ computruerunt alijs, qui exemplo mei facinoris quaſi fœtore putredinis ſunt corrupti, & deteriorauerunt me, qui frequentando peccatum, deterior effectus ſum, à facie inſipientiæ meæ, id eſt, ex culpa negligentiæ, quæ meam inſipientiam manifeſtat: quia videlicet non ſum vſus viribus in baptiſmo receptis. Quid enim inſipientius peccatore, qui & cognoſcit facinus & committit,

Peccatore ſcienter ſe in mortem præcipitante nihil inſipientius. præcipitans ſe ſcienter in mortem? Certè brutum animal ſi videt foueam, declinat ab ea, ne labatur in illam, & ſi forſan alicubi difficultatem incurrit, non poteſt illuc ſine difficultate reduci. Homo verò ab illicito ſemper illicitur, & in delictis iugiter delectatur. Caue igitur pœnitẽs iterare peccatum, ne propter ingratitudinis vitium, requiratur à te debitum iam dimiſſum. Ecce, inquit, ſanus
Ioan.5. factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Caue quoque, ne peccatum facias in occulto, magis autem ne facias in aperto: quia peccatum ſecretum obeſt tantummodo facienti, manifeſtum verò & facienti obeſt & imitanti. Vel cicatrices meæ, id eſt, peccata mea, quæ ego poſt pœnitentiam iteraui,
*al effectum. computruerunt in me per * defectum: quia computreſcere me fecerunt, hoc eſt,
Iob.1. in ſordibus vitiorum marceſcere, quaſi iumenta inſipientia, quæ teſte Propheta, computruerunt in ſtercore ſuo, & tanquam illi quorum computreſcebant prominentes extales, & ſic deteriorauerũt à facie inſipiẽtiæ meæ, id eſt, propter in-

inſipientiam meam deteriorem me fecerunt. Duabus ex cauſis ſolent cicatrices computreſcere, vel quia non perfectè curantur vulnera, vel quia nociua non plenè vitantur. ille namque vulnera peccatorum perfectè non curat, qui ſuccidit actus, ſed non interficit cogitatus: quia de refricatione cogitationis facile reditur ad conſuetudinem actionis. ille quoque nociua vitiorum plenè non vitat, qui peccandi occaſiones ſtudioſe non fugit. Fuge ergo perſonam ſuſpectam, locum idoneum, tempus aptum, & quicquid eſt opportunum ad faciendum peccatum: quia ſicut eſt difficile in igne eſſe & non ardere, ita difficile eſt habere opportunitatem peccandi & non peccare. Sequitur,

Duabus ex cauſis cicatrices computreſcunt

Peccandi occaſiones vitandas eſſe.

★Miſerijs afflictus & turbatus ſum vſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar.

al. miſer factus ſum

Quis poſſet omnes hominis miſerias enarrare, cum tota hominis vita ſit miſeria? Homo namque natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Breuis eſt vita, ſed multæ ſunt miſeriæ, quibus repletus aſſeritur, vt nihil in eo vacuũ à miſeria relinquatur. In tribus tamen vocabulis tres ſpecies miſeriarum deſignat, videlicet timores, dolores & labores, ad quas omnes miſeriȩ referuntur. Quaſi diceret: Afflictus ſum præ labore, & turbatus ſum præ timore; contriſtatus ſum præ dolore: ſuntq; miſeriæ meæ longȩ, quia turbatus ſum vſq; in finem: ſunt aſſiduȩ, quia tota die cõtriſtatus ingrediebar: ſunt ſpiritnales, quia anima mea completa eſt illuſionibus: & ſunt corporales, quoniam non eſt ſanitas in carne mea.

Miſeria hominu inexplicabiles.

Iob. 14.

Miſeria omnes ad tres ſpecies referuntur

Finis, Chriſtus. vnde: Chriſtus eſt finis legis ad inſtitiam omni credenti, qui de ſe dicit: Ego ſum alpha & o, principium & finis, & de quo ſcribitur: in finẽ pſalmus Dauid. Charitas. vnde: Finis præcepti charitas, de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta. Et: Omnis conſummationis vidi finem, latũ mandatum tuum nimis. Adimpletio. vnde: Ea quæ de me ſcripta ſunt, finem habent. Extremitas. vnde: In tempore finis cõplebitur viſio. Finis, beatitudo. vnde: Nouiſſimè deſtruetur mors, deinde finis. Perſeueratio. vnde: Cum dilexiſſet ſuos, vſq; in finem dilexit eos. Nã qui perſeuerauerit vſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Finis terminus. vnde: Notũ fac mihi domine finem meũ, & numerum dierũ meorũ. Finis, cõſummatio. vnde: Finis venit, venit finis ſuper quatuor plagas terræ. Finis, damnatio. vnde: Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Et: Finis illorum mors eſt. Ergo turbatus ſum vſque in finem, id eſt, vſque ad vitæ terminum (de futuro tanquam de præterito loquens) quia certus ſum, quod ante mortem miſeriæ minimè finientur. Propter quod clamabat Apoſtolus dicens: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper omnes filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. Vtinam in morte terminus miſeriarum exiſtat, ne poſt mortem cumulus miſeriarum accreſcat: quia poſt mortem incomparabiliter maiores erunt miſeriæ in inferno, quàm ſunt ante mortem in mundo: quoniam ibi erit vermis qui nõ morietur, & ignis qui non extinguetur. Ibi quærent homines mortem, & non inuenient, optabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et ideo tota die contriſtatus ingrediebar intra cubiculum cordis, vt in occulto triſtis & mœrens pro dilatione ſabbati, quo cupiebam effundere animam meã domino. Iuxta quod ipſe dixit: Cum oraueris, intra in cubiculum tuũ, & clauſo oſtio ora patrem tuum. Nec ſemel hoc egi, ſed ſæpe: nec perfunctoriè, ſed aſſiduè: quia tota die contriſtatus ingrediebar, id eſt, in antea gradiebar, donec egrediebar tandem ex hac vita, & ad illam peruentiam, vbi erit in vero ſabbato requies ſine fine. Notent hoc illi, qui putant ſufficere ſimul & ſemel de peccato dolere, ſtatim poſt gemitum recurrẽtes ad gaudium, & poſt fletum ad riſum, cum econtrario pœnitere ſit pœnam tenere. Ideo verò tota die contriſtatus ingrediebar,

Finis multiplex.

Rom. 10. *Apoc 1.* *1. Tim. 1.* *Pſal. 118.* *Luc. 22.* *1. Cor 5.* *Ioan. 11.* *Matt. 10.* *Pſal 38.* *Ezech. 7.* *Phil. 3.* *Rom. 7.* *Eccleſ. 40.* *Matt. 6.*

Pœnitere quid.

Quoniam anima mea repleta eſt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea.

Illuſiones variæ. Innumerabiles ſunt illuſiones, quas homo patitur in hac vita, dum prauis perſuaſionibus circumuentus credit falſa pro veris, agit mala pro bonis, & dimittit cœleſtia pro terrenis, dum pro caducis, vanis & friuolis à diuina ſeruitute trãſfertur, à pia intentione retrahitur, à ſancto propoſito reuocatur, & tunc incipi- *Luc. 14.* unt illudere ei dicentes: Hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit conſummare. Alludit mundus, eludit caro, & illudit diabolus. Mundus alludit per blandicias ſeculares. Caro eludit per ſenſuales illecebras. Diabolus illudit per ſpirituales *Sophiſtæ fallaces tres, mundus, caro, diabolus.* fallacias. Iſti enim ſunt tres fallaces ſophiſtæ, qui miſeram animã ſuis verſutijs circumuenerunt, & ſeducunt. Proponit mundus, aſſumit caro, concludit diabolus. Mundus proponit ſecularia blandimenta. Caro aſſumit illicita deſideria. Diabolus concludit ſempiterna tormenta. Sic alluditur animæ vt elidatur, ſic eluditur vt illudatur. Turpis illuſio, quando diabolus ab illuſione ceſſando, magis illudit, iuxta quod legitur: Deridebant ſabbata eius. *Thre. 1.* Tunc enim dæmones ſabbata cuiuſcunque derident, quum ad tempus ab illorum tentatione deſiſtũt, vt quando incautè cognouerint à peccato quieſcere, turpius illum ad peccandum reducant. Et ſic qui ſe ſabbatizaſſe crediderat, à dæmonibus deridetur. Pro- *Pſal. 14.* pterea idem vir timoratus & iuſtus alibi orat, & ait: Deus meus in te confido, non erubeſcam, neque irrideant me inimici mei. Etenim vniuerſi qui te expectant non confundentur. Multis ergo modis illuditur animæ, perſertim in obſcœnis affectibus & cogitationibus importunis, quibus improbe irruentibus, vix anima orare permittitur, & raro finitur contemplari, dum corporum imagines occurrunt, quæ de hoc in illud, & de vno in aliud mentem rapiunt & *Eccle. 10.* tranſducunt. Scriptum eſt enim: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti: quia improbæ cogitationes tollunt deuotionem orationis.

Quid dicam de illuſionibus illis, per quas angelus ſatanæ transfigurat ſe in *Illuſionum multitudo, quas patitur anima inexplicabilis.* angelum lucis, & [illegible]itia ſimulando virtutes, impietatem ingerit ſub ſpecie pietatis? Certè non poteſt exprimi, quanta ſit multitudo & magnitudo illuſionum, quas anima patitur in hoc mundo. Vnde pœnitens ait: Anima mea completa eſt illuſionibus. Ecce non reſperſam, ſed completam eſſe illuſionibus animam aſſerit, vt multitudinem & magnitudinẽ illuſionum oſtendat. A quibus etiam ſanitas non eſt in carne mea, quæ ſuis illuſionibus inquinatur, maximè cum in ſomnijs nocturnas pollutiones incurrit. Nec iſtam illuſionibus ſpeciem reputes eſſe leuem, quoniam ex falſa cauſa verus procedit effectus, quoniam etſi falſa ſit in ſomno imaginatio, vera tamẽ pollutio eſt in carne. Vnde præcipitur *Leuit. 15.* in Leuitico, vt homo qui pollutus nocturno ſit ſomno, egrediatur extra caſtra, & nõ reuertatur, priuſquam ad veſperam lauetur aqua, & poſt ſolis occaſum re- *1 Cor. 6.* grediatur in caſtra. Omne peccatum, quod facit homo, extra corpus eſt, qui verò fornicatur, in corpus ſuum peccat. Vnde ſecundum aliam literam dicitur: Lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, vel ignominia. *Iob. 14.* Nam in lumbis eſt incentiuũ libidinis, ſecundum illud: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in vmbilico ventris eius. *Luc. 12.* Vnde præcipitur: Sint lumbi veſtri præcincti. Grandis enim eſt illuſio, & grauis ignominia in voluptate libidinis: quia præcedunt illam ardor & petulantia, comitantur fœtor & immunditia, ſequuntur dolor & pœnitentia. Sequitur:

**al. afflictus ſum & humiliatus ſum nimis.* ⋆Incuruatus ſum & humiliatus vſquequaque, rugiebam à gemitu cordis mei.

In prima parte prius commemorauit pœnas inflictas à Deo, ac deinde pœnas illatas à ſe, de illis præmittens: Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & confirmaſti ſuper me manum tuam, & de iſtis ſubiungens: Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. In hac verò ſecunda parte, prius commemorat pœnas inflictas à ſe, ac deinde pœnas illatas ab alijs. De illis enim dicit: Incuruatus ſum, & humiliatus vſquequaque, rugiebam à gemitu cordis mei. Cor meum conturbatum eſt in me, deſeruit me fortitudo mea, & lumen oculorum meorum non eſt mecum. De iſtis addit: Amici mei &

pro-

proximi mei aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt, & proximi mei à longe ſteterunt. Vim faciebant qui quærebant animam meam, & qui inquirebant mala mihi, loquuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur. Oſtendens quantum ex vtriſque profecerit. Nam ex illis profecit ad deſiderium patriæ. Vnde ſupponit & dicit: Ego autem velut ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationes.

Agens ergo de pœnis quas patitur, à ſeipſo fatetur ſe ſuſtinere incuruationem corporis, & humiliationem mentis. vnde: Incuruatus ſum, & humiliatus vſquequaque. Rugitum oris & gemitum cordis. vnde: Rugiebam à gemitu cordis mei. Tædium viuendi & deſiderium moriendi. vnde: Ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Statimque ſuperiorum cauſas aſſignat. Cor meum, inquiens, conturbatum eſt in me, deſeruit me fortitudo mea, & lumen oculorum meorum non eſt mecum. Ac ſi diceret manifeſtius: Dixi quod rugiebam à gemitu cordis mei. Nec mirum: quia cor meum conturbatum eſt in me. Dixi quod incuruatus ſum & humiliatus vſquequaque. Nec mirum: quia deſeruit me fortitudo mea. Dixi quod ante te eſt omne deſiderium meũ. Nec mirum: quia lumen oculorum meorũ non eſt mecum. Et ideo quia tu, qui lumen oculorum meorum es, mecum non es, deſidero eſſe ante te, vt ego ſim tecum, & non hoc ficté, ſed veré: quia gemitus meus à te non eſt abſconditus. Sæpè quidem vexatio tribuit intellectum, quia nonnunquam flagella caſtigant, quem beneficia non emendant. Quapropter ait: Incuruatus ſum & humiliatus vſquequaque, id eſt, ex vtriuſque hominis parte, videlicet exterioris, quantum ad incuruationem corporis, & interioris, quantum ad humiliationem mentis. Quare à gemitu cordis ingemiſcentis interius de multitudine, magnitudine, ac turpitudine peccatorum, rugiebam exterius lugubri, querulo & confuſo clamore, more leonis rugientis ad eſcam: quia famem patiens boni operis, rugiebam deſiderio cibi cœleſtis, ad ſabbatum æternitatis totâ mente ſuſpirans.

Cæterum poſſent hæc ad pœnitentiæ virtutem referri, vt dicat pœnitens: Incuruatus ſum corpore, & ſum humiliatus mente, in oratione ac confeſſione proſtratus: nec humiliatus ſimpliciter, ſed etiam vſquequaque, omnes omnino circunſtantias exprimendo, vt qui committendo peccatum, ſuperbam contra Deum ceruicem erexi, confitendo peccatum, pronam ante Deum mentem inclinem. Inſuper rugiebam à gemitu cordis mei, altis clamoribus eiulans, & profundis ſuſpirijs ingemiſcens. Quoniam ante te eſt omne deſiderium meum, quia non vna pars deſiderij mei eſt ante te, altera poſt te, vt vnum peccatorum meorum exprimam confitendo, & aliud ſupprimam occultando, vnum accuſando condemnem, & aliud excuſando defendam: ſed omne deſiderium meum eſt ante te, quia cum vltimo deſiderio totam conſciẽtiam meam coram te pando. Quod inde conijcis euidenter, quia gemitus meus à te non eſt abſconditus, cuius oculis omnia nuda ſunt, & aperta.

Incuruatio in ſcripturis in bono accipitur, & in malo. Eſt enim incuruatio *Incuruatio*
cõtractionis. vnde: Heliſeus incuruauit ſe ſuper puerum & reuixit. Adorationis. *in vtram-*
vnde: Fratres Ioſeph incuruati adorauerunt eum. Humiliationis. vnde: Incur- *que partẽ*
uabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum. Subiectio- *accipitur.*
nis. vnde: Incuruentur ante te filij matris tuę. Item, incuruatio cupiditatis. vnde: *4. Reg 4.*
Incuruare vt trãſeamus. Iniquitatis. vnde: Laqueum parauerunt pedibus meis, *Gen. 42.*
& incuruauerũt animam meam. Obſcœnitatis. vnde: Scortum alterius ſit vxor *Eſai. 5.*
tua, & ſuper eam incuruentur alij Et anxietatis. vnde: Vxor Phinees incuruauit *Gen. 17.*
ſe & peperit, irruerunt enim in eam dolores ſubiti. *Eſai. 31.*

Pſal. 56. *Iob. 31.* *1. Reg 4.*

Domine, ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus.

Irriguum ſuperius & inferius quid.

Ecce vtrunq; habet irriguum ſuperius, id eſt, deſiderium mentis pro bonis patriæ, ac inferius, id eſt, gemitũ cordis, pro malis mundi. Ac ſi diceret manifeſtius:

Eccleſ.1. Vidi cuncta quæ ſub ſole fiunt,& ecce vniuerſa vanitas & afflictio ſpiritus:quare
iam nihil deſidero in hoc mũdo,ſed ante te eſt omne deſideriũ meum, vt vide-
licet coram te conſiſtam in patria, vbi eſt vera quies,plena ſecuritas,ſumma dul-
cedo,perfecta lætitia,& felicitas ſempiterna: vbi in ſummo bono quicquid boni
quæritur,inuenitur. Et ideo gemitus meus, de innumeris miſerijs huius vitæ,
quæ tota eſt militia ſuper terram,à te non eſt abſconditus : non ſolum quia tibi
cognitus eſt,qui omnia conſpicis & nihil ignoras, verumetiam quia eſt tibi pla-
citus,qui quodã ſpeciali modo diceris neſcire,quæ reprobas,& ſcire quæ appro-
Matt 25. bas. vnde:Non noui vos. Et : Nouit dominus qui ſunt eius. Illa quippe abſcon-
Gen 3. dũtur à Deo,quæ diuino indigna ſunt aſpectu. vnde Adam & vxor eius abſcon-
Ioan.3. derunt ſe à facie domini poſt peccatum : quia qui malè agit, ſine dubio odit lu-
cem. Et ideo

*al. dereliquit me virtus & ipſũ.

**Cor meum conturbatum eſt in me, ⋆ deſeruit me fortitu-
do mea, & lumen oculorum meorum ⋆ non eſt mecum.**

Oſtendit ſe incurriſſe anxietatem cordis. vnde ait : Cor meum conturbatum
eſt in me , propter acerbitatem doloris, & debilitatem corporis. Vnde ſub-
dit: Deſeruit me fortitudo mea,propter tenuitatem ieiuniorum & obſcurita-
tem luminis. vnde:Lumen oculorum meorum non eſt mecum, propter afflu-
Matth.3. entiam lachrymarum. Et ira iam dignos fructus pœnitentiæ facit. Quando-
que cor hominis conturbatur in ſe,quando ſcilicet per compunctionis dolorẽ
Eſa 39. ſpiritus triſtatur & affligitur pro ſeipſo,ſecũdum illud: Recogitabo tibi omnes
annos meos in amaritudine animæ meæ. Quandoq; conturbatur in alio,quãdo
ſcilicet per ſpiritum compaſſionis affligitur pro alio & triſtatur, ſecundũ illud:
2.Cor.11. Quis infirmatur,& ego non infirmor? Quis ſcãdalizatur, & non vror? Ait ergo:
Cor meum conturbatum eſt in me:quia in meipſo eſt, vnde doleam de meipſo,
quia deſeruit me fortitudo mea. Scriptum eſt enim, quia iuſti fortitudinem ſuã
mutant,dum corporalem deponunt & ſpiritualem aſſumũt, propter quod di-
2.Cor.12. cit Apoſtolus:Cum infirmor,tum potens ſum. Et lumen oculorum meorum
non eſt mecum, quin potius contra me:quia mors ingreſſa eſt per feneſtras. Et:
Thre.3. Oculus animam deprædatur. Vnde ipſi oculi iam compuncti à Deo lachrymis
effluunt, vt eorum lumen quaſi deficiens non ſit mecum.

*al. qui iuxta me erant.

**Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquaue-
runt & ſteterunt, & ⋆ proximi mei à longe ſteterunt.**

Hactenus proſequutus eſt pœnitens pœnas, quas patitur intus, à Deo videli-
Grauior peccatori poſt pœnitentiam incumbit tẽtatio. cet & à ſe, amodò proſequitur pœnas, quas patitur foris, ab amicis & inimicis.
De pœnis enim à Deo inflictis prædixerat:Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi , & con-
firmaſti ſuper me manum tuam. De pœnis à ſe illatis adiunxit : iniquitates meæ
ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Nunc
verò dicit de pœnis, quas patitur ab amicis : Amici mei & proximi mei à longe
ſteterunt. De pœnis quas patitur ab inimicis ſubiungit : Inimici mei viuunt, &
confortati ſunt ſuper me, & multiplicati ſunt qui oderunt me iniquè.

Eccleſ.2. Sanè quum peccator per pœnitentiam ſe conuertit ad Deum, grauiores ten-
tationes incurrit, iuxta quod legitur:Fili , quum acceſſeris ad ſeruitutem Dei,
præpara animam tuam ad tentationem. Vnde quum ad pœnitentiam ſe con-
uertit, ecce inſtigante diabolo, amici , proximi, & vicini contra ipſum inſur-
gunt, propter quod dicit:Amici mei & proximi mei appropinquauerunt, non
vtique propter me, vt conferant mihi ſolatium, ſed aduerſum me, vt inferant
nocumentum. Nec perfunctoriè, ſed inſtanter : quia non ſolum approxima-
runt, ſed & ſteterũt aduerſum me, videlicet vt mihi aduerſentur. Et qui iuxta me
erant, id eſt, vicini mei à longe ſteterunt, omne mihi conſilium & auxilium ſa-
lutis denegantes. Illi appropinquauerunt, vt inferrent diſpendium, iſti elongaue-
runt, ne conferrent ſolatium, vt ſic malis totus eſſem expoſitus, & ne bonis ali-
quatenus eſſem adiutus.

Et

Et vim faciebant, qui quærebant animam meam: & qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.

Agendo de pœnis quas ſe ab alijs ſuſtinere fatetur, oſtendit ſeparatim non ab hoſtibus, ſed ab amicis; non ab alienigenis, ſed cognatis; non ab extraneis, ſed vicinis: quia *indignus & indignatus, tam ab his, quàm ab alijs perſecutio toleratur. Et hi me, inquit, multipliciter perſequuntur, videlicet opere, violenter, & odioſe, quia vim faciebant qui quærebant animam meã. Ore, malignanter & ſtudioſe: quia qui inquirunt mala mihi, locuti ſunt vanitates. Et corde, inceſſanter atque doloſe, quia dolos tota die meditabantur. Heu quòd hodie reputantur amici, qui cenſendi ſunt potius inimici, diligẽtes corpus, ſed animam odientes. Tales ſunt iſti, qui hunc ad Deum conuerti cernentes, violenter impedire nituntur, animam non ad ſaluandum, ſed ad perdendum quærentes, cum eum à via Dei retrahere moliantur, & bona temporalia inquirentes, ſpiritualia mala procurant, loquentes vanitatem in dolo, dum ei vana ſuggerunt & iniqua.

Ego autem velut ſurdus non audiebam, & velut mutus ⋆ qui non aperuit os ſuum. *al. non aperiens.

Eſt ſurditas bona, & ſurditas mala. Bona ſurditas eſt claudere aurem prauis cõ- *Surditas*
ſilijs & malignis ſuggeſtionibus. vnde: Quis fecit os hominis, aut fabricatus eſt *duplex.*
mutum & ſurdum, videntem & cæcum, nonne ego? Ite, renunciate Ioanni: Sur- *Matt. 11.*
di audiunt. Nam illi obediunt Deo, qui ſunt ſurdi diabolo. Mala ſurditas eſt claudere aurem ſanis conſilijs, & præceptis diuinis. vnde: Surde & mute ſpiri-
tus exi ab eo. Et: Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet *Marc. 9.*
vocem incantantium & venefici incãtantis ſapienter. Obmuteſcit autem quis *Pſal. 57.*
aliquando ex cautela. vnde: Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Ali- *Eſai. 59.*
quando ex patientia. vnde: Quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet. Econtra obmuteſcit quis aliquando ex timore. vnde: Canes muti, non valentes latrare.
Aliquando ex cauteriata conſcientia. vnde: Amice, quomodo huc intraſti, nõ *Matth. 22*
habes veſtem nuptialem? At ille obmutuit. *Mutus autem & ſurdus hic accipi- *Ergo ſur-*
untur in bono. Magnæ quippe virtutis eſt non reddere malũ pro malo, ſed quan- *dus & mu-*
doque maioris eſt non reddere maledictum pro maledicto, cum longe facilius poſſit hoc reddi, quàm illud. Adhuc autem perfectioris eſt patientiæ, nec offendi, nec offendere verbo; ideoque non repetendo, ſed determinando ſubiungit:

Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo ⋆ increpationes. *al. redargutiones.*

Quaſi diceret manifeſtius: Nõ eram in veritate ſurdus & mutus, ſed cum audire poſſem & loqui, factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore *Pſal. 15.*
ſuo increpationes: quia non reſpondebam maledictum pro maledicto. De tali- *Increpatio-*
bus increpationibus legitur: Vſque ad noctem increpuerũt me renes mei. Nam *nes variæ.*
ſunt & bonæ increpationes, de quibus dicitur: Increpa feras ſyluarum. Et: Ar- *Pſal. 67.*
gue, obſecra, increpa. Sunt & aliæ, de quibus ſcriptum eſt: Increpet in te Deus Sa- *2. Tim. 4.*
tan. Et: Increpauit mare rubrũ. Poſſunt hæc intelligi etiam ex perſona capitis, vt *Zach. 3.*
ſint quaſi verba Chriſti, non niſi mutata voce, dicentis: Amici mei, non veri, ſed *Pſal. 15.*
ficti, vt hi qui tentando dicebant: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in *Matth. 22.*
veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo. Dic ergo, licet tributum dare Cæ-
ſari, an non? Et proximi mei, videlicet cognati ſecũdum carnem, vt hi, qui dice- *Ioan. 7.*
bant: Tranſi hinc & vade in Iudæam, vt diſcipuli tui videant opera, quæ tu facis.
Neque enim fratres eius credebant in eum. Hi & illi appropiauerunt aduerſum
me, coram Pilato dicentes, Crucifige, crucifige eum: & ſteterunt coram Herode *Ioan. 19.*
conſtanter me accuſantes. Et qui iuxta me erant, id eſt, diſcipuli, qui mecum e- *Luc. 23.*
rant conuerſati, de longe ſteterunt, fugientes timore mortis. Nam Petrus ſeque- *Luc. 22.*
batur à longe. Et qui quærebant animam meã, non ad imitandum, ſed ad perdẽ-

dum, vim faciebant, capiendo, ligando, colaphizando, & conſpuēdo. Et qui inquirebant mala mihi, quum non inuenirent crimina, locuti ſunt vanitates, fin-
Marc. 14. gendo falſa teſtimonia, vt hi qui dixerunt: Nos audiuimus eum dicentem: Ego diſſoluam templum hoc manu factum, & per triduum aliud nō manu factum reædificabo, & non erat conueniens teſtimonium eorum. Et tota die meditabātur dolos, id eſt, fallacias, vt, quando cuſtodes pecunia corruperunt, vt dicerent,
Matth. vlt. Nobis dormientibus venerunt diſcipuli eius, & furati ſunt eum. Ego autem tanquam ſurdus non audiebam, quia non reſpondebam, quaſi nihil audirem. Et ſi-
Eſa. 53. cut mutus, qui non aperuit os ſuum, vt impleretur quod ſcriptum eſt, Sicut agnus coram tondente ſe, ſic non aperuit os ſuum. Et ideo factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationes. Vnde cum vnus miniſtro-
Ioan. 18. rum Annæ dediſſet alapam Ieſu dicens, Sic reſpondes pōtifici? Ieſus non increpando, ſed rationem reddendo, reſpondit, Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: Si autem bene, quid me cædis?

Quoniam in te domine ſperaui, tu exaudies me domine Deus meus.

Spes in aduerſis magnū ſolatiū oppreſſorū. Tertia pars, in qua dicit ſe inter aduerſa ſperare, quod magnum eſt ſolatium oppreſſorum: quia dum ſperant in tribulationibus, non deficiunt, credentes à domino ſe liberari. Commendat autem pœnitens circa ſe ſpei donum, dicens, Quoniam in te domine ſperaui. Orationis votū: Quoniam tu exaudies me domine Deus meus. Diſcretionis iudiciū: Quia dixi, nequando Inſultent mihi inimici mei. Patientiæ meritum: quia dum cōmouerentur pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt. Satisfactionis propoſitum: quoniā ego in flagella paratus ſum. Contritionis affectum: quia dolor meus ante me eſt ſemper. Confeſſionis ſonum: quoniam iniquitatem meam ego pronuncio. Et inquiſitionis ſtudiū: quia
Iuſtitiā ſectantiū perſecutores. cogitabo pro peccato meo. Veruntamen in his omnibus perſecutores mihi non deſunt. Viuaces & prompti: quoniam inimici mei viuūt. Fortes & firmi: quoniā cōfortati ſunt ſuper me. Multiplices & diuerſi: quoniam multiplicati ſunt. Crudeles & impij: quoniam oderunt me iniquè. Ingrati & detractores: quoniam qui retribuebant mihi mala pro bonis, detrahebant mihi. Cauſam quoq; ſupponit, quare tales ſint erga ipſum: quoniam ſubſecutus ſum, inquit, iuſtitiam. Vel, ſecundum aliam literam, quoniam ſequebar bonitatē. Nam & iniuſti propter iu-
Gen 4. ſtitiam, & mali propter bonitatem perſequuntur bonos & iuſtos. Sicut Cain A-
Gen. 21. bel, Iſmaël Iſaac, Eſau Iacob, Saul Dauidem, & Iudaicus populus dominū Chri-
Gen 27. ſtū. Ait ergo: Quoniā in te domine ſperaui, tu exaudies me domine Deus meus: Qui ſperat, credit & diligit, quia niſi crederet, non ſperaret: & niſi ſperaret, procul dubio non diligeret. Nam ſpes non confunditur, id eſt, non patitur confun-
Pſal. 30. di ſperantem. Quemadmodum alibi dictum eſt: In te domine ſperaui, non con-
Heb. 11. fundar in æternum. Vnde credens & diligēs recte ſperat à domino exaudiri. Qui vero non ſperat, non petit in fide, vnde nequaquam exaudiri meretur: quia Deo ſine fide placere non poteſt. Ait ergo, Domine, qui triſtia mutas in læta, & aduerſa conuertis in proſpera, quia in te ſperaui, quemadmodum ſperandum eſt, ideo dixi, non tam ore, quàm corde, quod tu me exaudies, hoc eſt, ad optatum exitum audies: Domine Deus, creator meus, redemptor & ſaluator meus: qui creando tribuiſti naturam, redimendo dediſti gratiam, & ſaluando conferes gloriam. Tunc enim eris certiſſimè meus, cum vltra non poteris eſſe non meus. Dixi quidem quod exaudies me, nec immerito.

**al. ſuper [illegible] mihi.* Quia dixi, ne aliquando *inſultent in me inimici mei, & dum cōmouerētur pedes mei, in me magna locuti ſunt.

Supra non expoſuerat quid petierit, nūc autem illud exponit, quia hoc dixi, hoc petij, ne aliquando inſultent in me inimici mei, hoc eſt, ne illud agam, pro-
Pſal. 24. pter quod inimici mei mihi valeant inſultare. Quemadmodum alibi dictū eſt, Deus meus in te confido, non erubeſcam, neque irrideant me inimici mei, etenim vniuerſi qui te expectant non confundentur.

Inter alias quippe cauſas, propter quas ſibi iuſtus præcauet à peccato, hæc non *In inſtoriũ*
eſt minima, ne ſuper illo exultet & inſultet iniuſtus. Proprium eſt enim inimi *inſultatio*
corum, vt exultent & inſultent incommodis eorum, quos oderunt: & ideo dixi: *iuſtos cau-*
ne inſultent in me inimici mei, quia dum pedes, id eſt, actus mei commoueren- *tos reddit*
tnr aliqnando ex hnmana infirmitate, ipſi ſecundum pranam conſuetudinem
locuti ſunt contra me, irriſores videlicet, iniurias vehemẽtes. Lætatur ergo im- *Piorum &*
pius, & inſultat, quando iuſtum proſpicit commoneri, ſecundum illud: Qui tri *impiorum*
bulant me, exultabunt, ſi motus fuero. Sed econtra, pius triſtatur & condolet, *exultatio*
cùm turbari cernit iniuſtum, ſecundũ quod dicit Apoſtol. Quis infirmatnr, & *contraria.*
ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego nõ vror? Nam peccata proximorũ *Pſal. 12.*
frixorium ſunt iuſtorum. Pes hominis affectus eſt, opus, & ſuſtentator. Quilibet *2. Cor 11.*
duplex, dexter videlicet & ſiniſter. De pedib. affectiõis dicitur: Laui pedes meos, *Pes quid*
qnomodo inquinabo illos? Et: Qni lotus eſt, nõ indiget, niſi vt pedes lauet. De *myſticè.*
dextero: Pes meus ſtetit in via recta, in Eccleſijs benedicã te Domino. De ſiniſtro: *Cant. 5.*
Non veniat mihi pes ſuperbiæ, & manns peccatoris non moueat me. De pedibus *Ioan. 13.*
operationis dicitur; Perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Et: Pedes ſancto- *Pſal. 35.*
rum ſuorum ſeruabit. De dextris: Pedes eorum recti. De ſiniſtris: Pedes eorum *Prouer. 3.*
ad malũ curruut. De pede ſuſtentationis dextro B. Iob ait; Oculus fui cæco: & *Iob. 29.*
& pes claudo. De pede ſuſtentationis ſiniſtro Veritas ait: Si pes tuus ſcandalizat *Matt. 18.*
te, abſcinde eum, & proijce abs te. Poteſt & aliter hoc intelligi, vt etſi dixerit,
ne aliquando ſupergaudeãt ſibi inimici, non tamẽ in hoc fuerit exauditus: quia
dũ commouerentur, inquit pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt. Quod Deus
non ſine cauſa quandoq; permittit conringere, vt videlicet iuſtus moneatnr &
cadat: quia ſepties in die cadit vir iuſtus, & fortior reſurgit. Reſurgit enim humi *Prou. 24.*
lior, reſurgit cautior, reſurgit miſericordior, ſicut Petrus, qui quoniã incautè &
præſnmptuoſe reſpondit, quũ ait: Domine, etſi oportuerit me mori tecum, non *Matt. 26.*
te negabo, permiſſus eſt cadere, vt ſuã præſumptionẽ, imprudentiam, & infirmi-
tatem agnoſceret, & diſceret in ſeipſo, qualiter deberet alijs miſereri. Vnde cnm
poſt reſurrectionem fuiſſet interrogatus à domino: Simon Ioannis, diligis me *Ioan. 21.*
plus his? Humilirer reſpondit & cautè: Domine, tu ſcis quia amo te. Dimittens
dubium, vtrũ ipſe plus cæteris, & certum tenens quod ipſum amaret. Quiq; ter
dominum ex timore negauerat, ter quoq; eum ex amore confeſſus eſt: quatenus
trinæ negationi trina confeſſio redderetur, nec minus amori qnàm timori lin-
gua ſeruiret: & ſic fieret amoris officium, paſcere gregem domini, ſicut fuerat ti-
moris indicinm, negare dominum gregis. Non ſolũ autem, quia ſperaui, dixi,
tn exaudies me domine Deus meus, verumetiam

Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus ✶ an- *✶ al. in con*
te me eſt ſemper. *ſpectu meo.*

Tria illa commemorat, quæ ſunt in vera pœnitẽtiã neceſſaria, videlicet, do *Tria in ve-*
lorem compnnctionis in corde, pronunciationem confeſſionis in ore, & flagel *ra pœniten*
lum ſatisfactionis in opere: ſingula innuens ſuis circunſtantijs. De primo ſiqui- *tia neceſſa-*
dem dicit: Dolor meus ante me eſt ſemper. De ſecundo ait: Iniquitatem meam *ria.*
ego pronuncio. De tertio verò inquit: Ego ad flagella paratus ſum. Dolor enim *Dolor com-*
compunctionis non debet eſſe perfunctorius, ſed cõtinuus: nõ leuis, ſed grauis, *punctionis*
qnia pœnitere eſt pœnam tenere. Vnde coniungit & ait: Dolor meus, emphati- *qualis eſſe*
cè, id eſt, de quo doleo, videlicet, cauſa doloris ſemper eſt coram me, ante faciem *debeat.*
meam, non poſt tergum, vt ſemper videam, vnde doleã, & paratus ſum, prõptus
& præſto ad flagella ſuſcipienda & ſuſtinenda pro ſatisfactione peccati, non ſo-
lum ieiunium, orationem, & eleemoſynam exercere, verumetiam corporalem
diſciplinã ſubire, in laboribus, vigilijs, & alijs mortificationibus carnis. Nouit *Prouer. 1.*
pœnitens, quod pater flagellat omnem filium quem diligit, & ideo ſponte ſe
offert ad flagella ſuſcipienda, quæ ſi æquanimiter tolerentur, non mortificant
ſed viuificant: non deducnnt ad inferos, ſed reducunt: corripiunt quidem, ſed
corrigunt, percutiunt, ſic tamen quod ſanent. Nec ſolum propter prædicta exau
dies me domine Deus meus, verumetiam

eius: Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper ad te. Cæterum & bona & *Pſal. 73.*
mala, quædam ſunt temporalia, & quædam perpetua, quæ ſe ita habent, quod *Bona &*
pro bonis tēporalibus, & temporalia & perpetua bona reddantur, ſecundum il- *mala, quæ-*
lud: Qui dimiſerit patrem aut matrem, domū aut agrum propter me, centuplū *dam tempo-*
accipiet, & vitam æternā poſſidebit. Similiter & pro malis temporalibus & tem- *ralia, quæ-*
poralia mala & perpetua redduntur, quoniam peccatores induuntur, ſicut di- *dam perpe-*
ploide, confuſione ſua. De tēporalibus dictū eſt: Oculū pro oculo, dentē pro den- *tua.*
te. De perpetuis verò dicetur: Eſuriui, & nō dediſtis mihi mādūcare: ſitiui, & nō *Matt. 19.*
dediſtis mihi bibere, propterea ite maledicti in ignē æternū, qui præparatus eſt *Pſal. 108.*
diabolo & angelis eius. Item pro bonis perpetuis, & perpetua & temporalia bo- *Exod. 21.*
na redduntur. Nam quia Deus electos glorificabit perpetuò, & electi dominum *Matt. 25.*
perpetuò glorificabunt. Iuxta quod legitur: Beati qui habitant in domo tua do- *Pſal. 83.*
mine, in ſecula ſeculorū laudabunt te. De temporalibus verò legitur, quod ope-
rarij pro denario laborant in vinea, dando temporalia pro æternis: ſicut & is, de
quo legitur, quod inuēta vna precioſa margarita, dedit omnia ſua, & cōparauit *Matt. 13.*
eam. Similiter pro malis perpetuis, & tēporalia & perpetua mala redduntur. Nā
quia dominus reprobos damnabit perpetuò, & ipſi eū perpetuò odibunt, quem
admodū dictum eſt: Superbia eorū qui te oderunt, aſcendit ſemper. Hinc quoq; *Pſal. 73.*
legitur: Vermis eorū non morietur, & ignis eorū non extinguetur, odio & ſup- *Eſa. 66.*
plicio ſeſe comitantibus in inferno. Pro perpetuis quoq; ſupplicijs obſtinati De-
um in præſenti blaſphemabunt: quoniā ſi, iuxta quod legitur, blaſphemauerūt
homines Deū propter plagam grandinis, quia magna facta eſt vehementer, lon-
gè fortius ipſum blaſphemabunt, quum audient pœnā gehennalem ſibi ab ipſo
domino perpetuò infligendam, vt ſic qualē poſſunt viciſſitudinem ei reddant.
Pro malis quoq; temporalibus, & temporalia & perpetua bona redduntur. Nā *Luc. 10.*
Chriſtus crucifixoribus ſuis, pro quibus orauit, dicendo: Pater ignoſce illis, quia
neſciūt quid faciunt, & gratiam tribuit in præſenti & gloriā in futuro. Pro tem-
poralibus aūt bonis, quibus homines abutuntur ſaltem per occaſionem, etſi nō
fortè per cauſam, non ſolū temporalia mala, verùm etiam perpetua rependen-
tur. Nam huiuſmodi bona & culpam mortalem, & pœnam aggrauant gehen- *Luc. 11.*
nalem. Propter quod dominus ait: Væ vobis legiſperitis, qui tuliſti clauē ſcien-
tiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis. Quaſi diceret: Ex hoc
vobis erit væ, id eſt, æterna damnatio, quod clauem ſcientiæ, quæ per ſe bona eſt,
vos malè tuliſtis. Hæc autem magis diſſerendo, quàm aſſerendo ſunt dicta. Vn-
de, quia materia ſatis eſt diſputabilis, authoritas nō præiudicet rationi. Quomo
do enim odibunt & blaſphemabunt homines Deū in futuro, ſi quemadmodū
ſcriptum eſt, dicent intra ſe pœnitentiam agētes, & præ anguſtia ſpiritus gemen
tes: Errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis? Laſſati ſumus *Sap. 5.*
in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam aūt domi-
ni ignorauimus. Quid profuit nobis ſuperbia, aut diuitiarū iactantia quid con- *Impij quo-*
tulit nobis? Tranſierunt illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens: *modo odi-*
& tanquam nauis quæ pertranſit fluctuantem aquam: cuius, quum præterierit, *būt Deum.*
non eſt veſtigium inuenire, neque ſemitam carinæ illius in fluctibus: aut auis
quæ tranſuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumētum itineris illius, ſed
tantum ſonitus alarū verberans leuem ventum: & ſcindens per vim itineris aë-
rem, commotis alis tranſuolauit, & poſt hoc nullum ſignū inuenitur itineris il
lius, &c. nos aūt in malignitate noſtra conſumpti ſumus. Si ergo de odio & de
blaſphemia pœnitebunt, ſicut de iactantia & malignitate pœnitere dicuntur,
quomodo tunc odibunt & blaſphemabunt altiſſimum? Sed propter acerbitatē
pœnæ pœnitebunt de malo præterito, quo tantā pœnam incurrere meruerūt.
Non tamen pœnitebunt de ſolo tunc malo præſenti, quo vehementius Deum
propter acerbitatē pœnæ odibunt, quū ab eo nullū remediū expectent. Quod aūt *Deus cur*
pro malis temporalibus Deus perpetua mala retribuit, non eſt ei ad iniuſtitiā *mala perpe*
deputandum: quoniam etſi temporalia ſunt, quātum ad actum qui tranſit, per- *tua pro ma*
petua ſunt tamen, quantum ad reatum qui remanet, & quantum ad odiū quod *lis tempori*
perdurat. Et ideo Deus iuſtè punit reprobos in perpetuum, quia perpetuos eos *ſuis retri-*
buat.

inue-

inuenit inimicos, quos & ipſe iuſtè in ſuo punire decrcuit æterno, dum cum iniuſtè offendere præſumpſerunt. *Rom. 1.* Licet autẽ omnes detractores ſint odibiles Deo, illi tamen, qui propterea cuiquã detrahunt, quod ſubſecutus eſt iuſtitiam, & ſequitur bonitatem, ſpiritus ſancti gratiam videntur in eo perſequi, & ſic in ſpiritum ſanctũ quodãmodo peccare. Nouerunt hoc illi, qui arbitriũ præferunt gratiæ, quia ſecundum Prophetam, non iuſtitia ſequitur hominem, ſed homo iuſtitiam: quod gratia Dei præuenit, vt bona operatio ſubſequatur.

Ne derelinquas me domine Deus meus, ne diſceſſeris à me. Intende in adiutorium meum domine Deus ſalutis meæ.

Deus dupliciter hominẽ deſerit. Vltima pars, in qua pœnitens diuinum implorat auxiliũ, ne inter tot & tantos perſecutores deficiat, petens ſe non ſolum relinqui, verũ etiã adiuuari. Deus enim dupliciter hominem derelinquit & diſcedit ab illo: quando ſubtrahit ei defenſionem, deſerendo illũ ad pœnã, propter quod ait: Ne derelinquas me domine Deus meus. Et quando ſubtrahit ei gratiam, deſerens illum in culpa, propter quod ſubdit: Ne diſceſſeris à me. Primo modo pater filiũ dereliquit in cruce, *Pſal. 21.* vnde clamauit: Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Sic Deus illum aliquando derelinquit, à quo ipſe minimè derelinquitur. Nam relictus Iob ad pœnam, innocentiam non reliquit. *1. Reg. 18.* Secũdo modo derelinquit dominus peccatorem, ſicut legitur de Saule, qui timebat Dauidem, eò quod dominus eſſet cum eo, & à ſe receſſiſſet. Sic dominus illos ſolummodo deſerit, qui deſerunt ipſum. *Hier. 17.* De quibus legitur: Dereliquerunt venã aquarum viuentium dominum. *Quoſdam ad tempus, quoſdam in perpetuum derelinquit Deus.* Verũ quoſdam derelinquit Deus ad tempus. vnde: In modico dereliqui te. Aliquos autem derelinquit in perpetuum. vnde: Zelus meus receſſit à te. Ergo ne derelinquas me, qui ab omnibus derelictus, tibi ſoli ſum relictus: ne inter perſecutiones tot, & tantos perſecutores deficiam, néve poſt indultam mihi veniam, te offendam, quoniam ſicut poſt conualeſcentiã grauior eſt recidiua, ſic & poſt veniam grauior eſt offenſa. *Eſaiæ 54. Ezech. 16.* Quod ſi me dereliqueris ad horã, nõ tamẽ à me diſceſſeris in perpetuũ, ſed potius intende in adiutorium meum, ad liberandũ & protegendũ me, domine Deus dator & conſeruator ſalutis meæ, vt quẽ adiuueris in præſenti, ſalues etiam in perpetuum. Exultatiua concluſio, aliorum pœnitentialium more Pſalmorum, qui ſemper in lætitia terminantur.

IN PSALMVM QVARTVM POEnitentialem Elucidatio.

TITVLVS AVTEM HVIVS PSALMI TALIS EST:

In finem Pſalmus Dauid, cum venit ad eum Nathan propheta, quando intrauit ad Berſabee.

Tituli eiuſdem explicatio.

2. Reg. 12 TItulus iſte patet ex notiſſima hiſtoria ſecũdi libri Regũ. Sed illud eſt ſtudioſe notandũ, quod Pſalmus iſte in ordine Pſalmorum eſt quinquageſimus, & viginti continet verſus. Vicenarius autem ſuperabũdans eſt numerus, & ex ſuis partibus aggregatis duos conſtituit denarios, qui duplicem tranſgreſſionem deſignant: eò quòd vndenarius decalogum quidem legis tranſcendit, & ad duodenarium apoſtolicum nõ pertingit. Dauid enim hunc Pſalmum propter duplicem trãſgreſſionem ſpecialiter egit, adulterium videlicet & homicidium, quæ cõmiſit. Vicenarij verò quinque aggregatiuæ ſunt partes. Vnitas quæ ad primum, & vnum refertur ad originale peccatum. Binarius qui refertur ad duas ſpecies actualiũ peccatorũ, quæ in venialia & criminalia diſtinguũtur. *Peccandi modi quatuor.* Quaternarius, qui refertur ad quatuor modos peccandi, ex fragilitate vel impotentia, ſimplicitate vel ignorãtia, ſecuritate vel

te vel negligentia, & malignitate vel * inuidentia. Quinarius, qui refertur ad *al. diffi-
quinque corporis ſenſus, per quos peccatur, viſum, auditum, odoratum, guſtũ, tentis.
& tactum. Denarius, qui refertur ad decem trãſgreſſiones decalogi, quas homo,
ſicut prædictum eſt, peccando committit.

Quia verò iubileus quinquageſimus erat annus in lege, in quo remittebãtur Leuit. 25.
debita & reuocabantur diſtracta, benè Pſalmus iſte inter pœnitentiales præcipu-
us, & in medio collocatus, quinquageſimũ locum obtinet inter Pſalmos: quia
per pœnitentialem humilitatem, ſiue humilem pœnitentiam, de qua Pſalmus
iſte principaliter agit, & commiſſa remittuntur peccata, & bona reſtituuntur
amiſſa. Per eum quinquageſimo die legem ſcripturæ dedit Iudæis, & quinqua- Exod. 20.
geſimo die legem gratiæ dedit apoſtolis, non ſicut illam in lapideis tabulis ſcri- Actor. 2.
ptam, ſed in humanis cordibus digito Dei. Quinquagenarius autem redditur 2. Cor. 3.
ex quadragenarij partibus aggregatis: quia per pœnitentialem ſatisfactionem,
quam deſignat quadragenarius, qui ſatisfactionis eſt numerus ſpecialis, ſpiritus
ſancti gratia operante, plena percipitur indulgẽtia peccatorum. Vnde Pſalmus Pſalmus
iſte præ cæteris in Eccleſia frequentatur, per cuius virtutem plurimi ad pœniten Miſerere,
tiam conuertuntur. cur præ cæteris in eccleſia frequentetur.

PSALMI QVARTI POENITENTIALIS, QVI eſt in ordine Pſalmorum quinquageſimus, enarratio.

MIſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam.

DIuiditur autem Pſalmus iſte in quinque partes, quæ ſui locis cõgruè diſtinguũtur. In prima igitur parte pœnitens propriã culpam exaggerat, & miſericordiam diuinã implorat, quam petit ſibi tripliciter exhiberi, vt videlicet deleatur iniquitas cordis. vnde: Dele iniquitatẽ meam. Vt lauetur ab iniuſtitia oris. vnde: Laua me ab iniuſtitia mea. Et vt mundetur à culpa operis. vnde: A peccato meo munda me. Ergo miſerere mei Deus, quia potes miſereri, & habes vnde miſerearis.

Miſereri ſiquidem potes, cũ ſit miſericordia tua magna. vnde: Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam. Et habes vñde miſerearis, cum tuæ miſerationes ſint multæ. vnde: Secundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Debes etiam miſereri, quoniam ego peccatũ meum agnoſcendo confiteor, & impugnando deteſtor. vnde: Iniquitatem meã ego cognoſco, & peccatum meum coram me eſt ſemper. Et ſcis cuius miſerearis, quia te præſente pariter & vidente peccaui. vnde: Tibi peccaui, & malum coram te feci. Quia ergo iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui, pœnitens iſte iuſtificari deſiderans, exaggerat in principio culpas ſuas, oſtendens quod ſua peccata ſunt magna, ſunt multa, ſunt fœtida, ſunt & fœda: nec ſemel tantum, ſed ſæpè, nec vniformiter ipſe peccauit. Quaſi diceret: Magna ſunt De9 peccata mea, & ideo miſerere mei ſecundum magnam miſericordiam tuã. Multa ſunt Deus peccata mea, & ideo ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Fœtida ſunt & fœda peccata mea, & ideo laua me, & mũda me. Nec ſemel tantum, ſed ſæpe peccaui, & ideo amplius laua me. Nec vniformiter tantum, ſed multiformiter, & ideo munda me, non ſolũ ab iniuſtitia, quæ conſiſtit in committendo, verumetiam à delicto, quod in omittendo conſiſtit. Dauid aũt non ſolũ adulterium & homicidium perpetrauit, verumetiã & dolũ & contemptũ adiecit, quoniã & per ipſum Vriam, cuius vxorẽ cognouerat, literã 2. Reg 11.
mortis eius direxit, & ſua contẽpſit confiteri peccata, donec p Nathan prophetã extitit redargutus. Propter hæc quatuor diſtincta peccata, diſtinctè quatuor modis orat. Nam propter adulterij crimen, ait: Miſerere mei Deus ſecundũ magnã miſericordiã tuam: quia magnũ eſt adulterij flagitium, quod ego ex miſeria fra-

gilitatis humanæ commiſſi. Et propter homicidij crimen addit: Et ſecundum
multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam: quia per me-
um iniquum mandatum non ſolum Vrias, verùm & multi alij nequiter ſunt
occiſi. Rurſus, propter crimen proditionis & doli ſubiungit: Amplius laua me
ab iniuſtitia mea, quoniam iniuſtitiam exercui ampliorem, dum per virum in-
nocentem & iuſtum, literas ſuæ mortis doloſe ac proditioſe tranſmiſſi. Et pro-
pter crimen negligentiæ ac contemptus concludit: Et à delicto meo mūda me:
quia valdè deliqui, dum peccata mea confiteri diſtuli & deſpexi. Non ait: Miſe-
rere Dauid, ſed, Miſerere mei. Ac ſi diceret manifeſtius: Alibi nomen proprium
Pſal. 131. exprimere conſueui, cum me gratiam credebam habere, dicendo: Memento
Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius. Hic autem nomen propriū ex-
primere vereor, cum me gratiam amiſiſſe cognoſcam, ne Deus audito nefandi
nomine peccatoris, magis ad vindictam, quàm ad indulgentiam prouocetur.
Miſericordia Dei immenſa Ergo; Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam. Miſerere
mei Deus, quia tibi proprium eſt miſereri, quū non ſit tibi aliud miſereri quàm
Pſal. 144. eſſe. Miſericordia quippe tua plena eſt terra, & miſerationes tuæ ſuper omnia o-
** al. non ſecundum vindictam, ſed ſecundum miſericordiam.* pera tua. Ergo miſerere mei, agendo mecum * ſecundum miſericordiam, non
ſecundum iuſtitiam: nec vtcunque ſecundum modicam, ſed omninò ſecundū
magnam. vnde: Miſerere mei ſecundum magnam miſericordiam tuā, quæ eſt
immenſa & infinita: quia magna miſeria, magna eget miſericordia: & multa im
pietas, multa indiget pietate. Certè tā magna, multa & turpia ſunt ſcelera mea,
quod præ magnitudine, multitudine, ac turpitudine deſperarem, niſi ſcirem
miſericordiam tuam incomparabiliter, incomprehenſibiliter & ineffabiliter
eſſe magnam, & ideo de mea deſperans miſeria, ſed de tua ſperans miſericordia,
clamo confidenter, & dico: Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericor-
diam tuam: quæ eſt profectò tam magna, quod ipſum vnigenitum Deum de cæ-
lo depoſuit, & corpore induit, vt in eo pateretur & moreretur pro humana tol-
lenda miſeria, & peccatorum indulgentia conferenda. O quàm delectabilis ſer-
mo, ſuauis locutio, dulce verbum neceſſariū peccatori. Vtile miſero, congruū
pœnitenti, non ſemel, ſed ſæpe cum amaritudine cogitandum, cum dolore di-
cendum, cum lachrymis iterandū: ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima,
totis affectibus, totis viſceribus, totis medullis: cum ſuſpirijs, cum ſingultibus,
** al. lamētis.* cum * lachrymis: Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuā.
Miſerere domine mihi miſero. Domine miſero mihi miſerere, ſecundum ma-
gnam miſericordiam tuam.

Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, dele iniquitatem meam.

Miſericordia & miſerationes Dei differunt. Prudenter diſtinguit, ad miſericordiam magnitudinem, & ad miſerationes
multitudinem referendo: quia miſericordia Dei vna eſt in natura, ſed miſera-
tiones eius multę ſunt in effectu. Propter quod alibi ait: Reminiſcere miſeratio
num tuarum domine, & miſericordiæ tuæ, quæ, videlicet miſerationes, à ſecu-
Pſal. 24. lo ſunt. Alicubi tamen miſericordiæ pro miſerationibus ponuntur effectiuè,
Thren. 3. vt ibi: Miſericordiæ domini multæ, quia non ſumus conſumpti. Ergo ſecundū
multitudinem miſerationum tuarum, id eſt, ſecūdum multiplices effectus mi-
ſericordiæ tuæ, dele iniquitatem meam, quæ præ nimia multitudine quaſi nu-
merum arenæ maris excedit. Quis enim peccatorum & delictorum & negligen-
tiarum numerum valeat comprehendere? Nullus omninò. Dele igitur iniqui-
tatem meam, vt quemadmodum per nouacula litera de pergameno deletur,
vt nullum remaneat eius veſtigium, ita per tuam miſericordiam culpa de meo
animo deleatur, vt nullus remaneat in eo reatus. Dele quæſo iniquitatem me-
Pſal. 68. am, ne ſim ex illis, de quibus dicitur: Deleantur de libro viuentium, & cum
Pſal. 9. iuſtis non ſcribantur. Itemque: Nomina eorum de cæleſti in æternum, &
in ſeculum ſeculi. Quia verò mitius agitur cum ſponte confeſſo, pœnitens iſte
culpam ſuam non celat, non extenuat, ſed reuelat, ſed exaggerat, ſed condem-
nat dicendo:

Ampli-

Amplius laua me ab iniquitate mea, & à * delicto meo mundame. *al. peccato.

Amplins, id eſt, magis ac magis laua me ab iniuſtitia mea, quam ego magis ac magis exercui, peccata peccatis addendo. Quàm vilis, inquit, facta es iterans vias tuas. Et à delicto meo munda me, quoniam animam meam valde reddit fœdam & fœtidam. Et ideo à fœditate me laua, & à fœtore me munda. Porrò, quum culpa non diuiſim per partes, ſed tota ſimul in vera pœnitentia dimittatur, quia Deus veniã non dimidiat, qui totum hominẽ ſanauit in ſabbato, quid eſt, quod pœnitens iſte petit amplius lauari ab iniuſtitia, quaſi non ſit in pœnitentia omninò dimiſſa? Sed culpa, quæ nunc recenter dimittitur, licet tota per pœnitentiã diluatur, adhuc tamen pœnitenti fœtet & ſordet, qni ſecuritatẽ & ſerenitatem conſcientiæ nondum habet. Et ideo petit ab huius fœtore * lauari, qui iam eſt à reatus fœditate mundatus, vt ſecura de venia conſcientia ſerenetur quamuis & à peccato quod purgatũ eſt, quo ad culpam, purgari petit amplius: quo ad pœnã: quia non quotiens dimittitnr tota culpa, totiens etiam remittitur tota pœna. Vel amplius, id eſt, inſuper me laua. Ac ſi dicat: Dele iniquitatẽ meam, quam commiſi in Deũ, & inſuper laua me ab iniuſtitia mea, quam com miſi in proximũ. Et præterea munda me ab iniquitate mea, quam in meipſum commiſi: quoniam & in Deum, & in proximum, & in meipſum peccaui. Verũ etſi pœnitens iſte valde peccauerit, quia tamen facilius cõſequitur indulgentiã, qui ſe recognoſcit, quàm qui ſe ignorat erraſſe, qui ve grauiter quàm qui leuiter de ſuo dolet peccato, & qui occultè quàm qui manifeſtè peccanit, cum præmiſiſſet, amplius laua me ab iniquitate mea, & à delicto meo mũda me, vt oſten dat quod ei debeat facilius indulgeri, ſubiungit: *Hier. 1.* *Obiectio.* *Dilutio.* *al. liberari.*

Quoniam iniquitatem meã ego * agnoſco & * delictum meum * coram me eſt ſemper. *al. cognoſco.* *al. peccatum.* *al. contra*

Aſſerit ergo ſe ſuam non ignorare, ſed cognoſcere culpam: Quoniam iniquitatem, inquit, meam ego cognoſco: ſed dicit non leuiter, ſed grauiter de ſua culpa ſe dolere, quia peccatum meum coram me eſt ſemper. Neq; ſe manifeſtè ſed occultè peccaſſe: quia tibi ſoli peccaui. Et exponens, quid ſit ei ſoli peccaſſe, ſubiungit: Et malum coram te feci, videlicet te ſolo vidente. Vnde volẽs Dauid ſuũ celare peccatum, reuocauit Vriam, vt ingrederetur ad Berſabee coniugem ſuam, quam ipſe Dauid grauidauerat, vt ſic de Vria videretnr ſuſcepiſſe conceptũ. Neque peccatũ illud voluit confiteri, donec per Nathan Prophetam de illo extitit redargutus. Vel potius, quia quidã peccãt per ignorantiã, alij per negligẽtiam, alij per induſtriã, vt oſtendat hic pœnitens ſe grauiter exceſſiſſe, remouet à ſe primum & ſecundũ modos peccandi, qui ſunt leuiores, & attribuit ſibi tertium, qui eſt grauior, ita dicens: Tibi ſoli peccaui: non quidem per ignorantiam, quoniam iniquitatem meam ego agnoſco: neque per negligentiam, quia peccatum menm coram me eſt ſemper: ſed per induſtriam, quia malum coram te feci. Quaſi dicat: Miſerere mei, laua & munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, cum non ſim ex illis, qui ſua ſcelera non intelligunt, nec etiam intelligere volunt, vt in voluntatibus ſuis liberius delectentur. Et peccatum meum coram me eſt ſemper: quia nec ſum ex ijs, qni peccata ſua quandoque recogitãt, & ſtatim obliuiſcuntur eorum, quaſi proijcientes illa poſt tergum, & ante faciem non habentes, dum ea negligunt & poſtponunt: ſicur ipſe Dauid peccatum ſuum ante faciem non habebat, ſed quaſi poſt tergũ abiecerat, quum ſententiã dedit in diuitem, qui rapuit ouem pauperi, oblitus in hac ſententia ipſe ſui. Peccatum itaqne ſuum coram ſe dicit ſemper exiſtere: qnia opportunis & competentibus horis de illo recogitat, ſicut alibi dicitur: Oportet ſemper orare, & nunquam deficere. Recogitat, inquã, ad dolendũ, videlicet ad delendũ, non ad * refrigerandum aut iterandum. Vnde litera illa magis proprium exprimit intellectum, qua dicitur: Peccatum meum contra me eſt ſemper, vt videlicet quaſi contrarium illud perſequar, non velut amicum amplectar. *2. Reg. 11.* *Tres modi peccandi.* *al. refricandum.*

Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Dauid ergo culpam ſuam exaggerat, & à dignitate perſonæ, quæ peccatũ commiſit, & à ſublimitate perſonę, in quam peccatũ cõmiſit: quia videlicet rex peccauit in Deum. Quorum primum notat, cum ait; Tibi ſoli pecaui: & alterum, cum addit: Et malum coram te feci, vnde magis te contempſi. Ac ſi diceret manifeſtius: Peccatum meũ tibi ſoli relinquitur puniendum, eò quòd alium non habeam ſuperiorem, qui me poſſit punire, cum ipſe ſim rex. Sed inde magis peccaui, quia quantò maior eſt excellentia, tantò grauior eſt ruina. Potentes enim potenter tormenta patientur. Et: Iudicium durum fiet his, qui præſunt.

Sap 6.

In aliquem & alicui peccare differunt.

Sanè aliud eſt in aliquem, & aliud eſt alicui peccare. In aliquem peccat, qui committit in illum offenſam. Alicui peccat, qui eius ſubiacet vltioni. Rex itaque ſoli Deo: cæteri verò & Deo peccant & regi. Quid ergo, non poſſunt eccleſiarum prælati, maximè ſummus pontifex, punire principes ſeculares, ſi moniti contempſerint ſatisfacere de commiſſis, tanquam ipſi ſoli Deo, & non homini peccent? Nam & cor regis in manu Dei eſt, & quocunque voluerit vertet illud. Poſſunt quidẽ.

Vtrũ ſummus pontifex principes ſeculares punire poßit.

Quoniam ex quo Ieſus Nazarenus fuit vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, & factus eſt ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, regnum non dedignatur ſacerdotio ſubiacere. Quod etiam inde patet, quia vnctio ſacerdotis remanſit in capite. Vnctio verò regis à capite deſcendit in humerũ. Vnde cũ prius eſſet regnum ſacerdotale, ſicut Moyſes inquit in lege, nunc ſacerdotiũ eſt regale, ſicut Petrus in Epiſtola ſua dicit. Et qui dicit beato Petro: Quodcũque ligaueris ſuper terram, erit ligatũ & in cælis: dicẽdo, Quodcunque, nihil excepit, vt oſtenderet manifeſtè, quod tam reges quàm alios tradita ſibi poteſt authoritate ligare. Quamuis in hoc ei ſubiaceant propter Deum, & ipſe in hoc illis præmineat vice Dei. Quare cum princeps hoc modo peccat pontifici, peccat nihilominus * ſoli Deo.

Pſal 44.
Pſal 109.
1 Pet 2.
Matth. 16.

** al. ipſi.*

Et malum adulterij vel etiam homicidij, quod in proximum perpetraui, coram te feci, videlicet te vidente pariter & præſente, quia tu omnia intueris, & vbique præſens exiſtis. Cum igitur inexcuſabilis ſit offenſa, quæ coram iudice perpetratur, abſque dubio noſtras offenſas excuſare non poſſumus, quas omnes committimus coram Deo. Quid igitur de hoc malo quaſi ſpecialiter dicit, quod illud fecerit coram Deo? Si verò reſpondeatur hoc eſſe dictum, quoniam in occultò peccauit, vbi conſpicit ſolus Deus, nõ autem in manifeſtò vbi homines quoque vident, id profectò peccatum non aggrauat, ſed extenuat: quia grauius eſt in manifeſtò, quàm in occulto peccare. Sed malum quod eſt coram te, id eſt, quod in memoria ſemper habes, qui & tibi diſplicet vehementer, illud ego ſcienter egi, videlicet, primum & ſecundum peccatum, quæ in ſecunda tabula prohibentur. Vt: Non occides, non mœchaberis. Vnde in ſequentibus ait: Auerte faciem tuam à peccatis meis.

Deut. 5.

Malorum aliud corã Deo videtur exiſtere, aliud non.

Eſt enim malum, quod Deus patienter diſſimulat, & illud quodam modo non videtur exiſtere coram illo. Et eſt malum, quod Deus penitus deteſtatur, & illud omnibus modis corã illo videtur exiſtere. Vnde exaggeratione peccati, quod Deus omnibus modis deteſtatur, hic dicit: Malum coram te feci, ſicut & alibi dicitur: Pater peccaui in cælum & coram te.

Luc 15.
Pſal. 131.

Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Putari poterat, quod propter tam graue ac grande peccatum, quod Dauid & in Deum commiſerat & in proximum, Deus reuocaſſet promiſſum, quod fecerat ei de Chriſto ex ſuo ſemine naſcituro. Iurauit, inquit, dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Ad hoc igitur remouendum, vt videlicet promiſſum huiuſmodi non debeat reuocari, præmiſit & ait: Miſerere mei, laua & munda me, vt ita peccato dimiſſo iuſtificeris, id eſt, iuſtus reperiaris & verax in ſermonibus tuis, qui ſunt de promiſſione Chriſti, quam mihi feciſti, & ſic vincas illos qui te huiuſmodi dicũt promiſſum reuocaſſe, oſtẽdo illos eſſe mendaces, cũ iudicaris ab eis non eſſe facturus, quod taliter promiſiſti. Ille igitur iudex eſt valde timẽdus, cuius ſapiẽtiam nihil poteſt latere, cuius iuſtitiæ nemo poteſt reſiſtere. Talis eſt

Quis iudex timendus.

Deus

Deus. Propter quod pœnitens iſte ait: Sapientiam tuam Deus latere nō poſſum, quia malū coram te feci. Iuſtitiam tuā Deus nequeo corrūpere, quia iuſtificaris in ſermonibus. Potentiæ tuæ Deus nō poſſum reſiſtere, quia vinceis cū iudicaris, id eſt, iudicaueris. Propterea ſcriptum eſt: Noli quærere eſſe iudex, niſi rua virtute poſſis iniquitates irrumpere. Quis ergo non timeat illum iudicem, qui adeò ſemper eſt ſapiens, vt eius oculis omnia nuda ſint & aperta? Qui adeò ſemper eſt iuſtus, quod reddit vnicuiq; ſecundū opera ſua? qui adeò ſemper eſt potens, quod voluntati eius nihil reſiſtit? Quis enim reſtitit ei, & pacē habuit? Iure igitur iſte pœnitens non implorat iudiciū, ſed miſericordiam interpellat: Miſerere mei Deus, quia malū coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cū iudicaris. Vt iuſtificeris, id eſt, vt iuſtus & verax appareas in ſermonibus tuis, quibus dixiſti: Quacunque hora peccator conuerſus fuerit & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et vincas, id eſt, conuincas aduerſarios veritatis, cum iudicaris, id eſt, argueris ab eis, quaſi iuſtus nō ſis, pro eo quod es ſumme miſericors, graue peccatum facilè indulgendo, ſicut facilè indulſiſti Dauid, qui cum audito Nathan hoc ſolum dixiſſet: Peccaui, protinus ei reſpōdit: Et dominus tranſtulit peccatum tuum. Glorioſa victoria, cum Deus delet & deſtruit vniuerſa, quæ ſeruus inobediens & rebellis egerat contra eum: ipſumque ſeruum ſeductum & occupatum ab hoſte nequiſſimo reuocat & reducit ad ſe per hoc ſolum, quod ignoſcit errata. Si verò ſermo dirigatur ad Chriſtū, poteſt intelligi conuenienter hoc modo: Tibi ſoli peccaui ô Chriſte, quia tu ſolus potes inter homines iuſtè punire, qui nullum habes omninò peccatum. Et ita tu ſolus es iuſtus punitor, cum non ſit in te quod eſt in alio puniendum, quemadmodum ſcribis & phariſæis de muliere in adulterio deprehenſa dixiſti: Qui ſine peccato eſt veſtrum, prius in eam lapidem mittat. Tu enim ſolus talis es inter homines, Eſaia propheta teſtante, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Omnis autem alius homo mendax: vt ita iuſtificeris in ſermonibus tuis, id eſt, vt omnes ſermones tui iuſti ſint & veraces. Quis enim alius non offendit in verbo? Et vincas, id eſt, ſuperes in iuſtitia omnes homines, cum iudicaris, id eſt, cum eis in iudicio compararis: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Tantæ nanque iuſtitiæ Chriſtus eſt, vt non renuat cum homine iudicari. Iudica, inquit, inter me & vineam meam. Et quaſi ſub iudice ſuam cauſam exponens: Popule, inquit, meus quid feci tibi, aut quid moleſtus fui? reſponde mihi. Vincit ergo cum inter ipſum & hominem iudicatur, in cuius conſpectu nec aſtra ſunt munda, & in angelis ſuis reperit prauitatem. Porrò, ſecūdum aliam literam non eſt hic ſubiunctiua coniunctio, ſed cum ſit, Tibi ſoli peccaui & malum coram te feci, ſtatim ſine omni coniunctione ſubiungitur: Iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Pœnitens ergo ſecundum priorem ſtatum Deum obſecrans incarnandū, iuſtificeris inquit, hoc eſt, ſias mihi iuſtus, vt me redimas per iuſtitiam, non meam profectò, ſed tuam. Aduocatum enim habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtū, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Iuſtificeris, inquam, in ſermonibus tuis, id eſt, ſecūdum ſermones tuos, quos per legem locutus es & prophetas, quod videlicet per tuam pœnam redimeres hominem à ſua culpa, ſicut per prophetam teſtaris: O mors ero mors tua, morſus tuus ero inferne. Nam diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore ipſius ſanati ſumus. Et vincas mortem, dum iudicaris ad mortē, mortem culpæ, per mortem pœnæ. Vincas iuſtè, dum iudicaris iniuſtè à Pilato & Iudæis.

Eccle. 7. *Heb. 4.* *Matth. 16.* *Iob 9.* *Ezech. 18.* *2. Reg. 12.* *Ioan. 8.* *Pſal. 115.* *Pſal. 142.* *Mich. 6.* *1. Ioan. 2.* *Eſai 53.*

Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in * delictis peperit me mater mea.

*al peccatis cōcepit.

Adhuc & iſte pœnitens exaggerat culpam ſuā, oſtendens, quòd non ſolum actualem culpā commiſit, verum & originalē contraxit. De actuali nanq; culpa præmiſerat: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. De originali verò ſubiungit: Ecce in iniquitatibus cōceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Duplex eſt autem cōceptio, vna ſeminum, altera naturarum. Parentes enim actua- *Conceptio duplex.*

lem committunt culpam in prima, & proles originalem contrahit in ſecunda. Propter quod ait: Ecce enim iniquitatibus conceptns ſum, qnas in conceptione ſeminum mei commiſere parentes, & in delictis peperit me mater mea, quæ in conceptione naturæ ego ipſe contraxi. Abſit omninò, vt hac occaſione dicatur, quod Dauid fuerit conceptus de adulterio, cum Iſai pater eius de legitima genuerit illum vxore. Verùm etſi dicatur, quod coitus coniugalis interdum propter bona coniugij ab omni reatu criminis excuſetur: quia tamen frequentius ſolet in commercio illo peccari, propter id quod ſolet frequẽtius euenire, dicit ſe in parentum iniquitatibus eſſe conceptum. Si verò, quod verius eſt, dicatur, quod coniugalis concubitus, qui ordinatè fit, à criminali quidẽ peccato, ſed non à veniali, per bona cõingij excuſetur, iniquitates hic large pro peccatis etiam venialibus appellantur, ſecundum quod Ioannes Apoſtolus in Epiſtola dicit: Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatũ eſt iniquitates. Sequitur: Et in delictis vel in peccaris peperit vel concepit me mater mea. Dicit aũt pluraliter, in delictis vel in peccatis, propter tres originales corruptiones, quibus tres vires animæ natnrales originaliter corrumpuntur. Qnis enim neſciat, concubitum etiam coniugalem nunqnam omninò committi ſine pruritu carnis, ac ſine feruore ac fœtore concnpiſcentiæ, vnde ſemina concepta fœdantur & corrumpuntur. Propter qnod alibi legitnr: Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Ex ſeminibus ergo fœdatis atque corruptis concipitur corpus corruptum pariter & fœdatum, cui anima tandem infuſa corrumpitur & fœdatur, non ab integritate vel mundicia quam habuit, ſed ab integritate vel mundicia quã haberet, ſi non vniretur fœdato corpori & corrupto, quoniam & creando infunditur, & infundendo creatur. Sicut enim ex vaſe corrupto liquor infuſus corrumpitur, & pollutum contingens ex ipſo contactu polluitur, ſic ex contagio corporis anima corrumpitur & fœdatur. Habet enim anima tres naturales vires: rationalem, vt diſcernat inter bonũ & malum: iraſcibilem, vt reſpuat malum: concupiſcibilem, vt appetat bonũ. Iſtæ verò tres vires originaliter corrumpuntur, quibus corruptis anima cõtrahit tres defectus oppoſitos, videlicet: ignorantiam, vt difficilè diſcernat inter bonũ & malũ: Iracundiã, vt facilè reſpuat bonũ: Concupiſcentiam, vt facile appetat malũ. In carnali quippe cõmercio rationis ſopitur intuitus, libidinis irritatur pruritus, & voluptatis ſatiatur affectus, ex quibus tres illi defectus originaliter contrahuntur. Tales ergo corruptiones ſiue defectus appellantur in hoc loco delicta ſiue peccata, in quibus aſſerit, quod eũ concepit aut peperit mater ſua. Nunquid ergo dicendũ eſt, quod tria ſimul ab anima peccata originalia contrahantur, videlicet difficultas vel tarditas diſcernendi inter bonũ & malũ, quæ ſpectat ad ignorantiam: & facilitas ſiue pronitas reſpuendi bonum, quæ ſpectat ad iracundiam: & pronitas ſeu facilitas appetendi malum, quæ ſpectat ad concupiſcẽtiam. Hoc autem quibnſdam abſonum non videtur, quamuis probabiliter dici poſſit, vnum eſſe in anima originale peccatũ, quod tamen minus propriè peccatũ vocatur, & cõplectitur in ſe duo, videlicet, labẽ & fomitem. Labes eſt fœditas corporis, ex qua anima eſt immũda, propter quã indigna eſt viſione diuina, vel potius carentia diuinæ viſionis eſt digna, ſecundũ quod legitur: Beati mundo corde, quoniã ipſi Deũ videbunt. Et ab hac fœditate vel immundicia purgatur anima paruuli ex aqna & ſpiritu per baptiſmũ. Adulti verò non ſolum per baptiſmum regenerationis in aqua, verumetiam per baptiſmum compunctionis in lachrymis, ſiue paſſionis in ſanguine, vt gratia baptiſmi manente, non ſit vltrà viſionis indigna, ſed digna potius viſione diuina. Fomes autẽ eſt infirmitas ſeu lãguor naturæ, quædã videlicet paſſibilis qualitas, ſiue quędã priuatio, ex qua primi motus peccãdi ſiue concupiſcendi procedunt. Et talis qualitas vel priuatio manet etiã poſt baptiſmũ. Vnde dicitur, qnod originale peccatũ tranſit reatu, quantũ ad labem, & remanet actu, quantũ ad fomitem, ex qno ſnrgunt actus vel motus peccandi: ſicut econtrario ſolet dici, quod actnale peccatum tranſit actu & remanet reatu: & attenditnr huinſmodi qualitas & priuatio circa vim concnpiſcibilem præſcripto modo corrnptam atque fœdatam: quoniã ex concupiſcen-

Congreſſus cõiugalis à reatu criminis excuſatur.

1. Ioan. 3.

Originales corruptiones tres.

Iob. 14.

In animã ex corpore fœditas & corruptio deriuatur.

Anima vires tres originaliter corrumpũtur.

Delicta & peccata quid.

Labes qd.

Matth. 5.

Baptiſmus triplex.

Fomes qd.

cupiſcentia procedit prutitus circa ianuam humanæ propaginis, per quã tranſfunditur originalis cauſa peccati. Sufficiat autem iſta in hoc loco dixiſſe: quia licet hæc materia valde ſit diſputabilis, magis tamen eſt flebilis, quoniam ab ipſa radice propago noſtræ originis vitiatur. Propter quod dicebat Apoſtolus, quod naturâ filij iræ ſumus. Et ipſe Danid flebar, cum diceret: Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea: quæ in hoc loco ſimpliciter & planè intelliguntur fœditas & pronitas ad peccandum. Iuſtificeris, inquam, in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Nec mirum: quia ecce in perſona generalis hominis loquens, in iniquitatibus cõceptus ſum. Ego quoque tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Nec mirum: quia in delictis peperit me mater mea. Etſi ſuperius ſit diſtinctum inter iniquitates atq; delicta, poſſunt tamen iniquitates accipi pro delictis, vt tam iniquitates quàm delicta referantur ad prolem, quæ in ſua conceptione corrumpitur, & fœdatur. In conceptione ſeminum, quantum ad corpus, & in conceptione naturarum, quantum ad animam. Attende pœnitens, & obſerua qualiter Dauid vniuerſa confitetur peccata, & omnes circunſtantias peccatorum, vt & tu omnes omnino diuerſitates & circunſtantias peccatorum ſtudeas confiteri, ſecundum quod magis peccaſti, in loco, in tempore, in numero, in perſona: ſecundum ætatem, ſecundum ſcientiam, ſecundum gradum, ſecundum ordinem: ſi facilè, ſi frequenter, ſi manifeſtè, ſi perſeueranter: quoniam hæc & alia, ſi qua ſint, peccatum exaggerant. Et ideo non ſunt in illo iudicio ſupprimenda, in quo, qui coram Deo ſeipſum accuſat, Deus illum excuſat: & qui coram Deo ſeipſum excuſat, Deus illum accuſat.

Ephes. 2.

Confunditur differẽtia inter delicta & peccata.

Circunſtãtia in confeſsione nõ ſupprimenda.

Ecce enim veritatem dilexiſti, incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.

Secunda pars, in qua pœnitens dona Dei & data commemorat, & danda commendat. In datis autem commemorat veram peccatorum confeſſionem, cùm ait, Ecce enim veritatem dilexiſti: & plenam occultorum cognitionem, cùm addit: Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Nam qui Deo ſua reuelat peccata, Deus ei ſua manifeſta occultat. In dandis verò commendat mundationem futuram per aſperſionem ſanguinis Chriſti, cùm ait; Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: & purificationem futuram, per ablutionem aquæ baptiſmi, cùm addit; Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Rurſus, in dandis commendat gaudium de remiſſione peccatorum, & lætitiam de promiſſione præmiorum, & ſic exultabunt oſſa humiliata. Porro, quidam neſciunt, quidam negligunt, quidam excuſant, & quidam extenuant culpas ſuas: & quia tales non ſunt digni venia, ſed vindicta, pœnitens remouens à ſe iſta, Non ignoro, inquit, ſed agnoſco peccatum meum. Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco. Neque negligo, ſed impugno peccatum meum: quia delictum meum contra me eſt ſemper. Nec defendo, ſed accuſo peccatum meum: quia tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Neque peccatum meum extenuo, ſed exaggero: quoniam in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis peperit me mater mea. Et tanquam Deus ab ipſo quæreret, Cur tam diligenter tua confiteris peccata? Reſpondet: Quia ecce in euidenti eſt, quod tu dilexiſti veritatem confeſſionis ſine fraude, vt peccator omnes omnino confiteatur circunſtantias peccatorum: quia non eſt vera, ſed fraudulenta confeſſio, quæ factum exprimit & ſupprimit modum, atque vnum vni, & alterũ alteri peccatũ reuelat. Vnde cauendũ eſt, ne confeſſionis pudor, confeſſionis impediat puritatẽ. Poteſt & hoc aliter intelligi, tanquam Deus ab eo quæreret: Cur tam diſtinctè ruum punis peccatum, vt dixeris: Peccatum coram me eſt ſemper. Reſpondet: Vt in puniendo peccatum tuæ veritati concordem: quia tu veritatem dilexiſti, vt ſis & verus punitor, & verus indultor, ſecundum illud: Miſericordiam & veritatem diligit Dominus. Deus enim ſeruat & in veritate miſericordiam, & in miſericordia veritatem. Nam & iuſtè ignoſcit, & piè punit. Veritas eſt, quod punitur peccatum, miſericordia eſt, quod liberatur peccator. Vel reddit ſingula ſingulis. Dixerat enim: Iuſtificeris in

Dona Dei commẽdat pœnitens

in datis.

in dandis.

Pœnitẽs agnoſcit, nõ negligit, nõ excuſat, nõ extenuat culpas ſuas

Vni omnia peccata reuelanda, non alijs alia.

Deus in miſericordia ſeruat veritatem, & econtra.

ris in ſermonibus tuis,& vincas cum iudicaris. Nec mirum,quia ecce veritatem dilexiſti,non duplicitatẽ aut falſitatem, ſed & ſimplicitatem & puritatem, iſte quippe iuſtificatur in ſermonibus ſuis,qui diligit veritatem. Rurſus dixerat: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum,& in peccatis concepit me mater mea,quorũ primum erat incertum,& alterum occultum. Et quaſi Deus ab eo quçreret,Cur incertum & occultum affirmas? Reſpondet: Quia incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Sanè,incertum erat, vtrum iniquitates aliquas commi-

Congreſſus coniugalis interdũ excuſatur à crimine,interdũ non.

ſiſſent in ſua conceptione parentes. Nam coitus coniugalis interdum excuſatur à crimine,vt cum coniuges ordinatè conueniunt,cauſa ſobolis procreandæ. Interdum autem non excuſatur à culpa, vt cum coniuges cauſa explẽdæ libidinis inordinatè miſcentur. Item,occultum erat, qua ratione anima teneatur peccato,quod nec voluntate nec actu commiſit,cum ſcriptum ſit,quod filius nõ portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filij, ſed anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Non erit vltra prouerbium iſtud in Iſrael ait dominus: Patres comederunt vuam acerbam,& dentes filiorum obſtupuerunt. Porrò, Deus ei & illud incertum & hoc occultum per ſpiritum ſapientiæ reuelauit. Quare nõ temerè dixit: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum,& in peccatis concepit me mater mea: quia incerta,inquit,de parentũ iniquitatibus,in mea conceptione commiſſis,& occulta de peccatis proprijs in mea conceptione contractis,tu manifeſtaſti mihi,per ſpiritum prophetiæ. Non poſſum ergo excuſari per ignorãtiam: quia incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Seruus enim ſciens voluntatem domini, & non faciens,vapulabit plagis multis. Dauid aũt hic reddit cauſam,quare Deus pater iuſtificari debeat in ſermonibus ſuis de incarnatione Christi prædictis: quia videlicet diligit veritatem, & ideo nõ debet facere irrita, quæ de ſuis labijs proceſſerunt. Nam incerta,inquit,& occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi, videlicet,aduentum vnigeniti tui,qui tua eſt ſapiẽtia, cuius aduentus alijs erat incertus,& alijs occultus. Denique,poſſunt illa non ſolũ ad ſuperiora, verumetiam ad inferiora referri. Ac ſi aperte dicat: Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Quoniam

Ezech. 18.
ibidem.

Aſperges me domine hyſſopo & mundabor,lauabis me,& ſuper niuem dealbabor.

Aſperges ergo me domine hyſſopo humilitatis,& mundabor à labe: lauabis me,cum per te fuero purgatus à vitijs,& dealbabor, cum per te fuero virtutibus decoratus. Lauabis me per indulgentiam,& dealbabor per gratiam, vtique ſuper niuem,quoniam candor niuis non intenditur,ſed remittitur. Candor autem gratiæ non remittitur,ſed intenditur: quia charitas aut proficit ſemper, aut deficit,vnde amitti poteſt,ſed remitti non poteſt. Quia verò aliud eſt albũ & aliud dealbatũ,per niuẽ,quæ per ſe naturaliter alba eſt, poteſt intelligi virtus per ſe naturaliter bona, de qua dicitur: Niue dealbabuntur in Selmon. Et per dealbationẽ poteſt intelligi operatio de virtute procedens, vt ſit ſenſus: Super niuem, id eſt,ſuper virtutem,quæ albet interius,dealbabor exterius opere bono, vt per fundamentum virtutis ædificium boni operis erigatur: & ſic prius iuſtificationis ordo notatur,cum dicitur: Aſperges me domine hyſſopo & mundabor,& poſtea iuſtificati* profectus oſtenditur,cum ſubiungitur: Lauabis me,& ſuper niuẽ dealbabor. Eſt enim hyſſopus herba humilis,ſed medicinalis, quæ figit radicem in petra, & valet ad purgandum pulmonem. Hæc humilitatem ſignificat, quæ figit in humili Chriſto radicem,purgatque inflationem pulmonis,id eſt,tumorem mentis depellit. Hæc igitur cum aduenerit,vt peccator ad veram pœnitentiam ſe humiliet,ſtatim aſpergitur rore gratiæ,& mundatur à labe culpæ. Niſi enim gratia infundatur, culpa proculdubio non depellitur, quemadmodum & tenebræ non fugantur, niſi lux ſuperueniat, quæ tenebras ipſas depellat. Docet hoc Veritas dicens: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multũ. Tu ergo domine aſperges me hyſſopo,id eſt,ꝑ virtutẽ humilitatis rore gratiæ me ꝑfundes,& mũdabor à ſordibus vitiorum. Nec erit ocioſa mundatio,quia lauabis me à peccatis,& ſuper niuem, id eſt, ſuper candorem virtutis etiam

Aliud eſt album. aliud dealbatũ.

** al perfectæ iuſtificationis.*

Hyſſopus quid myſticè.

Luc. 7.

etiã bonis operib⁹ dealbabor. In hoc ſolo ſpes tribuitur peccatori, vt per pœnitẽ
tiam poſſit redire non ſolũ ad priorem mũditiam, verumetiã ad longe maiorẽ,
quæ cõfidentia multũ eſt vtilis, ne ſubrepat aliqua deſperatio, quæ cũctis grauior
eſt peccatis. Sanè tres ſtatus hominũ hîc notãtur, incipientiũ, proficientiũ, & per *Status hominũ tres notantur.*
uenientiũ: ſiue, cõuerſorũ, iuſtorum, & perfectorũ. Status incipientiũ, vel cõuer-
ſorũ notatur, cum primo dicitur: Aſperges me hyſſopo, & mũdabor. Status pro-
ficientiũ vel iuſtorũ notatur, cum ſecundo ſubiungitur: Lauabis me. Status per-
uenientiũ vel perfectorũ tertio notatur, cum infertur: Super niuem dealbabor.
Quibus verbis ſatis expreſſe notatur progreſſus ſecundũ hos ſtatus, quoniã aſper
gi minus eſt quàm lauari, minuſq; lauari quàm dealbari. Quod vtiq; plenè fiet, *1. Cor. 15.*
cũ mortale hoc induet immortalitatẽ, & corruptibile hoc induet incorruptio- *Matt. 13.*
nem: quia fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorũ, & tunc veſtimenta Chri
ſti erũt alba ſicut nix. Quia verò per ſanguinem Chriſti & aquam baptiſmi, ani-
ma perfectè mundatur non ſolum à culpa, ſed etiam à pœna, Dauid in perſona
generalis fidelis ad iſtas mundationes dirigens intellectum, non ſolum inquit,
Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi, vernmetiam Aſperges me
ſanguine Chriſti, & lauabis me aqua baptiſmi, & ſic mundabor & dealbabor e-
tiam ſuper niuem, id eſt, plus quàm exprimere poſſum, non vtique ſuper illam,
de qua dicitur: Non timebit domui ſuæ à frigoribus niuis, nec ſuper illã, de qua
dicitur: Qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix: ſed ſuper eam potius, de qua le
gitur: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, &c. Ac etiam ſuper illam, de qua legi-
tur: Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, ſicut nix dealbabuntur. Nam in rebus
materialibns nihil poteſt niue candidius inneniri. Hic eſt enim, qui venit per
aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus, de cuius latere ſanguis & aqua fluxerunt.
Quod autem dicit: Aſperges me hyſſopo, alludit veteri legi, ſecundum quam
aſperſorium ratione myſterij fiebat ex hyſſopo, ſicut & Apoſtolus ait: Lecto
omni mandato legis à Moyſe vniuerſo populo, accipiens ſanguinem hircorũ
& vitulos, cum aqua & lana coccinea & hyſſopo, ipſum quoque librum & om-
nem populum aſperſit dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos
Deus. Etiam tabernaculũ & omnia vaſa miniſterij ſanguine ſimiliter aſperſit.
Et omnia penè mundantur in ſanguine ſecundum legem, & ſine ſanguinis effu
ſione non fit remiſſio. Hyſſopus enim, ſicut eſt ſuperius prælibatum, humilitatẽ
deſignat, ſecundum quod Chriſtus exinaniuit ſe formam ſerui accipiens, factus *Phil. 2.*
obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, in qua ſanguinẽ ſuum fudit,
quo per humilitatis virtutem aſperguntur fideles, & ab iniquitate mundantur,
illi nimirum, qui humilitatis eius formam obſeruãt. Nota deniq; prudẽs lector,
in redemptis pluralitatẽ, in redemptore humilitatem, & in redemptione vtili-
tatem. Pluralitatem in redemptis, cum dicitur: Aſperges. Quod enim aſpergi-
tur, circumfunditur multis locis. Propter quod Veritas ait: Hic eſt ſanguis
noui teſtamẽti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Humi-
litatem in redemptore, cũ additur, Hyſſopo, quæ medicinalis eſt & humilis her
ba, quia Chriſtus per ſuam ſuperabundantem humilitatem fidelibus ſuis ſalu-
tarem tribuit medicinã. Vnde dicebat: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis *Matt. 11.*
corde. Vtilitatem in redemptione, cum ſubditur: Mundabor: quoniã, vt Ioan- *1. Ioan. 1.*
nes Apoſtolus ait, ſanguis Ieſu filij Dei mundat nos ab omni peccato. Tria ve- *Tria ad effectum baptiſmi pertinent.*
rò pertinent ad effectum baptiſmi: Remiſſio culpæ, relaxatio pœnæ, & infuſio
gratiæ. Primnm notatur, cnm dicitur: Lauabis me. Secundum, cum additur:
Dealbabor. Tertium, cum adiungitur: Super niuem. Effundam, inquit domi-
nus per Prophetam, ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus *Zach 13.*
inquinamentis veſtris. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitanti- *zach. 36.*
bns Hieruſalem, in ablutione peccatoris & menſtruatæ. Cum igitur audis: A-
ſperges me hyſſopo & mundabor, in aſperſione ſanguinis Chriſti fidem paſſio- *Fides ſine baptiſmo adultis proficit ad ſalutem, non econtra.*
nis intellige. Cnm autem, Lauabis me, audis, & ſuper niuem dealbabor, in ab-
lutione aquæ, baptiſmi ſacramentum agnoſce. Porro, cum fides adultis ſine ſa-
cramento proficiat, vbi ſacramentum non religionis contemptus, ſed articu-
lus neceſſitatis excludit: ſacramentum verò baptiſmi ſine fide adultis non va-

leat, iuxta quod Veritas ait: Qui crediderit & baptizat⁹ fuerit, hic ſaluus erit: qui
verò non crediderit, condemnabitur. Quid eſt quod in hoc loco plus attribui-
Fides à cul tur ſacramento quàm fidei? Nam minus eſt aſpergi quàm ablui, & minus mun-
pa reuera dari, quàm dealbari, maximè ſuper niuem. Sciendum eſt ergo, quod fides Chri-
mũdat ſed ſti, quæ iuſtificat impium, re vera mundat à culpa, ſed non ſemper ab omni pœ-
non ſemper na. Sacramentũ verò baptiſmi ſi dignè ſumatur, liberat omnino à culpa pariter
ab omni & à pœna. Vnde ſacramentum regenerationis à domino appellatur, cum ait:
pœna. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei:
Ioan. 3. quia per hoc ſacramentum homo regeneratur in gratia, liberatur à culpa pari-
ter & pœna: quia natus fuerat in ira culpæ, ſimul ſubiectus & pœnæ. Rectè igi-
tur lauabis me per ſacramentum baptiſmi, & ſuper niuem gratiæ, quæ mundat
à culpa, dealbabor etiam ſacramẽti virtute ab omni pœna, præter illam dunta-
xat, quam neceſſitas primæ corruptionis inducit. Merito igitur

Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.

Auditus du- Duplex eſt quidem auditus. Exterior, de quo dicit Apoſtolus: Fides eſt ex au-
plex. ditu, auditus autem per verbum Dei. Interior, de quo dicit Propheta: Audiam
Rom. 10. quid loquatur in me dominus Deus. De vtroque hoc poteſt intelligi: Audi-
Pſal. 84. tui meo dabis gaudiũ, de remiſſione peccatorum: quia non eſt impijs gaudere di-
Pſal. 37. cit dominus. Nec eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum. Et lætiti-
Matth. 5. am, de promiſſione præmiorum, iuxta quod Veritas ait: Gaudete & exultate,
quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Sed de auditu interiori melius
intelligitur, de quo Propheta dicebat: Domine, quis credidit auditui noſtro, &
Eſa. 53. brachium domini cui reuelatum eſt? Huic vtique qui dicebat: Domine, audi-
Gaudium ui auditum tuum & timui, conſideraui opera tua & expaui. Dabis etiam gaudi-
cordis & um cordis, & lætitiam corporis, ſecundum illud: Cor meum & caro mea
lætitia cor- exultauerunt in Deum viuum. Gaudet cor, cum credit ſe à ſpirituali fœdita-
poris. te purgatum, & lætatur corpus, cum ſentit ſe à carnali fœtore mundatum: &
Pſal. 83. ſic duplici lætitia exultabunt oſſa humiliata, non tam corporis quidem, quàm
mentis: videlicet vires animæ, quæ prius humiliatæ, id eſt, deiectæ ac incurua-
tæ fuerant per peccatum, nunc autem humiliatæ, id eſt, ad audiendum & obedi-
Ioan. 3. endum ſunt inclinatæ. Nam qui humiliter audit & reuerenter obedit, hic
eſt profectò amicus ſponſi, qui ſtat & audit, & gaudio gaudet propter vocem
ſponſi. O quàm pauci ſunt illi, qui gaudent de ſpiritualibus & æternis, reſpectu
illorum, qui lætantur de carnalibus & terrenis. Sed extrema gaudij luctus
Prouer. 14. occupat, quia lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Illorum
Ioan. 14. ergo gaudium felix eſt & perpetuum, iuxta quod dicitur: Petite & accipietis, vt
gaudium veſtrum ſit plenum. Et: Gaudium veſtrum nemo tollat à vobis. Iſto-
Iob. 21. rum verò gaudium eſt infelix & momẽtaneum, iuxta quod legitur: Tenẽt tym-
panum & citharam, & gaudent ad ſonitum organi: ducunt in bono dies ſuos,
& in puncto ad infernũ deſcendũt. Tu verò Deus auditui meo, id eſt, intellectui
**al. etſi.* dabis gaudiũ & lætitiã, nõ falſam & tranſitoriã, de carnalibus & terrenis, *ſed ve-
ra & ſpirituali lætitia exultabũt oſſa humiliata, id eſt, interiora mea, velut oſſa
**al per.* larẽtia, quæ prius erãt per faſtũ erecta, nũc ſunt *ad obediẽtiã inclinata. Quandiu
enim anima erigitur in ſuperbiã, nõ poteſt vera exultatione gaudere, ſed cũ de-
ponit ſuperbiã & humilitatẽ aſſumit, tũc vera in domino iucunditate lætatur.

Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

Quarta pars, in qua pœnitens aſſumpta fiducia petit à ſe pœnas auerti, cum
ait, Auerte faciem tuam à peccatis meis: & culpas deleri, cũ addit: Omnes iniqui-
tates meas dele. Rurſus petit in ſe munditiam cordis creari, cum dicit, Cor mun-
dum crea in me Deus: & rectitudinem ſpiritus innouari, cum ſubdit: Spiritum
rectum innoua in viſceribus meis. Item petit à ſe diuinæ contemplationis præ-
ſentiam nõ excludi, cum inquit, Ne proijcias me à facie tua: & ſpiritualis ſancti-
fica-

ficationis ſibi gratiam non auferri, cum ait: Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Rurſus perit ſibi lætitiam de Chriſti promiſſione reſtitui, cum præmittit: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui. Et robur ſibi de ſpiritus ſancti confirmatione concedi, cum ſubdit: Spiritu principali confirma me. Ecce patet, quàm prudens, modeſtus ac diligens iſte fuerit in petendo, cum ea petat quę licent, quę decent, & quæ expediunt, iuſta, honeſta, & neceſſaria, vt & tu diſcas talia poſtulare: ne ſi fortè petieris iniuſta, fiat tua oratio in peccatum: ſi verò petieris inhoneſta, non accipias, eo quod male petas: & ſi petieris inutilia, dicatur tibi, neſcis quid petas. Sicut autem pœnitens iſte perſonā rei multipliciter accuſauerat, ita perſonā iudicis multis modis commendat, vt facilius indulgentiam conſequatur. Acſi diceret: Tu iuſtus es cognitor. vnde: Veritatem dilexiſti. Tu diſcretus es doctor. vnde: Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Tu ſanctus es expiator. vnde: Aſperges me hyſſopo & mundabor, lauabis me & ſuper niuem dealbabor. Tu es liberalis promiſſor. vnde: Auditui meo dabis gaudium & lætitiam & exultabunt oſſa humiliata. Tu propitius es indultor. vnde: Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Tu es omnipotens creator. vnde: Cor mundum crea in me Deus. Tu es mirabilis innouator. vnde: Spiritū rectum innoua in viſceribus meis. Tu es irreuocabilis elargitor. vnde: Ne proijcias me à facie tua. Tu es vtilis reſtitutor. vnde: Redde mihi lætitiā ſalutaris tui. Tu es præcipuus confirmator. vnde: Spiritu principali confirma me. Ait ergo, Quoniam talis ac tātus es, auerte faciem tuam, non à me, verum à peccatis meis, ne animaduertas in me propter peccata mea: quia non poſſem ſubſiſtere ante faciem iræ tuæ. Auerte, inquam, faciem tuam à peccatis meis, quia ego aduerto ante faciem meam peccatum meum. Tu ergo faciem tuam ab illis auertas, ne iuſte punias, quia ego ante faciem meam aduerto illa, vt digne pœniteam. Si enim homo aduertit culpā, Deus auertit pœnam, quia ipſe eſt virga vigilans, qui dicit *Ezech. 1.*
ad Hieremiam: Quid tu vides Hieremia? Virgam inquit, vigilantem ego video. Virga quippe vigilans Deus eſt, qui vigilat ſuper populum ſuum ad puniendum, ſi ille dormit ad pœnitendum, & econuerſo. Si vigilat iſte ad pœnitendū, *Pſal. 120.*
ille dormit ad puniendum: quia nō dormitat, neq; dormiet, qui cuſtodit Iſrael. Nam ille non dormitabit à pœna, niſi hic dormiat à culpa. Quare ſubiungit: Et dele de tua notitia omnes iniquitates meas. Ne recorderis peccata mea, neque vindictam ſumas de peccatis meis, Domine Deus meus. Tu nanque dixiſti: *Ezech. 18.*
Quacunque hora peccator conuerſus fuerit & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Suprà ſingulariter dixerat: Dele iniquitatem meā, hic aūt vniuerſaliter dicit: Omnes iniquitates meas dele. Nā accepta fiducia iam plus præſumit quàm antè, ſecurè depoſcens, iam non vnam tantum iniquitatē, ſed omnes omnino deleri: quia non habet vnam ſolum iniquitatem, ſed multas. Vnde nō ſingulariter ait: Dele vnam iniquitatem, ſed vniuerſaliter inquit: Omnes iniquitates meas dele: quoniam in multis offendimus omnes.

Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.

Cum autem creare ſit aliquid de nihilo facere, ac innouare ſit aliquid in ſta- *Creare & innouare quid.*
tum priſtinum reformare, quid eſt quod diſſimiliter ait: Cor mundū crea, & ſpiritum rectum innoua? Nam ſi petat, vt Deus in ſe creet cordis munditiam, pari ratione petere debet, vt Deus in ſe creet rectitudinem ſpiritus, cum vtrumque perdiderit per peccatum. Et ſi dicatur, quod amiſerat ipſum cor, propter illud quod legitur: Effraim quaſi columba ſeducta, non habens cor, pari forſan ratio- *3. Reg. 10.*
ne dicendum eſt, quod amiſerat ipſum ſpiritū, propter illud quod legitur, quia regina Saba videns ſapientiam Salomonis, vltrà ſpiritum non habebat. Il- *Pſal. 142.*
lud etiam quod in quodam Pſalmo dicit de ſpiritu: Defecit ſpiritus meus. Ille quippe cor ſuum amittere dicitur, qui præuaricatur in Deum. Vnde Propheta: Redite prętuaricatores ad cor: illumque derelinquit cor ſuum, qui alienatur à *Eſai. 46.*
Deo. Vnde ipſe Pſalmiſta: Cor meū dereliquit me. Verum ſane poteſt intelligi, quod ſecundum ſtatum deformatæ naturæ, quem habebat cor eius, antequam

eſſet mundatum à culpa, quaſi nihil erat comparatione ſtatus gratiæ reformantis, quem habet poſtquam eſt à culpa mundatus, ſecundum quod Iacobus ait: Voluntariè nos genuit verbo veritatis, vt ſimus aliquod initium creaturæ eius. Et Paulus: Si qua in Christo noua creatura, vetera tranſierunt: cum & creare rectè poſſit hic poni pro recreare, iuxta quod legitur: Populus qui creabitur, laudabit dominum. Nam ille populus dignè laudat, qui per gratiam creatur. Quare pœnitens iſte petit cor ſuum mundum in ſe creari: vt videlicet Deus in eo creet mundos cordis affectus, cogitationes & voluntates pudicas, ne vltro declinet ad immunditiam, ſicut ipſe Dauid. Nam de corde procedunt affectus ſiue boni, ſiue mali. De bonis legitur: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quia ex ipſo vita procedit. De malis dicitur: Ex corde exeunt cogitationes malæ, furta, adulteria, homicidia, falſa teſtimonia, periuria, & ſimilia, quæ coinquinant hominem. Petit ergo rectum in ſe ſpiritum innouari, ſcilicet ſpiritum ſanctum ſibi denuo reſtitui, qui ſpiritus rectus dicitur, quia facit rectos. Qui vtique, quantum ad ſuam naturam, eſt penitus immutabilis. Vnde quantum ad effectum, cum in ſe poſtulat innouari, ne ad iniquitatem vltra declinet, ſicut ipſe Dauid, qui fecerat iniquum homicidium perpetrari.

Iacob 1. *1 Cor 5.* *Pſal 101.* *Prouer. 4.* *Matth. 15.*

Vtrumque tamen dici poteſt congruè de vtroque, vt cor creetur, & innouetur mundum & rectum, & ſpiritus innouetur & creetur rectus & mundus. Sed propter florem ſermonis verba ſolummodo variantur, vel potius quia Dauid per adulterij fœditatem à munditia cordis exciderat, ſed propter homicidij prauitatem à rectitudine ſpiritus declinauerat, eò quòd non omnino perdiderat iudicium rationis, ſed virtutem caſtitatis prorſus amiſerat, diſcretè ac rectè petit ſibi dari gratiam, vt in eo munditia cordis creetur, & reformari naturā, vt rectitudo ſpiritus innouetur. Et idcirco diſtinguit: Cor mundum crea, & ſpiritum rectum innoua. Cor quidem mundū petit creari, propter mundos ad diligendum affectus: & rectū petit creari, propter mundos ad diligendum affectus: & rectum petit ſpiritum innouari, propter rectos intellectus, ad diſcernendum, vt habeat zelum ſecundum ſcientiam, ad diligendum ſyncerum, & diſcernendū diſcretum. Quod autem addit in viſceribus meis, ad vtrumque reſpicit præmiſſorum, vt & cor mundum creetur, & rectus ſpiritus innouetur in viſceribus ſuis, quatenus viſcera eius cum corde ſimul & ſpiritu recreentur & renouentur in ipſo. Nam tanta eſt familiaritas inter carnem & animam in homine counita, vt vtrunque ab altera, nunc ad hoc, nūc ad illud proprijs illecebris inſtigetur. Quoniam etſi ſcriptum ſit, quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, quod vtique verum eſt quantum ad ſenſualitatem & rationem, ſcriptum eſt tamen, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Et: Spiritus triſtis exiccat oſſa. Nam mors ingreditur per feneſtras, oculus animā deprædatur. vnde: Ab ea quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui. Ait ergo Dauid: Spiritū rectū innoua in viſceribus meis, ex quibus exit adulteriū, quoniā in renibus ſedes eſt voluptatis. Vnde de diabolo legitur, qui eſt voluptatis inctor, quod virt⁹ in lūbis eius, & fortitudo eius in vmbilico vētris ei⁹. Sequitur.

Gal. 5.

Ne proijcias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me.

Q. d. A peccatis meis auerte faciem, ſed ne proijcias me à facie tua, ne abijcias me à conſpectu tuo, ne elonges me à gratia tua, ne alienes me à miſericordia tua, ne excludas me à cognitione tua, ne repellas me à cōtemplatione tua. Nam auertente te faciem tuam omnia turbabūtur. Et: Quò ibo à ſpiritu tuo, vel à facie tua quò fugiam? Cur ergo faciem tuam abſcondis? Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Illumina vultum tuum ſuper nos, & miſerere noſtri. O quàm periculoſum eſt à facie Dei proijci. Certè, ipſe eſt lux, ipſe ſalus, & qui à facie eius proijcitur, ipſe vtique tanquam reprobus proijcietur in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium, vbi eſt vermis qui non moritur, & ignis qui non extinguitur. Tolle, inquit, impium, ne videat gloriam Dei. Sic proiectus Lucifer, draco magnus, ſerpens antiquus. Sic proijcientur & illi, quibus in fine

Matt. 25.

ſine dicetur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Ergo ne auertas faciem tuam à me, quoniam ſi auerteris, ero ſimilis deſcendentibus in lacum. Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me, ſine quo nihil boni facere poſſem: nam ipſe eſt dator omnium gratiarum. Iam pœnitens iſte ſpiritum ſanctum habebat, ſine cuius dono ſic humiliari non poſſet. Vel certè Dauid ſpiritum prophetiæ ſibi poſtulabat non auferri, quem precioſiorem rebus cæteris reputabat. Sed caue magis, ne tu te ſpiritui ſancto auferas, quàm ſe ſpiritus ſanctus tibi. Nónne naturaliter eſt prius committere culpam, quàm amittere gratiam, cum per meritum culpæ donum gratiæ amittatur? Denique ſplendor ſolis homini ſe non ſubtrahit, nec eſt in ſole, qui ſemper lucet, vt non videatur ab homine, ſed eſt in homine, qui aliquando claudit oculos, vt tunc non videat ipſe ſolem. Sed dices? Quomodo poſſem ſpiritum ſanctum amittere, niſi prius eſſem ab ipſo dimiſſus? Nemo enim quod non habet, amittit: ſed ſpiritus ſanctus amittitur vel aufertur, non tàm quando haberi deſinit, quàm quando incipit non haberi. Et ſic amittitur, cum iam non habetur ab homine, ſed mox ante ab homine habebatur, quia non eſt conuentio lucis ad tenebras, quæ illis aduenientibus effugatur. Si ergo ſpiritum ſanctum tibi deſideras non auferri, caue non ſolum ab immundis operibus, verumetiam à cogitationibus impudicis, quia ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu. Sequitur.

Prius eſt committere culpam quàm amittere gratiam.

Sap. 1.

Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.

O quantum pia mens iocundatur, quantum fidelis anima hilareſcit, cum recolit & conſiderat beneficia redemptoris, qui venit quærere & ſaluare quod perierat: qui venit, non vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum: qui venit, vt omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam: qui lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo: quia mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Huius lætitiam ſalutaris ille ſenſerat, qui dicebat: Ego in domino gloriabor, & gaudebo in Deo Ieſu meo. Cum homo autem grauiter offendendo, tantæ gratiæ reddit ſe ingratum, tantoque bono ſe reddit indignum, amittit vtique hanc lætitiam ſalutaris. Sed cum conuerſus fuerit & ingemuerit, poſtulat eã dimiſſo peccato ſibi reſtitui. Propter quod ait: Pater piiſſime, pater mitiſſime, pater dulciſſime, redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſaluatoris mei, qui totus eſt ſalutaris, quoniam à te traditus: & meus ſaluator, quoniam pro me redditus. vnde: Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, &c. Dauid autem lætitiam ſalutaris huius amiſerat, cum adulterium & homicidium perpetrando promiſſionem ſibi de Chriſto factam ſe demeruiſſe timebat. Vnde dicebat: Cum tu Deus mihi peccatum dimiſeris, ergo redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & ne illud vltra admittam, confirma me in beneplacito tuo; vt nõ reuertar ad vomitũ, vt non reſpiciã retro, nec vnquã in ſtatuam infatuati ſalis cõuertar. Et ne huiuſmodi confirmatio valeat infirmari, confirma me ſpiritu principali, quaſi authoritate præcipua, cui nemo valet contraire. Qui etiam dicitur ſpiritus principalis, quia tecum & cum ſalutari tuo eſt vnum vniuerſale principium, vnus vniuerſorum creator. Per hoc ſanè quod ter dicit ſpiritum, notant quidam hic trinitatem in Deo, qui ſpiritus eſt, non corpus. Rectum quippe ſpiritum dicunt filium, & ſuo nomine ſpiritum ſanctum intelligunt, patrẽ autem accipiũt ſpiritum principalem: quoniam ipſum patrem principiũ ſine principio fides catholica confitetur. Poteſt tamen & aliter prudens lector indiuiduam in his verbis intelligere trinitatem. Cum enim audis: Cor mundum crea in me Deus, Deum patrem creatorem intellige. Cum verò audis: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, Deum filium accipe ſaluatorem. Cumq; audis: Spiritum ſanctum

Luc. 19
Ioan. 3.
Apoc. 1.
Rom. 4.
Eſa. 53.
Rom. 8.

Homo quãdo amittat lætitiam ſalutaris.

Trinitatẽ per ter iteratum ſpiritum quidam intelligunt.

ctum tuum ne auferas à me, Deum ſanctificatorem agnoſce: quamuis vniuer-
1.Ioan.5. ſis & ſingulis create, ſaluare ac ſanctificare conueniat, cum ſint vnum. Quia tres
ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, pater, verbum, & ſpiritus ſanctus, & hi tres
vnum ſunt. Vnus tamen ex tribus hic propriè dicitur ſpiritus rectus, ſanctus, &
principalis: quoniam ipſe appropriato vocabulo facit rectos, efficit ſanctos, &
Eſai.11. conſtituit principales: quemadmodum dicitur ſpiritus ſapientiæ, ſpiritus intel-
lectus, & ſpiritus fortitudinis, alijsque nominibus appellatur, ſecundum dif-
ferentias gratiarum.

Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.

Humilis pœnitentia & oratio deuota. Quarta pars, in qua patenter oſtenditur, quantum iſte profecerit per humi-
lem pœnitentiam, & orationem deuotam: quia de præuaricatore factus eſt præ-
dicator, ſicut Paulus de perſecutore Apoſtolus, & Matthæus de publicano euan-
geliſta. Vnde Pſalmi Dauid, & Epiſtolæ Pauli, & Euangelium Matthæi, præ-
Matt 9. cæteris ſcripturis in eccleſia frequentatur, vt diſcant peccatores eorum exem-
Acto.19. plo, non deſperare de culpa, ſed ſperare de gratia, cum intelligunt illos à Deo
non ſolum tantorum criminũ indulgentiam, verumetiam chariſmatum gra-
tiam accepiſſe. Duo quippe principaliter poſtulauerat, remiſſionem criminũ, &
infuſionem chariſmatum: & quaſi Deus ab eo quæreret, cur poſtulet liberari à
tot & tantis peccatis, & donari tot & tantis muneribus, quis ergo fructus inde
prouenie? Reſpõdet: Profectò magnus, quia cedet hoc aliorum vtilitati. vnde:
Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te cõuertentur. Cedet ſaluti meæ: quia ex-
ultabit lingua mea iuſtitiam tuam. Cedet in laudem tuam: quia os meum an-
nunciabit laudem tuam. Et vt dignè valeam adimplere, prius libera me de ſan-
Cato. guinibus, & poſteà labia mea aperies: quia, Turpe eſt doctori, cùm culpa redar-
guit ipſum. Oſtẽdit ergo quos doceat: quia docebo, inquit, iniquos. Quid doceat:
quia docebo vias tuas. Et quo fine doceat, quia impij ad te conuertentur. Qua-
lis etiam debeat eſſe, qui doceat, cum orat: Libera me de ſanguinibus Deus. Et
qualiter debeat docere, cum ait: Exultabit lingua mea iuſtitiam tuam. Mea ergo
doctrina nõ eſt otioſa, quia docebo iniquos vias tuas. Nec infructuoſa, quia im-
pij ad te conuertentur: nec mœſtuoſa, quoniam exultabit lingua mea iuſtitiam
tuam. Sic ſanè docere licet, & decet, & expedit. Licet, quia docebo vias tuas. De-
cet, quia exultabit lingua mea iuſtitiam tuam. Expedit, quia impij ad te conuer-
tentur. Deſidero ergo docere alios. vnde: Docebo iniquos vias tuas. Deſidero à
meis liberari peccatis. vnde: Libera me de ſanguinibus Deus. Deſidero te lauda-
re, quia exultabit lingua mea iuſtitiam tuam. Deſidero tibi ſacrificium acceptũ
offerre, quia ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humilia-
tum Deus non deſpicies. Deſidero muros tuæ ciuitatis conſtruere, quare beni-
gnè fac domine in bona voluntate tua Sion, vt ędificentur muri Hieruſalem. Et
ſic meum in bonis adimplebitur deſiderium. Quia tunc acceptabis ſacrifici-
um iuſtitiæ, oblationes & holocauſta, tunc imponent ſuper altare tuum vitu-
los. Ergo docebo, non ſolum verbo, ſed exemplo: quia dum mihi parcitur, alijs
ſpes donatur, ne iniqui de ſua iniquitate deſperent. Et ideo docebo iniquos vi-
as tuas, videlicet miſericordiam & veritatem: quia omnes viæ tuæ miſericordia
& veritas. Miſericordiam namque docebo, quia indulſiſti peccatori: & veritatẽ
docebo, quia non reuocaſti promiſſa, & ſic impij, qui prædicuntur iniqui, prouo
cati à me verbo pariter & exemplo, conuertentur ad te, vt & ipſis remittas pecca
ta, & concedas promiſſa. Ergo docebo iniquos vias tuas, & non erit mea infru-
ctuoſa doctrina: quoniam impij ad te conuertentur, & ſic etiam reuertentur ad
Peccatores cum elongantur à deo, etiam diſtrahuntur à ſe. ſe. Nam quando peccator alienatur à Deo, elongatur etiam à ſeipſo: quemadmo
dum de filio prodigo legitur, qui poſtquam abijt in regionem longinquam, &
diſſipauit omnia bona ſua, in ſeipſum reuerſus dixit: Quanti mercenarij in do-
mo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo? Sed certe peccator
conuerti non poteſt ad Deum, niſi Deus conuertatur ad eum. Vnde cum adhuc
Luc.15. longè eſſet, vidit eum pater eius, & miſericordia motus eſt, & accurrens cecidit
ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum. Non ergo peccatores de ſua confeſſione
dif-

diffidant quantumlibet ſint longinqui, de illius promiſſione ſecuri, quia ait:
Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Quaſi diceret: Conuertimini ad *Ezech. 18.*
me pœnitendo, & ego conuertar ad vos indulgendo: quoniam etſi peccator ad
Deum peruenire non poſſit, niſi Deus præueniat peccatorem, ſecundum illud:
Miſericordia tua ſubſequetur me: quia timor introducit amorem, timor à Deo,
ſed non timor cum Deo. Amor ex Deo pariter & cum Deo: quoniam ſcriptum *Pſal. 28.*
eſt, Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorẽ. Porro qui *1. Ioan. 4.*
manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vt autẽ valeam dignè dicere,

Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ, & exultabit lingua mea iuſtitiam tuam.

Oſtendit apertè, quod indignus eſt doctor, qui habet in ſe quod in alio repre-
hendit, & dicitur ei: Medice cura teipſum. Hypocrita, eijce primo trabẽ de ocu- *Matt. 6.*
lo tuo, & tunc eijcies feſtucam de oculo fratris tui. Qui prædicas non mœchan-
dum, mœcharis? & qui prædicas non furandum, furaris? Nam peccatori dixit *Pſal. 49.*
Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tu-
um? Ergo libera me in præſenti de ſanguinibus, id eſt, de peccatis mortalibus,
de quibus legitur: Sanguis ſanguinem tetigit, vt in futuro liberes me de ſan- *Sanguis*
guinibus, id eſt, de ſupplicijs infernalibus, de quibus dicitur: Inebriabo ſagittas *quid my-*
meas ſanguine. Negligentia quippe doctoris, ſolet in ſcripturis nomine *ſtice.*
ſanguinis deſignari. Iuxta quod ait dominus per Prophetam: Si non annun- *Oſee. 4.*
ciaueris impio iniquitatem ſuam, ſanguinem eius de manu tua requiram. Et *Deut 32.*
Apoſtolus dicebat Epheſijs: Manus meæ mundæ ſunt à ſanguine omnium ve- *Ezech. 3.*
ſtrûm. Non enim ſubterfugi, quo minus annunciarem omne conſilium Dei *Acto. 20.*
vobis. Docturus itaq; iſte pœnitẽs vias domini, rectè petit ab his ſanguinib⁹ libe-
rari. Vnde ad literam orat Dauid de ſanguinib⁹, id eſt, de peccatis ſanguinũ libe-
rari, quibus pro iniqua interfectione, non ſolum Vriæ, verum & aliorũ erat in-
fectus, de qualibus ſanguinibus dicitur: Viri ſanguinum & doloſi non dimidia- *Pſal. 54.*
bunt dies ſuos. Ergo libera me de ſanguinibus Deus author vel dator ſalutis
meæ, in præſenti per ſpem, & in futuro per rem: quia tu ſolus potes præſtare ſa-
lutem. Qui de teipſo alibi dicis: Salus populi ego ſum. Nam domini eſt ſalus, *Pſal. 3.*
qui ſaluat ſperantes in ſe. Et ſic exultabit, id eſt, exultanter annunciabit lingua
mea iuſtitiam tuam. Doctor enim non debet eſſe deſes, ſed alacer in docendo,
vt proponat hilariter verbum Dei, ſicut alibi legitur: Exultaui ſub lingua mea. *Pſal. 65.*
Et talis alacritas, quam non ſolum habere debet in corde, verumetiam oſten-
dere debet in corpore, vt & motu oris, & geſtu corporis attrahat auditores,
quò illis magis eſt vtilis, eò ſibi amplius fructuoſa. Exultabit ergo, id eſt, cum
exultatione cordis annunciabit lingua mea iuſtitiam tuam, id eſt, mandata tua
quæ iuſta ſunt. Vnde in tuis iuſtificationibus meditabor, non obliuiſcar ſer-
mones tuos.

Ad exprimendum autem intentionis ardorem, & mentis affectum, cum alacritate cordis & corporis, quæ in proponendo verbum Dei debet doctor habere, omnia in hoc loco loquendi commemorat inſtrumenta, videlicet os, linguam, & labia, vt nihil in eo vacuum ab inſtructione proximi, & laudis Dei valeat inueniri. Os nanque pronunciat, lingua format, & labia verba concinnant. Exultabit igitur lingua mea iuſtitiam tuam, non tamen ex ſua virtute, ſed tua. Quia tu

Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.

Non enim vos eſtis qui loquimini, ait dominus, ſed ſpiritus patris veſtri, qui *Matt. 10.*
loquitur in vobis. An experimentum, inquit Apoſtolus, quæritis eius, qui in me *2. Cor. 13.*
loquitur Chriſtus? Et alius: Audiã quid loquatur in me dominus Deus. Nam cu- *Pſal. 84.*
ius labia non aperit dominus, ſed loquitur ex ſeipſo, ſibi, non Deo ſapiẽtiam &
eloquentiam aſcribendo (ſicut hi qui dicebant: Labia noſtra à nobis ſunt, quis
noſter dominus eſt?) illius vtique os non annunciat humiliter laudem Dei, ſed

ſuam laudem iactanter extollit. Et talis aut vix aut nũquam ædificat auditores: quia non illorum ſalutem, ſed ſuam laudem exquirit. Prædicator itaq;, ſecundũ
1. Cor. 2. doctrinam Apoſtoli, non inſiſtat perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed eius ſit ſermo in oſtẽſione ſpiritus & virtutis, vt per virtutẽ ſermonis oſtendat
Iacob 1. illũ, qui in ſe loquitur ſpiritus. Quod vtique rectè faciet, ſi à Deo poſtulet ſapientiam, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & ſic loquatur quaſi ſermones Dei. Qui quum in cordibus auditorum vim ſuæ virtutis fuerint operati, illum profectò ſpiritum oſtendẽt, qui per os prædicatoris inuiſibiliter loquebatur. Hic eſt qui dicit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Tu aperi, tanquã miniſter obediens, & ego adimplebo, tãquam magiſter erudiens. Tu ergo domine labia mea aperies, quæ prius erãt clauſa propter peccata, & ſic os corporis pro-
al. opera creatoris & creationis ferret mẽtis arcanum, quoniam annũciabit laudem tuam, videlicet opera creationis & recreationis, quæ te ſuper omnia laudabilem proteſtantur. Et nota quod tria debemus ex charitate diligere, Deum, noſipſos, & proximum. Dili-
Tria diligere tenemur ges, inquit dominus, Deum tuum, ex toto corde tuo. ecce primum. Et ſicut teipſum. ecce ſecundum. Diliges proximum. ecce tertium. Ad dilectionem verò
Matt. 12. proximi pertinet illud quod ait: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te cõuertentur. Ad dilectionem ſui pertinet illud quod addit: Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ. Ad dilectionem Dei pertinet illud quod ſubdit: Os me-
Pſal. 49. um annunciabit laudem tuam. Hoc eſt ſacrificium laudis, de quo dixiſti: Sacrificium laudis honorificabit me. Et illic iter eſt, quo oſtendam illi ſalutare Dei. Ergo immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua.

Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis.

Orauerat ſupra Dauid prophetiæ ſibi ſpiritum nõ auferri, & ecce nunc oſtenditur exauditus, quia de legalium ſacrificiorum abolitione prophetat. Quoniã ſi voluiſſes, inquit, ſacrificium, dediſſem vtiq;. Pœnitens autẽ promiſerat quod pro expiatione peccati ſacrificium laudis offerret dicendo: Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Et quaſi quæreretur ab ipſo, Cur ſacrificiũ legis non offers? Reſpondet, quia iam legalia ſacrificia, & carnalia ho-
Differunt holocauſta & ſacrificia. locauſta non ſunt Deo placita vel accepta. Quoniam ſi tu Deus voluiſſes ſacrificium legale à me accipere, dediſſem vtique, tuæ obediens voluntati: ſed holocauſtis carnalibus non delectaberis, maximè poſtquam vnicum & verum ſacrificium fuerit inſtitutum. Inter holocauſta verò & ſacrificia hęc erat in lege veteri differentia, quòd hocauſta tota ſimul incendebantur, ſic dicta ab holõ, quod
Inter vetera & nouũ ſacrificiũ differentia quæ. eſt totum, & cauma, quod eſt incenſum. Sacrificia verò cremabantur non tota, ſed ex ipſis ſacerdotibus offerẽtibus partes debitæ ſeruabantur. Porro, inter illa vetera ſacrificia & hoc nouum, talis differentia eſt, quod illa ſignificabant tantum & non iuſtificabant, hoc autem & ſignificat & iuſtificat. Nam illa fiebãt de irrationalibus animalibus, videlicet volucribus & pecoribus. Impoſſibile eſt enim, vt inquit Apoſtolus, ſanguine taurorũ aut hircorũ auferri peccata. Hoc ſo-
Heb. 9. lum nõ rationabile, ſed etiam rationale, videlicet verus homo, idẽ ipſe ſacerdos & ſacrificium, medicus & medicina, de quo idem dicit Apoſtolus: Paſcha no-
1 Cor. 5. ſtrum immolatus eſt Chriſtus: & ipſemet ait: Qui manducat me, viuet vita pro-
Ioan. 6. pter me. Hoc vtique ſacrificium præfert ſignificationem in ſpe, quæ ſignificat. Iuſtificationem autem exhibet in re, quæ iuſtificat. Nam idem ipſum eſt & ſacramentũ & res, ſed res vnius & ſacramentum alterius. Illa quidem fuerunt figura, & iſtud veritas. Illa fuerunt vmbra, & iſtud lumen: quia quum veritas venit, figura ceſſauit; & euanuit vmbra, quum lumẽ effulſit, quemadmodũ ipſa Veritas per hunc eundem Pſalmiſtam prædixerat: Sacrificium & oblationem noluiſti,
Vtrum ſacrificia opera fuerint meritoria. corpus autem perfeciſti mihi. Holocauſta etiam pro delicto non poſtulaſti, tunc dixi: Ecce venio. Vtrum autem ſacrificia opera fuerint meritoria, nõ immeritò dubitatur, quum de his dicat dominus per prophetam: Dedi eis præcepta non
Ezech. 20. bona & iuſtificationes in quibus non viuãt. Propter quod etiam Apoſtolus ait,
Heb. 7. quia lex illa neminem ad perfectum adduxerit. Vnde per ipſum Pſalmiſtam dominus

minus ait:Non ſuper ſacrificia tua arguam te.Holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.Non accipiam de domo tua vitulos,neq; de gregibus tuis hircos.Nunquid manducabo carnes taurorum ,aut ſanguinem hircorum potabo?Et per Eſaiam prophetam dominus dicit : Qui immolat bouem,quaſi qui interficit virum,& qui mactat pecus,quaſi qui excerebret canem. Qui offert oblationem,quaſi qui ſanguinem ſuillum offerat.Qui recordatur thuris,quaſi qui benedicat idolo.Idem etiam per eundem:Quo mihi multitudinem victimarum veſtrarũ,dicit dominus?Plenus ſum,holocuſta arietum & adipem pinguium,& ſanguinem vitulorum,agnorum & hircorum nolui.Cum veneritis ante conſpectum meum,quis quæſiuit hæc de manibus veſtris? &c. Sic ergo huiuſmodi ſacrificia,Deo non erant placita vel accepta,quum inſtituta fuerint, non ad præmium æternum merendum,ſed ad rebellem & ceruicoſum populũ edomandum,& coërcendum,vt his intenti ſacrificijs,ad Idololatriam non defluerẽt,ipſa transgreſſi grauiter punirentur.Propter quod Petrus Apoſtolus ait: Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorũ,quod neq; patres noſtri,nec nos portare potuimus?Quare illorum exequutio videtur æternæ gloriæ meritoria non fuiſſe.Porro,quum præter prædictas cauſas ad ſignificandum etiam fuerint inſtituta,& ab ipſo Deo eſſent quæcunque de quacunque cauſa præcepta:quicunque illa ex radice charitatis & virtute obedientiæ peragebant, videbantur proculdubio promereri:quoniam ſic trãſgreſſio pœnam,obſeruatio præmiũ merebatur.Dicatur ergo,ſi placet,quod illa mandata in ſe vtique bona erãt,ſed illis erãt non bona,qui ea indigne gerebãt.Quibus improbat dominus per Prophetam:Quum extenderitis manus veſtras,auertã oculos meos à vobis. Et:Quum multiplicaueritis orationem,non exaudiam.Manus enim veſtrę ſanguine plenæ ſunt.Sicut de nouo & vero ſacrificio dicit Apoſtolus,quod qui mãducat indigne,iudicium ſibi manducat,non dijudicãs corpus domini. Ad hũc itaque ſenſum ſunt omnia prædicta teſtimonia referenda. Vel ad tempus gratiæ referuntur,quo poſt verum ſacrificinm inſtitutum illa non erant ex debito ſacrificia exercenda:ſicut etiam Apoſtolus ait ſuperius,dicens: Hoſtias & oblationes & holocauſtomata pro peccato noluiſti,nec placita ſunt tibi,quæ ſecundum legem offeruntur,tunc dixi,ego venio,vt faciam Deus voluntatem tuam. Aufert primum,vt ſequens ſtatuat,in qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti.Sicubi ergo legatur,illa ſacrificiorum opera meritoria non fuiſſe,intelligenda eſt generalitas cum exceptione paucorum: quoniam penè omnes non amore,ſed timore opera illa exercebant,non vt liberi, ſed vt ſerui,pœnam timentes,ſed iuſtitiam non amantes.Pauci verò,qui venerantes in eorum ſignificatione myſterium,ea ex charitate propter obedientiam adimplebant,non ſolum temporalem pœnam vitabãt,verum & vitam merebãtur æternam.Quod autem ſacrificium Deo ſemper placuerit,& poſt legem, & ante legem,& etiam inter legem,oſtendit,cum ſubdit:

Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus,cor contritum & humiliatum Deus non ⋆ ſpernit.

*al. deſpecies.

Poſſunt hic ſex ſacrificiorum & ſex ſacrificantium ſpecies denotari. Sacrificium laudis & legis.Sacrificium pœnitentiæ & iuſtitiæ.Sacrificium perfectionis & prædicationis.De primo dicitur: Os meum annunciabit laudem tuam. De ſecundo : Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium,dediſſem vtique,holocauſtis non delectaberis. De tertio: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus,cor cõtritum & humiliatum Deus non deſpicies.De quarto dicitur:Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.De quinto dicitur:Acceptabis oblationes & holocauſta. De ſexto dicitur:Tunc imponent ſuper altare tuum vitulos. Primum eſt ſacrificium confitentium,& ſecundum Hebræorum,tertium eſt ſacrificium pœnitentinm,& quartum iuſtorum,quintum ſacrificium contemplantium,& ſextum doctorum,ſicut in expoſitionis ſerie plenius oſtendetur. Poſſunt & hic illa tria conuenienter intelligi,quæ ſunt in vera pœnitẽtia neceſſaria,videlicet,cordis compunctio,oris confeſſio,& operis ſatisfactio,vt contribulatio referatur

Sacrificiorum & ſacrificantiũ ſpecies ſex.

ad ſatisfactionem, contritio ad compunctionem, & humiliatio ad confeſſionē. Contribulatur enim ſpiritus, id eſt, cum corpore tribulatur, quando ſuſtinet compunctionis dolorem, humiliatur autem, quum ſuſtinet confeſſionis pudorem. Contribulatur itaque ſpiritus ad puniendam operationem laſciuam. Conteritur cor ad puniendum cogitationem iniquam. Et humiliatur os ad puniendum locutionem ſuperbam. Tale vtique ſacrificium contribulati ſpiritus, contriti & humiliati cordis Deus non deſpicit, ſed acceptat. Et ideo ſacrificium Deo beneplacitum eſt, non hircus aut taurus, ſed ſpiritus contribulatus. Vnde tu Deus cor contritum & humiliatum non deſpicies, quin potius acceptabis.

Benignè fac domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hieruſalem.

Quinta pars, vbi reprobata prius cum ſuis carnalibus ſacrificijs ſynagoga, orat Dauid pro Eccleſia conſtruenda, in qua ſpiritualia ſacrificia Deo placita offerentur. Ipſam autem Eccleſiam tribus deſignat vocabulis, appellans illam Si-
Tres ordines in eccleſia. on, Hieruſalem & altare, propter tres ordines, qui ſunt in Eccleſia, regularem, laicalem, & clericalem, qui alibi deſignantur per Noe, Danielem, & Iob,
Matth. 24. quos vidit propheta ſaluandos. Et in Euangelio, duo in agro, duo in mola, & duo in lecto, exiſtere perhibentur. Vita regularis eſt contemplatiua, & ſpiritalis. Et talem vitam gerentes habitant inferius in ciuitate Hieruſalem. Vita clericalis quaſi mixta eſt & communis. Et talem vitam gerentes miniſtrant in medio ad altare: quia hæc partim eſt ſecularis, inquantum mundana poſſidet, & partim eſt ſimiliter ſpiritalis, inquantum diuina miniſtrat. Vnde ipſum templum vbi erat altare, in medio conſiſtebat inter mōtem Sion, qui præminebat ſuperius, & ciuitatem Hieruſalem, quæ inferius ſubſiſtebat. Ergo benignè fac domine Sion, id eſt, Eccleſiæ, quæ nunc ſpeculatur per fidem, & tandem per ſpeciem contemplabitur: quia videmus nūc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem videbimus facie ad faciem.

Sion quid. Sion quippe ſpecula vel ſpeculatio interpretatur. Benignè fac inquam in bona voluntate tua, hoc eſt, iuxta tuæ beneplacitū voluntatis, vel in ſpiritu ſancto tuo, qui eſt bona tua voluntas. Nam in ſancta indiuidua Trinitate, patri appro-
Spiritus ſanctus bona Dei voluntas. priatur mens, filio ratio, & ſpiritui ſancto voluntas. Vt ædificentur muri Hieruſalem, ſancti videlicet, qui muniunt Hieruſalem, id eſt, Eccleſiam, de quibus legitur: Lapides precioſi omnes muri tui. Et alibi: Super muros tuos Hieruſalē
Muri Hieruſalē quid. conſtitui cuſtodes. Sed & Chriſtus eſt murus murorū, de quo legitur: Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, ſaluator ponetur in ea murus. Iſtorum ſanè murorum
Eſai. 26. primum & præcipuum fundamentum, quaſi fundamentum fundamentorū,
Eſa. 62. eſt Chriſtus, de quo dicit Apoſtolus: Fundamētum poſitum eſt, præter quod ali-
Chriſtus murus murorum. ud poni nō poteſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Secūda verò & ſecundaria fundamenta ſunt apoſtoli, de quibus idem Apoſtolus ait: Superædificati eſtis ſupra fundamentum apoſtolorum & prophetarum. Et alibi: Fundamenta eius in montibus
1 Cor. 3. Epheſ. 2. ſanctis. Lapides verò ſunt, vniuerſi fideles, de quibus legitur: Sternam per orbē lapides precioſos. Hi ſunt lapides, quos ferrum non tetigit, de quibus dominus ædificari ſibi præcepit altare. Sed & Chriſtus eſt lapis lapidum, qui ſecundū pro-
Pſal. 117. phetam, de monte ſine manibus eſt exciſus. De quo dicit ipſe Pſalmiſta: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Cęmentum
Cæmētum quid myſtice. verò, quo ſpirituales lapides connectuntur, eſt glutinum charitatis, quod deſignatū eſt per illud bitumen, quo diuerſæ tabulæ fuerunt coniunctæ in arca Noe, quo & ipſa arca linita fuit intus & extra, de quo dicit Apoſtolus: Charitas Dei
Rom. 5. diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Sed &
1. Ioan. 4. Chriſtus eſt charitas, quaſi glutinum glutinorum, de quo Ioannes apoſtolus ait: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ergo benignè fac Sion, id eſt, ordini prælatorum, qui poſiti ſunt in ſpecula, ſicut dicitur ad prophetam: Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael, vt per eos ædificentur muri Hieruſalem, id eſt, vniuerſitas fidelium in Eccleſia diſponatur.

tur. Hieruſalem quippe viſio pacis interpretatur. Hæc eſt Eccleſia, quæ licet nunc pacem exteriorem non videat, videt tamen interiorem, de qua dominus *Ioan. 14.* ait: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Et tandem videbit ſuperiorem, de qua dicit dominus per Pſalmiſtam: In pace in idipſum, dormiam & requieſcam.

Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes & holocauſta, tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

Iſtud tunc poteſt reſpicere vel ad ſtatum Hieruſalem terreſtris, id eſt, Eccleſiæ militantis, cui dicitur: Surge illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum, *Eſai. 60.* & gloria domini ſuper te orta eſt. vel ad ſtatum Hieruſalem cœleſtis, id eſt, Eccleſiæ *Galat. 4.* triumphantis, de qua dicitur: Illa quæ ſurſum eſt Hieruſalē mater noſtra. Tūc ergo, videlicet, quum ædificati fuerint muri Hieruſalem, id eſt, quum Eccleſia gentium collecta fuerit & diſpoſita, tu Deus acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, id *Sacrificiū* eſt, ſpirituale ſacrificium, quod in ea offerent tibi iuſti. Nam etſi quælibet virtus *iuſtitiæ.* ſuū offerat ſacrificium, quia ſuum exhibet ſacrum factum: in communi tamen cuiuſlibet opus virtutis, ſacrificium iuſtitiæ appellatur, quia iuſtitia communis eſt virtus. Vnde omnes virtuoſi dicuntur iuſti. Porro, ſunt carnalia Iudæorum holocauſta, in quibus dominus non delectatur, ſicut prædictum eſt: Holocauſtis nō delectaberis. Et ſunt holocauſta Chriſtianorum ſpiritualia, quæ Deus acceptat, de quibus hic dicitur: Acceptabis oblationes & holocauſta, id eſt, eos qui ſe offerunt tibi in holocauſtum, videlicet viros perfectos, qui ſe igne charitatis in amorem tuum totos incendunt, pro te omnia dimittentes, & inhærentes penitus tibi ſoli, tuæ tantum contemplationi vacando. Poteſt autem inter oblationes & holocauſta diſtingui, vt per oblationes perfecti, & per holocauſta perfectiſſimi deſignentur. Tunc etiam hi, ad quos Eccleſiæ diſpoſitio pertinet, id eſt, maiores prælati, imponent vitulos, non quales vaccæ fœtæ, domi concluſos dimiſerant, pergentes vno itinere Bethſamet, & quales pro peccato ſacerdotis & multitudinis Deus offerri præcepit. Imponent inquam vitulos, id eſt, prædicatores moribus innocentes & mugitibus perſonantes, de qualibus dicitur: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Super altare, id eſt, ſuper Eccleſiam conſtituendo illos rectores & doctores Eccleſiæ, iuxta quod legitur: Super montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion. Similes illi vitulo, qui vnum eſt de quatuor animalibus, quæ ſecundum viſionem Ezechielis principales prædicatores, id eſt, quatuor Euangeliſtas deſignant. De qualibus legitur iam adultis: Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos. De quibus dicitur per prophetam: Salietis ſicut vituli de armento: *Iob. 1.* De hoc altari dominus præcepit: Si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Nam qui multitudinem fidelium Deo congre- *Mal. 4.* gat, debet cauere prudenter, ne congreget illam de perſonis per hæreſim aut ſchiſma diuiſis, ſed per fidem & charitatem vnitis. Vel per vitulos poſſunt in- *Vituli martyres.* telligi martyres, & per altare, fides, de qua dominus iubet: Altare de terra facietis mihi. Hæc eſt fides incarnationis & mortis Chriſti, quam ſecundum ter- *Altare de* renam ſubſtantiam ipſe ſuſcepit. Ergo imponent vitulos, id eſt, martyres, *terra quid* qui mactabātur propter fidem incarnationis & mortis Chriſti, ſuper ipſum al- *myſticè.* tare fidei: quia fundamentum martyrij fides eſt, de qua dicit Apoſtolus: Fides *Altare fides.* eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium. Tales vtiq; *Heb. 11.* imitātur illum vitulum ſaginatum, qui pro reuerſione filij prodigi eſt occiſus. *Matth. 22* De qualibus Veritas ait: Tauri mei & altilia mea occiſa ſunt. De quibus etiam *Pſal. 28.* dicit ipſe Pſalmiſta: Confringet dominus cedros, & comminuet eos tanquam vitulum Libani. Quid eſt autem quod in Apocalypſi Ioannes apoſtolus dicit: Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant? Sed aliud eſt iſtud, & aliud illud altare. Super illud in via paſſi ſunt martyres, & ſub iſto in patria requieſcunt. Si verò accipiatur hoc non de ſtatu qui eſt in via, ſed de ſtatu qui eſt in patria, ſic ſanè poteſt intelligi: Tunc, id eſt, in futuro ſeculo, acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, id eſt, iuſtiſſi-

mæ laudis: quia tunc ſancti te iuſtiſſime laudabunt liberati per te ob omni cor-
ruptione animarum & corporum, duplicibus ſtolis induti, videlicet ſtola glo-
rificationis in corpore, ac ſtola glorificationis in mente. Tunc etiam accepta-
bis oblationes & holocauſta, id eſt, maiores & minores electos, quia ſtella dif-
fert à ſtella in claritate, totos in te igne charitatis incenſos: quia tunc electi te di-
ligent ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, id eſt, intellectu, ſine errore,
memoria, ſine obliuione, ac voluntate, ſine contrarietate: quoniam nihil o-
mnino volent, niſi quod te velle cognoſcent. Et tunc angeli meſſores imponēt
Matt. 13. vitulos, id eſt, ſanctos abſque vllo iugo peccati, ſuper altare tuum, id eſt, ſuper
Altare eccleſia triū-phans. Eccleſiam triumphantem, quæ eſt ſupremum altare poſt indiuiduam Trinita-
tem, de qua legitur: Non aſcendes ad altare meum per gradus: quia in ipſa indi-
Exod. 29. uidua Trinitate gradus conſtituere non debemus, vt dicamus patrem maiorem,
filium minorem, & minimū ſpiritū ſanctum, ſicut impius aſſerit Arrianus. Ad
altare verò eccleſiæ triumphātis per gradus aſcēditur, id eſt, per differentias me-
Altare cordis. ritorum. De quibus legitur: Deus in gradibus eius cognoſcetur, dum ſuſcipiet
eam. Iſti ſuper altare cordis, de quo dominus ait, Ignis in altari meo ſemper arde
Leuit. 6. bit, imponent vitulos labiorum, id eſt, perfectiſſimas Dei landes. Nam beati qui
Pſal. 83. habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.

Ecce Pſalmus iſte à culpa incipit & miſeria, & in gloriam definit & lætitiam:
quia de miſeria peccatorum per veram aſcenditur pœnitentiam ad gloriam
beatorum.

IN PSALMVM QVINTVM POE-
nitentialem Elucidatio.

TITVLVS AVTEM HVIVS PSALMI TALIS EST:

Oratio pauperis cum anxiaretur, & in conſpectu domini effunderet precem ſuam.

Tituli eiuſdem explicatio.

PEr hominem pauperem, humilis pœnitens in titulo deſignatur, qui
pro ſuis anxiatur miſerijs, & effundit in conſpectu domini preces
Paupertas triplex. ſuas. Eſt autem paupertas bona & mala, & media. Bona paupertas
humilitatis, mala paupertas cupiditatis, & media paupertas neceſſi-
tatis. Prima facit pauperes Chriſti, Secunda Zabuli, Tertia pauperes
mundi. De primis dicitur: Pauper & inops laudabunt nomē tuum. Et: Beati pau
Matth. 5. peres ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. De ſecundis: Neſcis
quia tu es pauper & miſerabilis. Et: Pauperes facti ſumus nimis. De tertijs: Pauper
Matt. 26. etiam amico ſuo eſt odibilis. Et: Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autē
non ſemper habebitis. Ipſe quoque Chriſtus, quum verus ſit Deus, & verus ho-
mo, ſimul in vnum eſt diues & pauper, qui de ſe dicebat: Pauper & dolens ego
Matth. 8. ſum. Nam vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis
Luc. 9. non habet vbi caput ſuum reclinet. vnde: Beatus qui intelligit ſuper egenum
& pauperem: quia ipſe diues pro nobis factus eſt pauper, vt nos pauperes, in
ſe faceret diuites. Noſtras enim paupertates accepit, & diuitias ſuas nobis de-
dit: quoniam ex quo deſcendit in terram, vt Deus cum hominibus negocium
exerceret, aliter cum eis negociari non potuit, niſi merces eorum reciperet &
retribueret eis ſuas. Diuites itaque dedit merces quas habebat, & recepit pau-
peres quos inuenit. Dedit virtutes diuinas, & recepit defectus humanos: aſſum-
pſit ſeruitutem, & contulit libertatem: & vt multa breuiter perſtringam, acce-
pit mortem & dedit vitam: largitus eſt gloriam, & ſortitus eſt miſeriā, propter
quod humilis pœnitens huiuſmodi negocium proſequēs in hoc Pſalmo, prius
exprimit humanam miſeriam, ac inde gloriam diuinam exponit.

PSAL-

PSALMI CENTESIMIPRIMI IN ORDIne Pſalmorum, in ordine vero pœnitentialium quinti explicatio.

DOmine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te * perueniat. *al. veniat

PSalmus iſte in ordine Pſalmorũ pœnitentialiũ eſt quintus, * viginti quin- *al. Viginti nouem.
que continens verſus, in quinq; quinarios diuidendos, & in principio ſe-
riatim quinq; petitiones exponit, vt quinarij ſacramentũ per omnia cõ-
mendetur, quod Ezechiel expreſſè commeudat in deſcriptione templi, *Ezech. 40.*
dicens veſtibnlum templi per gyrum eſſe in longitudine viginti quinque cu-
bitorum, & in latitudine quinque. Sanè quia qninarius per ſe ductus ſemper in *Quinarius*
ſeipſum reducitur, æternitatem deſignat, quæ in ſe permanens ſemper ea- *numerus*
dem perſeuerat. Hanc Pſalmus iſte in quinque locis commemorat. Primo: *qd ſignet.*
Tu autem domine in æternum permanes, & memoriale tuum iu generatione
& generationem. Secundo: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in
ſeculum ſeculi anni tui. Tertio: Ipſi peribunt, tu autem permanes. Quar-
to: Tu autem domine idem ipſe es, & anni tui nõ deficient. Quintò: Filij ſeruo-
rum tuorum inhabitabunt * ibi, hoc eſt, in annis tuis. Vnde ſubiuugitur: Et ſe- *al tibi.
men eorum in ſeculum ſeculi dirigetur. Ad hoc igitur deſignandum Pſalmus *al. viginti nouem.
iſte * viginti quinque continet verſus, qui redduntur ex quinario pet ſeipſum
multiplicato, & in ſeipſum reducto. In primo quinario pœnitens formam o-
rationis, & cauſam exauditionis exponit. De forma orationis præmittit: Domi-
ne exaudi orationẽ meam. De cauſa exauditionis ſubiungit: Quia defecerunt ſi-
cut fumus dies mei. Quinquies aũt formã orationis ſine aliqua interpoſitione
multiplicat. Primo: Exaudi orationẽ meã. Secundo: Clamor meus ad te veuiat.
Tertio: Ne auertas faciẽ tuam à me. Qnartò: Inclina ad me aurẽ tuam. Quintò:
Velociter exaudi me: vt vnum idemque toties replicando, patenter oſten-
dat, quanta ſupplicationis inſtautia, quóve deuotionis affectu Deum debe-
mus orare. Veruntamen & illud innuit, quod interdũ aliquis tam exiliter orat
vt eius oratio non poſſit exaudiri. Noununquam autem fortiter clamat, ſed cla
mor eius nõ permittitur ad principem peruenire. Aliquando etiã clamor per-
uenit ad priucipem, ſed ipſe à precibus aurem auertit. Quandoque verò aures
incliuat, cum exigit opportunitas, ſed nimis differt exaudire precantem. Ad re-
moueudum igitur hæc quiuque impedimeuta, pœnitens iſte toties orationem
multiplicat diceus: Domine creator & recreator exaudi orationem meam, quæ
non exigua, vel exilis, ſed clara pariter & clamoſa. Ideoque clamor meus ad te
perueniat, & cum peruenerit, ne auertas faciem tuam à me, ſed cum aurem
iuclinaueris, iucliua eam in tempore opportuno. Et ideo, Iu quacunque die
tribulor, inclina ad me aurem tuam, & quum tempus opportunum aderit,
non diu differas exaudire. Ideoque in quacunque die inuocauero te velociter
exaudi me. Oſteudit hic pœnitens preces ſuas eſſe dignas, deuotas, gra-
tas, neceſſarias, & humiles, opportunas & efficaces. Ergo quia dignæ ſunt,
Exaudi orationem meam. Quia deuotæ ſunt, Clamor meus ad te veniat. Quia
gratæ ſunt, Ne auertas faciem tuam à me. Item quia neceſſariæ ſuut & hu-
miles, In quacunque die tribulor, iuclina ad me aurem tuam. Et quia ſunt
opportunæ & efficaces, In quacunque die Inuocauero te, velociter ex-
audi me. Ait ergo: Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad *Clamor*
te perueniat. Clamor hic non tam vocis inteutio, quàm cordis deuotio debet *quid hic.*
iutelligi. Sic clamauit Suſanna, quæ flens ſuſpexit in cælum: erat enim cor eius *Dan. 13.*
fiduciam habens In domino, & ideo exaudiuit dominus vocem eius. Clamor
itaque meus ad te perueniat, non ſicut clamor Sodomorum, qui te prouocauit

Gen. 18. ad iram, ſed ſicut clamor Niniuitarum, qui te ad indulgentiam Inclinauit. Cæ-
Ezech. 4. terum tria ſunt quæ impediunt, ne clamor perueniat ad altiſſimi aures, vt exau-
diatur ab eo, videlicet ſartago, murus, & nubes. De ſartagine legitur: Et tu fili
homInis, ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam inter te & inter ciuitatẽ,
Pſal. 17. & obfirmabis faciem tuam ad eam. De muro dicitur: In te eripiar à tentatione,
Thre. 3. & in Deo meo tranſgrediar murum. De nube ſcribitur: Oppoſuiſti nubem tibi
ne tranſeat oratio. Quia hæc ſunt expoſita, non ſunt hic iterum repetenda. Se-
quitur:

Ne auertas faciem tuam à me, in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.

Faciem quidem ſeueritatis & animaduerſionis auerte, ſed faciem beni-
gnitatis & propitiationis oſtende. De illa legitur: A facie tua non abſcon-
dar, à facie iræ tuæ. Ab hac facie Adam cum vxore ſua ſe voluit abſcondere in
medio paradiſi, ſed profectò non potuit, propter illud quod legitur: Quò ibo
Iob. 13. à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? De iſta dicitur: Cur faciem tuam abſcon-
Gen. 32. dis? Oſtende nobis faciem tuam, & salui erimus. Iuxta quod inquit Iacob: Vidi
dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Facie ad faciem, eſt cor-
poralis ad ſpiritualem perductio, ſicut alibi dicitur: Quia vidiſti me, credidiſti.
Ergo ne auertas faciem tuam à me, ſed auerte faciem tuam à peccatis meis: quia
non naturam odiſti, ſed culpam. Nihil enim odiſti eorum quæ feciſti domine.
Quia verò frequenter tribulor, & in corpore & in mente, tam à dæmone, quàm
ab homine, à mundo & carne, idcirco in quacunque die tribulor, inclina, ſubli-
mis ad humilem, aurem tuam, id eſt, benignitatis auditum. In quacunq; die in-
uocauero te, velociter exaudi me, vt tua impleatur promiſſio. Adhuc te loquen
te, dicam: Ecce Adſum.

**al. cremi-um arue-runt.*

Quia defecerunt ſicut fumus dies mei, & oſſa mea ſicut* in frixorio confrixa ſunt.

Miſeria pæ-nitentis. Exponit miſerias quas patitur in ſeipſo, videlicet breuitatem vitæ. vnde: De-
fecerunt ſicut fumus dies mei. Anxietatem animæ ſuæ. vnde: Oſſa mea ſicut in
frixorio confrixa ſunt. Ariditatem cordis. vnde: Percuſſus ſum ſicut fœnum, &
aruit cor meum. Et debilitatem corporis. vnde: Oblitus ſum manducare panem
meum: & ſic à voce gemitus mei adhæſerunt oſſa mea carni meæ, ſumque atte-
nuatus ſicut pellicanus in ſolitudine, ſicut nycticorax in domIcilio, & paſſer v-
nicus in ædificio, quæ ad literam ſunt aues nimis macilentæ. Debes ergo veloci-
Fumus ter exaudIre, quia defecerunt ſicut fumus dies mei. Eſt fumus ſpirationis. vnde:
multiplex. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris?
Can. 30. Orationis. vnde: Aſcendit fumus aromatum in conſpectu domini de ma-
nu angeli. Compunctionis. vnde. Tange montes, & fumigabunt. Contempla-
tionis. vnde: Domus completa eſt fumo. Et: Populus videbat montem fumigan
tem. Item fumus defectionis. vnde: Sicut fumus deficit, deficiant. Admonitio-
nis. vnde: Tria ſunt quæ expellunt hominem de domo, fumus, ſtillicidium, &
mala vxor. Elationis. vnde: Lux impij ſicut procella, dies eius ſicut fumus qui
ſpargitur. Simulationis. vnde: Lignum fumigans non extinguetur. Corruptio-
Apoc. 9. nis. vnde: De fumo putei exierunt locuſtæ. Damnationis. vnde: Aſcendit fu-
mus eorum in generatione, & deſolabitur in ſecula ſeculorum. Dies itaque mei
defecerunt ſicut fumus, hoc eſt, velociter vita mea tranſit, ſicut fumus velociter
Iacob 4. euaneſcit. Iuxta quod legitur: Quid eſt vita noſtra? Vapor ad modicum pa-
Iob. 7. rens. Et alibi dicitur: Dies mei velocius tranſierunt, quam à texente tela ſuccidi-
tur. Vel quia fumus elationis, quo Adam fuit inobediens creatori, cauſa extite-
rat, propter quam homo neceſſitati addictus eſt moriendi, dies mei defecerunt,
ſicut fumus, id eſt, ad ſimilitudinem fumi, qui hunc defectum induxit. Nam vi
ta decreſcendo declinat, ſicut fumus deficit aſcendendo. Moraliter autem dies

illius

illius deficiunt,cuius conuerſatio à fructu boni operis eſt inanis. Et oſſa mea ſi- *Cuius dict*
cut in frixorio confrixa ſunt,id eſt, vires animæ meæ contritæ ſunt præ anguſtia, *moraliter*
quaſi in frixorio,ſicut caro vritur in ſartagine,iuxta qđ alibi legitur: Oſſa mea *deficiant.*
aruerunt præ caumate.Nam quum anima premitur & affligitur, vires animæ
contrahuntur & ſiccantur,præſertim ex recordatione peccati,& timore iudicij:
quia tunc homo frigitur,cum ſe timet arſurum. Moraliter autem oſſa mea, id *Oſſa mora*
eſt,interiora ſunt confrixa,hoc eſt,compaſſione proximorum afflicta.Sicut aie- *liter.*
bat Apoſtolus:Quis infirmatur,& ego non infirmor?Quis ſcandalizatur,& ego *2. Cor. 11.*
non vror?Nam ſcandalum proximorum,frixorium eſt iuſtorum. Volens au-
tem oſtendere,vnde ſibi defectus dierum,& frixura oſſium prouenerit, ſubiun-
git:

Percuſſus ſum vt fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum.

Omnia pene mea ſonant miſeriam,defectus,frixura,percuſſio, ariditas, obli-
uio,gemitus,& macies,quæ notantur,cum dicitur: Adhæſerunt oſſa mea carni
meę.Quia caro mea attenuata & deſiccata per maciem,quaſi tranſiſſe videtur in
oſſa. Vnde pauper iſte merito anxiatur & ait :Percuſſus ſum mortis ſententia in
Adam,dicente domino:Quacunque die comederis,morte morieris. A quo in
poſteros eſt materia propagata. Percuſſus ſum ſicut fœnum,id eſt, ad ſimilitudi-
nem fœni,quod antequam percutiatur, viret & floret:vbi verò percutitur,deci-
dit,& areſcit.Sic homo antequam peccaret ,ſtabat rectus & innocens: vbi verò
peccauit,cecidit miſerabilis & infelix. Vel percuſſus ſum, veneno ſerpentis , id
eſt,ſuggeſtione diaboli,promittentis:Eritis ſicut dij,ſcientes bonum & malum.
Percuſſus,inquam,vt fœnum,quia reuera ſum fœnum,id eſt , fragilis & morta- *Gen 3.*
lis. Nam omnis caro fœnum , & omnis gloria eius quaſi flos fœni, quod hodie *1.Pet. 1.*
viret,& cras mittitur in clibanũ.Sic homo nunc viuit , & mox in infernum de-
mergitur.Eſt enim fragilitas carnis. vnde:Omnis caro fœnum. Et:Verè fœnum *Eſai. 40.*
eſt populus. Viriditas mentis. vnde:Florebunt ſicut fœnum terræ. Et: Producit *Fœnũ mul-*
in mõtibus fœnũ. Vanitas cordis. vnde:Præcordia fatui ſicut rota carri,quæ por- *tiplex.*
tat fœnum & ſemper murmurat. Carnalis homo. vnde:Fœnum vt bos come- *Iob. 40.*
det. Ipſa quoque humanitas Chriſti. vnde: Produces fœnum iumentis,& her- *Pſal. 103.*
bam ſeruituti hominum:quia Chriſtus tanquam fœnum fuit in præſepio recli-
natus.

Et aruit cor meum,quia ſterilitate peccati viriditatem, id eſt , virtutem ami-
ſit.Homo nanque peccãdo ſpoliatus eſt gratuitis , & in naturalibus vulneratus,
& ſic relictus eſt ſemiuiuus. Redde ſingula ſingulis, quia percuſſus ſum ſicut
fœnum, defecerunt ſicut fumus dies mei , & quia cor meum aruit , oſſa mea ſi-
cut cremium aruerunt,& hoc inde prouenit, quia oblitus ſum manducare pa-
nem meum.Homo nanque cibum ſibi prohibitum manducauit,& panem ſibi
à Deo datũ,hoc eſt,verbum ſibi à Deo dictum manducare,id eſt,cuſtodire negle-
xit:De ligno,inquit,ſcientiæ boni & mali ne comedas. Non enim in ſolo pane
viuit homo,ſed in omni verbo Dei.Panis quippe multipliciter accipitur in ſcri- *Panis mul-*
pturis. Ipſe Chriſtus ſecundum diuinitatem. vnde : Panem angelorum man- *tiplex.*
ducabit homo. Et:Panem de cœlo præſtitiſti eis, habentem omne delectamen- *Sap. 16.*
tum in ſe, & ſaporis omnis ſuauitatem. Idem ſecundum humanitatem. vn-
de : Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi. Et eius caro. vnde : Panis
quem ego dabo , caro mea eſt pro mundi vita. Aeterna beatitudo. vnde:
Beatus qui manducabit panem in regno Dei.Cæleſte deſiderium.vnde: Panem
deſiderabilem non comedi. Vniuerſalis eccleſia. vnde : Vnus panis & vnum
corpus ſumus in Chriſto. Bonum opus. vnde : Panem noſtrum comede- *Eſaia 4.*
mus. Et: Comedetis azymos panes cum lactucis agreſtibus. Sacra ſcriptura. vn- *Thre. 4.*
de:Paruuli petierũt panem,& non erat qui frangeret eis. Et : In ſudore vultus *Gen. 3.*
tui veſceris pane tuo. Verbum Dei. vnde: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in
omni verbo quod procedit de ore Dei. Et:Cibabit illum pane vitæ. Vera pœni-
tentia. vnde : Surgite poſtquam ſederitis,qui manducatis panem doloris. Et:
Fuerunt

Matt. 7. Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte. Syncera charitas. vnde: Si petierit panem, nunquid lapidem dabit illi? Robur mentis. vnde: Panis cōfirmat cor hominis. Et: Omne firmamentum panis contriuit. Donum ſpiritus ſancti. vnde: Pauperes eius ſaturabo panibus. Præterea, panis eſt hæreticorū doctrina. vnde: Suauis eſt homini panis mendacij. Et: Quum ſe mouerit ad quærendum panem, nouit quod paratus ſit in manu eius dies tenebratū. Hypocritarū vita. vnde: *Oſee 7.* Effraim factus eſt ſubcineritius panis, qui non reuerſatur. Delectatio peccati. vnde: Panis abſconditus eſt ſuauior. Et: Venite, edite panes occultos. Secularis iocunditas. vnde: Panis eorum vertetur in fel aſpidum.

A voce gemitus mei adhæſit os meum carni meæ.

Ergo percuſſus ſum ſicut fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum; id eſt, quia non retinui firmiter in memoria Dei verbum, nec cuſtodiui. Quare à voce gemitus mei hoc eſt, à ſuggeſtione diaboli, qui eſt gemitus meus, id eſt, cauſa cur gemam, adhæſit os meū carni meæ, id eſt, ratio ſenſualitati conſenſit, quando vir vxori acquieuit. Mulier, inquit, quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Vel quia verbum Dei non cuſtodiui, à voce gemitus mei adhęſerunt oſſa mea carni meæ, quoniā ſpiritus triſtis exiccat oſſa. In Chriſto autem adhæſit os carni, quando diuinitas eſt vnita humanitati, quoniam verbum caró factum eſt. In Eccleſia verò adhæſit os carni, quando fortes ſupportant infirmos, Iuxta quod dicit Apoſtolus: Nos firmi debemus infirmitatem infirmorum portare. Sequitur:

Similis factus ſum pellicano ſolitudinis, factus ſum ſicut nycticorax in domicilio.

Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer * vnicus in ædificio.

**al. ſolitarius in tecto.*

Diſtinguit hoc loco Pſalmiſta tres aues, pellicanum, nycticoracem, & paſſerem. Solitudinem, domicilium, & ædificiū ſiue tectum. Pellicanus auis eſt macilenta in ſolitudine manēs. Nycticorax die quieſcit, & nocte vigilat, in parietibus habitans, & triſtem vocem emittens. Paſſer eſt libidinoſus & callidus, ſed *Tres pœnitentium maneries.* caſtus efficitur, cum in ædificio manet ſolus. Per has tres aues, tres maneries pœnitentium denotantur. Quidam enim pro agenda pœnitentia omninò deſerunt ſeculum. Quidam autem adhuc manent in ſeculo. Alij verò partim ſeculum deſerunt, & partim manent in ſeculo. Qui pro agenda pœnitētia tranſit de mundo ad ſolitudinem, ibique attenuatur vigilijs, & ieiunijs, alijsque macerationibus corporis, & contritionibus cordis, habens quaſi pellem pro carne, is profectò ſimilis eſt pellicano in ſolitudine permanenti. *Pellicano quis ſimilis.* Qui verò gemens & plorans à ſeculari conuerſatione ſe ſubtrahit, & à placitis abſtinens, tentationis vitat inſidias, quaſi noctis curam agendo, is incunctanter, quaſi nycticorax *Nycticoraci quis.* in domicilio ſatagit vigilare. Porrò qui libidinis opera deſerit, & caſtitatis am- *Paſſeri qs.* plectitur cœlibatum, is vtique factus eſt ſicut paſſer, non iā libidinoſus, ſed vnicus, id eſt, caſtus, à paſſione ignominiæ liberatus, manens in ędificio vel in tecto, *Matth 24.* de quo dominus ait: Qui in tecto eſt, non deſcendat aliquid tollere de domo. Vt omnis ædificatio conſtructa creſcat in templum ſanctum in domino. Ait itaq; pœnitens generalis, ſimilis factus ſum pellicano in ſolitudine, quantum ad primam maneriem pœnitentium: & ſicut nycticorax, quantum ad alteram: & ſicut paſſer vnicus in ædificio, quantum ad tertiam.

Poteſt & aliter hoc exponi, vt intelligatur prius exprimere culpam, quam indignè commiſit, & pœnitentiam, quam dignè peregit, ad ſimilitudinem primi hominis, id eſt, Adæ, ac deinde tentationes quas à diabolo paſſus eſt, & perſecutiones quas ſuſtinuit ab hominibus, ad ſimilitudinem ſecundi hominis, id eſt, *Adam reuera fœnū.* Chriſti, vt talis ſit ſenſus. Percuſſus ſum ſuggeſtione diaboli, ſicut fœnum, id eſt, Adam, qui reuera fœnum fuit, quia manè creationis floruit in virtutibus, veſpere tranſgreſſionis cecidit in miſeriam. Et aruit cor meum in ſterilitate peccati, quia oblitus ſum manducare panem meum, id eſt, obſeruare mandatum domini,

hi,ſicut Adam,qui neglexit cuſtodite præceptum Dei,dicentis ad ipſum: De li-
gno ſcientiæ boni & mali ne comedas. Culpam autē cognoſcens,pœnitui,quo- *Gen. 3.*
niam à voce gemitus mei adhæſerunt oſſa mea carni meæ. Fuit ergo mihi gemi
tus compunctionis in corde,de quo proceſſit vox confeſſionis in ore,ac deinde
afflictio ſatisfactionis in opere,quia diſtrictum egi ieiunium. vnde: Adhæſerūt
oſſa mea carni meæ. Poſt ieiunium verò tentatus fui à diabolo,ſicut Chriſtus,in
tribus vitijs, in deſerto de gula,in monte de auaritia, & in templo de iactantia *Matt. 4.*
ſeu ſuperbia. Chriſtus enim fuit quaſi pellicanus in ſolitudine,quando ieiuna-
uit in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus,& poſtea eſurijt. Nā
pellicanus nimia conficitur macie in ſolitudine manens. Idem fuit ſicut nycti-
corax in domicilio, quando in ſupercilio montis oſtendit ei diabolus omnia
regna mundi. Nycticorax enim limpidiſſimum habet intuitum, vnde clarè vi-
det & in nocte. Ipſe quoque fuit ſicut paſſer vnicus in ædificio, ſiue ſolitarius in
tecto,ſolus de patre,ſolus de matre. De patre ſine matre,de matre ſine patre. So-
litarius in vtero,ſolitarius in ſepulchro. Et ſicut ipſe teſtatur: Nemo aſcendit in
cælum,niſi qui deſcendit de cælo,filius hominis,qui eſt in cælo. Nec tantum tē-
tationes paſſus ſum à diabolo,ſicut Chriſtus, ſed & ab hominibus, ſicut & ipſe
ſuſtinuit à Iudæis:quia tota die exprobrabant mihi inimici mei, & qui laudabāt
me,aduerſum me iurabant. Licet autem verbum vigilandi ponatur in me-
dio, pertinet tamen non ſolum ad medium, verumetiam ad primum & vlti-
mum, vt dicatur: Similis factus ſum pellicano in ſolitudine. Vigilaui,& factus *Cuilibet*
ſum ſicut paſſer vnicus in ædificio. Quia quilibet in quolibet loco vigilare tene *vbique vi-*
tur,cōtra dæmones,mundū & carnem. Non ſit igitur eremita in ſolitudine ſecu *gilandum.*
rus,nec monachus ſecurus in clauſtro,quia tentatus eſt Adam in paradiſo & Ie-
ſus in deſerto. Sanè vigilat Deus, vigilat angelus, vigilat homo, vigilat Za- *Vigilat De-*
bulus. Deus vigilat per miſericordiam & iuſtitiam,ad indulgendum & puni- *us, angelus*
endum. vnde: Cum acceſſeris ad dominum, ſtatim euigilabit ad te. Item: *homo, Za-* *bulus.*
Vigilauit dominus ſuper malitiam, & adduxit ſuper nos illam. Propter quod *Hier. 1.*
ipſe dicitur virga vigilans. Vigilat angelus per diligentiam & cautelam,ad cu-
ſtodiendum & adiuuandum. vnde: Vigil & ſanctus de cælo deſcendit. Et: In *Dan. 4.*
ſententia vigilum decretum eſt. Homo verò per circunſpectionem. vnde: Pa- *Luc. 2.*
ſtores erāt in regione eadem vigilantes,& cuſtodientes vigilias noctis ſuper gre-
gem ſuum. Per informationem. vnde: Angelo Sardis Eccleſiæ ſcribe: Eſto vi- *Apoc. 3.*
gilans & confirma cætera quæ erant moritura. Per prædicationem. vnde: Vigi-
la in omnibus, labora, opus fac Euangeliſtæ. Per orationem. vnde: Vigila-
te & orate,ne intretis in tentationem. Per contemplationem. vnde: Ego dor- *Matt. 26.*
mio, & cor meum vigilat. Per attentionem. vnde: Beatus qui vigilat ad fores ſa-
pientiæ,& obſeruat ad poſtes tabernaculi mei. Zabulus autem vigilat ad nocen-
dum & ſeducendum. Vnde Petrus admonet,dicens: Sobrij eſtote & vigilate: *1. Pet. 5.*
quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem
deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Vigilat etiam quum facit homines in
malitia vigilare. vnde: Non dormiunt, niſi maleficerint, & rapitur ſom-
nus ab eis, niſi ſupplantauerint. Ipſa quoque malitia dicitur vigilare, quum *Marc. 13.*
vigilat quis in ea. vnde: Vigilauit iugum iniquitatum eorum. Ergo euigilate iu
ſti & nolite peccare. Vigilate,quoniam neſcitis qua hora dominus veniat,ſero,
an media nocte,an galli cantu,an mane,ne,quum venerit,repentè inueniat vos
dormientes. Beati namque ſunt ſerui illi, quos quum venerit dominus, in-
uenerit vigilantes. Vigilia enim honeſtatis tabefacit carnes, & cogitatus illi-
us auferet ſomnum. Ianitori præcepit dominus,vt vigilet,addens: Quód vo-
bis dico,omnibus dico: Vigilate. Paſſer quoque portat multiplicem in ſcriptu- *Paſſer mul*
ra figuram. Nam paſſer dicitur Chriſtus. vnde: Factus ſum ſicut paſſer ſolitari- *tiplex.*
us in tecto. Hinc leproſus mundatus, duos viuos paſſeres offerebat, quorum *Pſal. 101.*
vnus immolabatur in ſacrificium,& alter dimittebatur in agrum: quia huma-
nitas Chriſti eſt immolata pro mundanda humani generis lepra,& diuinitas in
paſſione libera eſt dimiſſa. Dicitur etiam paſſer, ſenſus hominis. vnde: Nónne
quinq; paſſeres eſſe veneūt? Ratio cordis. vnde: Paſſer inuenit ſibi domū, & tur-
tur

Pſal. 123. tur nidum. Dicitur etiam vir iuſtus. vnde: Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Et: Illic paſſeres nidificabunt. Dicitur etiam homo carnalis. vnde: Multis paſſeribus pluris eſtis vos. Superbus hæreticus. vnde: Transmigra in montem ſicut paſſer. *Pſal. 10.*

Tota die exprobrabant mihi inimici mei, & qui laudabant me, aduerſum me iurabant.

In quinario primo pœnitens expoſuit interiores miſerias, quas patitur in ſeipſo, in hoc autem ſecundo quinario exponit miſerias exteriores, quas ſentit ſe ab alijs ſuſtinere. Patitur enim irriſiones continuas, & conſpirationes occultas, à veris inimicis, & falſis amicis. vnde: Tota die exprobrabant mihi inimici mei, & qui laudabant me, aduerſum me iurabant. Patitur autem ideo: quia in fletu & cinere panem meum manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam. Cũ enim diabolus conſpicit peccatorem conuerti ad pœnitentiam, cõmouet irriſores, qui eum exprobrando confundant, & coniuratores inducit, qui eum conſpirando ſubuertant, tales videlicet, quos ipſe non facilè deprehendat, fictos videlicet laudatores: vel illos etiam, qui eum laudabant ſeculari vita ſecum fruentem, vt per patentes iniurias, & per latentes inſidias eum reuocent à ſtudio pœnitendi. Ecce quantũ dolet diabolus de pœnitentia peccatoris, quantumque laborat, vt eum reuocet ad peccatũ. Ergo qui laudabant me, aduerſum me iurabant.

Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu * temperabam.

**al. miſcebam.*

Notat in pœnitente vilitatem cibi, cum ait: Cinerem ſicut panem manducabam, & potus aſperitatem, cum addit: Potum meum cum fletu miſcebam. Eſt *Cinis multiplex.* cinis dominicæ paſſionis. vnde: Facies lebetes ad ſuſcipiendos cineres. Hic eſt cinis vitulæ rufæ, de quo dicit Apoſtolus: Si ſanguis hircorum, & taurorum, & *Num. 19.* cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis. Cinis pœ- *Heb. 9.* nitentialis ſatisfactionis. vnde: Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Et: Operui cinere carnem meam. Cinis humanæ abiectionis. vnde: Loquar ad dominum meum cũ ſim puluis & cinis. Et: In domo cineris aſpergite vos cinere. Et: cinis extremæ corruptionis. vnde: Homo in cinerem reuertetur. Et: Cinis es, & in cinerẽ reuerteris. Potus quoq; multipliciter accipitur in ſcripturis. Eſt enim *Gen. 3.* potus euchariſtiæ. vnde: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. *Potus multiplex.* Intelligentiæ. vnde: Aqua ſapientiæ ſalutaris potauit eum. Doctrinæ. vnde: Inter medium montium pertranſibunt aquæ, potabunt eam oẽs beſtiæ agri. Glo- *Eccleſ. 15.* riæ, vnde: Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Compunctionis. vnde: Potaſti nos vino compunctionis. Afflictionis. vnde: Potum dabis nobis in lachrymis in menſura. Oſtenſionis. vnde: In ſiti mea potauerunt me aceto. Deceptionis. *Pſal. 21.* vnde: Væ, qui potum dat amico admiſcens fel. Manducabam ergo cinerẽ ſicut *Manducare cinerem ſicut panẽ.* panem, id eſt, cinerem cum pane, vel panem cum cinere, videlicet vilem & deſpectum, quaſi cineroſum panem vel cinericium. Et: Potum meum cum fletu miſcebam: quia erat affluentia tanta lachrymarum, vt effunderẽ illas in potum. Aliter. Cinis eſt id quod remanet de ligno igne conſumpto. Lignum aũt igne conſumptum eſt peccatum, charitate dimiſſum, ſecundum illud: Dimiſſa *Luc. 7* ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ipſum quoq; peccatum nonnunquam in memoria delectabiliter refricatur, & hæc refricatio, quæ remanet de peccato, eſt cinis ipſius, & ipſa peccatum. Hunc ergo cinerem manducabã, id eſt, conſumebam per pœnitentiam, ſicut panem, qui quũ manducatur, coſumitur. Vel per panem intellige peccatũ, quod actũ delectat. Vnde: Panis abſconditus eſt ſuauior. Nam leuia peccata per veram pœnitentiam ſunt conſumenda. Et: Potũ meũ, id eſt, calicem amaritudinis, & doloris cũ fletu temperabam. De quo alibi dicitur: Potaſti nos vino compunctionis, id eſt, affluentia lachrymarum, iuxta quod legitur: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Multum enim

tempe-

temperatur amaritudo dolorum ex dulcedine lachrymarum, quæ quantò ſunt amariores ex cauſa, tanto ſunt dulciores ex fine. Vel, Inimici mei exprobrabant mihi tota die, ſed ego gaudebam, quia cinerem tanquam panem manducabã: quia reficiebar opprobrio, ſicut laude, ſecundũ illud quod alibi legitur: Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniã digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliã pati: hoc enim maximè ad meritum proficit pœnitenti. Et potũ meum, id eſt, temporalẽ lætitiam, de qua legitur, Vinum lætificat cor hominis, cũ fletu miſcebam, memor eius quod legitur: In die bonorum ne ſis immemor malorum. Et: Extrema gaudij luctus occupat. Sed quaſi quæreretur ab eo: Vnde tibi tantus fletus? Reſpondet: *Actor. 5.*

A facie iræ indignationis tuæ, quoniam eleuans alliſiſti me.

Superius oſtenſum eſt, qualiter Ira vel indignatio ſint intelligẽda de Deo, vnde non eſt iterum repetendum, ſed attentè notandum, quod ſingula penè verba miſeriam indicant & dolorem, exprobratio, inimicitia, coniuratio, cinis, fletus, ira, indignatio, alliſio, vmbra, declinatio & ariditas, vt quãta ſit anxietas huius pauperis liquido cognoſcatur. Oſtendit vnde ſit fletus, quem cum potu miſcebat: A facie, inquit, iræ indignationis tuæ, hoc eſt, à manifeſta vindicta, quam irarus exercuiſti, ab initio in Adam, de cuius propagine nati, quaſi natura ſumus filij iræ, quod patet, quia eleuans me gloria & honore, creando me ad imaginem & ſimilitudinem tuam, & præficiendo me volatilibus cœli, piſcibus maris, & beſtijs terræ, alliſiſti me, quum in illo primo parente proieciſti me de paradiſo, & in miſeriam huius exilij deieciſti, quã non ſufficio deplorare. Quia ergo ego declinaui à vero ſole, merito *Gen. 3.* *Ibidem.*

Dies mei ſicut vmbra declinauerunt, & ego ſicut fœnũ arui.

Sicut enim vmbra quũ declinat & tranſit, nullum ſui veſtigium relinquit, ita dies mei declinauerunt, & tranſierunt inutiles & inanes, nullum fructum boni operis relinquentes, & amiſſo virore gratiæ arui ſicut fœnum, peccati falce ſucciſus. Eſt vmbra incarnationis. vnde: Virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Protectionis. vnde: Sub vmbra manus ſuæ protexit me. Refrigerationis. vnde: Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi. Diſſolutionis. vnde: Operuit nos vmbra mortis. Obliuionis. vnde: Obſcurent eum tenebræ, & vmbra mortis. Lucis. vnde: Operuit montes vmbra eius, Ignorantiæ. vnde: Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent. Culpæ. vnde: Sub vmbra dormit, & in ſecreto calami. Miſeriæ. vnde: Quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra. Gehennæ. vnde: Terra miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Ego ergo ſum velut vmbra & ſicut fœnum: *Vmbra multiplex.* *Luc. 1.* *Ibidem.* *Iob. 14.*

Tu autem domine in æternum permanes, & memoriale tuũ * in ſeculum ſeculi.

** al. in generatione & generationem.*

Poſtquam pœnitens ſuas enumerauit miſerias, conuertit ſe ad Dei gloriã enarrandam, vt facilius apud eum gratiam & miſericordiam conſequatur, commendans illum à natura, quę eſt ęterna: Quia tu domine in ęternum permanes: & à fama quæ eſt perpetua, quia memoriale tuum in ſeculum ſeculi. A miſericordia, quæ eſt larga, quia tu exurgens miſereberis Sion. Et à ſapientia, quæ eſt prouida, quia venit tempus miſerendi eius. Et à familia, quę eſt placida, quia beneplacitum habuerunt ſerui tui lapides eius, & eadẽ pariter quæ eſt pia, quia terræ eius miſerebuntur. A reuerentia, quæ eſt multa, quia timebunt gentes nomẽ tuũ domine. Et à gloria, quæ eſt magna, quia timebunt omnes reges terræ gloriam tuam. A potentia, quæ eſt inclita, quia ædificabit dominus Sion. Ab honorificentia, quæ eſt ſumma, quia videbitur in maieſtate ſua. Quis ergo tantum non timeat, aut talem non diligat redemptorem? Propterea inſiſtens commẽdationi pœnitens ait: Tu autem domine in æternum permanes, quia principio cares & fine, cum tu ſis Alpha & ω, principium & finis, per quem naturam accipimus *Dei gloriã enarrat pœnitens.* *Apoc. 1.*

mus & gloriam obtinemus, & memoriale tuum in ſeculum ſeculi. Licet enim
homo ex ſua conditione ſit quaſi fœnum & vmbra, ſi tamen memor ſit tui ad
obediendū tibi per omnia, teq́; ſuper omnia diligendū, erit tecū in ſeculū ſeculi,
futurum ſcilicet, quod erit conſecutiuum præſentis: quia quod ei ex ſua natura
negatur, ex tua gratia conceditur. Et memoriale tuū, id eſt, is qui memor eſt tui,
non tranſibit vt vmbra, ſed erit in ſeculum ſeculi, id eſt, in perpetuum perma-
nebit reſurrectionis gloria decoratus: quoniam temporalem ſeruabis æternus.
Vel memoriale tuum, id eſt, promiſſum de re memorabile, quo tu memor es
noſtri, aut tua memoria, qua noſtri memor exiſtis, erit in generatione præſenti,
& vſq; in generationem futuram: quia pietas promiſſionem habet vitæ quæ nūc
eſt, & futuræ. Vnde:

** al. nō habet domine*
** al quia tempus miſerēdi eius.*

Tu exurgens* domine miſereberis Sion,* quia venit tempus miſerendi eius.

quia venit tempus. Quantæ ſit virtutis & efficaciæ vera & humilis pœnitentia, manifeſtè proba-
rur etiam ſecundum ſpiritum prophetiæ. Ecce enim in hoc tertio quinario de
Christo & Eccleſia vaticinando prophetat inter cætera dicens: Quia tempus mi-
ſerendi venit, & ſecundum aliam translationem repetit, quia venit tēpus. Hæc
Quanta virtutu humilis pœnitentia. reperitio confirmationem deſignat, ſecundū quod Ioſeph inquit ad Pharaonē:
Quod ſecundo vidiſti ad eandem rem pertinens ſomnium firmitatis eſt indici-
um. Vel repetitio iſta exprimit deſideriū, ſecundum quod alibi dicitur: Miſere-
Gen. 41. re mei Deus, miſerere mei.

Quia verò vniuerſæ viæ domini miſericordia ſunt & veritas, propter quod
ipſe Pſalmiſta teſtatur: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine: cōſtat
quod miſericordia & iudicium conuenerunt: ſed illa manifeſta, hæc aūt occul-
ta. Ideoq́; bis dicit, quia venit tēpus, quia tempus venit. Quoniam Salomone te-
ſtante, Tempus eſt omni rei, quæ ſub cęlo eſt. Sed in primo miſericordiam ponit
& exprimit, dicens: Tempus miſerendi venit, quia miſericordia exiſtit manife-
ſta. In ſecūdo verò nec exprimit nec ponit iuſtitiam, ſed dicit ſimpliciter, Quia
venit tempus: quia iuſtitia erat occulta. Hoc eſt tempus plenitudinis, de quo di-
Galat. 4. cit Apoſtolus: Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natū ex
muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erāt, redimeret. Sed dices: Nunquid
Cur Deus tanto tēpore diſtulerit miſereri. non ſemper exiſtit tempus miſerendi? Vel cur Deus tanto tempore diſtulit mi-
ſereri? Poſſet forſan aliquis reſpondere, quod mediator Dei & hominū Chriſtus
in mundum veniens, ſicut in medio locorum apparuit, ita in medio temporū
voluit apparere, vt quantā moram fecerat à principio mundi vſque ad primum
aduentum, tantam faceret moram ante ſecundum aduentum vſque ad finem
mūdi, quatenus eſſet in omnibus, & per omnia mediator. Quod enim in medio
locorū apparuerit, oſtendit Pſalmiſta cū ait: Deus rex noſter ante ſecula opera-
tus eſt ſalutem in medio terræ. Quod autem apparuerit in medio temporū, Sa-
piens innuere videtur, ita dicens: Dū medium ſilentiū tenerent omnia, & nox
in ſuo curſu medium iter peragerer, omnipotens ſermo tuus domine à regali-
bus ſedibus venit. Iuſtum quippe eſt, vt ſemper medium teneat mediator. Vnde
Propheta: In medio duorum animaliū cognoſceris, dū aduenerit tempus oſten-
Luc. 2. deris. Et parentes inuenerunt eū in medio doctorum audientem illos & interro
gantē. Iudæi quoq; crucifixerunt cum eo duos latrones hinc inde, medium aūt
Apoc. 1. Ieſum. Sed & Ioannes vidit in medio ſeptē candelabrorū aureorum ſimilem fi-
lio hominis veſtitum podere. Rurſum vidit in medio ſeniorū agnum ſtantem
tanquā occiſum. Hinc de ſe dicit: Vbi duo vel tres cōgregati fuerint in nomine
Luc. 22. meo, ibi ego ſum in medio eorū. Et iterū: Ego in medio veſtrū ſum, ſicut qui mi
Luc. 24. niſtrat. Et poſt reſurrectionē ſtetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum, & dixit
eis: Pax vobis. Sed dices, hoc ſtare nō poſſe, propter id quod Paulus apoſtolus ait:
1. Ioan. 2. Nos ſumus, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Et Ioānes Apoſtolus ait: Filio-
li nouiſſima hora eſt. Porrò cū dominus dicat, oportet primū hæc fieri, ſed non-
2. Theſſ. 2. dum ſtatim finis: Et Apoſtolus ad Theſſalonicēſes admoneat, ne terreantur tan
quā inſtet dies domini, procul dubio finis ſeculi vel nouiſſima hora intelligi-
tur

tur ætas vltima, quam huius aſſertor opinionis diceret duraturam, quantum cęteræ durauerunt, ad ſimilitudinem ætatum hominis, quarum vltima nonnunquam plus cæteris perdurat. Nam prima ætas hominis eſt infantia, quæ durat vſque ad ſeptem annos. Secunda pueritia, quæ durat vſque ad quatuordecim annos. Tertia adoleſcentia, quæ durat vſque ad viginriquinque. Quarta iuuentus, vſque ad quinquaginta. Quinta ſenectus, vſque ad octoginta. Nam ſi in potentatibus octoginta anni, plurimum eorum labor & dolor. Sexta ſenium, quod durat vſque ad finem vitæ, quantumcunque ſit homo victurus. Sic ſunt ſex ætates ſeculi. Prima, ab Adam vſque ad Noe. Secunda, à Noe vſque ad Abraham. Tertia, ab Abraham vſque ad Dauid. Quarta, à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis. Quinta, à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum. Sexta, à Chriſto vſque ad finem ſeculi: quantumcunque ipſa ſit duratura. Si ergo alicuius hominis ætas vltima duraſſe ponatur, quantum cæteræ durauerunt, inuenietur ille homo centum ſexaginta annis vixiſſe: qui ſi diuidantur in ſex partes æquales, ſingulæ habebunt viginti ſex annos & octo menſes integros, ſedecim autem dimidios, ne à ſenario recedatur. Qui numeri duo, quadraginta duo efficiunt ſimul iuncti, quot fuerunt manſiones filiorũ Iſrael in deſerto. Et tale profectò myſterium conueniret humano generi, per deſertũ huius ſeculi tranſeunti. Ego autem opinionem huiuſmodi nec aſſerere volo, nec debeo, propter id quod dominus ait: Non eſt veſtrũ noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Itemque, De die illa nemo nouit, neq; angelus, neque filius, videlicet adoptiuus, vel etiam vnigenitus ſecundũ humanitatis naturam. Aut certè non nouit nobis, quia non facit nos ſcire, quum hæc magis expediat nobis ignorare, quàm ſcire. Illud quoq; huic aſſertioni maximè contradicit, quod dominus de die iudicij loquens, in parabola decem virginibus, in fine concludit: Vigilate ergo, quia neſcitis diem neque horam. Et alibi: Cum non putatis, filius hominis veniet. Quoniam, vt inquit Apoſtolus, dies domini ſicut fur in nocte ita veniet. Cum enim dixerint pax & ſecũritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. Illa verò huius dilationis eſt ratio, quam Sapiens in præmiſſis verbis inſinuat: Dum medium, inquit, ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter perageret, omnipotens ſermo tuus domine à regalibus ſedibus venit. Licet enim aliter & aliter hoc ab alijs & alijs exponatur, congruè tamen poteſt intelligi primum ſilentium in lege naturæ, ſecundum in lege ſcripturæ, tertium in lege gratiæ. Indidit enim conditor Deus legem naturalem mentibus hominum ab ipſo creationis exordio, geminum continentem mandatum, vnum affirmatiuum, quod ad præſtandum beneficia docetur in Euangelio: Quæcunque vultis vt vobis faciant homines, & vos facite illis. Alterum negatiuum, quod ad vitandum iniurias legitur in Tobia: Quæ tibi odis fieri, alij ne facias. Sed lex iſta ſiluit ab initio, quũ Cain interfecit Abel, faciens alij, quod ſibi nollet fieri. Et ſic factum eſt primum ſilentium vſque ad Moyſen, per quem ſuſcitauit teſtimonium in Iacob, & præceptũ poſuit in Iſrael, dans per eum legis Decalogum in duabus tabulis ſcriptum, altera continente dilectionem Dei, reliqua proximi, in quibus duabus pendet lex & prophetæ. Sed lex iſta ſiluit ab initio, quum populus vitulum conflatilem adorauit, cõtra primum legis præceptum, adorans deos alienos, & ſic factum eſt ſecũdum ſilentium vſque ad Chriſtum, qui miſertus adueniens contulit legem gratiæ, ſcribens eam in cordibus hominum digito Dei. Sed lex iſta ſilebit in vltimo, cum reuelabitur filius perditionis, qui extollerur ſupra omne, quod dicitur, aut quod colitur Deus. Et fortè iam ſilet: quoniam ſuperabundauit iniquitas, & refrixit charitas multorum. Non eſt qui faciat bonum, nõ eſt vſque ad vnum. In prima verò lege contulit Deus homini poſſe, in ſecunda contulit noſſe, in tertia contulit velle. In prima contulit potentiam per naturam, in ſecunda contulit ſcientiã per ſcripturã, in tertia contulit voluntatẽ per gratiam. Præmiſit itaq; Deus legem naturalẽ, per quam conuinceret tranſgreſſorem, ne forta ſſis excuſationem prætenderet, dicens: Cecidi quidem, quia ſtare non potui. Sed tollitur excuſatio, quia per bonũ naturæ potuit in bono ſtare, ſed noluit. Præmiſit & legẽ ſcriptam,

Actor. 1. *Matth. 25.* *1. Theſſ. 5.* *Silẽtia tria* *Matt. 7.* *Gen. 4.* *Exod. 32.* *2. Theſſ. 2.*

per quam conuinceret præſumptorem, ne fortaſſis excuſationem prætenderet
dicens: Cecidi, quia ſtare neſciui. Sed tollitur excuſatio, quia per documentum
ſcripturæ potuit à malo declinare, ſed noluit. Et ideo poſt vtramque legem, tem
pore congruo, ſcilicet quum nox culpæ medium iter perageret, omnipotēs ſer-
Ioan. 1. mo venit, id eſt, Verbū caro factū eſt, & contulit legē gratiæ, vt quod poterat per
4. Reg. 4. naturam, & nouerat per ſcripturam, impleret per gratiā. Heliſæus quoque præ-
miſit baculū ad ſuſcitandum filium Sunamitis, per quem quum ille non ſurge-
ret, ipſemet venit, & contrahens ſe puero coaptauit, & ſic mortuus exurrexit. Tu
ergo exurgens miſereberis Sion. Ac ſi diceret manifeſtius: Tu qui videbaris tam
diu differendo dormire, nunc tandem exurgēs miſereberis Sion. Propter quod
antiqui fideles clamabant: Exurge domine adiuua nos, & libera nos propter no-
men tuum. Exurge, quare obdormis domine, exurge, & ne repellas in finē: quia
venit tempus miſerendi eius. Duo populi erant, Iudaicus & Gentilis, vtriuſq; in
aduentu ſuo voluit dominus miſereri, vt duos diuerſos parietes in vno angu-
lari lapide copularet. Et prius quidem miſertus eſt Iudæorum. Vnde præmiſit:
Tu exurgens miſereberis Sion, id eſt, Iudææ, cuius metropolis erat Sion. Poſtea
verò miſertus gentium. Vnde ſubiungit: Et timebunt gentes nomen tuum do-
Luc. 2. mine. Quod bene ſignatum eſt in paſtoribus, qui quum eſſent Iudæi, prius de vi-
Matt. 2. cino venerunt ad vocē angeli. Et in Magis, qui quū eſſent gentiles, poſtea de lon-
ginquo venerunt ad ſignum ſtellæ. Vtrique tamen ad eū qui eſt pax noſtra, qui
fecit vtraque vnum, in vno homine faciens pacem, pacem his qui prope, & pa-
cem his qui longe. Et fortaſſis propter hos duos populos, quibus veniens eſt mi-
ſertus, prius dicit, Quia venit tempus miſerēdi Iudæis, & poſtea dicit, Quia venit
tempus miſerendi gentilibus. Verè miſereberis Sion:

Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius, & terræ eius miſerebuntur.

Lapis multiplex. Lapis iſte ipſe Chriſtus eſt. vnde: Lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic
Pſal. 118. factus eſt in caput anguli. Hic eſt lapis offenſionis, & petra ſcandali, lapis exciſus
de monte ſine manibus. Angelicus ordo: vnde: Omnis lapis precioſus operimē-
tum tuum. Sancta Eccleſia. vnde: Sumentes lapidem poſuerunt ſubter eū. Item
Thre. 4. lapis, quilibet ſanctus. vnde: Sternam per orbem lapides precioſos. Et: Diſperſi
ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum. Gentilis populus. vnde:
Luc. 3. Lapis calore ſolutus in æs vertitur. Et: Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare
filios Abrahæ. Induratus Iudæus. vnde: Auferam à te cor lapideum, & dabo tibi
cor carneum. Rurſus lapis, ſpiritualis virtus. vnde: Fundamenta ciuitatis om-
1. Cor. 3. ni precioſo lapide ornata. Et: Alius ædificat aurum, argentum & lapides precio-
1. Reg. 17. ſos. Sacra ſcriptura, id eſt, lex diuina vnde: Dauid elegit quinque limpidiſſimos
lapides de torrente, & miſit eos in peram paſtoralem. Literalis intellectus. vnde:
Erat ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Et accedens reuoluit lapidem ab oſtio
monumenti. Præterea, lapis eſt diabolus. vnde: Cor eius indurabitur quaſi lapis,
& aſtringetur, quaſi malleatoris incus. Vir iniquus. vnde: Angelus ſuſtulit lapi-
dem quaſi molarem, & miſit in mare. Grauedo peccati. vnde: Deuenerunt in
Lapides Sion qd hic. profundum tanquam lapis. Lapides autem Sion, in hoc loco intelliguntur pro-
phetæ, In fide fortes & ſtabiles, & ſerui Chriſti accipiuntur apoſtoli, de quibus
ipſe dicebat: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Ergo lapides eius, id eſt, pro-
phetæ, placuerunt ſeruis tuis, hoc eſt, apoſtolis: quia ſecundum teſtimo-
nium prophetarum, apoſtoli Iudæis Euangelium prædicabant, per authori-
tates propheticas prædicationem euangelicam, vbi fundata fuerat prophetia.
Nam ibi cœperunt apoſtoli prædicare, vbi cœperant vaticinari prophetæ:
quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hieruſalem. Vel lapides Sion in-
telliguntur ipſi Iudæi, prius quidem duri, ſed ad prædicationem apoſtolorum
poſtea emolliti, iuxta quod legitur, quod ipſo die Pentecoſtes auditis verbis quę
dixerat Petrus, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos apo-
Actor. 2. ſtolos: Quid faciemus viri fratres? Qui ergo receperunt ſermonem eius ba-
ptizati ſunt, & appoſitæ ſunt illa die animæ circiter tria millia. Verè ergo tu ex-
urgens

urgens miſereberis Sion: quoniã lapides eius, id eſt, primitiui Iudęi ad fidem cõuerſi, placuerunt ſeruis tuis, id eſt, apoſtolis, qui eos prædicando & baptizando conuerterunt ad fidem. Et terræ eius miſerebuntur. Si per lapides intelliguntur fortes & ſtabiles, per terram debent intelligi debiles & infirmi, ſiue corpore, ſiue mente, quorum apoſtoli ſunt miſerti, aliquorum monitis & doctrinis, reuocãdo eos ab errore ad veritatem, & à vitijs ad virtutes: vt illos qui ad prædicationem apoſtolorum vendebant peculia ſua, & precium ante pedes eorum ponebant, & erat multitudinis credentium cor vnum & anima vna, nec inter eos quiſquam egebat, quia diuidebatur ſingulis prout cuiq; opus erat. Aliorum autem miſerebantur apoſtoli, prodigijs & virtutibus, ſanando eos à diuerſis languoribus, & ſpiritibus immundis curando, vt illos de quibus legitur, quod concurrebat multitudo vicinarum ciuitatum Hieruſalem: vt veniente Petro ſaltẽ vmbra illius obumbraret eos, & curarẽtur à languoribus ſuis. Sic ergo ſeruis tuis placuerunt lapides eius, & terræ eius miſerebuntur. Non ſolum autẽ Sion, id eſt, Iudæi miſericordiam conſequentur, ſed *Acto. 5.*

Et timebunt gentes nomen tuum domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

Timebunt quidem omnes omninò, non ſolum minores, vt gentes, ſed maiores, vt reges, ſecundum quod alibi dicitur: Adorabunt eum omnes reges terrę, omnes gentes ſeruient ei. Timebunt, non timore mũdano, de quo dicitur; Illic trepidauerunt timore, vbi nõ erat timor: neque timore ſeruili, de quo legitur; *1. Ioan. 4.* Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: ſed timore initiali, de quo dicitur: Initium ſapientiæ timor domini, vel potius filiali, de *Pſal. 110.* quo legitur: Timor domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. Hoc timore, qui eſt deuotionis & reuerentiæ, timebunt gentes, id eſt, gentilis populus ad fidem conuerſus, nomen tuum domine, non terribile, ſed amabile. Illud vtique, de quo legitur: Vocabis nomen eius Ieſum, quod interpretatur ſaluator. Ipſe e- *Matth. 1.* nim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Hoc eſt enim nomen *Actor. 4.* ſanctum & glorioſum, quod inuocatum eſt ſuper nos, nec eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo illos oporteat ſaluos fieri, de quo Propheta dicebat: Ego autem in domino gloriabor, & gaudebo in Deo Ieſu meo. Et ob hoc omnes reges terræ timebunt gloriam tuam, ſiue nomen illud ſanctũ & glorioſum, quod inuocabitur ſuper eos: ſiue naturam diuinam, in qua cum patre ac ſpiritu ſancto pariter gloriaris, de quo duo Seraphin clamabant alter ad alterum: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus Sabaoth. Plena eſt omnis terra gloria tua. Hæc autem idcirco fient,

Quoniam ædificabit dominus Sion, & videbitur in * maieſtate ſua.

**al. in gloria ſua.*

Sion prius accipiebatur ſecundum literam pro Iudæa, nunc autem accipitur ſecundum ſpiritum pro Eccleſia. Tribus enim modis accipitur, Hiſtoricè, pro *Sion tribus* Hieroſolyma. vnde: De Sion exibit lex, & verbum domini de Hieruſalem. *modis accipitur.* Allegoricè, pro Eccleſia. vnde: Benignè fac in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hieruſalem. Et tropologicè, pro anima. vnde: Dabo in Sion ſa- *Pſal. 50.* lutem, & in Hieruſalem gloriam meam. Sion quippe interpretatur ſpeculatio, ſiue ſpecula, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia, ſiue fidelis anima, quæ nunc Deũ ſpeculatur per fidem, & tandem contemplabitur ipſum per ſpeciem: quia vide- *1. Cor. 13.* mus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem videbimus non per ſpeculum, ſed faciem cognoſcentes, ſicut & cogniti ſumus. Hanc ergo Sion, id eſt, Eccleſiam, ædificauit dominus de Iudæis & gentibus, quos conuertit ad finem. Et quum ædificata fuerit ex toto, poſtquam plenitudo gentium intrabit ad fidem, & ſic omnis Iſrael ſaluus fiet, ipſe qui prius viſus eſt humilis & deſpectus, ſecundum illud: Vidimus eum non habentem ſpeciem nec decorem: tunc, aduenięte iudicio, videbitur in maieſtate ſua, glorioſus atque ſublimis, ſicut ipſe teſtatur: Quum venerit filius hominis in maieſtate ſua, *Matt. 25.*

& omnes angeli eius cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & cōgregabuntur ante eum omnes gentes, & videbit eum omnis caro, & qui eum pupugerunt, &c. Sic ergo

*al. humilium.

Reſpexit in orationem * pauperum, & non ſpreuit precem eorum.

Olim antiqui fideles qui erant pauperes ſpiritu, clamabant cum multo deſiderio, & orabant, vt Chriſtus veniret, & ædificaret Sion, id eſt, Eccleſiam congregaret, dicētes ad patrem. Emitte agnum domine, dominatorē terræ, de petra deſerti, ad montem filiæ Sion. In has orationes pauperum ipſe reſpexit, quum de cælo deſcendit, vt filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Et hoc faciens non ſpreuit precem eorum, ſed miſericorditer exaudiuit.

Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit dominum.

Non ſolum quæ dicta ſunt, ſed etiam quæ dicenda in hoc quarto quinario, tanquam Dei magnalia ſunt ſcribenda fideliter, & ſolenniter collaudanda. Scribenda, vt firmiter memoriæ commendentur. vnde: Scribantur hæc in generatione altera. Laudanda, vt Deo grates humiliter referantur. vnde: Populus qui creabitur, laudabit dominum. Deinde cauſam exponit, quare à populo, qui creabitur, laudabitur dominus: quia quum ſit natura ſublimis. vnde: Proſpexit de excelſo ſancto ſuo, ex gratia factus eſt humilis. vnde: Dominus de cælo in terram aſpexit. O quàm benè in ipſo conueniunt ſublimitas & humilitas, vt ſublimis ſit humilis, & humilis ſublimis: Deus homo, & homo Deus. Amodò reddit cauſas, cur dominus de cælo in terram proſpexit, videlicet vt audiret gemitus compeditorum. ecce dignationis affectus. Et ſolueret filios interemptorū: ecce miſerationis affectus. Vt annuncietur in Sion nomen domini. ecce prædicatio veritatis. Et laudē eius in Hieruſalem. ecce glorificatio maieſtatis. In conueniendo populos in vnum. ecce vinculum pacis. Et reges, vt ſeruiant domi-

Generationes duæ. no. ecce obſequium ſeruitutis. Sanè duæ ſunt generationes. Vna malorum, de qua dicitur: Generatio praua & adultera. Altera bonorum, de qua ſcribitur: Hęc

Matt. 12. eſt generatio quærentiū dominum. Et: Generatio rectorum benedicetur. Hæc ergo quæ dicta ſunt, videlicet deformatio per Adam facta, & reformatio facienda per Chriſtum, ſcribantur, vt memoriæ commendentur, in generatione altera, id eſt, in generatione bonorum, qui ea cupiunt intelligere: non autem in generatione malorū, qui ea conſiderare contemnunt. Item, vna Iudæorū generatio, quæ præceſſit, & altera Chriſtianorum quæ ſucceſſit. Ergo ſcribantur hęc, ne obliuioni tradantur, in generatione altera, hoc eſt, ad opus generationis alterius, videlicet populi Chriſtiani, cui proficient magis: quia per ea, quę ſpiritu prophetico ſunt prædicta, Chriſtiani amplius ſolidabuntur in fide, quam intelligent propheticis teſtimonijs commendatam. Et ſic populus qui creabitur, id eſt, populus Chriſtianus, qui recreabitur per gratiā redemptionis, vt noua ſit creatura, ſecundum quod dicit Apoſtolus: In Chriſto Ieſu, neq; circunciſio aliquid valet, neque præputiū, ſed noua creatura. Et: Vetera tranſierunt: ecce noua facta ſunt omnia. Ille, inquam, populus laudabit dominum, corde, ore, & opere: diligendo, confitendo, & obſequendo, vt ad perfectā laudem conueniant, vita, lin-

Gen. 1. gua, & conſcientia. In creatione ſiquidē homo factus eſt ad imaginem Dei, ſed in recreatione Deus factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem hominis. Et certè illud maioris eſt dignitatis, hoc autem maioris dignationis exiſtit. Vel optat Propheta, quatenus hæc digito Dei ſcribantur in cordibus aliorum, vt populus

Scriptura quadruplex. qui creabitur, protinus pro tantis beneficijs laudet Deum. Eſt enim ſcriptura ſuperior & inferior, Interior & exterior. Scriptura ſuperior, eſt diuina prædeſtina-

I. tio, quæ dicitur liber vitæ ſeu ſcriptura veritatis. vnde: Deleantur de libro vi-

Luc. 10. uentium, & cum iuſtis non ſcribantur. Et: Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. Non delebo nomina eorum de libro vitæ. Et: Annunciabo ti-

II. bi, quod expreſſum eſt in ſcripturis veritatis. Scriptura inferior eſt macula crimi-

nalis

nalis. Vnde dicitur: Recedentes à te in terra ſcribentur. Et peccatum Iudæ ſcri- 111.
ptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino. Scriptura interior eſt vnctio ſpiri-
tualis. vnde: Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non atramẽto, ſed ſpiritu Dei viui. Matt. 22.
Et: Cuius eſt imago & ſuperſcriptio? Scriptura exterior eſt exaratio literalis. Vn- 1111.
de. Ingreſſi omnes ſapientes non potuerũt ſcripturam legere, nec interpretatio- Luc. vlt.
nem eius indicare regi. Et: Interpretabatur in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo
erant. Superiorem & inferiorem ſcribit Deus. vnde: Aut dimitte eis hanc noxã,
aut dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti. Et: Scribes contra me amaritudinem. I-
tem: Dedit Moyſes duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas digito Dei. Et: Qui
ea, quæ legis ſunt, naturaliter faciunt, habẽt legem Dei ſcriptam in cordibus ſu- Rom. 2.
is. Exteriorem ſcribit homo. vnde: Quem ſcripſit Moyſes in lege & prophetæ, in- Ioan. 1.
uenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth. Et ſcripſit Moyſes cãticum domino.
Inferiorem autem ſcribit diabolus, aut etiam vir iniquus. vnde: Pſeudoprophe-
tæ ſcribebant & prophetabant, quos tamen dominus non mittebat. Eſt igitur
ſcriba ſummus ſpiritus ſanctus, de quo legitur: Lingua mea calamus ſcribę ve-
lociter ſcribentis. Scriba medius, de quo dicitur: Omnis ſcriba doctus in regno
cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, &c. Et ſcriba infimus, malus præla-
tus, de quo dicitur: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæcũ-
que dixerint vobis, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Vel hæc, quæ ſcripta
ſunt in generatione Iudæorum per legem & Prophetas, ſcribantur in generatio
ne gentium, per tranſlationes & per interpretationes, quod factum eſt tempore
Ptolomæi Philadelphi regis Aegypti, qui bibliothecam Iudæorum transfer-
ri fecit per Septuaginta interpretes in linguam Græcorum: magis* ſcribantur in
cordibus hominum digito Dei.

Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo, dominus de cœlo in terram aſpexit.

Chriſtus eſt ſanctus ſanctorum, inter ſanctos excelſus, qui ſanctus eſt Dei pa- Pſal 15.
tris, ſicut ipſe dicit in Pſalmo: Non dabis ſanctum tuum videre corruptionẽ. Et Luc. 4.
ad ipſum dicitur in Euangelio: Scio quod ſanctus Dei ſis. De hoc excelſo ſancto Excelſum
ſuo dominus pater proſpexit, id eſt, generi humano prouidit, mittendo ipſum ſanctum
in mundum, vt genus humanum redimeret ſuo ſanguine precioſo. Vel pro- quid.
ſpexit ipſe Chriſtus de excelſo ſancto ſuo, id eſt, de ſublimitate ſuæ diuinæ na-
turæ, quæ non ſolum eſt ſancta, ſed ſanctitas, quia nihil eſt in ea quod non ſit
ſanctum. Vnde ſubdit exponens: Dominus de cœlo, id eſt, de diuina natura
proſpexit in terram, id eſt, ad humanam miſeriam, vt miſeros homines libera-
ret. Sic enim aliquando cœlum & terra in diuinis accipiuntur ſcripturis, ſicut
inferius oſtendetur. Cur autem Chriſtus de cœlo in terram proſpexit, determi-
nat ſubdens:

Vt audiret gemitus compeditorum, & ſolueret filios interemptorum.

Sunt vincula corporis. vnde: Sancti ludibria & verbera experti, inſuper & vin Vincula
cula & carceres. Paupertatis. vnde: Si fuerint in cathenis, & vinciantur funibus multiplicia
paupertatis, indicabis opera eorum eis. Pacis. vnde: Soliciti ſeruare vnitatẽ ſpi- Heb. 11.
ritus in vinculo pacis. Charitatis. vnde: Charitatem habete, quod eſt vinculum Ephes 4.
perfectionis. Sapientiæ. vnde: Vincula illius alligatura ſanitatis. Legis. vnde: Diſ Coloſ. 3.
rumpamus vincula eorũ, & proijciamus à nobis iugũ ipſorum. Doctrinæ. vnde: Eccleſ. 6.
Diſrupiſti vincula mea, & dixiſti, non ſeruiam. Timoris. vnde: Excitaſti vincula Pſal. 2.
vſq; ad ceruices. Præterea ſunt vincula peccatorũ. vnde dicitur: Diſrupiſti vincu Pſal. 115.
la mea, tibi ſacrificabo hoſtiã laudis. Tenebrarum. vnde: Perſuaſum habent ini-
qui, dominari poſſe nationi ſanctæ vinculis tenebrarum. Tormẽtorum. vnde: Iudæ.
Angelos qui ſuum non ſeruauerunt principatum, ſed dereliquerũt ſuum domi
cilium, in iudicium Dei magni ſub caligine vinculis reſeruauit. Ad hoc autem
ſpiritualiter venit Chriſtus in mũdum, vt mortuos liberaret ab inferis, & viuos
ſolueret à peccatis. Et hoc eſt, quod ait: De cœlo proſpexit dominus in terram,

vt audiret gemitus vinculatorum, id eſt, exaudiret gemebundas preces eorum,
qui tenebantur in inferno, quaſi ligati vel cõpediti vinculis tenebrarum, quos
Chriſtus in triduo mortis deſcendens ad inferos liberauit. Et tunc ſolutis in-
ferni doloribus, in ſanguine teſtamenti ſui eduxit vinctos ſuos de lacu, in quo
non erat aqua, captiuitatẽ noſtram ſua ducẽs virtute captiuantem. Et ipſe de cœ-
Filij inter lo in terram proſpexit, vt ſolueret à peccatis filios interemptorum, id eſt, primo
emptorum rum parentum, qui fuerunt interemptores & interempti, quia cauſam interem-
ptionis & mortis, id eſt, originale peccatum ad filios tranſmiſerunt. Nam, vt in-
Rom. 5. quit Apoſtolus, per vnũ hominem, id eſt, Adam & Euam, qui fuerũt duo in car-
ne vna, etiam in omnes homines mors pertranſijt. Et ipſi quidem propter ino-
bedientiam interempti fuerunt, mortem corporis & animæ incurrentes, ſi-
Gen. 2. cut fuerat illis prædictum: Quacunque die comederitis, moriemini. Ergo pro-
ſpexit, vt ſolueret à peccatis filios interemptorum, id eſt, generis humani, quod
à primis parentibus interemptoribus quidem & interemptis eſt carnaliter pro-
pagatum. Vel, vinculatos & compeditos appellat ſanctus, qui timore Dei ve-
lut quibuſdam vinculis & compedibus ſunt ligati, de quibus Sapiens teſtatur:
Audi fili mi, & excipe ſententiam meam, & ne abijcias conſilium meũ, & infer
pedem tuum in compedes illius, & in torquem eius collum tuum, & erunt tibi
Quare do- compedes in protectionem fortitudinis, & torques illius in ſtolam gloriæ. Do-
minus de minus autem de cœlo proſpexit in terram, vt talium compeditorum gemitus
cœlo in ter- exaudiret, qui gemebant & poſtulabant vt Chriſtus ad redemptionem huma-
ram proſpe ni generis adueniret & ſolueret nos à nexibus criminum, & redderet filios in-
xeris. teremptorum, id eſt, imitatores eorum, qui pro veritate ſunt mortificati & inte
rempti, vt multi Prophetæ in veteri teſtamento, & martyres omnes in nouo,
Quomodo quorum ſunt filij, qui fidem ſectantur eorum. Dominus etiam de cœlo proſpe-
de cœlo pro xit in terram, quando de diuina miſericordia reſpexit ad humanam miſeriam,
ſpexerit. vt audiret cum effectu gemitus compeditorum, id eſt, eorum qui ſunt peccatis
mortalibus irretiti, qui ſuam miſeriam cognoſcẽtes, cum gemitu clamabãt ad
dominum, vt per ſuam gratiam liberarẽtur. Et ſolueret filios interemptorum,
id eſt, imitatores eorum, qui fraude diaboli ſunt perempti, à paternis illos errori
bus liberando. Hoc enim dominus quotidie operatur, cum & illos, qui propria
peccata committunt, & eos, qui aliena peccata ſectantur, per pœnitẽtiam reuo-
cat ad ſalutem. Ad quid autem audiret & gemeret, ſubiungit:

Vt annuncient in Sion nomen Domini, & laudem eius in
Nomẽ Dei Hieruſalem.

multiplici- Nomen Dei multipliciter accipitur in ſcripturis. Nam aliud eſt ineſſentiale,
ter accipi- quod communiter deſiguat eſſentiam, vt heloy, adonay, Deus, dominus, & hu-
tur. iuſmodi. Aliud perſonale, quod ſpecialiter appellat perſonam, vt pater, filius,
I. & ſpiritus ſanctus, Chriſtus, Ieſus, & ſimilia. Nomen autem quandoque deſi-
II. III. gnat potentiam. vnde, Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimo-
Ioan. 5. nium perhibent de me. Quandoque notitiam. vnde: Pater, manifeſtaui nomen
IIII. tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo. Quandoq; inuocationẽ. vnde:
Ioan. 17. Baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Quandoq; ho
V. norem. vnde: In nomine tuo leuabo manus meas. Quandoq; famam. vnde: Per
Mat. vlt. vos nomen domini blaſphematur in gentibus. Interdũ immutabilitatẽ. vnde:
VI. Si dixerint filij Iſrael, quod eſt nomẽ eius, quid dicã eis? Dixit dominus: Ego ſum
VII. qni ſum. Interdum cultum. vnde: Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob,
Rom. 2. miſit me ad vos, hoc nomen mihi eſt in æternum. Interdum ſecretũ. vnde: No-
Exod. 3. men meum adonay, non indicaui eis. Interdum iuſtitiam. vnde: Hoc eſt nomẽ,
XI. Exod. 6. qnod vocabnnt eum, Dominus iuſtus noſter. Eſt & nomen domini tetragam-
XII. maton, I, e, v, e, quod dicitur, ineffabile trinitatis & vnitatis myſterium ſignifi-
Hier. 23. cans excellenter, ſicut alibi deſignauit. Nomina quoque filij ſunt diuerſa. Di-
Nomina citur enim Ieſus. vnde: Vocabis nomen eius Ieſum, quod interpretatur ſalua-
filij diuerſa tor. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Dicitur Chriſtus.
Matt. 2. vnde: Genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus,

quod

quod expônitur vnctus: quoniam vnxit eum Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. vnde: Oleum effuſum nomẽrunm. Dicitur Emmanuel, quod interpre- *Cant.1.* tatur, nobiſcum Deus. Dicitur oriens. vnde: Ecce vir oriens nomen eius: quoniam viſitauit nos oriens ex alro. Eſaias autem multa eius nomina ſimul enu- *Eſaia 9.* merat, dicens: Vocabitur nomẽ eius, admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, parer futuri ſeculi, princeps pacis. Ipſe eſt nomen domini, de quo dicit Propheta: Ecce nomen domini venit de longinquo, cui datum eſt nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectarur. Merito ergo pſalmogra- *Pſal.8.* phus exclamabat: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomẽ tuũ in vniuerſa terra. Illos ergo dominus exaudiuit & ſoluit, vt per eos annũcietur in **al. quod-* Sion, id eſt, ecclesia, * quod ſir nomen eius glorificandum, benedicendum, & *libet nomẽ* collaudandum, & vt per illos etiam annuncietur laus eius de magnificis operibus pro ſalute hominum geſtis in Hieruſalem, id eſt, in ecclesia ſanctorum, qui proprerea laudabnnr Deum. Quid eſt autem quod cum Sion iungit nomen, & cum Hieruſalem iungit laudem, niſi quia virtutẽ diuini nominis ſpeculatores intelligunt, & laudis præconium pacem videntes attollunt. Sion quippe dicitur ſpeculatio, & Hieruſalem viſio pacis. Quatuor autem modis Hieruſalem accipi- *Hieruſalẽ* tur, ſecundum quatuor theologicos intellectus, hiſtoricum, allegoricum, tro- *quatuor* pologicum, & anagogicum. Eſt enim Hieruſalem ſuperior & inferior, interior *modis acci* & exterior. Superior eſt in patria. Inferior eſt in via. Interior eſt in anima. Ex- *pitur.* terior eſt in Palęſthina. De ſuperiori legitur: Hieruſalem quæ ædificatur vt ciui- *Pſal.121.* tas, cuius participatio eius In idipſum. Ad inferiorem dicitur: Surge illumina- *Eſai 60.* re Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini ſuper te orta eſt. De interiori legitur: Dabo in Sion ſalutem, & in Hieruſalem gloriam meam. Ad ex- *Matt.23.* teriorem dicitur: Hieruſalem, Hieruſalẽ, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt.

In conueniendo populos in vnum & reges vt ſeruiant domino.

Non ſolum prædicta fecit vt annuncietur in Sion nomen domini & laus *Ioan.10.* eius in Hieruſalem, verum etiam in conueniendo populos in vnum, Iudaicum & gentilem in vnum cultum, & vnam fidem, vt ſit vnum ouile & vnus paſtor: quia vnus eſt Deus, vna fides, vnum baptiſma. Et in conueniendo etiam regna mundi, vt ſeruiant domino, illi videlicet, de quo dicitur: Dominum Deum tuũ *Matth.4.* adorabis, & illi ſoli ſeruies, id eſt, ei ſoli ſeruitutem adorationis impendes, quæ græcè latria nuncupatur. Hic eſt enim qui haberin veſtimento & in femore ſuo ſcriptum: Rex regum, & dominus dominantium, cui ſeruire regnare eſt.

Reſpondit ei in via virtutis ſuæ, paucitatem dierum meorũ * enumera mihi. **al. enũcia*

Et ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui.

Commendat hic in ecclesia ſingularis perſecutionis propoſitum. vnde: Reſpondit ei in via virtutis ſuæ. Supernæ patriæ deſiderium. vnde: Paucitatem dierum meorum enuncia mihi. Finalis perſeuerantiæ* initium. vnde: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. Aeternæ beatitudinis pręmiũ. vnde: In ſeculum ſeculi anni tui. Prædictis enim beneficijs ecclesia prouocata, & in amorẽ æternitatis accenſa, reſpondit domino in filijs perfectis & virtuoſis, non autẽ in infirmis & imperfectis, (Nam carnem habet & oſſa, de quibus prædixerat: Adhæſerunt oſſa mea carni meæ) poſtulans & implorans ingenti deſiderio æſtuando, vt indicet ei, vtrum ſit poſt paucos dies ad cœleſtis beatitudinis patriam peruentura. Cupiebat diſſolui & eſſe cum Chriſto. Hæc enim eſt differentia inter perfectos & imperfectos: quòd perfecti mortem habent in deſiderio, & vitam in patientia. Imperfecti verò mortem habent in patientia, & vitam in deſiderio. Ei ergo, id eſt, domino reſpondit Hieruſalẽ, hoc eſt ecclesia, non tam voce quàm

corde,nectam verbo,quàm deſiderio. Reſpondit, inquam, in via virtutis ſuæ,
id eſt,in illis,qui iam ſunt viam ſuæ virtutis & perfectionis aggreſſi, non autem
in eis, qui adhuc per viam infirmitatis & imperfectionis incedunt.Hoc ſanè re-
ſpondit:Enuncia mihi paucitatem dierum meorum,id eſt,indica mihi, vtrum
ego paucis diebus debeam in hoc peregrinationis exilio permanere, quoniam
ad regnum tuum deſidero peruenire. Vnde iugiter oro, vt adueniat regnum
tuum.Ne quis autẽ putaret,quod propter paucitatem dierum, quam optat ante
finem ſeculi,eſſet eccleſia finienda, ſubiungit & ait:Ne reuoces me in dimidio
dierum meorum,id eſt,ante ſeculi finem (Nam medium eſt, quod inter duo cõ
ſiſtit extrema)cum promiſeris fidelibus tuis, quod cum eis eris cunctis diebus
vſque ad conſummationem ſeculi.Non enim paucitatem dierũ deſidero,vt an
te finem ſeculi eſſe deſinam,ſed vt finis ſeculi appropinquet. Vnde nec certum,
ſed propinquum ſeculi diem mihi poſtulo reuelari, ne veniam contra illam
Matt 24. ſententiam euãgelicam:De die illa & hora nemo nouit,nec angelus, nec filius,
1. Theſ.5. niſi ſolus pater. Nã dies domini ſicut fur ita in nocte veniet.Et licet deſiderem
dies huius ſeculi breuiari,cupio tamẽ eſſe tecum in annis æternitatis: quoniam
in ſeculum ſeculi anni tui, qui nunquam deficiunt, quia nec principium ha-
bent nec finem. Hæc eſt æternitas tua, quæ cum ſit vna & eadem, per annos plu-
raliter deſignatur,ſicut & alibi pluraliter deſignatur per dies, dicente Prophe-
Mich.5. ta de Chriſto:Egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis: quia eum omnibus
annis & cunctis diebus permanet immutabilis,nihil habens præteritũ vel futu-
rum.Poteſt & aliter hoc intelligi, vt quia prædixerat ædificandã eſſe Sion, & do-
minum in maieſtate vidẽdum, eccleſia per Sion deſignata, maieſtatem domini
videre deſiderans reſpondit ei deſiderio & affectu in via virtutis ſuæ, videlicet
domini,non Sion, vt poſſeſſiuum pronomen non ad Sion,ſed ad Dominum
referatur.Reſpondit ergo non in via virtutis ſuæ,id eſt,nõ ex merito ſui operis,
ne de ſua virtute præſumat:ſed in via virtutis ſuæ,id eſt,fide Chriſti,nõ iam paſ-
ſibilis & mortalis,ſed immortalis, & impaſſibilis,hoc eſt, in fide reſurrectionis
ipſius,per quam virtus eius excellenter apparet.Hæc eſt enim via,per quam per-
uenitur ad vitam.Et in hac via virtutis reſpondit eccleſia,quoniam ad gloriam
Diem mortis ſcire nõ eſt vtile. reſurrectionis anhelat. Quid autem reſpondit?Hoc ſcilicet, Exiguitatem dierũ
meorum enuncia mihi,nõ diem mortis,quem expedit ignorare. Propter quod
Matt. 25. dominus ait:Neſcitis diem neq; horam, vt hic ſemper viuere libeat, tãquam mo
ri ſemper oporteat.Si quis enim diem mortis prçſciret, multũ ſibi de carnis ille-
cebris & mundi voluptatibus indulgeret, de finali pœnitentia præſumẽdo. Nec
eſt cõtrarium,quod alibi dicitur:Notum fac mihi domine finem meũ, & nume
rum dierum meorum quis eſt, vt ſciam quid deſit mihi. Quia ſi ſanè fuerit expo
ſitum,ad hunc non pertinet intellectum.Sed exiguitatem, inquit, dierũ meorũ
indica mihi, vt ſciam non quando,ſed quàm citò dierum meorum numerus fi-
nietur, cum deſiderem meæ peregrinationis exilium in proximo terminari.
Et ideo ne reuoces me in dimidio dierum meorũ, vt tantũ ſuperſit mihi de vi-
Medium quid. ta,quantum de illa præceſſit. Nam illud eſt rectè medium,quod diſtat æqua-
liter ab extremis. Vel quia paucitatem dierum deſidero, vt citius ad annos æter-
nitatis perueniam, ne reuoces me,id eſt,non ſinas me reuocari in dimidium die
rum meorum,id eſt,ad vitam illam,quam in carnalibus deſiderijs conſueuerũt
adoleſcentes vel iuuenes exercere, quæ ad cœleſtem patriam impediret aſcen-
ſum. Nam adoleſcentia & iuuentus mediæ ſunt ætates inter infantiam & ſene-
Dies noſtri qui. ctutem ac ſenium. Vel quia dies illi ſunt noſtri, quibus bene viuimus, & vitam
æternam meremur. Illi verò non noſtri,ſed potius alieni, quibus opera diabo-
li exercemus.Quamuis optet eccleſia dierum temporalium paucitatem, non
vult tamen in dimidio ſpiritualium reuocari, ne ipſi minuantur. Et hoc eſt
quod ait:Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, id eſt, ne diminuas mihi
ſpirituales dies, qui verè ac propriè mei ſunt, ne diminuto merito diminuatur
1.Cor.15. & præmium,ſed anni vitę perpetuę,qui re vera ſunt tui,quia poſt reſurrectionẽ
vitæ ſolummodo ſancti viuent, propter quod dicit Apoſtolus, quia tu eris o-
mnia in omnibus,illi ſunt mihi in ſeculum ſeculi, vt ſemper tecum in ęterna

feli-

felicitate conſiſtam. Vel intelligatur dominus reſpondere, ac ſi diceret manife-
ſtius: Tu petis, ne reuocem te in dimidio dierum tuorum, & ego tibi reſpondeo,
quod erunt in ſeculum ſeculi anni tui. Verè domine anni tui ſunt in ſeculũ ſe-
culi, cum ſis æternus, omnem naturam præcedens, quoniam

Initio tu domine terram fundaſti, & opera manuum tua- rùm ſunt cœli.

Ecce circa creationis opera in Deo commendatur authoritas: quia in initio tu *Circa crea*
domine terram fundaſti. Sublimitas: quia opera manuum tuarũ ſunt cœli. Sta- *tionis opera*
bilitas: quia ipſi peribunt, tu autem permanebis. Poteſtas: quia ſicut operimen- *multa in*
tum mutabis eos, & mutabuntur. Aeternitas: quia tu idem ipſe es, & anni tui nõ *Deo cõmen*
deficient. Liberalitas, & benignitas: quia filij ſeruorum tuorum inhabitabunt *dat pœni-*
ibi, & ſemen eorum in ſeculum ſeculi dirigetur. Nec mireris, ſi propheta lo- *tens.*
quendo de operibus Dei, modò dirigit ſermonem ad vnam perſonam, & mo-
dò ad alteram, quoniam indiuiſa ſunt opera Trinitatis. Tria verò ſimul *Tria ſimul*
creata fuerunt, angelus, mundus & tempus. Et in creatione mundi ſimul crea- *creata.*
ta fuerunt, cœlum & terra, primum & infimum inter quatuor elementa, &
cum ipſis pariter duo media, videlicet aër & aqua confuſa in ſimul & commi-
xta: quoniam aqua vaporabilis erat & aër ſpiſſus, ſed poſtea diſcreta ſunt & di-
uiſa. Quia verò Moyſes dixerat, quòd in principio creauit Deus cœlum & terrã *Gen. 1.*
&c. ne quis ordinem verborum attendens, putaret, quod prius cœlum & po-
ſtea terram creaſſet, occurrit Dauid in hoc loco, prius nominans terram quàm
cœlum, vt oſtendatur quod cœlum & terra ſimul fuerunt creata, ſed quod po-
tuit ſimul fieri, non potuit ſimul dici. Multiplex autem initium ſiue principi-
um legitur in ſcripturis. Dicitur autem principium Deus pater. vnde: In princi- *Principiũ*
pio erat Verbum. Deus filius. vnde: Ego principium, qui & loquor vobis. *multiplex:*
Deus ſpiritus ſanctus, quia tres ſunt vnum principium. vnde: Tecum princi- *Ioan. 1.*
pium in die virtutis tuæ. Principium temporis. vnde: Antequam quicquam face- *Pſal. 102.*
ret, à principio ordinata ſum. Principium dignitatis. vnde: Ipſe eſt principium *Prou. 8.*
viarum Dei. Principium virtutis. vnde: Initiũ ſapientiæ timor domini: Et prin- *Pſal. 110.*
cipium vitiorum. vnde: Initiũ omnis peccati ſuperbia. Dicitur etiam principi-
um cuiuslibet rei exordium. vnde: Principium loquendi domino in Oſee. Cũ
enim dicitur, In initio tu domine terrã fundaſti, poteſt intelligi vel de principio *Oſee. 1.*
temporum, quia terra ſimul fuit cũ tempore creata; vel de principio rerũ, id eſt,
de filio, qui eſt omnium rerum initiũ, per quem & in quo Deus pater terrã funda
uit. Nam vtrunq; de ipſo legitur: Omnia per ipſum facta ſunt. Et: Omnia in ſapi *Ioan. 1.*
entia feciſti domine. In vno deſignatur authoritas, cũ dicitur pater omnia feciſ-
ſe per filium, quoniam hoc ipſum filius accepit à patre. In altero verò cõſubſtan
tialitas denotatur, cum dicitur omnia feciſſe pater in filio, quia filius conſubſtã
tialis eſt patri, propter quod alibi dicit: Ego in patre, & pater in me eſt. Ad notã- *Rom. 11.*
dam tamen diſtinctionem trium perſonarũ in vna ſubſtantia, dicit Apoſtolus,
quod ab ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Ergo in initio tu domine terrã
fundaſti, hoc eſt, in infimo collocaſti. Nã* inter ædificij partes eſt infimũ fundã- **al. in o-*
mentum, & in ſpherico corpore illud eſt infimũ, quod eſt mediũ. Licet autẽ cœ- *mni ædifi-*
lorum & terrarum diſtinctio nimis prolixa pateat in ſcripturis, quia tamen ad *cio plano*
intelligentiam huius loci eſt maximè neceſſaria, oportet illam hic exprimi ſub *infimum.*
compendio comprehẽſam. Terra ergo eſt machina mundialis. vnde: In princi- *Terra quid*
pio creauit Deus cœlum & terrã, id eſt, naturam angelicam & mũdanam. Quar- *Gen. 1.*
tum elementum. vnde: Vocauit Deus aridam terram. Quælibet regio. vnde: Pri
mo tempore alleuiata eſt terra Zabulon & terra Neptalim. Hæc eſt habitabi- *Eſa. 6.*
lis zona. vnde dicitur: Rex noſter Deus ante ſecula operatus eſt ſalutem in me-
dio terræ. Humana natura. vnde: Vos eſtis ſal terræ. Caro noſtra. vnde: Terram
vngula fodit. Sublimalis aër. vnde: Proiectus eſt draco magnus, ſerpens anti-
quus in terram, id eſt, hunc aërem caliginoſum. Sancta eccleſia. vnde: Benedi- *Pſal. 84.*
xiſti domine terram tuam. Perfida ſynagoga. vnde: Vidi angelum fortem
deſcendentem de cœlo, & dextrum pedem poſuit ſuper mare, ſiniſtrum autem
ſuper

ſuper terram. Gentilis populns. vnde: Popſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tnam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Fidelis homo. vnde: Terrâ *Heb. 6.* ne operias ſangninem iuſtum. Vir actiuus. vnde: Aduocauit cœlum deſuper & terram, vt diſcernat populum ſuum. Mens auditoris. vnde: Terra ſuper ſe ve- *Gen. 17.* nientem bibẽs imbrem, generat herbam optimam. Opus bonum. vnde: Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini & olei. Sacra ſcriptura. vnde. Qui operatur terram ſuam, ſaturabitur panibus. Caro *Pſal. 26.* Chriſti. vnde: Terra data eſt in manu impij. Cœleſtis patria. vnde: Credo videre *Pſal. 24.* bona domini in terra viuentium. Virgo Maria. vnde: Terra noſtra dabit fructũ ſuum. Secularis conuerſatio. vnde. Adhæſit in terra venter noſter. Carnalis voluptas. vnde: Non inuenietur in terra ſuauiter viuentium. Terrenus intellectus. vnde: Argentum igne examinatum, probatum, terræ purgatum ſeptu- *Gen. 3.* plum. Peccatum. vnde: Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Mens *Heb. 6.* reprobi. vnde: Terra proferens ſpinas & tribulos, reproba eſt, & maledicto *Iob 10.* proxima. Infernus. vnde: Antequam vadam ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine. Quamuis autem terram bonam Deus pater creauit in initio, id eſt, in filio, terram tamen, ſecundum quod quatuor primis modis accipitur, in initio temporis, cum tempore ipſe creauit. Et opera manuum tuarum ſunt cœli.

Cœlum triplex. Eſt cœlum diuinum. vnde: Deſcendi de cœlo, id eſt, de arcano maieſtatis diuinæ, factus viſibilis. Et: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcẽdit. Em- *Ioan. 3.* pyreum. vnde: In principio creauit Deus cœlum & terram. Sydereum. vnde: Fi- *Gen. 1.* ant luminaria magna in firmamẽto cœli. Et aërcum. vnde: Aues cœli comede- *Luc. 8.* runt illud. Item cœlum angeli ſunt. vnde: Gelu de cœlo quis genuit? Sancti prædicatores. vnde: Cœli enarrant gloriam Dei. Fidelis anima. vnde: Cœlum mi- *Pſal. 18.* hi ſedes eſt. Sacra ſcriptura. vnde: Cœlum vt liber plicabitur. Spiritualis vita, *Eſa 66.* vnde: Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Præterea diaboli & angeli eius, qui ſe- *Phil. 3.* cundum Apoſtolum ſunt ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. vnde: Ignis de cœlo cecidit, & tactas oues pueroſque conſumpſit. Hic eſt, qui elatus in ſuperbiam de ſeipſo dicebat: Aſcendam in cœlnm, & ponam ſedem meam ad aquilonem, ſimilis ero altiſſimo: & ipſum imitantur ſuperbi, qui ponunt in cœlum os ſuum, cum eorum lingua tranſeat ſuper terram. Omnes hos cœlos, præter vltimos, qui ſunt mali, fecit primum cœlũ, quod nõ eſt factura ſed factor, & ideo ei dicitur: Opera manuum tuarum, id eſt, tuæ poteſtatis ſunt cœli, quæ cum ſit vna, per manus tamen pluraliter deſignatur, propter diuerſos effectus, quia *Iob. 10.* creat, diſponit, continet, & gubernat, ſicut & alibi dicitur: Manus tuæ domine fecerunt me, & plaſmauerunt me, &c.

**al. permanet.* Ipſi peribunt, tu autem * permanebis, & omnes * vt veſti- **al. ſicut.* mentum veteraſcent.

Et ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.

Vtrum cœli ſint interituri. Super hoc ſcripturæ diuinæ non ſolum varia, ſed & contraria videntur teſtimonia pertuliſſe. Ecce enim Pſalmiſta teſtatur, quod cœli peribunt, & omnes vt veſtimentum veteraſcent. Huic conſonat Petrus apoſtolus, dicens: Adueniet *1. Pet. 3.* dies domini ſicut fur, in quo cœli magno impetu tranſibunt. Idemque de cœlo & terra teſtatur, quod cœli, qui nũc ſunt, & terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni ſeruati in diem iudicij. Veritas quoque dicit in Euangelio: Cœlum & terra *Luc. 21.* tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Contrarium verò videtur idem *Pſal. 148.* Pſalmiſta dixiſſe, qui cum præmiſiſſet in Pſalmo: Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomen domini, conſequenter adiungit: *Eccleſ. 1.* Statuit ea in æternum & in ſeculum ſeculi. Et Salomon: Terra, inquit, in æternum ſtat. Idemque de cœlo dicit & terra. Nouimus domine, quod fabricaſti tibi domum perpetuam, cœlum & terram & mare. Quamuis in Apocalypſi dicatur, quod mare iam non erit.

Ne vero ſacræ ſcripturæ ſibi contradicere videantur, dicatur quod re vera cœlum

lum & terra tranſibunt, quantum ad qualitatem & formam, ſed permanebunt, quantum ad ſubſtantiam & naturam. Et de cœlis quidem aëreis planum eſt, quod ipſi & terra per ignem abſque dubio purgabuntur, & in meliorem formam tranſibunt, ſicut Petrus ait, quod cœli ardentes ſoluentur, elementa verò ignis ardore tabeſcent, quod hic apertè notatur, quum dicitur: Sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. De ſuperioribus autem cœlis cum ſyderibus & alijs luminaribus non eſt certum omnino, verum & ipſi ſint aliquatenus immutandi, quum ad eos fœtor & fœditas ex prauis hominum operibus non peruenerit: quanquam in illis angeli peccauerint apoſtatici, qui ſunt de cœlo proiecti. Nam in angelis ſuis reperit prauitatem. Et quidem Ioannes apoſtolus in Apocalypſi teſtatur dixiſſe illum qui ſedebat in throno: Ecce noua facio omnia, ſeque vidiſſe cœlum nouum & terram nouam. Primum enim cœlum abijt, & prima terra. Et Eſaias: Ecce ego creo cœlum nouum & nouam terram, & non erunt in memoria priora. In Apocalypſi verò Ioānis legitur, quod ciuitas non eget ſole, neque luna, vt luceant in ea, nam claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius eſt agnus. Item Eſaias: Non erit tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te, ſed erit tibi dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Idem autem alibi dicit, quod erit lux lunæ, ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum, in die qua alligauerit dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit. Salubre cōſilium dedit Apoſtolus: Noli plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Et alius: Altiora te ne quæſieris, & maiora te ne fueris ſcrutatus, quia defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Quid enim ſeculi præceſſit initium, & quid ſeculi finem ſequatur, velata ſunt nobis: media verò ſunt manifeſta, quod in duobus Seraphin eſt egregiè deſignatum, qui duabus alis velabant domini faciem, & duabus velabant pedes ipſius, & duabus volabant. Sanè verò poteſt intelligi, quod quum dicitur, Ipſi peribunt, verbum non actum, ſed aptitudinem notat: quia quod de nihilo factum eſt, naturaliter rediposſet in nihilum: ſed quadam ex gratia perpetuò conſeruabuntur, quum & de angelis ſcriptum ſit, quoniam qui ei ſeruiunt non ſunt ſtabiles, quod vtique referendum eſt ad naturam. Vel intelligatur de iuſtis, qui etſi cœli dicantur, quoniam eorum conuerſatio eſt in cœlis, omnes tamen ſecūdum corpus peribunt: quod eſt animæ veſtimentum. Et propterea rectè dicitur, quod omnes vt veſtimētum veteraſcent, id eſt, quantum ad corpus deficient, quia quod veteraſcit & ſeneſcit, prope interitum eſt.

1. Pet. 3. *Iob. 2.* *Apoc. 21.* *Eſai. 60.* *Eſai. 30.* *Rom 12.* *Eccleſ. 3.* *Phil. 3.*

Et ſicut opertoriū mutabis eos, & mutabuntur. Opertorium frequēter & multipliciter mutatur in mundo: quoniam homo natus de muliere, breui viuens tempore, nunquam in eodem ſtatu permanet. Quis autem vniuerſas mutationes mortalis hominis valeat explicare? Vnde ſufficiat hic exponere duas. Tu ergo eos, id eſt, iuſtos, qui cœli vocantur, in mortis diſſolutione mutabis. Et ipſi tandem in reſurrectionis gloria mutabuntur. Sed & cœli materiales rectè opertorio comparātur, quia cætera operiunt infra poſita. Vnde cœli dicti ſunt à cœlando. Cœli ergo peribunt.

Opertoriū. *Mutationes mortis duæ.*

Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.

Quia inuariabilis es omnino & immutabilis, nihil habens in te, niſi te, nec in te aliud eſt habens ab habito, nec aliud habitum ab habente, quamuis habentis nullus ſit habitus, nec alienius habitus ipſum ſit habens, cum ens idem ſit in te omnino, quod eſſe. Nam eſſe non eſt aliud, quàm quo es, ſed idem omnino. Et anni tui non deficient. Hoc ſuperius expoſitum eſt, ſed repetit illud, vt addat:

Deus immutabilis.

Filij ſeruorum tuorum * inhabitabunt ibi, & ſemen eorum in ſeculum dirigetur.

**al. habitabunt.*

Largus eſt dominus & benignus, gloriam ſuam communicans ſeruis ſuis. Ergo, id eſt, in annis tuis habitabunt, id eſt, perpetuò permanebunt filij ſeruorum tuorum, id eſt, imitatores apoſtolorum, qui ſupradicti ſunt ſerui tui:

nec tantum ipſe vel eorum filij, ſed eorum ſemen, id eſt, omnes qui eorum fidẽ & opera imitantur, dirigentur in ſeculum ſeculi, hoc eſt, in æternitatis gloriam perducentur. Læta concluſio, quæ felicitatis æternæ gaudia repromittit.

IN PSALMVM SEXTVM POEnitentialem Elucidatio.

TITVLVS AVTEM HVIVS PSALMI TALIS EST:

Canticum graduum.

Tituli eiuſdem explicatio.

Psalmus iſte inter cantica graduum eſt vndecimus, & inter pœnitentiales Pſalmos eſt ſextus. Per ſenarium autem notatur perfectio, (Gen. 2.) quia ſenarius numerus eſt perfectus, eò quòd redditur ex ſuis partibus aggregatis. Vnde ſexto die perfecit Deus cœlum & terram, & omnem ornatum eorum. Et quum in plenitudine temporis ſexta veniſſet ætate, ſexta die ſub hora ſexta genus redemit humanum. Idemq; ſex vltima verba dixit in cruce. Per vndenarium verò tranſgreſſio deſignatur, quia vndenarius denarium legis excedit, & ad duodenarium apoſtolicum non pertingit. Vnde vndecim quoque vela capillacia ſiue ſaga cilicina erant in tabernaculo domini, & vndecim ſunt Pſalmi Aſaph, & hoc numero remanſerunt apoſtoli ſubtracto proditore Iuda, ſed ad duodenarium redierunt, ſubſtituto Matthia. His ergo datur intelligi, quod quantæcunque perfectionis exiſtat aliquis, (1. Ioan. 1.) non tamen eſt ſine omni peccato. Nam ſi dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, quoniam in multis offendimus omnes, Salomone teſtante: Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, & (Prouer. 20.) purus ſum à peccato? Quia nullus in hac vita mortali adeò eſt perfectus, cui pœnitentia pro peccato neceſſaria nõ exiſtat, quod bene ſignificat in hoc loco vndenarius ſenario copulatus.

PSALMI CENTESIMI VIGESIMINONI in ordine Pſalmorum, in ordine verò pœnitentialium pſalmorum ſexti explicatio.

De profundis clamaui ad te domine, domine exaudi vocem meam.

Psalmus iſte octo continet verſus, monens & docens nos ita debere percurrere ſeptem huius ſeculi dies, vt ad diem reſurrectionis octauum mereamur feliciter peruenire, in quo Deus ab omni corruptione circumcidet electos, & tunc ex toto redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. Oſtendit autem pœnitens in hoc Pſalmo, vnde clamauerit, quoniam de profundis, non vno tantum, ſed multis. Ad quem? quoniam ad te domine, qui ſolus præuales liberare. Quid? hoc videlicet: Exaudi orationem meam. Quo affectu? Certè humili & deuoto. vnde: Fiant aures tuæ intendentes in orationem ſerui tui. Quanta neceſſitate? Magna quidem & multa. Quoniam ſi iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Qua fiducia? Plena pariter & ſecura. Quoniam apud te propitiatio eſt, & propter legem tuam ſuſtinui te domine. Quomodo? ſperando & ſuſtinẽdo. vnde: Suſtinuit anima mea in verbo eius, ſperauit anima mea in dominum. Quandiu? A cuſtodia matutina vſque ad noctem, ſperet Iſrael in domino, in proſperis videlicet & aduerſis. Qua de cauſa? quia Deus & volens & valens liberare tu es. Nam apud dominum miſericordia eſt, & copioſa

pioſa apud eum redemptio. Quo denique fine? Vtique grato & ſalutari. Quia
ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. Ergo, De profundis clamaui
ad te domine, domine exaudi orationem meam. Eſt profundum diuinæ ſapien- *Profundũ*
tiæ, de quo dicitur: Domine, nimis profundæ ſunt cogitationes tuæ. Profundum *multiplex.*
ſacræ ſcripturæ, de quo legitur: Reuelat profunda de tenebris. Et profundum hu- *Iob. 2.*
manæ cõſcientiæ, de quo ſcribitur: Profundum eſt cor hominis & inſcrutabile. *Hier 17.*
Itemque profundum damnabilis culpæ. vnde: Impius quum venerit in profun- *Prouer. 18.*
dum peccatorũ, contemnit. Profundum ſecularis miſeriæ. vnde: Infixus ſum in
limo profundi. Et profundum infernalis gehennæ. vnde: Pete tibi ſignum à do- *Eſaia 7.*
mino Deo tuo in profundum inferni. De omnibus his profundis aliqui cla-
mant, & exauditi merentur, vltimo duntaxat excepto, de quo clamans nulla re-
nus exauditur, quoniam in inferno nulla eſt redemptio. Vnde quum diues ille,
qui ſepultus fuerat in inferno, clamaſſet: Pater Abraham, miſerere mei, & cæt. *Luc. 16.*
De primo profundo Apoſtolus admirando clamabat: O altitudo diuitiarum *Rom. 11.*
ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles
viæ eius! Quis cognouit ſenſum domini, aut quis cõſiliarius eius fuit? Ipſe quo-
que raptus eſt vſque ad tertium cœlum, vbi audiuit arcana verba, quæ non licet *Pſal. 118.*
homini loqui. De ſecũdo profundo clamabat orãdo Dauid: Reuela oculos me-
os, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Et dominus reuelauit auriculam eius, *Dan 2.*
quia ſuper ſenes intellexit. De tertio profundo Daniel orando clamabat ad do-
minum, ſuis ſocijs indicando regni negocium, vt quærerent miſericordiam à
facie Dei cœli, ſuper ſacramento regis, ne ipſi perirent cum cæteris ſapientibus
Babylonis. Et quidem meruit exaudiri, quia tũc ei nocte per viſionem myſteri-
um reuelatum eſt. De quarto profundo publicanus ingemiſcendo clamabat: De- *Luc. 18.*
us, propitius eſto mihi peccatori, & ipſe in domum ſuam iuſtificatus deſcendit.
De quinto profundo Petrus naufragando clamabat: Domine, ſaluum me fac, & *Matth. 14.*
continuò extendens Ieſus manum apprehendit eum dicens: Modicæ fidei, quare
dubitaſti? Cęterum ſub his profundis quidã iacent ita ſubmerſi, vt omnino non
clament, de quibus dicitur: Deuenerũt in profundum tanquam lapis. Talis erat *Matt. 15.*
is, qui dicebat: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniã merear. Nimis enim ſunt *Gen. 4.*
in profundo ſubmerſi, qui cum peccatis ſint obruti, & iniquitatibus preſſi, nec
ipſi clamant, nec alios volunt audire clamantes, quin etiam clamare monentes
irrident. Sciens autem hic pœnitens, quod dominus ex Baſan cõuertit & mittit
criſtallum ſuam ſicut buccellas, clamat ad eum, qui Ionam in ventre ceti clamã- *Pſal. 147.*
tem audiuit. Clamat vtiq; nõ tam voce, quàm corde, fortiter & inſtãter, eius ex- *Ioan. 2.*
emplo, qui ſuo forti clamore & inſtãti illuminari promeruit, quem cum turbæ *Luc. 8.*
increparent vndiq;, vt taceret, ipſe magis ac magis clamabat, Ieſu fili Dauid, mi-
ſerere mei, ſuoq; clamore fecit ſtare Ieſum, & ſic clamãs obtinuit quod volebat:
quia de profundis clamabat, id eſt, de intimis viſceribus & occultis medullis, de *Profunda*
quibus clamor egrediens vſque ad cœlum, ad Dei aures aſcendit. Clamat au- *multiplicia*
tem hic pœnitens non de vno tantum profundo, ſed de multis profundis, vi-
delicet de profundo peruerſitatis, & de profundo aduerſitatis, ſiue de profun-
do culpæ, & de profundo miſeriæ, in quibus ſe ſentit iacere ſubmerſum, quum
non dicat, Clamo, tanquam incipiat nunc clamare, ſed dicit, Clamaui, tanquã à
longo tempore iam clamauerit: quoniam oportet ſemper orare, & nõ deficere.
Clamaui inquam ad te domine, qui cũ ſis omnipotens, potens es liberare. Fidu-
cialiter ergo clamaui, hoc ſcilicet, Domine exaudi orationem meam, quia licet
ego indignus ſum exaudiri, propter nimias offenſas, & innumeras negligentias
meas, tu tamen dignus es exaudire, propter tuam pietatẽ immenſam & miſeri-
cordiam infinitam. Quapropter

Fiant aures tuæ intendentes ⋆ in orationem ſerui tui *⋆ al. in vocem depre-*

Eſt auris numinis, auris hominis, & auris dæmonis. Qualibet autem mul- *cationis*
tipliciter accipitur in ſcripturis. Nam auris numinis ipſa eſt, quam Deus ape- *meæ.*
rit ad clementiam, & hæc eſt auris miſericordiæ, de qua dicitur: Inclina domi- *Auris mul-*
ne aurem tuam, & exaudi me. vnde. Audiuit dominus, & miſertus eſt mei. Et *tiplex.*

auris quam aperit ad vindictam, & hæc eſt auris Iuſtitiæ, de quâ legitur: Auris cœli dijudicat omnia. vnde: Audiuit dominus & ſpreuit, & ad nihilum redegit nimis Iſrael. Auris hominis alia corporalis, de qua dicitur: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe, & cæt. Alia ſpiritualis, de qua dicitur: Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi. Et hæc eſt duplex, videlicet, auris intelligentiæ, de qua dicitur: Qui habet aures audiendi, audiat, quid ſpiritus dicat Eccleſijs. Et auris obedientiæ, de qua legitur: Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Auris quoque dæmonis duplex eſt, vna, quam obturat ad bonum. vnde: Furor ille ſecundũ ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. Et alia quam inclinat ad malum. vnde: Sonitus terroris ſemper in auribus eius, & quum pax fuerit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Cæterum auris Dei, licet ſit vna, quia tamen multos habet effectus, pœnitens hic pluraliter dicit: Fiant aures tuæ, id eſt, auditus miſericordiæ tuæ, vnus ad remittendum culpam, & alius ad dimittendum pœnam, fiant inquam Intendentes in orationẽ ſerui tui, hoc eſt, intendat miſericordia tua mihi, vt & culpã dimittas & pœnam, quia ſeruus tuus ſum, & filius ancillæ tuæ. Seruus conditione, redemptione, & profeſſione. Vt autem ſim ſeruus tuus veneratione, deuotione, dilectione, libera me à ſeruitute peccati, de qua legitur: Quum

Seruus. ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Nam à quo quis vincitur, & eius ſeruus

Matth. 18. efficitur. De talibus ſcriptum eſt: Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quia rogaſti me, nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego miſertus ſum

Eccleſ. 42. tui? vnde: Seruo peſſimo latus ſanguinire. Cibaria & virga, & onus aſino, panis & diſciplina, & onus ſeruo. Eccleſiaſtes: Fac me ſeruum iuſtitiæ, vt ſim ex illis, de quibus legitur, Seruus meus es tu, in te gloriabor. Et, In ſeruis ſuis conſolabitur Deus. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Specto autem, quod velis & digneris hoc facere, quia quum ſis dominus omnium, factus es pro me ſeruus, ſicut de te Paulus Apoſtolus ait, Quum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitrat⁹ eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed exinaniuit ſe, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et Deus pa

Seruitus triplex. ter per Eſaiam: Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum. Eſt ergo ſeruitus bona, id eſt, humilitatis. De qua dominus ait. Qui maior eſt inter vos, erit omnium ſeruus. Et ſeruitus mala, id eſt, iniquitatis, de qua Veritas dicit: Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Et ſeruitus indifferens, id eſt, neceſſitatis, de qua dicit Apoſtol.

1. Pet. 2. Seruus vocatus es, non ſit tibi curæ, ſed ſi potes liber fieri, magis vtere. Itemq; alibi: Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis & modeſtis, ſed & diſcolis. Ergo fient aures tuæ intendentes in orationem ſerui tui.

Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit?

Obſeruatio duplex. Duplex eſt obſeruatio, vna quidem ad conſiderandum, & explorandum: alia verò ad obediendum & obſequendum. De illa legitur: Obſeruaſti omnes ſemi-

Matth. 22. tas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti, & cætera. Et Phariſæi obſeruabant dominum, vt caperent eum in ſermone. De iſta dicitur: Deum time, & mandata eius obſerua, hoc eſt omnis homo. Et: Si vis intrare ad vitam, obſerua mandata. Si ergo tu domine obſeruaueris, Id eſt, ad pœnam æternam ſeruaueris iniquitates cuiuſlibet, domine quis ſuſtinebit te iudicem? Non ait: ego non ſuſtinebo, ſed quis ſuſtinebit? Quaſi diceret: Penè nullus: quia propè omnis conſcientia ſuis cogitationibus accuſatur. vnde. Si iuſtus vix ſaluabitur, Impius & peccator vbi parebunt? quãto minus ego poteto ſuſtinere, qui ſum repletus iniquitatibus? Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. De his ergo profundis clamaui, poſtulans exaudiri, vt iniquitates meas tu domine non obſerues. Et quidem exaudiri cõfido.

Quia apud te propitiatio eſt, & propter legem tuam ſuſtinui te domine.

Propitiator & propitiatio. Idem eſt propitiator & propitiatio, medicus & medicina, ſacerdos & ſacrificiũ, vide-

videlicet, vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus, Verbum in principio apud Deum. De quo Ioannes Apoſtolus ait: Aduocatum habemus apud Deum patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Ergo apud te pater omnipotens eſt propitiatio noſtra, viuens ſemper ad interpellandum pro nobis. Nec dubito quin obtineat, quod implorat, quoniã, vt inquit Apoſtolus, pro ſua reuerentia exauditur, quemadmodum ipſe dicit ad patrem: Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis. Nam idem poſtulat & exaudit, poſtulat quidem, vt homo, & exaudit, vt Deus: quia Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Poteſt ergo ſic notari Trinitas perſonarum, vt fideliter & rectè dicatur apud te pater propitiatio eſt filius. Et propter legem tuam, videlicet ſpiritum ſanctum, qui eſt lex ſalutaris, ſcripta, non in tabulis lapideis, ſed in cordibus hominum: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis. Propter hãc, inquam, legem, quæ eſt charitas tua, benignitas, tua, vnctio tua, docens de omnibus, ſuſtinui, hoc eſt, expectaui te domine, vt per eundem ſpiritum tuum mihi peccata dimittas, & ſic, qui paulo ante dicebam, quod ſi obſeruares iniquitates, ſuſtinere non poſſem, iam dicam, quod propter legem tuam ſuſtinui te domine. Hic ſanè ſpiritus eſt lex gratiæ, quæ quinquageſimo die in ſono & igne apoſtolis eſt data de cœlo, ſicut olim lex literæ quinquageſimo die fuit data Iudęis in fulgure ac tonitruo de monte Sina. Multiplex autem lex legitur in ſcripturis. Lex gratiæ, lex iuſtitiæ, lex clementiæ, lex naturæ, lex ſcripturæ, & lex culpæ. De prima: Lex domini immaculata, irreprehenſibilis, conuertens animas. Nam lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. De ſecunda: Propter hoc legem ſtatuit delinquentibus in via. Et: Iſrael in legẽ iuſtitiæ non peruenit. De tertia: Lex clemẽtiæ in ore eius. De quarta: Cum gẽtes ea, quæ legis ſunt, naturaliter faciunt, ipſi ſibi ſunt lex. De quinta: Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. De ſexta: Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legẽ peccati. Ergo propter legem clementiæ tuæ, tuam ſemper propitiationem expectãs ſum. Alioqui pro multitudine, magnitudine, ac turpitudine iniquitatum mearum penitus deſperaſſem. Sed nullus omnino deſperet, quia apud te propitiatio, id eſt, propitiator exiſtit, qui quidẽ diſtinctus eſt à te in perſona, ſed idem tecum eſt in eſſentia, conſubſtantialis & coomnipotens, coæqualis & coæternus, cum ſpiritu paracleto qui ab vtroque procedit. Et ideo

Ioan. 1. *1 Ioan. 2.* *Ioan. 11.* *Lex Dei quid.* *Actor. 2.* *Exod. 19.* *Lex multiplex.* *Ioan 1.* *Rom. 3.*

Suſtinuit anima mea in verbo eius, ſperauit anima mea in domino.

Quem propitiationem prædixerat, modò verbum appellat: quia vt propitiatio nobis fieret, verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Vnus hic erat ex illis, qui cum nimio deſiderio redemptoris expectabant aduentum, dicentes: Veni domine, & noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Iſrael. Domine Deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Vtinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes. Excita potentiam tuam, & veni, vt ſaluos nos facias. Oſtende nobis domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. Memẽto noſtri domine in beneplacito populi tui, & viſita nos in ſalutari tuo. Emitte agnum domine, dominatorem terræ, de petra deſerti ad mõtem filiæ Sion. Huius ille deſiderio æſtuabat, qui dicebat in Canticis: Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

Hinc ille Simeon ſenex, iuſtus & timoratus, expectans redemptionem Iſrael, quum reſponſum accepiſſet à ſpiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum domini, in ſpiritu venit in templum, & recipiens eum in vlnas ſuas, benedixit & dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundum verbũ tuum in pace, &c. Hinc ipſe dicebat apoſtolis: Multi prophetæ & reges voluerũt videre, quæ videtis, & non viderunt, &c. Suſtinuit anima mea in verbum tuũ, illud videlicet, quod per prophetam dixiſti. Nolo mortem peccatoris, ſed vt cõuertatur, & viuat. Et quod verbum tuum inquit in Euangelio: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Et: Venit filius hominis quærere & ſaluare quod perierat.

Ioan. 1. *Cant. 1.* *Luc. 2.* *Luc. 10.* *Ezech. 33.* *Matth. 9.*

tat. Et ideo ſperauit anima mea in domino, in ipſo verbo, de quo ſcriptum eſt per prophetam, quod dominus eſt nomen ei. Sperauit, inquam, non in ſe, non in homine, non in mundo, ſed tantum in domino, qui ſolus ſaluare poteſt, nec derelinquit ſperantes in ſe. Quare

A cuſtodia matutina vſque ad noctem ſperet Iſrael in domino.

Mane multiplex. Eſt manè temporis, manè ſeculi, manè hominis, manè diei, manè ſalutis, manè peccatoris, manè gloriæ, manè proſperitatis, & manè culpæ.

I. Manè temporis eſt creationis initium, de quo dicitur ad Luciferum: Quomodo cecidiſti Lucifer, qui manè oriebaris? *Eſaia 14.*

II. Manè ſeculi, prima ætas, de qua legitur: Exijt primo manè conducere operarios in vineam ſuam. *Matt 20.*

III. Manè hominis, pueritia, de qua Veritas ait: Vigilate, quia neſcitis quãdo dominus veniet, ſerò an media nocte, an galli cantu, an manè. *Matth 23. Mar 13.*

IIII. Manè diei, diluculum, de quo legitur: Valde manè vna ſabbatorum. *Marc. vlt.*

V. Manè ſalutis, incarnatio redemptoris, de qua dicitur: Veſpere ſcietis, quia veniet dominus, & manè videbitis gloriam eius. *Exod. 16.*

VI. Manè peccatoris, infuſio gratiæ, de qua Propheta: In tribulatione ſua manè conſurgent ad me. *Oſee. 6.*

VII. Manè gloriæ, reſurrectio, de qua dicit Pſalmiſta: Manè aſtabo tibi & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. *Pſal. 5.*

VIII. Manè proſperitatis, arriſio temporalis, de qua dicitur: Væ terræ, cuius principes mane comedunt. *Eccleſ 10.*

Manè culpæ, praua ſuggeſtio, de qua dicitur: Quaſi manè expanſus ſuper mõtes. *Ioel. 2.* Ergo à cuſtodia matutina vſque ad noctem, id eſt, ab infuſione gratiæ vſque ad finem vitę, de qua legitur: Venit nox, quando nemo poteſt operari. Vel ab hora incarnationis vſque ad tempus iudicij, de quo dicitur: Media nocte clamor factus eſt. *Matt. 25.* Siue à ſtatu proſperitatis vſque ad aduerſitatis articulum, de quo legitur: Per diem ſol non vret te, neque luna per noctem. Speret Iſrael, id eſt, vir fidelis, in domino. Poteſt etiam ſic intelligi: A cuſtodia matutina vſque ad noctem, id eſt, à iuſto vſque ad peccatorem, omnes omnino ſperent in domino. Ex quo enim infunditur homini gratia, perſeuerare debet in bono, vt merito ſperet de Deo vſque ad finem vitæ: quoniam qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. *Mat. 10. 24.* Vnde in lege caput & cauda hoſtiæ debebant offerri. A tempore incarnationis Chriſti data eſt certa ſpes populo Chriſtiano, vt de reſurrectionis glorificatione confidat, præſertim ex quo dominus à morte reſurrexit. Sed à manè vſque ad noctem, id eſt, in proſperis & aduerſis homo fidelis ſperare debet in domino, vt in illo confidens, nec proſperis eleuetur, nec deijciatur aduerſis. Eſtque ſemper ab ipſo mane cuſtodia ſiue vigilia neceſſaria, ne per ſerpentes aſtutiam pia intentio corrumpatur. Propter quod alibi dicitur: Non confundetur, cum loquetur inimicis ſuis in porta. *Pſal. 125.* Inimici nanque ſunt dæmones, qui homini aduerſantur. Porta eſt prauæ ſuggeſtionis initium, per quod dęmones ingredi moliuntur in mentem. *Inimici & porta quid.* Ille igitur non confunditur, qui contradicendo & reclamando ſuis loquitur inimicis in porta, vt ſtatim in ipſo prauæ ſuggeſtionis initio dæmones abijciat & propellat, & ne fiant inimici eius in capite, paruulos allidat ad petram. Non eſt itaque contemnenda vigilia vel cuſtodia matutina, dicente Pſalm. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. *Pſal. 10.* Nam & in vigilia matutina reſpexit dominus ſuper caſtra Aegyptiorum, & ſubmerſit illa in mare rubrum. *Exod 14.* Quare à cuſtodia matutina vſque ad noctem ſperet Iſrael in domino, & merito poteſt ſperare.

Quia apud dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.

Pſal 56. Eundem dicit miſericordiam, quem propitiationem prædixerat, id eſt, Chriſtũ, iuxta quod alibi dicitur: Miſit Deus miſericordiã ſuam & veritatem ſuam.

Ipſe

Ipſe quoque redemptor alibi appellatur redemptio. Vnde Paulus: Factus eſt no-
bis ſapientia & redemptio. Et Pſalmiſta: Redemptionem miſit dominus popu- *1.Cor.1.*
lo ſuo. Ipſum ergo dicit miſericordiam, vt oſtendat, vnde maximè miſericors *Pſal. 110.*
propitiator exiſtat, quia videlicet apud eum eſt copioſa redemptio, id eſt, aſper-
ſio ſanguinis eiuſdem, quinque partibus abundanter effuſi, ad plenam redem-
ptionem ſufficiens vniuerſis. Quoniam cùm ipſe ſit verus Deus, & ob hoc om-
nes gentes reputentur quaſi nihilum coram eo, vnus pro vniuerſis ſuffecit, imò
ſuperabundauit omninò. Et ideò non dicit, quod neceſſaria, ſed quod copioſa
ſit apud ipſum redemptio. Redempti enim ſumus non corruptibilibus auro & *1.Pet.1.*
argento, ſed precioſo ſanguine agni immaculati, iuxta quod alibi dicitur: Re- *Apoc.5.*
demiſti nos domine in ſanguine tuo. Nam redēptio propriè dicitur liberatio, *Redemptio quid.*
quæ fit dato precio. Homo nanque ſeipſum vendere potuit in ſeruitutem diabo-
li, ſed redimere non potuit ſeipſum à ſeruitute diaboli. Vnde ad redemptionē *Homo non*
ipſius neceſſaria fuit miſericordia domini copioſa. Sanè homo peccādo ſeruū *niſi per mi-*
ſubtraxit & abſtulit Deo, quem tradidit & ſubiecit diabolo. Pax igitur inter eos *ſericordiā*
rationabiliter fieri non poterat, niſi damnū quod intulerat, reſtauraret. Homo *Dei redimi*
verò nihil habebat, quod Deo dignè recompenſaret pro damno: quia ſi quid de *potuit.*
irrationabili redderet creatura, pro rationabili ſubſtātia minus eſſet. Sed homi-
nem non potuerat dignè reſtituerē, quia iuſtum & innocentē abſtulerat, & ne-
minem niſi peccatorē inueniebat. Videns itaq; Deus hominem ſua virtute non
poſſe iugum damnationis euadere, præuenit eum per ſolam miſericordiam, vt
deinde liberaret etiā per iuſtitiam. Vt ergo Deus placari poſſet ab homine, dedit
Deus homini gratis, quod homo ex debito redderet Deo. Dedit igitur homi-
nem homini, quem reſtitueret homo pro homine, qui, vt recompenſatio di-
gna fieret, priori non ſolum eſſet æqualis, ſed etiam maior. Et quidem oporte-
bat eum eſſe maiorem, vt vnus pro vniuerſis ſufficiens haberetur. Quocirca ver- *Ioan. 1.*
bum caro factum eſt, vt daretur hominibus Deus homo, ſicut prædixerat Eſaias: *Eſa.9.*
Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, vt in carne mundiſſima, quæ pror-
ſus eſſet immunis à culpa, ſuſtinendo pœnam indebitam, precium redemptio-
nis humanæ Deo patri perſolueret, factus obediens vſque ad mortem, mortem
autem crucis. Suſcepit igitur in ſe pœnam pro omnibus, vt daret per ſe gloriam *Phil.2.*
vniuerſis, Eſaia teſtante, qui ait: Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attri- *Eſai.53.*
tus eſt propter ſcelera noſtra, &c. Vel potius apud dominū filium miſericordia
eſt, qui noſtras dignatus eſt miſerias experiri, iuxta quod dicit Apoſtolus: Non *Heb.14.*
habemus pontificē, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatū per
omnia pro ſimilitudine abſque peccato. In eo enim, in quo paſſus eſt ipſe & ten-
tatus, potens eſt & eis qui tentantur auxiliari. Rectè itaque ſubditur:

Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius.

Seruus quidem regem offenderat, propter quod traditus erat tyranno, qui eū
in carcerem detinens grauiter affligebat. Cumque per ſe liberari nō poſſet, pius
adfuit mediator, qui ſoluens pœnam pro culpa, ſatisfecit regi pro ſeruo. Et ſic
ceſſante cauſa, ceſſauit effectus. Vnde liberatus eſt ſeruus à debito culpæ, à iugo
tyranni, & ab ergaſtulo carceris. Seruus homo, rex Deus, mediator Chriſtus, of- *Seruus, rex*
fenſa inobedientia, tyrannus diabolus, & carcer infernus. Chriſtus autem pro *mediator,*
culpa hominis pœnam mortis Deo patri perſoluit, & ſic dato precio redemptus *offenſa, ty-*
eſt homo à peccato, diabolo, & inferno. Hic eſt ergo qui redemit Iſrael ex omni- *rannus,*
bus iniquitatibus eius. Iſrael interpretatur vir videns Deum. Vnde hic non car- *carcer.*
nalis, ſed ſpiritualis Iſrael debet intelligi, quia ſpiritus eſt qui viuificat, caro non *Iſrael quid*
prodeſt quicquam. Illos itaque Chriſtus ſua paſſione redemit ab omni culpa, & *Ioan.6.*
tandem redimet illos ab omni pœna, cum abſterget Deus omnem la- *Apoc.7.*
chrymam ab oculis ſanctorum, & iam non erit amplius
nec luctus, &c. Grata concluſio, quia de triſti
principio lætus finis pro-
cedit.

IN PSALMVM SEPTIMVM POEnitentialem Elucidatio.

TITVLVS AVTEM HVIVS PSALMI TALIS EST:

Pſalmus Dauid, quando perſequebatur eum filius ſuus Abſalon.

Tituli eiuſdem explicatio.

2. Reg. 15. HIſtoriã, quam titulus tangit, ex ſecũdo libro Regum eſt nota: de qua tamen Pſalmus non agit, ſed de ſignificatione tantum ipſius: quia ſicut Abſalon perſequebatur Dauid patrem ſuum, ſic illicitus motus perturbat & perſequitur animum, de quo naſcitur & procedit. Propter quod pœnitẽs ait: Perſecutus eſt inimicus animam meam, humiliauit in terra vitam meam. Ita ergo reprobus filius perſequitur patrem, & proles iniqua parentem, ſicut econtrario bonus affectus reficit ſpiritum, & pia cogitatio mentem. Habet autem hic Pſalmus* tredecim verſus, deſignãs, quod ab hac perſecutione oportet animum liberari per obſeruationem decalogi, & fidem indiuiduæ trinitatis. Vel per ſeptem ſpiritus ſancti dona, & ſex opera pietatis.

**al. quatuordecim.*

PSALMI CENTESIMI QVADRAgeſimi ſecundi in ordine Pſalmorum, in ordine pœnitentialium pſalmorum vltimi explicatio.

DOmine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meam, in veritate tua, exaudi me in tua iuſtitia.

PSalmus iſte in quatuor partibus diuiditur, quarum prima formam & cauſam poſtulationis exponit. Sed formam poſtulationis in orationem & obſecrationem diſtinguit, quas in veritate ac iuſtitia poſtulat exaudiri. vnde: Domine exaudi orationem meã, auribus percipe obſecrationẽ meam, &c. Cauſam verò poſtulationis diſtinguens oſtendit, quod non decet dominum in iudicium intrare cum ſeruo, nec expedit ſeruo in iudicium intrare cum domino. vnde: Non intres in iudiciũ cum ſeruo tuo, &c. Ait itaq; pœnitens: Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meã, in veritate tua, exaudi me in tua iuſtitia. Exaudi orationem meam, quam proſterno coram te, non in iuſtificationibus meis, ſed in miſerationibus tuis: auribus percipe obſecrationem meam, quam effundo coram te, non in meis auribus, ſed in tua voluntate & veritate confidens: nec de meritis meis, ſed de tua iuſtitia ſperans. Et ideo in veritate tua, exaudi me in tua iuſtitia. Repetit idem diuerſis verbis cum dicit: Exaudi orationẽ meã, & addit, Percipe obſecrationem meã, per repetitionem huius exprimens deſiderium, & dictum confirmans. Poteſt autẽ inter orationẽ & obſecrationem diſtingui, vt oratio ſit quę cum ſupplicatione proponitur, vt: Exaudi quęſumus domine ſupplicũ preces. Obſecratio verò quæ cum adiuratione profertur, vt: Per crucem & paſſionem tuam libera nos domine. Auribus ergo, id eſt, auditu benignitatis & pietatis, quæ cum ſit vna, diuerſos habet effectus, quia & pœnam dimittit & culpam, percipe obſecrationem meam, non in mea veritate, ſed tua: ſimiliter in tua iuſtitia, non in mea. Eſt enim veritas eſſentiæ. vnde: Deus verax

In Dei miſericordia & iuſtitia nõ in ſua iuſtitia confidit pœnitens.

Differunt oratio & obſecratio.

Veritas vt ſit multiplex.

eſt

eſt, omnis homo mendax. Et: Ipſe eſt verus Deus, & vita æterna. Doctrinæ. vnde:
Scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Scripturæ. vnde: Expreſſum *Matth. 22.*
eſt in ſcriptura veritatis. Cenſuræ. vnde: Iudicabit orbem terræ in iuſtitia, & po *Pſal. 95.*
pulos in veritate ſua. Promiſſi. vnde: Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas *Ioan. 1.*
per Ieſum Christum facta eſt. Mandati. vnde: Omnia manda tua veritas. Teſti-
monij. vnde: Ad hoc veni in mundum, vt teſtimoniũ perhibeã veritati. Sacra- *Pſal. 118.*
menti. vnde: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Cordis. vn- *Ioan. 18.*
de: In ſpiritu & veritate oportet adorare. Oris. vnde: Loquimini veritatẽ vnuſ- *Ioan. 4.*
quiſque cũ proximo ſuo. Operis. vnde: Inueni de filijs tuis ambulantes in verita-
te. His omnibus modis Chriſtus eſt verax. Vnde ipſe antonomaſticè dicitur Ve-
ritas. Ego ſum, inquit, via, veritas, & vita. &, Ergo exaudi me in veritate tua, vt ve *Ioan. 14.*
rax appareas, quia promiſiſti: Quacunque hora peccator conuerſus fuerit & in- *Ezech. 33.*
gemuerit, omniũ iniquitatum eius non recordabor. Et, Exaudi me in tua iuſti-
tia, vt iuſtus appareas, quia tu decreuiſti: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuer
tatur & viuat. Sit itaque veritas ſecundum promiſſum, & iuſtitia ſecundum de-
cretum, vt inueniaris iuſtus & verax. Certè iuſtiria eſt, vt ſicut peruerſis iraſceris,
ita miſerearis conuerſis. Vel quia ſecundum ſententiam euangelicam, veri ad-
oratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate, Tu domine pater exaudi me
in veritate tua, id eſt, in filio tuo, in quo, & per quem omnia operaris. In ipſo er-
go, quem apud te propitiatorem & mediatorem habemus, exaudi me in tua iu-
ſtitia, diuina videlicet, non humana. Nam ſecundum humanam iuſtitiam, cum *Iuſtitia di-*
reus confitetur peccatum, conuictus à iudice condemnatur: ſecundum diuinã *uina & hu-*
abſolutus à domino non dãnatur, iuxta quod legitur: Dic tu iniquitates tuas, vt *mana differentia.*
iuſtificeris. Et: Dixi, confitebor, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. Homo
quippe iudicat ſecundum quod peruerſus mala commiſit, Deus autem ſecun-
dum quod conuerſus mala dimiſit. Sit ergo, in veritate tua exaudi me in tua
iuſtitia.

Et ne intres in iudicium cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.

Eſt iudicium authoritatis, quo iudicat tota Trinitas, iuxta quod legitur: Iudi- *Iudicium*
ca domine nocentes me. Ipſe iudicabit pauperes huius populi. Et: Ego in ſpiri- *multiplex.*
tu meo iudico. Et Iudicium manifeſtationis. vnde: Pater non iudicat quenquã, *Pſal. 34.*
ſed omne iudicium dedit filio: quia ſolus filius in iudicio apparebit, & ſecun-
dum appropriationem magis ad ſapientiam, quàm ad potentiam vel benigni-
tatem videtur iudicium pertinere. Iudicium diſcretionis. vnde: Ego in iudiciũ *Ioan. 9.*
veni in hunc mundum. Et, Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meã. Diſcuſſio-
nis: vnde: Si æquitas iudicij quæritur, nemo pro me audet dicere teſtimonium.
Et ideo Pſalmiſta clamabat: Ne intres in iudicium cũ ſeruo tuo: quia non iuſti-
ficabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Correctionis. vnde: Tempus eſt, vt iu- *1. Cor. 11.*
dicium incipiat à domo Dei. Cum iudicamur à domino, corripimur. Excæca-
tionis. vnde: Qui non credit, iam iudicatus eſt. Saluationis. vnde: Non damna- *Ioan 3.*
bit eum, cum iudicabitur illi. Damnationis. vnde: Fornicatores & adulteros iu- *Heb. 13.*
dicabit Deus. Comparationis. vnde: Regina Auſtri ſurget in iudicio cum ge- *Luc. 11.*
neratione iſta, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire ſapienti-
am Salomonis. Præſumptionis. vnde: Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? *Rom. 14.*
Suſpicionis. vnde: Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab hu-
mano die, &c. Non ergo diſcutias in iudicio merita mea, quia ſi ſecundum exi-
gentiam meritorum meorum me volueris iudicare, abſque dubio iuſtificari
non potero, cum ſint merita mea mala, non gratia digna; ſed pœna: non indul-
gentia, ſed vindicta. Si enim iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſu-
ſtinebit? Nullus omninò. Ergo ne intres in iudicium cum ſeruo tuo do-
mine, mecum videlicet, qui vtique ſum ſeruus tuus: quia non decet dominum
iudicium intrare cum ſeruo, præſertim immenſum cum infimo, de quo præter
iudicium poteſt omnino ſuum beneplacitum adimplere. Nec expedit ſer-
uo, vt tu, qui es dominus omnium, in iudiciũ intres cum ipſo: quia in con-

ſpectu

ſpectu tuo, id eſt, coram te, qui conſpicis vniuerſa (quoniam oculis tuis omnia nuda ſunt & aperta) non iuſtificabitur omnis viuens in hac carne mortali. Nullus eſt enim in hac vita præſenti, qui non ſit aſtrictus vinculis peccatorum. vnde: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Nam in multis offendimus omnes, Salomone teſtante: Quis poteſt dicere mundum eſt cor meum, & purus ſum à peccato? Nec infans vnius diei, ſine peccato eſt ſuper terram. Ille autem in iudicium intrat cum domino, qui iuſtitiam ſuam ſtatuens, iuſtitiæ diuinæ non eſt ſubiectus, de quo Propheta: Quid vultis mecum in iudicio contendere? omnes dereliquiſtis me, dicit dominus. Ego ergo nolo tecum contendere in iudicio, quia meam iuſtitiam non conſtituo, ſed iniuſtitiam meam damno, ſciens, quod in conſpectu tuo non iuſtificabitur omnis viuens. Meticuloſum eſt igitur omni viuenti coram te cauſam agere criminalem, quia cum ſis potentiſſimus, manus tuas nemo poteſt effugere, cũ ſis ſapientiſſimus: oculos tuos nihil poteſt latere: cũ ſis iuſtiſſimus, animum tuũ nemo poteſt corrumpere, corã quo accuſatrix eſt cõſcientia, rea mens, aduocatrix ratio, teſtis memoria: & tu iudex, qui es iuſtus, potens, & ſapiens, imò iuſtitia, potentia, & ſapientia, reddens vnicuiq; ſecundum opera ſua. Sed dicet aliquis: Nonne in hac vita mortali ſunt aliqui iuſti, qui etſi non omninò à peccatis venialibus liberi, ſunt tamen à criminalibus liberati? Nũquid tales iuſto poſſent iudicio condemnari? quoniã verũ eſt, quod in conſpectu Dei non iuſtificabitur omnis viuens: Poſſet forſitan reſponderi, quòd ſicut eſt bona mors, ita & mala vita. De iſta dicitur: Fortis eſt, vt mors, dilectio, & dura, ſicut infernus, æmulatio. A quæ multæ nõ poſſunt extinguere charitatẽ. Et: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ Chriſto in Deo. De illa legitur: Vidua, quæ in delicijs viuit, viuens mortua eſt. Et filius prodigus, qui abijt in regionem longinquam, diſſipauit omnem ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe. Qui ergo viuunt ſibi, non Chriſto; carni, non ſpiritui; mundo, non Deo, hi profectò in conſpectu Dei iuſtificari non poſſunt, niſi prius moriãtur ſibi, vt viuant Chriſto; moriantur carni, vt viuant ſpiritui; moriantur mundo, vt viuãt Deo. Taliter iſte pœnitens nouerat ſe vixiſſe. Quocirca petebat, vt dominus in iudicium non intraret cum ipſo, quia in conſpectu eius non iuſtificabitur omnis homo talis, & taliter viuens. Porrò cum nemo iuſtificetur niſi ex dono gratiæ, patet, quod nullus iuſtificatur ex merito vitæ. Nam infuſio gratiæ propriè iuſtificatio appellatur, quam Deus nulli concederet, ſi eum ſecundum meritorum exigentiam iudicaret. Vel de iudicio comparationis poteſt intelligi, vt ſit ſenſus: In conſpectu tuo, id eſt, in comparatione tui, non iuſtificabitur, hoc eſt, non apparebit iuſtus omnis viuens, ſiue angelus, ſiue homo. Vnde non additur aliquis ſpecialis terminus ſubſtantiuus, vt intelligatur de omni viuẽte, quoniã in conſpectu eius nec aſtra ſunt munda. Vnde beatus Iob ait: Verè ſcio, quia non iuſtificabitur homo comparatus Deo. Et: Si innocentem me oſtendero, prauum me comprobabit. Nam omnis munditia creaturæ immunda eſt, cõparata munditiæ creatoris. Propter quod ab eodem ſancto Iob dicitur: Si lotus fuero quaſi aquis niuium, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus me intinges, & abominabunt me veſtimenta mea. Sicut enim ſtella comparata ſoli non lucet, & argentum comparatum auro vileſcit: ſic, imò incomparabiliter magis, in conſpectu Dei non iuſtificabitur omnis viuens. Ergo exaudi orationẽ meam, vt liberes meã perſequentibus me.

Ioan. 1. *Prouer. 20.* *Mich. 2.* *Meticuloſum coram Deo cauſam agere.* *Cant. 8.* *Coloſ. 3* *1 Tim. 5.* *Luc. 15.* *Iudiciũ cõparationis.* *Iob. 15.* *Iob 9.*

Quia perſecutus eſt inimicus animam meam, humiliauit in terra vitam meam.

Quantum ad literam, videtur innuere ſe dimicaſſe cum hoſte, ſed ab eo fuiſſe conuerſum in fugam. Quia perſecutus eſt, inquit, inimicus animam meam: proſtratum in terra, quia humiliauit in terra vitam meam: cõcluſum in carcere, quia collocauit me in obſcuro, non vtique amplo & claro, ſed tenebroſo & arcto, ſicut tumulus mortuorum. Vnde ſubiungit, Sicut mortuos ſeculi. Et ideo præ anguſtia carceris anxiatus eſt in me ſpiritus meus, & præ ipſius obſcuritate

ritatė in me turbatum eſt cor meum, præſertim ex recordatione felicitatis antiquæ: quia memor fui dierum antiquorum, quibus florere ſolebam. vnde: Meditatus ſum in omnibus operibus tuis, qnibus me recolo proſperatum: Et etiam meditabor in factis manuum tuarum, quibus me deſidero proſperandum. Et meritò, qnia tantam patior in carcere ipſo miſeriam, quod præariditare ſitis expandi manus meas ad te: quoniã anima mea eſt ad te ſuſpirans, ſicut terra ſine aqua, & niſi protinus liberauerls, in breui animam exhalabo, ideo velociter exaudi me, quia iam quaſi defecit ſpiritus meus. Ergo ne auertas faciem tuam à me, quia ſi auerteris, ſimilis ero deſcendentibus in lacū, velut in profundum ſubmerſus. Vnde liberare non differas vltra diem, ſed audiiã mihi fac manè miſericordiam tuam, quia non in me, ſed in te ſperaui domine. Et cum deduxeris me de carcere, notam mihi fac viam, in qua ambulē, quia non ad aliū, ſed ad te leuaui animam meam: & ne ab inimicis meis iterum comprehendar, eripe me de inimicis meis, quoniam ad te confugi, tanquam ad munlmentum ſecurum. Quare doce me facere voluntatem tuam, vt in nullo illam offendam, propter quod tuam defenſionem amittam: quia tu, non alius, es Deus protector meus. Spero igitur, quod ſpiritus tuus bonus deducet me in viam rectam, ne aberrem ab itinere recto, vt ſic ad te citò perueniã. Et propter nomen tuū domine, quod in meum auxilium inuocaui, tu viuificabis me, quaſi iam mortuum præ nimia miſerla, quam ſuſtineo: & hoc facies non in iuſtitia mea, ſed in æquitate tua. Sic igitur educes de tribulatione, quam patior, animam meam, & in miſericordia tua, non ex meritis meis, diſperdes omnes inimicos meos, quaſi vagos & prófugos ſuper terram. Et perdes omnes qui tribulant animam meã, hac profectò de cauſa, quoniam ſeruus tuus ego ſum. Et tu domine ſeruos tuos vindicas & defendis. Ait ergo: Perſecutus eſt inimicus animam meam. Secunda pars, in qua narrat & illa quæ patitur, & illa quæ agit. Patitur enlm perſecutionem in anima. vnde: Perſecutus eſt inimicus animam meam. Humillationem in vita: vnde: Humiliauit in terra vitam meam. Obſcuritatem in carcere. vnde: Collocauit me in obſcuro ſicut mortuos ſeculi. Anxietatem in ſpiritu. vnde: Anxiatus eſt in me ſpiritus meus. Et turbationem in corde. vnde: Turbatum eſt in me cor meū. Agit autem memoriam de diebus antiquis, quibus ipſe in tempore floruit. vnde: Memor fui dierum antiquorum. De diuinis operibus, quibus Deus ſeculum condidit. vnde: Meditatus ſum in omnibus operibus tuis. Et de factis dominicis, qnibus Chriſtus mundum redemit. vnde: In factis manuum tuarum meditabor. Agit etiam de manibus adorationem extenſis. vnde: Expandi manus meas ad te. Ac de ſpiritu ad deſiderium inflammato. vnde: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Perſecutus eſt igitur inimicus animam *Inimicus* meam, non vnus tantum, ſed multiplex, dæmon & homo, mūdus & caro, viti- *multiplex.* um & peccatum. Propter quod alibi ait: Inueteraui inter omnes Inimicos meos. Et: Reſpice inimicos meos, quoniã multiplicati ſunt. Et perſeqnendo me, multū inualuit contra me, qnoniam hmiliauit in terra, Id eſt, in terrenis voluptatibus, vitam meam, vt terram comederem, quaſi ſerpēs maledictus à Deo. Sicut *Gen. 3.* enim qui conſpicit cæleſtia, exaltatur ad cælum, ita qui terram deſiderat, humillatur ad terram. Ille verò qui ſuffodit In terra talentum, meruit à domino re- *Matth. 25.* probari. Ad hoc enim tendit perſecutio Inimici, vt à ſpe cæleſtium deijciat animam ad concupiſcentiam terrenorum. Vita Chriſtus, qui de ſe dicit: Ego *Vita mul-* ſum reſurrectio & vita. Vita naturæ. vnde: Inſpirauit in faciem eius ſpiracu- *tiplex.* lum vitæ. Doctrinæ. vnde: Cibauit eum dominus panę vitæ & intellectus. Gra- *Ioan. 11.* tiæ. vnde: Viuo Iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Gloriæ. vnde: Hæc eſt *Gen. 2.* vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & qnem miſiſti Ieſum *Eccleſ 17.* Chriſtum. Sunt & hominum multæ vitæ, vt actiua, contemplatiua, regula- *Galat. 2.* ris, ſecularis, & huiuſmodi. vnde legitur: Melior eſt miſericordia tua ſuper vi- *Ioan. 17.* tas. Eſt præterea vita culpæ. vnde: Abijt in regionem longinquam, & diſſipa- *Pſal. 62.* uit omnem ſubſtantiam viuendo luxurioſe. Miſeriæ. vnde: Homo natus de *Luc. 15.* muliere breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Pœnæ. vnde: Laudaui *Iob. 14.* magis mortuos, quàm viuentes. Et gehennæ. vnde: Laborabit in æternum, & *Pſal. 48.*

viuet

viuet adhuc in finem. Non ſolum autem humiliauit in terra vitam meam, ſed etiam

Collocauit me in obſcuro ſicut mortuos ſeculi, & anxiatus eſt * in me ſpiritus meus, in me turbatum eſt cor meum.

**al. ſuper me.*

Redde ſingula ſingulis. Anxiatus eſt, inquit, in me ſpiritus meus: quoniam inimicus meus, quantum in ſe fuit, humiliauit In terra vitam meam. Et in me turbatum eſt cor meum: quia collocanit me in obſcnris, id eſt, in tenebris vitiorum, quæ mentem obtenebrant & obſcnrant, quemadmodum de peccatoribus inquit Apoſtolus. *Rom. 1.* Obſcuratum eſt incipiens cor eorum. Collocauit, inq̃, me In obſcuris, ſicut mortuos ſeculi, hoc eſt, ſicut homines ſeculares mortuos in peccatis. In corpore quidem viuentes, quantũ ad ſeculnm, ſed in anima mortuos, quantum ad dominum. Vnde cognoſcens ſuum periculnm, anxiatus eſt in me ſpiritus meus, vehementi timore correptus. Et in me turbatum eſt cor meum, vehementi dolore compnnctum: non ſolum autem intra me, ſed & contra me, anxiatus eſt in me ſpiritus meus, & tnrbatũ eſt cor meum, quia ego huius anxietatis & turbationis ſum cauſa, qui culpabiliter egi, vnde mihi cordis turbatio, & anxietas ſpiritus prouenernnt: non refundo culpam in alium, ſed meipſum accuſo, vt merear indulgẽtiam facilius obtinere. Ne verò deſperationem Incurram, ſed conſolationem inueniam,

Memor fui dierum antiquorum, * & meditatus ſum in omnibus operibus tuis, * & in factis manuũ tuarum * meditabor.

**al. & non habet. *al. & non habet. *al. meditabar.*

Miſerationũ Dei recordatio, magnũ ſolatium afflictorum.

Magna eſt conſolatlo inter tribulationum anguſtias miſerationum domini recordari, & ideo memor fui dierum anriquorum, quibus Deus antiquis patribus multa conſolationum remedia præſtitit ab antiquo. Et meditatus ſum in omnibus operibus tuis, quæ ad creationem pertinent & naturam, ita vt vniuerſitas extendatur non ad ſingula geneta, ſed ad genera ſingnlorum. Et etiam meditabor in factis manuum tuarum, pertinentibus ad redemptionem & gratiam, quæ fecerunt propriè manus tuæ, ex quibns omnibus ſpẽ liberationis concipio in varijs tribulationibus conſtitutus. Et ideo

Expandi manus meas ad te, anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.

Confidenter ergo expandi ad te domine manus meas, quia tu dignanter expandiſti pro me tuas, in patibulo crucis extenſas. *Galat. 6.* Et ego manus meas in formam crncis expandi, glorians cum Apoſtolo in cruce tuá domine Ieſu Chriſte, quæ mihi ſalutis extitit cauſa. Expandi etiam manus meas, id eſt, affectus & opera dilataui, quæ prius erant quodam modo contracta, dum minus de liberatione ſperabam. *Manus hominum multiplex.* Manus hominis multiplex. Operationis. vnde: Manns meæ ſtillauerunt myrrham. Et: Labores manuum tuarum quia mãducabis, beatus es. *Pſal. 127.* Orationis. vnde: Leuãtes puras manus in oratione. *1. Tim. 2.* Cumq́; leuaret Moyſes manꝰ in oratione, vincebat Iſrael. Contẽplationis. vnde: Manus hominis ſub pennis eorũ. Et: Stellio manibns nititur, & moratur in ædibus regum. Curationis. vnde: Super ægros manns imponẽt, & bene habebunt. *Matt. vlt.* Et: Dedit illi mauum, & erexit illam. Laudationis. vnde: Omnes gentes plaudite manibus. *Pſal. 46.* Et: Flnmina plaudent manibus in idipſum. Ideo autem manus ad cælum in oratione expandi, quoniam anima mea eſt tibi ſicut terra ſine aqua, quæ carens humore virtutum, germen boni operis non producit, vnde deſiderat imbrem, vt germinet irrigata. Ne verò prorſus areſcat & ſterilis fiat,

Velociter exaudi me domine, defecit ſpiritus meus.

Ne

Neauertas faciem tuam à me, & ſimilisero deſcendentibus in lacum.

Tertia pars, in qua exprimit illa, quæ poſtulat, & poſtulandi cauſas exponit. Poſtulat primò diuinam à ſefaciem non auerti. vnde: Non auertas faciem tuam à me. Cauſamq́ue ſubiungit: quoniam ſi auerteres, ſimilis ero deſcendentibus in lacum. Secundo poſtulat miſericordiam ſibi adeſſe diuinam. vnde: Auditã fac mihi manè miſericordiam tuam. Et cauſam aſſignat: quia in te domine ſperaui. Tertiò poſtulat viam, In qua ambulet, fieri ſibi notam. vnde: Notã mihi fac viam in qua ambulem. Redditq́ue protinus cauſam: quia leuaui ad te animã meam. Quartò poſtulat ab hoſtibus liberari. vnde: Eripe me de inimicis meis. Et cauſam oſtendit: quoniam ad te domine confugi. Quintò poſtulat edoceri diuinam facere voluntatem. vnde: Doce me facere voluntatem tuam. Et ſtatim exprimit cauſam: quia tu es Deus meus. Verè itaq; domine anima mea eſt ſicut terra ſine aqua: quia defecit ſpiritus meus, non à vita naturæ, ſed gratiæ, quã per peccatum amiſi. vel: Exaudi me domine, quia defecit ſpiritus meus, id eſt, factus ſum pauper ſpiritu, deficiente ſuperbia & proficiente humilitate. Quare non auertas faciẽ tuam, id eſt, benignitatem tuã à me, ſed reddas humili, quod abſtuliſti ſuperbo. Etenim ſi faciẽ tuam auerteris, ero ſimilis deſcẽdentibus in lacũ, id eſt, in profundum peccati, de quo alibi dicitur: Impius quum venerit in profundũ peccatorum, contemnit: quia ſine ſpe veniæ, licentiã ſibi peccandi proponit, laxatis iniquitatum habenis. vel: Ero ſimilis deſcendentibus in lacũ, id eſt, vnus *Lacus multiplex.* ex reprobis deſcendentibus ad infernũ. Eſt enim lacus culpæ. vnde: Saluaſti me à deſcendentibus in lacum. *Pſal. 93.* Miſeriæ. vnde: Eduxit me de lacu miſeriæ & de luto fęcis. *Pſal. 87.* Et gehennæ. vnde: Aeſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum. Ergo ne auertas faciem à me.

Auditam fac mihi manè miſericordiam tuam, quia in te ſperaui * domine.

**al & non habet domine.*

Manè, id eſt, in ortu lucis, in infuſione videlicet gratiæ, fac mihi auditam miſericordiam tuam, id eſt, fac me audire, hoc eſt, Intelligere illam, quæ lucem veritatis & charitatis facit in anima coruſcare. Vel manè reſurrectionis, *Manè q.d.* poſt finem ſeculi fac me audire miſericordiam tuam, videlicet, verbum illud miſericordia tua plenũ: *Matth. 25.* Venite benedicti patris mei, percipite regnum, &c. Quoniam in te ſperaui domine, vt mihi conferas & gratiam in præſenti, & gloriã in futuro. Vt autem ad illam recto tramite valeam peruenire,

Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam.

Hoc vtique fecit Deus, quum propheticum ſermonem accendit, cui, ſicut Petrus ait, *2. Pet. 1.* debemus attendere quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec illuceſcat dies. Ipſe nanque viam veritatis oſtendit, id eſt, fidem catholicã, per quam ambulare bonis operibus debemus, vt perueniamus ad vitã. Qui verò per aliam viam tendit, vt Iudæus, hæreticus, vel paganus, ipſe profectò non pergit ad vitam, ſed vadit ad mortem. Is quoq; qui eſt via, veritas, & vita, notam fecit ſemitam, notã fecit ſe viam, per quam accedamus ad ipſam vitam, cum Deitatis lumen in humanitatis teſta propoſuit, vt per formam ſerui procedamus ad formam Dei, ad lumen piiſſimum, verbum quod erat in principio apud Deũ. Hanc ergo viam in qua ambulem notam fac mihi. Et certè debes, quia ad te leuaui animam meam, non ad mundum curuaui, ſed afferens vas ad fontem, vt impleas illud aqua ſaliente in vitam æternã. Nullus ergo de ſuo ſibi præſumat ingenio, *Ioan. 4.* ſuam ſcientiam ſufficere ratus ad cognoſcendam viam, per quã tendat ad patriam: quia non ſunt in homine viæ eius, ſed à domino greſſus hominis dirigũtur. Eſt aũt via, quæ videtur homini recta, nouiſſima autem eius ducunt ad interitum. Ergo notam fac mihi viam in qua ambulẽ, quia ad te domine leuaui animam meam: non enim eam continui quaſi ſufficiẽtem in me, ſed leuaui eã ve-

lur inſufficientem ad te, vt ad cognoſcendum viam, in qua ambulem, à te poſtu
Iacob 1. lem intellectum. Vnde leuaui eam ad cæleſtia de terrenis. Nam omne da-
rum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre lu-
minum. In ipſa verò ſalutis via

Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Inimici multi ſalutis viã obſident. Multi ſunt inimici qui obſident viam, vt deuiare faciant viatores, viſibiles
& inuiſibiles, ſpirituales & corporales. De his omnibus inimicis eripe me, ne im
pediant viam meam, quoniam ad te confugi, qui es refugium ſperantium in te
domine. Nemo quippe te poteſt effugere, vnde quilibet ad te debet cõfugere, qui
ad te venientes foras nõ eijcis, ſed intrare permittis. Et ne à te vltra recedam, do-
ce me per ſpiritum ſanctum tuum (qui eſt vnctio, docens de omnibus) facere vo-
luntatẽ tuam, id eſt, implere præcepta tua. Voluntas enim Dei quæ Deus eſt, &
beneplacitũ appellatur, illa non fit, ſed facit omnia, quæcunq; vult fieri, in cælo
& in terra, in mari & in abyſſo. Hæc vtique vna eſt, ſed eius multa ſunt ſigna, de
Pſal. 134. quibus pluraliter dicit: Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates
Pſal. 110. eius. Inter quæ ſunt conſilium & præceptum, de quibus ait: Doce me facere volũ
tatem tuã, vt illud agam quod tu conſulis & præcipis faciendum. Ad te confugi,
quia tu es Deus meus. Ad alium quippe fugerem, ſi ab alio factus eſſem. Sed quia
tu es Deus meus, creator meus, ad te confugi: quare doce me facere voluntatem
tuam, quia tu es magiſter & doctor meus.

Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam, propter nomen tuum domine viuificabis me in æquitate tua.

Quarta pars, in qua circa ſe beneficia diuina commendat: quia Deus erit du-
ctor ipſius. vnde: Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam. Viuificator
ipſius. vnde: Viuificabis me in æquitate tua. Liberator ipſius: quia educes de tri-
bulatione animam meã. Et vltor ipſius: quia diſperdes omnes inimicos meos.
Qui ergo prius ſpem liberationis conceperat, iam obtinet certitudinem. Vnde
Spiritus multiplex. ſecurè dicit. Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam. Et ſpiritus diuinus,
de quo dicitur: Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate o-
Ioan. 4. portet adorare. Specialiter aũt tertia in trinitate perſona. vnde: Tres ſunt qui te-
1. Ioan. 5. ſtimoniũ dant in cælo, pater, filius, & ſpiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Spiri-
Pſal. 96. tus angelicus. vnde: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem
Heb. 1. vrentem. Et: Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi. Spiri-
tus humanus. vnde: In eius manu eſt anima omnis viuentis. Et: Spiritus vniuer-
Epheſ. 6. ſæ carnis hominis. Spiritus dæmoniacus. vnde: Non eſt nobis colluctatio aduer-
ſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Et ſpi-
Eccleſ. 3. ritus animalis. vnde dicitur: Quis nouit, ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat
ſurſum, & ſpiritus iumentorum deſcendat deorſum? Item ſpiritus gratiæ. vn-
Rom. 8. de: Si ſpiritu factá carnis mortificaueritis, viuetis. Et: Spiritũ ambulate, & deſi-
Galat. 5. deria carnis nõ perficietis. Spiritus prophetiæ. vnde: Spiritus prophetarũ erat eis
Ioan. 6. ſubiectus. Spiritus ſapientiæ. vnde: Verba, quæ locutus ſum vobis, ſpiritus &
2. Cor. 3. vita ſunt. Spiritus ſcripturæ. vnde: Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.
Ezech. 1. Nec non ſpiritus poteſtatis. vnde: Vbi erat impetus, id eſt, poteſtas ſpiritus, il-
2. Theſſ. 2. lic gradiebantur, ſiue ad bonum ſalutare, ſiue ad malum damnabile. Et de quo
Apoſtolus: Dominus Ieſus interficiet eũ ſpiritu oris ſui. Spiritus voluntatis. vn-
1. Cor. 6. de: Qui adhęret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. Spiritus indignationis. vnde: Non
Gen. 6. permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. Et ſpiritus con-
templationis. vnde: Eleuauit me ſpiritus inter cælum & terram, & adduxit me
Eſa. 11. in Hieruſalem in viſione Dei. Spiritus virtutũ. vnde: Requieſcet ſuper eũ ſpiri-
Apoc. 16. tus ſapientiæ & intellectus, &c. Spiritus vitiorũ. vnde: Vidi de ore draconis, & de
ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ tres ſpiritus immundos exire in modũ ra-
narũ. Et ecce duæ mulieres egredientes, & ſpiritus in alis earum. Hi ſunt ſpiritus
ſuperbiæ, xenodoxiæ, & huiuſmodi. Spiritus ægritudinũ. vnde: Ecce mulier quæ
habe-

habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo. Et ſpiritus tempeſtatum. vn- *Pſal. 10.*
de: Spiritus procellarũ pars calicis eorũ. Porrò ſpiritus tuus bonus deducet me in viam rectam. Hic eſt, qui mihi viam, per quam ambulem, facit notam, & tuam me docet facere voluntatem: quoniã ipſe me in viam rectã deducet. Bonus quidẽ in ſe, quia eſt ipſa bonitas; & bonus in nobis, quia nos efficit bonos. O quàm bonus, quàm pius, & quàm benignus, quàm ſuauis, quàm dulcis, & quàm iucundus eſt ſpiritus tuus domine, his qui te diligunt ex corde puro, & conſcientia bona & fide non ficta! Hic deducet me in viam rectam, id eſt, in viam mandatorũ tuorum, per quã rectè itur ad patriam. Poteſt etiam ſpiritus Dei bonus intelligi, bonus angelus, qui datus eſt ad cuſtodiã. Ipſe quidẽ deducet me in viam rectam. Siquidẽ ſpiritus meus malus me deduxit in viam prauã, ſed ſpiritus tuus bonus deducet me in viã rectã, non propter meritũ meũ, ſed propter nomen tuũ, vt rẽ impleas nominis tui, quod eſt Ieſus, id eſt, ſaluator. Ego quippe me occidi per culpam, tu verò me iuſtificabis per gratiam, ſed ipſa gratia non erit ſine iuſtitia, quia viuificabis me in ęquitate, non mea quidem, ſed tua, ſicut ſuperius eſt oſtenſum. Vel viuificabis me in æquitate tua, propter nomen tuum, vt nominatus inde glorioſe lauderis, iuxta quod alibi dicitur: Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.

Educes de tribulatione animam meam, & in miſericordia tua diſperdes inimicos meos.

Quamdiu anima in hoc mortali corpore manet incluſa, multis afflictionibus tribulatur, ſed quum ab illo educitur carcere, de tribulatione huius mundi liberatur, ne grauiorem tribulationem incurrat. Propter quod alibi Pſalmiſta dicebat: Educ de carcere animam meã ad confitendũ nomini tuo. Et Paulus *Pſal. 141.*
Apoſtolus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hoc *Rom. 7.*
itaque fit, cum remiſſione indulta peccatorum, Deus animam de corpore iubet exire, quaſi de carcere liberatã. Et in miſericordia tua, quantum ad me qui non merui, diſperdes omnes inimicos meos, vt vltra mihi nocere non poſſint. De ſpiritualibus inimicis, id eſt, dæmonibus, abſque dubio verum eſt, quod omnes diſperdes, & de corporalibus quoque, omnes qui vſque ad mortem ſuam perſeuerauerunt inimici. Notanda ſunt aũt, quæ dicuntur in fine præcedẽtis verſus, & in fine ſequentis. Nam ibi dicitur: Viuificabis me in æquitate tua, & hic dicitur: In miſericordia tua diſperdes inimicos meos: quum potius videatur, quod ad iuſtificandum miſericordia, & ad perdendum æquitas debeat pertinere, ſed vtrumq; pertinet ad vtrumque: quoniam omnes viæ domini miſericordia ſunt & veritas. Propter quod ei miſericordiam & iudicium Pſalmiſta cantabat. Quia *Pſal. 100.*
verò quidam inimicorum meorum prædeſtinati ſunt ad vitam æternam, & ad æternam mortẽ aliqui reprobati, de prædeſtinatis optando omninò dico, quod in miſericordia tua, id eſt, per effectum miſericordiæ tuæ diſperdes omnes inimicos meos, id eſt, omnes eorum inimicitias, vt fiant de inimicis amici, ſecundum illud quod alibi dicitur: Vertè impios, & non erunt. De reprobatis autem *Prouer. 12.*
ſpiritu prophetandi dico:

Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego ſeruus tuus ſum.

Omnes huiuſmodi perdes in gehenna ignis æterni, qui obſtinato corde tribulant animam meam, quoniam ſeruus tuus ego ſum, id eſt, in pœna peccati, quo me ſeruum tuum nequiter perſequuntur. Vel perdes eos, qui propterea tribulãt animam meam, quoniam ſeruus tuus ego ſum, id eſt, quoniam tibi ſeruio. Eſt & hoc graue peccatum, propterea perſequi aliquem, quoniam ſeruit Deo. Exultatiua concluſio, qua liberationem animæ ſuæ ac perditionem inimicorũ ſuorum Deo inſpirante prædicit.

Quoniam in humanis operibus nihil eſt ex omni parte perfectum, benignè *Epilogus.*
huius operis quæſo lectorem, quatenus ſi quid in eo dignum inuenerit, diuinæ gratiæ totum aſcribat. Quicquid aũt in ipſo cognouerit minus dignum, ad hu-

dd 2 manum

manum referat imperfectum, rogans humiliter, vt ipſe pro me ſuppliciter in-
tercedat apud pijſſimum patrem, & iuſtiſſimum iudicem, vt plenam mihi con-
cedat indulgentiam peccatorum, per virtutem veræ ac fructiferæ pœnitentiæ,
quam in hac pœnitentialium expoſitione Pſalmorum vtcunque deſcripſi, ad
laudem & gloriam nominis Ieſu Chriſti. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit,
& regnat Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Commentariorum D. Innocentij in ſeptem
Pſalmos pœnitentiales

FINIS.

D. INNOCENTII PAPAE TERTII
Encomium Charitatis.

Charitas vt ſicut omne bonum opus, ſic etiam eleemo-ſynam reliquaq́ue pietatis opera Deo grata, hominiq́ue fructuoſa efficiat.

CHaritatis autem encomium in fine hic ſubnecturus, primum eam
ex ſacris literis probare & commendare operæprecium exiſtimo.
Sunt autem hæ authoritates, quæ formam præferunt charitatis: Dili
ges dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,
& ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum
1 Ioan. 4. ſicut teipſum. Item Ioannes ait: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in
1. Pet. 4. Deo manet, & Deus in eo. Item Petrus: Ante omnia mutuam in vobiſmetipſis
charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccato-
1. Cor. 13. rum. Item Paulus: Charitas patiens eſt, benigna eſt, non agit perperã. Item Salo-
Prouer. 10. mon: Odiũ ſuſcitat rixas, & charitas parit dilectionẽ. Item Auguſt. Omnia quæ-
Auguſt. cunq; facimus ſine charitate, nihil nobis proſunt, fatuum & inane ſtudium ex-
Gregor. pendimus, ſi non habemus charitatem, qui Deus eſt. Item Greg. Tantò amplius
rubigo peccatorum conſumitur, quantò igne charitatis crematur cor pecca-
toris.

Ex his ſic procedendum eſt: Quis prędıtus Tulliana eloquẽtia? quis omni for-
matus ſapientia ſufficit laudes charitatis exprimere, eiuſq́ue virtutes ad vnguẽ
Charitatis exponere? Hæc eſt charitas, quæ docet illecebras fugere, voluptates calcare, car-
virtus nis concupiſcentias cohibere, deſideria illicita frangere, homines contemnere,
quanta. poſtremò vniuerſa blandimenta reſpuere. De hac ſponſus in Cantico amoris
Cant. 8. ait. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuũ, quia fortis eſt vt mors dilectio, dura
ſicut infernus æmulatio. Mors enim viuentes extingnit, infernus autem nec
mortuis parcit. Dilectio igitur vt mors eſt fortis. Nã ſicut illa ſenſum carnis, ſic
iſta affectum carnalis concupiſcentiæ punit. Dura eſt ſicut infernus æmulatio,
quia hos quos intus trahit deſideriũ æternorũ, non ſolum blanda reſpuere, ſed
Gen 4. etiam aduerſa, pro eo qnod diligit adipiſcendo, cogit tolerare. Hæc eſt charitas
Gen 12. quæ Abel martyrẽ fecit, Abrahã de terra ſua eduxit. Hęc Ioſeph in Aegypto ſer-
Gen 41. uauit. Hæc eſt flamma, qnæ tribus pueris in fornace flammã extinxit. Hæc eſt cha
Dan. 3. ritas omniũ bonorum maxima, cui nil ſapit extraneũ, vel aſperum, vel confu-
ſum, virtutes cæteras munimine ſuæ perfectionis ſolidans. Quiſquis in eius ra-
dice ſe inſerit, nec à viriditate deficit, nec à fructibus euaneſcit, quia fœcundita-
tis opus efficaciter non amittit. De hac Iſidorus ait: Nullum præmium pẽſatur,
ſine amore charitatis: quãuis rectè credat, tamen ſine charitate ad beatitudinẽ
peruenire nõ poteſt. Quia tãta eſt charitatis virtus, vt etiã prophetia, & martyriũ
ſine illa nil eſſe credatur. Charitas omniũ virtutũ obtinet principatum. Vnde
& vin-

& vinculum dilectionis ab Apoſtolo dicitur, quia vniuerſæ virtutes eius vinculo religantur. Dilige ergo dominum vt eligas, dilige melius vt ſalubre degas. Dilige Deum vt eligas eſſe cum Deo, dilige melius, vt vnus fias cum eo. Per dilectionem ergo diligas, quod diligis, ſi tutius peruenire cupis, & feſtina vt apprehendas. Ergo per dilectionem curris, per dilectionem apprehēdis. Item quo plus diligis, eo & amplius amplecteris. Ergo per dilectionem ſuperius vide de quo tibi dilectio ipſa eſt. Dilectio ipſa eſt curſus, ipſa eſt peruentio, ipſa eſt permanſio, ipſa eſt beatitudo. Dilige ergo Deum, elige dominum, curre, apprehende, poſſide, fruere. Hæc eſt via ſuperexcellens, via ſupereminens, vias diſtortas dirigens, vias rectas oſtendens. *Coloſ. 3.*

Hæc eſt charitas, quæ tantum in Deum præualuit, quod eum de ſede ſupernæ maieſtatis ad infirmitatem noſtræ humanitatis adduxit: vulnerauit impaſſibilem, ligauit inſuperabilem, traxit incommutabilem, æternum fecit mortalem. Si tantum potuit charitas in Deum, quantum homo deberet poſſe in ſeipſum? Si Deus propter hominem tanta pertulit, quid homo propter Deū tolerare recuſabit? Pudeat te ô homo non ſubijci charitati, quæ ſibi ſubiecit authorē mundi, nō pudeat ſubijci charitati lutum, quæ ſibi ſubiecit & figulum. Hæc nō æmulatur, non agit perperam. Ab illo in quo habitat, radicem vitiorū extirpat. Charitas omnium virtutum eſt origo, charitas mētem hominis illuminat, conſcientiam mundat, animam lætificat, Deum demōſtrat. Animam in qua charitas habitat ſuperbia non inflat, inuidia non deuaſtat, ira non vexat, auaritia nō excæcat, triſtitia mala non diſſipat, gula non inflammat, luxuria nō coinquinat. Semper munda eſt, ſemper quieta, ſemper caſta, ſemper læta, ſemper pacifica, ſemper benigna, ſemper modeſta. In aduerſis ſecura, in proſperis non elata. Hæc crux ſpiritualis eſt, quā quilibet portare tenetur, vt tollendo hanc crucem, Chriſti veſtigia ſequatur: cuius altitudo erigitur ad Deum, latitudo extenditur vſq; ad inimicum, longitudo ad vitæ terminum, eius profunditas diuinæ ſapit bonitatis immenſum. Hæc eſt charitas quæ pugnanti eſt meritū, triumphanti præmium, quæ ſic inchoatur in via, quod conſummatur in patria. Hæc eſt ignis in Sion & caminus in Hieruſalem. Charitas quaſi Trinitatem creatā parit: in qua Trinitate quaſi pater eſt dilectio Dei, à quo procedit dilectio, qua ſe homo diligit, tanquam proles à parente: ab vtroque verò dilectio proximi procedit, quaſi ſpiritus ſanctus ab vtroque. Iſtæ dilectiones ſunt in vna ſubſtantia charitatis, ſed diuerſæ in propria perſona. *Charitas Dei quāta* *1. Cor. 13.* *Eſaia 31.*

Caue ergo ô homo, ſi dilectionem ſectari velis, ne vmbra dilectionis fallaris. Eſt enim dilectio fortunæ, quæ cum proſperitate aduenit, & in aduerſitate recedit. Hanc Deum diligit homo carnalis, qui Deum laudat ſolum, cum benefecerit ei. Eſt dilectio naturæ, qua naturam ſuam Deumq; ſenſualiter diligit. Eſt dilectio gratiæ, quæ ſola habet quod Deum diligit, vt in præmium habeatur. Prima eſt deficiens, ſecunda faciens, tertia deficiens. Prima eſt charitatis, ſecunda ſenſualitatis, tertia rationis. Prima falſitatis, ſecunda humilis peccatoris, tertia iuſtificati hominis. O homo conſidera quàm dulcis eſt amor Dei, quàm impurus ſit amor huius ſeculi. Amor Dei mater eſt omnium virtutum: amor ſeculi mater eſt omnium vitiorum. Apud iſtum amorem imperfecta ſunt omnia, apud illum perfecta ſunt cuncta. *Dilectio vt fit.*

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS TERTII, IN LIBROS SEX MYSTERIORVM EVangelicæ legis ac ſacramenti Euchariſtiæ

PROLOGVS.

Lex diuina in tribus conſiſtit. Luc. 15. Ioan 6. Prouer. 9. Inſtitutio Miſſæ.

TRia ſunt, in quibus præcipuè diuina lex conſiſtit, Mandata, Promiſſa, & Sacramenta. In mandatis eſt meritũ, in promiſſis eſt præmiũ, in ſacramentis eſt adiutoriũ. Sacramentis enim ad vtrunq; iuuamur, & ad exequendũ mandatũ, & ad obtinendũ promiſſum. Verũ inter omnia ſacramenta illud conſtat eſſe præcipuum, quod in officio Miſſæ ſupra menſam altaris ſacratiſſimè celebratur: illud Eccleſiæ repræſentans conuiuium, in quo filio reuertenti pater occidit vitulum ſaginatum, panem vitæ proponens, & vinum quod miſcuit ſapientia.

Luc. 22. Luc. 22. Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Miſſa ab apoſtolis celebrata. 1. Cor 11. S. Petrus. Optimè diſpoſitum Miſſæ officium. Miſſa conſiſtit in quatuor.

Hoc aũt officium ipſe Chriſtus inſtituit, cum hęredibus ſuis nouum condidit teſtamentũ, diſponens eis regnum, ſicut pater ſuus ſibi diſpoſuit, vt ſuper menſam eius edant & bibant in regno ſuo, quod Eccleſia conſecrauit. Cœnantibus enim illis accepit Ieſus panem, & gratias agens, benedixit ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & comedite: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem.

Hac igitur inſtitutione formati cœperũt Apoſtoli ſacroſanctũ myſteriũ frequentare, eã, quam Chriſtus expreſſerat, & formã ſeruantes in verbis, & materiã tenentes in rebus, ſicut Apoſtolus Corinthijs proteſtatur: Ego (inquit) accepi à domino, quod & tradidi vobis: quoniam dominus Ieſus in qua noctę tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

Primus ergo beatus Petrus apoſtolus miſſam Antiochiæ dicitur celebraſſe, in qua tres tantum orationes in primordio naſcentis Eccleſiæ dicebantur. Cætera verò diuerſis temporibus & à diuerſis perſonis leguntur adiecta, prout Chriſtianæ religionis cultu creſcente, viſa ſunt decentius conuenire.

**al. maneries. Omnia quæ in miſſa ſunt, myſterijs plena ſunt. Deut 32. Iob. 38. Ioan. 4. Iacob 1. Pſal. 103. Eſa. 12. Inuocatio. Apoc. 3. Cant. 1. Exod. 25. Sap. 10. Ioan. 3. 1. Cor. 12.*

Hoc enim officiũ tã prouida reperitur ordinatione eſſe diſpoſitũ, vt quæ per Chriſtum geſta ſunt & in Chriſtũ, ex magna parte contineat, ex quo Chriſtus de cælo deſcendit, vſq; dum aſcendit in cælũ: & ea tã verbis, quàm ſignis admirabili quadam ſpecie repræſentat. Ipſum aũt officium conſiſtit in quatuor, ſcilicet in perſonis, operibus, verbis, & rebus. Tres autem ſunt ordines perſonarum: Celebrantes, miniſtrantes, & circũſtantes. Tres operum ſpecies, ſcilicet geſtus, actus, & motus. Tres diuerſitates verborum, videlicet Orationes, modulationes, & lectiones. Tres rerũ* materies, ſcilicet Ornamenta, inſtrumenta, & elementa.

Hæc omnia diuinis ſunt plena myſterijs, ac ſingula cæleſti dulcedine redũdantia: ſi tamen diligentẽ habeant inſpectorẽ, qui norit ſugere mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo. Quis aũt nouit ordinẽ cęli, & ponet rationes eius in terra? Puteus altus eſt, & in quo hauriã aquã nõ habeo, niſi porrigat ille qui dat omnibus afflueter, & nõ improperat, vt inter mediũ montiũ tranſeuntẽ hauriã aquã in gaudio de fontibus ſaluatoris. Pulſans ergo pulſabo, ſi fortè clauis Dauid aperire dignetur, vt introducat me rex in cellã vinariã, in qua mihi ſupernũ demõſtret exemplar, quod Moyſi fuit in mõte mõſtratũ, quatenus ſacroſanctũ altaris officiũ eo valeã reuelãte diſſerere, qui linguas infantiũ facit eſſe diſertas, cuius ſpiritus vbi vult ſpirat, diuidẽs ſingulis prout vult, ad laudẽ & gloriã Trinitatis, ad profectũ & vtilitatẽ legentiũ, ad meorũ veniam & indulgentiã peccatorum.

Humilis & pia proteſtatio authoris. Iac. 1. Sap. 9.

Si quid ergo dignũ in hoc reperietur opuſculo, diuinæ gratiæ penitus adſcribatur. Nam omne datũ optimũ, & omne donũ perfectum, de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminũ. Si quid indignum, inſufficientiæ deputetur humanę. Nam corpus quod corrũpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ. Conſuetudinẽ autẽ apoſtolicæ ſedis, non illã quam olim legitur habuiſſe, ſed eam quã nunc habere dinoſcitur proſequendam propoſui, quæ diſponente domino cæterarum Eccleſiarum mater eſt & magiſtra.

MYSTERIORVM EVANGELICAE LEGIS ac Sacramenti Euchariſtię,

LIBER PRIMVS.

De ſex ordinibus Clericorum. CAP. I.

QVum apoſtolicæ ſedis Antiſtes celebriter agit miſſarum ſolennia, ſex habet ſecum ordines clericorum, id eſt, Epiſcopos, Presbyteros, Diacones, Subdiacones, Acoluthos, & Cantores, ipſo numeri ſacramento perfectionem huius officij manifeſtans. Senarius enim numerus eſt perfectus, eò quòd redditur ex ſuis partibus aggregatis. Vnde ſexto die perfecit Deus cœlum & terrã & omnem ornatum eorum, & quum in plenitudine temporis ſexta veniſſet ætate, ſexta quoque die, ſub hora ſexta, genus redemit humanum. Sed & ſex ordines miniſtrorum legimus in veteri teſtamento: Pontifices, Sacerdotes, Leuitas, Nathinnęos, Ianitores, & Pſaltes, quos ex maiori parte diſtinxit Artaxerxes in epiſtola quam Eſdræ ſcribæ direxit: Notum (inquit) facimus de vniuerſis Sacerdotibus & Leuitis, Cantoribus, Ianiroribus, Nathinnæis & miniſtris domus Dei, vt eis vectigal & tributum & annona nullatenus imponatur.

Senarius numerus perfectus eſt. *Gen. 1.* *Galat. 4.* *Sex ordines miniſtrorum veteris teſtamenti.* *1. Eſd. 7.*

De Primicerijs & cantoribus. CAP. II.

DAuid prophetarum eximius, volens cultum Dei ſolennius ampliare, cantores inſtituit, qui coram arca fœderis domini muſicis inſtrumẽtis & modulatis vocibus decantarent, Inter quos præcipui fuerunt Heman, Aſaph & Hethan. Sed omnium primus Heman, cuius vicem nũc in Eccleſia obtinet primicerius, qui cantoribus eſt prælatus. Vnde legitur in Paralipomenon: Iſti ſunt, quos conſtituit Dauid ſuper cantores domus domini, ſtantes iuxta ordinem ſuum in miniſterio, de filijs Caath, Hemã cantor filius Ioel: & à dextris eius Aſaph filius Barachiæ, ad ſiniſtram autem Ethan filius Chuſi. Debent ergo cantores conſonis vocibus & ſuaui modulatione concinere, quatenus animos audientium ad deuotionem Dei valeant excitare.

Inſtitutio Canticorũ per Dauid. *1. Par 6.* *Heman* *Aſaph* *Ethan.*

De Acoluthis, quod ſit eorum miniſterium. CAP. III.

AColuthi verò, qui Latinè Ceroferarij nũcupantur, ab Aaron & filijs eius miniſterij ſui ſumere poſſunt exemplũ. Scriptum eſt enim in Exodo: Pręcipe filijs Aaron, vt offerant oleum de arboribus oliuarum puriſſimum, piloq; cõtuſum, vt ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonij: & collocabunt eã Aaron & filij eius, & vſq; mane luceat coram domino. Quod ergo tunc ſacerdotes agebãt, hoc nunc Acoluthi faciunt in miniſterio lucernarum. Multa quippe non ſolum in nouo, ſed & in veteri teſtamento legi Moyſi ſuperaddita legimus & mutata. Vnde Dauid in libro Paralipomenon dixiſſe narratur: Non erit officij Leuitarum, vt vltra portent tabernaculum & omnia vaſa eius ad miniſtrandum. Acoluthi cereos ferunt accenſos, dum legitur Euangelium: non vt tenebras aëris illuminent, ſed vt proximis opera lucis oſtendant.

Hoc officium dominus teſtatur ſe habere, cũ dicit: Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

Exod. 27. *Multa per tempus ſuperaddita aut mutata ſunt.* *1. Par 23.* *Ioan. 8.*

De Subdiaconibus. CAP. IIII.

SVbdiacones Nathinnæorum vices in Eccleſia repræſentant. De quibus in Eſdra legitur, quod Dauid dederat Nathinnæos ad miniſteria Leuitarum. Vnde Græcè dicũtur, hypodiacones, ex quorum ordine fuit ille Nathanael, quẽ dominus in Euangelio cõmendauit. Ecce, inquiens, verè Iſraelita, In quo dolus nõ eſt. Nathinnæi verò dicuntur, id eſt, in humilitate domino ſeruiẽtes. De quibus rectè patribus placuit, vt qui ſacra myſteria cõtrectant, legem cõtinentiæ debeant obſeruare, ſicut ſcriptũ eſt in propheta: Mũdamini qui fertis vaſa domini.

Horum officio dominus vti dignatus eſt, quando facta cum diſcipulis cœna,

1. Eſdr. 8. *Ioan. 1.* *Nathinnæi.* *Eſaia 52.* *Ioan. 13.*

mittens aquam in peluim, lauit pedes diſcipulorum,& lintheo, quo erat præcinctus, exterſit.

De diaconibus. CAP. V.

Num. 3. ORdo diaconorum à tribu Leui ſumpſit exordium. Vnde dominus ad
Leuitæ. Moyſen locutus eſt, dicens: Applica tribum Leui,& fac ſtare in conſpectu
Aaron ſacerdotis,& miniſtrent ei & excubent,& obſeruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonij,& cuſtodiant vaſa tabernaculi in miniſterio ſeruientes. A vigintiquinq; annis & ſupra, iuſſi ſunt in tabernaculo ſeruire, tanquam ætatis ad onera portanda robuſti, qui poſſint arcam
Diaconi. fœderis, menſam propoſitionis,& vaſa tabernaculi deportare. Quod etiam in nouo teſtamento recolitur, quum diaconibus ſupra ſiniſtrum humerum ſtola imponitur,& in diebus ieiunij ſupra eundem humerum caſula complicatur. Quia quicquid laboris in hac vita ſufferimus, tanquam in ſiniſtra portamus, donec à ſiniſtra tranſeamus in dextram, in qua requiem habeamus.

Hinc etiam Diaconi Cardinales menſem Lateranẽſis altaris ſupra humeros ſuos in die cœnæ deportant,& reportant in ſabbato: ſemper ipſi ſummũ Ponti-
7. Diaconi. ficem velut arcam fœderis Leuitæ portantes. Cæterum in nouo teſtamẽto ſum-
Actor. 6. pſit initium ab apoſtolis, qui ſeptem viros boni teſtimonij, plenos ſpiritu ſancto, diacones elegerunt, oratione præmiſſa, per impoſitionem manuum ordi-
Apoc. 8. nantes. Hi ſunt in Apocalypſi ſeptem angeli tuba canentes. Hi ſeptem candelabra aurea, hi voces tonitruorum, qui pacem annunciant, prædicant Euangeliũ, menſam componunt, offerunt Euchariſtiam, &c. Quæ licet humiliter, tamen excellenter ad eorum ſpectant miniſterium.

Matth. 26. Hoc officium Chriſtus exercuit, quando poſt cœnam ſacramenta confecta
Luc 22. proprijs manibus diſpenſauit,& cum dormientes excitauit apoſtolos ad orandum: Vigilate, inquit,& orate, vt non intretis in tentationem.

De maioribus & minoribus ſacerdotibus. CAP. VI.

Exod. 28. SAcerdotalis ordinis inſtitutio à veteri lege ſumpſit originẽ, ſecundũ quod legitur dominus Moyſi percepiſſe: Applica, inquit, Aaron fratrem tuũ ad te cum ſuis filijs, de medio filiorum Iſrael, vt ſacerdotio fungantur mihi. Verum
Gen 14. tamen ante legem ſacerdotes fuiſſe leguntur. Vnde Melchiſedech ſacerdos dei
Heb. 7. altiſſimi legitur extitiſſe: cui decimas ex omnibus ſpolijs, tanquam ſacerdoti Abraham perſoluit. Erant autem multi minores ſacerdotes, quos Nazaræos cõ-
Nazaræi. muniter appellabant. Vnus autẽ erat ſummus ſacerdos, quem vocabant *ſpecia
**al. imperialiter.* liter Arabarchũ, Porro Dauid Xxiiij. ſacerdotes inſtituit, Xvj. de Eleazar,& octo de Ithamar: quibus tamen omnibus vnũ prefecit, quem ſtatuit principem ſacer-
1. Par. 24. dotum. Singulis autem per ſortes vicis ſuæ diuiſit hebdomadas, quarum octaua prouenit Abiæ, de cuius genere Zacharias pater Ioãnis Baptiſtæ deſcendit. Verũ
Luc. 1. in nouo teſtamento Chriſtus ipſe maiores & minores ſacerdotes inſtituit, ſcili-
Matt. 10. cet duodecim apoſtolos,& LXXII. diſcipulos, quos præmittebat binos in omnẽ
Luc. 10. ciuitatem & locum quo erat ipſe venturus. Sicut enim pontifices ſummos Moy
Sacerdotes diſtinctio. ſes regendis populis in lege præfecit, ſed ad eorum ſocietatis & operis adiutoriũ, ſequentis ordinis viros,& ſecundæ dignitatis elegit. (Nam in Eleazaro & Ithamar filijs Aaron, paternæ transfudit plenitudinis abundantiam, vt ad hoſtias ſalutares & frequentioris officij ſacramenta, miniſterium ſufficeret ſacerdotum. Et in eremo per Lxx. virorum prudentium mentes Moyſi ſpiritum propagauit,
Num. 18. quib⁹ ille vſus in populo, innumerabiles multitudines facile gubernaret.) Sic &
Epiſcopus. Chriſtus apoſtolis ſuis diſcipulos addidit, quibus illi ſuis prædicationibus totũ orbem impleuerunt. Apoſtolorum itaque vices, maiores obtinent ſacerdotes, id eſt, epiſcopi: diſcipulorum vero minores, id eſt, presbyteri.

De ſignificatione nominum epiſcopi & presbyteri. CAP. VII.

NOmen epiſcopi plus ſonat oneris, quàm honoris. Epiſcopus Græcè ſuperintendens interpretatur Latine, ſpeculatoris gerens officium, iuxta quod domi-

dominus inquit ptophetæ: Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael, vt *Ezech. 3.*
plebi ſibi commiſſæ non negligenter intendat, ſed diligēter proſpiciat. Ob hoc
inquit Apoſt. Qui epiſcopatum deſiderat, bonū opus deſiderat. Nō dicit, Hono- *1. Tim. 3.*
rem, ſed, Opus: quoniam epiſcopus, nō iam vt præſit, quā vt proſit eligitur. Preſ-
byter autem non ab ætate dicitur, ſed à prudentia. Presbyter enim Grçcè, Latinè *Presbyter.*
ſenior intelligitur. Senectus enim venerabilis eſt, non diuturna, nec annorum *Sap. 4.*
numero computata: ſed cani ſenſus ſunt hominis, & ætas ſenectutis vita imma-
culata. Nam & dominus inquit ad Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros *Num. 11.*
de ſeniotibns Iſtael, quos tu noſti, qnod ſenes populi ſint & magiſtri.

De primatu Romani Pontificis. CAP. VIII.

OMnibus autem apoſtolis Chriſtus vnum præpoſuit, videlicet Petrum, cui *Primatus*
totius Eccleſiæ principatū, & ante paſſionem, & circa paſſionē, & poſt paſ- *Petri.*
ſionem cōmiſit. Ante paſſionem, cum dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram *Matth. 16.*
çdificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & ti-
bi dabo claues regni cœlorū. Licet enim vniuerſis apoſtolis cōmuniter dixerit,
Quorū remiſeritis peccata, remituntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt: *Ioan. 20.*
principaliter tamē Petro conceſſit, quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatū *Matth. 16.*
& in cœlis; & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutū & in cœlis. Petrus po-
teſt ligare cæteros, ſed ligari non poteſt à cçteris. Nā & illis particulariter dictum
eſt: Quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis. Huic autē vniuerſaliter dicitur:
Quodcūque ligaueris, &c. Circa paſſionem verò, cum pluraliter dixiſſet de om- *Luc. 22.*
nibus, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticū: ſingulariter ta-
mē pro Petro ſubiunxit: Ego autē pro te rogaui, vt nō deficiat fides tua. Statimq;
ſubiūxit: Et tu aliquando cōuerſus confirma fratres tuos. Ad Petrū igitur tanquā
ad magiſtrū pertinet cçteros confirmare, cuius fides in nulla tentatione defecit.
Fides enim apoſtolicæ ſedis ſuper firmā petram ſtabili ſoliditate fundata, nullis
vnquā errorū ſordibus potuit inquinari: ſed abſq; ruga manēs & macula, pro ne
ceſſitate temporū, à cçteris maculas deterſit errorū. Poſt paſſionem autē, cum ter *Ioan. 21.*
tio quæſiſſet à Petro, Simon Ioannis, diligis me plus his? & ille tertio reſpondiſ- *Petrus ca-*
ſet, Domine tu ſcis, quia amo te; tertioque præcepit: Paſce oues meas: ſtatimque *put alioru.*
ſubinnxit, Sequere me. Petrus enim ſecutus eſt Chriſtū, non ſolum genere mar- *Ioan. 1.*
tyrij, ſed & in ordine magiſterij. Quod Chriſtus oſtendit, cum ait: Tu vocaberis
Cephas. Licet enim Cephas ſecundum vnam linguam interpretetur Petrus, ſe-
cundum alteram tamē exponitur caput. Nam ſicut caput habet plenitudinē ſen
ſuū, cætera verò membra partē recipiūt plenitudinis: ita cæteri ſacerdotes voca-
ti ſunt in partem ſolicitudinis, ſed ſumm9 Pontifex aſſumptus eſt in plenitudi- *Præcipuus*
nē poteſtatis. Hinc etiā, quod nō ſine magni myſterij ſacramēto, cū Chriſtus vni *vbique Pe-*
uerſos interrogaſſet apoſtolos. Vos aūt quem me eſſe dicitis? ſol9 Petrus, quaſi pri *trus fuit.*
mus & potior reſpondit pro omnibus: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Cum que ti- *Matt. 16.*
more periculi cūcti ſimul exterrerētur apoſtoli, ſolus Petrus deſcēdit intrepidus, *Idem. 24.*
vt ſuper vndas maris ad dominū ambularet. Et cū multi diſcipulorū abijſſent re
tro, dicentes, Durus eſt hic ſermo, dixit Ieſus ad duodecim: Nūquid & vos vultis *Ioan. 6.*
abire? Reſpōdit ei Simō Petrus: domine, ad quē ibimus? Verba vitæ æternç habes,
& nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei. Cumq; Ieſus reſpe-
xiſſet diſcipulos, ait Simoni Petro: Si in te peccauerit frater tuus, vade & corripe *Mat. 18.*
eū inter te & ipſum ſolū, &c. Cui eū Petrus dixiſſet: domine, quoties peccabit in *Luc. 22.*
me frater meus, & dimittā ei? vſq; ſepties? Reſpondit illi Ieſus: Nō dico tibi vſq;
ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties: & cum omnes apoſtoli fugam arriperēt, ſolus
Petrus educens gladium, percuſſit ſeruū Pontificis, & dextram eius abſcidit auri
culā. Cūq; poſt reſurrectionē alij diſcipuli nauigio veniſſent ad dominū, Petrus *Ioan. 21.*
ſuccingens ſe miſit in mare, vt inter vndas ad ipſum accederet. Quapropter &
Chriſtus, cum reſurrexiſſet à mortuis, prius ſe Petro, quàm cæteris oſtendit apo-
ſtolis, quia ſecundum Apoſtolum viſus eſt Cephæ, poſt hoc vndecim. Deinde *1. Cor. 15.*
viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul.

De

De conuenientia & differentia poteſtatum inter epiſcopos & presbyteros. CAP. IX.

DIffert autem inter epiſcopos & presbyteros, quia ad oẽs ſacerdotes cõmuniter pertinet, catechizare, baptizare, prædicare, cõficere, ſoluere & ligare. Sed ſpecialiter ad pontifices ſpectat, clericos ordinare, virgines benedicere, pontifices conſecrare, manus imponere, baſilicas dedicare, degradandos deponere, ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa conſecrare. Vnguntur autem manus presbyteris ab epiſcopo, vt cognoſcant hoc ſacramento ſe per ſpiritum ſanctũ ſuſcipere gratiam conſecrandi. Vnde cum eas vngit epiſcopus, dicit: Cõſecrare & ſanctificare digneris domine manus iſtas, per iſtam vnctionẽ & noſtram benedictionem: vt quæcunq; cõſecrauerint, cõſecrentur: & quęcunq; bene dixerint, benedicantur in nomine domini. Vngũtur etiam manus presbyteris, *Vnctio manuum.* vt opera miſericordiæ pro viribus ad omnes debeant exercere. Per manus enim opera, per oleũ miſericordia deſignatur. Vnde Samaritanus appropiãs vulnerato, vinum ſuperinfudit & oleũ. *Luc. 10.* Veruntamen & maiores & minores ſacerdotes *Sacerdotes gerunt vices Chriſti.* cõmuniter in quibuſdam vices gerunt ſummi põtificis, id eſt, Chriſti, dum pro peccatis obſecrant, & peccatores per pœnitentiam recõciliant. Vnde dixit Apoſtolus: Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, & poſuit in nobis verbũ reconciliationis. *2. Cor. 5.* Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquã Deo exhortante per nos. Obſecramus ergo pro Chriſto, recõciliamini Deo. Mediatores enim ſunt ſacerdotes inter Deũ & homines, dũ præcepta Dei populo deferunt prędicando, & vota populi Deo porrigunt ſupplicando. Quocirca tales debent exiſtere ſacerdotes, vt & Deo ſint grati, & hominibus ſint accepti. Nam vt inquit Alexander papa, Chriſti ſacerdotes quantò digniores fuerint, tantò facilius in neceſſitatibus populi, pro quibus clamant, exaudiuntur. *Gal. 3.* Et Apoſt. Mediator non eſt vnius. Diſcordes enim reconciliare non poteſt, qui ſimul vtriuſque ſocietatis & amicitiæ vinculo non eſt concors. Si enim is qui diſplicet, ad intercedendũ mittatur, irati animus ad deteriora prouocatur. *Stola ſuper vtrumque humerum.* Hi poſt inuocationem ſancti ſpiritus ſuper vtrunque humerum ſtolam accipiunt, vt ex hoc intelligant, ſe per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris eſſe munitos. *2. Cor. 6.* Quatenus nec aduerſis frangantur, nec proſperis eleuentur. Vnde cum ſtolam accipiunt, dicit illis Epiſcopus: *Matth. 12.* Accipite iugum domini, iugum enim eius ſuaue eſt, & onus eius leue. Suaue eſt in proſperis, leue eſt in aduerſis. Accipiunt quoq; Calicem & patenam de manu Pontificis, quatenus his inſtrumentis poteſtatem ſe accepiſſe agnoſcant, placabiles hoſtias offerẽdi. Vnde cum hęc epiſcopus tribuit, Accipite, inquit, poteſtatem offerendi ſacrificium Deo, miſſamq́ue celebrandi, tam pro viuis quàm pro defunctis in nomine domini.

Officio ſacerdotis vſus eſt dominus Ieſus Chriſtus, quando poſt cœnam panẽ *Matth. 26.* & vinum in corpus & ſanguinem ſuum diuina virtute conuertit. Accipite, inquit, & comedite: Hoc eſt corpus meũ. Hoc facite in meam cõmemorationem. Excellentius autem vſus eſt hoc officio, quum pro peccatis humani generis ſeipſum in ara crucis obtulit, idem ipſe ſacerdos & hoſtia.

De communibus & ſpecialibus indumentis pontificum & ſacerdotum. CAP. X.

Nouem ornamẽta & officia ſpecialia pontificum.

HAec autem communitas & ſpecialitas poteſtatum inter Epiſcopos & Preſbyteros, ipſo numero communium & ſpecialium veſtium deſignatur. Sex autem ſunt indumenta communia Epiſcopis & presbyteris: videlicet Amictus, Alba, Cingulum, Stola, Manipulus & Planeta. Quia nimirũ ſex ſunt, in quibus communis Epiſcoporum & presbyterorum poteſtas cõſiſtit: videlicet catechizare, baptizare, prædicare, conficere, ſoluere, & ligare.

Nouem autem ſunt ornamenta Pontificum ſpecialia: videlicet Caligæ, Sandalia, Succinctorium, Tunica, Dalmatica, Mitra & Chirothecæ, Annulus & Baculus. Quia munia nouẽ ſunt, in quibus ſpecialis Epiſcoporũ poteſtas conſiſtit: videlicet Clericos ordinare, Virgines benedicere, Põtifices conſecrare, Manus im-

imponere, Baſilicas dedicare, degradandos deponere, ſynodos celebrare, Chriſma conficere, veſtes & vaſa conſecrare.

Pallium autẽ Metropolitanorum & Primatum & Patriarcharum eſt proprium, vt ſuper illud à cæteris Epiſcopis diſcernantur, & priuilegiatam obtineant dignitatem. Hoc ergo tam in nouo quàm in veteri teſtamento legitur conſtitutum, vt Pontifices præter communes veſtes habeant ſpeciales. Sed ibi erant quatuor communes & quatuor ſpeciales: hic autem ſex ſunt communes, nouem autem ſpeciales. Id enim myſtica ratio poſtulabat. Nam illæ datæ ſunt carnalibus & mundanis: hæ autem datæ ſunt ſpiritualibus & perfectis. Quaternarius *Quaternarius numerus quid myſticè.* enim conuenit carni propter quatuor humores, & Mundo propter quatuor elementa. Senarius autem perfectis, quia numerus eſt perfectus, qui redditur ſuis partibus aggregatis. Vnde ſexto die perfecit Deus cœlum & terram, & omnem ornatum eorum. *Gen. 1.* Nouenarius ſpiritualibus, quia nouem ſunt ordines angelorum, qui ſecundum prophetam per ix. ſpecies lapidum deſignantur. *Ezech. 28.* XV. ergo ſunt ornamenta pontificis XV. gradus virtutum ipſo numero deſignãtia, quos per xv. cantica graduum Pſalmiſta diſtinxit. *Pſal. 131.* Veſtes enim ſacerdotales virtutes ſignificant, quibus debent ſacerdotes ornari, ſecundum illud propheticum: Sacerdotes tui induantur iuſtitia, & ſancti tui exultent.

De legalibus indumentis ſecundum Hiſtoriam. CAP. XI.

QVatuor erant indumenta legalia, tam minoribus ſacerdotibus quàm principi ſacerdotũ cõmunia. *Vide Exod. 28 per totum.* Primum dicebatur Manathaſim hebraicè, græcè περιζώματα, & latinè fœmoralia dici poteſt: de byſſo retorta contextum. Secundum Cathemone, quod nos lineam ſiue ſubuculam, ſed Moyſes Abanec appellauit. *Quatuor indumenta ſacerdotalia.* Hebræi verò diſcedentes à Babylonijs, Emiſſan eam vocauerunt, eratque byſſinum & duplex. Tertium Baltheus, id eſt, zona vel cingulum, latum quaſi digitis quatuor, ſic reticulatum, vt quaſi pellis viperea videretur, contextum de byſſo, cocco, purpura & hyacintho. Quartum Thyara, quod Hebræi Manephei, nos autẽ Infulam appellamus, à cydari, id eſt, mitra Pontificali plurimum differens, quaſi formam rotundæ caſſidis repręſentans.

Super hæc, quatuor proprijs indumentis pontifex vtebatur. *Quatuor põtificalia.* Primũ erat tunica hyacinthina, quam Hebraicè dixit Nathir, Græcè dicitur ποδήρης, Latinè talaris veſtis. Habebat autem pro fimbrijs malagranata cũ octoginta tintinnabulis aureis, intercalari modo diſpoſita, vt audiretur ſonus, cũ põtifex ingrederetur ſanctuarium, ne fortè moreretur. Secundũ erat Ephot, id eſt, ſuperhumerale, de quatuor prędictis colorib⁹ auroq; contextum, ſine manicis, ad modum colobij, habens aperturam in pectore quadram, ad magnitudinem palmi. In qua λογίον eiuſdem mẽſuræ inſerebatur. In cuius parte ſuperiori, videlicet ſuper humeros, infibulati erant auro duo lapides Onychini, quibus duodecim nomina filiorum Iſrael erant inſculpta, ſex in vno, & ſex in altero. Quòd autẽ Samuel & Dauid induti leguntur Ephot, aliud erat lineum: & propriè quidem Ephobar dicebatur. Tertium Hebraicè dicebatur Heuſen, Græcè λογίον, Latinè verò Rationale vocatur, quod pontifex ferebat in pectore. Dictum eſt autem rationale iudicij, quia ibi erat lapis in cuius ſplendore Deum ſibi eſſe propitium cognoſcebant. Erat autem Rationale quadrangulum duplex, de quatuor prædictis coloribus auroque contextum, habens duodecim lapides per ordines quatuor. In primo Sardiũ, Topaziũ & Smaragdũ. In ſecundo Carbunculũ, Saphirũ & Iaſpidẽ. In tertio Liguriũ, Achatẽ, & Amethyſtũ. In quartò Chryſolitũ, Onychinum, & Berillũ. In quibus erãt ſcripta xij. nomina filiorũ Iſrael. In ſingulis ſingula. Erãt etiã in eo ſcripta hęc duo nomina Putim & Tymim, id eſt, veritas & doctrina. Inferebatur aũt λογίον ſuphumerali, à ſuperiori parte ꝑ duos annulos & duas cathenulas aureas, immiſſas duob⁹ vncinis, qui ſub duob. ꝑdictis onychinis, in ſuphumerali cõtinebãtur infixi. Ab inferiori verò parte ꝑ duos annulos aureos cũ duab⁹ iũcturis ſiue cathenis Hyacinthinis colligabatur Ephot. Vltimũ verò capitis ornamẽtũ erat Cydaris, id eſt, mitra in acutũ procedẽs, habẽs circulũm aureum cũ malagranatis & floribus. De quã ſuper frontem pendebat aurea lamina, quã Petalũ dicunt,

lego. ha cunt,ad modum lunæ dimidiæ.In quam ſculptum erat* Aioth Adonay, id eſt, gios. ſanctum nomen domini Tetragrammaton,id eſt,quatuor literarum,Ioth,He, *al. Anoth Vau,Heth.Ne verò quum mouebatur pontifex, moueretur & lamina, colligabatur vitta ſeu iunctura hyacinthina perſpicua,quæ ſummitates poſterius diffundebat.Noſter ergo pontifex pro fœmoralibus habet ſandalia, pro linea Albam,pro baltheo cingulum,pro podere tunicam,pro Ephot amictum vel ſtolam,pro λογίον pallium,pro Cydari Mitram,pro lamina Crucem.Et quædam ex his diuerſam habent formam ab illis,ſed ſecundum figuram eandem.

De tipoſegalium indumentorum ſecundum Allegoriam.

CAPVT XII.

HIs veſtibus ornatus pontifex,totius orbis præferebat imaginem. Fœmoralia namque byſſina congruè terram figurabant,quia byſſus de terra procedit.Baltheus cum vittis & vaſculis circumuolutionem Oceani deſignabant. Tunica hyacinthina ipſo colore aëra præferebat. Per Tintinnabula ſonitus tonitruorum.Per mala granata coruſcationes & fulgura figurabantur. Quatuor minoris ſacerdotis & quatuor ſummi pontificis indumenta , quatuor Microcoſmi & quatuor Megacoſmi partes ipſo numero deſignabant, id eſt , quatuor humores & quatuor elementa.Ephot ſui varietate cœlum ſydereum oſten-
fortè, calor debat. Quod autem erat aurum intextum coloribus, figurabat, quod * color vitalis penetrat vniuerſa. Duo lapides Onychini ſolem & lunam,vel duo Hemiſphęria denotabant.XII.gemmæ pectorales,XII.ſigna in Zodaico pręfe-
Rationale. rebant. Rationale quidem,quod erat in medio,quia ratione plena ſunt vniuerſa,quo terrena cœleſtibus hærent.Imò ratio terrenorum & temporum & caloris & frigoris,& duplex inter vtrumque temperies,de cœli curſu & ratione deſcendit.Per annulos,cathenulas & vncinos, elementorum,humorum & temporum colligamenta ſignantur.Cydaris,cœlum empyreum.Lamina ſuperpoſita Deum ſignabat omnibus præſidentem. Hanc quidem Allegoriam libri ſa-
Sap.18. pientiæ confirmat authoritas,dicens:In veſte poderis quam habebat, totus erat orbis terrarum,& parētum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erāt ſculpta,& magnificentia tua in diademate capitis illius erat ſcripta.

De veſtibus legalibus ſecundum tropologiam. De fœmoralibus. CAP. XIII.

Exod.29. HIs indumentis legalibus ſacerdos induebatur, hoc ordine. Lotis prius manibus & pedibus induebat Manathaſim, id eſt, fœmoralia, figurans, quod
Rom. 12. ſacerdos mundatis operibus & affectibus,lachrymis pœnitentiæ, debet aſſumere continentiam,vt offerat hoſtiam immaculatam,ſanctam, Deo placentem. Noſter autem pontifex,quia iugem debet habere continentiam , non induit in
Ioan. 21. ſacrificio fœmoralia,ſed ſandalia. Ac ſi dicatur:Qui lotus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet,& eſt mundus totus.

De veſte linea. CAP. XIIII.

Matth.7. SEcundò induebatur Cathemone,id eſt, linea veſte: ſignificans, quod ſacerdos debet induere innocentiam, vt quod ſibi non vult fieri,alij ne faciat. Li-
Eccleſ.9. num enim propter candorem ſignificat innocentiam, ſecundum illud : Omni tempore veſtimenta tua ſint candida.

De Zona. CAP. XV.

TErtiò,cingebat ſe Baltheo, ſignificans caſtitatem, qua circa lumbos debet
Luc.11. accingi,vt reſtringat concupiſcentiam. Vnde Veritas ait:Sint lumbi veſtri præcincti,& lucernæ ardentes in manibus veſtris.

De tunica. CAP. XVI.

QVartò,induebat tunicam poderem,id eſt,talarem, ſignificans,quod pontifex debet induere perſeuerantiā: quia qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic
Matth.10. ſaluus erit.Per talum enim propter extremitatem,perſeuerantia deſignatur,ſe-
Gen.3. cundum illud:Ipſa conteret caput tuum,& tu inſidiaberis calcaneo eius.

De

De Malagranatis & tintinnabulis aureis. CAP. XVII.

DEpendebant autem pro fimbrijs Malagranata cum tintinnabulis aureis. Per malagranatum intelligitur operatio. Per tintinnabulum aureum accipitur predicatio. Quæ duo debent in ſacerdote coniungi, ne ſine illis ingrediens ſanctuarium, moriatur. Cœpit enim Ieſus facere & docere, ſacerdotibus relinquens exemplum, vt ſequantur veſtigia eius, qui peccatum non fecit, vt ſit honeſtas in conuerſatione: nec inuentus eſt dolus in ore eius, vt ſit veritas in prædicatione. *Actor. 1.* *1. Pet. 2.*

De Superhumerali. CAP. XVIII.

QVinto, Induebat Ephot, id eſt, ſuperhumerale, ſignificans, quòd pontifex debet Induere patientiam, vt in patientia ſua poſſideat animam ſuam. Humeris enim onera ſupportamus, ſecundum illud: Suppoſuit humerum ſuum ad portandum, factusque eſt tributis ſeruiens. *Luc. 21.* *Gen. 49.*

De duabus Oris. CAP. XIX.

HAbebat autem duas oras coniunctas in vtroque latere ſummitatum, ſignificans quod pontifex debet habere arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, vt non erigatur proſperis, nec deprimatur aduerſis. *Exod 28.* *2. Cor. 6.*

De duobus Onychinis. CAP. XX.

HAbebat autē & duos lapides Onychinos inſertos humeris. In quibus erant ſculpta XII. nomina filiorum Iſrael: ſex in vno, & ſex in altero. Per duos Onychinos ſignificatur veritas & ſynceritas. Veritas per claritatem, ſynceritas per ſoliditatem. Per filios Iſrael ſignificantur ſancta deſideria & iuſta opera, ſecundum illud: Maledictus homo qui non reliquerit ſemen in Iſrael. Per ſenarium numerum ſignificatur perfectio, pro eo quod Deus ſexto die perfecit cęlum & terram & omnem ornatum eorum. *Exo. 28.* *Deut 7.* *Gen 2.*

De duodecim nominibus filiorum Iſrael. CAP. XXI.

QVod autem ſex nomina filiorum Iſrael ſculpta erant in vno lapide, & ſex in altero, ſignificat quod deſideria ſacerdotis & opera perfici debent, non in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis, vt ſynceritas formet intentionem, & veritas finem. *1. Cor 5.*

De duabus Cathenulis. CAP. XXII.

HAbebat & duas cathenulas auri puriſſimi, ſibi inuicem cohærentes, quæ duobus inſerebantur vncinis: ſignificās, quod pontifex debet habere duos charitatis affectus, ad Deum ſcilicet & ad proximum. De quibus præcipitur. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, & proximum tuum ſicut teipſum. Sicut enim aurum præeminet vniuerſis metallis, ita charitas excellit vniuerſas virtutes. De qua dicit Apoſtolus: Horum maior eſt charitas. *Deut. 6.* *Matth. 12.* *1. Cor. 13.*

De duobus Vncinis. CAP. XXIII.

DVo Vncini ſunt intentio & finis, quibus cathenulæ inſeruntur, vt tam Deum quàm proximum diligat. Deum propter ſeipſum, proximum propter Deum, ex puro corde, & conſcientia bona, & fide non ficta. *1. Tim. 1.*

De rationali. CAP. xxiiij

SExto induebatur λογίον, Id eſt, Rationale, ſignificans quod pontifex debet induere diſcretionem, per quam diſcernat inter lucem & tenebras, inter dextram & ſiniſtram. Quia nō eſt cōuentio lucis ad tenebras, neq; Chriſti ad Belial. *2. Cor. 6.*

De quadratura Rationalis, & duplicitate. CAP. XXV.

ERat autem Rationale quadrangulum, ſignificans quod pontifex debet diſcernere quatuor. Inter verum & falſum, ne deuiet in credendis: & Inter bonum & malum, ne deuiet in agendis. Erat & duplex, quia debet diſcernere pro duobus, pro ſe videlicet, & pro populo. Ne ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foueam cadant. *Matth. 15.*

De veſtibus euangelici ſacerdotis. CAP. xxxiiij.

VEſtes autem euangelici ſacerdotis, aliud deſignant in capite, aliud ſign-
rant in membris. Nam & caput & membra, ſacerdotis nomine nuncupan-
tur. Ad caput enim dicit Pſalmographus: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum *Pſal. 108.*
ordinem Melchiſedech. Ad membra verò dicit Apoſtolus: Vos eſtis genus ele- *1. Pet. 2.*
ctum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Prius ergo expo-
nenda ſunt earum myſteria, iuxta quod capiti cogruunt, ac demum, ſecundum
quod membris conueniunt.

De pontificalibus indumentis, ſecundum quod Chriſto conueniunt. CAP. xxxiiij

POntifex ergo in altaris officio capitis ſui Chriſti, cuius membrũ eſt, repræ-
ſentaus perſonam, dum pedibus aſſumit ſandalia, illud incarnationis do-
minicæ inſinuat calceamentum, de quo dominus inquit in Pſalmo: In Idumæã *Pſal. 59.*
extendam calceamentũ meum, id eſt, in gẽtibus notã faciam incarnationẽ me-
am. Venit enim ad nos calceata diuinitas, vt pro nobis Dei filius ſacerdotio fun
geretur. Per ligulas, quibus ipſa pedibus ſandalia conſtringuntur, illud idem ac-
cipimus, quod per corrigiam calceamenti Ioannes Baptiſta ſignificauit, cũ ait:
Cuius non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere. Vnionem ergo ineffa- *Matth. 3.*
bilem, copulamq́ue indiſſolubilem, quibus verbi diuinitas ſe carni noſtræ con-
iunxit, per ſandaliorum corrigias intelligimus. Mediantibus verò caligis pedes
ſandalijs coniunguntur: quoniã anima mediãte carni diuinitas eſt vnita. Sicut
enim pes corpus ſuſtentat, ita diuinitas mundum gubernat. Vnde ait Pſalmiſta:
Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. *Pſal. 98.*

De Amictu, vbi redditur ratio, cur idem in Chriſto per calceamentum pedum, & per amictum capitis deſignatur. CAP. xxxv.

AMictus autem, quo ſacerdos caput ſuum obnubit, illud ſignificat, quod in
Apocalypſi deſcribitur, Angelum Dei fortem deſcendiſſe de cælo, amictũ *Apoc. 10.*
nube. Et in Eſaia: Ecce dominus aſcendet ſuper nubem candidam. Veniens aũt *Eſa. 19.*
ad ſaluationem mundi Dei filius, magni conſilij angelus, amictus eſt nube, dũ
diuinitatem abſcondit in carne. Nam caput viri Chriſtus, caput Chriſti Deus. *1. Cor. 11.*
Hoc ergo carnis latibulum amictus ſacerdotis ſignificat. Quod per illã ſyndo-
nem expreſſius deſignatur, qua ſummus põtifex caput obducit. Et pulchrè qui-
dem, quod per calceamentum pedũ, hoc ipſum per amictum capitis deſignatur:
quia diuinitas in carne latuit, & per carnem innotuit. Nam cũ notus eſſet in Iu- *Pſal 75.*
dæa Deus, & in Iſrael magnum nomen eius, in Idumæam extendit calceamentũ *Pſal. 79.*
ſuum, & ante conſpectum gentium reuelauit iuſtitiam ſuam.

De Alba. CAP. xxxvj.

ALba lineum veſtimentũ, longiſſimè diſtans à tunicis pelliceis, quæ de mor
tuis animalibus fiunt, quibus Adam veſtitus eſt poſt peccatum, nouitatem *Gen 3.*
vitæ ſignificat, quam Chriſtus & habuit, & docuit, & tribuit in baptiſmo, de qua
dicit Apoſtolus: Exuite veterem hominem cum actibus ſuis, & induite nouum *Ephes 4.*
hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt. Nam & in transfiguratione reſplẽ- *Matt. 17.*
duit facies eius ſicut ſol, & veſtimẽta eius ſunt facta alba ſicut nix. Semper enim *1. Pet. 2.*
veſtimenta Chriſti munda fuerunt & candida, quia peccatum non fecit, nec in- *Eſaia 53.*
uentus eſt dolus in lingua eius.

De Zona ſiue cingulo. CAP. xxxvij.

ZOna ſacerdotalis illud ſignificat, quod Ioannes Apoſtolus ait: Conuer- *Apoc. 1.*
ſus vidi ſimilem filio hominis, præcinctum ad mamillas zona aurea. Per
zonam auream perfecta Chriſti charitas deſignatur: quam dicit Apoſto- *Ephes. 3.*
lus ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, feruentem in corde, radiantẽ
in opere. Cuius ſuccinctorium illud ſignificat, quod Eſaias de Chriſto loquens

Eſaie 11. prædixit:Erit iuſtitia cingulū lumborū eius,& fides cinctoriū renum eius. Nā iu-
Pſal. 10. ſtus dominus,& iuſtitias dilexit,æquitatē vidit vultus eius. Fidelis dominus in
Pſal.144. omnibus verbis ſuis,& ſanctus in omnibus operibus ſuis. Duæ ſummitates illi-
us,duæ ſunt partes naturales iuſtitiæ,quam Chriſtus & fecit,& docuit: Quod ti-
Matth 9. bi non vis fieri,alteri ne feceris. ſed quæcunque vultis vt faciant vobis homines,
& vos facite illis.

De Stola. CAP. xxxviij.

STola,quæ ſuper amictum collo ſacerdotis incumbit,obedientiam & ſerui-
Phil.2 tutē ſignificat,quam dominus omniū propter ſalutem ſeruorū ſubiuit. Nā
cum in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualē Deo. Exinani-
uit enim ſeipſum,formā ſerui accipiens,factus obediens vſq; ad mortē,mortem
autem crucis. Cauſam quippe mortalitatis nec contraxit origine, nec cōmiſit in o-
Pſal. 68. pere.quia quod non rapuit,hoc exoluit. Dedit enim illi calicē pater, non iudex;
Gen 28. amore,non ira;voluntate,non neceſſitate;gratia, non vindicta. Hic eſt ille Ia-
& 39. cob,qui parens præcepto patris Iſaac & conſilio matris ſuæ Rebeccæ,ſeruiuit La
ban,vt Rachael & Lyam duceret in coniugium.

De Tunica. CAP. xxxix.

Exod 28. TVnica poderis,quæ hyacinthini coloris erat in veteri ſacerdotio, tintinna-
bulis & malis punicis ab inferiori parte pendentibus,vt pontifex totus voca
lis incederet,cæleſtem Chriſti doctrinam inſinuat. Cuius notitiam habuerunt
Eſai. 40. homines,quibus Deus per prophetā ait:In montem excelſum aſcēde tu, qui eu-
angelizas Sion. Præcipuè tamen hanc habuit tunicā euangelicæ textrix doctri-
Ioan.15. næ,ſapientia Dei Ieſus Chriſtus,& dedit illā apoſtolis ſuis: Omnia,inquit,quæ-
Ioan. 19. cunq; audiui à patre meo,nota feci vobis. Hanc ergo ſignificauit illa tunica do-
mini,quā milites ſcindere noluerūt,eò quòd eſſet inconſutilis,deſuper cōtexta
per totū:damnū fore maximum exiſtimantes,ſi qui doctrinam euangelicā hære
ſibus ſcindere moliantur.

De Dalmatica. CAP. xl.

SVper hanc tunicam pontifex veſtit dalmaticam, quæ ſui forma latam & lar-
gam miſericordiam Chriſti ſignificat, quam ipſe præ cæteris & docuit & im-
Luc.6. pendit. Eſtote,inquit,miſericordes,ſicut & pater veſter miſericors eſt. Beati nan
Matth.5. que miſericordes,quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Iudicium verò
Iac. 2. ſine miſericordia fiet ei,qui non facit miſericordiam,quia miſericordia ſuper-
exaltat iudicium. Ergo dimittite,& dimittetur vobis,ſicque,inquit,orabitis:
Matt. 6. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Hic
Luc.10. eſt ergo Samaritanus ille proximus noſter, qui fecit nobiſcum miſericordiam,
Ibidem 1. ſuperinfundens vulneribus noſtris vinum & oleum. Nam per viſcera miſeri-
Tit.3. cordiæ ſuæ viſitauit nos oriens ex alto. Qui non ex operibus iuſtitiæ quæ feci-
mus nos,ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit. Qui pro peccato-
Matt.9. ribus venit,vt de peccatis veniam indulgeret. Miſericordiam, inquit, volo, &
non ſacrificium.

De Chirothecis. CAP. xlj.

Gen 27. CHirothecæ ſunt hœdorum pelliculæ,quas Iacob manibus Rebecca circun-
dedit,vt piloſæ manus maioris ſimilitudinem exprimerent. Pellis hœdi
ſimilitudo peccati, quam Rebecca mater,id eſt, ſpiritus ſancti gratia, manibus
veri Iacob,id eſt,operibus Chriſti circundedit:vt ſimilitudinem maioris,id eſt,
Rom.8. prioris Adæ,Chriſtus exprimeret. Chriſtus enim ſimilitudinem peccati ſine pec
Mat.4. cato ſuſcepit,vt incarnationis myſterium diabolo celaretur. Nam ad ſimilitu-
dinem peccatorum eſurijt,ſitiuit,doluit & expauit,dormiuit & laborauit. Vn-
decum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, ac poſtea
eſurijſſet,accedens ad eum diabolus,eum ad ſimilitudinem prio-
ris Adæ tentauit. Sed quibus primum vicerat, eiſ-
dem modis victus eſt à ſe-
cundo.

De planeta, vbi etiam agitur de anteriori & poſteriori parte planetæ. CAP. xlij.

CAſula vel planeta magni ſacerdotis eſt vniuerſalis eccleſia, de qua dicit Apoſtolus: Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Hoc *Gal. 3.* eſt illud Aaron veſtimentum, cuius in oram deſcendit vnguentum: ſed à capi- *Pſal. 132.* te deſcendit in barbam, & à barba deſcendit in oram. Quoniam de plenitudine *Ioan. 1.* ſpiritus eius nos omnes accepimus, primum apoſtoli, poſtmodum cæteri. Quod autem caſula, cum vnica ſit & integra, extenſione manuum in anteriorem & poſteriorem partem quodammodo diuiditur, deſignat & antiquam eccleſiam, quæ paſſionem Chriſti præceſſit, & nouam, quæ paſſionem Chriſti ſubſequitur. Nam & qui præibant & qui ſequebantur, clamabant, dicentes: O ſanna filio Da- *Matth. 21.* uid, benedictus qui venit in nomine domini.

De Manipulo. CAP. xliij.

QVod ſacerdos manipulum portat in leua, deſignat, quod Chriſtus braui- *Pſal. 125.* um obtinebat in via. Per manipulum enim præmium deſignatur, iuxta quod legitur: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Per leuam vita præſens accipitur, ſecundum quod ſcriptum eſt: Leua eius *Cant. 2.* ſub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. Chriſtus autem ſimul fruebatur & merebatur. Fruebatur in patria, merebatur in via. Nam ſimul comprehendebat, & ſtadiũ percurrebat: quia ſimul erat & in patria, & in via. Nemo, inquit, aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo. *Ioan 3.*

De Mitra CAP. xliiij.

MItra Pontificis illud ſignificat, quod Propheta loquens de filio dicit ad *Pſal. 8.* patrem: Gloria & honore coronaſti eum domine, & conſtituiſti eum ſu- *Phil 2.* per opera manuum tuarum. Hoc eſt itaque illud nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Nam & in aurea lamina Cydaris Pontificalis ſculptũ erat nomen domini Tetragrammaton, cuius myſterium ſuperius prælibauimus. Per Mitram ergo capitis Chriſti ſummam illam honorificẽtiam intelligimus, quæ propter diuinitatem debetur humanitati. Nam propter pedem adoratur ſcabellum: Adorate (inquit) ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. *Pſal 98.*

De Baculo. CAP. xlv.

VIrga Pontificis, Chriſti poteſtatem ſignificat. De qua dicit Pſalmiſta: Vir- *Pſal. 22.* ga rectæ eſt virga regni tui. Quia dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus. Propter quod & alibi dicit: Reges eos in virga ferrea. Duritia ferri rigorem ſignificat æquitatis, quia Chriſtus tanquam vas figuli confringet peccatores. Verum poteſtas Chriſti non ſolum virga, ſed & baculus eſt, quia non ſolum corripit, ſed & ſuſtentat. Vnde Pſalmiſta: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.

De Annulo. xlvj.

ANnulus digiti donum ſpiritus ſancti ſignificat. Digitus enim articulatus atque diſtinctus, ſpiritum ſanctum inſinuat, ſecundum illud: Digitus Dei *Exod. 8.* eſt hic. Et alibi: Si ego in digito Dei eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? *Luc. 11.* Annulus aureus & rotundus perfectionem donorum eius ſignificat, quæ ſine menſura Chriſtus accepit, quoniam in eo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Nam qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt. Cui Deus nõ dedit ſpiritum ad *Coloſſ. 2.* menſuram. Super quem videris ſpiritum (inquit) ſanctum deſcendẽtem & ma- *Ioan. 3.* nentem, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Nam requieſcit ſuper eum ſpiritus *Ibidem. 1.* ſapientiæ & intellectus &c. Ipſe verò de plenitudine ſua ſecundum differentes *Eſa. 11.* donationes diſtribuit: alij, ſecundum Apoſtolum, dans ſermonem ſcientię, alij, *1. Cor. 12.* gratiam ſanitatum, alij operationem virtutum, &c. Quod & viſibilis pontifex *Epheſ. 4.* imitatur, alios in Eccleſia conſtituens ſacerdotes, alios Diacones, alios ſubdiacones, & huiuſmodi.

De quinque Pſalmis dum præparatur Epiſcopus dicendis. CAP. xlvij.

Pſal. 24. CElebraturus Epiſcopus miſſarum ſolennia, quoſdam Pſalmos & oratio-
nes præmittit, ſecundum exhortationem Pſalmiſtæ dicentis: Præoccupe-
Pſal. 83. 84 mus faciem eius in cōfeſſione, & in Pſalmis iubilemus ei. Dicit autem hos quin-
85. 115. & que Pſalmos: Quam dilecta, Benedixiſti, Inclina, Credidi, De profundis. Vt quic
129. quid immundum quinque ſenſuum transgreſſione commiſit, quinque Pſal-
Cōcupiſcit motum oratione detergat. Quædā enim continentur in ipſis quæ recte cōueni-
& deficit. unt celebraturis altaris myſterium & Euchariſtiæ ſacramentū. In primo: * Con-
cupiuit & defecit anima mea in atria domini. Altaria tua domine virtutum, rex
meus & Deus meus. Domine Deus virtutum exaudi orationem meam, anribus
percipe Deus Iacob. Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti
tui. In ſecundo: Conuerte nos Deus ſalutaris noſter, & auerte iram tuam à no-
bis. Nunquid in æternum iraſceris nobis? Oſtende nobis domine miſericordi-
am tuam, & ſalutare tuū da nobis. Veruntamē propter timentes eū ſalutare ipſi-
us, vt inhabitet gloria in terra noſtra. In tertio: Auribus percipe domine oratio
nem meam, & intende voci deprecationis meæ. Omnes gentes quoſcunque fe-
ciſti venient & adorabunt coram te domine. Confitebor tibi domine Deus me-
us in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum. In quarto: Cali-
cem ſalutaris accipiam, & nomē domini inuocabo. Diſrupiſti domine vincula
mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen domini inuocabo. Vota mea do-
mino reddam in conſpectu omnis populi eius, in atrijs domus domini, in me-
dio tui Hieruſalem. In quinto: Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecati-
nis meæ. Suſtinuit anima mea in verbo eius, ſperauit anima mea in domino.
Quia apud dominum miſericordia & copioſa apud eum redemptio. Orationes
vero quas addit, manifeſtè pertinent ad impetrandum cordis & corporis mun-
ditiam & munimen.

DE PONTIFICALIBVS INDVMENTIS, SEcundum quod membris conueniunt: vbi agitur de caligis & ſandalijs. CAP. xlviij.

INter hæc, pedes pontificis, in præparatione Euangelij pacis, caligis & ſan-
Eſaia 52. dalijs calceantur, quorum pulchritudinem admirabatur propheta cum
diceret: Quam ſpecioſi ſunt pedes euangelizantium pacem, euangelizan
tium bona. Sandalia vero deſubtus integram habent ſoleam, deſuper autē coriū
feneſtratum: quia greſſus prædicatoris debent ſubtus eſſe muniti, ne polluantur
Matt. 10. terrenis, ſecundum illud, Excutite puluerem de pedibus veſtris: Et ſurſum aper-
ti, quatenus ad cognoſcenda cœleſtia reuelentur, ſecundum illud propheticū:
Reuela oculos meos, & cōſiderabo mirabilia de lege tua. Quod autem ſandalia
Pſal. 118. quibuſdam locis aperta, quibuſdam clauſa ſunt, deſignat, quod Euangelica prę-
dicatio nec omnibus reuelari, nec omnibus debet abſcondi. Sicut ſcriptum eſt:
Luc. 8. Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Nolite
Matth. 13. ſanctum dare canibus, nec margaritas ſpargatis ante porcos. Prius autem caligis
Ibidem. 7. induitur vſq; ad genua protenſis, ibique conſtrictis, quia prędicator pedibus ſuis
Ibidem. 5. rectos facere greſſus, & genua debilia roborare debet. Nam qui fecerit & docue-
rit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

De ablutione manuum. CAP. xlix.

DEinde corporaliter lauat manus, vt ſpiritualiter mundetactus, authori-
tate Pſalmiſtę dicentis: Lauabo inter innocentes manus meas, & circunda-
Pſal. 25. bo altare tuum domine. Non enim diuina ſacramenta lutum manuum conta-
minat, ſed ſi quis indignè manducat & bibit, iudicium ſibi manducat & bibit,
1. Cor. 11. Quia non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Quæ autem
Matth. 15. procedunt de ore, de corde exeunt, ea coinquinant hominem, cogitationes ma-
læ, homicidia, adulteria, furta, fornicationes, falſa teſtimonia, blaſphe-
miæ.

miæ. Hæc ſunt quæ coinquinant hominem. Vnde ſolicitè ſatagendum eſt, vt non tam exteriora manuum, quàm interiora mentium inquinamenta purgentur.

De Amictu, vbi agitur de duabus ligulis, quibus amictus ante pectus ligatur. CAP. L.

LOtis itaque manibus aſſumit amictum, qui ſuper humeros circumquaque diffunditur. Per quem operum fortitudo ſignificatur. Humeri quippe fortes ſunt ad opera peragenda, ſecundum illud patriarchæ Iacob: Suppoſuit hume *Gen. 49.*
rum ad portandum, & factus eſt tributis ſeruiens. Duo vaſculi quibus amictus ante pectus ligatur, ſignant intentionem & finem, quibus informandum eſt opus, ne fiat in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Sacerdos enim non debet otioſus exiſtere, ſed bonis operibus inſiſtere & inſu *1. Cor. 3.*
dare, ſecundum quod Apoſtolus ait ad Timotheum: Labora ſicut bonus miles *2. Tim. 2.*
Ieſu Chriſti.

De Alba. CAP. lj.

ALba membris corporis conuenienter aptata, nihil ſuperfluum aut diſſolutum in vita ſacerdotis eſſe debere, demonſtrat. Hæc ob ſpeciem candoris deſignat munditiam, ſecundum quod legitur: Omni tempore veſtimenta tua *Eccleſ. 9.*
ſint candida. Fit autem de byſſo vel de lino. Propter quod ſcriptum eſt: Byſſum *Apoc. 18.*
ſunt iuſtificationes ſanctorum. Sicut enim byſſus, vel linum candorem, quem ex natura non habet, multis tunſionibus attritum, per artem acquirit, ſic & hominis caro munditiam, quam non obtinet per naturam, multis caſtigationibus macerata, ſortitur per gratiam. Vnde ſacerdos, ſecundũ Apoſtolum, caſti- *1. Cor. 9.*
gat corpus ſuũ & in ſeruitutem redigit, ne fortè quum alijs prædicauerit, ipſe reprobus fiat. Hæc veſtis in veteri ſacerdotio ſtricta fuiſſe deſcribitur, propter ſpiri *2. Cor. 3.*
tũ ſeruitutis in timore. In nouo larga eſt, propter ſpiritum adoptionis in libertate. Quod autem Aurifrigium habet, & gemmata eſt in diuerſis locis & varijs operibus ad decorem, illud inſinuat, quod Propheta dicit in Pſalmo: Aſtitit regina *Pſal. 44.*
à dextris tuis in veſtitu deaurato, circundata varietate.

De Zona & ſuccinctorio. CAP. lij.

DEbet igitur Alba circa lumbos zona præcingi, vt caſtitas ſacerdotis nullis incentiuorum ſtimulis diſſoluatur. vnde: Sint lumbi veſtri præcincti, & lu *Luc. 12.*
cernæ ardentes in manibus veſtris. In lumbis enim luxuria dominatur. Sic dominus loquens de diabolo manifeſtat: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo il *Iob. 40.*
lius in vmbilico ventris eius. Debent ergo lumbi præcingi per continentiam. Debent & ſubcingi per abſtinentiam: quoniam hoc genus dæmonij non eijci- *Matth. 17.*
tur niſi in oratione & ieiunio. Hinc etiam Apoſtolus ait: State ſuccincti lumbos *Epheſ. 6.*
in veritate.

Quare Romanus pontifex poſt Albam Orale, & poſt orale crucem aſſumat. CAP. liij.

ROmanus autem pontifex poſt albam & cingulum aſſumit Orale, quod circa caput inuoluit, & replicat ſuper humeros, legalis pontificis ordinem ſequens, qui poſt lineam ſtrictam & zonam induebatur Ephot, id eſt, ſuperhumerale, cuius locum modo tenet amictus. Et quia ſigno crucis auri lamina ceſſit, pro lamina, quam Pontifex ille gerebat in fronte, pontifex iſte crucem gerit in pectore. Nam myſterium, quod in quatuor literis auri lamina continebat, in quatuor partibus forma crucis explicuit. Iuxta quod inquit Apoſtolus: Vt com- *Epheſ. 3.*
prehendatis cum omnibus ſanctis quæ ſit longitudo & latitudo & ſublimitas & profundum. Ideoque Romanus pontifex crucem quandam inſertam cathenulis à collo ſuſpenſam, ſibi ſtatuit ante pectus, vt ſacramentum, quod ille tunc præferebat in fronte, hic autem recondat in pectore: Nam *Rom. 10.*
corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.

De Stola. CAP. liiij

POſt hæc ſtolam, quæ allo modo vocatur Orarium, ſuper collum ſibi ſacer-
dos imponit, vt iugum domini ſe ſuſcepiſſe ſignificet: quæ à collo perante-
2. Cor. 6. riora deſcendens, dexrrum & ſiniſtrum latus adornat, quia per arma iuſtitiæ à
dexrris & à ſiniſtris, id eſt, in proſperis & aduerſis, ſacerdos debet eſſe munitus.
Stola quippe ſignificar ſapientiam vel parientiam, de qua ſcriptum habetur: Pa
Heb. 10. rientia vobis neceſſaria eſt, vt reportetis promiſſiones. Et iterum: In patientia ve
Luc. 21. ſtra poſſidebitis animas veſtras. Hinc eſt ergo, quod ſtola cum zona nexibus qui-
buſdam colligatur, quia virtutes virruribus ſociantur, ne aliquo tẽtationis mo-
Ex 3. Con- ucantur impulſu. Debet autem ſacerdos ſecundũ decretum Braccharenſis con-
ci. Bracca- cilij de vno eodemq́; orario ceruicem pariter & vtrumq; humerum premens, ſi-
ren. c. 2. gnum crucis in pectore ſuo præparare. Si quis aurẽ alirer egerit, excommunica-
tioni debitæ ſubiacebir. Niſi fortè quis dixerit hoc decretum per cõtratiam Ec-
cleſiæ Romanæ conſuerudinem abrogarum.

De Tunica. CAP. lv.

DEinde pontifex Induit tunicam Poderem, id eſt, ralarem, ſignificantẽ per-
Gen. 37. ſeuerantiam. Vnde Ioſeph inter fratres ſuos ralarem tunicam habuiſſe de-
Matt. 10. ſcribirur. Cum verò cæteræ virtutes currant in ſtadio, perſeueranria tamen acci-
pit brauium: quoniã, qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Vnde præ-
Apoc. 2. cipitur: Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Habebat autẽ
hæc veſtis in vereri ſacerdotio, pro fimbrijs mala punica cum tintinnabulis au-
reis, quorum ſupra myſterium expoſuimus.

De Dalmatica. CAP. lvj.

SVper hanc tunicam Epiſcopus veſtit Dalmaticam, ſic dictã, eò quòd in Dal-
*al. largi- maria fuir reperta. Quæ ſui forma figurat largitatem, quia * iargas habet ma
tu habet nicas & protenſas. Vnde ſecundum Apoſtolum: Oportet Epiſcopum non eſſe
manus pro- turpis lucri cupidum, ſed hoſpitalem. Non ergo manum habeat ad dandam
tenſas. collectam, & ad recipiendum porrectã, ſed illud efficiat, quod Propheta ſuadet:
1. Tim. 3. Frange eſurienri panem tuum, & egenos vagosq́; duc in domum tuam. Quum
Eſaia 58. videris nudum, operi eum, & carnem ruam ne deſpexeris. Ob hoc fortè ſpecia-
Actor 6. liter viuntur Diaconi Dalmaticis, quod principaliter electi ſunt ab Apoſtolis,
vt menſis ex officio miniſtrarenr. Deberaũr Dalmatica habere duas lineas cocci
neas, hinc inde, anrè & retro, à ſummo vſque deorſum: vt ponrifex habeat ſeruo
rem charitaris ad Deum, & ad proximum, in proſperis & aduerſis, iuxta veteris
Deut. 6. & noui Teſtamenti præceptum, quod eſt: Diliges dominum Deum ruum ex to-
Matth. 22. to corde tuo, & proximum tuum ſicut teipſum. Vnde Ioannes: Chariſſimi, non
1. Ioan. 2. nouum mandatum ſcribo vobis, ſed mandarum verus, quod habuiſtis ab ini-
tio. Atque iterum: Mandatum nouum ſcribo vobis, &c. In ſiniſtro quoque
latere Dalmarica fimbrias habere ſoler, id eſt, ſolicitudines actiuæ viræ ſignau-
2. Cor. 11. res, quas Epiſcopus debet habere pro ſubditis. Iuxta quod dicit Apoſtolus: Præ-
rer illa quæ extrinſecus ſunt inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium Ec-
cleſiarum.

De Chirothecis. CAP. lvij.

QVia verò plerique bonum opus, quod faciunt, inani fauore corrumpunt,
Matth. 6. ſtatim Epiſcopus manus operir Chirorhecis, vt neſciat ſiniſtra ſua quid fa-
ciar dexrra ſua. Per chirothecam ergo congruè cautela deſignatur, quæ ſic facit
opus in publico, quod intenrionem conrinet in occulto. Nam etſi dominus
Ibidem. dixerit: Lucear lux veſtra coram hominibus, vt videanr opera veſtra bona, &
glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt, propter quod chirotheca circu-
Matt. 6. itum aureum deſuper haber: ipſe tamen præcepit: Arrendite ne
iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videa-
mini ab eis, alioquin mercedem non habebi-
tis apud patrem veſtrum qui in
cælis eſt.

De

De Caſula vel planeta. CAP. lviij.

POſtremò ſuper omnes veſtes induit caſulam vel planetam, quæ ſignificat charitatem. Charitas enim operit multitudinem peccatorum, de qua dicit Apoſtolus: Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro, ſi linguis hominũ loquar & angelorum, charitatem aũt non habuero, factus ſum velut æs ſonans & cimbalum tinniens. Et hæc eſt veſtis nuptialis, de qua loquitur dominus in euangelio: Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialẽ? Quod autem amictus ſuper os planetæ reuoluitur, innuit, quod omne opus bonũ debet ad charitatem referri. Nam finis præcepti charitas eſt, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Quod autem extenſione manuum in anteriorẽ & poſteriorem partem diuiditur, ſignificat duo brachia charitatis, ad Deũ ſcilicet & ad proximum. Diliges, inquit, dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis pendet tota lex & Prophetæ. Latitudo planetæ ſignificat latitudinẽ charitatis, quæ vſque ad inimicos extenditur. Vnde: Latum mandatum tuum nimis.

1. Pet. 4. — 1. Cor. 13. — Matth. 22. — Pſal. 118.

De Manipulo. CAP. lix.

CAeterum quia mentibus benè compoſitis & diuino cultui mancipatis ſæpe ſubrepit accidia, quæ quodam torpore reddit animum dormientem, dicente Pſalmiſta: Dormitauit anima mea præ tædio, in ſiniſtra manu quędã apponitur mappula, quæ manipulus vel ſudarium appellatur, qua ſudorem mentis abſtergat, & ſoporem cordis excutiat, vt depulſo tædio vel torpore, bonis operibus diligenter inuigilet. Per manipulum ergo vigilantia deſignatur, de qua dominus ait: Vigilate, quia neſcitis qua hora dominus veſter venturus ſit. Vnde ſponſa dicit in Canticis: Ego dormio, & cor meum vigilat.

Pſal. 128. — Matth. 24. — Cant. 5.

De Mitra CAP. lx.

MItra pontificis ſcientiam vtriuſque teſtamẽti ſignificat: nam duo cornua duo ſunt teſtamenta, duæ fimbriæ ſpiritus & litera. Circulus aureus, qui anteriorem & poſteriorem partem complectitur, indicat quod omnis ſcriba doctus in regno cælorum de theſauro ſuo noua profert & vetera. Caueat ergo diligenter epiſcopus, ne prius velit eſſe magiſter, quàm norit eſſe diſcipulus, ne ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foueam cadant. Scriptum eſt enim in Propheta: Quia tu ſcientiam repuliſti, ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi.

Matt. 13.

De Annulo. lxj.

ANnulus eſt fidei ſacramentum, in quo Chriſtus ſponſam ſuam ſanctam Eccleſiam ſubarrauit, vt ipſa de ſe dicere valeat: Annulo ſuo ſubarrauit me dominus meus, id eſt, Chriſtus. Cuius cuſtodes & pædagogi ſunt epiſcopi & prælati, annulum pro ſigno ferentes in teſtimonium. De quibus ſponſa dicit in Canticis: Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Hunc annulum dedit pater filio reuertenti, ſecundum illud: Date annulum in manum eius.

Cant. 3. — Luc. 15.

De Baculo, & quare ſummus pontifex paſtorali virga non vtitur. CAP. lxij.

BAculus * correptionem ſignificat paſtoralem, propter quod à conſecratore dicitur conſecrato: Accipe baculum paſtoralitatis. Et de quo dicit Apoſtolus: In virga veniam ad vos. Quod autem eſt acutus in fine, rectus in medio, retortus in ſummo, deſignat quod pontifex debet per eam pungere pigros, regere debiles, colligere vagos. Quod vno carmine verſificator quidam expreſſit: Collige, ſuſtenta, ſtimula, vaga, morbida, lenta. Romanus autem pontifex paſtorali virga non vtitur, pro eò quòd beatus Petrus apoſtolus baculum ſuum miſit Euchario primo epiſcopo Treuerorum, quem vna cum Valerio & Materno ad prædicandum euangelium genti Teuthonicæ deſtinauit. Cui ſucceſſit in epiſcopatu Maternus, qui per baculũ ſancti Petri de morte fuerat ſuſcitatus.

*al. correctionem. — 1. Cor 4. — Baculus S. Petri apud Treuerẽſes.

Pallium duplex eſt in ſiniſtro, quatenus ad tolerandas vitæ præſentis moleſtias
prælatus fortis exiſtat. Simplex in dextra, quatenus ad obtinendam vitæ futuræ
quietem, toto ſuſpiret affectu, iuxta verbum Pſalmiſtæ, dicentis: Vnam petijà *Pſal. 26.*
domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ
meæ. Tres autem acus, quæ pallio infiguntur ante pectus ſuper humerum & poſt *Tres acus*
tergum, deſignāt compaſſionem proximi, administrationem officij, diſtrictio- *quid deſi-*
nemque iudicij. Quarum prima pungit animum per dolorem, ſecunda per la- *gnent.*
borem, tertia per terrorem. Prima pungebat Apoſtol. cum dicebat: Quis infir- *2. Cor. 18.*
matur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? Secūda eſt: Præ-
ter illa quæ extrinſecus ſunt inſtantia mea quotidiana: ſolicitudo omnium ec-
cleſiarum. Tertia: Si iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Su- *1. Pet. 4.*
per dextrum humerum non infigitur acus, quoniam in æterna quiete nullus eſt
afflictionis aculeus, nullus ſtimulus punctionis. Abſterget enim Deus omnem *Apoc. 21.*
lachrymam ab oculis ſanctorum, & iam non erit amplius neq; luctus, neq; cla-
mor, ſed nec vllus dolor, quoniam priora tranſierūt. Acus eſt aurea, ſed inferius
eſt acuta, & ſuperius rotunda, lapidem continens precioſum, quia nimirum bo-
nus paſtor propter curam ouium in terris affligitur, ſed in cęlis æternaliter coro
nabitur, vbi precioſam illam margaritam habebit, de qua dominus ait in euan-
gelio: Simile eſt regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas marga- *Matth. 13.*
ritas. Inuenta autem vna precioſa margarita, abijt & vendidit omnia quæ habu-
it, & emit eam. Dicitur autem pallium plenitudo pontificalis officij, quoniā in *Vſus pallij.*
ipſo & cū ipſo confertur pontificalis officij plenitudo. Nam antequam Metro-
politanus pallio decoretur, non debet clericos ordinare, pontifices conſecrare,
vel eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari.

De armatura virtutum. CAP. LXIIII.

ISta ſunt arma quæ pontifex debet induere, contra ſpirituales nequitias pu-
gnaturus. Nam, vt inquit Apoſtolus, Arma militiæ noſtræ nō ſunt carnalia, *2 Cor. 10.*
ſed ad deſtructionem munitionū potentia Deo. De quibus idem Apoſtolus in *Ephes. 6.*
alia dicit epiſtola: Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias
diaboli. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate: & induti loricam iuſti-
tiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus ſumentes
ſcutum fidei, quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: & galeam ſa
lutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.

Prouideat ergo diligenter epiſcopus, & attendat ſacerdos ſtudioſe, vt ſignum *Salubris*
ſine ſignificato non ferat, vt veſtem ſine virtute non portet, ne fortè ſimilis ſit *exhortatio*
ſepulchro deforis dealbato, intus aūt omni pleno ſpurcitia. Quiſquis aūt ſacris *Matt. 23.*
indumentis ornatur, & honeſtis moribus non induitur, quantò venerabilior
apparet hominibus, tantò indignior redditur apud Deū. Pontificalem itaq; glo
riam iam honor non commendat veſtium, ſed ſplendor animarum. Quoniam
& illa quæ quondam carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipſis
erant intelligenda poſcebant: vt quicquid illa velamina in fulgore auri & in
nitore gemmarum, & in multimodi operis varietate ſignabant, hoc iam in mo
ribus actibusque clareſcat. Quod & apud veteres reuerentiam ipſæ ſignificatio-
num ſpecies obtinent, & apud nos certiora ſint experimenta rerum, quàm æni-
gmata figurarum. Tunc enim valles abundant frumento, quum arietes ouium *Pſal. 64.*
ſunt induti.

De quatuor coloribus principalibus, quibus ſecundum proprietates dierum veſtes ſunt diſtinguendæ: CAPVT LXV.

QVatuor autē ſunt principales colores, quibus ſecundum proprietates die-
rum ſacras veſtes Eccleſia Romana diſtinguit, Albus, Rubeus, Niger &
Viridis. Nam & in legalibus indumētis quatuor colores fuiſſe leguntur: Byſſus *Exo. 28.*
& purpura, hyacinthus & coccus. Albis induitur veſtimentis in feſtiuitatibus
confeſſorum & virginum: Rubeis in ſolēnitatibus apoſtolorum & martyrum.

Hinc

Cant.5. Hinc ſponſa dicit in canticis: Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex
Quibus feſtis vtendū eſt albis. millibus. Candidus in confeſſoribus & virginibus, rubicundus in martyribus &
apoſtolis. Hi & illi ſunt flores roſarum & lilia conuallium. Albis indumentis
igitur vtendum eſt in feſtiuitatibus confeſſorum & virginum, propter integri-
tatem & innocentiam. Nam candidi facti ſunt Nazaræi eius, & ambnlant ſem-
Apoc 14. per cum eo in albis. Virgines enim ſunt, & ſequuntur agnum quocunque ierit.
Propter eam cauſam vtendū eſt albis in ſolennitatibus ſequentibus, ſcilicet in
Iob. 38. ſolennitatibus angelorum, de quorū nitore dominus ait ad Luciferū: Vbi eras,
cum me laudarent aſtra matutina? In natiuitate Saluatotis & Præcurſoris, quo-
Eſaia 19. niam vterq; natus eſt mundus, id eſt, carens originali peccato. Aſcēdit enim do-
minus ſuper nubē leuē, id eſt, ſumpſit carnē à peccatis immunē, & intrauit Ae-
Luc.1. gyptū, id eſt, venit in mundum, iuxta quod angelus ait ad virginē: Spiritus ſan-
ctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoq; quod naſcetur
ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Ioannes autē etſi fuit conceptus in peccato,
Hier.1. fuit tamē ſanctificatus in vtero, ſecundū illud propheticū: Antequam exires de
Luc.1. vulua, ſanctificaui te. Nam & angelus ait ad Zachariam: Spiritu ſancto replebi-
tur adhuc ex vtero matris ſuæ. In Epiphania propter ſplendorem ſtellæ, quæ Ma-
Eſai.60. gos adduxit, ſecundum illud Propheticū: Et ambulabunt gentes in lumine tuo,
& reges in ſplendore ortus tui. In Hypopanti, propter puritatē Mariæ, quæ iuxta
canticum Simeonis, obtulit lumen ad reuelationem gentiū, & gloriam plebis
ſuæ Iſrael. In cœna domini, propter confectionem Chriſmatis, quod ad mun-
dationem animæ conſecratur. Nam & euangelica lectio munditiam principa-
Ioan.13. liter in illa ſolennitate cōmendat. Qui lotus eſt, inquit, non indiget, niſi vt pe-
Mar.19. des lauet, ſed eſt mundus totus. Et iterum: Si non lauero te, non habebis partem
mecū. In reſurrectione, propter angelum teſtem, & nuncium reſurrectionis, qui
Matt.28. apparuit ſtola cādida coopertus: de quo dicit Matthæus, quod erat aſpectus eius
**al. Lucidam.* ſicut fulgur, & veſtimentū eius ſicut nix. In Aſcenſione, propter nubē * candi-
dam, in qua Chriſtus aſcendit. Nam & duo viri ſteterunt iuxta illos in veſtibus
Actor.1. albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum? &c. Illud au-
tem non ocioſe notandū eſt, quod licet in conſecratione pontificis talibus in-
dumentis ſit vtendum, conſecrantibus ſcilicet & miniſtris (nam conſecrandus
ſemper albis vtitur) qualia ſecundū proprietatem diei conueniūt: in dedicatio-
ne tamen Eccleſiæ ſemper vtendum eſt albis, quocunque dierum dedicatio ce-
lebretur. Quoniam in conſecratione pontificis cantatur miſſa diei, ſed in dedi-
catione Baſilicæ dedicationis miſſa cantatur. Nam & Eccleſia virgineo nomi-
2. Cor.11. ne nuncupatur, ſecundū illud Apoſtoli: Deſpondi enim vos vni viro virginem
Cant 4. caſtam exhibere Chriſto. De qua ſponſus dicit in Canticis: Tota pulchra es ami-
ca mea & macula nō eſt in te. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni.
Rubeis quando vtendum. Rubeis autem vtendum eſt indumentis in ſolennitatibus apoſtolorū & mar-
tyrum, propter ſanguinē paſſionis, quē pro Chriſto fuderunt. Nam ipſi ſunt qui
venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. In fe-
Apoc.7. ſto Crucis, de qua Chriſtus pro nobis ſanguinē ſuū fudit. Vnde Propheta: Quare
Eſaia 63. rubrum eſt indumentum tuum, ſicut calcantium in torculari? Vel in feſto Cru-
cis melius eſt albis vtendum, quia non paſſionis, ſed inuentionis vel exaltatio-
Actor.2. nis eſt feſtum. In Pentecoſte, propter ſancti ſpiritus feruorem qui ſuper Apoſto-
los in linguis igneis apparuit. Nam apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquā
Thre.1. ignis, ſeditq; ſupra ſingulos eorum. Vnde propheta: Miſit de cælo ignē in oſſi-
bus meis. Licet aūt in apoſtolorum Petri & Pauli martyrio rubeis ſit vtendum,
in Conuerſione tamen & Cathedra vtendum eſt albis. Sicut licet in natiuitate
ſancti Ioannis ſit albis vtendum, in Decollatione tamen ipſius vtendum eſt
Virginitati præfertur martyrium. rubeis. Cum autem illius feſtiuitas celebratur, qui ſimul eſt & martyr & virgo,
martyrium præfertur virginitati, quia ſignum eſt perfectiſſimæ charitatis, iuxta
quod Veritas ait: Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam po-
Ioan.14. nat quis pro amicis ſuis. Quapropter & in Commemoratione omnium ſancto-
rum quidam rubeis vtuntur indumentis: alij verò, vt Curia Romana, candidis:
quum non tam in eadem, ſed de eadem ſolennitate dicat Eccleſia, quod ſancti,
ſecun-

ſecundum Apocalypſim Ioannis, ſtabant in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, *Apoc.17.* & palmæ in manibus eorum.

Nigris autem Indumentis vtendnm eſt in die afflictionis & abſtinentiæ, pro *Nigris quando vtendum.* peccatis, & pro defunctis. Ab aduentu ſcilicet vſq; ad Natalis vigiliam, & à Septuageſima vſq; ad ſabbatũ Paſchæ. Sponſa quippe dicit in Canticis: Nigra ſum, *Cant.1.* ſed formoſa filiæ Hierusalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pellis Salomonis. Nolite me conſiderare, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. In Innocentũ *Feſtum Innocentum.* autẽ die, quidam nigris, alij verò rubeis indumentis vtendum eſſe contendunt. Illi propter triſtitiã, quia vox in Rhama audita eſt, ploratus & vlulatus multus, *Hier.31.* Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt. Nam propter eandem *Matth. 2.* cauſam cantica lætitiæ ſubticentur, & non in aurifrigio mitra defertur. Iſti propter martyrium, quod principaliter cõmemorans inquit Eccleſia: Sub throno Dei ſancti clamabant: Vindica ſanguinẽ noſtrũ qui effuſus eſt Deus noſter. *Luc. 18.* Propter triſtitiã ergo quam & ſilentiũ innuit lætitiæ canticorum, mitra quæ fertur *Apoc.6.* non eſt aurifrigio inſignita, ſed propter martyriũ rubeis eſt indumentis vtẽdum. Hodie vtimur violaceis, ſicut in Lætare Hieruſalẽ, propter lætitiã, quam aurea Roſa ſignificat, Romanus Pontifex portat mitrã aurifrigio inſignitã, ſed propter abſtinentiam nigris, imò violaceis vtitur indumentis.

Reſtat ergo, quod in diebus ferialibus & cõmunibus, viridibus ſit indumentis vtendum. Quia viridis color medius eſt inter albedinem & nigredinem & ruborem. Hic color exprimitur, vbi dicitur: Cypri cum Nardo, Nardus & *Cant 4.* Crocus.

Ad hos quatuor cæteri referũtur. Ad rubeum colorem coccineus, ad nigrum violaceus, ad viridem croceus. Quamuis nonnulli roſas ad Martyres, Crocũ ad Confeſſores, Lilium ad Virgines referant.

EXPLICIT LIBER PRIMVS.

MYSTERIORVM EVANGELICAE LEGIS ac Sacramenti Euchariſtię,

LIBER SECVNDVS.

De acceſſu Pontificis ad altare. CAP. I.

HIS indumentis ornatus Epiſcopus ad altare procedit, duobus eum ducentibus hincinde, ſacerdote videlicet & leuita, ſubdiacono præcedente, qui clauſum portat codicem Euangelij, donec Epiſcopus ad altare perueniat, ibique codicem oſculatur apertum. Hæc omnia diuinis plena ſunt ſacramentis. Epiſcopus enim illum in ſe repræſentat pontificem, de quo dicit Apoſtolus: Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum *Heb.9.* bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum, non manufactum, id eſt, non huius creationis, &c.

De presbytero & diacono, qui deducunt Pontificem hincinde. CAP. II.

SAcerdos & leuita ſignificant legem & prophetiam, ſecundum illud quod *Luc.10.* dominus ipſe propoſuit in parabola ſauciati, quia ſacerdos quidam deſcendit eadem via, & viſo illo præteriuit: ſimiliter & leuita. Moyſes & Helias in figu *Marc.17.* ra legis & prophetiæ apparuerunt in monte cum Chriſto loquentes. Sacerdos ergo & leuita deducunt epiſcopum: quia lex & prophetia Chriſtum annunciauerunt & promiſerunt. Moyſes enim inquit in lege: Prophetam ſuſcitabit vo- *Deut.18.* bis Deus de fratribus veſtris, ipſum tanquam me audietis. Et Eſai- *Eſa.66.* as: Ecce veniet propheta magnus, & ipſe renouabit Hieruſalem.

De Subdiacono qui præcedit, clauſum portans codicem Euangelij. CAP. iij.

SVbdiaconus qui præcedit, Ioannem Baptiſtam ſignificat, qni præceſſit Chri-
Luc. 7. ſtum in ſpiritu & virtute Heliæ, parare domino plebem perfectam. Hic ante pontificem portat codicem Euangelij, quia Ioannes ante Chriſtum prædica-
Matth. 2. tionem Euangelij inchoauit: Pœnitentiam (inquit) agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Quod autē liber clauſus tenetnr, donec pōtifex ad altare per-
Apoc. 14. ueniat, & tunc aperitur, hoc inſinuat, quod in Apocalypſi deſcribitur: Quoniā nemo inuentus eſt dignus aperire librum, qui ſcriptus erat intus & foris, ſignatus ſigillis ſeptem, niſi leo de tribu Iuda, radix Dauid: qui librum aperuit, & ſe-
Altare Eccleſiam deſignat. ptē eius ſigilla ſoluit. Per altare ſignatur Eccleſia, iuxta quod dominus dixit in Exodo: Si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Quod ſectionē lapidum prohibet in altari, diuiſionem fidelium reprobat, ne
Exod. 20. Eccleſia diuidatur per errores & ſchiſmata.

De Pontifice qui peruenit ad altare. CAP. iiij.

TVnc ergo liber aperitur, quum epiſcopus peruenit ad altare. Quoniam vbi Chriſtus primitiuam apoſtolorum congregauit Eccleſiam, docens & præ-
Luc. 8. dicans, ſcripturæ myſteria reuelauit. Vobis, inquit, datum eſt noſſe myſterium
Luc. 24. regni Dei, cæteris autem in parabolis. Vnde poſt reſurrectionē aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Rectius ergo facit epiſcopus, cum ipſemet aperit librum euangelij, quamuis & per miniſtros ſuos Chriſtus patefecerit myſteria ſcripturarum. Quod epiſcopus codicem euangelij oſculatur, inſinuat quod
Ioan. 14. Chriſtus pacem in euangelio prædicauit. Pacem meam, inquit, do vobis, pacem relinquo vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis.

De proceſſione Romani pōtificis à ſecretario ad altare. CAP. v.

CVm autem ſtationalis ſolennitas celebratur, Romanus pontifex cum ſex præfatis ordinibus à ſecretario proceſſionaliter ad altare progreditur, deſi-
Ioan 16. gnās, quod Chriſtus exiuit à patre, & venit in mundū. Hic enim proceſſionis or-
Matth. 1. do generationis Chriſti ſeriem repræſentat, quam Matthæus euangeliſta deſcri-
Sex ordines perſonarum in generatione Chriſti. bit, in qua ſex inueniuntur ordines perſonarum, à quibus Chriſtus ſecundum carnem traxit originē, & in mundū proceſſit: Patriarchæ videlicet & prophetæ, reges & principes, paſtores & duces. Abraham patriarcha, Dauid propheta, Salomon rex, Salomon princeps, Iudas paſtor, Zorobabel dux.

De duobus diaconis, qui ducunt pontificem. CAP. vj.

DVo diaconi qui ducunt pontificem, deſignant Abrahā & Dauid, quibus fa-
Gen 22. cta eſt incarnationis Chriſti repromiſſio. Nā illi promiſſum eſt: In ſemine
Pſal. 131. tuo benedicentur oēs gentes: iſti pollicitū, De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Propter quod Euangeliſta ſignanter hos duos in generatione Chri-
Matt. 1. ſti præmiſit. Liber, inquit, generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abrahā. Iſti
2. Par 3. ſunt duæ colūnæ, quas verus pacificus in veſtibulo tēpli poſuit ante oſtiū, quas ambit funiculus duodecim cubitorū, id eſt, quos fides duodecim apoſtolorum
Ioan. 10. complectitur, de quorum medio Chriſtus oſtium aperitur credentibus.

De mappula, quæ portatur ſuper pontificem, quatuor baculis colligata. CAP. vij.

QVatuor autem miniſtri ſuper pontificem ferunt mappulā quatuor baculis colligatam: propter quod ipſi miniſtri mappularij nuncupantur. Mappula quæ diuerſis imaginibus eſt figurata, ſacram ſcripturam ſignat, quæ multis
Quatuor ſenſus ſcriptura myſterijs eſt inſignita. Hæc quatuor baculis ſuper pontificem portatur extenſa, quia ſacra ſcriptura quatuor modis ſuper Chriſtū fertur expoſita, ſecundū hiſtoriam, ſecundum allegoriam, ſecundum tropologiam & anagogen. Hic eſt
Gen 2. fluuius paradiſi, qui quatuor in capita diuiſus progreditur. Hæc eſt menſa propo-
Exod. 25. ſitionis, quæ quatuor pedibus eleuata ſubſiſtit. Hæc autem ſuper pontificem extenſa portatur, vt is veniſſe monſtretur, quem lex ſcripſerat & prophetæ. Nam

ipſe-

ipſemet incipiens Chriſtus à Moyſe & prophetis, Interpretabatnr in omnibus
ſcripturis, quæ de ipſo erant. Propter quod alibi dicit: Si crederetis Moyſi, crede- *Ioan. 5.*
retis & mihi, ille enim de me ſcripſit.

De Cereis & incenſo. CAP. viij.

ET ideo præferuntur duo lumina cum Incenſo, quia lex & prophetæ cũ pſal-
mis Chriſti prænunciauerunt aduẽtum, Chriſto atteſtante, qui ait: Neceſſe *Luc. 24.*
eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me.
In maioribus aũt ſolennitatibus ſeptẽ candelabra corã pontifice deferũtur, per *Septem cã-*
quod illud oſtenditur, quod Ioãnes in Apocalypſi deſcribit: Conuerſus, inquit, *delabra ſe-*
vidi ſeptem candelabra aurea, & in medio ſeptem candelabrorum aureorũ ſimi *ptiformis*
lem filio hominis veſtitum podere, vt ille per hoc aduenire monſtretur, ſuper *ſpiritus.*
quem requieuit ſpiritus gratiæ ſeptiformis, ſecundum vaticiniũ Eſaiæ: Egredie- *Apoc. 1.*
tur, inquit, virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper *Eſaia 11.*
eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & forti-
tudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini.

De igne quem manipulo ſtuppæ Pontifex apponit in choro. CAP. ix.

IN quibuſdam baſilicis circa mediũ chori manipulus ſtuppæ ſuper columnã
appenditur, cui pontifex ignẽ apponit, vt in conſpectu populi ſubito cõbura-
tur. Per hoc ſecundũ aduentũ commemorans, in quo Chriſtus iudicabit viuos
& mortuos & ſeculũ per ignẽ. Nã ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circui- *Pſal. 49.*
tu eius tẽpeſtas valida. Ne quis ergo male ſecurus exiſtat, qui ꝑ primũ blanditur,
per ſecundũ exterret. Quia qui iudicãdus venit in primo, iudicaturus veniet in
ſecũdo. Vel potius, quia ſecundũ apoſtolũ Iacobũ vita noſtra vapor eſt ad modi- *Iacob 4.*
cũ parẽs, põtifex ignẽ apponit in ſtuppã, ne fortè qui glorioſus incedit, in tẽpora-
li gloria delectetur. Nã omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius quaſi flos fœni. *Eſaia 40.*
1. Pet. 1.

De primicerio, qui pontificis dextrum humerum oſculatur. CAP. x.

CVm autem pontifex appropinquat altari, primicerius ſcholæ cantorũ acce
dens, dextrũ ipſius humerũ coram aſtantibus oſculatur. Quia quũ Chriſtus *Luc. 2.*
naſceretur in mũdo, angelus ille cũ quo facta eſt cæleſtis militiæ multitudo lau-
dantiũ Deũ, natiuitatẽ eius paſtoribus patefecit. De quo dicit propheta: Puer na- *Eſaia 9.*
tus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuꝑ humerũ eius.

De tribus ſacerdotibus, qui coram altari reuerenter inclinant, os & pectus pontificis oſculantes. CAP. xj.

TRes ſacerdotes qui pontifici venienti coram altari reuerẽter occurrunt, &
inclinãtes os eius oſculantur & pectus, tres illos Magos ſignãt, q̧ venerunt
Hieroſolymã, dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Et procidentes ado- *Matth. 2.*
rauerunt inuentũ, & apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurũ, thus, &
myrrhã. Per geminum oſculum, geminã in Chriſto naturã cõfitentur, diuinam
ſcilicet & humanã: diuinã quaſi latentem in pectore, humanã quaſi patentẽ in
ore, quas quoq; per oblata munera Magi myſticè figurarunt. Oſculum enim eſt
ſignum reuerentiæ. Iuxta quod Heſter ſummitatẽ virgæ regis legitur oſculata. *Heſt. 5.*

De proceſſionis diſpoſitione. CAP. xij.

DIſponitur autem iſta proceſſio velut caſtrorum acies ordinata. Nã & maio *Cant. 6.*
res & fortiores quaſi cuſtodes exercitus præueniunt & ſequuntur. Minores
quaſi debiliores colliguntur in medio. Præcedunt enim Epiſcopi & presbyteri,
ſubſequuntur põtifex & diaconi, colliguntur in medio ſubdiaconi & acolyti.
Cantores aũt quaſi tubicines præcedunt exercitũ, vt eum ad præliũ contra dæmo *Cantores*
nes excitent & inuitent. De quo prælio inquit Apoſtolus: Non eſt nobis collu- *velut tubi-*
ctatio aduerſus carnem & ſanguinẽ, ſed aduerſus principes & poteſtates: aduer- *cines.*
ſus mundi rectores tenebrarum harum, cõtra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. *Ephes. 6.*

Pſal. 80. Vnde Pſalmiſta: Buccinate in neomenia tuba, In die inſigni ſolēnitatis veſtræ.
Crux, vexillum. Crux ergo quaſi regale vexillum præmittitur & præfertur, vt fugiant qui oderūt eum à facie eius. Nobis ergo abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mundus nobis crucifixus eſt, & nos mundo crucifigi debemus. *Eſaia 67. Galat. 6.*

De confeſſione & pectoris tonſione: in qua tria notantur, ictus, tactus, & ſonus. CAP. xiij.

Prouer. 18. QVia iuſtus vero in principio ſermonis accuſator eſt ſui, Pontifex ad altare perueniens, & ad ſeipſum reuertens, antequam ordiatur ſacrum officium, de peccatis ſuis cum aſtantibus confitetur, pſalmum illum præmittens, qui manifeſtè per totum ſibi adhoc dinoſcitur pertinere & conuenire: Iudica me Deus, &c. vt diſcretus à gente non ſancta, & ab homine liberatus iniquo, ad altare Dei dignus introeat. Illud autem in hac confeſſione notandū eſt, quia non (vt quidam minus prouide faciūt) in ſpecie, ſed in genere cōfitenda ſunt peccata, quoniam iſta confeſſio non eſt occulta, ſed manifeſta. Percutimus aūt pectus, cum confitemur peccata, quatenus exemplo publicani, qui percutiebat pectus ſuū, dicens, Domine propitius eſto mihi peccatori, iuſtificati deſcēdamus in domū. In percuſſione tria ſunt, ictus, ſonus & tactus. Per quæ ſignātur illa tria, quæ ſunt in vera pœnitentia neceſſaria, videlicet cordis contritio, oris confeſſio, & operis ſatisfactio. Nam ſicut tribus modis peccamus, ſcilicet, corde cogitando, ore loquēdo, & opere perpetrando, ita tribus modis pœnitere debemus, ſcilicet corde per dolorem, ore per pudorem, & opere per laborem. *Pſal. 42. Confeſſio generalis. Luc. 18. Tria in pœnitentia quarūtur.*

De incenſo, quod ſacerdos repræſentat in capſula, & Epiſcopus apponit thuribulo. CAP. xiiij.

Apoc. 8. INgreſſurus ergo pontifex ad altare, incēſum apponit thuribulo, per hoc illud inſinuans, quod angelus venit & ſtetit ante altare habens thuribulum aureū in manu ſua, quod impleuit de igne altaris: & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum. Angelus enim Chriſtus, thuribulum aureum corpus immaculatum, altare Eccleſia, ignis charitas, incenſum oratio, ſecundū illud propheticum: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Venit ergo angelus, id eſt, Chriſtus, ſtetit ante altare, id eſt, in conſpectu Eccleſiæ, habēs thuribulū aureum, id eſt, corpus immaculatum, plenum igne, id eſt, charitate: & data ſunt ei incenſa multa à fidelibus, id eſt, orationes, vt daret, id eſt, præſentaret eas patri, de orationibus ſanctorū. Non dicit, orationes tantū, quia Chriſtus nō omnes orationes exaudit, ſed de omnibus illis quæ pertinēt ad ſalutem. Vnde cum Paulus ter rogaſſet dominum, vt ab eo ſtimulum carnis auferret, reſpōdit ei dominus: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Epiſcopus ergo thus apponit thuribulo, quia Chriſtus orationes inſpiratanimo, vt per ipſum offeratur incenſum dignū in odorē ſuauitatis. Ipſe nos præuenit in benedictione dulcedinis, vt eius donū ſit noſtrū meritū, quia nō accipit niſi quod tribuit. Sine me (inquit) nihil poteſtis facere: quia palmes nō poteſt ferre fructū à ſemetipſo, niſi manſerit in vite. Sacerdos aūt incenſum repræſentat Epiſcopo, quia lex illud precioſum thymiama cōfecit, quod in odorē ſuauitatis offertur altiſſimo: de quo dominus ſubdit in Exodo: Talē cōpoſitionem nō facietis in vſus veſtros, quia ſanctū eſt domino. Homo quicunq; ſimilē fecerit, vt odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis. Fuerūt qui dicerēt, quod ſi thuribulū deſcendat ab altari, tunc aliud ibi thus ſine benedictione ponendum eſt, & hominibus offerendum, tanquam illud ſpectet ad latriam, iſtud ad duliā. Melius tamen ſecundum ſpiritū, quam ſecundum literā intellgitur. Nam litera occidit, ſpiritus autem viuificat. *Pſal. 140. 2. Cor. 12. Merita noſtra dona Chriſti ſunt. Ioan 15. Exod. 30. 2. Cor. 3.*

De triplici oſculo, videlicet oris, altaris & pectoris. CAPVT xv.

Chriſtus ſponſus Eccleſiæ. TVnc accedens Epiſcopus ad altare, oſculatur ſacrum altare, ſignificans, quod Chriſtus aduenіens, ſanctam ſibi copulauit Eccleſiam, ſecundū illud epitha-

epithalamium:Oſculetur me oſculo oris ſui.In oſculo ſiquidem os ori coniun- Cant 1.
gitur.Et in Chriſto non ſolum humanitas eſt vnita diuinitati,verum etiã ſpõſa
ſponſo eſt copulata,ſecundũ illud propheticũ.Quaſi ſponſam decorauit me co- Eſaiæ 61.
rona,& quaſi ſponſam ornauit me monilibus.Vnde Ioannes: Qui habet ſpon- Ioan. 3.
ſam,ſponſus eſt.Nã in ſole poſuit tabernaculũ ſuum, & ipſe tanquã ſpõſus pro- Pſal. 46.
cedens de thalamo ſuo.Deinde cõuerſus epiſcopus oſculatur diacones, vt oſten-
dat pacẽ illã in aduentu Chriſti veniſſe,quã prophetæ promiſerãt. Vnde Dauid: Ibidem.
Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis,donec auferatur luna. Alius Pſal. 71.
iterũ propheta:Pax erit in terra noſtra cũ venerit.Et ideo Chriſto naſcente, vox Hier. 2.
intonuit angelorum:Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Oſculũ enim Luc. 1.
quandoq; pacem ſignat,iuxta quod dicit Apoſtolus:Salutate vos inuicẽ in oſcu- Roma. 6.
lo ſancto.Deus aũt pacis ſit cum omnibus vobis,amen. Diaconus aũt ſtatim in-
clinans oſculatur pectus Epiſcopi,deſignans quod inſpiratione diuina prophe-
tæ prædixerunt pacem futuram. Nam & Ioannes ſupra pectus Chriſti recũbens, Ioan. 13.
Euangelij fluenta,de ipſo ſacro dominici pectoris fonte potauit.

De thurificatione,qua pontifex incenſat altare,& ſacerdos Epiſcopum. CAP. xvj.

EPiſcopus ergo thuribulum accipiens à diacono,ſacrũ incenſat altare. Quia
Chriſtus corpus aſſumens,de genere prophetarũ,factus ex ſemine Dauid ſe- Chriſtus
cundũ carnem,ſuis orationibus fouet Eccleſiam,ſecundũ quod orat in Euange- orat pro
lio.Pater ſancte,ego pro eis rogo,& non tantum pro eis,ſed pro illis, qui credi- Eccleſia.
turi ſunt per verbũ eorũ. Quod aũt diaconus thuribulũ recipit,vt incenſet Epi- Ioan 17.
ſcopo,moraliter inſtruit,quod ſi dignè volumus incenſum orationis offerre,
thuribulũ incarnationis debemus tenere.Nã ſine fide mediatoris homines Deo Hebr. 11.
placere nõ poſſunt,ſed iuxta verbũ promiſſionis ipſius:Si quid petierint creden- Matth. 21.
tes in oratione,accipiẽt. Per thuribulum enim verbum accipitur incarnatum.

De forma thuribuli,& de duplici cauſa thurificandi,ſpirituali & literali. CAP. xvij.

NAm ſicut in thuribulo pars ſuperior & inferior tribus cathenulis vniun-
tur,ita tres in Chriſto ſunt vniones,quibus diuinitas & humanitas cõiun- Tres in
gũtur. Vnio carnis ad animã, vnio diuinitatis ad carnem, & vnio diuinitatis ad Chriſto
animam.Quidam aũt quartam vnionem aſſignant,videlicet deitatis ad compo- vniones.
ſitum ex anima ſimul & carne. Nam & quædam thuribula quatuor habent ca-
thenulas.De hoc thuribulo Moyſes ſpecialiter inquit ad Aaron:Tolle thuribu- Num 16.
lum,& hauſto igne de altari, mitte incenſum deſuper. Præter myſticam ratio-
nẽ,ob hoc etiã incenſatur altare,quatenus ab eo omnis dæmonis nequitia pro-
pellatur.Fumus enim incenſi valere creditur ad dæmones effugãdos. Vnde cũ Fumo fuga-
Tobias interrogaſſet angelum, quod remedium haberent ea quæ de piſce iuſſe- ri dæmones
rat reſeruari,reſpondit.Cordis eius particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus Tob. 6.
eius omne genus dæmoniorum extricat.

DE ANTIPHONA, QVAE DICITVR AD introitum, & cur ipſa repetitur, interpoſita gloria Trinitatis, & quis eam cantari conſtituit. CAPVT xviij.

INterea chorus concinit Antiphonã ad introitum,quam repetit in-
terpoſita gloria Trinitatis. Porrò, ſicut introitus ſacerdotis aduen-
tum Chriſti ſignat, ſic & Antiphona quæ dicitur ad introitum, de- Matt. 11.
ſideriũ aduẽtus eius ſignat. De quo dominus inquit Apoſtolis:Mul- Luc. 10.
ti reges & prophetæ voluerunt videre,quæ vos videtis, & non vide- Introitus
runt:& audire,quæ auditis,& non audierunt. Chorus aũt dilatat animã ſuam,& miſſæ.

in iubilo cantat Introitum. Quoniam Prophetæ, Patriarchæ, reges & ſacerdotes, omneſque fideles aduentum Chriſti cũ magno deſiderio expectabant, clamantes & implorantes: Emitte agnum domine dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion. Veni domine & noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Iſrael. Hinc ergo Simeon ille iuſtus & ſenex benedixit, & dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Ex eorum ergo perſona cãtatur introitus, per quos Chriſtus intrauit in mundum, iuxta quod Apoſtolus ait: Et cum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei. Antiphonæ repetitio, multiplicationẽ clamoris inſinuat. Vnde propheta: Manda, remanda, expecta, reexpecta, modicũ ibi, modicũ ibi. Si morã fecerit, expecta eũ, quia veniens veniet, & non tardabit. Interpoſitio gloriæ deſignat captationem beneuolẽtiæ. Vt enim quod expectabant, facilius obtinerent, ad totam trinitatẽ glorificando clamabant: Oſtende nobis domine miſericordiã tuã, & ſalutare tuum da nobis. Qui ſedes ſuper Cherubin, apparecorã Effraim, Beniamin & Manaſſe. Quorum tandẽ clamorem ſpiritus ſanctus exaudiuit, vnguens eum oleo lætitiæ, præ conſortibus ſuis, & ad euangelizandum pauperibus deſtinauit, ſecundũ quod ipſe filius per prophetã teſtatur: Spiritus domini ſuper me, propter quod vnxit me, ad euangelizandum pauperibus miſit me. Hoc ergo deſiderium antiquorũ introitus repræſentat, non ſecundum Intellectum literæ, ſed iubilo cantilenæ. Celeſtinus Papa conſtituit, vt pſalmi Dauid CL. ante ſacrificium cãnerentur antiphonarim ex omnibus, quod antea nõ fiebat, ſed Epiſtola tantũ & Euangelium legebantur. Excepti ſunt ergo de pſalmis Introitus, Gradualia quoque ac Offertoria, necnon Communiones, quæ cum modulatione ceperunt ad miſſam in Eccleſia Romana cãtari. Antiphona Græcè dicitur vox reciproca, quia duo chori reciprocando viciſſim melodiarum cantus alternant.

Eſaia 16. Luc. 2. Heb. 1. Eſaia 28. Abacuc. 2. Pſal. 84. Pſal. 79. Eſa. 61. Luc. 4. Celeſtinus Papa. Antiphona.

De Kyrie eleeſon, & quare nouies decantatur, & quare ſex vicibus dicitur Kyrie eleeſon, & tribus Chriſte eleeſon. CAP. xix.

Pſal. 101. CVm ergo iam tempus plenitudinis, & benignitatis aduenerit, ſicut prædictum fuerat à Pſalmiſta, Tu exurgens miſereberis Sion, quia venit tempus miſerendi eius, congruè chorus tunc concinendo ſubiũgit. Kyrie eleeſon, quod interpretatur, Domine miſerere. Vnde propheta: Domine, miſerere noſtri: te enim expectauimus. Dicit autem hic nouies, contra nouem genera peccatorum. Eſt enim peccatum originale, mortale & veniale: hoc eſt, ſerpens, mulier & vir. Serpens enim, id eſt, concupiſcentia ſuggerit originaliter. Mulier, id eſt, delectatio comedit venialiter. Vir, id eſt, ratio conſentit mortaliter. Itẽ eſt peccatũ cogitationis, locutionis, & perpetrationis. Cogitationis in corde, locutionis in ore, perpetrationis in opere, hoc eſt, mors in domo, mors in porta, mors in monumento. Rurſus, eſt peccatũ fragilitatis, ſimplicitatis, & malignitatis. Fragilitatis per impotentiã, ſimplicitatis per ignorantiã, malignitatis per inuidentiã. Hoc eſt, peccatũ in patrẽ, peccatum in filium, peccatũ in ſpiritum ſanctum. Et ideo chorus dicit ter ad patrem Kyrie eleeſon, ter ad filium Chriſte eleeſon, ter ad ſpiritum ſanctum Kyrie eleeſon. Sed ad patrem & ſpiritum ſanctum ſub eodem tantum vocabulo. Quia pater & ſpiritus ſanctus ſunt eiuſdem naturæ tantum. Ad filium verò ſub alio, quia filius et ſi ſit eiuſdem naturæ cum illis, eſt tamen etiam alterius, vt geminæ gigas ſubſtantiæ. Vel ideo dicitur nouies, vt ordo decimus ex hominibus reparatus, nouẽ aſſocietur ordinibus angelorum. Beatus Gregorius Kyrie eleeſon ad miſſam cãtari præcepit à clero, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur.

Eſaia 33. Nouem genera peccatorum. Gregor. 1.

De Gloria in excelſis, & de triplici pace, & quis hymnum angelicum cantari ad miſſam conſtituit. CAP. xx.

MOx ſequitur hymnus angelicus, temporali Chriſti natiuitati perhibens

bens teſtimonium, quem ille primus inchoando pronunciat, qui angelum
magni conſilij repræſentat. Chorus autem concinendo proſequitur, quia ſubi- *Luc. 2.*
tò facta eſt cum angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium & dicentium:
Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hymnus
iſte non tantum eſt angelorum, ſed hominum congratulantium, quod muli-
er illa, quæ perdiderat dragmam decimam, iam lucernam accenderat, vt dra- *Luc 15.*
gmam perditam inueniret. Et paſtor dimiſſis nonaginta nouem ouibus in de-
ſerto, iam venerat, vt quæreret centeſimam ouem, quam amiſerat. Ante natiui- *Tres inimi-*
tatem enim Chriſti, tres erant inimicitiarum parietes: primus inter Deum & ho- *citiarum*
minem: ſecundus inter angelum & hominem: tertius inter hominem & homi- *parietes.*
nem. Homo nãque per inobedientiam creatorem offenderat, per ſuum caſum
reſtaurationem angelicam impedierat, per varios ritus ſe ab homine ſeparaue-
rat. Iudæus nanq; cęremonias excolebat, Gentilis idololatriam exercebat, vtriſ- *Ephes. 2.*
que ritus alterius diſplicebat. Sed veniens pax vera, fecit vtraque vnum, deſtru-
xit inimicitiarum macerias, & concurrentes parietes in ſe angulari lapide co-
pulauit, vt de cætero vnum eſſet ouile & vnus paſtor. Abſtulit ergo peccatum, *Ioan 10.*
& reconciliauit hominem Deo. Reparauit caſum, & reconciliauit hominem *Triplex per*
Deo & angelo. Deſtruxit ritus, & reconciliauit hominem homini. Reſtaurauit *Chriſtum*
ergo, ſecundum Apoſtolum, quæ in cœlis & quæ in terris ſunt. Et ob hæc cœle- *reconcilia-*
ſtis militiæ multitudo pſallabat: Gloria in excelſis, id eſt, in angelis, Deo: & in *tio.* *Coloſ. 1.*
terra pax Iudæis hominibus & Gentilibus bonę voluntatis. Hinc eſt etiam quod *Luc. 2.*
angelus loquitur, & congaudet paſtoribus. Quia pax eſt inter homines & ange-
los reformata. Naſcitur Deus homo, quia pax eſt inter Deũ & hominẽ reſtaura-
ta. Naſcitur in præſepi bouis & aſini, quia pax eſt inter homines & homines repa
rata. Per bouem enim Iudaicus, per aſinum gentilis populus figuratur, ſecundũ
illud: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui. *Eſai. 1.*

Symmachus Papa conſtituit tam die dominico, quàm natalitijs martyrũ Glo- *Symma-*
ria in excelſis ad miſſam cantari, quẽ hymnum Teleſphorus nonus à beato Pe- *chus PP.*
tro ad miſſam nocturnam Natalis domini (quam idem conſtituit) cantari præ- *Teleſpho-*
ceperat. Et in eo, ea quę ſequuntur ad verba angelorum adiecit. Quanquam à plu- *rus PP.*
ribus aſſeratur, quod ea beatus Hilarius Pictauienſis adiecerit.

De candelabro & cruce, quæ ſuper medio collocantur altaris. CAP. xxj.

AD ſignificandum itaque gaudium duorum populorum, de natiuitate
Chriſti lætantium, in cornibus altaris duo ſunt conſtituta candelabra, quę
mediante cruce, faculas ferunt accenſas. Angelus enim paſtoribus inquit: Annũ- *Luc. 2.*
cio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus eſt vobis ſalua
tor, &c. Hic eſt verus Iſaac, qui riſus interpretatur. Lumen autem candelabri, fi- *Gen 21*
des eſt populi. Nam ad Iudaicum populum inquit Propheta: Surge, illuminare *Eſai. 60.*
Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini ſuper te orta eſt. Ad po-
pulum verò gentilem dicit Apoſtolus: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem *Eph. 5.*
lux in domino. Nam & in ortu Chriſti noua ſtella Magis apparuit, ſecundum *Num. 24.*
vaticinium Balaam: Orietur, inquit, ſtella ex Iacob, & conſurget virga ex Iſrael.
Inter duo candelabra in altari crux collocatur media, quoniam inter duos po-
pulos Chriſtus in eccleſia mediator exiſtit, lapis angularis, qui fecit vtraq; vnũ: *1. Pet 2.*
ad quem paſtores à Iudæa, & Magi ab oriente venerunt. *Ephes. 2.*

De mutatione ſacerdotis ab vna parte ad aliam. CAP. xxij.

POntifex oraturus ad ſedem aſcendit, & ſtans collectam pronunciat, quam
libro legit aperto. Quia ſecundum euangelica teſtimonia venit Ieſus in *Luc. 4.*
Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit ſecundũ conſuetudinem diei ſabbati in
ſynagogam, & ſurrexit legere. Et traditus eſt ei liber Eſaiæ prophetæ. Quem vt
reuoluit, inuenit locum, vbi erat ſcriptum: Spiritus domini ſuper me, propter *Eſai. 61.*
quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me. Et cum plicuiſſet librum,
reddidit miniſtro, & ſedit. Porro ſecundum conſuetudinem aliorum epiſcopo
rum, cum epiſcopus orat, ad dextram cõſiſtit altaris. In hoc illud ſignans, quod

Abac. 3. Dextrum & ſiniſtrũ in altari quid deſignant. Ezech. 1. Matt. 20. orare verſus orientẽ. Luc 1. zach. 6. Hier. 23. Sap. 16. Eſai. 66. Iudæi verſus occidentem orabãt. Mal. 1. Ioan. 1. 3. Reg. 6. Exod 26.

fuerat prophetatum: Deus ab auſtro veniet. Et qnoniam ea quæ ſunt læta, ſignantur per dextram: ea quæ ſunt triſtitia, per ſiniſtram: idcirco pontifex ad dextram partem altaris primum accedit, vt gaudiũ dominicę natiuitatis oſtendat. Deinde poſt euangeliũ ad ſiniſtram cõuertitur, vt triſtitiam paſſionis inſinuet. Sed iterum redit ad dextram, vt gaudium reſurrectionis annunciet. Hoc ipſum Ezechiel in deſcriptione quatuor animalium figurauit: Facies, inquit, hominis & facies leonis à dextris ipſorum quatuor. Per hominem quippe natiuitas, per leonem reſurrectio, per bouem immolatio deſignatur. Et ideo facies hominis & facies leonis erant à dextris, facies autem vituli erat à ſiniſtris, quia natiuitas & reſurrectio gaudium intulerunt: paſſio verò triſtitiam inſpirauit, propter quod ipſe dicebat: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Debet ergo ſacerdos verſus orientem orare, quia viſitauit nos oriens ex alto. De quo legitur: Ecce vir oriens nomen ejus, cuius argumentum in libro Sapientię reperitur. Oportet, inquit, ad lucis ortum adorare. Non quod diuina maieſtas localiter in oriente conſiſtat, quæ tamen eſſentialiter eſt vbique (Cœlum, inquit, & terram ego impleo) ſed quia timentibus Deum orietur ſol iuſtitiæ, qui illuminat omnem hominem in hunc mundum venientem.: Nam & templum Salomonis & tabernaculum Moyſi legitur ad orientem oſtium habuiſſe. Quia autem ſub veteri teſtamento ingreſſus templi erat ab oriente in occidentem, ad ſignificandum, quia omnes ante Chriſti paſſionem tendebant ad occaſum, id eſt, ad infernum poſt mortem: nunc verò fit ingreſſus in templum ab occidente in orientem, ad figurandum ortum noſtrum & aſcenſum ad gloriam. In illis autem eccleſijs, quæ habent oſtium ab occidente, ſacerdos coram altari conſiſtens vt adoret ad orientem, ſemper in ſalutatione ſe conuertit ad populum, excepto præfationis & fractionis articulo, cum orationi totus intentus, & cor habet ſurſum ad dominum, & Euchariſtiæ peragit ſacramentum.

De depoſitione mitri pontificis. CAP. xxiij.

2. Cor 11.

ORaturus epiſcopus mitram deponit, quia vir ſecundum Apoſtolum reuelato capite debet orare, quatenus inter ipſum & Deum nullum malitiæ ſit velamen, vt reuelata facie, domini gloriam contempletur.

De ſalutatione pontificis & ſacerdotis ad populum. CAP. xxiiij.

Dominus vobiſcum. Ruth 2. Pax vobis. Septem ſalutationes in miſſa.

POntifex ergo ſalutationem præmittit ad populum, dicens: Pax vobis: illius vtẽs eulogio, cuius fungitur pontificio. Minor autem ſacerdos cum ſalutat populum, ait: Dominus vobiſcũ. Quod vtiq; verbum Booz legitur dixiſſe meſſoribus: quod intelligitur Booz quoq; figuram ſaluatoris expreſſiſſe. Quia Ruth Moabitidem duxit vxorem. Chorus autẽ vtriq; reſpondet: Et cum ſpiritu tuo. Quod ſumptũ eſt ex epiſt. Pauli ad Timotheũ: Dominus, inquit, Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo. Vt autẽ epiſcopus oſtendat Chriſti vicariũ, prima vice dicit: Pax vobis. Quoniam hæc fuit prima vox Chriſti ad diſcipulos, cũ eis poſt reſurrectionẽ apparuit. Ad inſtar verò ſacerdotum cæterorũ dicit poſtea: Dominus vobiſcum: vt ſe vnum ex ipſis oſtendat. Cæterum, ſeptem vicibus populus ſalutatur in miſſa, quatenus excluſis ſeptem vitijs capitalibus, ſuſcipiat gratiã ſeptiformẽ.

Vt ſacerdos non minus quàm duobus præſentibus debeat celebrare. CAP. xxv.

De conſe. diſtinctio. 1. can. Hoc quoque. angelorũ preſentia in miſſa. Pſal 137. Tob. 12.

STatutum eſt autem in ſacris canonibus, vt nullus presbyterorum miſſarum ſolennia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus, ipſe tertius habeatur. Quia cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiſcum, & illud in ſecretis. Orate pro me, apertiſſimè conuenit, vt illius ſalutationi reſpondeatur à pluribus. Verum aliud eſt neceſſitatis articulus, & aliud religionis contemptus. Piè quoque credendum eſt, & ſacris authoribus comprobatur, quod angeli Dei comites aſſiſtãt orantibus, ſecundum illud propheticũ: In conſpectu angelorum pſallam tibi. Et angelus ad Tobiam: Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam domino. Sed & in Canone continetur

netur. Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus an-
geli tui ſancti in ſublime altare tuum &c. Sanè quilibet homo habet angelum
ſuum ad cuſtodiam. Vnde legitur in Actibus apoſtolorum, quod cum puella,
quæ cucurrit ad oſtium, Petri nunciaret aduentum, dicebant: Angelus eius eſt. *Actor. 12.*
Et dominus loquens in euangelio de paruulis, ait: Angeli eorum ſemper vident *Matth. 18.*
faciem patris. Illos igitur habemus in ratione participes, quos habebimus in glo
rificatione conſortes.

De oratione & concluſione. CAP. xxvj.

SAlutatione præmiſſa, per quam auditores reddantur attenti, ſubdit oratio- *Apoc. 8.*
nes quæ deſignantur in Apocalypſi per ſumum aromatum, qui aſcendit in
conſpectu domini de manu angeli. Chriſtus enim verus homo paſſioni pro-
pter nos deſtinatus (cuius illa vox eſt: Holocauſta & pro delicto non poſtulaſti, *Pſal. 39.*
tunc dixi, Ecce venio) ſemper vnitum ſibi verbum pro nobis orabat. Qui, ſecun *Heb. 5.*
dum Apoſtolum, in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesque ad Deum, qui
ſaluum illum facere poſſet à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens,
exauditus eſt in omnibus pro ſua reuerentia. Quod autem in fine orationis ſub-
iungitur, Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, illud ſignat, quod ipſe dicit *Per domi-*
in euangelio: Quicquid petieritis patrem in nomine meo fiet vobis. Non enim *nũ noſtrũ*
per aliam viam ad nos æterna Dei beneficia poſſunt deuenire, quam per eum *Ieſum chri*
qui eſt mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Sicut per mediantem *ſtum.*
cryſtallum mutuamus ignem, in eſcam ſuppoſitam à ſolo longinquo. Sumptũ *Ioan. 15.*
eſt autem de epiſtola ad Romanos: Gloriamur, inquit, in Deo per dominum no *& 19.*
ſtrum Ieſum Chriſtum. Illud autem quod ſequitur, qui tecum viuit & regnat in *1. Tim. 2.*
vnitate ſpiritus ſancti Deus, ita poteſt ſimpliciter, ſed nõ imprudenter intelligi: *Qui tecum*
Qui cũ patre viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus, id eſt, vna cũ ſancto *viuit, &c.*
ſpiritu. Nam pater & filius & ſpiritus ſanctus ſunt vnus Deus. Vel: In vnitate ſpi-
ritus ſancti, id eſt, in ſpiritu ſancto, qui eſt vnitas patris & filij, amor & connexio
vtriuſque. Per omnia ſecula ſeculorum, hoc cõſecutiue & antomaſtice poteſt in-
telligi: conſecutiue, ſicut generationes generationũ, antonomaſticæ, ſicut can-
tica canticorum. Amen optantis vel affirmantis oſtendit affectum. Nam in fine *Amen.*
Pſalmorũ vbi dicimus, fiat fiat, Hebræus dicit, Amen amẽ. Et Chriſtus in euãge-
lio ſæpe dicit: Amẽ amẽ dico vobis: hoc eſt, verũ verũ dico vobis, ſecundũ illud
quod alibi dicit: Sit ſermo veſter, eſt, eſt. Reſpicit ergo vel ad formam orationis, *Matth. 5.*
vt quod oratur optetur, vel ad modum concluſionis, vt quod concluditur, affir
metur. Verbi gratia, cum ſacerdos orat, Da nobis quæſumus domine ſalutem
mentis & corporis, populus optando reſpondet, Amen, id eſt, fiat. Vel cum ſa-
cerdos concludit, Qui tecum viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſancti, Deus per
omnia ſecula ſeculorum, populus affirmando reſpondet, Amen, id eſt, verũ eſt.

Quare orationes dicantur collectæ, & quot ſunt in miſſa dicendæ. CAP. xxvij.

ORationes quæ circa principium miſſæ dicuntur, collectæ vocantur, eo
quod ſacerdos qui fungitur ad Deum legatione pro populo, petitiones
omnium in eis colligat & concludat. Proprie tamen collectæ dicuntur, quæ ſu-
per collectam populi fiunt, dum colligitur populus, vt ad ſtationem faciẽdam,
de vna eccleſia procedant ad alteram. Orationum vero plures & varij fuerunt *Varij ora-*
authores, & in tantum earundem numerus & diuerſitas excreſcebat, quod octa- *tionum au*
uum Africanum Concilium, cui Beatus Auguſtinus interſuit, ita conſtituit: *thores.*
Nullæ preces vel orationes, vel miſſæ, vel prefationes, vel commendationes, vel *concilium*
manus impoſitiones dicantur, niſi in Concilio fuerint approbatæ. Nam & Ge- *Meliuita-*
laſius papa tam à ſe quam ab alijs compoſitas preces dicitur ordinaſſe. Beatus au- *num.*
tem Gregorius ſecluſis his, quæ nimia vel incongrua videbantur, rationabilia
coadunauit, & congrua multa per ſe neceſſaria ſuperaddens. Quidam vero
modum & ordinem excedentes, in tantum orationes multiplicant, vt audito-
ribus ſuis tædium generent & faſtidium, cum econtra dominus dicat in euan-
gelio:

Matt. 6. gelio:Cum oratis,nolite multum loqui, ſicut faciunt ethnici. Putant enim ſe
Luc.12. in multiloquio exaudiri. Vnde cum ei dixiſſent apoſtoli, Domine, doce nos o-
rare,compendioſam orationem eos edocuit:Pater noſter qui es in cælis,&c.Hu-
ius ergo orationis formam ſequentes ſacerdotes in Miſſa,ſeptenarium nume-
rum non excedāt.Nam Chriſtus ſeptem petitionibus omnia corporis & animæ
Collecta in neceſſaria cōprehendit. Quia verò Deus numero impare gaudet, ſummopere
numero im quidā obſeruant,vt impares dicant orationes in Miſſa,vel vnā,vel tres,vel quin
pari fiunt. que, vel ſeptē.Vnā vel tres,propter vnitatis ſacramentū vel myſteriū trinitatis:
**al.ſepti-* quinq, vel ſeptem,propter quinquepartitā domini paſſionem,vel ſpiritū gratiæ
formem. * ſeptiformis.Deus enim diuiſionē & diſcordiam deteſtatur. Vnde cū cæterorū
dierum operibus benedixit,operibus ſecundæ diei benedixiſſe nō legitur. Quia
binarius numerus ab vnitate recedit,& ab eo cæteri diuiſibiles numeri ſortiun-
tur originem.Et cauendum eſt,ſi fortè collecta pro defuncto miſceatur, non fi-
nalis,ſed penultima,vel antepenultima dicatur:qua finis ad ſuū debet torqueri
principiū.In Miſſa verò pro defunctis non debet interponi oratio pro viuis,niſi
illa cōmunis,Omnipotens ſempiterne Deus,qui viuorum,&c.

De extenſione manuum ſacerdotis in Miſſa.

CAPVT. xxviij.

STans ergo pontifex ad orandum,manus eleuat & extendit, aſtantibus hinc-
inde miniſtris,qui manus eius ſuſtentant,ſacerdote coram eo tenente ſacra-
Exo.17. mentarium.Lex quippe iſtud ſacramentum inſinuat. Legitur enim in Exodo,
quod cum Iſrael pugnaret aduerſus Amalech in deſerto, Moyſes aſcendit in
verticē collis:cumque leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael. Si aūt paululū re-
miſiſſet,Amelech ſuperabat. Aaron aūt & Hur ſuſtentabāt manus eius ex vtra-
que parte.Et factū eſt,vt manus eius nō laſſarentur, vſq; ad ſolis occaſum, fuga-
uitq; Ioſue Amelech & populū eius in ore gladij. Propter hoc ergo ſacerdos ex-
tendit manus in Miſſa cū orat. Nam & Chriſtus cū expandiſſet manus in cruce,
Luc.23. pro perſecutoribus orauit,& dixit:Pater,dimitte illis,quia neſciunt quid faciūt:
moraliter inſtruens,quia Chriſtus ſemper paratus eſt recipere pœnitentes: iuxta
Ioan.6. quod ipſe promiſit:Omnis qui venit ad me,nō eijciā foras.Cum aūt verus Moy-
Senſus alle- ſes,id eſt,Chriſtus eleuat manus,id eſt,impendit auxiliū & ſolatiū,vincit Iſrael,
goricus. id eſt,Eccleſia.Nā ſi Deus pro nobis,quis contra nos? Sin aūt paululū manus re-
Rom. 8. mittit,id eſt, ſi peccatis exigentibus ſubtrahit auxiliū & ſolatiū, ſuperat Ama-
Rom.9. lech,id eſt,diabolus.Quia non eſt volentis, neq; currentis, ſed Dei miſerentis.
Mat. vlt. Quia verò Chriſtus promiſit eccleſiæ, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus
vſq; ad conſummationē ſeculi,ob hoc Aaron,id eſt,mons fortitudinis, & Hur,
id eſt,ignis charitatis,ſuſtentant manus ipſius,vt in fortitudine ferat auxiliū, &
ex charitate ſolatiū,ne manus eius laſſentur vſq; ad ſolis occaſum, id eſt, vſq; ad
finē mundi. Sicq; Ioſue duce,id eſt,Chriſto ductore Iſrael fugat Amalech & po
pulū eius,id eſt,Eccleſia ſuperat diabolū & exercitum dæmonum in ore gladij,
Ephes.6. id eſt,per virtutem orationis.Gladius enim eſt verbū Dei. Si quis ergo vult ora-
Phil 3. tionis virtute ſuperare diabolum, debet eleuare manus, id eſt, actus ad Deū, vt
Eſa.35. eius conuerſatio ſit in cælis. Vnde demiſſas manus erigite, & genua debilia ro-
Pſal.140. borate.Nam eleuatio manuum eſt ſacrificium veſpertinum.Bona eſt oratio cū
Tob.12. ieiunio & eleemoſyna.Fides autem ſine operibus mortua eſt. Leuemus ergo pu
Iacob.2. ras manus ſine diſceptatione,quærentes quæ ſurſum ſunt, non quæ ſuper terrā,
1.Tim.2. vbi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedens.
Coloſ.3.

Subdiaco-nus Ioannē Baptiſtam repræſen-tat.

De epiſtola quæ præmittitur euangelio. CAP. xxix.

EPiſtola quæ præmittitur euangelio,præcurſoris deſignat officium,quod Io-
annes ante Chriſtū exercuit, qui præiuit ante faciē domini parare vias eius.
Sicut ipſe teſtatur:Ego vox clamantis in deſerto,parate viā domino.Ioannes er-
Luc.1. go quaſi ſubdiaconus fuit,id eſt,ſubminiſter illius,qui de ſe dicit:Non veni mi-
Ioan.1. niſtrari,ſed miniſtrare.Lex enim quaſi pædagogus,infantem Dei populum per
Matth.20. manum Moyſi cuſtodiendum ſuſcipiens, illius aduentum docuit expectare,
quem

quem eidem populo iam adulto, per os digitumq; Ioannes præſentem in carne
monſtrauit, vt eum ducens ſequeretur ad regnum. Ecce, inquit, agnus Dei, ecce *Ioan.1.*
qui tollit peccata mundi. Præceſſit nanque lex euangelium, ſicut vmbra lucem, *Collatio le-*
virga ſpiritum, timor charitatem, initium perfectionē, dominantis præceptū, *gis ad euā-*
amātis conſiliū. Nā lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtū *gelium.*
facta eſt. Epiſtola verò vox legis eſt, ſuam imperfectionē Ioānis teſtimonio pro- *Ioan.1.*
fitentis, & ad perfectionem euangelicam trāſmittentis. Hic eſt, inquit, de quo di
xi vobis: Qui poſt me venit, ante me factus eſt, cuius non ſum dignus corrigiam *Ibidem*
calceamēti ſoluere. Me oportet minui, illum autem creſcere. Non erat ille lux,
ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quę illuminat omnem
hominem venientem in hunc mundum. Lex quippe neminem duxit ad perfe- *Heb.7.*
ctionem. Hinc eſt ergo, quod ſubdiaconū legentem epiſtolam vnus Acoluthus
comitatur, diaconū verò legentē euangeliū, tam ſubdiaconus quàm Acoluthus
comitantur: quia prædicationē Ioannis pauci ſecuti ſunt, ſed prædicationem
euangelij plurimi ſuſceperunt. Vnde diſcipuli leguntur dixiſſe Ioāni: Rabbi, qui *Ioan.3.*
erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, &
omnes veniunt ad eum. Vt ergo cognouit Ieſus, quia Phariſæi audierunt, quod
Ieſus plures diſcipulos faceret quàm Ioānes, reliquit Iudæam, &c. Quia verò Io- *Ioannes Ba-*
annes fuit limes pręcedentium & ſubſequētium, medius inter apoſtolos & pro- *ptiſta vt li-*
phetas. (Nam lex & prophetæ vſque ad Ioannem, & ex eo regnum Dei euangeli- *mes fuit.*
zatur, & omnis in illud vim facit,) ideo epiſtola nec ſemper legitur de prophe- *Mat.11.*
tis, nec ſemper de apoſtolis, ſed interdū ſumitur de veteri teſtamento, interdum
de nouo. Quia Ioannes, cuius vocem repręſentat epiſtola, cum antiquis prędixit
Chriſtum venturū, Qui poſt me venit, ante me factus eſt, & cum modernis Chri-
ſtum oſtendit præſentem, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Epiſtola *Epiſtola ſu-*
verò Græcè, Latinè ſupermiſſio vel ſuperrogatio nuncupatur, quod nomen *pererroga-*
benè congruit literis apoſtolicis, quæ ſuperrogatæ ſunt euangelio, de quibus fre- *tionem ſi-*
quentius leguntur epiſtolæ. Apoſtolicus enim ordo per illum ſtabularium in- *gnificat.*
telligitur, cui Samaritanus commiſit hominem à latronibus ſpoliatum, vul- *Luc.10.*
neratum & ſemiuiuum relictum, proferens duos denarios, & dicens ei: Curam
illius habe, & quodcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi.

De reuerentia quam ſubdiaconus exhibet epiſcopo poſt lectam epiſtolam. CAP. XXX.

QVod autem ſubdiaconus cum Acolutho ad ſacerdotem poſt lectam epi-
ſtolam accedit, illud inſinuat, quod Ioannes cū audiſſet in vinculis opera
Chriſti, mittens duos ex diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium
expectamus? vt per viſa miracula Chriſtum iam veniſſe cognoſceret. Vnde re- *Matt.11.*
ſpondens Ieſus, ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ vidiſtis & audiſtis. Cæ-
ci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſur-
gunt, pauperes euangelizantur. Et quia dextra domini fecit virtutem, ideo
ſubdiaconus oſculatur ſacerdotis dextram. Quia verò per viſa miracula cogno- *Pſal.117.*
uit hunc eſſe de quo magiſter prædixerat, Qui poſt me venit, ante me factus eſt,
cuius non ſum dignus corrigiā calceamēti ſoluere, pronus ad pedes, calceamē-
tum Romani pontificis oſculatur. Sacerdos verò ſubdiaconū benedicit, quia *Oſculum*
Chriſtus commendauit Ioannem. Quid, inquit, exiſtis in deſertū videre? prophe- *pedum.*
tam? Etiam dico vobis, & pluſquam prophetam. Amen dico vobis, inter natos
mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Subdiaconus ergo poſt finem, *Mat.3.*
ſed diaconus ante principium lectionis ad ſacerdotem accedit, & exhibet reue- *& 11.*
rentiam, quia lex accepit finem in Chriſto, ſed euangelium originem ſumpſit
ab ipſo. Nā lex & prophetę vſq; ad Ioānem, Euangeliū & apoſtoli poſt Ioannem.

De Graduali. CAP. XXXI.

VEtum quia Ioannes pœnitentiam prædicabat. Pœnitentiam, inquit, agite,
appropinquabit enim regnum cœlorum. Et iterum: Facite dignos fru-
ctus pœnitentiæ. Merito poſt epiſtolam graduale conſequitur, quod pœnitētiæ *Graduale*
lamentum inſinuat. Propter quod in diebus Pentecoſtes tollitur de officio, quia *lamentum*
vide- *pœnitentia*

videlicet dies illi futurũ in regno Dei felicem Eccleſiæ ſtatum ſignificant. Quã
do iam area Chriſti ventilabro quod eſt in manu eius purgata, grana reponẽtur
in horreo felicitatis æternæ. Dicitur autem graduale à gradibus humilitatis, vt
pote illi conueniens, qui necdum aſcendit de virtute in virtutem, ſed adhuc in
Pſal. 83. valle lachrymarum poſitus, iam tamen aſcenſiones in corde diſpoſuit. Rectius
ergo faciunt, qui graduale non feſtiuis aut modulationis vocibus efferunt: ſed
quaſi cantum grauem & aſperũ ſimpliciter potius & lamentabiliter canunt. Po-
teſt tamen reſponſorium illud quod graduale vocatur, ad vocationem apoſto-
lorum referri, quando Chriſto vocante, venite poſt me, ipſi non tantummodo
Apoſtolorũ verbo, ſed opere reſponderunt, quia relictis omnibus ſecuti ſunt eũ: Et ideo gra-
vocatio duale cantatur, quoniam apoſtoli gradiebãtur poſt dominũ, diſcipuli poſt ma-
poſt prædi- giſtrum. Poſt epiſtolam ergo graduale cantatur, quia poſt prædicationem Ioan-
cationem nis diſcipuli ſunt ſecuti Chriſtum. Sicut Ioãnes Euangeliſta deſcribit: Stabat, in-
Ioannis Ba quit, Ioannes & diſcipuli eius duo, & reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce
ptiſtæ. agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: & audierunt eum diſcipuli duo loquẽ-
Ioan. 1. tem, & ſecuti Ieſum. Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus
Andreas. qui audierunt à Ioanne, & ſecuti eum fuerant. Hic graduale cantauit cum inue-
nit fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpre-
Philippus. tatum Chriſtus, & adduxit eum ad Ieſum. Philippus quoque graduale cantauit,
quũ inuenit Nathanaelem, & dicit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophe-
tæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth, veni & vide.

De Alleluia. CAP. xxxij.

Matth. 5. POſt luctum ſequitur conſolatio, nam beati qui lugent, quoniam ipſi conſo-
labuntur: Et ideo poſt graduale cantatur Alleluia, quod ſignificat ineffabi-
le gaudium angelorũ & hominum in æterna felicitate lætantiũ, hoc eſt, ſemper
laudare Deum. Nam beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorũ
Pſal. 83. laudabunt te. In voce exultationis & cõfeſſionis ſonus epulantis. Quid ſit alle-
& 41. luia, CXII. Pſalmus exponit, cui cum alleluia præmittitur in titulo, ſtatim Pſal-
mus exponendo titulum incipit: Laudate pueri dominũ. Hoc ineffabile gaudi-
um, vitæ præſentis inopia nullatenus habere meretur, ſed prægustans illud in
ſpe, ſitit & eſurit quod guſtauerit, donec ſpes mutetur in rem, & fides in ſpeciẽ.
Quapropter hoc nomen Hebraicum interpretatum remanſit, id eſt, Interpreta-
tum non fuit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinum quoq; vocabu-
lum ſignaret potius quàm exprimeret. Cuius myſterium, velut quoddam gau-
dij ſtillicidium, de diuitijs ſupernę Hieruſalem, primum in mentem patriarcha
rum & prophetarum, poſt in apoſtolorum ora plenius per ſpiritũ ſanctum de-
Alleluia. lapſum eſt. Quoniam igitur Alleluia futurę beatitudinis quaſi proprium eſt vo
cabulum, iure magis eo tempore frequentatur, quo Chriſtus reſurgens eiuſdem
** al. Pro-* beatitudinis ſpem nobis tribuit & * meritum. Vt autem alijs temporibus cane-
miſſum. retur ad Miſſam, olim Eccleſiæ Romanæ conſuetudo non erat, ſed à beato Gre-
gorio conſtitutum, imo potius reſtauratum eſt. Nam à tempore Damaſi papæ,
Ratio beati cum prius fuiſſet, eadem conſuetudo defecerat. Denique cum de hoc & quibuſ-
Gregorij dam alijs quoſdam murmurare ſentiret, tanquã Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ
pro alleluia conſuetudinem ſequeretur, nõ eſt dedignatus reddere rationem, dicens: Nos in
nullo horum aliam Eccleſiam ſecuti ſumus. Nam vt alleluia hic nõ diceretur,
de Hieroſolymorum Eccleſia ex B. Hieronymi traditione tempore beatæ me-
moriæ Damaſi papæ traditur tractum: & ideo in hoc magis illam conſuetudinẽ
amputauimus, quæ hic à Græcis tradita fuerat. Canimus ergo Alleluia poſt gra-
duale: canticum lætitiæ poſt luctum pœnitentiæ. Summoperè nitẽtes exprime-
re magnitudinem conſolationis, quæ repoſita eſt lugentibus, iubilantes potius
quàm canentes, vnamque breuem digni ſermonis ſyllabam in plures neumas
protrahimus, vt iucundo auditu mens attonitá repleatur & rapiatur illuc, vbi
ſemper erit vita ſine morte, dies ſine nocte, certè ſine ſortè, iucũditas ſine dolo-
re, ſecuritas ſine timore, tranquillitas ſine labore, fortitudo ſine debilitate, re-
ctitudo ſine peruerſitate, pulchritudo ſine deformitate, veritas ſine fallacia, cha
ritas ſine malitia, felicitas ſine miſeria. Poteſt tamẽ alleluia referri ad exultatio-
nem

nē cotū, qui de miraculis Chriſti gaudebāt laudantes dominum, & dicētes: Quia *Luc.5. & 7.*
vidimus mirabilia hodie, & quia viſitauit dominus plebē ſuam. Tūc enim can- *Ibid 10 &*
tabatur in iubilo alleluia, cū omnis plebs vt vidit, dedit laudē Deo, & omnis po- *19.*
pulus gaudebat in vniuerſis quæ glorioſe fiebant ab eo. Nam & ſeptuaginta duo
reuerſi ſunt cum gaudio dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubijciuntur nobis *Septuageſi*
in nomine tuo. Hinc eſt quod à Septuageſima vſque ad Paſcha non cantatur al- *ma.*
leluia. Quia tēpore triſtitiæ nō debet carmē lętitiæ decantari, ſecūdum illud pro *Pſal.139.*
pheticū: Quomodo cātabimus canticum domini in terra aliena? Septuageſima
nanq; tempus Babylonicæ captiuitatis repręſentat ſpiritualiter, in qua ſuper flu
mina Babylonis ſedentes & flentes in ſalicibus organa ſuſpenderūt. Canitur au- *Tractus.*
tem Tractus, qui cum aſperitate vocum, tum prolixitate verborū miſeriam prę-
ſentis incolatus inſinuat. De qua dicit Pſalm. Heu mihi quia incolat⁹ meus pro *Pſal.119.*
longatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, multū incola fuit anima mea.

De verſu qualis eſſe debeat, & qualiter interponatur. CAP. xxxiij.

QVod autem interpoſito verſu bis Alleluia cantatur, deſignat quia inter- *Gemina*
iecta lætitia, ſancti geminam glorificationis ſtolā accipient, mentis & car- *ſtola ſan-*
nis, ſiue cordis & corporis. Nam ſecundum ſtolam mentis exultabunt ſancti in *ctorum.*
gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis: ſecundum ſtolam carnis fulgebunt iuſti, *Pſal.149.*
& tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Verſus ergo nihil ſiniſtrum aut *Sap.3.*
triſte, ſed totum iucundum & dulce debent ſonare, quales ſunt: Dominus regna *Pſal. 92.*
uit, decorem indutus eſt: Dominus regnauit, exultet terra: Iubilate Deo: Iuſtus *Pſal.96.*
vt palma florebit. Quoniam abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis ſan- *Pſal. 91.*
ctorum, & iam non erit amplius neque luctus, neq; clamor, ſed nec vllus dolor, *Apoc.7.*
quoniam priora tranſierunt. Hoc ipſum ſignificat, quod in quibuſdam Eccle-
ſijs Sequentia poſt Alleluia cantatur, ſuaui iubilo dulcique canore.

Notandum eſt autem, quod in officio Miſſæ trium linguarum concurrit di- *Trium lin-*
uerſitas, vt omnis lingua confiteatur, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt *guarū di-*
Dei patris. Quod & titulus crucis oſtēdit, qui ſcriptus fuit literis Hebraicis, Grę- *uerſitas in*
cis, & Latinis, Ieſus Nazarenus rex Iudęorum. *Miſſa.* *Phil.2* *Ioan. 19.*

De ſacerdotis conſeſſu, dum Epiſtola legitur, & Graduale cantatur. CAP. xxxiiij.

HActenus tacitus ſedebat ſacerdos, illud inſinuans quod prædicante Ioāne,
Chriſtus quodammodo tacebat, quia non prædicabat apertè. Sed vt tradit *Mar.1.*
Euangeliſta, poſtquam traditus fuit Ioannes, venit Ieſus in Galilæam, prædicans
Euangelium regni Dei. Vel quia ſedere victoris eſt, ſeſſio ſacerdotis, Chriſti vi-
ctoriam ſignat, qui poſt ieiunium vicit diabolum. Nam reliquit eum tentator, *Matt.4.*
& acceſſerunt angeli, & miniſtrabant ei.

De mutatione ſacerdotis, ab vna parte altaris ad aliam, cum lecturus eſt Euangelium. CAP. xxxv.

HIs ergo ritè præmiſſis, ſacerdos ad ſiniſtram partem altaris accedens pronū-
ciat Euangeliū, ſignificans quod Chriſtus nō venit vocare iuſtos, ſed pecca
tores ad pœnitētiā, iuxta quod ipſe dicit in Euāge. Quia nō indigēt qui ſani ſunt *Matt.9.*
medico, ſed qui malè habēt. Per dextrā enim iuſti, per ſiniſtrā peccatores figuran
tur. Propter quod dominus in iudicio ſtatuet quidem oues à dextris, hœdos aūt
à ſiniſtris. Quidā tamē in hoc loco dicūt, quod ideo ſacerdos in principio Miſſæ
conſiſtit ad dextram: cum autem pronunciat Euangelium conuertitur ad ſini- *Ibidem.25.*
ſtram, & circa finem, iterum redit ad dextram. Quia cultus fidei primo fuit in *Alia ratio.*
populo Iudęorū: deinde tranſiuit ad gentes: & circa finē iterum reuertetur ad Iu- *Mala.4.*
dæos, ad prædicationem Enoch & Heliæ, qui conuertent corda patrum in filios, *Apoc 11.*
quoniam in diebus illis ſaluabitur Iuda, & reliquiæ Iſrael ſaluæ fient. Sed cum *Roma.11.*
ſacerdos, qui pronunciat Euangelium, ipſius Chriſti repræſentet perſonam, &
Chriſtus nō prædicauerit Gentibus, ſed Iudæis (iuxta quod ipſe dicit in Euange-

Matt. 15. lio:Non ſum miſſus niſi ad oues,quæ perierunt domus Iſrael)vtrum illud rectè dicatur,prudens auditor aduertat.

Quare Diaconus, qui lecturus eſt Euangelium,dextram Pontificis oſculatur. CAP. xxxvj.

PORRO cum Epiſcopus celebrat,omnia ſolennius peraguntur. Diaconus enim dextra Pontificis oſculata,codicem Euangelij ſuſcipiens de altari,benedictionem poſtulat ab Epiſcopo,qua data procedit ad pulpitum præcedentibus ceroferarijs,qui faculas ferunt accenſas & thuribulum cum incenſo. Iam figura mutatur.Nam Diaconus,qui prius repræſentabat prophetam,modò repræſentat Euangeliſtam.
Matth. 11. Lex enim prophetæ vſq; ad Ioannem,ex eo autem regnum cœlorum euangelizatur.Puteus hic altus eſt,ſed ſi fuerit diligenter erude
Eſaiæ 12. ratus,hauriemus aquã in gaudio de fontibus ſaluatoris.Diaconus ergo dextram Pontificis oſculatur,quia prædicator euangelizare debet pro gloria ſempiterna,
Can 1. de qua Spõſa dicit in Canticis:Dextra illius amplexabitur me.Nã & angelus,qui
Mat. 16. reſurrectionis Chriſti gloriam venerat nunciare,ſedebat ad dextram,ſtola can-
1. Cor. 9. dida coopertus Licet ergo ſecũdum apoſtolũ,Qui ſeminant ſpiritualia,metere poſſunt carnalia:non eſt tamen ſeminandum pro carnalibus & terrenis,ſed pro
2. Cor 9. ſpiritualibus & æternis.Nam qui ſeminat in benedictionibus,de benedictioni-
Mercenarius. bus & metet vitam æternam.Mercenarius enim eſt,qui de prædicationis officio non quærit præmium ſempiternum,ſed commodum temporale.

Quando manus & pedes ſummi Pontificis debeant oſculari. CAP. xxxvij.

Oſculum pedum. CAeterum Subdiaconus vel Diaconus non manus,ſed pedes Romani pontificis oſculatur, vt ſummo Pontifici ſummam exhibeat reuerentiam,&
Luc 7. eum illius oſtendat vicariũ eſſe,cuius pedes oſculabatur mulier illa,quæ fuerat
Pſal. 98. in ciuitate peccatrix. Adorandũ eſt enim ſcabellum pedem eius,quoniã ſanctũ
Ioan. 20. eſt,cuius pedes mulieres tenentes reſurgentem à mortuis adorauerunt. Genera-
Oſculari manum. liter autem nemo debet manus ſummi Pontificis oſculari,niſi quum de manibus eius aliquid accipit,vel quum ad manus eius aliquid tribuit,vt oſtendatur quod ex vtroq; debemus ei gratias exhibere. Quia ſicut ſemper dat propria,ſic
Oblatio pro defunctis. nũquam recipit aliena.Ipſe verò præter oblationem panis,nullã aliam oblationem manibus tangit,niſi quæ pro defunctis offertur.Quam ideo manibus accipit,vt eorum ſugillet errorem,qui dogmatizãt,eleemoſynas non valere defunctis.Panem verò tangit propter reuerentiam ſacrificij,quod ex pane conficitur,
Ioan. 6. eò quia vicarius eſt illius,qui de ſe dicit:Ego ſum panis viuus,qui de cęlo deſcẽdi.Cæteras autem oblationes ad pedes accipit,propter illud quod in Actibus apo
Actor 4. ſtolorum habetur,quoniam adferebant precia eorum quæ vendebantur,& ponebant ante pedes apoſtolorum.

De benedictione quam Diaconus petit & accipit. CAP. xxxviij.

SVſcipiens ergo Diaconus codicem Euangelij,benedictionem poſtulat ab Epiſcopo,quia nullus debet prędicare niſi mittatur,ſecundũ illud Apoſtoli:Quo
Rom. 10. modo prędicabunt,niſi prius mittãtur?Et dominus inquit apoſtolis:Meſſis qui-
Matt. 9. Luc. 10. dem multa,operarij autem pauci.Rogate ergo dominum meſſis,vt mittat ope-
Eſai. 6. rarios in meſſem ſuam. Eſaias quoq; cũ audiſſet vocem domini dicentis:Quem mittã? & quis ibit ex vobis?Reſpõdit:Ecce ego, mitte me.Dixitq; domin⁹: Vade,
Cur diacono & non ſubdiacono benedicitur. & dices populo huic,audite audiẽtes, &c. Põtifex ergo viſibiliter benedicit Diacono,qui lecturus eſt Euangelium,quod non fecerat Subdiacono, qui lecturus erat Epiſtolam:quia Chriſtus inuiſibilis manens,legem & prophetas,quæ per Epiſtolam ſignificantur,inuiſibiliter miſit & docuit: Euntes(inquit)prædicate
Mat. 10. dicentes,appropinquabit regnum cœlorum. Sed poſtquam in terris viſus eſt,&
Baruch 3. cum hominibus conuerſatus eſt,Apoſtolos & Euangeliſtas viſibiliter miſit.Il-
Luc. 9. li autem egreſſi circuibant caſtella,euangelizantes & curantes vbique.

De

De ſuſceptione codicis Euangelij de altari. CAP. xxxix.

TExtus Euangelij ſumitur de altari, qnia de Sion exiuit lex, & verbum do- *Eſaie 2.*
mini de Hieruſalem, non vtique lex Moſaica, quæ quondam exierat de mõ *Differentia*
te Sinai, ſed Euangelica lex, de qua dicit propheta: Ecce dies veniunt dicit do- *inter legẽ*
dominus, & conſeruabo teſtamentum nouum ſuper dominum Iſrael & ſuper *Moſaicã &*
domum Iuda, non ſecundum teſtamentum, quod dedi patribus eorum, cum *euangelicã*
educerem eos de terra Aegypti. Sed dabo leges meas in mentes eorum, & in cor- *Hier. 31.*
de eorum ſuperſcribam eas, & ero illis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.
Lex quippe Moſaica ſcripta fuit in tabulis lapideis. Sed lex Euangelica ſcribitur *2. Cor. 3.*
in tabulis cordis digito Dei. Nam illa dabatur duris, habentibus cor lapideum.
Sed hæc datur obedientibus, ſicut ipſe dicit in Pſalmis: Populus, qnem non co- *Pſal. 17.*
gnoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.

De his qui præcedunt Diaconem cum cereis & incenſo. CAP. xl.

DIaconus præmittit ceroferarios cum faculis & incenſo, quia prædicator
debet ex ſe odorem bonæ opinionis emittere. Secundum illud Apoſtoli, *Prædicator*
Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Nam cuius vita deſpicitur, reſtat *bonæ opinio*
vt eius prædicatio contemnatur, & dicitur: Medice cura teipſum. Eijce primum *nis eſſe de-*
trabem de oculo tuo, & tunc eijcies feſtucam de oculo fratris tui. Debet etiam *bet.*
deſiderium & gaudium in cordibus auditorum accendere, quatenus & liben- *2. Cor. 2.*
ter audiant & gratanter obediant. Quis autem non deſideret bonum nuncium, *Luc. 4.*
& de bono nuncio quis non gaudeat? Euangelium enim bonum nuncium, ipſa *Mat. 7.*
ſui nominis interpretatione ſignat. Vel per hoc, quod Epiſcopus duos præmit- *Luc. 10.*
tit acolutos ante diaconem, qui lecturus eſt Euangelium, portantes cereos & in-
cenſum, notatur quod Chriſtus præmittebat binos ante faciem ſuam, in omnẽ
ciuitatem & locum, quo ipſe erat venturus, præferentes coruſcationes miraculo-
rum & odorem virtutum. Vnde reuerſi dixerunt: Domine, in nomine tuo eti-
am dæmonia ſubijciuntur nobis. Facies enim Chriſti cõuenienter hic intelligũ-
tur apoſtoli, qui formam doctrinæ ſuæ populis oſtendebant. Propter quod ipſis
aiebat: Qui vos recipit, me recipit. Vel ideo librum euangelicum præcedunt thu
ribulum & candelabrum, quia doctrinam Chriſti virtus & fama præibant, Euã- *Luc. 4.*
geliſta teſtante: Exiuit Ieſus in virtute ſpiritus in Galilæam, & fama exiuit in v-
niuerſam regionem de illo, & ipſe docebat in ſynagogis eorum.

Qualiter Subdiaconus in eundo ſequitur, & in redeundo præcedit referens Euangelium. CAP. xlj.

DIaconus ergo præcedit vt doctor, Subdiaconus autem ſequitur vt auditor.
Ille præcedit vt prædicet, iſte ſequitur vt miniſtret, quia dignus eſt operarius *Matth. 10.*
mercede ſua: ſecundum quod dominus in lege præcipit, Non claudes os bouis *Deut. 25.*
triturantis. Poſt verò lectionem Subdiaconns quaſi ſufficienter edoctus præce-
dit referens Euangelium, quoniam mercedem Euangelij de ſua miniſtratione
reportat: ſecundũ illud quod ipſe dominus promiſit in Euangelio: Qui recipit
prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ recipiet. Quem ideo præ- *Matt. 10.*
mittit Diaconus ad Epiſcopum, vt oſtendat fructum prædicationis referre, de
quo dominus iuſſerat: Poſui vos vt eatis & fructũ afferatis, & fructus veſter ma- *Ioan. 15.*
neat. In quibuſdam tamen Eccleſijs Subdiaconus præcedit Diaconũ, ferens pul-
uillum, quem libro ſupponat, vt molliter ſedeat. Per puluillum qui feſſo ſup- *Quid pul-*
ponitur ad quietem, ſignatur vitæ ſolatium, vt videlicet auditores, quaſi pro *uillus deſi-*
mercede laboris prædicanti ſibi neceſſaria ſubminiſtrent. Nam vt inquit Apo- *gnat.*
ſtolus: Qui altari deſeruiunt, cum altario participant. *1. Cor 9.*

Quare Diaconus per vnam partem aſcendit in pulpitum, & per aliam deſcendit CAP. xlij.

Matt.10. PRocedit ergo Diaconus cum ſilentio, nihil ferens prætet codicem Euange-
Luc.10. lij, propter illud quod dominus ipſe pr. cepit, Neminem ſalutaueritis, & ni-
hil tuleritis in via. Subdiaconus autem per vnam viam, & Diaconus per aliam
aſcendit in pulpitū. Quoniam Ille docendo, iſte diſcēdo procedit in augmentū
ſcientiæ: vel quia miniſtrator per meritum operis, & prædicator per meritū oris
Pſal.35. progreditur in augmentum iuſtitiæ, de quo dicit Pſalmiſta: Iuſtitia tua ſicut
montes Dei. Sed per eandem viam reuertuntut ad præſulem. Quia per finalem
perſeuerantiam pertingitur ad præmium, ſicut dominus ait: Qui perſeuerau e-
rit vſque in finem, hic ſaluus erit. Er quia prædicatio non ſufficit ſine opere (cœ-
Matt.10. & 24. pit enim Ieſus facere & docere) idcirco prædicator per viam eandem reuertitur,
per quam miniſtrator acceſſerat. Vel ideo Diaconus, qui lecturus eſt Euangeliū,
Actor.1. ab vna parte progreditur, & ab altera parte regreditur, quoniam apoſtoli prius
prædicauere Iudæis, & poſtea gentilibus prædicauere, ſecundum quod inquiunt
Actor.13. ad Iudæos: Quia repuliſtis vetbum Dei, & indignos vos feciſtis, ecce conuerti-
mur ad gentes.

Quare verſus aquilonem legitur Euangelium.
CAP. xliij.

DIaconus ergo in ambonem aſcendit, vt annunciet Euangelium, ſecun-
Eſaie 40. dum illud propheticum: Super montem excelſum aſcende tu, qui euan-
gelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuā. Et dominus inquit in Euangelio:
Matt.10. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate
ſuper tecta. Nam & ipſe dominus aſcendit in montem, vt Euangelium prædica-
Ibid 5. ret. Et aperiens os ſuum, docebat diſcipulos ſuos, dicens: Beati pauperes ſpiritu,
Ad aquilo- quoniam ipſorum eſt reguum cœlorum, &c. Faciem autē ſuam verſus aquilo-
nem. nem opponit, vt oſtendat prædicationem Chriſti contra eum ſpecialiter dirigi,
Eſai.14. qui ait: Ponam ſedem meam ad aquilonem, & ero ſimilis altiſſimo. Nam ſecun
Hier.1. dum prophetam, ab aquilone pandetur omne malum ſuper habitatores terræ.
Aduerſus ergo aquilonem legitur Euangelium, vr aquilo ſurgat & auſter ad-
ueniat, id eſt, vt diabolus fugiat, & ſpiritus ſanctus accedat. Vnde Diaconus mu-
Cant 4. nit ſe ſignaculo crucis, ne diabolus, qui bonis inſidiatur operibus, tollat ei de-
Lecturus uotionem de corde, vel ſermonem de ore.
euangeliū Sacerdos itaque vel diaconus quum lecturus eſt Euangelium, ſignare ſe debet
facit qua- in fronte, ſignare ſe debet in ore, ſignare ſe deber in pectore, ac ſi dicat: Ego crucē
tuor cruces Chriſti non erubeſco, ſed corde credo, quod ore prædico. Prædicamus, inquit
1.Cor.1. Apoſtolus, Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum: Iudæis quidem ſcandalum, gē-
Galat.6. tibus autem ſtultitiam. Nos autem gloriari oportet in cruce domini noſtri Ieſu
Luc.9. Chriſti, in quo eſt ſalus. Quia dominus inquir in Euangelio: Qui me erubuerit
& meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, eum venerit in maieſtate ſua,
& patris, & ſanctorum angelorum. Debet etiam ſignare librum & oſculari. Li-
brum oſculatur diaconus vel presbyter dicto Euangelio, & non prius, quaſi di-
cat: Hic eſt liber crucifixi, per quem reconciliationem accepimus.

De crucis myſterio, & de multiplici eius effectu.
CAP. xliiij.

Figura cru- O Quàm profundum eſt crucis myſterium? quàm arduum eſt ſacramentum?
cis ex vete- Legitur enim quod Moyſes ad mandatum domini ſerpentem erexit æne-
ri teſtamē- um pro ſigno, quem aſpicientes qui percuſſi fuerant à ſerpentibus, ſanabantur,
to. quod ipſe Chriſtus exponens in Euangelio, inquit: Sicur Moyſes exaltauit ſer-
Num 21. pentem in deſerto, ita exaltati oportet filiū hominis, vt omnis qui credit in ipſo
Ioan.3. non pereat, ſed habeat vitam æternam. Legitur etiam, quod cum Ioſeph appli-
Gen.48. cuiſſet Manaſſen & Effraim ad Iacob, ſtatuens maiorem ad dextram, & minorē
ad ſiniſtram, vt eis ſecundū ordinem benediceret, Iacob* verò manus cōmutās,
id eſt, in modū crucis cancellās, dextram poſuit ſuper caput Effraim minoris, &
ſiniſtram ſuper caput Manaſſe maioris, & dixit: Angelus, qui eruit me de cunctis
Ezech.9. malis, benedicat pueris iſtis, &c. Ezechiel autē audiuit dominū dicētem ad virū

ve-

veſtitũ lineis,habentem attamentarium ſcriptoris ad renes:Tranſi pet medium ciuitatis,& ſigna thau in frontibus virorum dolentium & gemẽtium.Poſt hoc dicit ſeptem viris:Tranſite pet mediã ciuitatem,& percutite omnem ſuper quẽ non videritis thau.Nemini parcet oculus veſter.Ioãnes quoque vidit angelum *Apoc.7.*
aſcendẽtem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui,& clamauit voce magna quatuor angelis,quibus datum eſt nocere terræ & mari , dicens : Nolite nocere terræ & mari,neque arboribus,quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorũ. Hinc eſt etiam quum dominus percuteret Aegyptiorum primoge- *Exod.12.*
nita,domos Hebræorum abſque læſione tranſcẽdit, eò quòd ſanguinem in ſuperliminari & in vtroque poſte vidiſſet.Dum Moyſes manus tenebat extenſas, *Ibidem 17.*
Iſrael pugnans Amalech ſuperabat. Lignum miſſum in Marath ,aquas dulco- *Ibid. 15.*
rauit amaras.Et ad lignum miſſum in Iordanem,ferrũ quod inciderat,enatauit. *4.Reg.6.*
Hoc eſt lignum vitæ in medio paradiſi,de quo Sapiens proteſtatur:Benedictum *Gen.3.*
lignũ per quod fit iuſtitia,quoniam regnauit à ligno Deus.Etenim correxit or- *Sap.14.*
bem terræ,qui non cõmouebitur.Qui dixerunt:Morte turpiſſima condemne- *Pſal.92.* *Sap.2.*
mus eum,neſcierunt ſacramenta Dei , neq; comprehenderunt quæ ſit latitudo *Ephes 3.*
& longitudo,quæ ſit ſublimitas & profundũ.Crux ergo ſanitatẽ reſtituit , bene- *Laudes*
dictionem impendit,diſcernit à perfidis,liberat à periculis , hoſtes expellit , vi- *crucis.*
ctores conſtituit.Crux myſterium fidei,firmamentum ſpei,clauis ſcientiæ, forma iuſtitiæ,magnificentia regum,gloria ſacerdotum,inopum ſuſtentatio,pauperum conſolatio , cæcorum dux , claudorum baculus, ſpes deſperatorum,reſurrectio mortuorum.

Quomodo ſignum crucis ſit exprimendum. CAP. xlv.

EST autem ſignum crucis tribus digitis exprimendum, quia ſub inuocatio- *Eſai. 40.*
ne Trinitatis imprimitur,de qua dicit Propheta:Quis appendit tribus digitis molem terræ? ita quod à ſuperiori deſcendat in inferius, & à dextra trãſeat ad ſiniſtram.Quia Chriſtus de cœlo deſcendit in terram,& à Iudæis tranſiuit ad gẽtes.Quidam tamen ſignum crucis à ſiniſtra producunt in dextram : quia de miſeria tranſire debemus ad gloriam:ſicut & Chriſtus tranſiuit de morte ad vitã, & de inferno ad paradiſum,præſertim vt ſeipſos & alios vno eodemque pariter modo cõſignent.Conſtat autẽ quod cũ ſuper alios ſignum crucis imprimimus, ipſos à ſiniſtris conſignamus in dextram. Verum ſi diligenter attendas,etiam ſuper alios ſignum crucis à dextra producimus in ſiniſtram,quia non conſignamus eos quaſi vertentes dorſum,ſed quaſi faciem præſentantes.

De ſalutatione quæ premittitur Euangelio. CAP xlvj.

DIaconus ergo in ambone conſiſtens, ſalutat populum , dicens : Dominus vobiſcum,illud obſeruans quod dominus iuſſerat : In quamcunq; domũ *Matt.10.*
intraueritis,primum dicite:Pax huic domui.Stans ergo populus quod ante nõ *Luc.10.*
fecerat,quum epiſtola legeretur,deuotus & attentus reſpondet:Et cum ſpiritu tuo.Statimque diaconus, vt eos beneuolos reddat & dociles,ſubdit : Sequentia ſancti Euangelij,&c.Sed & ipſi cũ reuerentia & honore reſpondent : Gloria tibi *Actor. 11.*
domine.Glorificãtes dominum quod miſerit eis verbum ſalutis, ſicut in Actibus apoſtolorum habetur:Et glorificauerunt dominum,dicentes : Ergo & gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam.

De præeminentia Euangelij. CAP. xlvij.

SAnè ſicut caput præeminet corpori,& ei cætera membra ſubſeruiunt, ſic Euãgelium toti officio præcellit,& ei cæteræ partes intellectuali ratione conſen- *Laudes e-*
tiunt.Hoc eſt verbum verbi,ſermo ſermonis,ſapientia ſapientiæ. Verbum ver- *uangelij.*
bi quod erat in principio apud Deum , omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil.Sermo ſermonis,qui venit à regalibus ſedibus,inſimulatũ por- *Sap. 18.*
tans imperium,viuus & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti. Sapien- *Heb.4.*
tia ſapientiæ , quæ attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit vniuerſa *Sap. 8.*
ſuauiter. Paradiſus deliciarum,hortus aromatum cella vinaria , cœnaculum vitæ,menſa propoſitionis,quadriga Aminadab,turris Dauid , gazophylacium

gg 3 templi,

Cant 4. templi,theſaurus patrifamilias. Hic eſt fons hortorum, puteus aquarum viuentium,quæ fluunt impetu de Libano. Quocirca diaconus corde purum, ore mundum,opere caſtum ſe ſtudeat exhibere, quatenus ſacroſanctum euangelium poſſit dignè proferre, quia puteus aquarum viuentium, id eſt, Euangelica prędicatio,non fluit impetu,id eſt,liberè,niſi de Libano,id eſt,de corde caſto,& ore candido. Non enim eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Sed peccatori dicit Deus:Quare tu enarras iuſtitias meas,& aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Hic iam non loquitur Moyſes,qui ab heri & nudiuſtertius non eloquens eſt,ſed impeditioris & tardioris linguæ factus eſt, ex quo dominum loquentem ſibi audiuit. Hic non loquitur Eſaias, qui de ſe dicit: Væ mihi,quia tacui,quia vir pollutus labijs ego ſum. Hic non loquitur Hieremias, qui dicit: A,a,a,domine Deus,neſcio loqui,quia puer ego ſum. Sed hic loquitur pater in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum,per quem fecit & ſecula.

Qualis debet eſſe diaconus. *Eccleſ 15.* *Pſal. 49.* *Exod. 4.* *Eſai. 6.* *Hierem 1.* *Heb. 1.*

Quare poſt Euangelium liber & thuribulum ad Epiſcopum reportantur. CAP. xlviij.

EVangelio perlecto,liber & thuribulum ad Epiſcopum reportantur, quoniam ad eum omnia bona ſunt referenda, à quo cuncta procedunt. Vnde multi Pſalmorũ intitulantur:In finem Pſalmus Dauid. Quia Chriſtus eſt finis cõſummãs,ſed nõ conſumens,alpha & o, prim⁹ & nouiſſimus,initium & finis. Epiſcopus ergo thus odorat, & codicem oſculatur. Quia Chriſtus quod inſpirauit & docuit, hoc approbat & acceptat. Deus enim nihil accipit,niſi quod efficit:nec remunerat,niſi quod donat. Quia ſicut cuncta quæ facit, ſunt bona: ſic nulla ſunt bona,niſi quæ facit. Nam vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

Qualis finis eſt Chriſtus. *Gen. 1.*

De Symbolo, quod poſt Euangelium cantatur. CAP. xlix.

QVia verò corde creditur ad iuſtitiam,ore autem confeſſio fit ad ſalutem, vt oſtendat Eccleſia,quod Euangelij verbum corde recepit, mox fidei ſymbolum ore decantat,quod tamẽ epiſcopus incipit, vt ſignificet,quod omne bonum à Chriſto procedat. Nam omne datum optimũ,& omne donũ perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminũ. Quocirca ne muſicus ille cęleſtis diceret:Cantauimus vobis,& non ſaltaſtis, chorus catholicus euangelicæ doctrinæ conſona voce reſpondet, & ſolenni tripudio fidem catholicam profitetur. Symbolum autem Græcè, Latinè ſonat indicium vel collatio, tum quia fidei plenã indicat regulam & perfectam rationem, tum quia ſimul in vnum continet articulos fidei. Traditur enim, quod poſtquàm apoſtoli ſanctũ paracletum acceperunt,cum iam forent ad prædicandum Euangeliũ profecturi, conferentes in vnũ ſuper articulis fidei, ſtatuerunt, vt ſicut omnes erant in vna fide concordes, ſic omnes vnam fidem concorditer prædicarent,& ideo ſymbolum componentes,vnuſquiſq; bolũ, id eſt, particulam vnam appoſuit. Vnde ſecundum apoſtolorum catalogum duodecim particulas dinoſcitur continere. Symbolum ergo poſt Euangelium,fidem poſt prædicationem oſtendit. Vnde Ioannes: Hæc eo loquente,multi crediderunt in eum. Nam & ſecundum Apoſtolum fides eſt ex auditu,auditus autem per verbum Chriſti. Damaſus autem papa conſtituit, vt ſymbolum cantetur ad Miſſam, ex decreto ſanctæ vniuerſalis ſynodi apud Conſtantinopolim celebratæ.

Rom 10. *Cur epiſcopus incipit ſymbolum* *Iacob. 1.* *Matt. 11.* *Ioan 7.* *Rom. 10.*

De duodecim partibus vtriuſque ſymboli, tam apoſtolici quàm Conſtantinopolitani. CAP. L.

Petrus. CRedo in Deum patrem omnipotentem,creatorem cœli & terræ.
Andreas. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum,dominum noſtrum.
Iacobus maior. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine.

Paſſus

Paſſus ſub Pontio Pilato,crucifixus,mortuus & ſepultus.
Deſcendit ad inferna,tertia die reſurrexit à mortuis. *Ioannes.*
Aſcendit ad cælos,ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. *Thomas.*
Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. *Iacobus*
Credo in ſpiritum ſanctum. *minor.*
Sanctam eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem. *Philippus.*
Remiſſionem peccatorum. *Bartholo-*
Carnis reſurrectionem. *mæus.*
Et vitam æternam. Amen. *Matthæus.*
Simon.
Thadæus.
Matthias.

Conſtantinopolitanum quoque ſymbolum dinoſcitur continere duodecim clauſulas.

CRedo In vnum Deum,Patrem omnipotentem,factorem cæli & terræ,viſi- *Petrus.*
bilium omnium & inuiſibilium.
Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum,filiū Dei vnigenitū, & ex patre natū *Andreas.*
ante omnia ſecula: Deum de Deo , lumen de lumine, Deum verum de Deo
vero,genitum non factum,conſubſtantialem patri,per quem omnia facta ſunt.
Qui propter nos homines,& propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & *Iacobus*
incarnatus eſt de ſpiritu ſancto ex Maria virgine:& homo factus eſt. *maior.*
Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato,paſſus & ſepultus eſt. *Ioannes.*
Et reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas. *Thomas.*
Et aſcendit in cælum,ſedet ad dexteram patris. *Iacobus*
Et iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos , cuius regni *minor.*
non erit finis. *Philippus.*
Et in ſpiritū ſanctū dominum & viuificantē:qui ex patre filioq́; procedit. Qui *Bartholo-*
cū patre & filio ſimul adoratur,& conglorificatur:qui locutus eſt per prophetas. *mæus.*
Et vnam ſanctam catholicam & apoſtolicam Eccleſiam. *Matthæus.*
Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum. *Simon.*
Et expecto reſurrectionem mortuorum. *Thadæus.*
Et vitam futuri ſeculi. Amen. *Matthias.*

Iſti ſunt duodecim panes, qui recentes & calidi ſuper menſam propoſitionis *Leuit. 24.*
coram domino ponebantur. Hæc ſunt dona,quæ principes tribuum in conſecra *Num. 7.*
tione altaris duodecim obtulere diebus. Duodenarius enim numerus multipli *Numerus*
citer eſt conſecratus,in duodecim apoſtolis, in duodecim prophetis , in duode- *duodena.*
cim patriarchis,in duodecim exploratoribus,in duodecim principibus,in duo-
decim tribubus,in duodecim fontibus,in duodecim lapidibus,in duodecim ſe-
dibus,in duodecim horis,in duodecim menſibus,in duodecim annis,in duode
cim ſignis,in duodecim ſtellis,in duodecim gemmis,in duodecim portis,in du
odecim angulis,in duodecim fundamētis,in duodecim virgis, in duodecim cu
bitis, in duodecim cophinis , in duodecim phyalis , in duodecim acetabulis,in
duodecim mortariolis,in duodecim bobus, in duodecim leunculis , in duode-
cim arietibus. Eſt autē numerus ſuperabundans,conſtans ex duobus ſenarijs ſi- *Myſteria*
gnantibus perfectionē cogitationis & operis,ſiue mētis & corporis: ex ternario *huius nu-*
multiplicato per quaternariū,& quaternario per ternariū, ſignātibus fidē indi- *meri.*
uiduæ Trinitatis, & quatuor Euangeliorum doctrinā,ſiue tres virtutes Theolo-
gicas,& quatuor virtutes politicas. Hic numerus ex ſuis partibus aggregatis ex-
creſcit in ſedenarium,qui conſtat ex denario & ſenario , mādatorum executio-
nem ſignificans:quia decem ſunt legis mandata,quæ ſex diebus exequimur , ex-
creſcentes in charitatis perfectionem, quæ ſecundum Apoſtolum xvi. proprie- *xvi. pro-*
tates habere dinoſcitur. Charitas(inquit)patiens eſt,benigna eſt,non æmulatur, *prietates*
non agit perperàm , non inflatur , non eſt ambitioſa , non quærit quæ ſua ſunt, *charitatis.*
non irritatur, non cogitat malum , non gaudet ſuper iniquitate, congau- *1.Cor.13.*
det autem veritati , omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat,
omnia ſuſtinet, charitas nunquam
excidit.

Quibus diebus ſymbolum ſit dicendum in Miſſa. CAPVT lij.

SYmbolum autem in illis tantum ſolennitatibus cantari debet ad miſſam, de quibus aliqua mentio fit in ſymbolo, videlicet omnibus diebus dominicis, Natali domini, Epiphania domini, Cœna domini, Paſcha, Aſcenſione, Pentecoſte, omnibus feſtiuitatibus beatæ Mariæ, ſanctæ Crucis, Angelorũ, Apoſtolorum, dedicationibus Eccleſiarum, & commemoratione omniũ ſanctorum: quanquã & ipſa ſit dedicationis feſtiuitas. Infra octauas Natalis domini, excepta die Innocentum, in qua cantica lætitiæ ſubticentur. Tum quia vox in Rhama audita eſt ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios ſuos: tum quia Innocentes deſcenderunt ad inferos, tum etiam quia non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt. In octaua tamen cantatur propter reſurrectionis gloriam, quã octaua ſignat. Infra octauas Epiphaniæ, Paſchæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Apoſtolorum Petri & Pauli, & Aſſumptionis virginis Mariæ. Vnde licet in natiuitate ſancti Ioannis Baptiſtę, & feſtiuitate ſancti Laurentij ſymbolum non cantetur, in octauis eorum tamen cantatur, eò quòd infra octauas Apoſtolorum & Aſſumptionis adueniant, & ob hoc in octauis ſancti Ioannis præfatio de Apoſtolis, & in octauis ſancti Laurentij præfatio de Aſſumptione cantatur. Horum omnium commemoratio fit in ſymbolo, quorundam tamen obſcurè, vt Epiphaniæ, quæ eſt feſtum baptiſmatis, de quo continetur in ſymbolo, Confiteor vnum baptiſma: Cœnæ domini, quæ eſt ſolennitas Euchariſtiæ, ad quam reſpicit illud, quod in ſymbolo cõtinetur, Sanctorum communionem. Angelorũ, qui nomine cæli debent intelligi, cum in ſymbolo dicitur, Creatorem vel factorem cæli & terræ, ſecundum illud: In principio creauit Deus cælum & terram, id eſt, naturam angelicam & humanam. Quibuſdam tamen videtur, in feſtiuitatibus Angelorum non eſſe ſymbolum decantandum, eò quòd Angeli nunquam habuerunt fidem, ſed ſpeciem, non credentes, ſed agnoſcentes. Dedicationis Eccleſiarum, ad quam reſpicit illud, Sanctam Eccleſiã catholicam. Tunc enim ſanctificatur, & (vt ita dicam) catholica eccleſia, cum dedicatur. Ad octauas reſpicit reſurrectio mortuorum, de qua continetur in ſymbolo, Expecto reſurrectionem mortuorum. In feſto tamen Agnetis ſecundo ſymbolum non cantatur, quia licet celebretur in octaua, non tamen eſt feſtum octauæ. Vnde nec in Kalendario ſcribitur, nec in eccleſia pronunciatur octaua. Quidã non abſurdè ſingulis diebus Paſchalibus, ſicut omnibus diebus dominicis, ſymbolum cantãt, à die reſurrectionis vſque ad feſtum Aſcenſionis. Quidam etiam in feſtiuitate ſanctæ Mariæ Magdalenæ, dicentes illam apoſtolorum apoſtolam, ſymbolum cantant, pro eò quòd ipſa propriè vel prima reſurrectionis gaudium apoſtolis nunciauit. De quibuſdã tamen mentio fit in ſymbolo, in quorũ commemoratione ſymbolum non cantatur, vt paſſionis & ſepulturæ: quoniã illorum dierum officium aliorum officiorum regulam non ſectatur.

Infra octauas. *Hier. 31.* *Matt. 2.* *Mentio feſtorum in ſymbolo.* *Ioan. 20.*

A quibus, & vbi Symbolum ſit cantandum. CAP. liij.

QVia verò Chriſtus non venit prædicare gẽtibus, ſed Iudæis, iuxta quod ipſe dixit in Euangelio: Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. Vnde præcepit Apoſtolis: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non intraueritis, donec poſt reſurrectionẽ præcepit eiſdem: Euntes in mundũ vniuerſum, prædicate Euangeliũ omni creaturæ. Ideirco Romano Pontifice ſolenniter celebrante, ſymbolũ fidei non cantores in choro, ſed ſubdiacones ad altare decantant, & ipſi generaliter ad vniuerſa reſpondent, vſque dum pontifex dicit, Pax domini ſit ſemper vobiſcum. Quoniam vſque poſt Chriſti reſurrectionem, ſola Iudæorũ Eccleſia, quæ per ſubdiacones deſignatur, qui ſurſum ad altare conſiſtunt, corde credidit ad iuſtitiam, ore autem confeſſa eſt ad ſalutem. Sed ex tunc cantores in choro reſpondent, & vniuerſa decantant, quia poſt reſurrectionẽ Eccleſia gentium, quam cantores deſignant, qui deorſum in choro conſiſtunt fidem Chriſti recepit, & laudũ præconia ſaluatori perſoluit. Inter Euangelium tamen & ſacrificiũ chorus concinit offertorium: quoniam

Matt. 15. *Singularis ritus Rom. pont in miſſa.* *Rom. 10.*

niam inter prædicationem & paſſionem gentilitas fidei votum offerens decan- *Matth. 15.*
tauit, quando mulier Cananæa de finibus Tyri & Sydonis egreſſa clamauit, &
dixit: Miſerere mei domine fili Dauid, filia mea à dæmonio malè vexatur: cuius
tandem fidem commendans Dominus ait: O mulier, magna eſt fides tua: fiat
tibi, ſicut vis.

De Offertorio. CAP. liij.

Dicturus ſacerdos Oremus, præmittit, Dominus vobiſcum: quia niſi nobiſcum ſit dominus, ad ſalutem noſtram orare non poſſumus. Statim autem canitur Offertorium, trahens nomen ab offerendo, quia dum offertorium cantatur, ſacerdos accipit oblationes à populis, vel hoſtias à miniſtris. Hilarem e- *2. Cor. 9.*
nim datorem diligit Deus. Ordo conueniens, vt poſt prædicationē ſequatur fides in corde, laus in ore, fructus in opere. Fides in ſymbolo, laus in offertorio, fructus in ſacrificio. Quapropter offerenda cantatur, qnia ſacrificiū laudis offertur. Vnde Pſalmiſta: Circumibo & immolabo in tabernaculo eius hoſtiam* iu- *Pſal. 26.*
bilationis, cantabo & pſalmum dicam domino. Et in Paralipomenon: Cūq. *al. vociferationis.*
ferrent holocauſta, cœperunt laudes canere domino, & in diuerſis organis, quę
Dauid rex compererat, concrepare.

De ſilentio poſt Offertorium. CAP. liiij.

Poſt hæc ſacerdos ſilentij ſolitudinem expetit, inſtante memoria domini- *Ioan. 11.*
cę paſſionis, illud inſinuans, qnod Ieſus iam non palam ambulabat apud Iudæos, cum cogitarent eum interficere, ſed abijt in regionem, iuxta deſertum in ciuitate quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. Collegerunt ergo pontifices & phariſæi cōcilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. Vnus aūt ex illis, Caiphas nomine, cum eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquā nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus homo pro populo moriatur, & nō tota gens pereat. Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Silentium ergo ſacerdotis, latibulum Chriſti ſignat.

De ablutione manuum antequam ſacrificium offeratur. CAP. lv.

Notandum verò, quod cum ſacerdos dixiſſet, Oremus, non ſtatim orationem ſubiungit, ſed antequam ad altare procedat, manus abluit, quatenus lotis manibus oblationem accipiat, incenſum offerat & orationē effundat. Scri- *Exod. 30.*
ptum eſt enim in Exodo: Facies labium ęneū, poneſq; illud in tabernaculum teſtimonij ad altare, & miſſa aqua lauabunt in ea Aaron & filij eius manus ſuas & pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculū teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare. Cum ergo iā manus ſuas lauiſſet Epiſcopus ingreſſurus tabernaculū, *Bina lotio.*
tunc iterū manus abluit, cum acceſſurus eſt ad altare, vt magis magiſq; mundatus offerat hoſtiam immaculatam, ſanctam, Deo placentem. Vnde Pſalmiſta, cum eſſet mundatus, petebat amplius emundari. Amplius (inquit) laua me ab *Pſal. 50.*
iniuſtitia mea, & à delicto meo munda me. Sacerdos igitur hoſtiam oblaturus, debet conſcientiā lauare lachrymis pœnitentiæ: ſecundū illud: Lauabo per ſin- *Pſal. 6.*
gulas noctes lectū meum, lachrymis meis ſtratū meum rigabo. Nam & Chriſtus antequam verū & vnicum ſacrificium in ara crucis offerret, in reſurrectione Lazari lachrymas effudit miſeratus: Euangeliſta teſtante: Ieſus (inquit) infremuit *Ioan. 11.*
ſpiritu, turbauit ſemetipſum, & lachrymatus eſt.

De Corporalibus, & quare vna pars extenditur & altera complicatur. CAP. lvj.

Interim verò Diaconus corporales pallas, ſuper altare diſponit, quæ ſignificant linteamina, quibus inuolutum fuit corpus Ieſu. Pars autem quæ plica- *Conſtitutio de pallis linteis.*
ta ponitur ſuper calicem ſignat ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius ſeparatim inuolutum in vnum locum. De his itaque tantū reperitur in canone: Con-

ſulto

ſulto omnium conſtituimus, vt ſacrificiũ altaris non in ſerico panno, aut intin
**al linteo.* cto quiſquam celebrare præſumat, ſed in puro * lineo, ab epiſcopo conſecrato,
De conſec. diſtin. 1. ca. Conſulto. terreno ſcilicet lino procreato atque contexto, ſicut corpus domini noſtri Ieſu
Chriſti in ſindone linea munda ſepultũ fuit. Poteſt tamẽ in his & aliud figurari.
Duplex eſt enim palla, quæ dicitur corporale: vna quam Diaconus ſuper altare
totam extendit, altera quam ſuper calicem plicatam imponit. Pars extenſa, ſi-
Ne perſcru temur, ſed credamus myſteria. gnat fidem, pars plicata ſignat intellectum. Hic enim myſterium credi debet,
ſed comprehendi non valet, vt fides habeat meritum, cui humana ratio non
præbet experimentum. Credamus ergo de corde puro, conſcientia bona, & fide
1. Tim. 1. non ficta Sed non præſumamus diſcutere, quia defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.
Pſal. 63. Scriptũ eſt enim, quia perſcrutator maieſtas opprimetur à gloria. Nam qui dixe-
Prouer. 13. runt, durus eſt hic ſermo, & quis poteſt illum audire? abierunt retro, & iam non
Ioan. 6. ambulabant cum Chriſto.

De oblatione & incenſo, & quare ſacerdos tertiò circumducit & reducit incenſum, & quare totum vndique incenſatur altare. CAP. lvij.

TVnc ſurgens ſacerdos ad altare procedit, vt myſticam, oblationẽ accipiat à
miniſtris. Illud inſinuans quod Ioannes euangeliſta deſcribit: Ieſus, inquit,
ante ſex dies Paſchæ venit in Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſu-
Ioan. 12. ſcitauit Ieſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Oblatione
ſuſcepta, ſtatim adoletur incenſum, per quod illud innuitur, quod ſtatim per
euãgeliſtam ſubijcitur: Maria ergo accepit libram vnguẽti Nardi piſtici precio-
Magdalena ter vnxit Ieſum. ſi, & vnxit pedes Ieſu, & domus impleta eſt ex odore vnguẽti. Quod aũt ſacerdos
tertiò ſuperducit & circũducit incenſum, deſignat quod Maria ter exhibuit &
Luc. 7. adhibuit vnguẽtũ circa corpus Ieſu. Primò, cũ vnxit pedes ipſius in domo Simo-
Ioan. 12. nis phariſæi. Secundò, cũ in domo Simonis leproſi ſuper caput eius vnguentum
Matth. 16. effudit. Tertiò, cũ emit aromata vt veniẽs vngeret Ieſum, iã poſitũ in ſepulchro.
Voluntas enim pro facto reputatur, cũ & per ipſam nõ ſteterit, quò minus exple
uerit quod incepit. Quod vndiq; totũ incenſatur altare, deſignat quod factũ il-
lud totã vndiq; reſpargit Eccleſiam. Sicut dominus ipſe teſtatur: Amen dico vo-
bis, vbicunque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mũdo, dicetur quod
Matth. 26. hoc fecit in memoriam eius. Moraliter aũt incenſum deuotionis adolendũ eſt
in thuribulo cordis, igne charitatis, vt odorẽ ſuauitatis emittat: de quo dicit ſcri
Eccleſ. 45. ptura: Fungi ſacerdotio, & habere laudem in nomine ipſius, & offerre illi incen
ſum dignum in odorem ſuauitatis. Hoc enim incenſum ſacerdos accipit, id eſt,
Chriſtus acceptat, & incenſat ex eo ſacrificium & altare.

De modo & ordine ſacrificium offerendi, & de commixtione aquæ & vini. CAP. lviij.

Miniſteriũ ſubdiaconi VErum libet adhuc oblationis myſterium explicare. Subdiaconus enim ca-
licem præparat, panem & vinum in illo diſponens, quia nimirum lex quę
per ſubdiaconum hic congruè deſignatur, huius oblationis myſterium præſi-
gnauit, docens, quod Melchiſedech rex Salem protulit panem & vinum. Erat e-
Gen. 14. nim Dei ſacerdos altiſſimi. Quod exponens Propheta dicit ad Chriſtum: Tu es
Pſal. 109. ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Diaconus aũt calicem
Miniſteriũ diaconi. præparatum accipiens, in altari componit. Quoniam euangelium, cuius eſt figu
ra diaconus, huius ſacrificij ritum commendauit Eccleſiæ, quam per altare ſu-
pra diximus figurari. Prius tamen diaconus patenam cum hoſtia tradit epiſco-
po, quàm epiſcopus ipſe ſuper altare diſponit, inſinuans quod ipſemet Chriſtus
1. Cor. 11. hoc ſacramẽtum primum inſtituit, & Eccleſiæ tradidit celebrandũ, dicens: Hoc
eſt enim corpus meũ, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemo-
Cur aqua admiſcetur vino. rationem. Epiſcopus aquã vino cõmiſcet in calice, quia Chriſtus populũ recon-
ciliauit in morte. Scriptũ eſt enim qđ aquæ multæ ſunt populi multi. Chriſtus
Apoc. 1. aũt ſanguinem ſuum effudit pro populo, ſicut ipſe teſtatur: Hic eſt ſanguis meus

ncui

noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Et de latere Chriſti ſimul exiuit ſanguis & aqua, quatenus nec Chriſtus ſit ſine populo, nec populus ſine Chriſto. Quia cum aqua vino miſcetur, Chriſtus & populus adunantur. Verum hoc quoque myſterium lex Moſaica figurat, ſicut exponit Apoſtolus dicens: Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra. Petra aūt erat Chriſtus. Quapropter ampullam cum aqua ſubdiaconus tradit epiſcopo, quam epiſcopus fundit in calicem, vt ſicut aqua non ſeparatur à vino, ſic nunquam populus ſeparetur à Chriſto. Calix ponitur ad dextrum latus oblatæ, quaſi ſanguinē ſuſcepturus, qui de latere Chriſti dextro creditur vel cernitur profluxiſſe. Nam ſicut panis in corpus, ita profectò vinum tranſſubſtātiatur in ſanguinem. Porrò cum ſacerdos accipit patenam & vrceolum, calicem & thuribulum: patenam cum hoſtia, vrceolum cum aqua, calicem cū vino, thuribulum cum incenſo: efficit ſuper ea crucis ſignaculū, vt per crucis virtutē omnis * comitatus diabolicæ malignitatis effugiat, ne cōtra ſacerdotem vel ſacrificiū aliquo modo præualeat. Ob hoc etiam in modū crucis ſuperducit & circumducit incenſum & ſacrificium ad altare, quatenus & crucis ſignaculo & thuris incenſo diabolicæ fraudis malignitas extricetur: Sicut prædiximus & oſtendimus ad id vtrumque valere.

1. Cor. 10. *Crucis ſignaculum.* *al. conatus.*

De Patena, ſuper quam ſacrificium panis offertur. CAP. lix.

PAtena, quæ dicitur à patendo, cor latum & amplum ſignat, ſuper hanc patenam, id eſt, ſuper latitudinem charitatis, ſacrificiū iuſtitiæ debet offerri, vt holocauſtum animæ pingue fiat. Hanc latitudinem cordis apoſtoli habebant, cum Petrus aiebat: Etſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli Chriſto dixerūt. Propter quod dominus intulit, dicēs: Spiritus quidē promptus eſt, caro aūt infirma. Sed latitudo cordis ab eis aufugit & latuit, cū oēs diſcipuli relicto magiſtro fugerūt & latuerunt. Et ideo poſt ſuſceptā oblatā ſacerdos abſcondit ſub corporali patenā, vel ab altari remotā ſubdiaconus retro cōtinet inuolutā, per quod diſcipulorū fuga vel latibulū deſignatur, qui dū verū ſacrificium offerreretur, fugerunt relicto Chriſto & latuerunt, ſicut eis ipſe prædixerat: Omnes vos ſcandalū patiemini in me in hac nocte. Scriptū eſt enim: Percutiā paſtorem, & diſpergentur oues gregis, poſtquam aūt ſurrexero, præcedā vos in Galilæā. Et ideo ſacerdos dominicæ reſurrectionis annunciaturus * euangelium, reſumit patenam, quia cum eſſet ſero die illa vna ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus, & ſtans in medio dixit eis. Pax vobis, reſumens oues quæ trepidantes aufugerunt.

al. euāgelium.

De Sacerdotis inclinatione. CAP. lx.

TVnc ſacerdos inclinans, orat primum pro ſe, deinde pro populo: monens vt populus oret pro ipſo. Orate, inquit, pro me fratres chariſſimi. Debemus enim pro inuicem orare ſecundum Apoſtolum, vt ſaluemur. Nam & dominus inquit in euangelio: Amen dico vobis, quia ſi duo vel tres conſenſerint de omni re ſuper terram quamcunque petierint, fiet eis à patre meo qui eſt in cælis. Orauit autem & Chriſtus primum pro ſe, deinde pro populo, dicens: Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te. Pater ſancte, ſerua eos quos dediſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos. Per hoc autem quod ſacerdos inclinat ſe, humiliationem Chriſti ſignat, qui exinaniuit ſemetipſum, formā ſerui accipiens, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Nunc tandem ſacerdos dicit orationem quam intermiſit, quia tunc demum Chriſtus rediit Hieroſolymam ad domum orationis, quam ad tempus deſeruerat, cū ſeceſſerat in Effrem. Sic enim habetur in euangelio: Cum veniſſet Ieſus Hieroſolymam, intrauit in templum Dei, & eiecit vendentes & ementes de templo, dicens: Domus mea domus orationis vocabitur.

Matth. 21.

De Præfatione. CAP. lxi.

QVia verò iterum iam palam ambulabat Ieſus, ita quod in craſtinum turba multa quæ conuenerat ad diem feſtum, quum audiſſent quia Ieſus venit Hie-

Ioan. 12.

Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & obuiam proceſſerunt, clamātes: O ſanna, Benedictus qui venit in nomine domini rex Iſrael. Leuat ergo ſacerdos manus & vocem, dicendo palā: Per omnia ſecula ſeculorū. *Finis orationis fit principiū præfationis.* Finis orationis, eſt principium præfationis, per quod ſacerdos inſinuat, quod Chriſtus eſt lapis angularis, qui fecit vtraq; vnum: Iudæos continens & Gentiles, vt ſit vnum ouile & vnus paſtor. Vnde poſt laudem Iudæorum Euangeliſta deſcribit fidem Gentilium. *Ioan. 12.* Erant, inquit, Gentiles quidam ex his qui aſcenderant vt adorarent in die feſto, hi rogauerunt Philippum dicentes: Domine, volumus Ieſum videre. Dicturus autem ſacerdos orationem digniſſimam, præmitrit ſalutationem, optans nos tales exiſtere, cū quibus dominus manere dignetur, & illud nobiſcū celebrare conuiuiū, ad quod mulier attulit alabaſtrū vnguēti Nardi piſtini precioſi, & illud effudit ſuper caput domini recumbētis. Vnde ſtatim ſacerdos ſubiungit. *Surſum corda.* Surſum corda. Chorusq; ſubiungit: Habemus ad dominum, vt Eccleſia ſicut verè mulier vnguentaria, ſurſum ad ipſam verbi diuinitatem cor eleuet, & illud caput æquale Deo patri fide contingens, vnguento catholicæ confeſſionis perungat. *Gratias agamus:* Cuius ſanè præconiū ſacerdos proſequitur, dicens: Gratias agamus domino Deo noſtro. Chorusq; reſpondet: Dignum & iuſtum eſt. Gratias enim debemus referre omnipotenti Deo per Chriſtum dominū noſtrū. Credentes & confitentes quod per ipſum maieſtatem eius laudanr angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates, &c. Nimirum hoc diuinitatis arcanum eius contingere, eſt præcipuum ſuper caput eius vnguentum effundere, quod ex euangelici pigmenti medulla Ioannes Euangeliſta confecit, *Ioan. 1.* In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erar Verbum. Omuia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Hoc ſacræ confeſſionis præconium, ita rectè cōcludit Eccleſia, vt cū angelis & hominibus decantent hunc deuoti pectoris hymnum: Sanctus, ſanctus, ſanctus, &c. oratio iſta, vel hymnus partim angelorū, partim hominū verba cōplectitur. Legitur enim in Eſaia, quod Seraphim clamabant, *Hymnus angelorum & hominum.* alrer ad alterū, & dicebant: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus exercituum: plena eſt omnis terra gloria eius. Legitur quoq; in Euangelio, quod qui præibāt, & qui ſequebantur, clamabant dicentes: O ſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini, Oſanna in altiſſimis. *Eſaia 6. Matth. 22. Luc. 22.* Vox angelorū, Trinitatis, & vnitatis in Deo commendat arcanum: vox hominum, diuinitatis & humanitatis in Chriſto perſonat ſacramentum. Poteſt tamen præfationis officium ad illud referri, quod Ieſus aſcendit in cœnaculum magnum ſtratū, in quo multa locutus eſt cum diſcipulis ſuis, & gratias agens, hymnum retulit Deo patri, quem Ioannes Euangeliſta deſcribit, *Ioan 18.* vſq; dum egreſſus eſſet trans torrentem Cedron, de quo dicit Matthæus: *Matth. 26.* Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Gelaſius Papa tractus & hymnos compoſuit, & ſacramentorum præfationes cauto quidem & elimato ſermone dictauit. Sixtus autem hymnum, Sanctus, ſanctus, ſanctus, cantari conſtituit.

PRAEFATIO COMMVNIS.

PEr omnia ſecula ſeculorum. Amen. Dominus vobiſcum: Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda, Habemus ad dominum. Gratias agamus domino Deo noſtro: Dignum & iuſtum eſt.

Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, Nos tibi ſemper & vbique gratias agere, domine ſancte pater, omnipotens, æterne Deus, per Chriſtum dominum noſtrum: Per quem maieſtatem tuam laudant angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates. Cæli cælorumque virtutes, ac beata Seraphin, ſocia exultatione concelebrant. Cum quibus & noſtras

voces

voces,& vt admitti iubeas deprecamur, ſupplici confeſſione, dicentes : Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus Sabaoth. Pleni ſunt cæli & terra gloria tua, O ſanna in excelſis. Benedictus qui venit in nomine domini,O ſanna in excelſis.

De expoſitione Præfationis eiuſdem. CAP. lxij.

MOnet ergo ſacerdos, vt corda ſurſum habeamus ad dominum, ſecundum Surſum
exhortationem Apoſtoii,dicentis:Quæ ſurſum ſunt * qnæ?rite,& nõ qnæ corda.
ſuper terram.Nam vbi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Multi quidem dum Coloſ. 3.
ore ioquuntur cæleſtia,corde meditantur terrena : Quibus dominus imprope- *al ſapite.
rat per Prophetam:Populus hic me labijs honorat,cor autem eorum ionge eſt à Matth 6.
me. in qualibet ergo oratione peccatum eſt,ſed in iſta periculum, Cor habere Eſai. 29.
diuiſum ab ore, vel os habere diuiſum à corde. Nam qui ſemetipſum non au- Ne ſit cor
dit,nec Deus illum exaudit. Chorus ergo reſpondens profitetur ſe ſacerdotis ab ore diui
monita ſuſcepiſſe,cum ait:Habemus ad dominum. Diligenter ergo prouideat, ſum.
necor habens deorſum ad ſeculum, ſpiritui ſancto damnabiliter mentiatur.
Sacerdos poſtquam attentos reddidit & deuotos,hortatur vt gratias agamus do Gratias a-
mino Deo noſtro.Quoniã ipſe eſt Deus,id eſt,creator:ipſe eſt dominus,id eſt, re- gemus do-
dẽptor. Ipſe enim eſt noſter Ieſus, id eſt, ſaluator. Tũc erit veriſſimè noſter,quũ mino Deo
erit omnia in omnibus,id eſt, ſufficieutia ſingulorum, quoniam ipſe eſt Deus noſtro.
qui de nihilo nos creauit.ipſe eſt dominus, qui ſanguine ſuo nos tedemit. Ipſe
eſt noſter,qui ſui munere nos ſaluabit. Quj creando nobis dedit naturam, qui
redimendo dedit gratiam,& ſaluando conferet gloriam. Chorus nanque re-
ſpondens ſacerdotis verbum approbat & affirmat. Dignum, inquit, & iuſtum Dignũ &
eſt. Dignum eſt, quantum ad dominum, quia ipſe eſt dominus Deus noſter. iuſtum eſt.
Iuſtum eſt,quanrum ad nos, quia nos ſumus populus eius, & oues paſcuæ eius.
Verè dignũ & iuſtum eſt,æquum & ſalutare. Nos tibi ſemper & vbique,&c. Di-
gnum,quia nos mera voluntate feciſti. iuſtum, quia nos pura miſericordia re-
demiſti. Aequum,quia gratuito nos iuſtificas. Salutare,quia nos perpetuò glo-
rificas. Agere gratias tibi domine ſancte, vbique pater omnipotens, ſemperæ-
terne Deus. Vnde Pſalmiſta : In omni loco dominationis eius benedic ani- Pſal.102.
ma mea Domino. Et iterum : Benedicam dominum in omni tempore, ſem- Pſal.33.
per laus eius in ore meo. Per Chriſtum dominum noſtrum. Aduocatum enim 1.Ioan.2.
habemus apud patrem Ieſum Chriſtum dominum iuſtum, qui interpellat pro Heb.5.
nobis, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, qui exauditur in omnibus pro
ſua reuerentia. Per eum quaſi per mediatorem laudes efferimus. Per eum, quaſi
per aduocatum gratias exhibemus:Per quem maieſtatem tuam iaudant angeli,
adorant dominationes,tremunt poteſtates. Per illum itaque iaudant, adorant
& rremunt,per quem omnia facta ſunt, per quem omnes ſpirituũ ordines ſunt
creati. Nam dixir Deus,fiat lux,& facta eſt iux. Verbo dixit, & verbo fecit, quia
verbo domini cæli firmati ſunt. Et in principio erat verbum, & verbum erat a- Pſal.32.
pud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt nihil. Laudãt. Vnde
Pſalmiſta: Laudate eum omnes angeli eius. Adorant. Vnde Eſdras: Exercitus cę- Pſal.148.
li te adorant. Tremunt. Vnde Iob : Columnæ cæli contremiſcunt & pauent ad- 2. Eſd. 19.
uentũ eius. Tremere verò dicuntur,non metu formidinis, cũ ſint perfectè beati, Iob.26.
ſed admirationis affectu, vel obedientiæ famulatu, quum ſecundum Apoſtoiũ, Quomodo
omnes ſint adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium deſtinati. Cæli dicuntur iau tremunt
dare Deum,quia laudis præſtant materiã. Vnde Propheta: Cæli cæiorum & aquę angeli.
quæ ſuper cæios ſunt, iaudent nomẽ domini. Vel per cælos hic thronos accepit, Heb.1.
quia dominus ait: Cælũ mihi ſedes eſt. Seraphin,ardens vel ſuccendens interpre- Quomodo
tatur, eo quòd præ cæteris ardenr & ſuccenduntur in charitate. Reperitur autẽ cæli laudãt
hoc nomen & neutrum & maſculinum. Sed neutraliter terminatur in n, vt Deum.
in hoc loco beata Seraphin. Maſculinè terminatur in m, vt in ꝓpheta: Seraphim Eſaie66.
Seraphim.

Eſai. 6. clamabant, alter ad alterum. Verum cum nouem ſint ordines angelorum, qua-
Cur in præ- re tribus excluſis, tantum ſex in præfatione ponuntur? an non illi cum cæte-
fatione non ris maieſtatem diuinam glorificant & adorant? abſit. Nam virtutes cælorum,
exprimun- omnes comprehendunt. Vnde Pſalmiſta: Verbo domini cæli firmati ſunt, &
tur nouem ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Et iterum: Dominus virtutum ipſe eſt
ordines an- rex gloriæ. Vel fortè licet occulta, tamen certa proniſnm eſt ratione. Dionyſius
gelorum. quippe tres eſſe tradit ordines angelorum: trinos in ſingulis ponens, vt ſimilitu
Pſal. 32. do Trinitatis eis inſinuetur impreſſa. Sunt enim tres ordines ſuperiores, tres in-
Pſal. 23. feriores, tres medij. Superiores, Seraphin, Cherubin, Throni. Medij, dominatio-
Dionyſius nes, principatus, poteſtates. Inferiores, virtutes, archãgeli, angeli. De ſingulis aũt
de cæleſti hic ordo medius ſubtrahitur, de ſuperiorib⁹ Cherubin, de medijs principatus, de
hierarch. inferioribus autem archangeli. Quia ad comparationem trinitatis æternæ (eu-
ius maieſtas hic præcipuè commendatur) omnis alia trinitas diminuta reperi-
Pſal. 88. tur & imperfecta. Nam quis in nubibus æquabitur domino? aut quis ſimilis erit
Veſtigium Deo inter filios Dei? Quoddam enim increatæ trinitatis veſtigium relucet in
Trinitatis omnibus creaturis, tam in angelo quàm in homine & in mundo. Nam ad ange
in creatu- lum inquit propheta: Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientiæ, & perfe-
ris. ctus decore. De homine dicit ſcriptura: Fecit Deus hominẽ ad imaginem & ſimi
Ezech. 28. litudinem ſuã. De mundo dicit Apoſtolus: Inuiſibilia Dei per ea quę facta ſunt,
Gen. 1. à creatura mundi conſpiciuntur intellecta. Quælibet aũt trinitas, ſiue ſpiritua-
Rom. 1. lis in angelo, ſiue corporalis in mũdo, ſiue ſpiritualis & corporalis in homine,
ſimilitudinem quandam diuinæ trinitatis oſtendit, ipſius tamen ſimilitudinis
Quid Tri- non perficit veritatem. Deus enim eſt ſpiritus increatus, immenſus, Incommu-
nitas. tabilis, ſumme potens, ſumme ſapiens, ſumme bonus. Increatus, quia non ince-
pit in tempore vel ex tempore. Immenſus, quia non circumſcribitur loco. In-
**al. affectu* commutabilis, quia non variatur in * facto. Summe potẽs, cui nihil eſt impoſ-
ſibile. Summe ſapiens, cui nihil eſt ignorantiæ. Summe bonus, cui nihil eſt inui
Rom. 11. dentiæ. A quo omnia, in quo omnia, per quem omnia, à quo omnia ſunt poten-
ter creata, per quẽ omnia ſunt ſapienter formata, in quo omnia ſunt diligenter
conſeruata. Creata per potentiã, formata per ſapientiã, conſeruata per diligen-
tiã. Creata per potentiã patrem, cauſam efficientem. Per ſapiẽtiam filiũ, cauſam
1. Ioan. 5. afficientem. Per diligentiam ſpiritum ſanctum, cauſam perficiẽtem. Tres enim
ſunt qui dant teſtimonium in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi
tres vnum ſunt. Tres perſonaliter, ſua quiſque ratione diſtinctus, Pater ge-
** al. eſſen-* neratione, Verbum filiatione, Spiritus ſanctus proceſſione. Vnum * efficialiter:
tialiter. totum omnes quod ſinguli natura, potentia, voluntate: & omninò quicquid
ſecundum ſubſtantiam prædicatur. Hanc æternam & indiuiduam Trinitatem
laudant angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates. Cum quibus & no-
ſtras voces. Duas enim omnipotens Deus rationabiles condidit creaturas, ange-
licam & humanam, quæ laudibus diuinis inſiſterent, & ei gratiarum actiones
redderent, quas dum pari voto concelebrant, tanquam ſuperiores & inferiores
Apoc. 14. chordæ in cæleſti cithara ſociantur. De qua dicit Ioãnes: Et audiui vocem citha-
rœdorum citharizantium in citharis ſuis, & cantabant quaſi canticum nouum.
Supplici confeſſione, quaſi non ſuperba præſumptione, ſed humili laude dicen
tes: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus Sabaoth. Ter dicitur Sanctus, & ſe-
Eſaia 6. mel Deus dicitur, vt Trinitatis & vnitatis myſterium comprobetur. Hoc non
ſolum Seraphin clamabant, ſub excelſo Dei ſolio ſecundum Prophetam, ſed
Apoc. 4. & quatuor animalia, ſecundum Apocalypſim in circuitu ſedis, requiem non
Sanctus do- habebant die ac nocte dicẽtia: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus omnipo
minus. rens. Sanctus dicitur, id eſt, ſanctificans, non autem ſanctificatus. Vnde: Sancti
Leuit. 10. eſtote, quia ego ſanctus ſum dominus Deus veſter. Sanctus pater, dicente filio:
& 20. Pater ſanctifica eos in veritate, quos dediſti mihi, quia tu ſanctus es. Sanctus fili-
Ioan. 17. us, angelo proteſtante: Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. San-
Luc. 1. ctus ſpiritus, Chriſto dicente: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis
Ioan. 20. peccata, remittuntur eis. Dicitur autem dominus Deus Sabaoth, id eſt, domi-
Deus Sa- nus exercituum, videlicet angelorum & hominum, quorũ terribilis vt caſtro-
baoth.
rum

rum acies eſt ordinata. Tot enim exercitus habet Deus in terra, quot ſunt ordi-
nes in Eccleſia: tot habet in cælis, quot ordines ſunt in angelis. Pleni ſunt cæli &
terra gloria tua. Nomine cælorum & terræ, angeli & homines diuina pleni gra-
tia perhibentur: vel ad literam cælũ & terra gloria diuina replentur, quia *Dei- **al. dini-*
tas eſt vbique. Vnde Propheta: Si aſcendero in cælum tu illic es, ſi deſcendero ad *nitas.*
infernum ades. Super omnia non elatus, ſubter omnia non proſtratus, intra om- *Pſal. 138.*
nia non incluſus, extra omnia non excluſus. Vnde reperitur in Iob: Excelſior *Iob. 11.*
cælo eſt, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognoſces? lõgior terra men
ſura eius, & latior mari. Quia verò neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, incar-
nationis quoque myſterium confiteri, rectè ſubiungitur: Benedictus qui venit *Ioan. 5.*
in nomine domini. Ego, inquit, veni in nomine patris mei. Nomen patris eſt fi- *Eſai. 30.*
lius, de quo dicit propheta: Ecce nomẽ domini venit de longinquo. O ſanna in *Oſanna.*
excelſis. O ſanna verbum Hebræum eſt, quod ſignat, Salua obſecro, cõpoſitum
ex Oſi, quod eſt ſalua, & Anna quod eſt interiectio obſecrantis. Vel, oſi & anna
duæ ſunt dictiones per eclipſim prolatæ. Bis autẽ dicitur, O ſanna, propter duas
partes ſalutis, quæ ſunt ſtola mẽtis & ſtola carnis, quibus ſancti beatificantur in
gloria. Hic laudis verſiculus in Pſalmo centeſimo decimoſeptimo reperitur.
Quod enim turbæ dixerũt: O ſanna, hoc eſt quod ibi dicitur: O domine ſaluũ me
fac, & eiſdem verbis ſubiungitur: Benedictus qui venit in nomine domini.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

MYSTERIORVM EVANGELICAE LEGIS ac Sacramenti Euchariſtię,

LIBER TERTIVS.

De ſilentio, poſt præfationem. CAP. I.

POſt acclamatum præconium, ſequitur ſecretum ſilentium. Nam vt *Quid deſi-*
Ioannes Euãgeliſta deſcribit, vbi Ieſus honorificè fuit receptus à tur- *gnat ſilen-*
bis cũ palmis & laudibus, abijt & abſcondit ſe ab eis: non vtique tre- *tium.*
pidantis formidine, ſed diſpenſantis officio: quia nondũ venerat ho- *Ioan. 12.*
ra eius, quæ poſtquam aduenit, ſpontaneus ad paſſionẽ acceſſit. Sur-
gite (inquit) eamus. Ecce appropinquat qui me tradet. Oblatus eſt enim, quia *Mat. 20.*
ipſe voluit. Vnde quum cohors & miniſtri veniſſent cum laternis & facibus & *Eſai. 53.*
armis, vt comprehenderent illum. (Sciens Ieſus omnia quę ventura erant ſuper *Ioan. 18.*
eum) proceſſit & dixit eis: Quem quæritis? Reſponderunt & dixerunt ei: Ieſum
Nazarenum. Dicit eis: Ego ſum. Illud ergo latibulum Chriſti hoc ſecretum ſi- *Orandum*
lentium repræſentat, in quo ceſſante verborum tumultu, ſola dirigitur ad De- *in ſecreto*
um intenta deuotio. *cordis.*

Tunc enim ſacerdos debet intrare in cubiculum cordis, & oſtio ſenſuum in-
terclusſo, Deum patrem orare, non multiloquio, ſicut ethnici faciunt, qui putãt *Matt. 6.*
multiloquio exaudiri, ſed in corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. *1. Tim. 1.*
Deus enim non eſt exauditor vocis, ſed cordis, nec eſt admonẽdus clamoribus, *Hier. 17.*
quia renum eſt ſcrutator & cordium. Quod Anna typum gerens Eccleſiæ, legi-
tur obſeruaſſe, quæ non petitione clamoſa, ſed tacita deuotione impetrauit quę
petijt. Scriptum eſt enim in libro Regum, quod Anna loquebatur in corde ſuo, *3. Reg. 1.*
tantumq́ue labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Itẽ in Pſal- *Pſal. 4.*
mo: Dicite in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris cõpungimini. Spiritus e- *Ioan. 4.*
nim eſt Deus, & eos qui adorant eũ, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Ne ve-
rò muſcæ morientes perdant ſuauitatẽ vnguẽti, flagello ſpiritus abigãtur, qua- *Eccleſ. 4.*
tenus auſter adueniens perflet hortum, vt aromata fluant: hoc eſt, ne importu- *Cant. 4.*
næ cogitationes tollant deuotionẽ orationis, inſpiratione gratiæ repellantur,
quatenus ſpiritus ſanctus accedens mentem fœcundet, vt virtutes abundent.

Cur canon in ſecreto cantur.

Cæterum ne ſacroſancta verba vileſcerent, dũ omnes penè per vſum ipſa ſcientes, in plateis & vicis, alijsque locis incongruis decantarent, decreuit Eccleſia, vt hæc obſecratio, quæ ſecreta cenſetur, à ſacerdote ſecretè dicatur. Vnde fertur, quod cum ante conſuetudinem, quæ poſtmodum inoleuit, quidam paſtores ea decantarent in agro, diuinitus ſunt percuſſi.

De his, quorum memoria colitur in ſecreto.

CAPVT ij.

Litera T. in principio canonis. Ezech. 9.

IN ſecreto recolitur memoria dominicæ paſſionis, videlicet eorum quæ geſta ſunt per hebdomadam ante paſchalem, à decima luna primi menſis, quando Ieſus abijt Hieroſolymam, vſque ad ſeptimamdecimam quando reſurrexit à mortuis. Propter quod inter præfationem & canonem in plerisque ſacramẽtarijs imago Chriſti depingitur, vt non ſolum intellectus literæ, verum etiam aſpectus picturæ memoriam dominicæ paſſionis inſpiret. Et fortè diuina factum eſt prouidentia, licet humana ſit induſtria procuratum, vt ab ea litera canon inciperet, quæ ſui forma ſignũ crucis oſtendit & exprimit in figura. Thau namque myſterium crucis inſinuat, dicẽte domino per Prophetã: Signa Thau in frontibus virorum dolentium & gementium, &c.

SACRI CANONIS PRIMA PARS.

TE igitur clementiſſime pater per Ieſum Chriſtum filiũ tuũ Dominum noſtrum ſupplices rogamus ac petimus, vti accepta habeas, & benedicas, Hæc dona: Hæc munera: Hæc ſancta ſacrificia illibata.

In primis, quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta catholica, quam pacificare, cuſtodire, adunare, & regere digneris, toto orbe terrarum: vnà cum famulo tuo Papa noſtro N, & antíſtite noſtro N, & rege noſtro N, & omnibus orthodoxis atque catholicæ & apoſtolicæ fidei cultoribus.

De tribus ſignis quæ fiunt ſuper oblatam & calicem.

CAPVT iij.

Exod. 12. Triplex Chriſti traditio. Rom. 8. Matth. 26. Ioan. 18. Ephes. 5. Luc. 22. Mat. 21. Hæc dona, hæc munera, hæc ſacrificia.

EAdem die, qua laudes à turbis Chriſto ſunt acclamatæ, videlicet decima lunæ primi menſis, quando ſecundum legẽ typicus agnus in domos Hebræorum inferebatur, verus agnus ingreſſus eſt Hieroſolymã, & à nequiſſimis laniſtis obſeſſus, multis inſidijs quærebatur ad mortem. Traditus eſt autem à tribus, à Deo, à Iuda, & à Iudæis. De prima traditione dicit Apoſtolus: Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit ipſum. De ſecunda ſcribitur in Matthæo: Quærebat Iudas opportunitatem, vt eum traderet. De tertia legitur in Ioanne: Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi. Prima fuit ex gratia, quia dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Secunda ex auaritia, quia conſtituerunt ei triginta argenteos, & exinde quærebat opportunitatem, vt traderet eum ſine turbis. Tertia ex inuidia. Sciebat enim Pilatus quod ex inuidia tradidiſſent eum. Deus ergo tradidit illum ex dono, Iudas pro munere, Iudæus in ſacrificium illibatum. Quod vtiq; non Iudæi libauere, ſed gentes: quoniam ablatum eſt regnum Dei à Iudæis, & datum eſt genti facienti fructus eius. Ad hoc igitur deſignandum, ſacerdos facit tres cruces ſuper oblatam & calicem, dum dicit: Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata, commemorans illam traditionem, quam Deus fecit ex dono, Iudas pro munere, Iudæus in ſa-

in ſacrificium illibatum. Singuli tamen ad mortem, mortem autem crucis. Nã licet diuerſa fuerunt operantia, tamen vnum & idem extitit operatum. Hæc trina traditio tunc incepit, cum filius ex Dei patris decreto, & ex concilio ſpiritus ſancti, nec non ex proprio beneplacito veniẽs Hieroſolymam, ſemetipſum expoſuit paſſioni. Qui cũ veniſſet ibidem, expoſuit ad quid veniſſet: Niſi, inquit, *Ioan. 12.* granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et ego ſi exaltatus fuero de terra, omnia traham ad meipſum. Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Vel potius quia indiuiſa ſunt opera trinitatis, poteſt referri totum *Opera trinitatis indiuiſa.* ad indiuiduam trinitatem, quæ tota tradidit Chriſtum in mortem, vt tota per Chriſtũ redimeret nos à morte. Donũ enim eſt dantis, munus accipiẽtis, ſacrificium offerentis. Et pater dedit, filius obtulit, ſpiritus ſanctus accepit. Hinc ergo *Heb. 6.* dicit Apoſtolus: Chriſtus per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit Deo immaculatum. Singuli tamen obtulerunt, & dederunt, & acceperunt. Sed ad diſtinctionem dicitur pater dediſſe propter authoritatem, filius obtuliſſe propter humanitatem, ſpiritus ſanctus accepiſſe propter benignitatem. O liberalis gratia, liberalitas gratioſa, quod Deus nobis dedit in donum, hoc accepit à nobis in munus: Eadem enim ſacrificia dona ſunt ſimul & munera. Dona ſunt nobis ſimul collata, munera ſunt à nobis oblata. Nam quæ ſacris offeruntur altaribus, & munera nuncupantur & dona. Vnde dominus inquit in euangelio: Si *Mat. 5.* offers munus tuum ad altare, vade prius reconciliari fratri tuo. Et Apoſtolus de pontifice: Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Daniel quoque dixit ad Bal- *Heb. 5.* thaſar: Munera tua tibi ſint, & dona tua alteri da. Sermonum igitur inculcatio, *Dan. 5.* piæ deuotionis eſt excitatio, vel ineffabilis commẽdatio ſacramenti. Non enim vnum aliquod inuenitur vocabulum, quod tantum ſacramentum dignè valeat appellare, niſi quod Græcè melius dicitur εὐχαριστία, quod exponitur, bona gratia. Dicuntur aũt pluraliter dona, munera, ſacrificia, quia panis & vinũ antequã *Cur pluraliter dona dicuntur.* conſecrentur, & diuerſæ ſunt ſpecies ſubſtantiarum, & diuerſæ ſpecierum ſubſtantiæ. Sed vbi conſecratio cæleſtis acceſſerit, ſpecies quidem remanent, ſed ſubſtantiæ conuertuntur, ita quod diuerſa ſint continentia, ſed vnicum eſt contentum. Nam idem ſub vtraque ſpecie continetur, licet non in idem vtraque ſubſtantia conuertatur, ſicut infra planius & plenius oſtendetur. Dicuntur & *Sacrificia illibata.* ſancta & illibata, quia panis & vinum ſignificant ſacroſanctum corpus & immaculatum ſanguinem Ieſu Chriſti. Non enim dicuntur illibata, quaſi nondũ guſtata, ſed potius illibata dicũtur, id eſt, immaculata, quæ ſine macula cordis & corporis oportet offerri, quatenus & cor ab iniquitate purgetur, & corpus ab immunditia. Quoniam, vt inquit Apoſtolus, quicunque manducauerit panem *1. Cor. 11.* vel biberit calicẽ domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis domini. Probet aũt ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim mãducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Ideo multi ſunt infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

De tribus ſacrificijs Eccleſiæ. CAP. iiij.

PОrrò tria ſunt Eccleſiæ ſacrificia, quæ ſignificata ſunt in veteri teſtamento per propitiatorium, thuribulum & altare: Videlicet ſacrificium pœnitentiæ, ſacrificium iuſtitiæ, & ſacrificium euchariſtiæ. De primo ait Pſalmiſta: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. De ſecundò: Tunc acceptabis ſacrificium iu- *Pſal. 50.* ſtitiæ. De tertiò: Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Super altare caro mactatur, in- *Ibidem.* tra thuribulum thus adoletur, ad propitiatoriũ ſanguis infertur. Caro macta- *Pſal. 115.* tur in contritione, thus adoletur in deuotione, ſanguis infertur pro redemptione ſuper altare corporis, intra thuribulum cordis, ad propitiatorium Dei patris. In his ſacrificijs panis & vinum & aqua ſpiritualiter offeruntur. In ſacri- *Triplicis ſacrificij triplex panis triplex vinũ, & triplex aqua.* ficio pœnitentiæ vinum doloris & compunctionis, aqua mœroris & plorationis, panis laboris & afflictionis: doloris in corde, mœroris in ore, laboris in opere. In ſacrificio iuſtitiæ panis fortitudinis & conſtantiæ, vinum rectitudinis & prudentiæ, aqua manſuetudinis & temperantiæ. fortitudinis inter aduerſa, recti-

rectitudinis Inter iniqua, manſuetudinis inter probra. In ſacrificio euchariſtiæ panis vnitatis, vinum charitatis, aqua fidelitatis: panis pro corpore, vinum pro anima, & aqua pro populo, ſicut infra planius & plenius, oſtenditur. Inter hæc ſacrificia, primum educit, ſecundum deducit, tertium autẽ inducit. Educit incipientes, deducit proficientes, inducit perficientes: ex Aegypto, per deſertum in patriam: ex Aegypto confuſionis, per deſertum peregrinationis, in patriã glorificationis. Hęc tria ſacrificia ſacerdos offert in miſſa. Primum in confeſſione, ſecundum in præfatione, tertiũ in actione. Nam & tria ſunt, quæ, ſecundũ Prophetam, Deus requirit ab homine: diligere miſericordiam, facere iudicium, & ſolicitum ambulare cum Deo. Diligat ergo miſericordiam, qui vult offerre ſacrificium pœnitẽtiæ: faciat iudicium, qui vult offerre ſacrificium iuſtitiæ: cum Deo ambulet ſolicitus, qui vult offerte ſacrificium euchariſtię.

Pro quibus ſacrificium offeratur. CAP. v.

IN primis, &c. Hic primò nobis inueſtigandum occnrrit, quibus videlicet &
*al. altaris pro quibus, qualiter & quare ſacrificium * laudis debeamus offerre. Quæ qua-
Quibus, tuor ex ipſo Canone poſſumus euidenter aduertere. Quibus, ſoli Deo ſcilicet &
pro quibus. indiuiduæ Trinitati. Pro quibus, pro Eccleſia ſancta catholica videlicet, & pro
qualiter & omnibus orthodoxis. Qualiter, in vnitate fidei, videlicet in communione ſan-
quare offe- ctorum. Quare, pro beneficijs corporalibus & ſpiritualibus & æternis, ſed omni-
rendũ eſt. bus propter Deum. Primum notatur cum dicitur: Tibi reddam vota ſua æterno Deo, viuo & vero. Secundum, Pro Eccleſia tua ſancta catholica. Tertium, Communicantes & memoriam venerantes. Quartum: Pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ. Sacrificium ergo laudis offertur, & generaliter pro cunctis, & ſpecialiter pro quibuſdam prælatis & ſubditis, ibi: Vnà cum famulo tuo Papa noſtro, & omnibus orthodoxis. Pro viris & mulieribus ibi aſtantibus: Memento domine famulorum famularumq́ue tuarum. Pro ſacerdotibus & aſtantibus, ibi: Et omnium circumaſtantium, & qui
Pro eccle- tibi offerunt hoc ſacrificium. Pro nobis & noſtris, ibi, Pro ſe ſuisq́; omnibus. In
ſia catholi- primis, id eſt, principaliter offerimus tibi ꝓ Eccleſia ſancta tua catholica, id eſt,
ca. vniuerſali, toto orbe terrarũ diffuſa, ſed fidei ſacramentis vnita, quam pacificare digneris, vt pacem habeat ab hæreticis & ſchiſmaticis, & adunare quæ diſperſa eſt inter paganos & perfidos, quam etiam cuſtodire digneris à vitijs & dæmonijs, & regere in proſperis & aduerſis. Idipſum tamẽ videtur eſſe pacificare, coad-
Actor. 4. unare, cuſtodire & regere. Tunc enim pacificat, cũ fideliũ mẽtes adunat, vt per ſpiritũ ſanctũ charitate diffuſa, multitudinis credentiũ fit cor vnũ & anima vna. Tunc cuſtodit, cũ inter mundi pericula regit, vt de ſancto mittens auxiliũ, eã de
Pſal. 6. Sion tueatur. Licet enim ſeptem In Apocalypſi ſcribantur eccleſiæ, vna tamen
Apoc. 1. in Canticis eſt columba: nam ſapientia ædificauit ſibi domũ, excidit columnas
Can 4. ſeptem. Vna ergo eſt eccleſia, ſeptem ordinibus diſtributa, vel ſeptẽ chariſmati-
Prouer. 4. bus inſignita, quã ille pacificat & adunat. Ille cuſtodit & regit, qui in propter ipſius regimen & munimen vnum præpoſuit vniuerſis, vt omnes ab vno, ſicut corpus à capite gubernentur. Pro quo ſtatim oratur, vnà cum famulo tuo Papa no-
Pro Papa. ſtro. Vnde conſtat, vt inquit Pelagius, ab vniuerſo orbe ſeparatos eſſe, qui qualibet diſſenſione inter ſacra myſteria apoſtolici pontificis memoriam ſecundum conſuetudinem non frequentant. Qui verò non ſunt de Romana diœceſi, pro ſuo quoque dicuntur orare pontifice, quatenus vnitatem ſpiritus in vinculo
Pro rege. pacis obſeruent. Orandum etiam eſſe pro principe Apoſtolus docet ad Timo-
2. Tim. 2. theum. Obſecro, inquit, primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus qui in ſublimitate ſunt conſtituti, vt quietã & tranquillã vitam agamus
Duæ vitæ in omni pietate & caſtitate. Sicut enim ſunt duæ vitæ, cæleſtis videlicet & terre-
& duæ po- na, vna qua ſpiritus viuit ex Deo, altera qua caro viuit ex ſpiritu; ſed vtraque vi-
teſtates. ta nutritur vt poſſit ſubſiſtere, cæleſtis ſpiritualibus, & terrena carnalibus: ita
*al. huma- ſunt duæ poteſtates, ſcilicet eccleſiaſtica & * mundana; vna quæ moderatur ſpiri-
na. tualia, & alia quæ moderatur carnalia. Iſta p clericos, illa per laicos, vt iſta vacet

cæle-

cœleſtibus quãtum ad animam,& illa terrenis quantum ad corpus. Poſt vtramque poteſtatem, orandum eſt pro omnibus orthodoxis, qui ſub vtraque fidem catholicam & apoſtolicam venerãtur & colunt. Orthodoxi quaſi rectè glorioſi dicuntur, qui Deum rectæ fidei confeſſione glorificant. Licet autem vnus tantum offerat ſacrificium, pluraliter tamen dicit, offerimus, quia ſacerdos nõ tantum in ſua, ſed in totius eccleſiæ perſona ſacrificat. Quapropter in ſacramento corporis Christi nihil à bono magis, nihil à malo minus perficitur ſacerdote, dummodo ſacerdos cum cæteris in arca conſiſtat, & formam obſeruet traditam à columba. Quia non in merito ſacerdotis, ſed in verbo conficitur creatoris. Nõ ergo ſacerdotis iniquitas effectum impedit ſacramenti, ſicut nec infirmitas medici virtutem medicinæ corrumpit. Quamuis igitur opus operans aliquando ſit immũdum, ſemper tamen opus operatum eſt mũdum. Sed ſicut omnia ſunt munda mundis, ſic omnia ſunt immunda immundis. Malus autem cum vitam accipit, mortem incurrit. Sic econtra, bonus cum mortem ſuſtinet, vitam acquirit. Nam qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat.

Pro omnibus orthodoxis. *Oblatio ſacerdotis in perſona eccleſia.* *Quomodo eſt bona miſſa ſemper.* *Tit. 1.* *1. Cor. 11.*

CANONIS SACRI PARS SECVNDA.

MEmento domine famulorum famularumq́ue tuarum, N, & N, & omnium circumaſtantium, quorũ tibi fides cognita eſt, & nota deuotio: pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis, pro ſe ſuiſq́ue omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ, tibiq́ue reddunt vota ſua æterno Deo, viuo & vero.

In hoc loco debent viuorum nomina recitari. CAP. vj.

MEmento domine famulorum famularumq́ue tuarum, N, N, & omnium circumaſtantium. Ex hac iunctura verborum manifeſtè conijcitur, quod hic quaſi quidam ſit locus, vbi ſacerdos ſpecialiter quos voluerit, debeat nominare. Viuorum tamen nomina hic tantũ debet recenſere, quoniam in ſequentibus locus occurret, vbi defunctorum poterit agere memoriam ſpecialem. Hinc etiam euidenter apparet, quàm ſanctum ſit ac ſalubre miſſarum intereſſe myſterijs, cum ſacrificium Euchariſtiæ pro circumaſtantibus offeratur ſpecialius. Vnde cautum eſt in canonibus, quod omnes fideles qui conueniunt in ſacris ſolennitatibus ad eccleſiam, & ſcripturas apoſtolorum & euangelium audiant. Qui verò non perſeuerauerint in oratione vſq; dum miſſa peragatur, velut inquietudines eccleſiæ cõmouentes, conuenit cõmunione priuari. Verũ cũ dominus nihil ignoret, nec alicuius valeat obliuiſci, quid eſt quod petimus vt Deus noſtri meminerit? Porro Deus dicitur ſcire quos approbat. vnde: Nouit dominus qui ſunt eius. Et dicitur neſcire quos reprobat. vnde: Nõ noui vos. Rurſum dicitur obliuiſci malorũ, cũ malus ad bonũ cõuertitur. vnde: Si impius egerit pœnitentiã, omniũ iniquitatũ eius nõ recordabor. Et dicitur obliuiſci bonorũ, cũ bonus ad malũ cõuertitur. vnde: Si iuſtus à iuſtitia ſe auertit, omnes iuſtitias eius nõ recordabor. Deus quandoq; ergo recordatur ad miſericordiam. vnde: Memẽto mei Deus, quia ventus eſt vita mea. Quandoq; recordatur ad puniendũ. vnde: Memento domine filiorum Edom in die Hieruſalem. Ergo petimus, vt non tantum meminerit, ſed hic petimus vt noſtri miſereatur, ſecundum illud: Reminiſcere miſerationũ tuarũ domine, & miſericordiarũ tuarũ, quæ à ſeculo ſunt. Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Quaſi qui propitiaris fidelibus & deuotis, qui ſolus vides in conſcientijs, qui rectè credant & deuotè te diligant, vtpote renum ſcrutator & cordiũ, Deus ſcientiarum dominus, occultus omniũ occultorũ perſcrutator. In cuius cõſpectu nulla creatura eſt inuiſibilis. Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, quaſi, memento domine eorũ pro quibus offerimus, ſed & ſacerdotum qui offerunt. Cum enim ſacerdos offert pro populo, nihilominus & pro ſe. Vel ideo dicit, pro quibus offerimus, vel qui tibi

De cõſecratione diſt. 1. c. Omnes fideles. *1. Tim. 2.* *Matt. 1. & 15.* *Obliuiſci.* *Ezech. 18* *Ibidem.* *Meminiſſe.* *Iob. 1.* *Pſal. 136.* *Pſal. 7.* *Heb. 4.*

offerunt, quia nō ſolū offerunt ſacerdotes, ſed & vniuerſi fideles. Nam quod ſpe
Sacrificiū laudis. cialiter adimpletur miniſterio ſacerdotum, hoc vniuerſaliter agitur voto fide
lium. Dicitur autem ſacrificium laudis, ſecundū illud apoſtoli: Quicquid faci-
Coloſ. 3. tis, omnia in laudem Dei agite, vt & Deus laudetur in vobis. Vel ſacrificiū laudis
Pſal. 49. dicitur, quia cum Deo quicquā offerimus ſua ſibi reddimus, nō noſtra largimur.
Vnde, Si eſurio, non dicam tibi, meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. Er-
go immola Deo ſacrificiū laudis, & redde altiſſimo vota tua. Vel potius ſacrifici
um laudis dicitur, quia propter hoc maximè Deū laudare debemus, quia nō ſolū
ſe dedit pro nobis in precium, ſed etiam ſe dedit nobis in cibū, vt per precium re-
Ioan. 6. dimeret nos à morte, per cibum aleret nos ad vitam. vnde: Qui manducat me,
viuet propter me. Pro ſe ſuiſque omnibus: Videlicet conſanguineis vel affini-
bus, familiaribus vel amicis. Licet enim diligere teneamur etiam inimicos, ſecū
Luc. 6. dum illud, Diligite inimicos veſtros: ſeruare tamen debemus ordinem charita-
Cant. 2. tis, ſecundum illud: Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me
Galat. 6. charitatem. Nam & Apoſtolus ait: Dum tempus habemus, operemur bonum
ad omnes: maximè autem ad domeſticos fidei.

De tribus bonis pro quibus ſacrificium laudis offertur, temporalibus, ſpiritualibus, & æternis. CAP. vij.

PRo redemptione animarum ſuarum. Quaſi dicat: Nō pro temporali lucro
& appetitu terreno, ſed pro ſpe ſalutis, & incolumitatis, id eſt, pro ſalute vel
Rom. 8. incolumitate ſperata: Spe nanq; ſalui facti ſumus. Pro ſalute mētis, & incolumi
rate corporis. Nam vtraq; ſanitas eſt ab illo, qui dicit: Salus populi ego ſum, &c.
Eſaia 8. Verū vtraq; ſanitas prouenit ex redemptione animæ, id eſt, de remiſſione pecca-
ti, ſicut econtra, de reatu peccati procedit infirmitas vtriuſq;. Iuxta ſententiā ve-
Ioan. 5. ritatis: Ecce ſanus (inquit) factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid cō-
tingat. Porro, tria ſunt hominis bona: corporalia, ſpiritualia, & æterna: videli-
Triplicia hominis bona. cet, infima, media & ſuprema, pro quibus ſacerdos dicit ſe offerre. Pro corpora-
libus, id eſt, pro incolumitate; pro ſpiritualib⁹, id eſt, pro redemptione; pro æter-
nis, id eſt, pro ſalute. Nam & dominus docet nos pro his tribus orare. Pro ęternis.
Mat. 6. vnde: Adueniat regnū tuū. Pro ſpiritualibus. vnde: Fiat volūtas tua, ſicut in cœ-
lo, & in terra. Pro corporalibus. vnde. Panē noſtrū da nobis quotidianū. Offeri-
mus ergo ſacrificiū pro æternis, vt dentur nobis in præmiū. Pro ſpiritualibus, vt
dentur nobis ad meritum. Pro corporalibus, vt dentur nobis ad adminiculū, vt
**al. Alioquin.* per hæc & iſta perueniamus ad illa. *Aliquando nō offerimus Deo ſacrificiū ni-
Pſal. 117. ſi propter ſeipſum, quia ipſe eſt dominus Deus noſter. Vnde Propheta. Confite-
2. Cor. 12. mini domino quoniam bonus, quoniam in æternū miſericordia eius. Verū, cū
dicat Apoſtolus, quod virtus in infirmitate perficitur: & iterū, Cū infirmor, tūc
potēs ſum: quid eſt quod pro corporis incolumitate ſacrificiū laudis offerimus?
vt conſeruata nobis ſanitate vel reddita, gratiarū actiones in eccleſia referamus.

Quod ſacrificium altaris æqualiter offertur toti Trinitati. CAP. viij.

Bonū opus & Dei & noſtrum eſt. TIbi reddunt vota ſua, cum noſtra donemus & aliena reddamus. Quomodo
vota ſi ſua ſunt, reddunt, & non potius donant? vel ſi reddunt, quomodo
ſua ſunt, & non potius aliena? Sanè votum bonum & hominis eſt & Dei: ſed Dei
2 Cor. 15. propter authoritatem gratiæ, hominis propter libertatem arbitrij. Propter
Ibidem. quod dicit Apoſtolus: Non autem ego, ſed gratia Dei mecum. Et iterum: Coad-
Quomodo dij multi ſunt. iutores Dei ſumus. Aeterno Deo, viuo & vero. Dij namque dicuntur & homi-
nes & dæmones & imagines, ſed homines adoptiuè, dæmones vſurpatiuè, ima-
gines nuncupatiuè. Per adoptionem, vt ibi: Ego dixi, dij eſtis & filij excelſi om-
Pſal 81. nes. Per vſurpationem, vt ibi: Omnes dij gentium dæmonia. Per nuncupationē,
Pſal. 95. vt ibi: Appellauerunt Deos opera manuum hominū. Primi ſunt veri & viui, ſed
Sap. 19. non ęterni. Secūdi ſunt viui, ſed nec ęterni, nec veri. Tertij nec ſunt veri, nec ęter
ni, nec viui. Sed ille ſolus eſt æternus, viuus & verus, imò veritas & vita & æter-
nitas,

nitas,qui eſt Deus per eſſentiam,qui de ſe dicit:Ego ſum Deus, & non eſt alius *Eſai.45.*
præter me. Licet autem hæc obſecratio ſpecialiter dirigatur ad patrem, propter
authoritatẽ principij(nam & filius ita docuit orare: Pater noſter, qui es in cęlis.
Propter quod in principio Canonis dicitur:Te igitur clementiſſime pater per Ie *Sacrificiũ*
ſum Chriſtũ filiũ tuũ dominũ noſtrũ ſupplices rogamus & petimus)ęqualiter ta *toti trinitati*
mẽ indiuiduæ trinitati ſacrificiũ laudis offertur, tã patri quàm filio quàm vtri- *offertur.*
uſq; ſpiritui.Quorũ ſicut indiuiſibilis eſt maieſtas,ſic & indiuiſibilis eſt adoratio *Ioan. 4.*
Iuxta quod Veritas docet: Veri adoratores adorabunt patrẽ in ſpiritu & veritate.
Nam qui Deũ ſatagit veraciter adorare,patrẽ adoret in ſpiritu ſancto & veritate,
id eſt,in filio,quia pater eſſentialiter eſt in filio,& filius naturaliter eſt in patre,
ſpiritus ſanctꝰ ſubſtãtialiter in vtroq;,ſecundũ illud: Ego in patre & pater in me *Ioan. 14.*
eſt. Quapropter ita poteſt nõ indiſcretè diſtingui,cũ dicitur. Aeterno Deo,viuo *& 17.*
& vero, vt quod eſt cõmune ſecundũ eſſentiam,appropríetur propter notitiam
æternitas ſcilicet patri,ratione principij,quia pater à nullo eſt,& omnia ſunt ab
eo:filius per generationem,ſpiritus ſanctus per proceſſionem , cætera per crea-
tionem. Veritas filio,qui de ſe dicit:Ego ſum veritas.Et de quo Pſalmiſta dicit: *Ioan.14.*
Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cęlo proſpexit. Vita ſpiritui ſancto,ſicut ha *Pſal. 84.*
betur in ſymbolo:Credo in ſpiritum ſanctum dominũ & viuificantem , qui ex
patre filioq́ue procedit. Totius igitur indiuiduæ trinitatis indiuiſa eſt adoratio,
quæ principaliter exhibetur in ſacrificio.

CANONIS SACRI PARS TERTIA.

COmmunicantes & memoriam venerantes, in primis glo-
rioſæ ſemperq; virginis Marię genitricis Dei,& domini no
ſtri Ieſu Chriſti.Sed & beatorum Apoſtolorum ac martyrũ tuo
rum, Petri, Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Phi-
lippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis, & Thadei : Lini, Cleti,
Clemẽtis, Sixti, Cornelij, Cypriani, Laurẽtij, Chryſogoni, Ioan-
nis, & Pauli, Coſmę & Damiani. Et omniũ ſanctorũ tuorũ,quo
rum meritis precibuſq; cõcedas,vt in omnibus protectionis tuę
muniamur auxilio. Per eundẽ Chriſtum dominum noſtrum.

De trina commemoratione ſanctorum, quæ fit in Canone. CAP. ix.

SEcreta,quæ ſecundum diuerſos & Canon & Actio nuncupatur, non tota ſi-
mul ab vno,ſed paulatim à pluribus,ex eo quoque perpenditur fuiſſe compo-
ſita,quod ter in ea ſanctorum commemoratio repetitur: Licet hoc ipſum pro-
uenerit ad laudem & gloriam trinitatis.In ſecunda quippe commemoratione
ſuppleutur,qui de primitiuis ſanctis deeſſe videbantur in prima. Verum in ea
cõmemoratione,quæ fit ante conſecrationem corporis Chriſti,poſtulatur ſan- *Triplex cõ*
ctorum ſuffragium. In ea verò , quæ fit poſt conſecrationem corporis Chriſti, *memoratiõ*
ſanctorũ cõſortium imploratur,quia nimirũ antequam corpus Chriſti,(quod *ſanctorum*
eſt vniuerſalis eccleſia)cõſecretur,id eſt,antequam regnum adueniat,neceſſariũ
eſt nobis in via ſanctorum ſuffragium,vt meritis eorũ & precibus, diuinæ pro-
tectionis muniamur auxilio. Sed vbi corpus Chriſti fuerit conſecratum , id eſt,
vbi regnum aduenerit,aſſequemur in patria ſanctorũ conſortium, vt ſocietatẽ *Quomodo*
& partem cum ſanctis Apoſtolis & Martyribus habeamus. In via quippe com- *cõmunica-*
municamus ſanctis per fidem,quam ipſi habuerunt & nos habemus, in patria *mus ſanctis*
verò participabimus ſanctis per ſpeciem , quam ipſi habent, & nos habebimus.
Nos enim fidem habemus & ſpem,illi ſpeciem habent & rem. Nos percurrimus
ſtadium,illi poſſident brauium. Nos pugnamus in via,illi triumphãt in patria.
Communicamus igitur & memoriam veneramur Apoſtolorum & martyrũ,

&

& præcipuè glorioſe Dei genitricis virginis Mariæ, vt eorum ſuffragio de fide perducamur ad ſpeciem, de ſtadio veniamus ad brauiū, de via tranſeamus ad patriam. In hac quidē cōmemoratione ſanctorū illud obſeruat Eccleſia, quod antiquitas conſueuit agere, vt in orationibus ſuis recolat patrum memoriam, quatenus eorum meritis ſuffragantibus facilius obtineat, quod implorat. Sic Moyſes pro peccante populo intercedēs, patrum memoriam interpoſuit. Recordare (inquit) Abraham, Iſaac, & Iſrael, ſeruorum tuorum &c. Sic & Azarias oraſſe legitur in fornace: Ne quæſum° auferas miſericordiam tuā à nobis domine Deus noſter, propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuum, & Iſrael ſanctum tuum. Multum enim merita patrū filijs ſuffragantur. Vnde cum Ezechias diuinum auxiliū poſtularet, audiuit: Protegam vrbē hanc, & ſaluabo eā propter me & propter Dauid ſeruū meū. Et alibi: Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, verumtamen vna tribus remanebit ei, propter ſeruū meum Dauid, vt remaneat lucerna Dauid ſerui mei coram me in Hieruſalē cunctis diebus. vnde: Propter Dauid ſeruū tuū non auertas faciem Chriſti tui. Et quoniam extra vnitatem Eccleſiæ non eſt locus offerendi ſacrificium vnitatis: ideo ſanctorum memoriç communicamus in ſacrificio, quatenus in commune ſanctorum ſacrificium offeramus. Nam ſicut vnus panis ex multis granis, ita & vnum corpus ex multis membris: ſic ex multis fidelibus vna conſtat eccleſia. Scriptum eſt enim: Alienigena non veſcetur ex eis, quoniam ſancta ſunt. Et ideo ſolum illum ad eſum huius agni aſſumimus, qui noſtræ coniunctus eſt domui, videlicet omnē domeſticum fidei, à principe vſq; ad plebeium, ab apoſtolo, vſq; ad publicanū.

Merita patrum ſuffragātur filijs *Exod. 32.* *Dan 3.* *4. Reg. 19.* *3 Reg. 11.* *Pſal. 131.* *Exod. 20.* *Exod. 29.*

Quare non fit commemoratio Confeſſorum in Canone.

CAP. X.

ILlud autem oportet inquiri, cur in Canone nulla fit commemoratio Confeſſorum, cum inter ſanctos eorū memoriam magnificè veneretur Eccleſia? Sed ad hoc poteſt probabiliter reſponderi: Quod Canon prius fuit editus, quàm memoriam ſanctorū confeſſorum Eccleſia celebraret. Nam omnes fere ſancti, qui cōmemorantur in Canone, prçceſſerunt Silueſtrū, prçter Ioānem & Paulū, Marcellinum & Petrum, qui proximo ſucceſſerunt. Eccleſia verò poſt tempus beati Silueſtri cœpit ſanctorum cōfeſſorum memoriā venerari. Nam & ſedes Epiſcopales, quæ iuxta diſpoſitionem beati Petri Apoſtoli ſunt in ciuitatibus ſingulis antiquitus conſtructæ, nō in memoria cōfeſſorum, ſed ad honorem apoſtolorū & martyrū, & præcipuè beatæ Mariæ virginis, veterū deuotio dedicauit. Nam & in eccleſiaſticis reperitur hiſtorijs, quod ſanctus Bonifacius, qui quartus à beato Gregorio Romanæ vrbis Epiſcopatum tenebat, ſuis precibus à Phoca Cçſare impetrauit donari Eccleſiæ Chriſti templum Romæ, quod ab antiquis Panthcon antea vocabatur, in quo eliminata omni ſpurcitia fecit Eccleſiā Dei genitricis atq; omnium martyrum Chriſti. Canon autē ex eo conijcitur præceſſiſſe, quod Apoſtolorū catalogus non ita reperitur in eo diſpoſitus, ſicut in emendatiorib° codicibus euangelicis reperitur. In prioribus enim editionibus (vt inquit Hieronymus) non ſolum Euangeliſtarū mutatus eſt ordo, ſed etiam verborum ac ſententiarū erat confuſa cōmixtio. Traditur autem quod Gelaſius Papa, quinquageſimus primus à beato Petro, qui fuit poſt Silueſtrum per clx. annos, Canonem principaliter ordinauit. Sed vt beat° Gregorius aſſerit in Regiſtro, Scholaſticus illam orationem compoſuit, quæ ſuper Euchariſtiam dicitur in Secreta.

Templum Pantheon à Phoca datum. *Author Canonis.*

CANONIS SACRI PARS QVARTA.

HAnc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ quæſumus domine vt placatus accipias, dieſque noſtros in tua pace diſponas: atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari, Per Chriſtum dominum noſtrum.

Quod ſacrificium ſoli Deo offerendum ſit, vnde diſtinguuntur duæ ſpecies ſeruitutis. CAP. xj.

DVæ ſunt ſpecies ſeruitutis: Vna, quæ debetur ſoli Deo creatori, & dicitur *Latria.*
λατρεία. Et altera, quę creaturis impēditur, & dicitur δουλεία. Vtranque ſpeciem *Dulia.*
determinat dominus, dicens: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei *Mat. 22.*
Deo. Ad latriam pertinent templa, altaria, ſacerdotia, ſacrificia, & huiuſmodi,
quæ ſunt ſoli Deo exhibenda, qui glorificatur in concilio ſanctorum, magnus,
& metuendus ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt. Non enim ſanctis ad hono *Pſal. 88.*
rem Dei, ſed Deo potius ad honorem ſanctorū dedicantur templa, conſecrantur
altaria, ſacerdotia ſtatuūtur, ſacrificia offerūtur. Ne fortè ſi ſecus agatur, nō theo *Deut. 6.*
ſebia, ſed idololatria cōmittatur. Hinc enim Deus in lege pręcepit: dominū Deū
tuū adorabis, & illi ſoli ſeruies, id eſt, ſoli Deo ſeruitutē adorationis impendes.

Dieſque noſtros & cætera. Beatus Gregorius has tres orationes in Canone *Additio B.*
dicitur addidiſſe, videlicet: Dies noſtros in tua pace diſpone, per eum, qui pro *Gregorij.*
nobis eſt traditus in manus eorum, qui pacem oderunt: Ab æterna damnatione
nos eripi, per eum qui pro nobis morte temporali damnatus eſt: Et in electorū
facias grege numerari, per eum qui pro nobis deputatus eſt cum iniquis. Eſt au- *Quadru-*
tem pax peccatorum, & pax iuſtorum, pax temporis & pax æternitatis. Porro *plex pax.*
pax temporis interdum conceditur bonis & malis. Sed pax æternitatis nunquā
dabitur niſi bonis, quia non eſt pax impijs, dicit Dominus. De pace peccatorum *Eſai 73.*
dicit Pſalmiſta: Zelaui in peccatoribus pacem peccatorum videns. Aduerſus hāc *Pſal 73.*
pacem Dominus inquit in euangelio: Nō veni mittere pacem, ſed gladium. De *Matt. 10.*
pace iuſtorum dicit Apoſtolus: Fructus ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, pati- *Galat. 5.*
entia. Hanc pacem Dominus reliquit Apoſtolis dicens: Pacem relinquo vobis.
De pace temporis inquit Propheta: Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia *Ioan. 14.*
pacis. Hanc pacem inceſſanter petit eccleſia. Da pacem (inquit) in diebus noſtris, *Pſal. 17.*
quia non eſt alius, qui pugnet pro nobis, niſi tu Deus noſter. De pace æternitatis *Ioan. 14.*
Dominus dixit apoſtolis: Pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat
ego do vobis. Hæc eſt ſecundum Prophetam, pax ſuper pacem, de qua dicit Pſal-
miſta: In pace in idipſum dormiam & requieſcam. Propter hanc triplicem pa- *Pſal 4.*
cem ter oramus in Miſſa: Dies noſtros in tua pace diſponas, Da propitius pacem
in diebus noſtris, Dona nobis pacem, vt de pace tēporis, per pacem pectoris trāſ-
eamus ad pacem æternitatis. Ob hoc etiam ſacerdos ter in Miſſa oſculatur alta-
re, in principio, in medio, in fine.

CANONIS SACRI PARS QVINTA.

QVam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris: vt nobis corpus, & ſanguis fiat dilectiſſimi filij tui domini Dei noſtri Ieſu Chriſti.

De quinque ſignis quæ fiunt ſecundò ſuper oblatam & calicem: & de Chriſti venditione: de perſona venditoris & venditi & ementis. CAP. xij.

QVarta feria Iudas vnus ex duodecim à diabolo ſupplātatus, immane ſacrile
giū perpetrauit, dum filiū Dei pro triginta ſiclis argēteis vēdidit Phariſæis,
in recōpenſationē damni, quod incurrerat propter effuſionē vnguēti. Quare, in *Chriſtus à*
quit, hoc vnguentū nō venijt trecētis denarijs, & datū eſt egenis? dixit aūt hoc, nō *Iuda vendi*
quia de egenis ptinebat ad eū, ſed quia fur erat & loculos habēs ea, quę mittebātur *tus 30. ar-*
portabat. Quilibet aūt argēteus valebat decē denarios vſuales, & ita damnū vnguē *genteis.*
ti, quod valuerat CCC. denarios, triginta recōpenſauit argēteis. Si verò dicamus *Ioan. 12.*
argēteos denarios fuiſſe vſuales, dicemus quod Iudas vēdidit Chriſtū quaſi vile mā
cipiū XXX. denarijs, qui ſunt decima trecētorū denariorū quod valuerat vnguē
tum.

Forte deſpe- tum. Proptet quod dominus* reſpectiue loquitur per Prophetam: Appende-
ctiue. runt mercedem meam triginta argenteis, quo appreciatus ſum ab eis. Ad deſi-
Zach. 11. gnandum ergo precij quantitatem, quo Chriſtus eſt venditus, ſacerdos hic facit
tres cruces communiter ſuper oblatam & calicem, cũ dicit: Benedictam, aſcri-
ptam, ratam. Nam & trecenta pariter & triginta multiplicationẽ ſuſcipiũt à ter-
Iuda vendi- nario. Poſtmodum autem ad deſignandnm venditionem & emptionem, duas
tio contra- cruces imprimit ſigillarim, vnam ſuper oblatam, & aliam ſuper calicem, cũ di-
ria oblatio- cit, Fiat corpus & ſanguis, quaſi diceret: Illa venditio fuit maledicta, proſcripta,
ni noſtra. irrita, iniqua, & deteſtabilis: Sed tu Deus hanc oblationem digneris facere bene-
Pſal. 108. dictam, aſcriptam, ratã, rationabilem, & acceptabilem. Iudas enim dilexit ma-
ledictionem, & venit ei, & noluit benedictionem, & prolongabitur ab eo. Sed tu
Deus digneris hanc oblationem facere benedictam, per quam nos in cœleſti-
bus benedicas. Iudas enim deletus eſt de libro vitæ, & cum iuſtis non ſcribetur.
Sed tn Deus hanc oblationem facere digneris aſcriptam, per quam nos inter ele-
Actor. 1. ctos aſcribas. Iudas ſe laqueo ſuſpendit, & epiſcopatum eius accepit alter. Sed tu
Deus hanc oblationem digneris facere ratam, per quam ratum ſit tibi noſtrę ſa-
lutis promiſſnm. Iudas exijt condemnatus; & oratio eius facta eſt ei in peccatũ.
Sed tu Deus hanc oblationem facere digneris rationabilem, per quã rationabile
fiat noſtræ ſeruitutis obſequium. Iudas reddidit mala pro bonis, & odium pro
dilectione retribuit. Sed tu Deus hanc oblationem digneris facere acceptabi-
Quinque lem, per qnam nos tibi reddas acceptos. Vel ideo ſacerdos facit tres cruces com-
cruces. muniter ſuper oblatam & calicem, quia Chriſtus communiter tria egit circa pa-
nem & vinum, accepit, benedixit, & dedit. Poſtmodũ vnam crucẽ facit ſpeciali-
ter ſnper oblatam, quia dixit: Comedite, hoc eſt corpus meum: & alterã facit ſpe-
cialiter ſuper calicem, quia dixit: Bibite, hic eſt ſanguis meus. Et ſecundum hũc
ſenſum recte ſubiũgitur: Qui pridie quã pateretur, &c. Vel potius, quia Iudas vẽ-
didit Chriſtum ad crucifigendum ſacerdotibus, ſcribis & Phariſæis, idcirco ſa-
cerdos ad notandum commnniter tres emptores, facit tres cruces communiter
ſuper oblatam & calicem, cnm dicit: Benedictam, aſcriptam, & ratam. Ad notã-
dum vero diſcrete venditorem & venditũ, facit duas cruces diſcrete, ſuper obla-
Aſcripta, tam & calicẽ, cũ dicit: Vt fiat corpus & ſanguis. Petimus ergo hanc oblationẽ, vt
rata, ratio- Deus faciat benedictam, aſcriptam, & ratam, vt eam cõſecret, approbet, & cõfir-
nabilis. met in rationabilem hoſtiam, & acceptabile ſacrificiũ, vt ita nobis, id eſt, ad no-
ſtram ſalutem panis fiat corpus, & vinũ ſanguis dilectiſſimi filij Dei domini no-
ſtri Ieſu Chriſti. Vel oramus, vt Deus hanc oblationem facere dignetur aſcri-
ptam, id eſt, talẽ, quæ de memoria ſua nulla poſſit obliuione deleri: & ratam, id
eſt, talem, quæ de memoria ſua nulla poſſit mutatione cõuelli. Rationabilẽ au-
tem eã fieri depoſcimus, id eſt, talem, quæ diuinæ rationi cõueniat. Refert enim
inter rationabile & rationale: quia rationabile dicitur, quod de ratione proce-
dit, & rationale, quod vtitur ratione. Vel ita, quã oblationẽ tu Deus digneris in
Benedicta. omnibus facere benedictã, hoc eſt, transferre in eam hoſtiã, quæ eſt omnimodis
Luc. 1. benedicta, aſcripta, rata, rationabilis, & acceptabilis. Benedicta dicitur hoſtia ſa-
Exod. 12. lutaris, id eſt, ab omni cauſa maledictionis immunis, tam originali, quàm actu-
16. ali: tam criminali, quàm veniali. Sicut Eliſabet inquit ad virginem: Benedictus
Gen. 4. & 22. frnctus ventris tui. Aſcripta dicitur, id eſt, figuris & ſcripturis veteribus deſi-
Apoc. 13. gnata, tam in agno Paſchali, quàm in manna cœleſti: tam in Iſaac immolando,
Rata. quàm in Abel immolato. Quoniam (vt inquit Ioannes) hic eſt agnus, qui occi-
Heb 9. ſus eſt ab origine mũdi. Rata dicitur, quaſi non trãſitoria, ſicut vetns quæ receſ-
Rationabi- ſit, & noua ſucceſſit, ſed quæ permanet in æternum ſecundum ordinem Melchi-
lis. ſedech. Rationabilis dicitur, quaſi non pecullaris, ſicut erat legalis, quæ ſangui-
Acceptabi- ne taurorũ & hircorum non poterat à peccato mundare, ſed quæ ſanguine pro-
lis. prio conſcientias emundat ab operibus mortuis. Acceptabilis dicitur, quaſi nõ
Pſal. 39. illa de qua dicit Propheta, Sacrificium & oblationem noluiſti. Sed ſicut domi-
Pſal. 49. nus ait: Sacrificiũ laudis honorabit me. Secundũ hanc* diſpoſitionem recte ſub-
Expoſitio- iũgitur, vt fiat corpus & ſanguis dilectiſſimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti.
num.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

MYSTE.

MYSTERIORVM EVANGELICAE LEGIS ac Sacramenti Euchariſtię,

LIBER QVARTVS.

De ſacramento Euchariſtiæ. CAP. I.

ECce nunc ad ſummum ſacramenti verticem accedentes, cum ad ip-
ſum cor diuini ſacrificij penetramus, quicquid conamur exprimere,
vix vllius apparet eſſe momenti, deficit lingua, ſermo diſparet, ſupe-
ratur ingenium, opprimitur intellectus. Quis enim nouit ordinem *Iob. 38.*
cœli, & ponit rationes eius in terra? Sed pulſemus ad oſtium, ſi fortè
clauis Dauid aperire dignetur, vt accõmodet nobis tres panes amicus, qui ma- *Apoc. 3.*
ximè nobis erunt in hoc conuiuio neceſſarij. Fides enim petit & accipit, ſpes quæ- *Luc. 11.*
rit & inuenit, charitas pulſat & aperit: petit & accipit vitam, quærit & inuenit *Ioan. 14.*
viam, pulſat & aperit veritatem. Is enim eſt via, veritas & vita.

CANONIS SACRI PARS SEXTA.

QVI pridiè quàm pateretur, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & eleuatis oculis in cęlum ad te Deũ patrem ſuũ omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicẽs: Accipite & mãducate ex hoc omnes.

HOC EST ENIM CORPVS MEVM.

De diuerſis figuris Euchariſtiæ, quæ præceſſerunt in veteri teſtamento. CAP. ij.

QVintadecima die menſis primi, quę tunc extitit ſexta feria, paſſus dominus
eſt, & præcedente nocte, videlicet quartadecima luna primi menſis ad ve-
ſperam, vt legis figuras impleret, poſt typicum Paſcha, corporis & ſanguinis
ſui ſacramentum inſtituit, & Eccleſiæ tradidit frequentandum. Sic enim fue-
rat præfiguratum in Exodo: Decima die menſis primi tollat vnuſquiſque
agnum per familias & domos ſuas, & ſeruabit eam vſque ad quartam decimam *Exod. 12.*
diem menſis huius, immolabitq; eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad
veſperam, & ſument de ſanguine agni, & ponent ſuper vtrunq; poſtem, & in ſu-
perliminaribus domorũ in quibus comedẽt illũ, & edent nocte illa carnes aſſas
igni, & azymos panes cũ lactucis agreſtibus. Et poſt pauca: Eſt enim phaſe, id eſt, *Agnus pa-*
tranſitus domini. Tranſitum iſtũ Ioannes Euangeliſta determinat, dicens: Ante *ſchalis.*
diem feſtũ Paſchę, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat de hoc mundo ad *Ioan. 13.*
patrem, quum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finẽ dilexit eos, & facta cœ
na compleuit ea quę fuerãt figurata. Aegyptus eſt mundus, exterminator diabo-
lus, agnus Chriſtus, ſanguis agni, paſſio Chriſti, domus, animarum corpora, ſu-
perliminare domus, cogitationum corda. Hęc ſanguine tingimus per paſſionis
fidem. Illa ſanguine tingimus per paſſionis imitationem, ſignũ crucis intus &
foris opponentes, contra aduerſarias aëreas poteſtates. Deniq; carnes agni come-
dimus, quum in ſacramento verum corpus Chriſti ſuſcipimus, & azymos pa-
nes, id eſt, ſyncera opera, cum lactucis agreſtibus, id eſt, amaritudine pœniten-
tię. Sicut enim manna fuit datum Hebręis poſt tranſitũ maris rubri iam ſubmer *Exod. 16.*
ſis Aegyptijs, ſic Euchariſtia datur Chriſtianis poſt ablutionem baptiſmi iam
deletis peccatis, vt per baptiſmum mundemur à malo, per Euchariſtiam ſerue-
mur in bono. Nam ſicut manna populum illum per vaſtitatem inuiæ ſolitudi- *Manna.*
nis ad terram promiſſionis perduxit, ſic Euchariſtia populum iſtum per incola-
tum vitæ præſentis ad patriam paradiſi perducit. Vnde rectè viaticũ appellatur,
quia reficiẽs in via, ducit ad patriã. Sanè quod in manna præceſſit, in Euchariſtia

 conſum-

conſummatur. Nam quãtamlibet quiſq; partem accipit, totam percipit Euchariſtiam, ſicut euenit de manna. Quia nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus. Hãc ergo præfigurabat panis ille cœleſtis, de quo Sapiens proteſtatur: Panem de cœlo præſtitit ſine labore, omne delectamen
Sap. 16. rum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Quod de ſe quaſi Christus ex
Ioan 6. ponens: Ego ſum, inquit, panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Si quis mãducauerit
1.Cor.10. ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Hinc igitur Apoſtolus ait: Nolo vos ignorare fratres, quia patres noſtri omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra. Petra autem erat Chriſtus.

Quare ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti conſtitutum eſt ſub ſpecie panis & vini. CAP. iij.

Gen. 14. Accepit panem. Hunc ſacrificij ritum Melchiſedech primus legitur celebraſſe, offerens panem & vinũ. Erat enim ſacerdos Dei altiſſimi. Vnde Da
Pſal. 109. uid inquit ad Chriſtũ: Tu es ſacerdos in æternum ſecundũ ordinẽ Melchiſedec. Sacrificium ergo euangelicum præceſſit legale, non ſolum dignitate, ſed etiam tempore, ſicut Apoſtolus plenius oſtendit in epiſtola ad Hebræos. Ideo verò panem & vinum in ſacrificiũ corporis & ſanguinis ſui Chriſtus inſtituit: quia ſi
Heb. 7. cut præ cæteris cibis & potibus corporalibus panis cor hominis confirmat, & vi
Panis & vinum. num lætificat cor hominis: ita corpus & ſanguis Chriſti præ cæteris cibis & potibus ſpiritualibus interiorem hominem reficiunt & ſaginãt. vnde: Poculum tu
Pſal. 103. um inebrians quàm præclarum eſt. In his enim duobus plena cõſiſtit & perfecta
Pſal. 22. refectio, ſicut ipſe teſtatur: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Panis autem debet eſſe de frumento, & vinum de vite. Quia Chriſtus ſemet
Ioan. 12. ipſum comparauit frumento, quum ait: Niſi granum frumenti cadens in terrã mortuum fuerit, ipſum ſolũ manet. Et viti, quum dixit: Ego ſum vitis vera. Por
Ibidem. 15. ro nec racemus vuæ, nec granum frumẽti debet offerri, niſi vel expreſſum in vinum, vel redactum in panẽ, quia Chriſtus & panem ſe dedit, & frumẽto ſe comparat. Quia verò Chriſtus accepit panem & calicẽ in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & ſacerdos exemplo Chriſti panem & calicem in manus accipiens, vtrunque per ſe crucis ſignaculo benedicit: cum tamen ſacerdos plures ſimul benedicit oblatas, vnam pro omnibus in manibus accipit. Nam & in vnum Chriſti corpus omnes ſimul hoſtiæ conuertuntur.

De azymo & fermentato pane. CAP. iiij.

Panis autem non fermentatus, ſed azymus debet offerri in ſacrificium, tum ratione facti, tum etiam ratione myſterij. Sic enim legitur præceptũ in Exo
Exod 12. do: Primo menſe, quartadecima die menſis ad veſperam comedetis azyma, vſque ad diem viceſimamprimam eiuſdẽ menſis ad veſperam. Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus veſtris. Qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Iſrael, tam de aduenis, quàm de indigenis terræ. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis veſtris edetis azyma.
Chriſtus in azymo conſecrauit. Quum ergo Chriſtus quartadecima die primi menſis ad veſperã cœnauerit cum diſcipulis, & agnum paſchalem comederit, & vtiq; ritu legali cum azymis panibus & lactucis agreſtibus, conſtat quod ea hora fermentatum non inueniebatur in domibus Hebræorum. Et ita panem azymum in corpus ſuum ſine dubio cõ
1. Cor. 5. ſecrauit. Fermentum enim corruptionem ſignat, Apoſtolo teſtante, qui dicit: Modicum fermenti totam maſſam corrumpit. Vt ergo nihil corruptum ſiue corrumpens, ſed totum ſyncerum atque ſyncerans in hoc eſſe ſacramento mon
Ibidem. ſtretur, non fermentatum, ſed azymum conſecramus. Nam ſecundum Apoſtolum, Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis ſynceritatis & ve
Argumẽta Græcorum ritatis. Græci autem in ſuo pertinaces errore, de fermẽtato conficiunt, aſſerentes in paraſceue lunã quartamdecimam extitiſſe, in qua vetus agnꝰ eſt immolatus, vt legis impleretur figura, quæ quartadecima luna primi mẽſis paſchalem agnũ iuſſerat

iuſſerat immolari. Dominus ergo ea die ſe paſſurum eſſe prænoſcens, præceden-
te in veſpera neceſſitate ductus anticipauit comedere Paſcha, & quia tunc licitè
poterat comedere fermentatum, & ipſi corpus domini de fermentato confici- *Ioan. 13.*
unt. Nam & Ioannes Euang. teſtatur, quod ante diem feſtū Paſchæ, Ieſus cū apo-
ſtolis nocte cœnauit. Dicit etiam Iudæos in paraſcene non intraſſe prætorium, *Ioan. 18.*
vt non contaminarentur, ſed comederent Paſcha. Sabbatum quoq; poſt crucem
magnum diem ſabbati nominauit, quod dici non ſolet, niſi cum ſabbato feſtū *Luc. 23.*
concurrat. Et Lucas ait, quod mulieres in paraſceue parauerunt vnguenta: quod
eis in die feſto facere non liceret. Matthæus quoque deſcribit, quod principes ſa- *Matt. 26.*
cerdotum & ſeniores populi diſpoſuerant Chriſtum occidere, ſed non in die
feſto, ne fortè tumultus fieret in populo. Porro, quæ dicta ſunt, eorum aſſertioni *Solutio ar-*
non conſonant, ſi ſanè fuerint intellecta. Paſcha namq; dicitur dies, ſolennitas, *gumētorū.*
agnus & hora. Dies, vt ibi: Appropinquabat autem dies feſtus azymorum, qui di- *Luc. 22.*
citur Paſcha. Solennitas, vt ibi: Ante diem feſtum Paſchæ. Agnus, vt ibi: Vbi vis *Ioan 13.*
paremus tibi comedere Paſcha? Hora, vt ibi: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet. *Matt 26.*
Dies autem feſtus Paſchalis erat quintadecima luna ſecundum illud: In quinta- *Ibidem.*
decima die ſolennitatem celebrabitis altiſſimo domino. Nā quartadecima non *Leuit. 23.*
erat ſolennis, niſi tātum ad veſperam. Ante diem feſtū hunc dominus Paſcha cū
apoſtolis celebrauit. Nā, vt inquit Matthęus, prima die azymorū acceſſerunt di-
ſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi vis, paremus tibi comedere Paſcha? Et veſpere fa- *Mat 26.*
cto diſcubuit cū duodecim. Marcus autem primum diem azymorum determi-
nat, dicens: Quando Paſcha immolabant. Et Lucas: In qua neceſſe erat occidi Pa- *Mar 4.*
ſcha. Conſtat ergo quod Chriſtus cum apoſtolis eo die fecit Paſcha, quo neceſſa- *Luc. 22.*
rio fiebat ex lege, ſcilicet quartadecima luna primi menſis ad veſperā. Hoc etiam
incunctāter poterit inuenire, quiſquis tabulam computi percurrerit diligenter.
Diem magnum ſabbati nominabāt in tribus ſolennitatibus hebdomadalibus,
quocunq; ſeptem dierū contingeret. Nam omnes erant ſolennes, & ſi non adeo *Magnus*
ſicut primus & vltimus, ſed ad edendum azyma ſeptem diebus oportebat eos *dies ſabba-*
omnes exiſtere mundos. Vnde quolibet ſeptem dierum non poterant introire *ti.*
prætorium, ne contaminarentur, ſed comederent Paſcha, id eſt, in Paſcha. Vel, *Ioan 18.*
nomine Paſchæ poſſunt & azyma deſignari. Quod autē mulieres die feſto dicū-
tur vnguēta paraſſe, nō obeſt, quia nō erāt ſub lege, ſed ſub gratia. Verūtamē Lu-
cas ait, Quia ſabbato ſiluerunt ſecundum mandatum. Sed & mandatū erat in le-
ge, quod in diebus azymorum prima & vltima nihil operis facerēt, exceptis his *Luc. 23.*
quæ pertinent ad veſcendum. Præterea, nemo tunc etiam volentibus emere vē-
didiſſet aromata. Nam & Marcus teſtatur, quod quum tranſiſſet ſabbatum, mu-
lieres emerunt aromata, vt veniētes vngerēt Ieſum. Vt ergo nihil dubietatis re-
maneat, Lucas reducatur ad Marcum, vt intelligatur, quod mulieres reuerten-
tes parauerunt, ſecundum Lucam, aromata & vnguenta, non tunc, ſed ſecundū
Marcum, cum ſabbatum pertranſiſſet. Quid ſi longè ante parauerant, quia fre-
quenter audierant dominum in proximum moriturum? Nónne Magdalena
iam paraſſe videtur, & per inſpirationem præoccupaſſe myſteriū vnctionis, te-
ſte Veritate, quæ dixit, Mittens hæc vnguentum in corpus meū, ad ſepeliendum *Matth. 26.*
me fecit? Et iterū: Sinite illam, vt in die ſepulturæ meæ ſeruet illud. Sed vnguētū *Ioan. 12.*
quod prius inceperat, poſtea conſumauit. Porro diſpoſitio ſacerdotum diſpoſi-
tioni Dei præualere non potuit, qui diſpoſuerat, vt verus agnus in diebus paſcha
libus immolaretur, & ſicut typicus agnus quartadecima luna primi menſis co-
medebatur in nocte à Iudæis, ita verum agnum diſcipuli eadē hora comederūt.
Verum etſi verum eſſet quod Græci de luna contendunt, credendū tamen eſt ita *Matth 5.*
ritum legis in hoc ſicut in alijs dominum obſeruaſſe, qui nō venit legē ſoluere, *Galat. 4.*
ſed adimplere, natus de muliere, factus ſub lege, vt eos qui ſub lege erāt, redime-
ret. Sed ipſi iterum opponunt, quia cum veritas venit, figura ceſſauit, & euanuit
vmbra quū lumen effulſit. Quum ergo ad verum Paſcha peruētum eſt, quę præ- *Alia Græco*
ceſſerāt in typico ceſſauerūt, ſecundū illud: Nouis ſuperuenientibus, vetera pro- *rū obiectio.*
iicietis, & Apoſtolus ait: Vetera tranſierūt, ecce noua facta ſunt omnia. Et ideo *Leuit 26.*
Chriſtus ſicut verum Paſcha confecit ſine lactucis agreſtibus, ſic & abſque pani- *2. Cor. 5.*

Exod 12. buſazymis,ne veterem titũ In nouo ſacrificio retineret,ac per hoc nos iudaiza-
Solutio. re doceret. Nam vtrunque pariter erat in lege præceptũ. Edent,inquit,carnes no-
ĉte illa aſſas igni,& azymos panes cum lactucis agreſtibus. Sciendum ergo quod
non omnes antiquæ legis conſuetudines abiecit Eccleſia,ſed quaſdã prouida cõ-
Cant 7. ſideratione retinuit. Vnde ſpõſa dicit ad ſponſum in Canticis Canticorum: O-
mnia poma noua & vetera dilecte mi,ſeruaui tibi. Adhuc enim faciẽ plenę lunę
cõſiderat, ne Paſcha celebret in defectu. Adhuc cõficit oleum vnctionis, & thus
ſuauitatis incẽdit:adhuc ſoluit decimas & primitias: adhuc habet cãdelabrum,
& lucernas,& veſtes,& vaſa,& pontifices,& Leuitas. Nam ſi propterea repudian-
dum eſt azymũ,quia lex illud admiſit,pari ratione repudietur fermentum,quia
lex ſtatuit in Leuitico: Offerent panes fermentatos cum hoſtia gratiarum, quæ
Leuit.7. *Ibidem.23.* offertur pro pacificis. Item in Pentecoſte offeretis panes primitiarum de duabus
Deut. 21. decimis ſimilæ fermentatę. Non ſolum enim de conſtitutionibns legalibus, ve-
rumetiam de ſcriptis gentilium libenter aſſumit Eccleſia,ſi quid in eis probè di-
ctum, vel factum agnoſcit,& tanquam mulieris captiuæ reſecat vngues, pilos-
que ſuperfluos, vt ab alienigena falſitate mundata, thalamum veritatis digna
ſit introire. Legales ergo conſuetudines non penitus ſunt abolitæ, neque con-
trarijs ſuperuenientibus ſnnt deſtructę,ſed interdum in melius cõmutatæ. Nam
qunm Deus circuncisionem mutauit,nõ ſuperduxit contrariũ,id eſt, præputiũ,
ſed protulit melius,id eſt, baptiſmnm, quia circunciſio nihil eſt, neq; præputiũ
Gal 5. aliquid valet, vt dicit Apoſtolus,ſed fides quę per dilectionẽ operatur. At azymũ
& fermentatũ penitus ſunt oppoſita,ſicut immediata cõtraria. Nõ ergo decebat,
vt Deus tanquã ſibi cõtrarius abijceret azymũ,& aſſumeret fermentatũ,quin po-
tius fermẽtatũ quaſi minus bonũ poſtponeret, & azymũ quaſi maius bonũ præ-
Alia rurſus ferret. Nec illud valere putandũ eſt,quod dicũt ideo ſe fermẽtatũ offerre,quia fer
Græcorum mẽtatũ (vt aiunt) ſpiritus ſancti feruorẽ ſignat,quo ſuperueniẽte corpus Chriſti
ratio. de virginis carne cõceptum eſt,ſicut angelus illi prædixerat: Spiritus ſanctus ſu-
Luc.1. perueniet in te,& virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod naſcetur ex te
ſanctũ, vocabitur filius Dei: trahentes forraſſis hanc ſignificationẽ fermenti ex
Matth. 13. illa parabola Euangelica: Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acce-
ptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.
Nam & fermentum manifeſtè ſignat tumorẽ vteri virginalis, & vinculũ vnio-
Solutio. nis. Porro, multo religioſius illud inſinuat, quod ſecundum apoſtolum Chri-
ſtus de maſſa peccatrice,corpus ſine peccato ſuſcepit,tanquam de fermentato ſu
ſceperit azymum,& vt inter Chriſtum & populum,ita malitiæ, & nequitiæ ni-
hil interſit,ſicut inter frumentum & aquam in azymo nihil veteris maſſæ, vel
alienæ corruptionis interuenit. (Nam per frumẽtũ, & per aquam populus deſi-
Ioan.12. gnatur,ſecundum illud: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fue
rit,ipſum ſolũ manet. Et illud: beati qui ſeminatis ſuper aquas.) Aqua ſine fermẽ
Eſai.32. to,mixta frumento, deſignat populũ ſine peccato Chriſto coniunctnm: quan-
quam & illud valeat deſignare,quod ſicut azymus panis de pura maſſa, ſine fer-
mento cõficitur,ita corpus Chriſti de illibata virgine ſine peccato conceptũ eſt.
Cæterum,id ſolum Latinis ſufficeret contra Græcos,qnod Conſtantinopolita-
nam Eccleſiam multarum hæreſeon corruptio fermentanit,vt non ſolum hęre
Roman. ec- ticos, verumetiam hæreſiarchas produceret: Romanam autem Eccleſiam ſu-
cleſia nun- per apoſtolicæ fidei petram,ſtabili ſoliditate fundatam,nulla prorſus hæreticæ
quam hæ- prauitatis procella potuit conquaſſare. Sed illud ſemper integra fide ſeruauit,
retica fuit. quod ab ipſis accepit apoſtolis,qui præſentialiter eam ſacris vel inſtituere doctri
nis,& eccleſiaſtici ritus regulam docuêre. Ab ipſis ergo beatis apoſtolis Petro &
Paulo,quos & viuos habuit,& defunctos cuſtodit,hunc ſacrificij ritum accepit,
quem hactenus inuiolabili cultu ſeruauit. Græci verò poſtquam tunicam domi
ni inconſutilem diuiſerunt, vt perpetuæ diuiſionis ſcandalum interponerent,
ſacrificij ritum temerè mutauere, quos Leo nonus per epiſtolam ad Imperato-
**al. cæte-* rem Conſtantinopolitanum directam ſuper varijs cõfutauit hęreſibus. Qui La-
ros. tinos inter*cætera Azymitas vocabãt,quũ ipſi verius Fermẽtarij nuncupentnr.

De

De tribus verbis quæ formæ conſecrationis videntur adiecta. CAP. V.

ELeuatis oculis in cœlum, Tria quædam hic commemorantur in Canone, quæ nullus Euangeliſtarum deſcribit, videlicet, Eleuatis oculis in cœlum, Aeterni teſtamenti, Myſteriũ fidei. Quis ergo tantæ præſumptionis extitit & audaciæ, vt hæc de corde ſuo tentauerit interponere? Sanè formam iſtam verborum ab ipſo Christo acceperunt apoſtoli, & ab ipſis apoſtolis accepit Eccleſia. Multa quippe tam de verbis, quàm de factis dominicis prætermiſerunt Euangeliſtæ, quæ tamen apoſtoli ſuppleuerunt, vt eſt illud quod Apoſtolus dicit in epiſtola ad Corinthios: Viſus eſt pluſquam quingẽtis fratribus ſimul: deinde viſus eſt & Iacobo, nouiſſimè omnium tanquam abortiuo viſus eſt & mihi. Nam inter ipſos Euangeliſtas, quædam omittũtur ab vno, quæ ſupplentur ab alio. Vnde quum tres Euangeliſtæ commemorent: Hoc eſt corpus meum: ſolus Lucas adiecit: Quod pro vobis tradetur. Et cum Matthæus & Marcus dicant, Pro multis, Lucas dicit, Pro vobis, ſed Matthæus addit: In remiſſionem peccatorũ, & tamen ea quæ adduntur in Canone, poſſunt ex alijs locis Euangelij comprobari. Ioannes enim Lazari ſuſcitationẽ deſcribẽs, teſtatur, quod Ieſus eleuatis ſurſum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me. Idem alibi dicit: Hæc locutus eſt Ieſus: & ſubleuatis oculis in cœlum, dixit: Pater clarifica filium tuum. Si enim tunc in cœlum oculos leuauit ad patrem, quum animam Lazari reuocabat ad corpus, quantò magis credendum eſt, quod tunc oculos in cœlum leuarit ad patrem, quum panem & vinum, in corpus & ſanguinem proprium conuertebat? Vtrobique tamen hoc ad noſtram inſtructionem agebat, vt & nos oculos cordis ad terram nõ deprimamus, ſed eleuemus in cœlum, ſi, quod oramus, volumus impetrare. Gratias agens. Hinc quoque colligitur, vnde ſacrificium laudis dicatur. Quia Chriſtus gratias agens, illud inſtituit. Gratias autem agebat nõ pro ſe, ſed pro nobis, id eſt, pro reparatione hominum ſic futura.

Vide c. Cũ Martha, extra de celebratione miſſarum. 1. Cor. 15. Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Quædam in Canone ſuperaddita ſunt. Ioan. 11. Ioan. 17.

Quomodo Chriſtus confecit, & ſub qua forma. CAP. VI.

BEnedixit. Cum ad prolationem verborum iſtorum, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, ſacerdos conficiat, credibile iudicatur, quod & Chriſtus eadem verba dicendo, confecit. Porrò quidam dixerunt, quod Chriſtus cõfecit, cum benedixit, literam conſtruentes hoc ordine: Accepit panem, benedixit, ſubaudiendum eſt, dicens: Hoc eſt corpus meum, & tunc fregit, & dedit, & ait: Accipite & comedite, & iterault: Hoc eſt corpus meum, Prius ergo protulit illa verba, vt eis vim cõficiendi tribueret: deinde protulit eadẽ, vt Apoſtolos formam conficiendi doceret. Alij verò dixerunt, quod & ſacramẽtum confecit, & formam inſtituit poſt benedictionem, cum dixit: Hoc eſt corpus meum, intelligẽtes illam benedictionem fuiſſe, vel aliquod ſignum quod ſuper panem impreſſit, vel aliquod verbum, quod ſuper panem expreſſit. Quibus illud videtur obſiſtere, quod prius fregerit, quàm dixerit: Hoc eſt corpus meum. Nec etiam eſt credibile, quod prius dederit, quàm confecerit. Sanè dici poteſt, quod Chriſtus virtute diuina confecit: & poſtea formam expreſſit, ſub quã poſteri benedicerẽt. Ipſe nanq; per ſe virtute propria benedixit: nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis.

Triplex opinio. Prima. Secunda. Tertia.

De veritate corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpecie panis & vini. CAP. VII.

CVm enim ſacerdos illa Chriſti verba pronunciat, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus; panis & vinũ in carnem & ſanguinem cõuertuntur, illa verbi virtute, qua Verbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis: qua dixit, & facta ſunt; ipſe mandauit, & creata ſunt: qua fœminam mutauit in ſtatuam, & virgam conuertit in colubrũ: qua fontes mutauit in ſanguinem, & aquam conuertit in vinum. Nam ſi verbum Heliæ potuit ignem de cœlo deponere, verbum

Quãta virtus eſt verborum. Pſal. 32. & 114. Gen. 19. Exod. 4. & 6. Ioan. 2. 4. Reg. 1.

Ioan. 1. Chriſti non potuit panem in carnē mutare? Quis hoc audeat opinari de illo, cui
nullum verbum eſt impoſſibile, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factū eſt
nihil? Certè maius eſt creare quod non eſt, quàm mutare quod eſt. Ac longè ma-
ius, quod nō eſt, de nihilo procreare, quā quod eſt in aliud tranſmutare. Illud aūt
nemo eſt qui dubitet, & de hoc aliquis dubitabit? Abſit omnino. Incōparabili-
ter maius eſt, quod Deus ita factus eſt homo, quod non deſijt eſſe Deus, quàm
quod panis ita fit caro, quod deſinit eſſe panis. Illud per incarnationem ſemel
eſt factum, iſtud per conſecrationem iugiter fit. Sed dixerit aliquis: Certus ſum
omnino quod valet, ſed nō ſum certus aliquo modo quod velit. Aduertat ergo,
quod Chriſtus cū accepiſſet panē, benedixit, & dixit: Hoc eſt corpus meum. Veri-
tas enim hoc dixit, & ideo verum eſt omnino, quod dixit. Quod ergo panis fue-
Senſus hæ- rat cum accepit, corpus ſuum erat cum dedit. Panis itaque mutatus erat in cor-
reticus. pus ipſius, & ſimiliter vinum in ſanguinem. Non enim vt hæreticus ſapit, ſed
Eſt, id eſt. deſipit, ita debet intelligi, quod dominus ait, Hoc eſt corpus meum, id eſt, hoc ſi-
ſignificat. gnat corpus meum, ſicut quod dicit Apoſtolus, Petra autem erat Chriſtus, id
1 Cor. 10. eſt, petra ſignificabat Chriſtum. Hoc enim potius dixiſſet de agno Paſchali,
quàm de azymo pane. Nam Paſchalis agnus abſque dubio figurabat corpus do-
Ioan. 7. minicum: ſed azymus panis, opus ſyncerum. Sicut autem Ioannes baptiſta quod
Luc. 22. dixerat, Ecce agnus Dei, per adiunctum determinauit, Ecce qui tollit peccata
mundi: ſic & Chriſtus quod dixerat, Hoc eſt corpus meum, per adiunctum deter-
minauit, Quod pro vobis tradetur. Sicut ergo corpus Chriſti veraciter tradeba-
Verè eſt cor- tur, ita verè demonſtrabatur, non in figura, quæ iam ceſſauerat, ſed in veritate,
pus Chriſti quæ iam aduenerat. Sanè cum litigarent Iudæi ad inuicem, dicentes, Quomodo
ſub ſpecie hic poterit carnem ſuam dare nobis ad manducandum? Dixit illis Ieſus: Amen
panis. amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſan
Ioan. 6. guinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat carnem meam, & bibit
ſanguinem meū, habet vitam æternam. Ideo dicit, Amen amen, id eſt, in verita-
te, in veritate, vt nō figuratiuè, ſed verè intelligitur quod dixit, Niſi manducaue
ritis carnem &c. & ad maiorem veritatis expreſſionem adiunxit: Caro mea verè
Confeſſio eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Ego verè quia vitam æternam habere de-
catholica. ſidero, carnem Chriſti veraciter comedo, & ſanguinem eius veraciter bibo. Il-
lam vtique carnem, quam traxit de virgine, & illum ſanguinem, quem fudit in
cruce. Ego credo corde, & ore confiteor, quoniam ipſum dominū noſtrū Ieſum
Chriſtū in hoc ſacramento manduco, fretus authoritate qua dicit, Qui mandu-
cat me, viuet propter me. Non enim cū manducatur, per partes diuiditur, nec la-
ceratur ſub ſacramento, ſicut caro quæ venditur in macello, ſed illæſus ſumitur
& integer manducatur. Viuit manducatus, quia ſurrexit occiſus. Manducatus
non moritur, quia ſurrexit non moriturus. Chriſtus enim reſurgens ex mortu-
Rom. 6. is, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quod enim mortuus eſt
peccato, mortuus eſt ſemel: quod autem viuit, viuit Deo. Sicut enim vidua Sare-
1 Reg. 17. ptana quotidie comedebat, & nunquam diminuebat farinam de hydria, & oleū
de lechyto: Sic vniuerſalis eccleſia quotidiè ſumit, & nunquam conſumit carnē
& ſanguinem Ieſu Chriſti, ſub diuerſa ſpecie ſacramēti. Sicut ergo corpus Chri-
ſti quotidiè manducatur, & non deficit nec decreſcit, ita panis quotidiè tranſit
in corpus Chriſti, ſed ipſum corpus nec in aliquo proficit nec accreſcit. Nō enim
de pane vel de vino materialiter formatur caro vel ſanguis, ſed materia panis &
vini mutatur in ſubſtantiam carnis & ſanguinis, nec adijcitur aliquid corpori,
ſed tranſſubſtantiatur in corpus.

Quod ſub tota forma totum corpus exiſtit. CAP. viij.

VErum an partes in partes, an totum in totū, an totale tranſeat in totale, no-
uit ille qui facit. Ego, quod reſiduū eſt, igni cōburo. Nam credere iubemur,
diſcutere prohibemur. Si tamen quærentis inſtet improbitas, ego ſalua fide con
ceſſerim, quod totalis panis in totale corpus conuertitur, ita quod nulla pars pa-
nis tranſit in aliquam partem corporis. Reor autem ſalua fidei maieſtate, quod
vbi panis eſt conſecratus, ſub tota ſpecie totū corpus exiſtit. Sicut enim miracu-
loſe

loſe tam magnum corpus,ſub tam parua forma concluditur, ita miraculoſè totum corpus in ſingulis partibus cōtinetur,quod inde conijcio,quoniā in quotcunque partes ſpecies diuidantur,ſub ſingulis partibus totus eſt Chriſtus, totus in magno,totus in paruo,totus in integro,totus in fracto.Scio tamen quod dicitur à quibuſdam,quod quàm diu ſpecies panis integra perſeuerat, ſub totali ſpecie totale corpus exiſtit. Vbi verò diuiditur, in ſingulis diuiſionibus incipit eſſe totum:ſicut in ſpeculo dum eſt integrum, vna tantum apparet inſpicientis imago:ſed eo fracto, tot apparent imagines,quot ſunt in eo fracturæ. Porrò, cū Deus illam virtutem verbis cōtulerit, vt ad prolationem eorum corpus dominicum incipiat eſſe ſub ſpecie ſacramenti,nec illa verba proferantur in fractione,diligenter attendant,& ipſi reſpondeant,vnde corpus Chriſti, quod ante fractionem non in ſingulis partibus erat totum, ſed ſub totali ſpecie totaliter exiſtebat, poſt fractionem in ſingulas partes quodammodo ſecedit & incipit eſſe ſingulatim in ſingulis partibus,quod integraliter erat in integro. Licet autem corpus dominicum ſit in loco locale,quæritur tamen, vtrū in ſacramēto ſit locatum localiter,id eſt, vtrum faciat localem diſtantiam, & an habeat localē ſitum,vt dici debeat,quia iacet, aut ſedet, aut ſtat. Sed & alia multa circa præſentē articulum poſſunt inquiri,quæ melius eſt intacta relinquere, quàm temerè diffinire.Nam beſtia quæ tetigerit montem,lapidabatur. Tutius eſt in talibus citra rationem ſubſiſtere,quàm vltra rationem excedere,ne fortè,quod abſit,oſſa regis Idumææ redigantur in cinerem.

Tutius eſt credere q̄ diſcutere.
Exod. 19.
Amos. 2.

De fractione,vbi dicitur, quare fractio fiat & attritio.

CAPVT ix.

FRegit. Solet à multis inquiri, ſed à paucis intelligi, quid Chriſtus tu nc in menſa fregit,& quid ſacerdos in altari nunc frangit. Fuerunt qui dicerent, quod ſicut poſt conſecrationem vera panis remanent accidētia,ſic & vera panis ſubſtantia:quia ſicut ſubiectū non poteſt ſubſiſtere ſine accidentibus, ſic accidētia non poſſunt exiſtere ſine ſubiecto: quoniā accidentis eſſe,nō eſt aliud quàm ineſſe.Sed panis & vini ſubſtantijs permanentibus, ad prolationē illorum verborum corpus & ſanguis Chriſti veraciter incipiunt eſſe ſub illis, ita quod ſub ijſdem accidentibus vtrumque verè ſuſcipitur, panis & caro,vinum & ſanguis: quorum alterum probat ſenſus,reliquum credit fides. Hi dicunt quod ſubſtantia panis frangitur & atteritur, inducentes ad hoc illud quod dicit Apoſtolus: Panis quem frangimus. Et Lucas: Vna ſabbati cū veniſſemus ad frangendū panem,&c.Hi facilè ſoluunt quæſtionem illam,qua quæritur, quid à mure comeditur,cū ſacramentū corroditur.Comeditur enim ſecundū illos illa panis ſubſtantia,ſub qua corpus Chriſti eſſe mox deſinit.Porrò,qualem ſignificandi modum habet nomen accidentis in philoſophica facultate, talem exiſtendi modū habet accidens nominis in theologica veritate.Nam ſicut hoc nomen albū, ſignificat accidens in ſubiecto,id eſt,in adiacentia(ſed hoc nomen albedo ſignificat accidens ſine ſubiecto,id eſt,in exiſtentia) ſic ante conſecrationem accidens eſt in ſubiecto,quoniā exiſtit in alio:ſed poſt conſecrationē accidens eſt ſine ſubiecto,quoniā exiſtit per ſe.Tranſit enim ſubſtantia,ſed remanēt accidentia: nec dicitur accidens in vi participij,ſed accipiendum eſt in vi nominis. Sicut enim ibi ſubſtantia corporis eſt,vbi forma corporis nō videtur, ſic ibi forma panis videtur,vbi ſubſtantia panis nō eſt:nec eſt alius ibi panis,niſi caro Chriſti,quæ nomine panis aliquando deſignatur:iuxta quod dominus ait:Panis quem ego dabo,caro mea eſt pro mundi vita.Et Apoſtolus:Quotieſcunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis,&c. Non enim debemus quærere naturam in gratia,neque conſuetudinem in miraculo.Non ſolum autem accidentales,verum etiam naturales proprietates remanere videntur, vt panneitas, quæ ſaturādo famem expellit,& vinitas quæ ſatiando ſitim extinguit.

Falſa opinio. quæ negat trāſſubſtātiationem.
Reprobāta eſt hæc opinio ſub hoc pontifice, in Concilio Lateranenſi,vt patet extra de ſumma trini.& fi. cath.Et longè ante reprobata fuit à S. Ambroſio.
1.Cor. 10.
Actor. 20.
Accidentia in ſacramento ſine ſubiecto.
Ioan. 6.
Matth. 26.

Dicamus ergo,quod forma panis frangitur & atteritur,ſed corpus Chriſti ſumitur & comeditur.Ea quæ notant corruptionem referentes ad formam panis, ea verò quæ notant acceptionem,ad corpus Chriſti.

De confeſſione Berengarij. CAP. x.

BErengarius quippe, quia ſuſpectus habebatur de hæreſi, & ne remaneret anguis ſub herba, ad maiorem expreſſionem coram Nicolao Papa multiſque præſulibus eſt confeſſus, panem & vinū, quæ in altari ponuntur poſt cōſecrationem, non ſolum ſacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe, & ſenſualiter non ſolum ſacramentum, ſed etiam in veritate manibus ſacerdotum tractari & frangi, & fidelium dētibus atteri. Non autem corpus Chriſti vel in partes diuiditur, vel dentibus laceratur, cum ſit immortale & impaſſibile: ſed in qua re fiat fractio vel attritio B. Auguſtinus oſtendit, dicens: Quando Chriſtus manducatur, reficit, non deficit. Nec quando mãducamus, de illo partes facimus, quod quidem in ſacramento ſic fit. Nam & Chriſtus carnalem ſenſum diſcipulorum redarguit, qui putabant carnem eius ſicut aliam carnem diuidendam in partes, & morſibus lacerandam. Dicitur autem forma panis, non qui ſit, ſed qui fuit, ſicut dicebatur Simon leproſus, non quod talis exiſteret, ſed quod talis extiterat.

Quid etiam à mure comedatur, cum ſacramentum corroditur. CAP. xj.

SI verò quæratur, quid à mure comeditur, cum ſacramentum corroditur: vel quid incineratur, cum ſacramentū crematur? Reſpondetur, quod ſicut miraculoſe ſubſtantia panis conuertitur in corpus dominicum cū incipit eſſe ſub ſacramento: ſic quodammodo miraculoſe reuertitur, cum ipſum ibi deſinit eſſe, non quod illa panis ſubſtantia reuertatur, quæ tranſiuit in carnem, ſed quod eius loco alius miraculoſe creatus, quamuis huius accidentia ſine ſubiecto poſſunt ſic corrodi, ſicut edi. Hic obſtante miraculo falſo, trahitur argumentum à coniugatis vel coniunctis, ſicut alibi trahitur falſo à contrarijs. Eſt enim hic color & ſapor, quantitas & qualitas, cum nihil alterutro ſit coloratum aut ſapidū, quantum aut quale. Miraculum quippe vincit naturam, & legi detrahit diſpenſatio. Sanè in natura Dei eſt trinitas perſonarum, videlicet pater & filius & ſpiritus ſanctus. In hypoſtaſi filij eſt ſubſtantiarum trinitas, videlicet Deitas, corpus & anima: in ſacramento corporis eſt trinitas ſpecierum, videlicet panis, vinum & aqua. In natura Dei nec eſt accidens in ſubſtantia, nec ſubſtãtia ſub accidente. In hypoſtaſi filij eſt accidens in ſubſtantia, & ſubſtantia in accidente. In ſacramento corporis accidens non eſt in ſubſtantia, ſed ſubſtantia conſiſtit ſub accidente.

Triplex trinitas.

Quale corpus Chriſtus dedit in cœna. CAP. xij.

DEdit. Quæri ſolet, quale corpus ſuum Chriſtus dedit in cœna, mortale an immortale, paſſibile an impaſſibile, ac cætera quæ ad hanc pertinent quæſtionem. Ego diuina ſacramenta magis veneranda, quàm diſcutienda profiteor, ſimplicitati fidei ratus ſufficere, ſi dicatur, quod tale dedit, quale voluit; & rurſus, quale dederit, ipſe nouit. Fuerunt tamen qui dicerent, quod ſicut idem veraciter ipſe erat qui dabat & qui dabatur, ita in eo quod dabat, erat paſſibilis & mortalis, & in eo quod dabatur, erat immortalis & impaſſibilis. ſicut viſibiliter geſtabat, & inuiſibiliter geſtabatur, inuiſibiliter, inquam, quantum ad formam corporis, non quantum ad ſpeciem ſacramenti. Nam in eo quod geſtabat, quod erat, hoc apparebat: in eo verò quod geſtabatur, quod erat, ipſe non videbatur, quia forma panis & vini velabat formam carnis & ſanguinis. Hic eſt ille verus Dauid, qui coram Achis rege Geth ſuis manibus ferebatur. Quoniã ergo immortalis dabatur, incorruptibilis edebatur. Hi profectò concedunt, poſito quod pars aliqua ſacramenti per triduum mortis Chriſti reſeruata fuiſſet, idē corpus ſimul & iacebat mortuū in ſepulchro, & manebat viuū ſub ſacramento. In ara crucis patiebatur, & ſub forma panis nō lædebatur. Sed quoniã incredibile iudicatur, vt ſecundū eandem naturã ſimul eſſet mortalis & immortalis (quod tamen cōgruebat ei ſecundū candē perſonam.) fuerunt alij qui dixerunt, quod Chriſtus mortalis vtique fuit, ſed volūtate, non neceſſitate.

Vitanda ſunt quæſtiones curioſæ.

1. Reg. 21.

Chriſtus mortalis

tate.In eo quippe quod immunis erat ab omni culpa, liber erat ab omni pœna, vt nihil morti deberet, pro eò quòd peccati nihil haberet: ſuſtinuit tamen ſpontè mortalitatem, quia mortem ſuſtinere volebat. Quia ſi mortalitatē non ſuſcepiſſet, omnino mori nō potuiſſet. Vt ergo probaret quod mortalis erat, non neceſſitate, ſed voluntate, quando voluit, mortalitatem depoſuit; quādo voluit, * immortalitatem recepit. Legitur enim in euangelio, quod cū Iudæi duxiſſent Ieſum vſque ad ſupercilium montis, vt eū præcipitarent, ipſe tranſiēs per mediū illorum ibat. Cum eſſet ducendus, teneri ſe ſicut paſſibilem tolerabat, ſed cum eſſet præcipitandus, impaſſibilis per medium illorum tranſibat. Quatuor enim ſunt glorificati corporis propriæ qualitates, videlicet claritas, ſubtilitas, agilitas, & impaſſibilitas. De quibus legitur: Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillę in arundineto diſcurrent. Et: Abſterget Deus omnem lachrymā ab oculis ſanctorū: & iam non erit amplius neq; luctus neque clamor, &c. Hinc etiam dominus inquit in euangelio: Menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentem reddent in ſinum veſtrum. Singulas ſibi Chriſtus ſingulatim accepit, antequàm reſurgens à mortuis naturam glorificati corporis induiſſet. Subtilitatem, cum naſceretur ex virgine: claritatem, cum transfiguraretur in monte: agilitatem, cum incederet ſuper mare: impaſſibilitatem, cum manducaretur in cœna. Sicut enim ſignū paſſibilitatis exhibuit in corpore immortali, cū poſt reſurrectionē oſtendit manus & latus, ſic in corpore mortali ſignū impaſſibilitatis oſtendit, cū carnem & ſanguinem ante paſſionem exhibuit. Poteſt tamē ſalua fide concedi, quod tale tunc dedit, quale tūc habuit, mortale videlicet, & paſſibile. Non quod poſſet pati in ſacramēto, ſed quod ſub ſacramēto poterat pati. Nunc aūt ſumitur à nobis immortale & impaſſibile. Nec tamen maiorē habet nunc efficaciam, ſicut nec maiorem potentiam. Quod autem paſſibilis edebatur, & tamē non lædebatur, nō erat humanæ naturæ, ſed diuinæ potētiæ, qua valebat quicquid omninò volebat.

Fuit nō neceſſitate, ſed voluntate.

** al. mortalitatem.*

Luc. 4.

Quatuor dotes glorificati corporis.

Sap 3.

Apoc. 7. & 21.

Luc 6.

Quale corpus Chriſtus apoſtolis dedit.

Vtrum Iudas accepit Euchariſtiam. CAP. xiij.

Edit diſcipulis ſuis. Dubitari ſolet, vtrum Iudas cum alijs acceperit Euchariſtiam. Lucas enim oſtendit Iudam interfuiſſe cum alijs, qui ſtatim poſt calicem traditorem commemorat, dicens: Hic eſt calix noui teſtamenti in ſanguine meo, qui pro vobis effundetur. Verum ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa. Quotquot autem interfuerunt, euchariſtiam acceperunt, Marco teſtante, qui ait: Et biberunt ex illo omnes, iuxta quod Chriſtus ipſe præceperat, teſte Matthæo, Bibite ex hoc omnes. Econtra Iudam nō interfuiſſe probatur. Nam ſecundum Matthæum ſtatim dixit Ieſus bibentibus calicem: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum nouum in regno patris mei. Iudas ergo non aderat, qui cum eo non erat bibiturus in regno. Bibentium quoque nullum excipiens ait: Pro vobis effundetur, ſed aliorum multos excepit, cum inquit, Pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Vnde cum, ſecundū Ioannem, Chriſtus dixiſſet apoſtolis, Beati eritis ſi feceritis ea, ſtatim excepit: Non de omnibus dico, ego ſcio quos elegerim. Et iterum: Vos mundi eſtis, ſed nō omnes. Quid ergo eſt nobis in hoc caſu tenendum? Illud fortè ſine præiudicio aliorū, quod Ioannes inſinuat: quia cum Iudas accepiſſet buccellam, exiuit continuo, erat enim nox. Chriſtus autē poſt alios cibos tradidit euchariſtiam, Luca teſtante qui dicit: Similiter & calicē poſtquā cœnauit. Patet ergo qđ Iudas prius exijt quàm Chriſtus traderet Euchariſtiam. Quod autem Lucas poſt calicem commemorat traditorem, per recapitulationē poteſt intelligi. Quia ſæpe fit in ſacra ſcriptura, vt quod prius factū fuerat, poſterius enarretur, ſicut Matthæus commemorat, biduo ante Paſcha alabaſtrum vnguenti: quod ſecūdum Ioannem ante ſex dies Paſchæ mulier effudit in domo Simonis leproſi. Conceſſo autem quod Iudas acceperit euchariſtiam, quod expoſitorum plerique concedunt, quærendum eſt, qua ratione medicus ſalutaris medicinā dabit ægroto, quam ei ſciebat eſſe mortiferā? Sciebat enim, quod qui mādúcat indignè, iudiciū ſibi maducat. An vt ſuo doceret exēplo, qđ

Quod Iudas adfuerit in cœna.

Luc. 22.

Mar. 14.

Matt. 12.

Quod Iudas non affuerit in cœna.

Matt. 26.

Ioan. 13.

Ibidem.

Determinatio quod Iudas non acceperit corpus domini.

Matt. 26.

Ioan. 12.

1. Cor. 11.

Exemplum ſacerdotis à Chriſto datum. ſacerdos non debet illi communionem negare, cuius crimē etſi ſibi ſit notum, non tamen Eccleſiæ manifeſtum, ne fortè non ſit corrector, ſed proditor? Vnde cautum reperitur in canone: Non prohibeat diſpenſator pingues terræ mēſam domini manducare, ſed moneat exactorem timere. Sit itá, ſi nihil quod melius valeat reſponderi. Porrò cum minus malū ſit reddi ſuſpectū de crimine, quàm committere crimen. & de duobus malis, & cum alterum vrget, minus ſit eligēdum, cur diſcretus ſacerdos nō neget euchariſtiam criminoſo, quatenus minus malum incurrat, vt maius euitet, id eſt, vt reddatur ſuſpectus, ne manducet indignè? Sanè cum nemo debeat vnum mortale committere, ne proximus aliud mortale committat, eligendum eſt potius ſacerdoti non prodere peccatorem, vt ille non peccet. Sed ille potius debet eligere, vt abſtinēdo reddatur ſuſpectus, quàm communicando manducet indignè. Si verò quæratur, vtrum Chriſtus *Quæſtio.* ad bonum an ad malum euchariſtiam Iudæ tradiderit. (Et quidem non videtur ad bonū dediſſe, ne ſua fraudatus ſit intētione, qui teſte Propheta fecit vniuerſa *Pſal. 113.* quæ voluit. Iudas enim non ad bonū, ſed ad malum accepit: ſed nec ad malum *Reſponſio.* dediſſe videtur, quia Chriſtus non eſt author malorū, ſed vltor.) Reſponderi veriſſimè poteſt, quod ſi propoſitio intentionem denotet vel affectum, cū dicitur, dedit ad malum, falſa eſt propoſitio. Sin autem conſecutionem inſinuat vel effectum, vera eſt. Quia verò Chriſtus buccellam intinctam Iudæ porrexit, vnde *Ne detur euchariſtia intincta.* conſtitutum eſt ab Eccleſia, vt euchariſtia non detur intincta: Cōſtitutum eſt nihilo minus & pro hæreſi extirpanda, quæ dogmatizauit Chriſtū ſub neutra ſpecie totum exiſtere, ſed ſub vtraque ſimul exiſtere totū. Nec debet intelligi, quod ſub buccella panis intincta Chriſtus euchariſtiam dederit traditori, ſed per buccellam intinctam atque porrectam, ſuum denique traditorē expreſſit, fortaſſis per panis intinctionem illius ſignificans fictionem.

De duobus modis Euchariſtiam comedendi.

CAPVT xiiij.

Accipite & manducate. Non eſt intelligendum, quod ſumptum corpus de manu domini ſibi diſcipuli miniſtrarent, ſed qui conſecrauit, idē & miniſtrauit, ac ſi diceret: Comedite, iterumque, comedite, vtramq; huius ſacramēti comeſtionem inſinuans. Dupliciter enim corpus Chriſti comeditur, quia du*Duplex corpus Chriſti, verum & myſticum.* pliciter intelligitur. Verum, quod de virgine traxit & in cruce pependit, & myſticū, quod eſt Eccleſia Chriſti ſpiritu vegetata. De vero corpore dominus ait: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. De myſtico dicit Apoſtolus: Vnus panis & vnum corpus multi ſumus. Verum corpus Chriſti comeditur ſacramentaliter, id eſt, ſub ſpecie. Myſticum autem comeditur ſpiritualiter, id eſt, *Luc. 23. 1. Cor. 10.* in fide, ſub ſpecie panis, in fide cordis. De comeſtione ſacramētali dominus ait: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meā commemorationem. Hoc modo tam boni quàm mali corpus Chriſti manducant. Sed ſoli boni comedunt ad ſalutē, mali verò comedunt ad iudiciū. *1. Cor. 11.* Niſi enim mali corpus Chriſti comederent, non dixiſſet Apoſtolus: Qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicās corpus domini. *Spiritualis mādu catio* Nam & Iudas traditor cum alijs euchariſtiam accepiſſe. De ſpirituali comeſtione dominus ait: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Hoc modo corpus Chriſti ſoli boni comedunt. vnde: Qui manducat carnē meā & bibit ſanguinem meum, in me ma*1. Ioan. 4.* net & ego in eo. Nam qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo. Vt *Auguſtinus de Cōſ diſt. 2. c. vt qd.* quid paras dentē & ventrē? crede, & mādu caſti. Qui credit in Deū, comedit ipſum quoniā incorporatur Chriſto per fidem, id eſt, membrū eius efficitur, vel in vnitate corporis eius firmus ſolidatur. Alibi quod manducatur, incorporatur, & qui manducat, incorporat. Hic autem quod manducatur, incorporat, & qui mā*Ioan. 6.* ducat, incorporatur. Vtrumque modum Chriſtus edendi inſinuat, vbi dicit: Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Quia caro Chriſti niſi ſpiritualiter comedatur, non ad ſalutem, ſed ad iudicium manducatur.

Quid

Quid fiat de corpore Chriſti, poſtquam fuerit ſumptum & comeſtum. CAP. xv.

FOrtaſſis cogitatio adhuc pulſat animum, quærens quid fiat de corpore Chriſti, poſtquam ſumptum fuerit & comeſtum? Tales ſunt cogitationes mortaliũ, vt vix quieſcere velint, in his maximè quæ quærenda non ſunt. Audi conſiliũ Sapientis, Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcruteris, ſed quæ præcepit tibi Deus, illa ſemper cogita, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus. Si verò præſentia quæritur corporalis, in cælo quæratur, vbi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedens. Ad tempus tamen præſentiam exhibuit corporalem, vt ad ſpiritualẽ præſentiam inuitaret. Cum ſacramentum tenetur, comeditur & guſtatur, Chriſtus corporaliter adeſt in viſu, in tactu, & in ſapore. Quamdiu corporalis ſenſus afficitur, corporalis præſentia non aufertur. Poſtquã aũt in percipiendo ſenſus deficit corporalis, deinceps non eſt quærẽda corporalis præſentia, ſed ſpiritualis eſt retinenda. Diſpenſatione cõpleta, Chriſtus de ore tranſit ad cor. Melius eſt enim vt procedat in mentẽ, quàm vt deſcendat in ventrẽ. Cibus eſt nõ carnis, ſed animæ. Venit vt comedatur, non vt cõſumatur: vt guſtetur, non vt incorporetur. Ore comeditur, ſed ſtomacho nõ digeritur. Reficit animũ, ſed nõ effluit in ſeceſſum. Illud ergo ſanè debet intelligi, quod dominus ait, Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur, quum conſtet illud fuiſſe dictum non de ſpirituali cibo, ſed de carnali.

Eccleſ. 3.
Chriſtus ſpiritualis eſt eucharistia.
Mat. 15.

Quod ſi ſeceſſus aut vomitus poſt ſolam Euchariſtiæ perceptionem eueniat. CAP. xvj.

QVod ſi fortè ſeceſſus vel fluxus aut vomitus poſt ſolam Euchariſtiæ perceptionem euenerit, ex accidentibus & humoribus generatur, quum interdum humores abſque cuiuſlibet cibi materia vel effluant in ſeceſſum, vel emittantur ad vomitum. Quum ergo poſt diſpenſationis officium aliquid iterato ſentitur, in hoc quoque ſpecies ad proprietatem ſenſui famulatur, vt veritas ſimilitudinis vbique ſeruetur. Nam in quo ſimilitudo deficeret, in eo ſacramẽtum non eſſet, ſed ibi ſe proderet, & fidei locum auferret, neque iam crederetur, quod ita fieri non oportet. Itaque quantum ad nos ſeruat per omnia corruptibilis ſibi ſimilitudinem, ſed quantum ad ſe, non amittit inuiolabilis corporis veritatem. Species quandoque corroditur vel maculatur, ſed veritas nunquam corrumpitur aut coinquinatur. Si quãdo tale quid videris, noli timere ſibi, ſed eſto ſolicitus tibi, ne tu malè lædaris, ſi malè credideris. Si verò quæratur, vtrum Chriſtus localiter deſcendat de cælo, vel aſcendat in cælum, quum exhibet aut ſubtrahit præſentiam corporalem, an aliter incipiat vel deſinat eſſe ſub ſpecie ſacramenti. Reſpondeo non oportere nos in talibus curioſos exiſtere, ne plus quàm poſſumus, præſumamus, & non cõprehendamus. Salubre conſiliũ dedit Apoſtolus: Noli plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Ego neſcio quomodo Chriſtus accedit, ſed & quomodo recedit ignoro, nouit ille qui nihil ignorat.

Quæſtiões curioſæ deuitandæ ſunt.
Rom. 12.

Quando fiat tranſſubſtantiatio. CAP. xvij.

HOc eſt enim corpus meum. Si ad prolationem iſtorum verborum: Hoc eſt corpus meum, panis mutatur in corpus, & ad prolationem iſtorum verborum: Hic eſt ſanguis meus, vinum mutatur in ſanguinem, prius proferantur iſta verba quàm illa: Prius ergo mutatur panis in corpus, quàm vinũ in ſanguinem. Nũquid igitur corpus eſt ſine ſanguine, vel ſanguis ſine corpore? Propterea dicitur à quibuſdam, quod quum totum eſt dictum, totum eſt factum, nolentes vel non valentes ipſius conuerſionis determinare momentum. Alij verò dicunt, & benè, quod licet ad prolationem præcedentium panis à natura mutetur in corpus, & ad prolationem ſequentium vinũ præterea mutetur in ſanguinem, nunquã tamen eſt corpus ſine ſanguine, vel ſanguis eſt ſine corpore, ſicut neutrũ eſt ſine anima, ſed ſub forma panis ſanguis exiſtit in corpore ꝑ mutationem

Naturalis concomitantia.

nem panis in corpus, & econuerſo. Non quod panis in ſanguinem, vel vinũ mutetur in corpus, ſed quia neutrum poteſt exiſtere ſine reliquo. Eſt ergo ſanguis ſub ſpeciebus panis, non ex vi ſacramenti, ſed ex naturali concomitantia, ſecundum fratrẽ Egidiũ. Sed quæritur, quid demonſtrauerit Chriſtus, quũ dixit: Hoc eſt corpus meum? non panem, quia de pane non erat verum, quod corpus eius exiſteret, nec corpus, quia nondum illa verba protulerat, ad quorum prolationem panem mutauit in corpus. Quid ergo? Similis obiectio fit à logicis, cum dicitur: Hoc vinum eſt mortuum, poſito quod in prolatione ſubiecti ſit vinum, & in prolatione prædicati ſit mortuum. Sed quantum diſtat ortus ab occaſu, tantũ refert inter miraculum & naturam. Ab huius ergo quæſtionis laqueo facilè ſe abſoluit, qui dicit, quòd Chriſtus tunc confecit quum benedixit. Nam ſi opponatur de ſacerdote, quis tunc conſecrat, quum illa verba pronuntiat? Reſpondetur, quod ſacerdos nihil demonſtrat, quum illis verbis non vtatur enunciatiuè, ſed recitatiuè, quemadmodum Chriſtus ait: Ego ſum vitis & vera, Ego ſum lux mundi, & innumera talia. Sed rurſus quæritur, quid demonſtrauit, quum dixit: Manducate ex hoc omnes? Licet in nullo quatuor Euangeliſtarum hoc legatur de corpore, ſed tantũ de ſanguine, Bibite ex hoc omnes. Quum enim iam panem fregiſſet, ſi demonſtrabat aliquid fragmentorum, illud non debebant omnes comedere, quum ſingulis ſingula diſtribueret. Si demonſtrabat corpus, non poterat ex iſto, ſed illud comedere, quia corpus Chriſti non manducatur per partes, ſed integrum. Sanè ſecundum regulam Tyconij debet intelligi, qua frequẽter in ſacra ſcriptura videtur agi de vno, ſed agitur de diuerſis, vt eſt illud: Benedixit, fregit & dedit. benedixit panem, formam fregit, & dedit corpus. Eodem modo quum dixit: Manducate ex hoc omnes, pronomen oſtendit integrũ corpus, & præpoſitio innuit formã diuiſam, vt iſte ſit ſenſus: Comedite hoc corpus integrũ ſub forma diuiſa. Nam ſola forma per partes diuiditur, & totũ corpus integrum manducatur. Simili modo poteſt intelligi, quod ſubiunxit: Hoc eſt corpus meum, id eſt, illud quod præbeo ſub hac forma.

Quid demonſtrat Hoc.

Mãducate ex hoc omnes.

De ſeptem regulis Tyconij vide B. Aug. de doctrina Chriſtiana lib. 3 circa finem.

De forma verborum. CAP. xviij.

Variæ quæſtiones de forma verborum.

Qværitur etiam, vtrum additio vel ſubtractio, tranſpoſitio vel mutatio, ſi fortè fiat in illa forma verborum quam Chriſtus expreſſit, effectum conſecrationis impediat an non? Vt ſi dicatur addendo, Hoc eſt corpus meum, quod aſſumpſi de virgine; vel ſubtrahendo, Hoc eſt corpus meum; vel tranſponendo Corpus meum hoc eſt; vel interponendo, Hoc eſt vtiq; corpus meũ; ſiue mutando, Hoc eſt corpus Ieſu. Sanè fecit Deus hominem rectũ, ſed ipſe ſe infinitis miſcuit quæſtionibus. His itaque prætermiſſis, quæ quandoque ſubuertunt animũ, magis quàm ædificent, illud pro certo ſciatur, quod grauiter peccat, qui quolibet horum quomodolibet attentauerit, maximè ſi formam intendat mutare, vel hæreſim introducere, quia forma verborum quam Chriſtus expreſſit, per omnia illibata debet ſeruari, quamuis ſecundum philoſophũ nomina & verba tranſpoſita idem ſignificent, nec vtile per inutile vitietur.

Eccleſ. 7.

Nõ eſt mutanda verborum forma.

Vtrum panis tranſſubſtantietur in Chriſtum. CAPVT xix.

Porrò quum panis tranſſubſtantietur in corpus, & vtique rationali ſpiritu animatum, videtur quod panis tranſſubſtantietur in hominem: pari ratione in Chriſtum tranſſubſtantiatur, & ita in creatorem. Sic ergo creatura quotidiè fit creator. Quidã voluerũt aſtruere, quod panis tranſſubſtantiatur in Chriſtum, non tamen in creatorem, quia Chriſtus dicitur ſecũdum naturam humanam, ſecundum quam panis tranſſubſtantiatur in ipſum. Nam ſicut dicitur Chriſtus manducari, quia corpus eius comeditur, ita panis credendus eſt in ipſum mutari, quoniam in corpus eius conuertitur. Ego ſum (inquit) panis viuus, qui de cælo deſcendi, & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Chriſtus igitur ſeipſum & carnem ſuam nomine panis appellat, vt oſtendat ex hoc, quod panis ſicut verè mutatur in carnem ipſius, ita verè mutatur in ipſum.

Ioan 6.

Ego tamen ſicut in alijs, ita pariter in hoc diuina ſacramenta magis veneranda,
quàm diſcutienda profiteor. Scriptum eſt enim: Non comedetis ex eo crudum *Exod. 12.*
quid, nec coctum aqua, ſed aſſum igni. Etſi ſecundum vim inferentiæ nō ſequa-
tur: Quod ſi panis tranſſubſtantiatur in corpus humanum, ideo panis tranſſub-
ſtantietur in hominem, quia non homo, ſed hominis pars eſt corpus.

De modo tranſſubſtantiationis. CAP. XX.

QVæritur autem, Vtrum ante conſecrationem ſit concedendum, panis erit
corpus Chriſti, vel poſt cōſecrationem, id quod panis fuit, eſt corpus Chri-
ſti: Quod inde videtur, quoniam qui ſacerdos fit, erit ſacerdos, & qui ſacerdos
eſt factus, ſacerdos eſt. Similiter quod corpus fit, erit corpus, & quod corpus eſt
factum, eſt corpus. Quis enim dixerit, quod hoc fit illud, ſi nunquam hoc erit il-
lud? Tradit etiam Auguſtinus, ante conſecrationem panem eſſe & vinum quod
natura formauit, poſt conſecrationem verò carnem & ſanguinē, quod benedi-
ctio conſecrauit. Et Ambroſius in hæc verba, Quod erat panis ante conſecratio- *De conſe.*
nem, iam eſt corpus Chriſti poſt conſecrationem. Nam etſi panis nec erit cor- *diſt. 2 ca.*
pus Chriſti, nec aliud, panis ibi nihil erit, & ita panis annihilatur. Ergo nec fit *Nos autem*
corpus Chriſti, nec aliud. Si verò dicatur, quod panis erit corpus Chriſti, ſtatim *&c. Panis*
infertur, aliud fore corpus Chriſti, quod nec fuit natum, nec paſſum, nec mor- *eſt.*
tuum, nec ſepultum: Demonſtratis quoque diuerſis panibus, oportebit con- *Argutiæ ni-*
cedi, quod hoc etiam illud erit idem, & non eſt idem. Hoc igitur fiet illud. Rur- *mium ſub-*
ſus ſi hoc erit panis, & non eſt corpus Ieſu, quod eſt penitus impoſſibile. Præterea *tiles.*
ſi id quod fuit panis, eſt corpus Chriſti, profectò corpus Chriſti eſt illud quod
fuit panis, ergo corpus Chriſti, vel fuit, vel eſt panis. Diuerſa & innumerabilia
talia poſſent inferri, quæ penitus à veritate diſcordant. Propter hæc & alia, quæ *Simplex*
circa præſentem articulum ſubtiliter magis quàm vtiliter poſſent inquiri, non *reſponſio.*
deſunt qui dicunt, quod ea ratione dicitur panis mutari, vel conuerti ſeu tranſ-
ſubſtantiari, ſiue tranſire in corpus Chriſti, quod corpus Chriſti ſub eiſdē acci-
dentibus loco panis incipit eſſe, ſicut dicitur à Grammaticis, quod a mutatur in
e, quum à præſenti formatur præteritum, ago egi, quia loco huius literæ a, poni-
tur hæc litera e. Quidam aūt expreſsè dixerūt, quod ipſa panis eſſentia verè muta-
tur in corporis Chriſti ſubſtantiā, nec redigitur panis in nihilum, quia deſinit
eſſe quod fuit, ſed mutatur in aliud, quoniā incipit eſſe quod non fuit. Fit autē
ipſa conuerſio non ſecundū vnionem, ſed ſecundum trāſitionem, quia nequa-
quam eſſentia eſſentiæ accedit in augmentū, vt per id quod accedit, id ad quod
accedit, maius aliquid fiat, ſed id quod accedit, fit vnum cum eo ad quod acce-
dit. Nec corpus accipit eſſe panis, ſed panis accipit eſſe corporis, quia panis tranſ-
it in corpus, non corpus in panem. Cum ergo concluditur, quoniam aliud erit
corpus Chriſti, quod nec fuit natum, nec paſſum, ſi relatio fiat ad prædicatum,
eſt falſum, ſi verò ad ſubiectum, eſt verum. Sed inde non prouenit: Ergo corpus *Subtilis di-*
Chriſti nec fuit natum, nec paſſum. Sicut non ſequitur: Aliquid eſt pater, quod *ſceptatio.*
nec genuit nec ſpirauit. Ergo nec pater genuit, nec ſpirauit. Quod autem infer-
tur, Hoc & illud erunt idem, & ſunt idem, hoc igitur fiet illud, non prouenit,
ſed ita rectius inferretur: Hoc ergo fiet aliquid quod erit illud. Sicut pater & fili-
us ſunt idem, non tamen pater eſt filius, ſed id quod eſt filius. Licet autem hoc e-
rit illud, nunquam tamen erit verum hoc eſſe illud, quoniam hoc deſinit eſſe
hoc, & incipiet eſſe illud. Sicut ſanum erit ægrum, nunquam tamen erit verum,
ſanum eſſe ægrum: quia ſanum deſinit eſſe ſanū, & incipit eſſe ægrum. Quam-
uis etiam id quod fuit panis, ſit corpus Chriſti, non tamen corpus Chriſti eſt ali-
quid quod fuit panis, quoniam id quod fuit panis, eſt aliud omninò quàm fuit.
Sed corpus Chriſti eſt omninò idem quod fuit. Sicut iniquum quod fuit Sau-
lus eſt Paulus, non tamen Paulus eſt iniquum, quod fuit Saulus. Quod enim
ſecundum naturam contingit in accidentibus, hoc ſecundum miraculum
accidit in naturis. Eſt autem duplex conuerſio, ſubſtantialis videlicet & forma- *Duplex cō-*
lis. Nam ſicut aliquando forma conuertitur ſine ſubſtantia, ſic interdum ſub- *uerſio. ſub-*
ſtantia conuertitur ſine forma, nonnunquam vtraq; cū altera. Substantia verò *ſtātialis &*
formalis.

Exod. 4. 7. quandoque conuertitur in id, quod fit, & non erat, vt virga in colubrum, & tūc forma conuertitur cum ſubſtantia. Quandoque conuertitur in id quod erat, & non fit, vt panis in Eucharistiam, & tunc ſubſtantia conuertitur ſine forma. Sed
Pſal. 63. Prouer. 25. deſinamus ſcrutari ſcrutinium, quoniam perſcrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Nam accedit homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Sicut ineffabilis eſt illa vnio qua Deus factus eſt homo, ſic ineffabilis eſt illa conuerſio, qua panis fit caro. Non tamen ita panis dicendus eſt incarnari, quia panis fit caro, ſicut verbum dicitur incarnatum, quia verbum factum eſt caro. Nam verbum manens quod erat, ita factum eſt caro, quod carnem aſſumpſit, non tranſiuit in carnem. Sed panis deſinens eſſe quod erat, ita fit caro, quod tranſit in carnem, non aſſumit carnem.

Non incarnatur panis.

SACRI CANONIS PARS SEPTIMA.

SImili modo poſtquam cœnatum eſt accipiens & hunc præclarum calicem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, item tibi gratias agens, benedixit, dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & bibite ex hoc omnes.

HIC EST ENIM CALIX SANGVINIS MEI, NOVI ET AETERNI TESTAMENTI, MYSTERIVM FIDEI: QVI PRO VOBIS ET PRO MVLTIS EFFVNDETVR IN REMISSIONEM PECCATORVM.

Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis.

Cur Euchariſtia ſub duplici ſpecie conſecratur. CAPVT xxj.

SImili modo licet ſub alterutra ſpecie ſumatur vtrunque, id eſt, corpus & ſanguis: vtraq; tamen species cōſecratur, & neutra ſuperfluit, vt oſtēdatur quod Chriſtus humanam naturam totam aſſumpſit, vt totam redimeret. Panis enim refertur ad carnem, & vinum ad animam: quia vinum ſanguinem operatur, in quo ſedes eſt animæ. Moyſes quippe teſtatur, quod caro pro corpore, ſanguis autē offertur pro anima. Vnde legitur in Leuitico: Anima carnis in ſanguine eſt. Quocirca panis & vinum in ſacrificio offeruntur, quod valet ad tuitionem carnis & animæ, ne ſi ſub alterutra ſpecie tantum ſumeretur, ad alterius tantum putaretur pertinere ſalutem. Et quamuis ſub ſpecie panis ſanguis ſumatur cum corpore, & ſub ſpecie vini corpus ſumatur cum ſanguine: tamē nec ſanguis ſub ſpecie panis, nec corpus ſub ſpecie vini bibitur, aut comeditur, quia ſicut nec ſanguis comeditur nec corpus bibitur, ita neutrum ſub ſpecie panis bibitur, aut ſub ſpecie vini comeditur: & ſi concesſibile videatur, quod corpus bibendo, aut ſanguis comedendo ſumatur. Eſt ergo modus ſumendi carnem & ſanguinem, quo neutrum manducatur aut bibitur.

Leuit. 27.

Vtrum panis ſine vino, vel vinum ſine pane valeat conſecrari. CAP. xxij

SEd quæritur, Vtrum panis ſine vino, vel vinum ſine pane, nō dico debeat, ſed valeat conſecrari. Quum enim ad prolationem iſtorum verborum, Hoc eſt corpus meum, panis mutetur in carnem: & ad prolationem illorum verborum, Hic eſt ſanguis meus, vinum mutetur in ſanguinem, ſi poſt prolationē iſtorū, & ante prolationem illorum, impedimentum accidat ſacerdoti, quo minus procedere valeat, videtur ergo, quod panis ſit mutatus in carnem, vino in ſanguinem non mutato. Quid ergo iudicabitur in hoc articulo faciēdum? an alius

ſacer-

ſacerdos totum repetet à principio, & ſic ſuper panem iterabitur conſecratio? an ab eo tantum loco incipiet, in quo ſacerdos ille dimiſit, & ſic diuidetur myſterium vnitatis? De hoc ita conſtitutũ legitur in concilio Toletano: Cenſuimus ita conuenire, vt quũ à ſacerdotibus miſſarum tempore ſacra myſteria conſecrantur, ſi ægritudinis cuiuſlibet accidat euentus, quo cœptũ nequeat cõſecrationis explere myſterium, ſit liberum Epiſcopo vel presbytero alteri, conſecrationem exequi cœpti officij, vt præcedentibus libenter alij pro complemento ſuccedãt. Porrò, quum inter Theologos de tempore conſecrationis ſit diuerſa ſententia, quibuſdam dicentibus, quod quum totum eſt dictum, totum eſt factum: alijs autem dicẽtibus, quod panis ante mutatur in corpus, & poſtea vinũ mutatur in ſanguinem: pleriq; tutius procedentes affirmant, quod alius ſacerdos conſecrationem repetere debet atq; perficere: quoniam (vt tradit authoritas) nõ dicitur iteratũ, quod neſcitur ante eſſe factũ. Verum ne illa fiat iteratio, vel diuiſio ſacramenti, nec aliquis ſcrupulus erroris vel dubitationis remaneat, cõſultius & tutius iudicatur, vt illa talis oblatio ſtudioſiſſimè recondatur, & ſuper aliã totum officium celebretur.

Vide Conc. Tolet ſeptimum, c. 2.

De Conſ. diſt. 4. c. Cũ itaque.

Quæritur, vtrum neceſſitate cogente, vel caſu interdicente, ſola panis materia poſſit in Euchariſtiam conſecrari. CAP. xxiij.

SEd etſi vinum inueniri non poſſit, vel aliquo caſu defuerit, quæritur, Vtrum neceſſitate cogente, vel caſu intercedente, ſola panis materia poſſit in Euchariſtiam conſecrari, ſicut ſub ſola panis ſpecie debet Euchariſtia reſeruari? Sunt ſanè qui dicunt, quod quum verbum & elementum efficiant ſacramẽtum, nec forma verborũ nec materia rerum, quas Chriſtus expreſſit, mutari poteſt ſiue dimidiari. Quia ſicut vinum ſine pane, ſic panis ſine vino minimè cõſecratur, cũ vtrunq; ſit de ſubſtantia ſacramenti. Vnde ſiue aqua pro vino mittatur in calicẽ, ſiue hordeum pro frumento formetur in panem: ſicut neutrũ per ſe, ſic neutrum cum alio tranſſubſtantiatur in carnem, aut mutatur in ſanguinem. Nam ſi panis ſine vino, vel vinum ſine pane, conuerti poſſet in carnem aut in ſanguinẽ: in his regionibus, in quibus alterutrum inueniri non poteſt, licitè poſſet alterũ ſine altero conſecrari. Minus enim ignorantia, quam neceſſitas, vel negligentia, quam difficultas excuſat. Alij verò dicunt, quod quũ Chriſtus prius conuertit panem in carnem, & poſtea vinum mutauit in ſanguinem, ſicut Euangelicæ lectionis textus oſtendit, & ſine vino panem, & ſine pane vinum conſecrari contingit: grauiter tamen offendit, qui negligenter aut ignoranter alterutram ſpeciem prætermittit: grauius qui ſcienter aut ſpontè, maximè ſi formam intendat mutare, vel hæreſim introducere.

Cautela, quando ſacerdos poſt conſecrationem inuenit prætermiſſum vinum. CAP. xxiiij.

QVid ergo faciendum eſt ſacerdoti, ſi poſt conſecrationem vinum comperiat prætermiſſum? Dicunt aliqui, quod vinum apponere debet, & ſuper illud ſolummodo conſecrationẽ repetere. Alij, quod appoſito vino panẽ conſecratũ, ſicut in die paraſceues, debet immittere, ſicq; ſumere ſacrificiũ. Ego verò ſemper in dubijs quod tutius eſt, iudico præferendum.

De diuerſis ſacerdotibus ſuper eandem oblatam conſecrantibus. CAP. xxv.

CVm autem interdum vni pontifici multi ſacerdotes concelebrent, ſi fortè non omnes ſimul conſecratoria verba pronuncient; quæritur, an ille ſolus conficiat, qui primus pronunciat? Quid ergo cæteri faciunt, an iterant ſacramentum? Poterit ergo contingere, quod ille non cõficit, qui celebrat principaliter, & ille conficiet, qui ſecundario celebrabit, & ſic pia celebrãtis* intẽtio defraudabitur? Sanè dici poteſt, & probabiliter reſponderi, quod ſiue prius,

Quæſtio.

**al. deuotio.*

Reſponſio.

ſiue poſterius proferant ſacerdotes, referri debet eorum intentio, ad inſtans prolationis Epiſcopi, cui principaliter celebranti concelebrant: & tunc omnes ſimul conſecrant, & conficiunt. Quanquam nonnulli conſentiant, quod qui prius pronunciat, ille conſecrat: nec aliorum defraudatur intentio, quia factum eſt quod intendunt. *Miſſa Papalis.* Conſueuerunt autem presbyteri Cardinales Romanũ circumſtare pontificem, & cum eo pariter celebrare: quumq́ue conſummatum eſt ſacrificium, de manu eius communionem recipere, ſignificantes apoſtolos, qui cum domino pariter diſcumbentes ſacram de manu eius Euchariſtiã acceperũt. Et in eo quod ipſi concelebrant, oſtendunt apoſtolos tũc à domino ritum huius ſacrificij didiciſſe.

De hora inſtitutionis. CAP. xxvj.

Exod. 12. Luc. 22. POſteaquam cœnatum eſt. Quartadecima luna primi menſis ad veſperam Chriſtus ſecũdum legem typicum paſcha cum apoſtolis celebrauit. De quo quum dixiſſet. Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum antequã patiar, cur hoc dixerit ſtatim oſtendit, vt ſcilicet veteri Paſchæ imponẽs finem, *Matth. 26.* nouum Paſchæ ſubſtitueret ſacramentum. Accipiens enim panem, benedixit, *Mar. 14.* ac fregit, deditq́; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & comedite: Hoc eſt corpus me- *Luc. 21.* um, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem poſtquam cœnauit, dicens: Bibite ex hoc oẽs: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationẽ. Hac ergo inſtitutione formari celebramus iugiter per myſteriũ, quod ſemel offerebatur in precium. Nam vbi veritas venit, figura ceſſauit: & ſignum eſt ſublatum de medio, quum iam nõ erat res aliqua quæ futura ſignificaretur, ſed quæ præſens perciperetur. mãſit tamen figura, donec fuit in veritate completũ, quod *Cur poſt cœnam Chriſtus inſtituit. Luc. 22.* in ſimilitudine prius erat exhibitũ. Ob id etiam Chriſtus corpus & ſanguinem ſuum poſt cœnam dedit apoſtolis, vt hoc ſacramẽtum velut vltimum teſtatoris mandatum arctius memoriæ commendarent. Vnde nouiſſimũ condens heredibus teſtamentum: Vos, inquit, eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis regnum, ſicut pater meus mihi diſpoſuit, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. *Nunc à ieiunis accipiendũ eſt. Vide Augu. in epiſtola ad Ianuarium. 1. Cor. 11.* Patet ergo cum primam acceperunt apoſtoli Euchariſtiam, non eos accepiſſe ieiunos. Non ideo tamen eſt calumniandum Eccleſiæ, quod à ieiunis ſemper accipitur. Placuit enim ſpiritui ſancto, vt in honorẽ tanti ſacramenti prius in os Chriſtiani dominicum corpus intraret, ſicut vbiq́; mos iſte ſeruatur. Non enim quia poſt cibos dominus dedit, ideo pranſi vel cœnati debent illud accipere, quemadmodũ illi faciebant, quos arguit Apoſtolus, dicens: Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt dominicam cœnam manducare. Vnuſquiſq́; ſuã cœnã præſumit ad manducandum. Et alius quidem eſurit, alius ebrius eſt. Saluator ergo præſcriptis ex cauſis poſt cœnam tradidit Euchariſtiam: quo autem ordine deinceps ſumeretur, diſponẽdum apoſtolis reſeruauit.

Quod corpus Chriſti totum eſt in pluribus locis ſimul. CAPVT xxvij.

ACcipiens & hunc præclarum calicem. Continens metonomicè, ponitur pro contento. Nam & vnus & idem, & tunc & nunc, & hic & alibi ſacrificatur ab omnibus, totus in cœlo, & totus in altari, ſimul & ſedet ad dexteram pa- *Vide Ambroſiũ de myſterijs init. c. 9.* tris, & manet ſub ſpecie ſacramenti. Miraris quod verbum Dei iuxta ſacramenti virtutem totum ſimul in diuerſis locis exiſtit: & non miraris, quod verbum hominis iuxta vocis naturam totum eſt ſimul in auribus diuerſorũ? Quid quæris naturam in Chriſti corpore, quum præter naturam ſit ipſe natus de virgine? Sic ergo Chriſtus in diuerſis locis eſt vnus, ſicut in ſingulis partibus totus.

Luc. 22. Quod autem vinum in calice conſecrauerit, patet ex eo, quod ipſe ſubiunxit: Non bibam amodò de hoc genimine vitis.

Quare

Quare ſanguis Chriſti dicatur nouum teſtamentum.
CAPVT xxviij.

HIc eſt ſanguis noui & æterni teſtamenti. Vetus teſtamentum quod hircorum fuit & vitulorum ſanguine dedicatum, promittebat homini tēporalia: nouum autem quod fuit Chriſti ſanguine confirmatum, promittit æterna. Et ideo teſtamentum illud fuit vetus & tranſitorium, hoc autem nouum eſt & æternum. Vel inde probatur æternum, id eſt, perpetuum, vnde nouum aſſeritur, id eſt, vltimum. Nouiſſimum enim hominis teſtamentū immobile perſeuerat, quia teſtatoris firmatur morte, iuxta quod docet Apoſtolus: Teſtamentum, inquit, in mortuis confirmatum eſt, alioquin nondum valet, dum viuit qui teſtatus eſt. Porrò teſtamentum dicitur nō ſolum ſcriptura, ſed & promiſſio, quemadmodum dicit Apoſtolus: Ideo noui teſtamenti mediator eſt, vt repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Et ſecundum hunc modum dicitur, Hic eſt ſanguis meus noui & æterni teſtamenti, id eſt, confirmator nouę & æternæ promiſſionis: ſicut dominus ipſe promittit: Qui manducat carnē meā, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Vnde nec primum teſtamentum, vt inquit Apoſtolus, ſine ſanguine dedicatū eſt. Lecto enim vniuerſo legis mandato, Moyſes accipiens ſanguinem hircorū & vitulorū, ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit, dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mādauit ad vos Deus. Ecce quàm propriè Moyſes verba prædixit, quibus Chriſtus vſus eſt in cœna.

Exod. 24.
Nouum & æternū teſtamētum.
Heb. 9.
Teſtamentū & ſcriptura & promiſſio dicitur.
Ioan. 6.
Heb. 9.
Exod 14.

Vtrum aqua cum vino conuertatur in ſanguinem.
CAPVT xxix.

SEd quæritur, vtrum aqua cum vino conuertatur in ſanguinem? Si conuertitur ergo ſacramentum, ſanguis eſt, imò populi: nam aquæ multæ ſunt populi multi: & ob hoc aqua vino miſcetur, vt Chriſto populus adunetur. Nam & de latere Chriſti exiuit ſanguis & aqua. Si non conuertitur, vbi poſt conſecrationē exiſtit? & quomodo ſeparatur à vino, cui fuerat in vnum cōmixta? Præterea non ſolum ſanguinem bibet ſacerdos in hoc ſacramento, ſi poſt conſecrationē aqua puta permanſerit. poſt vnam ergo ſumptionem iterum eodem die cōmunicare non debet, ac ſi prius aquam bibiſſet. Nam idcirco ſacerdos poſtquam perfudit, eodem die iterum nō ſacrificat, quia vinum purū aſſumit. An fortè ſicut vinum mutatur in ſacramentum redemptionis, ſic & aqua tranſit in ſacramentum ablutionis, quæ de latere Chriſti pariter effluxerunt. Quis hoc audeat diffinire?

Apoc 19.
Ioan. 19.

Vtrum Chriſtus reſurgens ſanguinem reſumpſit, quem effudit in cruce. CAP. xxx.

IAm & illud inquiratur, vtrū Chriſtus reſurgens à mortuis, ſanguinem illum reſumpſerit, quem effudit in cruce. Si enim capillus de capite veſtro nō perit, quantò magis ſanguis ille non perijt, qui fuit de veritate naturæ?

Luc. 22.

Quid de circumciſione præputij vel vmbilici præciſione dicetur? an in reſurrectione Chriſti ſimiliter redijt ad veritatē humanæ ſubſtantiæ? Creditur enim in Lateranēſi baſilica reſeruari: licet à quibuſdam dicatur, quod præputiū Chriſti fuit in Hieruſalem delatum ab angelo Carolo magno, qui tranſtulit illud, & poſuit Aquiſgrani. Sed poſt à Carolo Caluo poſitum eſt in Eccleſia Saluatoris apud Caroſium. Melius eſt tamen Deo totum committere, quàm aliud temerè diffinire. illud omninò nefas eſt opinari, quod quidam dicere præſumpſerunt, videlicet aquam in flegma conuerti. Nam & de latere Chriſti non aquā, ſed humorem aquaricum, id eſt, flegma mentiuntur exiuiſſe, non attendentes quod de latere Chriſti duo præcipua Eccleſiæ ſacramenta fluxerunt, videlicet ſacramentū redemptionis in ſanguine, & ſacramentū regenerationis in aqua. Nō enim baptizamur in flegmate, ſed in aqua, iuxta ſententiā euangelij: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnū Dei. Quibuſdā

Præputiū Chriſti.
Falſa opinio de aqua ex latere Chriſti.
Ioan. 3.

ſiue poſterius proferant ſacerdotes, referri debet eorum intentio, ad inſtans prolationis Epiſcopi, cui principaliter celebranti concelebrant: & tunc omnes ſimul conſecrant, & conficiunt. Quanquam nonnulli conſentiant, quod qui prius pronunciat, ille conſecrat: nec aliorum defraudatur intentio, quia factum eſt quod intendunt. Conſueuerunt autem presbyteri Cardinales Romanũ circumſtare pontificem, & cum eo pariter celebrare: quumque conſummatum eſt ſacrificium, de manu eius communionem recipere, ſignificantes apoſtolos, qui cum domino pariter diſcumbentes ſacram de manu eius Euchariſtiã acceperũt. Et in eo quod ipſi concelebrant, oſtendunt apoſtolos tũc à domino ritum huius ſacrificij didiciſſe.

Miſſa Papalis.

De hora inſtitutionis. CAP. xxvj.

Exod. 12. Luc. 22.

POſteaquam cœnatum eſt. Quartadecima luna primi menſis ad veſperam Chriſtus ſecũdum legem typicum paſcha cum apoſtolis celebrauit. De quo quum dixiſſet. Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum antequã patiar, cur hoc dixerit ſtatim oſtendit, vt ſcilicet veteri Paſchæ imponẽs finem, nouum Paſchæ ſubſtitueret ſacramentum. Accipiens enim panem, benedixit, ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & comedite: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem poſtquam cœnauit, dicens: Bibite ex hoc oẽs: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationẽ. Hac ergo inſtitutione formati celebramus iugiter per myſteriũ, quod ſemel offerebatur in precium. Nam vbi veritas venit, figura ceſſauit: & ſignum eſt ſublatum de medio, quum iam nõ erat res aliqua quæ futura ſignificaretur, ſed quæ præſens perciperetur. mãſit tamen figura, donec fuit in veritate completũ, quod in ſimilitudine prius erat exhibitũ. Ob id etiam Chriſtus corpus & ſanguinem ſuum poſt cœnam dedit apoſtolis, vt hoc ſacramẽtum velut vltimum teſtatoris mandatum arctius memoriæ commendarent. Vnde nouiſſimũ condens heredibus teſtamentum: Vos, inquit, eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis regnum, ſicut pater meus mihi diſpoſuit, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Patet ergo eum primam acceperunt apoſtoli Euchariſtiam, non eos accepiſſe ieiunos. Non ideo tamen eſt calumniandum Eccleſiæ, quod à ieiunis ſemper accipitur. Placuit enim ſpiritui ſancto, vt in honorẽ tanti ſacramenti prius in os Chriſtiani dominicum corpus intraret, ſicut vbiq; mos iſte ſeruatur. Non enim quia poſt cibos dominus dedit, ideo pranſi vel cœnati debent illud accipere, quemadmodũ illi faciebant, quos arguit Apoſtolus, dicens: Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt dominicam cœnam manducare. Vnuſquiſq; ſuã cœnã præſumit ad manducandum. Et alius quidem eſurit, alius ebrius eſt. Saluator ergo præſcriptis ex cauſis poſt cœnam tradidit Euchariſtiam: quo autem ordine deinceps ſumeretur, diſponẽdum apoſtolis reſeruauit.

Matth. 26. Mar. 14. Luc. 21.

Cur poſt cœnam Chriſtus inſtituit. Luc. 22.

Nunc à ieiunis accipiendũ eſt. Vide Augu. in epiſtola ad Ianuarium. 1. Cor. 11.

Quod corpus Chriſti totum eſt in pluribus locis ſimul. CAPVT. xxvij.

ACcipiens & hunc præclarum calicem. Continens metonomicè, ponitur pro contento. Nam & vnus & idem, & tunc & nunc, & hic & alibi ſacrificatur ab omnibus, totus in cœlo, & totus in altari, ſimul & ſedet ad dexteram patris, & manet ſub ſpecie ſacramenti. Miraris quod verbum Dei iuxta ſacramenti virtutem totum ſimul in diuerſis locis exiſtit: & non miraris, quod verbum hominis iuxta vocis naturam totum eſt ſimul in auribus diuerſorũ? Quid quæris naturam in Chriſti corpore, quum præter naturam ſit ipſe natus de virgine? Sic ergo Chriſtus in diuerſis locis eſt vnus, ſicut in ſingulis partibus totus. Quod autem vinum in calice conſecrauerit, patet ex eo, quod ipſe ſubiunxit: Non bibam amodò de hoc genimine vitis.

Vide Ambroſiũ de myſterijs init. c. 9.

Luc. 22.

Quare

Quare ſanguis Chriſti dicatur nouum teſtamentum.
CAPVT xxviij.

HIc eſt ſanguis noui & æterni teſtamenti. Vetus teſtamentum quod hirco- *Exod. 24.*
rum fuit & vitulorum ſanguine dedicatum, promittebat homini tēpora-
lia: nouum autem quod fuit Chriſti ſanguine confirmatum, promittit æterna.
Et ideo teſtamentum illud fuit vetus & tranſitorium, hoc autem nouum eſt & *Nouum &*
æternum. Vel inde probatur æternum, id eſt, perpetuum, vnde nouum aſſeritur, *æternū te-*
id eſt, vltimum. Nouiſſimum enim hominis teſtamentū immobile perſeuerat, *ſtamētum.*
quia teſtatoris firmatur morte, iuxta quod docet Apoſtolus: Teſtamentum, in- *Heb. 9.*
quit, in mortuis confirmatum eſt, alioqnin nondum valet, dum viuit qui teſta-
tus eſt. Porrò teſtamentum dicitur nō ſolum ſcriptura, ſed & promiſſio, quem- *Teſtamen-*
admodum dicit Apoſtolus: Ideo noui teſtamenti mediator eſt, vt repromiſſio *tū & ſcri-*
nem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Et ſecundum hunc modum *ptura & p*
dicitur, Hic eſt ſanguis meus noui & æterni teſtamenti, id eſt, confirmator nouę *miſſio dici-*
& æternæ promiſſionis: ſicut dominus ipſe promittit: Qui manducat carnē meā, *tur.*
& bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Vnde nec primum teſtamen- *Ioan. 6.*
tum, vt inquit Apoſtolus, ſine ſanguine dedicatū eſt. Lecto enim vniuerſo legis *Heb. 9.*
mandato, Moyſes accipiens ſanguinem hircorū & vitulorū, ipſum quoque li- *Exod 14.*
brum & omnem populum aſperſit, dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mā-
dauit ad vos Deus. Ecce quàm propriè Moyſes verba prædixit, quibus Chriſtus
vſus eſt in cœna.

Vtrum aqua cum vino conuertatur in ſanguinem.
CAPVT xxix.

SEd quæritur, vtrum aqua cum vino conuertatur in ſanguinem? Si conuerti- *Apoc 19.*
tur ergo ſacramentum, ſanguis eſt, imò populi: nam aquæ multæ ſunt popu- *Ioan. 19.*
li multi: & ob hoc aqua vino miſcetur, vt Chriſto populus adunetur. Nam & de
latere Chriſti exiuit ſanguis & aqua. Si non conuertitur, vbi poſt conſecrationē
exiſtit? & quomodo ſeparatur à vino, cui fuerat in vnum cōmixta? Præterea non
ſolum ſanguinem bibet ſacerdos in hoc ſacramento, ſi poſt conſecrationē aqua
pura permanſerit. poſt vnam ergo ſumptionem iterum eodem die cōmunica-
re non debet, ac ſi prius aquam bibiſſet. Nam idcirco ſacerdos poſtquam perfu-
dit, eodem die iterum nō ſacrificat, quia vinum putū aſſumit. An fortè ſicut vi-
num mutatur in ſacramentum redemptionis, ſic & aqua tranſit in ſacramen-
tum ablutionis, quæ de latere Chriſti pariter effluxerunt. Quis hoc audeat dif-
finire?

Vtrum Chriſtus reſurgens ſanguinem reſumpſit, quem effudit in cruce. CAP. xxx.

IAm & illud inquiratur, vtrū Chriſtus reſurgens à mortuis, ſanguinem illum
reſumpſerit, quem effudit in cruce. Si enim capillus de capite veſtro nō perit, *Luc. 22.*
quantò magis ſanguis ille non perijt, qui fuit de veritate naturæ?

Quid de circunciſione præputij vel vmbilici præciſione dicetur? an in reſur- *Præputiū*
rectione Chriſti ſimiliter redijt ad veritatē humanæ ſubſtantiæ? Creditur enim *Chriſti.*
in Lateranēſi baſilica reſeruari: licet à quibuſdam dicatur, quod præputiū Chri-
ſti fuit in Hieruſalem delatum ab angelo Carolo magno, qui tranſtulit illud, &
poſuit Aquiſgrani. Sed poſt à Carolo Caluo poſitum eſt in Eccleſia Saluatoris
apud Caroſium. Melius eſt tamen Deo totum committere, quàm aliud temerè *Falſa opi-*
diffinire. illud omninò nefas eſt opinari, quod quidam dicere præſumpſerunt, *nio de aqua*
videlicet aquam in flegma conuerti. Nam & de latere Chriſti non aquā, ſed hu- *ex latere*
morem aquaticum, id eſt, flegma mentiuntur exiuiſſe, non attendentes quod *Chriſti.*
de latere Chriſti duo præcipua Eccleſiæ ſacramenta fluxerunt, videlicet ſacra-
menti redemptionis in ſanguine, & ſacramentū regenerationis in aqua. Nō e-
nim baptizamur in flegmate, ſed in aqua, iuxta ſententiā euangelij: Niſi quis re- *Ioan. 3.*
natus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnū Dei. Quibuſdā

Recta opinio de aqua in calice sacramenti.

verò non abſurdum videtur, quod aqua cum vino tranſit in ſanguinem, ea videlicet ratione, quod aqua per admixtionem tranſit in vinum, & vinũ per conſecrationem tranſit in ſanguinem. Quis enim ambigat aquam in vinũ trãſire, cum multo vino modicum infunditur aquæ? Alioquin tota vini ſubſtãtia propter guttam aquæ mutatur, vt quoddam fiat ex illis cõfuſum, quod nec ſit aqua nec vinum. Sic ergo tota fontis vel fluminis aqua propter modicam vini ſtillã in confuſionis ſpeciem mutaretur, nec panis ille poſſet in Euchariſtiam conſecrari, qui factus eſt de frumento, cui fortè mixtum fuerat vnum granum hordei vel auenæ. Quid autem, ſi plus apponatur aquæ quàm vini, erit irritũ ſacramentum? Oportet quidem quod tantũ vini ibi ponatur, quod aqua commixtũ ſaporem vini retineat. Licet autem diligenti ſtudio vinum optimũ ſit quærendum, vt ſacrificiũ offeratur, vitium tamen vini non maculat munditiam ſacramenti. Quocirca ſiue vinum nouũ, quod dicitur muſtum, ſiue vinũ acidum, quod appellatur acetum, in ſacrificium offeratur, ſacramentum conficitur, & diuinitus conſecratur.

De vino poſt conſecrationem admixtum.

CAPVT xxxj.

SI verò poſt calicis conſecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non tranſit in ſanguinem, nec ſanguini commiſcetur, ſed accidentibus prioris vini commixtum corpori, quod ſub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circumfuſum. Ipſa tamen accidentia vnum appoſitũ videntur afficere: quod inde conijcitur, quia ſi aqua pura fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit. Contingit igitur accidentia permutare ſubiectũ, ſicut ſubiectũ cõtingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Quidam aũt voluerũt aſtruere, quod ſicut aqua pura per aquæ benedictæ contactum efficitur benedicta, ſic vinum per ſacramenti contactum efficitur conſecratum, & tranſit in ſanguinem, quorũ aſſertioni ratio minimè ſuffragatur.

Vtrum vinum ſine aqua conſecretur in ſanguinem.

CAPVT xxxij.

De Conſe. diſt 2. c. 1. 2 & 3.

Cyprianus.

Ioan. 19.

QVæritur autem, an irritum ſit quod geritur, ſi fortè prætermittitur aqua. Cautum eſt in Canone, quod non poteſt calix domini aqua ſola eſſe, neq; vinum ſolum, niſi vtrunque miſceatur. Et Cyprianus: Calix domini non eſt aqua ſola, neque vinum ſolum, ſicut neque corpus domini poteſt eſſe farina ſola, niſi fuerit vtrumque adunatum, & panis vnius compage ſolidatũ. Hoc quidam conſtanter affirmant, dicentes, quod ſicut aqua ſine vino conſecrari nõ poteſt, ſic vinum ſine aqua trãſſubſtantiari non valet, quia de latere Chriſti ſimul vtrunq; manauit. Alij verò cõcedunt, quod ſi quiſquã non intendens hæreſim introducere, obliuione vel ignorantia prætermiſerit aquã, ille quidẽ vehementer eſt corripiendus, & grauiter, non tamen fit irritum ſacramentum. Quod ergo prædictum eſt, vinum ſolum offerri non poſſe, determinari debet, quia recipit exceptionem, hoc modo: non poteſt, niſi fiat ſimpliciter vel ignorãter. Vel, non poteſt, id eſt, non debet, quia non dicitur poſſe fieri, quod de iure nõ fit: Nã & Græcorũ Eccleſia dicitur aquã non apponere ſacramento. Ait enim Cyprianus: Si quis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter vel ſimpliciter non obſeruauerit, quod nos dominus exemplo facere vel magiſterio docuit, poteſt ſimplicitati eius indulgẽtia domini venia cõcedi: nobis verò non poteſt ignoſci, qui nunc à domino inſtructi ſumus, vt calicẽ domini cũ vino mixtum, ſecundum quod dominus obtulit, offeramus. Hinc ergo colligitur, quod vinũ aqua mixtũ Chriſtus in cœna diſcipulis tradidit.

Cyp in epi. lib. 2. epi. 3.

Vtrum fermentatum tranſſubſtantietur. CAP. xxxiiij.

QVæritur autẽ, Vtrum qui fermentatum ſacrificat, ſacramentũ conficiat, præſertim ſi negligenter vel ignoranter hoc faciat? Superius enim ſufficiẽter

ter oſtenſum eſt, quod Chriſtus azymum cõſecrauit, cum ſacramentũ inſtituit. Sed adhuc multi ſacrificant de fermentato, quibus tanquam verè catholicis eccleſia Romana communicat. Verum hæc quæſtio melius ſoluenda differtur, vt alias competentius abſoluatur.

Quare ſub alia ſpecie ſumitur Euchariſtia.

CAP. xxxiiij.

TRibus autem ex cauſis ſacramentum corporis & ſanguinis ſui Chriſtus ſub alia ſpecie ſumendum inſtituit. Ad ſcilicet augendũ meritum, ad fouendũ ſenſum, ad vitandum ridiculum. Ad augendũ meritum, quoniam aliud ibi cernitur, & aliud eſſe creditur, vt fides habeat meritum, cui humana ratio non præbet experitum. Ad fouendũ ſenſum, ne abhorreret animus, quod cerneret oculus: quia non conſueuimus carnem crudam comedere, vel ſanguinem humanũ potare. Ad vitandum ridiculum, ne inſultaret paganus, cum id ageret Chriſtianus, vt ita veritas adſit, & ridiculum deſit. Ad hoc ergo Chriſtus ſub ſpecie principalis edulij ſumendam propoſuit Euchariſtiam, vt ſenſus foueretur in vno, & fides ędificaretur in altero. Fouetur enim ſenſus in vno, dum ſolita percipit: ędificatur autẽ fides in altero, dum in eo quod videt quale ſit, illud quod nõ videt, agnoſcit. Proponitur autẽ ſpecies panis & vini, quatenus in ſumptione corporis & ſanguinis Chriſti doceatur eſſe perfecta refectio. Plena quippe refectio cibus & potus eſt. Cibi autem & potus, panis & vinum eſt principalis ſubſtantia.

Tres cauſa inſtitutionis.

Quod ſacramentum altaris ſimul eſt veritas & figura.

CAP. xxxv.

MYſterium fidei. Ex his alijſq; ſcripturæ verbis quidam munimẽtũ erroris ducere putauerunt, dicentes, in ſacramẽto altaris veritatẽ corporis & ſanguinis Chriſti non eſſe, ſed imaginẽ tantũ & ſpeciẽ & figuram, pro eo quòd ſcriptura memoret aliquoties id quod in altari ſuſcipitur, eſſe ſacramentũ & myſterium & exemplum. Qui profectò laqueũ erroris incurrunt, quia nec ſacramenta Dei reuerenter ſuſcipiũt, nec authoritates ſcripturæ conuenienter intelligũt, neſcientes ſcripturas neque virtutem Dei. Quid enim? Nunquid ideo ſacramentum altaris veritas non eſt, quia figura eſt? Ergo nec mors Chriſti veritas eſt, quia figura eſt: & reſurrectio Chriſti veritas non eſt, quia figura eſt. Nam & mortem & reſurrectionem Chriſti figuram & imaginem & ſimilitudinem eſſe manifeſtè declarat Apoſtolus, dicens: Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã. Et Petrus Apoſtolus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Ergo mors Chriſti exemplum fuit, vt peccato moriamur: & reſurrectio eius exemplũ fuit, vt iuſtitiæ viuamus. Nunquid ideo veritas non fuit? Ergo Chriſtus verè mortuꝰ nõ eſt, & verè non reſurrexit, ſi mors eius & reſurrectio eius vera non fuit. Abſit. Nam propheta de ipſo prædixit: Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Altaris ergo ſacramentum eſt & veritas & figura.

Error negãtium veritatem in ſacramentũ. *Reprobat ó* *Rom. 4.* *1. Pet. 2.* *Eſai. 53.*

De ſacramento & re ſacramenti. CAP. xxxvj.

TRia quippe in hoc ſacramento ſunt diſcreta, videlicet forma viſibilis, veritas corporis, & virtus ſpiritualis. Forma panis & vini, veritas carnis & ſanguinis, virtus vnitatis & charitatis. Primũ oculo cernitur, ſecundũ animo creditur, tertium corde percipitur. Primum eſt ſacramentum, & non res, ſecũdum eſt ſacramentum & res, tertium eſt res, & non ſacramentũ. Sed primũ eſt ſacramentũ geminę rei, tertiũ verò res gemini ſacramẽti, ſecundũ aũt eſt ſacramentũ vnius, & res alterius. Nã forma panis vtrãq; carnem Chriſti ſignificat, id eſt, verã & myſticam. Sed verã carnem & continet & ſignificat: myſticã verò ſignificat, ſed non continet. Sicut vnus panis ex multis granis cõficitur, & vnũ vinũ ex multis racemis confluit, ſic corpus Chriſti ex multis membris cõponitur: & vnitas eccleſiaſtica ex diuerſis perſonis conſiſtit: In prædeſtinatis, vocatis, iuſtificatis & glorificatis. Nam quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit, &c. Propter quod dicit Apoſtolus: Vnus panis & vnum corpus multi ſumus.

Vide c. Cũ Marth. extra de celebratione miſſa. *Rom 8.* *1. Cor. 10.*

Exod. 25. In cuius rei typo facta eſt Arca domini de lignis Cethim, quę ſunt imputribilia
& albæ ſpinæ ſimilima. Vinũ autem in quãtum liquet & rubet, ſimilitudinẽ ſan-
guinis repræſentat. In quantũ calet, aut redolet, proprietatẽ charitatis ſignificat
& oſtendit. Nã vinum & ſanguinem operatur, & excitat charitatẽ, quia cor bibẽ-
tis exhilarat, & dilatat. Patet ergo, quod ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti
eſt ſacramentum & res: ſed alterius ſacramenti res, & alterius rei eſt ſacramentũ.
Eſt enim res primi, quia ſignificatur & cõtinetur à primo, videlicet à forma viſi-
bili. Et eſt ſacramentũ tertij, quia ſignificat & efficit tertium, videlicet vnitatem
ecclesiaſticã. Illud ergo ſanè debet intelligi quod dominus ait: Pauperes ſemper
Quomodo Chriſtum nobiſcum habemus. habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habetis: ne videatur eſſe cõtrariũ il-
li, quod alibi dicit: Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſq; ad cõſummatio-
nem ſeculi. Chriſtum enim ſemper habemus nobiſcum, ſub diuini ſpecie ſacra-
Matth. 8. 26. menti, & non ſemper habemus nobiſcũ in proprię forma perſonę. Dicitur ergo
myſteriũ fidei, quoniam aliud ibi cernitur, & aliud creditur. Cernitur ibi ſpeci-
Myſterium fidei. es panis & vini, & creditur veritas carnis & ſanguinis. Quod autem hic dicitur,
Myſterium fidei, alibi dicitur, ſpiritus & vita. Spiritus enim eſt myſteriũ, ſecun-
2. Cor. 3. dum illud: Litera occidit, ſpiritus autẽ viuificat. Fides eſt vita, ſecundum illud:
Abac. 2. Iuſtus ex fide viuit. Hinc ergo dominus ait: Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiri-
Ioan. 6. tus & vita ſunt.

Quod ſpecies panis & vini duabus ex cauſis intelligitur ſacramentum. CAP. xxxvij.

VErum, cum conſecratio perficiat ſacramentum, & poſt conſecrationem non ſit panis in altari aut vinum, quis panis eſt corporis, aut quod vinum eſt ſanguinis ſacramentum? Si dicatur, quod panis qui fuit, vel vinũ, quod extitit: profectò nec ille eſt corporis, nec illud eſt ſanguinis ſacramentum: quia panis tranſiuit in corpus, & vinũ trãſiuit in ſanguinẽ. Si verò dicatur, quod ſpecies quę remãſit: illa quidẽ nec conſiſtit ex granis, nec conſiſtit ex acinis, quoniam ex his non prouenit accidens, ſed ſubſtantia. Quam ergo ſimilitudinem aſſignabimus inter ſacramentum rei, & rem ſacrati? Nam ſi ſacramenta non haberent ſimilitudinem rerum, quarum ſunt ſacramenta, non dicerentur propriè ſacramenta, ſicut ſacramentum baptiſmi, quod eſt ablutio carnis exterior, ſimilitudinem habet ſignificati, quod eſt ablutio mentis interior. Sanè ſacramentũ iſtud in hoc gerit ſimilitudinem corporis, in quo panis ſimilitudinem repræſentat. Species ergo panis ſacramẽtum eſt corporis, non ſolum ratione rei ſignificatæ, verum etiam ratione contentæ.

Vtrum forma panis & vini, vel ſpecies accidentis & veritas corporis diuiſa ſint ſacramenta. CAP. xxxviij.

SEd quæritur, Vtrum ſpecies panis & veritas corporis vnum ſunt ſacramen-
tũ, an diuerſa ſint ſacramenta? Scriptũ eſt enim: Perficiant in nobis quæſumus
domine tua ſacramẽta quod continent. Sed & alibi legitur: Præſta vt hoc tui cor-
poris & ſanguinis ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam. Præterea cum
eandẽ rem ſacrã ſignificẽt, videtur quod idem ſint ſacramentũ. Sed cum diuerſa
ſint ſigna, videtur quod diuerſa ſint ſacramenta. Sunt ſanè qui dicunt, quod
forma panis & forma vini ſunt vnum ſacramentum, non propter vnũ ſignifi-
catum, ſed propter vnum contentum. Species autem panis & veritas corporis
ſunt vnum ſacramentum, non propter vnum contẽtum, ſed propter vnum ſi-
gnificatum. Hi debent concedere, quod ſicut diuerſæ res propter idem ſignifica-
tum, idẽ ſunt ſacramentũ, ſic eædem res propter diuerſa ſignificata diuerſa ſunt
Obiectio. ſacramenta. Quibus obijcitur, quod ſi ſpecies panis, & veritas corporis idẽ ſunt
Dilutio. ſacramentũ, cum ſpecies panis ſacramentũ ſit corporis: ergo veritas corporis idẽ
eſt ſacramentũ, & ita ſacramẽtũ eſt ſui. Nõ prouenit, quia ſpecies panis eſt quod-
*fortè, ſignificata dam ſacramentum, quod eſt veritas corporis, & eſt quoddam quod non eſt illa,
quoniam eſt duo *ſacramẽta diuerſa. Alij vero dicunt, quod ſiue ſint diuerſa ſi-
gnificata, ſiue diuerſa ſint ſignificãtia, ſemp tamẽ diuerſa ſunt ſacramẽta. Quos
opor-

oportet concedere, quod in altari ad minus ſunt quatuor ſacramenta videlicet ſpecies panis, & ſpecies vini, veritas carnis, & veritas ſanguinis. Præterea, cum panis & vini diuerſa ſint accidentia, vt ſapor, odor, pondus & color, quantitas & figura, videtur quod ſingula per ſe ſint varia ſacramenta. Nam qua ratione potius vnum, quàm aliud dicendum eſt ſacramentum? Sed cuius rei ſacramētum eſt odor aut ſapor? Poteſt non incongruè reſpōderi, quia omnia ſimul accepta, ſunt vnum Euchariſtiæ ſacramentum, eò quòd nullum ſacramentum* ſolum ſignificet per ſe, ſed omnia ſimul panis ſpeciem repræſentant, quę corpus Chriſti continet & ſignificat.

Vera determinatio.
**fortè, ſolum.*

De diſtinctione ſignorum, vbi oſtenditur, quod ſacramentum actiuè & paſſiuè dicitur. CAP. xxxix.

SIgnorum autem alia ſunt naturalia, & alia poſitiua. Naturalia ſunt, quæ ſecundum naturam ſignificant. Quorum quædam ſunt quæ per antecedens ſignificant conſequēs, vt rubore veſpertino ſignificatur ſerenitas matutina. Alia ſunt quæ per conſequens ſignificant antecedens, vt fumo vel cinere ſignificatur ignis. Poſitiua ſunt illa, quæ ſecundum impoſitionem ſignificant: quorum alia ſunt ſignum rei ſacræ, vt ſerpens æneus erectus in eremo. Alia ſunt ſigna rei non ſacræ, vt arcus triumphalis erectus in biuio. Signorū rei ſacræ, alia ſunt ſacra, vt baptiſmus, alia non ſacra, vt agnus paſchalis. Sacra ſunt ſigna noui teſtamēti, nō ſacra veteris. Quamuis enim vtraq; ſint ſigna rei ſacræ, id eſt, rem ſacrā ſignificātia, nō tamē vtraq; ſunt ſacra ſigna, id eſt, iuſtificātia: licet nōnulli dixerūt, legalia ſacramēta iuſtificaſſe. Hęc eſt enim differētia inter legalia & inter euangelica ſacramēta, quod illa ſignificabāt tantū, & nō iuſtificabant: hæc autē ſignificāt, & iuſtificant. Verū, quandoq; largè, quandoq; ſtrictè ſacramentū accipitur. Largè ſecundum quod omne ſignum rei ſacræ, ſiue ſit ſacrum, ſiue non ſacrū dicitur ſacramentum. Vnde ſigna legalia ſacramenta dicuntur. Strictè, ſecundū quod ſacrum ſolummodo ſignum dicitur ſacramentum. Sacramentum autē & actiuè & paſſiuè dicitur, quaſi ſacrum ſignās, vel ſacrum ſignatū. Nam nomine ſacramenti quandoque ſignum rei, quandoque res ſigna variè nuncupatur, ſecundū quod ſacramentum accipitur pro re ſigni. Sacramentum dicitur à ſacro & ſecreto, quaſi ſacrum ſecretum. Species ergo panis dicitur ſacramentum actiuè, id eſt, ſacrum ſignificans: vnitas autem Eccleſiæ dicitur ſacramentum paſſiuè, id eſt, ſacrum ſignatum. Corpus verò domini vtroque modo dicitur ſacramentū, id eſt, ſacrum ſignificans, & ſacrum ſignatum.

Signorum alia ſunt naturalia, alia poſitiua.
Num. 21.
Signa noui teſtamenti meliora ſunt, quàm ſigna veteris teſtamēti.
Sacramentum actiuè & paſſiuè dicitur.
Sacramentum.

Quod Sacramentum conſiſtit in tribus, in rebus, factis & verbis. CAP. xl.

SAcramentum verò conſiſtit in tribus, in rebus, factis & verbis, ſecundum proprietatem, ſimilitudinem & interpretationem. Leo nanque ſecundum proprietatem deſignat diabolum. vnde: Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circumit, quærens quem deuoret. Seminare ſecundum ſimilitudinem ſignificat prædicare. vnde: Exijt qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum: & aliud cecidit in terram bonam, aliud ſupra petram, aliud inter ſpinas. Emmanuel ſecundum interpretationē ſignificat Chriſtum. vnde: Vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur, nobiſcum Deus. Res, vt aqua baptiſmi. Factum, vt ſignaculum crucis. Verbum, vt inuocatio trinitatis. Singula reperiuntur in hoc excellentiſſimo ſacramento. Res, id eſt, corpus & ſanguis. Factum, id eſt, eſus & potus. Verbum, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus.

1. Pet. 5.
Luc. 8.
Matth. 1.

Quod ſanguis Chriſti dupliciter intelligitur in remiſſionem peccatorum effuſus. CAP. xlj.

QVi pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Pro ſolis prædeſtinatis effuſus eſt, quantum ad efficientiam. Sed pro cunctis hominibus eſt effuſus quantum ad ſufficiētiam. Effuſio quippe ſanguinis iuſti pro iniuſtis, tam fuit diues ad precium, vt ſi vniuerſitas crederet in redemptorē, nullum omnino

Duplex remiſsio peccati. niuo, diaboli vincula retinerent. Peccatū autē duobus modis remittitur: quo ad meritum culpæ, & quo ad debitum pœnæ. Meritum culpæ remittitur per ſanguinis fidem, quia iuſtificamur à culpa. Debitum pœnæ remittitur per ſanguinis precium, quo redempti ſumus à pœna. Omnes enim quaſi oues errauimus, vnuſquiſq; in viam ſuam declinauit: & domin⁹ poſuit in eo iniquitates omniū
Eſai. 53. noſtrum. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Quia ergo iuſtus iniuſtè punitus eſt, iniuſti iuſtè ſunt liberati. Aſſumpſit enim pœnam in ſe pro omnibus, vt daret per ſe gloriam vniuerſis.

Quod ſumptio Euchariſtiæ non eſt nimium differenda. CAP. xlij.

HAec quotieſcunque feceritis. In perceptione corporis & ſanguinis Chriſti,
Ioan. 6. magna eſt nobis adhibenda diſcretio. Cauendum eſt enim, ne ſi nimium differatur, mortis periculum incurratur, Domino proteſtante: Niſi mādūcaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si verò quis indignè ſuſcipiat, iudiciū damnationis incurrat, Apoſtolo teſtante: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi mādūcat & bibit. Ideoq;
1. Cor. 12. iuxta vocem eiuſdem Apoſtoli, Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &
Ingens nobis indicta probitatis neceſsitas. de calice bibat. Ingens itaque nobis indicitur bene viuendi neceſſitas, ne corpus domini vel indignè ſumendo ſumamus iudicium, vel ſumere ceſſando nihilo minus incurramus periculū. Neceſſario quippe ſumendus eſt agnus, vt à vaſtan-
Exod. 12. te angelo protegamur, nec exire poſſumus de Aegypto, niſi celebrando phaſe,
De Con. diſt. 2. c. Quotidie. paſchalem agnum edamus. Dixerit ergo quiſquam cōmunicandum eſſe quotidie: dixerit alius quotidie communicandum non eſſe, faciat vnuſquiſque quod piè crediderit faciendum. Non enim litigauerunt ad inuicem, nec alter alteri ſe
Luc. 19. præpoſuit Zachæus & ille Centurio, cum alter eorū gaudens in domo ſua Chri-
Matt. 8. ſtum ſuſcepit, & alter eorum dixit: Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meū. Audi quid ſuper hoc ſentiat Auguſtinus: Quotidie, inquit, euchariſtiam recipere, nec laudo nec vitupero: omnibus diebus tamen dominicis communicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi eſt, grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quàm purificari. Et licet quis peccato mordeatur, ſi tamen peccandi de cætero non habeat voluntatem, & ſatiſfaciat lachrymis & orationibus, ſecurus accedat. Sed hoc de illo dico, quem mortalia peccata non gra-
De Con. diſt. 2. c. Seculares. uant. Cautum eſt autem in canone, quod ſi non frequentius, ſaltem ter in anno omnes cōmunicent, qui nolunt eccleſiaſticis carere liminibus, in Paſcha, Pentecoſte, & Natali.

Quod ſacramentum altaris eſt commemoratio mortis Chriſti. CAP. xliiij.

1. cor. 11. IN mei memoriā faciatis. In hoc ſacramēto nobis quotidie mortis Chriſti memoria renouatur, ſicut Apoſtolus determinat, dicens: Quotieſcunq; mandu-
Luc. 22. cabitis panē hūc, & bibetis calicem, mortē domini annūciabitis, donec veniat.
cur vltimo loco inſtituit Chriſtus hoc ſacramentū. Propter quod ipſe dicebat Apoſtolis: Hoc facite in meā cōmemorationē. Hanc vltimā ſui memoriā dominus nobis dereliquit, quemadmodum ſi quis peregrè proficiſcēs aliquod pignus ei quē diligit, derelinquat, vt quoties illud aſpexerit, ipſi⁹ debeat amicitias memorari, quoniā is ſi pfectè dilexerit, abſq; magno fletu vel deſiderio nequit illud aſpicere. Ideoq; hoc Saluator inſtituit ſacramentū, vt quia venerat ei⁹ hora, qua de mūdo trāſiret ad patrē, quia verū erat quod dicebat
Ioan. 13. Apoſtolis: Quò ego vado, vos nō poteſtis venire. Nā & Petro dicēti, domine, quò vadis? Reſpōdit: Quò ego vado, me modò ſequi nō potes. Competentē illis hæreditatē cōſcribēs, viſibilem ſui memoriā cōmendarat: Hoc, inquit, facite in meā cōmemorationē. Non enim ſolū ſcripturarū cōmemorationē ad hoc ſufficere
Cibus ſolidus. iudicabat, qui lethargicum venerat ægrotum ſanare. Quota nanq; pars noſtri capit illud, quod in euangelio optimis vnguētis fragrat, antidotū, verbum, quod erat

erat in principio apud Deum, per quem omnia facta ſunt, quodque caro factum
eſt, & habitauit in nobis? Nam illud quidē ruminare, medela ſalubris eſt, ſuper
mel & fauum, dulcis faucibus animæ diligentis. Sed tantus cibus valde paucorū
eſt & ſolius mentis pabulum, quo tunc anima pleniſſimè ſatiabitur, cū verbum
ipſum in æterna felicitate guſtabit. At ille qui corpus aſſumpſit & animam, vt ſa- *Pſal. 18.*
naret & animam, & corpus, pigmēta ſua prouida charitatis arte compoſuit, qui-
bus lethargicam mentem ægroti renouata quotidiè ſuæ ſalutis cōmemoratio-
ne perceileret, & edentulam, id eſt, ſine dentibus plebem (quæ verbum antiquū *Cibus eden-*
& æternum principium, quaſi ſolidū cibum ruminare non poterat) hoc dulciſſi- *tula plebi*
mo confecto liquamine in panis & vini ſacramēto cōſuefaceret ſorbillare. *aptus.*

De diuerſis cauſis inſtitutionis. CAP. xliiij.

SApientia Dei, quæ ſe per viſibilia manifeſtat, volens euidenter oſtendere,
quod ipſa cibus eſt animarum, carnem aſſumptam propoſuit in eduliū vt per
cibum humanitatis inuitaret ad guſtū diuinitatis, de quo dicit Pſalmiſta: Guſta- *Pſal. 33.*
te & videte, quoniā ſuauis eſt dominus. Totū ergo Chriſtus ſe exhibet nobis in ci- *Dupliciter*
bū, vt ſicut diuinitate nos reficit (quā ſpiritualiter guſtamꝰ corde) ita nos huma- *nos cibat*
nitate reficiat, quam corporaliter ore comedimus, vt ita de viſibilibus ad inui- *Dominus.*
ſibilia, de temporalibus ad æterna, de terrenis ad cęleſtia, de humanis ad diuina
nos trāsferat. Ego ſum, inquit, panis viuus, qui de cęlo deſcendi. Ecce cibus diui-
nitatis. Et panis quē ego dabo, caro mea eſt pro mūdi vita. Ecce cibus humanita- *Ioan. 6.*
tis. Panis igitur angelorū factus eſt cibus hominū, ſecundū illud propheticū: Pa-
nem angelorū manducauit homo, quatenus qui ſecundū animā cibum diuini- *Sap. 16.*
tatis accipimus, etiam ſecundū carnem cibum humanitatis ſumamus: quoniā *Pſal. 77.*
ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chri-
ſtus. Et quia homo per guſtum mortē incurrit, per guſtū quoque vitā acquirit,
quatenus vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret. Dictum eſt quippe de illo: *Duplex li-*
Quacunq; die comederis, morte morieris. Dicitur autem de iſto: Si quis man *gnum, ſciē-*
ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Cibus ille mortalis pependit in ligno *tia & vita.*
ſcientiæ boni & mali. Cibus iſte vitalis pepēdit in ligno vitæ, quod eſt in medio *Gen 3.*
paradiſi. Illud fuit lignum inobediētiæ, ad quod homo manus extēdit, vt fieret *Ioan. 6.*
ſicut Deus, iuxta quod illi ſerpens promiſerat; Eritis ſicut dij, ſcientes bonum
& malum: iſtud autem lignum eſt obedientiæ, in quo Deus manus extēdit, & fa-
ctus eſt homo, iuxta quod dicit Apoſtolus: Exinaniuit ſemetipſum, formam ſer
ui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuētus vt homo: fa- *Phil. 2.*
ctus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Vt ergo ſuam erga nos
charitatem oſtenderet, & noſtram erga ſe charitatem accēderet, qui dedit ſe pro *Chriſtus de-*
nobis in precium, ipſe tribuit ſe nobis in cibum, vt per precium redimeret nos à *dit ſe & in*
morte, per cibum aleret nos ad vitā. Vnde ait: Qui manducat me, viuet propter *precium &*
me. Quid amplius vnquam potuit pro nobis efficere? Precium ſe dedit pro no- *in cibum.*
bis in mortem, & cibum ſe tribuit nobis ad vitam, vt mortē noſtram ſua morte *Ioan. 6.*
perimeret, & vitam noſtram ſua vita nutriret. Panis iſte ſi dignè mādučetur, im-
pinguat: & calix iſte ſi dignè bibatur, inebriat, non corpus, ſed cor: nō ventrem,
ſed mentem. vnde: Poculum tuum inebrians quàm præclarum eſt. Per huius er- *Pſal. 22.*
go ſacramenti virtutem, vniuerſæ virtutes augentur, & omnium gratiarū fru-
ctus exuberant. Is enim in hoc ſacramento ſumitur totus & integer, qui eſt fons
& origo totius virtutis & gratiæ. Per crucis myſteriū eripuit nos à poteſtate pec- *Virtus &*
cati: per Euchariſtiæ ſacramentum liberat nos à voluntate peccandi. Nam Eu- *effectus hu-*
chariſtia ſi dignè ſumatur, à malo liberat, & cōfirmat in bono, venialia delet & *ius ſacra-*
cauet mortalia. Vnde quū præmittimus in oratione dominica: Panem noſtrum *menti.*
ἐπιούσιον, id eſt, ſuperſubſtantialem, da nobis hodie, ſtatim adiungimus: Et dimit- *Matt. 6.*
te nobis debita noſtra. Et ne nos inducas in tentationem, Sed libera nos à malo.
Quia per panem iſtum cœleſtem liberamur à malis præteritis, præſentibus, &
futuris. Dedit ergo nobis hoc ſacramentum ſalutis, vt quia nos quotidie pecca-
mus, & ipſe iam mori non poteſt: per hoc ſacramentū, quod in memoria mortis
eius accipimus, remiſſionem peccatorū quotidie conſequamur. Non enim ſo- *Apoc. 1.*

lum

lum lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, quando ſanguinem ſuum fudit pro nobis in crucis patibulo: verum etiam quotidie nos lauat à peccatis no-
Chriſtus ſemper nobiſcum. Matt. vlt.
ſtris in ſanguine ſuo, quando eius ſanguinem nos accipimus in calicis poculo. Aſcẽſurus ergo Chriſtus ad patrem, quia promiſit apoſtolis eorumq; ſequacib⁹, Vobiſcum ero cunctis diebus vſq; ad conſummationem ſeculi: voluit remanere cum illis, non ſolum per inhabitantem gratiam, nec per diuinam tãtum eſſentiam, verumetiam per corporalem præſentiam. Et ideo iſtud ſacramentũ inſtituit, in quo præſens eſt ipſe nobiſcum, ſub alia quidẽ forma, ſed in propria verè ſubſtantia. Congruum erat enim, vt Deus qui hominem plaſmauit & fecit ad
Trinitas ſubſtantiarum in vna perſona Chriſti.
imaginem & ſimilitudinem ſuam, in homine quem aſſumpſit, imaginẽ & ſimilitudinem ſuã expreſſius inſigniret. Diſpoſuit ergo cœleſtis altitudo conſilij, vt ſicut tres ſunt perſonæ in vnitate ſubſtantiæ, pater, verbum, & ſpiritus ſanctus, ita tres eſſent ſubſtãtiæ in vnitate perſonæ, diuinitas, corpus & anima. Cum ergo Chriſtus ſecũdum naturam diuinam tribus modis exiſtat in omnibus per eſſentiam, in ſolis iuſtis per gratiam, in homine aſſumpto per vnionẽ, voluit vt idem ipſe ſecundum naturam humanam tribus modis in rebus exiſteret, localiter in cœlo, perſonaliter in verbo, ſacramẽtaliter in altari. Sicut enim ſecundũ diuinitatem totus eſſentialiter eſt in omnibus rebus, ita ſecundũ humanitatẽ totus ſacramentaliter eſt in pluribus locis. Huius ſacramenti virtute poſſibile fit, vt qui
Ioan. 3. Ioan. 5.
de terra ſunt, in cœlum aſcẽdant. Ait enim ipſe Saluator: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis, qui eſt in cœlo. Vnus & idem eſt
Per hoc ſacramentũ vnimur Chriſto, ſicut membra capiti.
filius Dei, qui de cœlo deſcendit, & filius hominis, qui aſcendit in cœlum, Chriſtus Ieſus: cui tanquam ſuo capiti cuncta membra corporis annectuntur, omnes qui per fidem huius ſacramenti ſeruant vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et ſicut vnum corpus, vna perſona, vnus Chriſtus, caput cum ſuis membris in cœlum aſcendit, dicitque gratulabundus glorioſam Deo repræſentans Eccleſiam:
Gen. 2.
Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Et oſtendens ſe cum illa in vnam conueniſſe perſonam: Erunt, inquit, duo in carne vna. Hoc autem, vt in-
Ephes. 5. Ioan. 6.
quit Apoſtolus, magnum ſacramẽtum eſt in Chriſto & in Eccleſia, quod euchariſtia ſimul efficit & figurat, ſecundũ quod dominus ait: Qui manducat meã carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Per id ergo quod & ſuſcepit ipſe de noſtro, & accipimus ipſi de ſuo, tam inſolubili nexu coniungimur, vt qui eſt vnum cũ patre per ineffabilem vnitatem, fiat vnum nobiſcum per admirabilem vnionem, ac per hoc ipſo communiter mediãte cum patre vnum efficimur. Pater, inquit, ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi,
Ioan. 17.
vt ſint vnum, ſicut & nos. Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro illis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt & ipſi in nobis vnum ſint, & credãt, quia tu me miſiſti. Ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnũ, ſicut & nos vnum ſumus. Ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum, & co-
Rogat Chriſtus pro vnione noſtra.
gnoſcat mundus, quia tu me miſiſti. Rogat vnitas pro vnione, verbum cum patre vnum eſt in natura, homo cum verbo vnum eſt in perſona, membra ſunt vnum cum capite. Primum eſt in iuſtitia, poſtmodum autem in gloria: quoniã qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. Vt ergo in iuſtitia vnum ſint, cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti. Vt autem in gloria vnum ſint, volo, vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi.

EXPLICIT LIBER QVARTVS.

MYSTERIORVM EVANGELICAE LEGIS ac ſacramenti Euchariſtiæ,

LIBER QVINTVS.

CANONIS SACRI PARS OCTAVA.

VNde & memores domine nos ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta, Chriſti filij tui domini Dei noſtri, tam beatæ paſſionis, necnon & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cęlos glorioſæ aſcenſionis, offerimus præclaræ maieſtati tuæ, de tuis donis ac datis: Hoſtiam puram, Hoſtiam ſanctam, Hoſtiam immaculatam, Panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ.

De ſignis quæ tertio loco fiunt ſuper oblatam & calicem. CAP. I.

VNde & memores domine. Quia dominus ipſe præceperat, vt in ſui memoriam hoc faceremus, idcirco tria ſibi cōmemoranda proponit Eccleſia, ſcilicet: Eius beatam paſſionem, nęcnon & ab inferis reſurrectionem, ſed & in cœlos glorioſam aſcenſionem. Quorum primum, id eſt, paſſio* excitat charitatem: ſecundum, id eſt, reſurrectio, corroborat fidem: tertium, id eſt, aſcenſio, lætificat ſpem. Quid enim magis in nobis charitatem accendit, quàm quod proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum? Chriſtus enim pro nobis factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Quid in nobis magis fidem confirmat, quàm quod Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium? Quoniamquidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorū. Sicut & in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Quid magis in nobis amplificat ſpem, quàm quod Chriſtus aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, vt vbi eſt ipſe, illic ſit & miniſter ipſius? Quia verò dicit Eccleſia, memorem ſe dominicæ paſſionis, ſtatim acerbiorem ſpeciem illius paſſionis commemorat, recolens in quinque crucibus quinque plagas. Deinde per partes ordinem dominicæ paſſionis proſequitur, ſicut ſubſequēs expoſitio declarabit. Abhinc igitur vſq; dum corporale deſuper calicem remouetur, domini paſſio memoratur. Nā vbi dicit ſacerdos: Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctū vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ, quinarium crucis ſignaculū imprimit ſuper oblatam & calicē: ſignificans illa viuentis petræ foramina, in quibus reſidet immaculata columba fructuoſe nidificans. Cum inter prædicta crucis quinque ſignacula, quinq; dilectiſſimi ſui plagas, videlicet duas manuum, totidemq; pedum, & vnam lateris, fida tenet & contemplatur memoria. Tres autē cruces ſacerdos cōmuniter facit ſuper oblatam & calicem, quoniam in tribus verbis vtrunq; pariter intelligitur. Nunquam enim in crucis ſignaculo panis ſeparatur à calice, niſi cum ſeparatim nominatur in Canone. Verū, erecta pars crucis ſolummodo ſuper panē, tranſuerſa verò vſque ſuper calicem debet protēdi, quoniam erecta pars crucis corpus Chriſti ſuſtinuit, & brachia tranſuerſa diſtendit.

Tria de Chriſto cōmemoranda. *vulnerat. *Rom. 8.* *Philip. 2.* *1. Cor. 5.* *Pſal. 67.* *Epheſ. 4.* *Ioan. 12.* *Quinque crucis ſignacula.*

Quare poſt conſecrationem ſigna ſuper Euchariſtiam fiunt. CAP. ij.

HIc oritur quæſtio non prætereunda ſilentio. Cum enim plenè & perfectè ſit conſecratio celebrata, (Nam materia panis & vini iam tranſiuit in ſubſtantiam carnis & ſanguinis) quare ſuper Euchariſtiam benedictā & pleniſſimè con- *Quæſtio.*

ſecratam adhuc benedictionis ſignum imprimitur, aut aliquod verbum conſecrationis profertur? Imò talia quædam ſubiunguntur in canone, quæ videntur innuere, quod nondum ſit tranſſubſtantiatio conſummata. Ego ſuper hac quæſtione vellem potius doceri, quàm docere, magisq; referre, quàm proferre ſententiam. Verum, quia nihil à maioribus dictum ſuper hac repotui reperire, dicã ſalua fide quod ſentio, ſine præiudicio ſententiæ melioris. *Reſponſio. In canone alia eſt ratio verborũ quã ſignorum.* In Canone ſiquidẽ aliud verba ſignificant, & aliud ſigna prætendunt. Verba nanque principaliter ſpectãt ad Euchariſtiam cõſecrandam: ſigna verò principaliter pertinent ad hiſtoriam recolendam. Nam verbis vtimur ad conſecrandum panem & vinum in corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti: ſignis vtimur ad recolendum ea quę per hebdomadã ante Paſcha geſta ſunt circa Chriſtum. Patet ergo quantum ad ordinẽ Euchariſtię conſecrãdæ, quod capitulum iſtud, Qui pridie quàm pateretur, in fine Canonis ſubijci debuiſſet, quoniã in eo conſecratio conſummatur. Sed quoniã impediuiſſet ordinẽ hiſtoriæ recolendæ, quia quod fuit geſtum in medio, recoleretur in fine, prouidus Canonis ordinator, vt ordinem ſeruaret hiſtoriæ, quaſi quadã neceſſitate compulſus, capitulum iſtud, Qui pridie quàm pateretur, quaſi cor canonis, in medio collocauit: vt quæ ſequuntur, intelligantur procedere, ſecundum illam figuram, qua ſæpe fit, vt quæ narratione ſuccedunt, intellectu præcedant. *Alia reſponſio.* Vel potius, vt tam literæ, quàm hiſtoriæ ſuus ordo ſeruetur. Dicatur itaq;, quod ſigna pertinent ad hiſtoriam recolendam: ſed verba non pertinent ad Euchariſtiam conſecrandam, imo pertinẽt ad Euchariſtiam cõſecratã, hoc modo:

Expoſitio ſubſequentium in Canone. CAP. iij.

NOs tui ſerui, videlicet ſacerdotes, ſed & plebs tua ſancta, ſcilicet populus Chriſtianꝰ, (Nã quod populus agit voto, ſacerdotes peragũt miniſterio) offerimus præclarę maieſtati tuæ, id eſt, præ cęteris clarę. *Mat. 13.* Nam ſi iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorũ, quantò clarius diuina præfulget maieſtas? *De tuis donis ac datis.* De tuis donis, id eſt, de frugibus ſegetum, quantum ad panem, qui cõſecratus eſt in carnem. Ac datis, id eſt, de frugibus arborum, quantum ad vinum, quod eſt conſecratum in ſanguinem. De his, inquam, & illis offerimus hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, id eſt, Euchariſtiam, immunem ab omni culpa vel peccato originali, veniali, & criminali. Vel, purã, quantũ ad cogitationem: ſanctam, quantum ad locutionem: immaculatam, quantũ ad operationẽ: *Eſai. 53.* quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Hoc eſt, panem ſanctum, id eſt, ſanctificantem, datorem vitæ æternæ, quantum ad ſtolam carnis: & *Ioan. 6.* calicem ſalutis perpetuæ, quantum ad ſtolam animæ, ſecundum illud: Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcẽdi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum. *Propitio ac ſereno vultu.* Supra quæ propitio domine nobis tuo ſereno vultu, id eſt, placabili reſpectu digneris reſpicere: nõ quod vultus eius mutetur aliquãdo: ſed tunc Deus illuminat ſuum vultum ſuper nos, & ſerenat, quum miſericordiam ſuam ſuper nos exhibet & declaret, ſecundum illud Pſalmiſtæ: *Pſal. 66.* Illuminet vultum ſuum ſuper nos, & miſereatur noſtri.

CANONIS SACRI PARS NONA.

SVpra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, & accepta habere, ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium patriarchæ noſtri Abrahæ, quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam.

De figuris noui Teſtamenti, quæ præceſſerunt in veteri Teſtamento. CAP. iiij.

Sicuti, ſimilitudinem dicit, non quãtitatẽ. SIcuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, &c. Aduerbium iſtud ſicuti ſimilitudinem innuit, non exprimit quantitatẽ. Multo quippe

pe acceptius eſt hoc ſacrifitium, quàm quod obtulit Abel, quod obtulit Abra-
ham, quod obtulit Melchiſedec. Valet enim amplius res, quàm vmbra, veritas, *Oblatio*
quàm figura. Ipſam ergo ſimilitudinem magis, quàm quantitatem debemus at- *abel.*
tendere. Similes ergo offerendo ſumus Abel, ſi rectè quidem offerentes, rectè ni- *Gen. 4.*
hilo minus diuidamus, quod quia Cain non egit, peccauit. Sua nanque rectè,
cui debebat, obtulit Deo, ſed retinuit ſibi ſeipſum, & cor ſuum auferens Deo,
malè diuiſit. Abel autem acceptum Deo intus in corde obtulit holocauſtũ, quia
non ſe ſibi retinuit, ſed Deo ſe totum ſubdidit & impendit. Et ideo reſpexit
Deus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem & ad eius munera non reſpe-
xit. Prius reſpexit ad Abel, & poſtea reſpexit ad munera: quia non offerens pla-
cuit à muneribus, ſed munera placuerunt ab offerente. Similiter Abraham *Oblatio*
egregia fide totum ſe prius offerebat altiſſimo, & propterea quum ſua duceret *Abrahæ.*
offerenda, placidas ei hoſtias offerebat. Quod vt nos ſcientes* imitaremur, *al.* imità*
patrios ab illo Deus exegit affectus. Tolle (inquit) filium tuum vnigenitum *remur.*
quem diligis Iſaac, & offer illum in holocauſtum ſuper vnum montium, quem *Gen. 22.*
monſtrauero tibi: ſtatimq́; promptum & obedientem inuenit, imo nobis oſten
dit. Melchiſedec quoq;, niſi ſe prius acceptum Deo ſacrificiũ obtuliſſet, futuro-
rum cauſas minimè præuidiſſet: quarũ intuitu myſticũ panis & vini primus ob- *Oblatio*
tulit ſacrificiũ. Erat enim Dei ſacerdos altiſſimi. Nos ergo aſſiſtentes ad offeren- *Melchiſe-*
dum, ſi rectè diuidimus, prius noſipſos in ſacrificium offeramus, arietinam pro *dec.*
teruiam, feritatem taurinam, hircinamq́; libidinem iugulantes: iuxta quod in *Quomodo*
Pſalmo cantauimus: Holocauſta medullata offeram tibi cum incẽſo arietũ, of- *nos offerre*
feram tibi boues cum hircis. Ac deinde ſicut munus Abel, ſicut ſacrificiũ Abra- *debemus.*
hæ, ſicut hoſtiam Melchiſedec, vota noſtra dominus acceptabit. Verũ non ſolũ *Pſal. 65.*
in offerẽtibus, ſed etiam in ipſis oblationibus debemus ſimilitudinem intueri.
Nam illa vetera ſacrificia, hoc nouum ſacrificiũ figurabãt. Quid enim per mu- *Per munus*
nus Abel offerentis de primogenitis gregis, niſi Chriſtus exprimitur primogeni *Abel.*
tus in multis fratribus? Qui ſicut Abel inuidioſe fuit interfectus à fratre, ſic ipſe *Rom. 8.*
malitioſe fuit occiſus à populo Iudæorum. Nam ſecundum Apocalypſim Io- *Apoc. 13.*
annis, ipſe eſt agnus qui occiſus eſt ab origine mundi. Quid per ſacrificiũ Abra- *Per ſacrifi-*
hę, dilectum & vnicum filium offerentis, niſi paſſio domini deſignatur? De quo *ciũ Abrahæ*
dicit Apoſtolus: Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tra *Rom 8.*
didit illũ. Hic eſt (inquit) filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Ob-
latio verò Melchiſedec tam propriè nouum ſacrificiũ præſignauit, vt inde præ- *Mat. 3. 17.*
dictum ſit: Tu es ſacerdos in æternum, ſecundũ ordinem Melchiſedec. Qui per *Per oblatio*
omnia ſecundum Apoſtolum, aſſimilatus filio Dei, manet ſacerdos in perpetu- *nẽ Melchi-*
um. Abel dicitur puer, non tam à pueritia, quàm à puritate, ſecundum illud: Ec- *ſedec.*
ce puer meus electus quem elegi, poſui ſuper ipſum ſpiritum meum. Abraham *Pſal. 109.*
dicitur patriarcha, nõ tã Iſraelitię plebis, quàm populi Chriſtiani: illius per car *Heb. 7.*
nem, huiusq́; per fidem, ſecundũ illud: Nam vltra vocabitur nomẽ tuũ Abram, *Abel puer.*
ſed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentiũ conſtitui te. Melchi- *Eſai. 42.*
ſedec interpretatus eſt rex iuſtitię: deinde rex ſalẽ, id eſt, pacis, propter illud quod *Abraham patriarcha*
legitur: Orietur in diebus eius iuſtitia & abũdantia pacis, donec auferatur luna. *Gen. 17.*
Sãctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam, hoc addidit in Canone Leo papa. *Melchiſedec rex.*

Pſal. 71.

CANONIS SACRI PARS DECIMA.

SVpplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti angeli tui, in ſublime altare tuum, in conſpectum diuinæ maieſtatis tuæ, vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus: omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Per eundem Chriſtum dominum noſtrum. Amen.

De ſignis, quæ quarto loco fiunt ſuper oblatam & calicem.

CAP. v.

Ioan. 18. Luc. 21. SVpplices te rogamus, &c. Dicto hymno poſt cœnam, exijt Ieſus in montem Oliueti, trans torrentem Cedron, & progreſſus puſillum procidit in faciem ſuã, orans, & dicẽs: Pater, ſi fieri poteſt, transfer hunc calicẽ à me. Sed & ſecundò & tertiò abijt, & orauit, eundem ſermonem dicens. Et factus in agonia prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Tunc venit ad diſcipulos ſuos, dicens: Surgite, eamus, ecce appropinquat qui me tradet. Traditor autem dedit eis ſignum, dicens: Quem oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Et cõfeſtim accedẽs, oſculatus eſt eum. Ieſus igitur quia procidit, *Oſculum altaris.* orans, & dicens: Pater, ſi fieri poteſt, &c. ſacerdos inclinans, orat, dicens: Supplices te rogamus, &c. per oſculum altaris repræſentans oſculum proditoris. Quia verò factus in agonia prolixius orabat, tertiò dicens ſermonem eundem, ſacer- *Tres cruces.* dos facit tres cruces, primam & ſecundam diſtinctè ſuper oblatam & calicẽ, dicẽdo: Sacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem: tertiam, ſignando ſeipſum in faciem, cum dicit: Omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Fortè propter ſudorem corporis crucem imprimens ſuper corpus, & propter guttas ſanguinis crucem imprimens ſuper ſanguinem: & quia procidit in faciem ſuam, orans, imprimit ſibi crucem in facie. Vel potius, per duas cruces, quas facit ſacerdos ſuper corpus & ſanguinem, deſignantur vincula & flagella. Vincula, quibus ligatum eſt corpus, & flagella, quibus illiſus eſt ſanguis eius. Nam de vinculis le- *Mar. 15.* gitur: Miniſtri Iudæorum comprehẽderunt Ieſum, & ligauerunt: & vincientes duxerunt & tradiderunt Pilato. De flagellis legitur: Apprehendit Pilatus Ieſum *Ioan 19.* & flagellauit: cuius liuore ſanati ſumus. Per tertiam verò crucem, quã ſacerdos *Eſa. 53.* ſibi in faciem facit, recolitur illud, quod expuebant in faciem eius, & palmas in *Luc. 22.* faciem ei dabant, & velantes faciem eius, dicebant: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?

De profunda quorundam intelligentia verborum.

CAP. vj.

IVbe hæc perferri per manus, &c. Tantę ſunt profunditatis hæc verba, vt intel- *Verba Gregorij papæ lib. 4. Dial. c. 58.* lectus humanus vix ea ſufficiat penetrare. Nam beatus Gregorius tantæ ſacramenti dignus interpres quodam in loco de illis tãquam de re ineffabili pene ineffabiliter loquens, Quis, inquit, fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cęlos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cœleſtibus iungi, vnum quid ex inuiſibilibus & viſibilibus fieri? Idem alibi dicit: Vno eodemque tempore ac momento, & in cœlum rapitur miniſterio angelorũ conſociandum corpori Chriſti, & ante oculos ſacerdotis in altari videtur. Saluo tamen occulto cęleſtis oraculi ſacramento, poſſunt hæc verba licet ſimplicius, tamen ſecurius ſic *Tob 12.* intelligi: Iube hęc, id eſt, vota fidelium, videlicet ſupplicationes & preces: Perferri per manus ſancti angeli tui, hoc eſt, per miniſterium angelorum, ſecundũ illud quod ait angelus ad Tobiam: Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli o- *Quomodo angeli offerunt Deo preces noſtras.* rationem tuam domino: In ſublime altare tuum, hoc eſt, in cõſpectum diuinæ maieſtatis tuæ. Porrò, ſicut beatus Auguſtinus determinat, non dicitur angelus orationes noſtras offerre Deo, quaſi tunc primò Deus nouerit quid velimus, quia Deus omnia nouit antequam fiant: ſed quia neceſſe habet rationalis creatura temporales cauſas ad æternitatem referre, ſiue petendo quid erga ſe fiat, ſiue conſulendo quid faciat, vt quod Deo iubente implendum eſſe cognouerit, hoc nobis vel euidenter, vel latenter reportet. Hinc etiam euidenter apparet, quod *Multiplex altare.* angeli ſemper in ſacrificio præſentes aſſiſtũt. Multiplex autem altare legitur in ſcripturis, ſuperius & inferius, interius & exterius. Quodlibet aũt eſt duplex. Nã *Exod. 20.* altare ſuperius eſt Deus Trinitas, de quo legitur: Non aſcendes ad altare meũ per *Pſal. 50.* gradus. Eſt & altare ſuperius triumphans Eccleſia, de qua dicitur: Tũc imponent *Exod 20.* ſuper altare tuum vitulos. Altare inferius eſt eccleſia militans, de qua dicitur: Si

alta-

altare lapideum feceris mihi, nõ ædificabis illud de ſectis lapidibus. Eſt & altare *Pſal. 117.*
inferius menſa templi, de qua dicitur: Cõſtituite diem ſolennẽ in cõfrequenta-
tionibus, vſque ad cornu altaris. Altare interius eſt cor mundũ, de quo præcipi- *Leuit. 6.*
tur: Ignis in altari meo ſemper ardebit. Eſt & altare interius fides incarnationis, *Exod. 20.*
de qua iubetur: Altare de terra facietis mihi. Altare exterius, eſt ara crucis, hoc
eſt, altare holocauſti, ſuper quod cremabatur ſacrificium veſpertinum. Eſt & al- *Num. 28.*
tare exterius, eccleſiaſtica ſacramenta, de quibus ſcriptũ eſt: Altaria tua domine *Pſal. 83.*
virtutum, &c. Quæ verò ſint illa, quæ petit in ſublime altare perferri, determi-
nat ſubdens: Vt quotquot, &c.

CANONIS SACRI PARS VNDECIMA.

MEmento etiam domine famulorum, famularumque tuarum. N. & N. Qui nos præceſſerũt cum ſigno fidei, & dormiũt in ſomno pacis. Ipſis domine & omnibus in Chriſto quieſcentibus, locum refrigerij, lucis & pacis, vt indulgeas deprecamur, Per eundem Chriſtum dominum noſtrum.

Hic agitur memoria defunctorum. CAP. vij.

ORat pia mater Eccleſia, non ſolum pro viuis, ſed etiam pro defunctis, & eos *Memoria*
ſacræ oblationis interceſſione cõmendat, certiſſime credens, quod ſanguis *pro defun-*
ille precioſus, qui pro multis effuſus eſt, in remiſſionem peccatorum, nõ ſolum *ctis.*
ad ſalutem viuentium, verum etiam ad abſolutionem valeat defunctorũ. Qui *Signum*
cum ſigno fidei præcedunt ad dominum. Non quod ibi ſit fides aut ſpes, vbi *fidei.*
ſpecies eſt & res. Nam fides euacuatur, charitas autem nunquam excidit, ſed *1. Cor. 13.*
ſignum fidei pro charactere Chriſtianitatis accipitur, quo fideles ab infidelibus *Apoc. 7.*
diſcernuntur, ſecundum illud: Audiui numerum ſignatorum, centum quadra-
ginta quatuor milia ſignati, ex omni tribu filiorũ Iſrael. Et dormiunt in ſomno
pacis, ſecundũ illud: In pace in idipſum obdormiam & requieſcam. Frequenter *Pſal. 4.*
enim ſacra ſcriptura defunctos dormientes appellat, pro eo quòd ſicut dormien *Dormiunt*
tes euigilant, ita defuncti reſurgunt. Propter quod dicit Apoſtolus: Nolo vos *multi.*
ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem nõ ha- *1. Theſ. 4.*
bent. Et dominus inquit in Euangelio: Lazarus amicus noſter dormit: Ipſis do- *Ioan. 11.*
mine & omnibus in Chriſto quieſcentibus, (In hoc loco ſacerdos, quorum ma-
luerit, defunctorum debet agere memoriam ſpecialem) locum refrigerij, in quo
non eſt ardor pœnarum: lucis, in quo non eſt obſcuritas tenebrarum: & pacis, in *Apoc. 21.*
quo non eſt conflictus pugnarum. Nam abſterget Deus omnem lachrymam ab
oculis ſanctorum, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque
vllus dolor, quæ prima tranſierunt: ſed delectabuntur in multitudine pacis, & *Pſal. 36.*
complacebunt coram domino in lumine viuentium.

CANONIS SACRI PARS DVODECIMA.

NObis quoq; peccatoribus famulis tuis de multitudine miſerationum tuarum ſperantibus, partem aliquam & ſocietatem donare digneris cum tuis ſanctis Apoſtolis & Martyribus, cum Ioanne, Stephano, Mathia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cecilia, Anaſtaſia, Et omnibus ſanctis tuis, intra quorum nos conſortium non æſtimator meriti, ſed veniæ quæſumus largitor admitte. Per Chriſtum dominum noſtrum.

De ſecunda commemoratione ſanctorum. CAP. viij.

1 Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatũ non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Licet enim omni tempore nos debeamus ex corde recognoſcere *Multæ miſerationes Dei.* peccatores, præcipuè tamen cum pro remiſſione peccatorum ſacroſanctum myſterium celebratur. De multitudine miſerationum tuarum ſperantibus, iuxta *Pſal. 50.* quod inquit Pſalmiſta: Secundum multitudinem miſerationum tuarũdomine dele iniquitatem meam. Vna tantum eſt Dei miſericordia, non aliud quidẽ quàm ipſe miſericors, ſed multi ſunt eius effectus, qui miſerationes dicũtur. Vn*Pſal. 24.* de: Reminiſcere miſerationum tuarum domine, & miſericordiarum tuarũ quę à ſeculo ſunt. Porro cum ipſe Deus ſit omnia in omnibus, ſalus & præmium & *Pſal. 34.* gloria ſingulorum (Salus, inquit, populi ego ſum) quid eſt quod dicitur: Partem *Matth. 20.* aliquam & ſocietatem donare digneris, tanquam nõ omnes ſint eundem denarium accepturi? Sanè licet vnum & idem ſit præmium ſingulorũ, videlicet ipſe *Ioan. 17.* Deus, in cuius cognitione ſalus æterna conſiſtit, ſecundum illud quod ipſe dicit *1. Cor. 15.* in euangelio, hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum: tamen ſecundum differentiam meritorũ, alij plus, alij minus diuina viſione fruuntur. Nam ſtella differt à ſtella in claritate. Propter quod ipſe *Ioan. 14.* dominus ait: In domo patris mei manſiones multę ſunt. Sicut vnus eſt ſol, cuius lumine participant vniuerſi, alij plus, alij minus, ſecundũ differentiam intuentium. Cum Ioanne, Stephano, Mathia, Barnaba &c. In hac ſecunda commemoratione ſanctorum ex magna parte ſupplentur, qui de primitiuis ſanctis deeſſe videbantur in prima. Sed quare Ioannes repetitur, & Stephanus ſociatus Ioanni præmittitur Mathiæ ac Barnabæ, Sanè Ioannes in prima commemora*Virginitas Ioannis & Stephani.* tione diſponitur, & cum alijs numeratur propter dignitatem apoſtolatus. In hac autem commemoratione repetitur, & cum Stephano ſociatur, propter pri*Apoc. 14.* uilegium cœlibatus. Virgines enim ſunt, & ſequuntur agnũ, quocunque ierit, *Ioan. 19.* & propterea cæteris præmittuntur. Virginitas enim Ioannis inde maximè commendatur, quia Chriſtus in cruce matrẽ diſcipulo, virginem virgini cõmenda*Actor. 6.* uit. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam. Stephani verò virginitas ex *Ioannes Baptiſta.* eo maximè comprobatur, quia ipſe eſt, qui ab apoſtolis deputatus eſt ad miniſterium viduarum, & in hoc quod fœminis eſt præpoſitus, teſtimoniũ meruit ſynceriſſimę caſtitatis. Poſſet autem non Euangeliſta, ſed Baptiſta Ioannes intelligi, niſi præmitteretur, Cum tuis ſanctis Apoſtolis ac martyribus. Vnde conijcitur, quod Apoſtoli tantum ac martyres ſubnotentur, quamuis Ioannes Baptiſta meritò inter martyres poſſit numerari. Non æſtimator meriti, quia nõ ſecundum exigentiam meritorum retribuis, ſed minus puniendo, vel magis remune*Pſal. 102.* rando, quàm quiſque meruit. vnde: Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis, *Luc. 6.* neque ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis. Et alibi: Menſuram bonam & confertam, & coagitatam, & ſupereffluẽtem dabunt in ſinum veſtrum.

CANONIS SACRI PARTICVLA TERTIADECIMA.

PEr quem hęc omnia domine ſemper bona creas, ſanctificas, viuificas, benedicis, & præſtas nobis: per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo, eſt tibi Deo patri omnipotenti, in vnitate ſpiritus ſancti, omnis honor & gloria. Per omnia ſecula ſeculorum. Amẽ.

De ſignis quæ quinto loco fiunt ſuper corpus & ſanguinem, & in latere calicis. CAP. ix.

Ioan. 1. PEr quem hæc omnia domine ſemper bona creas. Nam per eum omnia facta *Gen. 1.* ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Creas ergo cõdendo naturam, & ſanctificas conſecrando materiam,

teriam, viuificas tranſſubſtantiando creaturam, & benedicis accumulando gra
tiam. Eſt autem ſimplex pronominis demonſtratio, ſicut tempus verbi confu-
ſum. Nam præſens confuſum præſentis non tenet vſum. Hæc enim omnia, id
eſt, panem & vinum & aquam ſemper bona creas, ſecūdum cauſas primordia-
les: & ſanctificas, ſecundum cauſas ſacramentales: viuificas, vt tranſeant in car-
nem & ſanguinem: & benedicis, vt cōferant charitatem & vnitatem. Per ipſum,
tanquam per mediatorem: cum ipſo, tanquam cum coæquali: in ipſo, tanquam
in conſubſtantiali. In patre quippe notatur authoritas, in filio æqualitas, in ſpi-
ritu ſancto communitas. Authoritas in patre, propter principium: Aequalitas
in filio, propter medium: Communitas in ſpiritu ſancto, propter conſortium.
Tertia & ſexta hora crucifixus eſt dominus: hora tertia linguis Iudæorum, quod
narrat Marcus: hora ſexta manibus gentilium, quod narrat Ioannes: & circa ho *Marc. 15.*
ram nonam inclinato capite tradidit ſpiritum. Ad recolēdam ergo crucifixio- *Ioan. 19.*
nem, quæ hora tertia facta eſt linguis Iudæorum ter clamantium, Crucifige, *Luc. 23.*
crucifige, crucifige eum; & rurſus, Tolle, tolle, crucifige eum: ſacerdos facit *Tres cru-*
tres cruces ſuper oblatā & calicem, cum dicit: Sanctificas, viuificas, & benedicis. *ces.*
Ad recolendam verò crucifixionem, quæ poſt interuallum trium horarum fa-
cta eſt manibus gentilium. (Milites enim crucifixerunt Ieſum) ſacerdos iterū fa *Iterū tres*
cit tres cruces cum hoſtia ſuper calicem, ita dicendo, Per ipſum, & cum ipſo, & in *cruces.*
ipſo. Poſtmodum autem ad deſignandam diuiſionem carnis & animæ domini
morientis, facit duas cruces in ore calicis, cum dicit, Tibi Deo patri omnipoten
ti, in vnitate ſpiritus ſancti. Cum enim in Chriſto tres ſint vnitæ ſubſtantiæ, vi-
delicet diuinitas, corpus & anima: duæ tantum, id eſt, corpus & anima fuerunt *Duæ cru-*
in morte diuiſæ. Nam diuinitas à neutra eſt ſeparata, propterea non tribus cru- *ces moriē*
cibus, ſed duabus mors domini deſignatur. *domini de-*
ſignant.

De extenſione manuum Saluatoris in cruce, & de tribus cruciatibus quos ſuſtinuit in cruce, ac quibuſdam alijs. CAP. x.

SAcerdos autem ſuper menſam altaris manus extendit, quia Chriſtus ſuper
aram crucis manus expandit, ſecundum illud propheticum: Expādi manus *Eſai. 65.*
meas ad populum non credentem mihi, ſubtilius tamen atque profundius hæc
poſſumus figurare. Tres quippe cruces ſignificant tres cruciatus, quos Chriſtus
in cruce ſuſtinuit: videlicet paſſionem, propaſſionem & compaſſionem. Paſſio- *Paſſio, pro-*
nem in corpore, propaſſionē in mente, compaſſionē in corde. De paſſione cor- *paſſio &*
poris ait dominus per Prophetam: O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendi- *cōpaſſio in*
te & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Foderunt enim manus meas & pedes *Chriſto.*
meos, & dinumerauerunt omnia oſſa mea. De propaſſione mentis dominus in- *Thre. 1.*
quit Apoſtolis: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortē. Cœpit enim Ieſus pauere & *Pſal. 21.*
tædere, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Ex compaſſione cordis pro crucifixori- *Matth. 26.*
bus orauit ad patrem: Pater (inquit) dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Si *Mar. 14.*
enim cognouiſſent, regem gloriæ non crucifixiſſent. Ideo verò ſacerdos facit *Luc. 23.*
has tres cruces cum hoſtia ſuper calicem, quia Chriſtus ſuſtinuit huiuſmodi cru *1. Cor. 2.*
ciatus in corpore ſuper patibulum. Per calicem enim paſſio deſignatur, ſecundū
illud quod ipſe dominus ait: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Duæ ve- *Matt. 26.*
rò cruces, quas facit ſacerdos in latere calicis, deſignant duo ſacramenta, quæ de
latere domini profluxerunt: videlicet aqua regenerationis, & ſanguis redem-
ptionis, iuxta teſtimonium Ioannis, dicentis: Vnus militum lancea latus eius *Ioan. 19.*
aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Corporale autē deſuper calicē remo- *Matt. 27.*
uetur, quia velum templi ſciſſum eſt à ſummo vſque deorſum. Imò quod de il-
lo ſcriptum fuerat, hactenus clauſum erat, ſicut dicitur de quibuſdā, Et illud ver *Luc. 18.*
bum erat abſconditum ab eis, vbi conſummatum, etiam reuelatum eſt. Nam li *Exod 15.*
gnū miſſum in Marath, aquas dulcorauit amaras. Tunc accedit Diaconus, & ex- *Luc. 23.*
altatū aliquantulū ſacrificiū de altari, tā ipſe q̄ ſacerdos deponit: quia venit Io- *Ioan. 19.*
ſeph ab Arimathia, venit & Nicodemus, & impetratū à Pilato corpus Ieſu depo-

Mat 15. nentes ſepelierunt. Eſt quia ille aduoluit ſaxum magnum ad oſtium monumẽ-
Pſal. 75. ti, Diaconus ſuper os calicis corporale reponit. Quia verò in pace factus eſt locus
Eſaiæ 9. eius, Diaconus oſculatur menſam altaris. Et quia factus eſt principatus ſuper hu-
merum eius. Diaconus armum Pontificis oſculatur, vt in vtroq; ſignificet, Chri-
ſtum & quieuiſſe poſt mortem, & vieiſſe poſt mortem, iuxta quod ipſe prædixit
Pſal. 4. in Pſalmo: In pace in idipſum dormiam & requieſcã. Et alibi: O mors ero mors
Oſeæ 13. tua, morſus tuus ero inferne. Chriſtus enim per mortem triumphauit de mor-
1. Cor. 15. te. Nam quia factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, Idcir-
Philip. 2. co Deus exaltauit illum &c. Hoc ipſum ſignauit, quia Chriſtus ſibi crucẽ ſuper
Ioan. 19. humerum baiulauit.

Epilogus de numero & ratione ſignorum, quæ fi-
unt ſuper oblatam & calicem.

CAPVT xj.

Septem vicibus ſignatur cruce ſacrificium altaris. SAcrificium itaque, ſeptem vicibus ſignatur in Canone. Prima vice ter, vbi di-
citur: Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata: propter ternã Chri-
ſti traditionem, quæ facta eſt à Deo, à Iuda, & à Iudæo. Secũda vice quinquies, vbi
dicitur: Quam oblationem tu Deus digneris facere benedictam, aſcriptam, ra-
I. ram, vt fiat corpus & ſanguis: propter quinque perſonas, venditoris, venditi, &
II. emptorũ, videlicet ſacerdotum & ſcribarũ, & phariſæorũ. Tertia vice bis, vbi di-
III. citur: Accipiens panem, benedixit ac fregit, ſimiliter & hunc præclarum calicẽ,
IIII. item tibi gratias agens benedixit: propter benedictionem panis, qui tranſſubſtã-
tiatur in carnem, & vini quod tranſſubſtantiatur in ſanguinẽ. Quarta vice quin
quies, vbi dicitur: Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, pa
nem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ: propter quinque diuerſas
V. plagas, duas manuum, totidemq́ue pedum, & vnam lateris. Quinta vice bis, vbi
dicitur: Sacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus: propter vin-
VI. cula, quibus ligatũ eſt corpus, & flagella quibus alliſus eſt ſanguis. Sexta vice ter,
vbi dicitur: Sanctificas, viuificas & benedicis: propter crucifixionẽ, quæ facta eſt
VII. hora tertia linguis Iudæorum, ter clamantium, Crucifige eũ. Septima vice quin-
quies, vbi dicitur: Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo patri omnipotẽ-
ti in vnitate ſpiritus ſancti. Ter ſuper calicem, propter tres cruciatus, quos Chri-
Myſteriũ numeri 25. ſtus ſuſtinuit, paſſionis, propaſſionis, & cõpaſſionis. Et bis in latere calicis, pro-
pter aquã & ſanguinem, quæ de latere Chriſti fluxerunt. Inter has ſeptẽ vices ſa-
crificium ſignatur vicibus duabus bis, & duabus vicibus ter, & duabus vicibus
quinquies, ſeptima bis & ter, ſimul omnibus quinquies quinque, quæ ſunt ſimul
viginti quinque: qui numerus per ſe ductus ſemper in ſeipſum reducitur, ſi duca-
tur in infinitũ. Quantumlibet enim multiplicetur euchariſtiæ ſacramentum,
ſemper eſt idem ſacrificium. In hoc etiam ſacramento quinque ſenſus corporis
exercentur, viſus, auditus, odoratus, guſtus & tactus: circa colorẽ, ſaporem, odo-
rem, fractionem, & ſumptionem (ſi tamen caro procedat in ſpiritũ, quia ſpiritus
Ioan 6. eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam) vt quinque ſenſus animæ ſpiritua-
Quinque ſenſus. les exuberent, viſus intelligentiæ, auditus obedientiæ, odoratus diſcretionis, gu-
ſtus delectationis, & tactus operis: de quibus reperitur in euãgelio: Domine, quin
Matt. 25. que talenta tradidiſti mihi, Ecce alia quinque ſuper lucratus ſum. Sed & binari-
Binarius & ternarius. us & ternarius benè congruunt ſacramento. Binarius, propter carnẽ & ſangui-
nem: ternarius, propter panem & vinum & aquam. Binarius, propter duplicem
modum edendi. ſacramentalem & ſpiritualem: Sacramentalem ſub ſpecie pa-
nis, & ſpiritualem in fide cordis. Ternarius propter tria, quæ ſunt in hoc ſa-
cramento diſcreta, videlicet forma viſibilis, veritas corporis, & vir-
tus ſpiritualis. Forma panis & vini, veritas carnis & ſangui-
nis, & virtus vnitatis & charitatis, vt ita ternarius
per binarium, id eſt, fides trinitatis per
dilectionem Dei & proximi
operetur.

De

De vocis expreſſione & pectoris tunſione, quum dicitur: Nobis quoque peccatoribus.

CAPVT xij.

NOn ſolum autem crucis impreſſio, verum etiam vocis expreſſio, quæ geſta ſunt iuxta crucem, inſinuant. Cum enim ad id ventum eſt, Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, ſacerdos paululũ expreſſa voce percuſſo pectore ſilentium interrumpit, repræſentans contritionẽ & confeſſionẽ latronis, in illo paſſionis dominicæ articulo increpantis alterum, & dicentis: Nos quidem digna fa- *Luc. 23.*
ctis recipimus: hic verò nihil mali geſſit, & dicebat ad Ieſum: Domine, memento mei dum veneris in regnũ tuum. Propter quod dixit illi Ieſus: Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiſo. Vel, per exaltationem vocis & percuſſionem pectoris, exprimitur illud quod Centurio & qui cum eo erant, viſis his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Verè filius Dei erat iſte. Et omnis turba, quæ ſi- *Matt. 27.*
mul aderant ad ſpectaculum iſtud, percutientes pectora ſua, reuertebãtur. Quia *Luc. 23.*
verò Ieſus clamans voce magna, tradidit ſpiritum, leuat ſacerdos vocem, dicendo: Per omnia ſecula ſeculorum. Et quia mulieres lamentabantur flentes dominum, chorus quaſi lamentando reſpondet: Amen: repræſentans fideles, qui dominum contrito corde lamentabantur ac lugebant, vel vt quondam Abel inuidi fratris furore parentes eius lamentabantur occiſum. Ieſus ergo voce magna *Ibidem.*
clamauit: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum, & ſacerdos eleuata voce pronunciat: Pater noſter, qui es in cælis.

CANONIS SACRI PARTICVLA QVARTA.

ORemus: Præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſtitutione formati audemus dicere. Pater noſter, qui es in cęlis. Sanctificetur nomen tuũ. Adueniat regnũ tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

De oratione dominica, vbi agitur de dignitate orationis, & ad quid valeat.

CAPVT xvij.

HAec oratio multis ex cauſis, cæteris orationibus antecellit. Authoritate *Hæc oratio*
doctoris, breuitate ſermonis, ſufficientia petitionũ, & fœcunditate myſte- *quatuor*
riorũ. Authoritate doctoris, quia fuit ipſius Saluatoris ore prolata. Os enim do- *excellit cæ-*
mini locutum eſt. Breuitate ſermonis, quia facilè diſcitur & profertur. Cũ (in- *teras om-*
quit) oratis, nolite multum loqui, ſicut ethnici faciunt. Sufficiẽtia petitionum, *nes.* *Matth. 6.*
quoniam vtriuſque vitæ continet neceſſaria. Pietas enim promiſſionem haber *1. Tim. 4.*
vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Fœcunditate myſteriorum, quoniam immenſa cõ- *Dan. 12.*
tinet ſacramenta. Pertranſibunt enim plurimi, & multiplex erit ſcientia. Scit *Quare*
autem dominus, quid velimus, ſed vult nos orare vocaliter, pro excitãda deuo- *vult Deus*
tione: quia quod facit flatus carboni, hoc facit pronũciatio deuotioni. vnde: Ad *nos orare*
ipſum ore clamaui, & exultaui ſub lingua mea. Pro aliorũ inſtructione, vt cortiti- *vocaliter.*
na cortinam trahat, & qui audit, dicat, Veni. vnde: Lux veſtra luceat coram ho- *Pſal. 65.*
minibus. Pro linguæ obſequio, vt quia lingua peccamus, ſatisfaciamus linguæ. *Matth. 5.*

Vnde

Rom 6. Vnde:Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatẽ, ita exhi-
**al cõme-* beatis ea ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.Pro rei petendæ* obtentione,quia
moratione. facilius obtinetur,quod inſtantius poſtulatur.vnde:Petite,& accipietis:pulſate,
Mat.7. & aperietur vobis.Pro impetratæ rei cuſtodia,quia quod ſæpius requiritur, dili-
Apoc 3. gentius cuſtoditur.vnde.Tene quod habes, ne alius accipiat coronã tuam. Ora-
turaũt & pro bonis adipiſcendis,& pro malis vitandis.Pro bonis temporalibus,
Pro quibus ſpiritualibus & æternis. Pro malis præteritis, præſentibus & futuris. De bo-
bonis oran- nis æternis, Adueniat regnum tuum. De ſpiritualibus, Fiat voluntas tua,
dum eſt. ſicut in cælo & in terra. De temporalibus, Panem noſtrum quotidianũ da no-
bis hodie. Aeterna petuntur in præmiũ,ſpiritualia petũtur in meritũ, tempora-
lia petuntur in ſuſtentaculũ. De malis præteritis, Dimitte nobis debita noſtra.
De præſentibus, Libera nos à malo.De futuris, Ne nos inducas in tentationem.
Præterita ſunt dolenda,præſentia ſunt vincenda,futura ſunt præcauenda.

De numero petitionum & ordine. CAP. xviij.

Duplex or- SEptem ſunt petitiones orationis dominicæ, præter captationem beneuolen
do, ſcilicet tiæ:quarũ tres primæ ſpectant ad patriam,tres vltimæ ad viã: media verò per-
temporis tinet ad vtranque.Porrò tres primæ ſuccedunt ordine temporis, ſed præcedunt
& dignita- ordine dignitatis.Tres vltimæ ſuccedunt ordine dignitatis, ſed præcedunt ordi
tis. ne temporis.Dominus autem in oratione ſecutus eſt ordinem dignitatis,qui eſt
artificialis,vt de maioribus ad minora deſcenderet.Doctores in expoſitione ſe-
quuntur ordinem temporis, qui eſt naturalis,vt de minoribus ad maiora con-
ſcendant,id eſt,de temporalibus ad æterna.

De adaptatione ſeptem petitionum & ſeptem donorum. CAPVT xix.

FIt autem hic adaptatio ſeptem petitionũ & ſeptem donorum, ſeptem virtu-
tum,& ſeptem beatitudinum,contra ſeptem vitia capitalia. Nam dona pe-
VII. dona. titionibus,virtutes donis,& beatitudines virtutibus obtinentur. Septem dona
ſunt iſta:Sapientia,intellectus,conſilium,fortitudo,ſcientia,pietas & timor,de
Eſa.11. quibus inquit Propheta:Requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapien-
tiæ & intellectus,ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, &
VII. virtu- replebit eum ſpiritus timoris domini. Septem aũt virtutes ſunt hæ: Paupertas
tes. ſpiritus,manſuetudo,luctus,eſuries iuſtitiæ, miſericordia, munditia cordis, &
VII. beati- pax.Septem autem beatitudines iſtæ ſunt:Regnum cælorum,poſſeſſio terræ,cõ-
tudines. ſolatio,ſaturitas,miſericordiæ conſecutio, viſio Dei, & filiatio Dei. De quibus
Matt.5. coniunctim ait dominus:Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum
cælorum. Beati mites,quoniam ipſi poſſidebunt terram.Beati qui lugent, quo-
niam ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi
ſaturabuntur.Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.
VII. vitia. Beati mundo corde,quoniam Deum videbunt.Beati pacifici,quoniam filij Dei
vocabuntur.Hæc aũt ſunt ſeptẽ vitia principalia:Inanis gloria, ira,inuidia, ace-
dia,auaritia,gula,luxuria.Quæ ſignificata fuerunt in ſeptẽ populis, qui terram
Deut.7. Iſrael promiſſam tenebãt:videlicet Ethæus,Gergeſæus, Amorrhæus,Cananæus,
Pherezæus,Euæus,& Iebuſæus.Homo igitur eſt ægrotus,& Deus medicus, vitia
ſunt languores,& petitiones ſunt planctus,dona ſunt antidota, & virtutes ſunt
ſanitates,beatitudines verò ſunt felicitates & gaudia.

De captatione beneuolentiæ. CAP. xx.

PAter noſter qui es in cælis,&c.Deus generaliter & ſpecialiter & ſingulariter
Deus tripli- dicitur pater. Generaliter omnium per creationem,ſpecialiter iuſtorũ per
citer eſt adoptionem,ſingulariter Chriſti per generationem.Per creationem, vt ibi: Fle
pater. cto genua mea ad patrem Deum omnipotentem,à quo omnis paternitas in cæ
Ephe.3. lo,& in terra nominatur. Per adoptionem, vt ibi : Si vos, cum ſitis mali,noſtis
Luc.11. bona data dare,filijs veſtris,quantò magis pater veſter de cælo dabit ſpiritum bo
Matth. 11. num petentibus ſe?Per generationem, vt ibi:Nemo nouit filium niſi pater,neq;
patrem quis nouit,niſi filius,& cui voluerit filius reuelare. Per hoc autẽ quòd
dicit,

dicit, Pater noſter qui es in cælis, dehortatur nos à duobus; à ſuperbia, ne dicamns, Pater mi, repræſentantes proptium, quod eſt * commune. Ab indignitate, ne reddamur indigni tanto patre, qui conſiſtit in cœlis. Deus igitur ſolius Chriſti pater eſt per naturam, cui ſoli licet & competit dicere: Pater mi. Fidelium aũt eſt pater per gratiã, quibus cõpetit dicere, Pater noſter. Ille dicit, Pater mi; ſi poſſibile eſt, transfer hunc calicem à me. Iſti dicunt, Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuum. Hinc ipſemet dicit: Vado ad patrem meum & patrem veſtrum. Meum per naturam, veſtrum per gratiam. Hortatur etiam nos ad duo, ad ſeruandam gratiam adoptionis, cum dicit, Pater: & vnionem fraternitatis, cum ait, noſter. Beneuolentia verò captaturà tribus: perſonà cognitoris, petitoris & aſſeſſoris. Cognitor enim eſt Deus, petitor homo, aſſeſſor eſt angelus. A perſona cognitoris cum ait, Pater: petitoris, cũ ait, Noſter: aſſeſſoris, cum ait, Qui es in cælis, id eſt, in angelis vel in ſanctis, de quibus habetur: Cæli enarrant gloriam Dei. Vnde nobis ſpes tribuitur, vt ſanctos nos faciat vel in cælis, id eſt, in ſecreto maieſtatis diuinæ: per quod datur fiducia obtinẽdi donum occultũ, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in corde hominis aſcendit. Dat ergo fiduciam impetrandi. Vnde nõ dicitur, Domine, cui ſeruitur timore, ſed Pater, cui ſeruitur amore. Quaſi diceret, quia pater es, vis: quia in cælis es, potes. Ergo nos libera à malo.

**al. tribulatione. Chriſtus ait, Pater mi: Nos aũt, Pater noſter. Matt. 26. Ioan. 20. Beneuolentia captatio. In cælis. Pſal. 18. Eſaiæ 64.*

De triplici malo, à quo petimus liberari.

CAPVT xxj.

TRiplex eſt malum à quo petimus liberari, innatum, additum & inflictum. Primum contrahimus, ſecundum committimns, tertium ſuſtinemus. Primum originale, ſecundũ actuale, tertium pœnale. Malum aũt vitamus per ſpiritum timoris. Nam, vt inquit ſcriptura, timor domini peccatum expellit. Porrò triplex eſt timor quo ceſſamus à malo, ſeruilis, initialis & filialis. Timore ſeruili ceſſamus à malo, formidine pœnæ. Filiali timore ceſſamus à malo, amore iuſtitiæ. Initiali timore ceſſamus à malo, partim formidine pœnæ, partim amore iuſtitiæ. Seruilis timor eſt incipientium, initialis eſt proficientiũ, filialis eſt perficientium. Quaſi diceretur: Da nobis ſpiritum timoris & paupertatem ſpiritus, vt per ſpiritũ timoris vitemus mala, per paupertatẽ ſpiritus abdicemus bona terrena, quatenus excluſis vitijs, & contemptis terrenis, habeamus æterna, ſcilicet regnũ cælorum, qnod Lucifer & primi parentes per inanem gloriam amiſerunt, à qua nos retrahunt timor, ſpiritus paupertas & veritas. Duo verò ſunt bona, quæ per paupertatem ſpiritus abdicamus, interiora videlicet & exteriora. Interiora, de illis corde non præſumendo, exteriora, cor illis non apponendo, ſecundum illud: Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Illis ergo compreſſis, ne præſumamus, vel iſtis deſpectis, ne deficiamus, regnum cælorũ cõſequimnr, ſecundum illud: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnnm cælorum, quod dæmones & homines per inanem gloriã amiſerunt: illi Dei ſimilitudinẽ, iſti Dei ſcientiam inaniter appetendo. Lucifer enim dixit: Aſcendam in cælum, & ponã ſedem meam ad aquilonem, & ero ſimilis altiſſimo. Primis autem parentibns dictum eſt: Eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malnm.

Eccleſ. 1. Triplex timor. Spiritus timoris & paupertas ſpiritus. Pſal. 61. Matth. 5. Inanis gloria malum. Eſa. 14. Gen. 3.

De diuerſis tentationibus. CAP. xxij.

NE nos inducas in tentationem. Tentat Deus, tentat homo, tẽtat diabolus. Deus tentat, vt probet: homo tentat, vt ſciat: diabolus tentat, vt fallat. De primo legitur: Tentauit Deus Abraham. De ſecundo dicitnr: Tenta nos obſecro diebns decem. De tertio legitur: Cnr tentauit Satanas cor tuum? Porrò, dnobus modis tentamur: interius & exterius. Interius per delectationem, exterius per ſuggeſtionem. Verum, interior tentatio parum officit, & exterior tentatio multum proficit, ſi non conſentiatur, ſed reſiſtatur. Scriptum eſt enim: Tentatio vos non apprehendat, niſi humana. Et rurſus: Beatus vir qui ſuffert tentationẽ, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Quum ergo citra cõſenſum tentamur, ducimur in tentationem: cũ conſentimus, in tentationẽ inducimur:

Triplex tentator. Gen. 22. Dan. 1. Actor. 5. Interior exteriorq́ tentatio. 1. Cor. 10. Iac. 1.

ſicut

ſicut piſcis ante capturã in rete ducitur: eum autẽ inducitur, capitur & tenetur, *Iac. 1.* & tunc impletur, quod Iacobus apoſtolus ait: Vnuſquiſq; tentatur à cõcupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde cũ concupiſcentia conceperit, parit peccatũ: *Quomodo Deus eſt intentator malorum.* peccatum verò cum conſummatũ fuerit, generat mortem. Porrò cũ idem apoſtolus dicat, quia Deus eſt intentator malorum, quid eſt quod petimus, ne Deus nos in tentationem inducat? Sed Deus quodam modo tentat, & Deus quodãmodo nõ tentat. Tentat vt probet, ſecundũ illud: Proba me Deus, & tenta me. *Pſal. 25.* Non tentat vt fallat, ſecundũ illud: Deus neminẽ tentat. *Iacob. 1.* Petimus ergo ne Deus nos in tentationẽ inducat, id eſt, ne permittat induci, ſicut dicitur, quia non eſt malũ in ciuitate quod dominus non faciat, id eſt, quod fieri non permittat. *Amos. 3.* Scriptũ eſt enim: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis. *1. Cor. 10.* Quaſi dicat: Da nobis ſpiritum pietatis, & mãſuetudinẽ ſpiritus, vt per ſpiritum pietatis vincamus tentationem, exercendo nos ad pietatem: & per manſuetudinẽ ſpiritus vincamus iram, non reddendo malum pro malo, vt ita poſſideamus terrã viuentiũ, *Spiritu pietatis & mãſuetudinis.* quam per ſpiritũ pietatis & mãſuetudinem obtinebimus. Nam pietas promiſſionem habet vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. *1 Tim. 4.* Et: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. *Matth. 5.* Vnde Pſalmiſta: Muanſueti autem poſſidebunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. *Pſal. 26.*

De tribus debitis, quæ petimus nobis dimitti.

CAPVT xxiij.

Debita offenſarum. DImitte nobis debita noſtra. Debita dicuntur peccata, quę nos debitores pœnæ conſtituũt. Non enim hic agitur de debitis pecuniarũ, ſed de debitis offenſarum. Tria verò ſunt debita, quæ petimus nobis dimitti, videlicet peccatũ in Deum, peccatum in proximum, & peccatũ in noſipſos. *Pſal. 105.* Vnde: Peccauimus cũ patribus noſtris, iniuſtè egimus, iniquitatẽ fecimus. Peccauimus cũ patribus noſtris in Deũ: iniuſtè egimus in proximũ: iniquitatẽ fecimus in noſipſos. Sed quia peccamus in Deum, ideirco petimus, vt ipſe dimittat nobis debita noſtra. Quia peccamus in proximos, ideo petimus, vt dimittat nobis, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Si non dimittimus, reuocãtur peccata dimiſſa.* Hoc pacto & eadẽ cautione nobis debita dimittũtur, ſi nos debitoribus dimittimus: alioquin etiam dimiſſa reuocantur in debitum, ſecundum illud: Serue nequã omne debitum dimiſi tibi, quoniã rogaſti me, nónne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet vniuerſum debitum. *Matth. 18.* Sic & pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non dimiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus ſuis. Vt ergo dominus euidẽter oſtenderet, quod nullus totius orationis fructus eſt, niſi debitoribus dimittamus, in fine ſubiũxit ad omnia: Si dimiſeritis hominibus peccata eorũ, dimittet vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. *Matt. 6.* Si autem non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra. His ergo qui debitoribus non dimittunt, hæc oratio non videtur prodeſſe, quinimo videtur obeſſe. Nam qui ſic petit ſibi dimitti, ſicut debitoribus ſuis ipſe dimittit, profectò ſi nõ dimittit ipſe debitoribus ſuis, videtur petere, vt ſibi nõ dimittatur. *Quomodo dimittendum eſt ei, qui veniã non petit.* Quid ergo tenetur illi dimittere, qui nec ſatisfacere vult, nec veniã poſtulare? Sanè diſtinguendũ eſt inter perfectũ & imperfectũ. Is qui viã perfectionis arripuit, debet etiã non petenti veniam omnimodis indulgere: qui verò nondũ perfectiõis votũ aſſumpſit, tenetur quidem rancorẽ cordis deponere, ſed non tenetur ſatisfactionem debitam condonare. *Luc. 6.* Quanquam omnes teneamur vniuerſaliter diligere inimicos noſtros, et benefacere his qui oderunt nos, & orare pro perſequentibus & calumniantibus nos. Quia verò ſunt quædam culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam: etſi peccatum in nos teneamur dimittere, peccatum tamen in Deum, & peccatum in proximũ debemus punire. Quiſquis ergo laborat odio vel inuidia, grauatur magis hac oratione, quàm adiuuetur, niſi fortè iam propoſitum habeat dimittendi. *Oramus ſinguli in perſona eccleſiæ.* Veruntamen nõ in ſua quiſq;, ſed in totius Eccleſiæ perſona videtur orare. Vnde non dicit: Dimitte mihi debita mea, ſicut & ego dimitto debitoribus meis, ſed dicit: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

noſtris. Quidã etiã illud ita volunt intelligi: Dimitte nobis, &c. id eſt, ſic dimitte
nobis debita noſtra, vt & nos dimittamus debitoribus noſtris, quaſi dicat: Da no
bis donũ, ſcientiam, & luctum, & virtutem, quatenus tam noſtra, quàm aliena
peccata cognoſcamus & defleamus, vt nobis debita noſtra dimittas: & ita con-
ſolationem habebimus aduerſus inuidiam, quæ facit hominẽ de alieno bono
tabeſcere. Per ſcientiã enim & luctum & in præſenti remiſſionẽ accipimus, & in
futuro conſolationem habebimus, iuxta quod legitur: A delicto meo munda *Pſal. 50.*
me, quoniam iniquitatem meam ego cognoſco. Et: Beati qui lugent, quoniam *Matth. 5.*
ipſi conſolabuntur. Luctus autem diſtinguitur in irriguum ſuperius, & inferi- *Luctus du-*
us, quæ Caleph Axæ filiæ ſuæ dedit in dotem. Inferius pro peccatis, tam noſtris, *plex.*
quàm alienis. Vnde: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, *Ioſue. 15.*
& ego non vror? Superius pro incolatu vitæ præſentis, & deſiderio vitæ cæleſtis. *2. Cor. 11.*
vnde. Cupio diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. Sed heu mihi, quia incolatus meus pro- *Phil. 2.*
longatus eſt. *Pſal. 119.*

De quinque panibus, quos petimus nobis dari.
CAPVT xxiiij.

PAnem noſtrum, &c. Quinque panes ſunt nobis neceſſarij, quatuor in via, &
quintus in patria: Corporalis, ſpiritualis, doctrinalis, ſacramentalis, & æter-
nalis. Corporalis verò ad ſuſtẽtationem, ſpiritualis ad informationẽ, doctrina-
lis ad eruditionem, ſacramentalis ad expiationem, æternalis ad fruitionem. De
primò: Non in ſolo pane viuit homo. De ſecundò: Amice, commoda mihi tres *Marc. 4.*
panes. De tertiò: Venite, cõmedite panẽ meũ. De quartò: Qui panẽ domini man *Luc. 11.*
ducat indignè, reus erit corporis domini. De quintò: Ego ſum panis viuus qui *Prouer. 9.*
de cælo deſcendi. Quũ enim homo fuerit liberatus à malo, quum vicerit tenta- *1. Cor. 11.*
tiones, quum fuerint dimiſſa peccata, neceſſarius eſt ei ſpiritus fortitudinis, ne *Ioan. 6.*
præmiũ expectãdo deficiat. Et ideo dicit: Panem noſtrũ quotidianum da nobis, *Panẽ no-*
id eſt, nobis quotidiè neceſſariũ. Alioquin quod noſtrũ eſſet, nobis dari nõ poſ- *ſtrũ id eſt,*
ſet, niſi prius deſineret eſſe noſtrũ. Da nobis hodie: quaſi dicat: da nobis ſpiritũ *nobis ne-*
fortitudinis, qui multiplici pane roboret animã, ne deficiamus in præſenti, eſu- *ceſſarium.*
riendo iuſtitiã, per quam expellentes acediã, plena iuſtitia ſaturabimur in futu-
ro, ſecundũ illud: Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiã, quoniã ipſi ſaturabuntur. *Matt. 5.*
Matthęus dicit, panẽ noſtrũ ſuperſubſtantialẽ: quod duob. modis poteſt intelligi. *Panis ſuper*
Vel vt vna ſit dictio, vel vt duæ ſint dictiones, quaſi dicat: Panẽ da nobis ſupſub- *ſubſtãtialis.*
ſtantialem, id eſt, Chriſtum, qui eſt ſuperſubſtãtialis, id eſt, ſuper omnes ſubſtan
tias, qui panis noſter eſt in altari. Vel ita: Da nobis panẽ noſtrũ, id eſt, Chriſtum,
qui proprius cibus eſt fideliũ: & hoc ſuper panem, id eſt, præter panẽ ſubſtantialẽ,
id eſt neceſſariũ ad ſuſtentationẽ. Quaſi dicat: Da nobis vtrunq; panem, & mẽtis
& corporis. Lucas dicit: Panẽ noſtrum quotidianum, quod tam de corporali, quàm *Luc. 11.*
de ſacramentali pane poteſt intelligi, videlicet de viatico. Græcus habet ἐπιούσιον,
quod interpretatur ſuperſubſtantialem. Hebręus verò ſogolla, quod interpreta-
tur egregiũ, vel peculiarem. Ob hoc fortè Lucas videns Matthæũ ſogolla dixiſ-
ſe, quod ſonat peculiarem, dixit quotidianum. Græcus autẽ interpres Matthæi,
quia vidit eum dixiſſe ſogolla, quod interpretatur egregiũ, dixit ἐπιούσιον, id eſt,
ſuperſubſtantialem.

De voluntate Dei, quam in terra ſicut in cælo fieri po-
ſtulamus. CAP. xxv.

FIat voluntas tua. Voluntas Dei dupliciter intelligitur: & beneplacitum Dei *Rom. 9.*
æternũ, & ſignum beneplaciti temporale. Beneplacitũ Dei ſemper imple- *Pſal. 113.*
tur. vnde: Voluntati eius quis reſiſtet? Et: Omnia quæcunq; voluit dominus, fe- *Quinq; be*
cit in cælo & in terra. Signa beneplaciti quinq; ſunt: Præceptio, prohibitio, pro- *neplaciti*
miſſio, conſilium & operatio. vnde: Magna opera domini, exquiſita in omnes *ſigna.*
voluntates eius. Hæc non ſemper implentur, ſed vt impleantur, oratur: Fiat vo- *Pſal. 110.*
luntas tua, id eſt, opere cõpleatur quod præcipis, quod cõſulis, quod ſuades: quia *Sicut in cæ*
nõ ſufficit volũtas, vbi adeſt facultas. Sicut in cælo & in terra, id eſt, ſicut in an *lo & in*

 gelis, *terra.*

gelis, ita & in hominibus. Vel, ſicut in perfectis, ita & in conuerſis. Vel, ſicut in
Chriſto, ita & in Eccleſia. Vel, ſicut in mente, ita pariter & in carne, vt caro non
Pſal. 83. concupiſcat aduerſus ſpiritũ, ſecundum illud. Cor meũ & caro mea exultauerũt
in Deũ viuum. Quaſi dicat: Da nobis ſpiritũ conſilij, vt faciamus voluntatẽ tuã:
maximè miſericordiam, quæ perimit auaritiam, quatenus, miſericordiã conſe-
Matt. 5. quamur, ſecundũ illud: Beati miſericordes, quoniã ipſi miſericordiam conſe-
quentur. Sicut enim auaritia conſiſtit in acquirendo & retinendo, ita miſericor
Perfecta di- dia conſiſtit in dando & dimittendo. Huius petitionis & aliarum duarum im-
lectio in pa- pletio inchoatur in via, & conſummatur in patria, vbi nihil velle poterimus,
tria. niſi quod Deum velle ſciemus: tunc diligemus Deum ex toto corde, & ex tota
Matth. 22. mente, & ex tota anima. Ex corde, id eſt, intellectu, diligemus filium, toto, id
Luc. 10. eſt, ſine errore. Ex mente, id eſt, memoria, diligemus patrem, tota, id eſt, ſine ob-
liuione. Ex anima, id eſt, voluntate, diligemus ſpiritum ſanctum, tota, id eſt, ſi-
ne contrarietate, patrem potentiam, filium ſapientiam, ſpiritum ſanctum be-
nignitatem.

De regno Dei, quod petimus aduenire. CAP. xxvj.

Regnum ADueniat regnum tuum. Regnum Dei dicitur & militãs Eccleſia, quia regi-
Dei varie tur, & triumphans Eccleſia, quia regnat. Itẽ regnũ Dei dicitur & gratia fi-
accipitur. dei, & gloria ſpeciei. Rurſus, regnũ Dei dicitur & intellectus ſcripturæ & locus
Matt. 13. patriæ. De regno militantis Eccleſiæ ſcriptũ eſt: Exibunt angeli meſſores, & col-
Ibid. 8. ligent de regno eius omnia ſcandala. De regno triũphantis Eccleſiæ reperitur:
Luc. 17. Venient & recumbent cũ Abrahã, Iſaac, & Iacob in regno cælorũ. De regno fi-
Matth. 25. dei dicit ſcriptura: Regnũ Dei intra vos eſt. De regno ſpeciei dominus ait: Perci-
pite regnum, quod vobis paratũ eſt ab origine mundi. De regno ſcripturæ legi-
Ibidem 21. tur: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. De re-
Ibid. 13. gno patriæ reperitur: Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Sed & ipſe
Ibid. 14. Chriſtus dicitur regnum Dei, ſecundum illud: Si ego in digito Dei eijcio dæmo
Adueniat nia, profectò peruenit in vos regnũ Dei. Adueniat igitur regnũ tuum, id eſt, ve-
regnũ tuũ. niat regnum ad regnum, militãs ad triumphans. Vel, regnum tuũ adueniat, id
Ioan. 17. eſt, ad videndum te veniat, vt regnum fidei ad regnũ tranſeat ſpeciei: quoniã hęc
eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ Deũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtũ.
Ioan. 12. Quaſi diceret: Da nobis ſpiritũ intellectus, quo mundati corde, intelligamus te
in præſenti regnare per fidem, vt in futuro te videamus regnantem in nobis per
Oſea 4. ſpeciem, quod eſt contra gulam, de qua dicit propheta: Quia vinum & ebrietas
2. Cor. 13. aufert cor. Tunc cognoſcemus ſicut & cogniti ſumus, videntes non per ſpeculũ
in ænigmate, ſed facie ad faciem videbimus Deum deorum in Sion.

De ſanctificatione nominis. CAP. xxvij.

Sanctifice- SAnctificetur nomen tuum. Nomen patris quatuor ſanctificatur modis in
tur nomen filijs. duobus in via, & duobus in patria. In via per efficientiam, & perſeueran
patris in tiam. In patria per conſummationem, & oſtenſionem. In via nanque nomen
filijs, tum patris ſanctificatur in filijs. quando ſanctificationis effectum operatur in eis, vel
in via, tum quando ſanctificatio, quam acceperunt in nomine patris, perſeuerat in illis. In
in patria. patria verò nomen patris ſanctificatur in filijs, quia ſancitur & confirmatur in
eis, vt nunquã poſſint à filiationis gratia ſeparari. Hic enim quaſi mobile manet
nomẽ patris in filijs. Nam & Iudas quandoq; fuit filius, quandoq; non fuit. Pro
1. Cor. 9. qua poſſibilitate manendi dixit Apoſtolus: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitu-
tem redigo, ne fortè, cum alijs prędicauerim, ipſe reprobus efficiar. Ibiq; nomen
patris ſanctificatur in filijs, quia tales ibi ſunt filij, in quibus patet ſanctus appa-
Sap. 3. ret. Tunc erunt manifeſti, qui nunc ſunt occulti, ſecundũ illud: Nos inſenſati
vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finẽ illorũ ſine honore. Ecce quomo
do computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. Quaſi dicat:
Spiritus Da nobis ſpiritum ſapientiæ, pro vt dicitur à ſapore, id eſt, iucunditatem inter-
ſapientia. nam, vt guſtemus quàm ſuauis eſt dominus, generantẽ in nobis pacẽ, id eſt, mor-
Gal. 5. tuum interiorum quietem, vt caro non concupiſcat aduerſus ſpiritum, quia nõ
Pſal. 37. eſt pax oſſibus à facie peccatorum, vt ita ſanctificetur nomen tuũ, id eſt, pater in
filijs,

filijs,quatenus in præſenti difficile,in futuro nequaquam à filiationis gratia ſeparentur.Quod eſt manifeſtè contra luxuriã,qua qui laborat, nõ iucundatur in Deo,id eſt,pacem Dei non habet,filius Dei non eſt,ſed iumẽto aſſimilatur,quia quaſi iumentum in ſtercore ſuo computreſcit. *Ioel. 1.*

De duplici ordine. CAP. xxviij.

VErum duplex eſt ordo notandus in oratione dominica. Vnus in deſcendendo,qui concordat cum donis:& alter in aſcendendo,qui cõcordat vel conuenit cum virtutibus.Dona nanque de ſummis ad ima deſcendunt. vnde: Requieſcit ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, &c. Virtutes antẽ de imis ad ſumma conſcendunt. vnde: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnũ cælorum. Beati mites,&c.Homo ſiquidem multis malis circundatus,primo petit vt liberetur à malo.Quia verò tentatio eſt vita hominis ſuper terrã,liberatus à malo,petit vt in tentationẽ non inducatur.Et quia dũ in hac vita cõſiſtit,ſemper eſt in aliquo peccato.(Nam ſi dixerimus,quod peccatum non habemus,nos ipſos ſeducimus,& veritas in nobis nõ eſt)ideo petitur, vt debita nobis dimittantur.Cum autem fuerit liberatus à malo,cũ vicerit tentationes, cum debita fuerint dimiſſa,quia per ſe ſtare non poteſt,ne diu expectando deficiat, petit vt ſibi panis quotidianus donetur.Deinde cum fuerit liberatus à malis & roboratus in bonis,petit vt fiat voluntas Dei,ſicut in cælo & in terra.Quæ quoniam in hac vita perfectè fieri non poteſt,mox petit vt regnum adueniat, in quo nomen patris ſanctificetur in filijs,vt nunquam de cætero poſſint à iuſtificationis gratia ſeparari. AMEN. Hebræus vnum ex his tribus ponit in fine, Amen, Sela, Sale,quæ ſonant,verè,ſemper,pacem. Beatus Gregorius orationem dominicam poſt canonem ſuper hoſtiam cenſuit recitari.

Duplex ordo petitionum in oratione iſta. Eſaia 11. Iob 7. 1. Ioan. 1. Amen Sela Sale.

CANONIS SACRI PARS VLTIMA.

LIbera nos quæſumus domine ab omnibus malis, præteritis, præſentibus,& futuris:& intercedente beata & glorioſa ſemper virgine Dei genitrice Maria, & beatis apoſtolis tuis Petro & Paulo, atque Andrea cum omnibus ſanctis ; da propitius pacem in diebus noſtris, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, & à peccatis ſimus ſemper liberi, & ab omni perturbatione ſecuri. Per eundem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum. Qui tecũ viuit & regnat Deus in vnitate ſpiritus ſancti. Per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

De ſilentio poſt orationem dominicam. CAP. xxix.

QVod hinc ſequitur ſecretè,ſilentium Innuit dominicę ſepulturę,mediante ſabbato,quo dominus in ſepulchro quieuit. Vnde Luca teſtante, Mulieres quæ parauerunt vnguentum,ſabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum : ſed qui in ſepulchro ſecundum carnem quieuit, ſecundum animam deſcendit ad inferos,vt fortior ſuperueniens fortem ſpoliaret armatum. Tunc ergo momordit infernum,vt educeret ſuos vinctos de lacu , in quo nõ erat aqua, liberans eos à malis præteritis,præſentibus,& futuris:& dans eis pacem perpetuam, in qua ſunt ſemper & à peccato liberi , & à perturbatione ſecuri. Hæc oratio, Libera nos,&c. dicitur Emboliſmus: & eſt expoſitio nouiſſimæ petitionis orationis dominicæ.

Luc. 23. Matt. 12. Zach. 9.

EXPLICIT LIBER QVINTVS.

MYSTERIORVM EVANGELICAE LEGIS ac Sacramenti Euchariſtię,

LIBER SEXTVS.

De reſumptione patenæ, quam ſacerdos accipiens oſculatur. CAP. I.

Pſal. 29. POſt paſſionis triſtitiam, ad reſurrectionis gaudium peruenitur, ſecundum illud quod legitur: Ad veſperum demorabitur fletus, & ad maturinum lætitia. Subdiaconus ſiquidem & Diaconus repræſentant patenam, quam ſacerdos accipiens oſculatur, & cum ea ſignum crucis ſibi facit in facie. Hi tam numero, quàm obſequio ſanctas il- *Matth. 28.* las mulieres ſignificant, de quibus narrat Euangeliſta Matthæus, quod veſpere ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, venit Maria Magdalena, & altera Maria videre ſepulchrum. Præſentamus ei patenam, id eſt, cor patens latitudine charitatis in obſequium ſepulturæ, iuxta quod legitur, quia mulieres emerunt aromata, *Marc. 16.* vt venientes vngerent Ieſum, & valde mane vno ſabbatorum, veniunt *Patena latitudem charitatis deſignat.* ad monumentum, orto iam ſole. Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Hanc ergo patenam, id eſt, cor amplum latitudine charitatis ſacerdos accipit, id eſt, Chriſtus acceptat. Quia verò crucifixus ardenti deſiderio quærebatur, iuxta quod angelus inquit mulieribus, Scio quod *Matt. 28.* Ieſum quæritis crucifixũ: idcirco crux cũ patena ſignatur in facie ſacerdotis, ſtatimque ſacerdos oſculatur patenam, oſtendens quod Chriſtus confeſtim impleuit deſiderium mulierum. Mox enim occurrit illis, dicens: Auete. Quæ procidentes tenuerunt pedes eius, & adorauerunt, haud dubium quin pedes fuerint oſculatæ.

Pax domini ſit ſemper vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo.

De fractione hoſtiæ, cuius particulam ſacerdos mittit in calicem. CAP. ij.

TVnc ſacerdos frangit hoſtiam in tres partes: & duabus extra calicem reſeruatis, cum alia ſignum crucis ter efficit ſupra calicem, de cuius ore Diaconus remouerat corporale, & alta voce dicendo, Pax domini ſit ſemper vobiſcũ, *Fractio.* particulam hoſtiæ dimittit in calicem. Frangit igitur ſacerdos hoſtiam, vt in fra- *Luc 24.* ctione panis Dominum cognoſcamus, ſicut illi duo diſcipuli dominũ cogno- *Cõmixtio.* uerunt, quibus ipſo die reſurrectionis Ieſus apparuit in Emaus euntibus. Commixtio panis & vini deſignat vnionem carnis & animæ, quæ in reſurrectione Chriſti denuo ſunt vnitæ. Nam, vt prædictum eſt, panis ad carnem, & vinum refertur ad animam. Et ideo ter ſignum crucis producitur cum hoſtia ſuper calicem, quia virtus trinitatis animam crucifixi reduxit ad carnem, ne derelinqueret animã eius in inferno, nec daret carnem eius videre corruptionẽ, iuxta quod *Pſal. 15. & 3.* ipſe dicit in Pſalmo: Ego dormiui & ſomnum cœpi & exurrexi, quoniã dominus ſuſcepit me. Vel ideo tres cruces fiunt cum hoſtia ſuper os calicis, quia tres *Tres cruces ſuper os calicis.* mulieres quærebant crucifixum ad oſtium monumenti. vnde: Quid quæritis, viuentem cum mortuis? Os ergo calicis in hoc loco ſignificat oſtiũ monumen- *Luc. 24.* ti, de quo Diaconus remouet corporale, deſignans quod angelus domini reuoluit lapidem ab oſtio monumenti. Illud autem ſanè debet intelligi, quod dicit ſacerdos, cum Euchariſtiam mittit in calicem: Fiat, inquit, commixtio corporis & ſanguinis domini. Quod vtique referendum eſt ad ſpecies panis & vini, quibus continetur corpus & ſanguis.

Quid

Quid ſignificent partes illæ, quæ fiunt de ſacrificio. CAPVT iij.

QVid antem illæ partes ſignificent, Sergius Papa determinat, dicens: Trifor- *Triforme*
me eſt corpus Chriſti: pars oblatæ in calicem miſſa, corpus Chriſti, quod *corpus.*
iam reſurrexit, monſtrat. Pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terram. Pars in al *Chriſti.*
tari vſque ad finem remanens, corpus iacens in ſepulchro: qnia vſque in finē ſe-
culi ſanctorum corpora in ſepulchro erunt. Poreſt & aliter hoc myſterium ex-
planari. Eſt enim corpus Chriſti vniuerſalis Eccleſia, ſcilicet caput cū membris, *Tres par-*
iuxta quod dicit Apoſtolus: Vnus panis & vnum corpus multi ſumus. Erinue- *tes catholi-*
niuntur in iſto corpore quaſi tres partes, ex quibus totū corpus cōſiſtit. Vna pars *ca Eccleſia.*
eſt ipſum caput, videlicet Chriſtus, qui & capur eſt & pars corporis. Altera pars *1. Cor. 10.*
ſunt illi, quorū corpora requieſcūt in tumulis, & animæ regnant cum Chriſto.
Et ſunt quaſi ſimul hæ duæ partes, caput videlicet, & hæc pars corporis alrera, ſi-
cut ſcriptū eſt. Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Propter- *Matth. 24.*
ea in altari duæ partes ſeorſum extra calicem reſeruantur, quaſi extra paſſionē,
quæ per calicem deſignatur. Chriſtus enim reſurgens ex mortuis, iam non mo- *Rom 6.*
ritur, mors illi vltra non dominabirur. Et qui cum ipſo ſunt ſancti, non eſuriēt *Apoc. 7.*
neq; ſitient amplius, neq; cadet ſuper illos ſol, neq; vllus æſtus, quoniam priora *& 21.*
tranſierunt. Tertia pars in calicem ponirur, ſignificans eos qui adhuc in paſſio-
ne conſiſtunt, donec ab hac vita migrantes, ad caput ſuum trāſeant, vbi nec mo-
riantur amplius, neque vllatenus patiantur.

De Agnus Dei. CAP. iiij.

NOn ſolum autem per ſigna, ſed etiam per verba reſurrectionis gaudiū in-
timatur. Sacerdos enim alta voce pronuncians: Pax domini ſit ſemper vo
biſcum, inſinuat quod die illo vna ſabbatorum venit Ieſus & ſtetit in medio di- *Ioan. 20.*
ſcipulorum ſuorum, & dixit eis: Pax vobis. Quia verò Ieſus ſtatim vt ſalutauit
apoſtolos, dedit eis poteſtatē remittendi peccata: Quorum, inquit, remiſeritis
peccata, remittuntur eis: & quorū retinueritis, retenta ſunt: idcirco chorus cla-
mat ad ipſum & poſtulat: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.
Lauit enim nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Agnus Græcè dicitur ab ἁγνον, *Apoc. 1.*
quod eſt pium, Latinè, ab agnoſcendo, quoniā in magno grege ſolo balatu ma- *Ab agnoſcē*
trem agnoſcit. Chriſtus aūt in ara crucis, & patrē agnouit & matrē. Patrem obe- *do dicitur*
dientia, matrē cura: ibiq; obtulit ſe pro nobis. Et ob hoc in altaris immolatione, *agnus.*
ter dicitur agnus Dei, quaſi agne qui agnouiſti patrē, miſerere nobis. Agne qui
agnouiſti matrē, miſerere nobis. Pie qui redemiſti mundum, dona nobis pacē.
Porrò, ſecundum conſuetudinem antiquam ſcholæ cantorum, quam adhuc *Antiquitus*
ipſi conſeruant, & in pluribus obſeruatur Eccleſijs, vt in Lateranenſi, nulla- *dicebatur*
tenus variatur, ſed tribus vicibus vniformiter dicitur miſerere nobis, propter *ter miſere-*
tria genera peccatorum, quæ petimus nobis remitti, cogitationis, locutio- *re nobis.*
nis & actionis. Cogitationis in corde, locutionis in ore, actionis in opere.
Vel propter tres ordines fidelium in Eccleſia, qui ſunt Noë, Daniel & Iob, quos *Ezech. 14.*
Ezechiel vidit in viſione ſaluādos. Et ſecundū parabolam euangelicā duo in le- *Matt. 24.*
cto, duo ſunt in agro, & duo ſunt in mola: quorū vnus aſſumetur, & alter relin-
quetur. Poſtmodum autē multis & varijs aduerſitatibus & horroribus Eccleſiæ *Dona nobis*
ingruentibus, cœpit ad dominum clamare de tribulatione, dona nobis pacem. *pacem.*
Et vt clamor eius facilius audiretur, in ipſa * dixit immolationis hora claman- **al. duxit.*
dum. Hæc tamen varietas non diſcrepat à conſuetudine veteris teſtamenti, vbi
cum ſecundo repetitur, parce domine, parce populo tuo, tertio variatur, & ne
des hæreditatem tuam in opprobrium. Dicamus ergo, miſerere nobis, quan- *Ioel. 2.*
tum ad animam, item miſerere nobis quantum ad carnem, dona nobis pacem
propter vtrumque, vt habeamus pacem pectoris ſpiritualem, & pacem corpo-
ris temporalem. Sergius autem Papa ſtatuit, vt inter communicandum Agnus
Dei à Clero cantetur.

De oſculo pacis. CAP. v.

Ioan. 20. POſtquam dominus ſalutauit apoſtolos, iterum dixit eis: Pax vobis, oſten-
dens quod non ſolum debemus habere pacem in ore, verum etiam pacem
debemus habere in pectore, ne ſimus de illis qui loquuntur pacem cũ proximo
ſuó, mala autẽ in cordibus eorum. Ideoque cum hoc dixiſſet Apoſtolis, inſuffla
Pſal. 27. uit & ait: Accipite ſpiritũ ſanctum. Ad quod vtique deſignandũ ſacerdos præbet
oſculum oris miniſtro, qui reuerenter inclinans, pectus oſculatur ipſius, & pla-
netam extendit, vt per pacis oſculum attendatur charitas, quam planetã ſupra
Oſculũ per diximus deſignare. Quia ergo charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris per
omnes fi- ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: ideo pacis oſculum per vniuerſos fideles
deles ſub diffunditur in Eccleſia. Nam & Apoſtolus admonet: Salutate vos inuicem in
miſſa. oſculo ſancto. In primitiua quidẽ eccleſia ſingulis diebus, qui celebrationi miſ-
Rom. 5. ſarum intererant, communicare ſolebant, ſed exceteſcente multitudine fideli-
Ibid. 10. um, traditur inſtitutum, vt tantum diebus communicarẽt dominicis. Poſtmo-
dum aũt quia nec hoc dignè potuit obſeruari, tertia ſecuta eſt inſtitutio, vt ter
ſaltem in anno quilibet Chriſtianus debeat accipere euchariſtiam, hoc inuento
remedio, vt ſingulis diebus oſculum pacis daretur pro myſterio vnitatis. Quia
verò per immolationem hoſtiæ ſalutaris dimiſſis peccatis reconciliamur altiſ-
ſimo, rectè pacis oſculum tunc accipitur, cum immolationis myſterium cele-
Innocẽtius bratur. Innocentius autem Papa primus aliam cauſam aſſignat. Pacem, inquit,
I. ad Decen aſſeris ante conſecrata myſteria quoſdam populis imperare, vel ſibi ſacerdotes
tium c. 1. inter ſe tradere, cum poſt omnia quæ aperire non * debeo, pax neceſſario ſit indi
**al. debet.* cenda, per quam conſtet populum ad omnia, quæ in myſterijs aguntur atque in
Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum, ac finita eſſe pacis concludentis ſi-
gnaculo demonſtrentur.

De diuerſis oſculis quæ dantur in miſſa. CAP. vj.

OSculum in ſacra ſcriptura ſignificat vnionem, charitatem, pacem & reue-
rentiam. De oſculo vnionis, ſponſa dicit in Canticis: Oſculetur me oſcu-
Cant. 1. lo oris ſui. De oſculo charitatis, Iſaac inquit ad filium ſuum: Accede huc ad me,
Gen. 27. & da mihi oſculum fili mi. De oſculo pacis, dicit Apoſtolus in epiſtolis: Salutate
Rom. 16. vos inuicẽ in oſculo ſancto. De oſculo reuerentiæ, inquit dominus ad Simonẽ:
Luc. 7. Oſculũ mihi non dediſti. Hęc aũt ex quo intrauit, nõ ceſſauit oſculari pedes me-
Ter oſculã- os. Ad deſignandũ ergo tres vniones in Chriſto, ſacerdos ter oſculatur altare: vi-
tur altare. delicet vnionẽ diuinitatis ad animã, diuinitatis ad carnem, & carnis ad animã.
Vel vnionem qua vnita eſt Chriſto humana natura, ſancta eccleſia, & fidelis ani
ma. Ad ſignificãdum triplicem pacẽ, temporalem, ſpiritualẽ, & æternalem, epi-
ſcopus ſolenniter celebrans ter oſculatur miniſtrum, vel miniſtros ſemel, & ſe-
Ezech. 1. cundo diaconũ, & tertio ſacerdotem. Ad notandum quoq; duorum teſtamẽto-
Eſa. 6. rum concordiam, epiſcopus duabus vicibus codicem oſculatur: quia rota con-
tinetur in medio rotæ, & duo Cherubin ſeſe reſpiciunt verſis vultibus in propi-
ciatorium. Ad notandũ charitatẽ, ſacerdos oſculatur patenã, quæ deſignat cor
patens latitudine charitatis. vnde: Nónne cor noſtrũ ardens erat in nobis, dũ lo-
Luc. 4. queretur in via? In ſignũ reuerẽtię diaconus & ſubdiaconus pedes & manus ſum-
mi pontificis oſculãtur. Pedem ſubdiaconus oſculatur, poſt lectã epiſtolã: & dia-
conus ante legendũ euangelium manum oſculatur, offerens ampullam cum
Septies pon aqua, calicemq; cum vino. Et ſubdiaconus offerens patenam cum hoſtia & thu-
tifex oſcu- ribulũ cum incenſo: vterque de manu pontificis accipiens euchariſtiam. Illud
lũ accipit. quoque vacare non creditur à myſterio, quod ſummus pontifex ſeptem modis
accipit oſculum: Ad os, ad pectus, ad humerum, ad manus, ad brachia, ad pedes,
ad genua, expreſſum myſterium, ſed aliàs exprimendum.

Quod Epiſcopus, Subdiaconus, & Diaconus communicant Euchariſtiam. CAP. vij.

TVnc Epiſcopus communicat cum miniſtris, inſinuans quod Chriſtus poſt
reſurrectionem mãducauit cũ diſcipulis. Nam conueſcens præcepit eis ab

Hieroſolymis ne diſcederent. Quod aũt Epiſcopus vnã partẽ accipiens, reliquas miniſtris impendit, illud inſinuat, quod Lucas Euangeliſta cõmemorat, quia Ieſus accipiens panẽ manducauit corã ſuis diſcipulis, ſumẽsq; reliquias dedit illis. Et quoniã eodem Euangeliſta teſtante, Ieſus accepit panẽ, ac fregit & porrigebat illis, quoniũ cor ardens erat in eis, idcirco Pontifex integrã eucharistiæ medietatẽ accipiens ſuper patenam, frangit in partes, & eas porrigit miniſtris comedendas. *Actor 1.* *Luc. 24.*

De ablutione manuum poſt Euchariſtiæ ſumptionem. CAP. viij.

POſt ſumptum euchariſtiæ ſacrificium ſacerdos abluit & perfundit manus, ne quid incautè remaneat ex cõtactu diuiniſſimi ſacramenti: nõ quod quicquã immundum ex contactu ſacramenti cõtraxerit, ſed vt ſuam potius indignitatẽ cõmemoret, qui ſe indicat tantis ſacramẽtis celebrandis indignũ, ſecundũ illud quod dominus ait: Cũ omnia bona feceritis, dicite: Serui inutiles ſum⁹. Indignũ quidẽ exiſteret, vt manus, quę corpus incorruptibile cõtractarunt, corpus corruptibile contingant donec ſtudioſe lauentur. Ablutionis autẽ aqua debet in locũ mundũ diffundi honeſtè, vt altitudo ſacramenti reuerentius honoretur. Trina verò ſacerdotis ablutio, quæ fit in principio, in medio, in fine, deſignat mundationẽ cogitationis, locutionis, & actionis. Vel purgationem originalis peccati, criminalis & venialis: ſiue, quod agitur per ignorantiã, negligentiã & induſtriã: ad quorum emundationem offertur ſacrificium ſalutare. Hæc tamen ablutio poteſt referri ad ablutionem baptiſmi, cuius formam Chriſtus poſt reſurrectionem inſtituit: Euntes (inquit) docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. *Luc. 17.* *Matt. 28.* *Mar. 16.*

Quod Romanus Pontifex alium in communicando morem obſeruat. CAP. ix.

VT aũt in perceptione corporis & ſanguinis Chriſti nulla poſſit fallacia* ſubornari, ſed in vtroq; perceptionis veritas euidenter appareat, ſummus Pontifex non ſtatim particulam hoſtiæ dimittit in calicem, ſed eam poſt trinũ crucis ſignaculũ in patenã reponit: & poſt oſculũ pacis ad ſedem aſcendens, ibiq; cõſiſtens, vniuerſis cernentibus partem maiorẽ oblatæ de patena, quam ei ſubdiaconus repræſentat, ipſamq; videntibus diuidens, vnamq; particulam ſumens & aliam mittit in calicem, quem tenet coram ipſo ſubdiaconus, de quo ſanguinẽ haurit cum calamo. Deinde particulã vnã cum oſculo tradit Diacono, aliamq; Subdiacono ſine oſculo, quẽ ad altare miniſtrans ei calicẽ Diaconus oſculatur. Et rurſum Subdiaconus particulam dimiſſam in calicẽ ſumit cũ ſanguine. Huius rei cauſam, nõ allegoricã, ſed hiſtoricam à nõnullis audiui, quam quia nũquam in autentico ſcripto potui reperire, melius reticẽdam cenſui, quàm temerè aſſerẽdam. Et licet non omniũ, quæ à maioribus introducta ſunt, ratio reddi poſſit, reor tamen quod in his profunda lateant ſacramenta. Romanus autẽ Pontifex ideo nõ cõmunicat vbi frãgit, ſed ad altare frãgit & ad ſedẽ cõmunicat: quia Chriſtus in Emaus coram duobus diſcipulis fregit, & in Hieruſalem corã decem Apoſtolis manducauit. In Emaus fregiſſe legitur, ſed manducaſſe nõ legitur: in Hieruſalem nõ legitur fregiſſe, ſed legitur comediſſe. Miniſtri repręſentant Põtifici oblatam & calicem, quia diſcipuli obtulerunt Chriſto partem piſcis aſſi & fauum mellis. Pars piſcis aſſi corpus eſt domini crucifixi, qui fuit in ara crucis aſſatus: fauus mellis ſanguis Chriſti, ſuper mel & fauum dulcis faucibus animæ diligentis. Ad notandum verò diſtinctionem inter ſacros ordines, & non ſacros, Diaconus & qui ſuperioris ſunt ordinis cum percipiunt euchariſtiam, oſculum ſuſcipiunt ab epiſcopo: acoluthus & qui ſunt inferiorum ordinũ nõ ſuſcipiunt. Subdiaconus verò, quia character huiuſmodi quondam inter non ſacros, nunc autem inter ſacros ordines reputatur, in perceptione corporis non ſuſcipit oſculum à pontifice, ſed in perceptione ſanguinis ſuſcipit oſculũ à Diacono, vt qui non in ſacris ſunt minus, & qui ſacris inſunt amplius honorentur, quamuis in hoc & myſtica poſſit aſſignari ratio. *al. ſuborari.* *Luc. 24.* *Ordinum diſtinctio.*

De Antiphona poſt communionem. CAP.

Ioan. 20. ANtiphona quæ poſt communionem concinitur, Apoſtolorum gaudium de Chriſti reſurrectione ſignificat, ſecundũ illud quod legitur, quia gauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, & præ gaudio mirabãtur. Quod autẽ reciprocãdo *Luc. 24.* cantatur, inſinuat, quod diſcipuli reſurrectionis gaudium ſibi mutuò nunciabant. Vnde duo diſcipuli cum inueniſſent vndecim congregatos, & eos qui cũ ipſis erant, dicentes, Quia reſurrexit dominus verè, & apparuit Simoni: & ipſi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione *Pſal. 117.* panis. Hæc ergo dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea.

De oratione nouiſſima. CAP. xj.

**al communionis.* PEracto * orationis myſterio, Pontifex cum miniſtris ad altare procedit, & al tare deoſculans eleuatis manibus vltimam orationem exequitur, benedi- *Luc. vlt.* ctionem illam ſignificans, quam Chriſtus aſcenſurus in cœlum legitur dediſ ſe diſcipulis ſuis. Nam vt Lucas commemorat, eduxit eos foras in Bethaniam, & eleuatis ſuis manibus, benedixit eos. Et factũ eſt cum benedixiſſet illis, receſ ſit ab eis, & ferebatur in cœlũ. Vnde poſt ſalutationem nouiſſimã, quã ſacerdos *Ite miſſa eſt.* facit ad populũ, Diaconus alta voce pronunciat, Ite miſſa eſt, repræſentans illud quod dictum eſt ad Apoſtolos: Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, &c. Chorus autem qui Deo gratias gratulando reſpondet, imitatur Apoſtolos, qui *Actor. 1.* adorantes regreſſi ſunt in Hieruſalem cũ gaudio magno, & erant ſemper in tem plo laudantes & benedicentes Deum. Et ad hoc reſpicit quod in diebus profeſtis *Bis ait Ieſus, pax vobis.* dicitur, benedicamus domino, Deo gratias, ſtatimq; hymnus & pſalmi illi dicũ tur, Benedicite & Laudate. Notandum verò quod Chriſtus poſt reſurrectionem bis legitur ſalutaſſe diſcipulos, dicens: Pax vobis, in ſignum duplicis pacis, vide- *Eſa. 66.* licet pectoris & æternitatis, quæ ſecundũ Prophetam eſt pax ſuper pacem, de qua *Ioan. 14.* dominus inquit apoſtolis: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hanc duplicem pacem, per duplex oſculum ſacerdos inſinuat, cum prius oſculatur miniſtrum, & poſtea altare.

Vnde dicitur Miſſa. CAP. xij.

Miſſa catechumenorum. MIſſa dicitur & miniſterium & myſterium, id eſt, officium quod profertur, & ſacrificium quod offertur. Officiũ verò diuiditur in miſſam catechumenorũ & fidelium miſſam. Miſſa catechumenorũ eſt ab Introitu vſq; poſt Offertorium. Et dicitur miſſa ab emittendo, quia tempore quo ſacerdos incipit euchariſtiam conſecrare, catechumeni foras de eccleſia emittuntur. Perlecto ſiquidẽ euãgelio, Diaconus clamare ſolebat: Si quis catechumenus adeſt, exeat foras. Catechumeni ſacris myſterijs intereſſe non debẽt, quæ non niſi baptizatis fidelibus committuntur. Sicut de quibuſdam, qui catechumenorum, & nondũ *Ioan. 2.* renatorum typum gerebant, ſcriptum eſt: Ipſe autem Ieſus non credebat ſe il- *Miſſa fidelium.* lis. Miſſa fideliũ eſt ab Offertorio vſq; poſt cõmunionem. Et dicitur miſſa à dimittendo, quia tunc ad propria fidelis quiſq; dimittitur. Conſtitutũ eſt enim in *Conc. Aureliã c 12.* Aurelianenſi Concilio, vt cũ ad celebrandas miſſas in Dei nomine cõuenitur, populus non ante diſcedat, quàm miſſæ ſolennitas compleatur. Totũ autẽ offi- *De conſ. diſt. 1. c. Omnes fideles.* cium dicitur miſſa, quaſi tranſmiſſio, eò quòd populus fidelis per miniſteriũ ſacerdotis (qui fungitur vice mediatoris inter Deũ & homines) preces & ſupplicationes & vota trãſmittat altiſſimo. Ipſum verò ſacrificiũ, id eſt, hoſtia, miſſa vocatur, quaſi tranſmiſſa. Primũ nobis à patre vt eſſet nobiſcũ: poſtea patri à nobis, *Miſſa dicitur quaſi trãſmiſſa.* vt intercedat pro nobis ad ipſum. Primũ nobis à patre per incarnationẽ, poſtea patri à nobis per paſſionem. Et in ſacramento primũ nobis à patre per ſanctificationem, poſtea patri à nobis per oblationẽ. Hæc eſt ſola ſufficiens & idonea miſ ſio ſeu legatio ad ſoluendas inter Deum & homines inimicitias & offenſas. Cũ ergo diaconus ait, Ite miſſa eſt, idem eſt ac ſi diceret, redite ad propria, quia oblata eſt hoſtia ſalutaris.

Quare ſacerdos pontificis humerum oſculatur. CAP. xiij.

Oratio-

ORatione finita, ſacerdos qui aſſiſtit Epiſcopo menſam altaris & armum pontificis dextrum oſculatur, oſtendens hunc eſſe illum pontificem, qui ſecũdum legem figuratè dextrum armũ ſeparare debet de hoſtijs ſalutaribus vel pacificis. Sanè per humerum exprimitur principatus, ſecũdum illud Propheticum: Et factus eſt principatus eius ſuper humerum eius. Principatum verò ſaluatoris expreſſit vox angelica, prophetica & legalis. Angelus enim inquit ad virginem: Dabit ei dominus ſedem Dauid patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternũ, & regni eius non erit finis. Propheta dicit in Pſalmo: Sedes tua Deus in ſeculũ ſeculi, virga recta virga regni tui: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Moyſes inquit in lege: Lætamini ſimul cœli cum eo, & adorent eum omnes angeli Dei. Ad quod deſignandum, tres humerum pontificis in ſignum reuerentiç oſculantur, Primicerius in principio, diaconus in medio, ſacerdos in fine.

Principatus ſuper humerum Chriſti. *Leu. 6. & 8* *Eſa 9.* *Luc. 1.* *Pſal. 44.* *Deut. 32.*

De benedictione nouiſſima. CAP. xiiij.

VLtima benedictio, quam facit epiſcopus ſuper populum, miſſionem ſpiritus ſancti ſignificat, quem de cęlo miſit dominus in Apoſtolos, iuxta quod eis ipſe promiſit: Accipietis, inquit, virtutẽ ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos. Hæc benedictio per verbum oris & ſignũ crucis exprimitur. Quoniã illa miſſio per ſonum aëris & linguam ignis innotuit, iuxta quod legitur: Factus eſt repentè de cœlo ſonus tanquã aduenientis ſpiritus vehementis. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, &c. Licet autẽ ſpiritus ſanctus ſpecialiter miſſus fuerit in Apoſtolos, quia tamen indiuiſa ſunt opera trinitatis, miſſionem illam tota fuit trinitas operata. Ideoq; benedictionem iſtam facit epiſcopus in nomine trinitatis, authoritate Pſalmiſtæ, dicẽtis: Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos Deus. Benedictionis formã legis expreſſit authoritas, domino dicẽte per Moyſen: Inuocabis nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego dominus benedicam eis.

Actor. 2. *ibid. 2.* *Pſal 66.* *Num. 6.*

Libelli Concluſio.

NEmo cum expoſitionem iſtam audierit, hoc officium ſufficienter æſtimet expoſitum: ne fortè cum opus humanum extulerit, diuinũ extenuet ſacramentũ. In hoc enim officio tot & tãta ſunt inuoluta myſteria, vt nemo, niſi per vnctionem edoctus, ea ſufficiat explicare. Quis enim nouit ordinẽ cęli, & ponet rationes eius in terra? Nam & perſcrutator maieſtas opprimetur à gloria. Ego puippe non præualens lippientibus oculis ſolem in rota conſpicere, tanti myſterij maieſtatẽ, quaſi per ſpeculũ in ænigmate, viſus ſum intueri, nec penetrans ad interiora cœnaculi, ſed præ foribus aſſidẽs in veſtibulo, feci diligenter vt potui, nõ ſufficiẽter vt volui, Præſertim cũ ex officio, tot cauſarũ ſim impeditus incurſibus, tot negociorũ nexibus irretitus, vt infra breue temporis ſpaciũ, nec ad meditandũ ocium, nec ad dictandũ quiuerim nanciſci quietem. Et quidẽ minor in ſingulis, diuiſus ad ſingula, vix potui mediata dictare, nedũ meditãdo concipere. Quocirca non ſolum benignum imploro Lectorem, verum etiam deſidero liberum correctorem. Hanc ſolam apud homines huius opuſculi mercedem expectans, vt apud miſericordiſſimum iudicem pro meis peccatis deuotas orationes effundant: qui perfectè cognoſcit qua cordis intentione tractatum iſtum exegerim: & ſi nõ multis, ſaltem aliquibus aut etiam mihi ſoli vel in modico profuturum.

Authoris modeſtia. *Iob. 38.* *Prouer. 25.* *1. Cor. 13.* *Papa occupatiſ.* *Intentionis & cordis inſpector Deus.*

Quia verò Canonem Miſſæ particulatim expoſui, ne quid additũ vel ſubtractum ſeu tranſpoſitum videatur, & vt legentibus ipſius expoſitionis plenior pateat intellectus, totum continuè cenſui* ſubſcribendum.

**interſerendum.*

EXPLICIT LIBER SEXTVS ET VLTIMVS.

D. IN-

D. INNOCENTII PAPAE III. DE BEAtiſſima virgine Maria, & filio eius Ieſu Chriſto Encomium.

Mariæ virginis ad virgam comparatio.

VIrgo Dei genitrix virga eſt, flos filius eius. Præſumo pauca, & pauca loqui de virgine virga, & filio flore. Mira floris ſummitas & inattingibilis virgæ proceritas. Hæc eſt virga recta, virga erecta, procera, fragilis, gracilis, flexibilis, frondoſa, florigera, fructifera. Recta per iuſtitiã, erecta per deuotionem, procera per longanimitatem. Fragilis per abiectionem ſui, gracilis per humilitatem, flexibilis per manſuetudinem, frondoſa per ſanctiſſimam conuerſationem, florigera per virginalem conceptionem, per partum vitæ æternæ fructifera. Recta per fidem, erecta per ſpem, procera per charitatem, fragilis per pudorem, gracilis per deſpectionem mundi, flexibilis per compaſſionem proximi, frondoſa per bonorum operum executionem, florigera per gloriam virginitatis, fructifera per prærogatiuam fœcunditatis. Miranda fœcunditatis prærogatiua, quod talis talem, taliter genuit. *Luc. 1.* Gracilis virgo ante partum, & virgo poſt partũ. Qualiter, angelo annunciante, ſpiritu ſancto operãte, virtute altiſſimi obumbrante. Qualem, ſanctum ſanctorum, vnicum matris virginis, vnigenitũ Dei patris, Deum & dominum maieſtatis. O quàm bene, quàm rectè flos dicitur, *Chriſtus quatenus flori comparetur.* qui ex virginali virga producitur, in quo ſemper ſunt quæ miremur. Eſt enim tenuis, tener & leuis, lenis & pulcher, fragrans, & vtilis. Quid enim flore iſto tenuius cum aſtringitur, quid tenerius cum atteritur, quid lenius cum attrectatur, quid leuius cum portatur, quid ſpecioſius cũ aſpicitur, *Pſal. 44.* quid fragrantius cum odoratur, quid vtilius cum effectus attenditur? Filius virginis eſt flos tenuis ad indignationem, tener ad miſerationem, lenis per manſuetudinem, leuis dominatione, pulcher moderatione, fragrans repromiſſione, vtilis remuneratione. Eſt ergo tenuis flagellis, tener miſericordijs, lenis in donis, leuis in præceptis, pulcher exemplis, fragrans promiſſis, fructuoſus in præmijs. *Fructus huius floris qui.* Hic flos factus eſt nobis medicina, in ipſo potus & eſca, ex eo mel & cera. Medicina in redemptione, potus & eſca in iuſtificatione, mel & cera in glorificatione. Ex hac medicina ſempiterna ſanitas incorruptionis, ex hac medicina eſca refectionis internæ ſocietatis, ex hac medicina potus ebrietatis ſpiritualis, æternæ fœcunditatis, de illius cera ſplendor ſummæ claritatis, in eius melle dulcedo perpetuæ felicitatis. Flos eſt nobis Chriſtus in humanitate, fructus in diuinitate. Flos in terris, fructus in cœlis. Flos in redemptione, fructus in glorificatione. Quem ipſe nobis largire dignetur. Amen.

D. IN-

D. INNOCENTII PAPAE III. DE VITA ET PASSIONE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI orationes tres efficaciſſimæ: qui contritè & deuotè eas legentibus plurimas contulit remiſſiones & indulgentias.

Oratio I.

DOmine Ieſu Chriſte fili Dei vini, qui pro redemptione noſtra naſci, & circuncidi voluiſti, & à Iudæis reprobari, à Iuda oſculo tradi, capi & ligari, & cum vinculis Annæ, Caiphæ, Herodi, Pilato offerri, & coram eis illudi, colaphis, alapis, flagellis, arundine cædi, faeie velari, & ſputo conſpui, ſpinis coronari, falſis quoque teſtibus accuſari, iudicari, & vt agnus innocens tuam crucem ferendo ad victimam duci, clauis perforari, felle & aceto potari, atque in cruce morte turpiſſima condemnari, ac lancea vulnerari. Tu per has ſacratiſſimas pœnas ab omnibus peccatis & pœnis nos libera, & per ſanctam crucem tuam illuc perduc nos miſeros peccatores, quo perduxiſti tecum crucifixum latronem ſerò pœnitentem. Qui viuis.

Oratio ij.

AVxilientur nobis pie domine Ieſu Chriſte, omnes paſſiones tuæ, & defendant nos ab omni dolore & triſtitia, ab omni periculo & miſeria, ab omni peccato & cordis immunditia, ab omni ſcandalo & infamia, à morbis malis animæ & corporis, & à morte ſubitanea & improuiſa, & ab omni perſecutione inimicorū viſibilium & inuiſibiliū, ſcimus enim quod in quacunq; hora vel die paſſionis tuæ memoriam habuerimus, ſalui erimus: ideo de immenſa tua pietate confiſi te deprecamur pijſſime ſaluator per benigniſſimas, ſacratiſſimasque paſſiones tuas, vt benigno nos protegas auxilio, & cōtinua pietate ab omni malo nos conſerues. Qui viuis, &c.

Oratio iij.

DOmine Deus de Deo, lumen de lumine, qui humanum genus ex præcepto patris patibulo crucis proprio ſanguine redimere dignatus es, te ſupplieiter exoramus, vt non ſecundum peccata noſtra facias nobis, ſed ſecundū miſericordiā tuam ſaluos fac nos indignos famulos tuos: tu quoq; exurge in adiutoriū noſtrū, & eſto nobis turris fortitudinis, & clipeus inexpugnabilis iuſtitiæ, à facie tā corporalis, quàm incorporalis inimici, atq; ab omni peccato & pœna miſericorditer nos libera, & ab omni aduerſitate corporis & animæ clementer nos defende. Qui viuis, &c.

EIVSDEM D. INNOCENTII PAPAE TERTII ORATIOnes tres de omnibus ſanctis, pro defenſione & tranquillitate Catholicæ & orthodoxæ Eccleſiæ. Oratio I.

A Cunctis nos quæſumus domine mentis & corporis defende periculis, & intercedente beata & glorioſa virgine Dei genitrice Maria: cum beatis apoſtolis tuis Petro & Paulo, atq; beato. N. & omnibus ſanctis, ſalutem nobis tribue benignus & pacē, vt deſtructis aduerſitatibus & erroribus vniuerſis eccleſia tua ſecura tibi ſeruiat libertate. Per eundē Chriſtū dominū noſtrū. Amē.

Oratio ij.

EXaudi nos Deus ſalutaris noſter, vt per vnigeniti filij tui ſacratiſſimę paſſionis virtutē à cunctis nos mentis & corporis hoſtibus tuearis, gratiā tribuens in præſenti, & gloriam in futuro. Per eundem Chriſtum dominum noſtrum.

Oratio iij.

MVndet & muniat nos quæſumus domine vnigeniti filij tui precioſiſſimus ſanguis effuſus & tibi oblatus in cruce, & intercedente beata virgine Dei genitrice Maria, cum beatis apoſtolis tuis Petro & Paulo, atq; beato N, & omnibus ſanctis, à cunctis nos reddas & peruerſitatibus expiatos, & aduerſitatibus expeditos. Per eundem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecū viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorū. Amē.

D. INNOCENTII PAPAE III. HYMNVS DE CHRISTO ET BEATISSIMA VIRGINE MARIA digniſſima matre eius: ad quem certas & magnas contulit remiſſiones & indulgentias.

AVe mundi ſpes Maria,
Aue mitis, aue pia,
Aue charitate plena.
Virgo dulcis & ſerena,
Sancta parens Ieſu Chriſti
Electa ſola fuiſti,
Eſſe mater ſine viro,
Et lactare modo miro.
Angelorum imperatrix,
Peccatorum conſolatrix,
Conſolare me lugentem,
In peccatis iam fœtentem,
Me defende peccatorem,
Et ne tuum deshonorem,
Alieno & crudeli.
Precor te regina cœli,
Me habeto excuſatum,
Apud Chriſtum tuum natum:
Cuius iram pertimeſco,
Et furorem expaueſco.
Nam peccaui illi ſoli.
O Maria virgo noli
Eſſe mihi aliena,
Omni gratia tu plena.
Eſto cuſtos cordis mei.
Signa me timore Dei,
Confer vitæ ſanitatem,
Da & morum honeſtatem,
Da peccata me vitare,
Et quod iuſtum eſt amare.
O dulcedo virginalis,
Nunquam fuit, nec eſt talis
Inter natas mulierum.
Omnium creator rerum
Te elegit genitricem,
Qui Mariam peccatricem
Emundauit à reatu.
Ipſe tuo me precatu,
A peccatis cunctis tergat,
Ne Infernus me demergat.
Eia roſa ſine ſpina,
Peccatorum medicina,
Pro me Deum interpella,
Vt me ſaluet à procella
Huius mundi tam immundi:
Cuius fluctus furibundi
Omni parte me impingunt,
Et peccati zona ſtringunt.
CHriſte fili ſummi patris,
Per amorem tuæ matris,
Cuius venter te portauit,
Et te dulci lacte pauit:
Te per ipſam ora ſupplex,
Quia tu es ſalus duplex,
Rerum dator mũdanarum,
Atque ſalus animarum.
Te nunc precor licet reus:
Miſerere mei Deus,
Miſerere miſerator:
Quia verè ſum peccator.
Tu peccata dele mea,
Et cor mundum in me crea:
Da ſpem firmam, fidẽ rectam.
Charitatem da perfectam.
O Ieſu da finem bonum,
Quod eſt ſuper omne donum,
Vt in corde ſic compungar,
Tibi Chriſte quod coniungar:
Fac mè digne manducare
Corpus tuum ſalutare.
Ira tua non me grauet,
Sanguis tuus ſic me lauet,
In ſenſibus & in corde
A peccatis & à ſorde,
Vt dum inſtat hora mortis,
Angelus tunc aſtet fortis,
Ate mihi datus cuſtos,
Qui me locet inter iuſtos.
Mors ſi carnem meam frangat,
Mors ſecunda non me tangat,
Licet caro computreſcat,
Spiritus in te quieſcat,
Vt reſurgens te viſurus,
Semper tecum ſim manſurus.

Verſus. Audi nos pia mater Chriſti. Reſpon. Nã te filius nihil negans honorat.

Oratio.

INteruenìat pro nobis quæſumus domine Ieſu Chriſte apud tuam clementiam, glorioſiſſima virgo Maria digniſſima mater tua, cuius ſanctiſſimã animã in hora paſſionis & mortis tuæ doloris gladium pertrãſiuit: Qui viuis & regnas cum Deo patre in vnitate ſpiritus ſancti Deus, Per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. DE CONTEMPTV MVNDI, SIVE DE Miſeria humanæ conditionis, Libri III.

PROLOGVS.

DOMINO Patri chariſſimo P. Dei gratia Portuenſi epiſcopo, Lotharius indignus diaconus, gratiam in præſenti, & gloriam in futuro.

Modicum ocij, quod inter multas anguſtias nuper ea, quam noſti, occaſione captaui, non ex toto mihi præterijt ocioſum. Sed ad deprimendam ſuperbiam (quæ caput eſt omnium vitiorum) vilitatem humanæ conditionis vtcunque deſcripſi. Titulum autem præſentis opuſculi veſtro nomini dedicaui, rogans & poſtulans, vt ſi quid in eo veſtra diſcretio dignum inuenerit, diuinæ gratiæ totum adſcribat. Si verò paternitas veſtra ſuggeſſerit, dignitatem humanę naturę, Chriſto fauente deſcribam: quatenus ita per hoc humilietur elatus, vt per illud humilis * exaltetur. *Liber de dignitate naturæ humanæ nõdum inuentus.* ** al. Gratuletur.*

De miſerabili humanæ conditionis ingreſſu.

CAPVT I.

QVare de vulua matris ęgreſſus ſum, vt viderem laborem et dolorem, & conſumerentur in confuſione dies mei? Si talia de ſe locutus eſt ille, quem Dominus ſanctificauit in vtero, qualia loquar ego de me, *Hiere. 20.* quem mater mea genuit in peccatis? Heu me, dixerim, mater mea, *Iob. 3.* quid me genuiſti, filium amaritudinis & doloris? Quare non in vulua matris mortuus ſum? egreſſus ex vtero non ſtatim perij? Cur exceptus genibus, lactatus vberibus, natus in * combuſtionem & cibum ignis? *Eſa. 9.* ** al. Confuſionem.* Vtinam interfectus fuiſſem in vtero, vt fuiſſet mihi mater mea ſepulchrum, & vulua eius conceptus ęternus. *Hier. 20.* Fuiſſem enim quaſi non eſſem, de vtero translatus ad tumulum. *Iob. 10.* Quis ergo det oculis meis fontem lachrymarum, vt fleam miſerabilem *Hiere. 9.* conditionis humanæ conuerſationis progreſſum, damnabilem humanæ diſſolutionis egreſſum? ** al. Futurus.* Conſideraui ergo cum lachrymis de quo factus ſit homo: quid faciat homo, quid * facturus ſit homo. Sanè formatus de terra, conceptus in culpa, natus ad pœnam, agit praua quæ non licent, turpia quæ non decent, vana quæ non expediunt, fiet cibus ignis, eſca vermis, maſſa putredinis. *Vnde factus eſt homo.* Exponã id planius, ediſſeram plenius. Formatus eſt homo de puluere, de luto, de cinere: quodq́ue vilius eſt, de ſpurciſſimo ſpermate: conceptus in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ: quodq́ue deterius eſt, in labe peccati: natus ad laborem, dolorẽ, timorem: quodq́ue miſerius eſt, ad mortem. Agit praua, quibus offendit Deum, offendit proximũ, offendit ſeipſum. *Quid homo facit.* Agit turpia, quibus polluit famam, polluit conſcientiam, polluit perſonam. Agit vana, quibus negligit ſeria, negligit vtilia, negligit neceſſaria. Fiet cibus ignis, qui ſemper ardet, & vrit inextinguibilis: eſca vermis, qui ſemper rodit, & comedit immortalis: maſſa putredinis, quæ ſemper fœtet, & ſordet horribilis. *Quid homo fiet.*

De vilitate materiæ ipſius hominis. CAP. II.

FOrmauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, quæ cæteris elementis eſt * vilior, vt patet Gene. 2. *Homo formatus de terra.* Planetas & ſtellas fecit ex igne, Flatus & ventos fecit ex aëre, Piſces & volucres fecit ex aqua, Homines & iumenta fecit *Stellæ fa-*

Hæc ex ignè piè interpretandū eſt iuxta opinionem antiquorū. Eccl. 3. Homo lutū & cinis. Iob 10. Gen. 3. Iob. 30.

de terra. Conſiderans igitur aquatica, homo ſe vilem inueniet. Conſiderans aërea, ſe viliora agnoſcet. Conſiderans ignea, ſe viliſſimum reputabit, nec valebit ſe parificare cœleſtibus, nec audebit ſe præferre terrenis, quia parem ſe iumentis inueniet, & ſimilem recognoſcet. Vnus eſt enim hominum & iumentorum interitus, & aqua vtriuſque cōditio, & nihil habet homo iumento amplius. De terra orta ſunt, & in terram pariter reuertentur. Verba ſunt iſta non cuiuſlibet hominis, ſed ſapientiſſimi Salomonis. Quid eſt igitur homo, niſi lutum & cinis? Hinc enim homo dicit ad Deum: Memento quæſo, quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem me reduces. Hinc & Deus inquit ad hominem: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Comparatus ſum (ait Iob) luto, & aſſimilatus ſum fauillæ & cineri. Lutum efficitur ex aqua & puluere, vtroque manente. Cinis autem fit ex ligno & igne, vtroque deficiente. Expreſſum myſterium, ſed aliàs melius exprimendum, quid ergo lutum ſuperbis? de quo puluis extolleris? vnde cinis gloriaris?

De vitio Conceptionis. CAP. iij.

Homo de immundo ſemine. Iob. 14. Pſal. 50.

AN illud forſan reſpondebis, quod Adam ipſe fuit de limo terræ formatus, tu autem ex humano ſemine procreatus? At ille fuit formatus de terra, ſed virgine, tu verò procreatus de ſemine, ſed immundo. Quis enim poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Quis eſt homo, vt immaculatus ſit, & iuſtus appareat natus de muliere? Ecce enim in iniquitatibus cōceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Non in vna tantum iniquitate, non in vno tantum delicto, ſed in multis iniquitatibus, & in multis delictis. In delictis videlicet & iniquitatibus proprijs. In delictis & iniquitatibus alienis.

De conceptione infantis. CAP. iiij.

Duplex cōceptio.

EST enim duplex conceptio: vna ſeminum, & altera naturarum. Prima fit in cōmiſſis, ſecunda fit in contractis. Parentes enim cōmittunt in prima, proles cōtrahunt in ſecunda. Quis enim neſciat concubitū etiā coniugalē nunquā omnino cōmitti ſine pruritu carnis, ſine feruore luxurię, ſine fœtore libidinis? Vnde ſemina concepta fœdantur, maculantur & vitiantur, ex quibus anima tandem infuſa contrahit labem peccati, maculam culpæ, ſordem iniquitatis. Sicut ex vaſe corrupto liquor infuſus corrumpitur, & pollutum contingens, ex ipſo contractu polluitur. Habet enim anima tres naturales potentias, ſiue tres naturales vires. Rationalem, vt diſcernat inter bonum & malum: Iraſcibilem, vt reſpuat malum: Concupiſcibilem, vt appetat bonum. Iſtæ tres vires tribus oppoſitis vitijs originaliter corrumpuntur. Vis rationalis per ignorātiam, vt non diſcernat inter bonum & malum. Vis iraſcibilis per iracundiam, vt reſpuat bonum. Vis concupiſcibilis per concupiſcentiam, vt appetat malum. Prima gignit delictum, vltima parit peccatum, media delictum generat & peccatum. Eſt enim delictum non facere faciendum. Peccatum, agere non agendum. Hæc tria vitia contrahuntur ex carne corrupta, per tres naturales illecebras. In carnali quippe commercio, rationis ſopitur intuitus, vt ignorantia ſeminetur: libidinis irritatur pruritus, vt iracundia propagetur: voluptatis ſatiatur affectus, vt concupiſcentia contrahatur. Hic eſt tyrannus carnis, lex membrorum, fomes peccati, languor naturæ, pabulum mortis, ſine quo nemo naſcitur, ſine quo nullus moritur: qui ſi quando tranſit reatu, ſemper tamen remanet actu. Si enim dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. O grauis neceſſitas & infelix conditio. Antequam peccemus, peccato conſtringimur: & antequam delinquamus, delicto tenemur. Per hominem vnum peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum in omnes homines mors pertranſit. An non patres vuam comederint acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt?

*Tres potentiæ ſeu vires animæ. Delictum et peccatū. *al. Carnales. Fomes peccati. 1. Ioan. 1. Peccatum originale. Rom 3. Hier. 31. Ezech. 18.*

Quali cibo conceptus nutriatur in vtero. CAP. V.

SEd attende quo cibo conceptus nutriatur in vtero. Profectò ſanguine menſtruo, qui ceſſat ex fœmina poſt conceptum, vt ex eo conceptus nutriatur in fœmina. Qui fertur eſſe tam deteſtabilis & immundus, vt ex eius contactu fruges non germinent, areſcant arbuſta, moriantur herbę, amittant arbores fœtus: & ſi canes inde comederint, in rabiem efferantur. Concepti fœtus vitium ſeminis contrahunt, ita vt leproſi & elephantici ex hac corruptione naſcantur. Vnde ſecundum legem Moſaicam, mulier quæ menſtruum patitur, reputatur immunda. Et ſi quis ad menſtruatam acceſſerit, iubetur interfici. Ac propter immunditiam menſtruorum præcipitur, vt mulier ſi maſculum pareret quadraginta, ſi verò fœminam, octoginta diebus à templi ceſſaret ingreſſu. *Sanguis menſtruus. Leu. 10. ibid. 12.*

De imbecillitate infantis. CAP. vj.

QVare ergo data eſt miſero lux, & vita iis, qui ſunt in amaritudine animæ? Felices illi qui moriuntur antequam oriantur. Prius mortem ſentientes, quàm vitam ſcientes. Quidam enim tam deformes & prodigioſi naſcuntur, vt non homines, ſed abominationes potius videantur, quibus fortè melius fuiſſet prouiſum, ſi nunquam prodiiſſent ad viſum, quoniam vt monſtra monſtrantur, & oſtenduntur oſtentui. Plerique verò diminuti membris, & ſenſibus corrupti naſcuntur, amicorum triſtitia, parentum infamia, verecundia propinquorum. Quid hoc particulariter dixerim de quibuſdam, quum generaliter omnes ſine ſcientia, ſine verbo, ſine virtute naſcamur? Flebiles, debiles, imbecilles, parum à brutis diſtantes, imò minus in multis habentes? Nam illa ſtatim vt orta ſunt, gradiuntur: nos autem non ſolum erecti pedibus non incedimus, verumetiam curuati manibus non reptamus. *Iob. 3. Partus monſtroſi. Infantium omnium imbecillitas.*

De dolore partus & eiulatu infantis. CAP. vij.

OMnes naſcimur eiulantes, vt * noſtram miſeriam exprimamus. Maſculus enim recenter natus dicit A, fœmina verò E. Dicentes E vel A, quotquot naſcuntur ab Eua. Quid eſt igitur Eua, niſi heu ha? Vtrunque dolentis eſt interiectio, doloris exprimens magnitudinem. Hęc enim ante peccatum virago, poſt peccatum Eua meruit appellari, ex quo ſibi dictum audiuit: In dolore paries. Non eſt enim dolor ſicut parturientis. Vnde Rachel præ nimio dolore partus interiit, & moriens vocauit nomen filii ſui Benoni, id eſt, filium doloris. Vxor Phinees ſubitis doloribus irruentibus peperit ſimul ac periit, & in ipſo mortis articulo vocauit filium Icabod. Mulier autem vt naufragus, quum parit, triſtitiam habet, quum verò pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Concipit ergo cum immunditia & fœtore, parit cum triſtitia & dolore, nutrit cum anguſtia & labore, cuſtodit cum inſtantia & timore. ** al. Natura. Eua, quaſi heu ha. Gen. 3. Gen. 35. 1. Reg. 4. Ioan. 16. Miſeria parientis.*

De nuditate hominis. CAP. viij.

NVdus egreditur, & nudus regreditur. Pauper accedit, & pauper recedit. Nudus, inquit Iob, egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Nihil intuliſimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid poſſumus. Si quis autem indutus ingreditur, attendat quale proferat indumentum. Turpe dictu, turpius auditu, turpiſſimum viſu. Fœdam pelliculam ſanguine cruentatam. Hæc eſt illa maceria, de qua Thamar inquit in partu: Quare diuiſa eſt propter te maceria? Et ob hanc cauſam vocauit nomen eius Phares, quod interpretatur diuiſio. *Iob. 1. 1. Tim. 6. Quale indumentum * partus. Gen. 38.*

Quem fructum homo producit. CAP. ix.

O Vilis conditionis humanæ indignitas, ô indigna vilitatis humanæ conditio. Herbas & arbores inueſtiga. Illæ de ſe producunt flores & frondes, & fructus: & heu tu de te lendes & pediculos & lumbricos. Illæ de ſe fundunt oleum, vinum & balſamum: & tu de te ſputum, vrinam & ſtercus. Illæ de ſe ſpirant *Fructus herbarum et arborum.*

Matth. 7. & 12. ſuauitatem odoris, & tu de te reddis abominationem fœtoris. Qualis eſt ergo arbor, talis eſt fructus. Non enim poteſt arbor mala fructus bonos facere. Quid
Homo arbor inuerſa. eſt enim homo ſecundum formam, niſi quædam arbor inuerſa? cuius radices ſunt crines, truncus eſt caput cum collo, ſtipes eſt pectus cum aluo, rami ſunt ilia
Iob. 13. cum tibijs, frondes ſunt digiti cum articulis. Hoc eſt folium quod à vento rapitur, & ſtipula quæ à ſole ſiccatur.

De incommodis ſenectutis, & breuitate vitæ hominis. CAP. x.

Gen. 5. Breuitas vitæ. Gen. 6. IN primordio conditionis humanæ noningentis annis & amplius homines vixiſſe leguntur; ſed paulatim vita hominis declinante dixit Dominus ad Noë: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. Eruntque dies illius centum viginti annorum. Quod intelligi poteſt tam de termino vitæ, quàm de ſpacio pœnitendi. Ex tunc enim rariſſimè leguntur homines plus vixiſſe, ſed cum magis ac magis vita recideretur humana, dictum eſt à Pſalmiſta: Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni. Si autem in po-
Pſal. 89. tentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Nónne autem
Iob. 10. paucitas dierum meorum finietur breui tempore? Dies noſtri velocius tran-
Ibid. 7. ſeunt quàm à texente tela ſucciditur. Homo natus de muliere breui viuens
Ibid. 13. tempore repletur multis miſerijs, qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Pauci enim nunc ad quadraginta, pauciſſimi ad ſexaginta annos perueniunt.

De incommodis ſenectutis. CAP. xj.

Gregorius. SI quis autem ad ſenectutem proceſſerit, ſtatim cor eius affligitur, & caput concutitur, languet ſpiritus, & fœtet anhelitus, facies rugatur, & ſtatura curuatur, caligant oculi, & vacillant articuli, nares effluunt, & crines defluunt, tremit tactus, & deperit actus, dentes putreſcunt, & aures ſurdeſcunt. Senex facile prouocatur, difficile reuocatur, citò credit, & tarde diſcredit, tenax & cupidus, triſtis, & querulus, velox ad loquendum, tardus ad audiendum, ſed non tardus ad iram: laudat antiquos, ſpernit modernos: vituperat præſens, commēdat præ-
Horatius. teritū, ſuſpirat & anxiatur, torpet & infirmatur. Audi Horatium Poëtam: Multa ſenem circumueniunt incommoda. Porrò nec ſenes contra iuuenem glorientur, nec inſoleſcant iuuenes contra ſenem, quia quod ſumus, iſte fuit, erimus quandoque quod hic eſt.

De labore mortalium. CAP. xij.

Iob. 5. AVis ergo naſcitur ad volandum, & homo naſcitur ad laborem. Cuncti dies eius laboribus & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem requieſcit mens eius. Et quid hoc eſt niſi vanitas? Non eſt quiſquam ſine labore ſub ſole, non
**al. motus.* eſt ſine defectu ſub luna, non eſt ſine vanitate ſub tempore. Tempus eſt * mora
Eccleſ. 1. rerum mutabilium. Vanitas vanitatum, inquit Eccleſiaſtes, & omnia vanitas. O quàm varia ſunt ſtudia hominum, quàm diuerſa ſunt exercitia. Vnus eſt ta-
Eccle. 40. men omnium finis, & idem effectus, labor & afflictio ſpiritus. Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium.

De ſtudio ſapientum. CAP. xiij.

PErſcrutentur ſapientes, inueſtigent alta cœli, lata terræ, profunda maris, & de ſingulis diſputent, de cunctis pertractent, diſcant ſemper aut doceant. Et quid ex hac occupatione niſi laborē & dolorem & afflictionē ſpiritus inuenient? Nouerat hoc experimento qui dixerat: Dedi cor meum vt ſcirem prudentiam

atque doctrinã, errores & ſtultitiam, & agnoui quod eſſet labor & afflictio ſpiritus, eò quòd in multa ſapientia multa ſit indignatio, & qui addit ſcientiam, addit dolorem. *Eccl. 1.* Licet enim oporteat indagantem & multis inſudare vigilijs, & inuigilare labotibus & ſudoribus, vix tamen eſt quicquam tam vile, vix eſt tam facile, quod ad plenum intelligat homo, comprehendatque ad liquidum, niſi forſan illud perfectè ſciatur, quod nihil ſcitur perfectè, quanquam ex hoc inſolubilis redargutio conſequatur. *Nihil perfecte ſcitur* Quinimo corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Audi quid ſuper hoc ſentiat Salomon: Cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone. *Sap. 9.* Eſt homo qui diebus ac noctibus ſomnum non capit oculis, & nullam operum Dei poteſt inuenire rationem. *Eccl. 1.* Et quantò plus laborauerit ad quærendum, tantò minus inueniet. *Ibid. 8.* Deficiunt ergo ſcrutantes ſcrutinio, quoniam accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. *Pſal. 63.* Perſcrutator enim maieſtatis opprimetur à gloria. Qui enim magis intelligit, magis dubitat: & ille videtur ſibi plus ſapere, qui plus deſipit. *Prou. 25.* Ergo pars ſcientiæ eſt ſcire quod neſciat. *Eccleſ. 7.* Fecit autem Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis immiſcuit quæſtionibus.

De varijs ſtudijs hominum. CAP. iiij.

CVrrunt & diſcurrunt mortales per ſepes & ſemitas, aſcendunt montes, tranſcendunt colles, tranſuolant rupes, peruolant alpes, tranſgrediuntur foueas, ingrediuntur cauernas, rimantur viſcera terræ, profunda maris, incerta fluminis, opaca nemoris, inuia ſolitudinis, exponunt ſe ventis & imbribus, tonitruis & fulminibus, fluctibus & procellis, ruinis & præcipitijs. Metalla cudunt & conflant, lapides ſculpunt & poliunt, ligna ſuccidunt & dolant, telas ordiuntur & texunt, veſtes incidunt & conſuunt, ædificant domos, plantant hortos, excolunt agros, paſtinant vineas, ſuccendunt clibanos, extruunt molendina, piſcantur, venantur & aucupantur. Meditantur & cogitant, conſiliantur & ordinant, querulantur & litigant, diripiunt & furantur, decipiunt & mercantur, contendunt & præliantur & innumera talia faciunt, vt opes congerant, vt quæſtus multiplicent, vt lucra ſectentur, vt honores acquirant, vt dignitates extollant, vt poteſtates extendant, & hæc quoque labor & mentis afflictio. *Eccleſ. 1.* Si mihi non creditur, Salomoni credatur: Magnificaui, inquit, opera mea: Aedificaui mihi domos, & plantaui mihi vineas, feci hortos & pomaria, conſeui ea cuncti generis arboribus: extruxi mihi piſcinas aquarum vt irrigarem ſyluam lignorum germinantium: poſſedi ſeruos & ancillas, multamque familiam habui, armenta quoque & magnos ouium greges, vltra omnes, qui fuerant ante me in Hieruſalem. Coaceruaui mihi aurum & argentum, & ſubſtantias regum & prouinciarum. Feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum, ſciphos & vrceolos in miniſterio ad vina fundenda, & ſupergreſſus ſum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Hieruſalem. Cumque me conuertiſſem ad vniuerſa, quæ fecerant manus meæ, & ad labores quibus fruſtra inſudaueram, vidit in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole.

De diuerſis anxietatibus. CAP. xv.

OQuanta mortales angit anxietas, affligit cura, ſolicitudo moleſtat, metus exterret, tremor concutit, horror abducit, dolor affligit, conturbat triſtitia, contriſtat * turbatio. ** al. Tribulatio.* Pauper & diues, ſeruus & Dominus, coniugatus & continens, denique bonus & malus, omnes mundanis cruciatibus affliguntur, & mundanis afflictionibus cruciantur. *Iob. 19.* Experto crede magiſtro. Si impius (inquit) fuero, væ mihi eſt. Et ſi iuſtus, non leuabo caput ſaturatus afflictione & miſeria.

De miſeria diuitis & pauperis. CAP. xvj.

Miſeria pauperu. PAuperes enim premuntur inedia, cruciantur ærumna, fame, ſiti, frigore, nuditate: vileſcunt, tabeſcunt, ſpernuntur, & confunduntur. O miſerabilis mendicantis conditio, & ſi petit, pudore confunditur, & ſi non petit, egeſtate conſumitur, ſed vt mendicet, neceſſitate compellitur. Deum cauſatur iniquũ, quod non rectè diuidat. Proximum criminatur malignum, quod non plenè ſubueniat. Indignatur, murmurat, imprecatur. Aduerte ſuper hoc ſententiam Sapientis: Melius eſt (inquit) mori quàm indigere. Etiam proximo ſuo pauper odioſus erit. Omnes dies pauperis mali, fratres hominis pauperis oderunt eum. Inſuper & amici procul receſſerunt ab eo: quia quum fueris felix, *Ouidius.* multos numerabis amicos: Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris. Proh pudor ſecundum fortunam exiſtimatur perſona, quum potius ſecundum perſonam *Miſeria diuitu.* æſtimanda ſit fortuna. Tam bonus reputatur quàm diues, tam malus, quàm pauper, cum potius tam diues ſit reputandus, quàm bonus, tam pauper quàm malus. Diues autem à ſuperfluitate reſoluitur, & iactantia effrenatur, currit ad libitum, & corruit ad illicitum. Etiam fiunt inſtrumenta pœnarum, quæ *Matth. 6.* fuerant oblectamenta culparum. Labor in acquirendo, timor in poſſidendo, dolor in amittendo, mentem eius ſemper fatigat, ſolicitat & affligit. Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Sed de hoc in ſequentibus plenius dicemus.

De miſeria ſeruorum & dominorum. CAP. xvij.

Miſeria ſerui. SEruus miniſtrat, minis terretur, angarijs fatigatur, plagis affligitur, opibus ſpoliatur: quod ſi non habet, habere compellitur, & ſi habet, cogitur non ha-*Horatius.* bere. Culpa domini, ſerui pœna: culpa ſerui, domini præda. Quidquid delirant reges, plectuntur Achiui. Venatio leonis onager in eremo, ſic & paſcua diui-*Eccl. 13.* tum pauperes. O extrema conditio ſeruitutis. Natura liberos genuit, ſed fortuna ſeruos conſtituit. Seruus cogitur pati, & nemo finitur compati: dolere compellitur, & nemo condolere permittitur. Sic ipſe non ſuus eſt, vt nemo ſit ſibi. Miſeri qui caſtra ſequuntur, quia miſerum eſt viuere aliena præda. Do-*Miſeria domini.* minum autem ſi crudelis eſt, oportet vereri propter nequitiã ſubiectorum. Si mitis eſt, contingit illum contemni propter inſolentiam ſubiectorum. Seuerum ergo metus affligit, manſuetum vilitas paruipendit. Nam crudelitas parit odium, & familiaritas parit contemptum. Familiaris enim cura fatigat, & domeſtica ſolicitudo moleſtat. Oportet enim eum ſemper eſſe paratum, vbique munitum, vt poſſit inſidias malignantium præcauere, oppugnantium iniurias propulſare, hoſtes cõterere, ciues tueri. Nec ſufficit diei malitia ſua, ſed dies diei laborem eructat, & nox nocti ſolicitudinem indicat. Dies ergo laborioſi ducuntur, & noctes expenduntur inſomnes.

De miſeria continentis, & coniugati. CAP. xviij.

Concupiſcentia carnis. SI poteſt ignis non vrere, poteſt caro non concupiſcere, quia quantumcunque *punietur, nunquam tamen Iebuſæus ille poteſt expelli. Naturam expellas furca, tamen vſque recurret. Non omnes (inquit) capiunt verbum iſtud, ſed **al. pugnetur.* qui poteſt capere, capiat. Vnde quum Deus ipſe de certis pontificalibus indumentis iuſſiſſet, vt Moyſes & Aaron filios ſuos veſtirent, de ſolis fœminalibus non *Horatius.* præcepit, ſed ait, vt ipſi fœminalibus vterentur, cum ingrederentur taberna-*Matth. 16.* culum teſtimonij. Sed & Apoſtolus dicit: Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex *Exod. 18.* conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipſum: ne *1. Cor. 7.* tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Melius eſt enim nubere, quàm vri. Pugnat ergo contra continentiam angelus Satanæ, qui carnaliter ſtimu-

ſtimulat & grauiter colaphizat, ignem naturæ flatu ſuggeſtionis ſuccendit, ma- *Suggeſtio*
teriam apponit, facultatem tribuit, & opportunitatem miniſtrat. Pugnat et- *diaboli.*
iam, & ſpecies, quæ ſubitò viſa eſt, facile concupiſcitur. Vnde cum Dauid poſt *2. Reg. 12.*
meridiem deambularet in palatio domus regiæ, videns ex aduerſo Berſabee ſe
lauantem, miſit & tulit eam & dormiuit cum ea, erat enim mulier pulchra ni- *Miſeria cõ*
mis. Porrò qui cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi & diuiſus eſt. Diſ- *iugati.*
trahitur enim per multas anguſtias, & in ſolicitudines varias diſſecatur, vt filijs *1. Cor. 7.*
& vxori, famulis & ancillis neceſſaria quærat & ſubminiſtret. Tribulationes *Moleſtia*
ergo carnis habent huiuſmodi. Vxor contendit habere precioſum * orna- *ab vxore.*
mentum, & variam ſuppellectilem, vt pluris ſæpè ſit cultus quàm cenſus mari- ** al. orna-*
ti: alioquin per noctes & dies plangit & ſuſpirat, garrit & murmurat. Tria ſunt *tum.*
enim, quæ non ſinunt hominem in domo permanere, fumus, ſtillicidium, & *Prou. 18.*
mala vxor. Illa (inquit) ornatior procedit, & ab omnibus honoratur: ego au-
tem miſerrima in conuentu mulierum ſola deſpicior, à cunctis contemnor.
Sola vult diligi, ſola laudari, alterius amorem ſuum aſſerit odium, alterius lau-
dem ſuum ſuſpicatur dedecus. Amandum eſt omne quod diligit, odiendum *Hierony.*
omne, quod * odit. Vincere vult, ſed vinci non valet. Famulari non patitur, *aduerſus*
ſed dominari molitur. Cuncta vult poſſe, nulla non poſſe. Si pulchra fuerit, *Iouinianũ*
facile adamatur: ſi fœda, non facile concupiſcitur. Sed difficile cuſtoditur, ** al ſper-*
quod à multis diligitur: & moleſtum eſt poſſidere, quod nemo dignatur habe- *nit.*
re. Alius forma, alius in genio, alius facetijs, alius liberalitate ſolicitat: & ex ali-
qua parte capitur, quod vndique * inceſſitur. Equus & aſinus, bos & canis, ve- ** al. lace-*
ſtis & lectulus, calix etiam & vrceolus prius probantur, poſtea comparantur. *ſsitur.*
Sponſa vero vix tandem oſtenditur, ne prius diſpliceat quàm ducatur, quali-
cunque tamen caſu obuenerit, * ſemper eſt habenda. Si fœda, ſi fœtida, ſi ægra, ** al neceſ-*
ſi fatua, ſi ſuperba, ſi iracunda, ſi quolibet modo vitioſa, niſi propter ſolam for- *ſario.*
nicationem, non poteſt vxor à viro dimitti. Sed nec dimittens poteſt aliam *Vxor di-*
ducere, nec dimiſſa alij poteſt copulari. Nam quicunque dimiſerit vxorem *mitti non*
ſuam, niſi ob fornicationis cauſam, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxe- *poteſt, niſi*
rit, mœchatur. Quòd ſi vxor à viro diſceſſerit, manere debet innupta, aut viro *propter a-*
ſuo reconciliari. Similiter & vir, ſi diſceſſerit ab vxore. Graue nimis eſt pon- *dulterium.*
dus coniugij. Nam (vt inquit Salomon) ſtultus eſt & impius eſt, qui tenet adul- *Matth. 5.*
teram, & patronus eſt turpitudinis, qui celat crimen vxoris. Si verò dimittit *1. Cor. 7.*
adulteram, abſque ſui culpa punitur, quoniam illa viuente cogitur continere, *Prou. 18.*
propter quod & diſcipuli Chriſti dixerunt, Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, *Matth. 19.*
non expedit nubere. Quis vnquam æquanimiter potuit ſuſtinere riualem? So- *Gen. 2.*
la ſuſpicio zelotypum vehementer affligit. Nam licet ſcriptum ſit, Erunt duo
in carne vna: zelus tamen viri duos in vna carne non patitur.

De miſeria bonorum & malorum. CAP. xix.

NOn eſt impijs gaudere, dicit dominus, quia per quæ peccat homo, per hæc *Miſeria*
& torquetur: vermis enim conſcientiæ nunquam moritur, & ignis * ra- *malorum.*
tionis nunquam extinguitur. Vidi enim eos, qui operantur iniquitatem, & *Eſa. 31.*
ſeminant dolores, & metunt eos, flante Deo periſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe con- *& 57.*
ſumptos. Superbia inflat, inuidia rodit, auaritia ſtimulat, ira ſuccendit, angit gu- ** al. terro-*
la, diſſoluit luxuria, ligat mendacium, maculat homicidium. Sic & cætera por- *ris.*
tenta vitiorum, & quæ ſunt homini oblectamenta peccandi, Deo ſunt inſtru- *Ibid. 6.*
menta puniendi. Inuidus alterius rebus marceſcit opimis. Sed inuidia Siculi *Iob. 4.*
non inuenêre tyranni tormentum maius. Vitiũ enim corrumpit naturã, Apo- *Horatius.*
ſtolo teſtante, qui ait: Quia euanuerunt in cogitationibus ſuis, obſcuratum eſt *Vitium cor*
inſipiens cor eorum. Propter quod Deus tradidit illos in deſideria cordis eorũ, *rumpit na-*
in immunditiã, vt contumelijs afficiant corpora ſua, & ſicut reprobauerũt Deũ *turam.*
habere in notitia, ita tradidit eos Deus in reprobũ ſenſum, vt faciant ea quæ nõ *Rom. 1.*
conueniunt. Sed & qui piè viuere volũt in Chriſto, perſequutionem patiuntur.

Miſeria bo- Sancti namque ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapi-
norum. dati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt pro domino.
2. Tim. 3. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus
Hebr. 11. dignus non erat mundus. In ſolitudinibus errantes, & in montibus, in ſpelun-
1. Cor. 11. cis & in cauernis terræ, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex
genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis ex falſis fratribus.
Luc. 9. In labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in anguſtijs multis, in fri-
Gal. 5. gore & nuditate. Iuſtus enim abnegat ſemetipſum, crucifigens membra ſua
Heb. 13. cum vitijs & concupiſcentijs, vt ſibi mundus crucifixus ſit, & ipſe mundo. Non
Iuſti in mū- habet hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirit. Suſtinet ſeculum tan-
do tanquā quam exilium, clauſus in corpore tanquam in carcere. Incola, inquit, ego ſum
in exilio. in terra, & peregrinus ſicut omnes patres mei. Remitte mihi vt refrigerer,
ſunt. priuſquam abeam, & amplius non ero. Heu mihi, quia incolatus meus pro-
Pſal. 118. lōgatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea.
Pſal. 18. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?
Pſal. 119. Nam peccata proximorum frixoria ſunt iuſtorum. Hoc eſt irriguum, quod
2. Cor. 11. Caleph Axæ filiæ ſuæ dedit in dotem.
Ioſ. 15.

De hoſtibus hominis. CAP. xx.

Iob. 7.
Quatuor MIlitia ergò eſt vita hominis ſuper terram. An non vera militia eſt, cum
hoſtes bo- multiplices hoſtes ſemper vndique inſidientur, vt capiant, perſequantur
minis, da- vt perimant, dæmon & homo, mundus & caro? Dæmon cum vitijs & concu-
mon, bo- piſcentijs, homo cum beſtijs, mundus cum elementis, caro cum ſenſibus. Ca-
mo, mun- ro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. Ve-
dus, caro. rum non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpi-
Gal. 5. ritualia nequitiæ in cœleſtibus, aduerſus rectores tenebrarum harum. Aduer-
Ephеſ. 6. ſarius enim veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuo-
1 Pet. 5. ret. Accenduntur ignea tela nequiſſimi. Mors ingreditur per feneſtras, ocu-
lus animam deprædatur, pugnat orbis terrarum contra inſenſatos. Gens con-
Hier. 9. tra gentem, & regnum aduerſus regnum, & terræmotus magni erunt per loca,
Thren. 3. peſtilentiæ & fames, terroreſque de cœlo & tempeſtates. Terra producit ſpinas
Sap. 5. & tribulos, aqua procellas & fluctus. Aer tempeſtates & tonitrua. Ignis coru-
Luc. 21. ſcationes & fulgura. Maledicta, inquit, terra in opere tuo, ſpinas & tribulos ger-
minabit tibi. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in ter-
Gen. 3. ram, quia terra es, & in terram ibis. Inſidiatus eſt eum aper de ſylua, & ſingula-
ris ferus depaſtatus eſt eum. Lupus & vrſus, pardus & leo, tigris & onager,
Pſal. 79 crocodilus & gryphus, ſerpens & coluber, baſiliſcus & aſpis, ceraſtes & draco,
Beſtiæ bo- ſcorpiones & viperæ: Sed & lendes & pediculi, formicæ & pulices, cyniphes &
ſtiles. muſcæ, crabrones & veſpæ, piſces & volucres. Nam qui creati fuimus, vt domi-
naremur piſcibus maris & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus quæ mo-
Hier. 5. uentur in terra, nunc illis damur in prædam, & in eſcam eis tribuimur. Scri-
Gen. 1. ptum eſt enim: Dentes beſtiarum mittam in eos, cum furore trahentium ſuper
terram atque ſerpentium.
Deut. 32.

De carcere animæ, quod eſt corpus. CAP. xxj.

Rom. 7. INfelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Certè non
Pſal. 118. vult educi de carcere, qui non vult exire de corpore. Nam carcer animæ cor-
pus eſt. De quo Pſalmiſta: Educ de carcere animam meam. Nuſquam quies
& tranquillitas, nuſquam pax nec ſecuritas, vbique timor & tremor, vbique
labor & dolor. Caro dum viuit, dolebit, & anima ſuper ſemetipſam lugebit.

De breui lætitia hominis. CAP. xxij.

Nullus dies QVis vnquam vel vnicum diem totum duxit in ſua delectatione iucun-
eſt in plena dum, quem in aliqua parte diei reatus conſcientiæ, vel impetus iræ, vel mo-
aстиa. tus

tus concupiſcentiæ non turbauerit? Quem liuor inuidiæ vel ardor auaritiæ, vel tumor ſuperbiæ non vexauerit? quem aliqua iactura, vel offenſa, vel paſſio non commouerit? quem denique viſus, vel auditus, vel actus aliquis non offenderit? Rara auis in terris nigroque ſimillima cygno. Audi ſuper hoc ſententiam Sapientis: A mane vſque ad veſperam immutabitur tempus. Cogitationes * vanæ ſibi ſuccedunt, & mens rapitur in diuerſa. Tenēt tympanum & citharam, & gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.

De inopinato dolore. CAP. xxiij.

SEmper enim * mundanæ lætitiæ triſtitia repentina ſuccedit. Et quod incipit *al. Hu-
à gaudio, deſinit in mœrore. Mundana quippe felicitas multis amaritudini- mana.
bus eſt reſperſa. Nouerat hoc qui dixerat: Riſus dolore miſcebitur, & extrema *Comes læ-*
gaudij luctus occupat. Experti ſunt hoc liberi Iob, qui cum comederent & bi- *titia dolor.*
berent vinum in domo fratris ſui primogeniti, repentè vehemens ventus irru- *Prou. 14.*
it à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens vniuer- *Iob. 1.*
ſos oppreſſit. Meritò ergo pater aiebat: Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium. Melius eſt enim ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Attende ſalubre conſilium: In die bonorum, non immemor ſis malorum. Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.

De vicinitate mortis. CAP. xxiiij.

SEmper vltimus dies primus, & nunquam primus dies vltimus reputatur. *Semper mo-*
Cum tamen ita ſemper viuere deceat, tanquam mori ſemper oporteat. Scri- *rimur.*
ptum eſt enim: Memor eſto, quia mors non tardat. Tempus præterit, & mors appropinquat. Mille anni ante oculos morientis, tanquam dies heſterna, quæ *Eccl. 14.*
præterijt. Semper enim futura naſcuntur, ſemper præſentia moriuntur, & quicquid eſt præteritum, eſt mortuum totum. Morimur enim dum viuimus ſemper, & tunc tantum deſinimus mori, cum deſinimus viuere. Melius eſt ergo mori vitæ, quàm viuere morti. Quia nihil eſt vita mortalis, niſi mors viuens. Vnde Salomon: Laudaui magis mortuos quàm viuentes, & vtroque *Vita mortalis eſt mors viuēs.*
feliciorem iudicaui, qui necdum natus eſt. Vita velociter fugit, & retineri non poteſt: mors autem inſtanter occurrit, & impediri non valet, hoc eſt illud mi- *Eccl. 4.*
rabile, quod quantò plus creſcit, tantò magis decreſcit: Quia quantò plus vita procedit, tantò magis ad finem accedit.

De terrore ſomniorum. CAP. xxv.

TEmpus quod quieti conceſſum eſt, non conceditur eſſe quietum: nam ter- *Verus ter-*
rent ſomnia, viſiones conturbant. Et licet non ſint in veritate triſtia, vel *ror ex fal-*
terribilia, ſeu laborioſa, quæ ſomniant ſomniantes, tamen in veritate triſtan- *ſis ſomnijs.*
tur, terrentur & fatigantur, in tantum, vt aliquando dormientes lachrymentur, & euigilantes ſæpiſſimè conturbentur. Si verò iucundum quid viderint, nihilominus euigilantes triſtarentur, tanquam illud amiſerint. Aduerte quid ſuper hoc dicat Eliphas Themanites: In horrore viſionis nocturnæ, cum ſolet ſopor occupare homines, pauor tenuit me & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt, & cum ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Conſidera Iob dicentem: Si dixero, conſolabitur me lectus meus, & releuabor *Ibid. 7.*
loquens mecum in ſtratu meo, terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties. Nabuchodonoſor ſomnium vidit, quod eum valde perterruit, & *Dan. 2.*
viſiones capitis eius conturbauerunt eum. Multas curas ſequuntur ſomnia, & vbi multa ſomnia, vanitates plurimæ. Multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis. Apparent enim frequenter turpes in ſomnijs imagi- *Illuſiones*
nes, ex quibus pet. illuſiones nocturnas non ſolum caro polluitur, ſed anima *nocturnæ.*
quoque maculatur. Vnde dominus in Leuitico: Si ſit, inquit, inter vos homo, *Leuit. 19.*
qui pollutus ſit in nocturno ſomno, extra caſtra egrediatur, & non reuertatur priuſquam ad veſperū lauetur aqua, & poſt ſolis occaſum regrediatur in caſtra.

De

De Compaſsione amicorum. CAP. xxvj.

Condolere amicis. Ouidius. O Quanto dolore turbamur, quanto tremore concutimur, cum amicorum damna ſentimus,& parentum pericula formidamus? Plus interdum ſanus in formidine, quàm infirmus ægritudine perturbatur. Plus hic voluntarius affectu doloris, quàm inuitus effectu languoris affligitur. Verum eſt illud poëticum, Res eſt ſoliciti plena timoris amor. Cuius pectus tam ferreum, cuius cor tam lapideum, vt gemitus non exprimat, lachrymas non effundat, cum ** al. Mortē* proximi vel amici morbum vel * interitum intuetur, vt patienti non compatiatur, & dolenti non condoleat? Ipſe Ieſus quum vidiſſet Mariam & Iudæos, *Magis animæ quàm corporis mors deflenda.* qui cum ea venerant ad monumentum, plorantes, infremuit ſpiritu, turbauit ſemetipſum, & lachrymatus eſt, forſitan non quia mortuus eſt, ſed eò potius, quia mortuum ad vitæ miſerias reuocauit. Sciat autem ſe culpabiliter durum & durè culpabilem, qui corporalem amici ſui mortem deplorat, & ſpiritualem animæ ſuæ mortem non defleat.

De ſubitis infortunijs. CAP. xxvij.

SVbitò cum non ſuſpicatur, infortunium accidit, calamitas irruit, morbus ** al. Quia.* inuadit, mors intercipit, * quam nullus euadit. Ergò ne glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperuentura pariat dies. Neſcit homo finem ſuum: ſed *Prou. 27. Eccl. 9.* ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues comprehenduntur laqueo, ſic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplò ſuperuenerint.

De innumerabilibus ſpeciebus ægritudinum. CAP. xxviij.

NOndum à ſeculis tot ægritudinum genera, tot paſſionum ſpecies, phyſicalis induſtria potuit indagare, quot humana fragilitas potuit tolerare. *Intolerabilis tolerantia.* Tolerabilem dixerim intolerantiam morborum, aut intolerabilem dixerim tolerantiam? Melius eſt vt vtrunque coniunxerim. Nam intolerabile eſt propter paſſionis acerbitatem, & tolerabile propter patiendi neceſſitatem: de die in diem magis ac magis humana natura corrumpitur. Ita quod plurima *Senectus vtriuſque mundi.* fuerunt olim experimenta ſalubria, quæ propter defectum ipſius hodie ſunt mortifera. Senuit iam mundus vterque, ſcilicet macrocoſmus, & microcoſmus, id eſt, maior mundus & minor mundus. Et quantò prolixius vtriuſque ſenectus producitur, tantò deterius vtriuſque natura perturbatur.

De diuerſis generibus tormentorum. CAP. xxix.

QVid dicam de miſeris, qui per innumerabilia tormentorum genera puniuntur? Cæduntur fuſtibus, & gladijs iugulantur, cremantur flammis, & lapidibus obruuntur, diſcerpuntur vngulis, & patibulis ſuſpenduntur, torquē- ** al. Vngulis.* tur * tigribus, & ſcorpionibus flagellantur, artantur vinculis, & laqueis ſtrangulantur, detruduntur carceribus, & ieiunijs macerantur, præcipitantur & ſub- *Equuleus dicit, quales boues enei ſunt. Hier. 15.* merguntur, excoriantur & diſtrahuntur, ſecantur & ſuffodiuntur. Qui ad mortem, ad mortem: qui ad gladium, ad gladium: qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem. Crudele iudicium, immane ſupplicium, triſte ſpectaculum: dantur in eſcam volatilibus cœli, beſtijs terræ, & piſcibus maris. Heu heu heu miſeræ matres, quæ tam infelices genuiſtis filios.

De quodam horrendo facinore, ſcilicet quod quædam mulier comedit infantem ſuum. CAP. xxx.

Ioſephus de bello Iudai co. lib. 7. c. 13. ILlud igitur horribile facinus libet reminiſci, quod Ioſephus de Iudaica obſidione deſcribit: Mulier quædam facultatibus & genere nobilis cum cætera mul

multitudine quæ confluxerat Hieroſolymam communem cum omnibus ob-
ſidionis caſum ferebat. Huius reliquas facultates,quas de domo in vrbem con-
uexerat,tyrāni penitus inuaſerunt.Si quid verò relictum ex magnis opibus fue-
rat, quo victum quotidianum pertenuem duceret, irruentes per momenta ſa-
tellites prædonum rapiebant, pro quo ingens labor mulierem ex indignatione
quadam velut inſania fatigabat, ita ut interdum prædones in necem ſui male-
dictis & conuitijs inſtigaret. Verum quum nec irritatus quiſquam nec miſera-
tus illam perimeret, & ſi quid fortè fuiſſet cibi quæſitum ab illa, id ab alijs quæ-
reretur, nec iam fieret vſquam copia requirendi.Fames autem dira dum viſce-
ribus inſiſteret ac medullis,& ad furorem iam famis inedia perurgeretur, peſſi-
mis vſa eſt concilijs,& contra ipſa naturæ iura iam armatur.Erat enim ei ſub v-
beribus paruulus filius, quem ante oculos ferens, Infelicis, inquit,matris es. O
infelicior fili,in bello fame ac dereptione prædonum cui te reſeruabo? Nam et-
ſi poſſet vita ſperari,iugo tamē Romanæ ſeruitutis * vrgeberis. Veni ergo nunc
ô mi nate,eſto matri cibus,prædonibus furor,ſeculis fabula,quę ſola deerat cla-
dibus Iudæorum. Et cum hoc dixiſſet, protinus filium iugulauit, eum deinde *al. vrge-
igni appoſito torret, & medium quidem conſumit, medium ſeruat obtectum. or.
Et ecce ſtatim prædones irruerunt ambuſtæ carnis odore ſuſcepto, mortem mi-
nantur, niſi cibos ſine mora quos paratos ſenſerant,demonſtraret. Tunc illa in-
quit: Partem vobis optimam reſeruaui, & continuo,quæ ſuperfuerāt membra
retexit infantis. At illos repentè ingens horror inuaſit, membraque eorum di-
ripuere,& quaſi animi duricie vox eorum eſt faucibus interclufa. Illa verò tru-
ci vultu & ipſis prædonibus truculentior, Meus,inquit, eſt partus,meus eſt fili-
us,meum eſt facinus;edite,nam ego prior edi quem genui. Nolite vos effici aut
matre religioſiores, aut fœmina molliores,quod ſi vos pietas vincit,meos exe-
cramini cibos,quæ iam talibus paſta ſum,ego iterum his paſcar. Poſt hæc illi ter
riti contrementeſque diſcedunt,qui hunc ſolum ex omnibus facultatibus cibū
miſeræ matri reliquerunt.

Quod quandoque punitur innocens,& nocens abſoluitur.
CAPVT XXXI.

NEmo ſe confidat expertem à pœna, qui ſe nouit immunē à culpa. Qui ſtat,
videat ne cadat. Nam ſæpe innocens damnatur,& nocens abſoluitur:pius Rom. 11.
punitur, & honoratur impius: Ieſus crucifigitur,& Barrabas liberatur. Hodie
vir iuſtus & quietus inutilis,vir religioſus hypocrita, vir ſimplex fatuus reputa Ioan. 12.
tur. Deridetur enim iuſti ſimplicitas. Lampas contempta apud cogitationes di-
uitum.

LIBRI PRIMI FINIS.

DE MISERIA HVMANAE CONDITIONIS
Liber Secundus, determinans de culpabili humanæ conuerſionis progreſſu.

Quænam ſoleant homines communiter affectare.
CAPVT I.

TRia maximè ſolent homines affectare: Opes, voluptates, honores. De Tria deſi-
opibus praua,de voluptatibus turpia,de honoribus vana procedunt. derantur
Hinc enim Ioannes apoſtolus ait: Nolite diligere mundum, neque præcipue,
ea, quæ in mundo ſunt: quia quicquid eſt in mundo, eſt concupiſcē- opes, volu-
tia carnis & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Concupi- ptates, ho-
ſcentia carnis ad voluptates, concupiſcentia oculorum ad opes, ſuperbia vitæ nores.
pertinet ad honores. Opes generant cupiditates & auaritiam: voluptates pariūt Ioan. 2.
gulam,& luxuriam: honores nutriunt ſuperbiam,& iactantiam.

De cupiditate. CAP. II.

Eccl. 10. Quantum malum auaritia. 1. Tim. 6.

NIhil eſt igitur auaro ſcelestius, & nihil iniquius, quàm amare pecuniam. Verbum eſt ſapientis, quod confirmat Apoſtolus, dicens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in deſideria multa, & inutilia & nociua, quę mergunt hominem in interitum & perditionem: Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, hæc ſacrilegia committit & furta, rapinas exercet & prædas, bella gerit & homicidia: Simoniacè vēdit & emit, iniquè petit & recipit: iniuſtè negociatur & fœneratur: inſtat dolis & imminet fraudibus: diſſoluit pactum, & violat iuramentum: corrumpit teſtimonium & peruertit iudicium.

De iniquis muneribus. CAP. III.

Eſa. 1. Mali principes ſequūtur retributiones. Ezech. 21. Deut. 16. Non accipies perſonam nec munera. Exod. 23.

COnſule Prophetam Euangelicum Eſaiam. Omnes (inquit) diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicant, cauſa viduæ non ingreditur ad eos. Non ipſi præcedunt retributiones, quia non iudicant amore iuſtitiæ, ſed retributiones præcedunt ipſos, quia iudicant amore pecuniæ. Semper enim ſequuntut largitionem, vel promiſſionem, vel ſpem, & ideo pupillo non iudicant, à quo nihil largitur, aut promittitur, aut ſperatur. O principes infideles, ſocij furum, quicunque diligitis munera, ſequimini retributiones, nunquā excutietis manum à munere, niſi prius excludatis cupiditatem à pectore. De vobis inquit Propheta: Principes eius quaſi lupi rapientes prædam, & auarè ſectando lucra. Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant. Ecce contrarium Dominus per Moyſen præcepit in lege: Iudices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populum iuſto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies perſonam nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutāt verba iuſtorum. Sed iuſtè quod iuſtum eſt proſequeris, & viues. Duo dicit, Iuſtum & iuſtè, quidam enim iuſtè quod iuſtum eſt, alij quod iniuſtum eſt iniuſtè: rurſum quidam iniuſtè quod iuſtum eſt, alij iuſtè quod iniuſtum eſt perſequuntur.

De acceptione perſonarum. CAP. IIII.

Eſa. 15. Quid attēdūt iniqui iudices. Matth. 6. Acceptio perſonarū. Eccle. 13. Iacob. 2.

VAe vobis, qui corrupti prece vel precio, qui tracti amore vel odio, dicitis bonum malum, & malum bonum: ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem: mortificantes animas, quæ non moriuntur, & viuificantes animas, quæ non viuunt. Vos enim non attenditis merita cauſarum, ſed merita perſonarū: non iura, ſed munera: non iuſtitiam, ſed pecuniam: non quod ratio dictat, ſed quod voluntas affectat: non quid lex ſanciat, ſed quid mens cupiat. Non inclinatis animum ad iuſtitiam, ſed iuſtitiam inclinatis ad animum: non vt quod licet hoc libeat, ſed vt liceat hoc quod libet. Nunquam in vobis ita ſimplex eſt oculus, vt totum corpus ſit lucidum, ſed aliquid ſemper admiſcetis fermēti, quo totam maſſam corrumpitis. Pauperum cauſam cum mora negligitis, diuitum cauſam cum inſtantia promouetis. In illis rigorem oſtenditis, cum iſtis ex manſuetudine diſpenſatis. Illos cum difficultate reſpicitis, iſtos cum fauore tractatis. Illos negligenter auditis, iſtos ſubtiliter auſcultatis. Clamat pauper & nullus exaudit, loquitur diues & omnes applaudunt. Diues locutus eſt & omnes tacuerunt, & verbum illius vſque ad nubes perducent: pauper locutus eſt, & dicunt, Quis eſt hic? & ſi offenderit, ſubuertent illum. Clamat vim patiens & nullus exaudit, vociferatur, & non eſt qui iudicet. Sed ſi fortè pauperum cauſam ſuſcipitis, illos remiſſe fouetis: cum autem diuitum cauſam aſſumitis, illos pertinaciter adiuuatis. Pauperes deſpicitis, diuites honoratis: iſtis reuerenter aſſurgitis, illos deſpicabiliter conculcatis. Si introierit in conuentum veſtrum vir annulum habēs aureum in veſte candida, introierit & pauper ſordido habitu, & intēdatis in eum, qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei, Tu ſede hic bene, pauperi verò dicatis, Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedū meorum, nónne

ne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum? De vobis enim & contra vos dicit Propheta: Magnificati ſunt & ditati, incraſſati & impinguati, cauſam pupilli non dixerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt, vti in lege præcipitur: Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis vt magnum. Nec accipietis cuiuſcunque perſonam, quia Dei iudicium eſt. Non enim eſt perſonarum acceptio apud Deum. *Hier. 5.* *Deut. 1.* *Act. 10.*

De venditione iuſtitiæ. CAP. v.

VOs autem nec gratiam gratis datis, nec iuſtitiam iuſtè redditis, quia niſi venierit, non prouenit: nec datur, niſi vendatur. Sæpè iuſtitiam tantum differtis, quod litigantibus pluſquam totum aufertis, quia maior eſt ſumptus expenſæ quàm fructus ſententiæ. Quid autem poteritis illi in diſtricto iudicio reſpondere, qui præcipit: Gratis accepiſtis, gratis date? lucrũ in arca, damnũ in cõſcientia, pecuniã captatis, ſed animã captiuatis. Verum quid proficit homini ſi mundũ lucretur vniuerſum, animæ verò ſuæ detrimentũ patiatur? Aut quã dabit homo cõmutationẽ pro anima ſua? Frater nõ redimit, redimet homo? non dabit Deo placationem ſuam, nec precium redemptionis animæ ſuæ, laborauit in æternum, & viuet adhuc in finem. Audite diuites quid contra vos Iacobus apoſtolus ait: Agite nunc diuites, plorate & vlulate in miſerijs veſtris, quæ aduenient vobis, diuitiæ veſtrę putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt, aurum & argentum veſtrum æruginauit, & ærugo eorum erit vobis in teſtimonium, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis irã in nouiſſimis diebus. Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis clamat, & clamor ipſorum in aures domini Sabaoth introiuit. Propterea Veritas præcepit: Nolite theſaurizare vobis thezauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, vbi fures effodiunt, & furantur. *Venditores iuſtitiæ.* *Matth. 10.* *Matth 16.* *Pſal. 48.* *Sentẽtia in diuites.* *Iacob 5.* *Matth 6.*

De inſatiabili deſiderio cupidorum. CAP. vj.

O Ignis inextinguibilis, ô cupiditas inſatiabilis. Quis vnquam cupidus primo fuit voto contentus? Cum adipiſcitur quod optauerat, deſiderat ampliora, ſemper in habendis, & nunquam in habitis finem conſtituit. Inſatiabilis eſt oculus cupidi, & in partem iniquitatis non ſatiabitur. Auarus non implebitur pecunia, & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Infernus & perditio nunquam replentur, ſimiliter & oculi hominum inſatiabiles. Sanguiſugæ verò duę filiæ ſunt, quæ dicunt, Affer affer. Nam creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. *Eccleſ 5.* *Prou 27.* *Ibid 30.* *Iuuenalis.*

Quare cupidus ſatiari non poteſt. CAP. vij.

VIs ô cupide ſcire quare ſemper es vacuus, cur nunquam impleris? Aduerte: Non eſt plena menſura tua, quæ quantumcunque contineat, adhuc capax eſt amplioris. Sed humanus animus capax eſt Dei, quoniam qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum Deo. Quantumlibet ergò contineat, nunquam eſt plenus, niſi Deum habeat, cuius ſemper eſt capax. Si vis ergò ô cupide ſatiari, deſinas eſſe cupidus, quia dum cupidus fueris, ſatiari non poteris. Non eſt enim conuentio lucis ad tenebras, neque Chriſti ad Belial, quia nemo poteſt Deo ſeruire & Mammonæ. *Mens humana non ſatiatur, niſi Deum habeat.* *1. Cor. 6.* *2. Cor. 6.* *Matt. 6.*

De falſo nomine diuitiarum. CAP. viij.

O Falſa diuitiarum felicitas, quæ diuitem veraciter efficit filium infelicem. Quid enim eſt infelicius * quàm opes mundi, quæ diuitiæ nuncupantur? Oppoſita quippe ſunt eſſe diuitem & egenum. At opes mũdi non auferunt, ſed afferunt egeſtatem. Magis enim, inquit Salomon, ſufficit modicum pauperi, quàm plurimum diuiti, quia vbi multæ diuitiæ, ibi multi, qui comedunt illas. Quot & quanti magnates indigeant, ipſemet frequenter experior. Opes itaque non faciunt hominem diuitem, ſed egenum. *Falſa opes egeſtatem afferunt.* * *al falſius* *Eccleſ. 5.*

Exempla contra cupiditatem. CAP. ix.

Num. 22. QVàm multos ſeduxit cupiditas? quàm plures perdidit auaritia? Balaam aſel-
Ioſue. 7. la redarguit, & pedes ſedentis attriuit, quia captus cupiditate promiſſorum
3. Reg 21. diſpoſuerat maledicere Iſraeli. Achan populus lapidauit, quia tulit aurum &
4. Reg. 5. argentum de anathemate. Naboth interemptus eſt, vt Achas eius vineam poſ-
Matth. 27. ſideret. Giezi lepra percuſſus eſt, quia petijt & recepit aurum & argentum, & ve-
Act 5. ſtes ſub nomine Heliſei. Iudas laqueo ſe ſuſpendit, quia vẽdidit & tradidit Chri-
Zach. 9. ſtum. Ananiã & Saphiram ſubitanea mors extinxit, quia de precio agri defrau-
dauerunt apoſtolos. Aedificauit Tyrus munitionem ſuam, & coaceruauit ar-
gentum quaſi humum, & aurum quaſi lutum platearum, ſed ecce dominus
poſſidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius, & hæc igni deuorabitur.

De ſuperflua ſolicitudine cupidorum. CAP. x.

Pauca homini ſufficiunt. CVr ad congregandum quis inſtet, quum ſtare non poſſit ille, qui congre-
gat? Nam quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nun-
Iob 14. quam in eodem ſtatu permanet. Cur multa deſideret, cum pauca ſufficiant? Ha-
1. Tim. 6. bentes, inquit, victum & veſtitum, his contenti ſimus. Cur neceſſaria cum mul-
Matth 6. ta ſolicitudine quærat, cum ipſa ſine magna difficultate ſe offerant? Audi quid
Luc. 12. ſuper hoc Veritas dicit: Nolite ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut
quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim pater veſter cœleſtis, quia his om-
Pſal 36. nibus indigetis. Quærite ergò primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hęc om-
nia adijcientur vobis. Nunquam enim vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius
quærens panem.

De auaritia. CAP. xj.

Horatius. TAntalus ſitit in vndis, & auarus eget in opibus, cui tantum eſt quod habet,
quantum eſt quod non habet, quia nunquam vtitur acquiſitis, ſed ſemper
Prou. 13. inhiat acquirendis. Salomon: Eſt quaſi diues cum nihil habeat, & eſt quaſi pau-
Auarus peccat in Deũ, per cum in multis diuitijs ſit. Auarus & infernus vterque comedit & non dige-
rit, recipit & non reddit. Auarus nec patientibus compatitur, nec miſeris ſubue-
in proximum & in ſeipſum. nit vel miſeretur, ſed offendit Deum, offendit ſeipſum, offendit proximum.
Nam Deo retinet debita, proximo denegat neceſſaria, ſibi ſubtrahit opportuna.
Deo ingratus, proximo impius, ſibi crudelis. Viro cupido & tenaciſſimo ſine
ratione eſt ſubſtantia, & homini liuido ad quid aurum? Qui ſibi nequam eſt,
Eccl 14. quomodo bonus alijs erit? Et non iucundabitur in bonis ſuis. Qui habet ſub-
1. Ioan. 3. ſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſe-
rit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Non enim proximũ
ſuum diligit ſicut ſeipſum, quem inedia perimit & egeſtas conſumit: neque De-
um diligit ſuper omnia, qui præfert aurum & præponit argentum.

Cur auaritia ſit ſeruitus idolorum. CAP. xij.

Ephe. 5. REctè diffinit Apoſtolus: Auaritia eſt ſeruitus idolorum. Sicut enim idolo-
Auarus ſimilis idololatra. latra ſeruit ſimulacro, ſic & auarus theſauro. Nam ille cultum idololatrię
diligenter amplificat, & iſte cumulum pecuniæ libenter augmentat. Ille cum
omni diligentia colit ſimulacrum, & iſte cum omni cura cuſtodit theſaurum.
Ille ſpem ponit in idololatria, & iſte ſpem conſtituit in pecunia. Ille timet muti-
lare ſimulacrum, & iſte timet minuere theſaurum.

De quibuſdam proprietatibus auaritiæ. CAP. xiij.

prauitas & miſeria auari. AVarus ad petendum promptus, ad dandum tardus, ad negandum fronto-
ſus. Si quid expendit, totum amittit, triſtis, querulus & moroſus, ſolicitus
ſuſpirat & anxiatur, dubius habet & inuitus expendit. Magnificat datum, ſed vi-
lificat dandum: dat vt lucretur, ſed non lucratur vt det: largus in alieno, ſed par-
cus in proprio. Gulam euacuat, vt arcam impleat: corpus extenuat, vt lucrum
extendat. Manum habet ad dandum collectam, ſed ad recipiendum porrectam:
Eccl. 40. ad dandum clauſam, ſed ad recipiendum apertam. Porrò ſubſtantiæ iniuſtorũ
ſicut fluuius ſiccabuntur, quia qui malè congregat, citò diſpergit. Iuſtum iudi-
ciũ, vt quæ de malo proueniunt, ad malũ perueniant: nec accedat ad bonũ, quod
nõ procedit ex bono. Auarus ergò dãnationẽ habet vitę, quę nunc eſt & futuræ.

De iniqua poſſeſsione diuitiarum. CAP. xiiij.

VErum eſt ergo quod Sapiens proteſtatur, multos perdidit aurum & argentum. Qui aurum diligit, non iuſtificabitur. Væ illis qui ſectantur illud. Ecce ipſi peccatores & abundantes in hoc ſeculo obtinuerunt diuitias. Hinc Veritas ipſa præcipiebat apoſtolis: Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris: quia ſicut camelus non poteſt introire per foramen acus, ita difficile eſt diuitem intrare in regnum cœlorum. Arta eſt enim via & anguſta porta, quæ ducit ad vitam. Apoſtolus ergò ſecutus regulam veritatis, aiebat: Argentum & aurum non eſt mihi. Væ ergò vobis, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci. Repleta eſt terra argento & auro, & non eſt finis theſaurorum eius. Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus ſum, & percuſſi eum.

Eccl. 8. Ibid. 31. Pſal. 72. Opes impediunt à regno Dei. Matth. 10. Ibid. 19. Ibid. 7. Actor. 3. Eſa. 5. Ibid. 2. Ibid 57.

De licitis opibus. CAP. xv.

CAeterum Abraham diues fuit, & Iob locuples, Dauid opulentus, & tamen de Abraham inquit ſcriptura, Quia credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Et de Iob, Quia non erat ei ſimilis in terra, vir ſimplex & rectus ac timẽs Deum, & recedens à malo. De Dauid autem, Quia dominus inuenit virum ſecundum cor ſuum. At illi fuerunt quaſi nihil habentes, & omnia poſſidẽtes. Iuxta illud Prophetæ: Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere. Nos autem ſumus omnia poſſidentes, quaſi nihil habentes, ſecundum illud Pſalmiſtæ, Diuites eguerunt & eſurierunt. Facilius enim inuenies, qui diligit diuitias, & non habeat, quàm qui habeat & non diligat. Quia difficile eſt eſſe in igne & non ardere, difficilius eſt poſſidere diuitias, & non diligere. Audi Prophetam Hieremiam: A minore vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent, & à propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum.

Gen. 15. Iob. 1. 1. Reg. 16. 2. Cor. 6. Pſal. 1. Pſal. 37. Difficile eſt opes habere, & eas non diligere. Hier. 6.

De incertitudine diuitiarum. CAP. xvj

OMnis cupidus & auarus contra naturam nititur & molitur. Natura enim pauperem adducit in mundum, natura pauperem reducit à mundo. Nudum namque cum terra ſuſcepit, nudum etiam ſuſcipiet. Cupidus autem cupit & curat fieri diues in mundo. Deſtruam (inquit) horrea mea, & maiora faciam, & illuc cõgregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & omnia bona mea. Sed dictum eſt ei: O ſtulte, hac nocte repetetur anima tua à te, quæ autẽ paraſti cuius erunt? Theſaurizas, & ignoras cui congreges. Dormierunt enim ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Diues cum dormierit, nihil ſecum affert, aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. Ne timueris ergò cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quoniam cum morietur, non accipiet hæc omnia, neque ſimul cum eo deſcendet gloria domus eius, ſed relinquet alienis diuitias ſuas, & ſepulchra eorum domus eorum in æternum. Hinc etiam Sapiens atteſtatur, Qui aceruat ex animo iniuſtè, alijs congregat, & in bonis ſuis alius luxuriabitur. Proh dolor, quem habebat hoſtem, dimittit hæredem.

Cupiditas opum contra naturã. Luc. 12. Pſal. 38. Pſal 75. Iob. 27. Pſal. 48. Opes hic relinquentur aliquando inimicis.

De gula. CAP. xvij.

INitium vitæ hominis aqua & panis, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem. Nunc autem guloſis non ſufficiunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices herbarum, non piſces maris, non beſtiæ terræ, nõ aues cœli: ſed quęruntur pigmenta, comparantur * aromata, nutriuntur altilia, Capiuntur ob eſcam, quæ ſtudioſe coquuntur arte coquorum, quę lautè parantur officio miniſtrorum. Alius contundit & colat, alius confundit & conficit, ſubſtantiam conuertit in accidens, naturam mutat in artem, vt ſaturitas tranſeat in eſuriem, vt faſtidium reuocet appetitum, ad irritandum gulam, non ad ſuſtentandam naturam, non ad neceſſitatem ſupplendam, ſed ad auiditatem explendam. Cæterum tam breuis eſt gulæ voluptas, vt ſpacio loci vix ſit quatuor digitorum, ſpacio temporis vix ſit totidem momentorum. Contemnitur me-

*Eccl. 2. Guloſis nihil ſufficit. * al. operantur. Breuis gulæ voluptas*

** al. voracitas. Multi ex gula perierunt. Eccle.37. 1.Cor.6.*

diocritas & ſuperfluitas affectatur, in diuerſitate ſaporum, in varietate ciborum. Auiditas neſcit modum, & * varietas excedit menſuram, ſed & mens grauatur, & ſtomachus turbatur, ſenſus opprimitur in illis. Inde non ſalus & ſanitas, ſed morbus & mors. Audi ſuper hoc ſententiam Sapientis: Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam. In multis enim eſcis erit infirmitas, & propter crapulam multi perierunt. Eſca ventri, & venter eſcis, Deus autem & hunc & hanc deſtruet.

Exempla contra gulam. CAP. xviij.

Mali fructus gula. Gen.3. 25. Mar.6. 4.Reg.7. Dan.5. Exod.32. Pſal.77. Thren.4. Luc.16.

GVla carum tributum exigit, ſed viliſſimum reddit, quia quantò ſunt delicatiora cibaria, tantò fœtidiora ſunt ſtercora. Turpius egerit, qui turpiter ingerit, ſuperius & inferius horribilem flatum exprimens, & abominabilem ſonum emittens. Gula paradiſum clauſit, primogenita Eſau vendidit, ſuſpendit piſtorem, decollauit Baptiſtam. Nabuzardam princeps coquorum tẽplum incendit, & Hieruſalem euertit. Balthaſar in conuiuio manum contra parietem ſcribẽtem aſpexit, Mane thecel phares, & eadem nocte interfectus eſt à Chaldæis. Sedit populus manducare & bibere. & ſurrexerunt ludere, ſed adhuc erant eſcæ eorum in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Qui veſcebantur voluptuoſe, interierunt in vijs. Diues ille, qui epulabatur quotidie ſplendidè, ſepultus eſt in inferno.

De ebrietate. CAP. xix.

Mala ebrietatis. Prou.32. Horatius. Eccl.31. Oſee.4. Eph.5. Prou.20. Hier.35. Luc.1.

QVid turpius ebrioſo? cui fœtor in ore, tremor in corpore, qui promittit multa, prodit occulta, cui mens alienatur, facies transformatur? Nullum enim ſecretum, vbi regnat ebrietas. Horatius, Fœcundi calices, quem non fecere diſertum? Porrò non ſufficit vinum, non ſicera, non ceruiſia, ſed ſtudioſe conficitur mulſum, ſyropus, claretum, labore multo, ſolicitudine magna, ſumptu non modico, ſed inde contentiones & rixæ, lites & iurgia. Vinum enim multum potatum (vt ait Sapiẽs) irritationem & iram, & ruinam multam facit. Fornicationes ex eo ſunt. Fornicatio & vinum & ebrietas auferũt cor. Propterea dicit apoſtolus: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Et Salomon, Luxurioſa res vinum & tumultuoſa ebrietas. Filij Rechab & filius Zachariæ vinum & ſiceram, & omne quod inebriare poterat, non biberunt.

Exempla contra ebrietatem. CAP. x.

Gen.9.19 2.Reg.13. Iud.13. Prou.23. Eſa.5. Væ ebrietatem ſectantibus. Eſa.12. Eſa.28. Presbyter ebrius.

EBrietas enim verenda nudauit, inceſtum commiſit, filium regis occidit, principem exercitus iugulauit. Verum eſt ergò quod Salomon ait Prouer. xxiij. Vacantes potibus & dantes ſymbola conſumentur. Et Eſaias in v. capite, Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara & lyra & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris. Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Ecce gaudium & lætitia occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Et reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum. Si dimittetur hæc iniquitas vobis donec moriamini. Væ coronæ ſuperbiæ Effraim. Sacerdos & propheta neſcierunt, præ ebrietate abſorpti ſunt à vino, neſcierunt vidẽtem, & ignorauerunt iudicium. Proh pudor, cum ad annunciandam Euangelicam lectionem, à quodam presbytero benedictio peteretur, heſternam crapulam, & nocturnam ebrietatem eructans, fertur alta voce dixiſſe: Potum ſeruorum benedicat rex angelorum.

De luxuria. CAP. xxj.

Apoc.22. Oſee.7. Turpitudo luxuriæ.

POrrò turpis mater filiam generat turpiorem. Iuſtum eſt enim, vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat & adhuc. Omnes enim adulterantes quaſi clibanus ſuccenſus à coquente. Cœperunt principes furere à vino. Venter enim oppiparè ſatur, libenter Venerem amplexatur. O extrema libidinis turpitudo, quæ nõ ſolũ mentem effœminat, ſed etiam corpus eneruat, nõ ſolum maculat animã, ſed fœdat

fœdat perſonam. Omne namque peccatum quodcunque fecerit homo, extra *1. Cor. 6.*
ſuum corpus eſt, qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Semper illam
præcedunt ardor & petulantia, ſemper comitantur fœtor & immunditia, ſe-
quuntur ſemper dolor & pœnitentia. Fauus enim (inquit Salomon) diſtillans *Prou. 5.*
labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Nouiſſima autem illius amara ſi-
cut abſinthium, & lingua eius acura quaſi gladius biceps.

De generalitate luxuriæ. CAP. xxij.

FAmiliaris eſt inimicus, habitans non procul, ſed propè: non exterius, ſed in- *Quam la-*
terius. Nam virtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in vmbillico ven- *te patet lu*
tris eius. Nunquam fugatur, niſi cum fugitur: nunquam mactatur, niſi cum *xuria.*
maceratur. Ad cauſam exigit libertatem & abundantiam, ſed * requirit ad effe- *Iob. 40.*
ctum facultatem & adiacentiam. Hæc omnem ætatem corrumpit, omnem ſe- **al. repe-*
xum confundit, omnem ordinem ſoluit, omnem gradum peruertit. Inuadit *rit.*
enim ſenes & iuuenes, mares & fœminas, prudentes & ſimplices, ſuperiores &
inferiores, ad extremam generationem etiam ſacerdotes. Qui nocte Venerem *Sacerdotũ*
amplexantur, mane vero virginem venerantur. Turpe dictu, ſed turpiſſimum *incontinen*
actu, dici liceat * quod agi non libeat. Nocte filium Veneris agitant in cubili- *tia.*
bus, mane filium virginis offerunt in altari.

De diuerſis ſpeciebus luxuriæ & pœnis earum. CAP. xxiij.

QVis multiplices ſpecies huius ſufficienter valet explicare? Hæc enim Pen- *Gen. 20*
tapolim cum adiacente regione ſubuertit.' Sodomitas & Sychen cum po- *Ibid. 38.*
pulo interemit, raptores Dinæ, Her, & Onam filios Iuda percuſſit, ſcilicet im- *Ibid. 34.*
mundos, Iudæum & Madianitidem pugione transfodit, ſcilicet fornicatores, *Nu. 25.*
tribus Beniamin pro vxore leuitæ deleuit, adulteros, filios Heli ſacerdotis in *Iudi 19. & 20.*
bello proſtrauit ſtupratores. Amon in conuiuio interſecit. Hęc denique Vriam *1. Reg. 2. & 4.*
occidit, presbyteros lapidauit, Ruben maledixit, Samſonem ſeduxit, Salomo-
nem peruertit. Verum eſt ergo quod legitur, propter ſpeciem mulieris multi *2. Reg 13.*
perierunt. Nam vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguunt ſen- *Ibid. 2.*
ſatos. Hæc multos vulneratos deiecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea, *Dan. 13.*
viæ inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis. Hæc vires eneruat, ſen- *Gen. 35. 49.*
ſus diminuit, dies conſumit, opes effundit. *Iud 16.*

De coitu contra naturam. CAP. xxiiij. *3. Reg 11.*

HAec ignominioſam morphoſim operatur, quam tamen apoſtolus non *Eccl 19.*
confunditur nominare. Propterea, inquit, tradidit eos Deus in paſſiones *Prou. 7.*
ignominiæ. Nam fœminæ eorum commutauerunt naturalem vſum in eum, *Rom. 1.*
qui eſt contra naturam. Similiter & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exar-
ſerunt in concupiſcentijs ſuis inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem ope-
rantes. Quid autem hanc turpitudinem operantibus turpius? Quid hoc crimi- *Crimẽ gra*
ne criminoſius? In lege enim quaſi paria coniũguntur concubitus maris cum *uiſſimum.*
maſculo, & coitus hominis cum iumento. Sic enim legitur in Leuitico: Cum *Leui. 18.*
maſculo non commiſcebetis coitu fœmineo, quia abominatio eſt, cum omni
pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Vtrique par pœna ſubſcribitur. *Ibid. 20.*
Qui dormierit, inquit, cum maſculo coitu fœmineo, vtrique operati ſunt ne-
fas, morte moriantur, pecus quoque occidite. Qui habet aures audiat, imò qui
deſipit, reſipiſcat.

De pœna huius ſceleris. CAP. xxv.

POena docuit, quid hæc culpa promeruit. Pluit enim dominus ſuper Sodo- *Gen. 16.*
mam & Gomorrham ſulphur & ignem de cœlo. Noluit enim dominus
cuiquam angelorum vel hominum executionem huius pœnæ committere, *Deut. 32.*
ſed ſibiipſi vindictam huius ſceleris reſeruauit, ſecundum illud: Mea eſt vltio, *Pluit Domi*
& ego retribuam. Et ideo pluit dominus à domino, videlicet à ſeipſo, non im- *nus ſulphur*
brem vel rorem, ſed ſulphur & ignem. Sulphur ſuper fœtorem luxuriæ, ignem *& ignem.*

diocritas & ſuperfluitas affectatur, in diuerſitate ſaporum, in varietate cibo-
*al. vora- rum. Auiditas neſcit modum, & * varietas excedit menſuram, ſed & mens gra-
citas. uatur, & ſtomachus turbatur, ſenſus opprimitur in illis. Inde non ſalus & ſani-
Multi ex tas, ſed morbus & mors. Audi ſuper hoc ſententiam Sapientis: Noli auidus eſſe
gulæ pere- in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam. In multis enim
unt. eſcis erit infirmitas, & propter crapulam multi perierunt. Eſca ventri, & venter
Eccle. 37. eſcis, Deus autem & hunc & hanc deſtruet.
2. Cor. 6.

Exempla contra gulam. CAP. xviij.

Mali fru- GVla carum tributum exigit, ſed viliſſimum reddit, quia quantò ſunt delica-
ctus gulæ. tiora cibaria, tantò fœtidiora ſunt ſtercora. Turpius egerit, qui turpiter in-
Gen. 3. 25. gerit, ſuperius & inferius horribilem flatum exprimens, & abominabilem ſo-
num emittens. Gula paradiſum clauſit, primogenita Eſau vendidit, ſuſpendit
piſtorem, decollauit Baptiſtam. Nabuzardam princeps coquorum tēplum in-
Mar. 6. cendit, & Hieruſalem euertit. Balthaſar in conuiuio manum contra parietem
4. Reg. 7. ſcribētem aſpexit, Mane thecel phares, & eadem nocte interfectus eſt à Chaldæis.
Dan. 5. Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere, ſed adhuc erant eſcæ
Exod 32. corum in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Qui veſcebantur voluptuo
Pſal. 77. ſe, interierunt in vijs. Diues ille, qui epulabatur quotidie ſplendidè, ſepultus eſt
Thren 4. in inferno.
Luc. 16.

De ebrietate. CAP. xix.

Mala ebrie QVid turpius ebrioſo? cui fœtor in ore, tremor in corpore, qui promittit
tatis. multa, prodit occulta, cui mens alienatur, facies transformatur? Nullum
Prou. 32. enim ſecretum, vbi regnat ebrietas. Horatius, Fœcundi calices, quem non fe-
Horatius. cere diſertum? Porrò non ſufficit vinum, non ſicera, non ceruiſia, ſed ſtudioſe
conficitur mulſum, ſyropus, clareium, labore multo, ſolicitudine magna, ſum-
Eccl. 31. ptu non modico, ſed inde contentiones & rixæ, lites & iurgia. Vinum enim
Oſee. 4. multum potatum (vt ait Sapiēs) irritationem & iram, & ruinam multam facit.
Eph. 5. Fornicationes ex eo ſunt. Fornicatio & vinum & ebrietas auferūt cor. Propter-
Prou. 20. ea dicit apoſtolus: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Et Salomon, Luxu-
Hier. 35. rioſa res vinum & tumultuoſa ebrietas. Filij Rechab & filius Zachariæ vinum
Luc. 1. & ſiceram, & omne quod inebriare poterat, non biberunt.

Exempla contra ebrietatem. CAP. x.

Gen. 9. 19 EBrietas enim verenda nudauit, inceſtum commiſit, filium regis occidit,
2. Reg. 13. principem exercitus iugulauit. Verum eſt ergò quod Salomon ait Prouer.
Iud. 13. xxiij. Vacantes potibus & dantes ſymbola conſumentur. Et Eſaias in v. capite,
Prou. 23. Væ qui conſurgitis manc ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad ve-
Eſa. 5. ſperam, vt vino æſtuetis. Cithara & lyra & tympanum, & tibia, & vinum in con-
Va ebrieta uiuijs veſtris. Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcen
tem ſectan dam ebrietatem. Ecce gaudium & lætitia occidere vitulos & iugulare arietes,
tibus. comedere carnes, & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim morie-
Eſa. 12. mur. Et reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum. Si dimittetur
Eſa. 28. hæc iniquitas vobis donec moriamini. Væ coronæ ſuperbiæ Effraim. Sacerdos
Presbyter & propheta neſcierunt, præ ebrietate abſorpti ſunt à vino, neſcierunt vidētem,
ebrius. & ignorauerunt iudicium. Proh pudor, cum ad annunciandam Euangelicam
lectionem, à quodam presbytero benedictio peteretur, heſternam crapulam, &
nocturnam ebrietatem eructans, fertur alta voce dixiſſe: Potum ſeruorum be-
nedicat rex angelorum.

De luxuria. CAP. xxj.

Apoc. 22. POrrò turpis mater filiam generat turpiorem. luſtum eſt enim, vt qui in ſor-
Oſee. 7. dibus eſt, ſordeſcat & adhuc. Omnes enim adulterantes quaſi clibanus ſuc-
Turpitudo cenſus à coquente. Cœperunt principes furere à vino. Venter enim oppiparè
luxuriæ. ſatur, libenter Venerem amplexatur. O extrema libidinis turpitudo, quæ nō ſo-
lū mentem effœminat, ſed etiam corpus eneruat, nō ſolum maculat animā, ſed
fœdat

fœdat perſonam. Omne namque peccatum quodcunque fecerit homo, extra *1. Cor. 6.*
ſuum corpus eſt, qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Semper illam
præcedunt ardor & petulantia, ſemper comitantur fœtor & immunditia, ſe-
quuntur ſemper dolor & pœnitentia. Fauus enim (inquit Salomon) diſtillans *Prou. 5.*
labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Nouiſſima autem illius amara ſi-
cut abſinthium, & lingua eius acuta quaſi gladius biceps.

De generalitate luxuriæ. CAP. xxij.

FAmiliaris eſt inimicus, habitans non procul, ſed propè: non exterius, ſed in- *Quam late patet luxuria.*
terius. Nam virtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in vmbillico ven-
tris eius. Nunquam fugatur, niſi cum fugitur: nunquam mactatur, niſi cum
maceratur. Ad cauſam exigit libertatem & abundantiam, ſed * requirit ad effe- *Iob. 40.*
ctum facultatem & adiacentiam. Hæc omnem ætatem corrumpit, omnem ſe- **al. repetit.*
xtum confundit, omnem ordinem ſoluit, omnem gradum peruertit. Inuadit
enim ſenes & iuuenes, mares & fœminas, prudentes & ſimplices, ſuperiores &
inferiores, ad extremam generationem etiam ſacerdotes. Qui nocte Venerem *Sacerdotũ incontinentia.*
amplexantur, mane vero virginem venerantur. Turpe dictu, ſed turpiſſimum
actu, dici liceat * quod agi non libeat. Nocte filium Veneris agitant in cubili-
bus, mane filium virginis offerunt in altari.

De diuerſis ſpeciebus luxuriæ & pœnis earum. CAP. xxiij.

QVis multiplices ſpecies huius ſufficienter valet explicare? Hæc enim Pen- *Gen. 20*
tapolim cum adiacente regione ſubuertit. Sodomitas & Sychen cum po- *Ibid. 38.*
pulo interemit, raptores Dinæ, Her, & Onam filios Iuda percuſſit, ſcilicet im- *Ibid. 34.*
mundos, Iudæum & Madianitidem pugione transfodit, ſcilicet fornicatores, *Nu. 25.*
tribus Beniamin pro vxore leuitæ deleuit, adulteros, filios Heli ſacerdotis in *Iudi 19. & 20.*
bello proſtrauit ſtupratores. Amon in conuiuio interſecit. Hęc denique Vriam *1. Reg. 2. & 4.*
occidit, presbyteros lapidauit, Ruben maledixit, Samſonem ſeduxit, Salomo-
nem peruertit. Verum eſt ergo quod legitur, propter ſpeciem mulieris multi *2. Reg 13.*
perierunt. Nam vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguunt ſen- *Ibid. 2.*
ſatos. Hæc multos vulneratos deiecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea, *Dan. 13.*
viæ inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis. Hæc vires eneruat, ſen- *Gen. 35.*
ſus diminuit, dies conſumit, opes effundit. *49.*
Iud 16.
3. Reg. 11.

De coitu contra naturam. CAP. xxiiij.

HAcc ignominioſam morphoſim operatur, quam tamen apoſtolus non *Eccl 19.*
confunditur nominare. Propterea, inquit, tradidit eos Deus in paſſiones *Prou. 7.*
ignominiæ. Nam fœminæ eorum commutauerunt naturalem vſum in eum, *Rom. 1.*
qui eſt contra naturam. Similiter & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exar-
ſerunt in concupiſcentijs ſuis inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem ope-
rantes. Quid autem hanc turpitudinem operantibus turpius? Quid hoc crimi- *Crimẽ grauiſsimum.*
ne crimino ſius? In lege enim quaſi paria coniũguntur concubitus maris cum
maſculo, & coitus hominis cum iumento. Sic enim legitur in Leuitico: Cum *Leui. 18.*
maſculo non commiſceberis coitu fœmineo, quia abominatio eſt, cum omni
pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Vtrique par pœna ſubſcribitur. *Ibid. 20.*
Qui dormierit, inquit, cum maſculo coitu fœmineo, vtrique operati ſunt ne-
fas, morte moriantur, pecus quoque occidite. Qui habet aures audiat, imò qui
deſipit, reſipiſcat.

De pœna huius ſceleris. CAP. xxv.

POena docuit, quid hæc culpa promeruit. Pluit enim dominus ſuper Sodo- *Gen. 16.*
mam & Gomorrham ſulphur & ignem de cœlo. Noluit enim dominus
cuiquam angelorum vel hominum executionem huius pœnæ committere, *Deut. 32.*
ſed ſibiipſi vindictam huius ſceleris reſeruauit, ſecundum illud: Mea eſt vltio, *Pluit Dominus ſulphur & ignem.*
& ego retribuam. Et ideo pluit dominus à domino, videlicet à ſeipſo, non im-
brem vel rorem, ſed ſulphur & ignem. Sulphur ſuper fœtorem luxuriæ, ignem

ſuper ardorem libidinis, quatenus pœna ſimilis eſſet culpæ. Nec miſiſſe dicitur, ſed pluiſſe, quatenus ipſo verbo magnitudinem & abundantiam pœnę notaret. Nemini pepercit oculus eius, ſed omnes ſimul exrinxit. Vxorem quoque Loth, quia retro reſpexit, in ſtatuam ſalis mutauit, nec ſolum vrbes, ſed & omnes circa regiones in mare mortuum & vallem ſalinariam conuertit. Horrendum eſt enim incidere in manus Dei viuentis, qui quantò maiorem ſuæ longanimitatis exhibet patientiam, tantò duriorem ſuæ ſeueritatis infert vindictam.

Heb. 10.

De ambitioſo. CAP. xxvj.

OPes vtique cupidus congregat, & auarus conſeruat. Voluptates guloſus deguſtat, & luxurioſus exercet. Honores ambitioſus affectat, & ſuperbus extollit. Ambitioſus autem ſemper eſt pauidus, ſemper attentus, ne quid dicat vel faciat, quod in oculis hominum valeat diſplicere, humilitatem ſimulat, honeſtatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem oſtendit, ſubſequitur & obſequitur, cunctos honorat, vniuerſis inclinat, frequentat curias, viſitat optimates, aſſurgit & amplexatur, applaudit & adulatur, bene nouit illud poëticum: Etſi nullus erit puluis, tamen excutit vllum. Promptus & feruidus vbi placere recognouerit, remiſſus & tepidus vbi putauerit diſplicere. Improbat mala, deteſtatur iniqua, ſed alia cum alijs probat & improbat, vt iudicetur idoneus, vt reputetur acceptus, vt laudetur ab hominibus, & à ſingulis approbetur. Et ecce grauem intra ſe ſuſtinet pugnam, difficilemque conflictum, dum iniquitas pulſat animum, & ambitio continet * manum, & quod illa ſuggerit faciẽdum, hęc fieri non permittit. Colludunt tamen ad inuicem mater & filia, iniquitas & ambitio, nam mater in aperto ſubſiſtit, & filia in occulto non reſiſtit. Hæc enim vendicat ſibi publicum, illa ſecretum. Ambitioſus ergo libenter agit de principatu quem ambit, & dicit: O quando principabitur ille, qui ſeuerus ſit in iuſtitia, pius in miſericordia, qui non declinet amore vel odio, qui non corrumpatur prece vel precio, qui credat fidelibus & acquieſcat ſupplicibus, qui ſit humilis & benignus, largus & manſuetus, conſtans, ſapiens, patiens & aſtutus.

*Ouidius. Pugnant in ambitioſo iniquitas & ambitio. * al. malũ. Bonus princeps.*

De nimia concupiſcentia ambitioſorum. CAP. xxvij.

SI forſan hac arte non proficit, recurrit ad aliam, aduocat Simonem, & accedit ad Giezi, per hunc ab illo nititur emere, quod per ſe non præualet obtinere: ſupplicat & promittit, offert & tribuit, proh pudor, gratiam quam gratis * adipiſci non potuit, per fas & nefas nititur adipiſci. Nec deſiſtit adhuc, ſed inſtat & inuadit violenter honorem, & impudenter arripit dignitatem, amicorum ſuffragio, præſidio propinquorum, tantoque damnationis inflammatur ardore, tanta libidine præſidendi, vt nec ſchiſma abhorreat, nec ſcandalum formidet. Sed Giezi lepra percuſſit, & Simon petijt pecunia. Chore autem cum complicibus ignis aſſumpſit, & Dathan & Abiron terra viuos abſorbuit. Nullus itaque ſibi honorem aſſumat, niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron.

*Simonia. * al. obtinere per fas & nefas. 4. Reg. 5. Acto. 8. Num. 16. Heb. 5.*

De ambitioſo exemplo. CAP. xxviij.

LIquidum ambitionis exemplum reperitur in Abſalone, qui cum aſpiraret ad regnum, fecit ſibi currus & equites, & L. viros qui præcederent eum, & mane conſurgens Abſalon, ſtabat iuxta introitum portę, & omnem virum, qui habebat negocium, vt veniret ad regis iudicium, vocabat ad ſe, & dicebat, De qua ciuitate es tu? Qui reſpondit, Ex vna tribu Iſrael ego ſum ſeruus tuus. Reſpondebat ei Abſalon: Videntur mihi ſermones tui iuſti & boni, ſed non eſt, qui te audiat, conſtitutus à rege. Dicebat & Abſalon, Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes, qui habent negocium, & iuſtè iudicem? Sed cum accederet ad eum homo quidam & ſalutaret eum, extendebat manum ſuam, & apprehẽdens eum oſculabatur, faciebatque hæc omni Iſrael, qui veniebant ad iudicium, vt auditentur à Rege, & ſolicitabat corda virorum Iſrael. Cumque abiſſet Abſalō in Ebron, miſit exploratores in vniuerſas tribus Iſrael dicen-

2. Reg. 15. Abſalon ambiens regnum.

dicentes: Statim vt audieritis clangores buccinæ, dicite: Regnauit Abſalon in Ebron, & facta eſt coniuratio valida, & populus concurrens augebatur cum Abſalone.

De breui & miſera vita magnatum. CAP. xxix.

SEd eſto quod ſublimetur in altum, prouehatur ad ſummum, ſtatim curę ſuccreſcunt, ſolicitudines cumulantur, extunduntur ieiunia, vigiliæ producuntur, ex quibus natura corrumpitur, ſpiritus infirmatur. Corrumpitur ſomnus, amittitur appetitus, debilitatur virtus, attenuatur corpus, & ſic in ſeipſo deficiens non dimidiat dies ſuos, ſed miſerabilem vitam miſerabiliori fine concludit. Verum eſt illud poeticum, In ſe magna ruunt, ſummiſque negatum eſt ſtare diu, tolluntur in altum, vt lapſu grauiore ruant. Verius autem iſtud propheticum: Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatũ ſicut cedros Libani, tranſiui, & ecce non erat, qui cum cognoſcere: quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius, antequam dies eius impleantur peribit, lædetur quaſi vinea in primo flore botrus eius, & ſicut oliua proijciens florem. Audi ſuper hoc ſententiam Sapientis: Omnis potentatus breuis vita.

Labores magnatũ. *Breuis vita in potentatu.* *Pſal. 36.* *Eccleſ. 10.*

De diuerſis proprietatibus ſuperborum. CAP. xxx.

STatim autem vt ambitioſus eſt promptus ad honorem, in ſuperbiam extollitur, & in iactantiam effrenatur, nec curat prodeſſe, ſed gloriatur præeſſe: præſumit ſe meliorem, quia creuit in ſuperiorem. At bonum facit non gradus, ſed virtus: non dignitas, ſed honeſtas. Priores dedignatur amicos, notos ignorat heſternos, comites contemnit antiquos, vultum auertit, viſum extollit, ceruicem erigit, faſtum oſtendit, grandia loquitur, ſublimia meditatur. Subeſſe non patitur, præeſſe molitur, prælatis infeſtus, ſubditis oneroſus. Moleſta non ſuffert, concepta non differt, præceps & audax, glorioſus & arrogans, grauis & importunus.

Faſtu & ſuperbia ſublimati.

De ſuperbia & caſu Lucifer. CAP. xxx.

O Superbia cunctis importabilis, & omnibus odioſa, inter omnia vitia tu ſemper es prima, tu ſemper es vltima. Nam omne peccatum te accidente committitur, & te recedente dimittitur. Scriptum eſt enim, Initium omnis peccati eſt ſuperbia. Primogenita mors. Hęc enim inter ipſa rerum primordia creaturam contra creatorem erexit. Angelum contra Deum, ſed eum abſque mora deiecit, quoniam in veritate non ſtetit, ab innocentia in peccatum, à delictis in miſerias, à cœlo empyreo in aerem caliginoſum Audi prophetam: Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo, In cœlum aſcendam, & ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis, & aſcendam ſuper altitudinem nubium ſimilis ero altiſſimo. Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia & perfectus decore, in delitijs paradiſi Dei fuiſti. Omnis lapis precioſus * veſtimentum tuum, Sardius, Topazius, & Iaſpis, Chryſolitus, Onix & Berillus, Carbunculus, Sapphyrus, Smaragdus, Aurum, opus decoris tui & foramina tua in die qua conditus es, præparata ſunt. Tu Cherub extentus & protegens, & poſui te in monte ſancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulaſti perfectus in vijs tuis, à die conditionis tuæ, donec inuẽta eſt iniquitas in te. Peccaſti, & eieci te de monte ſancto Dei. Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo, & in terram proieci te. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei. Abietes non æquauerunt ad ſummitatem eius, & platani non fuerunt æquales frondibus eius. Omne lignum precioſum paradiſi non eſt aſſimilatum ei & pulchritudini eius, quoniam ſpecioſum feci eum in multis condẽſis frondibus. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Ipſe eſt draco magnus, rufus, habens capita ſeptem & cornua decem, & in capitibus ſeptem diademata, cuius cauda trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit illas in terram, & proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas,

Inuectiua contra ſuperbiam. *Eccl. 10.* *Caſus Luciferi.* *Eſa. 14* *Ezech. 28.* *Quam decorus fuit Lucifer.* ** al. operimentum.* *Ezech. 28.* *Iob. 41.* *Apoc. 12.*

Luc. 10. qui ſeduxit vniuerſum orbem, & proiectus eſt in terram, & angeli eius cum eo
Ibid. 14. miſſi ſunt in terram. De quo & Veritas ait: Vidi Satanam quaſi fulgur de cœlo
cadentem. Nam omnis qui ſe exaltat, humiliabitur & qui ſe humiliat, exaltabitur.

De arrogantia hominum. CAP. xxxij.

Contra ſuperbiam principis Tyri. O Superba præſumptio, & præſumptuoſa ſuperbia, quæ non tantum angelos Deo voluiſti adæquare, ſed etiam homines præſumpſiſti deificare. Porrò, quos erexit, depreſſit, & quos exaltauit, humiliauit. Hinc ait dominus ad prophetam: Fili hominis dic principi Tyri, hæc dicit dominus Deus, eò quòd eleuatum eſt cor tuum, quaſi cor Dei, & dixiſti: Deus ego ſum, cum ſis homo, &
Ezech 28. non Deus, idcirco ego adducam ſuper te robuſtiſsimos gentium, & interficiam
Superbia Nabuchodonoſor. te, & morieris in interitu occiſorum. Nabuchodonoſor, quia potentiam ſuam iactauit ſuperbè, & ait: Nónne hæc eſt Babylon, quã ædificaui mihi in * domo regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Quum adhuc
**al. domũ.* ſermo eſſet in ore regis, vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex,
Dan 4. regnum tuum tranſiet à te, & ab hominibus eijciam te, & cum feris & beſtijs erit habitatio tua, fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, donec ſcias quod excelſus dominetur in regno hominum, & cuicunque voluerit, det illud. Eadem hora ſermo completus eſt ſuper Nabuchodonoſor.
Pſal. 48. Verum eſt ergo quod dicitur in Pſalmo: Homo quum in honore eſſet, non in-
Gen 11. tellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Super-
1. Reg. 17. bia turrem euertit, & linguam confudit, proſtrauit Goliam, & ſuſpendit Amã,
Heſter. 7. interfecit Nichanorem, & peremit Antiochum, Pharaonem ſubmerſit, & Sen-
2. Macb 15. nacherib interemit. Holofernis caput amputauit. Sedes ducum ſuperborum
Iudit. 6. deſtruxit Deus, & radices gentium ſuperborum areſecit.
1. Mac. 9.

De abominatione ſuperbiæ. CAP. xxxiij.

Exod. 14. QVàm deteſtabilis ſit ſuperbia, dominus ipſe per prophetam teſtatur, dicens:
4. Reg. 19. Deteſtor ego ſuperbiam Iacob. Et iurauit dominus in ſuperbiam Iacob,
Iudi 13. Si oblitus fuero vſque in finem omnia opera eorum. Vnde inter illa ſex, quæ
Eccleſ 19. dominus odit, & ſeptimum deteſtatur anima eius, Salomon primum ponit,
Amos. 6. oculos ſublimes, id eſt, ſuperbiam. Et Eſaias: Dies domini exercituum ſuper
Ibid. 8 omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, & humiliabitur
Deteſtabilis Deo ſuperbia. eis altitudo virorum, & ſuper omnes cedros Libani, & ſublimes, & erectas, & ſuper omnes quercus Baſam, & ſuper omnes montes excelſos, & ſuper omnes colles eleuatos, & ſuper omnem turrem excelſam, & ſuper omnem murum muni-
Prou. 6. tum, & incuruabitur ſublimitas hominũ, & humiliabitur altitudo virorum.
Eſa. 3. Propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo ter-
Eſa. 52. mino, & deſcendent ſublimes glorioſique eius ad eum. Dominus exercituum
Ibid. 11. cogitauit hoc, vt detraheret ſuperbiam omnis gloriæ eius. Iob quoque dicit: Si
Iob. 20. aſcenderit vſque ad cœlum ſuperbia, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur.

Contra arrogantiam ſuperborum. CAP. xxxiiij.

Prou. 15. OMnis ferè vitioſus diligit ſibi ſimilem. Superbus autem odit eleuatum.
Ibid 11. Vnde Salomon: Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, & vbi fuerit ſuperbia, ibi & contumelia. Superbus inſolita geſtit, conſueta faſtidit, magnum reputat ſi
Proprietas ſuperbi. loqui dignetur, maximum ſi ſurgat & amplexetur. Aeſtimat plus dignitatem ab ipſo, quàm ipſum effectum ex dignitate. Nunquam vult vti paternitatis affectu, ſemper vult vti dominationis imperio. Superbia eius & arrogantia eius
Luc 22. & indignatio eius, pluſquam fortitudo eius. Reuoluat in anima quod legitur in Euangelio: Facta eſt contentio inter diſcipulos domini Ieſu, quis eorum videretur eſſe maior, & ait Ieſus: Principes gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent, inter illos benefici vocantur: vos autem non ſic, ſed qui
1. Pet. 5. maior eſt inter vos, erit ſicut iunior, & qui præceſſor, ſicut miniſtrator. Et vt Petrus apoſtolorum princeps ait: Non quaſi dominantes in clero, ſed forma fa-

cti

ĉti gregis ex animo. Domini eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuerſi, qui habitant in eo. Vnus eſt ergo Deus, & vnus eſt dominus. Cæteri verò non ſunt domini, ſed miniſtri, quibus interdicitur dominium, & indicitur miniſterium. Audi ſuper hoc Sapientem: Rectorem te poſuerunt, noli extolli, eſto in illis, quaſi vnus ex illis. *Pſal. 23.* *Vnus eſt dominus, boni miniſtri ſunt.* *Eccl. 32.*

Contra fraudem ambitioſorum exemplum.

CAP. XXXV.

Filij Zebedæi, qui per interuentum matris honorem poſtulauerunt à Chriſto, Dic(inquit) vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram, & alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo, meruerunt audire: Neſcitis quid petatis. Non enim honore, ſed onere peruenitur ad regnum. Vnde dominus ſubdit: Non eſt meum dare vobis: quaſi diceret, meum quidem eſt dare, ſed non vobis, id ambitioſis, quales vos eſtis. Licet autem poteſtas à Deo ſit, ſuperbus tamen non regnat ex Deo, ſecundum illud propheticum: Ipſi regnauerũt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui eos. *Matth. 20.* *Superbi nõ regnant ex Deo.*

De proprietatibus arrogantium. CAP. XXXVJ.

Superbus autem amat primas cathedras in ſynagogis, & primos recubitus in cœnis, ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi: non nomine perſonæ, ſed nomine fortunæ vult appellari: non vt homo, ſed vt dominus vult honorari. Sedet ſublimis, incedit excelſus, vult ſibi omnes aſſurgere, ſingulos inclinare. Porrò, quidam philoſophus volens arrogantiam cuiuſdam regis illudere, cum vidiſſet eum in throno regali ſedere ſublimem, proſtratus in terram ſuppliciter adorauit, & confeſtim non inuitatus, aſcendens iuxta regem conſedit. Quod rex vehementer admirans, eò quòd noſſet eum eſſe philoſophum, quare hoc egerit, exquiſiuit. Philoſophus ergo reſpondit: Aut Deus es, aut homo: ſi Deus, debui te adorare: ſi homo, bene potui iuxta te ſedere. Rex autem reſponſionem conuertens contra philoſophum intulit: Imò ſi homo ſum, non debuiſti me adorare: ſi Deus ſum non debuiſti iuxta me ſedere. Sapienter iſte reſpondit, ſed ille prudenter eluſit. *Matth. 23.* *Exemplum contra ſuperbiam.*

De ſuperfluo cultu. CAP. XXXVIJ.

Primis parentibus fecit Deus * tunicas pelliceas poſt peccatum, & à Chriſto dicitur Chriſtianis, non duas tunicas habeatis. Sed iuxta Ioannis cõſilium, qui habet duas tunicas, det non habenti vnam. Superbus autem, vt magnificus videatur, ſatagit veſtiri duplicibus, indui mollibus, precioſis ornari. Sed quid eſt homo precioſis ornatus, niſi ſepulchrum foris dealbatum, intus autem plenũ ſpurcitia? Hyacinthus & purpura, coccus & byſſus, in limo putreſcunt, aurum & argentum, lapides & gemmæ in luto ſordeſcunt. Dignitas & poteſtas malè iacent in puluere, honor & gloria malè ſedent in cinere. Quid ergò ſuperbè phylacteria dilatas, & magnificas fimbrias? Diues ille, qui induebatur purpura & byſſo, ſepultus eſt in inferno. Dina filia patriarchæ Iacob, antequam egrederetur, (vt ait Ioſephus) vt emeret ornamentum prouincialium mulierum, virgo permanſit. Quum autem exiuit, Sychem filius regis Aemor, eam violẽter oppreſſit. Holofernes, qui ſedebat in Canopeo, quod erat ex purpura & byſſo & auro & ſmaragdo & lapidibus precioſis intextum, iugulatus eſt à Iudith. Quæ quum prius vteretur cilicio, tunc aſſumpſit ornatũ iucunditatis. Audi ſuper hoc conſilium Sapientis: In veſtitu ne glorieris vnquam. Et Apoſtolus: Non in veſte precioſa, nec ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut veſtimentorum cultus. *Gen. 3.* ** al. Pericomata.* *Matth 10.* *Luc. 18.* *Matth. 23.* *Luc. 16.* *Gen 34.* *Ioſephus de antiqui. li. 1. cap 21.* *Iudi 13.* *Eccl. 11.* *1. Tim 2.* *1. Pet. 3.*

Contra ſuperfluum ornatum. CAP. XXXVIIJ.

Attende quid contra ſuperfluum ornatum comminetur dominus per Prophetam: Pro eo quod eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, decaluabit dominus verticem filiarum Sion, & crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus ornatum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcrimina- *Eſa. 3.* *Superfluus mulierũ ornatus.*

minalia, & perichelides, & murenulas, & olfactoriola, & in aures, & annulos & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra. Et erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona ſuniculus, & pro criſpāti crine caluitium, & pro faſcia pectorali cilicium. Ecce iuſta pœna redditur pro culpa, vt in eo puniantur, in quo peccauerunt.
Ezech. 27. Adhuc ſuper his alium audi prophetam: O Tyre, byſſus varia de Aegypto texta
** al. ſunt operimentum.* eſt tibi in velum, hyacinthus & purpura de inſulis Eliſa, * facta eſt indumentū tuum. Dentes eburneos & hebeninos commutauerunt in precio tuo. Propter
Chadchod vox Hebraica cuiuſdā lapidis precioſi. multitudinem operum tuorum, guttam, & purpuram, & ſcutulata, & byſſum, & ſericum, & chadchod propoſuerunt in mercatu tuo. Dedan inſtitores tui in tapetibus ad ſedendum, & repleta es, & glorificata nimis. Sed nunc contrita es in mari, & in profundis aquarum opes tuæ, ad nihilum redactæ ſunt, & non eris vſque in perpetuum.

Quod plus defertur veſtibus quàm virtutibus. CAP. xxxix.

Exemplū cuiuſdam philoſophi. CVm quidam philoſophus in habitu cōtemptibili principis aulam adiſſet, & diu pulſans non fuiſſet admiſſus, ſed quoties tentaſſet ingredi, toties cōtigiſſet eum repelli, mutauit habitum, & aſſumpſit ornatum. Tunc ad primam vocem aditus patuit venienti. Qui procedens ad principem, pallium quod geſtabat, cœpit venerabiliter oſculari. Super quo princeps admirans, quare hoc ageret, exquiſiuit. Philoſophus reſpondit: Honorantem me honoro, quia quod virtus non potuit, veſtis obtinuit. O vanitas vanitatum, plus honoris defertur veſtibus, quàm virtutibus: plus venuſtati, quàm honeſtati.

De fucatione *colorum. CAP. xl.

** al oculorum.*

Fucare faciem. ARtificialis ſpecies ſuperducitur, & facies obducitur naturalis, tanquam artificium hominis artem ſuperet creatoris. Non ſic, non ſic. Conſiderate,
Matth 6. inquit dominus, lilia agri, quomodo creſcunt? non laborant, neque nent. dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Abſit autem vt adulterinus color comparabilis ſit natiuo. Quini-
Pſal. 38. mo cum facies adulterino colore fucatur, os abominabili fœtore corrumpi-
Prou 30. tur. Vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Quid enim vanius quàm pectere cri-
Eſa. 40. nes, planare cæſariem, tingere genas, vngere faciem, producere ſupercilia? Quandoquidem fallax ſit gratia, & vana ſit pulchritudo. Omnis caro fœnum, & om-
Pſal. 36. nis gloria eius quaſi flos agri. Quoniam tanquam fœnum velociter areſcit. Vt
Ornare menſam. autem perſonæ ornatum prætercam, ne malignius quàm verius videar aliquos ſuccenſere, quid vanius quàm ornare menſam mantilibus picturatis, cultellis
** al. cupis.* ebore ornatis, vaſis aureis & argenteis vaſculis, *ſcyphis & * nappis, bucalibus &
** al. mappis.* gradalibus, ſcutellis & coclearibus, fuſcinulis & ſolariis, bacilibus & vrceolis,
Ornare cubile. capſulis & flabellis? Quid prodeſt pingere cameras, ditare perticas, palliare veſtibulum, ſubſternere pauimentum, componere lectum inflatum plumis, oper-
Pſal. 48. tum ſericis, obductum cortinis, aut etiam canapeo? Scriptum eſt enim: Homo cum morietur, non accipiet hæc omnia, neque ſimul cum eo deſcendet gloria eius.

De immunditia cordis. CAP. xlj.

Iacob. 3. NOn eſt qui de cordis munditia valeat gloriari, quoniam in multis offen-
1. Ioan. 1. dimus omnes. Et ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſe-
1. Cor 4. ducimus, & veritas in nobis non eſt. Quis eſt, qui illud dicere valeat cum Apo-
Eccl. 31. ſtolo: Nihil mihi conſcius ſum: non tamen in hoc iuſtificatus ſum? Quis eſt hic,
Iob. 4. & 15. & 25. & laudabimus eum? Ecce inter ſanctos nemo eſt immutabilis, cœli non ſunt mundi in conſpectu eius, & in angelis eius reperit prauitatem. Quantò magis &
Gen 6. abominabilis & inutilis eſt homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem? Pœni-
Matth. 24. tuit ergò Deum, quod feciſſet hominem in terra, eò quòd multa eſſet hominū malitia ſuper terram, & cuncta cogitatio hominis omni tempore ad malum intenta: & ideo tactus dolore cordis intrinſecus, deleuit hominem quem creauerat

uerat. Porrò, ſuperabundauit iniquitas,& refrigiuit charitas multorum. Omnes *Pſal. 13. 51.*
declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſ-
que ad vnum. Tota penè vita mortalium mortalibus eſt plena peccatis, vt vix *Quanta*
valeat inueniri, qui nō declinet ad ſiniſtram, qui non reuertatur ad vomitum, *malitia ho*
qui non computreſcat in ſtercore. Quin potius gloriantur cum malefecerint, *minum in*
& exultant in rebus peſſimis, repleti omni iniquitate, malitia, fornicatione, aua- *terra.*
ritia, nequitia, pleni inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate, ſuſur- *Prou. 2.*
rones, detractores, Deo odibiles, contumelioſi, ſuperbi, elati, inuentores malo- *Ro. 1. & 2.*
rum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſiti, ſine affectione, ſine *Ie. 5.*
fœdere, abſque miſericordia. Talibus & peioribus mundus iſte repletus eſt, a-
bundat hæreticis & ſchiſmaticis, perfidis & tyrannis, ſimoniacis & hypocritis, *Peßimi homines.*
ambitioſis & cupidis, raptoribus & prædonibus, violentis & exactoribus, vſura-
rijs & falſarijs, impijs & ſacrilegis, proditoribus & mendacibus, adulatoribus &
fallacibus, garrulis & verſutis, guloſis & ebrioſis, adulteris & inceſtuoſis, molli-
bus & immundis, pigris & negligentibus, vanis & prodigis, impetuoſis & ira-
cundis, impatientibus & inconſtantibus, veneficis & auguribus, periuris & exe-
cratis, præſumptuoſis & arrogantibus, incredulis & deſperatis, demum vniuer- *Pſal. 67.*
ſis vitijs irretitus. Porrò, ſicut deficit fumus deficient, & ſicut fluit cera à facie
ignis, ita peccatores peribunt à facie Dei.

De doloribus, quos mali patiuntur in morte. CAP. xlij.

MAli ſiquidem quatuor dolores patiuntur in morte. Primus dolor eſt an-
guſtia corporea, tanta & tam grauis, quanta vel qualis nec fuit, nec eſt in *Quantus*
præſenti vita ante diſſolutionem illam. Quod in quibuſdam, etſi non in omni- *dolor corporalis in*
bus apparet, præ nimio dolore ſeipſos diſcerpentibus. Fortis enim & incōpara- *morte.*
bilis eſt violentia, quando nexus illi & vitales nodi inter corpus & animam diſ-
rumpuntur. Vnde Propheta lamentando ait: Circundederunt me dolores mor *Pſal. 114.*
tis. Non enim eſt membrum, non articulus in corpore, quod penitus non inuol
uatur illo inexplicabili dolore.

Secundus dolor eſt, quando iam penè defatigato corpore & ſuis exhauſto *Triplex do*
viribus, anima multo liberius videt tunc in momento occurrere omnia opera *lor animæ*
bona, vel mala, quæ fecit, quæ omnia reducuntur ante oculos interiores. Dolor *in morte.*
iſte eſt tantus, & * retractatio iſta tam grauis eſt, quod anima plurimum turba-
ta cogitur quaſi ſeipſam odiſſe. Vnde dicitur in Pſalmo: Torrentes iniquitatis ** al. recogitatio.*
conturbauerunt me. Nam torrentes cum multo impetu veniunt, & videntur *Pſal. 17.*
* diruere omnia, ita in morte videbit malus omnia ſubitò, quę fecit opera bona ** al. deſtruere.*
vel mala.

Tertius dolor eſt, quando anima iam incipit tam iuſtè dijudicare, & ſibi
pro ſuis iniquitatibus ſingulis omnia & debita gehennæ tormenta videt im- *Pſal. 17.*
minere. Vnde dicitur in Pſalmo: Circundederunt me dolores mortis, & peri-
cula inferni inuenerunt me.

Quartus dolor eſt, quando anima adhuc in corpore poſita videt ſpiritus
malignos, ad rapiendum ſe paratos, vbi tantus dolor eſt & timor, quod miſera
anima licet à corpore egreſſura, quandiu poteſt, refugiat, vt tempus ſuæ captiui-
tatis redimat, antequam de corpore exeat. Propter quod dicit Sophonias pro-
pheta: A prima porta exit clamor, & à ſecunda vlulatus. Prima porta dicitur,
quādo anima mala quàm citò egreditur à corpore, tam citò rapitur à malignis
ſpiritibus ad æterna ſupplicia. Secunda porta dicitur, quando poſt diem iudicij
punientur in corpore & anima ſine fine. Puniuntur enim mali in anima tantū
in prima ſeparatione corporis & animæ, poſt iudicium verò in anima & corpo-
re punientur. Vnde dicitur: Duplici contritione contere eos.

De aduentu Chriſti ad diem mortis cuiuslibet hominis. CAP. xliij.

Videt

VIdet etiam tam bonus quàm malus, antequam egrediatur anima de corpore Christum in cruce poſitum. Malus videt ſibi ad confuſionem, vt erube-
Ioan. 19. ſcat ſe non eſſe redemptum ſanguine Chriſti, ſua culpa exigente. Vnde de malis
dicitur in Euangelio: Viderunt in quem pupugerunt, quod intelligitur de ad-
uentu Chriſti ad iudicium, & de aduentu eius ad diem mortis cuiuslibet homi-
1. Tim. 6. nis. Bonus verò videt ad exultationem. Et hoc habemus ex verbis Apoſtoli, qui
ait: Vſque in aduentũ domini noſtri Ieſu Chriſti, id eſt, ad diem mortis, * quan-
** al. quia.* do apparet tam bonis quàm malis Chriſtus in cruce poſitus, & ipſe Chriſtus de
Ioanne Euangeliſta ait: Sic eum volo manere donec veniam, ſcilicet veniam ad
Ioan 21. obitum eius. Quatuor namque leguntur aduentus Chriſti, duo viſibiles, & duo
Quatuor aduentus Chriſti. inuiſibiles. Primus aduentus viſibilis fuit in carne, quando natus eſt de virgine.
Alius aduentus viſibilis eſt ad iudiciũ, quando iudicabit bonos & malos, quãdo
ſtatuet oues à dextris, hœdos verò à ſiniſtris. Primus aduẽtus inuiſibilis fit in mẽ
te iuſti, per gratiam. Vnde Chriſtus de viro iuſto ait: Ad eum veniemus, & mã-
Ioan. 14. ſionem apud eum faciemus. Eſt ergò anima iuſti ſedes & habitaculum Dei, ſicut
ſcriptum eſt: Anima iuſti ſedes Dei, quia ſedet Deus in eo per gratiam. Secundus
Apoc 22. aduentus inuiſibilis eſt in obitu vniuſcuiuſque fidelis. Vnde Ioannes in Apoca.
deſiderans liberari à carcere corporis ad Chriſtũ ait: Veni domine Ieſu, ſcilicet
ad obitum meũ. Vnde dicitur, quod in die obitus ſui, obuiam venit ei Chriſtus.

LIBRI SECVNDI FINIS.

DE MISERIA HVMANAE CONDItionis, Liber tertius.

De putredine cadauerum. CAP. I.

EXibit ſpiritus eius, & reuertetur in terram ſuam, in illa die peribunt
omnes cogitationes eorum. O quot & quanta mortales de munda-
Pſal. 145. næ prouiſionis incertitudine cogitant, ſed ſub repentinæ mortis ar-
Homo reuertetur in terram vnde erat. ticulo repentè cuncta quæ cogitauerant, euaneſcunt. Sicut vmbra
cum declinat ablati ſunt, & excuſſi ſunt ſicut locuſtæ. Exibit ergò
ſpiritus eius, non voluntarius, ſed inuitus, quia eum dolore dimittet, quæ eum
amore poſſedit, ac velit, nolit, conſtitutus eſt ei terminus, qui præteriri non po-
Pſal 108. terit, in quo terra reuertetur in terram. Scriptum eſt enim: Terra es, & in terrã
Iob. 14. *Gen. 3.* ibis. Naturale ſiquidẽ eſt, vt materiatum in materiam reſoluatur. Auferet ergo
Pſal. 103. ſpiritum eorum & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur. Cum autem
Homo eſca vermium. morietur homo, hæreditabit beſtias, ſerpentes & vermes. Omnes enim in pul-
uere dormient, & vermes operient eos. Sicut veſtimentum ſic comedet eos ver
Eccl. 10. mis, & ſicut lanam ſic deuorabit eos tinea. Quaſi putredo conſumendus eſt, &
Iob. 21. quaſi veſtimentum quod comeditur à tinea. Putredini dixi (ait Iob) Pater meus
Eſa 51. es, mater mea, & ſoror mea vermibus. Homo putredo & filius hominis. Quàm
Iob. 13. turpis pater, quàm vilis mater, quàm abominabilis ſoror? Conceptus eſt enim
Ibid. 17. homo de ſanguine per ardorem libidinis putrefacto, cuius tandem libidinis ca-
Ibid 25. daueri quaſi funebres vermes aſſiſtent. Viuus generauit pediculos & lumbri-
Quam vilis materia hominis. cos, mortuus generabit vermes & muſcas. Viuus produxit ſtercus & vomitum,
mortuus producet putredinem & fœtorem. Viuus hominem vnicum impin-
guauit, mortuus vermes plurimos impinguabit. Quid ergò fœtidius humano
cadauere? quid horribilius homine mortuo? Cui gratiſſimus erat amplexus in
vita, moleſtus etiam erit aſpectus in morte. Quid ergo proſunt diuitiæ? quid
epulæ? quid deliciæ? quid honores? Diuitiæ non liberabunt à morte, epulæ non
defendent à morte, nec deliciæ à verme, honores non eripient à fœtore. Qui
modò ſedebat glorioſus in throno, modò iacet deſpectus in tumulo. Qui mo-
dò fulgebat ornatus in aula, modò ſordet nudus in tumba. Qui modò veſceba-
tur delicijs in cœnaculo, modò conſumitur à vermibus in ſepulchro.

De triſti memoria damnatorum. CAP. ij.

Vin-

VIndicta carnis impij, vermis & ignis. Vterque duplex, interior & exterior.
Interior, qui rodit & vrit cor: exterior, qui rodit & vrit corpus. Vermis, *Eccle. 7.*
inquit, eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Dabit dominus ignem
& vermes in carnes eorum, vt vrantur & ſentiant vſque in ſempiternum. Ver- *Eſaia vlt.*
mis conſcientiæ tripliciter lacerabit. Affliget memoria, ſera * turbabit pœniten- *Iud. 16.*
tia, torquebit anguſtia. Venient enim in cogitationem peccatorum ſuorum ti- ** al. exacerbabit pœna.*
midi, & traducent illos ex aduerſo iniquitates eorum, dicentes: Quid profuit
nobis ſuperbia? & iactantia diuitiarum quid contulit nobis? Tranſierunt illa *Sap. 4.*
omnia tanquam vmbra, & ſicut nauis, quæ pertranſit fluctuantem aquã, cuius *Ibid. 5.*
quum præterierit, non eſt inueniri veſtigium. Sic & nos nati, continuo deſi-
nimus eſſe. Virtutis quidem nullum ſignum valemus oſtendere, ſed in maligni
tate noſtra conſumpti ſumus. Cum ingenti turbatione recogitabunt, quæ cum
nimia delectatione geſſerunt, vt ſtimulus memoriæ pungat ad pœnam, quos
aculeus nequitiæ ſtimulauit ad culpam.

De inutili pœnitentia damnatorum. CAP. iij.

DIcent intra ſe pœnitentiam agentes: Errauimus à via veritatis, & lumen *Sap. 5.*
iuſtitiæ non luxit nobis. Tunc incipient dicere mõtibus: Cadite ſuper nos, *Luc. 23.*
& collibus, operite nos. Pœnitebunt ad pœnam, ſed non conuertentur ad veni- *Apoc. 6.*
am. Iuſtum eſt enim, vt qui noluerunt cum bene potuerunt, quum velint, non *Pœnitentia*
poſſint. Dedit enim dominus locum pœnitentiæ, & ipſi abuſi ſunt eo. Propter- *torum ad*
ea diues, qui cruciabatur in flãma, dicebat ad Abraham: Rogo te pater, vt mit- *pœnam eſt,*
tas Lazarum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, vt teſtetur il- *non ad veniam.*
lis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Cui quum Abraham re- *Luc. 16.*
ſpondiſſet: Habent Moyſen & prophetas, audiant illos, ſubiunxit: Non pater A-
braham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Agebat & ille
pœnitentiam in inferno: ſed quia cognoſcebat illam inutilem, rogabat vt an-
nunciaretur hoc fratribus ſuis, quatenus agerent pœnitentiam in hoc ſeculo
fructuoſam: quia tunc prodeſt homini pœnitere, quum poteſt ipſe peccare.

De pœnis inferni diuerſis. CAP. iiij.

POenæ autem infernales ſecundum diuerſa peccata ſunt diuerſæ. Prima pœ-
na eſt ignis. Secũda * frigoris. De his dixit dominus: Ibi erit fletus & ſtridor *Nouem pœnæ damnatorum.*
dentium. Fletus propter fumum ignis. Stridor dentium, propter frigus. Tertia
erit fœtor. De his tribus dicitur in Pſalmo: Ignis, ſulphur & ſpiritus procella- ** al frigus.*
rum pars calicis eorum. Quarta, vermes indeficientes. Vnde Eſaias: Vermis eo- *Matth. 13.*
rum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Quinta, mallei percutien- *Pſal. 10*
tes. Vnde dicit Salomon: Parata ſunt damnationis iudicio * blaſphematoribus, *Iſa. vlt.*
& percutientes mallei ſtultorum corporibus. Sexta, tenebræ palpabiles exterio- *Prou. 19.*
res & interiores. Vnde Iob: Terra miſeriæ & tenebrarũ, vbi vmbra mortis, &c. ** al. deriſoribus.*
Et alibi: Vadam ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine. Et in Pſal-
mo: In æternum non videbunt lumen. & alibi: Impij in tenebris conticeſcent. *Iob. 10.*
Septima, confuſio peccatorum. Tunc enim (vt legitur in Daniele) erunt libri *Pſa. 43.*
aperti, id eſt, conſcientiæ hominum erunt omnibus manifeſtæ. Octaua, horri- *1. Reg 2.*
bilis viſio dæmonum, qui videbuntur in excuſſione ſcintillarum de igne aſcen *Dan. 7.*
dẽtium. Nona, igneæ cathenæ, quibus impij ſingulis membris conſtringentur.
Prima pœna eſt concupiſcentium: ſecunda malitioſorum: tertia luxurioſo- *Diſtributio pœnarũ*
rum: quarta inuidorum & odium habẽtium: quinta eorum, qui in hoc ſeculo
per flagella non meruerunt caſtigari, quia tentauerunt & exacerbauerũt domi- *Pſal. 9.*
num in multitudine iniquitatum ſuarum. Vnde ſcriptum eſt: Exacerbauit do-
minum peccator, ſecundum multitudinem irę ſuę non requiret. Sexta eorum,
qui in tenebris ambulantes, ad lumen verum, ſcilicet Chriſtum, venire contem
pſerunt: ſeptima confitentium peccata ſua, & pœnitentiam contemnentium:
octaua illorum, qui in hoc ſeculo libenter vident mala, & faciunt: nona illorũ,

qui per ſingula vitia ſunt defluxi, qui ambulant in deſiderijs ſuis, & eunt poſt concupiſcentias ſuas.

De ineffabili anguſtia damnatorum. CAP. v.

Sap. 5. VIdentes turbabuntur timore horribili, gementes præ anguſtia ſpiritus, &
dicentes: Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudi-
nem improperij, nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam & finem
Iuſti vide- corum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter
bunt pœnã ſanctos ſors illorum eſt. Supplicium erit malorum, intueri gloriam beatorum,
impiorum. licet fortè poſt finem iudicij. Beati quoque viſuri ſunt reprobos in tormentis,
Pſal. 57. ſecundum illud: Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam impiorum. Reprobi
Iſaia 26. verò non ſunt viſuri beatos in gloria, ſecundum illud: Tollatur impius, ne vi-
Sapien. 5. deat gloriam Dei. Talia dicent in inferno peccatores, quoniam ſpes impij eſt
tanquam lanugo, quæ à vento tollitur, & tanquam ſpuma gracilis, quæ à pro-
cella diſpergitur, & tanquam fumus à vento diffuſus, & tanquam memoria
hoſpitis vnius diei.

De igne gehennali. CAP. vj.

Ezech. 20. IGnis gehennæ nec lignis nutritur, nec flatu ſuccenditur, ſed à Deo creatus
eſt inextinguibilis ab origine mundi. Scriptum eſt enim: Deuorabit eum
ignis, qui non ſuccenditur. Creditur autem eſſe ſub terris, ſecundũ illud Eſaiæ:
Iob. 20. Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum aduentus tui. Sed & omnis locus
Eſaia 14.
Ezech. 28. reprobis eſt pœnalis, qui ſemper ſecum defert cruciatum, & vbique contra ſe
Ignis tene- tormentum incurrit. Producam (inquit) ignem de medio tui, qui comedet te.
broſus. Ignis autem gehennæ ſemper ardebit, & nunquam lucebit: ſemper vret, & nun-
quam conſumet: ſemper afficiet, & nunquam deficiet. Eſt enim apud inferos
ſumma tenebrarum obſcuritas, immenſa pœnarum acerbitas, infinita miſeria-
Pœna ſin- rum æternitas. Ligatis (inquit) pedibus & manibus eius, mittite eum in tene-
gulorum bras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Singula membra pro ſuis pec-
membrorũ catis propria ſuſtinebunt tormenta, vt in eo puniantur, in quo peccauerunt.
Matth 22. Scriptum eſt enim: Per quæ peccat homo, per hæc & torquebitur. Vnde qui in
Sap. 11. lingua peccauerat, cruciabatur in lingua. Propter quod ipſe clamabat: Pater A-
Luc. 16. braam, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in a-
quam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Per digitos
intelligitur operatio. Digitis enim operamur. Quaſi dicat: Si minimum operũ
Lazari haberem, minorem pœnam ſentirem.

De tenebris inferni. CAP. vij.

Duplices
tenebræ dã- REprobi verò non ſolum exterioribus, ſed etiam interioribus tenebris in-
natorum. uoluentur: quia ſpirituali pariter & corporali luce carebunt. Scriptum eſt
enim, Tollatur impius, ne videat gloriam Dei, qui ſolus tunc erit in lucem ſem
Eſa. 26. piternam. Tantam autem in pœnis reprobi tolerabunt anguſtiam, vt vix ali-
Ibid. 60. quid cogitare valebunt præter pœnas: ſed illuc dirigent impetum cogitationis,
Exemplũ vbi ſentient vim doloris. Sanè diſcipulus quidam fertur apparuiſſe magiſtro
cuiuſdam ſuo poſt mortem. Quem cum magiſter eſſe damnatum intellexiſſet, quæſiuit
diſcipuli. ab eo, ſi aliquæ quæſtiones apud inferos verterentur. Qui dicitur reſpondiſſe:
Eccle. 9. Apud inferos quæritur ſolummodo quid non ſit pœna. Sed & Salomon ait:
Nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia eſt apud inferos, quò tu properas.
Erit enim tanta in reprobis mentis obliuio, tanta cæcitas animi, tanta confuſio
rationis, vt rarò vel nunquam ad cogitandum quicquam de Deo poſſint aſſur-
gere, nedum ad confitendum valeant aſpirare. Nam à mortuo tanquam ab eo,
Eccl. 17. qui non eſt, perijt confeſſio. Scriptum eſt enim: Non mortui laudabunt te do-
Pſal. 113 mine, neque omnes, qui deſcendunt in infernum. Non infernus confitebitur
Pſa. 38. tibi, neque mors laudabit te.

De confuſione pœnarum. CAP. viij.

Dimitte

DImitte me domine (dicit Iob) vt plangam paululum dolorem meum,an- *Iob. 10.*
tequam vadam ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine: terrã
miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis,& nullus ordo, ſed ſempiternus hor- *Ordo in*
ror inhabitat. Ordo quidem erit in quantitate pœnarum, quoniam in qua mẽ- *quãtitate,*
ſura menſi fuerint, remetietur eis, vt qui grauius peccauerunt, grauius punian- *ſed non in*
tur. Potentes enim potenter tormenta patientur. Sed ordo non eſt in qualitate *qualitate*
rerum, quia de aquis niuium tranſibunt ad calorem * nimium, vt ſubita con- *pœnarum.* *Luc. 6.*
trariorum mutatio grauiorem inferat cruciatum. Experimento cognoui, *Sap. 6.*
quod aduſtus, ſi frigidum ſtatim adhibeat, ardentiorem ſentiet cruciatum. ** al. ignis.*
Iob. 1.

De indeficientia tormentorum. CAP. ix.

SIcut oues in inferno poſiti ſunt,& mors depaſcet eos. Dictum eſt hoc à ſimili
iumentorum, quæ non radicitus euellunt herbas, ſed ſummitates ſolummo- *Pſal. 48.*
do carpunt, vt iterum herbæ renaſcantur ad paſtum. Sic & impij quaſi morte *Cur dam-*
paſti, reuiuiſcent ad mortem, vt æternaliter moriantur. Ouidius: Sic inconſum- *nati ſunt*
ptum Titij ſemperque renaſcens, Sic perit, vt poſſit ſæpè perire iecur. Tunc erit *ſicut oues.* *Ouidius.*
mors immortalis, tunc viuent mortui, qui vitæ ſunt mortui. Quærẽt mortem, *Mors im-*
& non inuenient, quia vitam habuerunt & perdiderunt. Audi Ioannem in A- *mortalis.*
pocalypſi dicentem: In diebus illis quærent homines mortem, & non inueni- *Apoc. 9.*
ent eam: deſiderabunt mori,& fugiet mors ab illis. O mors quam dulcis eſſes
quibus tam amara fuiſti, te ſolam deſideranter optabunt, qui te ſolam vehemẽ-
ter abhorruerunt.

Cur reprobi nunquam liberabuntur à pœnis. CAP. x.

NVllus ergò ſibi blandiatur, & dicat, quia Deus non in finem iraſcetur, ne- *Obiectio.*
que in æternum indignabitur, ſed miſerationes eius ſuper omnia opera *Pſal. 102.*
eius. Quia cum iratus eſt, nõ obliuiſcetur miſereri, nec quicquam eorum, quæ *Pſal. 144.*
fecit Deus, odiuit. Aſſumens in argumentum erroris quod ait dominus per Eſa- *Sap. 11.*
iam prophetam: Congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum, & *Eſa. 24.*
claudentur in carcerem,& poſt multos dies viſitabuntur. Homo nanque pecca-
uit ad tempus, non ergò Deus puniet in æternum.

O ſpes inanis, ô falſa præſumptio. Non credat fruſtra errore deceptus, quod *Solutio.*
aliquo precio ſit redimendus, quoniam in inferno nulla eſt redemptio. Con-
gregabuntur ergò peccatores in lacum,& claudentur in carcerem, ſcilicet in
inferno, in quo ſine corporibus vſque in diem iudicij torquebuntur, & poſt
multos dies, poſtquam videlicet reſurgent cum corporibus ſuis in nouiſſimo
die, viſitabuntur, non ad ſalutem, ſed ad vindictam: quia poſt diem iudicij gra-
uius punientur. Sic & alibi dicitur: Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in
verberibus peccata eorum. Prædeſtinatis ergò Deus iraſcitur temporaliter, quia *Pſal. 88.*
flagellat omnem Deus filium quem recipit. de quibus illud accipitur: Non in *Deus iraſci*
finem iraſcetur,&c. Reprobis autem Deus iraſcitur æternaliter, quia iuſtum eſt, *tur aliter*
vt quod impius in ſuo præuaricatur æterno, Deus vlciſcatur in ſuo æterno. Nã *prædeſtina-*
licet peccandi facultas illum dimittat, ipſe tamen non dimittit voluntatem *tis quàm*
peccandi. Scriptum eſt enim: Superbia eorum, qui te oderunt aſcendit ſemper. *reprobis.*
Nam non humiliabuntur reprobi iam deſperati de venia, ſed malignitas odij *Heb 12.*
tantum in illis excreſcet, vt velint illum omnino non eſſe, per quem ſciunt ſe *Pſal. 102.*
tam infeliciter eſſe. Maledicent altiſſimo, & blaſphemabunt excelſum, conque- *Pſal. 73.*
rentes eum eſſe malignum, qui creant illos ad pœnam, & nunquam inclinatur *Damnati*
ad veniam. Audi Ioannem in Apocalypſi dicentem: Grando magna deſcendit *Deum bla-*
de cœlo in homines,& blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grã- *ſphemant.*
dinis, quoniam magna facta eſt vehementer. Voluntas ergò damnati, licet ami- *Apoc. 16.*
ſerit poteſtatis effectum, ſemper tamen habebit malignitatis affectum, & ipſa *Volũtas in*
erit in inferno ſupplicium, quæ fuerat in mundo peccatum: licet forſan & ibi *peccatis ob-*
peccatum ſit, ſed non meritum pœnæ. Impius ergo quia ſemper habebit in ſe *ſtinata.*
reatum ex culpa, ſemper ſentiet * contra ſe eſſe cruciatum ex pœna, quia quod ** al. circa.*

ipſe per pœnitentiam non deleuit, Deus per indulgentiam non remittet. Ad magnam ergò pertinet iuſtitiam iudicandis, vt nunquam careant in gehenna ſupplicio, qui nunquam carere voluerunt in vita peccato. Voluiſſenr vtique, ſi potuiſſent ſine fine viuere, vt potuiſſenr ſine fine peccare. Oſtendũt enim quod in peccato ſemper viuere volunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt.

Teſtimonia de ſupplicijs æternalibus. CAP. xj.

Eſa. 33. & 65. QVis (inquit Eſaias) poterit habitare de vobis cum ardoribus ſempiternis?
ſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die & nocte, & nõ extin-
guetur, ſed aſcendet fumus eius in ſempiternum. Hieremias quoque ait: Dabo
Hier. 25. vos in opprobrium ſempiternum, & ignominiam æternam, quæ nunquam ob-
Dan. 12. liuione delebitur. Et Daniel ait: Qui dormierunt in puluere terrę, euigilabunt,
Prou. 9. alij in vitam æternam, alij in opprobrium, vt videant ſemper. Salomõ quoque,
Mortuo, inquit, homine impio nulla ſpes erit de eo. Huic extemplo veniet per-
ditio ſua, & ſubitò conteretur, nec habebit vltra medicinam. Er Ioannes Apo-
Apoc. 4. ſtolus, Si quis, ait, adorauerit beſtiam & imaginem eius, hic bibet de vino iræ
Dei, & cruciabitur igne & ſulphure: & fumus tormenrorum aſcendet in ſecula
ſeculorum, nec habebit requiem die ac nocte, qui adorauerit beſtiam & imagi-
* al. damnandos. nem eius. Confirmat hæc Veritas, quæ * damnatos in iudicio ſententialiter re-
Matth. 25. probabit, dum dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabo-
Deut. 19. lo & angelis eius. Si ſecundum diuinum iudicium in ore duorum vel trium te-
ſtium ſtat omne verbum, quantò magis in ore tot & tantorum virorum de pro
poſita veritate conſtabit.

De die iudicii. CAP. xij.

Eſa. 13. ECce ergò dies domini veniet crudelis, & indignationis plenus, iræ & furo-
Dies terribilis. ris, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de
ea, quoniam ſtellæ cœli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum. Obte-
nebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo. Er viſitabo
ſuper orbem mala, & conrra impios iniquitatem eorum. Et requieſcere faciam
ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Propter hoc omnes
manus diſſoluentur, & omne cor hominis tabeſcet & conteretur. Torſiones
& dolores tenebunt, quaſi parturientes dolebunt: vnuſquiſque ad proximum
Soph. 1. ſuum ſtupebit: facies combuſtæ vultus eorum. Dies iræ dies illa, dies tribulatio-
nis & anguſtię, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies ne-
bulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris, quia conſummationem cum feſtinatio-
Luc. 21. ne faciet dominus cunctis habitantibus terram. Et ſuperueniet repentina dies
Dies repentina. illa ranquam laqueus, in omnes, qui ſedenr ſuper faciem orbis terræ. Quoniam
ſicut fulgur exit ab oriente & apparet vſque in occidentem, ita erit aduentus fi-
Matth. 14. lij hominis. Dies enim domini ſicut fur in nocte ita veniet. Et cum dixerint
1. Theſſ. 5. pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperuenier interitus, ſicut dolor in vtero
habentis, & non effugient.

De iudicium præcedente tribulatione. CAP. xiij.

Matth 24. PRæcedet autem tribulatio magna, qualis nunquam fuit ab inirio mundi
vſque modo, neque fiet. Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua
Luc. 21. omnis caro. Surget enim gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum, &
Matth. 24. terræ motus erunt magni per loca, & peſtilentiæ, & fames, terroreſque de cœlo,
2. Theſſ. 2. & ſigna magna erunt. Et erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, & in terris preſſura
Antichriſtus. gentium, præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcentibus hominibus
præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Surgēt enim pſeu-
dochriſti & pſeudoprophetę, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorē
deducātur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Tunc reuelabitur homo peccati, filius per-
Helias. ditionis, qui aduerſatur & extollitur ſuper omne quod dicitur Deus, aut quod
colitur, vt in tēplo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquā ſit Deus: quē dominus Ieſus
interficiet ſpiritu oris ſui. Mittetur aũt Helias propheta, priuſquam veniat dies
domi-

domini magnus & horribilis, & conuertet corda patrum ad filios, & cor filio- *Malach. 4*
rum ad parentes. Cum quo veniet & Enoch, & prophetabunt diebus mille du-
centis & ſexaginta amicti ſaccis. Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quę *Enoch.*
aſcendet de abyſſo, faciet aduerſus illos bellum, & vincet illos & occidet, & cor- *Apoc. 11.*
pora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter So-
doma & Aegyptus, vbi dominus illorum crucifixus eſt. Et poſt tres dies & dimi-
dium ſpiritus vitæ intrabit in eos.

De ſignis iudicium præcedentibus. CAP. xiiij.

STatim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna *Matth 24.*
non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum moue-
buntur: & tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo. Et tunc plangent ſe ſu-
per ſe omnes tribus terræ. Reges terræ & principes, & tribuni, & diuites, & for- *Apoc. 4.*
tes, & omnis ſeruus & liber abſcondent ſe in ſpeluncis & in petris montium, & *Terror in*
dicent montibus & petris, Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis *die iudicij.*
ſuper thronum, & ab ira agni: quoniam venit dies magnus iræ ipſorum. Et quis *Matth 24.*
poterit ſtare? Et mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna, & congregabunt *1. Theſſ. 4.*
electos eius à quatuor ventis, & ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum.
Tunc ipſe dominus in iuſſu & voce archangeli & in tuba Dei deſcendet de cœ- *Ioan. 3.*
lo. Et omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent bo-
ni in reſurrectionem vitæ, mali verò in reſurrectionem iudicij. Mors & infer- *Apoc. 20.*
nus dabunt mortuos ſuos, qui in ipſis erunt. Ecce venit in nubibus, & vide- *ibid. 1.*
bit omnis oculus, & qui in eum pupugerunt: & plangent omnes tribus ter- *Luc. 21.*
ræ, & tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa *Qui venturi*
& poteſtate magna & maieſtate. Veniet autem dominus ad iudicium, non ſo- *ſunt ſi-*
lum cum angelis & apoſtolis, ſed & cum ſenatoribus populi ſui. Vnde ait Salo- *mul cum*
mon: Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Sedebũt *Chriſto ad*
enim & ipſi ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael. Aſpicie- *iudicandũ.*
bam, inquit Daniel, donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. Veſti- *Prou. 31.*
mentum eius quaſi nix candidum, & capilli capitis eius quaſi lana munda. *Matth. 19.*
Thronus eius flammæ ignis, rotæ eius quaſi ignis accenſus: fluuius igneus *Daniel. 9.*
rapiduſque egrediebatur à facie eius. Milia milium miniſtrabant ei, & decies
centena milia aſſiſtebant ei. Vnde ait & Pſalmiſta: Deus noſter manifeſtè ve- *Pſal. 49.*
niet, Deus noſter & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu
eius tempeſtas valida. Nubes & caligo in circuitu eius. Iuſtitia & iudicium prę-
paratio ſedes eius: & aduocauit cœlum deſurſum, & terram, vt diſcernat po-
pulum ſuum. Nam congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eas *Matth. 25.*
ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis, & ſtatuet oues quidem à dex-
tris, hœdos autem à ſiniſtris.

De potentia, ſapientia, & iuſtitia iudicis. CAP. xv.

O Quantus tunc erit timor & tremor, quantus erit fletus & gemitus: Nam *Iob. 26.*
ſi columnæ cœli contremiſcunt & pauent ad nutum eius, & angeli pacis *Eſa. 33.*
amare flebunt: peccatores autem quid facient? Si iuſtus vix ſaluabitur, impius
& peccatores vbi parebunt? Propterea clamat Propheta: Ne intres in iudicium
cũ ſeruo tuo domine, quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens. Si e- *Pſal. 142.*
nim iniquitates obſeruaueris domine, quis ſuſtinebit? Quis enim nõ timeat iu- *Pſal 129.*
dicẽ potentiſſimum, ſapientiſſimum, & iuſtiſſimũ? Potentiſſimũ, quẽ nemo po- *Iob. 9.*
teſt effugere, ſapientiſſimũ, quẽ nemo poteſt latere: iuſtiſſimũ, quẽ nemo poteſt
corrũpere. Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt, ſapiẽs corde, & fortis robo-
re. Si æquitas iudicij, nemo audebit pro me teſtimonium reddere. Si iuſtificare *Pſal. 148.*
me voluero, os meum condemnabit me. Si innocentem oſtendero, prauum *Baruch. 3.*
me cõprobabit, etiam ſi ſimplex fuero. Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & *Pſal. 203.*
creata ſunt. Qui vocat ſtellas, & dicũt: Adſumus. Qui facit angelos ſuos ſpiritus *Rom. 9.*
& miniſtros ſuos* flãmã ignis. Cuius volũtati nihil omnino reſiſtit. Cui nullũ *Luc. 1.*
verbũ eſt impoſſibile, cui flectitur omne genu, cœleſtiũ, terreſtriũ & infernorũ. *Phil. 3.*
Hunc ergò nemo poteſt fugere, ſicut dicit Propheta: Si aſcendero in cœlum, ** al ignem vrentem.*

Pſal. 138. Hunc iudicem nihil latet. Hier 17. Heb 4. Eccle. 11. Heb 4. Pſal. 7. Boetius li. 5. de conſol. philoſoph.

tu illic es, ſi deſcendero ad infernum ades. Ipſe ſcrutatur renes & corda, cuius oculis omnia nuda ſunt & aperta. Qui pluuiæ guttas & arenam maris dinumerat. Deus ſcientiarum dominus, præſcius omnium, & conſcius ſingulorum, occultus occultorum omnium indagator. Hunc ergò nemo poteſt latere, ſicut dicit Apoſtolus: Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Ipſe eſt iudex iuſtus, fortis & longanimis, qui nec prece, nec precio, nec amore, nec odio declinat à ſemita rectitudinis, ſed via regia ſemper incedens, nullũ malum præterit impunitum, nullum bonum irremuneratum relinquit. Hunc ergò nemo poteſt corrumpere, iuxta quod dicit pſalmus: Tu reddes ſingulis ſecundum opera ſua.

De diuino iudicio. CAP. xvj.

*Pſal. 61. Idem erit accuſator, aduocatus & iudex. Matth. 25. 1. Cor 4. Matth. 10. Dan. 7. Apoc. 14. Pſal. 31. * al. reuocari vel appellari.*

QVis autem non timeat illud examen, in quo idem erit & accuſator, & aduocatus, & iudex? Accuſabit enim dum dicet: Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi bibere. Aduocabit, quum ſubdet: Quandiu nõ feciſtis vni de minimis meis his, nec mihi feciſtis. Iudicabit, quum inferet: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Non erunt teſtes in illo iudicio neceſſarij, quia tunc manifeſta erunt abſcondita tenebrarum. Nihil enim occultum, quod non reuelabitur. Tunc erunt libri conſcientiarum aperti, & iudicabuntur mortui ex his, quæ ſcripta ſunt in libris, ſecundum opera ipſorum. Opera enim ipſorum ſequuntur illos. Quantus erit pudor in peccatoribus! quanta confuſio erit, quum eorum nefandiſſima crimina cunctis erunt liquida & manifeſta! Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Ab illa enim ſententia nunquam poterit * prouocari. Quia pater omne iudicium dedit filio ſuo. Qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Os enim domini locutum eſt.

Quod nihil proderit damnatis. CAP. xvij.

*Iudicium abſque appellatione. Iob. 5. Apoc. 3. Ezech. 7. Apoc. 8. Gala. 6. Ezech 18. Diſtrictum iudicium. Matth. 12. Ibid. 18. Luc. 3. Quanta mala in inferno. * al. eiulatus.*

TVnc non proderunt opes, non defendent honores, non ſuffragabuntur amici. Scriptum eſt enim: Argentum eorum, & aurum eorum non valebit eos liberare in die furoris domini. Flebunt & plangẽt omnes reges terræ, quum viderint fumum incendij, propter timorem tormentorum eorum. Quid ergò facietis in die furoris domini, in die viſitationis & calamitatis, de longè venientis? ad cuius fugietis auxilium? Vnuſquiſque onus ſuum portabit. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. O quàm durum & diſtrictum iudicium, in quo non ſolum de factis, ſed de omni verbo ocioſo, quodcunque loquuti fuerint homines, reddituri ſunt rationem in die iudicij. In quo vſque ad nouiſſimum quadrantem exigetur debitum cum vſuris. Quis ergò fugere poterit à ventura ira? Mittet ergò filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & alligabunt faſciculos ad comburendum, & mittent eos in caminum ignis ardentis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium, gemitus & * vlulatus, luctus & cruciatus, ſtridor & clamor, timor & tremor, dolor & labor, ardor & fœtor, obſcuritas & anxietas, acerbitas & aſperitas, calamitas & egeſtas, anguſtia & triſtitia, obliuio & confuſio, torſiones & punctiones, amaritudines & terrores, fames & ſitis, frigus & cauma, ſulphur & ignis ardens in ſecula ſeculorum. Vnde liberet nos Deus, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

LIBRI TERTII FINIS.

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. ANTE SACRI CONCILII LATERANENSIS, quod ipſe conuocauerat, inchoationem, Sermo paræneticus.

Sacri Concilij Lateranenſis cauſam deſideriumq́ exponit: triplex Paſcha, id eſt, triplicem tranſitum conſtituens, eumq́ exponens: Paſcha in ſcripturis multifariam accipi: deſiderium item duplex quodnam ſit.

Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar, id eſt, antequam moriar. Lucæ xxij.

QVIA mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, non abnuo,
ſi diſpoſitum eſt à Deo, bibere calicem paſſionis, ſiue pro de- *Phil. 1.*
fenſione fidei catholicæ, ſiue pro ſubſidio terræ ſanctæ, ſiue
pro ſtatu eccleſiaſticæ libertatis mihi fuerit propinatus: quã-
quam deſiderem in carne permanere, donec conſumetur *Martyrij*
opus inceptum. Veruntamen non mea, ſed Dei voluntas fiat. *ſuſtinendi*
Et ideo dixi vobis: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha mandu- *cauſa triplex.*
care vobiſcum, antequam patiar. Multa ſunt & varia homi- *Luc. 22.*
num deſideria, quis ea ſufficit explicare? Omnia tamen reduci poſſunt ad duo, *Deſideria*
ſpirituale videlicet & carnale. Spirituale, quod de cœleſtibus & æternis. Carnale *hominum*
verò, de temporalibus & terrenis. De iſto Propheta dicit in Pſalmo: Concupiuit *duplicia.*
anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Et Sponſa dicit in *Pſal. 118.*
Canticis: Sub vmbra illius, quem deſideraueram, ſedi, & fructus eius dulcis gut- *Cant. 2.*
turi meo. De illo dicit Apoſtolus: Deſideria carnis fugite, quæ militant aduer- *1. Pet. 2.*
ſus animam. Et alius: Deſiderium malignum longè fac à me. Ego autem illius *Eccl. 23.*
inuoco teſtimonium, qui teſtis eſt in cœlo fidelis, quod nõ carnali, ſed ſpiritua- *Pſal. 88.*
li deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum: non propter com-
moditatem terrenam, aut gloriam temporalem, ſed propter reformationem *Cauſa dua*
vniuerſalis Eccleſiæ, ad liberationem potiſſimum terræ ſanctæ. Propter quæ *propter*
duo principaliter & præcipue hoc ſacrum concilium conuocaui. Sed fortè di- *quas præ-*
cetis: Quid eſt hoc Paſcha, quod deſideras manducare nobiſcum? Paſcha nam- *cipue con-*
que diuerſis modis accipitur in ſcripturis diuinis. Pro die. vnde: Appropinqua- *uocatum*
uit dies azymorum, qui dicitur Paſcha. Pro hora. vnde: Quartadecima ad ve- *fuit conci-*
ſperam Paſcha domini eſt. Pro agno. vnde: Venit dies azymorum, quando *lium Late-*
neceſſe erat occidi Paſcha. Pro azymo. vnde: Non introierunt prætorium, vt *ranenſe.*
non contaminarentur, ſed comederent Paſcha. Pro feſto. vnde: Ante diem fe- *Paſcha di-*
ſtum Paſchæ, ſciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat de hoc mundo ad pa- *uerſis mo-*
trem. Et etiam pro ipſo Chriſto. vnde: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- *dis accipi.*
ſtus. Sanè Paſcha Hebraicè dicitur phaſe, quod eſt tranſitus, Græcè verò à πάσχειν, *Luc. 22.*
quod eſt pati: quia per paſſiones debemus tranſire ad gloriam, ſecundum quod *Leuit. 23.*
veritas ipſa dicebat: Oportebat pati Chriſtum, & ſic intrare in gloriam ſuam. *Luc. 22.*
Quia ſi volumus conregnare, oportet & compati: licet non ſint condignæ paſ- *Ioan. 18.*
ſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Hoc Pa- *Ioan. 13.*
ſcha, quod eſt phaſe, id eſt, tranſitus, deſiderio deſideraui manducare vobiſcum. *1. Cor. 5.*
De quo in Exodo dicitur: Comedent feſtinanter. Eſt enim phaſe, id eſt, tranſitus *Paſcha quid interpretetur.*
domini. Legitur quippe in libro regum, & in Paralipomenon apertiſſimè con-
tinetur, quod xviij. anno regni Ioſiæ regis, reſtauratum eſt templum, & celebra- *Luc. 24.*
tum eſt phaſe, quale non fuit factum in Iſrael à diebus iudicum atque regum. *2 Tim. 2.*
Vtinam hæc hiſtoria inſtãtis temporis ſit parabola, vt in hoc noſtri pontifica- *Rom. 8.*
tus anno xviij. templum domini, quod eſt eccleſia, reſtauretur, & celebretur *Exod. 12.*
phaſe, ſiue paſcha, videlicet hoc ſolenne concilium, per quod fiat tranſitus de *2. Paral. 35*

vitijs ad virtutes, quale reuera non fuit factum in Iſrael à diebus iudicum atque regum, id eſt, à temporibus patrum ſanctorum, atque catholicorũ principum, *Matth. 13.* in populo Chriſtiano, Deum vidente per fidē. Et ego pro certo ſpero in eo, qui ſuis promittit fidelibus, dicens, Vbicunq; duo vel tres cōgregati fuerint in nomine meo, ibi in medio eorũ ſum: quia ipſe in medio noſtrũ adeſt, ad celebrādũ *Paſcha triplex.* hoc paſcha, qui cōgregati ſumus in hac ſaluatoris baſilica, in nomine ſaluatoris, pro his, quæ pertinent ad ſalutē. Triplex aũt paſcha ſiue phaſe deſidero vobiſcũ celebrare, corporale, ſpirituale, æternale. Corporale, vt fiat tranſitus de loco ad locũ, pro miſerabili Hieruſalē liberanda. Spirituale, vt fiat tranſitus de ſtatu ad ſtatum, pro vniuerſali eccleſia reformanda. Aeternale, vt fiat tranſitus de vi- *Tranſitus corporalis.* ta in vitam, pro cœleſti gloria obtinenda. De corporali tranſitu clamat ad nos miſerabiliter Hieruſalem in Threnis per Hieremiam: O vos omnes, qui tranſi- *Thren 1.* tis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus. Ergò trāſi- *Ibidem.* te ad me omnes, qui diligitis me, vt à tanta miſeria me liberetis. Ego enim, qui ſolebam eſſe domina gentium, modò facta ſum ſub tributo: quæ ſolebam eſſe *Ibidem.* plena populo, modò ſedeo quaſi ſola. Viæ Sion lugent, eò quòd non ſint, qui veniant ad ſolennitatem: facti ſunt hoſtes eius in capite, loca ſancta prophanata ſunt vniuerſa, & ſepulchrum Domini eſt inglorium, quod ſolebat eſſe glorioſum. Vbi colebatur vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus, modò colitur filius perditionis Machometus. Inſultant mihi filij alieni, & improperant lignum crucis, dicentes: Confidebas in ligno: ecce nunc adiuuet, ſi poteſt. O quantus pudor, quanta confuſio, quantum opprobrium, quod filij ancillæ, viliſſimi Aga- *Pſal. 86.* reni, detinent matrem noſtram, matrem vniuerſorum fidelium ancillatam. Illam vtique, de qua dicit pſalmiſta: Mater Sion dicet homo, & homo natus eſt *Pſal. 73.* in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus: vbi Deus rex noſter ante ſecula ſalutem in medio terræ dignatus eſt operari. Quid itaque faciemus? Ecce ego dilecti fratres totum me vobis committo, totum me vobis expono, paratus iuxta conſilium veſtrum, ſi videritis expedire, perſonalem ſubire laborem, & tranſire ad reges & principes & populos & nationes. Adhuc autē & vltra, ſi clamore valido eos valeam excitare, vt ſurgant ad domini prælium præliandum, & vindicandam iniuriam crucifixi: qui pro peccatis noſtris eiectus eſt de terra, & de ſede ſua, quam ſanguine comparauit, & in qua vniuerſa redemptionis noſtræ ſacramenta peregit. Quicquid tamen egerint alij, nos ſacerdotes domini hoc negocium ſpecialiter aſſumamus, ſubuenientes & ſuccurrentes in perſonis & rebus neceſſitati- *1. Mach 4.* bus terræ ſanctæ, ita quod nullus omnino remaneat, qui non ſit particeps tanti operis, ne ſit expers tantæ mercedis. Nam & olim in ſimili caſu per ſacerdotes fecit Deus ſalutem in Iſrael, quando per Machabæos, vtrique ſacerdotes, filios *Tranſitus ſpiritualis.* Mathatiæ, liberauit Hieruſalem & templum de manibus impiorum. De ſpirituali verò tranſitu dominus ait ad virum veſtitum lineis, habentem atramen- *Ezech. 9.* tarium ſcriptoris ad renes: Tranſi per mediam ciuitatem, & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium atque dolentium, ſuper cunctis abominationibus, quæ ſunt in medio eius. Deinde dixit ſex viris habentibus vaſa interitus in manibus ſuis: Tranſite per ciuitatem, ſequentes eum: & percutite omnem, ſuper quem non inueneritis Thau. Nemini parcat oculus veſter, & à ſanctuario *Iob. 1.* meo incipite. Vir veſtitus lineis, habens atramētarium ſcriptoris ad renes eius, is debet eſſe, qui loquatur, vir virtutibus virens, qualis erat ille, de quo dicit ſcriptura: Vir erat in terra Hus nomine Iob, & erat vir iſte ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Veſtitus in eis, id eſt, honeſtis moribus, & bo- *Eccl. 9.* nis operibus adornatus, iuxta quod alibi dicitur: Omni tempore veſtimēta tua *Linum myſticè quid.* ſint candida, id eſt, opera tua munda. Linum enim munditiam & honeſtatem deſignat, propter candorem, ad quem, per carnis macerationem & contritionem perducitur, de quo veſtis ſacerdotalis fiebat in lege. Scriptor autem egre- *Pſal 44.* gius & ſupremus ſpiritus ſanctus eſt, digitus Dei, quo ſcriptæ fuerunt duæ tabulæ teſtamenti. De quo dicit pſalmiſta: Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Huius ſcriptoris atramentarium eſt donum ſcientiæ, de quo per calamum linguæ atramentum doctrinæ profertur, & in cordis ſuperſcribitur

per-

pergameno. In renibus ſedes eſt deſiderij, de quibus dominus præcipit: Renes *Exo 12.*
veſtros accingetis. Et pſalmiſta orabat ad dominum: Vre renes meos & cor me- *Pſal. 25.*
um. Ille igitur habet atramentarium ſcriptoris, qui per donum ſcientiæ ſibi à *Atramenta*
ſpiritu ſancto datum deſideria carnis cohibet & reſtringit, vt vita non diſcrepet *rium ſcri-*
à doctrina, ne ſibiipſi dicatur: Medice cura te ipſum, qui prædicas non furãdum, *ptoris, quis*
furaris? qui doces nõ mœchandum, mœcharis? Propterea Veritas ait: Sint lum- *myſticè ha*
bi veſtri pręcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Hinc tranſire præci- *beat.* *Luc. 4.*
pitur per mediam ciuitatem, & ſignare Thau ſuper frontes virorum gementi- *Rom 2.*
um & dolentium. T eſt vltima litera hebraici alphabeti, exprimens formam *Luc12.*
crucis, qualis erat, antequam domino crucifixo Pilatus titulum ſuperponeret:
quam & ſanguis agni poſitus ſuper vtrumque poſtem, & in ſuperliminaribus
domorum, mirificè deſignabat. Hoc ſignum gerit in fronte, qui virtutem cru- *Thau quis*
cis oſtendit in opere: vt, iuxta quod dicit Apoſtolus, Crucifigat carnem ſuam *gerat in*
cum vitijs & concupiſcentijs: idemque cum apoſtolo dicat: Mihi abſit gloriari, *fronte.*
niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, *Gal. 5.*
& ego mundo. Tales profectò dolent & gemunt ſuper cunctis abominationi- *Gal. 6.*
bus, quæ fiunt in medio ciuitatis, quia peccata proximorum, frixoria ſunt iu-
ſtorum. Quis, inquit apoſtolus, infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandali- *2. Cor. 11.*
zatur, & ego non vror? Vir ergò veſtitus lineis, habens atramentarium ſcripto-
ris ad renes, debet tranſire per mediam ciuitatem, & ſignare Thau ſuper frontes
virorum gementium & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt *Eſa. 5.*
in medio eius: quoniam ſummus pontifex, qui ſuper domum Iſrael conſtitu-
tus eſt ſpeculator, tranſire debet per vniuerſam Eccleſiam, quæ eſt ciuitas regis
magni, ciuitas poſita ſupra montem, inueſtigando & inquirendo merita ſingu-
lorum, ne dicant bonum malum, vel malum bonum, ne ponant tenebras lu-
cem, & lucem tenebras: ne mortificent animas quæ non moriuntur, aut viuifi- *Ezech. 13.*
cent animas, quæ non viuunt. Et ideo, vt diſtinguat & diſcernat inter illos &
iſtos, debet ſignare Thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium,
quatenus oſtendat eos, qui dolent & gemunt ſuper abominationibus, quæ in
medio eccleſiæ perpetrantur, ſignatos eſſe Thau in frontibus ſuis. Tales profe-
ctò pro culpa dolent, & pro infamia gemunt, ſuper abominationibus, quę fiunt
in medio ciuitatis: quoniam in tantum iam proceſſit abominatio, quod & in- *Ezech. 12.*
famis eſt culpa, & eſt culpa infamia. Vnde ſi foderimus ſtudioſe parietem, ſicut *Sex viri ha*
prophetæ præcipitur, videbimus abominationes maiores, abominationes peſ- *bentes vaſa*
ſimas, quas nonnulli exercent in templo. Sex viri habentes vaſa interitus vnuſ- *interitus*
quiſque in manu ſua, vos eſſe debetis viri virtutum: ſex quidem propter nume- *myſticè*
ri ſacramentum, vt perfecti ſitis in opere ac ſermone. Senarius enim numerus *qui.*
eſt perfectus, eò quòd redditur ex ſuis partibus aggregatis. Vnde ſexta die perfe- *Senarij nu*
cit Deus cœlum & terram & omnem ornatum eorum: & cum in plenitudine *meri myſte*
temporis ſexta veniſſet ætate, ſexta die, ſub hora ſexta, genus redemit humanũ. *rium.*
Ideoque ſex vltima verba dixit in cruce. Vas interitus quod tenere dèbetis in *Gen. 1.*
manibus veſtris ad interimendum ſceleſtos, eſt põtificalis authoritas, quam ex-
ercere debetis in opere ad perimendum iniquos, exemplo Pſalmiſtæ dicentis:
In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuita-
te domini omnes operantes iniquitatem. De his vaſis alibi dicitur, Teten- *Pſal. 100.*
dit arcum ſuum, & parauit illum: & in ipſo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas *Pſal. 7.*
ardentibus effecit. Vobis ergò præcipitur: Tranſite per mediam ciuitatem, ſe-
quẽtes eum, ſummum videlicet ſacerdotem, quaſi ducem, principem & magi-
ſtrũ, vt percutiatis interdicẽdo & ſuſpendendo, excõmunicando & deponendo,
prout culpę qualitas poſtulauerit, Oẽm ſuper quẽ nõ inueneritis Thau ſignatũ *Apoc. 3.*
ab ipſo, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Signatis enim nocẽdũ
nõ eſt iuxta, quod alibi dicitur: Nolite nocere terrę, neq; mari, neq; arborib. quo *Apoc 17.*
adusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum. De cęteris autem dici- *Exo. 32.*
tur: Nemini parcat oculus veſter, vt non ſit in vobis perſonarum acceptio, re-
colentibus illud, quod Moyſes legitur dixiſſe Leuitis: Si quis eſt domini, iunga-
tur mihi: ponat vir gladium ſuper fœmur ſuum. Ite & redite de porta vſque

ad

ad portam per medium caſtrorum,& occidat vnuſquiſque fratrem & amicum & proximum ſuum. Feceruntque filij Leui iuxta ſermonem Moyſi. Et vos ſimiliter faciatis. Porrò, ſic percutite, vt ſanetis: ſic occidite, vt viuificetis, eius exemplo qui ait: Ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam,& ego ſanabo. Et à ſanctuario meo, inquit, incipite. Tempus enim eſt, ſicut B. Apoſtolus ait, vt iudicium incipiat à domo domini. Nam omnis in populo corruptela principaliter procedit à clero: quia ſi ſacerdos, qui eſt vnctus, peccauerit, facit delinquere populum: quippe dum laici vident turpiter & enormiter excedentes, & ipſi eorum exemplo ad iniquitatem & ſcelera prolabuntur. Cumque repræhenduntur ab aliquo, protinus ſe excuſant, dicentes: Non poteſt filius facere niſi quod viderit patrem facientem: & ſufficit diſcipulo, ſi ſit ſicut magiſter eius. Impletum eſt illud propheticum: Erit ſicut populus, ſic ſacerdos, Quinimo, erubeſce Sidon, ait mare. Hinc etiam mala prouenerunt in populo Chriſtiano. Perit fides, religio deformatur, libertas confunditur, iuſtitia conculcatur, hæretici pullulant, inſoleſcunt ſchiſmatici, perfidi ſæuiunt, præualent Agareni. De tranſitu autem æternali dominus ait: Beati ſunt ſerui illi, quos cum venerit dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget ſe,& faciet illos diſcumbere,& tranſiens miniſtrabit eis. De hoc tranſitu ſanè martyres gloriantur in Pſalmo, dicentes: Tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Hoc Paſcha præ cæteris deſidero manducare vobiſcum in regno Dei. Eſt autem manducatio corporalis & ſpiritualis. De illa dicitur: Date illis manducare. De iſta dicitur: Macta & manduca. Item manducatio culpæ, & manducatio pœnæ. De illa dicitur: Manducauerunt ſacrificia mortuorum. De iſta legitur: Gladius meus manducabit carnes. Rurſus, eſt manducatio doctrinalis, & eſt manducatio pœnitentialis. De illa dicitur: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. De iſta legitur: Cinerem ſicut panem manducauerunt. Eſt præterea manducatio Euchariſtiæ, & manducatio gloriæ. De illa dicitur: Qui manducat me, vita viuet propter me. De iſta legitur: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Hac vltima manducatione præcipuè deſidero manducare vobiſcum, hoc Paſcha: vt tranſeamus de labore ad requiem, de dolore ad gaudium, de infelicitate ad gloriam, de morte ad vitam, de corruptione ad æternitatem. Præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum: Amen.

(∴)

Deut. 32. Ezech. 9. 1. Pet. 4.
Corruptela populi vnde procedat.
Leuit. 4. Ioan. 5. Oſee. 4. Eſa. 23.
Mala in populo Chriſtiano exoria quæ.
Tranſitus æternalis.
Luc. 12. Pſal. 65.
Manducatio octuplex.
Matth 14. Act. 10. Pſal. 103. Deut. 32. Ioan. 4. Ioan. 6. Luc. 14.

D. Inno-

D. INNOCENTII PAPAE III. SERMO SVB CONCILIO SACRO LATERANENSI HABITVS.

De operatione & doctrina, quæ debent ineſſe ſacerdoti, de præmio præſentis vitæ & futuræ, de dormitione mortis & vitæ corporalis & ſpiritualis, de triplici ſomno, de naturalibus viribus animæ & animalibus defectibus eius, à quibus dormire debeamus, de triplici hæreditate, de pennis deargentatis contemplationis & doctrinæ, qualiter orandum, & quæ in oratione ſint cauenda, denique ab omni concupiſcentia rerum & mulierum abſtinendum eſſe.

Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. *Pſal. 67.*

DVO ſunt nobis ad meritum neceſſaria, vita ſcilicet & doctrina. Alterum propter nos, alterum propter proximos. *Duo ſacerdoti ad meritum neceſſaria.* Cœpit enim Ieſus docere & facere, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius: qui peccatum nō fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: peccatum non fecit, vt ſit honeſtas in vita: nec inuentus eſt dolus in ore eius, vt ſit veritas in doctrina. *1. Pet. 2.* Quæ duo commendantur nobis in verbis propoſitis. De vita præmittitur: Si dormiatis. De doctrina ſubiungitur: Inter medios cleros. Hinc eſt igitur, quod à veſte pontificali dependebant mala granata, cum tintinnabulis aureis. *Exo. 39.* Per malum granatum accipitur operatio, per tintinnabulum aureum intelligitur prædicatio: quæ duo debēt in ſacerdote coniungi, ne ſine illis ingrediens ſanctuarium, moriatur. Quia verò per meritum peruenitur ad præmium, rectè poſt meritum promittitur præmium. Quod & duplex promittitur: vnum in præſenti, & alterum in futuro. *Præmium duplex.* Pietas enim promiſſionem habet vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ, vt centuplum accipiat, & vitam æternam poſſideat. *1. Tim. 4.* Centuplum in præſenti, vitam æternam in futuro. De præſenti præmittitur: Pennæ columbę deargentatæ. De futuro ſubiungitur: Et poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. Quoniam miſericordiam & veritatem diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus. *Pſal. 83.* Gratiam in præſenti præſtat ad meritum, gloriam in futuro præſtabit ad præmium. Eſt autem duplex dormitio, vna mortis, altera vitæ: ſed vtraque diuiditur. *Dormitio duplex.* Nam alia eſt dormitio mortis corporalis, & hæc eſt pœna, & alia dormitio ſpiritualis, & hæc eſt culpa. De prima dominus inquit apoſtolis: Lazarus amicus noſter dormit. *Ioan. 11.* Et Apoſtolus ait: Nolo vos ignorare de dormientibus, &c. *1. Theſſ. 4.* De ſecunda dicit Dauid: Nunquid qui dormit non adijciat, vt reſurgat? *Pſal. 40.* Et Apoſtolus inquit, Surge qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. *Ephe. 5.*

Hoc autem tribus modis admittitur, per ignorantiam, negligentiam & concupiſcentiam. *Somnus malus triplex.* De ſomno ignorantiæ dicit Pſalmiſta: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. *Pſal. 12.* De ſomno negligentiæ Salomon ait: Vſquequo piger dormis? quando conſurges de ſomno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conſeres manus tuas, vt dormias, & veniet tibi quaſi viator egeſtas, & pauperies quaſi vir armatus. *Prou. 6.* De ſomno concupiſcentiæ dicit Dauid: dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. *Pſal. 73.* Cæterùm dormitio vitæ duplex quoque legitur in ſcripturis: *Somnus boni duplex.* Vna vitæ corporalis, proueniens ex natura. Altera vitæ ſpiritualis, procedens ex gratia. De prima dominus dixit apoſtolis: Dormite iam & requieſcite. *Matth. 26.* De ſecunda Sponſa dicit in Canticis: Ego dormio, & cor meum vigilat. *Cant. 5.* Sic & nos chariſſimi vigilemus & dormiamus: ſed dormiamus à malis, & vigilemus in bonis. *Perfectio vitæ conſiſtit in duobus.* Siquidem vitæ perfectio in duobus conſiſtit, in declinandis vitijs, & in exercendis virtutibus, ſecundum illud: Diuerte à malo, & fac bonum. *Pſal. 36.* Per alterum

rum

rum vitamus ſupplicium, per alterum acquirimus præmium. Quæ duo per dormitionem conuenienter intelliguntur. Somnus enim, vt aſſerunt, qui de rerum naturis ediſſerunt, eſt quies animalium virtutum, cum intentione naturalium. Nos autem, qui ſpirituales ſumus, ſpiritualiter has in ſpiritu poſſumus inuenire. Sunt enim tres naturales vires in anima, vis rationalis, vis concupiſcibilis, vis iraſcibilis. Rationabilitas, quaſi vis digeſtiua, quę diſcernit inter bonū & malum, inter lucem & tenebras, inter ſanctum & prophanum. Concupiſcibilitas, quaſi vis appetiua, bonum eligit, lucem appetit, & ſanctum inquirit. Iraſcibilitas, quaſi vis expulſiua, malum abijcit, tenebras repellit, & prophanum reſpuit. E contra, ſunt tres animales defectus in anima, ignorantia, negligentia, & concupiſcentia. Contra rationabilitatem, eſt ignorantia: contra iraſcibilitatem, negligentia: contra concupiſcibilitatem, concupiſcentia. Ab his tribus vitijs maximè nobis eſt dormiendum. Nam ex negligentia procedit delictum, ex cōcupiſcentia procedit peccatum, ex ignorantia prouenit delictum atque peccatum. Differt enim inter delictum & peccatum: Quia delictum in omittendo, peccatum in committendo conſiſtit. Delictum vtique eſt, non facere faciendū: peccatum verò, agere non agendum. Dormiendum eſt nobis ab ignorantia, præſertim ab ignorantia mandatorum, in præceptis diuinis, & officiorum, in ſacramentis eccleſiaſticis: quæ duo ſine periculo non poſſumus ignorare. Scriptum eſt enim: Ipſi verò non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Ait autem Deus prophetæ: Tu ſcientiam repulisti, & ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi. Et populus meus captiuus ductus eſt, quia non habuit ſcientiam. Nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Noluit intelligere, vt bene ageret, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo. Nam ſi cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Caueamus igitur nos præcipuè ignorantiam, quibus datum eſt ex officio noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem in parabolis. Nos enim debemus eſſe boues arantes, cæteri ſunt aſinæ iuxta paſcentes. Nos pſallentes Deo repromittimus: In tuis iuſtificationibus meditabor, non obliuiſcar ſermones tuos. Nos debemus eſſe lux mundi. Si verò lumen, quod in nobis eſt, tenebræ fiat, tenebræ quantæ erunt? Nos debemus eſſe ſal terræ. Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Quieſcat igitur ignorantia, & rationabilitas intendatur, ſecundum illud: Rationabile ſit obſequium veſtrum. Et: Parati ſitis reddere rationem omni poſcenti vos de ea, quæ in vobis eſt fide. Hoc enim eſt logion ſiue rationale, quod pontifex ferebat in pectore, in quo ſcriptum eſt purin & thumin, id eſt, manifeſtatio & veritas. Nam in pectore ſacerdotis manifeſta debet eſſe cognitio veritatis, ſecundum illud propheticum: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirūt ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Erat autem rationale quadrāgulum: quia ſacerdos debet diſcernere inter quatuor: inter verum & falſum, ne deuiet in credendis: inter bonum & malum, ne deuiet in agendis. Erat & duplex: quia debet diſcernere pro duobus, pro ſe & pro populo: ne, ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foueam cadant. Dormiamus ergò ab ignorantia: quia non dormitabit neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael. Non dormitabit à pœna, niſi nos dormiamus à culpa. Dormiendum eſt quoque nobis à negligentia, præſertim in oratione, quæ ſpectat ad dominum, & correctione, quæ ſpectat ad proximum: quæ duo non poſſumus ſine peccato negligere. Quidam enim orant, tam negligenter & indeuotè: quòd ore quidem loquuntur cæleſtia, ſed corde meditantur terrena, quibus dominus improperat per prophetam: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. De talibus legitur: Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant. Ore ſuo benedicunt, qui loquuntur eloquia veritatis, ſed corde maledicunt, qui meditantur inania vanitatis. Alij verò tam feſtinanter orant, & indiſcretè, quòd medio prætermiſſo, non proferunt niſi caput & caudam. Sed qui ſemetipſum non audit, quomodo Deus illum exaudiet? Qui taliter orat, non inclinat Deum ad indulgentiam,

Somnus quid. — *Vires animæ tres quæ.* — *Defectus animales tres.* — *1. Cor. 2.* — *Ignorantia ſacerdotibus præcipue cauenda quæ.* — *Matth. 13.* — *Iob. 1.* — *Pſal. 118.* — *Matth. 5.* — *Matth 6.* — *Matth. 5.* — *Rom. 12.* — *1. Pet. 3.* — *Rationale pontificis quid myſtice deſignet.* — *Exo. 28.* — *Mal. 2.* — *Matth 15.* — *Pſal. 120.* — *Negligētia ſacerdotib. cauenda, quæ ſit.* — *Eſa. 26.* — *Pſal 61.* — *Orandum quomodo ſit fructuoſe.*

ſed prouocat illum ad iracundiam. Tu autem cùm oras, intra in cubiculum, & *Orandum*
clauſo oſtio ora patrem tuum. Intra in cubiculum cordis, oſtio ſenſuum inter- *quomodo*
cluſo: ne muſcæ morientes perdant ſuauitatem vnguenti. Ora patrem tuum, *ſit fructuo-*
non in multiloquio, ſicut Ethnici faciunt, qui putant in multiloquio exaudiri: *ſe.*
ſed in corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Sic orauerunt Moyſes *Eccl. 1.*
& Suſanna, qui clamauerunt ad dominum, & de neceſſitatibus eorum libera-
uit eos. Clamauerunt, non tam vocis intentione, quam cordis deuotione, di- *Pſal. 36.*
cente Pſal. Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Hinc & Apo- *Eph. 5.*
ſtolus ait: Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris. Deus enim non tam au-
ditor eſt vocis, quam cordis: nec eſt admonendus clamoribus, qui renũ eſt ſcru- *1. Reg. 1.*
tator & cordium. Quod Anna, gerens typum Eccleſiæ, legitur obſeruaſſe, quæ
non petitione clamoſa, ſed oratione deuota, quod petijt impetrauit. Legitur
enim in libro Regum, quod Anna loquebatur in corde ſuo, tantumque labia
ſua mouebãtur, & vox penitus non audiebatur. Vnde in Pſalmo: Quę dicitis in *Pſal. 4.*
cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini. Quia ſacrificium Deo ſpi- *Pſal. 50.*
ritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Expedit
tamen, vt oris pronunciatio deuotum comitetur affectum: quia quod facit fla-
tus carboni, hoc facit pronũciatio deuotioni. Audi Pſalmiſtam. Ad ipſum ore *Pſal. 65.*
meo clamaui, & exultaui ſub lingua mea. Vos ergò chariſſimi, quum oratis, ſta-
te coram domino Deo noſtro compuncti, humiles & deuoti: ſine motu, ſine ri-
ſu, ſine cachinno: nolite nimium clamare, nimium feſtinare, ſed pronunciate
diſtinctè ad intelligendum. Quia maledictus homo, qui opus Dei agit negligen- *Hiere. 48.*
ter. Ergò ſeruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: pręſertim in ſa- *Pſal 2.*
crificio, in quo mortis Chriſti memoria celebratur. Hoc, inquit, facite in meã *Luc. 22.*
cõmemorationem. Et Apoſtolus dicit: Quotieſcunque manducabitis panem *1. Cor. 11.*
hunc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec veniat. In quo-
libet enim officio negligẽtia eſt peccatum, ſed in ſacrificio eſt periculum. Quo- *Ibidem.*
niam, qui manducat indigne, iudicium ſibi manducat, non dijudicans corpus *Negligen-*
domini. Caueamus quoque negligentiam in correctione peccantium. Quidam *tiã in cor-*
enim ſunt canes muti, non valentes latrare, palpantes vitia peccatorum, vel cu- *rectione*
piditatis amore, vel fragilitatis timore. Cupiditatis amore, ne fortè perdant ob- *peccantiũ*
lationes aut decimas. Fragilitatis timore, ne forte incurrant indignationem aut *cauendam*
odium. Contra tales dicitur per prophetam: Væ qui cõſuunt puluillos ſub om- *ſacerdoti.*
ni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis. Item: Ipſi ædi- *Eſa. 56.*
ficabant parietem, illi autem liniebant eum. Rurſus: Prophetæ tui viderunt ti- *Ezech 13.*
bi ſtulta & falſa, nec aperiebant tibi iniquitatem tuam, vt te ad pœnitẽtiam pro-
uocarent. Econtra præcipitur: Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam, *Eſa. 58.*
& annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Hinc
Apoſtolus dicebat Epheſijs: Mundæ ſunt manus meæ à ſanguine omnium ve- *Act. 20.*
ſtrum. Non enim ſubterfugi, quo minus annũciarem omne conſilium Dei vo- *Eſa. 6*
bis. Audi prophetam? Væ mihi, quia tacui: quia vir pollutus labijs ego ſum, & *Mar. 6.*
in medio populi polluta labia habentis ego habito. Non timuit Ioannes Hero- *Pſal. 4.*
dem, quo minus eum libere reprehenderet, propter Herodiadem, quam viuen- *Ioan. 2.*
te viro ſuo Philippo tenebat vxorem. Quieſcat ergò negligentia, & iraſcibilitas *Pſal. 68.*
intendatur, ſecundũ illud: Iraſcimini & nolite peccare, id eſt, iraſcimini vitijs, *Num. 25.*
ne peccetis. Hic eſt zelus ille, quo Chriſtus accenſus eiecit vendentes & ementes *Diſcretio*
de templo, ſecundum illud: zelus domus tuę comedit me. Quo ſuccenſus Phi- *ſacerdoti*
nees, Iudæum cum Madianitide coëuntem pugione transfodit. Diſcretus ergò *habenda*
ſacerdos contra rebelles & obſtinatos ſeueritatem exerceat, erga humiles & pœ- *qua.*
nitentes exhibeat pietatem. Nam illius ſequimini ſemiuiuo mortuo relicto in *Luc. 10.*
vulneribus, quem Samaritanus duxit in ſtabulum, & vinum ſuperinfudit & *Concupi-*
oleum. Et in arca tabernaculi virga continebatur & manna. Dormiendum eſt *ſcentia du-*
quoque nobis ab omni concupiſcentia, præſertim à concupiſcentia rerum, quę *plex ſacer-*
procedit ex auaritia, & concupiſcẽtia mulierum, quæ prouenit ex luxuria. Scri- *dotibus ma-*
ptum eſt enim: Nihil eſt auaro ſceleſtius, & nihil iniquius, quàm amare pecuni- *ximè ca-*
am. Verbum eſt Sapientis, quod confirmat Apoſtolus dicens: Qui volunt fieri *uenda.* *Eccl. 10.* *1. Tim. 6.*

dluites,incidunt in tentationẽ,& in laqueum diaboli,& deſideria multa,& inu-
Ibidem. tilia,& nociua,quæ mergunt hominẽ in interitũ, & perditionem. Radix enim
Ephe.5. omniũ malorum eſt cupiditas. Et alibi:Auaritia eſt idolorum ſeruitus. Audite,
quid contra cupidos ſacerdotes dicat Propheta:Ptincipes eius in muneribus iu-
Mich.3. dicabant,& ſacetdores eius in mercede docebãt, & prophetæ eius in pecunia di-
uinabant. Infernus & perditio nunquam replentur, ſimiliter & oculi hominũ
Prou.27. inſatiabiles. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes,Affer affer. Nam creſcit amor
nũmi,quantum ipſa pecunia creſcit.Porrò, tranſit mundus & concupiſcentia
Prou.3. eius.Ne timeamus ergò, quum diues factus fuerit homo,& multiplicata fuerit
gloria domus eius.Nõ enim quum morietur accipiet hęc omnia,neque deſcen
det cum eo glotia eius. Nec hoc dico,quin liceat diuitias habere, ſed quia nõ li-
1.Ioan.2. cet diuitijs inhærere,ſecundum illud: Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.
Pſal.48. Nullus ergò veſtrum alienum parochianum ſeducat, aut alienam parochiã in-
Pſal.61. uadat.Præceptum eſt enim,vt nemo mittat falcẽ in meſſem alienã,neque tranſ-
Prou.22. grediatur terminos, quos poſuerunt patres noſtri. Caueamus nihilominus à
Eccl.19. concupiſcentia mulierũ. Nam vinum & mulieres faciunt apoſtatare ſapientes.
Eccl.2. Et propter ſpeciem mulieris multi perierunt. Viæ inferi domus eius,penetrãtes
in intetiora mortis.Semper illam præcedunt ardor & petulantia,ſemper comi-
Prou.5. tantur fœtor & immunditia,ſemper ſequũtur dolor & pœnitẽtia. Fauus enim
diſtillans labia meretricis,& nitidius oleo guttur eius, nouiſſima autem illius
amara ſicut abſinthium, & acuta quaſi gladius biceps. Familiaris eſt inimicus,
habitans nõ procul,ſed propè:non extra,ſed intra.Nã virtus eius in lũbis eius, &
fortitudo illius in vmbilico vẽtris eius.Nunquã fugatur,niſi cùm fugitur:nun-
quã mactatur,niſi cũ maceratur.Nos aũt in ſacris ordinib.conſtituti,iam ex ne-
1.Reg.21. ceſſitate tenemur pudicitiã cuſtodire. Scriptũ eſt enim, quòd cũ Dauid fugeret
perſecutionẽ Saul,venit in Nobe ad Achimelech ſacerdotẽ, poſtulans ſibi dari
quinque panes ad eſuriẽ expellendã.Et reſpõdit ſacerdos:Nõ habeo panes laicos
ad manũ,ſed tantum panẽ ſanctum.Si mundi ſunt pueri,maximè à mulieribus,
manducẽt.Nõ dixit,Si habent fidẽ,ſpem & charitatẽ:ſi habent iuſtitiã,fortitudi-
nẽ,prudentiam & tẽperantiam:ſi habent ſpiritũ ſapientię & intellectus, ſpiritũ
cõſilij & fortitudinis,ſpiritũ ſcientię & pietatis,& ſpiritũ timoris domini:ſed di
xit,Si mundi ſunt,maximè à mulieribus,mãducẽt:quia panẽ ſanctũ dignè man-
Pſal.118. ducare nõ poſſunt,niſi qui mundi ſunt à coitu mulierũ.Quieſcat ergò concupi
ſcentia,& concupiſcibilitas incendatur.Secundũ illud: Concupiuit anima mea
deſiderare iuſtificationes tuas in omni tẽpore.Incẽdatur aũt per tres principales
virtutes,fidẽ,ſpem & charitatẽ:vt rationabilitas illuminetur per fidẽ, iraſcibili-
tas confortetur per ſpẽ,concupiſcibilitas informetur per charitatẽ.Illuminetur
aũt per fidei veritatẽ,vt rationabilitas expellat errorẽ ignorantiæ, confortetur
per ſpei ſtabilitatẽ,vt iraſcibilitas excludat torporẽ negligentię: informetur per
charitatis ſynceritatem, vt concupiſcibilitas extinguat ardorẽ concupiſcentiæ.
Dormiamus igitur,ſed inter medios cleros,id eſt,in medio clerorum, ſecundũ
Matth. 5. idioma Græcorũ.Ad literã nos inter medios cleros totius orbis exiſtimus, pro-
pterea nequeũt opera noſtra latere,ſiue bona ſint,ſiue mala. Luceat ergò lux ve-
ſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem ve-
ſtrũ,qui in cœlis eſt,vt cortina cortinã trahat,& qui audit dicat, Veni. Aliter ta-
Cleros mẽ hoc poſſumus intelligere.Cleros enim Gręcè, ſors vel hæreditas interpreta-
quid inter- tur,vnde clerici dicũtur,quod in partẽ domini ſint ſortiti,ſecundũ illud:Domi
pretetur. nus pars hęreditatis meę.Eſt aũt triplex hęreditas,infima,media,& ſuprema. In-
Hæreditas fima eſt terrena,de qua legitur: Dedit terrã corũ hęreditatem, hęreditatẽ Iſrael
triplex. ſeruo ſuo.Media eſt ſacra ſcriptura,de qua dicitur:Hęreditate acquiſiui teſtimo
Pſal.135. nia tua in ęternũ:quia exultatio cordis mei ſunt. Suprema eſt beatitudo celeſtis,
Pſal 118. de qua legitur:Funes ceciderũt mihi in pręclaris,etenim hęreditas mea pręclara
Pſal.15. eſt mihi.Quęlibet hęreditatũ iſtarũ,ſuas habet medietates. Terrena poſſeſſio res
Medium mobiles & immobiles,ſacra ſcriptura ſpiritũ & literã,beatitudo cœleſtis ſtolam
triplex. mentis,& ſtolã carnis.Inter hos medios cleros,inter has medias hęreditates dor
mire debem⁹:aliter aũt & aliter.Eſt enim mediũ,qđ vtrũq; extremorũ cõtingit,
&

& eſt medium, quod neutrum extremorum contingit: & eſt medium, quod alterum tantum extremorum contingit. Verbi gratia: Medium, quod vtrumque extremorum contingit, eſt aër, qui medius inter cœlum & terram vtrumque contingit. Medium, quod neutrum extremorum contingit, eſt ſol, qui medius inter cœlum & terram, neutrum contingit. Medium quod alterum extremorum tantùm contingit, eſt arbor, qui media inter cœlum & terram, alterum tantùm contingit. Ad hunc modum inter hos medios cleros, inter has medias hæreditates dormire debemus. Dormiamus igitur inter medios cleros poſſeſſionis terrenæ, per vim iraſcibilem, vt in neutra ſui parte quieſcamus, ſecundū illud quod legitur: Filioli, nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Dormiamus inter medios cleros ſacræ ſcripturæ per vim rationalem, vt in altera tantum ſui parte quieſcamus, ſecundum quod legitur: Litèra occidit, ſpititus autem viuificat. Dormiamus inter medios cleros cœleſtis beatitudinis per vim concupiſcibilem, vt in vtraque parte quieſcamus, ſecundum hoc quod legitur: Gaudete & exultate, quia merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Gaudete pro ſtola cordis, & exultate pro ſtola corporis. Si ſic dormierimus, profectò nos ſumus pennæ columbæ deargentatæ. Sicut per columbam deſignatur Eccleſia, ſic per pennas columbæ deſignantur ſacerdotes eccleſiæ, qui verbis & exemplis eam ſubleuant ad cœleſtia. Vnde ſponſus de ſponſa dicit in Canticis: Vna eſt columba mea, perfecta mea. Cuius pennas perfectè propheta deſcribens, dicit: Qui ſunt hi, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Pennæ deargentatæ ſunt illi, qui diuinis ſunt eloquijs eruditi, ſecundum illud: Eloquia domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. Hinc alibi dicitur: Oculi tui ſicut columbæ, quæ lacte ſunt lotæ, ſedentes ſuper fluenta pleniſſima. Sunt autem pennæ virtutis, pennæ contemplationis, & pennæ doctrinæ. De primis legitur: Volauit ſuper pennas ventorum. De ſecundis dicitur: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? De tertijs autem ſcribitur: Iunctæ erant pennæ vnius ad alterum. Porrò, ſunt pennæ veræ, ſunt quidem & falſæ. Veræ ſunt pennæ iuſtorum, qui ſignantur per pennas Herodij. Falſæ ſunt pennæ hypocritarum, quæ ſignantur per pennas ſtrutionis. Legitur enim in Iob: Penna ſtrutionis ſimilis eſt pennæ Herodij & accipitris. Pennæ ſimus deſpicientes mundana, per vim iraſcibilem, dormientes inter medios cleros poſſeſſionis terrenæ. Pennæ columbæ ſimus, appetentes cœleſtia, per vim concupiſcibilem', dormientes inter medios cleros beatitudinis ſempiternæ. Pennæ deargentatæ ſimus, intelligentes diuina, per vim rationabilem, dormientes inter medios cleros ſacræ ſcripturæ. Nec tantum in præſenti ſimus pennæ columbæ deargentatæ, ſed poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. Sicut dorſum laborem vitæ præſentis ſignificat, ſecundum illud, Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores: ita poſteriora dorſi requiem futuræ vitæ deſignant, ſecundum illud: Iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, ſed nec vllus dolor: quoniam priora tranſierunt. Ergò poſteriora dorſi, id eſt, requies poſt laborem, erit in ſpecie auri, hoc eſt, in gloria contemplationis, quæ per fulgorem auri congruè deſignatur, propter illud: Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Ad quam gloriam nos perducat dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Dormiendum quomodo ſit inter medios cleros: 1. Ioan. 2. 2. Cor. 3. Matth. 5. Sacerdotes vt deſignētur per pēnas columbæ. Cant. 6. Eſa. 60. Pſal. 11. Cant. 3. Pſal. 17. Pſal. 54. Ezech. 1. Iob. 39. Pſal. 128. Apoc. 25. Matth. 19.

LECTORI CHRISTIANO ET BENEVOLO S.

DECRETA HVIVS CONCILII LATERANENſIS ſub hocce noſtro D. Innocentio tertio Pontifice maximo celebrati, pro ſua & celebritate & vtilitate ſunt quinque libris Decretalium iuris Canonici maxima ex parte ſparſim inſerta. Id quod nos in margine circa ſingula annotandum eſſe duximus, tum quòd non eſt in Decretalibus idem ordo titulorum, qui eſt in hoc libro, tum quòd obſcuriora horum decretorum loca poterunt ex gloſſis & commentarijs Decretalium clariùs intelligi. Ad antiquiſſima autem & diuerſa exemplaria, quamuis magno cum labore, adeo hocce Concilium terſum & correctum reddidimus, vt nunquam antèhac pro indubitato Lector integrum, ſed mutilum, mendiſque multis ſcaturiens, idem habuerit. Quem quidem laborem, vti & alios multos, libenter huic editioni impendimus, vt quoquo modo inſeruiremus, iuxta legem charitatis, proximo, hoc eſt, Chriſtiano, ſtudioſoque Lectori: in cuius etiam gratiam, id moleſtiæ lubentes ſubiuimus, vt ſingulis capitulis ſuum adaptaremus librum, titulum, & capitulum, quæ in Decretalibus ſortita ſunt: adiectis ſimul ſummarijs ſingulorum capitum, eiuſdem ſacri Concilij.

Quantæ verò celebritatis idipſum fuerit Concilium Lateranenſe, Platina, compluresque alij inſignis eruditionis, & authoritatis viri in vita D. huius noſtri Innocentij Papæ tertij luculenter declarant. Non eſt profectò Concilium aliud celebrius vllum facilè indicare. Fuerunt quidem hæc Decreta in eo Concilio conſtituta, quemadmodum & in prædictis Decretalibus vbique allegando annotatur. Veruntamen ab ipſo Papa Innocentio in hanc redacta ſunt formam, aliquando poſt celebratum concilium, id quod cordatus Lector facile deprehendet ex capitulis quibuſdam, præſertim ex viceſimonono, ex triceſimotertio, & ex quadrageſimoprimo. Quantæ verò pietatis ac eruditionis fuerit ille Pontifex, in vita & geſtis ipſius, iam antè indicauimus. Hic certè ex appendice, vbi de expeditione pro recuperanda terra ſancta agitur, facile intelliget Lector, virum illum inſigniter pium atque magnanimum fuiſſe. Quem ſanè & hæc Decreta, & plurimæ ipſius Decretales in quinque libros digeſtæ, & hiſce ipſius operibus inſertæ, tum iuris ſcientiſſimum, tum æquitatis ſtudioſiſſimum fuiſſe conuincunt.

(∴)

SACRI CONCILII GENERALIS LATERANENSIS SVB D. INNOCENTIO PONTIFICE MAXIMO, HVIVS NOMINIS III. celebrati, Anno domini M CC. X V. Decreta, ab eodem D. Innocentio conſcripta, & in eum, qui ſequitur, ordinem digeſta.

Tractat de Trinitate & ipſius operibus, de fide & articulis fidei, & de ſacramentis Eccleſiæ, vbi etiam interſeru de ordine.

CAP. I.

FIRMITER credimus, & ſimpliciter confitemur, quod vnus ſolus eſt verus Deus, æternus & immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis & ineffabilis, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia ſeu natura ſimplex omnino. Pater à nullo, filius autem à ſolo patre, ac ſpiritus ſanctus ab vtroque pariter, abſque initio ſemper & fine. Pater generans, filius naſcens, & ſpiritus ſanctus procedens, conſubſtantiales & coæquales, coomnipotentes & coæterni, vnum vniuerſorum principium, creator omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritualium & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute, ſimul ab initio temporis, vtranque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanã, ac deinde humanã quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutã. Diabolus enim & dęmones alij à Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Homo verò diaboli ſuggeſtione peccauit.

Extra lib. 1. tit. 1. de ſumma trinitate & fide Catho. cap. 1.
Deus vnus in eſſentia, trinus in perſonis.

Hæc ſancta Trinitas ſecundum communem eſſentiam indiuidua, & ſecundum perſonales proprietates diſcreta, per Moyſen & ſanctos prophetas alioſque famulos ſuos, iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem.

Scriptura diuina.

Et tandem vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine ſpiritus ſancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compoſitus, vna in duabus naturis perſona, viam vitæ manifeſtius demonſtrauit. Qui cum ſecundum diuinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundum humanitatem factus eſt paſſibilis & mortalis, * quin etiam pro ſalute humani generis in ligno crucis paſſus & mortuus, deſcendit ad inferos, reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cœlum. Sed deſcendit in anima, & reſurrexit in carne, aſcenditque pariter in vtroque, venturus in fine ſeculi iudicaturus viuos & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua, tam reprobis quàm electis. Qui omnes cum ſuis proprijs corporibus reſurgent, quæ nunc geſtant, vt recipiant ſecundum opera ſua, ſiue bona fuerint, ſiue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuã, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.

Chriſtus.
xxij. quæſt. iij cap. incommutabilis.
** al qui, vel quãdo.*
Extremũ iudicium.

Tractatur hic de Sacramentis Eccleſiaſticis.

Vna verò eſt fidelium vniuerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur. In qua idem ipſe ſacerdos & ſacrificium Ieſus Chriſtus, cuius corpus & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, tranſſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina, vt ad perficiendum myſterium vnitatis accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro.

Eccleſia vnitas.
Eucharistia.
XXIIII. quæſt. I. ca. Quoniam vetus.

Et hoc vtique ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui fuerit ritè ordinatus ſecundum claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſſit apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus.

Baptiſmus Sacramentum verò baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinita-
tis, videlicet patris, & filij, & ſpiritus ſancti, & conſecratur in aqua, tam paruulis
quàm adultis in forma Eccleſiæ, à quocunque ritè collatum, proficit ad ſa-
lutem.

Pœnitẽtia. Et ſi poſt ſuſceptionem baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum,
per veram pœnitentiam ſemper poteſt reparari.

Non ſolum autem virgines & continentes, verum etiam coniugati, per fi-
dem rectam & operationem bonam, placentes Deo, ad æternam merentur bea-
titudinem peruenire.

*Pater & filius & ſpirituſſanctus vera vnione, non collectiua, ſeu ſimilitudinaria ſunt vna eſſentia, ſub-
ſtantia, ſeu natura: contrarium ſentientes, vt hæretici ſunt cenſendi, niſi ab errore reſipiſcant, &
correctioni ſedis apoſtolicæ ſe ſubmittant.*

CAP. II.

Extra lib DAmnamus ergò & reprobamus libellum ſiue tractatum, quem abbas Ioa-
1 tit. 1. cap. chim edidit cõtra magiſtrum Petrum Lombardum, de vnitate ſeu eſſen-
22 tia Trinitatis, appellans ipſum hæreticum & inſanum, pro eo, quod in ſuis dixit
Abbatis ſententijs, quoniam quædam ſumma res eſt pater & filius & ſpirituſſanctus, &
Ioachim illa non eſt generans, neque genita, nec procedens. Vnde aſſerit quod ille non
error de tam Trinitatem, quàm quaternitatem adſtruebat in Deo, videlicet tres perſo-
vna trini- nas, & illam communem eſſentiam quaſi quartam, manifeſtè proteſtans, quod
tatis eſſen- nulla res eſt, quæ ſit pater, & filius, & ſpirituſſanctus, nec eſt eſſentia, nec ſubſtan-
tia. tia, nec natura: quamuis concedat quod pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſunt
vna eſſentia, vna ſubſtantia, vnaque natura. Verum vnitatem huiuſmodi non
veram & propriam, ſed quaſi collectiuam & ſimilitudinariam eſſe fatetur,
quemadmodum dicuntur multi homines vnus populus, & multi fideles vna
Act. 4. Eccleſia, iuxta illud: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna. Et:
1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum illo. Item ille: Qui plantat, & qui rigat,
Ibid. 3. & vnum ſunt. Et: Omnes vnum corpus ſumus in Chriſto. Rurſus in lib. Regum:
12. Populus meus & populus tuus vnum ſunt. Ad hanc autem ſuam ſententiam
3. Reg. 22. aſtruendam, illud potiſſimum verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus in-
Ioan. 17. quit in Euangelio: Volo pater, vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus,
vt ſint conſummati in vnum. Nõ enim, vt ait, fideles Chriſti ſunt vnum, id eſt,
vna quædam res quæ communis ſit omnibus: ſed hoc modo ſunt vnum, id eſt,
vna Eccleſia, propter catholicæ fidei vnitatem: & tandem vnum regnnm, pro-
1. Ioan. 5. pter vnionem indiſſolubilis charitatis. Quemadmodum in canonica Ioannis
epiſtola legitur: Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, pater, & verbũ,
& ſpiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Statimque ſubiungitur: Et tres ſunt, qui
teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres vnum ſunt, ſicut
in codicibus quibuſdam inuenitur.

Reproba- Nos autem ſacro & vniuerſali concilio approbante, credimus & confite-
tio huius mur cum Petro, quod vna quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem
erroris. & ineffabilis, quæ veraciter eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, tres ſimul per-
ſonæ, ac ſingulatim quælibet earundem. & ideo in Deo Trinitas eſt ſolummo-
do, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſub-
ſtantia, eſſentia, ſiue natura diuina, quæ ſola eſt vniuerſorum principium, præ-
ter quod aliud inueniri non poteſt. Et illa res non eſt generans, neque genita,
nec procedens: ſed eſt pater, qui generat, filius qui gignitur, & ſpiritus ſanctus,
qui procedit, vt diſtinctiones ſint in perſonis, & vnitas in natura. Licet igitur
alius ſit pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus, non tamen aliud: ſed id quod eſt
Vna ſubſtã- pater, eſt filius, & ſpiritus ſanctus, idem omnino, vt ſecundum orthodoxam &
tia patris catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno filium
& filij & generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, iuxta quod ipſe teſtatur: Pater quod de-
ſpirituſſan- dit mihi, maius eſt omnibus. Ac dici non poteſt, quod partem ſuæ ſubſtantiæ il-
cti. li dederit, & partem retinuerit ipſe ſibi, quum ſubſtantia patris indiuiſibilis ſit,
Ioan. 10. vtpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quod pater in filium tranſtulerit
ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam filio, quod non retinuerit
ipſam

ipſam ſibi: alioquin deſiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergò, quod ſine vlla diminutione filius naſcendo ſubſtantiam patris accepit, & ita pater & filius habent eandem ſubſtantiam, & ſic eadem res eſt pater, & filius, necnon & ſpiritus ſanctus ab vtroque procedens.

Cum ergo Veritas pro fidelibus ſuis ad patrem orat, Volo, inquiens, vt ipſi ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus, hoc nomen, Vnum, pro fidelibus quidem accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro perſonis verò diuinis, vt attendatur identitatis in natura vnitas, quemadmodum Veritas alibi ait: Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Ac ſi diceret manifeſtius: Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt perfectione naturæ: vtraque videlicet ſuo modo, quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos maior ſit diſſimilitudo notanda.

De conſecrat. diſt. vlt. ca. Pe. in fine.
Ioan. 17.
aliter vnũ ſunt fideles Chriſti, aliter tres perſonæ diuinæ.
Matth 5.

Si quis igitur ſententiam ſiue doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit, tanquam hæreticus ab omnibus euitetur.

In nullo tamen per hoc Florentino monaſterio, cuius ipſe Ioachim extitit inſtitutor, volumus derogari, quoniam ibi & regularis inſtitutio eſt & obſeruãtia ſalutaris: maximè cum idem Ioachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mãdauerit, apoſtolicæ ſedis iudicio approbanda ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet eccleſia, quæ cunctorum fidelium diſponente domino mater eſt & magiſtra.

Non ipſe Ioachim, ſed eius liber damnatur.

Reprobamus etiam & condemnamus peruerſiſſimum dogma impij * Amalrici, cuius mentem ſi pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina non tam hæretica cenſenda ſit, quàm inſana.

** al. almarici*

Excommunicati ſunt omnes hæretici, quibuſcunque nominibus nominentur.

CAP iij.

EXcommunicamus & anathematizamus omnem hæreſim, extollentem ſe aduerſus hanc ſanctam orthodoxam & catholicam fidem, quam ſuperius expoſuimus, condemnantes vniuerſos hæreticos, quibuſcunque nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipſum.

Extra lib. 5. tit 7. de hæreticis cap 13.
Supra eod. cap.

Damnati de hæreſi per ſecularem iudicem puniuntur, & bona laicorum hæreticorum confiſcantur, & clericorum bona applicantur eccleſijs, vbi beneficiati erant

Damnati verò, ſecularibus poteſtatibus præſentibus aut eorum balinis relinquantur animaduerſione debita puniendi, clericis prius à ſuis ordinibus degradatis, ita quod bona huiuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur, ſi verò clerici, applicentur eccleſijs, à quibus ſtipendia receperunt.

Si ſuſpectus de hæreſi, ſe non purgat ad arbitrium ſuperioris, excommunicatur: & exiſtens per annum in excommunicatione, vt hæreticus damnatur.

Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi iuxta conſiderationes ſuſpicionis qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam communia purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriantur, & vſq; ad ſatisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Poteſtates ſeculares perpetui vel temporales iurare tenentur, vniuerſos hæreticos ab eccleſia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram ſuam hæreticis, excommunicatur, & ſi perſtiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles eius ab excommunicatione abſoluet, & eius terram fidelibus exponet ſaluo iure principalis domini, niſi & ipſe ſit in culpa.

Moueantur autem & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ſeculares poteſtates, quibuſcunque fungantur officijs, vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentum, quod de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis, vniuerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quodãmodo quandocunque quis fuerit in poteſtatem ſiue * ſpiritualem ſiue temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si verò

Seculares poteſtates contra hæreticos.
** al perpetuum.*

Extra lib. 3. tit de hæreticis, ca. Ad abolen.
Pœna in negligentes aut conniuentes dominos ſeculares.

dominus tempoalis requiſitus & monitus ab eccleſia, tertam ſuam purgare neglexerit ab hæretica fœditate, pet metropolitanum & cætetos comprouinciales epiſcopos excommunicationis vinculo innodetur. Et ſi ſatisfacere contempſerit infra annum, ſignificetur hoc ſummo pontifici, vt ex tunc ipſe vaſallos ab eius fidelitate denunciet abſolutos, & tetram exponat catholicis occupandã, qui eam exterminatis hæreticis ſine vlla contradictione poſſideant, & in fidei putitate conſetuent, ſaluo iure domini ptincipalis, dummodo ſuper hoc ipſe nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege ſetuata circa eos, qui non habent dominos principales.

xxiij quæſti.5.ca. Ad miniſtratores.

Catholici verò, qui crucis aſſumpto charactere, ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque ſancto priuilegio ſint muniti, quod accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceditur.

Pœna credentium receptatorum & defendentium hæreticos, primo laicorum, ſecundo clericorum.

ff. de officio præſidis cap. Congruit.

Credentes præterea teceptatores, defenſotes, & fautores hæreticotum, excommunicationi decernimus ſubiacere, ſtatuentes, vt poſtquam quis talium fuerit excõmunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit infra annũ, extunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habear facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocunque negocio, ſed ipſe alijs reſpondere cogatur. Quod ſi fortè iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius inſtrumenta confecta per ipſum, nullius penitus ſint momenti, ſed cum authore damnato damnentur. Et in ſimilibus idem præcipimus obſeruari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, vt in quo maiot eſt culpa, gtauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, poſtquam ab eccleſia denotati fuerint, euitare contempſerint, excommunicationis ſententia vſque ad ſatisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant ſepulturæ tradete, nec eleemoſynas aut oblationes eorum accipiant. Alioquin ſuo priuentur officio, ad quod nunquã reſtituantur abſque indulto ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Similiter quilibet regularis, quibus hoc etiam infligatur, vt illorum priuilegia in illa diœceſi non ſeruentur, in qua tales exceſſus præſumpſerint perpetrare.

Officium clericorum contra hæreticos.
L. diſti. ca. Quia tua.

Nullus debet ſibi officium prædicandi aſſumere, niſi ſuper hoc ſibi à iure, vel à ſede apoſtolica, vel diœceſano epiſcopo licentia concedatur: alias excommunicat. & niſi reſipuerit, alia pœna imponit.

Tit. 1.
Rom 10.

Quia verò nonnulli ſub ſpecie pietatis, virtutem eius (iuxta quod ait Apoſtolus) abnegantes, authoritatem ſibi vendicant prædicandi, cum idem Apoſtolus dicat, Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? omnes qui prohibiti vel non miſſi præter authoritatem ab apoſtolica ſede vel catholico epiſcopo loci ſuſceptam, publicè vel ptiuatim prædicationis officium vſurpare prçſumpſerint, excommunicationis vinculo innodentur. Et niſi quantotius reſipuerint, alia cõpetenti pœna plectantur.

Archiepiſcopi & epiſcopi inferiorum ſuorum prouincias, & diœceſes ſuſpectas habentes de hæreſi, ſaltem ſemel in anno per ſe, vel per alios idoneos viſitent: qui etiam debent, ſi hoc expedire videbitur exigere iuramentum ab illis de vicinia ad reuelandos hæreticos, & occulta conuenticula celebrantes: quos reuelatos elapſos canonicè punient, & renitentes iurare vt hæretici condemnentur.

XXXV. quæſt. VI. ca. Epiſcopus in ſynodo.
XLI. diſti Quiſquis
xxiij. quæ.

Adijcimus inſuper, vt quilibet archiepiſcopus vel epiſcopus per ſe, aut per archidiaconum ſuum, vel idoneas perſonas honeſtas, bis aut ſaltem ſemel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres vel plures boni teſtimonij viros, vel etiam, ſi expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat, quod ſi quis ibidem hæreticos ſciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, ſeu à communi conuerſatione fidelium, vita & moribus diſſidentes, eos epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem epiſcopus ad

præ-

præſentiam ſuam conuocet accuſatos, qui niſi ſe ab obiecto reatu purgauerint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonicè puniantur. Si qui verò ex eis iuramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, iurare fortè noluerint, ex hoc ipſo tanquam hæretici reputentur.

viij cap. Præter ea. ij. quæſt. vij. ca. Quapropter.

Epiſcopus negligens in hæreſi perſequenda, à dignitate epiſcopali eſt remouendus, & alius idoneus eſt ſurrogandus.

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ diſtrictè pręcipimus, vt ad hæc efficaciter exequenda, epiſcopi per diœceſes ſuas diligenter inuigilent, ſi canonicam effugere velint vltionem. Si quis enim epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit vel remiſſus, cum id certis indicijs apparuerit, & ab epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius alter idoneus ſubſtituatur, qui velit & poſſit hæreticā cōfundere prauitatē

De conſecra diſt. ij. Ego Berengarius.

Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.

C A P. iiij.

LIcet Græcos in diebus noſtris ad obedientiam ſedis apoſtolicæ reuertentes, fouere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum, in quantum cum domino poſſumus, ſuſtinendo, in his tamen illis deferre nec volumus nec debemus, quæ periculum generant animarum, & eccleſiaſticæ derogant honeſtati. Poſtquam enim Græcorum eccleſia cum quibuſdam complicibus & fautoribus ſuis, ab obedientia ſedis apoſtolicæ ſe ſubtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, ſi quando ſacerdotes Latini ſuper eorum celebraſſent altaria, non prius ipſi ſacrificare volebant in illis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lauiſſent. Baptizatos etiam à latinis, & ipſi Græci rebaptizare auſu temerario pręſumebant, & adhuc (ſicut accepimus) quidam agere hoc non verentur.

Extra lib. 3. tit. 42. de baptiſmo & eius effectu ca 6.

Rebaptizatores.

Volentes ergò tantum ab eccleſia Dei ſcandalum amouere, ſacro ſuadente concilio, diſtrictè præcipimus, vt talia de cætero non præſumant, conformantes ſe tanquam obedientiæ filij ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ matri ſuæ, vt ſit vnum ouile & vnus paſtor.

Ioan. 10.

Si quis autem quid tale præſumpſerit, excommunicationis mucrone percuſſus, ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico deponatur.

Ordines quatuor patriarchalium ſedium: item tria priuilegia earum: Primum, quia dant pallium: Secundum, quia ante ſe crucem deferri faciunt, præterquam in caſibus hic exceptis: Tertium, quia ad ipſas appellatur.

C A P. v.

ANtiqua patriarchalium ſedium priuilegia renouantes, ſancta vniuerſali ſynodo approbante ſancimus, vt poſt Romanam eccleſiam, quæ diſponente domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, vtpote mater vniuerſorum Chriſti fidelium & magiſtra, Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineant, ſeruata cuilibet propria dignitate, ita quod poſtquam eorum antiſtites à Romano pontifice receperunt pallium, quod eſt plenitudinis officij pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ iuramento, licenter & ipſi ſuis ſuffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem.

Extra lib. 3. tit. 33. de priuilegijs & exceſſibus prælat. cap. 23.

Ordo dignitatis ſediū.

Pallium patriarcharū à Romana eccleſia.

Dominicæ verò crucis vexillum ante ſe faciant vbique deferri, niſi in vrbe Romana, & vbicunq; ſummus pontifex præſens extiterit, vel eius legatus vtens inſignijs apoſtolicæ dignitatis.

xxi. diſt. Denique.

In omnibus autem prouincijs eorundem iuriſdictioni ſubiectis, ad eos, cum neceſſe fuerit, prouocetur, ſaluis appellationibus ad ſedem apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum.

Metropolitani ad correctionem exceſſuum, & reformationem morum, ſingulis annis facere debent prouinciale concilium, in quo ſtatuere debent perſonas idoneas per ſingulas diœceſes, quæ ſolicite inueſtigent, & in ſequenti concilio referant corrigenda: & epiſcopi debent facere ſynodos epiſcopales ſingulis annis, & publicare agitata in prouinciali concilio: & hæc negligentes, ab executione officij ſuſpendantur.

Sicut

CAP. VI.

Extra li. 5. tit. 1. de accuſat. cap. 25. xviij. diſt. Quoniam quidem. Concilium prouinciale ſingulis annis celebrandum. Duo inueſtigatores per ſingulas diœceſes.

SIcut olim à ſanctis patribus noſcitur inſtitutum, Metropolitani ſingulis annis cum ſuis ſuffraganeis prouincialia non omittant concilia celebrare: In quibus de corrigendis exceſſibus & moribus reformandis, præſertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore rractatum, canonicas regulas, & maximè quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali concilio, relegentes, vt eas faciant obſeruari, debitam pœnam tranſgreſſoribus infligendo.

Vt autem id valeat efficacius adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant idoneas perſonas, prouidas videlicet & honeſtas, quæ per totum annum ſimpliciter, & de plano, abſque vlla iuriſdictione ſolicitè inueſtigent, quæ correctione vel refotmatione ſint digna, & ea fideliter perferant ad metropolitanum & ſuffraganeos, & alios in concilio ſubſequenti, vt ſuper his & alijs, prout vtilitati & honeſtati congruerit, prouida deliberatione procedant, & quæ ſtatuerint, faciant obſeruari, publicaturi ea in epiſcopalibus ſynodis, annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis.

*xxxv. quaeſt. vi. cap. Epiſcopus in ſynodo. * al. fortè eius ſuſpenſio.*

Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, à ſuis beneficijs & executione officij ſuſpendatur, donec per ſuperioris arbitrium * eius relaxetur.

Prælati ſubditos corrigunt & reformant appellatione remota, vel conſuetudine non obſtante: ſi tamen capitulum conſueuit corrigere exceſſus canonicorum, ſi infra terminum ab epiſcopo præfigendum non fecit, ipſe epiſcopus hoc faciet.

CAP. VII.

Extra lib. 1. tit. 31. De officio iudicis ord. ca. 13. Ezech. 3. Exceſſus canonicorum Eccleſiæ cathedralis. xi quaeſt. 1. cap. de perſona.

IRrefragabili conſtitutione ſancimus, vt eccleſiarum prælati ad corrigẽdum ſubditorum exceſſum, maximè clericorum, & reformandum mores, prudenter & diligenter intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Vt autem correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, vt executionem ipſorum nulla conſuetudo vel appellatio valeat impedire, niſi formam exceſſerint in talibus obſeruandam.

Exceſſus tamen canonicorum eccleſiæ cathedralis, qui conſueuerunt corrigi per capitulum, per ipſum in illis eccleſijs (quæ talem hactenus conſuetudinem habuerunt) ad commonitionem vel iuſſionem epiſcopi corrigantur infra terminum competentem ab epiſcopo præfigendum. Alioquin extunc epiſcopus Deum habens præ oculis, omni contradictione ceſſante, ipſos, prout animarum cura exegerit, per cenſuram eccleſiaſticam corrigere non poſtponat. Sed & alios eorum exceſſus corrigere non omittat, prout animarum cauſa requirit, debito tamen ordine in omnibus obſeruato.

Si canonici ſine manifeſta & rationabili cauſa, maximè in contemptum epiſcopi, ceſſant a diuinis, epiſcopus ceſſationem non ſeruabit, & metropolitanus vice Papæ cognoſcet.

Cæterum ſi canonici abſque manifeſta & rationabili cauſa, maximè in contemptũ epiſcopi, ceſſauerint à diuinis, epiſcopus nihilominus ſi voluerit, celebret in eccleſia cathedrali, & metropolitanus ad quærelam ipſius, tanquam ſuper hoc delegatus à nobis, taliter eos per cenſuram eccleſiaſticam, cognita veritate, caſtiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præſumant.

Prælatus in impoſitione pœnæ cauere debet à quæſtu pecuniæ, & ab omni alio grauamine.

lxxxij. diſtinct. Plurimos. Extra lib. 5. tit. 36. De pœnis ca. Licet iuxta.

Prouideant itaque diligenter eccleſiarum prælati, vt hoc ſalutare ſtatutum ad quæſtum pecuniæ vel grauamen aliud non conuertant, ſed illud ſtudioſe ac fideliter exequantur, ſi canonicam velint effugere vltionem, quoniam ſuper his apoſtolica ſedes, authore domino, attentiſſimè vigilabit.

Superior contra ſubditum, maximè prælatum, de his tantum inquiret, ſuper quibus præceſſit infamia. Et tunc vocabit eum, & tradet illi capitula & nomina, & teſtium dicta publicabit. & ipſius legitimas exceptiones admittet, & probato graui crimine, eum ab adminiſtratione remouebit. In regularibus verò prælatis ad vnguem ſeruandus eſt hic ordo.

CAP. VIII.

Extra lib. 5. tit. 1. De accuſationibus cap. Qualiter.

QValiter & quomodo debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex authoritatibus veteris & noui teſtamenti colli-

colligitur euidenter, ex quibus poſtea proceſſerunt canonicæ ſanctiones, ſicut olim apertè diſtinximus,& nunc ſacri approbatione concilij confirmamus. Legitur enim in Euangelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audiuit ab illo: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuę. Iam enim non poteris amplius villicare. Et in Geneſi dominus ait: Deſcendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.

Luc. 16. *Gen. 18.*

Ex quibus authoritatibus maniſeſtè probatur, quod non ſolum cum ſubditus, verum etiam cum prælatus excedit, ſi per clamorem & famam ad aures ſuperioris peruenerit, non quidem à maleuolis & maledicis, ſed à prouidis & honeſtis, non ſemel tantum, ſed ſæpè (quod clamor innuit & diffamatio manifeſtat) debet coram eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentius perſcrutari: vt ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquam ſit author & iudex, ſed quaſi deferente fama vel denunciante clamore, officij ſui debitum exequatur. Licet autem hoc ſit obſeruandum in ſubditis, diligẽtius tamẽ obſeruandũ eſt in prælatis, qui quaſi ſignũ ſunt poſiti ad ſagittã.

Delatio per famam & clamorem. xxxv. quaſt. vi. cap. Si duo. xi. qua. iij. ca. In cunctis. Thren. 3.

Et quia non poſſunt omnibus complacere, cum ex officio ſuo teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnunquam verò ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. Ideo ſancti Patres prouidè ſtatuerunt, vt accuſatio prælatorum nõ facilè admittatur, ne concuſſis columnis corruat ædificium, niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolum falſæ, ſed etiam malignæ criminationi ianua præcludatur. Verum ita voluerunt prouidere prælatis, ne criminarentur iniuſtè, vt tamen cauerent ne delinquerent inſolenter, contra morbum vtrunque inuenientes congruam medicinam, videlicet, vt criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis (id eſt, degradationem) intenditur, niſi legitima pręcedat inſcriptio, nullatenus admittatur. Sed cum ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ita vt iam clamor aſcendat, qui diutius ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo, ad inquirendum & puniendum eius exceſſus, non ex odij fomite, ſed charitatis procedatur affectu, quatenus ſi fuerit grauis exceſſus, & ſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoueatur omnino, quod eſt ſecundum euangelicam ſententiam à villicatione villicum amoueri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem.

Cõtra prælatos non eſt leuiter credẽdum. xvj. queſt. vj. ca. Contra epiſcopi. Extra lib. ca tit. 1. de accuſationibus. cap. Super. Luc. 18.

Debet igitur eſſe præſens is, contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentauerit, & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi ſeipſum. Et non ſolum dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei, vt, quid, & à quo ſit dictum, appareat, publicanda, necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ, ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum verò excluſionem, deponendi falſum audacia prębeatur.

Præſentia accuſati.

Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus tanto diligentius debet pręlatus aſſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas, contra quos, vt de notorijs exceſſibus taceatur, & ſi tribus modis poſſit procedi, per accuſationem videlicet, denunciationem & inquiſitionem eorum, vt tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leue compendium ad graue diſpendium veniatur, ſicut accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio, ſic & denunciationem charitatiua monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio præuenire, illo ſemper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij, ſententiæ quoque forma dictetur.

Triplex procedendi modus. Extra lib. 5. tit. 3. de ſimonia, cap. Licet Heli.

Hunc tamen ordinem contra regulares perſonas non credimus vſquequaque ſeruandum, quæ cum cauſa requirit, facilius & liberius à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri.

Cum in ciuitate vel diœceſi ſunt populi diuerſarum linguarum, epiſcopus debet prouidere eis per viros idoneos, qui ſecundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & ſacramenta miniſtrent. Et ſi vrgens eſt neceſſitas, conſtituat ſibi Vicarium pontificem illius lingua, non tamen propter hoc eadem diœceſis debet habere duos epiſcopos.

CAP

idoneus à prælato cum capitulo, ſeu maiori ac ſaniori parte capituli eligendus, qui clericos Eccleſiarum ipſarum & aliarum, gratis in grammaticæ facultate ac alijs inſtruat iuxta poſſe.

Sanè Metropolitana Eccleſia Theologum nihilominus habeat, qui ſacerdotes & alios in ſacra pagina doceat, & in his præſertim informet, quę ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet magiſtrorum à capitulo vnius præbendæ prouentus: & pro Theologo à Metropolitano tantundem: non quod propter hoc efficiatur canonicus, ſed tam diu redditus ipſius percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo. Quod ſi fortè de duobus magiſtris Metropolitana Eccleſia grauetur, Theologo iuxta modũ prædictum ipſa prouideat, grammatico vero in alia Eccleſia ſuæ ciuitatis ſiue diœceſis, quæ ſufficere valeat, faciat prouideri. *Theologus in Metropolitana eccleſia.*

Prima ſtatuit de concilijs regularium prouincialibus celebrandis ſingulis triennijs. Secundo, moderat numerum euectionum, & perſonarum venientium. Tertio, diſponit de inſtructoribus, & præſidentibus capituli. Quarto, de tempore quo duret capitulum, & quid ibi fiet. Quinto quod obſeruetur, quod ibi fiet Sexto. de capitulo ſequenti. Septimo, de communi vita. Octauo. de viſitatoribus eligendis. & ipſorum officio. Nono extendit ad canonicos regulares. Decimo, prouidet ſuper diſcordia viſitatorum. Vndecimo hortatur diœceſanos ad monaſteriorum reformationem. Duodecimo præcipit proteruos & ſimiles compeſci ab offenſis monaſteriorum.

CAP. xij.

IN ſingulis regnis ſiue prouincijs fiat de triẽnio in triennium, ſaluo iure diœceſanorum pontificum, commune capitulum abbatum atque priorum, abbates proprios non habentium, qui non conſueuerunt tale capitulum celebrare, ad quod vniuerſi conueniant, præpeditionem canonicam non habẽtes, apud vnum de monaſterijs ad hoc aptũ: hoc adhibito moderamine, vt nullus eorum plus quàm ſex euectiones & octo perſonas adducat. *Extra lib. 3. tit. 31. de ſtatu Monachor. cap 7. ex. quaſt. iij. ca. Saluo.*

Aduocent autem in huiuſmodi nouitatis primordijs duos Ciſtertienſis ordinis abbates vicinos ad præſtandum ſibi conſilium & auxilium opportunũ, cum ſint in huiuſmodi capitulis celebrandis ex longa conſuetudine plenius informati. Qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis aſſocient, quos viderint expedire. Ac ipſi quatuor præſint capitulo vniuerſo, ita quod ex hoc nullus ſibi eorum authoritatem prælationis aſſumat. Vnde, cum expedierit, prouida poſſint deliberatione mutari. *Quatuor præſidẽtes capituli.*

Huiuſmodi verò capitulum aliquot certis diebus cõtinuè iuxta morem Ciſtertienſis ordinis celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis & obſeruantia regulari.

Et quod ſtatutum fuerit illis quatuor approbantibus, ab omnibus inuiolabiliter obſeruetur, omni excuſatione & contradictione ac appellatione remotis: prouiſo nihilominus vbi ſequenti termino debeat capitulum celebrari, & qui conuenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter ſimul omnes communes expenſas, ita quod ſi non omnes potuerint in eiſdem, ſaltem plures ſimul in diuerſis domibus commorentur.

Ordinentur etiam in eodem capitulo religioſę ac circumſpectę perſonę, quæ ſingulas abbatias eiuſdem regni ſiue prouinciæ non ſolum monachorum, ſed etiam monialium ſecundum formam ſibi præfixam, vice noſtra ſtudeant viſitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere, ita quod ſi rectorem loci cognouerint ab adminiſtratione penitus amouendum, denuncient epiſcopo proprio, vt illum amouere procuret, quod ſi non fecerit, ipſi viſitatores hoc referant ad apoſtolicæ ſedis examen. Hoc ipſum regulares canonicos ſecundum ordinem ſuum volumus & præcipimus obſeruare. *Viſitatores*

Si verò in hac nouitate quicquã difficultatis emerſerit, quod per prędictas perſonas nequeat expediri, ad apoſtolicę ſedis iudiciũ abſq; ſcandalo referatur, cæteris irrefragabiliter obſeruatis, quæ concordi fuerint deliberatione prouiſa. *Monaſteria ſub ordinario loci.*

Porrò diœceſani epiſcopi monaſteria ſibi ſubiecta ita ſtudeant reformare, vt

rr cum

cum ad ea prædicti viſitatores acceſſerint, plus in illis inueniant quod commendatione, quàm quod correctione ſit dignum, attentiſſimè præcauentes, ne per eos dicta monaſteria indebitis oneribus aggrauentur. Quia ſic volumus ſuperiorum iura obſeruari, vt inferiorum nolimus iniurias ſuſtinere.

Contra oppreſſores monaſteriorum. Extra lib. 3. tit. 34. de religioſis domibus. ca. 9.

Ad hoc diſtrictè præcipimus tam diœceſanis epiſcopis, quàm perſonis quæ præerunt capitulis celebrandis, vt per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota, compeſcant aduocatos, patronos, vicedominos, rectores & conſules, magnates & milites, ſeu quoslibet alios, ne monaſteria prǽſumát offendere in perſonis aut rebus. Et ſi forſitan offenderint, eos ad ſatisfactionem compellere nõ omittant, vt liberius & quietius omnipotenti Deo valeant famulari.

Nouam religionem non licet conſtituere ſine authoritate Romani pontificis, nec in diuerſis monaſterijs poteſt quis eſſe abbas vel monachus.

C A P. xiij.

*xxij. diſt. ca. Quia ergo. Extra lib. 3. tit. 1 de vita & honeſtate clericorum. ca 13. Eph. 5. xxxij. quæ. vij ca Flagitia. xxiij. quæſt. 4. ca. Eſt iniuſta. Pœna. lxij. diſt. ca. Docendus eſt populus. Suſpenſi. Extra lib. 3. tit 27. de clerico excommunic. ca. Clerici autem. * al prælati. xxxi diſt. ca Aliter. vegionis. Clerici vxorati. Extra lib. 3. tit. de vita et honeſtate clericor. ca 14. iiij. diſt. ca. Denique. Abuſus compotandi ad æquales hauſtus.*

NE nimia religionum diuerſitas grauem in eccleſia Dei confuſionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero nouam religionem inueniat. Sed quicunque voluerit ad religionem conuerti, vnam de approbatis aſſumat. Similiter qui voluerit religioſam domum fundare de nouo, regulam & inſtitutionem accipiat de religionibus approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diuerſis monaſterijs locum monachi habere præſumat, nec vnus abbas pluribus monaſterijs præſidere.

Clerici debent continenter & caſtè viuere: contra facientes punit, & ſeuerius puniuntur illi, qui poſſunt legitimo matrimonio vti.

C A P. xiiij.

VT clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caſtè viuere ſtudeant vniuerſi, prǽſertim in ſacris ordinibus conſtituti, ab omni libidinis vitio præcauentes, maximè illo, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, quatenus in conſpectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant miniſtrare.

Ne verò facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquendi, ſtatuimus, vt qui deprehenſi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut minus peccauerint, puniantur ſecundum canonicas ſanctiones, quas efficacius & diſtrictius præcipimus obſeruari, vt quos diuinus timor à malo non reuocat, temporalis ſaltem pœna à peccato prohibeat.

Si quis igitur hac de cauſa ſuſpenſus, diuina celebrare præſumpſerit, non ſolum eccleſiaſticis beneficijs ſpolietur, verum etiam pro hac duplici culpa, perpetuo deponatur.

Prælati verò, qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſuſtinere, maximè obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporalis, pari ſubiaceant vltioni.

Qui aũt ſecundũ* religionis ſuæ morem nõ abdicarunt copulam coniugalẽ, ſi lapſi fuerint, grauius puniantur, cum legitimo matrimonio poſſint vti.

Clericus crapuloſus vel ebrioſus monitus non deſiſtens, ab officio vel beneficio ſuſpenditur.

C A P. xv.

A Crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant, vnde vinum ſibi temperent, & ſe vino, nec ad bibendum quiſpiam incitetur, cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum.

Vnde illum abuſum decernimus penitus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo ſe obligant potatores, & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autẽ ſuper his culpabilem ſe exhibuerit, niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit, à beneficio vel officio ſuſpẽdatur. Venationẽ & aucupationẽ vniuerſis clericis interdicimus: Vnde nec canes, nec aues ad aucupandum habere prǽſument.

A negocijs, perſonis, locis, ludis, veſtibus inhoneſtis, & ornatu minus honeſto præcipit clericos abſtinere, & habitu honeſto vti, cuius vanitatem in pluribus exprimit & deteſtatur.

C A P. xvj.

Cle-

CLerici officia vel cõmercia ſecularia non exerceant, maximè inhoneſta. Mimis, ioculatoribus & hiſtrionibus nõ intendant, & tabernas prorſus euitent, niſi fortè cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas vel taxillos non ludãt, nec huiuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem, & ſe in officijs diuinis eccleſiaſticis, & alijs bonis exerceant ſtudijs diligenter. Clauſa deſuper deferant indumenta, nimia breuitate vel longitudine non notanda. Pãnis rubeis aut viridibus, nec non manicis aut ſotularibus conſuticijs ſeu roſtratis, frenis, ſellis, pectoralibus, & calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra eccleſiam non geranr, ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio & perſonalibus conſtituti, niſi iuſta cauſa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habẽtes, ſed nec annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in eccleſia ſuper indumentis lineis omnes vtantur, niſi monachi fuerint, quos oportet deferre habitum monachalem, pallijs diffibulatis non vtantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante * pectus hincinde connexis.

*Extra ibi c. de ſequẽti. Externa clericorum cõuerſatio. De conſecr. diſt. 5. cap. Nunquam 44. diſt. ca. Clerici. xxv. diſt. ca. Epiſcopus aut presbyter. *al. pectus. xxx. quaeſti. 5. ca. Fœminæ.*

Præcipit prælatis & clericis in virtute obedientiæ, vt nocturnum officium, & diurnum ſtudioſe celebrent, & deuote.

C A P. xvij.

DOlentes referimus, quod non ſolum quidam minores clerici, verum etiã aliqui eccleſiarum prælati, circa comeſſationes ſuperfluas & fabulationes illicitas, vt de alijs taceamus, ferè medietatem noctis expendunt, & ſomno reſiduum relinquentes, vix ad diurnum concentum auium excitantur, tranſcurrendo vndique continua ſyncopa matutinum.

Sunt & alij, qui miſſarum celebrant ſolennia vix quater in anno, & quod deterius eſt, intereſſe contemnunt, & ſi quando dum hæc celebrãtur, interſunt, chori ſilentium fugientes, intendũt exterius collocutionibus laicorum, dumque auditum ad indebitos ſermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad diuina.

Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus, diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent pariter & deuote.

Extra lib. 3. tit. 41 de celebrat. Miſſarum cap. 9. Crapulatores. De conſecr. diſt. 4. ca. Retulerũt. Confabulatores in templo.

Clericus nec dictare, nec proferre ſententiam ſanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam ſanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opem præſtare non debet.

C A P. xviij.

SEntentiam ſanguinis nullus clericus dictet aut proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut vbi exercetur, interſit. Si quis autem huiuſmodi occaſione ſtatuti, eccleſijs vel perſonis eccleſiaſticis aliquod præſumpſerit inferre diſpendium, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur, nec quiſquam clericus literas ſcribat aut dictet pro vindicta ſanguinis deſtinandas, vnde in curijs principium hæc ſolicitudo non clericis, ſed laicis committatur.

Nullus quoque clericus * rottarijs aut baliſtarijs aut huiuſmodi viris ſanguinum præponatur, nec vllam chirurgiæ artem ſubdiaconus vel ſacerdos exerceat, quæ ad vſtionem vel inciſionem inducit.

Nec quiſquam purgationi aquæ feruentis vel frigidę, ſeu ferri candentis ritum cuiuſlibet benedictionis aut conſecrationis impendat, ſaluis nihilominus prohibitionibus de monomachijs ſiue duellis antea promulgatis.

*Extra lib. 3. tit. 38. de iure patronatus ca. Relatum. Extra lib. 3. tit. 50. Ne clerici vel monachi, &c. cap. 10. * al. ruptarijs illicita clericis.*

Suppellectilia in eccleſijs poni non debent, niſi neceſſitas vrgeat. Eccleſiæ debent ſua vaſa & veſtimenta mundè tenere.

C A P. xix.

RElinqui nolumus incorrectum, quod quidam clerici ſic exponunt eccleſias ſuppellectilibus proprijs & etiam alienis, vt potius domus laicæ, quàm Dei baſilicæ videantur, non conſiderantes quod dominus non ſinebat, vt vas transferreretur per templum.

Sunt & alij, qui non ſolum eccleſias dimittunt incultas, verumetiam vaſa

Extra lib. 3. tit 44 de cuſtodia eucharistia cap. 2. Mundanus ornatus. Mar. 11.

miniſterij & veſtimenta miniſtrorum ac pallas altaris, necnon & ipſa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus ſint horrori.

Quia verò zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne huiuſmodi ſuppellectilia in eccleſijs admittantur, niſi propter hoſtiles incurſus aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates vrgentes, ad eas oporteat habere refugium. Sic tamen, vt neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Pręcipimus quoque, vt oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta prædicta, munda & nitida conſeruentur. Nimis enim videtur abſurdum, in ſacris ſordes * negligere, quæ dedecerent etiam in prophanis.

*Vt vaſa & veſtimenta ſacri miniſterij ſint munda. De conſecr. diſt. 1. cap. Veſtimēta. 11. quaſt. 11. 64. Præceptum. Pſal 68. * al. relinquere.*

Euchariſtia & Chriſma debent fideliter ſub clauibus cuſtodiri: & contra facientes ſunt puniendi.

C A P. xx.

STatuimus vt in cunctis eccleſijs, chriſma & euchariſtia ſub fideli cuſtodia clauibus adhibitis conſeruentur, ne poſſit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda.

Si verò is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaurè reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendarur. Et ſi per eius incuriam aliquid nefandum inde contigerit, grauiori ſubiaceat vltioni.

Extra lib 3. tit. 41. de celebra. miſſa cap. Sanè.

Quilibet doli capax tenetur ſaltem ſemel in anno confiteri proprio ſacerdoti. vel de eius licentia, alteri, & Euchariſtia ſacramentum ad minus in paſcha recipere. Et ſacerdos reuelans confeſsionem, deponendus eſt, & in monaſterio ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendus.

C A P. xxj.

OMnis vtriuſque ſexus fidelis, poſt quam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter ſaltē ſemel in anno proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat * pro viribus adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in paſcha euchariſtiæ ſacramentum, niſi fortè de cōſilio proprij ſacerdotis, ob aliquem rationabilem cauſam ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum, alioquin & viuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutū frequenter in eccleſijs publicetur, ne quiſquā ignorātię cęcitate velamē excuſationis aſſumat.

Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licētiam prius poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cum aliter ille ipſum non poſſit ſoluere vel ligare.

Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, vt more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias & peccati, quibus prudenter intelligat quale illi conſilium debeat exhibere, & cuiuſmodi remedium adhibere, diuerſis experimentis vtendo ad ſanandum ægrotum.

Caueat autem omnino, ne verbo vel ſigno vel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque vlla expreſſione perſonæ cautè requirat, quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare, non ſolum ſacerdotali officio deponendum decernimus, verumetiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

*Extra lib. 3. tit. 43. cap 1. Extra lib. 5. tit. 23. de delictu puerorum ca. Pueru grā druſculu. De conſecr. diſt. 11. cap. Et ſi nō frequentius. * al. proprij. Extra lib. 5. tit. 38. de pœniten. et remiſſ. ca. 12. Confiteri proprio ſacerdoti, de pœnitent. diſt vi. ca. Placuit. Diſcretio ſacerdotis*

Medici vocati ad infirmos, debent ante omnia inducere infirmum ad confeſsionem, nec quicquam perſuadere pro ſalute corporis, tendens in animarum periculum.

C A P. xxij.

CVm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente domino languido quem ſanauerat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat, decreto pręſenti ſtatuimus & diſtrictè præcipimus medicis corporum, vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant & inducant, quod medicos aduocent animarum, vt poſtquam infirmis fuerit de ſpirituali ſalute prouiſum, ad corporalis medicinę remedium ſalubrius procedatur, cum cauſa ceſſante ceſſet effectus.

Hoc quidē inter alia huic cauſam dedit edicto, quod quidā in ægritudinis lecto iacētes, cum eis à medicis ſuadetur, vt de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidunt, vnde facilius mortis periculum incurrunt.

Luc. 10. Pœna reuelātis peccata confeſſa. Extra ibi ca. ſequēti. Ioan. 5. Vt medici ante omnia curent aduocari medicos animarum

Si

Si quis autem medicorum huius noſtræ conſtitutionis, poſtquam per prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor extiterit, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donec pro tranſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerit competenter.

Pœna in neglectores huius ſtatuti.

Cæterum cum anima ſit multo precioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculum animæ conuertatur.

xxij. quaſt. 1. ca. præcipimus.

Si illi, ad quos ſpectat electio, negligunt eligere prælatum cathedralis vel regularis eccleſiæ infra tres menſes, proximus ſuperior eccleſiam ordinabit, quod ſi infra tres menſes non fecerit, canonicè punietur.

C A P. xxiij.

NE pro defectu paſtoris gregem dominicum lupus rapax inuadat, aut in facultatibus ſuis eccleſia viduata graue diſpendium patiatur, volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum & eccleſiarum indemnitatibus prouidere, ſtatuimus, vt vltra tres menſes cathedralis vel regularis eccleſia prælato non vacet, infra quos iuſto impedimento ceſſante, ſi electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant ea vice, ac ipſa eligendi poteſtas ad eum, qui proximo præeſſe dinoſcitur, deuoluatur.

Extra lib. 1. tit. 6. de electione & electi poteſt. cap. 41.

Is verò ad quem deuoluata fuerit poteſtas, dominum habens præ oculis, non differat vltra tres menſes cum capituli ſui conſilio & aliorum virorum prudentium, viduatam eccleſiam de perſona idonea ipſius quidem eccleſiæ vel alterius, ſi digna non reperiatur in illa, canonicè ordinare, ſi canonicam voluerit effugere vltionem.

Extra lib. 3. tit. 8. de conceſſione præbendæ ca. Nulla eccle.

Per aliquam de tribus formis hic contentis, ſcilicet Scrutinij, Compromiſſi, & inſpirationis procedi debet ad electionem in eccleſijs cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes priuandi ſunt ea vice poteſtate eligendi.

Ad alium deuoluta electio.

C A P. xxiiij.

QVia propter electionum formas diuerſas, quas quidam inuenire conātur, & multa impedimenta proueniunt, & magna pericula imminent eccleſijs viduatis, ſtatuimus, vt cum electio fuerit celebranda, præſentibus omnibus, qui debent & volunt & poſſunt commodè intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecreto & ſingulatim vota cunctorum diligenter exquirant. Et in ſcriptis redacta, mox publicent in communi, nullo prorſus appellationis obſtaculo interiecto, vt is collatione adhibita eligatur, in quem omnes vel maior vel ſanior pars capituli conſentit.

Extra ibi. ca. 42. Electio per ſcrutinium.

Vel ſaltem eligendi poteſtas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium eccleſiæ viduatæ prouideant de paſtore, aliter electio facta non valeat, niſi fortè communiter eſſet ab omnibus quaſi per inſpirationem diuinam abſque vitio celebrata. Qui verò contra prædictas formas eligere attentauerint, eligendi ea vice poteſtate priuentur.

Electio per compromiſſum.

Interdicit procuratorem in electionis negocio conſtitui, niſi occurrant hic contenta.

Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negocio procuratorem conſtituat, niſi ſit abſens in eo loco de quo debeat aduocari, iuſtoque impedimento detentus venire non poſſit, ſuper quo, ſi fuerit opus, fidem faciat iuramento, & tunc ſi voluerit, vni committat de ipſo collegio vicem ſuam.

Præcipit electiones ſolenniter publicari, & clandeſtinas reprobari.

Electiones quoque clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, vt quàm citò electio fuerit celebrata, ſolenniter publicetur.

Conſentiens electioni de ſe factæ per abuſum poteſtatis ſecularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio eſt nulla. Eligentes autem à beneficijs per triennium ſuſpenduntur, & tunc ſunt priuati poteſtate eligendi.

Extra ibi. ca. 43.

C A P. xxv.

QViſquis electioni de ſe factæ, per ſecularis poteſtatis abuſum, conſentire præſumpſerit contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſque diſpenſatione poſſit ad aliquam eligi dignitatem.

viij. quaſt. 1. ca. Dilectiſſimi filij.

rum neutrum ſuaſionibus aliquorum quærentium, quæ ſua ſunt, etiam leuitate qualibet volumus impediri, ad cedendum eos decernimus compellendos.

Habens perſonatum, vel beneficium curatum, ſi ſecundo tale receperit, vacat primum. Quod ſi retinere contenderit, etiam ſecundo priuabitur: & is, ad quem ſpectat beneficij curati collatio, licitè confert ſtatim cum inſtitutus aliud recepit: & ſi infra ſex menſes non conferat, deuoluitur ad alium collatio, & alter punitur. Cum ſublimibus verò & literatis perſonis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium, ſolus Papa diſpenſat.

diſt. 1 cap. Diuortium Extra lib. 1. tit. 9. de renunciati cap. 12.

CAP. xxix.

DE multa prouidentia fuit in Lateranenſi concilio prohibitum, vt nullus diuerſas dignitates eccleſiaſticas, & plures eccleſias parochiales reciperet contra ſacrorum canonum inſtituta, alioquin & recipiens ſic receptum amitteret, & largiendi poteſtate conferens priuaretur. Quia verò propter præſumptiones & cupiditates quorundam, nullus hactenus fructus aut rarus de prædicto ſtatuto prouenit, nos euidentius & expreſſius occurrere cupientes, præſenti decreto ſtatuimus, vt quicunque receperit aliquod beneficium habens curam animarum annexam, ſi prius tale beneficium habebat, eo ſit iure ipſo priuatus, & ſi fortè illud retinere contenderit, alio etiam ſpolietur.

Is quoque ad quem prioris ſpectat donatio, illud poſt receptionem alterius, liberè conferat cui merito viderit conferendum, & ſi vltra tres menſes conferre diſtulerit, non ſolum ad alios ſecundum ſtatutum Lateranenſis concilij eius collatio deuoluatur, verum etiam tantum de ſuis cogatur prouentibus in vtilitatem eccleſię, cuius illud eſt beneficium, aſſignare, quantum à tempore vacationis ipſius conſtiterit eſſe perceptum. Hoc idem in perſonatibus decernimus obſeruandum, addentes, vt in eadem eccleſia nullus plures dignitates aut perſonatus habere præſumat, etiam ſi curam non haberent animarum.

Circa ſublimes tamen & literatas perſonas, quæ maioribus ſunt beneficijs honorandæ, cum ratio poſtulauerit, per ſedem apoſtolicam poterit diſpenſari.

Extra lib. 3. tit. 4. de clericis non reſidenti. ca. Quia nonnulli. Extra lib. 3. cap. 8. de conceſſio. præbenda ca. Nulla eccleſia. Pœna patroni ſi alteri conferre negligat Extra lib. 3. tit. 8. de conceſſio. præbenda ca. Nulla eccleſia.

Concilium prouinciale à beneficiorum collatione ſuſpendit eos, qui poſt ſecundam correptionem indignis beneficia conferunt: prouidet etiam, quis interim beneficia conferat, & illam ſuſpenſionem relaxat ſolus Papa, vel ſolus patriarcha.

xli diſt. ca. Nō cogantur.

CAP. xxx.

GRaue nimis eſt & abſurdum, quod quidam prælati eccleſiarum cum poſſint viros idoneos ad eccleſiaſtica beneficia promouere, aſſumere non vereantur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec literarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non iudicium rationis. Vnde quanta eccleſijs damna proueniant, nemo ſanę mentis ignorat.

Extra ibi. c. ſeq.

Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus, vt prætermiſſis indignis aſſumant idoneos, qui Deo & eccleſijs velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in prouinciali concilio diligens inquiſitio annuatim, ita quod qui poſt primam & ſecũdam correctionem fuerit repertus culpabilis, à conferendis beneficijs per ipſum concilium ſuſpendatur: inſtituto in eodem concilio perſona prouida & honeſta, quæ ſuppleat ſuſpenſi defectum in beneficijs conferendis. Et hoc ipſum circa capitula, quę in his deliquerint, obſeruetur. Metropolitani verò delictum, ſuperioris iudicio relinquatur ex parte concilij nunciandum. Vt autem hęc ſalubris prouiſio pleniorem conſequatur effectũ, huiuſmodi ſuſpenſionis ſententia, præter Rom. Pontificis authoritatem aut proprij patriarchæ, minimè relaxetur, vt in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur.

Correptionem.

Si illegitimus, maximè filius ſpurius, inſtituatur in eccleſia, in qua inſtitutus eſt pater, inſtitutio non valet: & inſtituens à ſuis beneficijs ſuſpendatur.

CAP. xxxj.

AD abolendam peſſimam, quæ in pleriſque inoleuit eccleſijs, corruptelam, firmiter inhibemus, ne canonicorum filij, maximè ſpurij, canonici fiant in ſecularibus eccleſijs, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et ſi fuerit contra præſumptum, decernimus non valere. Qui verò (vt dictum eſt) canonicare prę-ſumpſerint, à ſuis beneficijs ſuſpendantur.

Extra lib. 1. tit. 17. de filijs preſbyterorum cap. 16.

Rector eccleſia, non obſtante conſuetudine Epiſcopi vel patroni, debet de redditibus eccleſia ſufficientem habere portionem.

CAP.

Extra lib. 3. tit. 5. de praben. & digni. cap. 30.

CAP. xxxij.

EXtirpandæ conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inoleuit, quod ſcilicet patroni eccleſiarum parochialium, & aliæ quædam perſonæ prouentus ipſarum ſibi penitus vendicantes, presbyteris earundem ſeruitijs deputatis relinquunt adeo exiguam portionem, vt ex ea congruè nequeant ſuſtentari. Nam vt pro certo didicimus, in quibuſdam regionibus parochiales preſbyteri pro ſua ſuſtentatione non obtinent, niſi quartam quartæ, id eſt, ſextamdecimam decimarum. Vnde fit, vt in his regionibus penè nullus inueniatur ſacerdos parochialis, qui vel modicam habeat peritiam literarum.

Deut. 25. 1. Cor. 9.

Cum igitur os bouis alligari non debeat triturantis, ſed qui altari ſeruit, viuere debeat de altari, ſtatuimus, vt conſuetudine qualibet epiſcopi vel patroni, ſeu cuiuſcunque alterius non obſtante, portio ipſis presbyteris ſufficiens aſſignetur.

Priuatus eſt parochiali eccleſia rector in ea non reſidens, niſi ſit annexa dignitati vel præbendæ: quo caſu debet ibi habere perpetuum vicarium.

Vicarius in eccleſia parochiali.

Supra eodẽ cap. xxix.

Qui verò parochialem habet eccleſiam, non per vicarium, ſed per ſeipſum illi deſeruiat in ordine, quem ipſius eccleſiæ cura requirit, niſi forte præbendæ vel dignitati parochialis eccleſia ſit annexa: in quo caſu concedimus, vt is, qui talem habet præbendam vel dignitatem, cùm oporteat eum in maiori eccleſia deſeruire, in ipſa parochiali eccleſia idoneum & perpetuum ſtudeat habere vicarium canonicè inſtitutum, qui (vt prædictum eſt) congruentem habeat de ipſius eccleſiæ prouentibus portionem, alioquin illa ſe ſciat huius decreti authoritate priuatum, liberè alij conferenda, qui velit & poſſit, quod prædictum eſt, adimplere.

Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de prouentibus eccleſiæ, quæ curam proprij ſacerdotis debet habere, penſionem alij quaſi pro beneficio conferre præſumat.

Prælati tunc ſunt procurandi, cum perſonaliter viſitant, & debent tunc ſeruare concilium Lateranenſe, & prædicationi, & reformationi vacare. Legati & nuncij apoſtolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt, procurari debent: & contra hanc conſtitutionem exactum reſtituetur duplicatum.

Extra lib. 3 tit. 39. de cenſibus. cap 23. Supra cap. 12. Extra lib. 3. tit. 39 de cenſibus ca. Cum apoſtolus. Legati aut nuncij ſedis apoſtolicæ.

CAP. xxxiij.

PRocurationes, quæ viſitationis ratione debentur epiſcopis, archidiaconis, vel quibuſlibet alijs, etiam apoſtolicæ ſedis legatis aut nuncijs, abſque manifeſta & neceſſaria cauſa nullatenus exigantur, niſi quando perſonaliter officiũ viſitationis impendunt, & tunc euectionum & perſonarum mediocritatem obſeruent, in Lateranenſi concilio definitam.

Hoc adhibito moderamine circa legatos & nũcios apoſtolicæ ſedis, vt cum oportuerit eos ad aliquem locum moram facere neceſſariam, ne locus ille propter illos nimium aggrauetur, procurationes recipiant moderatas ab alijs eccleſijs vel perſonis, quæ nondum fuerant de ſuis procurationibus aggrauatæ, ita quod numerus procurationum, numerum dierum, quibus huiuſmodi moram fecerint, non excedat, & cum aliqua non ſuffecerit per ſeipſam, duæ vel plures coniungantur in vnam.

Officiũ viſitatorum. viij. quæſt. c. cap Sunt in eccleſia

Porrò viſitationis officium exercentes, non quærant, quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, Prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi vacando, vt fructum referant, qui non perit. Qui autem contra venire * præſumpſerit, & quod accepit, reddat, & eccleſiæ quam taliter aggrauauit, tantundem impendat.

** al. tentauerit.*

Prælati plus debito à ſubditis extorquentes prætextu procurationis, vel alterius ſeruitij impenſi legato, vel alteri: illud reſtituent, & tantundem pauperibus erogabunt.

Extra lib. 3 tit. 49. de immunitate eccleſiæ. cap. 8.

CAP. xxxiiij.

QVia prælati plerique, vt procurationem aut ſeruitium aliquod impẽdant legato vel alij, plus extorquent à ſubditis, quàm ſoluant, & in eorum dam-

nis

nis lucra ſectantes, quærunt prædam potius, quàm ſubſidium in ſubiectis. Id de cætero fieri prohibemus.

Quod ſi quis fortè præſumpſerit, & ſic extortam reſtituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri.

Superior autem, cui ſuper hoc fuerit querela depoſita, ſi negligens fuerit in huiuſmodi executione ſtatuti, canonicæ ſubiaceat vltioni.

Appellans ante ſententiam tenetur exprimere cauſam rationabilem: coram ipſo iudice, à quo nec admittetur exceptio, quod prius miſerat nuncium ad ſedem apoſtolicam, vel quod literas impetrauerat, quæ nondum ſunt iudici præſentata.

CAP. xxxv.

VT debitus honor deferatur iudicibus, & litigatoribus conſulatur ſuper laboribus & expenſis, ſtatuimus, vt ſi quis coram idoneo iudice conuenerit aduerſarium, ille ante ſententiam ad ſuperiorem iudicem abſque rationabili cauſa non prouocet, ſed coram illo ſuam iuſtitiam proſequatur, non obſtante ſi dicat, quod ad ſuperiorem iudicem nuncium deſtinauerit, aut etiam literas impetrauerit ab eodem, priuſquam de legato fuerint aſſignatæ. Cum autem ex rationabili cauſa putauerit appellandum, coram eodem iudice cauſa probabili appellationis expoſita, tali videlicet, quæ ſi fortè probata, deberet legitima reputari, ſuperior de appellatione cognoſcat, & ſi minus eum rationabiliter appellaſſe conſtiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expenſis alteri parti condemnet. Alioquin ipſe procedat, ſaluis conſtitutionibus de maioribus cauſis ad ſedem apoſtolicam * perferendis.

Extra lib. 3. tit. 28. de appellationibus. ca. 59.

** al. referendis.*

Si iudex à quo eſt appellatum à grauamine, illud reuocat, poteſt in principali cauſa procedere.

CAP. xxxvj.

CVm ceſſante cauſa ceſſet effectus, ſtatuimus, vt ſiue iudex ordinarius, ſiue delegatus, aliquid comminãdo vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium grauaretur, & ſano vſus conſilio, ab huiuſmodi comminationis vel interlocutionis effectu deſtiterit, liberè in cauſæ cognitione procedat, non obſtante ſi à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non ſit ex alia legitima cauſa ſuſpectus, ne proceſſus negocij friuolis occaſionibus retardetur.

Extra lib. 1. tit. 3. de Reſcriptis ca. Quia nonnulli.

Per literas apoſtolicas de hac conſtitutione mentionem non facientes, non poteſt quis trahi vltra duas dietas extra ſuam diœceſim, niſi de conſenſu partium literæ fuerint impetratæ.

CAP. xxxvij.

NOnnulli gratia ſedis apoſtolicæ abutentes, literas eius ad remotos iudices impetrare nituntur, vt reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cum autem per iudicium iniuriis aditus patere non debeat, quis iuris obſeruantia interdicit, ſtatuimus ne quis vltra duas dietas extra ſuam diœceſim per literas apoſtolicas ad iudicium trahi poſſit, niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac cõſtitutione fecerint mentionem.

Extra lib. 1. tit. 3. de reſcriptis ca. 28.

Non valent literæ ad lites impetratæ, ſine ſpeciali mandato domini, niſi impetrentur per coniunctam perſonam.

Sunt & alij qui ſe ad nouum genus mercimonij conuertentes, vt vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, aut nouas immittere quæſtiones, fingũt cauſas ſuper quibus à ſede apoſtolica literas impetrant abſque dominorum mandato, quas vel reo, ne propter eas laborum, vel expenſarum diſpẽdio moleſtetur, aut actori, vt per ipſas aduerſarium indebita vexatione fatiget, venales exponunt.

C. de tranſactionibus. l. 16. Cauſas vel.

Cum autẽ lites reſtringendæ ſint potius quàm laxandæ, hac generali conſtitutione ſancimus, vt ſi quis ſuper aliqua quæſtione, de cætero, ſine mandato ſpeciali domini literas apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & literæ illæ non valeant, & ipſe tãquam falſarius puniatur, niſi forte de illis perſonis extiterit, à quibus non debet exigi de iure mandatum.

De pœnitent. diſt. 1. ca. Pœna.

Iudex debet habere notarium vel duos viros idoneos, qui ſcribant acta iudicij, alias ſi quid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem punietur, nec credetur ei ſuper proceſſu, niſi in quantum per acta vel alias per legitima documenta conſtabit.

CAP.

uilis, quum ſit generaliter omni conſtitutioni atque conſuetudini derogandũ, quæ abſque mortali non poteſt obſeruari peccato. Vnde oportet, vt qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

De ſeculari iuſtitia.

C A P. .xliij.

SIcut volumus vt iura clericorum non vſurpent laici, ita velle debemus, ne clerici iura ſibi vendicẽt laicorum. Quocirca vniuerſis clericis interdicimus, ne quis prætextu eccleſiaſticæ libertatis ſuam de cetero iuriſdictionem extendat in præiudicium iuſtitiæ ſecularis, ſed contentus exiſtat cõſtitutionibus ſcriptis, & conſuetudinibus hactenus approbatis, vt quæ ſunt Cæſaris, reddantur Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo recta diſtributione reddantur.

Matth. 22.

Clerici non habentes temporalia à laicis, non tenentur eis præſtare iuramenta fidelitatis.

C A P. xliiij.

NImis de iure diuino quidam laici vſurpare conantur, cum viros eccleſiaſticos nihil temporale detinentes, ab eis ad pręſtandum ſibi fidelitatis iuramẽta compellunt. Quia verò ſecundum Apoſtolum, ſeruus ſuo domino ſtat aut cadit, ſacri authoritate concilij prohibemus, ne tales clerici perſonis ſecularibus præſtare cogantur huiuſmodi iuramentum.

Extra lib. 2. tit. 24. de iureiurando ca. 30. 11. quæſt. ca. Multi. Rom. 14.

Alienatio rei eccleſiaſticæ facta ſine legitimo eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu non tenet, licet approbetur per conſtitutionem laicorum.

C A P. xlv.

CVm laicis, quamuis religioſis, diſponendi de rebus eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas, quos ſubſequendi manet neceſſitas, non authoritas imperandi, dolemus ſic in quibuſdam ex illis refrigeſcere charitatem, quod immunitatem eccleſiaſticæ libertatis, quam nedum ſancti patres, ſed etiam principes ſeculares multis priuilegijs munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus vel potius confictionibus impugnare, non ſolum de feudorum alienatione, ac aliarum poſſeſſionum eccleſiaſticarũ & vſurpatione iuriſdictionum, ſed etiã de mortuarijs, necnõ & alijs, quę ſpirituali iuri videtur annexa, illicitè pręſumẽdo.

Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitatibus conſulere, ac tantis grauaminibus prouidere, conſtitutiones huiuſmodi & vendicationes feudorũ ſeu aliorum bonorum eccleſiaſticorum, ſine legitimo eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu præſumptas, occaſione conſtitutionis laicæ poteſtatis (cum non conſtitutio, ſed deſtitutio vel deſtructio dici poſſit, necnon vſurpatio iuriſdictionum) ſacri approbatione concilij decernimus non tenere, præſumptoribus per cenſuram eccleſiaſticam * compeſcendis.

Extra lib. 3 tit. 13 de rebus eccleſiæ non alienan. ca. 12. xcvi. diſt. ca. Bene quidem. xij. quæſt. 11. ca. Sine exceptione *al. compellendis.*

Patroni, aduocati, vel vicedomini vendicantes ſibi in eccleſijs plus quàm iura permittant, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcuntur: & ſi occidunt prælatum vel clericum eccleſiæ per ſe, vel per alios, perdunt quod habent ab eccleſia. & eorum poſteri vſque ad quartam generationem non admittuntur ad clerũ, nec in religionibus proficiuntur.

C A P. xlvj.

IN quibuſdam prouincijs eccleſiarum patroni, ſeu vicedomini, & aduocati, ſe in tantam inſolentiam erexerunt, quod non ſolum cum vacantibus debet eccleſijs de paſtoribus idoneis prouideri, difficultates ingerunt & malitias, verum etiam de poſſeſſionibus & alijs bonis eccleſiaſticis pro ſua voluntate ordinare præſumunt, & (quod horrendum eſt dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant.

Cum igitur quod ad defenſionis ſubſidium eſt inuentum, ad depreſſionis diſpendium non debeat retorqueri, prohibemus expreſſè, ne patroni vel aduocati, ſeu vicedomini ſuper præmiſſis de cætero plus vſurpent, quàm reperitur in iure permiſſum, & ſi contra pręſumpſerint, diſtrictiſſimè per ſeueritatem canonicam compeſcantur.

Sacri nihilominus cõcilij approbatione ſtatuimus, quatenus ſi patroni, vel aduocati, aut feudatarij, ſeu vicedomini, ſeu alij beneficiati, alicuius eccleſiæ rectorẽ, vel clericũ aliũ ipſius eccleſiæ per ſe vel per alios occidere vel mutilare auſu nefando præſumpſerint, patroni ius patronatus, aduocati aduocatiã, feudatarius feudũ, vicedomini vicedominatũ, benefaciati beneficium, prorſus omittant.

extra lib. 5. tit. 37. de pœnis ca. 12. xvi. quæſt. vij. ca. Filijs vel. xvi. quæſt. vij. c. Quicunque. Pœna interfectores clericorum eccleſiæ

hæ

xvij. quæſt. 4. cap. Si quis deinceps.

Et ne minus vindictæ quàm exceſſus memoria prorogetur, non ſolum de præmiſſis nil perueniat ad hæredes, ſed etiam vſque ad quartam generationem poſteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, nec in regularibus domibus alicuius prælationis aſſequantur honorem, niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum.

Clerici non debent neceſſitatibus, ſeu vtilitatibus ciuitatum, ſeu aliorum locorum, etiam vbi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubuenire: niſi prius Romanus pontifex conſulatur. Sententiæ, & conſtitutiones editæ à laicis collectantibus eccleſiam, ſunt ipſo iure irritæ: nec vllo tempore conualeſcũt. Rectores excommunicati ob grauamina præmiſſa, remanent excommunicati, etiam poſt depoſitum officium, nihilominus excommunicati ſunt ſucceſſores, niſi ſatisfecerint infra menſes.

CAP. xlvij.

Extra lib. 3. tit. 49. de immunitate eccleſiæ. cap. 9. Extra lib 3 tit. 49. de immunitate eccle. ca. Non minus. Volũtaria cõtributio.

ADuerſus conſules ac rectores ciuitatum, & alios qui Eccleſias & viros eccleſiaſticos, tallijs ſeu collectis & exactionibus alijs aggrauare nitũtur, volens immunitati eccleſiaſticæ Lateranenſi concilium prouidere, præſumptionem huiuſmodi ſub anathematis diſtrictione prohibuit, tranſgreſſores & fautores eorum excommunicationi præcepit ſubiacere, donec ſatisfactionẽ impendant competentem. Verum ſi quando forſan epiſcopus ſimul cum clericis tantam neceſſitatem vel vtilitatem proſpexerint, vt abſque vlla coactione, ad releuandas vtilitates vel neceſſitates communes, vbi laicorum non ſuppetũt facultates, ſubſidia per Eccleſias duxerint conferenda, prædicti laici humiliter & deuotè recipiant cum actionibus gratiarum.

Cõſtitutiones inualidæ.

Propter imprudentiam tamen quorundam, Romanum prius conſulant pontificem, cuius intereſt communibus vtilitatibus prouidere.

Extra lib. 1. tit. 36. de ſyndico ca. Conſulti ſumus.

Quoniam verò nec ſic quorundam malitia contra Dei eccleſiam conquieuit, adijcimus, vt conſtitutiones & ſententiæ, quæ ab excommunicatis huiuſmodi vel de ipſorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo vnquam tempore valituræ.

Cenſura etiam in ſucceſſorẽ niſi ſatisfecerit.

Cęterum, quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, vt infra tempus regiminis ſuſtineat anathema, quaſi poſt illud non ſit ad ſatisfactionem debitam compellendus. Nam & ipſum, qui ſatisfacere recuſauerit, & ſucceſſorem ipſius, ſi non ſatisfecerit infra menſem, manere decernimus eccleſiaſtica cẽſura concluſum, donec ſatisfecerit competenter, cum ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

Extra lib. 5. tit. 39 de ſentẽtia excommunic. ca. 48.

Prælatus excommunicare non debet ſubditum, niſi competenti monitione præmiſſa, & ex cauſa manifeſta & rationabili, & contra facienti imponitur pœna, hic expreſſa. Item punitur ſubditus, qui falſo conqueritur ſe excommunicatum iniuſtè, & ſubijcit quid iuris, ſi prælatus dicens ſe erraſſe, vult excommunicatum abſoluere, & aduerſarius appellat, ne abſoluatur.

CAP. xlviij.

Extra lib. 5 tit. 39. de ſententia excommuni. ca. Contingit. 11. lxxxi. diſt. ca. Si qui ſunt.

SAcro approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione præmiſſa, & præſentibus idoneis perſonis, per quas ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio, promulgare prǽſumat. Qui ſi contra præſumpſerit, etiamſi iuſta fuerit excommunicationis ſententia, ingreſſum eccleſiæ per menſem vnum ſibi nouerit interdictum, alia nihilominus pœna mulctandus, ſi viſum fuerit expedire.

Ne ſine cauſa fiat excommunicatio. ij quæſt. 1. ca. Nemo.

Caueat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cuiuſquam abſq; manifeſta & rationabili cauſa procedat, ad quam ſi forte taliter proceſſerit, & requiſitus humiliter proceſſum huiuſmodi non curauerit abſque grauamine reuocare, grauatus apud ſuperiorem deponat de iniuſta excommunicatione querelam, quod ſi abſque periculo morę poteſt, ad excommunicatorem, illum cum ſuo mandato remittat, infra competentem terminum abſoluẽdum, alioquin ipſe per ſe, vel per alium, prout viderit expedire, ſufficienti cautione recepta, munus ei abſolutionis impendat.

Pœna in excõmunicatorem iniuſtum.

Cumque aduerſus excommunicatorem de iniuſta excommunicatione cõſtiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad intereſſe. Alias

nihilo

nihilominus,ſi culpæ qualitas poſtulauerit,ſuperioris arbitrio puniẽdus,cũ nõ leuis ſit culpa,tãtã infligere pœnã inſonti,niſi forſan errauerit ex cauſa probabili,maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat. Verum ſi contra excommunicationis ſententiã nihil rationabile fuerit à conquerẽte probatũ & idẽ ſuper iniuſta conqueſtionis moleſtia per pœnã ad intereſſe, vel aliàs ſecundũ ſuperioris arbitriũ cõdemnetur,niſi forſan & ipſum probabilis error excuſet, & ſuper eo,pro quo iuſta fuerit excommunicatione ligatus,per cautionẽ receptã ſatisfacere compellatur,vel in priſtinã reducatur ſententiã,vſque ad ſatisfactionẽ condignã inuiolabiliter obſeruandã. Si verò iudex ſuũ recognoſcens errorẽ,paratus ſit talẽ reuocare ſentẽtiam,& is pro quo lata fuerat, ne abſque ſatisfactione reuocet illã, appellet,appellationi non deferat in hac parte, niſi talis ſit error,de quo meritò * poſſit dubitari,& tũc ſufficienti cautione recepta,quod corã eo, ad quẽ extitit appellatũ,vel delegato ab ipſo,iuri parebit,excõmunicatũ abſoluat, ſicq; pœnę pręſcriptę minimè ſubiacebit. Cauens omnino, ne volũtate peruerſa in alterius præiudicũ mentiatur errorem,ſi diſtrictionis canonicæ vult effugere vltionẽ.

xxiiij. quæ. 3. ca. Corripiantur. — ** al. debeat*

Volens iudicem recuſare, debet corã eodẽ ſuſpicionis cauſam probabilẽ proponere & eam corã arbitris communiter eligendis probare: qua non probata, ſua iuriſdictione iudex vtitur in principali: illa verò probata, remittit negocium ad ſuperiorem, vel cauſam committit de recuſatoris conſenſu.

C A P. xlix.

CVm ſpeciali ſit prohibitione prouiſum, ne quis in aliquẽ excõmunicationis ſententiã,niſi cõpetenti cõmonitione præmiſſa,promulgare præſumat, volentes etiã prouideri,ne fortè cõmonitus,fruſtratoriæ recuſationis vel appellationis obtentu monẽtis declinare poſſit examẽ, ſtatuimus,quod ſi allegauerit ſe iudicẽ habere ſuſpectũ,corã eodem cauſam iuſtæ ſuſpicionis aſſignet. Et ipſe cum aduerſario,vel ſi fortè aduerſariũ non habeat, cum iudice arbitros cõmuniter eligat,aut ſi fortè cõmuniter conuenire non poſſunt, eligant abſque malitia ipſe vnum, & ille aliũ, qui de ſuſpicionis cauſa cognoſcãt:& ſi nequiuerint in vnã concordare ſententiã,aduocent tertiũ, vt quod duo ex ipſis decreuerint, robur obtineat firmitatis. Sciãt quoque ſe ad id fideliter exequẽdũ, ex iniuncto à nobis in virtute obedientiæ ſub atteſtatione diuini iudicij diſtricto præcepto teneri. Cauſa verò ſuſpicionis legitima corã ipſis infra competentẽ terminũ nõ probata,ſua iuriſdictione iudex vtatur. At ipſa probata legitimè, de recuſatoris aſſenſu perſonę idoneæ cõmittat negocium recuſatus,vel ad ſuperiorem tranſmittat,vt in eo ipſe procedat ſecundum quod fuerit procedendum.

Supra eodẽ ca. xlviij. Extra lib. 2. tit. 28. de appellatio. ca. 61.

In notorijs non admittitur appellatio. In dubijs cauſa probabilis coram iudice eſt exprimenda, quæ debeat legitima reputari, quam ſi non proſequitur, iudex à quo in cauſa procedat. Idem ſi proſequitur, & non probat. Hæc autem conſtitutio non extenditur ad regulares.

Porrò cõmonito ad appellationis obſtaculũ conuolante, ſi eius exceſſus euidentia rei, vel ipſius confeſſione, aut alio modo legitimè fuerit manifeſtatus, cũ appellationis remedium non ſit ad defenſionem iniquitatis, ſed in præſidium innocentiæ inſtitutum, non eſt prouocationi huiuſmodi deferendum.

Quando nõ eſt appellationi deferendum.

Exceſſu quoq; dubio exiſtente, ne friuolæ appellationis diffugio appellãs iudicis proceſſum impediat, corã eodẽ probabilẽ cauſam appellationis exponat, talẽ videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari, & tũc ſi habuerit aduerſarium, infra terminũ ſecundum locorũ diſtantiã & tẽporis qualitatẽ & naturã negocij ab eodẽ iudice moderandũ, appellationis cauſam proſequatur, quã ſi proſequi nõ curauerit, ex tunc ipſe iudex, non obſtãte appellatione procedat.

Nullo aũt aduerſario comparente tunc ex ſuo iudex procedat officio, appellationis cauſa coram ſuperiore probata, ſuperior ſuæ iuriſdictionis officiũ exequatur. Sed ſi appellans in eius probatione defecerit, ad eum, à quo ipſum malitioſe appellaſſe conſtiterit, remittatur. Cæterum has duas conſtitutiones præmiſſas nolumus ad regulares extendi, qui ſuas habent obſeruantias ſpeciales.

Supra eodẽ ca. 48. Extra lib. 2 tit. 28. de appella. ca. Reprehenſibilis.

De pœna excommunicantis iniuſtè.

C A P. L.

SVb interminatione diuini iudicij penitus interdicimus, vt cauſa cupiditatis nullus audeat excõmunicationis vinculo aliquẽ innodare, vel abſoluere in-

nodatū, in illis maximè regionibus, in quibus ex conſuetudine cum excommunicatus abſoluitur, pecuniaria pœna mulctatur. Statuentes, vt cum excommunicationis ſententiam iniuſtam fuiſſe conſtiterit, excommunicator ad reſtituendam pecuniam ſic extortam, per cenſuram eccleſiaſticam compellatur, & niſi probabili fuerit errore deceptus, tantundem iniuriam paſſo perſoluat, & ſi fortè ſoluendo non fuerit, animaduerſione alia caſtigetur.

In ſecundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, qua olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptijs, qua olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio coniugij vltra quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum non extenditur.

CAP. lj.

Extra lib. 4. tit. 14. de cōſanguinitate & affinitate. cap. 8.
Mutatio legum ex cauſa.
De pœnitētia, diſt. 1. ca. Nouit Deus.
Abolitio affinitatū ſecundi & tertij generis.
xxxv. quæ. x. c. Fraternitatis.
Amotio impedimenti quinti, ſexti, & ſeptimi gradus.
1. Cor. 7.

NOn debet reprehenſibile iudicari, ſi ſecundū varietatē temporum, ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum vrgens neceſſitas vel euidens vtilitas id expoſcit, quoniā ipſe Deus ex his quæ in veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutauit in nouo. Cum igitur prohibitiones de coniugio in ſecūdo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptijs cognationi viri non copulāda prioris, & difficultatē frequenter inducāt, & aliquando periculū pariant animarū, vt ceſſante prohibitione ceſſet effectus, conſtitutiones ſuper hoc editas, ſacri approbatione concilij reuocātes, præſenti conſtitutione decernimus, vt ſic cōtrahētes de cetero liberè copulētur. Prohibitio quoq; copulę cōiugalis, quartū cōſanguinitatis & affinitatis gradū de cętero non excedat, quoniā in vlteriorib. gradibus iam nō poteſt abſq; graui diſpendio huiuſmodi prohibitio generaliter obſeruari. Quaternarius enim numerus bene congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apoſtolus, quod vir non habet poteſtatē ſui corporis, ſed mulier: neq; mulier habet poteſtatē ſui corporis, ſed vir, quia quatuor ſunt humores in corpore, quod conſtat ex quatuor elementis. Cum ergò iam vſque ad quartū gradum prohibitio coniugalis copulę ſit reſtricta, eam ita eſſe volumus perpetuā, non obſtantibus conſtitutionib. ſuper hoc dudum editis, vel ab alijs vel à nobis, vt ſi qui contra prohibitionē huiuſmodi præſumpſerint copulari, nulla lōginquitate defendātur annorū, cum diuturnitas temporū nō minuat peccatum, ſed augeat, tantóque grauiora ſint crimina, quanto diutius infelicem detinent animā alligatam.

Cum matrimonia ſunt contrahenda, debent per presbyteros in eccleſia edicta proponi, aſſignato termino, infra quem qui voluerit impedire, impedimentum opponat. Et ſi probabilis coniectura fuerit de impedimento, interdicatur matrimonium, donec de hoc cognoſcatur.

CAP. lij.

Prohibitio in quarto gradu.
Extra lib. 4. tit. 4. de cōſuetu. ca. Cum tanto ſint.
Extra lib. 4. tit. 3. de clandeſtina deſponſat. cap. 3.
Supra eodē cap. ſup.
Proclamatio contrahentium in eccleſia.
Pœna presbyteri copulantis.

CVm inhibitio copulę coniugalis ſit in tribus vltimis gradibus reuocata, eam in alijs volumus diſtricte obſeruari. Vnde prędeceſſorum noſtrorum inhęrendo veſtigijs, clandeſtina coniugia penitus inhibemus, prohibentes etiā, ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialē quorundā locorū conſuetudinē ad alia generaliter prorogandā ſtatuimus, vt cū matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſijs per presbyteros publicè proponātur, cōpetenti termino præfinito, vt infra illū qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentū opponat. Et ipſi presbyteri nihilominus inueſtigēt, vtrū aliquod impedimentū obſiſtat. Cū aūt ꝓbabilis apparuerit cōiectura cōtra copulā cōtrahendā, cōtractus interdicatur expreſſè, donec qd fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtiterit documentis.

Si in gradu prohibito matrimonium clandeſtine, vel cōtra interdictu contractu fuerit, etiā per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio ſunt illegitimi. Idem eſt ſi ambo parentes ſciunt impedimentum matrimonij, licet in conſpectu eccleſia contrahant.

Si qui verò huiuſmodi clandeſtina vel interdicta coniugia inire præſumpſerint in gradu prohibito etiā ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur, de parentū ignorātia nullū habitura ſubſidiū, cū taliter cōtrahēdo nō expertes ſciētiæ, vel ſaltē affectatores ignorātię videātur. Pari modo illegitima proles cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimū, pręter omne interdictū etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerint.

Sacerdos qui contēpſerit prohibere matrimonia interdicta & quilibet clericus etiā regularis, qui interfuit, per trienniū à beneficio ſuſpenduntur. Et ſi culpa exegerit, etiam grauius puniuntur, ipſi etiam contrahentes contra hoc capitulum etiam alias licite puniendi ſunt. Et idem in calumniosè denunciantibus.

Sane ſi parochialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere contempſerit, [illegible]

[illegible] libet

liber etiã regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per trienniũ ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit. Sed & ijs qui taliter copulari præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo condigna pœnitentia iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitioſè impedimentum obiecerit, eccleſiaſticam non effugiet vltionem.

Pœnitentia contrahentibus ſic iniungenda.

Ponit conſilia duodecim, ſine quibus ad probandam conſanguinitatem in cauſa matrimoniali non valet teſtimonium de auditu.

CAP. LIII.

Extra li 2. tit. 20 de teſtibus & atteſtatione, cap 47. 35. quaſt. 6 cap. De parentela. ff. de gradib.

LIcet ex quadam neceſſitate præter cõmunem formam aliàs fuerit inſtitutũ, vt in conſanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valeret teſtimonium de auditu, cũ propter breuem hominũ vitam teſtes de viſu deponere non valerent vſq; ad gradũ ſeptimum computando, quia tamẽ pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima coniugia proueniſſe, ſtatuimus, ne ſuper hoc recipiantur teſtes de cætero de auditu, cũ iã quartum gradum prohibitio nõ excedat, niſi perſonæ graues extiterint, quibus fides merito ſit adhibenda, & ante motam litẽ teſtificata didicerint ab antiquioribus quidẽ ſuis, non vtiq; ab vno, cum non ſufficeret ille ſi viueret, ſed duobus ad minus: nec ab infamibus & ſuſpectis, ſed à fide dignis, & omni exceptione maioribus, cum ſatis videretur abſurdum illos admitti, quorum repellerentur authores. Nec tamen ſi vnus à pluribus, vel infamis ab hominibus bonę famæ acceperint quod teſtentur, tanquã plures & idonei teſtes debent admitti, cum ſecundum ſolitum ordinem iudiciorum, non ſufficiat vnius teſtis aſſertio, etiam ſi præſidali dignitate præfulgeat, & actus legitimi ſint infamibus interdicti.

Non facile teſtu de auditu. 1 quaſt. 1. ca Cito.

Teſtes autem huiuſmodi proprio iuramento firmantes, quod ad ferendũ in cauſa ipſa teſtimonium, odio vel timore, vel amore, vel cõmodo non procedãt, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione ſiue circumlocutione ſufficienti deſignent, & ab vtroq; latere clara computatione gradus ſingulos diſtinguant, & in ſuo nihilominus iuramento concludant, ſe accepiſſe à ſuis maioribus quod deponunt, & credere ita eſſe. Sed nec tales ſufficiant, niſi iurati deponant ſe vidiſſe perſonas ſaltem in vno prędictorũ graduum conſtitutas, pro conſanguineis ſe habere. Tolerabilius eſt enim aliquos contra ſtatuta hominũ copulatos dimittere, quàm coniunctos legitimè contra ſtatuta domini ſeparare.

Iuramentũ teſtium.

Domini prædiorum cogi poſſunt, vt prædia dent colenda talibus, a quibus ſine contradictione eccleſia poſſit decimas conſequi.

CAP. LIIII.

Extra li 3. ti 30. de decimis, primit. & oblatio. ca 32

IN aliquibus regionibus quædam permixtæ ſunt gentes, quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more nõ ſoluunt, quamuis cenſeantur nomine Chriſtiano. His nonnulli domini prędiorum ea tribuunt excolenda, vt decimis defraudantes ec. leſias, maiores inde redditus aſſequantur. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitatibus prouidere, ſtatuimus, vt ipſi domini talibus perſonis, & taliter ſua prædia excolenda cõmittant, quod abſq; contradictione decimas eccleſijs cum integritate perſoluantur, & ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſurã eccleſiaſticam compellantur. Illæ quippe decimæ neceſſariò ſunt ſoluendæ, quæ debentur ex lege diuina, vel loci conſuetudine approbata.

Prius ſoluendæ ſunt decimæ, quam cenſus ſeu tributa, & ſi prius illa ſoluuntur, poſtea decimari debent.

CAP. LV.

Extra ibi. c ſeq. 1. Cor. 10.

CVm non ſit in homine quod ſemen ſerenti reſpõdeat, quoniã iuxta verbũ Apoſtoli, neq; qui plantat, eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus, ipſum quidẽ de mortificato ſemine plurimum fructum afferente, nimis auare in decimis quidam defraudare nituntur, cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereuntur, de * frugibus & primitijs educentes. Cum autẽ in ſignũ vniuerſalis dominij, quaſi quodã titulo ſpeciali, ſibi dominus decimas reſeruauerit, nos & eccleſiarum diſpendijs & animarũ periculis obuiare volentes, ſtatuimus, vt in prærogatiua dominij generalis, exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum, vel ſaltem hi ad quos cenſus vel tributa indecimata peruenerint, quoniam res cum onere ſuo tranſit, ea per cenſuram eccleſiaſticam decimare cogantur eccleſijs, quibus de iure debentur.

**al fructibus primitiũ deducẽtes.*

Ratio decimarum.

Extrali. 3. tit 30. de decimis cap. Paſtoralis.

Ciſtercienſes, templarij, & hoſpitalarij, de fructibus poſſeßionum quas acquiſierunt poſt concilium generale, de quo bus decimas ſoluere tenentur, ſi de illis poſſeßionibus prius ſoluebantur decimæ.

Cap. Lvj.

Extra ibid. c ſeq. concilio Statutū Ciſtercienſiū de decimis.

NVper abbates Ceſtertienſis ordinis in generali * capitulo congregati, ad commonitionem noſtram prouidè ſtatuerunt, ne de cætero fratres ipſius ordinis emant poſſeſsiones, de quibus decimæ debentur eccleſijs, niſi fortè pro monaſterijs nouiter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint pia fideliū deuotione collatæ, aut emptæ pro monaſterijs de nouo fundandis, committantur excolendæ alijs, quibus eccleſijs decimæ perſoluantur, ne occaſione priuilegiorum ſuorū eccleſiæ vlterius prægrauentur. Decernimus ergò, vt de alienis terris & amodo acquirendis, etiā ſi eas proprijs manibus aut ſumptibus deinceps excoluerint, decimas perſoluant eccleſijs, quibus ratione prædiorum antea ſoluebantur, niſi cum ipſis eccleſijs aliter duxerint componendum. Nos ergò ſtatutum huiuſmodi gratum & ratum habentes, hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudēt ſimilibus priuilegijs, extendi volumus, & mandamus, vt eccleſiarū prçlati, promiores & efficaciores exiſtant ad exhibendum eis de ſuis malefactoribus iuſtitiæ complementū, eorumq́; priuilegia diligentius & perfectius ſtudeant obſeruare.

Confirmatio & extēſio ſtatuti.

Si eccleſia rem ſuam locando vel in feudum concedendo apponit pactum, in præiudicium iuris parochialis alterius eccleſiæ non tenet. Et quicquid hac occaſione perceperit, reddere cogitur illi eccleſiæ.

Cap. Lvij.

Extra li. 1. tit. 35. de pactis, ca. 7. ff. de pactis inter debitores.

PLeriq;(ſicut accepimus) regulares & clerici ſeculares, interdū cū vel domos locant, vel feuda cōcedunt, in præiudicium parochialiū eccleſiarum, pactū adijciūnt, vt conductores & feudatarij decimas eis ſoluant, & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cum autem id de auaritiæ radice procedat, pactum huiuſmodi penitus reprobamus, ſtatuentes vt quicquid fuerit occaſione huiuſmodi pacti perceptum, eccleſiæ parochiali reddatur.

Priuilegium Religioſis conceſſum, vt poßint ſepelire confratres ſuos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licet maneant in ſeculo, obtulerunt tamen ſe ordini, mutato habitu ſeculari: vel de illis, qui bona ſua eis dederunt vſufructo retento. Priuilegium Religioſis conceſſum, quo eis venientibus ad locum interdictum, ſemel in anno aperiantur eccleſiæ, vt celebrentur in eis diuina, intelligitur quod vna tantum eccleſia ſola in loco aperiatur.

Cap. Lviij.

Extra li. 5. ti. 33. de priuilegijs, ca. 24.

VT priuilegia quæ quibuſdā religioſis perſonis Romana conceſsit eccleſia, permaneant inconuulſa, quædam in eis duximus declaranda, ne minus ſanè intellecta, pertrahantur ad abuſum, propter quem meritò poſſint reuocari, quia priuilegiū meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. Sanè quibuſdam regularibus ſedes Apoſtolica indulſit, vt his qui eorum fraternitatē aſſumpſerint, ſi forſan eccleſię, ad quos pertinent, à diuinis fuerint officijs interdictæ, ipſosq́; mori contingat, ſepultura eccleſiaſtica non negetur, niſi excommunicati vel nominatim fuerint interdicti, ſuosq́; confratres, quos eccleſiarū prælati apud eccleſias ſuas nō permiſerint ſepeliri, niſi excōmunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad eccleſias ſuas deferant tumulandos. Hoc autē de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manētes in ſeculo, eorum ordini ſunt oblati, mutato habitu ſeculari, vel qui eis inter viuos ſua bona dederunt, retento ſibi, quàm diu in ſeculo vixerint, vſufructu, qui tamē ſepeliātur apud ipſorū regulatium vel aliorū non interdictas eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam, ne, ſi de quibuſlibet ipſorum fraternitatem aſſumentibus fuerit * intellectum, pro duobus aut tribus denarijs annuatim ſibi collatis, diſſoluatur pariter & vileſcat eccleſiaſtica diſciplina. Certā tamen & ipſi remiſſionem obtineant ab apoſtolica ſede ſibi conceſſam.. Illud etiam pro huiuſmodi regularibus eſt indultum, ſi qui fratrum ſuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas fraternitates ſiue collectas in quamlibet ciuitatem, caſtellum vel vicum aduenerint, ſi fortè locus ille à diuinis ſit officijs interdictus, in eorū iucūdo aduentu ſemel in anno aperiantur eccleſiæ, vt excluſis excommunicatis, diuina ibi officia celebrentur, Sic intelligi volumus, quod in eadem ciuitate aut caſtro vel villa, vna tantū eccleſia eiuſdem ordinis fratribus, vt dictum eſt, ſemel aperiatur in anno. Quia licet pluraliter dictum ſit, quod in eorum iucundo aduentu aperiantur eccleſiæ,

Priuilegiū de ſepultura apud religioſos.

Confratres 34. quæſt. 1. cap. Quod Deo patri.

** al. interdictum.*

Aliud priuilegium ſtationariorū

Interpretatio eius.

non

non tamẽ ad eccleſias eiuſdem loci diuiſim, ſed prędictorũ locorũ coniunctim, ſano referendũ eſt intellectu, ne ſi hoc modo ſingulas eiuſdem loci eccleſias viſitarent, nimium vilipendi contingeret ſententiam interdicti. Qui verò contra declarationes præſcriptas quicquam ſibi præſumpſerint vſurpare, graui ſubiaceant vltioni.

Tempore generalis interdicti, Epiſcopi non prohibiti, qui non fuerunt culpabiles interdicti, clam celebrare poſſunt. Et hodie iſtud non eſt priuilegium epiſcoporum, ſed ius commmune.

CAP. Lix.

QVod nonnullis eſt religioſis indultum, in fauorem pontificalis officij ad epiſcopos extendentes, concedimus, vt cum cõmune terræ fuerit interdictum, excõmunicatis & interdictis excluſis, poſſint quandoq; ianuis clauſis, ſuppreſſa voce, non pulſatis cãpanis, celebrare officia diuina, niſi hoc ipſum eis expreſſè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, quia cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, nec quicquam doli vel fraudis ingeſſerint, tale compendium ad iniquum diſpendium pertrahentes.

Extra ibi. cap ſeq. Extra li. 5. tit. 40. de verborũ ſignifica. ca. Cũ in partibus.

Si ſine licentia prælati & maioris partis capituli religioſus fideiuſſerit, vel mutuum acceperit, non tenetur eccleſia. & ipſe recipiens punitur, niſi mutuum ſit verſum in vtilitatem eccleſiæ.

CAP. Lx.

QVod quibuſdã religioſis à ſede apoſtolica eſt prohibitum, volumus & mandamus ad vniuerſos extendi, ne quis videlicet religioſus abſque abbatis & maioris partis ſui capituli licentia, pro aliquo fideiubeat, vel ab alio pecuniam mutuo accipiat, vltra ſummã cõmuni prouidentia conſtitutam. Alioquin non teneatur conuentus pro his aliquatenus reſpondere, niſi fortè in vtilitatem domus ipſius manifeſtè conſtiterit redundaſſe, & qui contra ſtatutum iſtud venire præſumpſerit, grauiori diſciplinæ ſubdatur.

Extra li. 3. tit. 22. de fideiuſſoribus, cap. 4. 11. quæſt 1. ca. Te quidem. 10. quæſt. 1c ca. ka enim Hoc ius correctum eſt.

Cognoſcere de cauſa matrimoniali, item pœnitentias publicas, & indulgentias concedere, ſpectat ad dignitatem Epiſcopalem, vnde inferior prælatus de his ſe intromittere non debet, niſi ei competat de iure ſpeciali.

CAP. Lxj.

ACcedentibus ad nos de diuerſis mundi partibus epiſcoporum querelis, intelleximus graues & grandes quorundam abbatum exceſſus, qui, ſuis finibus non contenti, manus ad ea quæ ſunt epiſcopalis dignitatis extendũt, de cauſis matrimonialibus cognoſcendo, iniungendo publicas pœnitentias, cõcedendo etiam indulgentiarum literas, & ſimilia præſumendo, vnde contingit interdum, quod vileſcat epiſcopalis authoritas apud multos. Volentes igitur in his & epiſcoporũ dignitati, & abbatum prouidere ſaluti, præſenti decreto firmiter prohibemus, ne quis abbatum ad talia ſe præſumat extendere, ſi propriũ voluerit periculum euitare, niſi fortè quiſquam eorum ſpeciali conceſſione vel alia legitima cauſa ſuper huiuſmodi valeat ſe tueri.

Extra li. 5. tit. 31. de exceſſ. prælat cap. 12. Quædam ſunt epiſcoporũ, quæ abbatibus ſunt illicita 68. diſt. ca. Quamuis. 50. diſt. ca. In capite.

Non debent religioſi eccleſias vel decimas à laicis ſine diœceſanorum conſenſu recipere. excommunicatos vel interdictos ad diuina admittere, in eccleſijs quoq;, quæ ad eos non plene iure pertinent, inſtituere vel deſtituere, ſed præſentabunt diœceſanis ad eas viros idoneos.

CAP. Lxij.

IN Lateranenſi concilio noſcitur fuiſſe prohibitum, ne quilibet regulares eccleſias ſeu decimas ſine conſenſu epiſcoporum de manu præſumant recipere laicali, nec excõmunicatos vel nominatim interdictos admittãt aliquatenus ad diuina. Nos autẽ id fortius inhibentes, tranſgreſſores condigna curabimus animaduerſione puniri, ſtatuentes nihilominus, quatenus in eccleſijs quæ ad ipſos pleno iure non pertinent, iuxta eiuſdem ſtatuta concilij, epiſcopis inſtituendos presbyteros repræſentent, vt illis de plebis cura reſpondeant, ipſis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Inſtitutos verò remouere nõ audeant epiſcopis inconſultis. Sanè adijcimus, vt illos repræſentare procurent, quos vel cõuerſatio reddit notos, vel cõmendat ꝓbabile teſtimoniũ prælatorũ.

Extra li. 3. tit. 5. de præbendis et dignit ca. 31. 16 quæſt. 1. ca Quoniã quicquid. 55. diſt. ca. Laici. 8 quæſt. 1 c Licet ergo.

Sanctorum reliquiæ vendi non poſſunt, vel paſſim oſtendi non debent, ne circa illas populus decipi poſſit.

CAP. Lxiij.

CVm ex eo quod quidam ſanctorum reliquias exponunt venales, & eas paſſim oſtendant, Chriſtianæ religioni ſit detractum ſæpius, ne detrahatur in

Extra li. 5. tit. 45. de reliquijs et venerat. ſanctorũ. ca. 1.

C. de ſacroſanctis eccleſiis. L. 3. nemo martyres.

poſterum, præſenti decreto ſtatuimus, vt antiquæ reliquiæ amodo extra capſam non oſtendantur, nec exponantur venales. Inuentas aũt de nouo nemo publicè venerari præſumat, niſi prius authoritate Romani Põtificis fuerint approbatæ.

Extra li. 3. tit xlv. de Reliquiis. ca. Cum ex eo.

Prælati verò de cætero non permittant illos, qui ad eorum eccleſias cauſa venerationis accedunt, vanis figmentis aut falſis decipi documentis, ſicut & in pleriſque locis occaſione quæſtus fieri conſueuit.

Eleemoſynarum quæſtores ſine apoſtolicis, ſiue diœceſanorum literis admitti non debent, nec tunc proponant vltra id quod in ipſis literis continetur. Et debent eſſe modeſti, & à locis & expenſis incongruis abſtinere. In dedicatione baſilicæ vltra annum, & in anniuerſario dedicationis, & in literis indulgentiarum conceſſis ab alio quam à Papa vltra quadraginta dies remiſſio extendi non debet.

CAP. LXIIII.

Extra li. 5. ti. 38. de pœnitentiis ca. 14. Quæſtores indulgẽtiarij. 42. diſt. ca. Quieſcamus.

CVm ex eo, & infra. Eleemoſynarum quoque quæſtores, quorum quidam ſe alios mentiendo, abuſiones nonnullas in ſua prædicatione proponunt, admitti, niſi apoſtolicas vel diœceſani epiſcopi literas veras exhibeant, prohibemus. Et tunc præter id quod in ipſis continebitur literis, nihil populo proponere permittantur.

Formam vero quam cõmuniter talibus apoſtolica ſedes indulget, duximus exprimendam, vt ſecundum eam diœceſani epiſcopi ſuas literas moderentur. Ea ſiquidem talis eſt.

FORMA LITERARVM PRAEDICATORVM.

QVoniam (vt ait Apoſtolus) omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, recepturi prout in corpore geſſimus, ſiue bonum, ſiue malum fuerit, oportet nos diem meſſionis extremæ miſericordiæ operibus præuenire, ac æternorum intuitu ſeminare in terris, quod reddente domino, cum multiplicato fructu colligere debeamus in cœlis, firmam ſpem fiduciamque rectam tenentes, quoniam qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cum igitur ad ſuſtentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hoſpitale, propriæ non ſuppetant facultates, vniuerſitatem veſtram monemus & exhortamur in domino, atque in remiſſionem vobis iniũgimus peccatorum, quatenus de bonis à Deo vobis collatis, pias eleemoſynas & grata eis charitatis ſubſidia erogetis, vt per ſubuentionem veſtram ipſorum inopiæ conſulatur, & vos per hæc & per alia bona, quæ & domino inſpirante feceritis, ad æterna poſſitis gaudia peruenire.

2. Cor. 5.

2. Cor. 9.

Quæſtores modeſti & diſcreti.

Qui autem ad quærendas eleemoſynas deſtinantur, modeſti ſint & diſcreti, nec in tabernis aut locis alijs incongruis hoſpitentur, nec inutiles faciant aut ſumptuoſas expenſas, cauentes omnino, ne falſæ religionis habitum geſtent.

Moderamine indulgentiarum. Supra eodẽ cap. 59.

Adhæc, quia per indiſcretas & ſuperfluas indulgentias, quas quidam eccleſiarum prælati facere non verentur, & claues eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio eneruatur, decernimus, vt cum dedicatur baſilica, non extendatur indulgentia vltra annũ, ſiue ab vno ſolo, ſiue à pluribus epiſcopis dedicetur, ac deinde in anniuerſario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis pœnitentijs indulta remiſſio non excedat, hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis precipimus moderari, quæ pro quibuslibet caſibus aliquoties conceduntur, cum Romanus pontifex, qui plenitudinem obtinet poteſtatis, hoc in talibus moderamen conſueuerit obſeruare.

Simoniacum eſt aliquid exigere pro conſecratione Epiſcoporum, & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus clericorum: nec excuſat conſuetudo.

CAP. LXV.

Extra li. 5. tit 3. de ſimonia, ca. 39.

SIcut pro certo didicimus, in pleriſq; locis & à plurimis perſonis quaſi columbas in templo vendẽtibus, fiunt exactiones turpes & prauæ pro conſecrationibus epiſcoporũ, benedictionibus abbatum, & ordinibus clericorum, eſtq; taxatum quantum ſit iſti, vel illi, quantũ ue alteri vel alijs perſoluendum, & ad cumulum damnationis maioris, quidã turpitudinem & prauitatem huiuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſeruatam.

63. diſt. ca. Quia ſancta.

Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem huiuſmodi (quæ magis dicẽda eſt corruptela) penitus reprobamus, firmiter ſtatuentes, vt pro his ſiue

ſiue conferēdis,ſiue collatis,nemo aliquid quocunq; prætextu exigere ac extor- *4 Reg. 5.*
quere præſumat. Alioquin & qui receperit, & qui dederit huiuſmodi precium *Actor. 8.*
omnino damnatum,cum Giezi & Simone condemnetur.

Religioſi precio recepti,vnà cum recipientibus de monaſterio expelluntur, & in arctioribus monaſterijs ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante iſtud concilium ponebantur ſic recepti in alijs locis eiuſdem ordinis,niſi multitudo ſit in cauſa: ita tamen,quod renuncient primæ receptioni, & de nouo recipiantur.

CAP. Lxvj.

QVoniam ſimoniaca labes adeò pleraſq; moniales infecit,vt vix aliquas ſine *Extra ibi.* precio recipiant in ſorores,paupertatis prætextu volentes huiuſmodi viti- *ca. ſequ.* um palliare,ne id de cætero fiat penitus prohibemus, ſtatuentes, vt quæcunque *Simonia in* de cætero talem prauitatem cōmiſerit,tam recipiens quàm recepta, ſiue ſit ſub- *receptione* dita,ſiue prælata,ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur, in locū ar- *monialiū.* ctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem *1 quæſt. 1.* quæ ante hoc ſynodale ſtatutū taliter ſunt receptæ, ita duximus prouidendum, *ca. Reperi-* vt remotæ de monaſterijs * quæ perperam ſunt ingreſſæ, in alijs locis eiuſdē or- *untur.* dinis collocentur. Quod ſi propter nimiam multitudinem alibi fortè nequiue- ** forte, per* rint cōmodè collocari,ne fortè damnabiliter in ſeculo euagentur, recipiantur *pecuniam.* in eodem monaſterio diſpenſatiuè de nouo,mutatis prioribus locis, & inferioribus aſsignatis. Hoc etiā circa monachos & alios regulares decernimus obſeruandū. Verùm ne per ſimplicitatem vel ignorantiā ſe valeant excuſare, præcipimus,vt diœceſani epiſcopi ſingulis annis hoc faciāt per ſuas diœceſes publicari.

Epiſcopi nil exigere debent. vt permittant in eccleſijs ſibi ſubiectis clericos inſtitui, monachos profiteri, vel mortuos ſepeliri: alioquin exacta reſtituentur duplicata.

CAP. Lxvij.

AVdiuimus de quibuſdam epiſcopis,quod decedentibus eccleſiarum recto- *Extra ibi.* ribus ipſas interdicto ſubijciunt, nec patiuntur aliquos in eiſdem inſtitui, *c ſeq. Simonia epiſcoporum.* donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſoluatur, præterea cum miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religioſus eligit ſepulturam,etiam ſi nihil loco religioſo reliquerit, difficultates ingerūt & malitias, donec aliquid mu- *1. quæſt. 1.* neris manus contingat eorum. Cum igitur non ſolum à malo ſed etiā ab omni *ca. emenda-* ſpecie mali ſit (ſecundum Apoſtolum) abſtinendum, exactiones huiuſmodi pe- *ri.* nitus inhibemus, quod ſi quis tranſgreſſor extiterit, exacta duplicata reſtituat, in *1. Theſ. 5.* vtilitates locorum, in quorū fuerint ſoluta diſpendium [illegible]

Sacramenta ſunt liberè conferenda: cogit tamen ordinarius laicos obſeruare laudabiles conſuetudines.

CAP. Lxviij.

AD Apoſtolicam audientiam frequenti relatione peruenit, quod quidā cle- *Extra ibi.* rici pro exequijs mortuorum & benedictionibus nubentium & ſimilibus *ca ſequ.* pecuniam exigunt & extorquent, & ſi fortè cupiditati eorum non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtra verò quidam laici *Pulchrum* laudabilem conſuetudinem erga ſanctam eccleſiam pia deuotione fidelium in- *tempera-* troductā, ex fermento hæreticæ prauitatis nituntur infringere ſub prætextu ca- *mentum.* nonicæ pietatis. Quapropter & prauas exactiones ſuper his fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſeruari, ſtatuentes vt liberè conferātur eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per epiſcopum loci, veritate cognita, compeſcantur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

Etiam Iudæi compellendi ſunt ad reſtituendas vſuras extortas à Chriſtianis, et ad ſoluendas decimas vel obligationes de eorum poſſeſsionibus. *Extra li. 5. tit. 19. de vſuris. ca. 18.*

CAP. Lxix.

QVantò amplius Chriſtiana religio ab exactione cōpeſcitur vſurarum, tan- *Quando Iu-* tò grauius ſuper his Iudæorum perfidia inſoleſcit, ita quod breui tempore *guntur Iu-* Chriſtianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte proſpicere *dei ſatisfa-* Chriſtianis, ne à Iudæis immaniter aggrauentur, ſynodali decreto ſtatuimus, *cere de vſu-* *ra.*

vt ſi de cætero quocũq; prętextu, Iudęi à Chriſtianis graues & immoderatas vſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato grauamine ſatisfecerint competenter. Vnde Chriſtiani quoque, ſi opus fuerit, per cenſuram eccleſiaſticã, appellatione poſtpoſita, compellantur ab eorum commercijs abſtinere. Principibus autem iniungimus, vt propter hoc non ſint Chriſtianis infeſti, ſed potius à tanto grauamine Iudæos ſtudeant cohibere.

Extra li. 5. tit. 19 de vſuris, c. Poſt miſerabilẽ.

Ac eadem pœna Iudæos decernimus compellendos ad ſatisfaciendum eccleſijs pro decimis & oblationibus debitis, quas à Chriſtianis de domibus & poſſeſſionibus alijs percipere conſueuerant, antequam ad Iudæos quocunq; titulo deueniſſent, vt ſic eccleſiæ conſeruentur indemnes.

Iudæi & Saraceni vtriuſq; ſexus debent in terris Chriſtianorum vti habitu, per quem à Chriſtianis diſcernantur, & in die paßionis domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris proſilire.

CAP. LXX.

Extra li. 5. tit. 6 de Iudæis & Saracenis ca. 15.
Vt ſit habitus diſtinctio.
Leuit. 19.
Deut. 22.
Ne Iudæi in bona ſexta feria procedant in publicum.
Extra li. 5. tit. 6. de Iudæis & Saracenis cap. Ne Iudæi.
Cõtumelia in Chriſtũ

IN nonnullis prouincijs à Chriſtianis Iudęos ſeu Saracenos habitus diſtinguit diuerſitas, ſed in quibuſdam ſic quædam inoleuit confuſio, vt nulla differentia diſcernantur. Vnde contingit interdum, quod per errorem Chriſtiani Iudęorum ſeu Saracenorum, & Iudæi ſeu Saraceni Chriſtianorum mulieribus commiſcentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis exceſſus per velamentum erroris huiuſmodi, excuſationis vlterius poſſint habere diffugium, ſtatuimus, vt tales vtriuſq; ſexus in omni Chriſtianorum prouincia, & omni tempore, qualitate habitus publicè ab alijs populis diſtinguantur, quum etiam per Moyſen hoc ipſum legatur eis iniunctum. In diebus autem lamentationis & dominicæ paſſionis, in publicum minimè prodeant, eò quòd nonnulli ex ipſis talibus diebus (ſicut accepimus) & ornatius non erubeſcunt incedere, ac Chriſtianis, qui ſacratiſſimæ paſſionis memoriam exhibentes, lamentationum ſigna prætendunt, illudere non formidant. Illud autem diſtrictiſſimè inhibemus, ne in contumeliã redemptoris proſilire aliquatenus præſumant. Et quoniã illius diſſimulare non debemus opprobriũ, qui probra noſtra deleuit, pręcipimus pręſumptores huiuſmodi per principes ſeculares condignæ animaduerſionis adiectione compeſci, ne crucifixum pro nobis, præſumant aliquatenus blaſphemare.

Præponens Iudæum vel paganum publicis officijs per concilium prouinciale corripitur, & præpoſito denegatur Chriſtianorum commercium, donec depoſuerit officium, & in vſus Chriſtianorum pauperum reſtituet male quæſita ſecundum epiſcopi prouidentiam.

CAP. LXXI.

Eſaia 53.
Extra ib ca ſeq 54 diſt. ca. Nulla.
Supra eo cap. 25.

CVm ſit nimis abſurdum, vt Chriſti blaſphemus in Chriſtianos vim poteſtatis exerceat, quod ſuper hoc Toletanum conciliũ prouidè ſtatuit, nos propter tranſgreſſorum audaciam, in hoc generali concilio innouamus, prohibentes ne Iudęi officijs publicis præferantur, quoniam ſub tali prætextu Chriſtianis plurimum ſunt infeſti. Si quis autem officium eis tale commiſerit, per prouinciale concilium (quod ſingulis præcipimus annis celebrari) monitione præmiſſa diſtrictione qua conuenit, compeſcatur. Officiali verò huiuſmodi, tam diu Chriſtianorum cõmunio in commercijs & alijs denegetur, donec in vſus pauperum Chriſtianorum ſecundum prouidentiam diœceſani epiſcopi conuertatur, quicquid fuerit adeptus à Chriſtianis occaſione officij ſic ſuſcepti, & officiũ cũ pudore dimittat, quod irreuerẽter aſſumpſit. Hoc idẽ extẽdimus ad paganos.

Baptizati alterius ſectæ vel fidei ritus dimittere compelluntur.

CAP. LXXII.

Extra li. 5. ti 9 de apoſtatis. ca. 4
Eccleſ. 3.
Deut. 22.
16. quæſt. 7 ca. In noua
05. diſt. ca. de Iudæis.
12. quæſt. 1. cap. Scimus.
2. Pet. 2.

QVidam (ſicut accepimus) qui ad ſacri vndam baptiſmatis voluntarij acceſſerunt, veterem hominem omninò non exuunt, vt nouum perfectius induant, cum prioris ritus reliquias retinentes, Chriſtianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem ſcriptum ſit: Maledictus homo qui terram duabus vijs ingreditur, & indui veſtis non debeat lino lanaque contexta, ſtatuimus, vt tales per prælatos eccleſiarum ab obſeruantia veteris ritus omnimodò compeſcantur, vt quos Chriſtianæ religioni liberè voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferæ coactionis neceſſitas in eius obſeruatione conſeruet, cum minus malum exiſtat, viam domini non agnoſcere, quàm poſt agnitam retroire.

D. IN.

D. INNOCENTII PONTIFICIS MAXIMI, HVIVS NOMINIS III. EXPEDITIONIS PRO RECVPERANDA terra ſancta, Ordinatio.

AD liberandam terram ſanctam de manibus impiorum, ardẽti deſiderio aſpirantes, de prudentum virorum conſilio, qui plenè nouerant circunſtantias temporum & locorum, ſacro approbante concilio diffinimus, vt ita cruce ſignati ſe præparent, quod in Calendas Iunij ſequentis poſt proximũ, omnes qui diſpoſuerunt tranſire per mare, conueniant in regnũ Siciliæ, alij, ſicut oportuerit & decuerit, apud Brunduſiũ, & alij apud Meſſanam, & partes vtrobique vicinas: vbi & nos perſonaliter, domino annuente, diſpoſuimus tunc adeſſe, quatenus noſtro cõſilio & auxilio exercitus Chriſtianus ſalubriter ordinetur, cum benedictione diuina & Apoſtolica profecturus. Ad eundem quoque terminum ſe ſtudeant præparare, qui propoſuerunt per terram proficiſci. Significaturi hoc interim nobis, vt eis ad conſilium & auxilium, legatum idoneum de noſtro latere concedamus.

Extra lib. 5. tit. 6. de Iudæis & Saracenis.

Vbi claſsis conuenire debet.

Vbi terreſtris exercitus.

Sacerdotes autem & alij clerici, qui fuerint in exercitu Chriſtiano, tam ſubditi, quàm prælati, orationi & exhortationi diligenter inſiſtãt, docentes eos verbo pariter & exemplo, vt timorem & amorẽ ſemper habeãt diuinum ante oculos, ne quid dicant aut faciant, quod diuinã maieſtatem offendat. Et ſi aliquando lapſi fuerint in peccatum, per veram pœnitentiam mox reſurgant, gerentes humilitatem cordis & corporis, & tam in victu, quàm in veſtitu mediocritatem ſeruantes, diſſenſiones & æmulationes omnino vitando, rancore ac liuore à ſe penitus relegatis, vt ſic ſpiritualibus & materialibus armis muniti, aduerſus hoſtes fidei ſecurius prælientur, nõ de ſua præſumentes potentia, ſed de diuina virtute ſperantes. Ipſis autem clericis indulgemus, vt beneficia ſua integra percipiant per triennium, ac ſi eſſent in eccleſijs reſidentes, & ſi neceſſe fuerit, ea per idẽ tempus pignori valeant obligare.

Qualia exercitui prædicare debent.

Priuilegia clericorũ in ea expeditione.

Ne igitur hoc ſanctum propoſitum impediri vel retardari contingat, vniuerſis eccleſiarum prælatis diſtrictè præcipimus, vt ſinguli per loca ſua illos qui ſignum crucis diſpoſuerunt reſumere, ac tam ipſos, quàm alios cruce ſignatos, & & quos adhuc ſignare contigerit, ad reddendũ vota ſua domino diligenter moueant & inducant, & ſi neceſſe fuerit per excommunicationis in perſonas, & interdicti ſententias in terras eorum, omni tergiuerſatione ceſſante, compellant, illis duntaxat exceptis, quibus tale impedimentum occurrerit, propter quod, ſecundum ſedis apoſtolicæ prouidentiam, votum eorum commutari debeat merito vel differri.

Cruciati.

Adhæc, ne quid in negocio Ieſu Chriſti de contingentibus omittatur, volumus & mandamus, vt patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates & alij, qui curã obtinent animarum, ſtudioſè proponant ſibi commiſſis verbum crucis, obſecrantes per patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, vnum ſolum verum æternũ Deũ, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites & Barones, aliosq́; Magnates, necnon cõmuniones ciuitatum, villarum, oppidorum, vt qui perſonaliter non acceſſerint in ſubſidium terræ ſanctæ, competentem conferant numerum bellatorum cum expenſis ad triennium neceſſarijs, ſecundum proprias facultates, in remiſſionem peccatorum ſuorum, prout in generalibus literis eſt expreſſum, & ad maiorem cautelam etiam inferius exprimemus.

Vt conferatur ſubſidium in triennium.

Huius remiſſionis volumus eſſe participes nõ ſolum eos, qui naues proprias exhibẽt, ſed etiam illos, qui propter hoc opus naues ſtuduerint fabricare. Renuentibus autẽ, ſi qui fortè tam ingrati fuerint domino Deo noſtro, ex parte apoſtolica firmiter proteſtentur, vt ſe ſciant ſuper hoc nobis in nouiſſimo diſtricti examinis die coràm tremendo iudicio reſponſuros: prius tamẽ conſiderantes,

Renuentibus cõminandum eſt extremum iudicium.

qua

qua conſcientia, quáue ſecuritate confiteri poterunt coràm vnigenito Dei filio Ieſu Chriſto, cui omnia pariter dedit in manus, ſi ei pro peccatoribus crucifixo ſeruire renuerint in hoc negocio, quaſi propriè ſibi proprio, cuius munere viuunt, cuius beneficio ſuſtentantur, quin etiam eius ſanguine ſunt redempti.

Mat 23.

Ne verò in humeros hominum onera grauia & importabilia imponere videamur, quæ digito noſtro mouere nolimus, ſimiles illis qui dicunt vtiq;, ſed non faciũt, ecce nos de his quæ vltra neceſſarias & moderatas expenſas potuimus reſeruare, triginta milia librarũ in hoc opus concedimus & donamus, præter nauigium, quod cruce ſignatis de vrbe atque vicinis partibus conferimus, aſſignaturi nihilominus ad hoc ipſum tria milia marcarum argenti, quæ apud nos de quorundam fidelium eleemoſynis remanſerũt, alijs in neceſſitates & vtilitates prædictæ terræ, per manus felicis memoriæ abbatis Hieroſolymitani, patriarchę ac magiſtrorum templi & hoſpitalis fideliter diſtributis.

30. milia librarũ confert Papa

Viceſima clericis per triennium imponẽda.

Cupientes autem alios Eccleſiarum prælatos, necnõ clericos vniuerſos, & in merito & in præmio habere participes & conſortes, ex cõmuni concilij approbatione ſtatuimus, vt omnes omnino clerici, tam ſubditi quàm prælati, viceſimã partem eccleſiaſticorum prouentuum vſq; ad triennium conferant in ſubſidiũ terræ ſanctæ, per manus eorum, qui ad hoc Apoſtolica fuerint prouidentia ordinati. Quibuſdã duntaxat religioſis exceptis, ab hac prætaxatione merito eximendis, illis ſimiliter, qui aſſumpto vel aſſumendo crucis ſignaculo, ſunt perſonaliter profecturi.

Dècima cardinaliũ

Nos autem & fratres noſtri ſanctę Rom. eccleſię Cardinales, plenariè decimã perſoluemus, ſciantque ſe omnes ad hoc fideliter obſeruandum, per excommunicationis ſententiam obligatos, ita quod illi, qui ſuper hoc fraudem ſcienter commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant.

Priuilegiũ cruce ſignatorum.

Sanè quia iuſto iudicio cæleſtis imperatoris obſequijs inhærentes, ſpeciali decet prærogatiua gaudere, cum tempus proficiſcendi annum excedat in modico, cruce ſignati, vel à collectis vel tallijs alijſque grauaminibus ſint immunes, quarum perſonas & bona poſt crucẽ aſſumptam ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcepimus, vt ſub archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac omnium prælatorum eccleſiæ defenſione conſiſtant, proprijs nihilominus protectoribus ad hoc ſpecialiter deputãdis, ita vt donec de ipſorum obitu vel reditu certiſſimè cognoſcatur, integra maneant, & quieta, & ſi quiſquam contra præſumpſerit, per cenſurã eccleſiaſticam compeſcatur.

Relaxatio vſurarum

Si qui verò proficiſcentium illuc, ad præſtandas vſuras iuramento tenentur aſtricti creditores eorum, vt remittant eis præſtitum iuramentum, & ab vſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit vſurarum, eum ad reſtitutionẽ earum ſimili cogi animaduerſione mandamus.

Iudęos verò ad remittendas vſuras per ſecularem compelli præcipimus poteſtatem, & donec illas remiſerint, ab vniuerſis Chriſtifidelibus per excommunicationis ſententiam eis omninò cõmunio denegetur. His autem qui Iudæis debita ſoluere nequeunt in præſenti, ſic principes ſeculares vtili dilatione prouideant, quod poſt iter arreptum, vſquequo de ipſorum obitu vel reditu certiſsimè cognoſcatur, vſurarũ incõmoda nõ incurrãt, compulſis Iudęis prouẽtus pignorum, quos interim ipſi perceperint, in ſortẽ expenſis deductis neceſſarijs, cõputare, cũ huiuſmodi beneficiũ, nõ multũ videatur habere diſpendij, quod ſolutionẽ ſic prorogat, quod debitũ nõ abſorbet. Porro, eccleſiarũ prælati, qui in exhibẽda iuſtitia cruce ſignatis, & eorũ familijs negligentes extiterint, ſciãt ſe grauiter puniendos. Cęterùm quia curſarij & piratę nimium impediunt ſubſidium terræ ſanctæ capiendo & expoliando tranſeuntes ad illam, & redeũtes ab ipſa, nos ſpeciales adiutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, ſub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis ſcienter cõmunicet aliquo venditionis vel emptionis contractu, & iniungentes rectoribus ciuitatum & locorum ſuorũ, vt eos ab hac iniquitate reuocent & compeſcant, alioquin quia nolle perturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quàm fouere, nec caret

Cõtra fautores piratarum.

ſcrupulo

ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare, in perſonas & terras eorum per eccleſiarum prælatos ſeueritatem eccleſiaſticam volumus & præcipimus exerceri.

Cenſurā eccleſiæ in eos qui arma afferūt hoſtibus.

Excōmunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum, & populum Chriſtianum, Saracenis arma, ferrum & ligamina deferunt galearum, eos etiam qui galeas eis vendunt vel naues, quique in piraticis Saracenorum nauibus curam gubernationis exercent, vel in machinis, aut quibuſlibet alijs aliquod eis impendunt conſilium vel auxilium in diſpendium terræ ſanctæ, ipſarum rerum ſuarum priuatione mulctari, & capientium ſeruos fore cenſemus. Præcipientes, vt per omnes vrbes maritimas diebus dominicis & feſtiuis huiuſmodi ſententia innouetur, & talibus gremium non aperiatur Eccleſiæ, niſi totum quod ex ſubſtantia tam damnata perceperint & tantundem de ſua in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint, vt æquo iudicio in quo deliquerint, puniantur. Quod ſi forte ſoluendo nō fuerint, alias ſic reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſarum alijs interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

Ne naues mittantur per quadriennium ad Saracenos.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes Orientales inhabitant, vſque ad quadriennium tranſmittant aut tranſeant naues ſuas, vt per hoc volentibus transfretare in ſubſidium terræ ſanctæ maior nauigij copia præparetur, & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium, quod eis conſueuit ex hoc non modicum prouenire.

Contra torneamenta.

Licet autem torneamenta ſint in diuerſis concilijs ſub certa pœna generaliter interdicta, quia tamen hoc tempore crucis negocium per ea plurimum impeditur, nos illa ſub pœna excommunicationis firmiter prohibemus vſque ad triennium exerceri.

Generaliter pax inter Chriſtianos ad quadriennium.

Quia vero ad hoc negocium exequendum, eſt permaximè neceſſarium, vt principes & populi Chriſtiani ad inuicem pacem obſeruent, ſancta vniuerſali ſynodo ſuadente ſtatuimus, vt ſaltem per quadriennium in toto orbe Chriſtiano ſeruetur pax generaliter, ita quod per eccleſiarum prælatos diſcordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inuiolabiliter obſeruandam, & qui acquieſcere fortè contempſerint, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terras arctiſſimè compellantur, niſi tanta fuerit iniuriarum malitia, quod ipſi tali non debeant pace gaudere. Quod ſi fortè cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immeritò formidare, ne per authoritatem eccleſię circa eos tanquam perturbatores negocij crucifixi, ſecularis potentia inducatur.

Plenaria indulgētia.

Nos igitur omnipotentis Dei miſericordia, & B. apoſtolorum Petri & Pauli authoritate confiſi, ex illa quam nobis (licet indignè) Deus ligandi atque ſoluendi contulit poteſtatem, omnibus qui laborem proprijs perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus liberaliter fuerint corde contriti & confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione iuſtorum, ſalutis ęternę pollicemur augmentum, eis autē qui non in perſonis proprijs illuc acceſſerint, ſed in ſuis duntaxat expenſis iuxta facultatem & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinarint, & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in proprijs tamē perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorū. Huius quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes, iuxta qualitatem ſubſidij & deuotionis affectum, omnes qui ad ſubuentionem ipſius terræ de bonis ſuis congruè miniſtrabunt, aut conſilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam piè proficiſcentibus in hoc opere, in communi vniuerſalis ſynodus omnium beneficiorum ſuorum ſuffragium impartitur, vt eis dignè proficiat ad ſalutem. Amen.

FINIS.

GOTTSCHE · R · L